ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 1. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 7. ЈАНУАРА 1873. ГОДИНА III.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„Задруга за народну штампарију“ предала је „Глас народа“ дружини сарадника листа на издавање у год. 1873. јер према досадањем броју претплатника не може да издаје лист на штету. „Глас Народа“ је и даље остао својина задруге и излазиће у њеиној штампарији. Дружина сарадника листа примила је издавање, само да би просвети народа тако пристан лист и даље могао излазити, а хоће ли моћи излазити, стоји до одзива самога народа.

Поверењем те дружине примио сам се уређивања листа и поради̂ћу уз сталну сарадњу: Др. Ђ. Натошевића, Др. М. Јовановића, Др. Н. Вучетића, сенат. М. Димитријевића, проф. Влад. Јеремијевића, проф. Сп. Савковића и проф. Ал. Поповића и других наших књижевника, да лист буде читаоница за народ, у којој ће народ наћи корисног знања и занимљиве забаве.

Правац листу остаје дојакошњи — и према томе доносиће „Глас Народа“ чланке од општег интереса: значајне слике из српске повеснице и повеснице страног света; упознаваће нас са разним српским крајевима, разлагаће устав и установе у земљама у којима живи наш народ; казиваће како треба појединци човек и народ да чува и негује своје здравље; како треба живети у српској кући и породици; како треба гајити и васпитавати српску децу.

Лист ће нас упознавати и са природом и казиваће нам како се употребљују разне снаге што су у природи; даваће корисне поуке из земљорадње, сточарства, воћарствои шумарства.

Исто ће тако разлагати како треба да се напредује у појединим струкама заната и како да се доскаче туђој конкуренцији. Доносиће белешке о трговини и обрту.

У ова корисна знања биће увек у подлиску листа занимљивих приповедака, прича и песама.

Лист ће јављати и знатније догађе у јавном животу нашег народа и препоручиваће народу добре српске књиге.

Као што човеково тело напредује здравом храном, тако се и душа развија корисним знањем и умењем Лист као што је „Глас народа“ нуждан је свакој српској кући као комад насушног хлеба, и нема те српске куће, која га не би држала и читала, само да га знаде и познаје.

Молимо све пријатеље народне просвете а наиме српске учитеље и свештенике да препоруче „Глас Народа“ у свакој српској кући, јер ће им наш лист највише помагати у њиховом племенитом послу, којим се труде, да свој народ просвете и унапреде.

Уз то је „Глас Народа“ најефтинији српски лист, јер излази сваке недеље једанпут на целом табаку а стоји само 1 фор. на 4 месеца, 2 фор. на 8 месеци а 3 фор. на целу годину.

Претплата се шиље најудесније поштанском упутницом (Post-Anweisung) на адресу: Администрацији „Гласа Народа“ у Н. Сад.

Постарајмосмо се да разашиљање листа буде тачно и уредно.

Још имамо да замолимо акцијонаре народне штампарије, који су досад добивали лист у име отплате камате на своје деонице, да сада, пошто друга дружина издаје лист, изволе претплатити на лист као и други претплатници. Надамо се да ово неће одредби листу, који ће даљим излажењем користити и њиховој штампарији, а који би иначе, да га ова дружина није прихватила, по њиховој наредби морао престати да излази.

Молимо сваког пријатеља листа да пожури с претплатом. Вересије нема у нас баш ни за лек.

У Н. Саду 1-ог јан. 1873.

Стеван В. Поповић,
уредн. „Гласа Народа.“

НОВА ГОДИНА!

Са данашњим даном ступамо опет у нову годину. Старински је обичај да пријатељ пријатељу рече своје жеље, којима му жели сваку срећу и напредак за будуће дане.

И ми ћемо да употребимо ту прилику, те да се обратимо са скромним жељама скупу најдражих пријатеља — нашем народу.

Жеља нам пре свега лети у оне жалосне крајеве, у којима велики део српства чами у недостојном робовању, те нема још ни прва услова, да може у личној и народној слободи развијати своје богодане дарове и напредовати, као што напредују остали народи на свету. Томе делу нашега народа желимо пре свега, да дође до пуне свести свог жалосног положаја, те да упре сложно сву снагу своју око свога преporођаја.

Ономе делу српства који живи било на свом рођеном било на стеченом огњишту, желимо да погледи бистрим погледом на свој досадањи живот и рад, да из савесног разгледања позна, шта му је пречило, шта му је потпомагало његово досадање напредовање.

У нашем народном животу има један и то најстрашнији непријатељ, који на сваком кораку кочи точак народног напредовања. Тај непријатељ јесте син мрака, чедо љубимче свију прних душа то је **незнање**. Из незнања, из глупости ниче страховити низ беда и невоља, које муче и киње народ. Противница напретка народа, кују из незнања народа најљуће оружје, те га шибају и по телу и по души, да не дане богоданим животом.

Ми желимо нашем народу, да праштајући се са старом годином, види и позна мутни извор, из кога му извире сво зло што га тре и ломи у животу, да настане сном снагом, да се зачеши то врело небројених зала.

Јасно је као сунце, доказивано и доказано је сто пута, да има много српских крајева у којима наш народ опада и пропада у сваком погледу.

Опада бројем душа, пропада имањем, слаби моралним врлинама. Не користи тајити ту болест, кад јој треба тражити лека.

Том болешћу разривена је српска кућа и породица, та болест ојела је местимице и јавни живот нашега народа.

А са чега све то?

Не знадемо положити свој породичан живот на здрав темељ, остасмо иноносни, те нас је из дана у дан све мање. Не умедосмо разумно управљати кућом и снагом својом, увукосмо у њу хиљадама мнимих потреба, одомаћисмо раскош и разметања, посрнусмо, ослабисмо материјалном снагом. Тражећи насладе и уживања у спољноме сјају и блеску, забатализмо у нами лепшу страну нашега живота, не ојачасмо у врлинама, које крепе и красе човека од најкада. Хтедосмо да смо у кроју и сој људи од данашњег века, али не сазнасмо век свој по јелтри му, него га пригрлисмо само по љуски. Нагризе нас пр времена, који конка, да са што мање труда и зноја живимо век раја.

Бива да сазнамо што нас тре и сатире, па се закуктимо свом снагом, да искоренимо наше зло, али часком на устукнемо, застанемо, занемаримо, заспимо, клонемо — а отров гризе даље и даље.

Ступајући новом годином у нове дане, прилика је да поменемо старо зло у минулим данима.

Ко је год пријатељ народу своме и његовом напредовању, нека му не честита долазеће нове дане избраним, ласкавим речма; него нека поради свом снагом својом, да народ дође до пуне свести свега онога, шта и како треба да ради, те да се у свима слојевима својим пробуди из дремежа, да прегне тражућим радом око свога свакорсног напредовања.

Што мање незнања, то више свести, веће снаге за озбиљан рад; што више сложног и постојаног рада то већег успеха, то бољег изгледа, да ће нова година бити година напредовања.

У то име помози Боже сваком честитом делу и чину!

С. В. П.

ЗА ЗДРАВЉЕ.

Чувај се врућине да не назебеш!

Шта зар је ко још и од врућине назебао? Стрпи се мало драги читаоче, није то баш таква *бесмислица*, као што се на први мах привиђа. Кад могу руке у снегу да се „запале", као да су крај жеравице, зашто не би могле од врућине да назебу.

Али, да би ме боље разумео, ваља коју напред да ти кажем о нашој топлоти.

Човек, као и свака животиња потребује за свој живот топлоту, за то је сам справља у својим прсима. Овде се мешa ваздух, који удише, с крвљу, што се разлије по цигеријама те је пречишћава. У томе пречишћаваљу сагоревају (оксидишу) неке честице у крви, и праве у нашем телу тако звану животињску топлоту. Да је тако, можемо се лако уверити, кад дишемо брзо и дубоко: одмах ћемо осетити, да нам је топлије. Исто осећамо, кад трчимо, играмо и певамо, јер и тада морамо брже да дишемо.

Али осим тога, што човек сам справља у себи топлоту, он може као и свако тело да је прима или као што се каже, да је усише из топлијих тела. Кад седимо крај пећи, ми усисавамо јару из ње, као оне машице што је усишу, кад стоје крај огња. Исто тако усише наше тело из вруће воде. и ми знамо како се знојимо од врућине после купатила.

Али кад тело може да упија топлоту од другога које је топлије, онда ће и од њега моћи да извлачи топлоту друго тело, које је хладније от њега. Свако зна, како рука охлади кад подржимо у њојзи грумен леда, јер лед извлачи из ње топлоту, за то што је хладнији. Кад изгуби много топлоте. ми осећамо

како нам трне рука: она нема више онолико топлоте колико јој треба да живи, она би изумрла и отпала (промрзла), да јој сад цело тело не позајми много топлоте: она се запали. Али та топлота, која се сад стекла у руци, одузета је од целог тела, и све што дуже она тамо мора да струји, све је то хладније читаво тело; а кад у њему спадне топлота онда утрне цело, као и рука мало пре, јер је цело прозебло. Сад мора брзо да се справи у нама топлота, да би се накнадила она, што смо је изгубили. Срце почне брзо да куца, дисање се убрзи — ми смо се оболели од назеба.

Болест од назеба долази дакле отуд, што наше тело губи своју топлоту, кад га окружавају тела хладнија него што је само. Ваздух у коме ми живимо, у коме се тако рећи купамо, као риба у води, свакад је хладнији од нашег тела; само лети бива кад што топлији. Он нам дакле одузима топлоту све то више и брже, што је хладнији.

Да окренемо сад то овако; све што ми више загревамо наше тело, све ће то ваздух бивати хладнији од њега, а све што је већа разлика између његове топлоте и ваздуха, све ће то лакше назебсти. Кад се враћамо на купатила, тело нам је много топлије него кад смо ишли у купатило, а у толико је ваздух сад хладнији, колико је оно више утопљено. За то се сваки чува после купатила, да не назебе, па ма то било у сред лета, јер и тада је вода много топлија од ваздуха. Сад купали се ми у води или у врућем ваздуху, то је све једно, и кад излази човек из прегрејане собе, тако ће исто да назебе лако, као кад излази из вреле воде, за то што је ваздух сад за њега постао хладнији.

Видимо сад да није без основа, кад се човек чува од врућине, да не би назебао!

Наше је осећање према топлоти врло непоуздано. Кад подржимо једну руку у хладнијој води, а другу у топлој па онда умочимо обе у млаку воду шта ћемо тити? Она рука што је била у хладној води, осећаће да је у топлој, а она, што је била у топлој, осећаће да је у хладној. Тако бива и са целим нашим телом. Кад изађемо из вруће собе у млаку, нама је хладно, а кад улазимо зими са улице у њу, нама је топло у њојзи. Отуд следује да људи који су крви вруће, или који се баве у прегрејаним просторима, могу лакше да прозебу, него они који избегавају вруће собе и радионице.

За то је добро старати се, да се наше тело никад не прегреје, ако желимо да се сачувамо од назеба, а ако морамо да се бавимо у топлим просторима, онда ваља да се бринемо, како ћемо се полако разхладити, јер ако одвећ топли уђемо у здраво хладан ваздух, то ће овај нагло да нам одузима топлоту, и за то ће мо лакше и назепсти.

Мала деца већ по природи својој справљају више топлоте за то их ваља чувати од прегрејане собе, јер ако из ње изиђу на хладан ваздух, за часак могу да назебу и да се оболе.

Новорођена деца могу да назебу у млакој соби за то што су се бавила у великој топлоти материнске утробе. Исто тако назепшће болесници у млакој соби за то, што су дуже лежали у топлој постељи.

У кућама где је једна соба одвећ топла, а друга одвећ хладна, укућани понајчешће болују од назеба, јер сваки час излазе из топлоте у хладноћу, и та ће хладноћа бити све већа и прозеб све јачи, што је соба где седе више загрејана. Ко хоће да се сачува од назеба ваља мало да греје, али целу кућу наједнако.

Гвоздене су пећи права беда за здравље, а још већа су тако звани шпорхерди (гвоздена огњишта.) Док је ватра у њима соба је прегрејана, како се угаси, они сами извуку сву топлоту из собе и за час је хладно у њојзи. Ова вечита промена јако шкоди здрављу, а кад се такве гвоздењаре усијају, оне ухваре сав ваздух у себи, те може и осим прозеба да нанђу још и горе болести. Земљане пећи, које тихо греју и држе у себи једнаку топлоту, најбоље су за здравље.

У претоплој одећи лакше прозебе тело него у лакој, јер разлика између хладног ваздуха и тела бива у њима све већа, што је топлија одећа. Нарочито ваља зими пазити да се тело не зноји, јер знојано ће одмах да назебе. Топле капе које се сваки час скидају нанесу болестицу у глави, претопле рукавице промрзну руке; одвећ топла обућа промрзне ноге — за то што се озноје (запуре), па како тај топао зној дође на хладан ваздух он се заледи. Отуд долазе промрзле руке и ноге, па и — носеви у оних „дама,“ које носе зими вео (вал) преко лица. Деци не ваља ни кад давати претоплу одећу, јер тада су највише у опасности да назебу.

Колико је за здравље шкодљиво кад прегрејано тело одлази у хладан ваздух, толико је опасно, кад прехладно улази у врућу собу, и то све опасније, што је више захладнело. Ако је промрзло тело, или који уд на њему, врућа ће га соба умртвити сасвим. Тада ваља постепено улазити у топлије просторе, а не напрасно, а ако смо промрзли, морамо их сасвим избегавати, јер кад с мраза долазимо у кућу, тада нам је и хладна соба доста топла. Веома разхлађене удове или тело ваља трти хладном водом или снегом, док се сама својом топлотом не загреју, а никако давати им топлоту с поља.

Дакле, зими се не разњежуј ни у соби ни одећом, Не трчи по зими да се не прегрејеш — а лети кад кад си прегрејан, чувај се хладна ветра.

Укратко да саберемо: Ако си здрав, чувај се јаке топлоте да не прозебеш; ако си већ прозебао, чувај се да не погинеш!

Др. М. Јовановић.

ПЛИТВИЧКА ЈЕЗЕРА.

„Ко се диви ономе, што је туђеземљиште извело, нека не одрече својега признања и захвалности отаџбини, која му указује исте прилике.“ Заиста од најлепших природних дивота јесу тако звана Плитвичка језера или просто само Језера, на број деданаест, у горњој крајини, у оточкој пуковнији, где се граничи са огулинском, близу међе босанске. Она леже на општивицу, једно сврх другога. Оно место, где вода са великих стена шуштећи пада из нижега језера у ниже, зове се слап (Wasserfall.) Таких слапова има на већим језерима по два и три, који су обично 3 до 4 хвата високи, а по неки богме и 8. Саставци мале реке Плитвице и последњега језера јесу извор реке Корана, која по што више Карловца прихвати Мрињежницу, по кратком току утиче у Купу. Језера леже у гори Малој Капели, на источним пристранцима брда Метле. Највише језеро зове се Прошћанско, за њим долази Цигиновац и Округљак, из ових иду два мала Батиновац и Јовинац (црно језеро), на онда повеће Галовац, даље језерце до града — Градинско, и велико језеро, Козјак, којега слапови иду у Миловановo језеро, од којега постаје Калуђерово и последње Новковића брод. Једини слап крајњега језера и врло високи слап реке Плитвице удружују воде на Саставцима, одакле почиње Корана. Прво језеро постаје од Црне ријеке и од Врховске ријеке; она прва извире испод брда Кика, а на овој последњој имају три млина: два за резање дасака и један за мливо. А у Козјак утиче Мала Ријечица и повећи потоци Матијашевац и Јасеновац. Напред поменутих млинова има на више места; а у свима језерима налази се омање, јер је вода дубока, али има врло добрих пастрма, које се обично хватају „пред вријеме“ т. ј. пред рђаво. Предео је дивљачно лен; вода је неописано дивне зеленкасте боје, на слановима бела као пена а испод њих — у разним преливима. Нека неисказана милина обузме човека, гледајући ту романтику природе, а особито воду, већ сад, кад се не види сва језера на један пут: а да шта ће бити кад оним висом проведу гвоздени пут (као што је предложено), с којега ће се моћи прегледати сва језера махом? Сад се на језера иде алочестим путем. Главне цесте у Крајини истина су од најлепших путова у опште, али споредних драга има свакојаких. Више језера Галовца има красан летњиковац, који подиглоше официри личке, оточке и огулинске пуковније, одакле је врло лепо погледати; само нека се нико не усуди на језера без житка, јер се ту ужасно гладни, а није сигурно да ће свеки пут затећи шумара. По језерима се возе у чуновима, који нису друго до издубљена дебла.

Сва имена у овом опису чуо сам из уста самих сељака, који говоре јужним говором. С тога и што су ови крајеви у опште мало познати, нека је оправдан овај поновљени опис. Б.

ПРВА ЗНАЊА О РАЗУМНОМ ГАЗДОВАЊУ.

I. О стихијима.

Ваздух и вода, земља и дрво и свака друга ствар има своје творивo, материјал, ода шта је.

Та творива различита су, и има их, што су састављена од других простијих и другчијих, што се даље својим начином лучења.

Тако лучећи дође се на она првобитна најпростија творива од све ствари, што се не дају више разлучити, то су стихије, елементи.

Креда н. п. разлучи се на чист креч и угљену киселину, а из ових излучи се кречевина, угљеник и кисеоник.

Лученьем све редом ствари нашло се досад око 70 тих најпростијих творива, стихија, што свака има особита својства и облике.

Одо то 70 стихија треба земљоделац да познаје бар оне, од којих су састављени усеви и расади, што их он подиже, и њихова рана, што је ваља свака земља да има, коју он обрађује.

Те земљоделцу потребне стихије ово су: кисеоник, водоник, угљеник, гушљик, фосфор, сумпор, креченина глиновина, кречевина, лужина, солина, гнојиће.

О тима њиховим спојама, којима има стални закони спајања, навешћемо само оно, што је преко потребно, да свако зна.

Како видимо воду, да је на обичној топлоти течна, капљичава, на мразу следи се и буде тврда, а на топлоти претвори се у ону танку и невидљиву мају, пару, и разиће се по ваздуху; тако су и неке одо тих стихија тврде, друге су течне капљичаве, а неке су танке маје (гасови), што се ни у ваздуху не виде, те онако се обично и не зна за њих, а баш су те по живот биља и животиње од велике важности.

Кисеоник је најглавнија међу стихијама и има га највише. Он исчињава више од трећине земље. и свега што је на њој: 21% ваздуха, 89% воде а има га осим воде још много у свакој земљи и камењу и у сваком биљу и животињи.

Кисеоник је као и ваздух провидна маја, без боје мириса и куса. Он је у ваздуху, који одржава дисање. Без њега би све што има душе у онај мах мртво пало, чим би кисеоника само на часак у ваздуху нестало.

Кисеоник подржава ватру. Чим се затвору одушке од пећи одмах се ватра загуши. Пожар у подруму угаси се, чим се загуше све одушке од подрума. Запаљен димњак угаси се, чим се озго и оздо добро затвори. Распаљен спирит, уље, маст угаси се, чим се покрије лонцем, ил мокрим пебетом, да не може ватри придоћи ваздухом кисеоник. А чим се отворе врата и одушке одма ватра веселије букне. Треба ли, да још живље гори, то ваља цирећи на њу натеривати ваздухом што више кисеоника, као

оно ковачи мехом, редуше кецељком. Живље гори ватра испод ужег и вишег димњака. Пламен од кандила лепше засветли чим се стави на њ стаклена цев, за што? што је тим јачи промах ваздуха и више придолази ватри кисеоник. У чистом кисеонику букне запажена труд као и тињајући иверак и угарак у најживљи пламен и изгори као барут.

Горење је дакле растварање оне ствари, што гори на своје стихије и спајање тих стихија с кисеоником у другу ствар, а без да се ту и мрве одо тих стихија изгуби или нестане, него се споје у друге облике. Ако гори дрво или угаљ, спаја се кисеоник са угљеником и направи се угљена киселина. Исто то бива при горењу свеће и уља. То исто бива и при дисању: кисеоник у плућима спаја се с угљеником из крви и излази из плућа угљена киселина. Ако ли гори сумпор иљ фосфор, оно се ствара сумпорна и фосфорна киселина.

То исто бива с кисеоником где год шта ускисава, вре иљ трухне. Кисеоник уђе ваздухом кроз најситније пукотине и шупљине у сваку ствар, те спајајући се с њеним стихијама учини, да се сврљива ствар, земља, камен, измрви, растроши, расточи, а трухљива, лешина струхне. Спречили се приступ ваздуху управо кисеонику а оно, као што не може без њега да гори свећа ни ватра, ни човек да дише, тако нити може шта да трухне. Тако се сачува воће месо и друго, те за дуго не поквари се.

Кисеоник има то, да се са сваком стихијом врло радо спаја и многе нема у природи чисте само зато, што се кисеоник одмах служби с њом, где год се нађе. При сваком спајању томе излази многа топлота, декад с ватром, као при горењу запаљена дрвета, свеће, уља; или без ватре, при угоревању дубрета, трухињу прокисла сена, ма да ту може од себе да букне пламен као што се од себе запали угаљ, вуна или прође о самом загрејању, као при ускисавању теста, кљука; тако је и дисање нека врста тиха горења, којим се прави топлоте, колико треба за живот.

Одо тих спајања кисеоника начине се с некима од стихија киселине, а с другима солске основе, од којих називу различите соли и пасоли, кад се те основе споје с киселинама.

Кисеоника има силно, али га и силно и непрестано троши свака животиња дисањем, (човек преко три оке на дан), свака ватра и друго горење, све што ускисава и трухне, или се друкче точи, и прави се највише угљена киселина, главна храна биљу, што је биље разлучује, на задржавши угљеник, своје поглавито творивo, одпушта кисеоник ваздуху, да се с нова спаја, и опет распаја. Тако се окреће кисеоник од порекла.

(Наставиће се.)

МОЛИТВА.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

— А куда тако журно докторе? — запитаће господин Ђира Зукић сретнув доктора Милоша Радића на савијутку главне улице.

— Чекају ме моји болесници — одговори доктор, рукова се хитно са господином Ђиром и пође брзим кораком даље.

— Та мани болесника човече, него је с' чуо да ће Пејић и Пејићка добити гошћу, та стој да ти кажем — још господин Ђира није ни довршио а доктор сави у једну капију.

— Бога ми ако није чудан светац овај наш млади физикус — рече господин Ђира мало зловољно и пође својим путем.

А да, ви још и не познајете ни господин Зукића, ни доктора Милоша Радића а још мање Пејића и Пејићку.

Допустите дакле да вас упознам сьима.

Било је то месеца маја године 185* када се у Б. у кући господара Максе Пејића и госпође Стане Пејићке све живо спремало за дочек некога госта.

Кућа господара Пејића и Пејићке је мало подаље од пијаце у врло мирној улици. То вам је кућа као што су већином куће у нашим српским варошицама, истина да је мало виша него остале, да је црепом покривена и да има нет прозора са улице. Кад отвориш једно крило од двокрилне капије а ти пази да се не лупиш о старе каруце што стоје под капијом; попни се десно уз она три басамака, па си у широком отвореном ходнику а одатле држ' опет десно па ћеш у мало предсобије, из кога се на лево иде у пространу кухиню а двокрилна врата у прочелу воде у четир одаје, од којих је свака уђешена за становање. Ма да су све одаје видне и чисте, опет зато само она једна и топонајвећа, са два прозора, носи име „чисте“ собе, што ће рећи толико, да домаћин и домаћица примају баш у тој одаји свечаном приликом госте и посете.

У свима собама је намештај прост. Ормани и долапи су мало старински. Кревети су застрти застирама од српскога платна са чипкама. Столови, од којих је један велик па се извлачи, обложени су српским ћилимима. Пећи су од земље, огледала и канабета нема само у чистој соби. Патос је од лепих широких дасака а по њему се укинило неколико сламних столица уз постеље. Над сваком постелом има икона, а само пред христовим распећијем, што виси над постељом у „чистој“ соби, има и кандило. Долап са великим жутим копчама уз ту постељу чисто се поноси, што је сам он до канабета а још више, што-

је на њему поређано неколико шарених чаша, две кутије од самих шкољака, два зелена, један мораст и три црвена комада фина сапуна, два стара сребрна чирака и велики, чудним шарама исказлисани послужавник.

По свему овом видићете, да господар Макса и госпођа Стана несу били људи богати, али су добро стојали а у вароши се поговарало „да имају новаца".

У својим млађим годинама спекулисао је господар Макса са приличним успехом у житној радњи, дошао је поштеним путем до неке мангуре, купио је себи плац са леном аклијом и баштом и назидао је своју садању кућу. Коње и велику чељад не држе, деце немају, па сад могу них две старе душе мирно и задовољно да живоварe а старим људма и онако нетреба бог те пита колко.

Казао сам вам, да се ето у тој кући живо спрема за дочек неког госта или као што Зукић рече неке гошће. Цела је кућа узрујана као кошница чела. Сви су прозори широм отворени. Ту се чисти, риба, пеје, износе се јастуци и перине, лупкају се столице и канабе, перу се прозори, бришу се слике и иконе — једном речи читав калабалук. Док не пређе та галама, хајде да вас упознам са домаћином и домаћицом у тој кући, јер она жена, што видите да луна јастуке и перине у авлији, није домаћица, то је њезина стара добра слушкиња Пела. Она је већ петнаест година у кући, а каку да се већ неће више ни удавати, јер је научила на господски живот у вароши.

Господар Макса није до душе дома јер га је госпођа Стана умолила да оде мало од куће, док она бар једну собу уреди, није што би јој он сметао, али се боји жена, да јој господар муж у ово пролетно време не добије кијавицу а то има пуно право, јер ма да је цела кућа отворена, опет се у ово доба године орибана соба мало спорије суши, а рада је била, да по где где мало и закречи, да се опет неправи вашар баш пред свеце. Она се за себе ништ не боји, јер је томе научила, а већ тај велики посао и не иде без ње, ма да је најмила још једну жену из комшилука, само да не остане посао и за сутра, јер је сутра недеља.

Дакле наш господар Макса је омален, шипав старкељa, блага и добровољна лица, живих и весељих очију. По озбиљном и важда свечаном држању његовом познаје му се да је био дуго година црквени тутор. Сад му већ мало дрхће рука, не види да воде записе без наочари, изабрао је стол близу тутора да приликом великих празника још по кашто послужи свету цркву. Кад излази из куће у варош не чини то иначе него увек у црном стајаћем капуту, што је подугачак па на струк и са два реда повећих коштаних дугмади. Истина да у том руху изгледа мало као човек од старијег шлога, али му његов увек глатки полу цилиндар даје довољно господски изглед, а а томе доприноси нешто и бела марама око врата, што се сваки дан бели као снег, на чисто милује старога Максима по обријаном подвољку.

Госпођа Стана је такође часна и поштовања достојна госпа. И она је омалена па дежмекаста. врат јој је мало утонуо у рамена а на лицу јој лебди вечити осмејак, ко је не зна иначе, рекао би да је сестра господар Макси, јер је у многоме налик на њега.

Госпођа Стана не тумара много ван куће. Она ће недељом и празником редовно у цркву и само ћеш је онда видети, где се обукла у стајаће руво. Господар Макса неће пропустити да се том приликом мало не пошали са својом „бабом". Редовно ће јој рећи да јој шешир мало на криво стоји и неће пропустити да јој не примети, како је мало отешњао струк од кашмирске хаљине, коју јој је пре двадесет година донео из Пеште с вашара, него ће душа ваља таки додати, да ни једна госпа нема тако леп виклер — јер се пернијен на њему и дан данас држи и стакли, као да је јуче из дућана, и нико не ће рекао, да га је госпођа стана правила тек друге године после свога венчања!

Али госпођу Стану ваља видети у кући као домаћину — ту је тек њезино царство! Она је дала душу да јој је цела кућа што но реч као кутија.

На креветима, на долапима високим орманима не сме за живу главу бити ни трунке праха. Прозори у целој кући увек се стакле, да ти је милина гледати кроз њих. Дуварови су бели као млеко а патоси се жуте као смиље а чисти су, да би могао, што но реч, мед лизатя с њих.

Ако је кад посетиш умоли је чуда ради, да ти изнуче коју од оних дубоких фијока у њезиним долапима. Зачудићеш се колико је ту кошуља, чаршава, навлака, простирача и убруса на гомили. А ако си код госпође Стане у милости, радо ће завагитити и на дно, па ће ти показати чак и онај лепи чаршав, што га је још њезина мати донела, у своју прћију, па је и дан данас нов као да је јуче са разбоја. Госпођа Стана је сваке зиме, кад су они дуге ноћи па се човеку чисто досади спавање, код своје преслице. Што она зими опреде, све се то лети отка и покроји, сашије и поруби па се сложи у долапе, да има свега доста, у злу не требало. А тако и има госпођа Стана чаршава и пешкира, што још нису ни видели сапуна ни цеђа, ма да их је собом донела у своме „штафирунгу." А кад преврће своје рубље и повади дугње, што су тамо мириса ради, помолиће се између пешкира и туће сребрних кашика, што је госпођи Стани поклонио још њезин, Бог да га прости, покојни свекар,

Али све би то још како тако, али ви треба да видите госпођу Стану кад је она у својој кухињи. Што вам она уме да скува киселу чорбу, да начини рибу у тепсији, да испече јагњећи ћевап, да умеси питу с месом, да начини савијачу и баклаву, то није иначе, него је за приповест. Али госпођа Стана знаде

врло добро, да је она најславнија куварица у целој вароши, па држи много на своју вештину. Њезина је кухиња врло комотна. Ту нема „шпорхерта“ јер госпођа Стана брани своје огњиште и неће да чује за промену у том обзиру. Она не зове да је печење печено ако није на ражњу. Смрт јој је да види гвозђене лонце. Душу је дала за лен и чист бакар. За целога свога века накупила је читаву збирку разних тепсија, кастрола и модала. Истина да јој је доста остало и од покојне свекрве. Коситер је у ње такође у милости али мора бити добро кадајисан.

Вредна ко свуда неуморна је госпођа Стана и у дворишту и врту. Она вели да то није никаква економија кад се живина и свака друга маленкост кућује са пијаце. Живину пасафује увек сама и људи кажу да је врло сретне руке. У њезиних кокошака редак је муњак, а јаја од њезиних патака права су сласт.

У ње су увек пуни гушчићи а и пуриći јој не гину као у другог света, јер она има неки особити начин како их отхрањује. Али све све, тек у конуненьу петлића нема јој пара! Њезина је рука најлакша за тај опасни посао, а главно је: што јој никад не-требају наочари. (Наставиће се.)

ОДЈЕЦИ.

* Пештанске званичне новине пишу да ће се с јесени год. 1873. подићи у Н. Саду државна гимназија у којој ће се све предавати мађарским језиком. Даље јављају друге новине да земаљски просветни савет прави нов законски предлог о гимназијама у ком предлаже, да се у свима земаљским гимназијама на горњој гимназији предаје свака наука само мађарским језиком. Код ове прве вести треба имати на уму, да је воља данашње владе Деак заложио пештеку реч, да ће за годину дана бити државне гимназије биле у Сомбору биле у Бечкереку на српском језику. А она друга новост изгледа врло чудна, јер закон о народностима обезеује владу да диже гимназије и за немађарске народности њиховим језиком.

* Новосадска гимназија је у великој невољи. Она има нешто своја прихода, сабор јој је одредио 5000 из народне касе и онолико колико још затребе али они у чијим је рукама кључ од те касе, проваље ту стварі и као да се чине невешти закључку сабора.

* Администратор бачке епархије архимандрит Анђелић именован је новосадској општини нову скупштину. Закон каже да је само административни одбор епархије по закону властан разрешити скупштине и изборе општинске кад се исте не држе закона, и само он може наредити да општина изнова бира своје одборнике и општинаре.

* Оних дана разасласе се црквеним општинама нова школска уредба и још неке врло важне школске наредбе.

* Неке мађарске новине наушњују владу да удеси нашој цркви аутономију по декларацији, да усредсреди сву власт у руке владика и да растера све црквене општине. На то се љуте друге њихове новине, па вели да би то било врло опасно и да не треба заборавити пословицу: „Игра медвед пред твојом кућом, дођи ће и пред моју.“

* У Енглеској је умро познати силеција свога народа расцар Наполеон III. Он је оказао име Француске, спасао је народ свој у ропство, него ради куцају дваес силне удовице, врнуте нејака сирочад. Он остаје жигосан на све векове.

КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК.

—х— У свакој српској кући потребан је календар. Међу српске календаре који имају одобравање садржај спада „Позаженик“ (добија се у народној штампарији у Н. Саду по 20 новчића) и „Панчевац“ (у књижари браће Јовановића у Панчеву, стоји 30 нов.), које препоручујемо нашим читаоцима.

Новоотворена књижара браће Јовановића у Панчеву радосно је поздрављена од књижевника и читалаца, јер се и једни и други надају да ће она увести у нас редовну продају књига. Иста књижара издала је први списак књига, које има на продају.

Нема куће којој не би стало до тога да зна, како се чува и негује здравље, ово највеће богатство сваког човека. Како да чувамо то највеће благо своје, казује нам лако и разумљиво лепа и корисна књига др Милана Јовановића: „Хигијена или наука о чувању здравља.“ Тако огромна књига за 60 нов. готово је поклоњена.

Српском родитељу стало је до тога да зна, како ће гајити и васпитавати своју децу. Занимљиву науку за тај свој узвишени посао, наћиће у књизи нашега врсног писца М. Ђ. Милићевића: „Кмиле 19. века,“ који је исти писац превео с француског својим одиста лепим народним језиком. Према величини књиге и збијеном слогу, цена је од 90 нов. неома ниска.

При доласку св. Саве обичај је, да том приликом дајемо деци својој корисне књиге. За овај нас врло је згодна за дар књига „Низ песама за одраслу Сриндад“ од Чика Стеве, у којој је до 50 лепих и за децу разумљивих песама наших врлих песника а цена те књиге од 10 нов. је така, да је може купити и најсиромашнији родитељ. Исто је тако лепи и поучан дар за децу књига М. Ђ. Милићевића: „Бачка радост“ стоји 30 нов. и: „Земља на којој живимо“ такође 30 нов. Обе су писане лаким и разумљивим језиком.

У свакој кући треба да се зна за историјску прошлост свога народа, да се сазнају поуке, које нам даје историја као учитељица света. За ту цел имамо да препоручимо две врло добре књиге од Стојана Бошковића: „Историја света за народ и школу“ I. Стари век 1 фор. 30 нов. II. Средњи век 1 фор. 60 нов. за које је критика изрекла да су најбоље историје у нашој књижевности. Ко је рад да прати струју политичких догађаја томе ће добро дошли: „Политички речник“ од Владимира Јовановића у 3 свеске, у којима су изишла досад слова А. Б. В, а свака свеска стоји по 1 фор.

Нашим газдама ће добро доћи списи познатог економског писца др Ђ. Радића: „Све о пчеларици“ стоји 40 новчића и „Домаћи живинарски лекар“ стоји 55 новч. а тазадарије које ће живе с пијаце, најпаче лепе поуке у књизи „Гајење пернате живине“ од истога писца, која је украшена са 14 дрвореза а стоји само 40 нов.

Ко хоће лаким и лепим начином да сазна природу, томе препоручујемо књижицу проф. Вл. Арсенијевића: „Из природе“ и старо и младо читаће је радо а стоји 20 нов. Једна од занимљивијих читанака за народ јесте књига „Наша земља“ у I. и II. свесци свака по 50 нов. коју је посрбио С. Б. Поповић. За ту је књигу речено у једној критици, да је тако занимљива, да је читаоци не може да остави из руке, док је не прочита од корице до корице.

Све ове књиге продаје књижара браће Јовановића у Панчеву по ценама што смо их навели.

Баш над тједесмо да завршимо ове ретке дође нам до руке књига: „Робинсон Крусе“ што ју издаје К. Мандровић накладом књижаре Ј. Г. Мајића у Бечу. Ово је најлепша књига што изиђе ове године, украшена је са 100 лепих слика, језик јој је чисто српски, лак и течан. Штампа красна а књига је тврдо укоричена. Ова корисна књига занимаће старо и младо. Књига стоји 1 фор. 20 нов. доиста ниска цена за таку књигу. Може се поручити такође по књижари браће Јовановића у Панчеву.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Од ове године излазиће:

„ЧИТАОНИЦА ЗА ЖЕНСКИ СВЕТ.“

у месечним свескама у 4 табака малога кола.

Оногодишње свеске те читаонице донеће занимљиву поуку како треба жена и мати да чува и негује здравље своје деце и своје породице, како ваља да васпитава своју децу, како да држи своју кућу.

У год. 1873. изићиће 12 свезака а свака свеска стоји 20 н.

Прва свеска излази концем јануара и садржаће прво мајчино писмо: „О дужностима жене и матере,“ од дра М. Јовановића.

Ко је рад да се претплати на ту прву свеску, нека се јави једном од потписаних.

Свеске се шиљу за готов новац или поштанском ваплатом.

У Новоме Саду.

Др. Милан Јовановић.
Стеван В. Поповић.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

„ПАНЧЕВЦА.“

1873. — V. ГОДИНА.

На размаку је стара година. То је време где се стари рачуни чисте и нови започињу. С тога се и ми ево обраћамо и. и. публици с молбом да се у новој години обилатије пријави како би кодо наших једномишљеника све веће а тиме и сниженије бивало. Ко је год праћао бадрим оком рад наш, уверио се да ни парвиде, ни патворе. ни глобе новчане нису нас помериле у нашем тешком раду, што више да смо се баш онда чвршће око листа прикупили, кад је оно непријатељ за сигурно рачунао, да ће „Панчевац“ последњим патвором власнике му г. Јована Павловића за навеки умукнути. Поимећи позив овога листа што га у народу у опште, а у овом крају Срнства, но особ има. и дужност што је као пријатељи г. Јована Павловића према његовој породици имамо. ми примамо поред наших толиких јавних и приватних терета и терет уређивања овога листа на се. „Панчевац“ ће у идућој години и више и бољих новинстваја са свију крајева нашег народа доносити. Рубрика народне привреде. биће у идућој години као и остале заступљена. а у подлиску доносићемо једру и племениту забаву за старо и младо. Вести из народа. биће многобројније јер се и број пријатеља умножи. Неговаћемо и рубрику књижевности и уметности редовно. да тако упознамо свет наш са свима производима књижевним и вештачким.

И с тога сваки, кога вољан да „Панчевац“ и даље остане на бранику народноме. да напредовати и усавршити се може, нек похита у коло претплатника и нек у своме друштву по-ради. да но ког новог претплатника прикупи.

Цена листу остаје и на даље:

за Аустро-Угарску:

на годину	ф. 8—
„ по године	„ 4—
„ ¼ „	„ 2—

за Србију:

на годину	100 гроша
„ по године	50 „
„ ¼ „	25 „

Претплата нека се једнокраће ради на пештанским новчаним упутницама (које до ф. 10 — само 5 нов. стаје) шиље. Поред имена нека се тачно обележи место и последња пошта заједно са сиотом, која се шиље.

Прва три броја пошљемо свима старим претплатницима. Ко нам до 4. броја претплату не пошље, томе обустављамо лист, јер не ћемо више вересију да куримо.

За оглас молимо такође да нам се новац напред пошље. Према послатом новцу изићи ће и оглас. На вересију не упућујемо никоме огласе.

Дописи нека се шиљу уреднишшву. а претплата адми нистрацији „Панчевца“.

Сурадници „Панчевца“.

ОГЛАС.

ПЛАТНО ОД КОСТОБОЉЕ

ОПРОБАНО И ПРИПОЗНАТО

од првих лечничких зборова у Немачкој, и због своје особите лековитости повлашћено од неких вис. д. и кр. намесништва у Угарској.

ЗАВОЈИМА ОД ОВОГ ПЛАТНА лече се од костобоље, од сенања по телу (ревматизма), као што су секије у крсти (хексенпуц), од прелена ветра (ротлауф), кад ухвати грч у руку или у ногу, и у опште од грчева у жилах, од костобоље у глави, од разноверних отока, кад ко што угане, од пробадања — и у сваком овом случају **поуздано с успехом.**

ЦЕНА ЈЕ ПАКЕТУ с упутством како се лечи **1 фор.** 5 нов. аустр. вред. предвострученом за теже болове **2 фор.** 10 нов. аустр. пр. пакет.

Уз то се препоручује на гласу

ПАРИСКИ ОПШТИ МЕЛЕМ (ФЛАСТЕР)

за сваке ране и прозеб (кад промрзну ноге и од жуљева)

ЦЕНА је теглици с упутством заједно **35 новчића.**

Добити се може у **Новом Саду** у трговини **Стевана Ратковића** и у апотеци **К. Б. Грозингера.** У Панчеву код **Фрање Тантпера.**

1—3

КАРТА ДОПИСНА.

Г. Јосифу пл. Тереку, апотекару у Пешти.

Писам пријатељ потајних лекарија — те приморан големим болоћима ревматичким, лечих се **платном од костобоље,** које ми похвалише — с најбољим успехом.

Са захвалношћу препоручујем ја то сваком, ком би затребало.

Молим, пошљите ми 2 комада у пакшету на пошту, на рим. католичке свештенике парохијске у Оћеви, у солетој жупи, на последњу пошту: Нађ-Салаша.

У Лишто-Хибе-ју 12. марта 1871. **Ј. и П.**

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1872.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 3. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 21. ЈАНУАРА 1873. ГОДИНА III.

НАШИМ ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАРИМА.

I.

Ни један створ божији не долази тако слаб на овај свет као човек. Ни један ваљда не потребује толико помоћи туђе као он. Он би угинуо да нема милостиве руке, која ће га одранити и ода зла бранити. Човеку је дакле, чим се роди, потреба, да се ко око њега нађе, да је у друштву. Кад човек одрасте, кад развије и дотера своје дарове, онда му је друштво тако исто нужно. Само они људи, само они народи напредују, који живе у друштву. Има неких народа, који су раштркани на небројене делове, па су заостали за другима, те и данас живе у глупости, и незнању, у сиротињи и невољи. Народи пак, који се удружују, који склапају друштва, у свему су напреднији.

Друштва имаде различитих. Имаде већих, имаде мањих. Велико је друштво на прилику држава, народ. Мало је друштво општина.

Општина имаде политичних а имаде црквених. Ми ћемо овде да говоримо о црквеним општинама.

На шта је црквена општина? Ко сачињава црквену општину?

Црквену општину сачињавају сви они жители места једног, који се удруже тога ради, да се о користима и потребама своје цркве и школе старају.

Ако је и које друштво дакле нужно, то је црквена општина нужна. До ње стоји, каква ће у месту којем бити школа и црква, та два најјача стуба вере и просвете, напретка и среће људске.

У нас Срба с ове стране Саве црквено - школски живот је од једно девет година нову снагу задобио, на ново се крепити почео. Године 1864. и 1865. заборисао је народни сабор у Карловцима, и осим других ствари, израдио је закон о нашим црквеним општинама.

Десетог августа 1868. изишао је царско-краљевски рескрипат, писмено, којим је потврђено оно, што је сабор, којег горе споменусмо, о црквеним општинама свршио.

На како се по поменутоме рескрипту састављају наше црквене општине? Како постају оне? Оне постају **избором**? Жители места једног дакле су извор власти и права општинског. Само онај, кога мештани хоће, може бити општинар. Други нико не може. Само су они општинари, само је она општина законита, која се **избором**, дакле повереньем народа састављa. Свака друга општина је незаконита, противу закона је, противу рескрипта је, којега је Његово Величанство 10. августа 1868. године издало и којим је закључке сабора од 1864. и 1865. године с малим изменама променило.

Сваки човек има како у држави, тако и у општини нека права и неке дужности. Он има да нешто захтева, да други њему чине. Он може захтевати, да да га приме у заједницу општинску, он има то право према општини. А какву он има дужност према њоји? Је ли он обвезан примити се чланства општинског? Може ли га ко натерати, да то учини? Не може нико. То стоји са свим до његове воље. Ако неће, не мора се примити. Нико му зато не може ништа урадити.

Но да би наши црквени општинари сазнали сва права и све дужности своје, да би они сазнали, шта све закон и рескрипт од г. 1868. о нашим црквеним општинама прописује, то смо наумили да што више и што потање пишемо о њему, и да разјаснимо општинарима нашим цео тај закон. Ми ћемо дакле говорити у овоме листу прво о томе шта је црквена општина; о томе колико може у једном месту бити општина; ко може у општини промене какве чинити; говорићемо о склапању нових општина; о томе, ко може бити члан црквене општине; писаћемо о потребама школским и црквеним, о парохијалу; о црквеној скупштини и о местном црквеном одбору; рећићемо коју о председнику општинском и о перовођи; о свештенику као члану општине; о учитељу, шта треба да ради био или не био члан црквене скупштине; писаћемо о туторима и о надзорницима школским; једном речи говорићемо о свему и свакоме, који посла има у црквеној општини, о свачијем праву и дужности као општинару, тако да сваки упозна скроз и скроз речени закон о црквеним општинама, те да сваки знаде право своје употребити, и дужност своју вршити, да знаде, шта као члан општине сме а шта не сме, шта мора, шта ли не мора чинити.

Ми мислимо, да ће ово наше писање сваком, особито сељаку добро доћи, јер сељаци наши немају прилике да се уче, немају прилике да сазнају, шта им као општинарима ваља чинити. Ево ми им драге воље ту прилику пружамо. Који је не прихвати, тај је баш нехатан према свом месту, према народу, тај не заслужује да живи у општини.

Ми немамо на овој страни српске државе нити своје државне самоуправе. Једино што имамо, то је самоуправа на црквено-школском пољу. Зато треба да приионемо, да ту самоуправу онако вршимо, како ћемо доказати, да смо свесни и поштени, да дајемо Богу божије, а цару царево, али и да чувамо и уживамо оно што је наше, што нам је цар-краљ својим потписом и печатом потврдио.

ЗА ЗДРАВЉЕ.

Не легај на земљу да не прозебеш.

Кад би наш народ умео да чува своје здравље како ваља, било би нас данас више него што нас има. Али он то не уме или неће јер мисли, кад је здрав, да се никад неће оболети. За те, који тако мисле не пишемо, него за оне, који би хтели да се чувају а не знају како.

Већина народа нашег има тај ружан обичај да спава на земљи или на патосу. Тако се, вели, научио, па тако воле. Кад би то била навика, што користи здрављу, не би имали шта да рекнемо, али то није: многи су се већ упропастили са те навике, и за то је се ваља оканути.

Кад спавамо деца на земљи под кровом или под ведрим небом, изгубићемо здрављу зарад тога, што можемо назепсти, кад се пред зору захлади, и што читаву ноћ удишемо нездрав и влажан ноћни ваздух, који носи у себи грозницу. Овај тихи назеб не осете скоро они који спавају на пољу, за то, што се обдан загреју тешким радом, и изноје се; али после дужег времена осети га свако. Сад се појаве болештице у месу и костима, и сад видимо, како се сваке недеље тару и распарују. Бол за тим поумине, па се на скоро на ново поврати, и то иде тако све до — мотике. Ако се огрозничаве онда је још горе: колико се обдан оправе на сунцу и чистом ваздуху, толико се обноћ на ново отрују. Слезина се надује, ноге почну отицати и кубура отпочиње и траје, опет до мотике. Нико не помишља на прави узрок смрти, на хладан и нездрав ноћни ваздух. Нико се не сећа да и животиња тражи ноћу крова и склоништа за то да избегне шкодљив ноћни ваздух.

Још горе је спавати зими на патосу у затвореној соби. Хладан ваздух струји с пода испод врата у собу те је за једну стопу над патосом леден хладан. Тај ветрић или промаја удара на тело и ако се у сну разгреје, захладни га као да је стојало на ветру. Неизбројне болести рађају се отуд, а гдекоје могу и живот да угасе.

Али још нешто има, што убија здравље кад спављамо на патосу. Овај дах, што га издишемо, отрован је, и тежи од ваздуха. Он се таложи на патос, као оно вода што се таложи на дно од суда, кад је успемо у зејтин. Ко лежи на патосу удише тај отровани ваздух, и то све више, што више људи леже на патосу. Било је и таквих несрећника, који су се у препуним собама, лежећи на патосу, до зоре угушили. Тада прост свет вели: удавила га вештица, и запушава руке с памуком и белим луком, а никоме не пада на ум да је та „вештица“ — отрован ваздух. За то се и граде узвишене постеље да се човек у сну сачува злога ваздуха. Наши сељаци, који имају лепе постеље у стајаћим собама за госте, постеље што им стоје по пола године недотакнуте док се не упленшине, а они међутим повлаче се и спављају по патосу у бебетима и масним опаклијама, требало би да се сете, да здрав човек купује постељу, па здрави и весели да леже сваку ноћ у њу, а не онда само кад се оболу. А нашој сиротињи у Шумадији светујемо, да се окану турског обичаја спавати на патосу. Турци уздижу патос около врата и застиру га топлим ћилимом, а не леже на голој земљи као они. Постеља је за час справљена; доста су четири стуба и три прошца, мало сламе и једно ћебе, па да се човек одржи жив и здрав. Али нама злохуда сиротиња, не само да то не чини, него бега ноћу с марвом у поље и ноћива којекуд по хладној земљи. За мало, па неће бити ни госе ни марве. Живој души треба обноћ крова, па да буде здрава и да напредује.

Највише шкоди малој деци, кад се повлаче по патосу, а то бива онда кад пропузе. Може се свако уверити кад опипа такво детенце, што се игра по патосу, како је хладно његово тело, па и ако то многи знају, опет се нико не сећа на тај урок, кад се дете оболи. Како је тешко забављати такву децу по вас дан на постељи, то ваља прострти на патосу дебела ћебета, и обући дете у топле хаљинице, да не би пузећи по хладном ваздуху прозебло.

Најлакше прозебе човек на земљи кад знојаван легне на њу; а то бива деци на ливади или у шуми. На њиви се већ то не може да догоди, јер тамо је земља загрејана од сунца. Радници на ливади и у шуми ваља за то да простру што пода се ако хоће да се сачувају напрасне болести. Познавао сам једног младог сељака; беше здрав као гром. Једног топлог дана, косећи ливаду, легне знојаван на влажну траву у хладу. За неколико дана био је мртав... Умимо се браћо на ум! Пословица српска вели: „Болест долази на оку а одилази на драмове;“ она је за час ту али се хоће дуго, док је се човек опрости, а где што мора да сноси њезине последице до гроба. На какав је то живот, кад је здравље ничето?! Нема ту ни воље ни снаге за рад; човек је досадан себи и својој дружини. Чувајмо се браћо, па ће нас и бог чувати!

Др. М. Ј.

ПРВА ЗНАЊА О РАЗУМНОМ ГАЗДОВАЊУ.

(Продужење.)

Угљеник је трећа главна стихија на земљи. Он је поглавито творивo свију наших огрева: дрвета, угља, тресета, уља, масти; и што га које од ових више има и чистије, тим је боље и вредније гориво.

Најчистији и најтврђе сабијен је угљеник у драгом камењу, алему, дијаманту: у њему је и без боје; а друкче је црн и крт, како га сваки зна у каменитом и дрвеном угљу и у чађи.

Угљеник нема куса ни мириса и не да се растопити ни на ватри, ни у води, али је запаљив, као и водоник и гори слабим ал жестоко врелим пламеном, и горећи спаја се с кисеоником, те буде угљена киселина.

Угљеника има много у телу сваке животиње, с тога на ватри пецрни, чим вода из њ отпари. Још више га има у сваком биљу, особиту у дрвету: у сировом преко 40, а у сувом 90 и 99%. Њим дрво гори тим боље, и тим јачу ватру даје што је сувље. Најјачу ватру даје кад се претвори у угаљ; а то буде кад се сажеже у пећи на затворена врата, или у кућама, као што оно чине угљари. Тим пажењем истера се из дрвета вода и друга водена стихија, а остане сам чист сув и крт угаљ.

Така угља има на месту и у земљи силно нагомилано, каменити угаљ, преосталине од праставних дрва.

Ситно стучен угаљ дрвени, а особито онај од сажежене кости и крви има то, да упија сила ваздуха у се и сваке особито смрдљиве маје изањ, те тим ваздух очисти.

Он упија силно и воде, и сваке друге течности, и извуче из њих боју, кус и сваки задах, те уништи их и убије сваки смрад у њима, чим се та вода ил течност кроз довољно ситна угља процеди, ил довољно ситна угља успе на њих, па измешa и остави да с њим постоји. Тако се данас чеди и чисти свака пијаћа речка и бунар вода, те не шкоди, као не процеђена и не очишћена. С тога се држи пијаћа вода у чабровима, што су изнутра добро опаљени, и вода из њих далеко је боља. Најсмрдљивије месо и риба изгуби смрад, чим се у ону воду, у којој се кува баци довољно жива угљевља. И на ђубриштима и изодима загуши се смрад, чим се довољно на њих ситна угља баци. —

Угаљ пречи трулеж. За то се пали коље и пропиње пре закопавања у земљу, и сила дуже држи него не паљено. Ни рђа гвожђа не дирне, кад се у ситном угљу држи. Свако воће, особито јабуке и крушке одрже се у ситном угљу најдуже и најбоље. Тако се сачува и репа и кртола, те не проклија, и не потруне.

Угљена киселина постаје свезом угљеника с кисеником, и то $2^{2}/_{3}$ У. а 1 К.

Угљена киселина је као и ваздух невидљива маја Куса је кисељикастог и пецкавог како сваки зна, које пију кипљиве содске ил киселе воде, добра пива, шампањска, али и другог особито младог вина. Оно што у тима кипи, киси, реви ил реже, што се пени и оне искрице баца, угљена киселина је.

Угљена киселина тежа је од ваздуха, те зато доле пада, и највише налази се по дну од оних места, где је има.

Угљена киселина је поглавита храна свему биљу, а животињи је и људима смртна маја; загуши сваког, чим дође у њ, и угаси свећу чим се унесе у њу.

Угљене киселине има много у ваздуху, у води и у земљи, и непрестано се силно прави али и силно троши. Прави се, где год шта дише, ил гори, кисне, вре ил трухне. Колико се само дисањем начини може се мислити, кад се зна, да је сваки човек на дан по 4 до 5 фуната начини, дакле преко 5000 милијона фуната на дан само од људи; а где су они милијони милијона друге крупније и ситније животиње, што на земљи дише; где она силесија од животиње, што на дан умире и труне; па она силесија од листа, што с дрва и биља пада, и од корена, што од њих у земљи преостаје, да трухне; даље она силна угљена киселина, што се прави вечитим горењем ватре на земљи, осим што је на мести из земље силно избија. Угљене киселине прави се дакле непрестано, а тако много, да, кад се неби непрестано трошила, то би се часом у ваздуху тако нагомилала, да би загушила све људе и сву животињу. Али њу силно троше сва жива биља као своју најглавнију храну, непрестано сисајући њи из ваздуха листом, из земље кореном, па растварајући, те угљеник за се задржавајући и њим хранећи се, а кисеоник одпуштајући њи. да њега опет животиња троши, и да угљену киселину прави. Што где више угљене киселине има, то већма и веселије рађа биље, а ово опет више излучује кисеоника за животињу. Тако се та оба природна царства, царство животиња и царство биља узајамно држе, једно друго чувајући, и једно другом храну готовљећи.

Угљене киселине има по нешто у свакој води, и баш с ње је скорашња вода кусна, а устојана вода за то је блутава, што се из ње излучила угљена киселина. По негде нагомила се у води много угљене киселине, то је киселвода, која осим што још боље храни биље, има и то, да још већма него чиста вода растваpа земљу и камен, и само гвожђе, те тим још више и боље спрема хране биљу.

Угљене киселине нагомила се на неки мести врло много: у старим рупама, забатаљеним бунарима и лагумима, особито ако је што трухнуло у њима, и нагомила се у качарама и подрумима, особито кад у њима кљук вре, те онако је улажење у њих врло опасно за људе и сву особито маљу животињу, и многи је од људи срљајући без обзирке у њих остао онде на месту мртав, загушен. С тога је правило, у та места не улазити без запаљене свеће, коју ваља

на подужем штапу напред пружати, па чим се угаси натраг њи.

Исто тако нагомила се угљене киселине у школама, црквама, позоришгима, и другим скуповима људскима у затвореним одајама, али и у радионицама и другим собама, где више људи раде ил седе, а собе те мало се ветре. Исто тако нагомила се у оним собама, што се из нутра на још угљен ложе, те многи осване мртав спавајући у таким собама, особито лежећи на земљи; где се те загушљиве маје највише нагомила.

(Продужиће се.)

ДОМАЋИ ЖИВОТ.

Наша пословица лепо каже, кад вели: „Кућа не стоји на земљи, него на жени.“ У то мало речи много је речено: казано је да је позив жене, да она одржи и унапреди кућу. Благо оној кући у којој је жена као домаћица и кућаница схватила свој позив, па га врши и с вољом и разумевањем, та ће кућа процветати и процветати; а тешко оној кући која је спала на жену, којој је њезина кућа девета брига, или и која и не зна како се кућа држи и управља. Та ће кућа пропасти и затрће се као да је и није ни било.

У нас се у последње доба јако множе брачне парнице. Има томе много узрока ради којих се растају муж и жена, те раскидају ону лепу свезу, коју су били склопили и уговорили, заради среће своје и лепога живота на овоме свету. Са тих несретних процеса, који су тако учестали пропада многа наша кућа, разрије се породица, те на огњишту на ком се била одомаћила срећа и задовољство, проклија мрзан трава, сватовски рузмарин избије после пелином и чемериком, те се куне и проклиње и онај час, у који су се двоје млади састанули и једно друго заволели. Бива да је често заметак овом несретном животу у кући и то: што жена није умела да буде домаћица као што ваља, отуд је никло мужевљево незадовољство, за тим немир у кући, док се кућа није расула хрђавим животом.

У нас се девојке наше васпитају или сасвим у кући, или иду до некле у мале школе, после их даду било у какво швапско село на васпитаније или их туре у какви институт, па кад се већ насрчу кашиком туђе мудрости, тек што дођу кући, још им мати није ни отворила очи, још их није поучила домаћем знању или боље рећи држању куће, а већ се ћерци нашао младожења, па се родитељи боје, да упусте „лепу прилику.“ На врат на нос удаји девојче, слабачко за терете што га чекају а неспремно са велике дужности које удајом узимље на себе.

Кад тако стоје ствари у нас, надамо се да нам неће замерити ни поличарке и удаваче, ни младе ни старе домаћице, ако ћемо реч две рећи и на овом месту о томе, како се држи кућа.

Кад ко хвали добру домаћицу а он ће обично рећи: „Та уредна ти је брате, чисменка је, вредна је а да види и побожно ти је то чељаде!“ — и доиста свега тога треба честитој домаћици. Ред ти је душа свему — па и овом нашем разговору — с тога не можемо ни ми преко реда, него ћемо баш да почнемо са редом у кући.

Ред је душа свакоме послу а ред је боме душа и свакој кући. Свака па и најмања ствар у кући треба да има стално место, да се зна где је и рашта је. Јеси ли једном удесила своју кућу како си већ хтела и умела, јеси ли метнула сваку ствар на своје место, а ти не претурај сутра амо а прекосутра опет на друго место, јер ако ти је нешто данас овде сутра опет онде, знај да ти неће омилити кућа твоја, осећаћеш као да се вечито сељакаш, нећеш се никад одомаћити у њојзи, све ће ти бити као да си у туђој кући, јер са дуге навике на неке ствари, омиле те ствари човеку, као да су сраслe с њиме.

Свака ствар на доланима и у ормановима треба да има и да задржи своје згодно место, тако да домаћица може у свако доба да нађе и ноћу и у мраку оно што јој треба. Што год било у одаји, кухињи (сад било тањире, било стакла, ножеве или маказе) узмеш у руке, кад већ употребиш па ти више не треба, а ти узми па очисти и остави опет на своје старо место.

Ако си рада да ти је све лепо у реду, а ти не ређај и не слажи само по оку, него пази да ти све буде угодно и под руку. Ма да ти је кућа мала и тесна, ипак ћеш све своје ствари тако поређати, понаместити и сложити, како оне иду једно уз друго. Ти нећеш на прилику помешати јестиво тамо где држиш одај и друго гориво, нећеш маст и брашно помешати међу кошуље и хаљине, нећеш метнути мастило и хартију међу чаршаве и пешкире, ти нећеш потурати прљаве кошуље у чисте кревете, јер ти знаш добро да разликујеш шта је чему слика и прилика. на нећеш метнути ствари које су тако различите, тамо где и не личе.

Добар ред у кући захтева да се свачему знаде своје време да се зна кад који посао почиње а кад престаје. Кад се то лепо подели и удеси онда се ваља тога и придржавати тачно и савесно.

Знадемо прилика, где је неуредна и нетачна домаћица дала често повода домаћем раздору те је с тога убила сама своју срећу, јер све бадава, никад није кућа процветала под неуредном кућаницом.

Неуредна домаћица забаци час ову час ону ствар, не може никада да нађе оно што тражи — па мора по ваздан да цуња док нађе — а тиме дангуби са своје лакоумности и непажње, штети она своје имање или је узрок да га други оштети. Час погуби по нешто, па дај купуј опет изнова а то све кошта новаца и добра домаћица треба да је штедљива и временом и новцем, Али има још нешто, што страда са

неуредне газдарице а то је здравље породице што је још веће благо.

Зна се да човек не живи да једе, него једе да живи. Добром и лаком раном ствара стомак крв и месо те даје живота. Главни орган, где бива у човековом телу промена творива, јесте желудац или стомак. Ако нам се поремети и поквари желудац, престаје да ради и да спроводи животну радњу — човек занемогне, оболи. Кад је човек уредан у јелу и пићу, кад се уредно рани добро зготовљеним јелом, здрав је телом и душом. Када пак дуго гладује или се сваки час набада као вилама, онда худи здрављу своме, јер желуцу треба 4—6 сахата да свари јело.

Исто је тако шкодљиво, кад се човек храни пресним или поквареним јелом, кад једе на пр. кртога меса, несварена зеља, пресне теста.

Домаћа кухиња стоји под управом домаћице те је она њене хранитељка и старатељка здравља у породици. Није то бадава што су наше старе Српкиње поносне биле, што су умеле добро да кувају, знале су оне, шта то вреди по здравље домаћих, кад се хране добро и укусно скуваним јелом. Неуредна храна, лоше зготовљено јело јако худи здрављу свију домаћих.

Али неуредност у кући опасна је не само здрављу него и животу домаћих. Ми знамо много несретних случајева, где су се деца потровала од мишомора и других отрова, а све с тога, што неуредна домаћица остави те ствари на дохвату а не метну их под кључ и на сигурно место. Са неуредне домаћице и њезине нехатне управе чељадма бивало је, да се ко од домаћих опари кључалом водом, да стане на егаву столицу или клупицу те падне и сломије ногу ил руку; бивало је, да са њене неуредности и непажње букне пожар у димњаку или у одаји, а бивало је, да се деца и сама упале те изгору — све, ама све то иде у рачун неуредности, немару, нехатњи и непажњи онога, на коме је кућа, а нетреба заборавити, да је кућа на жени, на домаћици.

Дакле и опет ред је душа свему, ред је душа и кући.

Други пут ћемо коју даље и то о чистоти у кући.

ОСВЕТЛЕЊЕ ГАСОМ.

** У повећим нашим местима спремају се да потасе старе фењере и да удесе осветлење места тако званим гасом. Ни у нашим кућама нисмо већ више задовољни са жишком и лојаницом, ко може приправљује милијеву свећу а у најновије доба горе јефтини петролеј, али је све то лошија светлост него што је гас.

Људи су од пређе мислили да је ваздух, што га удишемо прост и једноставан. Али кад су га мало боље испитали, видили су да има више врсти ваздуха, има лакот и тешкот, има здравот и отровног, има ваздуха у ком се свећа гаси, у ком живље пламти а има и ваздуха што сам гори. Овим ваздухом што сам гори осветљују по варошима улице, болте и радионице и свако ће се чисто обрадовати тако лепом осветлењу, кад га први пут опази.

Оно здање у ком се прави онолико га са колико треба целоме месту зове се укратко гасиште и стоји мало даље изван места. За тај посао имају ту више кућа, шупа, других стаја и направа.

Гореће гас прави се од каменитог угљена. Узму те иситне угаљ, сасуу га у олуке од гвожђа или прена па га ту усијају. Ти олуци су дугачки као човек, дебели су два педља а мало су и сплоштени. Има их тушта а положени су једно уз друго. Под те олуке наложе ватру да их усијају, пуне их угљењом и зачепе, да не улази у њих ваздуха. Угљен се усија те се из њега развијају разне врсте ваздуха а наиме гориви ваздух или гас.

Кроз танке цеви спроведе се отуд тај гориви ваздух у судове у којима се прекали или пречисти. Има туде креча и солинце која упије и задржи оне друге врсте ваздуха те гас остане чист. Том приликом постаје из угљена и катран.

После тога пречишћавања спроведу гас у тако звани гасометар. Тај гасометар је велики казан од гвозденог плеха и налик је тумбе обљеној каци, уста су му оздо а дно стоји озго. Испрва је тај грдни казан пун водом а уста су му увек у води да не би ваздух лапио из њега.

Кад гас утиче у тај казан, казан се издиже из воде а то иде лако јер је утврђен на чекрке. Гас се прикупи у тај казан и стоји ту као у неком магазину. Из тога грдиога казана разлива се гас кроз дебеле гвоздене цеви а за тим кроз тање оловне цеви у светљаке по улицама и по одајама, болтама и радионицама. На свакој тој цеви или на сваком том светљаку има славина, којом се одушка отвара и затвара. Одврнеш ли славиницу то се гас сили да се излије на поље, завршеш ли је у то остаје у цеви. Кад хоћеш да запалиш свој светљак одврни славиницу и приђржи упаљену жигицу на одушци. Гас ће планути и гореће све док не завршеш славиницу.

Ако одврнеш славиницу и не припалиш, то ће се гас осути по целој соби. Отуд бивају велике несреће, ко спава у соби пуној гаса занесе се, угуши се. Уђели ко у таку собу с ватром, горећом свећом или цигаром, сав ће гас на мах да плане, да развали све зидове и прозоре и да начини грдну несрећу. Срећа је што се даје лако познати кад неприпаљени гас продире и одаје, јер удара јако те га осети и онај ко има кијавицу. Уредни људи пазе на све то и отуд је и у самим великим градовима мало несреће, бар мање но што се догађа другим горивом.

Како удесни одушку из које излази гас, онаки тиће пламен. По дуванџиницама у великим градовима стоји у бурњку човечуљак са цигаром у устима те цигарице

сукти пламен, да муштерије припаљују њиме своје луле и цигаре. Пламен што гори по собама налик је пламену наших садањих светњака, само што му не треба стења али му треба стаклена цев.

Пламен у светњака по улицама рашљаст је као ластин реп или као крило у слепа миша. По гостионицама, по палатама великаша, начињени су уз степене анђели или деца од бронзе, па држе луч а из тих лучева бије гас, те гори и осветљује цео простор. По вртовима спроведен је гас у цвеће од порцулана и осина се отуд у безбројним дивним пламичњима уз ступове чардаклија.

У свакој кући у којој гори гас има нека справа (сахат) да се њоме мери, колико је изгорило гаса, било једне ноћи, било за месец дана.

Овим истим гасом пуне се и они ваздушни балони којима се људи дижу небу под облаке.

Гасом осветљене улице видне су а тиме се сузбија занат онима, који по мраку остварују своје нечисте намере.

Људи који се баве тим послом пронашли су, да и гас није једноставан, него је у њему спојен тако звани угљик и водоник у извесној мери.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

1. **Необичне зиме.** Није само ове године тако необична зима. Из бележака зна се да год. 1289 није ни било снега. О Божићу су се зеленила дрва, у фебруару било је зрелих јагода, у априлу зрела грожђа. А има негди записано да је год. 1168 зима била тако топла да су воћке цветале у јануару, да су лешњици и јабуке сазреле у фебруару, да је жетва била у мају а берба у августу. Али је год. 860 и 1234 била така зима да се смрзло и јадранско море, те су преко леда вукли еспап из Мљетака у Далмацију а и млетачка флота се замрзла у леду. —

2. **Ново обручање.** Неки Х. В. Катин изнашао је нов начин, како да спаја обруче на бурадма. Познато је како се спајају дрвени обручи на буретy, али зна се и то да је прављење и ударање обруча скупо а још ко томе несмо сигурни да нам обруч неће пући. По овој новој методи, узме се те се изсвију из доброга плеха мале плоче, па се урежу у њих две положене упоредне лаце (шлиц) тако да је плоча налик пређици. Узми даље те провуци крајеве од обруча кроз те лаце а с преда ћеш их лако провући али натраг не иде то лако, јер се оштре лаце урежу у дрвени обруч. Доста је да кућнеш чекићем па да се крајеви од обруча упију једно у друго тако, да тај спојет постане раван и глатак. —

3. **Сушење нових станова.** Да би се могле собе у новој кући брзо исушити и у њих се уселити препоручују практични људи да горемо у њима пресован угаљ (Presskhole). У овом угљену има до 80% правог угљена, гори споро као какав кад и развија том приликом угљену киселину а тога треба, да се учврсти креч у малтеру. Поступак је тим начином врло прост, не кошта много а не прети ни пожаром. Довољно је да се једна соба ложи нет дана. За собу којој таванови и дуварови заузимљу 4 □ хвата простора, доста је 6 ćуната пресованог угљена а то стоји само 9 новч. јер је цента тога угљена 9 фор.

4. **Коров на њиви.** Зна се да коров ниче на њиви отуда што људи не пазе да семе што се сеје буде чисто, а да би их опоменули ево ћемо казати, како се коров множи. Једна стабљика штавоља произведе 8000 семена, тарчужак 4500, маслачак 2040, титрица 40,650, чкаљ 19,000, киселак 13,000, кукољ 2940, турчинак 50,000 семена; отуд се разбија коров тако силно. А свима овима придолазе још попонац, лисичији реп, паламида и друге травурине које кад се намноже на њиви ослабе је и упропасте сав усев. —

5. **Бале.** Марвени лекари су испитали да је болест што се зове бале прилепчива и да су тој прилепчивости подложне само једнокопитне животиње, после коња највише се лепе бале на човека и овцу, исто се тако лако лепе за мачији род, слабије иде бала на козе, свиње и псе, а не иде никако на говеда и на беле зечеве. Бале на њоса и уста оболелог живинчета несу прилепчиве ако се тако сасуше да се могу сатрти у прах.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

— Та хајде се њеци већ једанпут — жураше госпођа Стана.

— Јел' све у реду. А где мал не заборави. Дај ми ону другу ајку са крајњим камишем и наби ми дуванкесу па да се у име Бога иде. —

— Изеде ме та твоја лула, већ ниси жив ако не курши, лепо ти и стоји — рече госпођа Стана али ипак оде да је донесе.

— Е виш прић' Панто што су ти жене, не би ни биле живе а да ти не чантрају. —

Та нек је кадгод и на њихову — рече Панта намештајући нешто на седишту.

Кад је већ све било у реду шињиру прић Панта и хинтов загрмну преко Б — ке калдрме као оно потмула грмљавина из даљине.

Ко год ју пролазио улицом, застао је и погледао је за господар Максом и чудио се каква ли га то голема невоља гони на пут и баш у очи недеље. Госпођице што су седеле код прозора, отварале су окна да виде, каква то госпоцка ноћна грме улицом а кад су спазиле да је то „само“ господар Макса,

залупиле су окна али су се дизале са својих места, да дознаду у матере куд је наумио стари Пејић. —

У главној улици висио је о једном прозору господин Пира Зукић и курисао је неког кафиперци. Мал није занемио од чуда када је опазио баш главом старога Максима — сад му је било на мах јасно, да су они гласови што су већ два три дана узбунили полак вароши доиста истинити.

Али господин Пира није био човек који се задовољавао да зна неку новост само у поле, он би то сматрао за увреду свог званичног положаја, кад не би чуо и знао све и сва што год бива у вароши.

Зато се не мога ни сада уздржати а да не викне старом Максиму „а куд бог да тако рано?“ ма да му се крештећи глас губио у луци од точкова. Мало уверећен што га је стари Пејић пречуо опрости се господин Пира хитно од своје „обожајеме фрајлице“ и пође улицом у мислима, где ће и како ће распитати прави узрок Пејићевог „путешествија“.

Међутим је госпођа Стана још не престано стајала на капији и као бајаги очима пратила свога старца, а у истини је извиривала, да ли је и остали свет приметио свечани одлазак господара Максе.

Сирота добра старка би рада да се цео свет радује доласку њезиног госта, она је већ у мислима преминљавала како ће се сви зачудити ненадноме доласку њезине нећаке, како ће цела варошица да узавре од те новости, на како ће и она сада имати велику девојку у кући, па још девојку која је дошла из Беча са „воспитанија“.

Већ је измишљавала шта ће све сутра кувати за вечеру, како ће и после да уграђа своју нећаци и баш се борила с тешким мислима, да ли ће сутра да принесе на олтар свога гостољубља ону кљукану гуску или онога са орасима ухрањеног пурка — а већ Бог ће опростити, што ће престати пост, јер и он зна, да гост руши пост.

У том дође иза ћошка доктор Милош и пође хитно улицом сигурно за својим позивом.

— Полако ранко мој, куд се тако журиш а тако ли жаља, тетици ни помоз Бог. А шта ти мати ради? корела га је госпођа Стана. — Опростите драга госпо, журим болеснику. — рече Милош.

Та каква госпо, — виш ти господина јако, двадесет сам ти година била тетица а сад госпа, није него још шта, мој лепи господине! Док је Ђакела волео слатке гурабије, дотле смо се познавали. А сад те нема по читаве месеце, да се ниште погоспоидили господине докторе? — рече госпођа Пејићка чисто увређена.

— Ни сам тетице вере ми, али знате да сам у послу да незнам где ми је глава, особито од како ми је колега умро. —

— Та но но, ал тек нећеш заборавити и на тетицу. Ал знам ја ранко мој и шта би ти са старим људма. ал већ ваљда ћемо те мало чешће виђати док нам дође наша Јелка, а млади господине? —

— Каква Јелка тетице — рече доктор, ал не мога да при тој речи мало не порумени.

— Бог стобом Милоше, на што се будиш? Зар не незнаш Јелку с којом си тако рећи одрастао? Ал да, ви учени људи не памтите добро! Та Јелку мога покојнога Пере, она долази сада из Беча управо к нами, та и коме би кад нема никога свога, па виш да те тетица лепо —

Још Пејићка није ни довршила а Зукић руши к'о из вертепа.

— Љубим руке фрау фон Пејич. Радујем се што сам улућио прилику, те чу се бар известити куд то тако журно оде хер фон Пејич, да није когод на смрт болестан? У вароши се већ говори. —

— Шта се говори? Немају људи друга посла него седе на измишљавају којешта. Мој је отишао у Т. пред моју нећаку што сутрашњом лађом долази из Беча — па шта је то коме противно? —

— Молим, молим фрау фон Пејич im Gegentheil то је за нашу варош само „чест, ћујем да је фрајлица и лепа и богата —

— А што се то кога тиче, ако је, себи је — рече госпођа Стана на кратко, не могав да сакриje своју злувољу, што ју је прекинуо у најлепшем разговору човек кога она не трпи.

— Ти пеш Милоше сутра к нами на вечеру, реци матери да и њу молим да ми не одрече, имам с њоме важна разговора, рече госпођа Стана, окрену се и затвори за собом капију.

— Амице, права напакаба Пејичка — рече господин Зукић. Докторе завидим — ти сутрашњом вечером имаш форханд, ал ми нећеш утећи стичу ја тебе. млада, лепа а богата, не пик момче. Има нас више муштерија. Од сутра се бацам на ероберуиге, фенстер-промеиаде, пукете, липсбриве, сваки дан феш као из кутије, увек нову униформу — а чекај се нећеш ме претећи — брбљао је господин Зукић у ветар, јер је Милош ћутећки ходио узан и кад је дошао до неке мале кућице, сави хитно у капију и једва климне главом у име опроштаја. —

— Чудан светац тај доктор — гунђао је Зукић у себи. Све пути, па је увек нешто замишљен. Фрајла Милеса га очевидно бефорцугује, фрајли Корини се допада његова црна брада, фрајла Сидика швермује за његовим плавим очима, свуда ми стоји на путу. Да није така добрићина, још би се расрдио на њега. Ал код фрајла Хелене, Јелке, како ли се зове неће ме избацити из седла, само гевагт, па ће добро бити. Ал сад ћемо мало фрајли Херминн — знам да ће једва чекати да јој кажем данашњу важну новост а и господин форштанд ће ме чекати на никет. —

С тим мислима сави господин бецирке — адјункт Пира Зукић у магистратску капију, да учини своју реверенцију своме господину шефу и његовој кћери.

(Настављће се.)

ОДЈЕЦИ.

* Пештански кривични суд ослободио је др. Лазу Костића и уредника „Напредка“ Јована Павловића од тужбе, да су у Београду о светковини учинили велеиздају. Још у напред се знало да ће од тужитеља сами осрамотити.

— Свети Сава прослављен је у Н. Саду свечано. У очи св. Саве била је у „другиму за радиност“ беседа на којој је рекао неколико речи г. С. В. Поповић, певао г. Сајевић а декламовало једно Сриче песму „Српкиња сам“. Дворана је била дупком пуна. На свечаној служби у саборној цркви певала је гимназијска омладина хоралну службу а при свећењу водице у гимназијској сали беседио је управитељ гимназије г. В. Пушибрк и ученик Теодосијевић. Свега је било пуно и свако је тежко и свога пута да чује имена питера и приложника гимназије али је списак њихових имена у кр. комесара. После подне била је свечана седница „Српске Матице“ коју је отворио честити прек. седник г. Стеван Брановачки са лепим пригодним говором а за тим је Др. М. Јовановић беседио о св. Сави и изнео га је у општим хиперболским цртама пред очи слушалаца у дупком пуној дворани као честита учитеља и просветитеља који не-престаје у народу своме општу вољу и рад по њима. — У вече је била у народном позоришту свечана представа и дана се народни комад „Маркова сабља“ од Јов. Ђорђевића коме је други део прерађио непознати писац. Овај народни комад у коме нарочит глед у лепим и живим сликама несретнога бурбе Бранковића са слепим синовима Гргуром и Стеваном и Верком Маром, турчење босанских Срба, особу под патријархом Чарнојевићем, ослобођење Србије под Карађорђем и Милошем, борбу Црногораца за слободу. Достојна. Текелију и Вука Караџића са њиховим славама, ако тај комад потресао је и одушевљавао је публику и сваки је изнишао тога вечера из позоришта са мислима, да је заман узлати се у туђу помоћ, да је највећи грех издати народ свој, да не треба клонути у борби за слободу рода свога, него му треба пресветом оснигурати живот на векове.

* На Врашца нам јављају да су тамошњи народни учитељи у очи Св. Саве дали село у корист српских сиромашних малих Вака. Бивала чој вредној браћи!

* Сентомашка грађанска касина дне 29. јануара играњку у корист своје књижнице.

* **Др. Балтазар Богишић.** С радошћу поздрављамо глас, да ће др. Балтазар Богишић, сада професор на одеском свеучилишту, скорим доћи на Цетиње, да изради законик за Црну Гору. Богишић је најсталнији познат као познавалац словенског права и у колико се ми радујемо, што ће така снага радити на приморским законима, не сумњамо, да ће и његовом словенском родољубном срцу ласкати, што му паде у део тако велико дело, које ће му грађу славу стећи. Млада држава, јуначна Црна Гора, која је у последње време учинила толике напретке, добиће сада и своје законе, што ће јој не само унутра најјача полугра бити, него ће јој задобити љубав и наклоност сколне браће, а сјајан углед у страноме свету. Дај Боже да се срећно довршни ова племенита мисао књаза Николе, који је Богишића сам собом позвао да се тога посла прими.

РАЗНО.

Најстарији човек. Није онај американски, што смо јавили у прошлом броју најстарији човек, био је од њега још старији један Србенда по имену Пера Чортан родом близе Темишвара. Пера се родио год. 1539 а умро је 1724. дакле је доживио 185 год. Док је био млађи чупао је онце. У старости је био јако потпут али је имао још главом неки од свога 100-годишњег сина. Живио је умерено и постио је све постове. Веле да му је слика његова сачувана у породици грофа Валиса. —

Новине у Аустро-Угарској. У Аустро-Угарској излази данас 1020 различитих новина, и то: 600 немачких, 170 мађарских, 79 чеških, 58 пољских, 50 талијанских, 22 словенских, 9 српских, 9 руских, 8 румуњских, 6 хрватских; 3 чивутске, 2 словачке, 2 грчке и 2 француске. Само у Бечу излази 340 од којих је 333 немачких.

Женскиње у поштарској служби. По извештају из Америке има данас у сједињеним државама преко 500 женскиња у поштарској служби. На главној пошти у Вашингтону има међу 310 чиновника 63 женскиње намештене за преводнике, преписиваче и други код телеграфа има их још сила више, како су они у приватним рукама, то је мучно дознати праогр броја. Међу тим зна се, да с даня у дан све више женскиња у служби оне долази и радо се прима, и сви су се са њиховом службом врло задовољни, како публика тако и дотична виша власт и управа.

Дуван у Аустрији. Прошле 1871 год. Произе је у Аустрији у земљи за 50.321,420 ф. а. вр. дувана и цигара и за 2,584.742 ф. а. вр. из земље; те тако је за 6,396.411 ф. више за дуван узете, него год. 1870.

Коњско месо. У Бечу је прошле године исекасапљено 2073 коња. 1 ⅔ тог меса била је 10 до 12 новч. а 1 ⅔ говеђине 35 и више новчића.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

* Имамо да забележимо два нова завода на пољу више привреде један је Бачко-бодрошка штедионица у Новоме Саду а други је Сентомашко-туријска штедионица у Сентомашу. Оба су завода у српским рукама и развијају живу радњу. Сентомашка штедионица узела је на први мах тако полет, да су јој акције данас у цени троструко скочиле. Чујемо да су Срби у Бечеју такође приступали подигну штедионицу. У добар час!

* У Загребу се ради на томе да се оснује винарско друштво. Преко 200 особа већ се пријавило чувеном винару г. Штрицу да је рад да суделују у том друштву. Нема сумње да ће овако друштво бити од велике користи не винарстве у троједној краљевини.

* Београдски кредитни завод позива своје удеоничаре да приме камату од 5% како на пуноуплаћене деонице, тако и на привременину. Исплата одиочиће 8. о. м.

* Угарско народоско друштво обуставило је своју плодидбу.

* Сомборска трг. и занат. банка објављује да јануарске одреске својих привременица са 3 фор. исплаћује.

* Порез на земљу у Пруској у Аустрији. Из пореснога извказа Пруске за 1870. год. и Аустрије за 1870. год. види се да изравни порез у Пруској износи на 24 милиона 606.197 становника 45 мил. 163.000 талира, дакле на главу ф. 2.86 а у Аустрији на 30 мил. 555.370 становника 78 мил. 203.65а фор. дакле ф. 3.08 на главу. Земљарина (порез на земљу) износи у Пруској 29 но сто изравна пореза на четворну миљу дође ф. 31 — 20, а у Аустрији износи земљарина близу 48 но сто изравна пореза, а на четворну миљу долази ф. 6853.

Свршеним учит. приправницима.

Пошто су болешћу и препреком упражњена нека учитељска места у бачкој епархији, то позивам ради журности овим путем учит. приправнике, односно учитеље, који би се хтели тих привремених места примити, нека ми се, означив које су науке и с каквим успехом свршили, што скорије пријаве.

У Н. Саду. **Стеван В. Поповић,**
епарх. школ. ревсрсиар.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништу а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 4. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 28. ЈАНУАРА 1873. ГОДИНА III.

НАШИМ ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАРИМА.

II.

Шта је црквена општина?

Црквена општина је заједница свештеника, породица и појединих особа православне вере, у опредељеном опсегу једног или више места на ту цел здружених, да се о користима и потребама своје цркве и школе старају.

То је црквена општина, што се каже, у ширем смислу. Ту се цело село, цело место једно узима као општина. Све православне душе чине ту општину. *Општина* у ужем, правом смислу они су чланови места једног, који су изабрани у црквену скупштину, да заступају мештане, да врше вољу њихову и да се брину о користима и потребама школе и цркве.

Чланови те праве општине су општинари, којима ове ретке пишемо.

Колико у једном месту може постојати црквених општина?

У једном месту може постојати само једна црквена општина, ма и више цркви и пароха било, но више, особито мањих места могу једну црквену општину сачињавати.

Ма колко дакле места било, може у њему само једна општина бити. По овом закону о општинама, по овом решприпту од 10. августа 1868. не може дакле у једном месту две црквене општине бити.

Ко може изрицати промене у границама постојећих кат и образовање нових, самосталних општина?

Промене у границама постојећих црквених општина, као и образовање нових, самосталних, могу изрећи само епархијалне конзисторије.

Ако дакле хоће које место да се оцепи од другога, ако хоће да за се чини црквену општину, оно искаже ту жељу своју епархијској конзисторији, докаже јој да има цркву, школу и толико добара и прихода, да може црквене и школске потребе намиривати, и конзисторија онда пристане, да то место чини засебну, самосталну црквену општину.

Има ли општина, која се одцепљује, која се на ново образује права, да ужива црквено имање оне општине, с којом је до сад у заједници била?

Нова општина, која се од садање одцепљује, губи права на црквено и школско имање, које је онда заједнички уживала. Имање то не сме се делити, осим ако се досадања и нова општина добровољно погоде ако досадања општина пристане, да ово или оно добро припадне новој црквеној општини, или ако је ко оставио добро или фундацију коју на ту цел, да припадне тој новој, засебној општини.

Ко је члан црквене општине?

Сваки, који је православне вере, и који је живио у општини најмање шест недеља дана, и који иначе мисли ту настанити се, сталан житељ постати. Који само за време ту станује, који само после каква ради ма и дуже од шест недеља, ма и годину и две дана у том месту пребива а не мисли ту остати, тај не може бити члан црквене скупштине.

Који хоће да постане чланом црквене општине мора још и дотичном пароху доказати, да је православне вере. Мора му донети од пароха онога места, у ком се родио, крштено писмо. А парох га је дужан седници местог црквеног одбора, која прва дође пријавити.

Где је дужан ко плаћати парохијал и друге црквено-школске прилоге?

Парохијал, то јест плату парохову, дужан је сваки у свом месту плаћати, у ком стално живи. Тако је исто дужан у том месту и на друге црквене и школске потребе приносе приналатати. Црквена општина ће и при разрезивању прилога тих гледати едали члан општински нема и на другој страни, у другим месту земље винограда, кућа и у опште имања, па ако се увати да има, она ће онда већи прилог наметати члану њезином.

Које су органи, оруђа општинска?

Да би се у месту једном могли обављати општински црквено школски послови, имаде два органа, оруђа општинска, а та су: местна црквена скупштина и местни црквени одбор.

Шта је месна црквена скупштина?

Месна црквена скупштина је заступништво. Она представља општину, она у име целе општине, целога места управља црквом и школом, управља црквено-школским имањем. Она и иначе ради све, што је нужно за унапређење школе и цркве.

ПЕТАР I. ВЛАДИКА ЦРНОГОРСКИ.

I.

Петар Петровић Његуш Први, владика и владар црногорски био је, с чијом смо смрћу завршили у бројевима од прошле године чланке под насловом „Црна Гора". Владика Петар I. најзнаменитији је владалац Црне Горе. Његов дед владика Данило препородио је слободу Црне Горе, а владика Петар био је, који је слободу Црне Горе трајно утврдио и име јуначких Црногораца са крвљу умивених а златном слободом осијаних врхова голих стена сиромашне Горе Црне по свету разнео.

Неуморни труди владике Петра за малени народ свој и знаменито доба његово заслужује да се, пре него што наставимо даљу историју Црне Горе и пре него што пређемо на друге владаре њене, још једанпут осврнемо на владику Петра I., да прегледамо још једанпут његов живот и његову радњу, а уз то да изнесемо неколико цртица из његовог живота, којима ћемо најбоље и значај владичин и стање земље представити моћи.

Владика Петар родио се г. 1747. у Његушима. Стриц његов владика Василије, који је тада Црном Гором управљао, науми да младог Петра васпита и тако га г. 1762. поведе са собом у Петроград. Овде се владика Василије дуже бавио, а Петар је зато време учио и у наукама напредовао. Кад ал на једанпут се разболе владика Василије и осети да му се крај животу приближује, те свога синовца препоручи царици Катарини II. А на смртном часу опростивши се са својим синовцем овим речма: „Иди сине у нашу отаџбину, иди у оно место, где ћеш се са небројеним невољама борити али где ћеш уједно и сјајну славу стећи, ако достојно за свој народ радио будеш." Кад Василије очи заклопи, крене се Петар са аманетом свога стрица у Црну Гору, где га радосним срцем и владика Сава и црногорски народ дочекају. Петар је сад непрестано био уз владику Саву и одиграваво је народне послове. Је ли требало пером у руци, је ли требало живом речи у збору народном, је ли требало с мачем у десници и пред четом јунака, је ли напослетку требало ма којим другим начином за добро свога народа радити, свуда је млади Петар први био. Кад је владика Сава у многим таквим приликама дух младога Петра упознао, произведе га он г. 1770. за архимандрита и преда му сву управу народних послова.

И касније као владар Петар је био црногорском народу и отац и мајка. У биткама предводио је народ под оружјем, а у мирно доба мирио је народ са крстом у руци. Целога свога века живио је у сиромаштву као и најпростији Црногорац, а у томе сиромаштву сачувао је у грудима својим љубав према своме народу. Није се нигде отимао за великим и сјајним господством, ма да су му ово и Французи и Аустријанци нудили. Он је био задовољан, кад је могао само за срећу и напредак свога народа радити. Као владар био је благ и праведан. Ниједну смртну казн није он изрекао или потписао. Јели когод већ тако скривио, да га је по законима земље и по обичају народном смрћу казнити требало, то би суђење и извршење свагда гувернадуру препуштао био. Он, који је био и духовни и светски владалац, који је могао највећу силу и власт над народом развити, љубио је и поштовао је слободу већма него и један Црногорац. Он се није служио нигда силом, бајонетима, пролазио је скоро без икакве пратње у по дане ноћи кроз најопаснија места своје земље, али зато и није ни било нигде у земља завере против њега. Јесу ли се племена међу собом завадила била, то је он сам ишао у народ и мирио је завађену браћу без оружја, без затварања и без других насилничких мера.

Како је владика Петар био одушевљен за слободу човека у опште сведочи овај пример. Кад је црногорско приморје (Бока Которска) подлала под аустријску област, утече један аустријски војник у Црну Гору. Заповедник града Котора заиште да му се војник врати, на што владика одговори, да се на слободне Црне Горе нико никоме не издаје, већ ако се не би поштена реч дала, да томе војнику неће ништа бити. Заповедник даде записану поштену реч, и владика изда војничког бегунца. Но кад заповедник овога у своје руке добије, осуди га на срамну казн: да мора кроз шибе трчати. Кад ово владика Петар дочује, ускини од муке и изрече пред скупљеним Црногорцима ове речи: „Нема вере у невере! Па сад био проклет сваки Црногорац, који би добеглог човека и на саму веру невернoj траги из ове слободне земље предавао. Наша врата слободе нека су отворена, који слободу тражи, и то нека вам је аманет, јер ако тако не уздамо, онда ми нити смо слободни, нити што вредимо, нити заслужујемо звати се потомцима наших славних прађедова, који су знали своју богодану слободу уважавати и делити је другоме човеку, који је из чемерног и богомрског ропства ишће, а то је преко свега наша хришћанска дужност". Овај аманет одржава се и данас строго у Црној Гори.

А како је владика љубио слободу своје отаџбине, види се из овога примера. Кад су Аустријанци примили Боку Которску, хтедоше да им се уз откуп уступе исте стене, које су чак у аустријску област Боке Которске допирале. Ова понуда владику је јако огорчила и одговори Аустријанцима овако: „Ни саме

ледене стене недам ни за какво благо овога света, јер су и ледене стене прекупане у јуначкој крви. И самим златом ово голо камење да заливјете, нећете довећати да ме новцем вашим придобијете. Не може мене никакво благо усрећити, ако слава и срећа мога народа не цвета, и ако горде горе непомично и витешки своју горду главу не уздрже. Ове горе нити су прикљањале, нити ће док је мене жива и док слободне горе имаду јунаке да краљу задобивену отачбину бранити могу. Само оштри мач може то поискивање решити — на сабљу смо добили, без сабље непуштамо ни макар јуначка крв до колена потекла. Ако нисте знали ценити и познавати витешки карактер једнога народа, то се сад учите нас малу шаку у овим горама познавати."

Тако је Петар бранио част и славу свога народа. Тако је Петар поштовао свој слободни завичај. Овакви треба да буду народни главари и великаши. Само овакви заступници народни слава су и поное свога народа.

М.

НАШИМ ГАЗДАМА!

Са више страна упитан сам шта мислим о данашњем времену едали је то шкодљиво по јесење усеве, и едали ће позније шкодити?

Забављен иним пословима, нашао сам да ћу све задовољити ако јим овим путем одговорим.

Ако се суди светац по вечерњу, и дан по вечеру, у обичном свету, у пољоделству није тако.

Нису зато пређашње године више рађале, што су биле јаче зиме, и више снега, већ зато, што је земља одморнија била, што је марва чилија била, што је ђубрета више било.

Наше се газде поплашиле од данашње зиме, ко курјак није појео зиму, а вегетација није у нас у опасности, јер једва да је у обичном стању, на прама нашим природним околностима, и јачини земаљске наше производне снаге. Ми смо се толико у ратарству понизили, да заазиремо, кад нам је мајка природа и најмање на руци — научени на муку, добром се и не надамо.

Но које преживео, или у књизи научио, знаде да ваке године најплоднije су биле. Ја ћу споменути које се само још у нас памте, а то су 1811. и 1834 година, кад беху подруми и кошеви пуни и препуни гледећи и количине и добричине.

Но као добар лечник што мора уображеног болесника да лечи, тако морам и ја мојим знањима нешто световати.

Ди су јесени усеви до првога чланка истерали, ваља ји марвом, нарочито овцама потрти, ди је јака земља, па ма до корена, али рок најдуже мученици.

Тако потрвене јесење усеве, не треба ваљати, већ напротив дрвеном дрљачом дрљати, или што је најбоље само просто бранати.

По сад да пређемо на појединости.

Ако ти је репица цватила, пуштај свиње, ћурке, и телад унутра, да се огојазну, јер од ње више никакве ти користи није, а живинчад ћеш оснажити, и без муке и без трошка.

Ако ти је жито или јечам влатао (које не верујем,) опаси га, или покоси до првога чланка, последње је сигурније, него прво.

Пролетње орање докле је год угодно време, не треба сејати, већ кад се време искали, али орати треба кад год је можно, па ма и саме сванте биле, јер смрзла распашће ји, а ту ћеш тек најбољу жетву имати.

Ко је доколан и снажан може и за кукурузе, прољу и муар узугарити. Али прво орање саде никако да му је. Јер леђ даље иде, а тврд више плаћа и у обичном животу, а у ратарству на стотине, јер нико се тако силно не свети ко мајка природа.

Оволико сам у опште имао рећи, држећ се Мојсија, „проци и камену да лебом роди" а у будуће и више.

Емил Чакра.

ПРВА ЗНАЊА О РАЗУМНОМ ГАЗДОВАЊУ.

(Продужење.)

Гушљик је друга главна стихија у ваздуху. Он исчињава 79% ту, а то значи много. Код ваздуха, узевши га с висине до дна пароокруга пада на сваку стопу ширине ту преко две центе, то има гушљика у ваздуху преко 80.000 билијона центата.

Гушљик је као и кисеоник и водоник маја без боје, мириса и куса, сасвим провидан као и ваздух. Он се не да заналити нит може да горе, као што видесмо воденик и угљик; него се још у њему као и у угљеној киселини угаси свећа и сваки живот, као да их нешто загуши, отуд име гушљик. Но како га опет све живо и то сваким одахом ваздуха по четир пута више у се увлачи, него кисеоника, то се не загуше с њега, него, што не добију кисеоника, који треба ватра и живот, да се одржи. На будући да је чист кисеоник тако жесток, да би у час згорео свако гориво и сваки живот, то је додат у ваздуху гушљик, да оног ублажи, растаји, као оно вода жестоко вино или ракију, те само тако све тише и дуже гори и дуже живи и траје.

Гушљик је главна стихија у храни нашој и све животиње. Он је поглавито творивo крви и меса, те снаге у телу нашем и остале животиње; а то творивo добива се поглавито храном биља, усева и расада, што га људи ради те хране дишу, и тога ради земљу обрађују.

Гушљика има у сваком биљу, али различито. У 100 ока има вариво 25 до 30 ока, жито 10 до 14, пиринач само 3, жир и кестен 3 до 6, кртола 2, репе и купус 1, траве 1 до 2, слама 2, сено 8, детелина сирова 3, а сува 12; и што га који од усева и расада

више има, тим снажнија је храна, отуда су варива и жита најснажнија храна, 2 и 3 и 10 и 20 пута снажније од све друге. Варио надмашује у томе и месо, јер ово има гушћика тек 15 до 20%, само је сир снажнији, има преко 30% гушћикаве хране. У житу је највише гушћика у љусци, мекиња, отуда је кувано или у води натопљено жито далеко снажнија храна него брашно и хлеб, у којем се сејањем те одлучавањем мекиње, па додавањем квасца и соли гомила снаге житу убије тако, да шака кувана жита, пшенице, ражи или кукуруза, боље засити и оснажи, него три пута онолико брашна и пет пута онолико хлеба од њега.

Сав тај гушћик што га требају усеви и расади, не ваде га из ваздуха, него само из земље, ваздушни гушћик остаје не дирнут; а из земље ваде га из оне обе споје његове с водоником и кисеоником.

Спојен гушћик с водоником, то је она позната врло загушљива и љутога задаха маја, којом оно задишу коњушнице и којом оно љуто кољу нос и очи неки изоди. Одо те маје прави се нишадор, она позната лековита со, па отуда и тој маји име нишадорина

Та маја развија се на сваком ђубрету, где што труне, што има у себи гушћика; особито животињски изметина и лешина, а највише из мокраће. На са те је маје животињско ђубре особито ништавина најснажније гнојиво земљи, управо гнојиво оним усевима и расадима, што се на тој земљи сеју и расађају. Та маја је највреднија сгнар у ђубрету. Од ње жита и сви други усеви и расади најбрже храсте и најснажнија буду, те по томе вешти ратари и цене ђубре и чине све могућно, да њу у ђубрету што већма могу сачувају да не одветри, јер без ње остане ђубре јаловo, празно, то је ђубрету душа и снага.

Гомилу те маје с мокраћом као и оне, што се развије с ђубрета и лешине упија земља у се, особито она у земљи вода, а остало разиђе се по ваздуху; па оно што вода у земљи упије у се, служи одмах биљу за храну; корен од биља одмах сиса и храни се, и храсте; а остало одо те маје, што у земљу оде, ако је земља добро узорана, што ситније смрвљена и крта, те ако има много ваздуха управо кисеоника у себи, споји се с кисеоником и буде —

Гушћикова киселина, која нигде само за се нестоји, него се одмах споји са различитом врстом земље, и изађу различите врсте салитре, па као такове, по што су водом растворљиве, служе биљу за храну.

Кад дакле сав гушћик, што га расади и усеви требају само добију од онога ђубрета и гноја, што онде у земљи трухне, то се потоме може знати и израчунати, колико тог гноја треба која земља, да може сваке године у оволико стотина ока жита ил варива по јутру у ономе зрну по 10 до 14 ил 25 до 30% гушћика одати.

Али и оно нишадорине и гушћикове киселине, што се са оних неброј милиона непрестано на земљи трухљење лешине по ваздуху разлеће, те које би, кад би се нагомилало могло све људе и животињу загушити, и оно све доле доће кишом, која их сваком капљом у ваздуху у се пије и биљу сноси, а ваздух очисти, тим боље што дуже траје.

Нишадорине и гушћикове киселине начини се по нешто и у ваздуху приликом олујине и грмљавине; па и то киша доле свали, храну биљу, отуда су кише из грмљавине далеко благодетније биљу, него оне без грмљавине и олујине; па колико ли је благодетна она уредба у природи, да ових киша баш највише онда и има, кад се жита у зрна замећу те гушћика највише требају.

Тако прелази гушлик из земље у биља, њих хранећи, а из биља у животињу, ову снажећи, из животиње изметинама и лешином опет у земљу и у ваздух, да отуда дође опет за храну биљу и животињи, тако се обрће и та стихија од порекла.

Кисеоник, водоник, угљик и гушћик, то су четир поглавита творива биља и животиње. Ове четир стихије различито међу собом спојене и поређене исчињавају сву различност биља и животиње, и чине сва градива њихова; разничита брашна, шећере, киселине, уља, смоле и жицу њихову, као и белањчевину, лепак ил жичину и сирину. Ова градива деле се на две врсте: једна немају гушћика, него су састављена само од кисеоника водоника и угљика, тако су оних шест прних; а друга су састављена од све четир стихије, дакле и од гушћика, тако су ова три последња.

Ове четир стихије у биљу и животињи кажу се и згориве, ил струхљиве, те горењем ил трухнућем разиђу се у ваздуху, и не остане од њих на горишту ни у гробу ни трага; отуда се кажу и ваздушне, за разлику од оних других стихија, што на гаришту и гробу преостану као пепео, те по томе се ова друга зове земљана, не згарива, не струхљива творива од биља и животиње.

(Продужиће се.)

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

Човек још врло слабо познаје природу. Он по некад сасвим хладно и без икаквог заузимања пролази поврај шума и планина, без да знаде шта се све у њима збива а у — његову корист. Јер колико је по планинама и шумама крилатих и некрилатих, малих и великих створова, што дању ноћу неуморно делају и послују у корист човека и његовог иметка, сасвим у тишини, нерачунајући на благодарност од стране оних, за које се ти силни посленици уморавају; знајући зар да им се неће дати никаква хвала, или др-

жећи, да је најлепше само корисно радити а рад сам нека се после хвали!

Како ће скоро да приспе доба коме се сваки жив радује, и како се тај користан и племенит посао наговешћених наших пријатеља најживље и најбујније тера у — пролеће, то неће згорег бити, да се упознамо бар са неким од тих добротвора, да им познамо начин живота, да оценимо радњу њихову и да им одамо заслужену пошту.

У пролеће, кад све оживљује, и планина и долина, и после дуџиње кад се природа заодела најшареним рувом и напунила свежим опијајућим мирисом — у лето, ако се виђемо кроз шуму, у којој се разлеку милокрвни звуци таких птичијих грла, чућемо покрај тога још и једну чудноватy песму, јер личи на звркање. Та чудна песма долази од детлића, оних неуморних раденика у шуми, који су читаоцима нашим бар из слика познати са свога чудноватог тела и ћуди. Да га посмотримо ближе. Тај делија, што тако да речемо раздешава дивно удешено певање шумских певача „по занату", има лепу као зелена свила сјајну одећу, на глави му је као крв црвена капица, а поштено његово име јесте: **зелени детлић**. Он је у нашим планиским шумама најобичнији сталан члан велике детлићске породице. Као сви детлићи тако и наш зелени пријан спада у коло оних птица, које се зову пузавице, због тога што се по највише на дрво пузају и певају.

Због тог начина живота обдарила је природа детлића са таким стројем тела, како би се најудесније могао кретати на оном земљишту — на дрвећу, без чега детлић не би био то што јесте. Е тако је природа удесила, да су његова четир прста на нози му тако удешена, како би га ваљано послужила, кад се по дрвету пуза т. ј. два су му прста окренута на пред, а два друга опет назад. А и реп му није онакав, какав је у других птица; изгледа као клин, и пера у њему јака су и крута, још к томе има и кљун јак, шиљаст, подебео, прави клин. Па ено га и сада забо је сва четир покта јако у дрвову кору, подбочио се својим крутим репом, а кљуном својим удара жестоко у грану пред собом, да иверје на далеко одлеће. Ударци су тако жестоки, падају тако брзо један за другим, да се сва грана затресе изнутра и споља те чисто зуји — и оттуда она чудноватa песма што смо је отоич чули. А нашто та песма, нашто то жестоко кљуцање? Ево нашто. Пролеће је. Свака и најмања птичица гледи, где ће да се стани са својим паром, на с тога бира згодно местанце за своје гнездо. Њежније птице плету лепо гнездо, а да тичићима добро буде испуне га изнутра меком травом, вуном и струњом и сваким, што чини да гнездо буде меко, а да би га сачували од непогоде, плету га на месту скровиту и у хладовини. Па и сам детлић није друго до птица, и он се већ брине камо ће да приклони главу и зато је ено удесио ону песму, зато кљује и куца, не би ли га друга његова половина чула и одазвала му се. . . И ено их, сада су једно уз друго, сада се опет пустише у лет, час доле, час горе. После кратког времена и детлићи се спремају да праве гнезда. Ал детлић је срчан, није мекушац и зато не тражи за себе нити за своје птичиће меко перје, ни ладовита жбуња, нити троши много вештине док подигне себи кућу над главом. Ено га где иде од дрвета до дрвета од букве до букве, све их редом кљуца, јер он зна, која ће буква зањ добра бити. Је ли наиме нашао, да буква на његов ударац одјекује, је ли дакле шупља, онда се са свом снагом упне, те својим кљуном и јаким кљуцањем издуби јаму у дрво да може ући, то кљуцање траје све дотле, док у букви не изкључе слабу срж, те не начини себи доста дубоку и пространу јаму.

Можемо помислити, како је те тешке посло за те птице; јер ма да је кљун јак и шиљаст, опетa стаје доста напрезања. Но у прилог томе, гнездо детлићево или боље јама — буде за четрнаест дана потпуно готова — издубљена, јер је на њој радио и мужак и женка наизменце.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

5. **Нова поливаљка.** За заливање расада, а то је најглавнији рад вртарски особито с пролећа и кад окупе они суви источни ветрови, има различитих справа, међу којима је најбоља данас она енглеска канта прскалица. У тој канти има справа за бацање воде на више хвати далеко и у вис, и то у виду кише из подебља рукава, те њом се осим обичног заливања расада могу поливати и дрва по врх грана, било да то треба рад храста, или рода или треблења гада, а може се њом гасити и пожар. Та канта кошта до 16 фор. а. вр. и може се добити под именом Boulton Patent Spritzkanne у свима већим трговинама од вртарских справа.

6. **Ваши и други гад на стоци,** истребе се најбоље карболском киселином: два квинтла ординарне карболске киселине са два лота спирита се помеша у сатљик воде, и тим дањут на дан поквасе она места на стоци; за два ил три дана нестане онога гада са свим.

7. **Нафталина.** После небројених чињених опита, препоручује професор Грај Нафталину као најбоље од свију досад употребљиваних лекова противу мољца у ађинама, као и противу стеница у постељама и другога томе подобна гада.

8. **Зачин у храни за свиње.** Један од најзнатнијих немачких економа препоручује, да се свињама

помеша сваки дан у храну по 1 до 2 кашичице обичне соде. Одо тога се свиње сила брже угоје, јер им храна она већма пријa, а со та сачува их особито у време ређе од болести.

9. **Државни дуг у Угарској.** Овај дуг износио је на крају предпрошле године: у растеретницама 244,222,629 ф., у откупу виноградског десетка 6,615,250 ф., у заjму на железнице 60,462,840 ф., заjму премија 30.000,000 ф., касе 2,052,200 ф., ситном новцу 9.800,751 ф., и Керканољов дуг рената 30,000.000 ф., кад се још овом дода 30,000000 ф. годишњег данања Аустрији за заједничке потребе, и 20,000,000 ф. гаранције железницама, то износи дуг сав прорачуњен на 1383 милиjона форината а. вр.

10. **Богатство у северној Америци.** По последњем рачуну порезе, има у северо-американској републици преко 30 хиљада милиjона франака покретног, и преко 500 хиљада милиjона франака непокретног имања, или 14.000 фран. по душу, а то је големо имање тако, да му нигде равна нема. Што је која државица старија то је и богатиjа. У њуjоршкој пада 15,000 франака на душу.

11. **Моралност и злочинства.** У Лондону пада на 100 брачних породjаја 4 небрачна, у Лаjпцигу 20, у Паризу 48, у Минхену 90, у Бечу 118, а у Риму 243, дакле 60 пута више него у Лондону. У Енглеској пала 1 убиство на 178,000 душа, у Холанду на 163.000 у Пруској на 100,000, у Аустриjи на 57,000, у Шпанолској на 41.000, у Неапољу на 2750, а у Риму столици папиној и jезуитској, пада 1 убиство на 750 душа, ту дакле може човек, 537 пута пре убиjен бити него у Енглеској, а нигде се више о моралности и побожности не брбља него у Риму.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= Прошле недеље падала је обилна киша а затим снег. време је било испрва благо, затим је jаки доњи ветар мразно. У многих је брига. да Бе усеви са влаге трунули, али задњи мраз разбиje је ту бригу. Досад су усеви прилични а и на репицу се туже само местимице.

Са италиjанских житних тржишта слабе је новости. У Енглеској су цене по старом, на француским трговина ради се хоћеш-нећеш, у Немачкој држи се радња чврсто, са нестанком времена бригу се за jесења усев. У Швајцарској слаба је жеља за радњу.

На пештанској тржаји била је житна радња слабија но последње недеље. Не памти се да се скоро тако слабо радило у рани, а то не само с тога, што се мало извози, него што се врло мало довози. Целе недеље прометнуто је до 50.000 м. жита 86 ℓℓ. по 7 ф. 25—40 н. 85 ℓℓ. 7 ф.—7 ф. 15 н. 84 ℓℓ. 7 ф.—7 ф. 15 н. 83 по 6 ф. 85 н.—7 ф. 82 ℓℓ. по 6 ф. 75—85 н., 81 ℓℓ. 6 ф. 60—70 н. све по цел центи и за готово. У ражи и готово никакве проџе цена тек да се назове 3 ф. 95 н.—4 ф., 5 н. по 80 ℓℓ. Јечма је мало продато за јануаре по 2 ф. 75 пов. — 3 ф. за храну 2 ф. 50—65 н. по 72 ℓℓ. Зоби је продато до 10.000 мер. по 1 ф. 75—80 н. 50 ℓℓ. Јако је продавања бачка зоб за на пролеће не 1 ф. 58—59 пов. Кукуруз је добро њшао, банатски по 3 ф. 65—70 н. пештански не 3 ф. 55—65 н. банатски за мај-јуни по 3 ф. 57—58.

У брашну је било слабе проџе, мало је назначано а радњу у унутрашњости пречи хрђаво време и прозаљени путови. Брашно у бурадима било је по каквоћи 5 ф. — 5 ф. 75 пов. Крупне мекиње 1 ф. 90 н. ситне 2 ф. 90 н. За извоз из Будим. Пеште стаjале су цене № 0 16 ф. 20 н. № 1. 15 ф. 70 н. № 2. 15 ф. 20 н., № 3. 14 ф. 70 н., № 4. 13 ф. 80 н. № 5. 12 ф. № 6. 10 ф.. № 7. 9. № 8. 8 ф., № 8½ 7 ф. по 200 пол фунти дак је бесплатно. —

Грашак и семење су по 4 ф. пасуљ по 3½—4 ф. Проџа је купована за извоз, Угарска по 2½ турска по 2 ф. 90 н. до 3 ф. Кудељно семе по 3 фор.—3 ф. 10 н. по 60 бец ℓℓ. Мухар је 4 ф. Мак по мерници 8½—10½ фор. Од славонске репице продато је за август-септембар са 13½ ф. У олаjу никакве проџе.

А вуни је била живља проџа jер су куповали за стране трговце. Продато је 1800 цен. и то 300 цен. врло фине по 173 —175 ф. 60 цен. фине по 148—150 ф., 50 ц. средње по 129—130 ф., 100 цен. руске по 106—108 ф., 300 цен. бачке по 85—90 фор., 800 центи тиске зимске и летње вуне како која по 92—95 фор. Од идуће стрижe продато је такође до 3000 ц.

Сланинска маст слабе је проламала а нема ни изгледа да ће радња поће живље ноћи, цена је мало попустила; пештанска је по 29½ ф. а за април 30 фр. без буретa. Сланине се никако и нетражи а много је има суве, са стране је по 27—27½ ф. Лоj нада jер се мање троши сваћа, цена му је ту тек онако да се каже 29 форинти.

У шљивама има наруџбина са стране али траже добре а тих је сада мало, на лошиjу нико и не гледа с тога промет слаб. Босанска лошиjа по 10½—11 форинти српска у џаковима 9½—10 форинти.

Меда је продато 150 цен. славонског мрког по 18—18½ ф. а 50 цен. лакшег по 19—19½ ф. Рожњавска воска довежено је 70 цен. а продат је по 88—81 ф. За боли њуење је 88 ф. а продавци ишту 90 форинти.

Много је довежено шпинарака поће средње робе по 10½—11½ ф. радња је слаба. За стару прве врсте ишту 15—15½ ф. за српску по каквоћи 9½—11½ ф. Стреп се тражи са стране. за прву врсту иуде 35—36 ф. за средњу 31—32 фор.

Детелине у семену продато је луцерниске до 200 цен. по 34½—36 ф. Семе прве детелине средње руке по 24 фор. боље до 27½—28 ф. За боли пекиез од шљива ишту 14 ф. За средњи 11½—12½ фор. Нема га много. Продато је и нешто банатских ораха по 12 ф. Добра паприка иде по 28 ф.

Прошле недеље живље су куповане сирове коже. Продато је 6—700 ком. угарских кравиjих коза средње врсте по 18½—24 ф., немачких кравиjих коза 2—300 ком. по 75—80 фор. цен. 100 ком. угар. воловских по 35 фор. по пару нешолико стотина пари шиглишта по 65—72 по цен. Од овчиjих коза мало је доњежено сриске и турске теже ишле су по 128—135 ф. лакше по 115—125 ф. Козје сриске 140 ф. јареће по 230—250 ф. ердељске по 180 фор.

ПОДЛИСТАК.

Анђео Срба *)

Та што не види свако,
Што можда само ја, —
Ох како тужно суза —
Та чиста суза сја!

На лицу свети боли —
Сриски је анђео то, —
По Србима сузно гледа, —
Ох да л га види ко!

*) Из књиге „Све појаковићке песме" Јанај Јованa Јовановића I. оригинално. У Новоме Саду у народној штампарији, стоји 80 новч.

Не види пико горе,
Мутне су ноћи те;
На бурном мору плови
Све благо наше, све.

Већ језик од стра неме,
А име ветар тре,
И вера већ се сумња —
Ах ко ће пасти пре!

А што је просто, чисто,
То надом дави плач
Слобода ено тоне, —
Још мало с' види мач!

А камо мушка рада,
Што чуда чинит зна?
Та један трунак слоге,
Та камо срећа та!

Да свако у час потре
Сам' други жеља рој,
Да рекне: Ово жртве,
А' недам народ мој;

Да чиста рука збрише,
Што ено видим ја,
Ашёеску ону сузу,
Што за нас тако сја.

А ашёео би диго
Забачен један грб,
Силан би народ кликио:
Та славно ј' бити Срб!

Јов. Јовановић.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

II.

Господар Пера Јакић, био је на гласу трговац. Он се није упуштао у ситне послове, нит' је мерио рифом, нит' кантаром, није имао отворену радњу, него је подузимао све, чиме се год могао да користи. Час је спекулисао са земљом, час је држао аренде, час се подухватао, да изведе велике општинске грађевине, час је трговао житом, час целепима. У кратко био је човек врло спекулативна духа, неуморан, жив и усталац. Ретко је бивао дома, увек је с кола на кола — вечити путник. Једина му је тута била, што му је жена тако рано умрла, па није имао на ком да остави своје једииче, своју милу Јелку.

Пријатељ један из Беча препоручио му је неку госпођу Бондиницу, славну управитељку девојачког института. Господар Јакић израчунио је на длаку, шта ће га стати васпитање његове једиинице, нашао је, да није прескупо и послао је Јерку своју у Беч и јурио је даље за својим пословима. Он је био задовољан, кад му је Јерка у месец дана једаипут писала, да је здрава и да је њезине „фрајле“ волу — а за остало било како било.

После године дана посетио је господар Пера своју Јелку у Бечу, зачудио се како је нарасла, како лепо говори немачки и штрибеца француски, водио је њу и њезине фрајле у театор, частио их је у хотелу и вратио се својим пословима.

Госпођа Стана Пејићка сестра господара Пере корела га је, што је дао дете у туђ свет и љутила се до Бога, што није њојзи поверио јелкино васпитање. Тога ради имала је с братом често речи, и кад није могла да продре са својом намером, заћутила је, срдила се.

Сад не знамо казати, како се то догодило, доста то, да је господар Пера дошао са сегединског јесењег вашара врло болан дома. Спопала га неки врућичентина и једва је утробно толико времена, да још при честој свести направи своју опоруку, у којој је наредио, да се све што има учини у новац, да Јелка остане још три године у Бечу, па да после у кући свога тетка и тутора Господара Максе Пејића дочека своју удају. По смрти вредногa Јакића пронео се глас, да је Јелци остало до педесет хиљада мираза, али они који су то боље узели на рачун, нашли су да ће бити једва тридесет, јер је било нешто и стари рачуна. Ал молим вас зар је уз лепу и у бечком институту васпитану младу девојку мало тридесет хиљада мираза?

Бре није да је мало, него је то што по реч најбоља партија, па за то су се све младе и старе младожење у Б. узбунили кад су чули, да долази та интересантна удавача.

Чим се рашчуло по Б. да ће Јелка доћи нашло се одмах много њих који су се живо издавали за њезине пријатељице и познанице још из детинства. Многи су тврдили, да су с њоме ишли у школу те да знају, да јој је коса плава а очи прне и да је још као дете била као млеком наливена — бела па мало румена У истину незнаћаше нико како изгледа, јер је већ шест година како је на „воспитанију“ а није никад долазила доле а пре тога мало се ко и бринуо за господар Перину једиицу. Многе, које су почеле да плету седе, потајно су зебле од нове супарнице: трудиле су се да докажу, да јој очево имање није остало на чисто. Има вели ту још многи заплета, ишле су још и даље па су проносиле вест, да је Јелка већ од оца неком обречена, допуштале су да је лепа али кажу да су јој зуби црни и да је дугла нос на високо.

Три дана пре Јелкиног доласка ни о чем се другом говорило није но свима кућама, него о лепоти и богаству младе „попиле.“

Била је то лепа мајска недеља. Главном улицом пуно је света што иде у шетњу. Ту ти је измешано старо и младо, господа и прости људи а све ти је то у стајаћем руву. Једно друго мери и гледи, мерка шта би да покуди на другоме. Налицкане фрајлице шећу се као горде паунице, око њих се вију углађени штуцери, церекају се и кикоћу, као да их ништа не гледи и неслуша. Господа од бецирка су у пуној гали, о врату им бљеште златне звездице, на глави им се рогуши тророги шешир а златали ражњени покупују их по листовима. Међу њима је највећма утегнут господин Пира Зукић. Устумарао се кроз редове шетача као Максим по цркви, час по погледује доле ноге чаршију, као да изгледа кога одонуд.

(Наставиће се.)

РАЗНО.

Колико је људи на земљи. По Бему и Вагнеру има 1377 милиона становника на земљи, који су овако подељени на поједине чести света. У Европи има на 178,120 квадратних миља 301. милион и 600 хиљада људи. У Азији има на 796 005 квадратних миља 794 милиона. У Аустралији и Полинезији на 161. 105 квадратних миља 4 милиона и 365 хиљада. У Африци на 543 570 квадратних миља 192 милиона и 520 хиљада а у Америци на 747.680 квадратних миља, 84 милиона 24. хиљада људи. У кинеском царству живи готово трећина људи на свету, јер ту има 446 ½ милиона становника дакле са 50 процента више него у целој Европи.

Необично зимско доба. Из старих записа зна се, да су год. 1172 два зими из нова потерала и тице своја гнезда вила. 1289 године није било зиме, девојке су се о божићу китиле љубичицом; 1241 било је марта зрелих трешања; год. 1538. биле су све баште у децембру и јануару у пуном цвету, год. 1572 и 1588 зеленила су дрва у фебруару; у год 1607. 1609 и 1617 није ни било зиме; 1722. год. није се ложило год. 1807. није било зиме. Блага зима била је год. 1834, и 1846. год. 1870 било је у Петрограду о новом лету 8. гради топлоте.

Приход и расход од пошта и од телеграфа у Аустро-Угарској. Године 1872. износе је приход од поште 13.570,000 а расход 11. 170,000 форинти претекло дакле 2.400.000 форинти Авр. За ову годину наређено је расхода 13.245,000 ф. у надању да ће сила више рада бити.

Приход од телеграфа износе је 2,600,000 ф. а расход 3.497.000 дакле дефицита било 1.149.000 а. ар.

Правительствени пастуси. По званичном извештају дркалоје бечко правительство прошле године у својим провинцијама 1455 пастуха, (ајгира) под које је довођено 60188 кобила, и прија' вљено 27440 ждребади, и то 13908 женски и 13540 мушке. За ову годину наређено је још више пастуха и разметнути су још боље, да се свако место може послужити. Шта то вреди за извод боље врсте коња те веће вредности целој земљи не треба другог рачуна, већ само то навести, да се боли коњ плаћа три и четир пута више, па нека по томе сваки рачуна, шта се тим само оном месту, где ко живи, а шта ли целој земљи привреди.

Нова Сара. Пештанске новине пишу, да је једна жена на турској ади, која није никад рађала, сада у својој 75 години родила близанчад.

Зелене малине. Један чиновник из Пеште послао је краљици Јелисавети кипу зрелих малина што их је он сбоговрчно побрао у шуми. Краљица је захвално примила овај ретки дар.

ОДЈЕЦИ.

* **На пештанском сабору.** питао је посланик мађар са крајње левице Данило Ирањи владу а наиме првог министра. 1. Зашто није влада јавила сабору да ће испослати барона Мајтењију у српским стварима и зашто није искала да јој то сабор допусти? 2. Јели истина да је томе комесару раширена власт и и каква су му пуномоћја? 3. Хоће ли влада јавити сабору о раширивању тога пуномоћија, или хоће ли накнадно изискати за то одобреље и хоће ли показати упутства што их је издала реченом комесару? Влада није одговорила на та питања али ће морати одговорити ма и доцније, јер по закону мора да одговори на свако питање земаљских посланика.

* **Из бечких новина** читамо да је подигнута и трећа православна митрополија у Аустро — Угарској и то буковинска и да је владика Хакман постао митрополит. То је овај добри, а мирени старац, што је једнога синода из Карловаца пешке пошао у Н. Сад оним истим путем, којим грне кочија и блешти свила наших господских светих отаца. Ал већ лако ћемо зато али је грдна штета што су у буковинску митрополију увртстили далматинске дијецезе задарску и бококоторску, које треба по праву српскога народа, да су под нашом патријаршијом. Нема веће незгоде, недо кад су две народности спојене у једну духовну област а у новој митрополији биће Срба, Влаха и Руснна. Где ће которац да тражи помоћи но Черновику!

* **У Прагу** је умро млад даровити Србин Аксентије Максимовић бивши калеђин српског народног позоришта. Учио се тамо о трошку честитих Панчеваца, да буде вештак у музици. Лака му црна земља!

* **У Кикинди** је умро честити Србин и адвокат Љуба Савић, који је свугде предњачио у народним стварима. Слава му!

*. **Славни српски списатељ** Ђуро Даничић, који је пре неког времена са неправде и неразума морао останити Београд и отићи у Загреб, где су га Хрвати једва дочекали и за тајницка југословенске академије наука изабрали, враћа се опет натраг, у Београд, да буде опет учитељ у великој школи. Хвала Богу што су се и сад сетили да покају неправду, што је учињена том славном српском научењаку.

* **На угарском сабору** у Пешти дивање о прорачуну за идућу годину. Вели да нам се земља толико увалила у дуг, да ће се морати повисити порција. Да нам је наздравље!

* **Онемао** је **пресео** у Н. Сад г. Корнелије Јовановић, што је био у сомборском затвору, ради познатог догађаја о три јерарха у новосадској алмашкој цркви. На народоваду дочекао га је многи свет са бурним „живио"!

* **У Добринци**, маленом сремском селу, скупили су се о слави Св. Саве 20 фор. на шкилски фонд. Живили!

* **Честити родољуб** новосадски трговац г. Љуба Стевановић поклонио је о Св. Сави 55. ком. књижица „Божићни дар" доброј деци у Белегишу. Живио!

* **У Барањи** је умро прота Драгутин Грујић старији брат г. администратора Грујића.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Од ове године излазиће:

„ЧИТАОНИЦА ЗА ЖЕНСКИ СВЕТ".

у месечним свескама у 4 табака малога кола.

Овогодишње свеске те читаонице донеће занимљиву поуку, како треба жена и мати да чува и његује здравље своје деце и своје породице, како ваља да васпитава своју децу, каква да држи своју кућу.

У год. 1873 изићиће 12 свезака а свака свеска стоји 20 н.

Прва свеска изаћи ће концем јануара и садржаће прво мајчино писмо: „О дужностима жене и матере," од дра. М. Јовановића.

Ко је рад да се претплати на ту прву свеску, нека се јави једном од потписаних.

Свеске се шиљу за готов новац или пештанском пашалом.

У Новоме Саду.

Др. Милан Јовановић
Стеван В. Поповић.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шаљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи плаћаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 5. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 4. ФЕБРУАРА 1873. ГОДИНА III.

НАШИМ ЦРКВЕНИМ ОПШТИНАРИМА.

III.

Која је најважнија установа у црквеној општини?

Најважнија установа у црквеној општини је црквена — скупштина.

Но пре него што рекнемо, зашто је црквена скупштина најважнија установа, казаћемо коју о томе, шта је то установа, и шта је најважнија установа?

Установа је оно, што се установи, што се направи, подигне. Установа је на прилику жупанијско судство, суд, који људма парнице расправља, који им суди. Установа је сеоско судство, сеоска кнежевина, сеоски кнез, који мање ствари у селу пресуђује. Установа је сеоска политичка општина, која бира кнеза и бележника, која бира кметове, саветнике, сенаторе општинске, која води бригу о имању сеоском, општинском.

Као што дакле зарад суђења и у политичном животу имаде судских и политичких установа тако се у цркви праве, подижу црквене установе. Таква црквена установа, је и црквена скупштина.

А која је установа, која је ствар најважнија?

Најважнија је ова ствар, без које човек не може бити, која му је најнужнија за живот, за опстанак. На телу је човечијем једна од најважнијих ствари глава. Одсеци му главу, престаје сместа живити. Мање важне су ствари други удови на прилику ноге. Одсеци човеку ногу, он још може живити.

Па зашто је скупштина најважнија црквена установа општинска?

Зато јер је она представница црквене општине. Она има највише права и највише дужности да води бригу о цркви и школи и да се стара за потребе њихове. До ње стоји, какав ће јој бити председник и поверења, какав ће бити одбор и други органи, оруђа општинска. До ње стоји, како ће се ствари, које се тичу црквене општине, претресати и решавати, ко ће се бирати за свештеника, учитеља, и тако даље. Што је у телу човечијем срце, то је у црквеној општини — скупштина. Као што срце у себе из целог тела крв прима, па је опет у сво тело разашиље, тако у скупштину улазе чланови из целога места, а, из ње опет излазе сва оруђа, сви органи општински сва решења, сви закључци општински, који су по целу општину корисни, спасоносни, као год оно крв, што се из срца по целом телу разалива, те га рани и крепи, те му живот и снагу даје.

Каква је разлика међу црквеном општином и црквеном скупштином?

Ми смо ту разлику већ у неколико обележили, али не ће бити с горе̂та, да је још потање означимо, како ће нам свима разумљива, како ће нам сасвим јасна бити.

Разлика је та онака иста, каква је и међу народом и његовим сабором. Из целог народа бирају се људи, који ће да га заступају, који ће да казују његове жеље, његову вољу, који ће да удешавају, како да се уреди школа и црква, како да се намире црквене и школске потребе, које се целог народа, целог овостраног Сриства тичу. Ти од народа изабрани људи чине заступништво, сабор, скупштину народну.

Као што цео народ бира своју скупштину, која цео народ заступа, која ради послове, што се целог народа тичу, која на прилику бира патријарха, који је целоме народу црквена глава тако и место једно, општина једна, бира своју мештанску скупштину, која заступа само оно место, од којега је изабрана, која се брине за црквене и школске потребе свога места, своје општине. Тај мештански сабор, ту мештанску скупштину зову обично општином, али не би требало тако звати, јер општина је цело место, општину чине сви мештани, а скупштина је заступништво општинско, које заступа општину, које је изабрано од мештана, од општине.

Из свега овога, што до сад рекосмо, види се, да је скупштина највише одговорна за напредак или назадак општински. За то ми о њој толико и говоримо. Ми смо о њој с тога толико развели, што треба сваки, ком је иоле стало до наше цркве и школе, да људски сазна и увиди важност, права и дужности те најважније установе црквене, те да, ако је општинар, поради, да што одабранији, што бољи људи дођу у црквену скупштину, од које зависи судба цркве и школе, дакле целог места, целе општине.

ПЕТАР I. ВЛАДИКА ЦРНОГОРСКИ.

II.

У последњим годинама владе владичине наступило је неко време, где је добри владика могао мирно да се одмори, јер је био и од спољашњих непријатеља слободан и у земљи миран. Некада је Русија била обећала помоћ Црној Гори али кад се оно подигла и хала и врана на владику и кад га у Русији оцрнише, обуставши Русија ту помоћ, и за седамнаест година није се иста надавала. Тек кад се Руси после многих година уверише о привржености Црногораца и о поштењу владичином, нареди цар руски Никола г. 1829. да се сва заостала Црној Гори неплаћена помоћ од свих седамнаест година исплати и то један део исте године, а други део на годину. Владика је пливало сад срце у радости. Поред свега тога што је и спољa и у земљи миран био, имао је сад још и средстава — и то више него икада до сада — да може за корист народа и за напредак земље употребити. На једном збору црногорских главара рече у тој својој радости ово: „Не можете веровати, колико сам се обрадовао. Ево има већ десет година од како се богу молим, да ми бог узме живот, само да не гледам јаде и невоље мога народа, — а сада би волео, да ми оће благи бог за десет година продужити, да могу још које добро за народ учинити и да видим срећан развитак овог горског цвета, око чијег се напретка од младости моје трудим и мучим, на сам у томе осећао, остарио и изнемогао." Но староме владици се не испуни ова жеља, јер није дочекао ни то да други део помоћи, који се на годину исплатити имао, прими.

18. октобра 1830. баш на дан светога Луке била је заказана народна скупштина на Цетињу, да се нека закрвављена племена измире. Владика је већ био ослабио и није излазио из куће. У очи скупштине дођу главари владици и по стародавном црногорском обичају заседну око огња и поведу разговор о народним стварма. И владика Петар седио је у средини главара и поведе разговор о томе, како би се народ сутра најлакше измирити могао, но као што се слабим осећао, рече своме секретару, да напише од његове стране књигу, како он не може међу народ доћи, за то нека послушају главаре, како би све своје заћевице смирити могли, а за тим приметн главарима: „Ја знам да ми не ће веровати мојој немоћи, већ да ја то из зла срца и опачине чиним и да не ћу међу њих да изиђем, — а бог ми је сведок".

У седам сахата тога вечера предвиди владика већ и крај своме животу и рече сав изнемогао скупљеним главарима: „Ја већ немам рад шта крити, меки се последњи час приближио, и ја ћу овај свет оставити. Препоручујем вам слогу јунаци! Поздравте ми сву браћу Црногорце и рекните им, да и ако им се господар преселио, његова је топла и последња жеља била, да му његова слободна браћа Црногорци у миру и братској љубави слободу бране и не забораве да су Црногорци и слободни јунаци. У мучној и кукавној али слободној земљи преживех и младу нејакост и седу старост, божија је воља да се сада с вама вечно растанем, али не заборавите на моје речи. С богом слободне горе и нечувена вам слава, док траје света и века. Благодат божија нека је међу вама и целим родом српским. — Поведите ме у моју одају, да мирно испустим душу." Ове речи изненадиле су и поразиле главаре. Сви му редом пристуне, приме од њега благослов и целивају га, а за тим га двојица узму под руке, одведу у одају и спусте на одморицу, под којој владика одмах заспи и не будећи се више.

Како су главари волели владику заплачу се сви од жалости кад дознаше да је преминуо. А шта је радио народ? Кад сутра дан, на дан скупштине пуче по народу глас, да владике нема више, повикаше: „Нестало је онога, који нам је бранио да се покољемо. Сад да се осветимо један другом, што је који коме дужан". На то сроче главари и гувернадур, и замоле народ да то не чини. Један главар повиче: „Браћо Црногорци, умро нам је наш господар, но кумим вас богом, немојте се данас клати, да нам се свет не руга." Затим изнесу мртво тело владичино пред манастир и један од главара проговори народу: „Одите браћо Црногорци да се над мртвим нашим господарем закунемо и његов свети аманет и архимандритски благослов, који нам је последњег часа на кадисају оставио, испунимо, а то је да очувамо слогу и братску љубав. Положимо заклетву пред њим и пред вишњим богом, да чватамо веру од сад до Ђурђева дне." На ове речи положе сви пушке на мртво тело и увате веру, да ће живети до Ђурђева дне у миру и братској љубави.

За живота свога желио је Петар, да га саране гдегод на јавноме месту украј пута, куда народ пролази, а са овим словенским натписом на гробу: „Здје почивајет љубитељ својега рода." Но Црногорци сахраниле га по стародавноме обичају у цркви цетињског манастира. Ту је лежао пуне четири године у земљи, кад се једном његовоме синовцу тадашњем владици Петру другом појави покојни владика на сну захтевајући да га из гробнице ископају, јер није заслужио, да народ по њему чека. Овако појављивао се покојни Петар младоме владици више пута на сну. Владика напослетку сазвао ово главарима и предложи им да отконају гроб. Главари пристану на понуду владичину и отконају гроб. Кад су сандук са мртвим телом владичиним из гробнице дизати почели, био је тако тежак, да су га једва тешком муком подићи могли. Кад отворише сандук нађу у њему тело владичино сасвим целокупно и непокварено, као да је онога часа идануо. Овај појав изненади главаре и владика пође проглас на народ, да дође на Цетиње и да види новопојављеног свеца. Народ поврви на Цетиње и кад види чудо са својим покојним госпо-

даром, извиче га на скупштини за свеца и слави га од тог доба и дан данашњи под именом светога Петра.

Владика Петар као што је био велики у животу, исто је тако велики и после смрти. Спомен владике Петра највећа је светковина црногорска и призив имена светога Петра или чак и призив на живот светога Петра спада међу највеће клетве црногорске. **М.**

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ. *)

Кад се човек склони од кише под стрељу па чека док попрестане пљусак, онда има времена да размишља о свачему.

Хајде да вам испричам, шта сам све ја мислио, кад сам стајао једнога летњег дана под неком стрејом и гледао, као пиљак у небо, кад ће да престане пљуштити.

Баш ми беше пала једна капља на нос кад сам утрчао под стрељу, као да ћаше да ме потсети, о чему ћу да размишљам. Једна капља воде у сиђем мору, то није ништа, о њојзи није вредно ни говорити; али једна капља воде кад падне на прибрежје што леži у среду између два мора људског осећања, та капља већ побуђује на размишљање, и ја сам се чустио да мислим о њојзи.

Од куда је пала та капљица на мој нос? Са стреје. А од куда је дошла на стрељу? Из облака. Како се попела у облаке, кад нема крила? Растворила се на земљи у сићушне мехуриће, па је топлота отуд дизала у небо, као оно перанце што га диже јара од пећи. А од куд се слила с мога носа? Пала је опет на земљу. Дакле са земље пошла на земљу се вратила. Тако је то: и ми смо од земље, па се враћамо у земљу.

Иде сад да видимо, где би све могла бити та капљица, да није случајно пала на мој нос. Она би пала у какав олук од стреје, па би је домаћица прихватила у шавољ, а сутра би с њоме прала кошуље, јер вода кад је топла, спира сваку нечистоту, а кад се засапуни може и маст да спере. Или би пала на земљу, па би текла сокаком све уз олуке, и на том путу опрала би улицу, усисала би смрад из земље и однела га под земљу у олук, јер вода носи у себи и сва тврда тела, као земљу и песак и таложи где је низина, тако лепо, као да би је човек насипао с колицима, а осим тога вода усисава смрад, те с тога ваздух после кише лепо мирише.

А можда би се та капљица с каквог брда слила у поток па би силовито јурила у долину, тамо где стоји воденица, те би озго скакала на коло или се подвлачила испод њега и окретала га својом тежином, тако брзо, како га не би могао кретати ни најбољи спрег коња. На би се отуд мирно спустила у долину па у реку све већу и већу те би на плећима почела да носи лаке чамце и бродиће, а кад би се сишла до у море они би носили огромне и поносите бродове са силним светом и товаром.

А ако није потекла поврх земље, она се ваљда процедила кроз земљу, па је ту растворила ораницу, да могу усеви својим кореном да усишу своју пићу, да се хране и да расте, па и нас да нахране.

И то може бити, да се мека капљица, падајући са стреје, удружила још са својим другама и нашла какву жицу те се кроз њу слива до бунара или до извора. На том путу се процеди и расбистри, да је милина гледати је у чаши. Кад смо жедни и малакасали, како нас окрени та свежа капљица! На сад тек да ти је видети, кад уђе у желудац, како га чисти, пере и крепи, како растваpa у њему леб и со, како се отуд процеди до у сриче, како силно струји кроз све жиле, силније још него кад пада, као бујица са стрмнога брдског осојка. На кад се процедила кроз све жиле и кожице човечијег и животињског тела, кад је ту прочистила све олуке, као мало пре на улици и наталожила по читавом телу његово тврдо градиво, као онај песак у долину, она ти се опет исити, па се лепо процеди кроз кожу, да би направила места чистој води, коју ћемо за мало, да попијемо.

А можда би та хладна капљица с другима заједно разхладила усијано болесничко чело, можда би растворила тисућу ћаконија, слатких и горких, сланих и љутих, да оздрави и укрепи болесничко тело. Али је тада добротворна једна цигла капљица воде.

На кад почне да врије у лонцу чисто ти је милина гледати, како витла оно вариво, док га не раскуха. Нема ручка без капљица чисте воде! На још како уме таква капљица свуда, да се провуче, да би се човеку понудила за храну: једна сиса киселину из земље, па бежи у лимун, у јабуку, друга сласти па је поси у пшиву и у смокву, трећа и једно и друго, па их таложи у мехуру од грозда, док не буде зрно једро као око. Какве су тек то сласти, што их мале капљице готове за човека!

Него нису оне свакад тако безазлене, као што их видимо ту. Кад се слију у великом броју те почну да јуре кроз реку у море, какво и стење и камење, каквели кладе вуку тада собом; па кад је тако на недогледној гомили у мору завитла ветар, и почне с њима да крши оковане бродове, љуске од ораха или кад почну у дебелим валима удружене, да обарају стене као куће високе што су на обали — какве су тада капљице, какав ли ужас просипљу около себе. А нису мање ужасне ни онда, кад се у великом казану растворе у пару те витлају водене точкове и полуге од машина, као да су чекрци од калемова; или кад се запрше казан па не могу да излазе из њега, те га распрште и ако је од кована гвожђа, у

*) Чланци овога облика удешени су за то, да буду родитељима и народним учитељима градиво за прву науку.

хиљаду комадића, као да је од сухе тикве. Е тако је кад се многи сложе за један рад. Шта би тек могао човек учинити, кад би се тако удружио и сложно за један посао, кад мале капљице могу да почине толика чуда?

А шта тек кад се та капљица с другим зеледи у облаку и пада отуд као голубије јаје? Тешко њима и винограду! Ни облак од скакаваца неће побрати летину тако брзо; шта и кад се од мраза укочи на површини воде и почне да прави читава брда од леда; па кад сваке дохвате брод између себе: пукоше му гвоздена ребра као да су од брдовине!

Али куда ћемо још даље; зар је то све она капљица, што је пала на нос као од шале? Ех куд мора свуда још да досне та хитра, мала капљица, јер она је вредна и удружљива; она као да зна да без ње нема живота на земљи.

Али књига је већ престала и ја могох поћи даље својим путем. Ако ме још један пут стера под стрељу па ми се капљица обеси за нос, причаћу вам још што и више о њојзи.

Др. М. Ј.

ПРВА ЗНАЊА О РАЗУМНОМ ГАЗДОВАЊУ.

(Продужење.)

За храну биља и животиње важне су даље ове стихије: фосфор. сумпор и кременина.

Фосфор је познат са жигица, палидрваца. Он је по боји и мекоћи налик на бели восак, само има некакав непријатан загушљив задах, како сваки зна од жигица.

Фосфор у мраку светли, отуда и име фосфор, које значи светлоноша. Он се с кисеоником врло радо спаја, за то се непрестано дими, што се особито у мраку види. Он се запали док се најмање тарне, кадкад и од себе те начини пожар, ако се оставе жигице на мало топлијем месту, близу топле пећи, или на прозору, где сунце може да до них допре.

У чистом кисеонику гори фосфор са тако силовитом светлошћу, да немоће око да је издржи, ту изађе био дим као нека вуна, то је фосфорска киселина. Ње као ни гушћикове киселине нема у природи чисте, јербо се одмах споји са земљаним солским основима и начине се соли, које се водом растворе, те служе биљу за храну.

Чист фосфор је љут отров. Њим данас требе пацове и мишеве. Замеси се с медом и брашном у тесто, (апотекари) па се на иверцима изметне по они мести, где има онога гада, пазећи да не дође живина ни друга животиња на тај отров; па за два три дана истребе се пацови и мишеви сви до једног.

Фосфор је важна стихија у храни биља. Сва биља требују га, особито жита, варива, купус, кељ. Жита и варива немогу да се ухвате у зрну без њега. Фосфора мора свака земља имати, на којој ће жита и варива да роде, и што га која земља више има. тим боље то зрно на њој роди.

Фосфор је још важнија у стихија храни за животињу. Без њега неможе опстати крв, ни живци и мозак, ни кости и месо, у костима је спојен фосфор с кречем, и има га преко $1^1/_2$ оке у кости одраслог марвинчета. Са њега су самлевене кости најизврсније ђубре, гноиво и храна за жита. Људи и животиња добијају фосфора колико требају, хранећи се зрном оним и биљем, па што га које више има, тим боља је храна. Највише га има у зрну житном, у варину купусу и кељу, али и у млеку и у месу особито у рибљему.

Сумпор је још боље познат него фосфор, са жигица, а и другуде. И он је као и фосфор врло важна стихија у храни за биље и животињу; и има га више него $^1/_{10}$ у пепелу од биља; с тога је важан за гојење земље за жита и варина, купус, репац, лукац и друге расаде; и мора свака земла да га има, друкче не могу расади ти и усеви да роде.

Сумпора има у земљи где где много нагомилано, које се обично водом извађа, која на ти мести, било извор ил бунар ил бара смрди на сумпор. Најбоље сумпора има око ватрометих брда, туда се највише и копа и отуд разноси.

Сумпор је запаљив као и фосфор, и гори оним познатим модрикастим пламеном, а врло загушљивим димом. Дим је сумпорска киселина, која се ту прави спаљењем сумпора с киселином. он као и други загушљив дим ил маја има то, да у мах загуши и пресече вреће клука и ускисавање вина, отуда се њим мокра бурад закађује. Он загуши и ватру, те где се димњак запали, подпале оздо сумпор, те одмах ватра у димњаку угаси.

Још љућа је она друга сумпор киселина што се продаје у дућанима под именом витриолска уља. Ово је уље тако љуто, јетко, да прогори кожу и аљину, ако само кап падне, исто као и гушћикова киселина, и разлика је што од гушћикове пожути, а до сумпорске поцрни дрво и месо, на које падне, као да га најжешћа ватра опали.

Ни ове киселине нема у природи за се, јер се одма споји са земљом и изађу различите соли, као што је стипса, гипс, горка со и друге. Особито се радо спаја киселина ова са нишадорином, оном важном мајом у ђубрету, те онако ратари у земљама где има фабрика, те се и ове сумпор киселине јефтино добива, њом своје ђубрењаке преливају, те сачувају нишадорину да не изветри.

Кременина је главно творило песка, кремена и белутка, отуда се зове и белутковина и песковина. Ове стихије има у песку и свима оним врстима стења и камења од које песак постаје, а то стење изчињава највећи део целе земље.

Стиркја је ова тако тврда, да пара стакло и челик, кресањем ватру из оцила сипа; и опет се помешана с другима на ватри растопи и изађе провидна као пихтија, то је стакло.

И ову стихију требају биља за храну особито трска, шкрип, шаш, и сва жита, којих танки и високи стругови не би се могли одржати управо без без ње. Она држи влат, да је круг, и од ње је многи лист тако оштар, да посече руку човеку.

Још има једна главна стихија, не за храну, али, за одржање наших биља, усева и расада, а то је глиновина.

Глиновина је главно творило земље глине, иловаче, смоњаче, гричаре, и других.

Чисте глиновине има само у неким врстима драга камена, у кориунду, рубину, сафиру, топасу, а друкче је помешана с песком и исчињава све наше оранје земље као и све врсте глинова стења и камења, од којег мрвљењем постају оне земље.

Глиновина што је чистија, то је под притима масинја, и већма се лепи за мокре прсте, уснс нл језик, јер силовито воду упија, и буде тесто, које се месити да, и на ватри стврдне, а не растопи се; од најчистије прави се порцулан; од лошије лонци и други судови, а од најлошије цреп и цигла.

Глина чини оранју земљу да је чврста, те боље се држи биље и дрвље кореном за њу, макар да је тежа за обрађивање,

Глина има то да упија многу воду, а не радо је пушта. Још већма упија угљену киселину и нишадорину. Отуд вешти ратари њом ситно измрвљеном посипљу своја ђубришта и мешају, те сачувају нишадорину, да не одветри њоме и тресет нишадорину веже, те стога је добар за посипање ђубрета и мешање с ђубретом. Тим баш је глина од големе вредности за родност усева и расада; колико вреди већ тим, што те најскупоценије материалне захране биља из ђубрета не пропушта у дубину де би се изгубили за биље, него их држи у себи, и нагомиљава за храну биљу; толико вреди и тим, што том водом и угљењом киселину раствара и остале материјале у ђубрету и у земљи, те учини биљу приступачније.

(Продужиће се.)

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

(Продужење.)

Ја сам рекао да детлић није мекушац; те с тога гњездо — јаму своју и не искити разним меким крпама, вуном и т. д., него на дно њезино посне све само танко иверје. У ту јаму, која хоће по некад да буде и стопу дубока, снесе женка три или и шест омањих, као снег белих јаја, ал их не излеже она сама, него јој у томе вредно помаже и мужак, који себи за тај посао одабере време од јутра па до подне. женки остаје да лежи на јаји по подне и ноћу. Деси ли се како год да једно од њих двоје угине. онда заостанула птица седи непрестанце све док птичићи не изиђе из љуске. — Колико је одрастан детлић леп и красан, у толико су мали детлићи. кад из јајета изиђе, гадни и смешни. Глава им је преко мере велика; по целом изгледу су пак неспретни. Но све се то промене кад израсте.

Сад је за маторце настала нова брига; млади детлићи осећају врло јак проктев и због тога им родитељи непрестано траже хране; па ма да станују у дашчари, опет имају нежан желудац те захтевају понајлепши залогај, а то су мравља јаја (чаура.) Но мало добијају све више и више перца, постају нестрпљиви и отуда је да се мали детлић по гдекоји пут успиња у гњездо горе до излаза, па удивљен и радостан блене у шарени свет око њега. — Кад су већ сасвим одрастли, онда их маторци поведу собом из гњезда поучавајући их како треба живети и себе хранити. Млади детлић остаје још кратко време у својој рођеној избн, за тим се опрости од својих ранитеља, започне за себе свој живот и до године већ и он удешава ону чудну звуку — песму, мамећи другарицу своју. —

Да видимо сада какав је даље и како живи матори детлић кад је испунио своју хранитељску и родитељску дужност. — Осим оне јаме, из које је прнулo у густу и цветну шуму „пупонадежно“ колено детлићево, издуби он себи још више таких јама, у којима само борави; те су јаме смештене у више дрвећа, не раздалеко једна од друге. Кад на истоку пукне зора, и кад се по шуми већ у велико разлеку милогласне песме дроздова, косова, зеба и других малих и већих шумских вештака; када је шарени лептирић већ напао најмирисниjи цвет на почео да се слади његовим меденим соком, и када је сунчани зрачак већ посркао бисерну као росе: наш се делија детлић тек онда буди из пријатног санка. Е, бога ми, није ни чудо: та његова је одаја мрачна: или зар ћуди на таком истом месту другчије раде? — Кад се већ разабрао, први му је посао да потражи нешто за желудац. И тако га видимо како се већ узпиже на грм један, и како немирно кљује. Шта ће, зар опет гњездо да гради? Не. Он врло добро зна, шта све имаде испод букове и растове коре; ако млоги човек не, он бар познаје све ситне и крупне душмане и реметаше наших леших шумских дрвећа, он тражи чауре од шкодљивих буба. Кад их је на ком месту испод коре осетио, са оштрим ударцем кљуна одрубн кору на дрвету и брзо увуче језик у јаму где има споменутих гадова. А језик његов никад боље: дугачак је округао, танак, а на врху свом има кошгану иглицу, која је обрасла спољa оштрим кукицама. На када детлић тај свој језик међ црве и чауре од буба увуче, ретко ће који несретних да умакне, набоду се и залепе о гладак и лепљив језик. А ако коме црву и испадне за руком да се дочепа друге стране од

коре, опет му ништ непоможе, јер се детлић у наоколо око стабла спушта па га и тамо нађе. Је ли детлић на једном месту стабла натребио рупе, онда се одупре ноктима и репом, рпне крили — и опет се даље успиња, где на ново почиње тај исти рат против гадова. Кад је детлић тако се пужајући стигао до горе, он се неспушти опет пузећи доле, него — слети. Осим те хране има детлић још и друге, а то су инумски и баштенски мрави, којима помоћу свога кљуна мравињаке разруши те их онда на свој дугачак језик налепи и прогута, не хајући за њихову раздражености. Али главна му храна остају по шуме шкодљиве гусенице. Тај његов благослован рад траје са малим прекидањем до пред ноћ, онда се смири и преда сању; по где који пут се сумрак још није ни спустио на шуму, а наш делија већ у велико сања. Зар о добром делу, што га је људма преко дан учинио!

Детлића има још више врсти, ал се сви слажу у начину живота, а одударају једно од друго поглавито у оделу. Има међ њима један у сасвим црном руву, само му је теме као ватра црвеним перјем покривено, то је прави детлић, који се код нас по доњим планинама ретко виђа. После зеленог најлепши су шарени детлићи, што се такође код нас виђају а и у прекоморским земљама има их много у свакојаким бојама.

Детлић је пријатна птица; ма да се никад неможе потпуно да припитоми, опет се даде у кавезу држати и хранити, само је у јелу избирач. мора му човек давати по највише мрављих јаја. Хоће у затвору да се развесели, али праву своју ћуд показује тек у слободи под ведрим небом. Ту се види прелетајући с једног места на друго; ту му можете чути и песму, која недолази од затрешене гране, већ из његовог сопственог грла; али можете уједно и то опазити, како детлић води кавгу са другим птицама или се међу собом кавги. У лету је брз, жустар, напрасит, ал то ништа не уди само кад је хитар и брз на посао! Ето, драги читаоче, једна слика о нашим малим пријатељима и добротворима. Ја ћу се радовати ако ове животиње још већма заволиш и гледаћу да ти скорим још коју слику изнесем. А међутим, молим те лепо, прими и распространи и даље међ твојим познаницама овај мој савет: „Корисне животиње, особито птице немојте таманити, него их што више штедити, и штитите!"

— sc —

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= И прошле недеље било је час снега час кише, али је време топло. Није не може да престуди, како ће ово време годити усевима, све зависи од тога како ће њим у право пролеће. Колико се зна из дописа и извештаја, стоје усеви досада свуда врло добро, али људи се боје, да ће са ове велике влаге избијати вода из земље, те ће опет бити страдања по њивама. Леда ни за лек ни на Дунаву ни на Тиси, наиоброди пловс ма и мало рефе. Од јуче опет јаки снег и мраз.

Житна радња омлитавила је на иванђеским пијацама. У Енглеској пада цена житу, у Паризу јестина брашно, и по немачким пијацама удара цена натраг. Нема воље за рад ни на холандским ни на швајцарским пијацама. Трговци држе да ће идућа жетва добро испасти.

На нештанској пијаци мало је оживила радња са житом, јер су парни млинови нештански јаче куповали. Закључен је један товар од 30.000 цен. 84½, ф. фине пшенице по 7 форинти 42½ н., други товар од 20.000 цен. 82½, ф. т. ш, по 7 форинти 17½ н., један товар влашке пшен. од 10.000 цен. 81 ф. т. шен. по 6 ф. 35 н. Све ма трг месеца. Цене су скочиле свима врстама са 20 повч. И тако је пшеница од 86 ф. по 7 ф. 45—60 н. од 83 ф. по 7 ф. 5—20 повч.. од 82 ф. по 6 ф. 95 — 7 ф. 5 н. од 81 ф. 6 ф. 80—90 н. Све по целцепти и на готово. Раж је слабо пролазила по 3 ф. 95—4 ф. 5 н. по 80 ф. Јечма је пролазило 10.000 чентера средњега по 2 ф. 65—90 н. по 72 ф. 3 ф 6 се одрекала на цени; прошло је 15.000 меша за потрошак за 1 ф. 70—80 н. Качка пролетња зоб била је целе недеље по 1 фор. 57—58 н. а остала је на 1 ф. 54 н. Кукуруз је тражен али је слабо пуњен. Банатски је тражен за мај—јуни и приличио је промењиг, продавши је по 3 ф. 57—58 н. а плаћан је и по 3 ф. 62 н. цена му је остала 3 ф. 63 н.

Куна је ове недеље живље пролазила, јер је тражена и за извоз и за куп у Аустрију. Пролазо је 1900 цен. и то 600 цен. чешљаре без вазинке по 112—120 ф., 100 ц. баиче једнострите по 88—90 ф., 400 цен. тисе двострите, зимске и летње куне по 87—87 ф., 200 цен. планинске летње куне по 102 ф., 200 н. шиклс по 56—58 ф.. 400 цен. цигаје по 55—58 ф.

По извештају из Штајнбрува зна се да није толико свиња дотерано, колико се тражило, јаке свиње јако су тражене и плаћане су сразмерно боље него угојене, извежене је половина гојеница, јер је кукуруз скуп а време влажно. Цена је српским и угарским 27—28½, нов. шталама 28 н. за извоз 29—28½ н.

У оборима је било 61.780 ком. дотерине је из доње Угарске 3920 ком. из Ердеља 750 ком., из Влашке 830 ком., са села 110 ком., северном железницом довежено је 420 ком. Свега је дотеране 6030 ком. Остране је у разне крајеве 11.210 ком. Остало је јакле још 56.600, од којих је акцизионим оборима 18.460 ком. разне врсте.

У задње време продато је на нештанској пијаци: белога вина: 176 ак. 1868 год., по 17 ф., 94 ак. истога по 18 ф., 218 ак. истога по 16½, ф., 124 акон. по 19 ф., 75 ак. истога по 16½, ф., 184 ак. по 20 ф., 117 ак. од г. 1869 по 14 ф., 68 ак. од год. 1869 по 14 ф., 127 ак. од год. 1869 по 15 ф., 64 ак. од г. 1869 по 14½, ф., 67 ак. од год. 1869 по 13½, ф., 118 ак. од год. 1872 по 13½, ф., 210 ак. 72 год. по 13 ф., 64 ак. 72 год. по 15 фор., 121 ак. 72 год. по 13½, ф., 89 ак. 72 г. 12½, ф., 157 ак. 72 год. по 13 ф., 324 ак. 72 год. по 12½, ф., 118 ак. 72 год. по 12½, ф. 123 ак. по 12 ф., 94 ак. год. 72 по 13 ф., 224 ак. 72 г. по 14 ф. 357 ак. 72 год. по 12½, ф., 69 ак. год. 72 по 15 ф., Црних вина продато је разне врсте до 1981 акова, цена је била како коме од 12½ до 18 ф. по акову. Један вашпарски винар узео је једну партију белога 1900 акова ценом од 13—16 ф. —

Пекиез је остао на цени, добар есенаш получио је 14 фор. нешто мало отишло је и за 11 ф.

У овчијим, јагњећијим и јарећијим крапина радња је врло слаба ма да их је доста на месту, узрок је што им се пуна слабо тражи. Од српских и турских овчијих крана продата је нека хиљада по 125—135 ф, по 102 ком. Једну партију тешких банатских узео је један фабрикар по 150 ф. а један бечлија кунио је 3000 ком. мађедонских по 80 ф. —

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

II.

На савијутку главне улице указа се један хинтов али мало у чудном товару. На јарцу, што но реч, седео је приш Панта а до њега се укипила вижљава плавуша са радозналим очима, а сва као да је утонула у читаво море кутија и завежљаја. Под теретом свога слушкињског позива а са трцкања храпаве калдрме, прилубила се плавуша нежно уз приш Панту, који се опет трудјаше да изгледа томе и невешт, ма да је у срцу зебао, да га из гомиле шетача не спази одкуд његова слатка Пела, за коју се бојао, да неће мој и довољно оценити потребу такога положаја плавуше.

У лону од каруца бацио се господар Макса у господску позитуру, ма да су му колена и жуљеви ужасно патили од нове громаде кутија. Уз њега сеђаше лепа плавојка његова нећака Јелка и мотраше својим „штехером“ дугу поворку недељна шетача.

Док се господар Макса кланьао на све стране својим познаницима, седела је Јелка узањ непомично и зверала је у шарену, разнобојну гомилу, што беше упрла очи у њу.

Кад дођоше каруца мимо шеталишта, пробудише живу пажњу у свиј. Сви се окренуше на ту страну а господин Пира Зуквић прогура се баш према колима и сави се колико је дуг поклоном до прне земље, као бајаги у име поздрава господар Макси.

Још несу кола ни зашла за ћошак а већ је ишао шапат од уста до уста. Неки су питали: које то? неки су рекли: лепа је, али је поношљива. Неки су говорили да је њалик на оца. Неки су опет замерали њезином штехеру. Неки су налазили да то одело и понашање не приличи младој девојци. Господин Зуквић се клео да је права бечлинка, „шмехтиг и интересант,“ за тим да је најлепши плави анђелак што га је он икад видео. Цело шеталиште говорило је о Јелци.

Госпођа Стана дочекала је своју нећаку раширеним рукама и није могла довољно да се нађуби давно невиђеног детета, што је међутим урасло лепом удавачом. Толико се занела у радости својој, да је чак и господар Максу изгубила из вида.

Сместила је Јелку у чисту собу и предала јој је све кључеве од орманова у тој соби, а тиме ју је начинила власницом у том делу куће. Мало се збунила шта ће да почне са јелкином собарицом. То чељаде јој беше сувише госпоцко а да је стрпа у чељадску собу поред кухиње, а рађи ње да намешта за се собу не иђаше јој у главу. Једва јој нађе места у собици до Јелке, пошто је она молила да је сместе близо ње.

Тога дана беше на вечери Др. Милош и његова мајка и сусед Аркадије са његовом супругом. Господар Макси и госпођи Стани пуна је кућа, јер им је пуно срце. Стари Макса приповеда знаљиве догађаје из путовања јелкиног оца и позива се често на суседа Аркадију, који потврђује сва та разна збитија с малим исправцима. Госпођа Стана уништује Јелку о бечкоме животу, подсећа је на њезине несташлуке из детињства. Јелка је обновила познанство са Др. Милошем и његовом мајком, на прича Милошу о променама у Бечу, што су изведене по вароши и околици од оно доба, од како је он свршио своје науке.

Необачном живошћу описује она како је дивота живети у том великом свету у коме је сваки дан пуно пријатних уживања, на често човек не зна, коме ће да се ода пре, а коме после.

Госпође слушају чуђењем њезино ватрено узношење садањих најновијих модa у оделу и кућном животу. Јелка им потанко описује у каквоме се оделу иде сада у визите, у позориште, на концерте и на промењаду. Она знаде и какве су каруце данас у моди, какав се намештај узима у визитске и спаваће одаје, какви се шешири носе, какве су минђуше и наруквице најмодерније. Са особитом страшћу прича о новој моди кринолине и уздиже јој лепоту изнад звезда.

На тек кад поведе потањи разговор о баловима и кућним забавама, са њиховим блеском и играма, са новим фризурама, на пређе на најновије полке и валцере — онда се не мога већ ни стари Максим да уздржи а да не рекне, да је данашњи свет јако покварен.

Али му његова лепа нећака не даде за право, него изјави, да нигде нема у свету тако лепа живота као што је у Бечу и да је за њу страшан удар, што се мораде одрећи га, јер јој је за срце прирастао.

Др. Милош је суморно ћутао за цело време тога живог разговора. Он се у мислима својим вратио у златно доба свога детињства. Из тога доба прикрадаше му се слике како је с Јелком играо жмурке, шапца па и сватова, где је он био младожења а она млада. Као да му још и сада звони у ушима како је госпођа Стана говорила, да су то двоје деце једно за другога створени.

Затим му је излазило пред очи најтеже доба његова живота, ђаковање његово, где је морао као убоги сиромашак да учи друге, да би могао изучити себе и пружити својој болешљивој мајци малену потпору.

Данас је човек. Запливао је исто тако сиромах у реку живота. Знање и вештина му је снага којом тре-

ба да створи и садањост и ујемчи будућност. Воља му је снажна, ревност будна али је сваки почетак тежак, јер се поверење нестиче тако лако.

С погледа у своју будућност омаче му се око и нехотице на Јелку али се трже, јер је се са њених лепих усана осинала читава химна богатству, раскошу и уживању, а живот је у њега борба.

(Наставиће се.)

РАЗНО.

У бачкој дијецези имамо у новосадеском протопопијату 30 свештеника, 3 капелана: 29 школа и у њима 36 учитеља; у сомборском протопопијату 28 свешт. 2 капелана, 30 школа и у њима 38 учитеља; у бечејском протопопијату 25 свешт. 5 капелана, 28 школа и у њима 35 учитеља; у жабаљском протопопијату 21 свештен. 5 капелана, 22 школе и у њима 24 учитеља. Свега има 119 свештеника, 109 школа и 133 учитеља. Кад узмемо број Срба у бачкој дијецези на 123.300 душа онда долази 1 свештеник на 1036 душа, 1 школа на 1131 душу а 1 учитељ на 927 душа.

Српски тамбураши. У Пешти свира сомборска тамбурашка банда Нијубонића по гостионицама а Пештанци је сваке да је врле пешта. У њојзи је 14 чланова сви у красном народном оделу. Остаће још десет дана у Пешти и свираће и самом краљу. После иду по већим европским варошима а враћају се за бечку изложбу у Беч.

У Пешти су се сложиле отмене богаташке, богате трговкиње и друге и госпође, да иду у маскаре што их дају у корист дечијег уточишта, сви у једнаком простом и јефтином оделу, јер већ не могу да савладају грдан луксуз, што је отео маха у женском оделу. Од кад се у нас говори да се забављамо тако, да после забаве не морамо даукати, ал слаба ојаја. Нема нико куража да почне бивати паметнији у новцима.

У Сибињу је пре неколико дана у дворишту једнога пивопара летио жуњкасти лептир и стао је мајстору на раме. Пре три дана пак него што ће се тај лептир појавити, био је најжешћи снегоодишњи мраз. Доиста чудна прилика!

Потпредседник американски отишао у новинаре. Колеџе, потпредседник у северним американским државама, оставља своје место и одлази у новинаре, а да урбује лист: „Њујоршку трибуку." То је до сада највећа слава за новинарство. Кад друга глава највеће републике на свету сматра слој тако важни положај, па одлази у новинаре, тад се новинарство јавља као велика сила у правом смислу те речи. Ала би и ми пупало у нас да се на једанпут прочује, како је некакав краљевић постао уредником каквог политичког листа! Али до тога не ће дуге још доћи код нас у Европи!

Ноћно страшило. Неки Талијанац у Паризу чуо је сваку ноћ око два сахата после поноћи, да му нешто куца на прозору. Стаповао је у другом спрату с улице, на прозор му дакле не могаше доћи нико, који дакле без кућа, ако не вештице. На себе је већ више пута пазио из поморине, шта то куца, али никако да опази што. Једне ноћи остави прозор отворен, да види, хоће ли га и тада узнемиравати утвора. У један мах стресе се сав од страха у постељи: нешто зашушти и улети у собу, те се спусти њему у постељу. Ван себе од страха опазио је у ваетиње само два катрена ока, и осетио је, да му је села на раме. Скочи из постеље и поче викати у помоћ, а ваетиња му једнаке седи на рамену. На вику дођу слуге ослободе јадиога Талијанца муке и протумаче целу ствар. Неквакав старац, што је пре Талијанца становао у тој истој соби, јркако је више принитомљене шеврани. Кад је умрло пустили су сву његову мезимчад на слободу, а велика совуљага, што је дуже времена плашила Талијанца, била је вајада жељна своја старога пристаништа, те је сваку ноћ таме долетала.

ОДЈЕЦИ.

* **На пештанском** сабору питао је један мађар посланик владу, којим правом носи Његош. Величанство као аустријски цар назив „Велики војвода војводетва Србије", кад је ту титулу укинуо као угарски краљ. Влада му није још ништа одговорила.

* **Из Босне пишу,** да Турци опет бесне над нашом тамошњом браћом. Без суда и закона бацају људе жене у ропство, харају им имање, убијају и муче их свакојаким мукама. Тако су из села Чардачина отерали 8 куће људи и жена у Бијељину у мучећим неченичним мукама а жена нису дали да понесу деду на сиси, него су оставили ту деду да помре од глади. У Бијељини разапели су двојицу од тог тужног робља у ајсу, једнога су обесили, другога су сагорели ватром голе ноге до колена а једнога су на место убили. У Зворнику су побацали иконе са цркве, по селима бесне горе него некадашње Дахије. А да су то турски ајдуци и лопови ни по чуда, него те лутуме чине чиновници и судије, који би по закону требали да браће народ од сваке напасти.

* **Др. Лаза Костић** дошао је ономад с пештанском лађом у Н. Сад, где су га сви пријатељи радосно поздравили.

* **Српски посланици** на сабору у Пешти заштекају да влада хоће сабору навештаја о ратној краљ. комесара бар. Мајтењија и да та ограничи на законити државни надзор.

* **Беседа у корист** српском нар. позоришту биће сутра у новој позоришној дворани, док распоред беседе учињене, те ће нестићи те беседе и уживати и потпомоћи онај омиљени народни завод.

* **Панчево** иште у владе да се подигне из пуковнија покојне граничке панчевачка жупанија са седиштем у Панчеву. Многе општине потпомогле су ово праведно искање. —

* **Чеси, Моравци и Словенци** неће у хиљадама хиљада потписа потписаним подбеђивима Његов. Величанство цара, да не пристаје да се узакони ни изборни ред за државно веће, јер би био велика неправда за Словене и распирио би још већи раздор међу народима у царевини.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишла је I. свеска:

СКУПЉЕНИХ ПРИПОВЕДАКА ВЛАДАНА ЂОРЂЕВИЋА

у којзи су приповетке: **Шумчана зрна. Златан бич. Побратими. Хлеб и со. Невера. Роса. Две жеље. Вукана.** Књига је 12 табака велика, а стоји 50 новч.

Сад је баш изишла из штампе књига:

ВЕЛИКИ ПЕТАР РУСКИ ЦАР

И

ЊЕГОВО ДОБА

цена 60 новч.

Обе ове књиге добијају се у Панчеву у

Књижари браће Јовановића.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уреднишеву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 6. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 11. ФЕБРУАРА 1873. ГОДИНА III.

ОПШТЕКОРИСНИ ЗАВОДИ И ДРУШТВА.

Под именом опште корисних Завода и друштава има данас мноштво установа, што су људи тога ради смислили и завели, да се народу што боље материјално и морално помогне.

Тако су друштва и заводи за ширење просвете у народу, за списивање и издавање корисних књига и листова, општинске читаонице и књижнице, различите нове школе, као што су повторне и продужне, радионичке, ратарске, војарске, вртарске, виноградске, сточарске, челарске, свиларске, занатлијске, и школе за женске радове; заводи и друштва за облачање и уљепшање живота, за заједнички набав свега што је потребно за живљење, за настању и окућење, за чистоћу и уљепшање места; заводи за тражење рада и заслуге; различите задруге занатлијске и калфене, и задруге за разумно газдовање и унапређење ратарства, виноградарства, војарства, вртарства, челарства, свиларства, сточарства; завод општинских пастуха и бикова, општинских војвака и расадника, дудара, свилара и преднионица; задруге за заједничку израду и продају својих израда, са изложбама и расписима награда; заједничко печиво хлеба, сушење воћа, праше рубља, набављање потребних алата и машина; задруге за увођење нових начина привреде, за поправљање и застављање земаља уједно и за пречење њихова раскомадавања; различити заводи и задруге за штедњу, за склапање капитала и давање зајмова без одирања, за осигурање од ватре и других незгода од помора и других невоља, за међусобно помагање, за гашење пожара; за извод болних поштенијих младих, слугу и слушкиња, за исхрану и потпору сиротиње, за лечење болних, за сахрану мртвих, и многи други заводи и задруге, што их данас има у свију народа то више, што је који изображенији, и све више се замишља и заводи.

Те заводе и друштва ево ћемо једно по једно да наводимо, заједно с начинима, како се подижу, не би ли се подизали и у нас, јер нама су још нужнији. С тога смо и заостали иза других, што их немамо, и с тога западамо и пропадамо, а можемо се помоћи, пре и лакше него други, само ако хоћемо.

Описујући ове заводе и задруге обраћамо се поглавито онима, који представљају свест народну, те у којих је руку напредак и срећа народа, ил' пропаст, па на којима је одговорност, а то су прво свештеници и учитељи. Они могу највише помоћи, да се народ отресе од невоље и да буде свестан, напредан, отличан, слободан, богат и све. Учитељи, а особито свештеници су у оном срећном положају, где имају непрестано прилику поучавати своје људе свему, што је корисно, лепо, племенито. Свако може своју околину, ако није уважена свог сасвим проиграо, на свако добро склонити, и сваки особито користан завод и друштво завести; и биће зато свакоме вечита и најлепша успомена и благослање; а ми ћемо све оне честите и врсне свештенике и учитеље бележити, који се око овога заузимали буду, и износићемо их свима на углед, нека још овде по речи пророковој сијају као сунца своме народу.

I. Општинске читаонице.

За образовање млађег нараштаја има сад и код нас готово свуда подигнуте основне школе и дижаће их се све више и боље; а наредбама власти и настојавањем разумнијих људи у општинама ето ће се завести и повторне, ил продужне школе, да би се оно у основној школи отпочето образоване продужило, раширило и на боље развијало.

Ал има данас завода и начина и за образоване старијих људи, међу којима, прво место заузимају тако зване местне, ил општинске читаонице, касине, села рад јавног читања, где се на угвореном месту и дане и часе покупе старији људи, па по један ко најбоље уме јасно чита, а други слушају оно читање корисних особито стручних листова и књига, ил предавања о корисним предметима, па онда се сви о ономе, што је читано ил предавано слободно разговарају.

Ових јавних читаоница има данас у свесних људи у сваком сеоцу, и где год су заведене, ту се на скоро показао на људима и местима ненамерно велики напредак у сваком погледу.

У предмете за та заједничка јавна читања ил предавања и разговоре спадају сва она при набра-

јању општекорисних завода и друштава наведена питања о напредовању на дому и у општини, у раднама и занатима, као и сва питања о чувању здравља и живота у људи и стоке.

Читања као и предавања држи се по књигама и листовима, што се заједнички набаве, и то од чланова умољених или наређених, сви остали слушају, на кад се сврши читање или предавање, онда сваки своје искуство о ономе читању саопштава, које је по све присутне у толико корисније, у колико је ко у оном питању искуснији.

Тако седећи, слушајући и разговарајући научи олако сваки гомилу корисних знања, што су данас већма него досад потребна и у радњама и разумном држању куће и младих, и што се данас иште од сваког отличног и разумног човека, и који хоће да буде отличан муж, отац и господар и отличан члан општине и грађанства.

Та читања и предавања уједно су најлепша храна и снажење за срце и душу. Све најплеменитије што има људство скупљено је у књигама. Што су најмудрији и најизврснији од људи умели да ураде, да изговоре, смисле или да осећају, то је исписано у књигама, да сваки оно кад хоће и колико хоће чита и слуша њихове речи, говоре, мисли, као да је с њима, да се користи оном мудрошћу, знањем, искуством, и да се учи чему хоће, кад и докле хоће и колико год пута хоће. —

Тај начин сабирања знања нама је нужнија него другима за то, што мање имамо прилике то друкче научити, чути ил видети; а села су та и најотличнија забава за све разумне и поносне људе, и који то хоће да буду.

У нас нема још ни у варошима, а у селима ни толико прилике за лепшу забаву; а кад нема лепше, онда се иде на оњаку, какве има; те тако многи свестан и поносан човек пође у крчму, тражећи, да се онде и састане и разговори, или да чује шта; па како се онде не седи, без трошења, а трошити се нема на друго, него на пиће и на коцке; тако и он као и други узме да пије и мало по мало научи се и убичајн, и не може после да остави, свега нешто сврби и копа, док не оде. Ова читалачка села задовоље ту потребу састанка и разговара далеко лепше и корисније, а без икакна трошка, осим оно неколико новчића, што међу собом уговоре, да сваки годишње улаже, да се могу набавити они листови и књиге.

(Свршиће се.)

НАШИМ ГАЗДАМА.

У прошлом броју цењеног листа одговорио сам оним пријатељима који ме питаше о изгледу године на прама времену. Данаске ћу пак да одговорим онима, који ме упиташе, шта ћеју после воде?

Познато је да су удесом природе већином наши крајеви поплављени и да се на нашем народу водено коло изврзло.

У напред гледајући газда, није посејао земље што му је лане кириш подавио, јер држава скриштеним рукама гледала је како се угарско злато у блату гњави, већ је чекао убоги, шта ће свети Трива рећи? Данасце је време, која земља под водом није, за располагање, те ко да заостане неће, напред му се мора.

На земљама, де марва није потрла трску, рогоз, шаш и травуљину, ваља при добром ветру упалити, да земљу очисти и да земљу угреје.

Чисту и опаљену земљу ваља ома узорати, ни плитко ни дубоко, већ у средњу руку; неко је време оставити да се и улежи или промрзне, да дивљаштина у њој утрне.

Ко има, ил може набавити пролетње праве црне репице или риља, најбоље ће чинити да то посеје, јер што добро роди, скупо се плаћа, купаца свагда, а за јаку земљу најзгоднији усев.

Ди је доста руку и близу вода, и кудеља или лан није од шкоде.

Ди је мање ручне снаге, може посејати јарицу и зоб. А ако је мало земље може и кртуљу (кромпир, земљак).

Пролетњи јечам, сочиво, вику (љањк) никако несветујем, јер ће избујати, полећи, иструнути.

Кукуруз, бундеве, може такође засејати, али позније, јер ће навлаћати па се претргнути, јер у снажној земљи, није мере, ни одсека.

Природа се неда код пролетњи усева у границама држати.

Ди вода још узмакла није, већ доцније усане, може се кукуруз чиикантин, проја, елда или муар посејати. Ди чак после дуова, ваља за зимску репицу оставити, тек напразно никако, јер порез се и на гробље оће.

Оволико о сејању, сада неколико и о радњи.

Оране које није зими узорано, ваља да је дубље, а бразда ситнија, без запињања и оплазина, права и чиста, без поштене гвоздене дрљаче ни једно зрно да се не баци, које доспео може и двапут дрљати, пре жетве, него после, и то и преко и уздуж, побрани такође, а ситније зрно и новаљати, а ко нема ваљка може и овце нагонити, тек угазити свакојако.

Ако јако кренe, само се јечам сме опасти, други усев никако, да се неузкути, кад друго стане модрити.

Оволико за пролетње усеве.

Емил Чакра.

ДОМАЋИ ЖИВОТ.

На дому нашем најважнији је онај део, у коме проводимо већи део дана и ноћи, стан наш у ком станујемо или боље рећи соба или одаја у којој живимо. С тога и треба да је тај део куће наше нај-

здравиј. Жали Бог у нашег народа је соба или одаја још доста забатаљена у сваком погледу. Заиђите само зими по сеоским кућама, па ће видети, како су прозори од собе у којој живи цела породица целу зиму залепљени, као бајаги да не продире зима у собу. У ту собу ти је после натрпано све што може да стане у њу; ту ти је у запећку и кровка са пилићима, ту ти је и буре с купусом; у тој одаји суше се и влажне хаљине, опране кошуље; у тој соби се руча, и спава, а та се соба никад и не ветри као што треба, јер су јој прозори зачепљени, а врата јој воде у кухињу, откуда продире дим и други задах у собу. Таке собе су после легло многим болестицама.

Крајње би време било, да обратимо више пажње нашим собама и одајама.

Ако хоћемо да нам соба годи здрављу, оно настојмо да су прозори окренути на југ, да може сунце својом благодетном светлошћу ушпирати у њу, јер сунчева светлост је нужна за наше здравље као насушни хлеб. Наш стан бива да је нездрав:

1. Ако хрђаво лежи. Шкодљиво је ако је кућа ниска, особито ако је на ктој земљи, где се прикупља вода, ако је на мочарном или ђубревитом земљишту, ако је близо каквих бапруштина или смрадних и кужних места.

2. Ништа већма не уди здрављу, него ако је соба влажна, а то опет зависи отуда како нам кућа лежи и како је озидана. Јер са влаге станови су хладни и плесниви, па се у њима уплесниви и отрује и ваздух кога предишемо. Не само да нам у важном стану труну сви намештаји, него нас напоследњу отуд и разне болестице као: главобоља, запаљење очију, грозница, назеби. И ова наша помодна болест што се зове гука или скрофула највише ниче у влажним становима. Влажан ваздух не прима у се влаге те с тога смета испаравању нашега тела, а тиме ремети ток крви, те из тога ничу сваковрсни назеби. Даље у влажном ваздуху нема толико кисика колико нам треба за дисање, с тога се онако хрђаво осећамо у влажном собњем зраку. А што се тај влажни ваздух већма угреје, то је шкодљивији по наше здравље.

За ових задњих неколико година, које са великих киша, које што је вода избиргала из земље, овлажиле су нам се многе куће и сваки који је допао те невоље, треба да се постара да је колко толко смањи.

Влажну собу треба редовно ветрити. Најбоље се ветри јутром или по подне од 3 — 4 сахата. Рекосмо да многи у нас не ветре своје собе зими, да не би испустили и топлоту из собе. Али баш се зими највише кува, пере и суши по собама, отуд се купи много паре у собама те и та пара влажи собе. С тога треба зими двапут више ветрити него у лето. Варају се они који мисле, да кад се соба ветри, да је треба више и већма ложити. Је ли ваздух у соби чист и сув, то ће се много лакше угрејати него влажан, а све да је и тако, зар да рад једне цепанице дрва или корпе сламе долази здравље читаве породице на коцку?

Умалићемо влагу у нашим собама и тиме, ако често перемо, отиремо, и сушимо дуварове, прозоре и врата, јер ћемо тиме затрти плесањ и буђу. Има нека врста гљиве што радо расте испод патоса и по дуварovима. Ко примети ту гљиву, нека је маже витриjолом и катраном, али пре свега је баш тога ради при зидању нових кућа врло добро, ако се собе прво посну сухим песком или пепелом, угљеном са истом онда патошу. За патос ваља узети исушене даске, а дуварови се креч и с поља и изнутра тек онда, кад су већ сасвим суви.

Многи суше своје влажне собе и тиме што пале у њима ватру сламом а отворе прозоре, или међу у собе сумпорске киселине у отвореним судовима. Још ћемо препоручити, да се с поља уз зидове саде лоза чардаклија и бршљан, јер сисају влагу из дуварова на тиме суше собе, а лепо их је и видети у њиховом зеленилу и цвету.

Ми сами множимо влагу у својим собама ако у њима кувамо, перемо, сушимо влажно дрво и кошуље. Жали Бог многи се ти послови раде у соби, али ко год има више него једну собу, треба да се остави тих послова у оној соби у којој пребива и дању и ноћу.

У влажним собама не ваља наслањати намештај, кревете, долапе, ормановe и канабета уз дувар, исто тако ваља често загледати у долапе и укланати оно што је обуђавило и ондеснивило.

Ми ваља и где нема влаге врло да пазимо на ваздух у нашим собама. Као што нам свежи ваздух у ноћу чисто надимље груди и снажи плућe, тако нас тежак и загушљив зрак у соби трује и гуши. Ваздух се тај кваси од дима, од јаке задаје (н. пр. од загорелог јела, млека, масти и т. д.). Од свију кадова не вреди ни један толико, колико кад усисемо доброг винског сирћета на усијано гвожђе или кад кадимо вењом.

И топлота у собама утиче на здравље. По нас је најздравије ако су нам собе умерено топле н. пр. 12 — 15° по реомировом топломеру. Жали Бог мало ко пази на то, него се пећи зајаре да је топло као у пакли, а је ли ваздух у собу још и влажан, онда је болест готова. —

„Један дан — причаше ми један баранjски свештеник — долети ми у собу с кукњавом жена једнога мога парохијана. „„Ајдете, вели попо, хоће Бајо да умре, да му читате велику молитву да не би жалосници умрло здрав читан чоек.““ Понађнем требник и потрахић на хајд Баји. Кад ја тамо у мал не сам пао кад сам ушао у собу. Соба врућа као пакао, пуна задаха, ваздух у њојзи сав кисео, а мој ти Бајо лежи у кревету а на њему три тавана душека, ћилимова. Пуше Бајо испод њих као оџак у ћаће. Уз Бајин кревет још по неколико креветаца а уз њих ћаће, буре с купусом, у запећку се мачка омацила, под креветом квоче квочка. Соба пуна жена и људи па дворе Бају. Ја ти изјавим да Баји не ће бити

ништа, само ако ме послушају што ћу рећи. Истерам све живо напоље, утрпам Бају, отворим тестом зеленљене прозоре, проветрим собу, изиштем од газдарице оритак, усишам га на ватри и поспем га добром виншким сирћетом. Кад сам све то урадио а ја скинем душеке с Баје па да би угодио његовом и његове својте хришћанском чувству очитам молитву а но молитви запретим свима најстрожије да ван жена што ће дворити Бају, не ношива нико више у тој одаји, да се сваки дан соба ветри и сирћетом окади, да се Бајо покрива само једним душеком. Већ са мога тамо бављења лакнуло је Баји — четврти дан видео сам га већ где хода по пољу.

У ниским собама не може ваздух бити свеж и чист. Собе су ниске ако несу више од 7 — 8 стопа, ту се топлота и испарења сваке врсте пењу у вис а људи што живе у тој соби допиру главом у тај нечисти и топли вис, те удишу ту тај покварени ваздух. С тога треба да су собе најмање два или два и пол хвата високе. Варају се они који мисле, да се ниске собе брзо греју и да је ту добро — далеко је ту од добра, јер ту нам је горњи део тела у топлом а ноге су нам у хладном зраку а зна се да је онда добро, кад су нам ноге утопљене а глава кад није утопљена.

Како ће ко наместити своју собу, то зависи од његове кесе. Сваки ваља да има у њојзи бар сто, столице долап и кревет. о дуварү добар сахат, свога свеца и ликове наших првих људи и јунака. На прозорима треба свака домаћица да има заставе а и по неки лонац цвећа. здравља и уреса ради.

ПРВА ЗНАЊА О РАЗУМНОМ ГАЗДОВАЊУ.

(Продужење.)

Остале су још ове 4 стихије за претрес: кречевина, луговина, солина и гвожђе, па онда, да се пређе на друга познатија и занимљивија питања од ових првих знања.

Кречевина је поглавито творивo креча, који је врло важно градиво биља и животиње.

Стихије ове нема у природи чисте, јер одмах се споји с киселином, па онда с киселинама, особито са угљеном киселином, и буде мермер креда и кречни камен, којих има силно на земљи.

Паљењем кречна камена тера се из њ угљена киселина, те буде жив, или печен креч. Тај је креч тако једак, да прогори кожу, и хаљину, ако на њих мокре падне, ил мокар.

Жив креч и вода тако се жестоко спајају и у томе толико топлоте издају, да се загреју, па вода узаври, и пуши се, као на најјачој ватри, а креч у тој кува се и кока, да све пуца и пршти. Тако се гаси креч.

Загашен креч, кад се замеси с песком и водом буде зидарски вар, малтер, којим се лепи камење, као оно туткалом дрво и стврднуто држи се камен за камен тврђе од камена.

Кад се том вару дода сиге, или печене иловаче, каје, то буде водени зидарски вар, хидраулички креч, који у води стврдне, и држи у води камен за камен тврђе него онај на пољу.

Креча има на земљи врло много, не само пуна брда и планине, него и у земљи свуда, да и у свакој води, особито бунарској и изворској, и што га у којој више има, тиме је вода тврђа, те незгоднија за кување јела и за пиће, а и за прање кошуља, јер неће сапун да се у њој сапуни. Кувањем воде истера се угљена киселина из креча, и излучи се креч на дно воде као бео прах, а вода остане чиста и мека, те згоднија за јело, пиће и прање.

Креча има много у биљу. То се види на пепелу од биља, и што га у ком пепелу више има, знак је, да је креч том биљу потребнији за храну и рађање.

Креча требају сви расади и усеви, а особито варива, винова лоза, детелина, дуван. Отуда ови на кречној земљи или уз кречно ђубре најбоље напредују. Највише креча треба лан и само је то узрок, што неће на свакој земљи да роди, јер не находи довољно креча.

Креч има то, да упија силну топлоту; с тога је кречна земља најтоплија и за напредовање оних биља што много топлоте требају врло важна.

Он упија и киселине много; с тога се њим посипљу мочарне земље, и тим убија у мочару киселина, која неда усеву да напредује.

Још је креч користан и тим, што и сам, а особито с угљеном киселином учини, да се ђубре лешина и изметине од животиње пре растворе, те пре послуже биљу за храну.

Кад се споји креч с гушћиковом киселином буде обична бела салитра, што неки каже шалитра, а то је она бела прашина, што се као неки цвет од соли нахвата на дуварovима од коњушница и кошара, на издама и ђубриштима, или, где шта трухне, што има гушћика и креча.

За салитру зна се, да на ватри праска, с тога се узимље за прављење барута. Она се у води разиђе, и с тога је, а особито са онога многог гушћика свог врло важна храна биљу и врло снажно гнојиво земљи за усеве и расаде.

Салитре има у свакој земљи, али како је вода растварa, тако је и сноси све ђубре; за то је ђубре орање пробитачно, јер се више тога и другог материјала изнесе на вис, биљу за храну.

Кад се споји креч са сумпор-киселином буде садар, гипс, овај је познат као најбоље пролетно гнојиво и храна свима врстима детелине.

Гипс спаја се и са нишадорином, (амонијаком) отуда веште газде, гипсом где га јевтино имају посипљу ђубре дотле, док се осећа задаха и тако се сачува нишадорина.

Креч спојен са фосфор киселином, главно је градиво костију. У 1240 ока костију има 350 креча и 890 фосфора, и то: 600 кисеоника, 392 фосфора, 250 кречевине.

Тога фосфор креча има особито много у свакој мокраћи. Па како је тај креч главно творивo у зрну пшеничном, то је пиштавина као и смрвљење, самлевене ил живим кречем и другче растворене кости најважније гњојиво за пшеницу. —

Луговина (калиум) главно је твориво луга, пепела од биља и дрва. Више од пола пепела стоји одо те стихије. По томе се види, да је то још важнија храна биљу и једна од најважнијих стихија за гнојење земље, особито за варива, пшеницу, винову лозу, репе, кртолу, купус, детелину, лан и друге, које на тај пепео највећма напредују.

Луговине има у многом камену и стени, особито (граниту) љуцу, пољском спату и другом те с тога то је камење најважније гнојиво за њиве, вртове и винограде.

Ни ове стихије нема у природи чисте; јер одмах се споји с кисеоником, па онда с киселинама, особито са угљеном киселином; тако је спојена и у томе лужном пепелу.

Кад се тај пепео баци у врелу воду, оно се лужне соли изв њ одмах у води разиђу, а друге неће; тако се излучи и начини лужни цеђ. Овај има то, да споји маст и воду, које другче ни пошто неће; да се споје. Тако се начини сапун. Сапун се још радије спаја с машћу, те помешан с прљавим кошуљама у води кошуље очисти, опере, и то привуче на се ону маст с кошуља и на њу приденљен прах. Кошуље могу се опрати и без сапуна, самим голим цеђем, лужењем и то већма него сапуном, јер луг, цеђ, сву маст с прљавих кошуља привуче себи, али и изеде кошуље, јер, кувањем луга, исто као и паљењем креча истера се изв њ угљена киселина и остане чист луг, који је врло љут, као што то веште газдарице добро знају, те пазе, да цеђ не буде прељут, а невеште изеду своје кошуље лужећи их љутим цеђем.

Кад се подржи луг на ватри истера се изв њ и кисеоник и остане чиста луговина која је тако љута, да већма него креченица прогори све, на што падне и бачена у воду још жешће него креченица, вукући из воде кисеоник на се, у води запали се и гори, као дрво на ватри.

Кад се споји луговина са гушћиковом киселином буде лужна салитра. Ова је још боља храна биљу, него кречна својим стихијама, и тим, што се лакше у води разиђе, те лакше је биље сиса и њом се храни. —

Солина је главна стихија у пепелу особито оних биља, што хрусте у морској води, и отуда се под именом варка или бариле исто онако вари и вади, као што се вади луговина из пепела од биља и дрва са сува.

Ни ове стихије нема чисте у природи, јер одмах се споји с кисеоником, а после са киселинама. Највише је има спојене са угљеном киселином под именом сланике, солајке, (то је сода, шикпов), што се узимље на место луга за прављење сапуна, који се разликује од лужног сапуна тим, што је тврђи, блажи, и не једе кошуље као онај.

Сланика има то, да бачена у воду начини је меком, те онда лако кува варива и боље пере рубље. Исто тако бачена у млеко или у јело, које поче да ускисава, поврати га, и предржи на сласти. Она поправи и желудац, ако изв њ досађује киселина.

Сланике има помало у сваком биљу, особито у кукурузу и елди, и добра је за гнојење земље на усене. Ње има и у свакој земљи помало, а има је на мести врло много. Са ње је чувен предео око Дебрецина и Сегедина, где свуда пољем избија из земље, као оно салитра на коњушницама, и навуче се као нека наслага од брашна. Са ње је лековито језеро Палић код Суботице у Бачкој а бара Русанда код Меленаца у Банату. Сва та сланика је још од онога биља, кад је цео овај предео стајао под морем.

Солина спојена с гушћиковом киселином буде сода ил жута салитра, која је такође врло важна за рубрење и данас је силно довлаче чак из Америке за гнојење њива у Европи.

Солине има спојено с фосфор киселином много у мокраћи, и ова је с фосфор кречем највреднији материјал у пиштавини за гнојиво земље на пшеницу.

Солина је још и главно твориво наше обичне трпеске соли, која је такође важано гнојиво за сва биља. И ове соли има у свакој земљи по мало, а на мести има је пуне планине, камената со, на ту је има и у изворима, сланачама, што је вода текућа преко те камените соли, спира. Соли ове има и у морској води, и отуда се вади сушењем.

Гвожђе је најобичнија и најкорисија од све руде, и има је и на земљи највише и највећма распростртo. То је и једина руда, што није шкодљива биљу ни животињи, јер је има у њима, и служи им за храну, наравно у врло малој количини. Највише гвожђа има међу биљама у вариву, а у животиње у крви и месу, одо тога се и црвене.

Чиста гвожђа у природи је врло мало, јер се одмах за њ хвата кисеоник и једе га, те буде онај ситан рињ прах, рђа, што све дубље улази у гвожђе, док га кроз не прорије. Али само тако и може да се разиђе гвожђе у води, и да послужи биљу за храну. Те гвоздене рђе има у свакој земљи. Одње се црвени цигља и креч: што је више има, то је земља црвенија, а дегде шаренија.

Гвожђе се спаја са сваком киселином. Спојено са угљеном и сумпор-киселином, то је оно различито каменье и руда, од које се паљењем и топљењем вади чисто гвожђе, и добије се од првог растопа сирово гвожђе, које врло је крто и кршно, јер има много угљене

киселине, те мора да се претапа и да кује, да се истера угљена киселина из њ, и онда буде оно чисто и витко ковачко гвожђе. —

Осим ових стихија има још у сваког доброг усевског земљи помало горчике (магнезије) и велзина (мангана) који се находи и у пепелу од свију расада и усева. Горчика је сила налик на креч и стоји уза њ, а манган је сила налик на гвожђе, и налази се свуда уз гвожђе. —

То су све стихије из којих су састављена сва биља и животиње и сва њихова градива, и као што је оно мноштво речи од свију на земљи народа и њихових језика састављено само из оно 30 гласова, и све књиге само из ово 30 писмених знакова, или она без крајност бројева из оно 10 бројних знакова, тако је из то 14 стихија састављено све то готово не заумљиво мноштво биља и животиње и сва различност њихових створова. За то нека ником не буде тешко проучити то мало стихија, зарад прегледа тако широкога поља од створења биља и животиње.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

12. **О прозебу винограда.** Познато је, да виногради озебу с пролећа, зором, пре но што ће сунце, да се роди. То се спречи овим: насаде се свуда око винограда мале гомилице влажна ђубрета, на се у зору, а у оне дане, кад је највише страх, да ће прозепсти запале и то од оне стране, од куд хладна струја биће, да носи дим на виноград. Највише дима начини се од мокра ђубрета, мокре сламе ил мокра корова. Ово ваља да чине договорно сви суседи виноградом, па је ситуније и мање коштаа. А даље паси се, да се на сни мести, где већма мразеви навађују, насађује лоза позна, а не рана; да се виноград позније одгрне и копа и реже. Данас већ умеју људи, да отму и овај виноград, који мраз ухвати, а то је поливајући га пре сунца непрестано хладном водом, као и друге расаде, кад мраз ухвати. А воде је данас поред американских бунара и цеви, које се могу пружати колико ко хоће, лако имати, где год хоће и колико год хоће.

13. **Шишање воћака.** Славни немачки воћар **Dr. Ed. Lucas** препоручује, да се шишање дрва не предузима с пролећа, него месеца јула и августа, и вели, да је ово по воћке и њихов род и плод далеко пробитачније, о чему се он уверио искуством од много година а на његову реч можемо се ослонити.

14. **Сврака.** Сви економи вичу данас на ову крадљивицу, да је треба тући и ни поштo близу станова не трпети. Лупеж овај, не само, да гомилу пилића, пурића, гушчића и пачића однесе, него далеко већу гомилу ситне тице истреби, и сила већу штету начини. Колико ту корисну ситну тицу подави хватајући је на гњездима, па давећи, јаја лупајући и пијући, још више је расплаши тако, да сва без трага утече из оног предела, где се ова лупешка тица накоти; а са разбеганьем ситне тице одмах навали гусеница и буба, те грдну штету начини воћу и расадима и усевима. С тога се позивају сви, особито ловци, да на овога лупежа мотре, и где год кога опазе, да пожуре потући и истребити га у својој околини.

15. **Појење музара крава и млеко.** Опазило се да крава, чим засуши одмах за ⅓ до ¾ мање воде пије, него док се музе. Ма којом храном да се хране музаре краве, увек оне највише млека дају, које највише воде пију, а најмање млека дају које најмање пију. Сваки зна, да краве у јесен, чим пређу с влажне хране, са паше на суву храну у штали, одмах за 25% мање млека дају. Дражењем дакле на ниже добије се млека више, али је и воденије.

16. **Сунцокрет** је једна од најблагословенијих биљака. Расти на сваној земљи и на сваком месту, не треба никаква неговања, украси свако место где је, а врло је користан. Његов је лист врло добра храна стоци, особито крави музари. Исто тако је добра храна његов струк особито исецан и наквашен. Његову жицу вештаци преду и ткају у свилу. Од његова цвета прави чела гомилу меда. Од његовог семена цеди се најлепше трпеско уље, које је и за сликарске боје врло добро, и праве се лепи господски сапуни. То уље је за јело боље него маслинско; а бранко, што остане иза оцеђена уља врло је питано, и помешано са пшеничним, даје најслађи хлеб. Још је зрно то врло добра храна за живину, ко живину гоји, нека сваки дан по него зрно да. Сунцокрет је код онога у економији најпрактичнијег народа кинеског тако уважен, да се сваке године у стотинама хиљада цената семена посади.

17. **Кокош и ношење јаја.** Испитивањем нашло се, да кокош у свом семењаку, јајњаку, има до 600 заметака јајних, одо тога снесе прве године 20, друге 120, треће 125, четврте 114, а после сваке године по 20 мање. Ко дакле храни кокоши рад јаја, нека не држи ни једне више од 4 године. Ако која кокош већ друге године рђаво носи, ваља је заклати. А на даље зависи ношење јаја и од врсте кокоши и од хране. Најбоље носи капорка и ситна кокош. Врло добра је храна кртола поменпана с овсом ил ечмом. На јечам расквоца се и хоће да лежи на јаји. Главно је давати живини што више и чешће преко дан скорашње воде и врло пазити на ово.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= Прошле недеље ударило је време измењада у зимско руво. Испочетка се још нешто предомишљало кишом и лапавицом а за њим мраз, местимице било је 5° испод нуле и Дунавом поћоше многе санте, тако да таман пређу наребрди трипута [не-

дељно, морадоше преседати ако не и сасвим престати. Економи се отуд надају повољном улицу по усеве, јер су исти тако снажни, да ако не буде превеликог мраза, тешко да ће им овај наудити. Вода је испрва у Дунаву надолазила али је почела горе опет да опада.

Житна радња ништа није ни прошле недеље оживела на инзаљским пијацама. Енглеске пијаце слабо раде, у Француској су остале исте цене, у Холанду су попустиле, у Немачкој је радња мање жива.

На пештанској пијаци неможе даље развије радња, јер се мало води. Млинари су обично куповали али са слабе понуде плаћали су са 5—10 нов. скупље него пређе. Са мраза мислило се да ће се боље довозити на су се и купци нешто уздржавали. Прометнуте је до 80,000 цената. Цене су 3. (15.) фебруара стојале овако: жито од 86 fl. по 7 ф. 45—60 н., од 85 fl. 7 ф. 50—45 н., 84 fl. 6 ф. 90—7 ф. 5 н. 83 fl. 7 ф. 15—25 н., 82 fl. 7 форинта 5—15 н., 81 fl. 6 ф. 90—7 ф. 5 н. Све по целценти и за готово. Узанс жито за пролеће плаћано је по 7 ф. 10 н. а стало је на 7 ф. 5 н. Узанс за октобар-новембар више је нуђено но што је куповано, јесени узанс остао је на 5 ф. 62½—65 н. У ражи је био слаб промет, ценом од 3 ф. 95—4 ф. 5 н. по 80 fl. Јечма је продато средње робе неколико хиљада мера по 2 ф. 65—90 н. пиварске по 2 ф. 75—3 ф. за раиу 2 ф. 50—65 н. 72 fl. Зоб је куповања за потрошак и радо је плаћана по 1 ф. 70—80 н. по 50 fl. прометнуто је до 10.000 мера. За лиферовање на пролеће плаћана је бачка по 1 ф. 56½. У новој зоби за на јесен закључено је нешто по 1 ф. 59—60 н. За кукуруз је живо распитивано, банатски је био 3 ф. 65—70 н. а пештански по 3 ф. 55—65 н. но цел центи. На лиферовање за мај—јуни 3 ф. 61 н.

Вуне је прометнуто ове недеље до 600 п. за рачун Немачке. Продато је најпре 200 п. бачке једноструке по 85—86 ф. и 400 п. банатске цигаје по 78 ф.

На Штајнбруга су с и н ь е живо извожење за Немачку, цена се држи. Цене су: свињама из провинције 27—28 н. сортираним угарским и српским 27½—28½ стаклама 28½ експорт 27—29½—30 н. Дотеране је из горње Угарске 5270 к., из Ердеља 1400 к., из Србије 710 к. из Влашке 550 к., са села 160 к. северном железницом 570 ком. свега дакле 8720 ком. отерано је пак на разне стране 10,790 ком., остало је још на месту 54,530 ком. од којих је 18,270 у оберима акционог друштва.

М е ђа је ове недеље продато 50 цен. славонског по 18¼ ф. влашког транзито за Галицију са 13⅝, таре но 16—16½ фор., За банатски је искато 20½—21 фор.

Босански ш љ и в а у бурадма отишло је неколико стотина цената по 11 ф. Пекмез од шљива пролазно по 13—14 ф. У сировим кожама слаба је радња. Продато је 100 немачких волоских кожа по 78 fl. по центи. 200—300 угарских крављих кожа старом ценом. Особито се тражи телеће коже. —

Лој је слабо пролазно по 29—30 ф.

ПОДЛИСТАК.

Песма старог српског мача. *)

Ево мене увек пака
Од давни давнина,
Сачувала ме мишца јака
Од јунака за јунака,
Од Србина за Србина —
Од ота за сина.
Ја сам био луч слободе
Кроз толике таме,
Не дај, Србе, не дај, роде,
Ни сад рђи на ме!

Та иноме су српско име
И душманском крви
Записали јуначине,
Твоји преци први. —
Записали да кроз тмине
Још и данас сине.
Ја сам био чист уза те
Кроз толике таме, —
Не дај, Србе, не дај, брате.
Ни сад рђи на ме!

Кад је Србин срдем паго
Ја сам му помаго,
Бранећи своје свете даре,
Дом, слободу и олтаре
Кликто ми је: Удри јаче.
Нек се унук мој заплаче
Кад спомене старе!
Вијо сам се од старине
Уз делије саме. —
Не дај, Србе, српски сине,
Ни ти рђи на ме!

Само јунак зна да живи,
Мушком срцу свет се диви:
То ме учи старо доба —
Ох дивна су дела њина!...
Пуштај ме на душманина!..
Умем бити крст ир гроба.
Ал не могу гледат' роба —

А јуначка сина.
Ја сам чуво твоје славе,
Да ти не потаме. —
Не дај ни ти, док ти главе,
Не дај рђи на ме!

Ево мене, мача стара,
Каме мишце, камо жара?
Ево пропаст претн.
Сузом твојом врати с' диче...
Ој Србине, ој јаличе,
Већ ти сабља сама вичс:
Скочи и ти на се свети —
Живот или умрети!
Ја сам био луч слободе
Кроз толике таме —
Не дај, Србе, не дај, роде.
Ни сад рђи на ме.

Јов. Јовановић.

*) Из књиге „Све дојакошње песме Змај Јовина Јовановића I оригиналне. У Н. Саду у народној штампарији стоји 80 нов.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

Сутра дан није могла госпођа Стана већ да дочека своју нећаку да устане. Господар Макса је већ увелико дошао био с пијаце и донео је већ све новости а наиме су му наказивали, какав је утисак учинио Јелкин долазак. Госпођа Стана се прво плашила да јој нећаци није, што зло, али пошто је већ трипут улазила на прстима у њезину собу умирила се, јер је видела, да спава као окупана. Преписала је то умору с пута, јер није хтела у себи да призна да је то бечка навика.

Мало јој је чудно било, кад је видла да Јелка нит уме сама да се обуче нит очешља а није могла да се надиви силесији њених хаљина, којима није знала ни употребу.

Добра госпођа Стана уврпила је себи у главу да Јелка истом сада треба да учи оно, што се у школи није могла научити, а то је како се држи кућа и како се најбоље врше сви домаћи послови и већ је унапред уживала како ће у Јелци имати вредну и послушну ученицу.

„Јелка Јерн моја — пре свега би требало да одемо твом покојном оцу на гроб да се помолимо Богу и да захвалимо што си здрава и мирно опет приспела на своје огњиште. —

— Слатка тетице ја немогу да идем тако далеко пешке јер ћу покварити моју нову роза хаљину. —

— А ти обуци Јерко какву стару хаљину, јер у нас није обичај да се иде на гробље на колима ни зими а камо ли лети. —

Али госпођа Стана није имала снаге да при овом првом кораку одржи свој ауторитет — били су на гробљу али с колима и Јелка је употребила ту прилику да парадира у својој роза хаљини. —

Пошто је Јелка била и на гробљу и прве недеље у цркви мислила је госпођа Стана да је већ довољно одморена од свога пута, па да би већ могла полако улазити у домаћи посао, јер ко зна кад ће јој се срећа јавити а г. Стана је мислила, да је то свети дуг, кога она мора да одужи покојној Јелкиној матери.

— Јелка ћери моја, ја сам тебе сад уместо твоје покојне матере, а мати ти је била газдарица да би јој требало пара тражити. Отац те је дао да научиш све што ти треба за твоје васпитање, али ћери моја у Бечу је други свет а у нас је други, зато сам рада да ти научим све што по нашем обичају треба да зна добра кућаница, ја ћу ти показати све и сва а даћу ти да водиш целу кућу, на кад ти дође суђени, да после не кажеш да те тетка није упутила како што треба. —

— Слатка тетка ја сам се у Бечу доста мучила и учила па сам сад рада, што ћу код вас да проживим ко велика девојка. Ја све знам из књиге што ми треба, а што не знам научићете ме тетка на зиму а овога лета хоћу да се упознам с моим другарицама па да проживим весело и задовољно. А ја се никако нећу удавати.

— Е нећеш да синко, кад дође суђени не пита се хоћеш ли нећеш ли, него мораш. —

И тако остане теткини планови до на зиму.

Преко лета упознала се Јелка са полак вароши. При шетњама и мајалесима била је пред особа. сваки се удварач отимао да разговара. да игра с њоме.

Господин Пира Зукић био је блажен, кад је могао по читаве сате да дивани с њом о бечким красотама. — Та он је био некад као трговачки спомоћник у Бечу у кондицији — наравно да се издавао да је био практикант код суда, јер се стидео своје прошлости. — Он је курисао Јелци на живот и на смрт и надао се да је већ придобио половину срца њеног — а што је јесен ближе долазила, то је Зукић све више навађивао са својим љубавним изјавама.

Др. Милош је реће долазио у кућу г. Максе. Разговарао се многим, послом али кадгод је дошао остао је читаве сахате. Јелка га је задиркивала што је увек тако озбиљан и суморан, а Милош је из свакога разговора бивао све то озбиљнији, све то суморнији. у души је својој осећао да га нека неодољива сила вуче младој девојци али му је хладан разум говорио, да се пути њиховог живота прекрштају и разлазе. Јелка је гинула за наслађама и уживањима света, њојзи је сјални блесак и сјајност у великом и отменом свету била срећа живота а Милош је од природе своје научен да се одриче, да прегорева, а као лекар знао је шта вреди тај сјај и блесак па је тражио узор живота на противној страни. —

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

„Грба Лаза." У Пешти је умро 31 јануара чувени карташ Лазар Урошевић названи Грба Лаза кога је познавала готово сва Европа особито Србија, Румунска, Угарска и немачка купатила. Лаза је родом земунац, трговачки син. За оца му вели да је године 1839-42 из ераски магацина додавао оружје у Србију те је био још са неким окривљен осуђен да робује у Варадину а имање му је узаптила држава. Кад је Лаза тако преко ноћ изгубио очево имање, кријући се као сирома човек са сто послова по дољем свету, тргујући напослетку житом и спиљама. После се ода на картање и био је у томе такве страстан, да је и сам говорио, да би му то била смрт кад би се остављо кеша. Ако је слободно упоредити га са осталим џуџанима — а он је био џунак свога доба — то је, као што је Епаминонда над као Мантинеје. Обилић погинуо на Косову и Лаза ако на кецу у гостионици код „Палатина" у Пешти. Он је са картања био час богат пребогат, час пак убоги сиромах. Картао се ноћу и вели даје знао „све библије" у прсте. Иначе је био добар нишанција, и вакал Србин и душеван човек. Кад год је могао помагао је сиротиње, много је чинио и прилозима кућујући им зграда, одежде и чираче. У својој тестаменти сетио се редбине, сиротиње и наших народних завода. Вели да је неколико пута мењао тестаменат према имању своме. Ако је умро у добитку, биће добро за све његове опоруке. Један његов пријатељ причао нам је, да је покојник у последње време вело марљиво диктово стотине табака његовог „житија" и да је у томе описао и нацео на видик многе карташке шеретлуке а он као стручњак знао их је на хиљаде. Ту књигу своју оставио је у новинама а писао ју је тога ради, да одврати своју браћу Србе да неиђу за „кецољубијем", јер од карте и пината нема горег заната. Пештанске новине јављају да ће једо гроба отпратила „међународна дружина" у којој је било и Срба и Мађара и Немаца и Француза. Са доброг срца и родољубивих тежња његових, бацимо у заборав његову несретну страст и реци ме му: Бог да та прости!

О Д Ј Е Ц И.

* **Због мене сукоба између** београдске полиције и аустријског финанца забранила је угарска влада путничким лађама да и даље пристају у Београду.

* **Министар Тиса** поднео је предлог на угарском сабору да се гради железница Земун-Нешта-Беч што ће ићи преко Новог Сада и железница Земун-Митровица-Градишка-Огулин и Осек-Градишка.

* **У Кикинду** је дошао краљевски комесар барон Мајтењија вели да на лицу места извиди стање о „либеранданским земљама" али се одмах други дан вратио опет у Нешту а отуд у Н. Сад.

* **Администратор владика Грујић** повратио је опет ма и прилично, професора Савковића и Обрадовића у своја права као професоре Новосадске гимназије.

* **Из Београда** пишу да није истина даје прва српскабанка обуставила своја плаћања.

* **За Жупана Кушевића** вели да је дао оставку и да ће на његово место доћи Александар Парчетић.

* **У Шпанској** је краљ Амадео захвалио се на престолу и оставио је земљу а шпанска скупштина проглашена је републику. Кад је та скупштина бирала нову земаљску владу изабран је и нашем свету са својих дивних беседа познати слободњак **Емилио Кастелар** једногласно за министра спољашњих послова. Земља је мирна.

* **Угарски сабор** дозволио је мађарском народном позоришту у Пешти 59.000 форинти прилогом из земаљских новаца. Но теме би требало да добије сразмерну земаљску прилогом и српско и романско позориште.

ВЛАСНИК „ЗАДУГРА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

Српски народни задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 7. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 18. ФЕБРУАРА 1873. ГОДИНА III.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

I.

Сваки који је у црквено-школској општини било скупштинар било одборник знаде, да је српски сабор од 1864/5 састарао се те донео уредбе на наше народне школе и да је Његово Величанство наш краљ и великн војвода српски својим рескриптом од 10-ог авг. 1868 те уредбе потврдио. Те су уредбе све досад важиле за наше школе, али одјако неће више важити, јер је наш последњи сабор удесио нову, потпунију „уредбу за српске народне школе“ а државна власт која по земаљском закону потврђује таке уредбе, потврдила је ту уредбу и народно-школски савет као највећа српска школска власт, разаслала је ту нову уредбу свима српским црквено-школским општинама, да је знају и да се по њој владају.

Клем сад имамо нову школску уредбу и добро ће бити да је мало разгледамо, да се знамо управљати.

У тој новој уредби има четир главна дела. У првом се делу говори какве су народне школе, која су деца дужна да иду у школу, колико да иду у школу, шта се учи у тим школама и како се учи, ко је дужан да издржава те школе и како и одкуда.

За наше општине најважнији је овај први део који говори о учитељу и учитељници и четврти део, који говори како општина треба да пази и надгледа своје школе.

Кога је год бог благословио од срца породом било мушким било девојачким, тај је дужан не само да га одхрањује, него је дужан зарад своје радости и детиње среће и напретка да га шиље у школу, на науку, да се научи свему што му треба у животу и раду, да не остане слеп код очију и да не проклиње час кад се родио да чами у глупости и сиротињи.

Дакле кад је дете одрасло а навршило је 6 година, онда је родитељ дужан да га преда у школу, где ће се учити шест година дана док не навърши својих 12 година живота.

То је тако закон по целом наметном свету па тако је и у нас, да свако дете мора да иде у основну народну школу од 6 до 12 година.

Да буде честит и поштен човек, учиће се дете у тој школи по нашем хришћанском закону вери својој православној, а кад већ научи читати и писати упознаће га учитељ каква је сладост и лепота у нашем лепом, матерњем српском језику да га дете увек говори и да се никад не стиди свога језика. Учећи земљопис познаће дете своје место, познаће дете своју жупанију, своју домовину, научиће и друге земље и градове, једном речи упознаће ову земљу на којој човек живи, ради и господари. А да сазна шта је свет до јако лепота и племенитога урадио, а понајпре да Србче зна, одкуда је поникло и како су му преци и стари његови живели, радили, бој били, славу текли, и за своју слободу и напредак крв проливали сазнаће то из српске историје и из историје ове наше домовине у којој живи толико нашег народа. — Мучна и штетна је то ствар кад човек у свом послу и занимању незна рачуна и есапа, па нит зна да што промери нит да процени, него се ослања на туђу памет, па тако ретко да проће без штете, зато се и уче деца у школи рачуну и пером и главом.

Ми живимо данас у добу, где је свако пред законом земље своје једнак, где има једнако право и једнаку дужност. Да би сваки знао право своје уживати и бранити а дужност своју чинити, учиће се у српској школи и то, која су нам права и дужности наше као грађана у овој земљи.

Кад човек погледи данашњи свет по његовој снази и памети, увериће се да се човек толико подигао и осилио не само што је знао да влада собом, него што је умео да овлада целом природом около себе. Али то све није могло да учини, док није сазнао и познао ту природу. Што су стари сазнали и дознали то не треба да гине на младима, те тако ће се и деца наша учити, да познаду најкорисније животиње што су овамо код нас, биље и растиње, што је на земљи, камење и најскупоцније што је и на земљи, и у земљи, а све ће то учити из природописа. Давно је речено да ум царује, да памет влада не само својом снагом него сваком снагом, коју сазна и употребн. У природи је многа снага, коју је човек упрегао у своју службу, а какоју је упо-

требно да му служи и користи и о том има знање и наука што се зове физика, па ће се деца наша у школи нашој користити и тим знањем.

Школа треба да буде извор науке, која ће човеку да користи у његовом животу. Са доброг и разумног обрађивања земље подигоше се многе земље и градови и нама је нужно да наша деца сазнају шта је најнужније из пољоделства и вртарства. Са неге и одгајивање корисних животиња напунила се многа празна кеса и заштедио се лен ужитак, зато ће лети се деца упућивати да негује свилену бубу, да негују чељу, ове две животињице од којих се човек много користи. —

Давно је речено да кућа не стоји на земљи него на жени. Са добрих домаћица и кућаница проневала је многа српска кућа, а са женских леђштина и расписућа порасла је много трава на многом српском огњишту. И школа зна да су благословене вредне женске ручице у кући, па ће поучавати децу нашу женском ручном раду. Не ће их додуше учити скупим и скупоценим радовима али ће их учити да знају плести, вести, шити и кројити, и старо подрто прихватити, и ново лепо зашити и закрпити. Уз то ће им казивати да је ред у кући душа свему раду, да је чистота огледало домаћине, да је добра штедња толико исто колико и добра радња.

Зарад весела срца и блага мелема ојађеној души хори ће се по нашим школама оно наше умилно црквено појање и красно српско певање.

Ал залуд човеку сва мудрост ако не уме да очува своје највеће благо овога света здравље своје. Српска школа поучава томе децу своју и делом и речима. Учиће их како се чувати и негује здравље а учећи их гимнастици допринеће да им тело буде ваљда чило и здраво, јер у здравом телу здрава је и душа.

По свему што пређосмо наређује нова школска уредба да се у српској основној школи уче ове науке и вештине: Наука хришћанска, српски језик и црквено-словенско читање и разумевање, земљопис, отачаственица са повешћицом српскога народа, рачун и геометријски облици, природопис и физика, права и дужности држанних грађана, наука о чувању здравља, практично упутство у пољоделству, вртарству, свиларству и пчеларству, појање и певање, краснописе и цртање, обична гимнастика за све а војничка за дечаке и ручни радови за девојке. —

Колико је користи од науке толика је и још већа што учитељ развијајући умну снагу детињу, утиче на развитак света онога, што је у човеку честито и племенито, што кад се у њему пробуди и природно развије, учини да постане умом јаки а срцем и душом честит и ваљан. Тако дакле српска школа неће само учити него ће једно и васпитавати једном речи образовати.

Да се цела та радња обавља као што ваља, смишљено и смотрено то ће се од народно-школског савета по саслушаном мњењу свију стручни људи утврдити учевни план, па ће учитељ знати шта и кад му ваља радити а родитељ знати колико може с правом ишчекивати од тога рада.

Али пошто на жалост има и таки људи, који сами необразовани не увиђају корист школе, то је уредба за таке родитеље што не шиљу своје деце у школу одредила глобе од 50 н. на све до 4 фор. а ко не би ни то помогло, усђе му се дете и ставиће се под тутора.

Да би школа могла бити од користи народу, дужна је свака општина чим има 30 за школу способне деце да држи за њих школу и учитеља. У којој општини има мање од 30 деце на општина не би могла сама и својом снагом да издржава школу та се може да удружи с оближњом општином ако ниста није више од $^1/_2$ сахата далеко.

Искуством је посведочено да у пренуној школи нема напретка и зато наређује ова школска уредба да један учитељ може обучавати само 80 деце а пређе ли тај број то је дужна узети и другог учитеља а ди преко 160 деце и трећег учитеља и по том размеру увећавати број својих учитеља. —

Али све да сва деца и нађу у школу, све да општина има довољан број добрих учитеља ако се општина не састара да има за школу згодну зграду и у тој згради све што треба добро опремљеној школи — сва је мука узалуд.

За то је општина дужна да се састара да подигне за наставу и здравље деце згодну школску зграду, да у истој буде довољан број школских соба, осим тога у авлији пространо место за дечије игралиште и гимнастику и школски врт где ће се деца учити вртарству. Али није поможено ни тиме, ако та зграда није опремљена као што треба. У школи ваља да имају добре скамије, да не худе здрављу деце и да не пречe да се из њих лако излази и улази, даље треба да имају за наставу деца сва потребна учевна средства (табле, мапе, штице и т. т.) која пропише школска власт. —

Још ћемо да поменемо да је општина дужна да оснује уз школу, школску књижницу и да за њу набавља књиге и листове како за учитеља тако и за децу. —

У тако удешеној школи уче се деца по 25 сахати недељно дакле сваки дан по пет сахата. Школска година траје 10 месеци али по селима се ради великих пољских радова може отпустити још два месеца али тако да деца долазе да повторавају оно што су научила.

У општинама где је само један учитељ то тај учи и мушку и женску децу, али деца седе одвојено у школи али где је више учитеља ту мања половина истих учи женску а већа мушку децу.

За женску децу ваља узети само ако је могуће учитељицу.

ОПШТЕКОРИСНИ ЗАВОДИ И ДРУШТВА.

I. Општинске читаонице.

(Свршетак.)

Да би се могла та сёла отпочетя препоручујемо да се набаве за сад, од листова: „Тежак“, који излази у Београду, „Gospodarski list“ у Загребу, „Глас Народа“ у Новом Саду и „Домаћи лекар“ у Панчеву. Сваки одо тих листова кошта по 2, 3 ил 4 ф. на годину. Те листове ваља потражити и од предпрошлих година, а у њих и „Сёлака.“ и „Глас Занатлија.“

Од књига да се набаве: Радића „О гајењу пољских усева: „Све о пшеници.“ „Гајење живине“ и „Сточарски лекар“, све за 1½ ф. у писца сама и „Воћ у газдовању,“ који се још само у приватних наћи може. Николића „Земљоделско газдинство: 1, о ратарству, 2, о виноделству, 3, о воћарству и шумарству, 4, о сточарству, свако по 30 новч. Бибића: „Баштован“ 60 новч. Ђорђевића: „Челар“ 40 новч. Поповића: „Поука о одизању дудова и неговању свилене бубе“ 40 новч Vukašinovića: „Nauk o dudarstvu“ 40 новч. Partaša „Pouka u vrtarstvu, voćarstvu i čelarstvu“ 35 нвч. Даље: Јовановића: „Хигијена“ 50 н. Валентет: „Наука о чувању здравља“ 40 новч. Радивојевића: „О видању рана, и чувању здравља у женскиња имале деце“ 50 новч. Мијатовића: „Нега болесних“ 40 новч. Поповића: „Ракијска куга и „Златотворно сёло,“ свако по 40 н. „Дуван с погледом на здравље“ 25 новч. Поповића: „Наша земља“, читанка за народ,“ две књижице по 50 н. Антића, „Тумачење природних појава“ 40 н.

Врло ваљаних чланака има у „Омладинском календарима“, у календ. „Панчевцу“ и у неким од „Годишњака“ као и у бившем „Школском Листу“ и „Пријатељу младежи,“ које такође прибавити ваља, коме до руке дођу.

Те књиге и листови могу се добити од писаца и уредништава, или, преко књижара из Панчева, Београда, Новог Сада и Загреба, али пре свега ваља их потражити прво у месту у приватних, и искати колико има да уступе на послугу, ако не би хтели да поклоне.

То мало потребних новаца може се прибавити: тражећи добровољне прилоге, било од куће до куће, ил — приликом слава, особито школских ил црквених, ил — годишњим улогом чланова по 10 ил 20 н. ил — нека плаћа месечно по 5 ил 10 н. сваки, ко носи књиге и листове кући на читање; нешто ће доћи новаца и од уговорених новчаних казана за неуредно долажење на села. Многи дају забаве на ту цел. Има места, где су по закључку општинском дужни закупници, а и неки други купци и продавци, ил који онде новац збирају, да плате на читаоницу нешто. Има општина, које су установиле, да се од свако 100 ф. наслества даје по 1 н. на ово, ил — од сваког венчања по 5 ил 10 н. Има их које дају по 1 ил 2 ланца општинске земље под закуп на ову цел, и тако има гомила начина како се свесни људи доумевају, чим се својски заузму.

Јефтиније би дошле општине до књига и листова, кад би се обратила свом епархијском школском и административном одбору, да за све на један пут поручи: и још јевтиније, кад би се сви епархијски одбори обратили школском савету, да нареди, да се за све на једанпут начини погодба с дотичним писцима, уредништвима ил књижарама, како би се оне књиге и листови не само јефтиније добиле, него и препечатале, којих не стане.

За даље списивање, превођење ил прерађивање за народ потребних и корисних књига стара се „Матица“ која издаје и награде, прегледа списе, печата и даје што можно јефтиније или поклања, и чини драговољно све, што год се предложи и за корисно нађе. —

Но како самом набанком књига и листова још није све учињено, па ни код изображених људи, јер не мари сваки да чита, ни онај, који је томе вешт, а камо ли невешт; за то, сви свесни људи заводе данас та сёла, па долазе, те слушају оно, шта хоће да се чита и разговарају се о ономе.

Код нас ће се та села најбрже завести ако се свештеници и учитељи заузму; а завешће их овако:

Нека одреде најзгодније дане, часе, и место н. пр. недељом и празником по подне код школе, па нека позову људе да дође ко хоће; а да би извеснije долазили, нека узму од сваког устмено и писмено обећање, под условом, ако не дође, да плати казни 2 ил 3 н, ил колико већ уговоре.

С почетка нека узме свештеник ил учитељ да скупљенима чита, и где нађе за нужно да стане, док се о ономе поразговоре; а међу тим нека се сви постарају, да за та читања ил предавања где је можно нађу стручне читаче ил предаваче.

За читање и вешто вођење разговора о ономе, што је прочитано, нужно је, да се читачи помало и спреме, како би на сёлу то ишло лепше и окретније.

Главно је при разговору строго држати се стварн и одмах пратити на ствар свакога, ко би од ње одступао.

Што се тиче избора предмета за читање и за разговор, на то пазе уредници листова, те обично о ономе и пишу, чему је кад време; међутим треба у свакој тој општинској књижици да има списак, не само од књига и листова, него и од њихова садржаја у погледу оних појединих питања и предмета, да би се знало, где шта има да се о овом ил оном питању чита. По томе списку, и по потреби времена и места особито с обзиром на предстојеће радње на дому и у пољу треба читачи, да спреме предлоге, а чланови нека на крају сваког села већином гласова одреде, шта ће се идућега сёла осим листова још читати и о чему разговор водити, да би се умели читачи ил предавачи спремити.

Можда ће за ова сёла требати и допуштења, и статуте начинити, а још лакше допуштење добити, где год се за тим стане.

Села ова биће од толико веће користи за општину, што се више чланова међу собом утврде, да уредно долазе, особито ако уздолазе људи искуснији. Тога ради требаће прво позвати научењике, лекаре, чиновнике, трговце и занатлије, да обећају долазити, како би не само по њиховом примеру долазили и други, него да би и сами продрлели, те што више својих познатих и пријатељских привлекли да на сёла и разговор долазе.

Да ће ово с почетка потеже њи, о томе нема сумње. Прости људи нерад напазе на све што је ново, ма била корист најочевиднија; али ваља с вољом зазрети се, па отпочети макар само са неколико, ма само са два три члана, и гледати, те избором предмета: што се највећима допада учинити, да сёла тако испадну, да се сваки увери о користи истих, а после ће долазити све више, и развијаће се ствар у разумних и свесних људи све боље и лепше.

Својеко дакле заузимање од стране свештеника и учитеља учиниће све, и где год ови усхте биће, а само онде бити неће, где они не буду хтели; али ово не дамо, ни рећи на макар неки био највећи противник општине, држећи да ће свест и понос окренути и најпротивнијега, да остави мржњу, и да се прихвати опште користи; а ми ћемо све бележити и по својој дужности јавно рачуна водити.

Ч О К О Т.

Ако у нашем умереном појасу и није тако развијено раније, као што је у топлом, то ипак имамо ми краљицу цвијећа, ружу; и ако немамо мирисавог ананаса и драгоценога банана, то нас је зато предобри творац благословио небескијем даром, гроздом, којега можемо отоло краљем свију плодова назвати. Не може ананас никти палма вино дати, које би се са соком од грожђа испоредити могло. Никакво пиће није тако благо а угедно и пуно ватре и снаге као вино. Никакво пиће не весели тако срце човечије, нити је за поткрепљивање бонога и слабог човека као вино. Никакво пиће није таки запоји свечане радости, што дријепи језик и отвара срце, растерује бриге и невоље и даје изнемоглој души на ново слободи као вино. Истина вино својом снагом што опија многа зла наноси човјеку кад се преко мјере пије, животинске похлепе убубује у човјеку и мозак заврћује; али — нека ми се каже — не може ли се све што је добро на зло извртути? Али је покрај свега тог вино најплеменитији дар божији, којим је небо благословило земљу на радост човјеку; оно је млијеко старцу што му живот подмлађује; оно је поткрепљење човјеку после тешкога посла, што га диже опет на нов бој са биједама и невољама што су у животу. Заиста су имали право пјесници свију времена, што су о вину пјевали и захвално запоји хвалили, који је њих нагонио, да прекрасне пјесме сијевају. Али највећа част припада њему од туда што му је спаситељ свијета подарио испоредив га са неоцјењивом крвљу својом што је пролио за ослобођење рода човечанскога.

Као што славуј има просту сиву ризу и тако спољашном красотом не показује да је прва тица пјевачица, тако исто и винова лоза не показује својим кривијем и чворноватијем деблом и својијем зеленкастијем, малијем и незнатним цвијетом каква је велика снага у њој. Али ипак је њено лишће лијепо што заслужује да се њиме окити чело Баха, што радост људима даје. И ко љупки мирис дробнога цвијетка од винове лозе мирише, тај дако и појми како се отуда развијају тако љупка зрна. Винова је лоза раније што се испиње горе и има стражје, којима се хвата за штогод те изгледа као да зове човека да што поред ње заборе да б се уз то узвила. Човјек је почео његовати винову лозу од како себе зна. Свето писмо приповиједа да је Ноје његово винову лозу кад се револуција земље свршила и кад је дуга мир јавила да од тада почиње радостан и миран живот.

Лијено је уједен почетак радње виноградске у оно време кад се на ново поче расплођивати род човјечански и кад га на ново благослови бог. У деветој глави прве књиге Мојсијеве стоји: „А синови бијаху Нојеви који изидоше из ковчега: Сим, Хам и Јафет. То су три сина Нојева, и од њих се насели сва земља. А Ноје поче радити земљу, и посади виноград. И напи се вина они се, и откри се насред шатора својега".

Старе Мисирце је Изис, мати природе, научила земљу тежати и хљеб мијесити, а њен муж Озирис, отац природе, научио их радњи виноградској и виноској.

Код старих је Грка био Бах бог, што растерује бриге, који је виноградарство расадио по цијелој земљи.

Бах је био врх Парнаса, на којем су Аполон и Музе сједиле, посвећен, јер — као што пјесници кажу — без вина би музе то јест лијепе ијештане умукле. У Навплији су му за спомен становници подигли од камена магарца, јер он једући винову лозу показао је људима, да треба чокот орезати да би боље плод могао одржати. И стари учитељ Бахов јахаше на магарцу. А Бог сам изгледао је Грцима као красан младић женска облика, дугачке косе, без браде, око главе му бршљан и винова лоза, обучен у срнећу кожу, на челу мали рошчићи, вожени се на колима, у која су упрегнути леопарди или тигри. У леопардима и тигрима показује се дивљаштво, до којега може човека довести преко мере пијућакње вина; тако исто и дивље жене из Трапезе што су Баха пратиле, сваког би онога који би се њиховом Богу подсмејавао, растргле са највећом бјесношћу. Жртве што су Баху приносили, биле су јарци, јер их сматраху за непријатеље његове, будући су штету виноградима чинили. Од дрвета му је био шипак посвећен, а од цвијећа

ружа. При веселијем собетима сваки је био закићен ружама и при крају сваке части рекло би се: „Хајде! још једну чашу у част доброму Богу“ И кад се што Боговима жртвовало, увијек би се неколико капи посудо на оно што се на жртву приносило. Вакханалије или свечаности Баху чињене су у Грчкој и Италији врло дивљачки, да су их на пошљетку законом ограничивали. Иначе су стари пили вино увијек с водом и имали су за тај посао велике сахане из којих су богати златнијем и сребрним пехарима захитали за заној, а сиромаси дрвенијем. Ромуо, први краљ римски што је ударио темељ свјетском граду, здраво је вино штедио, да је мјесто вина млијеко Боговима жртвовао; а његов наследник Нума Помпилије забранио је из тога узрока ни спаљивању лешина вино жртвовати макар да је то у старом вијеку у оне обичај био. Плиније нам приповеда о умјерености римљана, који су забранили својим женама пити вина и што више смрђу су оне казнили кад би ту забрану прекорачила. Никаквом племићком младићу или човјеку није дозвољено прије шездесет и пете године вина пити. Али у доцнија времена се то промјенило и дошло се са пијењем странога особитог вина до велике раскошности. Стара су вина талијанска још у старо вријеме мамила сјеверне дивље народе те су Келти више пута прешли преко алпијски планина у Италију, да би се љубопитна талијанског вина дочепали. Као што Келти тако исто и Кимбри пријеђоше алпијске планине те обидоше Италију намамљени ватреним соком од грожђа. Већ око 600 год. пре Христа Фокијани су кад су Марсељ основали, донијели винову лозу у јужну Француску, али тек доцније су Римљани по цијелој Француској, око Рајне и Дунава насадили виногради. Њемци су пили вино од јечма, пиво, прије него што су им Римљани засадили винову лозу. Тако још и данас пола дивљи народи имају своје вино. Калмици чине вино од млијека камилина. Монголи од млијека кобилина. Инђијанци од сока палмова. Отаџбина је винове лозе умјерени појас, а у топлом појасу може винова лоза расти само на висина рафа знаменито вино Ширас; тако и на јужнијем терасама Хималаје, на висини кашмирској и кабула дају виногради добро вино. Истина саде се виногради и у низинама топлога појаса, али то се чини само грожђа ради, вина пак не чине. Пијење вина би у тијем крајевима шкодило здрављу и Мухамед је својијем вјерним из мудре намјере пијење вина забранио.

(Свршиће се.)

КАКО СЕ БРАНИ ОД ЛУПЕЖА.

Поглавито је у овом добар затвор и чување, а уз то хватање и требљење лупежа.

Што се затвора тиче, зна се, да је зграде од камена теже провалити, него од цигље. Соба на свод тврђа је од лупежа, као и од ватре. Дућане, магазе и друге зидане на изнутра од свуда даском постављене одаје мучно је провалити и ући, а даске држе оне собе топлије и сувље, и сачувају људе и ствари од влаге. Гвоздена врата сигурнија су од дрвених; а од ових боља су целокупна, и подеља, и од тврда дрвета, па особито двострука. Врата, од којих је један чеп окренут горе, а други доле не дају се исставити. Врата са изнутра стављеним јаким пречагама држе се тим јаче. Јак локот с прекривеном а омањом за кључ рупом да не може лупешки кључ ући, многу је крађу отклонио. Кроз прозоре с гвожђима, ил из нутра добро утврђеним кацима ласно се не уђе.. И с пећима, што се ложе из нутра и уским руским димњацима кућа је мање отворена, те сигурнија. Исто тако нека су и таванi и кров добро затворени. Ко међ лупежима живи, нека ни за трпезу не седа, било јутро, подне ил вече, док се није затворио. У варошима држи се кућа непрестано затворена, да нико не може ући, док се не јави. И ограда кућина што је вина и тврђа, то је сигурнија. На огради озго оштри гвоздени шиљци пречe, да се лако не пређе, па ма била и оница. Дубљи и пошири јарак око куће, где је прилика, па жива ограда од трња, ако је и довољно висока и дебела пречи, да се ни преко њих не може лако ући, ни шта изнети. Ако су још и стаје за стоку добро утврђене и затворене, онда није лако ни отуда шта извући.

Што се тиче чувања у кући познато је, да лупежи не рад иду на кућу, у којој је од свуда прозора, да се може изнутра од сваке стране пушком тући. Исто тако не рад иду на собу у којој ноћу гори кандило ил жижак. У соби, дућану, магази, држано напиче, а и друга живина многога је лупежа огласила и одбила. Повећи пси на дворишту, особито кује многог су лупежа грдно осакатили, а још више њих одбили. На јакој олујини ноћу нужно је сваком човеку ноћу подуже будномбити и стражити и од друге несреће. О дугим зимним ноћима ваља подуже у вече седети и то у тихом раду, да би се могло свако лупкарање чути. Добро је имати уза се цев слушаљку, ако ко и добро чује, а особито ко чује теже, на њу се чује свако шушкање, на ако је и подаље. Ако узпазиш, да нико не зна, где своје новце и адиџаре држиш, мање ћеш имати напасти с њих. Вертхајмове гвоздене касе показале су се сигурне, не само од ватре, него и од лупежа. А најпробитачније је имати увек уза се добра оружја. За кога се то зна, на тога не иде радо ни највећи аликовац. На место адиџара дакле боље је, па и то тек као нехотице своје оружје крићући видити дати. А данас је бар лако добра оружја имати. Има пушака и пиштоља револвера са 6 до 18 метака и ових не већих од песнице, да се може у сваком џепу понети, а да нико не зна, ни опаза. На ко међ лупежима живи, тај нека без оружја корака не крочи, него нека с њим леже и устаје, с њим и

за трпезу седа и богу се моли. За кога се то зна, одо тога се клоне и највећи ајдуци, па ма то не био човек, него жена, баба и дете. Кад се још поставе ноћне страже од лупежа, а уз то униште сва за лупеже згодна места и у ноћу, лагуми, рупе, заседе, и око вода узанте чамци, чунови и скеле преко ноћи, да не могу лупежи лако ни дођи, ни отићи, ни сакрити се, то је у толико сигурније.

Што се тиче хватања лупежа зна се, где год постоје добро уређене чете ваљано наоружаних и где треба околном осигураних четника за лупеже, ту им нема станка, где год се изложи награда за лупежакао и на јатаке, ко их прокаже или ухвати и доведе, ту им је на скоро крај. И телеграфија и фотографија помогне јако, да се лупеж пре ухвати. За хватање лупежа умеју људи, да начине свакојаке згоде, па ил се лупеж у прекривену рупу сломије, ил га прекривена замка у квргу стегне, или га гвоздја ухвате, или га намештени ножеве и секире исеку, ил пушке и мађеви утуку, ил барут нањ букне, ил се који отров ил љутина нањ пролије, ил запаљена смола ил сумпор просне, ил паприка ил пепео у очи прсне, па осакати, рованц, убије, ил жива ухвати. И опој вином и ракијом, ил у јело и пиће турен бенбедук многога је лупежа и сумњивога пре ил после учињене злочине издало.

Најпосле што се тиче казнења и требљења лупежа зна се, да нису ни бојеви ни тамнице средства, да се ко од лупештва одучи, него још препређенији изађе, него што уђе; већ на то су радионице, у којима мора за века, ил како се већ осуди, да ради за онога, кога је оштетио, а у радионици научи радњу којом се може хлебом хранити. Закореле и непоправљиве лупеже и сумњивце држе свесне општине под надзором, а ноћу под затвором, још ударе намет на њих за накнаду сваке не ухваћене крађе. Има, где им се запрети, а по томе удари жиг на чело ил видљив рован, па онда протера из оног места, и допусти сваком, ко га у атару нађе, да га сме тући. Бива да их утуку, и то не на крађи, него код своје куће, и где се и не нађе, даћу ил ноћу, из пушке ил другче, а не зна се ко, нити се баш тражи; или их неко осакати, осакати, обогаљи, а сами не знају ко, и радије са њих плаћају људи издржавање у сиротињским и лупешким кућама и затворима, ил приморавају на рад и заслугу ради издржавања; него да трпе од њих штете и срамоте. Најпосле, како се зна, да у строгих и живих власти никад лупежа није, већ само у власти трулих, особито у подмитљивих, по оној пословици, „не седи обрлустахија у шуми, него у суд,“ то ваља да свесни људи све можно учине, да се таке судије и званичници својим путем уклоне са тих места, и да их нестане одатле.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду. 8 фебр. Прошле недеље биле је време суво, неколико дана беху баш пролетни дани. Ноћу знадосло слаби мраз а горњак што је задњих дана дувао, осушио је и путове и усеве који су патили с влаге. Са свих страна стижу добри гласови о усевима, са ове хладноће не боје се економи више да ће зима репом отпинути. На Дунаву нема леда и наброди су пошли.

У житној радњи нема из изванредних појавама никакве знатне промене, цене су већином исте.

На пештанској пијаци и прошле је недеље мало људиода било. Са хрватских путева није могуће било довозити на железничке станице, што се куповало то је из магазина на месту и само тобоже. Колико је нужно за потрошак. То важи особито за пшеницу, која је толико мало нуђена, да је плаћана са 5 — 10 новчића више. У ефективној роби промењено је 75·000 цеката. Као цене крајем оне недеље бележимо: пшеница од 86 *fl.* 7 фор. 50 — 90 нов. од 85. *fl.* 7 фор. 40 — 50 новч. од 84 *fl.* 7 фор. 30 — 40 нов., од 83 *fl.* 7. фор. 20 — 30 нов., 82 *fl.* 7 фор. 10 — 20 новч., од 81 *fl.* 6 фор. 95 — до 7 фор 10 нов. Све по цецијенти и за готово. Узаци пшеница за пролеће тибала се у цени, почетком недеље била је 7 фор. 8 нов. — 7. фор. 12½ нов., пила је после на 7 фор. 9 — 10 нов. а остала је 7 фор. 15 — 20 нов. нова узаце пшеница за Септембар — Октобар остала је на 5 фор 61 нов.

У ражи је слаб промет ценом од 3 фор. 95. нов. — 4 фор. 5 нов. по 80 *fl.* али је воља за ову робу чврста. Узанераж за пролеће учврстила се у цени од 4 фор. 12½ нов. Јечма је продато до 15000 мера већином пиваречког ценом од 2 фор. 76 нов. — 3 фор. по 72 *fl.* У пролетњој зобиби била је радња жива, ценом од 1 фор. 51½ — 1 фор. 53½ нов. Кукуруза је ове недеље јаче нуђени и попустио је са 10 — 15 новчића у цени.

Промењено је до 15.000 цеката банатска по 3 фор. 50 — 55 нов. пештанска по 3. фор 45 — 50 нов. по цецијенти.

Брашно је прошле недеље живо разашиљано, цене су у свиј млинова поскупиле.

Пекмеза је продато до 80 цеката добре робе по 14½ фор. лошије 50 цеката по 12½ фор.

Вуне је промењуто ове недеље до 1400 цеката већином грубије врсте за иноземство. Најмеђе продато 130 цеката средње за чеје по 115 — 130. фор. 130 центи фине вуне по 136 — 138. фор., 400 центи турске цигаје по 83 — 84 фор., пакле стрижене по 58. — 63 фор. 400 центи пакле грубије по 47 — 49 фор

Свиње су у Шиајибрук слабо довожене Цена је онима са села жељезницом 28½ — 29 нов. угарским и србијанским из обора 27½ — 29 нов., шпаклама 28½ нов. експорт 29 — 30 нов. Од задње извештаја дегнало је са разних страна 5650 комада а одпано је 10.200 комада а остало је на тргу 149.980 комада од којих 18.540 у друштвеном оборима.

Маст је плаћана у бурадма по 32.½ — 32.½ фор. а без бурета по 31. фор. Сланина по 29 фор. пештанска је по 30 — 31 фор. сушена по 32 — 33 фор. — Лој се одржао по 29 — 30 форинти.

Од скоро није било тако жива промета у шиљивама, као што је то биле прошле недеље. Из иноземства су стигле знатне нарудбине те је с тога куљење до 3000 центи из праве а из друге руке. За бесанску у буретy, плаћано је 11 — 11½ фор. за србијанску 10 — 10½ фор.

Продато је до 2000 кибли србијанске шиширке по 11½ фор. а то је куљење за спекулацију па је нека стотина кибли препродано по 12¼ фор. Лошије србијанске има за продају по 11 фор. Старе угарске прве врсте (од 1871) има по 15½ фор. по кибли.

У сировим кожама слаб је промет. Продато је 4—500 угар. краљих коза по 21 — 25 по пару и нека стотина американских мокрих по 45. фор. по центи. Телеће коже су без

главе по 143 — 145 фор а с главом по 120 фор. Продата је и нека партија овчијих кожа и то српске и турске по 125 — 135 фор. по 102 ком. 9000 ком. ердељских по 120 — 128 фор. за Беч. 1800 ком. тешких хрватских по 133 фор. Загребчићи проје нека хиљада коже босанских, које турских по 85 — 92 ф. —

— У Штајнбруку је држана $^{10}/_{12}$ фебр. годишња глав на скупштина првог угарског предујамног друштва за гојење свиња комесу и многи Срби дионичари а нарочити честити конзулар г. Лека Марковић пештански представник фирме Десиниић и др. чланови пак управљајућег одбора између осталих и познати српски трговци г. Јока Остојић и Наум Јанковић. Ма да је ова година свакако американске конкуренције била неугодна за радњу, поделило је друштво после свега знатног одношаја пак 16 фор. по свакој дионици.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

III.

Кад сива јесен застре својом пепељастом маглом свет, онда срца наша осећају највећу потребу да су у своме куту мирна и задовољна. У то доба срећа је два пут слађа а осама или несрећа много тежа.

Др. Милош је злим удесом изгубио оно што му је најдраже било на овоме свету. Његова слатка мати *променула је* измучена и изморена бригама и теретима *живота* овај свет са болним свеговима. Милош је остао самохран, јасна звезда што му је просијавала тешке дане детинства, што је сада истом почела да трепери лепшој и бољој будућности сијнула је још једном нежним блеском, па се затим винула небесном пучином у недоврат. У тренутцима жалости и терета годи болној души када се наће блага душа што јој пружа мелема.

У кући господар Максиној нашла је туга Милошева најтоплија сауешћа. Господар Макса жалио је у честитој покојници своју стару пријатељицу с којом је могао много пута паметно диванити а која је у својим најтежим данима тражила у њега савета и поуке; Госпођа Стана изгубила је у њојзи верну другу из детинства, изгубила је жену с којом се целога века није никад споречкала, жену којој је поверавала све своје тајне, жену, с којом се у сваком мишљењу потпуно слагала. И сама Јелка искрено је жалила за покојницом. Та проста и скромна жена што је знала да проведе век у одрицању, борби и жртви, којој се она толико дивила, слушајући је како замедљава реч своју искуством живота, како равна живот свој чистом и једром материнском љубављу — та жена уделала је и њојзи поштовања.

Др. Милош је сада чешће долазио у кућу г. Максе. Кад год је обавио свој дневни посао у вароши на је ухватио времена да се мало одмори, није пошао својој кући, јер тамо му је од како му мајке нема све празно и жалосно, а знао је да га код Пејићеви радо чекају. Господар Макса је за ту прилику сећао се на понеку причу из старијег доба, госпођа Стана је зготовила какав приемок уз који се даје весело диванити. Јелка је у то доба читала какав нов бечки роман или је пипала око какног новог веза.

Једно по подне баш се тако догодило да је Пејић дуже остао при пикету а госпођа Стана је отишла у комшилук да надгледи болесну комшиницу. Јелка је била сама дома и мучила се да зглави неку нову хаљину, од које је добила мустру из најновијег журнала. Милош је био дошао као обично на одмор и на разговор. Јелка му се јадала, како јој се баш у ове јесење дане, кад је ограничена на кућње друштво више него икада показља слика престолнице, у којој је она провела најлепше часове свога живота, како би она била опет срећна и задовољна кад би могла вечито да живи у великој вароши, где човек и не осећа да је усамљен,

Др. Милош био је данас разговорнији но обично. Он је живим речима тумачио, да је осама терет који и њега обара, са које му се не мили његов посао. И непримећено је прешао на ту тему, како је човеку тешко, кад сарани све оно што је својим називао, кад остане саморано сироче. Упоредио је свој живот са Јелкиним живљењем и изнео је да је његово живљење још теже и суморније, јер му позив његов изнапа из дана у дан час слике среће и блаженства, час јаде и терете живота.

Јелка је пажљиво саслушала тај суморни разговор. У њезиној души почеше се будити шарене слике детинства, и она је осећала да је сада сама и да у загрљају свога тетка и тетке не лежи чврсти осломац за живот. Са своја шира дизала је по кадшто очи на своја друга из младости, који је све то живљим речима описивао неку бајну слику породичног живота, китећи је час по узорима из своје душе. Јелка му је давала донекле и за право али кад је чула да је то слика неке породице што залаже сву своју снагу у борби живота — није могла да се одржи а да не приметн, да она сумња да има среће на сиромашном скромном огњишту а додала је да је у ње први услов среће богатство, јер где није брига и невоља, ту су широм отворена врата срећи и задовољству.

На ову изјаву ућутао је др. Милош. Беше му као да је опет магла застрла ону дивну слику, што јој је он и непримећено изљуштио из своје душе и испреплетао својим умишљајима, тежњама и жудњама. Девојка је својим хладним разглабањем одгонила у недохват ту слику, у којој је он и нехотице изнео пред њу свој узор живота. Тек кад се мало тргао на свога заноса, опазио је провалу између својих и њезиних узора. Зајутао је, није хтео да ступи на бранник за своје уверење. Чињаше му се да није прилика да се бори. Он жудан рада и борбе у скромном животу, она жудна уживања у сјају и богатству, но свестан

да ће својим знањем и вештином одолети свакој борби у животу, она се уда само на своје богатство. Шта би му вредило да победи у тој борби?

Из тих мисли трже га долазак госпође Стане. Кад је Милош то вече отишао из Пејићеве куће био је собом на чисто. Слика што му се пробудила у души, затрептила је још једном свим својим сјајем, па се после изгубила у даљини. Уз тужан помишљај на своју мајку, прикрио му се тужан помишљај и на Јелку. Чињаше му се да је данас стекао још једну милу покојницу, још један мио — али тужан спомен.

А Јелка? Она је шила своју нову хаљину, чудила се како може др. Милош, који је тек видео велика света и краснот његове, да говори о срећи и задовољству у овим малим њимезима, где човек при помислу на лепши свет умире од дуга времена. Са тих мисли пређе те занита тетку докле има још до балске сезоне у Б. и поче већ да смишља тоалете за све балове и игранке.

(Наставиће се.)

ОДЈЕЦИ.

* **Угарски сабор** стално је клади 200,000 форинти на расположење као тајни дипломатични фонд. Око тога је било жестоког разговора у сабору, један мађар др. Патрубан се изјавио, да ради даје те новце влади, јер зна да ће она тиме утврђивати мађарску народност а сузбијати друге народности на које су му српски и романски посланици опоро одговорили, наиме је честити бечкеречки посланик А. Трипковић говорио зато, да се не дају ти новци влади, јер се из тих новаца потхрањују листови да руде поштење људе и разне којекакве лажни потказивачи и опадачи. Министар Слави је рекао: да се тај новац неупотребљује против народности, јер међу нама нема непријатеља круни и земљи, али се употребљује против разне појединих људи, који деру на страну.

* **Угарски сабор** подигао је плату (цивилисту) Његов. Величанству нашег краља је досада била нет милиона шест сто педесет хиљада, још за милион форинти ради тога, што је од 1870 те године амо све поскупило. За то повишење је гласало 229 посланика а против повишења њих 44.

* У **Београду** ће излазити од 1-ог марта нов политички лист „Бранич" ког ће уређивати чувени српски књижевник Стеван Каћански а стално ће као сарадник му помагати Др. Милан Ђорђевић. Лист ће бити слободњачки и самим независан, и избијаће сваки напад на српско-хрватску народност. Излазиће трипут недељно и стајаће три форинта на четврт године. — Надамосе да ће та уз појединце родољубе држати и сваки наша читаоница.

* У **Јамини** умрло је пароx Јован Јевремић, који је био примеран и родољубив српски свештеник, кога је обожавала његова епитина а љубила и поштовала сва околина без разлике вере и народности. Вечан му спомен у народу!

* У **бечком царев. већу** неће Пољаци, да учествују у расправи око новог изборног закона, који би Немцима осигурао већину над Словенима и за вечита времена учврстио њихово господарство над Чесима, Пољацима, Словенцима и Србима у Далмацији. Чеси су поднели цару молбеницу са 250,000 потписа против тог новог немачког насиља.

* **Енглези** закину од **Русије** у Азији, јер је она својим освајањем запала им само и за леђа, па намерала, да отпоче њиховом господству у Индији.

* И **мађарски** листови устају против нове митрополије у Буковини и пишу, да је Беч хтео тиме, да измири право Угарске односно Хрватске на спајање с Далмацијом.

* **Администратор г. владика Грујић**, као што се вели, протестовао је код царигралског селенског патријарха ради подизања буковинске митрополије, јер је тиме окрњено право српске патријаршије.

* **Пештанске новине** пишу, да је администратор г. владика Грујић у неком спору са краљ. комесаром бар. Мајтењијем ради тога, што му исти не да даљске рачуне и неће да прати, да ће напустити Карловце и вратити се натраг у Пакрац.

* **Учено друштво** у Београду изабрало је на свој општедишњој главној скупштини нашег честитог и родољубивог владику Стојковића за свога почасног члана. Им један овострани српски владика није досад још ће те части, да буде почастан члан теме друштву.

* **На угарском сабору** у Пешти расправља се сада проračуни на трошкове око проспете. Чујемо да ће том приликом говорити и српски посланици.

* **За дедкову страну** пишу листови, да се из дана у дан све већма распада, јер јој њени чиновн поткопавају оно што силни подигли.

* **Румунска** даје румунској цркви и гимназији у кронштату 15,000 франака годишње потпоморе. Угарски сабор је одрекао тој гимназији као и новосадској дркању потпору те је сад потпомаже румунска држава.

НАША ПОШТА.

Г. Ст. Ђурђ. Бр. Палапика. Уписали смо вас за предплатнике, али за Србију стаје наш лист 1 фор. за три месеца.

Г. А. Рож. у Ковину. Вама се лист уредно шаље. Уплатје на нашој пошти.

Г. С. Бел. у Митровици. Наш лист иде одавде уредно.

Г. У. М. Петровосело. До сад су вам већ стигли листови.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

НА КЊИГУ

ВЕРОИСПОВЕСТ СУВРЕМЕНОГ ПРИРОДЊАКА.

Књига, коју иудимо нашем читалачком свету, тек што је изишла на немачком језику у Берлину. У њој се укратко казује оно, што је сваком човеку нужно да зна; пошто нам читаоци, рекли бисмо, у којој се кратко а јасно износе резултати данашње праве науке. Скромни писац скупљајући у малене странке све што је данашњој науци важно за сваког да зна, потрудио се, да сваки свој став поткрепи речима оних људи, који се данас, са правом, сматрају за прваке у науци. Тимо је доскочио злу, да се ништа неприми на веру, и да о свачему сваки, хтео не хтео, и сам размисли, пре но што ће, што било усвојити. А од колике је и каве је то важности остављамо сваком да сам пресуди.

Али још нешто.

Књига је она преведена и штампа се у целн, да чистим приходом, ако габудеповрх тропкова, притечемо у помоћ некој браћи, која се и гладна и жедна, уче у далекоме свету.

Ко тод да више од тридесет повчића, благодарићемо му се особито, када се рачун јасно о целом добитку изнесе.

Књига је ушла у штампу.

Свакога поштеног брата, молимо, да се побрине око прикупљања претплатника, новци и имена претплатника нека се шиљу задружној народној штампарији у Новом Саду, која одговара за новац и за тачно разашиљање књиге.

Преводиоци.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: СТЕВАН В. МОЉОВИЋ.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на забаву. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уреднишшву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 8. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 25. ФЕБРУАРА 1873. ГОДИНА III.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

II.

Искуство је доказало не само у нас, него у свију други народа, да кад деца напу из основне школе, они после у животу лако забораве оно што су учила у школи, забатале се, те им не остане од свега знања ништа, него тек знају да штрибецију по неко слово и јадно и жалосно да запишу своје име и да прорачуне најпростији рачун. Све друго као да је руком однешено, отишло је, нагашило је, као да никад није ни учено.

На основну науку утроши свако дете по 6 година па ако оде у више школе е онда се учи даље. Ако нас, као што то већина чини, неће као паорче за пољском радњом, ако као шегрт оде на занат — онда би то било од Бога гријота, кад би та деца позаборављала оно, што су у школи научила и кад не би то знање допунила и раширила оним знањем и умењем, што им је најпотребније у животу.

Зато је остали паметни и напредни свет завео у свакој општини тако звану повторну школу, за то је и наша нова школска уредба завела ту школу. Та школа није свакидања, није ни оно што се зове недељна, ни вечерња, него је нешто много боље и и удесније, она је школа за живот. Кад дакле дете наврши 12-ту годину и сврши основну школу онда је дужно још 3 године дана, а то је до навршене 15 године, да иде у ту повторну школу. Та школа држаће се зими по 7 сахата недељно, а лети по 5 сахата. Кад и у који дан ће бити те школе, то ће се удесити, како је у коме месту згодније. Згодно ће бити на пр. ако се та школа држи четвртком по подне од 3 — 6 сахата и недељом и празником по подне. А да је закону збиља стало до ове школе, види се већ и отуда, што је наредио да сваки родитељ мора уписати, своје дете у ову школу, а ако га не усхте уписати казниће га власт тиме, што ће наредити да плати 5 — 20 фор. у школски фонд. А шта ће се учити у тој школи? — запитаће когод. Да одговоримо и на то уместно питање.

Закон наређује да се у тој школи повторавају и раширују она знања, што су у основној школи научена, а да се додају она што су за живот нужна.

Ево ћемо одмах и да кажемо каква ће да буде та школа за одраслију мушку и женску младеж.

Основна школа не само да поучава децу него их уједно и васпитава. Са тога свог великог задатка не може да разграна наставу у појединим знањима и вештинама, него је пружа у најважнијим основима. Те основе знања шириће после повторна школа. Кад на пр. ученик основне школе приликом читања чује шта све треба да се уради а да врло шенично буде погача, па му се у основној школи кажу све те радње појединце и поимснце, онда ће му се у повторној школи казивати, како се те радње удешавају по бољем искуству напредног света, и тако ће му се онда знање његово о тој ствари ширити и допуњавати. Но основна школа не може толико опширно да се обави са оним знањем, што је прекопотребно у практичном животу. Тај посао довршиће повторна школа. На селу ће бити така повторна школа већим делом школа, у којој ће мушка деца добивати поуке из земљорадње и сточоводства и свију других грана радова, што иду уз та занимања; опширнију поуку о својим грађанским правима и дужностима, поуку у употреби појединих закона. У варошима ће та деца добивати поуку из знања што користе занатлијству и трговини.

Женска деца добиваће у тим школама опширнију поуку о држању куће, о појединим женским радовима у кући, поуку о чувању здравља, о неки болесника и мале деце.

Начин како ће учитељи удесити поуку у овим школама прописаће нам народно-школски савет.

Но пошто ће учитељи са овом повторном школом узети на се већи него дојакошњи посао, то сам закон одређује и особиту награду у име ове школе а та је на њихову редовну плату по селима још 40 фор. а по варошима 60 фор. за ову школу.

Када деца наша добијају добру наставу у основној школи, кад оно што су тамо научили утврде и рашире у повторној школи, онда ће се у њима пробу-

дити стална воља, да у животу сама себе даље уче из добрих књига и поучних листова.

Добра народна наставa не спада с неба готова, него се људи око ње труде, подижу школе, опремају те школе са свачим што им треба, траже за те школе добре учитеље — а за све то осим воље и ревности треба још и трошка, треба новаца.

Ова наша нова школска уредба каже нам у том свом првом делу и то, да црквено школска општина подмирује све трошкове око подизања, издржавања школе.

Од куда ће то општина да подмири?

Прво и прво општина ће то да подмири из интереса, који донози школски фонд ако га има у општини, или од аренде школске (не учитељске) земље, или другог школског имања, из онога што поједини честити родољубиви људи школи поклоне или завештају. Ако све то недотиче онда може општина да подмири трошак око својих школа и из других својих прихода. На пример црква има својих капитала, интерес од тих капитала не потроши се сав на црквене потребе, у случају том може се сувишак тај употребити и на школске потребе.

Важно је то што нам је држава у овом закону признала и потврдила, да су политичке општине, где су то до сад чиниле, и од сада дужне плаћати учитеље и подизати школска зданија и у њима учитељске станове. Али ако све то још није доста, да се подмири трошак око школе, онда ће општина бити власна, да разреже на своје чланове школски прирез.

Сви ови школски приходи бележиће се и водиће се засебно под именом „школске благајнице“ У њу ће се уносити ти приходи а из ње ће се трошити сав трошак за школе.

У ту школску благајницу улазиће и све оне глобе од оних родитеља што не шиљу децу у основну и повторну школу, уносиће се оно што заостаје од плате редовног учитеља кад истог заступа било помоћник било редовни учитељ, у њу ће улазити и оне такође, што се наплаћују за сведочанства оне деце што су свршили основну и повторну школу.

Сваки онај који се прими у црквену општину кад се у њу досели дужан ће бити да плати у школску касу 1. форинту аустријске вредности. Сваки нововенчани пар биће дужан такође да плати 1. фор. у школску касу, а и свака нова млада кад се доведе из другог места дариваће такође с 1 фор. ту касу. Даље наређује уредба да се плати нешто у школску касу и од сваког погреба на који иду школска деца. Исто тако наређује та уредба да се у ту касу међу и прилози што падну приликом славе светог Саве, прилози од забава и свечаности, што се приреде у корист местне школе.

Ако више општина држе заједно једну школу, она ће је заједнички и издржавати, само ће увек она општина у којој је школа плаћати десет на сто више него остале општине.

Нема сумње, да има много општина, којима би требало помоћи, да подигну издржавају народне школе. Таких општина има у Банату, има у Барањи има у Хрватској и Славонији. Сабор би им био сад већ помогао, да је имао одкуда. Био је у мисли, да им помогне из онога, што претече из прихода манастирских добара, али још се тај приход није ни ухватио а калуђери ударише у сплетке, те забунише цео тај посао. Међутим је сабор упутио школски савет да се он састара и довиђе, на да му предложи начин, којим би се дошло до фонда, из кога би се могла пружати помоћ таким оскудним општинама.

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

6. Ангина (гуштер, croup.)

Ова је болест права куга за децу, не само за малену него и за одраслу. Њезина опасност лежи у томе што је врло нагла, те деца обично угину, ако није помоћи лекарска одмах на руци.

Гуштер се зове запаљење гркљана и душњака на горњем делу његовом. Иза тога запаљења почну да се љуште беле лепљиве кожице те запитају душњак и угуше дете.

Ова болка се највише појављује међу децом, али гдекто је има и у одраслих људи, само што ту није тако опасна. Мушка деца добијају је чешће него женска и то у навесно време године, нарочито рано у пролеће или у позну јесен. У имућним породицама, где су деца добро нахрањена, појављује се гуштер чешће него у сиромашним кућама и ако је у ниским, влажним становима, крај бара и река много жешћа него у сухим и узвишеним становима. У топлим пределима ређе се виђа, и отуд може се извести, да јој узрок од чести лежи и у наглој промени ваздуха. Примећава се бар, да здрава деца, која се износе с голим вратом и прсима на топле собе на хладан и влажан ваздух, обично добију гуштера. Деца која често пате од кашља услед захладе, више су изложена овој болци, која се гдекто и заметне из кашља или из какве дечије кожне болести (оспе.)

Почетак болести није свагда једнак. Где што се одмах појави болест на своме месту у гркљану, и тада не изгледа исправа, као да је проста кијавица с кашљом, као кад предходи гуштеру општа болест из које се тек касније излеже местно зло. У оба случаја болест корачa веома нагло. Дете је смућено и кисело, осећа по чешће неку језу, кашљуца и кија, ноћу више него обдан, има врелу кожу, мутне очи, мало сна и промукли глас. Ови општи знаци трају дан два а за тим се појаве прави знаци од гуштера који су свакад исти, на било да болест одпочне одмах у гркљану или с грозницом. Прва навала долази обично обноћ; дете вришне иза сна као да је што ружно уснило, и одмах за тим навали на њега грчевити кашаљ, који хоће да га удави. То је таман, промукли кашаљ, који

је налик на петлово појање. За тим се појаве бале из уста, које су гдешто смешане са сукрвицом. Дах почне да свира, лице се зажари и поднадује, а зној пробије на њему; очи изгледају застрашено, и рољају немирно по глави, а руке и ноге се мичу грчевито. На лицу и на врату набрекну била тако јако, да се може видети како брзо ударају. За мало појаве се у гркљану болови, који буду веома јаки, кад год навали кашаљ. За тим се дете мало поумири, мислио би да му је лакше, али за мало наиће опет изнова кашљање и грцање. Бале су испрва као лењивци конци, а касније виде се у њима неке кожице, које стављају опаку болест изнад сумње. Глас је испрва истина промукао али ипак јасан, а кад се кашаљ више пута повторио, изгуби се глас са свим и болесник само сикће. Дисање је кратко и отежано, те мора дете да ђипа и да хвата ваздух. У таквим тренутима лице помодри, усна поплаветне и хладан зној пробије цело тело. Гдешто је надув у гркљану тако јак, да се примети и с поља, и тада је бол јачи. При крају болести, кад год навали грцање, охладне руке и ноге; дете се јако узнемири, почне да малаксава и најзад онесвани. Удаси буду све краћи и краћи, док не престану сасвим: дете се угушило. Болест ова траје 3 — 5 дана, ретко дуже, али чешће се сврши за неколико часова.

Гуштер хоће гдешто и да завара родитеље. Он навали ноћу у два три пута, за тим дете заспи изнова и мирно је до сутра дан. Али иза дужег таквог мировања обично је и навала јача. Не треба се дати заварати. већ одмах како се појаве знаци, што сам их набројао, ваља тражити помоћи у лекара и поред сваке помоћи на и наобазривије, и сувише често завршује се ова несрећна болест смрћу.

Ако није лекар одмах при руци, ваља мати кућевним средствима да олакша болу своме чеду док не дође помоћ. Испрва треба обложити листове и стопале с тестом од слачице, а где је навала јача може се тесто метнути на врат или на груд испод грла. Ако претн болест да угуши дете, не треба оклевати, него ставити пијавице спреда на грло, и то два пута толико пијавица колико је детету година. Али ту ваља знати, да се нека деца плаше од те операције, и онда треба наваљивати, јер од страха ће се кашаљ и грцање учестати а то је по живот дечији исто тако опасно, као кад остану без икакве помоћи.

То је, рећи ће наше матере, врло мало кућевних сретстава, а ја велим и нема их, или нетреба да их буде више у овој болести. Намера је моја само да обратим пажњу родитеља наше сричади на ову болест да је неби узели олако, а лек је од ње само у вештој руци лекарској, па и та хоће кад што да изневери.

Др. М. Ј.

ЧОКОТ.

(Свршетак.)

Јевропљани чинећи насеобине по странијем дијеловима свијета засађивали су винограде. Тако су са Крете на Мадеjру и Тенерифу, у Кап, најужнији врх Африке пресадили винову лозу, те данас има у Капу и на Мадеjри знаменита вина. Швајцарске насеобине засадише винограде у сјеверној Америци на Охиjу, Шпањолци у умјереној јужној Америци. Француска раја најбоље вино а и Рајнско вино може се мјерити са свакијем другим а и најздравије је. Саксонска, Тириншка, Шлезија и Пруска на гдекојијем мјестима копају винограде до 50° сјеверне ширине; али љупко грожђе у Мајсну, Наумбургу и Гринебергу даје такав сок од грожђа који је прије осјат него вино и подругљиво га зову: „Drei männerwein“, јер да би се то вино могло пити нужна су три човјека, од којих би један онога што није држао, а други му каштар запоj у грло сипао.

У јужнијем крајевима Јевроне саде винограде на равници, те ударају поред чокоћа које уз које се винова лоза пужа хватајући се стржајама. И на горњој Рајни у Немачкој саде винограде на равници, али би боље било да их саде на жупним брежуљцима. Чокот воли снажну земљу, која није влажна, воли камениту земљу, у којој има и ране за њ, и која се ако је мало има ђубрењем може накнадити. Вулканска земља прија чокоту. То показује „Lacrymae Christi“ на Везуву, знатно вино са Етне, са Мадеjре и Токајско. Вино шампањско раја кречна земља, вино у Бордоу и у јужној Француској раја шљунковита земља а рајнско вино раја лисна иловача. Има вина од хиљаду и четир стотине руку и свака има свој различити карактер по земљишту на којем је постала. Већ Вергилије певаше овако: „Колико има врсти вина, колико имена, ко би их избројио? А није ни нужно бројати их, ко их жели знати, тај нека учи колико зрна пијеска има у пустињи Ливијској!“

Најбоље су врсте грожђа за јело Тамјаника, Гутедел, Цибеби, ситно грожђе што расте на јонскијем острвима. — Кад се чокот не ореже, нарасте страшно у вис и велики род донесе. Тако се приповеда да у Француској има чокот, који да 350 боца вина. У краљевском врту у Хемптнкорту у Јенглеској био је врло велики чокот. Кад су глумци једаннут краља Ђорђа IV. занијели својом престаном. он заповеди вртару, да им одсијече поменутога чокота сто тестета гроздова, ако толико има. Вртар одсијече толико и јави краљу да има још једаннут толико. Кад је Мојсије изаслао Исуса Навина и друге људе да извиде земљу, кроз коју „тече млијеко и мед“, ђођоше те уходе на поток Ескал, где највећи и најслађи гроздови од лакта дугачки растијаху. Они одсијеку таки један грозд и морашега двојица на обрамици носити. Један путник приповиједа да има у Па-

лестини и сад гроздова од седамнајст фуната. На јужном обронку Ливанске горе нашао се један чокот који је тридесет стопа висок и његове гране чиниле су сјеницу, која је дугачка педесет стопа и толико широка.

Из светога писма знамо, да се у старој Палестини највише радило око винограда и да је грозд главни благослов био „обећоване земље." Мир, радост, срећу нијеси могао већу зажелити Људи, него кад си казао. „Да Бог да још дуго пио вина или да Бог да још дуго сједио под својијем лозником". А пуно благослова обећање, што Људи у дно паде, није се могло снажније рећи, него што је ово: „Веже за чокот магаре своје, и за племениту лозу младе магарице своје, у вину пере хаљину своју и огртач свој у соку од грожђа. Очи му се црвене од вина и зуби бијеле од млијека. (књига Мојсијева I. 49.) Карљеви израилски имали су своје винограде, које су са највећом бригом надгледали. Над подрумом имали су они своје чиновнике. Земља Палестина је бреговита а при том има топлу и благу климу, што све чини, те је грожђе врло слатко и љупко; те још и сад не могу се доста нахвалити путници, који су добро примљени били у манастиру у Јерисалиму, онога вина у светој земљи, што чело разведрава и срце весели. Кад је то тако, онда није чудо, што чокот у приповјеткама и причама чивутске књижевности као и у причама и обећањима пророчким велику улогу игра. Поглавито се народ израилски испоређује са чокотом или виноградом. „Из Мисира си пренио чокот, изагнао народе, и посадио га. Отерчно си за њ, и он пусти жиле, и заузе сву земљу. Горе се покрише његовијем сјеном, и лозе су му кедри Божији. Пустио је лозе своје до мора и огранке своје до ријеке". (пс. 80.)

Винограде су садили не само на бреговима и брежуљима него и на плодним равницама. А да би винограде од лисица, коза и од других животиња сачували, то су их ограђивали плотом или каменитијем платном са караудама, у којијем пудари живљаху или баш и саме газде али онда беху те карауле удешене као теферичи. Такође било је слободно сваком путнику изабрати гроздова колико је хтио да се поткријепи, само није смио у буре мећати и кући носити.

Где је грозду права отаџбина не зна се. Налази у средњим крајевима Азије, у сјеверној Америци, гдје расте свуда дивља лоза; и у Грчкој, Италији, и јужној Француској расте дивље грожђе. У крајевима око Кавказа, Арарата и Таврa расту чокоти тако бујно да има читавијех великих шума од њих и становници тијех крајева ране се од грожђа а никаква труда не улажу око чокота. А и долина око ријеке Мисисипа у Сјеверној Америци напредно је богата дивљим вином и особитијем за јело грожђем. Лозе винове пењају се ту до врхова највећих дрвета, спуштају се доле на земљу, па се опет горе дижу уз дрво хватајући се стржајама. Таку је снагу и таки благослов дао творац виновој лози. —

Преложио са њемачкога у српски језик

Јован Живановић

СВЕТСКА ИЗЛОЖБА У БЕЧУ.

У данашње напредно доба вредно је хватати рачун колико је цео свет урадио за свој умни и материјални напредак, и колико му је још остало да ради и да уради. Ко хоће да ухвати тај грдни рачун, тај треба да се отисне са свога прага у бели свет, треба да прође од истока до запада, од севере до југа, све земље и градове, треба да свуда отвори очи и да испитује и разгледа, докле је свет дошао у разним гранама знања, како је та знања применио у свом животу, на колико је отуд духом ојачао, снагом привредио? Ко би то све хтео да сазна, тај би морао до века путовати. Морао би бити човек богат да подмири све трошкове тога пута, морао би бити човек који знаде немушти језик, да може да говори са свима разним народима. Има људи који су тако радознали, на путују по целом свету, ал тих је мало Већина је задовољна кад узме какву корисну књигу у руку, па из ње чита шта су други људи по свету вићали, сазнали, забележили и описали. Ал давно је речено да боље виде своје очи него туђе.

Кад ја на прилику хоћу да видим шта је ова кућа, у којој је велика задруга, за се и за друге разним радом урадила, а ја ћу ти лепо изабрати једно згодно место, па ћу ту да поређам прво шта су жене и девојке одгајале у башти и на њиви, шта су опреле, ткале, шта су произвеле за домаћи потромак, шта ли за продају. За тим ћу позвати ораче и копаче да изнесу и они своју муку. Ако је који у кући водио бригу о стоци, о винограду, о шуми, познаћу и њега да и он покаже око чега се трудио. Кад скупим све што је та кућа урадила и израдила на гомилу а ја ћу то онда лепо да поређам и да **изложим** једно на прама другом. Кад сам приредио ту домаћу **изложбу**, онда могу јасно и на тенане да разгледим, шта је та кућа произвела, шта вреди то што је произвела, је ли произвела онолико колико јој треба, је ли онако као што ваља — једном речи та изложба ми је огледало рада те куће. Кад би који странац хтео да позна ту кућу а ја би га довео тој изложби и рекао бих му: „Ето ти рад те куће на сад суди!" А тај ћућ човек знаде, да се човек не суди по речи него по делу, па би из рада, из дела те куће судио, колико је та кућа напредна и берићетна.

Кад би сви радиници што у једном месту раде, било да раде главом било руком, прибрали оно што су израдили на једно место и изложили сваком на разглед, онда би то била **мештанска изложба**. Кад би то учинили сви радници једне жупаније он-

да би то била **жупанијска изложба**, а када би то учинили сви раденици из једног предела н. пр. из Бачке, онда би то била изложба тога предела — **бачка изложба**. Бива да раденици једне врсте изложе своју израду и све алате и справе што приномажу њиховој изради, на пример ратари изложу оно што произведу, изложе врсте земље на којој су то произвели, изложе оруђа и алате којима су то произвели и отуд постане **ратарска изложба**. Бива и бивало је да се у престолном граду једне земље изложи све што се умом и руком произведу у тој земљи — и онда тако може да пресуди радиност у тој земљи, по тој **земаљској** изложби.

Данашњим даном разгранао се рад по целом свету. Са поштом, телеграфом, бродовима и железницама дошли су народи близо један другоме и ударили су трговином у размену својих производа. Данас се такмиче народи не славом убојитог оружа, не проливањем крви, него се надмећу сваковрсним радом. Да се сазна и види напоредо колико је који народ, колико је која држава напредовала у том раду, приређују се од времена на време **светске изложбе**, на којима сваки народ свака држава изнесе огледало свога рада.

Таке светске изложбе од грдне су користи по сваког, јер су управо највећа школа у којој може човек за кратко време и на једном месту да научи докле је свет дошао у своме раду и занимању. Ученик је тој школи свако ко год дође у њу. Ту ће занатлија да сазна шта и како израђују његови другови у осталом свету, ту ће економ да позна чиме се служе остала браћа му у напредном обрађивању земље, ту ће учитељ да види како се школом образује остали свет, ту ће трговац да види чиме се све данас тргује. Једном речи човек сваке струке рада, може у светској изложби да проучи, докле је свет дотерао у тој струци рада. Но та изложба није корисна само онима, који дођу да је виде него је од грдне користи и онима, који је приреде, то јест који пошљу на ту изложбу своју израду. На изложби се стиче највише света и ту му је најбоља прилика, да покаже своју израду многима, па кад се пронађе да је ваљана, ето ти му хиљадама, милионима наруџбине за његов посао из целога света.

Таке светске изложбе било је до сада у Лондону, у Паризу а ево је маја месеца и у Бечу. По самој спреми за ту изложбу даје се судити да ће бити огромна и до сад невиђена. У бечком „Пратеру“ (шуми) раде већ више од годину дана хиљадама људи те подижу зграде и здања у којима ће бити изложба. Све државе из Европе, Азије, Америке па и из Африке послаће на ту изложбу своје разне производе.

Међу зградама што су подигнуте за ту изложбу најогромније су **индустријска палата** за производе радиности, **дворана за машине** за разне машине и стројеве, и **здање за уметност** за производе разних уметности и вештина.

Колика су та здања ево нека сваки суди по овоме. Индустријска палата има једно главно одељење (галерију) 905 метара дугачко а 25 метара широко, даље 16 упречних одељења од којих је сваки 15 метара широка а 70 дугачка. Између тих упречица стоје дворишта по 35 метара широка а 70 метара дугачка. Изнад тога здања диже се грдно кубе на 32 стуба а узвисило се више од 81 метара, те је много више но стеванова кула у Бечу и петрова црква у Риму. Около кубета дали су се ходници, те је стога виса милина прегледати изложбу, цео Беч и околину. Та огромна зграда остаће и после изложбе као вечити спомен.

Дворана за машине дубока је 20 а дугачка је 785 метара. Између ње и индустријске палате стоји шумица у којој су подигнуте многе радионичке зграде. Имаде туда турских и мисирских грађевина с човек мик да је на истоку.

Источно од индустријске палате стоји треће грдно здање изложбе а то је здање за уметности. Има три велика одељка у којима ће бити изложене велике и мале слике, кипови и резотине.

Ван тога имају у том простору железничка станица, пошта и телеграфска станица, даље многе механе за пиво и јестиво.

Иза тога здања има велики простор за изложбу свију економских справа, за изложбу коња и друге стоке.

Није нам могуће описати појединце целу простирију за изложбу, него смо изнели само ову крупну слику, на по њојзи нека свако суди, како ће величанственo бити то место, на ком ће се радом својим такмичити сви народи ни свету.

Изложба ће та трајати по године дана.

Који је год рад да употреби ову згодну прилику, да види и научи и оно што иначе нема прилике да види и научи, тај нека не жали овога лета пута до Беча. Наравно је да ће се ту стећи милиони људи из белога света, на ће бити и велика скупоћа, али Беч је велики а кад човек помисли да иде тамо ради науке, онда му неће бити жао што ће мало више да потроши.

За оне који остану дома, описаће ту изложбу у знатнијем делу јој и наш лист. С. В. П.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

18. **Говеђа куга.** — Појави се прво на језику и на ногама говеда. Болно живинче мучно једе, слини, добије на језику, деснима и непцу мехуриће. Немирно је, почне шепати, ноге му се почну дизати и трести и том приликом опазићеш мехуриће и међ папцима. Често се болест покаже и на вимену особито на брадавицама. Ова се куга шири зраком и ваздухом и дотицањем

Сваки ваља да пази да се здрава марва не дотиче болесне, да не прође близу ње. Она се преноси и сеном, пићом, и гнојем па и самим кожним одећом човека. Веле да ов болест иде и на другу живину а није не могуће да не пређе и на човека. Неки веле да за ову болест нема лека, него је најбоље ако се оболело марвиначе утамани и закона, и сва она марва што је с њим била у једној стаји. Неки пак препоручују овај лек. 1. за уста: скува се мекиња са мало меда и сирћета, пак се тим испирају уста у говечета. 2. За ноге: скувасе слеза па се тиме мажу ноге. 3. За виме: узме се сурутке и нешто ружиног меда па се тиме пере виме. За време лечења има стаја да буде чиста и изветрена, стеља добра, за храну је тада боља трава него сено а у воду се помешају мекиње. Живинче се чува од те болести ако се не дотиче болесне марве, ако се храни умерено, али свежом раном, ако му се додаје шака соли и ако није воде мекињом посуте. —

19. **Рен.** У многим нашим пределима расте рен сам од себе најрадије по виноградима где је иловаче и црнице и то обилато. Другде га саде по вртови. Земља у коју се сади рен приправљ а овако: ваља је 2. стопе дубоко прокопати, струњеним говеђијим гнојем добро нагнојити и начинити по 5—6 стопа широке и повисоке греде па га косо садити по 1—2 стопе раздалеко. Рен се сади јер се расплођује кореном. Корен одреже се по 5—8 палаца дугачко и као гушчије перо дебело, те се тисне дубоко у земљу да му само главица вири напоље. Обичније сади се капицама, одреже се наиме од дебела корена глава по палац ниско, те се ова капица усади у земљу. Ко хоће да му рен буде дебео, ваља да му око Ивања корен откопа, али да га не уздрма из положаја, те оставиш само главни корен, да му подреже све остале прикорење и жиле, да га опет пажљиво загрне а одрезане прикорење може опет усадити. Ако уради тако неколико пута, биће рен много дебљи него иначе. — Рен је не само за јело него и за лек. Натрвен рен је добар против главобоље, на кожу положен извлачи ватру као и сланчица. Са вином попивен узимља га против грчева у стомаку. Ако прикапљен кап две ренова сока у млеко неће се згрушати. —

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Н. Саду 23. фебр. Прошле се недеље време мучило, час пролетни дан, час опет захладни, нођу но нешто мраза. Ратари су већ започели пролетни рад, усеви стоје свуда да не може бити боље, ако остане овако влажно а благо време потеране све у природи. Раније је већ почињало, трава већ зелени. Дунавом су пошле даље редовно.

У суботу је метнут и варадински мост, те је сада лакши саобраћај са Сремом.

Житна радња. Извањски трговци нису се ни прошле недеље поправили, у Енглеској и Француској је радња млака, у Белгији и Холанду је мало живља, на немачким трговима никако да се учврсти. На пештанској пијаци је рана целе недеље скакала а те са слабе довозне а испражњених магацина. Пшенице је мало пуњено, веле да је мало има у земљи па се парни млинови обзиру и на другу страну. Прошле недеље куповани су већи товари руске пшенице од Трста који дођу у Пешти на 7 ф. 80—90 н. говори се да престоји живо куповање те руске пшенице. Цена је скочила са 30 новч. и још је слабо нуђено. Прометује се једне недеље 90.000 центата. Цене су: 86 *ft.* по 7 ф. 80—90 н., 85 *ft.* 7 ф. 70—80 н., 84 *ft.* 7 ф. 60—70 н., 83 *ft.* 7 ф. 50—60 н., 82 *ft.* по 7 ф. 35—50 н., 81 *ft.* 7 ф. 20—35 н. Све по поцлентн и за готово. — Ужасе пшеница за пролеће такође је скакала у цени те је са 7 ф. 20 н. скочила на 7 ф. 50 н. а остала на 7 ф. 60 н. Нова узаше пшеница за на јесен поскупила је са 10 нов. ма да усеви добро стоје и остала је на 5 ф. 70 н. новац а 5 фор. 72½ роба. Раж је нлаћана са 15—20 нов. скупље но прошле недеље, продате је 15.000 мека остала је на 4 ф. 25—30 н. но 80 *ft.* и пролетна раж је имала је добре пређе, плаћана је 4 ф. 40 н. остала је на 4 ф. 40 нов. 4 ф. 42½ роб. Јечам је тражен за пивare, плаћан је са 30 н. скупље, промет 10.000 мека. Бележи је за млату 3 ф. 5—20 н. за храну 2 ф. 85—90 н. но 72 *ft.* Зоб је шала са 5 нов. остала ји на 1 ф. 65—75 н. но 50 *ft.* Качка зоб за на пролеће држала се чврсто, бележена је 1 ф. 55 нов. 1 ф. 56 н. роб. Кукуруз је остао на старој цени, банатски по 3 ф. 50—55 нов. друге врсте но 3 ф. 45—50 нов. по поцлентн. За лиферовање у јесен-јуну плаћан је 3 ф. 65 н. остао на 3 ф. 60 н. 3 ф. 66 н. роб.

Радња са свињама. Цене су скочиле са ½ до 5 н. јер је бечки трг био нешто живљи. Бележене цене: селачке свиње са жељезнице 28½—29 н. сортиране из обора 29—30 н. шпекле 29 н. експорт 30—32½. У Штајнбруку је ½₁₀ фебр. заостало 49.980 ком. свиња. Довоз: из долње Угарске 5310 к., из Ердеља 470 к., из Србије 870 к., из Влашке 1360 к., са села 120 ком., свега дотеране 9210 к. Извоз: за горњу Угарску 120 к., за Беч 3600 к. за Прат 320 к., преко Беденбаха 1490 ком., преко Одерберга 1000 к., за Пешту-Будим 1910 к., транзито 300 к., однежено свега 8740 преостаје дакле на плаћу 50.450 ком. од којих 17.960 к., у акцијоним оборима. Готате марве довежене је жељезницом 981 ком.

Радња са разним производима. Маст ко да чека бољу цену, без бурета 32 ф. Америкапска по 30½ ф. Слапина варира од 28½ па до 32 фор. Лој слабо пролази по 29—30 фор. Шљиве се живо траже, продате је 1200—1500 босанских у буретy по 10½—11½ ф. да је било лепше, била би скупља, јер је распродате што је било пристувано. Пекмеза је мало на тргу, да га има добро би се плаћало, добра роба радо се плаћа са 14½ ф.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

IV.

Ни смо истина балски обучени, али ћемо се провући у ону гомилу радознали гледалаца, што су се искупили само да виде *први* бал ове зимске сезоне у Б.

Сала није бог те пита како велика али је висока, мало је и „алајисовина“ да се не прави, а осветљена је онолико, колико је то могуће милијевим свећама. За музику веле да није особита. Неколико игара је већ одиграно, сала је прилично пуна. Играчи и играчице шетају средом, умацурани и запурени. Господичићи се превијају, те спојиле одмахују лепезама њи-

хове ласкаве речи. Све брује и зује од силних комплимената. Господин Зувкић је јунак вечера. Он је аранжовао први „квадриљ“ са Јелком(испод руке. Сија се од пете до главе од блаженства. Други играчи му завиде, јер држе да је Јелка у њега заљубљена. Некима, који су већ претрпели прву ватру на спадају што но реч у „стару гарду“ није се измакло из очију, да је Јелка играла неколико играча све једно за другим са господарем Луком Дабићем. Дабић није играч од заната, ретко игра, јер човек већ није више тако млад, веле да му игра шкоди и здрављу а и не приличи његовој збиљи. Кад Дабић игра и то неколико игара узастопце с једном играчицом, то већ нешто значи.

— Где ти молим те Дабића — рећи ће Игња Врапчић — први калфа у највећој Б—ој болти. — Нисам га видио да је толико играо ни пре десет година. Ће славин људма не стоји добро кад цупкају око деце. —

— Знамо се — одговориће Пера Искрић трговац у миру, иначе савршени зналац свију варошких тајана. — Одиога је ђаво. Жениће се. —

Шта? Зар и он? — рече Врапчић успаирено.

— Не бој се соколе, остаје нас још двадесет и три грчке младожење. Ја и ти смо тек седми на реду. Он је међу првима. На њега је ред, што му је суђено, то мора бити — данас или сутра. Боље вечерас него јесенас. Ал лукава је то звер, виш како је изабрао полетарушу. Ал алатура! Банка говори. Лука је мајстор! — гунђао је Пера.

— А где си то чуо Перо? Јел' ти то Лука казао? Нисам чуо да је купила „штафирунг“.

— Какав „штафируиг“ безјаче! Још није свршено, иначе би Зувкић већ попио три холбе мастила од депешерата. Он још и не сања. Његово голо господство мисли да ће фрајла Јелка за „беамтра“. Којешта! Таман момче за деверство. Оне чапласте ноге и телеће лице на ручерде. Да је Метерник, на би му се познало, да је продавао саламу! — Апропо докле си ти дошао с твојом Аницом. Љубав је ту, ал не можеш с оцем да се удесиш око новаца. Ти би „бареса“ а он даје „после смрти.“ А момче?

Још Пера није ни довршио а Врапчић је умакао у гомилу шетача.

На клупама дуж дуварова целе сале седеле су госпође мамице и тетице. У сваком ћошку збило се неолико столица у тесно, ту је заседавао балски критички одбор женскиња. У оном десном ћошку седе најкомпетентније критичарке. Ту председава фрајла Перса, коју половина света зове „милостивом“, јер држи да је удовица, а друга половина зове је тетицом, јер се поноси што јој је род — ма и девете пећке жарило. Фрајла Перса је прави журнал. Није лепа ал је је „била“ лепа. Носи се укусно и брижљиво. Леђа су јој мало испупчена, није гурава, пре би реко да је мало нашграна. Очи мале али секу, усне танке али фино извијене. Зубићи су нови, јер нису први зуби. Ал језик — тај вреди! Управо кад је добро погледаш, изгледа онако танка, угладјена, фина, сува — као чиков. Она пориче да икад икога оговара, сплеткс не прави никад. Што се за њом говори, то је све измишљено. Свет јој завиди што је волу и потежу на све стране. Без ње нема друштва. Она га не прирећује, али без њеног питања и савета не може се ништа, не сме се ништа приредити. Кога она узме на миндрос, тај нек се сели, пропао је, изгубљен је. Кад говори, говори тихо, реч јој је „у међу растворен шатвосер“. На баловима се сваки отима да седне до ње. Она не игра, не пази на игру, не гледи на одело, не чује шта се говори — али иман зна све и сва. Чудна је сила и у фрајла Персе. Она дрма друштвом у Б. где год дође она је „прва персона.“

— Молим вас Персо рано! Јесте ли само видили, како је Рокса Будићева надувала ону кринолинентину као десетаку. Зар то приличи девојци, која нема ни две хиљаде шајна, рече госпођа Манда Роксићева. — Моја Милева стоји према њој као аковче. —

— А ваша Милева има четир хиљаде шајна, јелте прија Мандо — рећи ће фрајла Перса. Ил да, четир о прстену а још две после смрти. Не бојте се прија, онака луда ће плести седе. А гле, те молим вас Луке, ко би се томе надао. Нема му стрицу још ни године како је умрло. Та ономад је тек био парастос, а он већ игра. Ала му и стоји. Рашчупала бих га. Наследио је неку тричаву мангуру. Одерао је, окламао је цео свет, на мисли ко је он је. Часни га потро, како је обрастао у ону брадурину, хоће човек да сакрије гуке, да му се не виду. Да му је мало више у глави а мање у бради, не би му шкодило. А Бога вам, какав је оно зубун у Пејићке; тешка свила али је избелила. И та Пејићка под старост бердо. Није тридесет година мшла на бал, па се, часни је потпро, сад пред смрт прокицошила. Брат Макса ће јој зафалити. Њега не крену ни са сто волова. —

— Ал молим те Персо — рећи ће госпођа Јуца Штипићева. Како ти се допада Јелка? Фино девојче само да је добра партија. Да је покојна Радићка жива, боже би лен пар људи, Јелка и доктор. Ал доктор је дрвењак.

— Мани ме доктора, сита сам га. Јелка је већ дигла нос, ал' добра је партија, доктор је луда а гоља. Новац иде на новац, не ће је Макса дати за голо господство, Зувкић се успропадао око ње. Нећеш се момче набрати меда. Ено се Мари казанцијиној опустила коса. А ко то тамо паде? Зувкић са Јецом. Несрећа матора за њега је валцер. — Наставиће се.

РАЗНО.

Буре од 2000 акова. Загребачка управа граничарских шума наручила је у једног бачвара да начини из винноградских дуга буре од 2000 акова, које ће се изложити на бечкој светској изложби. Бачвар добија дуге бесплатно а не плаћа ни подвоз

до Беча, али је дужан да намести то буре у излозби а за награду за његов посао и пештину остаје му буре после излозбе. Вели да ће ово буре бити ремек бачварскога посла.

Убиство у Мокрину. Прошлога месеца било је пред изасланим аradским судом у Сегедину суђење поради убиства мокринског становника и црк.-тутора Ваке Лауша којим убиством су судски обвеђени учитељ Никола Јанковић и поп Паја Поповић. На страних листова доказано само то, да Јанковић приказује да је убио Лаушa али са новом заједно а поп Паја одриче постојано да он нема ништа о целој тој ствари. Са опширнијемо шта је пресуђено само док дознамо. —

Пола коњ пола крава. Неки Фијерш показује у Будиму два чудновишта од којих је једно пола крава а друго је коњ који нема ни једне длаке.

Стално мирисна башта. Ко хоће да му башта мирише се рана пролећа па до и у позну јесен нек поређа по њеји тако биље и цвеће што цвати на измене од пролећа до јесени. Већ испод снега мирише на пример љубичица и висибаба, затим долазе орлови нокти, јасмин, затим карапоиљ и ружа. Од ружиног мириса мирише башта чак и под прву јесен. Осим тога сади и негуј сумбул, бурбин, резеду а винову лозу, која тако исто мирише као и катанац, затим литвицу, божје дрвце, конјски босилак.

И животиње се опију. Није човек једини, који воли да се надкад слади — мамурлуком: то исто чине и неке животиње. Мачке наше једу и гризу корење од биљке, што се зове мачина трава, а волу корен и од дуњчица, и то чине не да се наједу, већ да се — опију. Свиње доче киселину од шика. Неки Енглез научник прича, да слонови у Африци иду од стабла до стабла неке воћке и миришући је опију се. И у Индији воду пијом слонове јака пића што се њоку од мириша. Кад се ти слонови усиће, госа њихов пошаље им тек боцу малу са тим пићем и они одмах крену и раде даље. Дадо ли им госа у награду ту боцу да попију, онда су вам тек весели, заиграју се, играју се као деце, а очи им се свеће од разигранности, неустезли пак госа да им принуди боцу, онда се једе, рачу и хоће и само госу да убију. — И неки мајмуни пуше са таком водом, да их је милина гледати па се тим пушењем опију па их тако похватају.

Просвета Јапану. Јапанска хоће да учини грдан корак у напред у нар. просвети. По плану, који је за то израђен по делиће се цео Јапан на 8 великих школ. округа у сваком ће бити по 1 универзитет и 32 виших средњих школа, у којима ће се у горњим разредима учити и страни језици. Поч средњим школама стојаће 53.760 основних школа. У средњим школама плаћаће сваки ђак 10 фор. сребр. месечно а на универзитету 15 фор. сребр. школарине. 150 ученика са тих средњих школа шиљаће држава у Европи са стипендиом од 2000 фор. сребра а 30 ученика са универзитета са 36000 фор. сребра, Даље ће издржавати 1500 ученика држава плаћајући им све и сва за њихов уштрб. У основној школи неће се учити страни језици али ће основа настави бити уређена по европском методу, за које су већ превођене најбоље књиге на јапански језик, а за учитеље, који ће настављати тим методом биће се учитељска школа. За министра просвете узеће државна Д. Нордтропа држ. инспектора американ. школа у Колектикуту.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

* **У Панчеву** је умро Јован Радосављевић иначе „Жана". Био је вредан трговац, уредан чиновник штедионице, добар родољуб и великн пријатељ деце. Погреб му је био сјајан. Сво Панчево отпратило га је до гроба. Лака му земља!

* **У Н. Саду** је умро Бура Атанацковић, књиговођа „српске задруге за међусобно помагање и штедњу" и економ. деловођа „српске народне задружне штампарије." Био је даровит човек. Својим знањем и ретком вредношћу, стекао је био за кратко време лепо имање, које је доцније расточио услед непредвиђеног пресуда. Био је у Русији на Кавказу као руски чиновник. Спремао се да војује на Балкану за слободу сристаа. С том жељом легао је у гроб у најлепшем цвету жића свог, јер тек навршио беше 33-ћу годину. Вечна му памет!

* **У Београду** је забранила полиција предавања на селу у тамошњој читаоници. Пре неки дан у мал није изгорела „велика школа" у којој су и народни музеј и библиотека.

* **Др. Милетић** је предлагао на сабору у Пешти, да се изабље један одбор, који ће извидити да ли су закључни српских сабора против закона, дале извидити радњу кр. комесара. Предлог му се није примио. За тим је питао министра Трефора зна ли он шта је кр. комесар радио са професором др. Миланом Ђорђевићем и са гимназијским патронатом и како ће то оправдати? Министар му још није одговорио.

* **Угарски сабор** одредио је 100.000 фор. у потпору православне цркве у Угарској. Од тих ће српска црква односно општине и свештенство у бачкој, будимској, темишварској и вршачкој дијецези добити свега 25.000 фор., остало је за Румуне у Угарској и Ердељу. Том приликом рекао је министар Трефор да ће се на пролеће сазвати српски народни сабор.

* **Администратор г. владика Грујић** био је опходње код крал. комесара бар. Мајтењија.

* **У Босни, у Сарајеву** држе тобоже неку скупштину. Жив ми Тодор да се чини говор. —

* **У Пешти** се склонило друштво за помаривање под именом „мађарски савез." У идућем броју показаћемо да су ова господа доцкан уранила.

НАША ПОШТА.

Ал. Вас. у Сентандрији. Лист се шаље на то име али то није нешто него сконом, који се предплатно.

Чит. у Хајдушу. Заборавили сте на унутрашњи написати адресу, па с тога писмо знали на кога да шаљемо лист.

ЧЛАНОВИМА

„СРПСКЕ НАР. ЗАДРУЖНЕ ШТАМПАРИЈЕ" У Н. САДУ.

Управљајући одбор штампарије пристао је да нам одрачунава претплату оних чланова штампарије дружине, који хоће да примају „Гл. Народа" у име камате на своје акције — и ми смо уљед тога послали све дојакошње бројеве листа свима онима који су дане и прекане примали у то име лист. Кад би сви чланови народне штампарије хтели тако да примају „Глас Народа" онда би лист тиме био осигуран, те би могао излазити и с овим бројем претплатника. Молимо дакле ону господу која су бројеве листа примала, да нам јаве пристају ли на то примање листа. Сваког члана који нам не врати бројеве забележићемо да је вољан да га прима у име камате своје деонице.

Издавалачка дружина „Гл. Народа."

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уреднишшву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 9. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 4. МАРТА 1873. ГОДИНА III.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

III.

Други део школске уредбе говори о учитељу и учитељици на српској народној школи.

Ко може бити учитељ и учитељица у српској народној школи?

Само онај Србин и Српкиња православне вере, који је ишао у српску народну учитељску школу, било у Сомбору, било у Пакрацу или Горњем Карловцу, па је с добрим успехом положио учитељски испит, а уз то још ако је доброг владања.

У случају да се не нађе оваква учитељ и учитељица онда се могу узети и они што нису редовно свршили учитељску школу, само ако су положили учитељски испит.

Искуство је доказало да кад се човек дуже не бави једним послом бива да већ није тако вешт тому послу, за то је и ова уредба наредила да сваки онај учитељ и учитељица који остану 5 година без службе, дужни су поново полагати практични учитељски испит.

По овој уредби има две врсте учитељица. Имаде учитељица које су свршиле учитељске школе па могу да предају сву науку у школи као и учитељ и то не само у женској школи, него и у млађим разредима мушке школе, где су мала деца, која ће у учитељици гледати више матер своју. За тим има учитељица тако званих женских радова, те учитељице не морају полагати учитељски испит али морају имати сведоџбе о својој вештини у тим радовима.

Као што се ова уредба постарала да се школа даде у руке вештим и за то способним лицама, тако се морала обазрети и на велики број оних учитеља који су сада доиста у служби а нису тако способни као што наређује ова уредба. Таких је учитеља много особито по бившој војној граници, то су тако звани Чобићеви и Димићеви препаранди. Ти учитељи остају за сада на својим местима али само под тим условом да положе учитељски испит најдаље за две године дана, а то концем год. 1874. иначе се могу из службе отпустити.

Црквено-школска општина има право да бира себи учитеља. Па како врши она то своје право по овој уредби?

Чим се које учитељско место упразни, дужан је местни школски одбор то одмах званично да јави своме епарх. школ. одбору. За тим има местни школски одбор путем српских новина да распише стечај са роком од најмање шест недеља дана а у том стечају мора да означи све приходе и дужности тог упражњеног учитељског места. Пошто истече рок стечају, поднеће местни школски одбор молбенице свију просилаца са својим мњењем црквено-школској скупштини општине ради избора.

Скупштина која ће предузети тај избор мора бити по општинској уредби што је у решкрипту редовно заказана, у којзи треба да је присутан онај број чланова, који треба да се може донети правоваљан закључак. У записнику који се води у тој скупштини треба да је јасно обележен број скупштинара, број и имена потражитеља за учитељско место и начин како су скупштинари, гласали и колико је који од потражитеља добио гласова. Кад се избор лепо у миру и реду заврши, онда ће председник и перовођа општине својеручно потписати записник и удариће на њега општински печат. За изабраног учитеља узима се онај који је изабран већином гласова. Тај избор подноси се после епархијском школ. одбору на потврђење а одбор може само онда уредан избор одбацити, ако изабрани нема школском уредбом прописане способности.

Кад већ епархијски школ. одбор одбаци који општински избор и поручи да учини нов избор онда ваља општина то да учини или иначе ако то општина не учини за 3 месеца дана, епарх. ће одбор сам наименовати учитеља.

Изабрани учитељ је на свом звању стални и добиће путем своје општине од нар. школског савета у Карловцима свој декрет.

Да учитељ остане за навек на своме месту, то стоји сад до његовог труда и до његовог доброг владања, јер

он се може са своје службе дићи ако је немарљив у вршењу своје дужности, ако је хрђавог и неморалног владања, ако учини иначе какав кривичан преступ, а о томе суди на тужбу општине епархијски школски одбор и кад нађе да је крив он ће га отпустити, али само кад то одобри народно-школски савет као главна школска власт.

Даље наређује уредба да општина не може учитељу отказати службу по својојзи вољи, него мора своју тужбу поднети епарх. школ. одбору који ће ако је тужба основана повести истрагу те помоћника или привременог учитеља отпустити сам а сталног само са одобрењем школског савета.

Овај други део уредбе доноси и одредбу учитељске плате.

Плату учитељску одређује месни школски одбор по местним околностима са одобрењем епархијског школског одбора.

Ако у овом делу ту се уредба ослања на свест наших општина.

Сви желимо да нам школе буду напредне, јер знамо да нам од њих зависи у овим крајевима напредак и живот народа.

Било је времена кад смо се надали да ћемо себи осигурати живот и напредак јуначким мишицама, јуначтвом нашим и користише се други а ми почесмо да опадамо и пропадамо; било је времена кад смо се уздали да ће нас спасти не толико вера наша, колико они који су у нас апостоли наше вере, претставници наше цркве — патријарси, владике, калуђери и попови, али се показа да се наши митрополити и владике више стараше за своје господство и за своју корист, да се калуђери бринуше више за своје благоутробије, да попови под управом таких владика и стегом таких калуђера не могоше да учине по напредак народа онолико, колико требаше да учине. Данас очекујемо спас наш од самих себе, од развитка просвете у нашем народу.

Није могуће да се наш народ кад се у маси своји просвети не ће пренути те увидети ало што га таре и сатире. Просвећено Србство увидеће у ком времену живи, кад просветом дође до свести да бистрим оком погледа какав је у данашњем веку његов живот, сам ће од себе да ноћне да лечи своје ало. Окануће се многих лудих и раскошних обичаја што га убијају материјално, неговаће боље своје здравље те ће предупредити своје изумирање, а одаваће се таком послу и занимању, који ће му умножити његову материјалну снагу.

За све то порадиће најбоље и најсигурније добра народна школа, а рекосмо да добра школа не спада с неба, него постаје из ревносне бриге и свесног заузимања честите општине.

Школе нису само зданија и опрема у њима — школа је у првој линији учитељ који наставља васпитава децу народа, Где је добар учитељ тамо је и добра школа. Честита и ваљана учитеља не ће добити она општина која му одреди мању плату него што је одредила свом добошару, кравару, свињару или теочару, јер честит учитељ не ће да иде у таку општину, где зна да ће му његова родољубива снага и радња клонути и малаксати ради бриге од чега ће са својом фамилијом да живи.

Где је учитељ добро плаћен за то уважен и поштован, тамо боље и пријања за својим племенитим послом.

Да је у нас више створа а мање говора, да је више снаге љубави и одушевљења народној просвети то не би било данас у нас општине, где би учитељ имао мање од 700, 800 фор. плате. Многа се општина изговара да нема имања ни фонда од куда би плаћала своје учитеље. Рецимо да нема. Ал кад је требало златити куће, кад је требало правити прескупе ризнице и барјаке, кад је требало утрошити хиљаде хиљада на мртва темпла — е онда је било новаца! Али питам ја вас честити општинари јесте ли видели и опазили у многим местима, где десетак чивутских фамилија доведу деци својој учитеља па га тих десет фамилија из свог џепа издржавају те је добро плаћен и ради у атар просвете њихове деце. Ал онако им се и види њихов напредак, те још за мало на ће они бити први људи у нашој земљи.

Није да не можемо, него нећемо добро да плаћамо своје учитеље, јер смо још утучени у главу, па не увиђамо од колике нам је користи ваљан учитељ у нашој средини.

И ова уредба није за сада могла да нареди већу плату, него је само ограничила се да помогне оним учитељима што су данас тако рећи просјаци, оним учитељима који имају таман толико да умиру од глади. И тако је уредба наредила да сваки учитељ не сме имати осим стана, огрева и баште од најмање ¼ јутра мање плате од 300 фор. —

О издавању учитељске плате, говорићемо у идућем чланку. —

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ. *)

I.

Људи живе у друштву јер их на то упућује сам живот и његове потребе. Детету требају родитељи да га негују, отхрањују и васпитају, јер оно не може све то да чини само из своје снаге, а без родитељске помоћи би са своје слабости угинуло и пропало. Али и одрастан човек треба друге људе. Дрво се на дрво наслања а човек на човека. Човек може много али не може све својом снагом и памећу. Кад би морао човек сам да оре, да сеје, да жање, да готови себи храну, одело, стан и оруђа не би дошао далеко или би живео као

*) Ове чланци уџесиеши су да свако позна из њих своја грађанска права и дужности наименьена учитељима да се њима послуже при предавању тога предмета у својој школи.

роб својих потреба. Без друштва нема ни јунаштва, човек налази само у друштву с другим људма радости и весеља, тек уз браћу буде се у срцу његову лепши и племенитији осећаји. Братства, љубави, верности и одановости може бити само у животу с другим људима, у друштвеном животу. Да је човек упућен да само својом снагом и памећу сазнаје, изучава и премерава свет и позна свој у свету — један човек не би то никад ни сазнао ни изучио, јер као што су благословене многе ручице, тако је и за сваки посао потребно удружење многих људи. Тај друштвени живот нам основан је на породици — отац мати и њихов пород и својта — а много породица чине једно место, село, варошицу, велику варош.

На земљи нашој живе милиони људи. Ако пођемо од свога родног места на којим правцем нашћемо опет на села и градове у којима живе људи. Али ови људи нису сви једнаки, неки говоре једним а неки опет другим језиком, не одевају се једнако, разне су им жеље и тежње. Кад пођемо подаље од свога родног места наићићемо на људе, који се разликују од нас својим говором, начином свога живота и свога мишљења. познаћемо на мах да то нису оно што смо ми да су то туђи људи. да нису наша својта и родбина. Оно друштво људи, ону задругу у којој појединци задругари тако припадају један за другога да су други људи на према њих туђи људи, ту задругу зовемо ми ако је велика племеном, народом, а ону земљу што држи тај народ у своју баштину зовемо **земљом и државом а народ који живи у тој држави зове је и отаџбином и домовином.**

Синови једнога народа живе од дуже времена у тешњој свези, родом су из једне крви и колена, имају једне и исте обичаје, једне особине, говоре једним и истим језиком, имају заједничку прошлост и садашност. Заједно су проливали своју крв за оно што им је било драго и свето, помагали су једно другом да извојују себи добар и сретан живот и опстанак. Будућност њихова зависи од њихове слоге и љубави јер слогом расту и велике ствари а неслога све поквари. Зато је потребно да се синови једнога народа сматрају као једна својта, као браћа и родови, да стоје један за другог, сви за једнога а један за све. Ако се између себе раздиру неслогом и сваком кавгом онда је то на штету свима. Поштуј у брату брата јер ћеш у туђину господара, јер слога држи земље и градове. Многи је народ већ пао и пропао те му се несна ни трага ни колена са неслоге и раздора својих синова. Отуд и пише Србу на грбу: само слога Србина спасава.

У Угарској држави живе разни народи, ту ти има Срба, Хрвата, Словака, Рушњака, Романа, Чивута Немаца и Мађара. Сви ти народи стоје у једној држави — у Угарској, то им је свима Угарска њихова општа и заједничка домовина. Мађари су се пре хиљаду година доселили у ову земљу и затекли су ту разне словенске народе те су с њима заједно подигли и основали ову државу, с њима заједно су је бранили од сваког нападаја и у слози с разним народима у држави предњачећи у земаљским пословима одржали су је до данас. Од слоге и љубави свију народа у Угарској зависи благо и срећа и опстанак угарске државе. Без слоге, љубави и узајамног поштовања нема среће никоме у овој земљи. Сви су народи међусобом браћа а брат је мио које вере био. Са братским споразумом и сложним радом цветаће земља у којој живимо.

Где је год више људи на окупу ваљада има неко ко ће да се стара да одржава ред, јер ред је душа свакоме раду, ваља да је збринуто да је **сваки сигуран главом и имањем.** Кућни старешина одржава у кући мир и поредак. Општински или међински старешина одржава у месту, у општини мир и ред, брине се да један другога не узнемиравамо у послу и занимању, стара се са осталим општинарима да се добро рукује опште и заједничко имање, да се дижу школе и болнице, да се помаже убогоме и невољноме, да се граде добри путови и прелази. У већој задрузи но што је општина стара се око тога жупан, поџупан, управни судци и заклетници и т. д.

По томе ваља да има и у држави нека власт или неко старешинство, што ће да се стара да унапређује опште и заједничке цели свију што су у држави. Власт која врши те послове зове се **земаљска или државна власт.**

Државна власт стоји над свима у држави, она руководи све државне послове, она наређује шта да се у то име ради, над њом друге земаљске власти, која би управљала државним пословима било удржави, било ван ње. Ово је тако у свакој држави која је своја која не зависи од другога, да је инако била би држава зависна и потчињена.

У раду државне власти разликујемо две важне врсте тога рада а то је власт што ствара, даје законе и што изводи или врши законе.

Под законом разумемо у опште онаку уредбу која веже свакога у држави, одређујући шта се сме и шта се не сме чинити. Они државни закони што су установили које су права а које дужности грађана у држави, што су одредили државне послове и начин како се и установе којима се врше ти послови у држави зову се и основни државни закони или једном речи државни устав. Она власт којој је то посао да ствара, да доноси, да даје законе зове се **законодавна власт.**

Али закон сам по себи не би обезбедио ред и сигурност у држави. На пр. закон наређа да сва деца од 6 — 12 год. иду у основну и деца од 12 — 15 година да иду у повторну школу али ако нема кога. који ће пазити, родитеље опомињати а по потреби и принудити да одговоре наредби овога закона, онда ће

многи да се чине и невешти овоме закону. Тако то бива и у другим стварима. Треба дакле да има нека власт која ће пазити наређивати, да сваки ради по постојећем закону и која ће ако ко повреди закон, упутити га на ред а кад не послуша и казнити га. То је извршна или управна власт. Извршна власт може по потреби да издаје на основу закона своје наредбе у којима ће казивати како треба да се ради, извршне земаљски закони. Те на закону основане наредбе извршне власти ваља извршивати као и сам закон.

Не врши се у свима државама једнако та државна власт.

Има држава где је та власт само у владаоца (цара, краља) он заповеда а држављани само слушају без да смеју ребн и речи, другде врши ту власт владалац са народом заједнички; опет на другом месту и нема владаоца него грађани државе изаберу од времена на време по неке људе који ће с њима заједно вршити државну власт. Тај начин како се где врши државна влас зовемо ми државним обликом или државним склопом.

КАД ЈЕ ВИНОВА ЛОЗА ДОСПЕЛА У УГАРСКУ И КАКО СЕ РАШИРИЛА ПО ЊОЈ.

Кад је винова лоза доспела и кад се почеше радити виногради у Угарској врло мало говоре угарски историци о томе. И оно мало што је забележено о овоме, налазимо у основним писмима манастирским и у законима и наредбама што издадоше краљеви ради уређења десетка.

Пре него што су дошли Мађари у Угарску, било је већ виногрда у њој. Први је римски Бесар Проб дао засадити винограде на обронцима фрушке горе у Срему. Овај владалац који је владао од 276-282. родио се у Срему и најрадије је живео у лепим и дивним крајевима сремским, где су га његови нерадени војници и убили. Од тога доба па до данас зелене се и цвате бујно виногради на планини фрушкогорској. Вино је на тој планини пуно духа, ватре, благе воље и љупкости. Из Срема су даље римске насеобине засадиле винову лозу по Угарској. То је особито чињено за цара Дукљана, који је културу и вештину у Панонији распростирао. Дукљан је једанаест месеци живео у Срему и многи богати Римљани имали су ту своје теферичe, особито у Илоку и Шаренграду. Них је примамила лепота рајског краја и лађана бисер-вода. Винова је лоза добро процветала овде, јер клима а и сама земља благословене Панониje таман је за виноград.

Кад су источни Готи на Хуниди а после ових Лонгобарди завладали Панонијом, забаталише се виногради а на гдекојим местима и запарложише се; али несу сасвим утамањени, јер варвари воле пијуцкати вина. Док су трајале буре народьих сељења и за потоњих ратова задржала је племенита лоза сремска своју снагу и ваљаност, што је од порекла талијанскога имала.

Кад је Стеван Свети краљ угарски помоћу талијанских и француских калуђера хришћанску веру утврдио у Угарској, поче и виноградарство боље цветати, јер велико свећенство доведе из Италије на своја добра ваљане виноградаре. У храсовуљи, коју је 1001 године Стеван Свети бенедиковском манастиру у Сен Мартину подарио, између осталих прихода спомиње се и десетак од свију винограда шимешке жупаније. Сам краљ наменитао је виноградаре манастирима да би што боље подигао виноградство. Године 1055 краљ Андрија први оснује опатију Тихањ на блатном језеру и поштеђе калуђерима много виноградара, што је знао, да су сами Мађари мало се разумевали у виноградарству, јер им се морале мишљати страни виногради.

Зна се да је у оним крајевима Угарске виноградарство најбујније процветало, који су били најближи Талијанској и где је највише калуђера било, а то је на десној обали Дунава у Угарској, која се поноси благом климом и лепим брежовитим положајем. На благословеној планини Хеђаљ, где данас најбоље вино, бисер од свију вина Угарских, Токајско расте, за владања првих краљева Угарских неје било ни трага о виноградима. У западним крајевима северне Угарске, где су Бенедиковци калуђери живели, још се из одавна виноградарство неговало. Тако се зна за један закон од године 1270 који грађанима варошн Трнаве заповеда да морају, ако имају винограда на добрима властеоским десетак својој властели давати. А и у законима краља Андрије III. од године 1290 види се, да је виноградарство већ у велико у оно време цветало. Осим што се виноградарство неговало у жупанији шимешкој и толнајској, цветало је у тринајстом веку и у боржодској, где се и данас са обронака карпатских планина добија ватрено вино зеленкасте боје. Краљ Владислав Свети издао је закон овај: Ко човека убије, губи своје имање, винограде и т. д. Што се у овом закону спомињу виногради, знак је, да је вино главни производ у Угарској било. Године 1295 кад је жена краља Андрије III, кћер родила, била је така велика радост међу Мађарима, да је краљ у Будиму дао са торања вино просипати, да би могао сваки, који је хтео, пити. Године 1330 дођу краљ чешки Јован и краљ пољски Казимир у походе краљу Угарском Карлу Роберту у Вишеград са толиком пратњом (пратиоцима), да су сваки дан по 180 акова вина попили. Вишеград био је тада престолница краљева угарских и са својега дивнога положаја звао га „рајем јевропским" премда тадашње дворско живљење у раскоши и прождрљивости неје било рајско.

Лудвиг велики подигао је доста виноградарство позвав многе талијанске виноградаре и допустив да се Талијани населе у Угарској. То су ти насељеници што

су планину Хеђаљу посадили племенитом талијанском лозом, која је леп глас стекла са својега токајскога вина у Угарској. Особити начин како се ради око племенитога вина токајског несу Талијанци научили Угре, него је он отуда, што му сам природни хемијски процес климе и каквоћа кречовите планине чине на руку. Овде ћемо приметити, да вино са планине Хеђаље, раја Угарскога зато токајско зову, што је у тој вароши стовариште винске трговине за горњу Угарску, иначе највећа част припада варошици, што се зове Мад. Овди се рајски проводи берба, за то и вели пословица: Ко неје био у берби у Хеђали и на Дебрецинском вашару, тај неје ништа видео у Угарској.

За владе најмоћнијега краља угарског Матије било је сремско црно вино врло на гласу како у Угарској тако и у другим странам земљама. Сремско се вино пило за столом краљевим у Будиму и на послетку буде сремском племенитом лозом засађена будимска планина. Владислав II. кад би свршио своје државне послове најрадије би седео поред чаше шиме шког вина и кад се један пут поред чаше добро угрејао, одреди 1490 шиме шкој жупанији, да јој на гробу гроз стоји. Овај краљ — као што историци приповедају — био је тако сиромах, да је своје слуге миљао од властелина до властелина, те је од њих мољакао вина. Опредељена прихода краљ неје имао, а добра су му била од части заложена, од части пак разграбљена од велике властеле. Владика Печујски, кад је био једном пријатком у Будиму, и видевши како краљевске слуге тркчарају од куће до куће те мољакају вина ражљути се што је тако краљ понижен те му пошље толико вина да неје морао мољакати сваки час од једнога властелина до другог. И ипак војници краљеви кад су 1494 град Илок освојили, несу више нашли у лагумима бунтовника Николе Ујлака, него само 3000 буради најлепшега сремског вина. Али кад би ко добром и безбрижном краљу рекао како му углед краљевски тамни, он би само раменима слегао и рекао: „Добре“ јер је био Чех. Мађари су га зато и звали „Добре Ласло“. — Неки угарски списатељ наводи године 1536, да има 50 племенитих врста вина у Угарској, међу којима још увек сремском вину још прво место припада. После споминье хваљено вино барањско, боршодско, будимско, ердавско, сексардско, и тако даље.

У седамнаестом веку поче се токајско вино са планине Хеђаље увозити у Пољску и Немачку. За побуна ердељских против Аустрије најрадије су кнезови пљачкали лагуме токајске. Трговина са токајским вином после је тако цветала и така је добит велика била, да су Чивути под Токајским вином којешта продавали те у почетку 18 века токајско вино изгуби свој леп глас. Продуценти потуже се јако на Чивуте, те им Марија Терезија 1742. забрани са вином трговати. Данас пак није кадра никаква вештачка манипулација што налик начинити токајском вину. 1804 г. цар Франја изда налог за двор свој, да се од сада страна вина за сто његов више не доносе, јер су у угарска вина такова, која се могу са сваким страним вином мерити. Виноградарство је у Угарској већ дотле дошло, да она издаје сваке године 30 милиона акова вина. Вино се из Угарске мало извози, премда последњих десетак година почело се црно вино више износити, особито у Француску, где се после под именом бордовског вина продаје. У Угарској се у најновије време више друштава основало за подизање виноградарства и за раширење извоза. Та су друштва ова: „Токајско виноградарско друштво,“ „Хрватско — славонско виноградарско друштво„, „Ердавско винарско друштво“, „винарско деоничко друштво у Новом Саду“, „прво Сремско винарско друштво у Илоку.“

Кад се узме на око величина земљишта, онда Угарска стоји на првом месту у виноградарству. Талијанска даје годишње два милиона акова вина, Француска 40. милиона, Аустрија са Угарском 42. милиона, Шпанија 9. милиона, Немачка 3. милиона, Каравлашка 800.000 акова, Крим и Бесарабија 400,000 а Грчка 200.000 акова.

Преложио са немачкога у српски језик

Јован Живановић

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

11.

Приказујући у једном од прошлих бројева овога листа неке крилате пријатеље нам, наспоменух да човек мало познаје природу и оно што је у њој. Кад би он заиста познавао све оно што лежи у њој, он зацело неби чинио тако велике погрешке; не би зацело тамнио оно, што би требало најбрижљивије да негује, неби уцењивао главу животиње, која му је — особито ако је човек привредник — од неисказане користи; неби искорењивао некада на местимице још и данас — *кртицу*! — Шта, повикаће вредни баштован, зар ја да чувам кртину, која моје зеље подрива? Шта, повикаће младо девојче, зар онај створ да штедим на још и да браним, који моје најлепшим најшарипијим најмирисипијим ружама, зумбулима, лалама, и зеленкадама засађене леје тако немилостиво, подгриза? Зар онај заслужује милости, који није ни спрам цвећа милостив? Зар — ал молим лепо ражљућени баштоване, узбуђена девојко; допустите ми да вас уверим о ономе што отоичрекох; допустите да покажем какав је то створ, та кртина, на ће те сами увидети, да о њој тако судити несмете. — Кртина по своме изгледу већ показује да је кадра оно да изврши, што заиста чини; јер тело њезино сасвим је тромо, покривено дебелим крзном; ноге су јој нешпретне малене, ал пошироке; особито предње шапе изгледају као ашов, згодне сасма за копање; њушка

јој је дугуљаста ал чврста те ваљано послужи за подривање. Очију као и да нема, тако су ситне и у кожи увучене. Та животињица дакле дугачка у свему шест палаца неизгледа баш најљепше већ на први поглед; а ако је још боље и у животу и радњи њезиној посмотримо видећемо како је срчана, грабљива, рекао бих грозна. — Кртина живи под земљом; тамо је у право њезино земљиште; на површини земље кртина је сувише несигурна и лагана. По где који пут у знатној дубљини земљане утробе непрестано је у послу — храни се и гради себи кућиште — палату. На шта мислите шта јој је храна? Зар њежно младо корење? Ни најмање. Та ваља јој само отворити вилице, па да се човек од маха увери, кад угледа оне предње јаке оштре, шиљасте зубе, како су се у обе вилице грозовито наређали, а иза њих кутњаке — да животиња, која таке зубе има, није, неможе бити травождер, него да је то најграбљивија звер, која се само месом слади! И заиста ваља је само погледати, кад се дочена залогаја, н. пр. земљане глисте, ил црва од бубе — кокице, како их брзо и немилосно раскида у парчета и прогута. Испод земље има хиљадама таких глиста и црви, који непрестанце огрижају младе жилице коренова те тиме голему штету почине особито с пролећа — на опет једна једина кртина довољна је па да тих шкодљивих гадова у посредњој башти за неколико недеља сасвим нестане. Па ако ми не верујете да се баш тиме храни, а зеља се нимало не дотакне; ако уверените да се неда видети како и шта кртина испод земље једе и тамани — онда Ју још нешто да вам речем. Ја знам да није ни једна млада девојка у овај пар, кад је угледала куйицу кртинину у својим дејама покушала да извуче кртину на да је проучи, него је пре са грчевитим вриском одбегла из баште угледавши како се земља љуља; знам да ни баштован није то учинио него је на место тога гледао мотиком ил аповом да је извади и за навек јој се освети; ал многи, на и ја сам, више пути завиривасмо у жедудац те јако оптужене животињице; па шта се нашло? Видило се да у жедудцу, ни трага нема каквоме зељу, него је само месо од глиста и подземних шкодљивих црви лежало измешано у жедудцу. Шта вели на то млада неговачица цвећа, шта мрки баштован? Ако ни то није довољно да их разувери о њиховој неупутној предрасуди о кртини: нека учине сами овај покушај — који је по страним земљама сјајно посведочио невиност и голему корист кртине. Узимимо сандук, напунимо га земљом ма и неколико стопа дубоко. Нахватајмо више ешти земљани глиста и кокицини црвића, потрпајмо у ту земљу што је у сандуку, па метнимо, без да сандук заклопимо неколико живих кртина у њега; ни једна кртина неће остати горе у сандуку, него ће све редом да зарију у земљу. По кратоме времену, истресимо сандук, разчеперкајмо земљу, па нећемо наћи у њој ни прва ни глиста. А камо их? Кроз сандук никуд не могоше умаћи, земља их није могла прогутати, ал су их прогутале вредне кртине! Да се још боље и на последку потпуно уверимо е је кртина прави месождер и грабљивац, треба оставити три или више кртина заједно у сандуку, а не дати им ништа за јело. Отпочеће сада бој; велики господар у трбуху — жељудац ужасно заповеда; кртине се крваве, која је слабија та пропада, пождеру је; за њом пада опет слабија и она буде покусана — такоредом једна другу прождерава, а победилица над свима остаје сада сама да до сутра и сама од глади угине! — И опет питам, шта вели на то млада неговачица цвећа, шта вели мрки неразумни баштован? Зар тако што ради животиња, што се рани нежним кореньем цвећа и зеља? Кртина није веверица, ни зец, ни трчушица. Кртина остаје крвник, диндушманин глиста и црви шкодљивих, а баш због тог постаје опет наш највећи пријатељ, баштованов највреднији добротвор!

(Продужиће се.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 1. пог Марта. Прошле недеље било је време врло благо, само дан два ветровито и мутно. Ноћу је бивало слабо мраза. Са свих страна стижу извешћа да усеви стоје врло добро, да су већ толико одмакли да могу да одоле промени времена. Вода у Дунаву расте те је повољна бродарству.

Житна радња. На извањским трговима скаче цена рани изузев енглеске тргове. Свуда је чврста воља за радњом. На пештанској нијаци истина да је и прошле недеље скакала цена али не толико, колико претпрошле. Пшеница је више нуђена јер су се поправиле путеви а нешто и економи, дозове свој причувак, јер им је цена по волји. И иначе у нудиоци захтевали боље цене те су цене остале за 10. нов. боље но што су биле пре осам дана. Прошле недеље је промењуто 100·000 цеената. При крају недеље прибележисмо ове цене 86 ℔. по 7 фор. 90. нов. — 8 ф., 85. 7. фор. 80 — 90 нов., 84. ℔. 8. ф. 7. — 80 н., 83 ℔. 7 ф. 60 — 70 в., 82 ℔. 7 ф. 45 — 60 н., 81 ℔. 7 ф. 30 — 45 нов. све по поленцији и за готово. Узанс-пшеница за на пролеће попустила је била са 20 нов. у цени али је опет скочила на 7. фор. 60 нов. Нова узанс-пшеница за Сентем. Октобар пала је у нечему и остала је 5 фор. 65. нов. 5. фор 67½ нов. роб. У ражи је мирна радња ценом од 4 фор. 25 — 30 новч. но 80 ℔. Јечам је тражен, фини пиварски плаћаји се са 3. фор. 40 нов. за жлату 3 фор. 5 — 20 за храну 2. фор. 85. — 90 нов. по 72 ℔. Зоб и је промењуто 20.000 мера ценом од прошле недеље. За лиферовање на пролеће и то за бачку зоб плаћало се 1. фор. 45. — 53 нов. остало је на 1. фор. 55. нов. 1 фор. 56 нов. роб. Кукуруза је јаче нуђен стога ударио ценом натраг. Бавитски за мај — јуни нао је на 3 фор. 56 — 57 нов. остало је на 3. фор. 60 нов. 3. фор. 62. нов. роб.

Вуна. Прошле недеље промењуто је 500 цен. вуне, и то 90 цен врло фине за чоју по 158 — 160 фор. 120 цен. средње за чешљање по 92 — 95 фор. 120 цен. боље пеницане вуне по 80. — 82 фор. 70 цен. бачке једностриже по 78 — 80 фор. и 90 цен. тиске летње вуне по 88. — 90 фор. Од уговора бележимо 130 цен. столно београдеског владине по 132. фор. и 1 ℔. 500 цен Кнез Шварценберга по 143 фор. 60 цен. барона Вечеја по 125. и 1. ℔ и 60 цен. г. Ловаслја по. 105 фор. и 1. ℔.

Радња са свињама. Повољни извештаји са иванских трговa оживели су вољу купаца у Штајнбругу, те су живо ку-

позали особито лаке врсте за кише. Радо спекулишу у свињама за гојидбу, жировање што их није вредно гојити иуде јако.

Цене: угарске и србијанске од 280 до 340 fl. 30 — 31 п. штакле; 29 — 29 ½ експерт 30 — 31 нов. Задња преостатак 50, 450 ком. Дувоз из доње Угарске 6860 ком. из Ердеља 1590 ком., из Србије 1110 ком. из Влашке 70 ком. са села 120 ком., довежено снега 10, 180 ком. Одвоз: у горњу Угарску 310 ком. у Беч 3280 ком., у Прат 790 ком. преко Одерберга 1020 ком. преко Беденбаха 1010 ком., Будим-Пешта 2220 ком. транзито 460 ком., одвежено снега 9090 ком. остало дакле на тргу 51.640 ком., од којих 17, 340 ком., у друшевим оборима. Готове марве је дотерано железницом 778 ком. а отерано је 224. ком.

Радња с разним производима. Шљиве нису дошле тако живо тражене, али их је мало на месту па им скаче цена. Бољa роба је 12½ — 12¾ фор. лонџија по 11⅛. Рада настојећег вашара довежено је више сировик кожа. Продато је овчијих кожа: 15000 ком. Србијанских и турских лаких по 115 фор. — 125 фор. тешких по 130 — 145 фор. по 102 комада један товар бачких купио је неки пештански табак по 130. ф. по 102 ком. Јагњећијих кожа продато је пешто по 60 — 72 ф. по 102 ком. Козијих је продато 4000 ком. ердељских по 190 — 200 фор. по 100 ком. за иностране купце.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

IV.

— Јесте ли, жене, видели још тога покора — продужи ће фрајла Перса, она Перса што никог не оговара — та ту је и Нана Зољићева. Та глете молим вас како се наџензирала, ко би рекао, да јој је јуче пуиђа летила по свима собама. Ниса ми мислила да је Јеота Зољић тако куражан. Нана је зубата и има добре нокте и опет је јуче код ње било трке око куће. Јуче кад сам била на кафи код Мустрићке — кафа јој није баш особита а није имала ни фриике кнеле — била је тамо и Пела Стрижићева, која нам је казала, да је чула од Маце Љубићке којој је то рекла Јуца Пандурова, како је Рокса Лолићева — јуче прошла испод нанини пенџера и да је — рекла би — чула као неку харму, вику и заиевку, баш као даје био нанин глас, а Јеота грми ко горопадан, да ће он шнајдер-Стеииног брата — та знате онога писарчића у бецирку — пробуразити гвозденим вилама, ако га још једном затече у кући. Лепо сам јој говорила: „Нано, Нано, не вала ти посао, све ти обијају прагове, окани се ти репова. Имаш ти већ велику децу а није ни Јеота слеи код очиуч". Али се моја Нана неда ни осолити! Та не знам ово било, оно свило, шуј муј на проли. Знала сам омах да ће тако проћи. Бре није Јеота луд, да трпи тако чудо у кући. А кажу, да га је пустила кроз онај стражњи пенџер. Срам је било, луда матора! Треба јој писарче. Има, веле, људи који су видели кад се провлачио — ако Јеота дотера ствар до конзисторије — видићете, да ће се све посведочити. Пазите само што вам рекох. Бог ми је сведок, не желим ником зла. Нећу да је оговарам, ал тако јој и треба кад јој неда баво мира. Па је данас још дошла да иде на бал. Јел то жив човек чуо и видио! Шкандал! Само да јој непреседне и она полка са Зуквићем и тај јој је канда омирисао траг. — Сирома Јеота. Он спава у шеснаест а она се ту шири, ни бриге је што јој је кћи на удају. Шкандал!

Ни си ли чула — Перса рано — уништаће госпођа Савета Шарићка шта се говори о грк Тоши Родићу. Кажу да ће се пруђити, ако већ није, ту је, још који дан. —

— А шта ћу да слушам које кога — осекну се фрајла Перса — зар не видим и сама. Зар ти, Савето, мислиш да сам ја тако луда, да нисам одавно опазила, да ће и та слава трајати од Божића на до Ускрса. А тако му треба. Хоће човек да уме спајиницу. Баш је трешно. Поздравила га да му мери рифом пантлике, да продаје игле и тириплик. Вађда за љубав његових њоавих бркова? Ал га је и објашила! Сваки дан „фините", по подне „јауан", сваке недеље „созре", — па држ „екипаш," па ома прве године у „илиду" госпођа је „нервозна"! Бре дала би ја њојзи штрангу. Гола пушка — а размеће се ко да му је донела два милиона! Ал тако му и треба, кад је имоћљан! Кад му задобује добош пред вратима, онда ће тек видити, пошто је немешкиња! Нава му је била крезуба, — Аиђа шепава! Мица зрикава — а он мустра од човека, чак је и мене оговарао — као бајаги ја би пошла за њега! Виш мени је још до фаволетва — још би ми само он фалио! Ал како да она недође данас на бал? Шнајдер Игња — веле — да јој је шио нову хаљину, она је хтела од „црвеног сомота" а Тоша отиишао потајно шнајдеру, па каза да је боље да буде од жутог атласа. Кажу — да кад је она то видла, да је и Шнајдер Игњу и њеног слатког Тошу изјурила портфишом из собе. —

— Е свет говори више и него што јесте — одазва се госпођа Савета тихо и смерно. — Ко зна јелбаш тако? —

— Да, да, свет говори — рећи ће Перса — а што не говори за мном и за тобом — а? Мани ти, друго света — има и право да говори.

— Та нема оцака. који се не дими — одговориће госпођа Савета. Фрајла Перси је већ мало неугодно, што се појави опозиција против њених назора, зато прекиде разговор, јер је и и нако „рошгунд" па се диже те оде у „квадроп" да поправи своју од жустрог говора мало поремећену фризуру. —

Међутим се у одајама за вечеру искупило повеликo друштво. Старији господари што већ нису више за игру, били су поседали около столова, једући и пијуцкајући. Разговор се већ клони крају. Већ је претрешен и прошли кримски рат, говорено је већ и о зоби, о вуни, о води како опет опада, о новој железници што ће се повући кроз ове крајеве. Како су

изложили већ и своје назоре о новим усевима, како ће жито скочити, маст појефтинити. Неки су се тужили, како су се путови испровањивали. Најновије банкротство Н. Н. претрешено је до ижице. Замерано је и неком млађем трговцу, што се јуче пратио циганском бандом. То не води добру. Неки се боје да и данас не направи какво чудо. Већ су се појавили и гласови, да се богати ујак — стари житар — одрекао те лупаче. И тако је то ишло у недокрај, док неки превладан дубљом погледом у чашу, није скромно спустио главу на груди и одао се у наручје Морфеја. Други кад приметише да има дремовне браће, — а госпође још не мисле да се иде кући — ударише у громовито не баш најумилније „многаја лета," окупише око неког што стоји обично у певници да отпева оно своје: „Ох како то име слатко" или „ох љубави наклена." Но где који се усудио да бар ради опомене заточне оно: „Хајдемо кући, зора је" док га опет други није утишао са дражењим: „Дрште чаше сви у руци" или утешителним: „А, а, а брате комшија." Ето тако се забављао на Б—ом српском балу онај дугачки стол, око кога су засели све сами В—ки „господари." Није ни чудо за бахово време није ни могло бити иначе. (Наставиће се.)

РАЗНО.

Чини добро ме кај се. У новинама „Дрвен" читамо да је пре неки дан сотински католички парох ишао из Буковара кући. На путу наиђе на некот улама где нијан деже на путу а уз њега писма у торби. Сахвали се, дигне ордонанца на кола, одвезе га својој кући у Сотин, метне га у шталу да се испава а торбу с писмима узме собом у собу. Ово поноћи пробуди се улан и зачуди се где је, кад му слуга попов рече да је у сегединској пословници, навали он да иде и поће да ишче у пароха своју торбу. Кад на стаклена врата, има шта и да види! У соби гори свећа а пароха припечатили њих тројица у маскама, па ишту новце. Кад улан то опази потегне карабином и пиштољем те убије двојицу на месту, а трећи полети на врата, опали пиштоль ал ће погоди улана, него га улан дочека сабљом по ребарке. У убијеним, вели, да су познали натароша и кнеза а рањени вели, да је касир — по имена нас опет излази, да је то био натароши и два четника. Мајде ако је то тако, улан ће мало у бувару што се оно и на путу васпао, али му за јуначко дело колајна не фали: А већ и сотински парох знаће му захвалити — ако је т. ј. цела та приповетка истина. што ми не јамчимо.

Друштво за нескидање шешира. У Прагу има друштво а у њему 600 чланова који не скидају никоме капу или шешир, не што би били неучтиви, него што се капа и шешир најлакше рта и кваре тим честим скидањем а и досадно је. Чланови друштва имају неку малу белегу на панталони од шешира да их кад кога поздраве а на скину шешир, свако зна, да то чине из начела. Председнику тога друштва нису шеширџије честитали нову годину.

Ужасни наковањ. У руским рудоконима у Перму саливен је оних дана за радионицу бродовског арсенала у Кронштату, један гвоздени наковањ 14, 800 цената тежак. Радници који су лили издржали су пуних 36 сахата без одмене у грдној јари око топеће се масе.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Београду је постављен за министра црквених дела и просвете г. Коста Јовановић који је од пређе био професор полит. економије на великој школи, а за тим неких десетак године у министарству полиције. Ако икоја земља то би Србија требала да стани на чело своје просвети човека стручна, који разуме просветне ствари из темеља те би могао продрити око темељитог преустројства тамошњих просветних односаја. Нови министар ће за тај посао имати можда само добре воље а то је за тај огромни посао врло мало.

У Србији је умро узички владика Јанићије — познати одушевљени родољуб коме раса није сметала да остане права Србенда. Чиниће је за живота много добра, потпомагао је књижевност, изучавао је силне ствари, био је потпора сиротиње. Није давао раскошне части и кад је о свом крсном имену дочекивао госте сам би позео коло те се не би сабављавао као по неки лажни сметач да игра у колу и да и да удара у гусле. Гости би му таком приликом нили сви редом из јеђне чаше. Био је уз то човек у истину побожан и врло моралан, што је данас реткост у владика. Имаће своје остатке је на добротворне цели. Таком честитом владици: Лака ирна земља!

„Застава и „Народ" пишу да администратор патријаршије г. владика Грујић и администратор бачке дијецезе г. архимандрит Анђелић држе код краљ. комесара барона Мајтењија конференције о начину како да се сазове идући сабор. Даље се гдворн да се смере нека нова форма декларативнлног сабора. избор да буде неким чудесним начином т. ј. да се метне под купус као закон важећи и од државне потврђени саборски изборни ред.

Земунски „Гренцботе" јавља да ће краљ. комесар барон Мајтењи бити скоро одавнан са свога места а даће на његово место доћи неки дворски саветник Хубер, за кога вели да зна српски, да је родом из Н. Сада и рођак новосадском вар. кућану Флату.

У бечком рајхсрату из кота су иступили и сами Пољаци гласали су са Немцима у атар и даљег немачког господарења и далматински посланици, за које их узрујало јавно мнење на њиховом огњишту, крсти именима одрода и издајица!

Министар Трезор рекао је на сабору да ће скорим доћи доле да сам проучи школске односаје у бившој банатској а бачкој граници. Исти је министар управио једно распис на наше црквене-школске власти у ком вели да је то лак кад се говори да држава хоће силом комуналне школе, државне, вели свеједно какве ће школе бити, она иде само за тим да буду добре школе!

НАША ПОШТА.

Г. ђ. Л. у Београду. Лист не можемо слати без предплате.

Г. Ј. М. у Оравици. Вама смо послали све листове. Потражите их на вашој пошти.

Др. Т. И. у Плашкову. Примили смо 51 фор. за 27 предплатника из ваше околине. Усрдна хвала за ваше заузимање.

ИСПРАВАК.

Чланак у прошлом броју „Чекот" писан је јужним наречјем, али се неизвежном слагала и коректора потрадоше у њему знатне погрешке против тога наречја, што молимо да се униште у грех писцу г. Јовану Живановићу.

Уредник.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за сваки пут.

БРОЈ 10. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 11. МАРТА 1873. ГОДИНА III.

ХАРТИЈА, КЊИГА, СЛОВА.

Историја је хартије скопчана са историјом човечанства. Шта би била штампарија без хартије? Грдна култура јевропска, што је видимо у науци, вештини и индустрији тешко да би била таква као што јест, да није било хартије; јер хартија је први огроман телеграф, којим су се народи на земљи једно другом лаким начином приближили, мисли и откривења једно другом саопћавајући. Трошење хартије јест мерило природно духовном напретку једнога народа, као што је железо величини заната, трговине и обрта и — што казао Либиг — као што казује годишње трошење сапуна опће стање културе једнога народа. Али није увек било као што је данас, нити се за малу цену могло доћи до књиге као што данас можеш за мало новаца добити пун амбар мисли.

Окренимо се у прошлост један часак па ћемо видети да историја хартије заједно ступа са развитком духа човечанскога. Пре него што се образовао језик, није била нужна хартија. Кад се човек пак подигао из дивљега стања, кад је себи језик образовао, кад је својим мислима облик дао, онда тај облик тражио је за се шире поље него што је усмено споразумевање. Но унутрашњој својој природи мишљаше човек већ на вечност те хоће „забитија“ својега живота пријатељу и потомству да саопћи. Он изуме за језик слова. Наскоро посташе слова мерило образовању језика и духовном стању човечанском. „Жива ријеч и писана ријеч јесу она два тајна пута, којима се очитује дух. Ријеч и писмо јесу упућен дух. Он производ свога дјеловања т. ј. своје мисли очитује што гласом, што сликом, у које завија се; па на колико слика даље допире од гласа, на толико дух човечји дјелује на даље писмом него ријечју или говором. Жива ријеч веже духовно само шаку људи у притомности времена и ближини простора, а писана ријеч, срушивши зидове међ часом и простором, спаја духове људства цијеле земље, духове прошлости с дуси садашности и будућности у једну општину. Писаном ријечју дотаку се дух Платонов с Фицциновим, Давидов с Ђорђићевим и Кохановским“ *) Ми прелазимо сад на хартију, обилазећи како је некад фигуративно писмо било на после се тек фонетичко развило. Прво је перо којим су писали Вавилонци, Кинези и други стари народи било длето, којим су у камен и цигљу — прву хартију урезивали своје мисли. Доцније је била хартија дрвене табле премазане воском, по којем се писало. После се писало на кожи, на палмовом лишћу, на лици од дрвета н. пр. од липе. Римљани зову дику "liber" те отуда се називе и књига „liber“. За Александра великога поче се писати на папиру, од куд се и данас зове папир. Папир то је раније налик на нашу трску и од унутрашње кожице њене правила се хартија. Ово раније расте највише у Мисиру и један краљ мисирски хвалио се да има толико папира да од туда може издржавати читаву војску. Изналазак те хартије учинио је да се више књига писало. Тада почеше скупљати књиге у књижнице и краљ мисирски Птоломеј II. латицао се са Евменом краљем пергамским који ће већу књижницу имати. Завист је Птоломеја II. тако расла против Евмена, да је извоз папира забранио из своје земље у Пергам: те тим пергамски становници несу знали шта да раде без папира. У тој нужди изуме него другу хартију око 200 године у Пергаму граду од животињске коже, те је и назову по том граду пергамен. Ово је још савршенија хартија. Напослетку изуму Арапи хартију од памука, која је најналичнија нашој данашњој хартији. Та је хартија врло мекана и трошна, да се по њој само кичицом могло писати. Око 1270. године поче се од куделе и лана хартија чинити и прва фабрика за хартију би заграђена око 1390 године у Нирнебергу. Доцније су ту хартију са свим усавршили кад је почеше чинити од којекаквих крпетина. На послетку изуму и машине за прављење хартије и данас има хиљадама таквих машина у Јевропи, које годишње нађу 500 милиона фуната хартије у вредности од 66 милиона талира. И тако је историја хартије историја човечанства. За кратко време силне књижнице напунише се књигама. Данас лете вести из најдаљих крајева сваки дан на све стране у хиљадама новина, те се тим народи приближују једно другом и све већма осећају да су једна породица. Слова и хартија отворила су очи

*) Вила Pismo Slovjensko od Dr. Račkoga

свету, пробудила су дух и њезин је даље изналазак од неизмерна замашаја по напредак човечанства.

Штампа.

Значај слова и хартије не би био од толике важности да није штампе. Први који је слова салио за штампање око 1440. звао се Јован Гутенберг (родио се 1397 а умрьо 1468.). Он је тим заслужио да се његово име док је света са највећим поштовањем спомиње, јер после изналаска слова највећи је изналазак штампе. Штампа доприноси да се знање и образовање и у најниже таване народа распростре. У штампи нам је јемство, да човечанство никад више не може допасти варварства. Ако се несрећа и деси да игори једна књижница или варвари да је распу, то на другим крајевима света гмижу књижнице у којима се налазе књиге, које су се налазиле и у оној сагорелој или расутој од варвара. Штампа је велики покрет учинила у људству. Осим других изналазака и реформације, коју је Лутер покренуо, најглавнији је ступ, који дели средњи век од новога штампа. Као што се стари век свршује разорењем римскога западнога царства а средњи век се опет њим почиње, тако је управ штампа најузвишенији ступ на граници средњега и новога света.

Овде имамо забележити и име једнога папе римскога, који се звао Александар VI. и који је наскоро после изналаска штампе завео цензуру. Цензура је таки завод који мисли човјечије угушује и не да им да штампом на светлост изиђу. Природно је право свакога човека да може своје мисли, своје назоре и своје уверење јавно пред светом исказати и то право први је повредио и осакатио несретник, споменути папа.

Штампа у Срба

Пошто је педесет година прошло како је штампање књига измишљено, почеше и у нашим крајевима штампати књиге. Прва књига што је у нашим крајевима штампана јест Октоих од четвртога гласа, који је штампао војвода Зетски Ђурађ Црнојевић године 1494 (даље пуних седамдесет година пре него у Русији). Та је књига штампана на Ободу граду у Црној Гори. Осим Црне горе и Млетака књиге наше штампане су у Скадру, Београду, Мркшиној Цркви, Горажду и Рујну. Родољуби који су трошак давали за штампање књига били су: Ђурађ Црнојевић, Божидар Вуковић и његов син Вићентије, Божидар Гораждани, Јероним Загуровић, Радиша Дмитровић, Тројан Гундулић. Они који су се трудили око штампања српских књига ови су: Макарије јеромонах Црногорац, Пахомије јеромонах Црногорац, Ђорђе Љубавић из Горажда и брат му јеромонах Теодор, Радоје Ђакон, Мардарије јеромонах и Теодор и други још.

Ми ћемо овде још укратко споменути и додирнути живот Божидара Вуковића, колико се о њему зна јер он беше највећи мецена српски тадашњега времена.

Божидар Вуковић родио се око год. 1460 — 1470 у Подгорици у Херцеговини. Он је од лозе Вука деспота српскога. Кад Турци завладаше Маћедонијом, кад освојише Скадар и већи део Албаније и Херцеговине, остави Божидар своју „богату баштину“ и оде у Млетке. „Ту би био могао као рођени војвода велике части обиловати, да се није одрекао сваке таште славе, и посветио сав свој живот своме народу“. У Млецима подигне он прву словенску штампарију. Ту је радио у својој штампарији од године 1519 — 1529 штампајући многе књиге за своју цркву. Велика тежња за својом отаџбином нагони га да се врати у милу Херцеговину и у Горажду своју штампарију смести.

Ту је неко време радио, док га није сила турска нагонила да се у Млетке опет поврати где и умре 1540 године. Божидар је био велики родољуб, јер он је велики део својега имања потрошио штампајући књиге „на корист свога рода и на уздржање цркве и народности“. Његове су књиге биле једино благо српскога народа православне цркве. И данас се још налази у свакој скоро цркви православној по која књига из Божидареве штампарије. Штампајући црквене књиге Божидар кад су турци српске земље поплавили те кад је и велика оскудица у књигама била, одржао је он словенски језик у књигама а с њиме и православну веру сачувао. Ово је лепо схватио Доситеје Обрадовић у својој књизи која се зове „Етика“: „Нек учини љубов наша чудо и нека воздигне из гроба заборављена благо име Божидара Подгоричанина, који при паденију последње славе српске, то јест Херцеговине, даде од свога имењија у Млеци сочинити штампу, и различне црквене штампати књиге. И тако с крепким својим добродетељним раменом подупре и сачува од паденија како благочестије тако и име рода свога. Устани! о устани! и обнови се и процветај предраго име Божидару! Благодарност потомака твоји, не ће остати име твоје истљенију. Радуј се благодетелна, отеческа блага душо! ти ниси умрла. Зашто има и сад Божидаревића, који по стопама твојима ступати желе!“ —

Негов син Вићентије испуни му последњу жељу те му тело пренесе у милу отаџбину.

Саставио
Ј. Ж.

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ.

II.

Рекосмо да има држава којима не влада никакви владалац. Таке државе зову се републике. У Европи је сада већ три републике: Француска, Швајцарска и ево од неколико дана Шпањолска. У целоме свету је највећа и најсилнија република: Уједињене државе Северне Америке. У Швајцарској републици доноси скупштина законе, а изврше једне за 3 године изабрани и из 7 саветника састављени савет. У Француској и Шпањол-

свој је предзадо доба. У Америци доносе законе такође скупштина (конгрес) а за извршивање тих закона бирају тамо једнога председника на 4 године дана.

Имају даље и такве државе којима је на челу владалац па се тај зове цар, краљ, кнез или ерцег. Ове државе зову се монархије т. ј. државе у којима појединац влада те се по називу свога владаоца зову разним именом: царевином (аустријска, руска, турска цар.) краљевином: (угарска, енглеска, талијанска, белгијска краљев.) кнежевином: (српска и румунска кнез.) ерцеговином: (баденска, готска ерцеговина.)

Као што данас стоји свет више имају државе што су монархије, али и те се разликују једна од друге.

Неке монархија у којима владалац врши државну власт сам собом независно. Он даје, он извршује законе, и није у том свом послу ничим ограничен и сужен. Држављани што живе у тој држави немају речи у државним пословима, њихово је само да слушају што се заповеди и ништа више. Овака држава са неограниченим владаоцем зове се апсолутна монархија. У Европи је апсолутна монархија Русија и Турска.

Али имаде и монархија, у којима не може владалац да ради све по својој вољи, него је и он ограничен у својој власти неким извесним границама, а наиме он може да доноси законе само уз учешће извесног дела грађана. Овака монархија зове се ограничена или уставна монархија. Оваких држава има у Европи највише. И Угарска је била увек уставна монархија ако и не онако као што се то данас узима.

Али међу уставним монархијама има разлике. У неким имају грађани већега уплива на земаљске послове него другде. Наиме је врло важна тако звана уставна представничка монархија. У овој монархији је то главно што народ, или боље рећи становници у држави, бирају себи представнике или посланике, који састав се на одређеном месту у скупштину и сабор утврђују нове законе, а осим тога пазе и на то, да ли се донесени закони извршују онако као што ваља. Ти посланици, које је изабрао народ, раде у име народа. Обично се бирају на краће време (н. пр, на 3 године) а то бива за то, да кад ти посланици не би радили у име народа онако као што народ мисли и жели, не би радили у корист земље, да би народ могао да изабере друге и да би могао тако утицати на државне послове. —

За то и јесте уставна представничка држава таки државни облик за који се мисли, да у мирним околностима даје државним грађанима највише права — између свију други монархија. И Угарска је од 1848 год. амо така монархија.

Било сад да је држава по свом облику неограничена, било да је уставна, свуда претставља владалац државну власт, у њему је државна снага тако рећи оличена. Он се као такви узвисио величином свога престола и положаја над народом, те му с тога и придевају име: „Величанство!“ Његов лик је на кованом новцу, он представља државу на прама страним државама, он је врховни заповедник војски. У неограниченим монархијама он је государ и самодржац, доноси и врши законе, али и у уставним државама обављају се државни послови у његово име. Закони које донесе земаљски сабор само су онда прави и важећи закони кад их владалац одобри, или као што се рече посвети. У његово се име ти закони извршују.

Бива, да или земља бира себи владаоца или да владалац дође на власт, на просто по наслеђу, као што оно деца наследе баштину својих родитеља. У старија времена био је обичај да се бирају владаоци, сада је где год имају владаоци утврђено је наслеђе, тако да просто прелази у једној извесној породици, са колена на колено.

Но владалац, да би могао да врши у лицу му уседређену државну власт, бира себи саветнике с којима се саветује и који му помажу да влада. Ови саветници зову се обично земаљска влада. Они су највиша власт у земљи, они извршују законе, управљају земљом; старају се да је земља безбедна, да је напредна сваким напретком. Они или именују и остале државне чиновнике или их владалац именује оне које му они препоруче. Као људи што извршују законе, у њиховим је рукама и снага и сила, којом могу сваког да принуде, да изврши закон, којом могу кад наиђу на отпор, да га скрхају и савладају. По данашњем смислу речи зову се чланови владе министри а цела влада министарство.

Односај владе напрама владаоцу и напрама земљи разликује се по државном облику. У неограниченим монархијама зависи влада ли од самог владаоца. Он именује чланове владе по својој вољи и људи и они су за сваки свој поступак одговорни само њему.

Али то је сасвим другчије у уставним представничким монархијама. Истина да и ту износи министарство закон у виду законских предлога но владаочевом одобрењу пред земаљски сабор, али тај сабор има права да прими те предлоге, да их преиначи па и да их сасвим одбаци. Истина да онај закон кога сабор утврди тек онда постаје правим законом кад га владалац потврди, али владалац не може сам од себе и од своје воље, или само помоћу своје владе да доноси законе. У сабору доносе законе већина посланика. Сви они који у сабору и у земљи желе и хоће једно исто, зберу се уједно у странку. У уставној земљи имаде увек више странака. Она странка што је у већини, та управо и ствара законе.

(Продужиће се.)

ОВОГОДИШЊЕ ПРОЉЕЋЕ И КАЛАМЉЕЊЕ ВОЊАКА.

Већ одавна, како слушамо старе људе приповедати, неје се тако лепо и пријатно прољеће указивало, као управо ево ове године. Благи дани и пријатно про-

ћење измамљују многога из собе, да се прошеће у слободној божијој природи, те наужије свежа ваздуха и забави за који часак. Незнам додуше, каколи ће на даље бити; јер само још истом на почетку марта; па стога било време како му драго лепо и угодно, нисам ипак сталан да је већ пролеће већ наступило. Та колико пута се већ неје догодило, да је и у истом априлу сироа мрало и хладно време уз снег и смрзавицу; на час у мају и средини или при крају удри мраз и смрзао те виногради прозебоше и остало пострада; нисам рад да будем пророком на овогодишњој пролетној будућности, него ћу само рећи: Сачувај нас господи од тога свега; већ и онако доста пострадасмо и патимо нужду због прошле зле и неплодне године, с' које нас страх хвата унапред. Позебине на виноградима и осталим усевима неопажамо до сада иза ове мекс зиме, само незнамо, како ћемо се још протурати кроз претеће опасности, које могу изненада у најлепшем цвету природе у пролетно доба ударити, те сву красну и лепу наду у један часак уништити. То само мимогред приномењусмо, пошто нас изненађује ово дивно и рано пролетно време. —

Наша је намера међутим о сасвим другим предмету говорити, који да како с предашњим у уском савезу стоји, а то је оплемењивање и изгајање воћа уопролеће. —

Нема сумње, да би у нашим пределима пет пута толико воћа могло бити, колко га нажалост има, кад би се наши економи осврнали на знамените ону хасну, што се од воћа добити може, опажамо, да су се исти наши ђедови мдого више бринули за воћарство, нежели ми дан данас. Колико ли нема воћњака властелинских и сељачки данас, који су сасвим запуштени, било у цјелину остављени или уништени, посечени и искрчени у какву ораницу или у што друго претворени, На ако где и има воћњака, какви су? Ево само мале слике: воћке су изкидане, зарасле машином, кржљаве, запуштене, те по највише неплодне. Нитко се својски и честито не брине за узгој воћака, а ипак људи радо једу воће, радо би имали шљива, које су не само здраво и течно јело, већ и леп новац пружају у јесен, кад се на вагане могу продати, особито кад се траже за печење шљивовице. Кад сусед има на дрвету лепих јабука, слатки крушака, или румени трешања, сваки се весело на дрвеће огледава, руком за њ маша, да их окуси. Често се догађа, да се ноћу читава дрва оберу и воће однесе. Наш сељак нит' недржи крађу воћа за грех, јер вели да воћно дрво само о себи плоди, а газду нити муке ни труда не стоји. —

Али за чудо је ипак, зашто се ретко ко стара, да си воћа засади и воћњак уреди, премда би сваки, особито сељак, који има доста земље, воћњак имати могао. Немогу стога опростити немарности и нехајству *неких сељака, који кад су се једном у пролеће* дељили оплеменци воћни из воћњака у замјену за дивљаке, ипак несу тели у речени воћњак усадити дивљаке, у које им се је нудило за награду по један и више оплеменьака. — Судите, шта је у томе прави разлог. Ја држим да је немарност и лењост, што простим нашим човеком тако страшно владају. Та управо морали би смо самом својом руком нашим ратарима воће засађивати, ако смо рада да га имају. Но незнам опет, ко би имао око узгоја посађени воћака настојавати? Ја ово говорим из искуства, бавећи се међ простим нашим народом по селима; а то је управо и главни разлог, зашто су нам многи каламљаци по селима у таковом реду. Чуо сам доста пута и ове године већ, кад се је споминьало о огради и засађивању дивљака у каламњаку или се тражили потребни тежаци за радњу: „Мени нетреба воћа, ја га немарим јести, имам доста воћака, а и оно ми погибље, туђа марва ми га затире или свињи су ми каламад изкварили и т. д. Ту ће се онда омладина школска вежбати у каламљењу и гојитби воћа?! Е нек се учи и вежба како јој ваља ја нећу нити плотове градити, нити дивљаке засађивати, а још мање на заповед у каламњаку шта копати или радити.“ Док је тако, ту заиста нема никаква изгледа о напредку и подигнућу воћарства. —

Тек касно у пролеће месеца априла засађују се у многим каламњацима дивљаке, те се онда каламе, где би требало већ у јесени дивљаке за будуће пролетно каламљење засађивати. То тако за то бива, јер треба наш народ снубити на то, као стидљиву девојку, да се уда. У колко наш прости народ уважава каламе, види се најбоље од туда, што се уз сву могућу забрану по ноћи насе по воћњаку, где има млади и нежни каламака, а сада ћемо ваљдајасно појати, зашто су људи такове багре против ограда воћњака.

У неокопаном воћњаку расте лепа трава за пашу, онда докучићемо и то, зашто неје потребно каламьак окопати. —

То су онда главни узроци, ради који наши воћњаци назадују, те се утамањују и пропадају а воћарство у обште у народу никаква развитка нема. Пролеће настаје и каламьење воћа ће се већ предузимати; било би с тога врло потребно да се око ове важне природне радње за опште добро и благостање знаменито и својски узнастоји. Они пак, који веле, да немаре воћа јести и да несу љубитељи, нек допусте доброхотно, — да их бар будући нараштај не осуди због њихова неразборита поступка. —

У Вуковару на пачисту недељу 1873.

Милан П. Јовановић.

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

II.

(Продужење.)

Да посмотримо сада кртину са које друге стране. *Знамо да је она животиња управо подземна, ал треба* и то да се знаде, е је кртина и ваљан неимар,

који себи згодне куле и палате гради. Да видимо. Сваки од нас познаје оне мале хумке, што их кртина по лединама и баштама уздигне, ал то нису њезини двори. Двор јој је под каквим громом, насипом или под жбуном прикривен, спољa личи на округао омален брежуљчић, дочим је унутра простран. Изнутра са свим другчије изгледа тај дворац. Пре свега има одмах испод брежуљка тако звана „кула“, око које воде два повелика ходника. Ти су ходници међу собом у свези са више путања, а у кулу води пут само из горњег од споменутих ходника. Кртина дакле може по вољи и њеФу да се спушта куд хоће, а да би све те шупљине биле згодне, кртина се служи својим крзном, т. ј. кртина својим лепима или крзном утапка дуварове својих просторија да буду чврсти и сјајни. — Осим овога дворца има кртина још други одаја за своју штенад; на да би младе кртине што боље се осећале у тим одајама, матора кртина нанесе сламе, суве траве зелена лишћа и меканог корења. И у те одаје а тако исто и у дворац воде са сви страна млоги укрштани путови, које кртина непрестано гради, да би се што брже и лакше дому приближила. — Ето у тим и таким одајама станује кртина, па се одатле креће тражећи свој плен, а све напод земље ријући. Може бити да ће когод запитати како може кртина испод земље тако вешто да пролази, и како је то да се ретко виђа укаљана кожа на њојзи? Ево како. Њезино је крзно мекано као свила и сјаји се, а длаке су у томе крзну заиста чудновате. Свака длака није подједнако дебела: свака је длачица с почетка при кожи танка и нежна. За тим је горе мало дебља, опет отања, опет одебља и то све тако наизменце иде танкоћа и дебљина длаке докле год је длака дугачка. То да је длака у кртине такова, врло је важно за њу; јер се длака такова може да превија, посупраћа и свакојако прилубби, те због тога може кртина без да је што уздржи под земљом непрестано даље да тумара, а и блато од влажне земље не може о таку длаку да се обеси, те је и у томе лакши посао кртини, а уједно се сада види, зашто је кртина, кад се над земљом наће увек чисмена. Ал није кртина чиста само с тога, што је крзно њезино већ од природе поштеђено од прљеви; кртина и хоће да буде чиста; вала је само погледати како по некад својски стреса са себе прашину и други прљеж, баш као какав медвед или рутан пас.

Кртина тражећи под земљом хране себи, хоће често да изриje својом шапом и њушком поведике хумке, кућице, због који ју вртари и бостанџије не воле и тамане. Но и те кућице могу у нечему вазано да нас послуже. Кртина изриje лепу црницу, која је за цвеће и друге корисне биљке врло употребљива, те с тога би се та кртинон изривена црна земља могла купити и у вртарству употребити, као што то чине већ поодавна практични енглески баштовани, који таком земљом своје вртове поравњавају и много више умеју да оцене радњу кртине, него што то код нас бива. А има и још други узрока поред наведених, зашто би ваљало кртину што већма штедити, а то је што кртина већ има од природе своје крвнике и злотворе, који је упропашћују као што су твор, ласица, јеж, куна, лија и различите дневне и ноћне грабљивице. Овима се придружи понекада краката рода, која ју немилосно набоде и са собом кроз ваздушне путеве до гнезда и родића својих однесе.

Кртина је доста распрострањена по свету, има је у прекоморским државама у Америци, у њезиним хладнијим и топлијим пределима, само што је крзно тих кртина још сјајније и шареније. Најлепша је кртина јужно-американска златна кртина без репа, ал са зелено златним длакама. —

Ја се надам, лепа девојко и брижљиви баштоване, да после овог кратког нацрта о животу кртине не ћу имати више прилике да чујем, како бацате анатеме на ову заиста корисну животињу. Сад пак само још нешто. Кртина је подземна животиња; она је прави м р а ч њ а к. Ал шта мислиш, драги читаоче, колика је разлика између мрачњака што их је природа произвела и оних — наших мрачњака?!

Израдио: **А. В. Поповић.**

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

20. **Летња ротквица и со.** Да ова ротквица у свакој земљи рађа ваљано, која као што вртари најбоље знају у некој земљи неће да роди, ма како да се ко мучи око ње, препоручују вешти вртари, да се са семеном помеша мало обичне соли, па тако и посеје; или да се у сваку рупу тури на дно соли колико се међу два прста ухвати, и на њу стави семе па затрпа. Тако роди ова ротквица сила боље и буде силно кусијa.

21. **Кељ и његов црв.** Погани црв онај, што поједе кељ одмах у расаду, те тим велику штету вртарима начини, истреби се, кад се кељ залије водом од алоје, (1. *fl.* алоја на 60 ока воде) овом се водом залије кељ осам дана после расада први пут, други пут кад буде са шаке, а трећи пут кад буде са две шаке висок. Ово је и од вашица лек најбољи. Алој најбоље се раскува у врелој води.

22. **Најкрупнија рибизла** добије се кад се одбере лоза од најкрупније; кад се та не остави више него шест година јер после шесте године бива род све ситнији. Рибизла не подноси врло дебелу масну земљу; боље и крупније роди у мршавој. Невала да стоји чокоће врло на близу. Ако је много лозе вала неке посећи и разредити. Земљу око рибизла вала окопавати, дети кад је јака суша заливати, а под зиму чокоће загрнути.

23. **Против вилине косице** што се указује међ детелином, граом, лапом и другим растињама па их обавије својим концима и угуши им растење, препо-

ручује Др. Радић у „Тежаку“ ово поуздано средство: На 10 ока воде узми 1 оку зелене галице (витриола из дућана,) баци га у воду, добро измешај, да се галица сасвим истопи и том водом поспи она места, где је вилина косица обрасла. За неколико сахата видећеш саме танке иструле кончиће, који немају више никакве снаге. Та места прекопај ашповом и засеј новим семеном. На пескушу је вилина косица жута, а на иловачи је зелена, ту јој боље прија и ту ће требати више галице.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Н. Саду 8 марта. Прошле недеље беше право пролетно време. У петак имадосмо лепу кишу пролетницу. Њоини мразеви су попустили. У природи тера све бујно. Пољски послови напредују, по виноградима је почео рад, јерсу ветрови часом сасушили влагу. По извештајима судеби стоје усеви свуда врло добро. У целој земљи очекују богату жетву у пшеници и репици. Вода у Дунаву једнако долази. Мост нам је за оно мах неком љубом општењен али је већ и оправљен.

Пештански пијац. Са пештанским пијацом, што је ове недеље отпочео, задовољни су горе. Промет у мануфактурској роби је умерен, влашанка трговачка иду добро. Од земаљских производа пролазе добро мед, восак, стреш, детелиново семе, пекмез. Нису задовољни са тргом у вуни и у сировини кожима.

Житна радња: На панчанским пијацама траје добра вољa у радњи. Цене скачу. У Енглеској је чврста воља, цене старе. У Немачкој су цене према предпрошлој недељи скочиле. У Холанду скаче жито а рак пада. У Паризу пада цена брашну.

На пештанској пијаци било је прошле недеље више робе те се претеране цене неколико одржати. Путови су се поправили а економи су се искупили да продају што су сачували овом добром ценом. У почетку прошле недеље куповали су млинови живо пшеницу те су цене опет скочиле са 5 — 10 нов. Пшенице је преостало до 100,000 цената. 8/3 Марта бележимо ове цене: 86 ℔. 7 фор. 90 нов. — 8 фор. 85 ℔. 7 фор. 80 — 90 нов., 84 ℔. 7 ф. 70 — 80 н. 83 ф. 7 фор. 55. — 65. н. 82 ℔. 7, ф. 40 — 55 н. 81 ℔. 7 ф. 25 — 40 нов. Све по поцијенти и за готово. Узанс-пшеница за на пролеће била је почетком недеље 7 ф. 60 н. а остало је концем недеље на 7 ф. 45. нов. у нов 7. 50 у роб. У новој узанспшеници за Сент. — Окт. мали промет ценом од 5 ф. 67. нов. у нов. а 5 ф. 69 н. у роб. — Раж слабо иде по 4, ф. 25 — 30 н. но 80 ℔. Узансраж остала 4 ф. 30 — 32½ н. Јечам је добро пролазио, прометује се је 15.000 мерца за млаву и храну. Као цене бележимо, Јечам за млаву 3 ф. 5. — 20 н. јечам за храну 2 ф. 85 — 90 нов. но 72 ℔. Зоб налази лако купаца по 1 ф. 65 — 75 н. но 50 ℔. али је напшел да ће јако скакати. Кукуруза је скочио са 5 н. Капатски је по 3 ф. 55 — 60 н. Пештански 3. ф. 50 — 55 н. Закључено је до 80,000 за пролеће по 3. 65 — 66 н.

Радња са свињама: Промет се ограничио на обичну потребу. У Шегединбруку су се послови брзо обављали јер су се трговци спремали за великоваradски вашар. Велико варадски вашар остављали су овога пута најзанатнији трговци и гојачи врло незадовољни, прво што је са 3 дана ранија но обично, почео а друго што је мање на њ дотерано но што је тражено. Крфаве уранчени годишњаци плаћани су по 30 — 35 ф. а боље што су од 1 — 1½ године по 50 — 55 ф. фор. Мезехеђешки спаилук добио је за 1606 добро уранчених годишњака 53 фор. по пару на пустари и тако је постигао нечувену цену. Штајнбрушке цене: Угарске и Србијанске од 280 — 340 ℔. 29½ — 31 н, шталке 28½ — 29 н. експорт 31. н. (Све по 800 ℔. на живот и 4%.) Дотерано: из долње Угарске 6110 к. из Ердеља 120 к. из Србије 1670 к. из Влашке 520 к. са села 80 к. угар. жељезницом 1100 к. свега дотерано 9600 к. Отеране: у горњу Угарску 210 к. у Беч 3470 к. у Праг 930 к. преко Одерберга 960 к. преко Боденбаха 950 к. за Будим-Пешту 2160 к. транзите 590 к. свега 9270 к. остало је на пијаци 51,970 к. од тих 18,610 к. у акционим оборима.

Радња с разним производима. Маст по 32 — 33 фор. Сланина 29½ ф. сиров 20½ ф. Шљиве скачу. Продато 3000 центн босанске у бурадима по 12 — 12½ ф. у вређама по 11 ф. Лошијн мед по 18 — 18½ ф. за боље ништа и 20 ф. Восак иде по 83½ — 84 ф. За пекмез се чисто отимају али га слабо има добар иде по 15 — 16½ ф. Старог тротединшњег] прометнуто 60 центи по 8 ф. Паприка 31 — 34 ф. турска по 29½. У сировим кожама је радња врло хрфава.

ПОДЛИСТАК.

Има негде...*)

Има негде српске земље,
Ту су људи, — нису свеци —
Нису свеци — ал су људи...
Једна им им је света вера,
Што и' ближе Богу пеше,
Вера им је чиста душа,
Чиста љубав и поштење
Држава је крепка, јака,
У њој не ма себичњака, —
Нема мисе, — а то мало,
Што и' врашки лапци стисли,
Разбију се о врлину,
Јер вештна врло мисли,
На престолу, кој' се није
Подигао у висину,
Већ на земљи, де је јаче.
Де је јаче и сталиије.
У средини међ народом
Пустио је чврсто корен,
Ка од бога да је створен —
На престолу владар седи,
Изабран је једногласно
Да доноса срећно влада, —
Али владар није грешан,
Оније анђо, — зове с' правда.

На како је народ срећан!
Ту не проси нико ништа
Што је чиње то се даде
Са праведног светилишта.
Ко левује тај гладује,
На од влади, презрен, скита,
А ко' неиой једном склада
Тај од општег живи рада.
А ком' није мрско дело
Тај поднже недро чело
Бере плоде радње своје,
Што заради његово је.

Ту се незна шта ј' слобода,
Јер се не зна ни роб шта је,
Свако ј' чувар обште среће,
Најмањенота не познаје.
Ту с' не дају ником венци,
Свако ј' дужан честит бити.
А што није злочест, подло,
Зато с' не сме поносити.

Ту су старци учитељи,
Ал у сваком среће ј' млади
Ту су млади ученици,
Јера свако учи радо.
Ту су стари, ту су млади,
Једна браћа, равни људи,
Јер се свако за сваког.
За напредак општи труди

Фала богу, под све туге,
Кад још таке земље има.
Таке земље, земље српске.
Што је попос Србма свима.

Ох, како је српска мајка
Онде дична, онде врла!
Ох, како је стара жена
Њима среће разастрла.
На по њему Срнчад млада
Играју се у слободи —
Свако ти је недро, смело,
Што с' у овој земљи роди.
Ох, како је српска мома
Онде чиста, онде мила,
Како ј' верно српска љуба
Српског вођа загрлила.

Онде нема лући гује,
Да те грише, да те трује,
Што је врло то је свето,
А што ј' свето то се штује;
Ту је среће она права,
Сам ју Срби себи кује,
А благослов ту је божи,
Јер га народ заслужује.

Њива ј' плодна, лоза родна,
Но лугови тице поје:
Ај, уживај, драги брате,
Што год видиш све је твоје!
Над народом не ма звера,
Нит у њему лицемера,
Нит ко вара нити лаже,

*) Из књиге: Све дојаховшње песме Змај Јована Јовановића књига I оригинално. Издала српска народ. задружна штампарија у Н. Саду. Стоји 80 нов. —

Јер му овде не помаже!
Слободни су сви што греду.
Робови се презиреду.

„Ох, песниче, бог те видео,
Камо земље те?

Камо угла, камо кута.
Де та срећа зре?“
Ако ј' није бог створио
Моја песма сме.

Јован Јовановић.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

V.

Уз онај мален стол, уз кога је на молбу Јелкину села госпођа Стана Пејићева да мало вечерају, добно је места и господар Лука Дабић баш до Јелке, и није пропустио да изјави ужурбаном господину Зуквићу, да је остао постављен само за троје, и да је место тесно, те је Зуквић напао се тако у небрашном грожђу, ретерирао с не малим једом, те се сад мешће по празној сали. „Луфтира“ се човек.

Најлепши део игре већ је да како прешао. Јелка се клела, да она није никако уморна и преминљајући, шта јој је у кадрилима и котиљону а пешто и при керу наказивао господар Лука, молила је тетку за допуштење, да сме пити бар чашу воде, кад јој већ није слободно узети „пехлу фороренса“ или ладну лимунаду.

Тетка се даде умилостивити и господар Лука оде по дужности да донесе од посластичарке чашу ледене воде.

Време његова одласка употребила је Јелка, те разабра у шантању од тетка Стане, да је Лука уважен трговац који ради са свачим, понајвише с новцем, да има и лепу кућу, богато намештену, да има коње и каруце а што је најповиље и најглавније, да му је пре неки дан умро богати стриц у Трсту, који није имао деце, па је све и сва оставио Луки Дабићу и да се већ поговара, да ће Лука да прода кућу и све што има у Б. па ће да иде у Трст или у Веч да тамо живи. Јелки је то било доста и сувише. Срце јој је живље закуцало при помислу на оно што јој је Лука говорио у игри. Тетка није ни слутила шта кани у њезиној нећаци. Она се бринула да ли је ко унео Макси воде уз постељу, чисто је стрепила, да ће се старац као редовно пробудити да гуцне коју кап — па ће тек онда осетити да му нема његове бабе дома. Чисто се већ кајала, што је дошла на бал, ал шта ће кад је морала за љубав великој девојци.

Вечера их прође у обичном разговору. Кад је госпођа Стана навалила да се иде кући, увиђао је и господар Лука Дабић да је време, ма да би Јелка још да остане само на „осми квадрил,“ ал Дабићу је ишло у рачун да буде воља госпође Стане — јер кога је молити, није га срдити. Пејићкина су кола била ододниала а Дабић је употребио ту прилику, дао је упрегнути у своје каруце и био је срећан, кад му је госпођа Стана дозволила не само да их отпрати до куће, него да их сме у недељу и походити. —

Кад смо се ми вратили у салу свеће су већ биле догореле. По бућацима је дремао по неки брат што је повукао мало више него што је могао понети. По патосу лежали су дрњаци од балских хаљина, и по неко угашено цвеће. У гостионици је брујала циганска банда, пред њом су поскакивали неколико веселих балција а сад већ и они изађоше на улицу да се с виком и дреком попрате, до под прозоре својих љубазница да им праве јутрење „нохтмузике.“ Тако је био и прошао овогодишњи први српски бал у Б. (Настављене се.)

Р А З Н О.

Мађарски списатељ и новинар Мавро Јокаји радећи 27 г. на књижевности до је публици своја дела и новине у 652,100 комада. Публика је платила за све списе 1,523,550 фор. Од тих новина платио је Јокаји својим сурадницима 252,800 форината, својим цртачима и резачима 43. 800 фор. за своје малене новине „Нитекеп“ за жиг и поштарину платио је 72,000 фор. За политичке новине „Хон“ 146,000 фор. Он сам је добио као списатељ у име свога труда 246,200 фор. Остали 748, 950 фор, потрошено је на штампу, хартију, на издаваче и књижарске и скупштинске радње.

Кола за псе. Неки промућурни ненад изумео је кола, која ће на гвозденим шинама — као железнице — у место коња. У таква кола могу сести 12 особа а запрже се неће напред упрезати него ће бити под колима „потпрегнуте“. Веле да је 6 снажних паса довољно, да кола крену и вуку.

И у морској води нашло се злата ал тако мало да ће се тешко наћи какво друштво да га у велико испира јер у 20 ц. морске воде једва има један грам чиста злата.

Пешта Будим су у великој непријлици што немају довољно леда. Варош Пешта довози за свеју велику кланицу лед железницом чак из Чешке, Тиролске и Карпатских језера.

Силан миш се појавио у средње сољочкој жупанији и тако љуто пакости, да је потпо све усевеће неколико миља надалеко.

У Америци постоји друштво женскиња којима је задатак да ником пре венчања не дају пољупца. То друштво што је у првом заносу бројало тридадам чланова, снало је сада на 3. членом т р и члана! Остали су се сви одали старосе греху и певају по познатој арији: „И кад љуби — добро љуби!“

Барон Бекан један од рефик мађарских редољуба оставио је српској цркви у С е ч у ј у 1000 фор.

Русија оружа и опрема у тишини своје градове. Кронштат се рашрирује. Пред градићем цара Павла I. диже се нова батерија са 6 оклопних кула и на то је утрошено 3 милиона рубалка. У Севастопољу се шири и дуби лука, да могу у њу пристати велики морски бродови што се граде у Николајеву. Уласак у то пристаниште такођер се утврђује. Споро напредује утврђивање Кијева, требаће времена док се подигну околни градићи. Брже иду послови у Керчу. Где се железнице укрштају дижу се уставе и јаки градићи.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Загребу је умро **Максе Прица** председник одељења правосуђа у земаљској влади. Покојник је био родом Србин. Био је најбољи јуриста у целој земљи и једнако су га поштовале све странке ради његовог огромног знања и неокаљаног карактера.

Посланици далматинског сабора протестују против гласања њихових изасланика у бечком рајхсрату, цела земља осуђује то гласање, јер је њиме оскаљан поштен образ народа.

Угарским министром унутрашњих послова постао је гроф Г. Сапарија.

Митад паша чувен као звер са својих грешних дела у Бугарској, постао је у Цариграду министар правде. Благо граду!

Из Вршца нам јављају, да је тамо пре неки дан по налогу барона Мајтењија варошки капетан разрешио црквену општину, запечатио орман врата и прозоре скупштинске дворане. Скупштина се мирно разишла. Црква није запечаћена и каку да још стоји тамо где је и била.

Српска влада неће да плаћа порти данак јер вели нема новаца.

„Застава" и „Народ" јављају да је барон Мајтењија именовао некога Косту Новаковића за ревизора рачуна наших црквених општина у Бачкој. По закону ревизор је тих рачуна „административни одбор дијецезе.

„Браник" нов политичан лист за кога смо јавили да ће излазити под уредништвом Стеве Каћанског и сарадњом Др. Милана Ђорђевића излазе је својом 1-ним и 2-ним бројем у Београду цена му је 3 ф. на 3 месеца. —

Наполеон III. оставио је својој жени 1 милион и двеста хиљада ф. то му је све имање а сину је — оставио царску круну и престо т. ј. ако успстеју французи. —

Г. Лаза Дунђерски познати српски родољуб и великн трговац из Сентомаша купио је велику гостионицу „код Царице Јелисавете" у Н. Саду вели за 109.000 ф. Сво Српство у Новом Саду радује се овоме куну.

У Пешти се основало друштво за помађарисање под именом „Мађарски савез". Хетећи професор преварандије један од колонова у том друштву изашао је недавно једну књижицу под именом „Наша логинка" у којој опако по хусарски звекћући сабљом и мамузама изваке своје назоре. Он вели „да Мађари ни из далека нису тако добре устројени као панславјане, јер су одвећ великодушни, они допуштају да се у њиховој рођеној земљи неки људи зову Румуни, Срби Словаци. У Мађарској нема друге народности осим мађарске. (Стари дудак Танчић иде још даље кад вели да је и Бог Мађар, да су Адам и Ева били Мађари, на кад их је Бог створио они од радости удри чардаш, да су се све звериње у рају од чуда упрепастиле.) Ко не ће да је Мађар, тога треба силом помађарити. За тај посао створени су хонвиди, ту се могу ти разни ђури људи како вала батином и кундаком помађарити. Мађарске рекруте треба све послати у редовну војску а оне „друге" у хонвиде. Мађарске регементе треба смештати у крајеве у којима живе ти „турбинци" Где год нема доста народних учитеља ту треба метнути у школе хонвидске капларе и стражмештере, да уче деду само мађарски. Треба подкупити све „туђе" попове, кнатиње људе орденима и звањима. Треба укинути таксу што се плаћа за помађарисање имена. Ни један трговац, обрћтник и занатлија не сме имати дручији него мађарски натпис. Мађарске даме треба особито међу Словакиња да оснивају задивштита и дечије вртове у којима ће се мађарити словачка деца. Сваки жупан треба да наимснује у својој жупанији једног комесара за помађарисање. Наређне људе и праваке треба купити новцем или ако то неће треба их протерати из земље. Тако ћемо ве 20 г. помађарити све „турбинце" у нашој земљи". — За нас су, то можемо слободно рећи, овако лудо дслиће доцкан урањене, пробали су то они 1848 мало јачом силом али не рекоше ни ваала а оста глава белава. За браћу Словаке могу бити још нешто и опасни али већ су и они на опрезу, те су чим се прочуло за то друштво основали: „Словачки савез" да сузбију ту махниту рађу, што може да баци ову земљу у велику несрећу

У Црној гори основа се новчани завод са капиталом од 3 милиона рубаља, који ће се скупити на акције у Русији. Листу „Пригледу" забранила је Аустро-Угарска и Турска улазак у своје области, те ће лист престати и на место њега ће излазити други лист.

Владиди Штросмајеру кад је недавно враћајући се у Ђаково железничког влака ради морао да пренођи у Печују приредила је као што веле пештанске новине „чешчита и патриотска младеж" печујска сјајну — мачију музику. Родољуба, научника и говорника Штросмајера кога слави и поштује Европа — тога не сраметн разуздана мађарска бећарчад са печујске гимназије али обрука сама себе и даде себи жалосну сведобу, како нема најпростија појма о пристојности према странном, у тишини одмора ради, склоњившем се путнику. А мађарског владику Ковача кад је оно и не имајући ни права на то дошао у загребачки сабор да руши народ не погледаше ни преким оком у Загребу!

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Сад је баш изишла из штампе књига:

НОВЕ МЕРЕ У АУСТРО-УГАРСКОЈ

НАПИСАО

МИТА ПЕТРОВИЋ,

ПРОФЕСОР УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ У СОМБОРУ.

Потписана књижара предајући ову књигу у руке читалачког света уверена је, да ће јој сваки читалац дати признање да је књижица вредна сваке куће. Књига је писана једнаким погледом како на школу, тако и на практичан живот; у њој ће наћи учитељ поуке за предавање подлатну, а трговац, занатлија, орач и т. д. наћи ће у њој поуке за прелаз у нове околности, које ће наступити.

Садржина је богата, а све је тако у кратко речено, да ће читалац лако моћи прегледати сво дело и имати јасан појам о целоме. — Уз дело придодато је таблица, које показују, колико нове мере износе у старима, а колико опет чине старе у новима.

Ове су таблице тако тачно израђене, да се човек слободно у свакој прилици на њих поуздати може. — А потреба је њихова така, да ће их морати сваки радећи имати уза се. — А да би ова књига у сваку кућу продрла, ставили смо јој цену само од 20 новч. На сваких 10 примерака дајемо 1 бесплатно. Наручћине неке се управо на нас упућују. — Књига ова као и остала наша издања, могу се по ту исту цену набавити и у књижари г. а. Хергера, Ф. Стиглера и код г. Ђ. Ратковића у Новоме Саду, у књижари Шева у Сомбору, у књижари Мангодда и Х. Шенка у В. Бечкереку, у књижари у књижари удове Вагнера у Вуковару, у књижари Т. Хенка у Бечеј Цркви и у књижари Стола у Вршцу. У српској главној књижари у Београду и у свима поткњижарама пештним и у књижари Ђ. Валожића у Београду као и код познатих родољуба.

У нашој књижари се добива и **„Гласник српског ученог друштва"** књига XXXVI. цена 1 фор., са важним и занимљивим садржајем.

Даље: **Песма Милетићу** сложио Јосиф Ш. за гласвир удесио и издао композитор. Цена 1 фор.

Књижара браће Јовановића
у Панчеву.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уредништву а претплате и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ II. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 17. МАРТА 1873. ГОДИНА III.

ШТА ЈЕ ТО ИСТОРИЈА?

I.

Историја је наука, која учи како се дух човечански развијао од најстаријих времена до данас. То ће другчије рећи: Историја учи, како су поједини народи почели живети, како су се развијали, како су цветали и како су на послетку пропали. Историју треба сваки ваљан грађанин да зна, јер она је темељ образованју грађанском. Који грађанин чита историју, тај ће научити шта је држава, шта је црква; научиће да стара, окорела, отрцана мишљења немају живота данас и да су они људи највеће луде и будале који хоће те застареле мисли и обичаје на садашњи наранатај да пренесе (наказаме). Који грађанин чита историју, тај ће научити, да ће само оне државе напредовати, где се љубав домовини негује, где има сваки грађанин свести о својој народности. Грађанин ће научити у историји, да је слобода највећа светиња и да она држава мора боље цветати, где више грађана утичу на државни живот, где се што више грађана брину о општем државном добру. Који грађанин чита историју, тај ће научити, да је тежња за јединством једне вере највећу напаст и беду нанела свету и да је љубав ка човечанству прва врлина хришћанска. Грађанин који упчита историју, увидеће, да је она „светлост истине и учитељица у животу“; она ће му казати за што су неки народи напредовали, а други опет пропали, те ће се тим моћи многих заблуда отрести. Историја ће му изнети те заблуде пред очи, те ће њему јасно бити, што је овај и овај народ пропао, јер је отрезао у многим заблудама и пороцима; а онај и онај опет процветао, јер су га многе врлине красиле.

Доситије каже у својој књизи, што се зове „Мезимац“ овако: „Поглавари и грађани једне нације, ваља да уче у историји, законе, обичаје и установленија други народа и владјенија; како су довели к успеху и к совршенству занате, купечества и земљеделије. Велике прошасте немарности, погрешке и злополучија, могу много користи, кад се јасно и живо пред очи положу, за сачувати их се у напредак.“ Исто тако о овој ствари вели Доситије у својој другој књизи, која се зове: „Собраније разних нравоучителних вештеј“ овако: „Чудно је видити у историји, каква су царства на комедију овога света долазила, каква ли ће и у напредак долазити и пролазити! Блажене само оне душе и они народи, који се буду славили у правди, великодушију и доброти показивати и представљати! Они ће бити памјат в род и род.“ Ове речи Доситијеве ваљало би данас да упамте они народи, који имају власт у својим рукама, те је на зло употребљују газећи и тлачећи друге народе.

Између још више којечега, научиће грађанин читајући историју, да она држава мора најбоље цветати, где се грађани брину да се наука и вештина што више међу народ распростире т. ј. где се грађани брину да што више школа у народу подигну. Доситије Обрадовић у својој књизи, која се зове: „Совјети здравога разума“ вели: „Школе и књиге браћо моја, књиге! а не звона и прапорце; књиге предраги и непрецењени небесни дар; просвештења умова доносите кћери! оне сад на земљи и на мору царствују и премудро законе дају! оне војују и побеђавају! оне, славу благополучни народа до сами звезда подижу и преузвишавају!“ На даље мало каже Доситије да школе ваља градити не само за мушку него и за женску децу, јер вели: „Нек се не узда један народ никада до века к просвештенију разума доћи, у којему жене у простоти и варварству остају.“

На послетку научиће грађанин кад проучи историју шта стоји развитку духа човечанскога на путу, а шта му прија; чуће за оне луде, који су народу свом и напретку народњем крхали врат, а чуће и упамтиће оне добротворе и родољубе, који су сав живот свој посветили благу народа својега. Чуће за Стевана Немању, за св. Саву, а чуће и за проклетога Вука Бранковића, чуће за предраго име Божидара Вуковића, чуће за предраго и пречасно име Рајића, чуће за највеће пријатеље и добротворе не само Српства него и целога човечанства. Чуће име Болтна и Вата што су машину за пароброд саградили, чуће за дивно име Стивинсан, који је 1814 прву локомотиву саградио, чуће за Немца, који се зове Семеринг и који је саградио први електрички телеграф 1804 године

и за друге још пријатеље и добротворе целога човечанства.

И још на послетку који грађанин буде читао и учио историју, тај не ће „престати — као што веди Доситије — желити оно, што сви слободни благоуправљаеми народи траже, љубе и почитују; то јест науку и просвештеније ума.“

Словени.

II.

Показавши шта је историја, рећи ћемо неколико речи сад о Словенима. Словенска је породица грана инде-европскога племена. Српски је пак језик грана словенске породице. Ту породицу састављају: Стари Словени, Словенци, Бугари, Срби и Хрвати, Мало-Руси, Велико-Руси, Словаци, Чеси, Пољаци, Горњо-Лужичани, Доњо-Лужичани, Љутићи и Бодрићи. Од ове словенске породице изумрли су Стари Словени. Њих више нема, али њихов језик живи још и данас у грчкословенској цркви. Осим Старих Словена изумрли су и Љутићи и Бодрићи. Љутићи су живели северно од Лужичана између Одре, источнога мора и Лабе, а Бодрићи живели су западно од Љутића чак и у Хановеранској. Први који је нешто написао о тим Словенима звао се Христијан Хенинг свећеник у Вустрову око г. 1690. Он пише о тим Словенима што су живели у Хановеранској, овако! „Данас у Хановеранској говоре словенски још неколико старих људи и то врлојући се, јер пред омладином својом несмеју говорити словенски него немачки иначе би им се подсмевала. Та омладина Словенска тако се гадила од својега матерњег језика, да га није могла слушати кад други говоре, а камо ли да га они сами говоре.“ Наша пословица вели: На млађима свет остаје. Каква им је омладина била, онако су и прошли. Године 1751 последњи пут се служила служба Божија на словенском језику у Вустрову. Језик словенски могао си чути и у другој половини осамнаестога века; али почем су званичници радили неуморно да се словенски језик са свим искорени, то је он до данас сасвим изумрьо у споменутим крајевима немачким.

Така иста судба чека и оне Хрвате. који се насељише по мошоњској, шопроњској, жељезној и пожунској жупанији. Ти Хрвати окружени Немцима и Мађарима, тешко да ће своју народност сачувати. Фран Курелац у својој књизи која се зове: „Јачке или народне пјесме“ вели за те Хрвате овако: „Та виши су, јенши су, богатији су него Њемци и Мађари. Узми на ум, кђје се настанили: по дивному пољу града жељезника, на плодних те с тога гласовитих обалах воде Пинке, око житнога Мошоња и виновитога Кисека, а к тому добри сјеменьаци корена Хрватскога, пак те чудо минуло. Вси су осим оно неколико сел, што их зову Влахија, те који, без икакве сумње, племеном су Срби“. Каква судба чека ове Хрвате и како се осећају у тој својој новој домовини, види се из ове њихове песме, која гласи овако:

Чрна земља неорана,
Мајка моја закошана,
Из ке не ће никдар прији,
Да ћу прије ја умрити.
Моје мајке слатка уста
В чрној земљи замукнула;
Моје мајке миле очи
В чрној земљи позажмале;
Моје мајке чрни власи
В чрној земљи растрешени;
Моје мајке лиље лице
Чрном земљом замускане;
Моје мајке драго тело
В чрној земљи покајено;
Моје мајке танке руке
В чрној земљи прекољене;
Моје мајке беле ноге
В чрној земљи положене.
Отвори се чрна земља,
Сироговори мати наша,
Тер погледај житка наша,
Како смо ми сиротице

Од всих људи запушћене,
Злој мајеси в руке дане.
'З луга нам је круха зпекла,
С гнојницом га замесила.
С песком нам га 'е заселила,
А на диму задимила.
С прњицум нас заводила,
'З чрњица нам је јист давала,
С трњем стељу настирала,
Копривами покривала.
Отвори се чрна земља,
Сироговори мати наша,
Тер немилуј дитицу своју. —
Лиље моје сиротице,
Кот на вртлази рожице!
Милом' бегу се молите,
Ту неволу подносите,
Док нас божја милост најде,
Божје сунце нас обасје:
Зато божје сунце свити,
Да сиротице укрити.

Ј. Ж.

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ

III.

У уставној држави влада је за сваки свој чин или рад одговорна сабору. Истина да је извршујућа власт усредсређена у владаочевом лицу и да по томе све што влада чини, може то да чини само кад владалац сагласи, те ту сваку важнију ствар изнесе прво преда њ, даље и сам владалац може да заповеди својој влади да нада ову или ону наредбу, да онако или онако расположи у некој ствари — али сваку наредбу потписује својим именом онај члан владе, коме ствар спада у струку или као што то бива у важнијим стварима потпише је и сам владалац, али важа да је потпише и дотични члан владе или важа да је потпишу или као што се каже према потпишу сви чланови владе. Ако наредба није овако потписана не вреди јер није уставна.

Из овога ниче у уставним монархијама она врло важна околност, да се владалац не сме никада ни за што узети на одговор, али се сме и може повући на одговор његова влада. Владалац је узвишен изнад сваке одговорности, његово име не увлачи се тога ради ни у какву страначку расправу, свак поштује узвишени му положај и лице његово. Али се може искати да одговара влада, која је владаоцу предложила да нешто учини и која је потписала своје име да се та ствар изведе.

Уставни представнички сабор има мимо то што доноси законе још и то важно право, да може у свако доба и за сваку ствар упитати владу зашто је неку ствар тако учинила, или зашто је пропустила да у некој ствари учини оно што је нужно? То право питање владе зове се саборским језиком и н т е р п е-

ловање и влада је дужна да одговори на сваку интерпелацију. Ако сабор није задовољан с одговором владе, може да изрече влади своје неповерење и онда је влада морално обвезана да даде оставку, да отступи, да на њено место ступе они у које има већина сабора поверења. У случају да је влада повредила устав то може сабор да дигне парницу против владе.

Влада има истина права да предложи владаоцу, да распусти сабор, али га за кратко време мора сазвати па ако су и нови избори показали да је већина саборских посланика против владе, онда јој нема већ другога спаса него мора да одступи. Ако влада у у пркос свему тому ипак остане на своме месту, онда је тим својим чином повредила устални обичај и из тога могу да никну највећи метежи у држави.

Из ових особина уставне представничке владавине види се јасно, да је владалац доиста приморан да одабере себи владу из већине сабора т. ј. да на владу позове чланове оне странке, која је у сабору у већини, и кад влада изгуби поверење у већине, онда је владалац дужан да је отпусти, да изабере нову владу која уживa поверење нове већине. По томе се у уставној земљи узима да је саборска (парламентарна) влада поверених саборске већине. Дакле већина становника у држави не само да доноси законе, но утиче знатно и на извршивање тих закона. И Угарска има данас представничку или парламентарну владу. — Из овога што најбројнисмо о влади види се да је она један од најважнијих органа у држави, јер не само да знатно утиче на стварање закона, не само да у име владаочево извршује законе, него имајући иначе највећу власт у својој руци, може неизмерно много да учини за развитак и напредак државе. Ако је одушевљена духом чистога домољубља, ако је надахнута правдом и правицом те схвата у свом послу истиниту корист државе, али на против ако је насилна те јој је стало само да гони и злоставља, ако је себична те гледи да се на рачун свију богати или ако је слаба и млака те не може да прибави закону уважења, онда је така влада од грдне штете по сваку државу.

Видесмо како у уставној држави утичу грађани на обављање државних послова то утицање зовемо ми политичком слободом. Што је више становника у држави који утичу на државне послове и што је веће то њихово утицање то је већа политичка слобода у тој држави. Има још и друга врста слободе а та је да свако сме чинити оно што му је воља само ако тим неправа право ни осталих грађана ни државе, та врста рада зове се грађанском слободом. Обе те врсте слободе зову се једним именом слободом држављана.

Бина да у једној држави има више слободе него у другој, али има држава у којима народ у старије доба није имао толико слободе колико је има данас. У старија времена приграбили су сву власт владаоци и њихови саветници у своје руке. И међу становницима једне исте државе било је битне разлике. У некојим државама било је слободних људи и робова. Робове су сматрали као робу, као стоку без репа, носили су их на пазар и којих је купио тај их је узимао као и остале ствари. Нико није поштовао у њима људе. Било је разлике између племића и оних који нису племићи и међу самим племићима било је опета разлике. Једни су били ведможе — господштина, а други су били обични племићи. Од пређе су само племићи уживали политичку слободу, велможе више нег остали. У Угарској је године 1848 проглашена једнакост и равноправност свију пред законом, цео народ је почео да ужива оно што и племићи.

Слобода је човеку највеће а како се потоком крви и мукотрпном борбом отимала и стицала и најскупље благо. Од када се народи памте војевали су, борили су се да себи обезбеде слободу. Свака стопа земље на којој живимо орошена је крвљу што је проливена за слободу. Из крвљу натопљеног земљишта поникла је слобода бујно и шири се из дана у дан све то више и снажније. Најснажније оруђе којим се слобода шири и обезбеђује јесте просвета, образованост народа и морал.

Који човек не уме у главноме да пресуди шта је по домовину му корисно шта ли штетно, тај може у вршењу своје слободе лако да удари кривим путем, може да учини нешто чисто из незнања без да је хрђаво тео и мислио, што је и штетно и опасно по напредак домовине му. Или ће као што чешће бива слепо да поверује другима, те ће да уради онако као што му други казују, не знајући само да оцени да ли га исти наводе да добро или на зло. Овакн човек нема свести, није слободан. Што важи за појединог човека то важи и за цео народ који чами у незнању и глупости. Без просвете нема слободе.

За то и јесу оно у истину народни људи, који желеђ да народ у истини буде слободан, раде на томе да се народ просвети, настају око тога да се свуда дижу добре школе, да се набављају добри учитељи, гледе да деца народа иду у школу, јер добра школа распростире данас најснажније просвету народа. Слободни народи дижу данас просвети највеће палате, награђују ваљане учитеље тако, да они могу веселим срцем и безбрижном душом да шире просвету у народу. Али узалуд би било сво знање и умеље ако узаљ није честитости и поштења, ако није на моралној основи. Непоштен човек био он ма како учен не гледи хоћели он својим радом упропастити друге, убити свој народ, оштетити своју домовину. Њему није стало до општега добра, он ради по својим злим умишљајима, служи и робује само својој страсти. Ако се та зараза усели у цео народ те народ онепошћени, ако метне свој образ и поносе под ноге, онда је вечити слуга онима који се отимају о

силу и власт. Са покварености отрунуо је многи народ и нестало га је са лица земље.

Да сведемо разговор. Све што је човеку слободно да чини то је право човека а наиме све што је грађанину у држави слободно да чини зовемо грађанским правом — а све што је грађанин дужан да чини то зовемо грађанском дужношћу. Сваки грађанин ваља да је свестастан свога права и своје дужности.

Они земаљски закони што уређују државни склоп, државну власт и владавину, даље закони што обележавају права и дужност грађана те одређују и установе којима се све то у држави врши и ујемчава зову се државним уставом. Ми ћемо да говоримо о уставу у Угарској. (Наставиће се.)

ДВА ГРАХА И ЊИХОВА МАТИ КОРНЕЛИЈА.

(Црта из римске повесници.)

Има томе скоро већ две хиљаде година, што ћу да вам приповедим. Данашња Италија то је земља, у којој је живео народ стари Римљана. Ово беше најпре мали сасим незнатан народ; али својом ратоборношћу и јунаштвом, својим освајачким духом дотерали су били дотле, да су осим Италије освојили цео тада познати стари свет (Европу, Азију и Африку). Рим је био главна варош, као и данас што је. Римски устав беше у оно доба републикански, дакле слободан. Римљани с почетка беху прости, али вредни људи, радили су земљу, али су поред тога били ратоборни. Они су се најпре делили на два главна сталежа по рођењу; на отмене, патрицијеве (от прилике немеши), и на не отмене плебејце (људе из народа.)

Када Римљани почеше освајати једну земљу за другом, када им се држава поче све већма ширити и силно благо из освојених земаља у Рим стицати — стадоше се губити стари прости обичаји, азијатска раскош а поред њега разне страсти почеше узимати маха: охолост и грамжење за влашћу. Када се која земља освојила, то се иста поделила али тако, да су се патрицији богатили, а народ, плебејци, који су управо ту земљу крвљу својом освојили нису имали отуда никакве користи; те тако су се временом богатиле само оне породице, у чијих рукама бијаху највећа и најмасније звања. Ма да су се после Римљани, што се тиче разлике сталежа по рођењу изједначили, ипак се касније опет разделише на богаташе и сиромашније грађане; и док се оним прваљима пресипало, живила је већина народа у највећој оскудици. Уз то дођоше још силни робови, који су ту општу невољу још повећали; јер сиромашни грађани не могоше од њих доћи ни до уде наднице.

У то дакле доба живила је у Риму једна отмена веома образована Римљанка, по имену Корнелија. Она имађаше два дична сина: Тиберија и Каја Граха, који видећи у каквој је невољи сиромашни народ, стадоше на томе радити, како да се томе народу помогне: Поставише себи за начело, да се сви римски грађани у поседу добара и имања изједначе.

Но што су Граси били тако племенита срца није ни чудо, кад им је мати била Корнелија. У овој Римљанки која је у светској историји као узор забележена, имамо најјаснији доказ, да једна жена може бити и мати и родољупкиња, васпитатељка своје деце поред највишег образовања а поред свију телесних и умних врлина. Она беше од отменога рода и племена, у ком се грчко образовање већ давно било настанило, до највишег ступња развило и у народни дух претопило. Отац јој беше стари римски вођа, велики Сципијон који је савладао најопаснијег душмана римског народа — женијалног Ханибала. Кућа сципијонске породице беше стожер најфинијег културног развитка. Сунце римске величине, што је њену кућу јавно обасјало, синуло је и у њено још млађано срца. Па је ли чудо, ако величина и слава републике, слава отаџбине и отмени сталеж њене породице бијаху најсилнији покретачи у њеном целом животу?! Мати оба Граха два најплеменитија, најжешћа младића и народњака у Риму, уживаше сву сјајну славу, што су њена оба сина, које је прерано ладни гроб прогутао, својом крвљу откупила.

Семпроније Грах, Корнелијин муж, умре, и ова племенита Римљанка остаде сама власница у својој кући, као што пређе беше нежна и верна жена, тако је сад била мати у потпуном смислу. Као млада удовица, одарена лепотом, врлином и свим душевним чарима, беше она далеко на гласу. Из целог цивилизованог света појављиве се просиоци као око какве младе девојке. Међу тим просиоцима беше и краљ египатски. Али Корнелија их је све — одбила. Јер она, кћи једнога Сципијона, жена једнога Семпронија, кога је од срца љубила, не хтеде се више удавати. Сва њена брига и нада, сав њезин понос и највећа жеља беше јој сад васпитање своје деце. Она осим два сина имађаше и једну кћер. Ова пође за млађег Сципијона, што је разрушио Картагину, Ханибалову отаџбину, и који беше тада први човек у Риму. Када је Корнелија и ту срећу доживила, сву своју бригу обратила је својим синовима. Она је желила, да Тиберије и Кајо наследе славу старог сципијонског племена да буду први мужеви у држави.

Корнелија је своју децу с таком брижљивошћу с таком оданошћу васпитала, како се само може помислити. Ту се види шта вреди кућевно именито материньско васпитање и неговање. Када је Корнелија своје дивне синчиће на крилу држала, преповедаше им о јуначким делима деде и о врлинама покојног оца им; а они се прильубише уз груди материне и и удубише јој се у њене светле црне очи, у којима беше толико жара и родољубља. Она је сада живила у својим синовима. Како их је љубила, види се из

овога. Док су једном Граси били у школи, посети Корнелију једна богата Римљанка, што уживаше у накиту и раскошу, на јој се хваташе са својим благом и силним адиђаром. Корнелија је све мирно слушала. А кад зачу, да јој синови дођоше из школе, доведе их пред ону хвалисаву Римљанку и рече јој „Ево, то је моје благо.“ —

Старији син Тиберије беше тиши, блага срца и умиљат — на матер. Каји беше девет година млађи од Тиберије; што се тиче даровитости, ту су обојица били једнаки, само што у Каја не беше оне осетљиве нежности; али је инак своју матер неисказано љубио, а то је посведочио тиме што једном на њезину молбу није хтео да преда осветљивости узрујаног народа неког противника свога убијеног брата. А и свога брата Тиберије волео је од срца. Много је држао на част своје породице. Када му је неко уведом атер, повикао је: „И ти се усуђујеш да грдиш Корнелију, која је родила Тиберија?“ Кајо је био најжешћи говорник у Риму. Био је наго и жестов; говорио је тако страсно, да га је скоро глас издао.

Као што рекосмо још одма у почетку, Грахи су се били подухватили, да помогну сиромашном народу тиме што би се посед имања изједначио. То је био тако звани „Грахов преврат,“ што беше наперен против богаташа и великих поседника. Ту је мисао покренуо старији грах, Тиберије, подстакнут частољубљем своје матере Корнелије с тога је и био љубимац, полубог сиротиње коју је он својим ватреним говорима подстицао. Да наведемо примера ради један одломак из таковог једног говора. Он рече између осталога: „И дивља зверад по Италији имају своје пећине и своја лежаја, на којима почивају, а мужеви, који су се на живот и смрт борили за господство Италије, ти немају ништа да уживају, осим ваздуха и светлости, јер им се то не може отети. Без кућа и кућишта потуцају се они са женом и децом од немила до недрага. Та то је поруга, када их воће у бој позивају, да се боре за домаће богове и градове својих отаца, јер тешко да има и једног јединог међу њима у ког би било гроба где су му његови сарањени, или кућевног олтара. Они пашу мач и гину на бојном пољу само зато, да другима стеку блага и раскошног уживања. Они су покорили цео свет и називају се његовим господаром, а овамо ни грудва земље није њихова...“

Али грабљивост и поквареност у богаташа беше велика, они народ обмањиваху и завараваху, и Тиберије паде као жртва са три стотине својих пристаница. Исту мисао приховатио је после десет година његов млађи брат Кајо, али је и своју мисао крвљу запечатио. И тако тек што им се мушка снага поче развијати, погибоше ова два даровита и дична сина, цвет римске образованости и врлине. А Корнелија? Она је постигла што је од својих синова желила. А народ, отушевљен за своје добротворе, тек после, када већ касно беше, изразно је своју захвалност тиме, што је подигао спомених Корнелији, урезав на постољу речи: *„Корнелија, мати Граха.“*

* * *

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

24. **Против мраза у виноградма.** Сунце развија топлоту и загрева њоме даљу онај део земље, који му је обрнут. Ноћу пак губи земља један део те топлоте те је враћа натраг ваздуху. С тога је ноћу хладно а особито у зору. Када зима прелази у пролеће може то враћање или губљење топлоте да буде опасно клици и пупољу рашћа, и газде се боје касних пролетних мразева. Тај је страх само онда основан, када је ноћ ведра и тиха. Јер у такој ноћи ништа не смета да земља враћа своју топлоту, ништа је не пречи да се брзо охлади. Зато су у тим ноћима чести мразеви. Али ако се облаци натуште над земљом или ако дуну ветрови то пречe испаравању топлоте земље. Облаци су тада као покривач а ветар креће ваздух те тиме већ развија топлоту а одржава и ону топлоту што је земља издаје над земљом. Облак је од паре. Ту исту услугу може да нам учини и облак од дима јер и он пречи да се топлота диже у вис. Зато је то врло паметно што неки виноградари каде своје винограде с пролећа кад су ведре ноћи, палећи ђубре и влажну сламу те се дим повија по чокоћу и увије цео виноград као у неку маглу. Неки мисле да се отуд загреје виноград те неће озепсти, али то је погрешно, јер се виноград не загрева том ватром, него дим пречи да не одмиче она топлота што је земља ноћу издаје из себе. Неки Француз Базил измислио је неки нови начин да с пролећа мраза ради кади своје винограде. По винограду од 35 јанаца пометао је он 1400 плехани лонаца по 7 хвати у квадрату. У сваки од тих лонаца метнуо је ½ фунте из катрана опеченог нечистог петролеја. Овај петролеј гори брзо и дими се ужасно. То горење траје само 20 минута али дим стоји 1½ сахата. Ово се ради кад је тихо време, али кад би то радиле све газде винограда, оно би ветрић раздувљивао тај дим те би се један другим користио. То се тако пали док не пређе опасност мраза. Цента тога петролеја стане 5 фор. те један пламен дође на 4 новч. а тај облак од дима стоји 1 ф. 60 нов. по јутру. На умиимо да би морали триред палити једне ноћи, на инак је још јефтино према грдној штети од мраза.

25. **Петролеј као лек.** Бива често да се живинче наједе детелине те се надује као буре. У том случају ваља му дати пуну кашику којом се једе — петролеја на ће му то бити лек.

26. **Крметина према храни.** Енглез Бивер који се посветио свињологији т. ј. изучавању како се свиње гоје, вели: Најтеже је крмеће месо ако се крме храном млеком, за млеком је најбоље месо, ако се крме храни кукурузом, јечмом, зобљу или грахом. Од кром-

шира је месо ретко и лако. Мекињама храњена крмад дају жуто и лоше месо. Од жира је месо тврдо и не здраво. За то ваља жиром ухрањено крме дуже времена пре но што ће се заклати хранити кукурузом или другим зрном.

27. **Јагоде.** Ко хоће да бере у години дана два пута јагоде, томе препоручује један практични баштован нек уради ево овако: Кад с пролећа обереш јагоде, а ти одсеци бокоре до корена, покри их лабавом земљом и зали их. Јагоде ће на скоро из нова истерати и снажније се у густе бокоре. Узми те сасеци ластар што терају по земљи као изданке. Кад то учиниш цветаће јагоде и по други пут и то више него први пут, па ћеш крајем лета или почетком јесени опет набрати доста јагода. У опште јагоде успевају онда најбоље, када их посадиш на сунцу окренуту окомицу узаних и пупчастих леја, ако их заливаш само по корену и ако им кидаш изданке. Отуд постане бокор снажан, густ и осне се небројеним цветом а затим хиљадним плодом, који се лако бере кад већ сазре.

28. **Против костобоље у ногама** препоручују неке француске новине ево ово: Узми цвета од јасена и зоне од сваког по две прегршти, пак то кувај три сахата у води, у којој ћеш парити ноге. После тога сасни то у један суд, метни ноге у њега и држи их све дотле, док се вода скоро не охлади. Ово учини пре но што легнеш у постељу да спаваш, а и кад устанеш на вече, да ће нестати костобоље.

29. **Кресање воћака.** Сад је време да поткресујеш воћке. Воћку треба да поткресујеш да ти буде дуговечнија јер ћеш јој откресати излишне гране; да ти буде лепша да гране не стоји разбачено него да круна буде округла. Потсеци гране што теже земљи, круна у среди нек је празнија ради сунца и ваздуха. Отуд ће воћка и боље да рађа јер кад одбијеш излишне гране, род ће на осталим гранама да буде бољи и савршенији. Али пази да не сечеш оно што је добро. Воћке које снажно расту најбоље је кресати у месецу марту. Где пресечеш грану а пресеци је до прстена или обруча, ту замажи било креч ом, било говеђијом балегом. Врхове крепи над оком и мало косо. Код сакраћивања горњих грана меће се нож с противне стране ока, и пази да ти рез мало надвиси око. Главно је било да крепеш било да се дрво иначе повреди да га замажеш каквим мелемом, јер ће гола грана од мокоте трунути те ће се дрво тровати и пропасти. —

30. **Првотелица.** Да добијеш добре музаре мораш сваку првотелицу после првог телења дотле мусти докле год узможеш, јер се зна да краве у исто то доба и у будуће засуше у које их оставиш да после првог телења засуше. Ако н. пр. кравицу, која је после првог телења опет стеона остала, оставиш да у петом месецу засуши, то ће ти она при сваком у то доба телењу засушити. Треба дакле по швајцарском и холандском начину сваку првотелицу, ма најмање млека давала увек $8^1/_2$ месеци музти и чисто држати и добро хранити. —

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Н. Саду 14 Марта. Време је пролетно, од два дана душе хладан долњак. Пролетни посао око усева већином је довршен. Зимски усеви стоје добро. Приправљају се за сејање кукуруза. Ако где и буде местимице штете у усева, ипак ће пшеничка жетва бити већином врло добра, и виноградарске надају добру. Вода у Дунаву истина опада али је ипак још доста велика.

Житна радња. На јапанским пијацама слабо је воље за радњу. То исто се опазило прошле недеље и на пештанској пијаци. Пшенице је више пуњена те су купци мало устукнули. Пала је за 15 — 20 нов. Није више промењиво од 80.000 центара. 86 ft. 7 ф. 80 — 90 н., 85 ft. 7 ф. 70 —80 нов. 84 ft. 7. ф. 60 — 70 нов. 83 ft. 7 ф. 40 — 50 н., 82 ft. 7. 25 — 40 н. 81 ft. 7 ф. 10 — 25, н. Уважнија за на пролеће 7 ф. $32^1/_2$ — 35 н. јесења пшеница 5 ф. 85 — $[67^1/_2$ н. За раж мало питају, цена се држи на 4 ф. 25—30 н. 80 ft. За јечам живо пропитују пивареи 3 ф. 5 — 20 н. за рану 2 ф. 85 — 90 н. по 72 ft. У зоби живља промет прошло до 25.000 н. по 1 ф. 65 — 75 н. Кукуруз баштски 3 ф. 55 — 60 нов.

Радња с пуном. Од задње извештаја продато је 700 н. и то 120 н. пескуше једноструке по 66. — 67 ф. 150 н. летње тиске по 82 — 83 ф. и 400 н. баштенска шакле по 62 — 63 фор.

Радња са свињама. Вола стара. Цене лака роба до 400 ft. 29 — 31 нов., шпакле 28 — 29, експорт. 31 н., 80 ft. на живот и 4%. Било је на плаћу 2 од марта 51.870 ком. Дотерано до долње Угарске 7670, из Ердеља 930, из Србије 1950, из Влашке 690, са села 1490 угарск. жељез. 190 ком. свега 12.920. Отерано је на све стране 8390 ком. остало на месту 56.400 ком. од којих 18.240 у акционим оборима.

Радња с разним производима. Маст $32^1/_2$ — $33^1/_2$ ф. Слањина 29 — $29^1/_2$ ф. лој $28^1/_2$ Шљиве се траже. Доцењених 2000 цен. еде као алва по 13. фор. Бео шећур 4 ф. жути $3^1/_4$ ф. Сечиво 5 — 6 ф. Гранак 6 — $6^1/_2$ ф. Проја 2 ф. 60 н. Мак сиви $8^1/_2$ ф. модри $10^1/_2$ ф.

Виноска радња. На пештанској вашар доћоше шест лађа одзо. са 3000 акова црна вина, и продадоше га по 15 — 16 ф. Радња је тешка, цене су претеране.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VI.

Б. не би био оно што јесте, да у њему није читаву недељу дана зујала критика правога бала. Било је ту друштва што нису ни били на балу па су све до ижице знали, како је која била обучена, како је којој стајало балско руво, где је купљено и како, за готово или на вересију, које с којом и коју игру играо, шта се разговарало па чак шта је ко и вечерао. Господје су се успопадале једно другој у визиту, на каву, на поседак и разговор и на сваки други посао где се не ради оно чега ради се друштво састаје, него се дође што но реч само онако у разговор, па се ту претресе и кусо и репато, натрпа се и што јесте и што није, мало се дометне, нешто се

увелича а највише измисли па изађе одмуве медвед и уме се и онако, како то после није никоме било ни у крај памети. Сва варошница зуји и брује од приповетчица, измишљотина, плетака и оговарања, па се час по овај или ова нађе увређена, она се каје што је била, ова се вајка што је то и то говорила, она се тешка да није вредно нит куд ићи нит што говорити, она се опет срди што свет изврће све на зло — па тако никад ни краја ни конца.

У ту вреву и галаму удари прва посета Луке Дабића у Пејићевој кући као гром из ведра неба. „Је сам ли рекла?“ гракнула је ова. „Је сам ли погодила?“ питала је она. „Је сам ли лагала?“ завикивала је трећа. „Одмах се то видило“ тврдила је четврта. Нашло се већ и таких које су се кле ле да им је сам Лука казивао, да ће запросити Јелку. Било је и таких које су „својим ушима“ чуле где му се Јелка не знам при којој „тури“ за цело обећала, друге су је чуле где већ при „променади“ луто уздише, опет друге су их виделе, да су у једном буџаку нешто „шаптали“ а напослетку су и оне дошле на ред које су тврдиле, како су чуле да је госпођа Стана рекла да и она „није противна.“ И таман да се сведу сва мнења у једно, појавише се још и оне последње које тврђаху, да ће господар Макса покварити целу ствар, он зна да је Лука богат али да је очино имање у полак спурдисао. Отуд наста у свима дотичним круговима нова граја и препирка. Мнења се напослетку толико укрстише, да им нико није знао ни крсна имена.

Ал сви би ти језици ћутали, да су били уверени да ће ово што говоре остати тајна. Истина свака је говорница молила да се „не проноси даље јер није рада и т. д.“ али је инак уживала, када је после два три дана чула своје мишљење или измишљење у деветом или десетом и то поправљеном издању.

Таласи јавнога мнења били су сувише силни а да не запљусну и Пејићеву кућу. Било је и таки који су знали да се господар Макса и госпођа Стана не радо брину о ономе што ко говори. И ту ти је онда удешавано тако, да бар слушкиња чује шта се по пијаци говори, да млекарица праља и непознане приповеде госпођи Стани шта су чуле, да фризерка што фризира Јелку пришапне јој најглавније варошке новости а било их је и таких што су митиле господар Максиног берберина, да му каже ово или оно за или против Луке, али тек онда кад насапуни Максу до ушију па му мете бријач под грло, да се Макса не сме ни мрднути а камо ли запушавати му уста псовком.

Е тако је свет у Б. бринуо се о туђој бризи и никоме то није било ни зазор ни срамота.

Међутим се и у Пејићевој кући настанила брига. Лука Дабић изашао је већ при првој посети с варбом на среду. С Јелком је свршио већ на балу. Господар Макси као Јелкином старатељу саопштио је своју жељу укратко, у две три речи као што је то обичај међу трговцима. Јелка је била изашла у другу собу. Госпођа Стана нашла се у тај мах у кухињи. Тренутак је био да не може бити боља. После краткога увода о „допадању“ изнео је Лука на среду да он може и „кавирати“ Јелкину „алатуру.“ До њега дакле нема никакве запреке. Он сматра да је ствар у реду само ваља још старатељев благослов па да се прави „хајрац контракт“ и онда ће бити свршено.

Господар Макса је ту понуду примио „за чест“ али није рекао ни беле ни прне. Старац је мало споријн у мишљењу, кад он премишља при моле заштеној партији пикета, ваља му да се мало промисли и онда, кад је на коцки живот једнога створења, што га је он узео тако рећи на душу. Лука је молио за одговор, јер њему није до чекања, он је рад да зна што пре, да се може окренути и на другу страну. Старац је обећао да ће одговорити за три дана бело или црно — само док се мало разговори са својом бабом а и са нећаком. Девојка је још млада а не зна је л' јој све спремљено. Тако важна ствар неда се пребити преко колена, не да се решити онако снагу. Три дана нису век. Испитаће, разабраће се — одговориће. Но том су се и растали. Лука Дабић стоји три дана у речи. Отезање сматраће као одбијање. Праштајући се препоручује, да се узме у обзир да му је „девојка наклоњена“ и да су њих двоје „између себе већ на чисто“.

Данас је први пут у веку да Максим Пејић не прилеже по ручку. Запално је најдужу ћошку па хода крупним кораком горе доле по соби. По глави му се врзу крупне мисли. „Пази Максиме није твоје дете, туђе је, теби је остављено на аманет. Ако буде срећно неће ти рећи хвала, али ако буде несрећно, свет ће рећи ти си крив, што си пустио дериштету на вољу“. Све му се то на то врзе по глави. Заборавио је и на кавану и на пикет. Госпођи Стани је пао у очи брижан му изглед али она суди, биће да је хрђаво спавао или што рухно сањао. Не пита га да му не мора тумачити сан. Изишла је у чисту собу да пребраја чаршаве и пешкире и салвете, да види дал је све у реду. Баш је оком премеравала колико ће њезини и Максини кошуља да изиђе од неке старе трубе платна, кад дође Јелка те је зовну хоће — вели — теча да им нешто каже. (Наставиће се.)

Р А З Н О.

У Модошу је ослобођен од солдачине један млад момак као бор, коса му је седа а очи су му црвене. Слаба је вида.

У Београду је опет букнула ватра у великој школи. Срећа је што су је одмах приметили и погасили.

Американци су послали два велика брода са изложцима за Бечку изложбу. Овога пута изложиће они тројином више ствари но што су изложили у Паризу. —

У Америци је судски каљен један отац од 110 год. што је изопштио свога сина коме је 80 год. што га није хтео у нечему да послуша.

Његово величанство наш краљ и великн војвода српски поклонио је гладујућима у сремској и вировитичкој жупанији 10.000 фор. —

Земљорадња у Америци. По исказима у сједињеним државама америчанским за последњих 10 год. ради се двапут више винограда, осје се седам пута више хмеља, шест пута више јечма и кукуеља, три пута више пшенице а двапут више зоби него што се то чинило пре 10 година. И стоке се држи трипут више него пређе а стока та вреди 2450 милиона фор. Производња вуне дигла се 60 на 100 милиона фуната годишње. Вредност обрађиване земље цени се данас на 18000 милиона фор. а год. 1850 вредила је та земља само 6000 милиона фор. —

У Новом Саду догодио се почетком ове недеље грозан случај. На варошком металишту ради апсеници одвајкнут краљ. суда под надзором пандура. Тако је један од тих несретника одмарајући се од посла хтео да уме пушку од пандура и шта је било? Иста пушка се одвоје те погоди тог несретног апсеника баш у срце, да је на мах остао мртав. Исти је из Бечеја по имену Илија Радајловић било му је истом 20 год. а суд га је држао притворена што је нехотице убио човека.

Женскиње на науци. Пре неки дан проглашено је лицеско свеучилиште једну рускињу за доктора права. Знамо да имаде у Швајцарској и Српкиња које уче медецину. Њери г. Н. Ниникенића уче у Цириху на филозовском одељу професору.

Вароши Бања и Холдмезе Вашархељ постале су слободне кр. варошн.

У Лондену је осуђен неки богати Мирган што се венчао са 9 жена. Осуђен је због бигамије. Има му 40 година, лен је човек а кеса му је масна — није чудо што су се толико отимале жене за њега. Док је он на 10 годишњој робији, туже за њим денет кукавица и не знамо колко сиротиња.

У Аргентину је пронађена нова бидька од које се може начинити материјал за хартију.

Молер Черчак што је насликао дивну слику „Робље у Турској" довршио је сада још дивнију слику за владику Штросмајера. Слика је из црногорског живота, где свеша налази на бојишту рањеног војводу.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Кинкинди је умро диштрикгски велики капетан Лазар Видић, кажда га је ударила баш у скупштини диштр. представништва кад је говорио како се неправедно регрутује по диштрикту.

Кнез Милан пошао је с великом свитом у Шабац, да обиђе Дрину и да лови по шумама.

Русија прибира војску да почетком маја удари на Кину.

Сабор у Пешти одобрио је два милиона фор. да се доврши сталарски канал.

Вели да ће тај канал много коштати а слабо ће бити најде од њега.

Јоца Груборовић познати конгресни посланик пуштен је из затвора у ком је одлежао готово годину дана стојећи под истрагом да је дивао буну. Суд га је осудио на један месец затвора. 9. месеци што је одлежао то се дакле не узима у рачун јер се суђења не хитн.

Груборовић је апеловао на виши суд.

Краљ. комесар бар. Мајтењи дао је у прошли четвртак на новосадској агенцији уапсити г. Корнелија Јовановића кад је исти хтео да иде у Земун својим болесним рођацима. У апсу је Јовановић био премештан и одузета су му три приватна писма једно Вучко а два женска писма, који је краљ. комесар распечатио. Цео Нови Сад се у толико вешма чудко овом затвору путника човека, што за њега нити је знао начелник варошке полиције нити суд а то су власти које по закону могу некога затворити, ако је на њему основана сумња да је учинио или хоће да учини какво зло.

Јовановић је пуштен тога дана после подне.

У Пешти је хтела влада да заведе мађарску банку за одбитковање, и тога ради се начинила у Бечу читава галама, као да ће се опет тискати мађарске банкноте, па је краљ. позвао главне угар. министре у Беч да се изведе та ствар на чисто.

Босански везир Асим Паша растерао је црквену скупштину српске општине у Сарајеву те се тога ради узрујало тамошње Српство.

У Сиску је умро честити Србин народњак Сава Малинук ваљан и уважен трговац.

У Пешти држи министар Трезор конференцију поводи су неки Срби посланици на угар. сабору а отишли су на исту дали знаки дали незнани и владика Грујић и архимандрит Анђелић.

Угарско домобранство умножиће се са 18 коњаничких пиздрона и 20 пешачких батаљона. —

У Турској је поштрена наредба о пасошима. Сваки путник који путује мора имати турске пасоше тако звани „тескере".

Његов. Величанство неће је наименовале овај одбор што ће предлагати у што да се уложе новци што су добивени од граничарских ствн.

„Пешти Напло" пише да у Пешти неће бити конференције о српском конгресу него је мин. Трезор звао само српске Грујића и Анђелића да се сњима о томе договори. Анђелић се опомад вратио преко Темишвара у Н. Сад.

Тахир Паша именован је за војног гувернера у Босни.

У Паризу и у целој француској влада велика радост што је већ потписан уговор да се Немци селе са земљишта које су поседнули док француска не плати ратну глобу.

У Шпанији је послата у министарству ради именована војених часника.

Карловачка гимназија добила је јавност и држаће ове године испите зрелости. Патронат смера да изгради нову велику гимназијалну зграду у којој би била и богословија.

Директор нове католичке гимназије у Н. Саду Месарош постављен је и за надуправитеља панчевачке реалке.

КЊИЖЕВНОСТ.

х — Баш сад добисмо књигу: **Нове мере у Аустро-угарској** написао Мита Петровић професор учитељске школе у Сомбору. У књизи се казује, лако и разумљиво зашто се уводе нова мера, показује се шта је то метр и метрска система, излажу се мере за дужину, површину простор и вагу. Разлаже се даље шта је пропоручило метрску меру да њоме мери готово цео свет. Тумаче се десетични разломци у четир вида рачуна. Из закона којим се уводи та мера изведено је и протумачено је оно што је најглавније. Уа то је доста уз књигу четрнаест таблица за претварање старих мера у нове, и за налажење цена у тим новим мерама кад се знају цене старих мера. У сваком облику књига је она добро дошла сваком учитељу, сваком трговцу, обртнику и занатлији једном речи свакој школи и свакој кући. Ми је тим пре можемо да препоручимо, што је нова мера ево на прагу а ваља је знати и учити ради своје користи. Књига је повелика и стоји у књижари браће Јовановића у Панчеву само 20 нов.

ШЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српско народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од реда ованих слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 12. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 25. МАРТА 1873. ГОДИНА III.

ЦРНА ГОРА НАПРЕДУЈЕ.

Трећа самостална славенска држава — јуначка Црна гора спрема се и оружа се на велики корак на културном пољу пошто је добила свога Ликурга или Солона — свога законодавца, — који ће јој написати и уредити нов законик. Црногорска се је влада недавно — како дознадосмо из руских и наших новина — обратила на пријатељску руску владу с молбом, да јој да славног научењака и пријатеља славенскога права Дра Богишића, учитеља на свеучилишту у Одеси, да дође на Цетињу, те састави Црногорима државни законик. —

Нашој овостраној браћи Србима можда неће бити познато, да Црногорци до сада неимадоше писаних закона; до сада је се тамо судило и равнало по старим обичајима, навикама и предању, која прелазаху од рода на род; било је дакле само устмено право. Пре косовске битке имађаху Срби свој законик и то „цара Душана,“ потом када их је кнез Милош јарма турскога ослободио, устројише нов законик по примеру данашњег изображеногa света. А Црна Гора — та славенска државица — која је жив доказ, шта може створити мала ал' јуначка сила за народну слободу — та славенска усконица, која беше дуго и дуго после косовскога пораза једино прибежиште Србљима под турским јармом стењајућим,— неимађаше времена бавитисе са књигом. Тек онда, кадно је мудри црногорски владика Данило своје духовенско достојанство пререгео, те се на светско становиште поставио и кадно је у данашње доба неупотребиму духовну владу заменуо са световном влашћу — зато се туде доба просвете. Од онога времена почеше школе утемељивати, те се за ово кратко време сви могући културни заводи уведоше; са законима бити ће туда сада и судска реформа уведена.

Руски министар народне просвете несамо радо даде допуст Богишићу, већ му шта више жарку жељу његове владе на срце метну, да буде братинскому народу црногорскому у тој ствари на корист. Богишић је пре месец дана одпутовао преко Трста у Млетке, гдеће у том доста мучном и огромном послу неке славенске рукописе проучити; — па се потом у Црну гору упутити, где жели дужег времена међу народом тамошњим боравити и живити, да тако упозна све правне обичаје црногорског народа. Задатак му је врло тежак, јер овде се неиште туђе законе просто превести и увести, већ све изградити на славенској подлоги и по примеру, нарави и особитости славенскога народа. —

Да има Црна гора у свези са појединим славенским државама лепу будућност, о том нетреба двоумити,— јер она по природном праву и положају утиче над Арбанију, Херцеговину и оближње крајеве, па јој и сам један талијански знаменити повестничар зарад тога пророче велику будућност. —

Да се тој будућности приметно и посве правилно црногорска влада приближује, видимо и отуда, што неуморно ради за свој културни напредак; но не само то: цело српство као и југославенство признаје, да је кнез Никола у том правцу најзаслужнији муж, те стога је он међу својом српском браћом одвећ љубљен и ваљда има најмање душмана, а највеће признање туде у својој држави.

Да се и ми тому појаву и напреду наше браће, као крв од исте крви, од свег срца радовати можемо, држим, да ми није овде од потребе даље доказивати. Као што смо вазда братским учешћем пратили Црну гору у њезиним бојевима за слободу, тако уживамо и сада, када је видимо где напредује просветом, која је најјача полуга слободи!

У Вуковару на акатисту недељу 1873.

Милан П. Јовановић.

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

II.

У човечијем телу има разних справа с којима он осећа ствари што су около њега у природи. Те се справе зову чула, и има их нет на броју. Кожа нам осећа топлоту и хладноћу и сваку тварку која је додирне, ухо осећа звукове, око светлост, нос разне мирисе, а језик укусе. Мн не видимо многе ствари, што у истини постоје, али ми осећамо сваку једним од

ових чула. Тако н. пр. ми не видимо ваздух, јер је провидан, али ми га осећамо кад мајамо руком тамо овамо, јер тада ударa о њу као ветрић; не видимо ни мирисе у ваздуху али нос нам ипак осети, имали их и какви су. Ухо ће нам осетити и најслабији шум и казаће нам од чега је, па све да се находимо у мраку. Та чула су наши први учитељи јер они нас уносиају с околином у којој живимо и подстичу нас да опажамо све и да размишљамо о свему, што њима осетимо.

Није потреба да угледамо што, па да се уверимо да постоји: о ваздуху се најмање размишља за то што га нико не види, на ипак је тај ваздух такво силно тело, каквога само може да замисли ум човечији.

Погледајмо само на једном примеру. Узимо једну празну бешику, дахнимо у њу два—три пута, па онда јој добро завежимо грло. У њојзи има само мало ваздуха. Положимо је сад на врућу пећ. За мало бешика ће почети да бубри, све више и више, док се сасвим не напне. Ако још дуже стоји у топлоти, тако ће се напети, да неможемо прст да утиснемо у дуварове њене. Ако је сад скинемо с пећи и метнемо је на какво хладно место, опет ће да се сроза, ако ли је још један часак само подржимо на топлоти, тако ће се силно напети, да ће да пресне. То је било само мало ваздуха у њојзи, што јој је распрело, на ипак беше у томе ваздуху више снаге него у најјачим прсима, јер да се ма како напрегнемо дувајући у бешику, ми је неможемо распрснути.

Из овог простог примера видимо, да је ваздух тело као и друго, н. пр. вода, и ако га не видимо. — Јер кад би исту бешику напунили водом завезали је, на онда загрејали воду у њојзи, она би исто тако прсла. Друго видимо из тога опита, да се ваздух, као и друга тела, шири у топлоти, а купи у хладноћи.

Из тога ширења ваздухова у топлоти долази једна појава у природи, која је веома занимљива, а то је кретање ваздуха или као што се обично зове ветар.

Да видимо ветар у малом. Кад подржимо руку поврх једне загрејане пећи, на ћемо осетити да смо у неком топлом ветру. Ми га зовемо јара. Да је одиста ветрић, уверићемо се кад унесемо у ту јару једно танко перце, јер ће овом да лети на свод од собе. Узрок је овоме појаву тај, што је ваздух, кад се загреје и рашири, лакши, него кад је хладан, а зато што је лакши бега горе, као оно зејтин што бега горе, кад га смешамо с водом, што је лакши од воде. Из истог узрока је ваздух у соби хладнији на патосу него горе на своду, почем онај који се загреје бега горе. Наша кухиња била би пуна дима, да загрејан ваздух не измиче горе кроз димњак те одвлачи собом дим из куће; међутим улази хладан гушћи и тежи ваздух кроз врата у кухињу, и јури као ветар у пећ, те потпирује све из нова пламен у њојзи. То је ветар у маломе.

Наша је земља у великоме то што је у маломе наша кућа. Кад седимо у врућој соби, на отворимо прозор са улице или врата од хладне собе, што удара на врућу, осетићемо како отуд пири хладнији ваздух или ветар. Томе је узрок, што је топао ваздух ређи, на онај гушћи са улице улази да га изједначи. За то има свакад промаје оздо на вратима или на прозору, и те промаје ваља да се чувамо, кад смо загрејани, да неби захладнели. Исто тако је на великој земљи. Нека места су песковита, која усишу више топлоте од сунца, и на њима се ваздух брже загреје; нека су застрта шумом и растињем те се спорије загревају; још спорије се загревају она, која су застрта водом. Кад се сад ваздух на сухим равницама обдан добро загреје, и зарад тога пође у висину, покуља онај из хладнијих предела да заузме његово место и да се изједначи с њиме, и тада је ветар у оном пределу, куда пролази тај хладнији ваздух. Негда се ваздух креће споро, и ми га зовемо тада поветарац, ако иде брже ветар, још брже, бура, а кад се веома брзо креће оркан.

Као што вода, када се брзо креће (бујица) руши дрвеће и камење, исто тако руши их и ваздух или ветар. Умерен дах његов креће огромне бродове по мору, као лаке лушке од ораха, а ми знамо из наших предела, каквом лакоћом покреће ветар кола од ветрењаче. А кад је струја ваздуха брза, као у оркану, онда јој не може ништа да против стане: све ће да обори; разгњевљен ваздух тада просипље ужас по земљи.

Кад сазнамо узрок ветру, онда знамо и то, за што у нашим пределима лети има јачих ветрова него зими, јер лети сунце местимице јаче припече. На исток узрока најјаче су буре у жарким пределима. Мало има дана у години, кад је ваздух сасвим миран и то је добро, јер тим кретањем ваздуха оживљава се цела природа, као онс ватра што се оживљава, кад је ваздух ближе са свију страна. Из појачих ветрова обично има мање болештина по варошима, јер се тада ваздух прочисти.

Најјача је снага у ваздуху, кад се две противне струје сукобе. Тада се цела маса ваздушна завитла, и поче онамо, куд је ишао јачи ветар. Ова је појава зове вихор. У жарким пределима вихори односе читаве куће собом, а лакша тела уздижу у висину, као код нас сламке са земље. Мало је која година да се у жарким појасима не догоде ужасни оркани, који направе грдне штете по земљи.

Није ли боље што је ваздух провидан, те га не видимо? Какав би нас ужас спопао кад би издалека могли видити целу атмосферу, како се вала све ближе и ближе к нама, кад се ужасавамо и од оно мало

воде што се иза јаког пљуска ваља с брда у долину?! Највећи пријатељ земаљском животу — ваздух, постаје где што његов најсилнији душманин. Баш за то, што нам где што постаје душманин, ваља боље да га познамо, да би се лакше могли сачувати од њега.

—*А*—.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

IV.

Рекосмо да по новој уредби несме учитељска плата бити мања од тристотине фор. осим стана, нужног огрева и баште најмање од $^3/_4$ јутра.

Ту исту плату одредила је уредба и учитељицама на женским школама или било да су у нижим разредима мушке школе. Уредба налаже даље да се дојакошни депутати имају разрачунати у новцу и издавати од јако у новцу. У том рачуну поступа се овако. Узме се цена житу, кукурузу итд. од последњих 10, година и кад се то сабере и на десет делова подели онда је десети део тога процесом вредност тога депутата у готовом новцу. У том погледу није мораље. Учитељ и општина могу удесити да се плата и одјако издаје нешто у депутату нешто пак у новцу. Ако им је воља да се то тако уреди, онда се отоме начини уговор, који важи кад га епарх-школ. одбор потврди али не важи за навек, него док је само тај учитељ у тој општини.

На многим местима има тако званих учитељских земаља — учитељских сесија баш као оно и поповских сесија. Ретко је где пуна сесија а колико било да било, уредба наређује за те учитељске земље да ће их учитељи уживати у нарави и да се приход тај што учитељи беру са те земље неће урачунавати у ону плату од 300 ф. По овоме дакле нит може општина таке земље одузети, нит може урачунати у плату.

У обзиру учитељских станова наређује уредба да се тај стан састоји из две собе, кујне, подрума, коморе, штале и шупе. Огреп добијају учитељи од својих општина како је где обичај, но где то давање огрева учитељу не за школу, него за грејање његовог стана није било уобичајено, ту га има општина одјако давати али у оној врсти огрева, какав се у месту већином употребљава. Где се ложи већином дрво, ту ће и учитељ добивати дрво, а где слама ту сламе. Но оно што рекосмо за депутат, то важи и за стан огреп и башту. Општина и учитељ могу се ту погодити да се то накнађује учитељу у новцу, али и то важи само за тог учитеља, који то уговори са општином и то се мора подносити епарх. школ. одбору на одобрење.

Имаде у нас хвала Богу леп број општина које су и пре ове нове уредбе толико поправиле плате својих учитеља да су исте много веће него што је плата у овој уредби. Те веће плате несмеју се по-водом ове нове уредбе смањивати а све оне плате што су мање него у овој уредби, имају се одмах повисити. Кад се једном учитељска и учитељичка плата потврди, то се она неможе никако смањивати, нити без одобрења епархијске школске власти измењивати.

Као што је повторна школа нови и то важан и велики посао учитељу, то ће учитељ на селу добијати у име исте 40. фор. а у вароши најмање 60 ф. годишње.

Сва та плата учитељска иде од дана када учитељ прими своју службу. Плату у готовом новцу прима учитељ месечно у напред а половину плате у депутату и $^3/_4$ огрева издаје му општина у месецу октобру а оно што остане у марту месецу.

Болесном учитељу да је ев помоћник и то само за годину дана и тај помоћник ужива онда само половину учитељске плате. Тога помоћника именује епарх. школски одбор.

На многим местима туже се наши општинари, да нису у знази да казне новчаном глобом родитеље који неће да шиљу своје деце у школу, даље да нису у стању да својом влашћу покуше учитељску плату. У овој новој уредби одобрила је држава да ће политичке власти, кад то општина буде захтевала, дати екзекуцију да се утерају и те глобе а и учитељске плате.

Још ћемо овде да споменемо да као што општина не може учитељу да одкаже службу кад хоће, тако и онај учитељ који би хтео да остави своје место, мора то својој општини јавити најмање 4 месеца у напред и мора служити до краја оног школског течаја у ком је службу одказао.

У трећем делу свим говори нова уредба о школама, у којима се спрема наша омладина за учитеље и учитељице на основним школама. Таких учитељских школа или што но кажу препарандија има за сада једна у Сомбору, а подижу се још две нове једна у Пакрацу, и једна у Горњем Карловцу.

Из тог дела нове уредбе навешћемо само оно што је најглавније. У учитељску школу примају се само они питомци који су здрави телом и душом, када наврше најмање 15 година живота и када сврше четир дољна разреда гимназије или 3 разреда реалке. У Пакрацу и Гор. Карловцу примаће се за сада и они који су мање школа свршили али ти морају бити из пакрачке, будимске и горњо-карловачке дијецезе; ако су свршили ове науке што их рекосмо то се примају одмах у другу годину а ако су свршили 6 разред реалних или 8 гимназијалних или богословију, то свршују учитељску школу за годину дана. Младићи пак који су положили испит зрелости, или богословију или су били годину дана на свеучилишту примају се у учитељску школу само да слушају оне предмете, које нису учили и да се практично вежбају у учитељском раду и свршују учитељску школу за год. дана.

Велика је добит и леп је напредак по дух времена што се у нашим препарандијама уче мушки и женски препаранди у један мах заједно. На томе нам завиде и сами Немци. Женскиње се примају учитељску школу ако су навршиле најмање 14 година иако су свршиле српску девојачку школу али као што још за сада нема те школе, него ће се тек подићи, то ће оне имати пре но што уђу у препарандију, да положе пријемни испит из наука, који за тај испит прописане главна управа наших школа.

Препарандије се уче 3 године дана и уредба је означила много више наука, што их ваља да знају наши учитељи, да буду као што ваља спремни за свој лепи позив. И то је један разлог више да се постарамо за бољу плату наших учитеља, јер ће нама учитељи одсада бити боље спремљени.

Као што је учитељовање било досада у нас врло неблагодаран посао, јер је сваки, кад је толико година учио могао да нађе занимања од кога је имао боље наплате, то је ова уредба да би примогла сиромашније питомце тих школа уредила, да им се издају штипендије од 83 ф. из народног фонда. За сада ће бити више од 50 таких стипендија, које у Сомбору, Пакрацу и Горњем Карловцу.

Наши богатији људи треба да се угледају на покојног владику Платона, те да остављају стипендије за изображење учитеља, јер са стипендијама за остале струке прилично смо снабдевени. —

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ

IV.

Свакоме месту припадају само место (село, варошица, варош) за тим како је где предео њиве, виногради, шуме итд. тако да се донекле простире хатар или земљиште тога места и тек од уске почне земљиште суседнога места. Свако место заповеда на свом земљишту, баш као оно „моја кућа, моја слобода,“ чува своје међе и границе и паши да му суседи не отуђе што одонуд. Тако је то исто и у држави. И држава има своје међе, има свој простор и земљиште где господари влада те државе а изван тога земљишта зачиње већ страна држава, што но неке има земља — иноземство. У неке је државе већи у неке мањи простор и земљиште али свака чува брижљиво своје и којој год нападне на то земљиште, тога она одбија и самом оружаном руком.

Угарској припадају и друге земље у којима такође влада угарски краљ. Све те земље зовусе укупно **земљиште угарске круне**. Под угарску круну спадају сад 1. Угарска са Ердељем 2. Приморје с Реком 3. Троједна краљевина: Хрватска, Славонија и Далмација 4. Војена граница.

Ердељ није био увек уједињен Угарској. Кад су Мађари заузели Угарску, заузели су и Ердељ тако да су обе земље биле уједињене све до битке на мачком пољу. То је тако трајало до 1696 кад престане ердељски кнезови да буду самостални. Леопод I. оновремени аустријски цар и угарски краљ, прикључао је истина Ердељ угарској круни, али га није уједињно с Угарском, него му је дозволио, да има свој засебни сабор, своју одељену владу. Године 1848. донесе и угарски и ердељски сабор закон, да се обе земље уједине, али то уједињење изведено је истом 1868 год. када је угарски сабор укинуо и засебну владу ердељску.

За приморје и Реку још траје спор међу Угарском и Тројединцом, да ли да спада непосредно под Угарску, да ли путем Тројединце. За сада спада непосредно под Угарску. Река је на мору, и зато је важна по Угарску, јер земља која има мора, може по њему да општи и да тргује са целим светом, те да диже своју снагу и богатство.

Хрватска, Славонија и Далмација спадају одавно угарској круни. Што се каже тиче Хрватске и Славоније, оне се год. 1848, у истини одцепиле од Угарске. Далмација је бивала разне судбине, и тек је концем прошлога века од своје воље покорила се угарском краљу. Но у напоч свој вољи њезиних становника, и жељи Хрвата и Мађара — још није придружена Хрватској и Славонији, него управља њоме, као аустријском покрајином бечка влада.

Год. 1868. склопљена је нагода о положају Хрватске, Славоније и Далмације на прама Угарској. По овој нагоди чине Угарска, Хрватска, Славонија и Далмација једну и исту неразделиму државу, угарски краљ краљује и осталим земљама. Заједнички сабор у Пешти обавља послове, што се тичу трошка владаочевог двора, новачења, домобранства и војничке дужности, даље ствари порезе, финансије, трговине и обрта, а тако исто и оне послове, што су заједнички између угарске државе и осталих земаља владаочевих.

У то име шиље Хрватска и Славонија из свога домаћег сабора у Загребу 29 посланика на угарски сабор у Пешту. У свим тим побројаним заједничким стварима извршна је власт и за Хрватску, Славонију и Далмацију, угарска влада у Будим-Пешти, али да би били сачувани интереси тих придружених земаља има у тој средњој влади и један министар за Хрватску, Славонију и Далмацију, а у министарству домобранства, финанције и трговине имају посебна хрватска одељења. Сваком другом ствари, што овде није споменута као заједничка, као што је то богочаст и јавна наставa, правосуђе и унутарња управа, управља Хрватска, Славонија, и Далмација самостално својом домаћом владом, којој је начелник бан, и домаћим сабором у Загребу, а Угарска је у тој нагодби обвезала се, да ће поправити, да се Далмација у истини придружи Хрватској. Но ова нагодба ће се на захтев сабора у Загребу по ново и боље уредити, о чему сад баш расправљају два одбора обих сабора.

Војена граница је она уска пруга земље, што дели на југо-истоку угарске, а на југу хрватске покрајине од турске царевине, односно од Србије и Босне. Ови предели биле су тога ради на војничку руку удешени, да бране границу од Турака, а устројени су тако под Маријом Терезијом. Свака здрава мушка глава, када јој је било 20. година, дужна је била да служи у војсци. По овом строју, наравно да су војнички часници и судили и управљали том земљом. У старија ратна времена била је војена граница веома важна, јер је била оружани штит, што је закаљано државу од азијатске навале, и осим тога били су наши граничари јегро државне војске, и прославили су име нашег оружја по целом свету. Сада је граници већ престала њезина важност, те се од год. 1868. амо развојачује, и долази под грађанску управу. Становници јој биће као и остали грађани дужни да служе у војсци.

Земље, што их овде набројисмо, чине укупно земљиште (територију) угарске круне, и свакоме је грађанска дужност, да брани крвљу и имањем целокупност овога земљишта.

— Угарска била је још од постанка свога **уставна монархија**. Испрва су Угарском владали кнезови и војводе. Кнез Стеван назвао се године хиљадите после Хр. краљем, а отуда се и земља назвала **краљевином**. Већ и у оном уговору, који је уговорен са Арпадом, када је он изабран за вођу, било је напоменуто, да вођа мора споразумно са главарима и првим људима управљати земљом. Доцније су многи закони обележили ово утицање великаша у земаљску управу. Тако ћемо споменути, да је за краља Андрије II-ога год. 1222 донесен закон, који се са златног печата, што је о њему висио, зове и златном булом, и којим су утврђене старе слободштине земље. Угарски устав рачуни се међу најстарије уставе у свету, али су га народи у Угарској у свако доба бранили од сваког нападаја.

Но у старије доба нису сви становници у земљи уживали уставна права и слободе. Све до год. 1849. уживали су та права: 1. Виша јерархија (владике, митрополити). 2. Свеtска госпоштина (властела). 3. Племићи. 4. Краљевске варошн. Народ, простота, била је искључена из уживања ових права и слобода.

Но у овом погледу учињени су знатне промене закони од 1847—8. Ови су преиначили угарску краљевину у уставну представничку монархију, завели су једнакост и у неку руку равноправност свију земаљских становника пред законом. Најглавнији закони од 1847—8 јесу они, који гласе: 1. О одговорном угарском министарству. 2. О томе, да се сабор има састајати сваке године. 3. О томе, да саборске посланике не бирају само племићи и краљ. варошн, него сви становници у држави, која је у то име подељена на изборне округе. 4. О томе, да све терете (порезу, војничку дужност) сносе сви без разлике једнако. 5. О томе, како се укида робота (кулук) десетак и спахинске дације.

Закони од 1848 године јесу дакле велики корак у напред.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

31. **Стрижење марве.** Сад су на многим местима сточари почели за лето да стрижу своју марву, те је за тај посао неки Енглез изумео врло добре маказе, које се продају у Дражданима у Шуберта и Хеса по 10 фор. а врло су згодне.

32. **Кромпир** је тако важна рана да ћемо но „Господ. листу“ да саопштимо неке главне ствари о сејању кромпира, да нам труд око њега не оде у тартањ. Неки држе да је крупан а неки да је ситан кромпир добар за сејање. Ситан кромпир није с тога добар што је у њему мало хране за нову клицу, ако је још ко томе и незрео, онда узалуд мука. Није добар ни крупни, ако има много пупољака, јер ће се сувише ситнити у стабло па ће омалити у плоду испод земље. Најбоље је семе здраво и подебље зрно (гомоље) али га ваља разрезати на комаде но 3 највише четир ока (пупе), ако из њега потерају две стабљике довољно је. За сејање није кромпир који је у подруму проклијао, исто тако неваља ни оно зрно што је јесенас од влаге у земљи проклијало. Док ми ово пишемо већ су многи посејали кромпир по баштама, али на њиву га није пробитачно прерано сејати, јер се земља још није осушила од зимске и пролетње влаге а кромпиру шкоди сувишна влага. Кромпир воле дубоко узорану, меку земљу. Ако немаш таке већ по себи меке земље, онда ти ваља тврду и жилавију земљу, чим се довољно осуши нагнојити, дубоко преорати, добро подражити, те онда отрачем плугом плитке бразде повући, унутра кромпир пометати и истим плугом заорати. Тако посејан кромпир лежи као на мекој постељици, лако ће проклијати, имаће довољно влаге. Ко не сеје кромпир под плуг, тај га може мотиком закопати. Не сеј кромпир у густо, јер гомоље (кромпир у земљи,) не расте на коренү, него на засебним подземним ограницима, који се преко лета развију. Што су ти ограници крепчији, то ће тим крупнији да буде и кромпир, а нити ће ти ограници бити снажни, нити ће истерати крупним зрном, ако су куњице у често. На реће посађен кропир лакше се окопа. Густи бокори држе више влаге у земљи, а сувишна влага шкоди кромпиру. А има и нека кобна болест што тамани кромпир већ од више година, где је кромпир на густо посејан, ту ће га та болест љуће таманити. Сваки бокор ваља да има четир квадратне стопе простора. Међу кромпиром не треба ни пошто трпити коров, јер он поддржава влагу и распловљивање плесни, одбија топлоту и пречи слободну промају зрака. Код обрађивања

кромпира, најважнији је посао загртање кућица, свака треба тако да је загрнута, да се лако вода одвраћа од ње. Увек је боље доцније загртати или боље огрћати кућице јер се оне не ће пре времена слећи, те пречити приступ ваздуха. Чешће грћање пријa кромпиру.

33. **Кокошија јаја.** Године 1843 — 47. увезено је у Енглеску 73 милиона кокошијих јаја. од 1847 — 52 103 милиона. од 1852 — 57 већ 147 мил., од 1857 — 62 пак 163 мил. год. 1864. 335 а 1866 438½ мил. а та јаја вредила су до 11 милиона фор. У Француској се троши годишње 2000 милиона јаја. Париз сам троши за 12 милиона франака. Год. 1866 примљено је за извоз јаја из француске 42½ мил. франака. У Дустро-Угарској снесу кокошке до 2400 милиона јаја, отуд се нешто шиље у Енглеску, и то у сандучима по 120 ком. у плеви и тринјама. У Беч је год 1868 донешено 48 мил. јаја. Из дана у дан троши се све више и више јаја те свака газдарица луто греши, ако не отхрањује кокоши.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Новом Саду 21. марта. Прошле недеље биле је време суво и ведро. ветар је дуго и биo је прних дана попадан. Биле је и мраза. Местимице су оштећени виногради. За лето је све већ усејано, зимски усеви стоје до сада свуда врло повољно, хладне ноћи задржале су их нешто у развитку. али то је добро по њих. Туже се, да је решина местимице оштећа. Вода у Дунаву опада, али незнатно.

Житна радња. На панчаским пијацама остале су старе цене. — На пештанској пијаци слаба је воља за радњу. Више је довежено, но што је промењено. На осталим пијацама у земљи живо се нуки, јер економи виде, да усеви добро стоје. на ноће да се користе овим добрим ценама, те продају што су сачували. Пештански млинови купују, колико им најнужније треба. не узеше више од 80.000 центи. Цене су пешчиним прних дана прошле недеље пале за 25—30 нов. 17 (29.) марта обележене су ове цене: 86 *fl.* 7 ф. 50—65 н., 85 *fl.* 7 ф. 40—55 н., 84 *fl.* 7 ф. 35—45 н., 83 *fl.* 7 ф. 15—30 н., 82 *fl.* 7 ф. до 7 ф. 15 н., 81 *fl.* 6 ф. 85—95 н. Узанеспеница у осетковној роби за на пролеће 7 ф. 15 н. за сент.-октоб. 5 ф. 65—62½ н. У ражи слаба прода, цене старе. Зоб и је продато 15.000 меца за онданшни потребак по 1 фор. 65—70 н., но 50 фун. Пролетна већ 1 ф. 62—63 н. јесења 1 ф. 63 н. Кукуруза умерено пређаши старом ценом. Бележени: банатски 3 ф. 55—60 н. пештански 3 ф. 50—55 н. Банатски за мај-јуни 3 ф. 60—62½ н.

Радња с вуном. За немачки рачун купљено је прошле недеље 600 цен. Воља готово никаква. Продато 400 средње чешљане по 106—107 ф., 60 цен. средње једнострине по 93—95 ф. и 100 цен. пенчане једнострине по 68—70 ф.

Радња са свињама. Радња у Шпегибруку сназна, лаке свиње добро иду. Тешкима нема купаца. Цене: угар. и србијан. од 260—400 *fl.* 30—31 н. србијанске пливинске од 220—260 *fl.* 29—30 н., шпакле 29—29½ н. тешке за експорт 30—30½ нов. Дотеране: Из доње Угарске 3620 ком. из Ердеља 800 ком. из Србије 2510 к. из Влашке 420 к. са села 50 ком. угар. железницом 850 к. свега 8310 к. Извежене у разне крајеве 8560 ком. остало на тргу 56,050, од којих је 15,660 у акционим оборима.

Радња с разним производима. Маст 31—32 ф. без буретa. Сланина 29—30 ф. Лој 28½—29½ ф. Шкиске би добро пропливале, да су боље врсте. Лошије је стигло нешто по 13 фор. од год. 1871 у вредама одоше брзо по 10½ ф. Цеферни мед 21½ до 22 ф. Шишарка терција по 7 ф. од год. 1871. угарскеј најбољој врсти цена је 15—15½ ф. од 1872-ге 23—13½ ф. Пекмеза је мало по 17—18 ф. прекањски је по 12 фор. Угарске кравије коже 22—25 ф. воловске 30—35 ф. по пару. Коњске су по 11½ до 13½. Телеће без главе 145—150 ф. с главом 130—135 ф. Овчије коже србијанске и турске 128—142 ф. бачке и банатске 140—155 ф. по 102 ком. Јагњећијих нема на тргу.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VI.

Кад је Стана ушла с Јелком у собу стајао је старац на сред собе. Решио се, али хоће да чује, шта вели баба шта девојка?

— А шта си се ти старче укипио насред собе? Часни те и с човеком — вађда ти није колац у леђи. —

— Окани се бабо лудорије, него седи да те нешто питам. Седи и ти Јелко тебе се то тиче — дете моје — још највећма. —

— Дед да чујем, шта си исписао из те твоје смрдуре. Куриш баш као да си испод черге. —

— Овај се бабо тог дивана. Него слушај, Лука Дабић запросио је данас нашу Јелку. Шта ти велиш бабо? Шта ти дете моје?

— Шта, шта, Лука — Јелку? Е није него роткве, — рече госпођа Стана чисто горопадно. —

— Јест слатка тетко и течо. Он ми је то рекао још на балу, да ће ме просити. Питао ме је, да л ја имам вољу да пођем за њега, па да живимо у Бечу ил у Трсту где је меня воља. Кад нас је допратио кући, ја сам му рекла да хоћу, али нек пита вас. —

Старца опињуше те речи баш по срцу — Стани је застала реч у грлу.

— Ал дете моје ти Дабића и не познајеш, тек си га сад први пут видла. Ја сам се радовала да ћеш ти и Милош бити таман пар људи. Та ви сте се још из детињства лепо гледали на откуд сад Дабић? —

— И ја сам тако мислио — рече стари Максим жалостиво.

— На Милош ме није просио. — Ја му се тек нећу наметати! —

— А како ће и да те проси, кад ти све једнако сањаш о Бечу, о великом свету, о каруцама, о господству и богатству. Милош нема свега тога али има у глави а то не гине, Перко, никада. Ја ти кажем он је ваљан човек. Благо оној која га добије. —

— Ја ти и то морам рећи Перко — да ми после не кажеш, да ти нисам рекао — да је Дабић већ у својој четрдесетој години.

Да није твоја прилика. Ја га знам још кад је дете било. Није се никад владао као што треба. Био је увек свакојаки и да му није стриц оставио своје имање — он га својом памећу никад неба стекао. И овако не знам докле ће трајати. Ја ти рекох Ђерко. Ти си одрасла па можеш сама судити. Боље сад и да одречеш него да се доцније кајеш. Ја му нисам обрекао — јер ти ћеш с њиме живети. Нећу да те наговорим ни ноћи, ни остани. Млада си, не хити ти се. А таки као што је Дабић не гину ти и доцније!—

— А ја сам му течо дала већ реч на нећу да—

— Та што си ти дала, то још није ништа. Ја те дете моје не силим, како изабереш, онако ће ти бити. Ал ти кажем у место твог покојног оца: Дабић није твоја прилика! Добићеш ти и бољег друга. Не мораш ни за Милоша. Он те није искао. Наћиће се већ — та ти ниси сирота девојка, да се бринеш да ћеш пјести седе.

— А ја ти опет кажем и твоја покојна мати неби ти то никад одобрила. Није Ђерко сва срећа ни у богатству. Главно је да буде мир, срећа, љубав и задовољство. —

— Ја ћу бити срећна и задовољна ако пођем за Дабића. —

— Е кад је тако Ђерко а ти пођи с милим Богом! Да не рекнеш да смо ти ми утукли срећу. С нашом вољом није, али ти ради како те Бог учи. — За три недеље ће бити сватови. Ја ћу писати владици нек вам да дишпензацију. Бабо је л дете опремљено? —

— Та већ помоћићемо се како знамо, — рече Стана жалостиво.

— Не бриште се слатка тетка. Ја ћу бити срећна и задовољна. — Хвала вама што сте се досада бринули за мене. Ја вам то нећу заборавити. —

— Дај Боже Ђерко. Ја ти желим као свом рођеном детету — рече госпођа Стана тужно и пуз образе јој се скотрљаше две крупне сузе. —

Јелка полуби течу и тетку у руку а господар Макса рече да ће сутра однети Дабићу лично одговор и уредити све као што треба. Рече и узе шешир те оде мало да се прође. Није му ни до кавање, снуждно се што је та ствар тако испала. „Бог срећу дели“ тешко се стари Максим и кад није већ другчије, оно нек је и тако.

Јелка је отишла једној другарици с којом је тако живела, да су једна другој клиниле своје највеће тајне.

Само је госпођа Стана остала дома. Седела је сама тужна на дивану па је премишљала свакојаке мисли. Да јој је ствар по вољи, за цело би већ била у комшилуку. Туга и терет се ћутке сносе, није као радост што се не да тајити, кад је срце препуно па прекипи. Госпођи Стани изишло је нешто девојче пред очи. Боже ме прости — мислила је у себи, и овај свет ти је пошао унатраške. Кад сам ја девојала та мој Макса није ме запросио. док није у нашој кући појео најве леба, знао ме је, знала сам га скроз и скроз и тек кад смо увидели да нас је Бог таман једно за друго створио, онда смо се узели. А сад с бала па на венчање! Е па не рећи да то није унатраške. Нема ту више оне љубави што је знала да тиња годинама, па што је дужа то је све већа и све лепша. Ја сам ти с Максом девет година „проводила љубов“ а сад чим се виде одмах се и заљубе а кад се после познају оно —

У тим тужним мислима прекиде је доктор Милош Радић.

Милош је дошао да узме збогом јер је дао оставку на звању варошког лекара. Иде у Берлин да допуни своју науку, да се за које време то спремнији и вештији врати у свој народ своме позиву. Госпођи Стани био је тај Милошев одлазак нов удар. Она је доводила оба та догађаја данашњег дана у свезу и сиња јој се терет свалио на срце. Хтела је у својој доброћудости, да тешн свога љубимца. Док је момака — биће девојака, говорила би она. Милош је био равнодушан према вести о Јелкиној удадби. Да ју је чуо још док се заносио узором своје младости, стала би га та новост можда и живота, ал данас, када је у његовим грудма већ сарањена најлепша нада млађаног срца — данас је имао за ту вест само тужан осмех а у срцу беше му као да је препукла и она последња жица, на је још задрхтала последњим звуком да заћути и онеми за навеки. Имао је толико само прегоревања, да наручи госпођи Стани да испоручи госпођици Јелци његову пријатељску честитку. —

Кад је Јелка с вечера дошла дома, кад јој је тетка саопштила Милошев растанак и пријатељску поруку, одјекнула је у њеним грудма нека празнина. У души јој се дизао прекор, да није вала да тако лакоумно угуши у себи најплеменитију страст својих лепших и бољих дана. Осетила је као да јој се позади нека стара рана и онај лаки облачак, што јој прелети преко ведрог девојачког чела, као да хтеде рећи, да у њезином новом животу тешко да расте мелем за ту рану.

Кад је сутра господар Макса обукао онај црни капут са великим дугмадма, привезао чисту белу пошу, натакнуо нов шешир и упртио свечану сребрну палицу па се упутио право у кућу Луке Дабића — знало је већ пола вароши, да је све свршено, све у реду. Јелкина верна пријатељица што је онако добро умела да чува другаричине тајне, учинила је да је свако наигнуо, куд је год прошао господар Макса Пејић.

После три недеље дана били су први „нобл“ сватови тих фаршанака у Б. Све је обављено по моди. Нововенчани пар је после венчања одмах сео на кола да прави „хохцајтпрајз“. — Нова млада није ушла у своју кућу у којој ће век вековати и срећно поживети, него је тумарила у свет, да се у медени куе свита из вароши у варош, из гостионе у гостиону. Али така је мода, таки је обичај.

(Настаиће се).

РАЗНО.

Највећи агитатор је без сумње Енглез Плимзол, који ради да се исправи поморски закон. Он је у те име написао књигу о манама, за које жели да се исправе и растурио је ту своју књигу у три издања на све стране. Даље је наручио у сликарског молера Дорса слику о бродолому у северном мору, да сликомостреске срце и осећаје. За тим је начинио милион извода из своје књиге и поделио је 700.000 комада радницима а остало продао је буд зашто. Некрепују је прилоге настрадалнике са бродолома и дао је први на ту цел десет хиљада форинти а његова жена пет хиљада форинти. Извод из закона кога он предлаже послао је свима новинама. Приредио је у целој земљи зборове и учинио је да свака општина пошље по два изасланика министарству са петицијама. Слава му што је своје богатство употребио на таку племениту цел!

Земљотрес од 1. марта осетили су у јужној Немачкој Шпанији, Швајцарској, Тиролској, Венецији особито у Риму. Ту је трајао у два маха по 40 секунада.

Гр. Кросневски познати пољски Венерал умро је пренеки дни у Паризу кад је навршио 74 год. За време свог задњег боловања био је тако душевно миран, да је написао тридесет писама својим пријатељима, у којима им он сам јавља своју смрт. Та писма предао је своме слузи и заповедио му је, да их разашиље чим види да је издахнуо.

Лугошки гласи Јарик — вести пештанске новине — написао је драму: „Кнежево убиство у Србији“ и посветио је кнезу Милану IV. који је ту посвету и примио.

Венчани дарови. Најстарија кћи нашег светлога краља и великог војводе српског надвојводкиња Гизела венчаће се месеца априла са баварским краљевићем Леополдом. Овом приликом да споменемо једну лепу приповетчицу што смо је ово дана чули пређа не јамчимо да ли је истина. Ина — приповеџица — у једном сремском селу једна лепа, српска девојка, која се родила исте године у исти дан кад и надвојводкиња Гизела. Та девојка не само да је лепа него је и тако вредна и вешта весељак, да је чувена по целом Срему и она је невеста и венчаће се такође месеца априла о Ђурђеву. Ту девојку потпомогоше неколико имућнији људи, те је сташала, сашила и златом извезла дивну женску кошуљу од сади платна — кошуљу коју би могла да носи што не рек царева кћи. Ту кошуљу послала је та Српкиња као венчани дар надвојводкињи Гизели и навела је у свом писму, да је усудила се да то учини с тога, што се она у свом скромном селанцу, у исту годину и исти дан родила и што ће се у исто време венчати кад и надвојводкиња. Приповедач вели, да је надвојводкиња одговорила сопственучним писмом у ком је изјавила, да јој је тај дар од од свију добаконих дарова најмилији и послала је сеоској неки из ундарје нет стотина дуката!

Од нас прича а од Бога здравље!

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Бечу је умрла књегиња **Персида Карађорђевић**ева после кратког боловања. Њезин значај као српске књегиње за време владе мужа јој кнеза Александра пренада оцени историје. За време станована у Пешти, била је дарежљива ктиторка српских прказа, делила је многе милостиње сиротиња, и подпомагала је сваком приликом српске спромошније ђаке. Колико је књегиња Персида последњих година претрпила са својих породичних несрећа, то је могла да издржи само својом необичном духовном снагом, што је ретка у данашњих женскиња. Мир пепелу њезином!

Кнез Милан вратио се са свога путовања и лова опет у Београд.

Народни музеј у Београду добио је печат краља Уроша I. Немањића што је нађен у развалинама старога града Трепче близу Вучитрна. На њему је краљев лик одрђан јако добро.

Гимназијски музеј у Н. Саду добио је од г. Лазе Зигерице из Петровог села један зо пет фуната теших зуб од мамута, што су га рибари некад извадили из Тисе. У потписима општинама има још таких но науку веома вредних ствари, у рукама појединих људи, где ће се изгубити, а да су у каквом српском музеју били би од користи свима.

Сабор у Пешти одгођен је прекоускршњих празника.

Изасланство хрватског сабора — бар тако изгледа — погођиће са изасланством угарског сабора и ту ће наравно Хрвати морати нешто попустити.

По оскудним кријенима у Срему и Војводини обуставиће се екзекуција пореза до месеца Септембра

У скупштини новосадског вар. представништа питао је Др. Милетић да ли градоначелник има налога да слугу баруна Мајтењија и у политичким полицајним стварима, Капетан је одговорио да је варошка власт само упућена да у свему слуша налоге бар. Мајтењија. Сви који су у тој ствари говорили казивали су да је ушћењем г. Корнела Јовановића потпређен закон. Магистрат је упућен да поднесе предлог о тој ствари вел. Жупан Флит већ је тога ради писао кнади. Иде се на то да се види на чисто, да ли је у Новом Саду о п с а д н о или у с т а в н о стање.

У Молу је оних дана убијен становник Милош Матић и жена му, сумња се на тамошње хулиње, јер је жени ноге исекарна као мамузама и огарављена вршким виском.

Пољске новине пишу да Пољаци неће учествовати ни у делегацијама! Ал тобе красни Далматинци што су гласали с Немци за немачко господство. Сва Далмација грми од протеста против кукавичке историје у рајсрату.

Администратор Грујић бави се од неколико дана у Бечу. Проносиле да у Пешти нису могли да пристану на то, да калирају сабор. изборни ред и да новосе што је досада законом подигнуто.

* **Барон Мајтењи** збацио је професоре Сандића, Савковића и Оберкнежевића, не казна узрока томе збацивању.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ОМЛАДИНСКИ КАЛЕНДАР

за 1872 годину

излазио је из штампе, и може се у нас по 50 н. набавити. Ко узме 10 примерака добија један комад на дар. Поштарину код најмање 10 комади плаћамо ми. Календар се шаље с платом у пазеч (per Nachnahme). У комисију не дајемо никоме ову књигу, јер је омладинска вересија и онако грдна.

Омладински одбор се нада, с тога, што су календару чињене негде „од огпоре“ да не ће допустити омладина да њени годишњак у руке нарошка власт пре но што буде угодила жели и тенденцији оних, који су те неговде и начинили. Да није било препона календар би још у новембру ањске године свет угледао.

Ми молимо с тога сваког пријатеља омладинске ствари, да се постара како би у своме кругу што већи број „Омлад. календара“ растурио.

У Панчеву, 15. марта 1873.

Књижара браће Јовановића.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српски народне задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка о ваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 13. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 1. АПРИЛА 1873. ГОДИНА III.

ПОМАЖИМО СВОЈЕ!

Много се већ код нас говорило и писало о томе, зашто наш народ пропада, па се после скоро исто тако размишљало о начину и показивао пут, како би могли напредовати.

Али ако смо ради, да се што пре и што боље отресемо тих мана, које нам напретку најпре сметају, те да једном већ и ми, као други сретнији свет, пођемо напреднијим путем: онда никад неће бити много и сувишно говорити и писати о томе, како да напредујемо и истраживати узроке, који нам томе сметају, па свом снагом настати око тога, да их се отресемо и себи чист пут народном напредовању нашем прокрчимо.

Једна велика мана и знатан узрок материјалном назадку нашем је међу осталим другима и то, што се ми слабо узајмно потпомажемо, те обично радије дајемо прилике туђину него своме, да се од нас помогне и што заслужи, не обзирући се на то, да тим сами своју народност поткопавамо, а туђину можда и нехотице пружамо руку, да се што боље међу нама угњезди на уштрб наше народности и нашег народног благостања и напредовања.

Код нас је на жалост јако завладала та пословица; „што је наше то је лоше;“ а још већа је жалост и несрећа, што се ми те пословице свагда чврсто држимо и тврдо верујемо у истину њезину, те се по томе и владамо. Ако у једној кући има Србин какву трговину, а у другој је поред њега Немац. Чивутин или други ко исту таку радњу отворио, ја ћу свагда радије и пре отићи код туђинца да пазарим, кад ми што затреба, него код Србина. Ако у једној кући или у комшилуку има два кројача, ципелара, шеширџије или других каких занатлија, и то један Србин а други туђинац, то се већ по себи разуме, да не ћу никад отићи код Србина, да купим и наручим, што ми буде потребно, него хајде управо Немцу или ма ком другом туђинцу; та како би и могао наш човек имати тако шта честито као Немац, или и како би и знао он тако ваљано што нарадити и тако лепо човека послужити као други какав туђинац.

Тако се обично код нас мудрује, па с тога наши радници тако напако и напредују. Не да се истина порећи, да има доста прилика, где су наши радници и занатлије лошији од других; али то никако још не може оправдати оне, који свој новац издају туђину, на уштрб Србина радника. Баш то и јесте један од најглавнијих узрока заостајању наших занатлија и у опште наших радника иза других напреднијих народа, што онога не само његови сурадници потпомажу, него му још и ми нашу крајцару дајемо, те тако ни од свију страна потпомогнут може све већма и боље да се у својој радњи усавршује и напредује; а нашег радника не само што нико од туђинаца не помаже, него му још ни његова рођена браћа не дају да буде у стању толико заслужити, колико му је нужно да може живити и своју породицу изхранити; па с којим правом можемо још од њега захтевати, да ни у чему туђину не попушта? Потпомогнимо га бар ми, његова браћа, у толико, да се може ма с којим другим странцем барабарити; па ако и онда буде лошији од њега, што ће се за цело ретко догодити: онда бар не би била грехота, ако га напустимо.

Истина да није лепо, оградити се хинеским зидом од осталог света, и тако само за себе одељено живити; али кад смо ми тако са свију страна гоњени и сами себи остављени, кад нас и одаиде лед бије, одкуд би требало сунце да нас грије: онда ако се још ми сами не ћемо узајмно потпогнати, пропаст нам је сигурна. Народ се један само донде може као народ одржати и неку важност имати, док материјално напредује, и док се у њега благостање развија; а чим осиромаши и материјално пропадне, одмах ће га власници као прва претазита и збрисати с лица земље. Зато дакле, ако себи и своме народу добра желимо, а ми не будимо више тесногруди, немојмо нашим новцем сваког другог помагати, па ма он од куд му драго из бела света дошао; а само свога брата напуштати, да нама на очиглед пропада, док онај странац напредује и нашом се заслугом богати. У оваким околностима, у којима свагда живимо, где се сваки народ бори за свој опстанак, ваља увек и при свакој прилици да нам је на уму то, да смо ми пре

свега Срби. па као такови један другог узајмно да потпомажемо, јер само ће нам тако народ напредовати моћи.

Нека нам дакле свагда од сад девиза наша буде:

Потпомажимо се узајмно!

Помажимо своје!

Др. И. В.

ИЗ ПРИРОДЕ.

Свила у ваздуху.

Када нас тице невачице оставе, па се упуте на далеки пут преко мора, у топлије крајеве, да тамо пробаве, док код нас опет не огране пролетње сунце — онда се појави и у ваздуху она силна бела лепљива свила. Не може човек никуд поћи, а да му се који комад од оте ваздушне свиле не прилепи за хаљину. Где год има дрвећа, сватде видиш, где се свила обесила, па се лепрша по ваздуху, те ће на један мах да нас проголиша по лицу и једва онда можемо да је скинемо са себе. На је ли се ко у таквим приликама запитао: шта је та свила и како постаје она?

Баш на та питања рад сам да одговорим сада у неколико речи. Свила та није ништа друго, него паучина, а мајстор, који прави ту свилу, није нико други, него паук.

Да је то тако, моћи ћемо се одмах уверити. Ево тамо о ономе дрвету има читамет такве свиле. Пређимо ближе, па је мало боље разгледајмо. Шта ћемо опазити? По тој се свили шетају горе доле пауци, једва су толики, колика је главица од чиоде, а утасити су, скоро са свим црни. Да узмемо ту животињицу на руку, да видимо из ближе, шта и како ради. Види се одмах, да је наша рука за њу необично место, немирна је, трчи на све стране, рада би опет у своје друштво на дрво. Ево је сад дође на врх прста, сад ће јој путу ваља да бити која — ал' јест, њој није до краја, чим дође на врх, а она отпусти танак кончић управо доле. Сада можемо најбоље видети, како се животињица та у свету помаже. Кончићи ти излазе из особите жлезде, број се налази на крају тела јој, ту жлезду окрене она према ветру. Ветар дува, а она непрестано испреда кончић. Кончић је лак, па га ветар тако са собом носи, а с кончићем лети по ваздуху и сам паук. Пут тај по ваздуху траје који пут доста дуго, док кончић не запне о какво дрво. Чим запне а он се и прелети ту, јер као што сваки од нас зна, врло је лепљив. За шта се год прихвати, залепи се, само се не лепи за мањаве ноге паукове. Паук одмах осети, да ли се кончић заустављо или не. Ако се кончић заустављо, а паук га онда затегне, па онда хајд' по њему горе на дрво. Он иде по томе кончићу сигурније, него и највештији пливани, који по затегнутом ужету корачају и показују свакојаке вештине. Ко не опази тај танан пауков кончић, мисли, да се паук онако без ичега шета по ваздуху.

Паука тог ретко кад можемо да опазимо, јер чим чује, да се ко приближује, а он одмах као стрела спусти се на земљу. На где ћеш га онда тражити по земљи и по трави, кад и овако на белој његовој паучини једва можеш да га опазиш?

Кад ставимо такиог паука место на руку, на рукав од црне хаљине, онда ћемо још боље моћи видети те танке његове кончиће. Ако му се не свиди даље пут по рукаву, а он се опет по кончићима врати онамо, од куда је и пошао.

Пауци ти, и кад се зауставе већ на каквом дрвету, не ће онде вазда да заостану за читав свој век, већ хоће да виде и како други свет нагледа. Они испреду дугачке, дугачке конце, па их пусте на ветар, да их ветар са собом носи. Њима је све једно, били они на једном дрвету или на другом, њихов ужитак не гине им нигде. На сваком дрвету нађе се мушица и муха, а то су за њих најмаснији залогаји. Кад се први конац, што га је паук пустио, а ветар са собом понео, нигде не заустави, онда га паук увуче опет са свим, па пусти други конац још дужи од првог, шат тај нађе на какав год наслон. Посао тај понавља паук дотле, док са свим не успе у своме послу, а равнодушан је, па се не једи, ако мора исти посао да понови пет шест и више пута. Који пут ветар јаче подухне него што би паук и желео, онда јао његовој муци и труду! Ветар му раскине слабу паучину, па витла као бесомучан њоме по ваздуху, те бог зна, где ће та паучина да се заустави. Ако ветар са паучином понесе и паука, онда пауку није ни бриге. Са паучином лети и он по ваздуху, па ако паучина запне у том завитлају за какво дрво или шиб, њему је добро, а ако падне на земљу, није му ни ту бриге, ноге нису му такве да се могу сломити, а храна ће за себе наћи, колико хоће, на све стране.

Кад паук потроши сок из жлезда на прављење паучине, па му ветар откине паучину, а њега не понесе са собом, онда сиромах паук нема куд ни камо, него остане где је, па тражи сигурно, како ће и где ће да се смести преко зиме. Много од тих паука прождеру разне тице, ал' ипак их остане још толико, да у пролеће опет могу да подигну нову хајку на мухе и мушице.

Свиле у ваздуху налазимо највише у јесен у октобру и кад је новембар благ, па после у пролеће у марту месецу. Који пут се на тој свили похвата роса, па се онда местимице светли као драго камење.

Мале те пауке можемо затећи на својој паучини по највише јутром, кад нестане росе, па се паучина просуши.

Кад у пролеће опазимо свилу, где лети по ваздуху, а ми велимо да нам лето већ долази, а кад је у јесен опазимо, онда велимо, да нас лето већ оставља.

(А.)

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ

V.

У време када је у Византији владао цар Лав IV., у Немачкој Арнулфо, управљао је Бугарском цар Симеун а у великој Моравско-чешкој држави краљ Светоплук. Србијом су тада управљали велики жупан Властимир и његови синови а Хрватима беше тада кнез Седеслав — у то доба дођоше и Мађари у Европу а позвао их је византијски цар да му помогну против Бугара. а кад су их Бугари сузбили упуте се у Угарску што се онда звала Панонијом и да уђу простране равнице између реке Тисе, Дунава и татранских брда, потисну из тих места Словене и рашире се северно до реке Лајте а јужно до Драве.

При овом доласку била је учињена погодба између мађарских народних старешина и главног војводе Арпада, да ће у будуће владаре своје бирати из колена арпадовог, али су Мађари себи задржали право, да бирају који ће арпадовац да буде владалац. Арпадовци су владали Угарском до 1301 г. Андрија III. био је последњи владалац из арпадове лозе.

После тога бирали су они опет слободно себи краља, али то је увек тако бивало, да ако је изабрани имао сина, то је син после њега краљевао. После несретне битке на мучком пољу, где је и сам краљ Ладислав II. заглавио, поцепа се Угарска на две странке, једна изабра Фердинанда I. надвојводу аустријског, који је за тим постао и аустријским царем. Од то доба бивали су угарски краљеви једно и аустријски цареви те су тако владали двема државама.

Дуго није било закона о том избору краљева ма да је Угарска бирала краљеве из лозе Хабсбурговаца. Наследни ред краљева узаконио је тек год. 1687 и доцније. 1723.

Сабор од год. 1687 изрекао је законом да ће у будуће мушки првенци у аустријској владајућој кући бивати угарски краљеви. Овим законом била је женска страна и њезино потомство искључено да не може постанути владалац.

Карло III. аустријски цар и угарски краљ није имао мушка порода и по томе би по закону, кога смо навели, Угарска имала права да бира себи краља. Карло III. ходио је за тим да обезбеди круну својој кћери. Над аустријским покрајинама распологао је као неограничени господар и ту је одредио да и кћери владајуће куће и наследници им наступе престол. Сад му је била сва брига да и Угарска усвоји тај исти ред наслеђа. То је и учињено на сабору од године 1723. Ти закони, који су на том сабору утврдили наследни ред у владајућој династији веле у главноме ево ово:

1. Угарски сабор прима онај наследни ред који је већ пре тога уведен у аустријским покрајинама и по ком наслеђује престол и женска лоза али у тој лози имају првенства мушка деца.

2. По овоме закону увек је угарски краљ онај, који је у исто доба аустријски цар и по томе је владалац она копча, која спаја нераздељиме области угарске круне и аустријске покрајине.

3. Ако би и у овом закону означена женска лоза изумрла онда остаје Угарској право да бира слободно краља. Овај знаменити закон, који важи и сада, зове се прагматичном санкцијом. Но и мимо ово ваља угарски, краљ још да испуни неке услове да може да врши права своја законитим путем. Од ових услова најважније је да се по закону и по постојећем обичају крунишу за угарског краља. —

Када је још Стеван I. узео краљевски наслов, послао му је папа Силвестер II. круну и он се крунисао њоме. Од то доба крунишу се угарски краљеви том истом круном што се зове круна Св. Стевана. Ово крунисање није само гола парада, него је важан уставан чин и то тако важан, да краљев наследник тек онда може да ужива сва краљевска права кад је крунисан круном св. Стевана. Крунисање ваља да се предузме најдуље 6 месеци после смрти умрлог краља. Крунисање вреди само онда ако је обављено круном св. Стевана. Пре битке на мучком пољу крунисали су се краљеви у Столном Београду а после тога у Пожуну. Од год. 1848 крунишу се у Будим-Пешти.

Крунидбени округ чини: а) круна, што се састоји из два дела горњи је део из круне св. Стевана, доњи део поклонио је цар Матија Дука Гезин I. Ове две круне спојене су уједно и чине круну св. Стевана. б.) краљев буздован златан на врху с јабуком. г.) краљев јабука златна са двоструким крстом. д.) мач свет. Стевана е). плашт св. Стевана. Уз ово иде још рукавице, мамузе, појас и други крстови. Овај краљевски округ поштује и цени цела земља те га чува нарочитом стражом. Округ се овај у старије доба чувао у столнобеоградској цркви а затим у Вишеграду. Доцније је узаконено да није слободно износити круну ван земље и сабор је одредио јој нарочите чуваре. Од год. 1781 чува се круна у Будиму.

Крунидбени чин обавља се у три дела. Краљ издаје односно потписује крунидбену повељу (диплому), затим се свечано крунише и полаже наконкон пред народом краљевску заклетву.

Крунидбена повеља је оно писмено, којим се краљ пре него што ће да ступи на престол обриче и обвезује да ће пазити и чувати земаљски устав. Када се наш пресветли краљ год. 1867 крунисао потписао је крунидбену диплому у којој се заверава: 1. Да ће као светињу бранити, одржавати и настојати да и други одржавају права, устав, закониту независност, слободу и целину земљишта Угарске. 2. Да ће земаљску круну држати увек у земљи и да ће дати да је чувају сабором изабрани чувари, 3. Да ће све оне делове и области угарске државе, које су већ задобивене или ће се задобити утеловити угар. државни. 4. Да се право избора краља, ако изумру потомци

аустријскога дома, што их помиње прагматичка санкција, враћа опет земљи. Сви краљеви који се буду у будуће крунисали, дужни су у напред изјавити да примају ове услове.

Крунисање се обавља овим редом: На дан крунисања иде краљ у пратњи духовних и световних великаша и саборских посланика у цркву, у којој ће се крунисати. Пред црквом га чека острогонски примас и уводи га у краљевски стол. За време службе божије миропомазе га примас по десној мишици, рамену и прсима, затим обуче краљ рухо Св. Степана, огрне плашт, опашу му мач, он махне њиме трипут по ваздуху у знак да ће бранити веру и земљу против свију душмана. За тим му метну примас и палатин (сад председник министра) круну на главу, посаде га на престол, даду му скитар и јабуку у руку — и на то загрмјају топови и заазвоне во њиа тјашњаја. После тога иде у другу цркву пешице и ту посвети неке за витезе златне мамузе. За време то уђаше министар финансије на коња и просипа у народ сребрне и златне новце — крунидбене споменице. Затим узјаши краљ на коња, одједи на уздигнено место и ту полаже пред народом краљев заклетву. У овој заклетви понавља све оно што је у крунидбеној повељи писмено обрекао и потврдио. На покон уђалети на крунидбени брежуљак, који је подигнут из земље, што је донесена из сваке жупаније, извуче мач, махне њим на све четир стране света, у знак да ће јуначки бранити земљу и домовину проти свију душманима. Затим се у свечаном походу враћа у краљевску палату, где се држи крунидбени обед. Обичај је да се и краљица круниште, али њојзи се не меће круна на главу него само на раме.

ИЗ ФИЗИКЕ. *)

1. Кад дете чује пуцњаву грома; кад види севање мује; кад гледи како се праве облаци, па како из њих пада киша, туча, или снег; кад на зимском јутру смотри зелено поље покривено иње, а у лето исту траву паће окићену бисерном росом; кад слуша умилату песму шевину и бацив поглед њу уочи где се лако носи по зраку који није кадар да одржи једну сламку; кад почне да размишља о ватри која га греје, и о пламену који му светли — ништа није природније, него да ће зажелети да се обучи о природи и узроцима свију оних појава. Оно чује где неко надалеко од њега опали пушку, види прво да плане, а тек за тим чује глас, и у њему се роди питање, како да оно то не примети кад стане близу код пушке? јер тада заједно и плане и пукне. Зашто кад грми сене муња пре него што пукне гром? Да није то тако, да ми кад смо на далеко светлост измакне испред гласа, као што кад се деца у трчују на које је брже, оно престигне све и прво дође на мету? Да ли збиља треба времена светлости и звуку да пређе с једног места на друго, и ако је тако, не би ли ми могли наћи начина да измеримо брзину којом теку? Но осим предмета за које претпостависмо да пробуђују нажељ детињу, има их таковних још сијасет, који нам се сваки дан представљају, и којима свима скупа ми дајемо име природних појава. Покрај жеље да сазнају карактер и узрок тих појава, људи су одарени снагом да пронађу и схвате њине узроке. Ми већ доста знамо у погледу на предмете које споменусмо, а таково знање, кад се распространи и уреди ко што то треба, зове се физика или (у Инглеза) природна филозофија.

2. Знање физике тако је пријатна ствар за онога који је жељан науке, да би само за то било вредно учити је и кад не би било другог разлога. Али се дешава да, сматрајући појаве природне и размишљајући о њима, ми се боље упознајемо са снагама које производе оне појаве; тако да смо најпосле ми кадри да оне снаге задобијемо у нашу службу да раде за наше потребе. Когод погледа у коју од огромних радионица у каквој великој вароши, са силеством точкова и вретена, у којој један казан кључале воде непрестанце окреће грдну машину, или на локомотив, (ватрена кола), где за собом вуче као ветар брзо поворку од педесет кола, пуних натучених путника и еспања, мора признати неизмерну корист, коју има свет од проучавања својства паре, и од начина како да се њезина снага пробитачно употребе. Електрички телеграф је други таки исти пример; и ако онај велики човек што изнађе тајанствену силу што ради кроз телеграфску жицу никада не заслужи на њој ни једне паре — јер му не беше ни на крај памети да преко ње разашиље гласе на све стране света, па и испод воде синьега мора, а све у тренућу од ока — и ако он подузимаше те труде из сасвим других побуда него што су оне, које свет обично, али често немислећи ништа, зове практичним — његови труди при свем том нису мањи благослов људима.

3. Општа својства материје. — Извор свима појавима које обухвата физика, јесте материја, она је основни камен наше зграде, и ми ћемо почети с њоме. Овај предмет ма да изгледа прост, научењаци много су говорили о материји; па по свој прилици ће и сваки мислећ младић, дошавши у зреле године, видети и сам да та ствар није тако са свим проста као што би се на први поглед могло помислити. Запитајте дете, шта је материја? оно ће вам од једаред показати шта мисли да је. Подићиће цигљу или камен и одговориће, ово је материја! Пружиће прст

*) Обраћамо пажњу издаваоцима српских књига на овај узорак превода једног у популарних предавања чувеног инглеског професора Тиндала. Ми овде не исећамо што је изразимљивије из тог дела и за то што нисмо сами, којих ће такође бити у књизи, него одмах почетак као увод и оглед и предмета и превода. Излези су прешли сами она предавања за употребљавање и у школама.

на дрво или животињу, принеће вам своју руку и рећи, ово је материја! Или ако захте да одреди речима шта је материја, видеће онда да то није лак посао. Наћиће, на пример, да је камен који је показао за разјаснење, тврд, и може се претворити да рече да је оно материја што је тврдо кад се опипа; али промисли се за један тренутак само, увидиће да није довољна она одредба; и да тврдоћа, како је он разуме, није опште својство материје јер има много врста материје, као вејтин, масло, вуна итд. које нису тврде. Тврдоћа је што се зове особено (специфично) својство материје; а нама је јако стало до оних ствојстава, која означују материју у опште, и од који ћемо неке сад одма да опишемо.

(Наставиће се)

НЕШТО ИЗ ПЧЕЛАРСТВА.

Кад с пролећа подрезујеш кошнице, пак приметиш, да ти је који пресад без матице, а ти га добро упамти који је; ако се пак подрезивању случајно догоди да исечеш саће пчелино, у ком је матица већ јајца нанела (то се може догодити и код најискуснијих ковандија, јер унутра нико не види), а ти то саће с јајци урежи лепо у средње саће у ту без матице кошњицу. Но из те кошнице изрежи средњи сат, и то толико, колико је онај сат са јајцима широк. Сад мети преко тога саћа пречњаке. Тиме ћеш помоћи тој кошници, јер ће пчеле из тих јајца себи матицу излећи. Не треба да чекаш родидбу, јер се до родидбе сва пчела погубити може.

Ако си љубопитлив да знаш, како и кад пчеле мед носе, и ти кад видиш да долећу и падају по кошници и на земљу пред кошницом, а на ногама ништа не доносе, но кад дође, а она дакти и одмара се — онда је ухвати с прстима за крилца, пак јој превиј стражни труп на њена прса. Ако је мед донела, то ће одма на уста блунути једна кап меда, као ситно зрно сочива, и тим ћеш се уверити, да носе мед. Кад си то видио, а ти је опет пусти, неће јој ништа бити. Пчела има под вратом једну гушицу, и у њој носи мед.

Ако си био принуђен да с киме у заједници држиш кошнице, или ако си морао онаковог ковандију узети, који има своји кошница, па ти узео на ум да је која од твојих кошница родила, а он тај рој присвојио, пак каже да је тај рој из његове кошнице, — а ти сад добро запамти кошњицу, за коју каже да је родила, па учиниште пробу; а то треба на скоро чинити, одмах други дан после исхода сунца. Изнеси тај рој о ком је распра, на једно 5—6 корака изван ковандука, па лупи с њиме о земљу, нека сва пчела испадне, и пчеле ће вам најбољи сведоци бити чији је рој, на онога ће кошњицу отићи. Та се проба за то чини рано, што би, кад би га онда истресли кад већ дан угреје, онда се ухватио, где се и пре ухватио био, а кад се тако рано проба, онда је још ладно, пак тежи матери својој.

Родидба је код пчела знатно неко весеље а и жалост. Кад би њима родидба била сама жалост, то пчеле неби толики нов народ легле, нит' би с оваком зуком и парадом родиле. Овамо опет сведочи сваки растанак и цепање, да није баш без туге и жалости. Имамо довољно примера, да ма каква животиња за својим родом тужи кад се растане и одцени. Човек народи децу и одрани, те буду људи и тако ји једног по једног удоми и одели, па кад се растају, а они један за другим туже. Једна је чекао да одрани и удоми, а кад је то дочекао и учинио, опет му је тешко и тужи. С једне му је стране мило и радостан је, где види пород свој да је постао човеком, а с друге му је опет тешко, што се од њега растао.

Исто је тако и код пчела кад се роје. Кад рој из кошнице изађе, пак ту кошњицу после по сата подигнеш, видећеш да су пчеле јако снуждене и невеселе после те велике зуке и параде. Исто је тако и сројем који је изашао пак се негде ухватио, — ту ти њути, снуждена је, што је из пуне кошнице изашао, а ништа изнео није. Неки серојеви предомисле, пак оду натраг у кошњицу одакле су се родили, а неки се побоје да немогу ту живети, пак оду у другу кошњицу. Тако исто и код њи бива цепање и растанак као и код људи, па зато мора и код њи бити помешана радост и жалост.

Искусан ковандија како дође близу ковандуку, он ће одма познати по зујању пчела, јели за пчеле добро време. Кад је добро, онда пчеле здраво зује, тим је за њу боље — И кад се после подне здраво играју, и то је добро. Тосу добри знаци, а најскорије онда кад је у ковандуку ноћу велико зујање — онда је добро, онда здраво раде, саће праве и што већма зује, тим боље раде.

Неки научени ковандије — тако ми наш попа причаше — предлажу неке новости у пчеларству. Може бити да је и истина што они нишу, само је — ако је све тако као што попа каже — скопчано то с великом парадом и трошком, и онда кад би доста најпре потрошио, могло би се то по њиховом упутству владати. Они су такове кошнице пронашли — вели наш попа, — да један пресад у оваковој кошници може преко лета до 250 ока меда навући. Попа ми описиваше и кошнице какве су; и то не само да може толико меда у ту кошњицу стати, него ковандија вади из ње преко лета 3 и 4 пута меда; такове се, каже, кошнице и не роје, него сва пчела која се излеже унутра остане и у заједници ради.

Ајде да рекнемо да је то и истина и да је то добро; јер кад помислимо, једна кошница 250 ока да може меда донети, то нам се види да је корисније, него овако, како ми овде радимо. А може бити, да се

ми нимало не варамо, што незнамо да се владамо по новој моди. Једна такова кошница од даска по њиовом опису, стаје дукат, а за дукат ћу ја овакови прости кошница и тридесет добити. Сад наш један пресад, кад је добра година, може наплодити 13 и 14 кошница, и кад се добро нагоје, може бити и више од 250 ока. Ми онако са пчелама поступамо, пуштамо ји да се роје, пак ји можемо пре и више запатити. Пчеле не бирају, њи можеш метнути у коју кошницу оћеш, па ма од чега она била, — метни је у сребрну ако хоћеш, она зато опет не може већма своје силе напрегнути и трудољубивија бити, јер она своје трудољубије једнако показује, ма она у каквој кошници била. Имао сам прилику видети на неколико места, али све код господе, свакојаки измишљени кошница, и то само зато, да виде, у којима ће пчеле боље радити; но на скоро су се с оваким помодним кошницама наситили на стару ворму кошница дошли. А видимо и то да онај слабо мед продаје, ко има тако новоизмишљене кошнице, од стаклени фиока, пенџерића — него онај продаје који направи многе параде. Пчела немари ни за какве параде, она хоће само то, да јој кованција у оном помогне, што она сама не може да уради.

Што се кошнице тиче, ја увек при том остајем, да су оне просте кошнице најбоље, и то од рогоза, јер су оне зими топлије, а лети ладовитије. И у препошењу је згодније товарити ове просте кошнице.

Ако хоћеш из љубопитства да видиш, како матица носи јаица, како ји у саће меће и како радњу свога народа управља, — то треба у онима кошницама тражити, које још саће зидају, и то од 10 до 12 сати пребати треба.

Такову кошницу кад хоћеш да видиш, онда је тихо и лагано подигни, да пчела неби ни приметиле, а најскорије матица. Кад је подигнеш уста горе, онда ома пази по саћу, оћеш-ли гдегод видити матицу. Она се здраво разликује од пчела радилица, јер је хућа, дужа и крупнија. Матица кад изађе по врх саћа да носи јаица и да послове свога народа прегледа, она је код пчела једно велико и важно лице, као код војске какав војвода, кад би дошао да своју војску прегледи и уреди пак му се част одаје, — исто се тако и матици част указује од стране пчела.

Кад матица почне по саћу јаица носити, она редом иде; кад хоће јаица да снесе, а она тури стражни део трупа свога у љуку и снесе јаице, које на дно љуке прилепи. И тако редом јаица своја нанесе. Но кад матица приметн да је когод гледи, она се почне укланати, а пчеле већ знаду њену нарав и обичај, да се она човека боји, и зато се почну одмах као телохранитељи око ње скупљати и покривати је, а она се у том уклони и остави своју радњу. Али се не усуђуј онда, кад би матицу тако видио, ухватити је, јер ће пчеле гомилама на тебе навалити.

Фил. Ђовђевић.
Стари пчелар.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 30. марта. Време је прекo дан час благо час нетрошито, с јутра и с вечера је пољадно. Ноћу бивају слаби мразеви. Економи жељно ишчекују обилату пролетницу. Два дана како се накиљује али никако да почне падати. Вода у Дунаву опада јако.

Житна радња. Низа'њски трговци су непрестано млаки. На пештанској пијаци купују само за потребу. У шпици слабо је њубења. Прометнуто је до 60.000 цепата. Цене су; 84 *ft.* 7 ф. 50—85 н., 85 *ft.* 7 ф. 40—55 н., 84 *ft.* 7 ф. 30—40 н., 83 *ft.* 7 ф. 15—30 н., 82 *ft.* 7 ф.—7 ф. 15 н. 81 *ft.* 6 фор. 85—95 нов. Узанс-шпица за на пролеће 7 ф. 5 н., за на јесен 5 ф. 60 н. Раж је слабе пролазила, цена 4 ф. 20—25 н. Јечам је скоро ни за 5—10 н. прометнуто је до 10.000 цепата. Цене су; 84 *ft.* 7 ф. 50—85 н., за храну 2 ф. 90 н.—3 ф. по 72 *ft.* 3 ф 6 се јако тражи прометнуто је до 20.000 цепата, цена 1 ф. 70—75 н. по 56 *ft.* Кукуруз је пао са 10 н. у цени, банатски 3 ф. 45—50 н.

Радња с вуном. Прошле недеље прометнуто је до 1100 цен. што узеше иневеранти солдачких одела. Продато је 600 ц. тисове зимске и летње вуне по 85—88., 120 цен. влашинске двостриге по 100 ф. 80 ц. средње за чоју по 118 ф. 60 цен. српијске пенчане по 78 ф. 100 цигаје по 55 и 120 цен. цикле по 45 ф. Са енглеских и немачких тргова гласе извештаји врло неповољно, те људи губе вољу за рад.

Радња са свињама. Радња у Шпајцбруку је жива, цена скаче са ⅞ н. цене: угарске и српијске од 260—400 по 30—31½ нов. влашке од 250—300 *ft.* по 30½—31 новч., стакле 31 нов. Експорт 30½ н. лако 31½ н. Дотеране је: из долње Угарске 6190 ком. угарском железницом 1210 ком. из Ердеља 330 ком. из Србије 660 ком. Отеране је на разне стране 9820 ком. Преостало на тргу 54.850 ком. од који је 17.630 у акцијским оборима.

Радња с разним производима. Маст је 32½ ф. с буретом. Сланина 30 ф. Јој 28½—29½ ф. Шљива је мало на тргу и што је има то је лоша врста од 1871 и 1872 г. Цена је 12½ ф. прекланској је 11½ фр. Волујске коже 65 ф. по центе, краве је 22—25 фор. по пару. Продато је до 10.000 овчијих коза немачких по 3 ф. 20—60 н. српских по 115—125 фор. тешких по 130—140 ф. по 102 ком. Из Србије је довежено до 8000 јарећијих коза али су скуле те остане непродате.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VII.

Да пођемо коју годину у напоји приповетци у напред. Било је то године 186°. Стари господар Максим Пејић и његова верна Стана већ су јако остарели. Седе тако па се доста пута разговарају, ко ће кога преживети? Често би тако пожелели, да их Бог узме обоје у један дан. Ни једно од њих не може да поднесе тужну мисао, да ће у старости останути само, саморано. Али судбина је иначе хтела. Госпођа Стана је од неко доба почела да поболева. Максим жали да је озебла на богојављенској литији, ма да је имала своје топле ватмолске ципеле и добар пршњак. Госпођа Стана одбијала је слабост и болешљивост на своју старост. Лекаре је слабо при-

зивала — од кад је њезин Милош отишао у свет мало је вере имала у њих. А новији доктори нису хтели ни да јој пусте крв — с тога их слабо и призивала. Имала је она један свој универзални лек а то је, кад јој зазли, она вам по три божија дана неће окусити ни залогаја, куњаће, попиће у вече добар тај или од зове или од кукуруза, да болест изађе на зној. Сад јој већ и тај лек није помогао. Узалуд је по кадито долазила и нека жена, час да је мало истре, час да је потпаше, час опет да је обаје и да јој гаси угљевље. Није већ ни то помагало. Кад би тако госпођар Максим тужно погледао у своју милу бабу, где из дана у дан вене, где се губи рекао би да је полако нестаје, очи би му се наводниле, срце би му се стегло. Не иде он више ни јутром на пијацу, ни по подне у кавану. Цео је свет знао да је у кући Пејићевој поремећен стари ред. Нема дана кад не би долазили знанци и знанице са понудама и утехом, свако је излазило из те куће с мислима „нема од бабе више ништа, сирома старац за њега је најтеже.“

Једнога јесењег јутра огласила је парусија са саборне цркве да је нов мртвац освануо у Б. Свако је то застао на путу да чује, хоће ли звоно огласити мушко или женско и кад је велико звоно у два маха тужно одјекнуло, свако је чуо да се у тим тужним звуцима прашта од овога света госпођа Стана Пејићева. Многи је скинув капу шапуо: „Бог да јој души прости и она се већ смирила“. Госпођа Стана је лако умрла. До последњег часа била је при себи, стари Максим разговарао се с њоме о многом које чему, већ му је синула нада да јој је боље, у разговору окренула се на другу страну па је заспала — да се више не пробуди на овом свету.

Њезин је живот био као бистри поточић, тихо је поникао у свом виру, шуштао је и жуборио кроз павите и зелено грање, блесњо је по кадито у светломе сунчаном зраку, па је с тихим ромором тежио својој мети — док није утонуо у море вечности.

Ено јој се и сада огледа тај миран, скроман и задовољан живот на благоме лицу. У црном ораховом сандуку лежи госпођа Стана у својој чистој соби. Обукли су јој њезину стару венчану хаљину, о клепима јој њезин свилен зубун а на глави црна капа с чипкама. Руке је скрстила, на као смиљ жутим пртима канда тужно сјаје венчана бурма. По лицу јој се види да је изболовала али јој је на уснама остао онај благи осмех. Крај сандука горе неколико великих воштаница, велико огледало је по обичају застрто, испод њега је наложе с јеванђељем. На столицама а около мртваца поседало је неколико старих у црно обучених жена. Састале се прије и коне па се тихо и тужно диване. Нека вели да је госпођа Стана одмах после Јелкине удадбе и после Милошева одласка почела да куња, неке узимају да се слабо чувала, да је од више шушкала по кући и по башти а она је већ куд и камо прешла шесету год. није то већ више ни било за њу. С пролећа је земља хладна па кад човек ради по башти, дође му и да клекне и да седне, па ето ти болести за час. Неке веле опет да је могла још имати дана, јер је увек била у добру, није никакво зло ни запамтила, у старога је Максе поживела рајске дане. Како су се лепо слагали и једно друго пазили, могли су доживети и сто година. Прија Манда, што је посарањивала осим свога мужа и толику одраслу децу своју, па се чисто скаменила у туги својој да црно руво никад већ и нескида, разговарала је највише. „Нема ти ту ништа — говорила је Манда — црна земља и зелена трава. Ко се родио тај мора умрети, сви ћемо тамо од куда се још нико није вратио. Она се сиротица бар смирила. Ал за кукавног старца је најгоре. Човек стар, па доста и тежак, не види добро а није ни он од гвожђа. Сад кад би му требало највише неге и дворења, сад је на своју несрећу остао сам самцит. Е тако је то, није им Бог дао од срца породаа како су га желели! Бар пусто да су једно од Бога исплакали. Али неће ни он сирома већ дуго, терет је то, друго, није мало проживети цео век, па увек мирно и задовољно, на сад остати сам самцит у толикој кућерини. Видићете неће ни он дуго.“ Тако је говорила прија Манда и све су се жене слагале у томе, да је за сиромаха Максу најгоре и да ће и он скоро за својом Станом.

Погреб је био свечан. Ту су били сви свештеници све школе, барјаци, ripиде, дуплири. Сандук су носили трговачки момци. Господин прота говорио је слово. Полак вароши је пратило Стану до гроба. Уз пут је сваки знао да приповеда о њој. Старији господари говорили су да је она у своје време била најлепша девојка у Б. Била је и особита певачица. Нико није знао ружне речи за њоме. Стари Максим чисто је занемио од тешке туге и жалости. Није имао ни суза, на изнуреном лицу пре је лебдио неки тужан осмех, као одсај старих срећних дана. Два пријатеља водила су га за сандуком. На сваком кораку поклећивао је, да су се сви бојали да му не позли на путу.

Жене и госпође, што су ишле на крају пратњи, чудиле су се да нико од рода није дошао да је испрати. Не би фалило ни Јелци Дабићевој да се потрудила из Бечa. Није ни то баш преко света, да је јавила, могло се дан два причекати с укопом, жена је и онако изболована. То од ње није ни најмање лепо. Покојница је њу одржала, она је удала, она има њојзи да захвали што је сада сретна. Истина је сенье је доба, зима је на прагу ал опет? На шта би јој фалило да дође мало да поседи код старца, да га мало разговори. Та неће ни он довека, а те што има неће понети на други свет. Јелка је истина богата, лепо живи, али још која хиљадица — а стари Максим веле да има леши новаца — не ће је убила.

у врат. Не пресипа се баш ни тамо. Кажу да је Дабић много изгубио на неким шпекулацијама. Чудо је да он као човек, аџе кад се већ није могао да отргне од посла, да је бар њу послао. Та и кога другог имају од рода, него ове две старе душе. То баш није ни најмање лепо.

Тако су разговарале госпође при укопу. Кад дођоше на гроб разбишесе на све стране. Свака је имала по неком да оде на гроб.

Старога Максима мораднше с колима донети дома. Како је био хладан јесењи дан, старцу је позлило, на како је то подне легао у постељу није никад више ни устајао. Кад га је већ савладала туга и кад је већ осетио да ће скоро за својим милим другом, призвао је господина проту и тутора и умолио их је да му изврше његову последњу вољу, расположио је своје имање. Кућу је оставио да буде женска школа, покућство је оставио нешто својој старој слугањи а друго варошкој болници а готов новац цркви. Наложио је да се за његову и његове жене душу даје сваке године парастос. О Јелци Дабићевој није било ни словца у старчевом тестаменту. У души га је пекло, да је после смрти Станине изразила му своје сажаљење по телеграфу, нити је даље што писала, нити је долазила. Две недеље дана после смрти г. Стане отворила се костурница, да прими и старога господара Максима. Било је јесење време, киша и лапавица ал зато опет, није нико у варошн остао а да није испратно старог чика Максу — неки до цркве неки до гробља.

Тако је цела варошица поштовала и жалила тај пар честитих, старих људи. (Наставиће се.)

РАЗНО.

Никад паметније. Два трговца један из Темишвара а други из Арада расправљали су своје трговачке рачуне. Како су остали како-нису, један изађе некако на то, да трговац из Темишвара има да плати Арађанину још хиљаду форинти. Темишварац није хтео да увиди да је дужан да плати ту своту; те овамо, те онамо, нема већ куда, те дође ствар до процеса. Арађанин је имао у својој кући иеку рођаченицу — сироче — коју је баш некако у то доба удавао. Девојка је била честита али нука сирота. У том њиховом спору рекиће Темишварац: „Ја ћу брате да платим ту хиљаду форинти али не теби, јер ми није јасно да ти припада по праву. Него ако ти није противно, ја је дајем твојој рођаченици." Арађанину се допадне — и тако адвокати изгубе истина две лепе муштерије али сирота девојка доби хиљадарку. Срећно јој било!

Лепа кирија. Нова кућа браће Тонета у Пешти на дунавској обали носи 105 хиљада форинти годишње кирије а не плаћа за 20 година никакве порезе.

Варошица Јоакимстал где се почео новац ковати који се и данас талир зове, изгорела је у пепео.

У Паризу је ових дана једна госпођа с великим успехом положила лекарски испит, она није то учинила из сујете јер је жена удата, има двоје деце.

Благо Шаха персијског биће изложено на бечкој изложби. У том благу знатна му је круна, окићена бисерон и рубинима а но врху јој је рубин као кокошије јаје. На чељенци је звезда од драгог камења са сте трепери и блешти при сваком покрету На шаховом огртачу је шесет дијаманата сваки као повелики орах па се руде, биће туде сијасет претења од дијаманата и другог драгог камења а најсјајнији дијамат Дерјанијур — морско светило — што стоји на златном тањиру на је већи и од оног славног енглеског дијаманта кохинора.—

Једно друштво хоће да начини мале пароброде што би ишли од Темишвара у Бечкерек отуда у Тител и натраг каналом.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Београду је умро Миливој Блазнавац Петровић бивши регент и задњи министар-председник и војевни министар Србије. Покојник је био један од најзаслужнијих Срба и учинио својој земљи велике услуге, стекао је био лепо поверење у народу.

Био је најбољи зналац војених ствари и учинио је много да се Србија спреми за решење свога великога задатка на истоку. У решењу тог задатка свакако би Блазнавац имао велику улогу, смрт га је помела у спреми око тога посла. Умро је од гушћера у врату. За собом је оставио једнога сина.

Лака му црна земљица!

У Бечу су се састала изасланства пештанског сабора и бечкога рајсрата што се зову делегације и саветује се о трошковима што су заједнички. На војеног прорачуна избрисала је угарска делегација до 5 мил. фор.

Министар Трефор дођиће ових дана у Темишвар, да сам собом обиђе школе у граници. Сви знамо колико смо немира у последње време имали ради својих српских школа у војеној граници, које смо ми о свом трошку подигли, које су од постанка свога увек биле српске **верозаконске** школе, док не дође нова граничарска школска уредба, те их ни нет ни шест прогласи за **комуналне** школе. Државни инспектори назалиште на наше људе и општине да се те школе претворе у комуналне. Наши разборити људи и општине угледаше се у томе на честитога **владику Кенђелца**, издавше свауда да жеље да им школе остану, као што су и биле српске верозаконске. Државни су органи застали у свом раду. Сад изађи сам министар главом у општине и **свесни Срби, којима је стало до вере и народности, треба да предузретну угарског министра мушки и отворено, треба да му изјаве: да они хоће и даље да им школе остану верозаконске, да ишту и захтевају, кад се граница разводјачила, ово нека се укине и граничарска школска уредба и нека се на бивши границу распростре 38 закон. чланак од 1868 о школама.** Наши људи треба да нађу пред министра, да говоре без зазора, пристојно и мушки а министар се неће огглушити жељи и вољи народа, јер је то по закону слободно, а сам је тај министар рекао, да **то није истина да он силом хоће да покомуналн српске школе**, он хоће да је **свака школа добра** па звала се она макако! **На ноге дакле сви прквени одбори у свакој српској општини!**

Адјатус г. комесара бар. Мајтењија Ђорђе Поповић покупио је опомадне у новосадској гимназији од ученика пун пак књига. веле, да су то „Историје света" од Ст. Бошковића. Крађ. комесар тражио је те књиге и у соморбској препаранђији.

У Београду је цело министарство дало оставку, на књежев позив склонише Ристић ново министарство.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 14. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 8. АПРИЛА 1873. ГОДИНА III.

У С К Р С.

На данашњи дан слави цео православни свет ускрс онога који је жртвовао себе приповедајући народима љубав, братство и једнакост.

Докле се о Божићу купимо око свога домаћега огњишта и празнујемо светковину Христовог рођења као празник куће, у којој је рођено детенце што ће да обрне векове и народе у својим мислима, жудњама и тежњама; дотле о Ускрсу врвимо у храмове што их је подигло наше побожно чувство да славимо ускрс оних мисли и начела што их је животом својим заступао богочовек и којима је ускрсом својим предвестио, да ће оне ускрснути и живети вечито у целоме свету.

Ако је икада прилика, оно је прилика у светлим данима ускрса, да се сетимо оне узвишене науке, коју нам је спаситељ с крста проповедао. Ево се довршује већ и друга тисућа лета, како је та наука никла на земљи и колико је још мрачних кутова у које она није продрла, колико је окорелих срдања, које она није загрејала!

Уз сву ревност апостола те науке, људи су још и данас толико удаљени од те науке, колико у доба њезина мученика.

Још и данас владају људима место братске љубави ниске страсти, још и данас уместо да их спаја братска слога и с њоме сложан рад а за своју срећу и благостање, раздиру их крвави ратови, цена их завист и неодољива жудња да један другом насилнички господаре.

Зло је то за сваки и велики народ који раздире удове своје у непрекидној међусобној борби, који кочи точак свом властитом напретку раздором и неслогом, небратским роваљем и гадним смутњама.

Још сто пута горе је то по маленог народ, који је огрезао у те дивље мане. У нас је ушло већ у пословицу да се убијамо и сатиремо својом неслогом, да сами рушимо и обарамо што смо с муком озидали и среће своје ради подигнули.

Има крајева нашега народа који су чисто заражени том кужном болешћу вечите нелоге раздора и крвне међусобне мржње. Није ни чудо што на тако отрованом и зараженом земљишту ничу онда отрови, што трују и разједају ту рану на народном телу све даље и даље да се разгризе до костију и да пређе у срч народа.

У овим светлим данима када је сваки срцем својим ближи небу и небеској науци, треба да отворимо очи и да добро погледимо око себе, ко сеје тај раздор у наш народ, коме гове то да се ми у међусобној борби из дана у дан више упропашћујемо, да сатиремо и оно мало снаге, што би је могли напрегнути, да њоме одржимо душу до бољих прилика.

Погледајмо тим апостолима у очи!

Когод налази себи насладе у раздору и неслоги, у вечитој свађи и инату, који год ужива у демонском послу, да диже крв и нож међу синовима једног народа — тај може да се диви колико хоће високо, тај може да се надаје за мудрог и светог, за ученог и богатог, али кад му здерете образину с лица упрепастићете се од толике ругобе, јер то није онај христов ученик који проповеда љубав и братство, него је добеглица из оног јата, које је Христос разгонио плетеном камџијом из цркве своје.

Испунимо дакле у овим светлим данима срца своја оном дивном љубављу, што продише из христове науке, сатримо у себи клице ниских страсти, планимо у жељи да заједнички, братски и сложно порадимо око своје среће и напретка.

Раздор, неслога расте као семе кукоља и корова, што обуме целу њиву, те угуши на њојзи сваку племениту биљку, а слога, љубав и узајмно потпомагање јесу као киша пролетњица, којом орошена родна њива плане новом бујном животу.

Није нам потребно да упиремо прстом на оне који пре напредак нашега народа, човек се по делима својима познаје. Али је потреба да обратимо пажњу на лажне апостоле, да их они који верују да је христос жртвовао живот свој, да међу људима настане љубав и братство прогоне из средине своје, као шугаву овцу из здравога стада.

Не престано дакле љубити се као браћа, радити стално сви за једнога, један за све!

У то име сретни нам светли празници. **Х.**

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

Велики (магарећи) кашаљ.

Ова болест није само дечија, почем она хоће да навали и на одрасле људе, па и на старце; али како већином пате од ње деца, то се и она броји у дечије болести. То је јак грчевит кашаљ, који траје више минута и обично с бљувањем попусти. Зарад јаке навале зове се велики кашаљ, а магарећи за то што се у њему чује шушаљ подебео звук налик на магареће рикање.

Болест ова напада на одраслу децу и то до девете године старости, а одрасли људи, ако је добијају, обично су окужени од малене деце. Девојчице су више изложене њојзи него мушкарци и то без разлике на сталеж: богата и сиромашна деца пате једнако од великог кашља, а нарочито они, који су од рођења слаба или зарад зубње надражена. Где што следује ова бољка другима дечијим болестима, особито скрлетини (шарлаху) и малим богињама. У свима пределима наше земље има великог кашља, а код нас га има највише с пролећа и јесени. Како је ова бољка прилепчива то се често изроди читава редња (епидемија) и тада буде жестока, опасна и брзо прелази с белесног детета на здраво, ако су деца у једној соби. Довољно је да живе у једном ваздуху па да се окуже, а извесно ће се окужити, кад удишу задах из уста кашљаве деце. Веле да и посуђе дечије, шоље, и чаше па и саме играчке могу да пренесу ову болест на здраву децу.

Ове бољке, као и свака дечија болест има своје калаузе. Изгледа испрва, као да хоће да дође каква кожња болест (осна). Деца су мутна не ће да играју, магубе апетит. Пред саме осећају грозничаву језу, а ноћу су узнемирена у сну. Очи су запаљене и сузне, лице зажарено и подбуло а нос је заптивен. Мало за тим појави се и кашаљ. Он је испрва сух и звучан не траје дуго и на дан се не повтори више од 2 — 3 пута. Грознице нема ако кашаљ није одвећ жестоке, па и онда нема је свако дете. То тако траје осам до четрнаест дана; за тим се кашаљ учести и траје подуже кад наиђе. Деца знају напред кад ће наиђе, јер осете пред њим неку сврабе и у ждреду. За то се пре кашља хватају ручицама за мајтер или траже други какав предмет да се наслоне или подупру на њ. Сад је кашаљ испрекидан, грчевит и много јаснији него испрва. Дете се у кратким одсецима грца непрестано, те нема кад да удише, већ изгледа као да ће се угушити. За тим следује кратак удах као глас од свирале, па одмах иза њега повтори се кашаљ и то иде све тако док дете не почне да бљује бале с којима је гдешто смешан и слуз из желудца. За време кашљања лице је испрва зажарено за тим прелази прво све више у модрило те скоро са свим помодри. Жиле на лицу и на грлу набрекну, очи искоче и сузе а из носа цури водена течност. Од слабе деце одилазе изметци и мокраћа, а могу се зарад јаких напора појавити и киле. Таква навала траје два до десет минута повторава се свака два до три часа, и то ноћу чешће него дању. Ако навала није жестока и честа, деца одмах, како попусти кашаљ, оживе и траже своју играчку или заспу, ако је ноћ, а кад је навала жестока, деца имају бола у прсима те стога малакшу, смуте се и дешкају без престанка.

Овако може бољка да траје по више месеци; обично почне после пет шест недеља да попушта и то се примети на томе, што удах све мање свира и што су бале гушће, мутне, жућкасте или зеленкасте боје, као оно из носа, кад има дете кијавицу. Сад деца већ некашљу тако често и дуго, и не бљују свакад, кад се закашљу. Како се тргне болест натраг деца издраве за осам до десет дана. Како влажна хладноћа подржава ту болест, разуме се, да ће велики кашаљ све то бити слабији и краће трајати, што је ближе летње време. Родитељи мисле, да деца кад једанпут прекуже магареће кашаљ, не могу по други пут оболети од исте болести, али то није тако, за то ваља и ону децу чувати од заразе, која су имали једном велики кашаљ.

Како ова болест није опасна животу дечијем, ако не придобју друге какве, то није потребно, трпати деци којекакве ђаконије, да им се тобоже помогне. Могу деца преболети ону бољу а да неузму баш ни кап „медицине". Само ваља настојати, да буду, док су кашљави, у сухој и топлој соби и да не пију свежу воду, него млак тој од слеза или слатка дрвета, а где тога нема довољно је да пију млаку воду у којој има растворена бела шећера или гуме. Ако је глава мутна и осећају бола, ваља им ноге прати сирћетом пошто се најпре разблажи млаком водом и само кад је жестока ватра у глави може се метнути тесто од слачице на дистове. Уз то ваља пазити да је прево у деце отворено, ако то није најбоље је кристирати децу млаким тејом од камиде, слеза или ланена семена: пошто се у њ успе по једна кашика зејтина. Храна дечија ваља за то време да буде лака: запржена чорба млеко, супа са жумањцетом и по мало меса. Ако је стомак покварен те деца неће да једу, онда им ваља дати на бљување, али то не од ока него онако, како ту лекар нареди.

Боље је чувати од болести него лечити болест а сачувати се могу деца ако их не излажемо суровом влажном ваздуху и, кад болест завлада, ако не дамо да се мешају с кашљавом децом.

Др. М. Ј.

НАША НОВА ШКОЛСКА УРЕДБА.

V.

Свака општина ваља да има у својој средини нарочити орган, који ће водити бригу о напретку местне школе. Дојако је у свакој општини један и исти црквено-школски одбор водио у исто време сву бригу и око црквених и око општинских и око школ-

ских ствари. Нова школска уредба прописује да се одјако у свакој општини изабере школски одбор да управља и надзирава местну школу а у тај одбор бира скупштина општине 5 до 9 чланова, а сагласна је и мена тих чланова школског одбора епарх. школском одбору знања ради.

Школска уредба ступила је ево у живот и свака општина треба да предузме избор свога школског одбора по овој уредби, где то општина не учини за месец дана тамо ће сама епархијска школска управа наименовати тај одбор на годину дана, и после ће га наименовати после сваке године докле год та општина сама неизбере.

У општинама где је само један учитељ и један парох, то су ови већ по себи чланови тог месног школског одбора, где их пак има више учитеља и и више свештеника тамо бира скупштина општине између пароха и учитеља по једнога за члана местног школског одбора. Осим ових има у местни школски одбор да уђу на местима где има српских гимназија реалака, виших девојачких школа или иначе средњих школа управитељ те средње школе и један од професора кога професори изаберу.

Местни школски одбор позван је:

Да буди и одржава у општини љубав и ревност према народној школи, да походи редовно школу и да се уверава о спољном и унутрашњем стању јој, подноси и даје потребне извештаје о својој школи, како општини тако и свима школским управама, да заступа школу у свима правним отношајима њеминим, да рукује школским имањем, да присуствује при школским испитима и свечаностима; школски одбор извршује школски закон наредбе и одлуке виших школских управа. Спрема сва нужна за попуњавање учитељски места, ако су упражњена, пописује сву за школу способну децу, стара се, да се с почетком школске године у школу доведу, да је преко године уредно походе, решава о отпуштању деце из школе, одређује глобе за не уредно шиљање и подноси о општини на одобрење.

Местни школски одбор надзирава и пази, да учитељи врше све дужности свога звања по прописаној наредби, стара се, да настава у случају болести и препреке учитеља не трпи никаква ушгрба; а ако не би могао томе по закону доскочити, дужан је то епархиској управи неотложно да јави, дужан је потпомагати учитеља у свим целисходним тежњама његовим, старати се, да се учитељска плата уредно, потпуно и на време издаје; даље, стара се у договору са учитељем по пропису главне управе о доброј дисциплини школске деце.

Местни школски одбор може различите струке старања и надзора око школе поверити појединим члановима својим, тако материјалну или спољну струку школе једноме своме члану као школском старатељу, струку здравствену своме лекару и т. д. који извештавају школски одбор о своме раду и чине у хитним случајима у поверењој им грани нужна расположења на своју одговорност, а у важнијим случајима заштту накнадно одобрење од школског одбора.

Местни школски одбор одговоран је за своју радњу местној црквеној школској скупштини.

Општина бира местног школског управитеља. Местни управитељ управља свима унутарњим односајима срп. нар. школа, пази са остлим учитељима, да се школском уредбом прописана настава у означено време и у означеном опсегу предаје, да се у школи одржава добра дисциплина, и у то име држи са учитељима зборове, у којима се саветује о свим унутрашњим потребама своје школе по упутству главне управе срп. нар школа.

Свима српским школама што су у једној епархији управља епархијски школски одбор, који се састоји од 15 чланова и то из епархијског референта основних народних школа, 2 свештеника, 2 учитеља и 10 других световних чланова.

Епархијског школског референта бира Сабор и подноси влади на потврђење; а остале чланове бира епархијска скупштина за време. на које је и сама изабрана. Чланови ти врше дужност бесплатно примају изузимајући оне, који су у месту. Дневнице од 3 ф. на дан за време свога службовања и накнаду подвоза из епархиског фонда.

Сабор бира за Архидијецезу једнога, за Бачку и Будимску дијецезу једнога. за Бршачку и Темишварску једнога, за Пакрачку и Г, Карловачку дијецезу једнога епархиског-школског референта.

Епархијским школским одборима је претседник дотични епископ (архијепископ) а перовођа му је бележник епархијске конзисторије.

Епархијски школски одбор скупља се на позив свога председника, или када то захте трећина чланова. У радњу епархијског школског одбора спада:

1.) Да надзирава и управља срп. нар. основне и повторне школе у своме округу.

2.) Да одобрава или поставља срп. нар. учитеље при горепоменутим школама према одредби овога закона.

3.) Да прима извештаје местних школских одбора, епархијског школског референта о стању појединих срп. нар, основних и повторних школа у своме округу и већа о њима.

4. Да одобрава подизање нових школа, решава о споровима између учитеља и општине у првој относно у другој инстанцији, да одобрава од општина издате школске фасије и уговоре.

5.) Да издаје према своме делокругу наредбе за срп. нар. основне и повторне школе у своме округу, да извршује и да настоји да се изврше наредбе народног школског савета, да подноси епархијској скупштини и главној управи народних школа годи-

шњи извештај о спољном и унутарњем стању срп. н. основних и повторних школа свога округа.

Епархијски школски одбор одговоран је за своју радњу епархијској скупштини.

Највиша школска власт српска јесте народни школски Савет. Он је народна управа и надзор свију основних и повторних срп. нар. школа као и надзор оних виших учевних и просветних завода, који ужива̀ју потпоре из народних фондова.

Народни школски савет састоји се из главног референта срп. нар. школа и 6 других чланова.

Претседник је том Савету Митрополит, потпретседника бира Савет, а чланове Сабор; перовођа му је народни секретар.

Непосредни надзор над свима гореречењим школама, заводима вршиће главни школски референат српских народних школа.

Главног школског референта бира Сабор и подноси Његовом Величанству ради највишег потврђења.

Главни школски референат сматра се онај, који је школски референат архид јецезални.

Народни школски Савет држи све своје седнице по потреби, било на сазив свога претседника или на искање троице чланова.

У делокруг радње народно-школског Савета спада.

а.) Да води главни надзор на срп. нар. основним школама, над учитељским и учитељичким школама, што се тиче наставе и образовања.

б.) Да стално намешта, крпи и отпушта и умир ставља учитеље на горепоменутим школама према одредбама ове школске уредбе.

в.) Да води главни надзор над имаовином школа и руковањем, над званичним приходима учитеља;

г.) Да дозвољава уређење школа, да прегледа и одобрава планове за школске зграде, да решава о заједници и деоби школских општина.

д.) Да издаје опште учевне планове.

е.) Да се стара да се напишу потребне школске књиге, да означава учевна средства и да се стара о целисходној набавци истих;

ж.) Да раздаје овом школском уредбом уведене стипендије;

Да решава у свима призорима, што се тичу школских одношаја, као друга или трећа инстанција.

и.) Да гледа, да гл. школски референат учевне и просветне заводе у његовом подручју повремено обилази.

ј.) Да издаје све наредбе, што се односе на унутрашњи и спољашњи отношај срп. нар. школа. Да саставља и подноси сабору годишњи извештај о стању свију школа и завода, што су под његовом управом и надзором.

к. Да склапа просветни прорачун и да га подноси сабору на одобрење.

Народни школски Савет као и главни школски референат одговорни су сабору за своје деловање.

(Свршиће се.)

ИЗ ФИЗИКЕ.

(Настављено.)

4. Прво, и можда довољно јасно својство материје, јесте способност што је има она да потисне друга тела с места која заузима неки део од ње. Ово својстводобило је име **непробојност**: (impenetrability.) Кад убете у мрачну одају на набасате на сто, ви знате да сте наишли на нешто, што вам неда напред. Ви можете пипати у наоколо по столу и тако познате му **облик**; али дрво од стола заузима неки простор само неможе доспети ваша рука. Ви можете одговорити да се у дрво може укуцати екser, који ће даклеући у сто, и то је сасвим тачно, но обичном смислу речи пробојност али не у смислу нашем. Ако мало промислимо, биће очевидно да ексер само размакне честице дрвета; растура их на страну а никако не заузима исти део простора што га заузимају честице дрвета. Тако исто кад загњурите руку у воду, изгледа да сте продрли у њу, али то није продирање у нашем смислу. Акоје суд био разом пун воде, пре но што сте турили руку, кад руку турите, управо онолико воде прелиће се, колика је рука, дока, да се је вода само **размакла**, ане да сте **пробили** у њу. Ако је вода била у округлој цеви, у коју таман стане ваљак тако, да се вода не може никуд мимо њега да разлије, на почните турати ваљак у воду, вода ће се отиснути таком снагом, да јој је једва могуће одолети. Ако тај исти опит учините, ваздухом, који изгледа да га је лакше пробити, наћићете да и он уме да се одупре. Јер, ако се ваздух и може пробити на мањи простор, то је отуда, што се његови делићи притиском, на тешње стисну, а није ни доказ да и један комадић ваљка и честица ваздуха заузму исто место у исто време; које би последње, да кажемо на реком, било прави смисао пробојности.

5. Друго опште својство, које у свези са овај час описаним обично се мисли да довољно карактерише материју, јесте њезино **ширење** (extension). Али идеја ширења као да се садржава у идеји непробојности; јер ова посљедња реч значи искључење сваког другог тела са места већ заузетог једним, а просто заузимање места јесте **ширење**.

6. Треће опште својство материје, о коме се обично говори у свим делима физике, јесте могућност дељења на честице. Ово својство зове се **дељивост**. Комад креде може се разбити на двоје; свако парче може се опет делити, на ако се запитамо имали крај тој могућности дробљења, видећемо да нисмо кадри замислити краја. Ми не можемо представити толишно зрнце материје да не може бити још мањега. Истина ова очевидна је и уму, и она је довела научњаке за закључак да је материја **безкрајно** дељива; да кад би наша чула, или наше справе за то, биле ма како танки, ситни, ми би могли до века дробити а никад не би били готови.

7. Да наведемо неколико примера, у доказ до ког је ступња материја дељива. Ми спомињемо креду. За

њу је показао један Немачки научењак, Еренберг, да је од сами љуштица. Узмите у руку комадић креде немоћете видети љуштица, јер су толишне да се не могу угледати голим оком, ипак оне су ту; и не само то, него свака љуштица је начињена од савршених малих кристалића кречњака, којих десетине и хиљада иду у једну невидљиву љуштицу. Но и у уметности, исто као и у природи, имамо примера крајње дељивости материје. Требало би близу 300,000 златних листића да једно на друго поменаних начине гомилицу од једног палца дебљине. Код неких позлата тако је танка златна превлака, да се један комадић од ње, који непрелази 1,000,000,000 део унције види голим оком. Мехурић од сапуна растегнут дувањем бива све тањи и тањи, док најпосле непукне; али пре нопто пукне видити је на њему различите боје, које су постављене у стању Исака Њутна да по њима одреди танкоћу кожице мехурића. Ова најде да на најтањем месту мехурић је танак само 2.500,000, једног палца. И зејтин може јако да се растегне: ако врло малу капцу зејтина лијнете на воду, у којој је растопљено мало љуте потање, изгледаће као да су по површини воде разлиле врло лепе боје; а то преливање боје, као оно код мехурића од сапуна показује да је превлака од зејтина врло танка. По бојама које се огледају на њима ми тако исто закључујемо да ни сјајна крнопа неких ситних мушица и других инсеката нису дебља но они златни листићи. Крв животинска црвени се од мајушних лоптица које пливају по провидној течности, званој лимфа; па је израчунано да једна кап човечије крви која може висити о врху танке иглице, има три милиона оних танких лоптица; дочим податна кап крви једена мошуса садржи их сто и двадесет милиона. Замислите зрнце песка једва толико да покрије тачку над писменом у овој књизи; па има толишни животиница, да читави милиони поређани једно до другога, не би били колико толишно зрнце песка. То су послетци микроскопских испитивања; али микроскоп само отвара врата убражењу, а оставља нама да замишљамо облике и малоће које ни он сам није кадар да покаже. Обратите мисли ваше за тренут мало час споменутим животињцама — помислите на справу којом се одржава живот тих створења на њихова оруђа за варење — њихове вене и артерије — на њихово малено срце које тера крвцу кроз те канале — на лоптице које вала ова крвца — па онда начините себи, ако сте кадри, јасну идеју отоме, до које је границе у истини дељива материја.

8. На ипак, и ако човечији ум није кадар да замисли ни толишну трунку материје да се неби могла даље делити, савршено је могуће да дељивости материје мора бити краја. Предпоставише, да се материја састоји на честица, званих атома, и мањих него ишта што смо били посматрали, у једно тако тврдих да је немогуће даље их ситнити. Ово мишљење, или нешто врло налик на њ, опште је дан данашњи. Комад бакра на прилику јесте скуп бакарних атома, који се тврдо држе једно за друго: исто се може казати за комад злата, сребра, или сумпора. Таким супстанцијама, које се немогу свести на друге ситније. Немци су дали име елемената или простих тела: има више него шест таких елемената, и све супстанције које мало час споменусмо примери су елементарних тела. Зрак који дишемо јесте смеса од две врсте плинова кисик и душик, сваки је од ових просто тело. Реч „смеса“ употребљена је овде навалиште, али ставите у својој памети атом кисика и атом душика једно до другог: под извесним околностима може се начинити да се они атоми уједине, тако да начине један сложен атом, или молекил, ко што се кадшто назива; плин који постаје из тог уједињења тако је сасвим различан од смесе кисика и душика који су у атмосфери, да онај који га удише с места се опије, и обично се почне прекомерно смејати; с тога, тај плин доби име смешљивог плин. Овај ће пример, надам се, утврдити, упаметити сваком разлику између просте смеседвају простих тела, и спојене произведеног хемичким уједињењем иста два тела; у првом случају атоми једне супстанције независни су од атома друге супстанције; у последњем атоми се уједине, изгубе свој особени значај, и произведе са свим нову супстанцију која није просто тело, него сложено.

(Наставиће се.)

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

III.

Први дани пролећа већ су наступили; природа се стаде да одева чаробном одећом, из земље и са дрвећа буди се нов живот, ваздух се почиње да осипа оживљавајућим, свежим мирисом, сунце је поред тога грануло данас тако красно и просипа зраке своје са толиком топлотом и љубазношћу, да људи, жељни пријатних дана и уживања, поврвеше гомилама из својих одаја. Тако се и ја пустих и подадох неодољивом чару пролетних дана и ево ме где сам се наслонио на грм, а близу мене шушкају нежне гранчице неких жбуњића. И ја сам уживао. Предамном се дизала величанствено света Фрушка гора, над њезиним највишим врховима просуло се азурно плаветнило, што оку тако веома годи; сунчани зраци упрли су косо у те густе планине, бацајући са једне стране повелике сенке, с друге пак обасјавши их, преламаше се кроз пупеће, свеже зеленило шумских грмова.

Непрестано сам гледао у тај диван низ планина; мислио сам, колико је хиљада милијуни година прохујало од како су те стеновите, те кречне и пешчане гомиле са доказаним трговима некадашњих мора и вулкана овде наслагане? Колико је хиљада милијуни година нужно било, да на површини тих крших гора постане такав земаљски рај са најбујнијим биљем

и са најразноврснијим нижим и већим животињама? Мислио сам, шта и шта имаде ту за повесничара, старинара, вештака и природњака а како је мало до сад о томе рачун вођен! — — —

У тим мислима кренух се са сунчане жеге кадми на мах зашушта нешто око ногу; погледам и спазим узнемиривача тишине што је око мене владала, у жбуњић је утрчао гуштер те се набрзо прикрио но ја га опет опазих. Добро што самном никог не беше. Чисто чујем како би страхотно цикнула на горњи шушањ жбуњића каква лепа госпођица и чисто јој видим бледоћу, по лицу осуту. „Змија — гуштер — брр“! то би јој зацело биле прве речи но што би мало од стра к себи дошла; а знам и многог мајчиног момка, који би такође пре одјурио него што би заазастао при оваком сукобу. — Бога ми смешно; ни мање звери, ни веће бојазни од те животиње и то без сваког узрока. Застао сам те сам посматрао животињицу ту. Видио сам да је то онај лепи зелени гуштер који се код нас и још ниже на југу у најдаљој одељ гуштерова појављује, дочим у горњим северњијим пределима имаде мањих и не таких шарених. Кораknух ближе, ал га нестаде те тако већ хтедох да напустим жељу за даљим испитивањем кад кренув се неколико корацкаја у напред спазих још лепши призор. Исти такав зелен гуштер као онај први, лежао је насред стазе те се по свом гуштерском обичају сунчао на топлоти зрака, и то тако да је од мене окренуо главу те га сасвим лепо могох посматрати. По што је ова животиња, драги читаоче, једна од оних које рачунам у пријатеље човека и његове особито пољске радње, то неће згорег бити да тог господина, који је нашим лепојкама тако гроваонит, мало изближе погледамо. —

Ено се пружино и неслутећи да га когод на око узеде. Дугачак је са змоликим репом заједно до једну стопу, ако није и дужи. Што одмах пада у очи, то је његово одело. Ми смо код детлића видели, да су као све друге птице, одевени перјем; куртина нам је показала да има свилену буњицу као многи други сисари; код гуштерова и змија сасвим другчије стојимо. Ни трага нема на њиховој кожи од длака. ни ни трага од оног што би на перје наличило. Змијско и гуштерово тело покривено је љускама, као што виђамо код риба, а осим тога видимо још чвршће делове на глави и леђима, штитове. Ето и овај гуштер предамном покривен је по леђи и ногама љуском, глава и реп покривени су штитовима Ал са гуштера неможе човек тако стругати љуске као са каквог шарана, гуштер а тако и змија омотани су прво спољан танком беличастом кожицом која иде код змија и преко очију; ту кожицу може гуштер и змија да свуче; то наш народ зове — змијином кошуљицом. А тек испод те кошуљице има тврђи слој коже — крзно, и од њега постају љуске и штитови. Боја је тих љусака и штитова различита. Овај гуштер што се предамном опружио заиста је красан. На леђи је зелене и то јасно зелене боје измешано са жућкастим пегама, реп је веома дугачак, опточен чврстим загаситим прстењем; а кад би га у руке узео опасно би да му је трбу као лимун жут, и штитови по трбуху скоро су пошкасти. Према грлу је зеленкасто плавети ником љуске су веће и поређане су као шиндре или боље, као љуске на пандирским кошуљама старих витезова. Глава му је као клин, прокутаста покривена зеленим штитовима, што су и испрскана са бледо жутим пегама. На главнсу са стране два повелика ока. са капицама и никавицом, као што је и код птица, а четир ноге доста раздалеко смештене имају пет прстију са ноктима. — Тако изгледа тај зелени гуштер и сјајност и лепота његовог рува тек онда се најбоље види, кад онако као сада, упру сви сунчани зраци, те се шарене љушчице као бисерне капљице светле. Но нису сви гуштерови тако красно одевени. Мањи обични гуштер, што га виђамо обично око стења и камења, већ није тако лепе боје више мрко грахорасте, може бити зато што око камења живи таке исте боје, теда се што лакше узмогне с пасти од непријатеља, као што зелени гуштер имаде исто тако одело, какве је боје оно место на коме живи, т. ј. жбунови, зелено дрвеће и бусење. — Највећи гуштерови, то су крокодили; али ти нас се за сад не тичу изближе.

Наши гуштерови живе под земљом у својим рупама.

(Наставиће се.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта (Извештај Живковићев и др.) 1. (13.) априла 1873. И прошле недеље имадосмо лепо време, и већ се је кукуруз почео сејати.

Есекгинка је пшеница ове недеље мирне прошла. Узрок ће томе бити по свој прилици ускршњи празници. Нашли млинови дроге се узек резервно. Обрт у пшеници једва је достигао 60.000 м. центи. Цене су према прошлој недељи мање за 10 н.

Пролетња пшеница 7 ф. 35. но. кад би се силне падавине опростила, скочила би.

Јесења пшеница, о којој различите вести стизаху беше час по вољно — за неповољно; о тој се пшеници говорило даље да је на многи места од мраза и леда пострадала, и тако се је цена њена колебала, по различним гласовима, који се о њој колебаху. Спуштајући се од почетка до краја недеље пала је њена цена поводом наступивше кише на 5 ф. 77½ —5 ф. 62½.

Пролетња зоб стално 1 ф. 70 н.

Јесења зоб, бачка 1 ф. 64 н.

Кукуруза слабо, силни довози што из Турске и Румунска долажаху, мотаху се тек по обављеној цени препродати. У опште је кукуруза врло слабу тенденцију показао. Банатски кукуруз за Мај — Јуни 3 ф. 53—54, за Јуни — Јули 3 ф. 60 н.

Репица се одржала на ени узрока, које још пре споменусмо. Банатска репица 11 ф.,—до 11 50 н. за Јули — Август и по 150 ф. бечке мере. —

ДАНАШЊЕ БЕЛЕШКЕ.

Пшеница потиска: 84 ф. 7 80—87—85 ф. 8 ф. 60—80; 84 ф. 7 ф. 40—55; 83 ф. 7 ф. 20—30; 82 ф. 7 ф. 7 10; 81 ф. 6 ф. 70—85. 80 ф. 6 ф. 55—70.

Све по пољској цени и на три месеца.

Банатска горњоземска и Пештанска за 10—20 н. јесењица.

Раж нешана 4 фор. 20—30 по 80 бечки *ф.*

Кукуруз умноженим увозима попустили за 3 фор. 40—45 н. по н. ц. —

Зоб 1 фор. 62—65 н. по 50 *ф.* бечке мере.

Просо, домаће банатско 2 фор 55—65, влашко, с арнаутском 3 фор. 10—40 н. по 82 бечке *ф.*

Јечам, нимка роба 2 фор. 50—60 средња роба 2 фор. 80—90 н. по 72 бечк. *ф.*

Синьска маст: прва пештанска варошка роба 32½ фр. термин Мај — Јули 33½ фор.—34 фор. **американска маст** 30½ —31 фор.

Сланина: на сушу сушена 31 фор.—31½ фор.

Шљиве:, прве босанске робетине беше. Средња роба 12 фор. у врећама 12 фор. српске 12 фор.

Ликер:, прва роба 15½ фор.—16 фор. по бечк. центи.

Мед:, процеђен 17 фор.—18 фор 50. сиров 20—21 фор.

Восак: од 82 до 90 фор.

Орасн: Српски 13—14 фор.

Коже: српбијанске овчије 400—450 н. *ф.* 135 фор. — 145 фор: срб. козије 325—350 н. фун. 150—160 фор.

Срб. вуна: I. 78—86 фор. II. 72—74 фор.

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VIII.

У Леополдовом предграђу у Бечу, у једној од оних великих кућа што гледе на лиснати пратер живели су год. 186* Лука и Јелка Дабић. Кад су после свога венчања провели неколико недеље дана у медени кус по горњим местима решила се Јелка да се настане у Бечу, у престолници у којој је она „шверживала“ најлепше дане свог младјаног живота у тишини и метежу престолнице. Јелка је мислила да ће наћи читаво море уживања а Дабић је есанио, да ће уз познанство свог покојног ујака наћи тргачка посла. Прва им је брига била да нађу леп стан, да се у њему наместе као што то пристоји имућним људима у великом свету. Тај посао да како да је спадао у делокруг младе домаћице, јер је она знала доказати своме мужу да се он у тим стварима „неразуме“ да он зна шта је све елегантно и по најновијој моди. Господар Лука није се усудио да чини приговора против онога што му је жена за добро нашла. Узели су велики стан наместили су пет, шест соба све свилом и кадифом, намештајем од најскупоценијег дрвета, и обавили су сијасет оних ситних и крупних лепих ствари, којима препредени укус богаташа китн и реси просторије у којима станује и у које улаже новац на хиљаде.

Дабић је ухватио познанство међу првим трговцима и удесио је свој посао тако да спекулише са свачим на чим се год даје заслужити олаким трудом много новаца. Није држао отворену радњу. У варошн је имао само мали контоар а у њему једног послужитеља и једног писара. Кад су обоје већ били по свима позориштима, кад су упакрст обишли сву околицу Беча, кад су видели све оно што човек ваља да види и позна у престолници, да може у друштву пристати у разговор о тим стварима, после свега тога одали су се на то да чине познанство. Дабић је одабрао три четир грче, две три српске и још по неку страну трговачку кућу, у којима су учинили своја подпорења и тиме су ушли у живот, били су примљени у свету међу себе равнима.

У животу, који се једне стране развијао у забавама и уживањима ван дома, а и онда када се развијао у дому, развијао се утицањем странога света, у виду визита, ручкова, кућевних забава — у том животу једва су Лука и Јелка имали времена да се међусобно упознају. Лука је за кратко време осетио да му је жена у многом чему претежнија од њега. Кад год је ваљало да се пред гостима или у друштву одржава жив и занимљив разговор, Јелка би у таким приликама водила ако не прву оно знатну реч, он се чудно како му жена зна о свакој ствари да рекне по нешто, како се њеној пажњи неизмакне ни један мали или велики дневни догађај у Бечу. Он је морао полако да се научи, да њезино мнење мора да буде меродавно не само у кућевном него и у опште у свима стварима. Он је и непримећено пристајао уз њезину оцену какве позоришне представе, концерта, бала, намештаја ручка, соарете и других важних ствари. У стварима које би ваљало учинити или се учине, Јелкина је воља решавала. Луки је остало уско земљиште трговачких спекулација али на скоро је Јелка почела да разбира и о тим стварима. Луку је исправа тиштало што је морао да трпи приговоре и у тим стварима али напокон се радовао што се жена слаже са његовим мислима. Тако је Јука Дабић из дана у дан налазио да је све оно исто што му његова жена мисли, говори и ради не само најбоље него и најпаметније, најукусније најелегантније, он се скроз и скроз слагао с њоме у њезином мишљењу да је налазио за потпуно излишно да и он мисли о чему кад жена мисли о свему и за њега. У друштву су га мало пецкали да је „под папучом“ али он је свакога уверавао да је он господар у кући — ако се ко нашалио да то из учтивости верује, Лука је био блажен и топуо је у море лепих израза, којима је презиносио врлине своје младе жене. —

Госпођа Јелка је осећала да је заузела мало неприродан положај и у дому и свету. Што је то могла да осети то је била још једина заслуга покојне тетке Стане. Али за бога није се ни могло другчије. Дабић је мало живио по горњим местима, Јелка је мислила да га мора упућивати, да се уме наћи у великом свету, да после не црвени она њега пред другима. Човек је био времешан, мисли, мнења а и сам

говор његов нису по Јелкином схватању „пасовале за горња места“. Бадава, човек је у свему нешто застарио, његов цицилук у маљим стварима сматрала је она за излишан, његову бојазан да је кућевни тромак врло велики приписивала је она томе, што човек не зна шта се све „шикује“, него узима сваку ствар са трговачког гледишта. Она је морала водити свуда и за њега реч, јер је он често повео тако „фад“ разговор, да му се она бојала, да ће то други уписати њојзи у грех. Било је тренутака кад се Јелка доиста трудила да позна у своме мужу коју врлину или заман јој труд. Када га је строз и строз упознала и проучила, увидила је да је он увек један те један, какав је данас такав је сутра, она је мислила да јој се ваља научити на његову нарав али није ни сама приметила да јој је муж њезин постајао из дана у дана све то обичнији. На послетку сматрала га је као неки изчитани роман. И богато намештени стан бивао јој је из дана све то обичнији — када јој се испунила жудња за сопственим „екипажом“, возила се она по чешће по вароши јер јој је домаћа осама била несносна. Али и варошка тишина је увек једнака Јелка је осећала да је из дана у дан све ситија уживања.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

Гвоздени путови и телеграфи на земљи. На крају прошле 1871. год. било је гвоздени путова и телеграва:

У сједин. државама у Америци 11.584, миља. гвоз. пута и 82.714 миље телеграва.

У Енглеској 3.285, миља г. пута, и 20.741 миља телеграва.

У Немачкој 2,669. миља г. пута, и 14.574 миља телеграва.

У Француској 2.228, миља г. пута и 15.603, миља телеграва.

У Русији 1,393 миља г. пута и 5.501 миља телеграва.

У Аустро-угарској 1.372, миља г. пута и 11.144 миља телеграва.

У Индији Енглеској 1.060 миља г. пута, 3.036 миља телеграва.

У Талијанској 791 миља г. пута, и 6.542 миља телеграва.

У Шпањолској 753 миље г. пута и 3.455 миља телеграва.

У Енглеској Америци 581, миља г. пута и 2991 миљ. телегр.

У Белгији 420 миља г. пута и 1803 миља телеграва.

У Шведској 246 миље г. пута и 1.956 миље телеграва.

У Аустралији 227 миља г. пута 2.800 миља телеграва.

У Нидерланду 220 миља г. пута и 1.360 миља телеграва.

У Швајцарској 184 миље г. пута 1490 миља телеграва.

У Мисиру (Египту) 155 миља г. пута и 1677 миљ. телеграва.

У Бразилији 109 миља г. пута и 38 миља телеграва.

У Румунији 106 миља г. пута и 589 миља телеграва.

А Португалској 106 миља г. пута о 781 миља телеграва.

У Данској 90 миља г. пута и 710 миља телеграва.

У Норвешкој 50 миља г. пута и 950 миља телеграва.

У Турској 40 миља г. пута и 5,725 миља телеграва.

У Грчкој 1 миља г. пута.

Железнице у Русији. Вестник и руски мир јавља, да је железница до Ростов владикавда свршена, и да сад више много не треба, па да се веће персијским улиом и туризом, и тим ће Европа најкраћим и најприступачнијим путем везана бити са Индијом, које ће недотледније промене у континенту европском у погледу трговине са собом повући.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

На Цетињу ће на место листа „Црногорца“, коме су владе аустријска, Мађарска и Турска забриниле улазак у српске крајеве под тима владама, излазиће други такав лист под насловом „Глас Црногорца“. Уредник ће му бити Сима Поповић.

У Београду. се ово дана склонило ново министарство. Кнез је поново Ристића, да он узме као први министар, па да сам изабере све остале министре, а кнез ће их после само потврдити и тако Јован Ристић сад је председник министарства на место Блазнавца, а уједно је и министар спољних послова, што је и до сада био. Ако имају остале државе што са Србијом и Србија са осталим државама, онда све то иде преко министра спољних послова. Паита Јовановић је министар финанције, који се брине и води рачун о свима приходима и расходима у држави; Туцаковић је министар унутрашњих послова, који се брине о уређењу државе из нутра; Милојко Лешјанин је ратни министар, који води бригу о свему ономе, што је потребно за војску; Ранко Алимпић је министар грађевине који води бригу о одржавању зградама и друмовима; Стојан Новаковић је министар просвете, који се стара за школе, цркве и друге просветне заводе; а Марко Лазаревић министар правде, који води бригу о судовима у земљи.

У Бечу је 31. марта пред поноћи умро стари буковински владика, а скорашњи поменовани митрополит за Буковину и Далмацију, Евгеније Хакиман у својој 78. години. Болово је само девет дана. Тело му је опојано у православној цркви у Бечу, а после одпесено у Буковину, у Черновицу, где је он седео, да се тамо сахрани. Бечке немачке новине хвале сад особито старога хакимана, а то је са свим праведно, јер је он увек дувао у један рог с њима, кад је год шта требало урадити против наше браће Чеха, Словенца и Срба у Далмацији. Тако је и сад само дошао у Беч, да говори у Сабору за немачки предлог, да се преиначи изборни ред за сабор, како ће Немци на сабору у Бечу бити увек у већини. У томе ган сиртадиеси.

У Среду после поднe био је одлазуе кр. комесара, Вука Поповића у „Српској Матици“ и распитивао је да му се разјасни, за што су неки питомци Текелијина изгубили штипендије, за што се неки уче у Бечу а неки у Грацу, да лису благајници матичини положили каунције, имају ли питомци каких правила и т. д. Шта ће они из тога да изведу Бог ће их знати.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ОМЛАДИНСКИ КАЛЕНДАР

ЗА 1873 ГОДИНУ

излазао је из штампе, и неке се у нас по 50 н. набавити. Ко узме 10 примерака добија један комад на дар. Поштарину код најмање 10 комада плаћамо ми. Календар се шаље с платом у напоч (per Nachnahme). У комисију не дајемо никоме ову књигу, јер је омладинска вересија и онако тешка.

Омладински одбор се нада, с тога, што су календару чиње-не негоде „од сегоре“ да не ће допустити, омладина да нејзин годишњак у руке народа не допре, јер би тиме баш угодила жељи и тенденцији оних, који су те негоде и начинили. Да није било препона, календар би још у новембру ланског године света угледао.

Ми молимо с тога сваког пријатеља омладинске ствари, да се постара како би у своме кругу што већи број „Омлад. календара“ растурио.

У Панчеву, 15. марта 1873.

Књижара браће Јовановића.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српски народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишству а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 15. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 15. АПРИЛА 1873. ГОДИНА III.

ПРЕТПЛАТНИЦИМА „ГЛАСА НАРОДА.“

Крајем овога месеца истиче претплата свим оним претплатницима који су са 1 фор. претплатили на 4 месеца, а тих је велика већина међу претплатницима „Гл. Народа.“

Пошто смо ради реда и опстанка листа усвојили правило без изузетка: да никоме не шиљемо листа који није претплатио; то умољавамо сву г. г. претплатнике, којима истиче претплата крајем овог месеца, да пошљу поштанском упутницом (Postanweisung) на **„Администрацију Гл. Народа“** у Нови Сад било 1. фор. у име претплате до краја Августа, било 2 фор. у име претплате до краја ове године, па ће им се лист слати непрекидно и тачно као и до сада.

Уза све то што сви осећамо, како је ова година у свему оскудна, стекао је наш лист до јако 780 претплатника и тиме је осигуран да може излазити без штете издавалачке дружине. Што смо добили и оволики број претплатника из свију крајева нашега народа, заслуга је појединих родољуба и народних учитеља, који су се својски заузели те купили претплатнике и препоручивали наш лист. Ми им у име дружине, која пише и издаје овај лист захваљујемо најтоплије на њиховој ревности, и молимо их да нам и за даље не одреку своје родољубиве помоћи, него да пораде да „Глас Народа“ све то више продре у све слојеве народа.

У онај мах када „Глас Народа“ стече пуних 1200 претплатника **доносиће у сваком броју лепе илустрације**, које ће разјашњивати корисну и забавну поуку листа. Ми смо тога ради већ ступили у свезу са неким илустрованим листовима и знатнијим дворезницама у Немачкој, и сад стоји до самога народа, да **обилатом претплатом** припомогне, да у „Гл. Народа“ добије за беспримерно јефтину цену **недељни илустровани лист.**

Ми обраћамо овим пажњу наших честитих скупитеља на ову нову околност, од њиховог ревносног заузимања зависиће хоће ли лист моћи да постигне и ову цел.

Претплатницима, који су у овој трећини године мало доцније претплатили послали смо све дојакошње бројеве изузев 1-ви број, који ћемо им послати, док га по ново прештампамо. За нове претплатнике имамо још непрестано потпуних бројева од почетка године. Молимо сваког новог претплатника да означи од када жели лист? У нас почиње претплата Јануаром, Мајем и Септембром, а рачуна се на пуне форинте ради лакшег рачуна.

Из дојакошњег садржаја листа види се, да ли је вредно да овакви лист и даље излази. Број наших сарадника све то више расте а у доцњим бројевима започиње своју сарадњу утемељитељ „Гл. Народа“ и бивши уредник му познати популарни писац г. **Панта Поповић.** Уреднишство се постарало и за сталног извештача у Бечу, који ће писати за „Гл. Народ“ за вредне извештаје о светској изложби у Бечу.

Што се наш читалачки свет одазове обилнијом претплатом, то ће и лист бити богатији по садржају, јер ће издаваоци моћи већ по нешто и награђивати одабранije саставе. —

Излажење листа зависи једино од обилне и уредне претплате. Претплата износи 1 фор. од Маја до краја Августа, а 2 фор. од Маја до краја године, а шиље се Администрацији „Гласа Народа“ у Нови Сад.

Уреднишство „Гласа Народа.“

У ВРЛИНИ ЈЕ НАШ СПАС!

I.

У последњим годинама дошли смо до увиђавности, да опадамо и пропадамо у овим крајевима, да не напредујемо ни тамо где смо скроз и скроз своји онолико, колико би требало да напредујемо према времену у ком живимо. Кад смо почели да хватамо рачун, шта нас све убија и затире, згрозили смо се, почели смо већ да очајавамо, да ће нас као Србе нестати са лица земље. Очајање је мати многих беда, оно замућује бистар поглед, заноси памет. Човек у очајању не ради онако, као што би ваљало да ради, да се спасе и подигне; да се оснажи и окрепи, он живи на сумње на куд пукло да пукло. Очајавајући о себи и о нашем народном животу нећемо се помоћи. Говорећи о своме пропадању нећемо се подићи. Ми треба да радимо, сваки собом, сви заједно у братском друштву, да се изчупамо из ада што нас дави и сатире. Треба да се оканемо грехова и порока, који су нам рајели и тело и душу, треба да пренемо новим, бољим животом.

Нетреба да скрстимо руке као прелаги Јеврем, па да чекамо што је суђено нека нам буде. Не треба да будемо бабе, да вечито наричемо, ово нас уби, ово нас сатре. — Треба да будемо људи! Кад смо већ сазнали да смо запали у зло, да смо огрезли у мане и пороке — не ваљаћемо се и даље по њима; него тражимо пута и начина, како ћемо се отрести овога зла, како ћемо ударити бољим путем.

Било је пре нас јавнога говора*) о читавом низу мана и порока наших. Из тога разговора изишло је што но реч, да нит ваљамо себи, нит својима, готово да не ваљамо ни Богу, ни људима. Казало се и доказало се да не живимо мудро и умерено, да убијамо своје здравље, жене су нам нероткиње и разметкиње, куће су нам са раскоша и лудих обичаја осиромашиле, са сувишна трошења а немарна и неразумна рада измакла нам се земља из руку; у занатима смо неуки, у трговини слаби, у сваком знању и умењу још смо деца, у јавним пословима смо несложни, један другом завидимо, један другог рушимо и обарамо, из дана у дан све нас је мање — а суђено нам је зар да сасвим пропаднемо.

Аjде нек је све то тако али ево ми ћемо да кажемо другу реч. Није нам суђено да пропаднемо! Ми нисмо још тако пали а да не можемо опет устати. Ми се нисмо још толико упропастили а да се неможемо опоравити, да не можемо доћи опет на своју стару снагу. Јесмо ли се сами упропастили? Рецимо да јесмо. Чекамо ли ми да нас когод други спасе из наше пропасти? Не чекамо. На кад нечекамо а ми у се и у своју снагу, на шат још није доцкан.

Вели се да су нас убиле наше рођене мане. Кад смо пали са мана, онда нема друга пута него: дижимо се врлинама! Који човек пао са нерада — у раду му је спас. Који је човек опао са болести, тај ће се подићи здрављем. Ко је клонуо са незнања тај ће се опоравити знањем. Ко је посрнуо са слабости, тога ће уздићи снажно тело и душа. Кога је убила неумереност и нечистота, томе помаже само умереност ред и чистота.

Питајте све лекаре на свету па ево главе ако знају другог лека. Не помаже у нас клин клином, него клин мањем. Мане и пороци не лече се новим манама, већим гресима, него на место мана, развијај врлину, јер она подиже, снажи и даје живота.

Вели се, нит смо сами како ваља, нит смо на свом огњишту како ваља, нит смо у друштву како треба.

Нећемо да набрајамо какав је сваки од нас по себи. Аjде нек смо сви и сваки чудо и покор, али ћемо прво да набројимо шта све треба да су врлине сваког појединог човека на да буде човек.

Човек, аjд да речемо сваки од нас, треба да је мудар и паметан да зна и уме. Човек се науком учи да позна свет, да зна сврхену свога узрока, да зна што је све, да може тиме да одржава, да развија себе и своју снагу. Човеку је наука будно и бистро око, којим разгледа и сазнаје све што је око њега, испод њега и изнад њега. Кад човек развија памет своју науком, онда богати сам себе, јер ко много зна и уме лако му је да живи у свету. Мудро ли ти је рекао онај мудрац, када се провалио брод на ком је путовао, па му другови ударише у запевку што изгубише сав свој иметак: Ја, вели, носим све своје благо у себи!

Наша је мана незнање. Са незнања живимо у глупости, верујемо којекакве празноверице, гатке и булазњења, слепи смо код очију. Са незнања немамо толико памети и мудрости да погледимо у напред, да оценимо сваку ствар и сваку прилику. Са незнања не рачунимо што носи дан шта ноћ, не простиремо се по губеру, не управљамо се по својој снази. Отуда је да живимо без рачуна, да упадамо у свакојаке незгоде и неприлике, да се излажемо силесији опасности, да убијамо своју снагу и подривамо живот свој.

Незнање је мана, болест — знање је врлина, лек. Нико се није родио незналица, нико се није родио научен. Човек остаје незналица, човек постаје зналац. Данас је лако знати и умети, али без муке нема науке. Ко још и данас чами у незнању сам је себи крив. Усваком месту имамо школа — зар за то, да стоје пусте? Наши учени људи пишу књиге и новине, казују у њима знање и умење — зар за то, да ми заиђамо у њих сир и сланину? Знам да ће који мудријат рећи: „Е где ти овога тај би хтео, да је цео свет учен, да су сви господа, а ко ће клепати брајко?“

---

*) Куш књигу: Зашто наши народ у Аустрији пропада? стоји само 30 новч. Добићеш је у књижари браће Јовановића у Панчеву.

Рече и оста жив! Та човече божији, није мени ни у крај памети, да оденем цео свет у госпоцко руво! Било нас је и дојако а биће нас и одјако, који ћемо орати и копати, који ћемо ићи по занату, који ћемо трговати, који ћемо судити, кнезовати, лечити болне, бранити правду, учити децу и служити божију службу; али разуми ме добро: Данас се неради земља као што су је радили пре Косова, данас се не тера занат као што се терао пре потопа, данас се не тргује као што је трговао грк Дима, данас се не уче деца као што су се некад учила, данас није доста ако свештеник очита само паки и паки. Све је данас напредније. Цео се свет окренуо и иде унапред. За сваки посао треба данас више мозга и памети него што је пре требало. Сви се отимају да уче и науче све оно са чега су људи снажни и богати, само ти брате Србине, оњуцкујеш и уздишеш: „Хе нема ти оног старог времена! То је био живот.“ Ти славиш и поштујеш Св. Николу и верујеш да он чува шајке и бродове и на мору галије. Е сад да ти кажем. Био један човек на мору, па дуне ветар а човек већ да се удави. У ово доба сети се Св. Николе. „Помози св. Николе, ако бога знаш.“ А св. Никола ће му рећи: „Макни и ти рукама брајко!“ Тако ти је то, мој Србине брате, ако ћеш ти све уздисати за старим временом, ако нећеш да увидиш да данас сваком човеку треба памети, да зна и уме све што се може знати и умети у његовом послу, ако нећеш макнути рукама да се учењем а науком сам извучеш из блата глупости и незнања, онда слободно пиши: пропало!

Не знам како стоји оно што певају: „Блажени ништи духом, јер је њихово царство небесно,“ али ти кажем: Блажени који су паметни и учевни духом, јер они ће живети рајом земљи.

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ.

V.

Рекли смо да је по закону, који се зове прагматичком санкцијом, угарски краљ увек онај, који је у једно аустр. цар, даље да је овим законом Угарска у лицу свога краља нераздељиво спојена са земљама аустр. царевине. Из ове тесне везе следи то, кад би непријатељ напао Угарску, онда је дужна Аустрија да је брани свом снагом својом и тако исто дужна је Угарска да помогне Аустрији, кад њу нападне непријатељ.

По томе што су Угарска и Аустрија дужне да се заједнички бране, то ваља да заједнички обављају и оне послове што се односе на ту заједничку обрану. Те послове, зовемо ми по закону заједничким пословима. Пре тога обављао је угарски краљ и угарски сабор те послове и друга земља није имала у то да се меша, јер у Аустрији је била апсолутна владавина, па је аустр. цар самовласно располагао у свим државним пословима. Но у новије доба добиште и аустријске покрајине свој устав и имају права да реку и они по коју у свим оним пословима, који се и њих тичу.

Поводом тим склопиште Угарска и Аустрија год. 1867 уговор и погодбу, која одређује те заједничке послове, и начин како се рукују и обављају. Та погодба садржи се у 12 зак. чл. од 1867 и ево ћемо да наведемо шта је најглавније у њоји.

Из прагматичке санкције, по којој су Угарска и аустријске покрајине нераздељимо под једним владаоцем следи то, да ако когод нападне на земљиште и сигурност или Угарске или Аустрије, то је целокупна држава дужна да заједнички одбрани тај нападај. Из ове заједничке одбране извире да су заједнички: 1. спољни послови 2. војска, 3. трошак (финансија) око тих заједничких послова.

У данашње доба нису више државе ограђене једна од друге кинеским зидом. Људи путују у туђе земље на поneки и тргују по тим земљама и траже себи туде разна занимања. Са тога је нужно да се свака држава састара, да су њезини грађани сигурни и у туђој земљи, да их нико не дира, да им не наноси никакве штете ни квара. Осим тога, има држава које вребају згоду, па да на друге државе нападну, да их освоје и себи присаједине. Из овога је врло нужно, да влада једне државе паи како је влада других држава расположена према њоји, да настоји да с њоме живи у пријатељству и у пријатељским односајима, па ако би влада стране државе хтела да отпочне рат, да то испина за времена, да се може и сама спремити, да не дочека тај нападај скрштеним рукама, него да је спремна за своју обрану. Да би дакле држава могла да очува своје интересе, да би их могла да унапређује и помњиво да прати, у то име држе државе у страним државама по једног посланика са нужним особљем. Ако је држава послала свога посланика, да исти заступа само трговачке интересе, онда се тај посланик зове конзуо. Дакле ти политички послови напрама страним државама, заступање и обрана истих зову се спољним пословима. Ма да је угарски краљ уједно и аустријски цар, то он држи по страним дворовима само по једног посланика, који туде подједнако заступа интересе и Угарске и Аустрије. Зато се тај посланик и зове аустро-угарским послаником, а скуп земаља, које он заступа зове се аустро-угарском монархијом.

Државни је и то циљ, да брани своје земљиште и своје становнике од нападаја с којемуд драго стране и да одбија те нападаје свом својом снагом. У то име држи свака држава војску. Та војска је Угарској и Аустрији заједничка и по томе нема одељене засебне угарске војске и аустријске војске. Сви послови који се обављају, а је војска као што ваља уређена са оружјем и опремом снабдевена зову се војним пословима. Дакле спољни послови, војени по-

слони и трошкови који су нужни за обављање ових послова јесу заједничка ствар Угарске и Аустрије. Руковање тих заједничких послова поверено је заједничком министарству у коме је један заједнички министар спољних посала, војени и један министар финансије. Ово заједничко министарство седи у Бечу. Но и ови заједнички послови обављају се уставно и у то име бира Угарски сабор и Аустријско државно веће из своје средине по броју једнако изасланство које се по закону зове делегацијом. Те делегације састају се на краљев позив сваке године на наменце у Пешти и у Бечу, саветује се у засебним седницама о заједничким пословима, могу да позову поједине министре на одговор и да доносе у појединим питањима своје одлуке.

Споменусмо колико је земаљски сабор важан чинитељ у државном већу. Рекли смо да је народу најважније право да утиче на стварање закона. По старедавном угарском уставу, доносио је увек краљ и народ заједнички законе. Тако је то бивало од вајкаде, тако је то и данас.

Но у старије доба није народ тако утицао на доношање закона као што утиче данас. До год. 1848 уживали су политичка права само ова четир сталежа: 1. Црквени велико достојници 2. Велика властела, 3. Племићи. 4. Краљев. градови. У црквене великодостојнике бројали су се католички, православни и унијатски митрополити и владике. Велике властеле било је од две руке, једна је била што је носила највећа часнишшва у држави, као што је то био палатин, земаљски судија, хрватски бан, таверник, чувари круне, велики жупани, а други су били кнезови грофови и баруни. Они племићи што их нису бројали у црквене и државне великодостојнике били су племићски сталеж. Краљевски градови биле су пак оне вароши које су по краљев. повељама биле изузете испод власти жупаније, те су на свом земљишту самостално управљале и судиле. Ова четир слоја што их набројисмо сачињавала су четир земаљска сталежа.

Најглавнија права ових овлашћених сталежа биле су ево ова: Њих није смео нико да затвори, ако нису пре тога редовним судом суђени и осуђени, они нису плаћали никакве порезе, дацију и ђумруџарине (становници краљев. градова плаћали су војену порезу), они нису били дужни да дају станове војницима (изузев краљев. градова). Мимо то долазили су сви на земаљски сабор, и то пркосни свештени великодостојници долазили су лично на сабор, а племићи и краљев. градови бирали су посланике, тако да су сви племићи у једној жупанији бирали све по двојицу посланика. Уз ова права била је дужност племићима, чим непријатељ нападне земљу да иду на војску и да у земаљским границама војују о свом трошку и руху.

Чланови земаљског сабора делили су се у два табора, црквени и државни великодостојници и властела заседавали су у тако званој горњој табли; посланици жупанија а краљев. градова заседавали су у доњој табли. Свака је табла (дом, кућа) држала своје засебне састанке, што је на пример доња табла доконала то је после послала горњој табли да се и она посаветује о томе, јер само оно је било саборска одлука у чему су се обе табле сагласиле. Таку одлуку слали су после краљу да је и он потврди.

Сабор, сазива краљ и он га одгађа и распушта и по ново сазива. Он подноси предлоге сабору и саборске одлуке важе само онда као закон ако их краљ потврди. У старије доба држали су земаљске сабоpе на разним местима, пре мучке битке држали су их на ракошком пољу код Пеште, затим час у овој час у оној вароши. После мучке битке на све до год. 1848 држали су земаљ. сабор понајвише у Пожуну. У задње време држао се сабор бар сваке три године дана по једанпут. О сабору како га преустројише закони од год. 1848 говорићемо идући пут,

ИЗ ФИЗИКЕ.

(Свршетак.)

9. Предмети што их видимо око себе, понајвише су овог сложеног карактера. Вода коју пијемо постала је уједињењем два друга тела, кисика и водика, и ако је свако од ових тела плин, и ни једно од њих нико никад није видио у течном стању. Со на нашем столу производ је кемичког уједињења гаса званог клорин са металом содијом (натрон,) а ни једно од оба тела није ни налик на со.

10. Не само да се може спојити једно просто тело с другим него и сложена тела уједињују се на производе још сложенија. Има, на пример, један тешки плин који се често купи на дну дубоких места, и често хоће да угуши људе кад несмотрено залутају на таква места: овај гас је спојак елемента угљика са кисиком, и зове се угљена киселина. Креч што се употребљава за зидање јесте спојак метала званог калцијум са кисиком, а производ је што се каже оксид калцијума, или креч. Но она споменута угљена киселина има снагу да се споји са кречом и да начини тело које се зове карбонат креча, што је савршено различно и од једног и од другог. Мрамор је кречни карбонат; креда такође а и лепи провидни кристал звани ајсландски шпат. Разлика у томе, како се сложе честице међу собом, често чини да тела кемички истоветна показују сасвим различна својства. Сумпор, на пример може бити жут, црвен, или црн, већ према начину како је зготовљен; али он је увек сумпор. Која два тела могу бити различнија међу собом спољашње него сјајни и скупоцени дијаманат и комад чађава угља? Ипак они су на длаку једна супстанција, и дијаманат, тврд и леп као што је, може изгорети као парче угља. Ми

би могли ићи и даље овако, али довољно је, мислим, речено, да човек добије појам о назорима данашњих научњака гледе природе и својстава материје.

11. Него има још једно својство тако знаменито, и тако обично, да никако није ваљде прећи другом предавању док га неспоменем; а то је дивна сила коју имају атоми и молекили да се тако наместе да начине кристал. Ако разгледамо готово ма коју тврду стену, нарочито да је у великој мери сложена из малих кристалчића, који се стакле и светлуцају на сунцу, кад су му окренуте њихове глатке стране. Но у овом су случају кристали поменани један преко другог; али у извесним околностима они се наслажу толико да постану велики, те им можемо да проучавамо облике и својства. Примери од соље, или кристала стене, како се кадгод каже, могу да се нађу тешки по више фунта.

12. Растопите неколико глауберове соли, или салитре у води и оставите тај растоп у каквом суду откуда може полагано да испари, брзо те ће наћи где су се по крајевима суда ухватили кристали, који бивају све то већи што је дуже испаравао онај растоп. Ако их оставите на дну, површине им неће бити правилне; али може да се подигне са два један мали кристалић и да се обеси у средини течности. Тако вештином он ће да се гоји и нарастиће велики а сачувати при том свој савршени облик. Како се даље праве тн красни облици, чији је склоп тако савршен, и чији карактер се одржава са тако дивном тачношћу? Мотрите на зидара, кад зида; он сложи циглу на циглу, и вид мало по мало све је више; не изгледа ли као да код кристала неки невидљиви неимар слаже молекил на молекил, док не сагради читаву зграду? Ми добијамо друге појмове о том целом послу, ако и не мање срачуњене за наше дивљење, предностављајући, да су мали молекили одарени и сами силом да се ређају један до другог на известан начин. Замислите ово обично зидање на да нема зидара а грађи самој да је дата сила да се слаже без никога тако да се од себе граде зидови, куће и споменици па то не би било веће чудо да му се зачудимо, него што заиста бива кад се слаже кристал.

У Карловцима. **В. Вујић.**
професор.

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ И ДОБРОТВОРИ.

III.

Но гуштер је набирач што се његове рупе, стана његовог тиче. Место, што треба гуштеру да послужи за одају, веле да годи његовом начину живота ваља га добро сачувати од непријатељских нанадаја и најзад да буде у свако доба тако рећи при руци. Стога бира гуштер за своје станиште само оно место, што је изложено пре свега довољној сунчаној топлоти — која је гуштеру јако потребна; што је скривено дубоко испод какве стене или, што је још боље испод каквог, силним и густим маховинама осутог грма и у које се може са више страна у опасности увући. За то гуштер и најрадије пребива у густишу шума, да се и око стења ван шума налази. У стану свом остаје гуштер кад је ружно време, кишовито; кад изађе изањ, ретко ће се на далеко одмакнути. Већином је пак гуштер ван стана; поглавито уприсенцима или се по дуже времена сунча на сталама, вребајући уједно по који залогај. Највећма му пријају различите мушице, одгладкара радо куса скакавце и мраве, а хоће да потамани довољан број и обичних гљиста и голих пужева, што на носе земљеораднику по где који пут и повећу штету. Једном речи гуштер је по својој храни исто тако користан, колико је кртина или друга која животиња. Утом његовом послу помажу га ситни зубићи што су у вилицама доста лабаво поиаметнтани у неком олуку, да се једва виде. Ма да су ти зуби доста оштри, опет гуштер никад неможе ранити опасно човека уједом својим. Истина је уједа му се осети, ал је тај осећај исто као кад би вас ко год уштинуо, злих последица не може уједа имати, јер зубићи немогу да прободу ни најсинију кожицу. Отуда се види, како је неоснован страх оних људи, и младих и старијих, који се на поглед гуштеров згрозе и убоје, особито ако се кукавна животиња баци у позицију за обрану, те због тога разјани своје вилице колико може. А што непокушају у таком случају да јој придодаду какав убрус или другу ствар у уста на да се увере о слабости и немоћи њезиних вилица? Или зар не виде како гуштер свестан своје немоћи, пре свега покушава да умакне, па се тек онда кад нема куда, као и други створ, почне да брани?

Ма да гуштер може доста да се нађе којекаквих по нас шкодљивих нижих животиња, опет има то својство као и змије и корњаче, да је у стању по више месеци да пости — без и једног залогаја. А чудно је и то да веома мало није воде а кад није он бира; неће да се насрче ма из какве баре са шумског пута и стазе, него посрче са очевидним уживањем бисерне каплице јутарње росе са бујне траве и маховине.

Гуштерови су наши скроз и скроз окретне и веселе животињице. Ваља их само посматрати. Још нам шупаљ, што га причине својим брзим змиоликим трчањем, до увета скоро ни допро није, а већ је нестало несташног гуштера у жбуну или у рупи његовој. Ма да су у природи тако ситни и бојазливи, опет се, кад их човек ухвати у затвору држи, хоће лако да припитоме и онда примају из руке бубе и скакавце и друге животиње; — што сведочи да нестоје баш на веома ниском степену душевног развитка. Опазило се и то да добро чују и виде; а да су осетильви, особито према непогоди, види се отуда што јако волу сунчану топлоту.

Ма да се гуштерови често у друштву виђају, опет се не може рећи да су дружевни; особито се незна да заиста живе увек спаром, женка и мужак. Ови двоје виђају се с пролећа при спаривању подуже времена, а после се канда разиђу. Женка у Јуну месецу снесе по више јаја; та јаја имају жућкасту кору која није тако тврда као у птица, него је кора више налик на кожу. Из тих јаја измиле у Августу мали гуштерчићи, који после, пре него што ће се одати зимњем борављењу, сваку са себе кошулицу што после и као матори више пута чине. Неки шумски гуштер не леже јаја него се греје за дуго по читав дан на песку на трбуву лежећи, те се тако млади у самој женкиној утроби излегу. Млади гуштерови као и змије и корњаче, веома лагано расту. — скоро кроз читав век. тако да се не да рећи кад је гуштер или змија или корњача израсла. — Што је још код гуштерова знатно, то је, да им неки делови на телу могу лако да се скрше и одпадну, ал опет брзо нарасту, ма да не увек онако као што пређе беше.

Ко што многи сисавци јеж, трбушница и тако даље — зими тако рекућ мртав сан бораве, тако се и гуштерови пре но што ће зима да дође, запуку под земљу. Укоче се и преспавају зиму док их иновна свеж пролетњи зрачак и блага топлота пролетњег сунца непробуди да продуже свој несташни живот, да прикупљају уживања, о којима ће будуће зиме под земљином кором дуго да сањају! —

Ето ти, драги читаоче, и треће врсте наших пријатеља и добротвора. За сад нека буду довољне ове три слике и ја се тврдо надам, да се у теби укорењило уверење да је међ људма много и много предрасуда у погледу корисних животиња, да ће те предрасуде пасти тек онда, ако се човек не буде сматрао за нешто тако високо, да му не доликује посматрање природних предмета, него ако буде са устостученом марљивошћу упознавао и најмање ствари, које по где који пут годину користи причињавају. У то име, да би се те предрасуде што пре оборише ево и ово неколико редака, а други пут ако буде здравља, изнећу ти природу с друге које стране да је посмотриш, јер је у њој небројених милина и красота, силесија предмита за поуку, размишљање и уживање: јер је она врело, што се никад изцрпети, никад сасушити неће, само јој се ваља приближити искреним осећајем и добром вољом!

Израдио: **А. В. Поповић.**

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Новом Саду 14 априла. Време је и прошле недеље било усевима врло повољно. Други дан ускрса донесе нам лепу кишу пролетњицу која и сад када мал те не по целој Бачкој. Било је и снеге крупне али није шкодила. Усеви стоје по извештајима са свију страна врло красно, изгледи су свуда врло добри. Воде у Дунаву опада али је још усеција по бродарство.

Житна радња. Ради ускрснших празника била је радња по изваньским пијацама слаба. На пештанској пијаци слабо је шеница нуђена и купована. Прометнуто је целе недеље до 50,000 цен. Цене су крајем прошле недеље стојале. 86 ℔. 7 ѳ. 50—65 н., 85 ℔. 7 ѳ. 40—55 н., 84 ℔. 7 ѳ. 25—40 нов., 83 ℔. 7 ѳ. 10—25 н., 82 ℔. 6 ѳ. 95—7 ѳ. 10 н., 81 ℔. 6 ѳ. 85—95 н., Пролетна узанешница 7 ѳ. 50—52/½ н., нова узанешница за септембар — октобар 5 ѳ. 64—65 н. Раж је 4 ѳ, 30—35 н. Јечам слабо пролази пао је са 15 нов. бележимо: пиварска 2 ѳ. 90 н. — 3 10 н., за храну 2 ѳ. 75—85 н. по 72 ℔. У зоби слаба прећа таман за потрошак. Пролетна зоб 1 ѳ. 72 н. за мај — јуни 1 ѳ. 70 71 н. септ. — октобар 1 ѳ. 66—67 н. Кукуруз је пао са 5 новч. банатски је 3 ѳ, 40—45 н. друге врсте 3 ѳ. 35—40 н.

Радња са вуном. Слаба је воља за радњу. посао по купце новољнији. Прометнуто је до 1400 цен. од којих половина грубе вуне за страно земље и фимија за пештанске и аустријске фабрике. Продато је: 100 цен. средње вуне за чоју по 122—124 ѳ., 300 цен. пешчане вуне по 64—65 ѳ., 250 бачке једноструке по 68—72 ѳ. 300 цен. српске цигаје по 78—80 фор. Даље 370 разне вуне ценом по 55—57 ѳ. Прошле недеље продато је и 100 цен. вуне што је у фабрици прана и то средње и фине по 150—180 фор.

Радња са свињама. У Штајнбруку је радња врло слаба, готово песнатна. Цене су: угарским и српским свињама од 250—400 ℔. по 30—31 н., шпицле по 29,½—30 н., тешке експорт 30 н. Концем марта преостало је у оборима 57, 520 ком. свиња. Од тада дотеране је: Из долње Угарске 3410, из Србије 2910, из Влашке 110, угар. жељезницом 370, из Ердеља 300, са села 20 свега 7120 комада а отерано је на разне стране 6490 остаје дакле 58, 150 ком. од којих је 17, 460 у акцијонским оборима. —

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

VIII.

Прве три, четир године дана текао је живот у Дабићевој кући обичним варошким током. Дабић је бивао већином ван куће, час је ходио за својим послом, час је одмора ради проводио своје време у друштву људи с којима је радио. Јелка није осећала да јој муж фали дома. Кад није била заузета домаћом бригом, проводила је своје време у кругу својих познаница. Лепој, младој госпи као што је била Јелка Дабићева, посветно је многи доколни познаник своје време ако и не да јој се удвара, оно да је забави. На Јелкином ведром и безазленом лицу сијала је нека безбрижна мирноћа, да је многи ласкави удварач престолнице осећао да то лице улева поштовања. Јелка није пошла за Дабића из љубави, она је уђуткала своје срце у љубавном жару, да утове другим худњама својима, али није било часа, када би оно заборавила била и погледом једним што је дужна мужу своме. Она је радо разговарала са сваким младим човеком у широком кругу својих познаника, она је радо слушала, где се њезини познаници често диве њезином бистром схватању, оштром суђењу, њезином одабраном укусу али то је није заносило. Ти познаници

би се често чудили како је тако даровита, имућна и лепа женскиња могла да пружи руку онако обичном човеку, као што је био Лука Дабић. Многи удварач сновао је своје намере баш на тај непоћмљиви одношај, али је клонуо, застао је у својим умишљајима, јер нити је Дабић, нити је Јелка давала повода, за који би се могао ухватити онај, који би хтео да наруши несрећу и блаженство на Дабићевом огњишту, него мир и задовољство у Дабићевој кући.

Дабићева радња толико је напредовала да је покривала велике домаће трошкове и да се полако ширила и разграњивала. Јелка се није много бринула о целоме току те радње, њојзи је довољно било, што је видила да јој је муж у стању да јој испуни сваку жељу њезину, да подмири оне силне потребе, које је изискивала кућа што ју је она водила. Често би се заинтересовала за заплетенije појединости у тој спекулантској радњи, али и то више из дугог времена, кад није била заузета важнијим бригама. Угодан, лен и разнобојан живот у престолници заузимао је сву пажњу њезину и она се полако одучавала да разбира за послове свога мужа.

У петој години своје удаје кад се Јелка већ навикавала на мисао да јој бог није дао да рађа, родила је Јелка Ђерку. Лука би се био већма обрадовао да је син али није му било ни то криво што је Ђерка. Од то доба бивао је чешће дома. Умео би кадшто да *се дуже нађе уз Јелку, јер* је Ђерка у другој години своје часто побољевала. —

Од неко доба потужиће се Лука да му послови хрђаво иду и удануће кад види грдни домаћи трошак, што га детиња болест из дана у дан све повећава. Јелка је била сувише заузета бригом и негом око детета а да би могла посветити времена, да послужи саветом својим у радњама свога мужа. Лука је бивао све то суморнији. Бивало је дана када је дошао дозлаго дома. Од неко доба као да није више онако миран, често је раздражен; јада се на хрђаве године и трошак све то више расте. Јелка би том приликом искрено тврдила да се не може живети са мање трошка. Дете је у кући, па из дана у дан треба све више и више. Често би у таким приликама долазило до озбиљног разговора, који би се после мало живље распре свршио с тиме, да је остајало опет све по старом.

По трговачким круговима почело се од неко доба поговарати, да Лука Дабић не ради онолико, колико је некад радио. Неки су говорили да се пољуљао. Једни су то приписивали несретним спекулацијама, други су нагађали да су томе узрок велики губитци на берзи. Почело се јако говорити, да Лука Дабић напушта солидније послове, па се све више и више одаје берзанским спекулацијама.

Јелка је од неко доба приметила, да су познаници, који су код ње много дана у забавама и уживањима проводили постала ређи гости. Кад их је она посећивала, чинило јој се да су према њојзи хладнији. Она није знала да протумачи од куда извире та промена. Није ни из далеказлутила да је положај њезиног мужа у трговачком свету прохиео велику промену. Није могла да се довољно извини, што је болешљу своје Ђерке препречена да у својој кући чешће дочекује старе познанике. Падало јој је у очи, што се ти познаници већ мање интересују за њезину кућу. На увреде није могла им помишљати, држала је, да је њезино познанство тако деликатно. те је штедји честим посетама, јер зна колике она дебдиза својим јединчетом. Кукавна жена! Срцу је своме била благодарна свету на тој нежној пажњи.

Међу тим су се облаци све то више купили над Јелкином главом. И Дабић се од неко доба тужи да да пати од ужасне главобоље. Било је ноћи када је једва трезну оком.

Кад га човек погледа пре би рекао да га гризе нека тајна душевна бољи него што је доиста био болестан. Јелка није могла да растумачи рашта се Лука тако промењо. Било је дана када је ваздан ћутао, као да је онемио и кад би га она запитала, да јој каже шта га то мучи, избегавао би да јој одговори, изговарао би се да је доста што се он брине, нек она само гледи кућу и дете. Било је опет доба кад је био поверљив, када се тужио да му његови послови задају све то већ бригу, Из тих поверљивих разговора Јелка је такођер бивала забринута али још није могла да слути опасност што јој грози.

Било је то некако бурно доба. Сав *је Бечбио* узрујан са страха од аустро-пруске војне. Једног дана дошао је Лука кући сав успахирен. Јелки није до тога дана пало у очи како је изнемогао, остарио под теретом својих брига. Данас се чисто уплашила кад га је видла. Није више оној човек, ни нанешен.

Кад га је запитала шта му је, Лука се збунио. Изговарао се да је имао сувише посла. После неколико тренутака умолио је Лука Јелку да му даде свој потпис, да може њезину алатуру уложити се четрнаест дана у радњу, да изведе неки посао, од кога се нада великом добити. Јелка је сверовала и потписала је — своју пропаст.

После четрнаест дана пролетео је српске и грчке трговачке кругове, који су радили са Луком Дабићем ужасан глас да је Лука обуставио своја плаћања. Са свих страна појурише веровници у Лукин стан. Лука је већ трећи дан лежао у тешкој врућици, био је ван себе. Јелки је сад тек било јасно рашта јој је муж у последње доба промењо своју нарав. Још тога дана уверила се да је изгубила све своје имање и да јој муж лебди између смрти и живота. Још је последње уданье било да Лука оздрави на да доведе своју радњу у ред. Девети дан пошлегао је он лутој врућици, умро је и не сазнав у каквом стању оставља жену и дете. По сарани мужа нала је тек Јелка у очајање, код целог великог имања једва је спасла нешто своја материнског накита. Остало је све про-

пало и још није било ни доста да подмири све потрашбине. У свету у ком је Јелка живила да оствара своје идеале о богатству и уживању стојала је она сада самохрана са болесном йерком а без икаквог наслона за будући живот. Чисто није могла да дође к себи. Чинило јој да је у неком тешком сну. Немилосрдно поступање некадашњих пријатеља а садањих поверитеља њеиног мужа пробудила су их из тог сна. Од толике свите познаника и пријатеља једна је ко год нашао за вредно да је сажали у њеиној несрећи. Већина се чинила невешта. Бура је протутњила. скрхала, срушила и разнела је сву кућу Луке Дабића. Јелка је видела да у свету у ком је она заузимала знатније место, није више станка за сироту удовицу пропалог трговца. Али у њојзи се будио понос и само поуздање, који јој уљеваше снаге за даљи опстанак. Она је мати, дужност јој је да живи за своје једиице. Ал куда да се обрне, како да живи?

(Наставиће се.)

РАЗНО.

„Хонведи." У домобранској војсци било је лане 1457 официра, 158.275 војника. Та војска имала је 6912 коња, иеридлове остругуше и 90 митраљеза.

Магнати. Тридесет мађарских великаша (магната) спремају се да путују у Цариград да поздраве султана да српске у Пешту са бечку изложбу. Неке новине веле, да та госиода хоће да приволу султана, да поведе собом и свој харем!

Козачиња. Нека козачица по имену Марија Петровна, је војска од својих 16 година умолила је козачког хетмана да је прими у војску која иде на Кину, јер јој је жеља, да се одликује у боју. Вешта је свим воиничким пословима.

О сиази хране. Познато је, да у сиазои смеху, којим се људи хране, има две врсте од хране, једна је врста, што нам снагу закалва, а друга је, што нас загрева. У овим најпознатијим смоковима стоје на „" обе врсте одо те хране овако: у 1 оки млеко има °/₀ 3.⁴ снажеше °/₀ 8.³ загревајуће скорашње месо има °/₀ 14.⁵ снажеше °/₀ 29.², загревајуће сир °/₀ 24² загр. пшенично брашно несејано °/₀ 13.⁰ сн. °/₀ 67.⁶, загр. пшенично брашно сејано °/₀ 11.⁵, сн. °/₀ 74.¹, загр. ражно брашно има 10.⁵ сн. °/₀ 72.³, загр. сочиво има °/₀ 21.⁴, сн. 52.³, загр. пасуљ има °/₀ 25.⁵, сн. °/₀ 45.², загр. пиринач има °/₀ 7.⁵, сн. °/₀ 76.⁵, загр. зобе има °/₀ 0.⁹, сн. °/₀ 11.³, загр. кртола има °/₀ 2.⁵, сн. °/₀ 21.⁵, загр. 2 оке меса, јер: 1 ока сира има 24. °/₀ снаж. и 31 °/₀, загрев ³/₄ оке хлеба има 5.⁸ снаж. и 36 °/₀ загрев свега има 29.³, снаж. и 67 °/₀ загрев. а 2 оке меса тек 28.⁹, снаж. и 59 °/₀ загрев а кокица је реалка у цени, нека сваки рачуни сам и увериће се, да је месо најмање још једанпут скупље.

Пештанске поделиде, самлевеиу предпрошле године 5.932 центе пшенице и 280602 ц. ражи, и извшло је отуда 4.781,370 ц. брашно и 1.187,873 ц. мекиње. Одо тога је извежено на поље 1,807,495 ц. а у земљи је потрошено 4,286.691 ц. Свега дакле пичињено 6,093.186 цената у вредности 46,179.135 фр. А. в.

Прошло године самлевено је 6.545.119 цента пшенице, и 179,594 ц. ражи, и добивено брашна 5,098.848 ц. а мекиње 1.326.916 ц. Од овога извежено је на поље 2,068.826 ц. а у земљи потрошено 4.350.544. Свега пичињено је 6.525.371 цен. у вредности 51,613.328 фр. А. в.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

„Народ". Др. Ј. Суботић који је својим листом „Народом" заступао начела народне странке, обуставио је лист, јер му није могуће издавати га надаље уз силну пересију од стране иреиштатеља.

Мин. Трефор. На велики иетак био је министар Трефор у Пањеву и посетио је тои приликом и српске основне школе. На поздрав школ. резерента С. Б. Поиовића одговорио је да је угарска влада пријатељ развитку српских верозаконских школа. Црквеном одбору пањевачке општине који му се жалио иротив неиакоиитих иостуиања бар. Мајтењија одговорио је да ће се скорим сазвати сабор по сабор. изборном реду и да ниже истина што новине буљаше да ће бити декларативнијалног сабора и да ће краљ именовати митрополита.

Смрт нам је угробила два честита сина нашега народа, једно је Јосим Богдановић трговц. у Руми, честит трговац и ваљан родољуб. а други је млади Стеван Душан Давидовац син честитог Србина Саве Давидовића иотиуковника у Осеку. Тај младић је умрло у 18 год. живота као питомац виперијалистичке војске академије.

У Сентомашу је умрло тамошњи честити кнез Аврам Дунђерски. Био је велики српски родољуб и стекао је себи иеумрлих заслуга за општину и српске школе у Сентомашу. Бог да га прости!

О Усирсу вешчала се у Бечу Берта Њег. величанства надвојводкиња Гизела са баварским принцом Леополдом. Све бечке новине кните од описа те велике свечаности. иоводом које је бивши министар Шмерлинг за своје заслуге пару и дрвеиа добио највишни (мађарски) орден велики крст св. Стевана. Новине пишу та је царева кћи добила само 220.000 фр. мираза а муж јој нема више него 18.000 ф. годишњег прихода.

Угарски сабор отворичке своје седнице 3-ег маја т. г.

Уредник „Обзора" осуђен је због нет новијих штампарских парница на месец дана затвора и 1700 фор. глобе. Против њега подигнуто је још 15 парница. —

Далматинска посланици. иошло се у бечком рајскрату с Немцима тласили иокрећу лист „Земљак" да иеру себи образ иомоћу владиног диспозиционог фонда.

Српски министар Ристић отишао је у очи ускрса у Беч. Новине веле да носи ручно писмо кнеза Милана на гроба Андрашија (?) Ристић ће веле иоразити да се иоврате „добрисуседоиријатељски односиши" између Србије и Аустрије. —

Пољак Земијаловски постао је аустријски министар. Пре тога био је градоначелник у Лавову. —

Немачки цар удаће скорим једну Берку своју за једног од руских великих кнезова. Новине се жуте што та немачка принцеза мора да иређе у православну веру.

Кнез Милан иутоваће као што новине пишу у Цариград султану на поклоњење, на ће после добити трговачу малу Зворник.

Бечка изложба отвориће се 1-ог маја. Први дана плаћа се за улазницу 50 фор. иначе доцније 1 форинту а недељом 50 новчића.

Кнез Никола црногорски доћи ће такођер да иоходи изложбу у Бечу.

У Пешти се опет појављује зао гост — к о л е р а, ако окуни по Бечу врло ће сметати посетиоцима изложбе.

Српско нар. позориште купило је у друштву са честитим родољубом госи. Д а н ч и к о м М а н о ј л о в и ћ е м позоришну зграду у Н. Саду за 20,000 фр. Срећно да Бог да!

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поиовић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка о ваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 16. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 22. АПРИЛА 1873. ГОДИНА III.

ЂУРЂЕВ ДАНАК!

Имаде много приликa, у којима човек и народ радо доводи своје обичаје у тесни односај са природом; али се та веза не показује нигде тако јасно као у светковини Ђурђева дана. Може бити да је узрок томе у добу те светковине. Јер погледајмо: онда кад наступа тај празник, природа је већ изашла из првих дана свог подмлађеног живота; о Ђурђеву дну се вида она већ у својој најкрасније одећи, било да погледамо шумске планине, било да бацимо поглед на богате равнице: свуд је живо, на све стране чују се милијуни гласова природе где се слави наступело пролеће, на сваког биљци, на сваког животињци види се, како је природа бујно потерала, како се дивно подмладила! На зар светковина, која у те дане наступа, да не учини никаква дубља утицаја, зар да се не подмлади поред природе и њезин највеличанственији створ — човек? Зар он није у неку руку сам са себе читав један свет? Зар се и у њему не да опазити доба кад је све у сањку? А зар се опет не види, како и у њему покушају свијасет разних чувстава на један мах, кад му се живот чисто подмлади? —

Значај Ђурђева дана лежи дакле дубље, лежи у успоређивању човечијег живота са подмлађеном природом. На како људска природа имаде више страна, тако су и чувства што их људи тај дан осећају, различита.

Погледајте оно девојче, како је рано уранило те као брзо јеленче одлетело с крчагом воде у руци гајећи у недрима најмилију жудњу, да је до године о Ђурђеву воде од мајке; или како је понела у руци „проса“ желећи до године, да је у мајке „просе“, или како је у недарца спустила граничицу „граба“ не биши је до године „грабили“ са мајчина двора! Ил погледајте оне девојчице како су заишле те купе селена и друга цвећа, не биши се сутра зором у њему окупале; друге су опет завиле, те купе бисерна звонцад — мирисаве цветиће Ђурђина, да се оките, да замирише неодољивим миром! — Ал од свију девојака, са најдубљим осећајима чекају Ђурђевдан, невесте! Ено их у очи тога дана, где се са неком зебњом, ал' опет са тајном насладом спремају за сутрању светковину са њиховим војном; млога је нева пала на колена, па је праштајући се сузним оком пред светом иконом од свог девовања задрхтала, ал' не од стра, већ од тешке милине, што ће:

„..... сваге сватовати
Баш на Ђурђев дан.“

И свако момче је уранило, па се окупало у бистром потоку, а после окитило китом свежег Ђурђичевог цветка, и за појас задело мало селена да га пружи неви срца свога...

И гора је оживела: са првим јасним гласом умилног славуја, одјекнула је прва пушка разносећи по гори јеку:

„Ђурђев данак, здучки састанак.“

И млада момчадија се искупила, заграбила и заверила, да брани слободу потиштеног народа свог.

А по сели, око свети храмова искупио се народ у непрегледним гомилама; баца из пушака у знак подмлађене снаге, или је опколео седог гуслара, слушајући песме, што причају о старом, бољем српском животу. . . .

А како је ономе делу народа српског, који не сме да пушке баци; несме јавно, по старинском обичају своме богу да се помоли, нити сме да ужива у крепећој снази гусала?.. Он сме још да мисли, да сања, тек са погледом, у коме је жива ватра, да поздравља себи овај дан!... Но на страну таке суморне мисли!

Па ево и нас, драги читаоче: и ми ранимо да ти поздравимо Ђурђев дан: и ми ранимо, да ти пружимо китy селена и Ђурђина, да ти замирише одаја божанским мирисом, да те то потсети на стари, ал диван обичај онога народа, коме си и ти члан, и који већ давна чека, да му на умном пољу, на пољу књиге, засије светлост, која ће га озарити, ум му просветити, ослободити га тешке таме, која га данас на много места дави, као што је некад сијнула прва зрака и донела слободу на громовити усклик:

„Ђурђев данак, братински састанак.“ —

А. В. Поповић.

ИСТОРИСКЕ СЛИКЕ.

I.

Намерни смо да укратко обележимо значај старе државе српске, да предочимо како је с почетка изгледао државни живот у нашег народа, да покажемо услед чега је поникло и како се развио тај живот до половине тринаестог столећа. Писати нам је малену слику. С тога не можемо пружити читав низ чињеница, које се догодиле у овом одсеку наше историје и показати како се развило једно из друге. Али је не пишемо ни по предпостављеним теоријама, ни по необузданим маштама, него по испитиваним чињеницама, само што више излажемо готове ствари, него што одводимо у радионице, да покажемо како се справљају.

Кад би живот народа био сличан животу појединца, прелазећи са младости у старост, могли би упоредити досадањи живот нашег народа добу младости, бурне младости која је непрекидним заблудама преплетена. Но ми држимо, да су таква упоређења неоснована и ако су од многих уобичајена. Имају народи стари и млади по својем трајању, али живот њихов није устројен да мора пропасти као живот појединца. Појединац мора умрети а народ не мора. У њему умиру само особе из којих се он може непрекидно занављати, ако му не затре семе што год случајно. Јеврејски народ од најстаријих, траје и данас и може трајати довека.

Да определимо дакле пре свега, шта је то народ?

Гдекоји мисле да је само језик белега народу, који говоре једним језиком сачињавају један народ. По томе кажу да Јевреји нису народ, јер не говоре посебним језиком, него људи, који се разликују од других само вером. Али шта је управо језик? Ништа друго него гласни израз онога, што мислимо и осећамо; а мисли и осећања развијају се заједно са животом људским; у народа је унутарња веза у заједничком пореклу, заједничкој судбини, прошлости и образованости и то што их изнутра везује назвољује се и спољa у звучима једнаког језика. Језик није једина и главна црта народу, него су ту тако исто тако важне и једнаке мисли и тежње, обичаји, нарави и установе.

По томе кад говоримо о историји народа, неможемо говорити само о развитку његовог језика, него морамо говорити и о томе, какво му је материјално а какво политично стање; колико је напредовао на пољу умном и како стоји у нравима, на пољу моралном.

Говорећи о историји српског народа, нећемо овде питати, колико му је година, одкада живи на свету. Сви смо с њиме спојени светом везом народности, па ће нам увек мио бити, а овде ћемо се сетити само његових светлијих дана.

Први векови српски на балканском полуотоку једва осташе у спомену потомих нараштаја. Срби проводише живот по брдима и големим шумама без државне заједнице, раздробљени по словенском обичају на племена и жупаније. Врховни владар добиваше важности само у оним крајевима, који беху његовој власти приступиији, та је власт морала бити врло неопредељена и показиваше моћ своју тек онда, кад је требало бранити крајеве од спољњег непријатеља. Тако исто живеше и хрватска племена, одељена у прва времена од српских рекама Цетињом и Врбасом.

У та времена славила се међу Словенима Моравска под својим Святоплуком и цветала је у суседству бугарска држава. У обема земљама подигоше словенски апостоли Ћирило и Метод са својим наследницима трећи олтар хришћанству. И Цариград а Грчки, из Рима латинска и са Велеграда и Орида се словенски разносила наука назарећанинова. Цариград беше препреден, Рим властољубив а словенски свет млад, питом и невин; ко не би мислио да ће најмлађи брат под утливом благе вере надмашити предњаке своје? Најмлађи брат беше сувише нејак, на га старија браћа савладаше. Словенима још не беше дошао рок, да развију своју снагу и да подмладе човештво својим питомим погледом на свет.

Тек се сада приближују та времена и почиње се осећати, да има нешто што везује осамдесет милиона Словена. Нећемо нагађати, како би изгледала државноправни односаји међу појединим словенским народима, али се у државним световима неда порицати заједница међу њима. Душе, које су патиле у прошлости и пате и данас, не могу одма изненадити свет спољашним сјајем и снагом, али ће га загрејати племенитошћу срца. Словени нису никад освајали свет оружјем, али ће га освојити срцем.

Но да се вратимо у наше крајеве. У почетку једанаестог столећа покорише Грци Бугаре, а том приликом освојише и српске земље. Међу јужним Словенима осташе само хрватске земље самосталне. Брзо се подиже хрватска властела под својим краљевима, али се не може дуго држати јер пресече нити, које ју с народом везиваху; сплетски сабори забранише словенски језик у хрватској цркви а услед тога се властела и свештенство отуђиваху од народа тражећи све више наслона изван граница његових. Тим правцем већ на измаку једанаестог века, дођоше хрватске земље привеним животом у наручја Риму, а државним у наручја угарској краљевини и од тог доба често беху принуђене, да служе угарској политици, која бар до данас увек беше у опреци са политиком јужних Словена.

Док се у хрватским земљама водила борба између словенског и латинског језика, српске земље подлегоше сасвим византиској царевини. У приморју око Скадра беше срце српско. Али место српских краљева посадише се ту грчки префекти, по областима се наместише Грци на место жупана, поседоше градове, заузеше цркве, затомише друмове. ударише ве-

лике порезе, па и саме куће не оставише на миру. Све је било гажено и срамоћено.

Али свака сила за времена и баш под тим притиском озбиљније се спремала снага за отпором, док не букну у прву српску револуцију на балканском полуотоку, која је положила основ српској држави. Приповедићемо мало више о том догађају који се почео 1040 године.

Цео устанак удешавао је Доброслав, стричевић краљу Владимиру, који имађаше жену Косару. [1]) Учио се у Дубровнику, камо се већином слегла беше емиграција и српска и бугарска испред навале Грчке, и тамо се и оженио са Недом, Бугаркињом и рођаком Косарином. Сада је већ могао бити човек око педесет година, јер имађаше већ пет великих синова, који с њиме заједно ратоваше у томе устанку. Овако пише најстарији кроничста српски поп Дукљанин, да је Доброслав спремао народ на устанак. „Доброслав будући паметан и мудар, подчини се Грцима, и учини се да им је друг и помоћник, па стане с њима јахати по провинцијама и Грцима потајно саветовати, да са народом немилостиво и неправедно поступају, а тако је исто потајно народу говорио: што трпите толико зло од Грка? немате правде на суду, отимају вам имање, безчасте вам жене, сраморте вам Бери; никад вам моји оцеви, који вам пре мене краљеваше, тако што чинили нису. Ово је зло и наопако, што се сад ради. И поступајући тако по свим крајевима, стану људи на њега мотрити и веома га љубити а на Грке страшно мрзити. Пак се онда договоре међу собом те један дан једнодушно разашљу гласнике и писма и сви сложно да устану и у један дан све грчке великаше потуку, који се налоше по целој Далмацији. На то се сви народи скупе и пођоше по Доброслава и синове му, да дођу и уаму краљевство своји отаца; а он дошавши са својих пет синова, који су већ били одрасли и добри војници, и уаме краљевину и почне се борити са Грцима.“ — (Наставиће се.)

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

8. Хладна грозница (зимница.)

У нашим мочварним пределима нарочито опа болест и суровије на децу као и на одрасле, те је с тога баш, што је има свуда и свакад, често занемарујемо, држећи је за безопасну. На нпак није тако. Зимница је гуја, која мучки напада на наше здравље, док га за дуже и краће време сасвим не разори. Небројене су болести и мане, што заостају у телу иза дуготрајне грознице. Већ после 2 — 3 навале опасније како се промене цвет у лицу; болесник најпре позелени а за мало буде му кожа тавна као земља. Ваља знати да цвет коже долази од крви: како мора крв да се уквари од грознице кад се боја тако промени?! Ако грозница дуже времена траје, надује се слезина од напрезања да прочисти укварену крв, и ми сви знамо, како изгледа тај тајанствени далак, и како је досадан онима који га носе. У летње доба године, кад су грознице жешће, могу две — три навале да уморе најјачег човека, а све да тога и не буде, болесник нагло вене, почне да пролива и ако му брзо не буде помоћи, угине.

Још опаснија је ова несрећна болест за малену децу, за то, што чешће напада и у потаји, кадшто ноћу, а траје за мало, те неможемо гдешто ни да је опазимо: само то примећавамо да је дете посведневно за неколико часова у ватри. Ако добро мотримо, опазићемо да тој ватри предходи хладноћа, која и ако није тако јака, ипак промени боју дечијег лица. Ноктн и уснa за часак помодре, ушне шкољке побледе и постају провидне, и то све траје за један часак, а за тим одмах отпочиње ватра. Одојчад могу добити ову болест и од дадиље ако ова у грозници доји своје чедо, и тада је довољно променити млеко, па да се дете спасе од извесне смрти. Јер грозница је све то опаснија, што је дете млађе. Деца на сиси пропадају од ње најдаље за три — четири недеље. За то се не треба ни надати да ће се мало дете без помоћи ослободити од грознице, као што то видамо на одраслим људима, а особито, ако се грозница подхрањује хрђавим млеком.

Прво је дакле потреба, како опазимо грозницу на деци, да испитамо од куда је дошла, да би могли препречити даље нападаје, а ако то неможемо, да потражимо за дете лекарску помоћ. На срећу имамо од те болести поуздана лека те се дете може уз добру негу брзо опростити од беде. Тај лек је опште познати кинин, а ми га овде наводимо не зато, да га препоручујемо свакоме, како би га могао сам употребити, него да опоменемо родитеље наших сричада: да претеривање с овим леком, којега сваки може себи по вољи да набави, шкоди маленој деци више него кад та неби никако употребљавали. Има и суише жалосних појава у нас, где су родитељи дајући својој деци кинина преко мере ослабили их до крајности а кад што још и горе учинили, а то све с тога, што су мислили да ће их грозница пустити све то пре, што ће више децу накључати с кинином. Још више греше они, који сваку ваштруштину дечију лече кинином, мислећи да је то зимница, а овамо лежи иза те ватре друга каква болест прикривена, која се обично превиди, те стога дете пропадне. Колико и колико деце угине зарад овога греха родитељског!

Одрасла деца већ могу дуже да одолу грозници, и често ће их пустити само ако их тешко одевамо

[1]) И у најновијој историји српској писаној у историји света од Стојана Бошњакића стоји, да је Доброслав био синовац Владимиру. К. Николајевић у Летопису књ. 110. јасно је показано да му је беше синовац него стричевић; тако је исто јасно, да није когуше, да је Доброслав посиче ока свога Драгомира, који је погинуо 1018 године.

и сачувамо од хладне воде, и од тешких јела. Не пусти ли их, разумесе да морају пити лекове од грознице. Од кућевних лекова највише се употребљава пелен и кичица, али су обе ове биљке горке и деца их за то не радо узимају. Ако их приморамо, то ће испљувати горак лек а тиме се није ништ постигло. Најбоље је дакле маленој деци дати кинина услабој црној кави, почем ће у њојзи изгубити своју горчину, и ако каву добро засладимо то неће деге ни опазити да има лека у њојзи. За сво време док деца узимају лек треба их мршаво хранити, или одвећ слабим смлаченим млеком, или топлом чорбом од говедине. Одвећ маленој и ослабелој деци није пробитачно давати никакве лекове од грознице, док се родитељи не уверс, да је то одиста зимница, јер највећ штета за дечије здравље и опасност за њихов живот долази отуд, кад се кинин деци даје онда, кад не треба да се употреби. J.

У ВРЛИНИ ЈЕ НАШ СПАС!

II.

Они који набрајају наше мане веле да нисмо умерени. Пребацују нам да се не зауздавамо у својим страстима, да смо се одали уживањима, да трошимо врчимо, и расипамо, као да нам је смрт за вратом. Даље нас кору, да се често одајемо разблудноме животу, да говеспо свом трбуху, да турамо све на страну па само корист преда се.

Ајде нек је тако. Али није доста сазнати све ове мане, него их ваља лечити преким леком. Лек је за мане од те врсте да се учимо умерености а то ће рећи, да мудро и паметно употребљујемо своју снагу, да је развијамо и напрежемо онолико, колико је нужно за свој опстанак, да се напокон умеримо у снагој страсти.

Нећемо да се натурамо за браниоце испосника, али то стоји да сваки човек који није трезвен и умерен у јелу и пићу, поткопава и руши своје драго здравље. Ко ужива у јелу па се сваки дан набада да му је стомак као добош, ко није и поче, па се надуњка као ручак, тај је пре живинче него човек. Неумерен човек је тежак, мрзи га и да мисли а камоли да ради, стари пре времена, страда од свакојаки болештина, који се преко мере, тело му је отуд раздражљиво те тоне у море често гадних страсти. Трезвен и умерен човек не живи да једе него једе да живи. Са своје умерености у јелу и пићу увек је при себи, весео и вољан је сваком честитом послу, нетишти га толике силне брге, немора да арчи свој иметак на лекове, него лепо ужива оно што је стекао и приврбио срећом и памећу. Умереност је врлина ко њојзи служи тога она дарива читавим низом красних дарова а облапорност и халавост је порок из кога ничу на хиљаде зала.

Нема сумње да је са неумерености у јелу и пићу многи од нас пропао и да су наши Срби који живе по кршним и сиромашнијим пределима бољега здравља и дужега живота. У Лици и Крбави стоје наши људи као борови и растови и живе на стотине лета; у Бачкој, Банату и Срему, где је земља и природа обилатија са својим даровима, овлађују геце, мекушци и богаљеви. У тим крајевима нас још по највише затире неумереност у пићу. Многи је туђе пошио и памет, заборавио је у неумереном пићу свој људски образ те се понизио до скота, начинио је у пићу триста чуда и покора, утукао је и црно испод нокта те је доцао просијачког штапа, увалио је себе још у веће зло, па је пропао, да неће дићи главе док је жив.

Савегујући да се прихватимо умерености у јелу и пићу нећемо овим да позивамо људе да се одаду вечитом посту и да беже од вина као ђаво од крста. Сваки човек треба да има толико памети да зна шта му прија и шта му шкоди здрављу. Кад човек учи како ће земљу радити, како ће стоку гајати, онда је сасвим умесно и да учи како ће чувати своје здравље. Има људи који мисле да им треба да уче шта ће и како ће јести и пити, они веле „Дај ти само свамо, па да виш знам ли ја и умем ли ја и без науке". Та ти људи сматрају разговор о томе за беспослицу, јер мисле да је доста што знају да ждеру и да гутају. Паметни људи знали су још из давнашних старина да утврде нека правила, по којима треба да живи сваки онај, који хоће да сачува своје здравље; они су знали како јело и пиће утиче на човека и на цео посао му.

Колико убија тело и душу неумереност у јелу и пићу, толико је исто руши и разблудан живот. Природа је усадила у човека нагон да одржи своје колено рађајући себи своју децу. Неумереност у том природном уживању сатирала је већ многога и била је повод читавој поворци умних и телесних богаљева. Човек који неуме себи у томе да умери, убија своју снагу, слаби и губи вољу за рад, занемари своје послове и навикава се на скупе безпослице а тиме шкоди не само своме угледу, него товари себи на врат гомилу неприлика и брига. Још ка томе ће често да допадне и гадних и тешких болештина које га изеду и отрују, да не ваља ни себи ни другима, отупи и оглупи и остари пре но што је и стао на снагу.

Природа је повукла мудре границе и онај који би у том погледу хтео да буде древни светац те би се сасвим уздржавао од тог нагона, натоварио би себи на врат друге болести и огрешило би се против природног закона по ком су муж и жена позвани да рађају потомство.

У колико је разблудна похотљивост по човека штетна у толико је по женскињу и стидна и извор читавих несрећа. Жена поштена образа, стидљива и

скромна ако се и не истуруje, пред свакога, нпак је прилика скромној љубичици коју сваки тражи и воли, а жена без образа и стида побуђује у сваком честитом друштву презирање и подлегнуће кад тада јаду и срамоти.

Колико мане као што су неумереност у јелу и пићу, разблудна похотљивост убијају човека, толико му уз умереност снажи душу још и срчаност а крепи и развија тело раденост или да речемо делатност.

Ми говоримо често о великом задатку, који има ово српско поколење да реши у име слободног и достојанственог живота своје браће. За решење тога узвишеног задатка треба не само згоде и времена, вештине и опреме, него треба и срчаности у сваког појединог у нас. Но и мимо то срчан човек брани и иначе своју самосталност, своју слободу, свој живот и иметак. Својим радом прибавља човек све оно што му треба за живот и ужива то умерено у миру. Нађе ли пак нађ каква брига и невоља оно ако је срчан, одупреће се он свакој несгоди свом снагом своје душе и свога тела. Живот је данас борба, што је год слабо и мекушно савијасе и пада само што је снажно и срчано одолева у тој борби. Кукавицама и слаботињама је давно куцнуо часак, јер они су трска, коју сваки ветар повија те тамо те амо, или су суво грање које први олуј крши и вала по земљи.

Као што је леност и дангуба порок са које човек пропада, тако је вредноћа и раденост врлина са које човек напредује и успева. Са лењости остаје човек незналица и заборавља и батали и оно што је свикао и научио. Човек који лењује том је дуго време он ослушкује на сваку жељу својих чула, која из дана у дан све то више господаре њиме те га наводе да буде неумерен, прождрљив, похотљив, разметан, подао и презрен. А под утицајем ових гадних порока губи он из дана у дан своје лепо здравље, сатитире своје имање, убија своје име и добар глас, хрли своју у пропаст да сконча у јаду и невољи.

Ако је пак човек раден, ако уме корисно да употреби своје време то ће он засладити и зачинити живот свој са хиљаду наслада. Ако је сиромах то ће он вредним радом привредити онолико колико му треба да живи, ако је уз то умерен у трошењу и чуварван и штедљив у својој привреди то нема сумње да ће се за кратко време подићи и обогатити. Радиност буди у човеку и остале врлине јер му множи снагу, подиже му здравље те му иде на руку да набави све и сва што му је потребно за миран и угодан живот, у свима данима његовог живота.

Говорећи о томе колико пороци руше а колико врлине подижу појединог човека помињасмо често јад и сиротињу. Ми то не помињемо у том смислу као да би сиротиња или сиромаштво било нека срамота или мана и порок. Сиромаштво нит је мана нит је врлина, али свакако више шкоди него што користи човеку. Данас неће нико па ни сам калуђер да је сиромах, свако се то отима да има нешто, да вреди нешто. Не мора бити али бива врло често да је сиротиња, повод многоме пороку, бива да је она и поникла услед каквог порока али свакако то стоји да сиромах човек, који нема ни толико колико из шака па у уста, не изабере увек прави пут да се искобеља из своје сиротиње, него удари у страну па помажући себи шкоди и својим ближњима.

Као што сиромаштво тако исто и богатство није ни порок а није ни врлина, и суди се истом по начину по ком се човек служи својим богатством. Богатство је благословена ствар у руци честита човека који га употребљује на то, да потпомогне њиме и осталу оскуднију браћу своју, да потпомаже све што је честито и врло у људском друштву, све што доприноси да људи живе мирније и срећније: а богатство је проклето у руци каквога нитковла, када га исти употребљује на то да сиса на памук крв сиромашној браћи својој, када купује њиме поштење, руши стид обара невиност а распростире подлост, нитковлук и сваки други порок.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

34. **Садите воћке.** По званичном попису имала је Чешка год. 1856 десет милиона год. 1863 преко шеснаест милиона год. 1871 најмање двадесет милиона воћака. У Јутомирском округу било је по свима друмовима уз пут све самих воћака.

Год. 1846 родиле су те воћке 2 милиона бечких меца рода а сада роде 8 милиона и потоме вреде ти воћњаци 100 милиона фор. Строга зима год. 1870 и 1871 шкодила је воћу, наводњена су учиниле велику штету али Чеси нису као Срби, они знају шта вреди садити воћке па ће их изнова посадити где год могу. Грдан добит од тога воћа надмаша куда и камо сав трошак около сађења, него и чувања тих воћњака. —

35. **Да сачуваш уздице и хамове** које гризе испарање амонијака из мокраће у шталама. Амонијак из мокраће нагризе често све што је кожно у шталама те постане крто. Дојако су се људи помагали тиме што су вошгили узде и хамове машћу или салом али све те масти не помогоше сасвим али помажу ако се с том машћу помена нешто мало глицерина, јер од таког мазање остаје кожа увек гипка.

36. **Патке** се врло нагоје ако се хране кромпиром и прекрупом. Кромпир ваља скувати и утрти па узети два дела а један део прекрупе то смешати и давати јутром и вечером паткама док се неиасите. Преко дан ваља патке пуштати на воду, у вече и ноћу треба да стоји вода пред њима.

37. **Сачувати јаја** није мала ствар у кући где се радо једе кајгана и где треба доста јаја у тесто. Кокоши не носе кад је наша воља и јаја се троше сваки дан. Један који је много лупао главу о

томе како би се јаја најбоље сачувати могла саветује да јаја намажемо машћу, да их поређамо на даску па да их временом превртимо на другу страну и тако се јаја неће покварити.

38. Шунка. Наши стари су се дичили ако су се нове шунке састајале са старима у кући. Знали ли су да их сачувају да се нису уквариле; обично су их кад су добро надимљене стрпали у пећ па су залепили врата од пећи, али све то није могло да сачува шунци њезин красни мирис. На радост изелица изнашли су људи пећ и томе лека. Шунка се надими као и пре па се сашије кеса од беза шира и дужа него што је шунка. Шунка се метне у кесу па се онда напибира сувог и мирисног сена, сено се то исече да је са палца дугачко те се њиме напуни она празнина што је око шунке у кеси, кеса се тврдо свеже и обеси се на суво место тако се шунка неће расушити нити ће изгубити свој мирис. —

39. Да-ли треба вуну пре продаје прати или не? Свима је фабрикантима, који с вуном раде, позната ствар да се вуна, која се на овци само опере, много боље бели од оне, која је са знојем стрижена и неопрана у трговину дошла. Зато фабриканти увек, особито ако ће вуну отвореним и финим бојама да бојадишу, желе увек вуну прве доброте да добију. За ове жеље фабрикантове слабо сељаци маре, јер се боје, да ће им овце осебити, ако их чешће купају.

Ако потражимо у чему се разликује на овци прана вуна од неопране, одмаћемо видети да се и једна и друга страна задовољити може, т. ј. и фабрикант (купац) и сељак (продавалац)

Разлика се у следећем састоји:

Код оне, са знојем заједно скинуте вуне, упије се и осуши зној у вуни, пре, но што вуна у руке фабриканта дође. А у вуни осушен зној тешко се испрати може. Тај осушен зној после дужег времена обојадише вуну на форму рђе те је такову вуну тешко и белити и бојадисати.

Сасвим је пак другчија она вуна, која је на овци само оприна; овде је зној још скорашњи, пак се при купању овација лакше и испрати даје. Не зато, што се зној осуши, — боље је, кад се вуна на овци опере, пре но што хоћемо да је продамо. Стрижи овце кад ти је год драго, ал' одма после стрижке опери вину, а то зато одма, да се зној на њој не осуши. Она тиме неће бити на кантару лакша, но исто онако ће тешка бити, као кад би је на овци само прао. Она је оприна свакојако у нешто лакша, ал'је и скупља од оне неопране, а осим тога њом је и пре продати моћи, јер многи трговци неће увек неопрану вуну ни да куне. И за здравље саме овце много је пробитачније, кад се вуна на овци опере. „Тежак."

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 22 апр. Време је било прошле недеље не само у нас него по целој Угарској кишовито. Ма да је ова киша добродошла усевима њиве је време захладило тако да је на неки мести било и снега. Још се нечује да ли је где било већег мраза. Зна се да је био велики мраз у Аустрији и да је јако шкодио репици. Наша је репица већ процветала па јој мраз не би много наудио, у нас се бојати за винограде, за поникнули кукуруз и за раж ако је ухвати у златању. Другим усевима неће много шкодити, њима је ова изната добре дошла на ће се чим се отопли још бујније развијати. Вода у Дунаву надоласи.

Житна радња. На извозним пијацама узвршује се воља за радњу.

У Енглеску стижу товари што су тако дуго заостанули на путу. На Пештанској пијаци утиче на радњу слаба понуда робе и кишно време. Пшенице је мало довежено, млинови су живље куповали те је цена према прошлој недељи за 20 новч. скочила. Проценутуто је до 60.000 цен. и цене су: 86 ℔. 7 фор. 70—85 н., 86 ℔. 7 ф. 60—75 н., 85 ℔. 7 ф. 35—60 н., 84 ℔. 7 ф. 30—45 н. 82 ℔. 7 ф. 15—30 н. 81 фун. 7 ф. 5—15 н. Узане-пшеница за на јесен 5 ф. 70 н. Ражи је мало пуњено, скочило је за 5 нов. Бележено је 80 ℔. пс 4 ф. 35—40 н., Јечам је живо тражен скочио је са 20 нов. пиварски је 3 фор. 30—50 н., за рану 3 ф. 5—30 н. по 72 фунте. Зоби је проценутуто до 25.000 мера по 1 ф. 70—80 н. Кукуруз је млако пролазио јер је много пуњен, баватски је 3 ф. 40—45 пештански 3 ф. 35—40 р.

Радња са сиријама. У Штајнбруку је мало лаке робе, тешке има али нема ко би је куповао. На добрецинском вашару било је много купаца и купили су све доторане сиријске неких 12—14000 комади скупом ценом и то годишњаке по 38—48 фр. двогодишњаке по 50—58 ф. Цене су у Штајнбруку угарским и српским од 240—320 фун. по 30½—30½, н. штаклама 30—30¾, н. експерту 30 новч. Од задњег извештаја преостало је на тргу 58.150 ком. Дотерано је из доњне Угарске 5820, из Србије 1800, из Ердеља 340 из Влашке 1500 ком., са села 40 к., север. жељ. 250 к. снега 9810 а отерано је на разне стране 8160 остаје на тргу 59.000 ком. од којих 17.498 у акцијонским оборима.

ПОДЛИСТАК.

Ђурђев дан *)

Напросио момак неву
— Оћ вилински сан —
Сватове ће сватовати
Баш на Ђурђев-дан.

У собици младе неве
Икона је стара,
Како Ђурђе, мучениче,
Аждају обара.

Црна ј' стара иконица
Црн је на њој Ђорђе,
А кроз авет још никако
Да пробије гвожђе.

Така слика мученика
Србу много вреди...
У њу често млада нева,
Често момак гледи.

Света рука мученика.
Некуд престом пружа,
А чује се кроз јаоке
Крцкање оружа.

А аждаја још се вије
Пород пакла клети,
Са иконе светог места,
Светом крсту прети.

Така слика и прилика
Србу много вреди...
У њу често млада нева,
Често момак гледи.

Свето чело мученика
Свете мисли красе,
Ко да вели: благо оном
Ко патнике спасе!

*) Из књиге „Све дојаковске песме" Жај Јована Јовановића I. оригиналне. У Новоме Селу у народној штампарији, стоји 80 новч.

Така слика угодника
Србу много вреди,
У њу дуго млада нева,
Дуго момак гледи...

* * *

Освануо Ђурђев-данак
Као да се снива,
Стоје сватi као соко
До сокола сива.

Њи ми гледа јарко сунце
И висина плава,
Окићени, оружани —
Србадија права.

Примиче се момак неви
— Ао, боже благи!
Она десну руку диже:
„Стани мало, драги!"

Не могу ти љуба бити, —
Ждаја је жива,
А све, чујем ко да неко
Робове окива."

Осмену се младожена;
„Добро моје веље,
Нису оно твоји сватi,
Рано ј' за весеље."

„Ме могу ти војно бити, —
Ждаја је жива —
Док је крви нек српска
Суза не пролива!

„Вереник ти весо иде
Да ти бере цвеће,
Без најлепшег, без слободе
Вратити се не ће!"

Ми идемо на пољану
Де се плету венци,
На које ће почекати
Сви српски младенци."

Расташе се вереници
— Бритка сабља звечи —
Оста нева пред иконом
Богу се молећи:

А да буду ко њен војно
Таки Срби сви!
А ја велим нек је така
Свака српска Ви! Јов. Јовановић.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

(Настављено.)

IX.

У варошици Х. има један крив сокак тамо негде за божији леђи а у том сокаку омалена кућа, шиндром покривена са великим, гвозденим, шпараним решеткама на прозору. То је кућа неког грка који седи на пијаци а кућу је ову дао под кирију. У њојзи станују двоје кирајција, једно је мајстор Јаша Чупић „грађански кројач" а друго је сиаш Пела удовица блажено-почившег Гаје Кузмића чувеног папуџије. У мајстор Јаше је две собе па је ону мању по наговору своје домаћице Јуле дао под месечну кирију — Јелци Дабићевој и њезиној Ђерци. Огрешили би се о истину кад не би признали, да обе мајсторице сиаш Јула и сиаш Пела нису баш у великој љубави. Сиаш Јула је жена благе нарави и добра газдарица али ипак неможе а да се по кадкад не здрчи са сиаш Пелом ако ни чега другог ради, оно око реда којим ће сушити кошуље на заједничком тавану. Сиаш Пела је мало жустра, по ваздан седи на пијаци продавајући папуче и том приликом хоће често понека џандрљива муштерија или злобна такмичица да је нађуте, па ту љутину донесе она у после и у вече дома и често треба најмањег повода па да се здрчи са сиаш Јулом. Сиаш Јула се понајвећма љути што је Пела по пијаци оговара да се она не слаже са мајстор Јашом и да често бива међу њима тако рећи свађа; њојзи је већ дотужало што је Пела као нека контрола њезиног домаћег живота и често је конка прв, да није како њезин Јаша бацио око на млађу дречну удовицу Пелу. При тој помисли често је подиђу мрави — ђаво не спава.

Било је то некако црна јесен год. 187* када се Јелка Дабићева у тишини доселила у Х. Нико је није познавао, нико није знао ни које, ни одкуда је. Варошица Х. није била таке велика да се није могло приметити ако се ко у њу доселн собито ако је нови дошљак као у овом случају — млада лепа женскиња, за коју се у први мах не зна, да ли је девојка, да ли удовица да ли пуштеница? Јелка је нашла уточишта у Јуле Чупићеве. Бирташ код кога је Јелка при свом доласку одсела упутио је на мајсторицу Јулу, јер је знао да она има собу за издавање под кирију. Јелка се била решила да својом привредом оснује себи и Ђерци јој нов живот. Први месец два дана живела је од оно мало новаца што јој је остало од продатог накита. Ђерка јој се била од болести већ опоравила и непроће ни трећи месец дана а Јелка је добила неколике куће у којима је поучавала децу свирци и женским радовима. Том приликом познала се и са „машамодом" у Х. па је у часовима у којима би ваљало да се одмара, израђивала њезине нарушбине.

Првих дана почели су неки безносличари да разбирају о Јелкиној прошлости, сиаш Пела је већ почела да распростире неке тавне гласове, али када се видило да је Јелка примљена у „најотменијим кућама" губили су се ти гласови лагано у жагору.

Са рада, који је таман толико доносио да Јелка може да подмири своје најпреће потребе, била је Јелка задовољна, највећа јој је утеха била што је зрак у Х. пријао Ђерци те јој је дете из дана у дан све боље успевало. У то име није јој ни највеће напрезање било тешко, она није ни осећала да је подузела већи задатак него што је могла да га поднесе онако слаба и изнурена као што је била. —

Од неко доба као да је осећала да јој дављење лекција и ручни радови све теже иду од руке. Често би осећала као да јој се неки камен свалио на груди. У својој брижној ревности око среће и будућности свог јединчета заборављала је Јелка на себе — њојзи је била једина цел пред очима само да привреди толико, да може своје дете васпитати изобразити за живот.

Било је то једног зимњег дана баш некако друге године од када је Јелка била у Х. Јелка се осећала врло слаба, али је ходила за својим обичним послом јер су божићни празници на путу а њојзи је ваљало толико [illegible] прискрби, да може лено провести благе

дане и учинити и Јерци својој неку малу радост. Сиаш Јула је већ од неколико дана приметила да је Јелка све то слабија и кад би је опоменула да се сувише не уњиње, Јелка би се изговарала да јој је сасвим добро. Неколико дана пред светац долазила би оних вечера касније у мрак дома. Мајамода која је после подне радила имала је многих и хитних наруџбина — па је Јелка морала до мркло мрака да ради у њезином дућану.

Једнога вечера — било је то једно од оних вечера где човек не тера ни бесно спето из куће на ту хладну лапавицу — журила је Јелка са пијаце своме удаљеноме стану. Изишла је била из главне улице и корачала је хитним кораком кроз неки слабо осветљени сокачић, кад јој се учини да неко иде за њоме. Осећала је по бату да је то неки човек, журила је даље да се што пре дочека своје улице. Баш кад хтеде да сазиде за рогаљ, истаче се странац пред њу и она запаси пред тинајућим ћенером неког остарјег господски одевеног човека.

— Куда, куда тако журно голубице моја — та не бежите, где јако, нисам ја тако страшан. —

Јелка се скаменила при звуку тих речи. Она је тај глас некада чула, то остарело срце некад познавала. Непознати употреби ту прилику да је ухвати за руку.

— Тако дена и млада госпа на тако сама у овој мрачној улици. А голубице моја шта ће то рећи? — При тим речима пригну се старкеза баш да полуби успламћрену Јелку. Јелка га гурну од себе. — Натраг безобразниче. У помоћ људи! — и поче да бежи.

Нећеш ми утећи тицо моја — викнуо је стари нитков, па полети за Јелком. Улица је била празна, нигде живе душе. Јелка је дотрчала пред своју кућу и већ је тутала кључ у браву кад је њезин гонитељ стиште у наруча.

— Натраг господине Зуквићу! Натраг бога ради!

— А, зар си ме познала голубице моја давно ја вас меркам, старо познанство! Сад вас непуштам — Знамо се већ!

При тим речима стиште несретну жену у своје наруче. Јелка дрекну и клону као мртва.

На ту вику отворише се врата. Сиаш Јула је изишла са свећом у руци, да види ко је и шта је. Господин Зуквић јој рече да је стари познаник госпође Дабићке, којој је путем позлило па је ево донео до куће, него нек брже отвори њезину собу да је метну у постељу.

После једног сахата изиђе Зуквић из Јелкиног стана где је узалуд чекао да Јелка дође к себи. Она је лежала у бунилу, спопала је нека грозничава ватруштина. Зуквић је мрмљајући препоручио сиаш Јули да зове сутра лекара, да двори болесницу — он ће платити све трошкове.

Кад га је сиаш Јула испратила са свећом до капије помолила је сиаш Пела своје јетко лице кроз прозорчић и кад је сиазила Зуквића где излази из Јелкине собе рече заједљиво: „Гле, гле, господин саветник Зуквић. Знамо се већ. Сад смо бар на чисто!“

(Наставиће се.)

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Моја Костић инџинир народа Н. Сада умре је опомадне после кратког боловања у које је нас са радости у свом дому. Покојник је био честит Србин и вађан стручњак а напрасно је тек 35. година. Вечна му памет!

Стојан Живковић адвокат у Београду и један од ноја тамошње слободоумне странке а шурак Др. Свет. Милетића умре је 19 маја после дугог боловања. У покојнику губи Србија честитог сина који је љубио своју отаџбину и радио око њезине среће и напредовања. Светло му спомен међу браћом!

Новосадски трговци који продају што је потребно за свакидашњи ужитак, тако зване материјалисте или шпецерајци договорили су се, да сваке недеље по подне благог дана и одмора ради, држе своје дућане затворене. То је врло паметно и то бива свуда на и муштерије знајући да је недељом по подне свуда затворено журе се да накаре још пре подне.

Архимандрит Пелагић дао је јавним путем оставку на своје звање и иступио је из калуђерског чина а ради чега је то учинио разложиће нарочитом књигом.

Барон Мајтењи краљев. комесар спрема се да сви хана одлази из Н. Сада, новине које могу знати његове намере пашу, да ће престати комесарство.

Пештанске новине се страшно љуте, што изасланства земаљског сабора приликом венчања царске кћери пису у Бечу онако примили, као што се пристоји и што су сви Мађари били том приликом као у заседку.

Бар. Гавра Радић постао је фелцајгемајстором, сви су у ванјовали само невидимо г. Скудиџера у тим листама. Вели да му је јако шкодило, што је толико на Србе напао.

Српски министар Ристић вратио се Бечу у Београд и говори се да је на том путу кога је чинио здравља ради (?) успео у питању српских железница и другим важним дипломатским пословима. Вечне новине после су много о његовој мисији.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

КЊИГА РЕНАНОВА

ЖИВОТ ИСУСОВ

увелико се штампа и биће после ускрса готова, када ће се и сама уписивања примостати.

Извештавајући п. н. уписнике молимо све пријатеље народне књиге, да у своме кругу што већи број уписника скупе и нама пришљу. Књига стоји за оне који се напред упишу на обичној артији о. 1, а на велинској 1 о. 50 н. дуњанска цена биће знатно повишена.

Књига ће се слати сплатом у пачук (per Nahnahme) а на 10 примерака дајемо 1 на дар.

У Панчеву, на лазареву суботу 1873.

Јовановић и Павловић.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уреднишгву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 17. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 29. АПРИЛА 1873. ГОДИНА III.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

С овим бројем завршио је „Гл. Народа“ 4 месеца ове године и одужио се свима онима који су се претплатили са 1 фр. а. вр. Који је год рад да и одјако добија лист уредно, нека се пожури са новом претплатом. На веру не шаљемо лист никоме.

Ако „Глас Народа“ стече 1200 претплатника, доносиће у сваком броју лепе илустрације, без да ће се повиснти цена претплате.

Молимо наше честите скупштине и све пријатеље народне просвете, да препоручују *наш лист* у свакој српској кући. Уз ову малену претплатну цену, ретка је кућа која га не би могла држати. Да није ревносних скупљача, не би наш лист стекао ни ових 800 претплатника што их сада имаде, јер многим је људима, који иначе радо читају листове, тешко да се накану да оду до поште и да пошљу претплату. У век треба да има неко који ће их потсетити и понудити, да се претплате.

Пошто дојакошња претплата намирује најпрече трошкове издавања листа, то ће се одјако сувишак од претплате употребљивати на то, да лист буде својим садржајем све богатији. У нас с ову страну Саве нема другог листа, који би уз то, што у главном прати све важније догађаје, пружао читаоцима толико корисне поуке и забаве. „Гл. Народа“ је једини лист те врсте у нас а цена му је тако ниска, да нема недељног листа који би могао бити још јевтинији.

„Глас Народа“ стоји:

Од маја до краја августа 1 фор.

„ маја „ „ децембра 2 фор.

Претплата се шиље поштанском упутницом: Администрацији „Гл. Народа“ у Нови Сад.

Недобивени бројеви нека се за времена рекламују.

Уред. „Гл. Народа.“

ЈЕДАН УЗРОК НЕВОЉИ.

Ако је веровати извештајима са свих крајева у нашој домовини; неће ни ова година бити толико берићетна, колико се испрва показивала. Пролетница од које се надасмо благослову падала је дуже но што би требало и била је хладна. Иза ње наста хладно време, ударише пролетни мразеви те опарише винограде и репицу а у жито ударн рђа. По овоме штета је извесна, али још није општа. Мраз и рђа су још дојако местичави и дао би Бог да остане на томе.

Последње три године биле су по нас од врло велике штете. Свако је мислио, ако то тако устраје, нећемо више дићи главе, пропашћемо коначно. Све је стало. У земљорадника нит је смоја нит је стоке, трговац дрежди у своме дућану, занатлија напустио занат па бирташ. Кад сеоска нема трошка онда стане и трговина, заспу занати, натеже и поп. кубури и учитељ. Да није злосретна година свабили би и адвогати шеве и да се са непогодног времена не може болештине не би ни докари имали посла ни заслуге. Ово време свеопште кубуре златан је век за новчане људе. Новац је данас скуп, прескуп, јер половина света живи на вересију, дише тек да се неугуши, прави дугове и чека боља времена. Ко уме и у овом тешком времену да се помогне тај и боже помози али невоља је закуцала готово на свака врата и многи, који није свог века мислио да ће икад коме бити дужан, данас је већ за ове три несретне године увелико потрошио беле паре, што их је сачувао за ове црне дане.

Ми ово не пишемо за трговце и људе који се уму у свакој невољи и неприлици помоћи. Са ово неколико реди хоћемо да опоменемо наше сељаке на једну врло важну ствар. Зна се већ од толико година да ми економи људи по селима највише кубуримо с новцем у пролеће. Док имамо још који комад марве а ми је терамо на пролетне вашаре. Изранилисмо своју стоку преко зиме па нас невоља гони те је сада продајемо буд за што. Тим новцем крпаримо донекле, па онда опет удари у цепове нам проклета сушa. У тој невољи разно се помажемо. У кога знамо да има новаца, у тога иштемо да нам позајми до нове ране или до

јесени. Тај зајам је кратак и обично је врло скуп Други опет дођу на узму већ сада новаца за рану од трговца, који тргује раном или вином па се тако везу да ће продати своју рану или вино баш томе и ником другом. Трећи опет дођу на већ сада сасвим продају своју летину или јесењу бербу ценом од ока, пошто се погоде. Ето то су најобичнији начини којима се ми помажемо у овој невољи и тако стварамо себи новаца.

Ми признајемо да смо сви у великој нужди а нужда и закон мења т. ј. тражи помоћи где ће наћи а кад дођу виле очима, човек зажмури па се ната ма и за врело гвожђе а не рачуна хоће ли се опећи. Сваки од нас есапи да се само помогне, да одржи душу, па ће већ после лако удесити своје ствари и скинути своје терете. Да није те слатке надежде, да се људи не надају бољему, већ би досада полак света свисло од чуда и од муке. Али нада је често варалица. Данци лете као сапци а годишта као ништа. Још нисмо ни пренули а ево ти дана кад треба вратити оно што смо узајмили. И онда настаје нова кубура, нова невоља. Човек тоне све дубље и дубље па се многи и удави.

Кад запитамо зашто је у нас така навада, онда ћемо наћи у нас сељана на једну велику сметњу, која нам стоји на путу, те у време нужде не можемо лако брзо и јефтино да дођемо до зајма. Унас је тај хрђав обичај, да ни десети од нас не препише на себе земљу и кућу, која му је од ота и својте остала. Велики је број наших земаља и имања која су још и сада на деду и бабу писана. Сваки умује: „Та ја радим ту земљу, ја седим у кући, ја плаћам на то цару порцију и сваку другу дацију, не може ми нико то отети“ и тако остаје и кућа и земља и сва дедовина непрописана по много година. А то браћо не ваља. —

У данашње време има готово у сваком већем месту штедионица или друга каква каса, у коју људи уносе новце што их уштеде па се отуд ти новци издају у зајам онима који их требају. У данашње доба није ни тај новац јефтин, има га по десет, по дванаест и по петнаест на сто, али је то опет јефтиније, него кад узајмимо од другог каквог човека који ради с новцем, јефтиније је него кад узимамо новце на рану, а куд и камо је јефтиније него кад с пролећа будзашто продајемо своју летину. Тим новцем из штедионица помажимо се сада, јер нам је то најјефтинија помоћ у ово скупо време.

У тим штедионицама даје се зајам на имање (земљу, виноград, кућу) ако је то имање у грунтовници укњижено на онога који тражи тај зајам.

Ако ја н. пр. имам 10 јанаца земље и кућу па сам да нас у нужди да ми треба нека стотина форината а ја ћу лепо отићи у грунтовницу (грундбух) па ћу тамо да извадим извод (екстракт) из грунтовне књиге и платићу тамо само штемпларину и отићу у ма коју штедионицу и искаћу да ми на то имање узајме новаца. Редак је случај да штедионице немају новаца и где год је имање у реду, где је преписано на онога који тражи зајма неће одбити. Ми имамо таких штедионица и новчаних завода. као што чујемо и читамо у нашим крајевима у Н. Саду, у Сомбору, у Сентомашу, Ст. Бечеју, Ади, Кикинди, Н. Бечеју, Бечкереку, Панчеву, Вршцу, Белој Цркви. Земуну, Карловцима, Митровици. Вуковару и Осеку, па помажимо се отуда и клонимо се Чивута и кожодера по селима, који узимају сто на сто и још више.

Добро би било кад би нам који од наших људи, који знају потанко како иду ти послови, и шта све треба урадити да човек дође до зајма, у нашим листовима то напросто изложили и описали, јер има људи, који човека заплићавају и заваркују па му праве многе излишне трошкове и дангубе.

Један економ.

ИСТОРИСКЕ СЛИКЕ.

I.

(Настављено).

Значајна је та борба у историји српској с тога, што од ње почиње политична важност Срнства. Одкако је Доброслав равно заставу ослобођења од Византије; ширила се и мисао, да треба цео народ да се уједини и подигне самосталну државу на земљи у којој станује. Још читаво столеће после тога саревала је та мисао. Доброслав је прикупио само Приморје, од Драча до Нерете; где се народ непрестано састајао са осталим светом и увлачио у своје шуме прве зраке тадашње културе, и где је и с мора и са сува највећа изложен био страшком нападу, тамо је прво поникла потреба државне заједнице. С оне стране планина, у пределима рашким, босанским и где Морава пролази данашњу Србију, још је остао народ раскомадан на поједина племена и жупаније.

Али је обрт међу тим крајевима све већи бивао, те се и мисли о политичном уједињењу чешће мењаху. Непрестано су сада војске земљу преходиле; читаво столеће после Доброслава водили су се династични ратови међу многобројним потомцима његова два сина: Михаила и Радослава, у којима је пуно ужасних призора. Доба је то пуно трагичности. На једној страни српско развијање народне свести, која природним током као судбина овладује и једно за другим руши, на другој страни појединик себичњаци, који драматским напором хоће да задовоље своје особне страсти. То је доба лепо наших драматских јунака; док се не појаве Немања, права српска појава, која их својим величанственим quos ego не растера са попришта народног.

Али поред свега ратовања беше доста приликс, где се могло размишљати и разговарати о уједињењу; беше доста шума, где су пландовали стари Срби чу-

чувајући стоку, која им беше главна грана привредног занимања, беше и састанака, које на давно уобичајеним зборовима, које приликом трговачких каравана, које провозаху српске кириџије предазећи са једног краја земље на други. У том бурном времену беше осим договора о уједињењу већ и разговора о вишем определењу људском, које је основ образованости: у то доба добегне у српске крајеве из Бугарске прогнани Богумили, беше сигурно жестоке препирке међу следбеницима четири вероисповести, међу остатцима старих пантеиста и суревњивим сектама хришћанских деиста, Римљанима, Грцима и Богумилима.

Тако беше стање народа у првој половини двапаестог века. Стари племенски живот не беше више довољан, за новим државним носиоце се већ многи и срцем и умом, али уз то беху врло различна мишљења, на каквим основима и у којем облику да се утврди државна заједница. Данас знаност руководи образовани свет, али у средњем веку разум још не беше проникао интересе људске заједнице, онда се тек слутише, тек осећаше ти интереси, с тога вера беше прва, која је везивала људе у заједницу. Од хришћанских секта свака је друкчији утицај имала на тадашње друштво. Рим је учио разлику између духовне и световне власти, али је духовна старија, с тога је и папа врховни владар свих католика а световни владаоци су само намесници његови; Цариград није имао те духовне власти, тако високу власт приписивао је самоме Христу оснивачу вере а своју цркву употребљавао је као божијом истином и љубави проникнутог саветника световној власти. Обојима се опираху Богумили; незна се још поуздано, каква организација у њих беше. Vienac 1872. 564. јавља, да се у Јабланици покрај Неретве, на путу између Коњица и Мостара налазе и сада два богумилска села. Ако се то обистини, можда ће се у многом наћи и допунити познавање те секте. Али су имали вештa уплива противу централизације. С тога их је Немања гонио, а босански бани примаху их у своје земље, јер никад не беху вољни одрећи се своје неодвисности. У тој вреви прекунала се већ беху рана мишења и осећања, требало је само да се нађе вешт организатор, па да се започне нова ера у животу српском.

У том се појави Немања, праунук Радославу, сину Доброслављеву; са њиме се на мах шири светлост у помрклим крајевима српским. Немања је довршно дело, које се под Доброславом почело. Доброслав је разбио заставу ослобођења, а Немања је с том заставом освојио опкопе и заденуо је у бедеме српске државе; Доброслав је почео а Немања је довршно борбу за политичну самосталност. Али колико је Немања свршетак прошлог, толико је и почетак новог времена. Надржала се већ беше борба према спољњем непријатељу, али је сада требало уредити живот изнутра. Споменусмо, да је под Доброславом само Приморје српско постало независно, под Немањом су нам готово све земље српске биле спојене, али је требало утврдити основе на којима се нова држава подигла, требало је изабрати стихије на које би се државна власт могла наслонити, да јој својим веслањем олакшају крму државне лађе. У томе се састојала главна радња, коју Немања предузео беше да изврши.

Државу сачињава народ са земљиштем, које држи у својој власти. Има народа, који немају стална земљишта, као што су номадски народи, а има их и таквих, који су расејани по целом свету, као што су Јевреји; ту нема ни државе; јер државе може бити само онде, где су народи заузели већ стална земљишта, на којима им се може развити подпуна узајамност интереса, на којима се народ може спојити у такву целину, да међусобном разменом добара може подмиривати и душевне и телесне, и особне и народне потребе своје, где је дакле и сваком посебице и свима укупно добро, где сваког слобода покреће на делање, а правда га уздржава, да својим деланем не вређа друге.

По томе би најсавршенија држава била, у којој цео народ има државну власт, или тако звано суверенство. Кад погледамо на развитак света, сназићемо да су сви напретци већином поникли у таквим државама, у републикама. Али нова држава није имала устав републички. Немања је имао да утврди монархију, да државну власт скупи у руке једнога човека, да је зауме сам, и преда после наследницима из своје породице. Да је та монархија ограничена била у државним пословима правним суделовањем још неких стихија из народа, доказују јасно споменици суременика његових. Стеван Првовенчани спомиње сабране, у које је организатор Немања сазивао црквене старешине, земаљске поглавare и велможе и с њиховом приволом доносио уредбе у обновљеној држави.

Држава српска беше дакле ограничена или установна, сталежна монархија. Немања беше наслоно државну власт, не на цели народ, него на поједине делове из њега, на духовне и световне достојанственике и на властелу. Ми му не можемо замерити, што је такво уређење завео. Властела српска беше силна и не би хтела уступити осталом народу, тако званом сабрима, земље и политична права. Држава не би имала унутрашње снаге, да се одупре спољним непријатељима, кад би се Немања, хтевши помоћи још несвесним сабрима, завадио одма с почетка са властелом, која већ од старина поникла беше из племенских старешина; старешчући и судећи племену добивала је она не само велика уплива на цели народ, него је имала већ и пространа добра, са којих беше угледна и спремна не напуштати, него јачати обичајима установљена права своја. Немања се користио околностима, како је најбоље умео, да подигне уједињену, независну и снажну државу српску.

Да би сигурнији био од напада византиских, државно се нагињао западу, с тога је изишао био пред цара Фридриха Барбаросу у крсташкој војни и давао се у заштиту западној царевини, која задаваше страха Византији, првом и храбром суседу српском. Црквено се пак наслањао на исток, јер не хтеде бити ни наместник папин; државно се хтеде одбранити од истока, црквено од запада: хтеде спојити обе власти и државну и црквену у Србији, јер хтеде имати независну државу. (Настављће се.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

Како је у нутри у земљи?

Човек који оре земљу, не брине се за даље, него докле му плуг задере; који копа бунар, брине се само дотле, док не дође до воде, која ће му гасити жеђ и служити му за друге потребе. Ни један ни други не мисли о том, како би било тамо доле у земљи, кад би се још даље копало, да ли би непрестано човек наилазио на саму воду или би мож' да и што друго доживео. А то су све такове ствари, о којима је вредно мало више мислити, мало више знати.

Да видимо, шта се и како се данас о томе зна.

Кад продремо нешто само у земљу, па идемо даље све до 14 и 15 хватова у нутра, онда ћемо опазити нешто ново, што иначе не опажамо горе на земљи. Код нас горе на земљи сваки дан је у јутру и у вече хладније, него што је у по дне, зими хладније, него што је у лето. У земљи, све до дубљине од 14 до 15 хватова није то тако. Тамо је у јутру као и у по дне, у зиму као и у лето, топлота остаје у век једнака, никад се не мења. Да је то збиља тако, о томе се може свак од вас уверити. Кад је код нас на пољу цична зима, да се све што је на њој смрзне и сасуши, онда у нашим подрумима, ако су иоле добри, не ће нам се укварити ништа, не ће се замрзнути, ни вода у бунарима не ће се замрзнути, и ако је вода на аљији сва скроз и скроз замрзнута. Кад је код нас на пољу жега и припека, да нам вода постане блутава као да је на баре, онда је у нашим подрумима пријатна хладовина, онда је вода у нашим бунарима свежа, хладна. Кад би се у подруму и у бунару мењала топлота, као што се мења горе на земљи, онда тамо нит би било у лето хладније, ни у зиму топлије, него би било и тамо као и другде.

Кад се испод 15 хватова даље силазимо у земљу, онда ћемо опазити опет нешто са свим друго. Топлота не ће остати вазда једна и иста, као што је то до 15 хватова, него што дубље идемо, то ће бивати све топлије и топлије. О томе се не може истина сваки од нас сам уверити, али било је људи, који су бушили у земљу дубоке руне, и они су се о томе осведочили. Људи ти нису баш бог зна како далеко допрли у земљу, једва само на две до три хиљаде стопа, али су бар докучили, како и на који начин расте топлота, како што дубље у земљу улазиш, бива све топлије и топлије. Кад даље нису могли продрети, а они су се помогли рачуном. Израчунали су, како топло мора бити дубље у земљи.

А ево, како су то рачунали. Кад се зна, како је топло у дубљини од 100, 200, 300 хватова, онда се израчуна, да у дубљини од 400 хватова мора бити толико и толико топлије, јер топлота што се даље иде бива све већа и већа, у дубљини од 500 хватова мора бити још толико и толико топлије и т. д. По томе рачуну пронашли су учени људи, да у дубљини од 1500 хватова мора тако топло бити, да је вода врла: у дубљини од 5 миља тако је топло, да се гвожђе тамо топи, а у дубљини од 10 миља, тако је грдна топлота, да се у њој мора сваки камен истопити. Из тога се после изводи, да је у тој дубљини и још дубље у земљи све истопљено и усијано.

Мож' да многи, кад ово прочитају, не ће томе хтети веровати. Од куда се може то баш израчунати, како је у земљи, у дубљини од пет и десет миља, кад тамо нит' је ко доспео, нит ће икад доспети? То се само тако рачуна, али то баш не мора бити истина! Кад је то тамо тако топло, да је све усијано, од куда да није онда земља угрејана, па да се све пржимо, кад но њој ходимо?

Лакше, пријане, и на то ћу ти знати одговорити. Ти не верујеш, да се може рачуном докучити, како је тамо доле у земљи? На добро, не верујем. Али сад ћу нешто друго да ти кажем. Јеси ли чуо кад год за вреле воде, што извиру из земље? Ми онде на земљи, кад хоћемо да добијемо вреле воде, морамо толико и толико дрва погорети, док је не загрејемо. Сигурно мора онда и у земљи бити каква ватра, која ће загрејати воду. Шта на то велиш?

А шта се земља на површини не загреје, кад је под њом све усијано? Узми један ивер и једну жицу, па их обоје врхом прислони на свећу. Ивер ће се запалити, жица усијати. Ако у једној руци држиш ивер, а у другој жицу, онда ивер можеш пустити, да ти изгори са свим до прстију, па се не ћеш нимало опећи, а жицу ћеш морати одмах, чим се усија, бацити до врага, ако не ћеш да ти ожеже руку. Од куда то? У иверу се распростире топлота полако, па истом кад дође ватра до руке, осећа се, да је топло, у жици се распростире топлота врло брзо, па чим се усија један крај жице, топлота се рашири одмах по целој жици, те дође одмах и до руке, те се човек онда опече. Тако је ето и са земљом. У земљи се још много спорије распростире топлота, него у иверу, земља треба још дуже времена, док се загреје. А после, земљина кора није тако танка као ивер, ни два три хвата, него је неколико миља дебела. Па док се то иоле загреје, хладнији је ваздух горе нама расхлади. Кад би земљина кора била од гвожђа, онда бисмо се давно и давно сви попржили на њој. (А.)

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ.

VI.

Сад да видимо сабор по законима од 1848. године.

Закони који су те године донешени, дадоше општи слободњачки темељ угарском уставу. Ти закони су збрисали разлику, која до тада међу становницима ове земље постојаше, збрисали су оне повластице племства, да не морају сносити никакви терета као други грађани. Од тога доба сваки грађанин подједнако ужива сва права и подједнако сноси сваки терет.

По законима од 48 године има се сабор сваке године и то у Пешти држати. А сам сабор се и сада дели на два дела: на горњу и на доњу таблу, или као што се данас обично каже: на кућу властеле и на кућу заступника.

Кућа властеле удешена је и данас онако, како беше пре 48 године; ал кућа посланика састоји се из изабраних од свега народа, који се и зову земаљски посланици.

Земаљског посланика могу бирати: 1. племићи и они грађани краљевских варошиа, који су и пре 1848 године бирали посланике. 2. Без разлике сваки мушки глава ове земље, која има најмање 20 година; а не стоји ни под очинском, ни туторовом, ни господарском власти, нити је стајала пред судом због преваре, роблења, убојства и палитбе и пре свега они што имају: а) у краљевским варошима или у општинама са уређеним магистратом кућу или земљу у вредности од 300 фор. сребра; а у другим општинама фрталь земље или ма какво толико друго добро као своју сопствену својину или у друштву са својим женама и са малољетном децом својом; б) они, који су као трговци, занатлије и фабриканти настањени, ако имају своју радионицу, трговачко стовариште или фабрику и ако као занатлије увек воде радњу бар са једним помоћником; в) они који могу да искажу, да од својих добара или камата имају стална прихода на годину по 100 фор. сребра, ма и не спадали у горњи ред; г) лекари, хирурзи, адвокати, мерници, вештаци, професори, чланови мађарског ученог друштва, апотекари, свештеници, капелани, општински бележници и учитељи бирају такође земаљског посланика у оним срезовима где станују а немају означити колико имају прихода.

За посланика може сваки онај бити изабран, који је бирач а још је навршио своју 24 годину.

Ради избора посланика дели се земља на изборне срезове, а сваки срез бира по једног посланика. А наиме: Мађарска у ужем смислу бира 334 посланика Ердељ бира 75, Река 1, Хрватска и Славонија 29; укупно се дакле бирају 439 посланика.

Како ће се заступати Далмација и војничка граница — о томе још није ништа уређено.

Пре избора попишу се бирачи, и само ће онај моћи на одређен дан бирати посланика који је лично дошао да се упише. С тога нек сваки гледи да се упише. На дан избора искупе се сви бирачи на месту што је за избор одређено. Када се започне избор има сваки бирач право да предложи лице за земаљског посланика. Ако сви бирачи скупа предложе само једно лице, онда се то лице изнове за посланика земаљског. Ал ако су предложена два или више лица и ако од бирача бар њих десеторица зажиту да се гласа, онда се избор води гласањем, и тада сваки бирач гласно каже пред свима кад на њега ред дође, кога жели за земаљ. посланика. Гласање се не прекида, док се год бирачи пријављују. Кад је гласање свршено, онда се гласови јавно изброје па се огласи исход гласања. Ако је више него половина свију бирача пристала својим гласом уз једно лице, онда је то лице изабрано за посланика. Ал ако се гласало на више лица, на при том првом гласању нико није добио више од половине свију бирачких гласова, онда се изнова гласа на она два лица, што су добила највише гласова, на који сад добије највише гласова, тај ће бити посланик.

По законима од 1848 године, чим прође три године, посланици се изнова бирају. Сабор сабориште у Пешти; и он се мора сваке године сазвати. Поред тога има Њег. Величанство краљ, право, да одложи сабор на краће ил дуже време и да га закључи; а има и то право да сабор и пре него што би истекле три године, распусти и нов избор посланика нареди; ал кад то бива, онда се тако наређи, да се нов сабор мора састати за три месеца дана рачунајући од доба, кад је пређашњи сабор распуштен.

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Прво писмо.)

У Бечу на Ђурђев дан.

Да дивне и шарене слике у Бечу! Крочи на улицу па сисе састао са синовима готово свију народа на свету. Улице све кипте од жутокоси Енглеза, ватрених Француза, озбиљних Немаца, хладних Руса, уштапљених Кинеза, глатки Јапонаца, практичних Американаца. Свет се стекао око ове нове вавилонске куле — око индустријске палате у бечкоме прагеру. Као што се се некада купиште сва племена једнога народа на опште веће, као што су грчка племена некад заметнула своје олимпијске игре, те се натицала у јуначкој и умној врлини, тако је у наше дане прегло човечанство — сви народи на свету, да се са времена на време састану на једном месту, и да се туде заметне племенита борба око тога: које умом и памећу, које радом својим неће напреднијим место тој борби је изложба тога рада.

Пре две године истакоше овој изложби циљ, да буде јасна слика, колико је данашњи свет напредовао про-

светом, да покаже колико је развијена народна привреда и да потакне још даљи развитак и напредак у томе.

У то име углавише да цела изложба буде подељена у 26 разних одељака у којима ће се изложити разне гране рада, које човек ради умом и руком. Кад будем говорио о појединима стварма, онда ћу вам навести и те одеље. Што се тиче реда којима је тај неброј ствари поређан, ту су уредили тако да свака држава изложи своје разне производе редом, како ти производи иду по земљи, једно за другим од запада до истока. За оцену и пресуду тих ствари изабрали су сами изложници пороту, која ће судити и што је вредно да се одликује, одликоваће разним колајнама.

За ту изложбу приредила је Аустрија грдно земљиште у бечкоме пратеру, на коме је подигнута величанствена палата за индустрију и силна друга здања. Над том палатом је само кубе 40 хвати високо а сваки стуб на коме лежи та грдосија тако је дебео, да би могао у њему издубити себи читаву собу и кујнут. Кад оздо погледаш горе на прву галерију у том кубету, изгледају ти људи као сићушни кепеци.

Све државе на свету осим једне једине Србије послале су своје производе на ту изложбу. Први мај по рим. календару био је рок кад ће се изложба отворити и са свих страна повриште странци у Беч и крунисане главе кренуше се нашем цару у походе. Ма да хиљадама раденика растура и намешта ствари што су повлозиле са свију крајева белога света, ипак је изложба тек у полак готова. Изложбу ће отворено наш цар у присуству немачког царевића, енглеског краљевића и многе друге велике господштине са великом парадом, ма да је време било мутно и хладно. За улазницу се плаћало први дан само 25 фор. можете мислити да извештач „Гласа Народа“ није се гурао да буде од првих. Ми немо причекати док буде улазница јефтинија, кад већ није суђено да нам је честити Геца или Мајор Миша отац, па да можемо без да уздишемо подмирити толику улазницу.

За овај мах немо да јавимо да је изложба отворена, ма да је истом у полак готова и да рекнемо свакоме који хоће сада да посети изложбу, да се добро сортира са крупним и ситним банкама, јер је скупоћа у Бечу у обзиру стана и хране доиста ужасна. Ко није најмио себи стана из раније, тај нек се спреми да плати најгору собицу у најмањем гостионику по 10 фор. на дан а сваки ће мудро учинити, да добро врућтукује пре него што уђе у изложбу, јер у тамошњим гостионома рачуне тродуплом кредом, те окламају свакога кога дочепају, да му преседнe и јело и пиће.

Вели да кад човек уђе у индустријску палату, чисто се занесе од силесије ствари и сваки који је рад да што научи на тој изложби добро ће урадити, ако најпре летимице прегледи прво целу изложбу, затим ако други дан одабере оно одељење које га највећма занима, па га прегледи у целости. Тек идући дана нек се заустави код најзанимљивијих ствари у том одељу. Ко хоће да види све наједанпут тај ће се збунити, па неће видити готово ништа, јер и оно што види неће му останути у памети.

Међу свим предметима биће на сваки начин најзанимљивији исток са његовим производима, који су надолазили у небројеним сандуцима а изложени су у зградама што су подигнуте од источних држава — Турске, Кине, Јапана, Персије — онако као што у истини јесу на истоку. За султаново благо преповедају читава чудеса, али ће га и чувати у гвозденој огради, која још није довршена.

Код толике гомиле ствари, које вреде на милионе милиона, можете мислити да чување није лака ствар и да је ту увек по хиљаду и више полицаја на месту. До јако су само неком цинцелару нашли обијен сандук али сва је прилика даће се браћа дугачких ноката из целога вета стећи и овога пута у Беч, да пробају своју вештину.

Угарска има своје засебно одељење као самостална држава и досад је њих 4500 изложитеља послало своје изложке. Сав је изгледа да ће хрваћко — српска домаћа радиност нашег простога народа бити једна од најдостојнијих и најзанимљивијих.

Мора да су били какви виши политички разлози ради којих Србија није послала ни један комад на изложбу. те сад цео свет више на њу да се огради кинеским зидом, да не уме да оцени користи изложбе.

За учитеље и педагоге биће изложба неисцрпна ризница науке и искуства, јер ће у одељу за васпитање, наставу и образовање бити изведено све оно што се односи на негу и васпитање детета од рођења па док не пође у школу; даље ће бити изложена сва учевна средства основних, средњих, стручних и виших школа. Слика општега образовања огледаће се у производима књижевности, штампе, задруга и књижница и у статистичким исказима.

Колико ће наши сиромашних учитеља видети ове изложбе? Општине не би требало да скупче око три четир стотине фор. него нек потпомогну своје учитеље, јер ће тај новац донети богата плода.

Из страног света спремају се читаве војске занатлија на изложбу, да се туде упознају са напредцима својих струка. Одељења наших занатлијских задруга учинила би корисно дело, када би приномогла и сиромашнијим својим друговима, да иду на изложбу. Стотина фор. залегла би таком изасланику да дође и да се поучи.

Чујем да српски и црногорски кнез долазе такође на изложбу и да ће се обојца састанути ради важних договора.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Новом Саду 28. априла. Но вестима са свију крајева наше домовине дознајемо да је на многим местима после ове кише било мраза. Но Срему су на многим местима озебли ви-

кетрати по долинама и особито са српске стране брушке горе, у Беле̑ј цркви и Вршцу било је такође мраза који је доста шкодио виноградима. Исто је тако на многим местима у Банату на пример у Семиклошу, Мокрину, Кикинди, страдала решица од мраза. У Бечкереку и Темишвару није мраз много шкодио. На Сомбора, Суботице, Сегедина, Бечеја, и Сентомаша, јављају да се местимице појављује рђа у житу, негде вели да је жито скроло у корену и да ће му тога рана бити тралан влат.

По овим извештајима слаби су изгледи за добру жетву услед тога скочила је шеница на пештанској пијаци по 15 — 20. нов. јесења усиве шеница дошла је 5 фор. 77½ нов. Јесења раж 3. ф. 75. нов. Јесења зоб је по 1. ф. 65. Решица свиче и стоји 11½ фор. Шеница преметнуте до. 70.000 цената.

Сирмијском прошле недеље бележимо ове цене: пештика и столожбеградска шеница: 86 фун. 8 ф. 15—35, 85 фун. 8—8 ф. 20 н., 84 фун. 8 ф. 85—95 н. 83 фун. 7 ф. 55—75 н. 82 фун. 7 ф. 40—60 н. 81 фун. 7 ф. 30—50 н., 80 фун. 7 ф. 20 н. горње банатска и пештанска 2. за 10—20 нов. Раж се чврсто држи по 4 ф. 70. н. по 78—80 фун. кукуруз банатски по 3 ф. 50, бачки и влашки 3 ф. 47½ н. Зоб је 1 ф. 65 н. по 50 бец. фун. Проја банатска 2 ф. 55—65 н. Јечам за рану 2 ф. 90—3 ф. 10 н. Шећина је слабо на пређу. босанске у брудима стоје 12⅝ —13 ф. у врећама 12⅝,— 13 ф. српјанске надимљене 11½—11⅞. Пекиме је 19 — 20 фор. по центи. Восак 84. — 92. Мед ранак. 20 — 24 фор. средњи 17 — 19. фор. У осталим производима цене су но старом. —

ПОДЛИСТАК.

КАО ШТО ЧЕСТО БИВА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

од С. В. Поповића.

X.

(Свршетак.)

Вечерас је у Х. у кући госпође Кате „пунићке „никнић". Све су собе широм отворене, но осталу се ребају већ читави грмови од погачица, куглофа, султанице, мавина, ушпипака, уз разне феле печења. Свака је жваница донела свој део. Госпође стоје у групама на претресају и критикују приносе појединих гостију. Господа диване о најзанатнијем догађају у варошн, а то је да је приспео новоизбрани физикус. Многи су мислили да је то по казивању врло млад човек, зналн су да је неожењен али нису мислили да је тако јако просед. По изгледу тако би рекао да је пређурно четрдесету. Беле бно је неколико година у Србији чак тамо негде у унутрашности, за божији лепи. Неки му хвале вештину и знање, неки замерају да неће имати начина са болесницима, јер је амин нешто тужан и брижан као да је цео свет пао на њега. У том разговору приближише се неке госпође мушкима и позваше их на једну партију „фришеирс". Господа се опиру јер су се у оближњој соби већ обећала на „фарбл", тек поглеђоји новајлија пође за госпођама из учтивости, да им прави друштво.

У левој одаји до сале стоји подугачак астал покривен са зеленом чојом. По њему су поређани мали таљирчићи од олова а у њима се беле шестаци а испод многи изклибила је зубе и по нека петница и десетница. Госпе су поседале око стола пошто су се „ишпатирале" са она два три господина. Госпођа Ката „даје банку". Картање заноче.

Не тражите да вам описујем ту женијалну игру! Мора да су је измислили калуђери да њом затуне и заглуше мозак играча. Госпође играју страсно, час свака на свој рачун, час опет „муђе" са својим комшијама. Банка добија, госпође су се упрле из петних жила да је „ишренгују". Игра се већ за велике новце. Сва су лица запета, очи зажарене, госпођа међу из учтивости више на коцку, на губе. Госпође их теше, да је то добар знак кад се „губи у картама" па додају ко бајаги сремежљиво, да то значи „срећу у другом чему" а овамо слажу банке на гомилице.

Госпођу Спасићку изазивље слушкиња да јој каже да јој се дома дете распалкало, не може да заспи, има неку грижу. Спасићка не устаје од стола, јер је у срећи, поручује да га утишају, да му даду „цуцу" Госпођу Летићку зову кући, дошао јој муж кући с пута, назебло је, позвало му је, нек се пожури. Домаћица одговара да госпођа Летићка „не може кварити друштво", налазе Летићкиној слушкињи, да кува господару тој од камиља. Летићка поручује боље ће бити од зове, на игра даље, „муђе" са господином Ружићем, извињујући му се да није она крива што су је узнемирили. Игра тече даље као да није ништа ни било.

Госпе добијају, господа губе. Игра је но мењу играчица све то интересантнија. При последњем мешању пошло је друштву за руком да распуде банку.

Док се чинила спрема око нове банке, употребила је госпођа Зољићка згодан тренутак, те је шапутала госпођи Лукићки нешто на уво. Лукићкаје свако час узвикнула: „То није можно. Ко би то мислио!" Зољићка је уверавала, да је то цела истина. То је већ била важна околност, ради које се морала игра за часак прекинути. Домаћица је изашла из собе да види шта је са вечером, господа која су штетовали на „фришеиру изукли су се неприметно да се у другој соби „регресују" на фарблу.

— Та молим вас слатка моја, дал је то могуће? Она светница. Рекао би човек, не зна ни где у накрст. На виш кога је нашла Зувукића! Бакону! —

— Шта, шта? — заорило се са свих страна. — Ко каже? шта је то било? —

— Давно сам мислила рече госпођа Зољићка уснијајући — да је то једна препредена персона та удовица Дабићева. Ал учини човек и странима бога ради а само ни неби нашима. А сад молим вас јесте ли то видали — спанћати се са оном матором олупином са Зувкићем! Тај скандал!

— Та валда није тако — рећиће госпођа Марићка — ја бих рекла да је то каква сплетка. Ја бих чисто добра стајала за ту Дабићку, да је честита и поштена. Моја кћи је чисто обожава. —

Каква сплетка бог с вама госпођа Стано рече Зољићка јетко, — спаш Пела ми се клела здрављем

своје дете да је видила својим очима, како ју је Зукић грлио онамад у вече пред капијом, како је унео чисто на рукама у кућу па је после читав сахат остао код ње. Ако то није јасно онда не знам шта је. Ја јој сутра забрањујем даљи приступ у моју кућу. А надам се да ће те и ви такој персони показати врата. Још би нам само то требало да нам и дену нашу отрује. —

— Е кад је тако, онда ћемо јој сви отказати. Има Зукић доста новаца, нек је он издржава — рекоше госпе у глас.

У тај пар захори се из собе где су се господари картали громовито, весело: Ура! Господин Зукић је упао као из леба у картарницу, и братија су поздравили у њему добру и сигурну „муштерију."

Госпође су се ужурбале кад Зукић стаде на праг од собе у којој су се оне картале и кад их похвали, да су и оне тако вредне. Госпе се устрчиваше која ће га пре поздравити и надметаше се у љубазности око дочека новога госта.

Ма да су га мало час љуто оговарале, ипак су се за часак по томе отимале, која ће боље да угове богатоме пензионирцу Ћири Зукићу — човеку од велика угледа и разгранатих веза.

* * *

Док су се гости забављали у госпођа катиној кући, дотле је нека женскиња трзала звонце на стану новога физикуса. Лекар је био истом први дан у своме стану и таман је почињао од послова своје струке. Устане из постеље и пође тешкоме болеснику да му помогне ако већ не буде доцне.

У маленој собици лежала је Јелка Дабићева на умору. Сва болест изнурила јој је тело, а још је у њему живела нада, да ће се подићи и опоравити.

Кад је лекар ушао у собу, упрла је болесница укочени поглед на улазак. Кад је препао постељи болеснице, сунула му је крв у лице — пред њим је лежао узор његове младости.

— Милоше — ви сте то Милоше — уздануда је болесница — још и то Боже мој!

Не бојте се госпођо Јелко! Као да ме Бог послао, да вас избавим, да вас спасем. —

Сиам Јула је изишла била из собе да не сметa лекару. После поноћи позвао ју је Милош унутра. Јелка је била већ на оном свету.

Милош је изишао из куће понесав у наручју аманет свога ујора — спавајућу Ђерку јој, кад се за њим затвориле врата оте му се тежак уздах из груди: „Она ме је љубила, али је заслепи проклета страст за богатством и великим светом. Мир непеду њезиноме! Ја ћу живети још толико да јој Ђерди улијем боље назоре о животу."

Р А З Н О.

На Бечкој изложби има виђане праве седачке куће, и намештене су исто онако, као што су у истини у селака. Већ је на париској изложби било таких кућа али на бечкој их има читаво сеоце, у свакој кући станује муж и жена онога народа, чија је та кућа и чувају ту кућу. За сада су готове ове куће: граничарска, (српска?) хрватска, руска, штирска, (словенска?) румунска, сикулска, саксонска, шведска, тиролска кућа. Занимљиво је разгледајући кућу сваког народа тим начином сазнавати особине живота тога народа. Крај тих кућа стоји црква у грчком стилу сва од дрвета а у њојзи су изложене разне врсте дрвећа угарских шума.

Златан шал. Цео је свет блену'о у крунисане главе приликом бечке изложбе али у највећој пароди ето ти једне госпође у једну ложу а прате је енглески официри. Госпа је била дивно лепа, црне велике очи као тија ноћца, обрнуте с мора нијанице, трепавице дугачке као таван пео што скрива звездице а врат лабудов, висока као бор, а хода тихо поносито као јелен. Уз ту дивну лепоту пристало је право ђузел одело. Госпа се увила у шал што му није слике ни прилике на целом свету. Шал је од кашмира а по њему извезене саме палме, подизване, извезене сувим златом. Сав је шал отточен китама и ројтора од сувога злата. Овај огртач изгледаше као да су га пчеле виле из облака а не хитри прсти каквога терзије. Присутне великашице нису ока скинуле са тог дивног одела а господа искрвише вратове гледајући у ту дивну лепотицу. Беле да нема мушка срца, које неби тој лепотици признало, да је најдивнији створ на овоме свету.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Пешти се догодила онамад ужасна несрећа на железници. Бајашки влак наиђе пред Пештом на место, где су шине биле скинуте, машина искочи, шест вагона се разбију и на месту оста до 24 мртвих и 40 рањених. То су већином браћа Словенци, рођени на железничким пругама. Несрећи је крив један железнички чиновник у Штајнбруку.

Барон Мајтењи дао је, као што пештанске новине пишу, оставу на комесарском знању, јер влада није примила његове предлоге у обзиру растеривања српских општина, управних прав. школ. власти и начина бирања сабора. Влада а нашег министар Трезор хоће да се држи устанног и законитог пута.

Из реалке у Н. Саду дао је краљев. комесар покупити читанке садашњег министра просвете Стојана Новаковића. Комесар је у једном отпису на др. Натошевића забранио употребу београдских читанака у основним школама.

Кнез Румунски Карло I. прешао је онамад лађом поред Н. Сада путујући у Беч на изложбу.

На три у Петровомселу обишао је својим коњем сентомашини Јукић све остале тркаче.

Нар. учитеља г. Јована Настића изабрала је честита црк. школска општина у Сентомашу себи за **потпредседника**, изабрани долази често у прилику да руководи важне општинске послове. Дакле има и у нас општина, које одликују валане нар. учитеље.

НАША ПОШТА.

ГГ. претплатнике (нарочито у Србији) умољавамо да шаљу новце у напређени писмима.

Г. К. Н. у Пожаревцу. Због скупе поштарине ваша предплата траје 4 месеца. Листове ћемо послати.

Граф. Касини у Вршцу. Имамо још 50 кр. добрих.

Г. С. Ж. Срп. Бечеј. Ваша упутница није нам до данас дошла.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српски народне задружна штампарија у Новоме Саду 1873

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за књиг сваки пут.

БРОЈ 18. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 6. АПРИЛА 1873. ГОДИНА III.

ПОМОЗИМО ЈЕДНОМ СРПСКОМ СИРОЧЕТУ! *)

Онномад предасмо матери земљи најдаровитијег српског глумца, вредног књижевника и ревносног апостола за напредак нашега народа. *Лаза Телечки* је отишао Богу на истину. Има случајева где смрт није највећа мука.

Ко полази са овога света у уверењу да је испунио дужност своју, тај се осмејкује на анђела смрти — јер га он прима у загрљај, у коме неће више осетити нелен земаљских ужинања. Тешко ли се мучи млади отац на боліој постељи, кад му се уз клонулу руку прима нејака сирочад, коју би требала та рука да чува, да рани и ода ала да орани, да му узрасту честита и ваљана. У том часу је тај терет јачи и тежи, него боља од које се умире.

И нашем Лази свалио се на самртном часу тај терет на изнурене груди. Десет година дана радио је поштеном српском воломе, свом снагом свога генија, да узорима, које нам је износио на углед, подиже у нашем народу честитост и врлину, да га опомиње на сјајну прошлост, да га подсећа на једну садашњост, да га одушеви на рад за бољу будућност.

У том раду за народ није доспео да мисли, да привреди што и себи и својима. Људи који раде срцем и душом за општу срећу, мисле на се тек кад умиру.

Наш Лаза је легао у гроб са грдном раном на срцу и са тешком бригом у души. Кад је бацио поглед у своју прошлост, био је утешен, да ће они који та прежише бити задовољни са радом му; али кад је погледао на своје сироче — нејаку њерку своју, коју оставља без игди ичега на свету, отео му се мутан поглед у будућност свога детета. Саморано сироче, за које се немају они, којима је по срцу и крви најближе, сучим бринути, сироче коме на челу пише очев лик и у коме тиња једна искра онога жара, што је у оцу јој преплануо и сагорео — то сироче је чим му бабо очи склопи, изгубило ранитеља, — изгубило њиме све и сва на свету. —

*) Молимо да „Шпичевац“ „Будућност“ „Шљоак“ и „Обзор“ саопште овај позив.

Са погледа на будућност тога сирочета, ударише су сузе очи нашем изнуреном самртнику — он није више осетио пријатељски стисак руку, које су му хтеле да олакшају ту бригу.

Ево прилике, ево дужности свима поштовачима честитог покојника, да покажемо јесмо ли кадри *делом* да посведочимо нашу љубав према њему. Обраћамо се овим на сва милостива срца српска: *да прихвате у помоћ, да придржимо многогодишње сироче, кћерку Лазе Телечкога, да јој скупимо бар толико, да могу старатељи јој подмиривати потребе живота и временом улутити је на честит и ваљан позив.*

У то име састао се у Н. Саду нижеписани одбор, који ће купити *прилоге сирочету Лазе Телечког.*

Ми молимо све пријатеље и познанике покојникове ван Н. Сада, да приону око тога, да се скупи сирочету што се више умогне.

Прилози се шиљу ма коме од речених одборника, како је коме наручније, а одбор ће давати о њима јаван рачун у српским листовима и изнаћиће начин, да се скупљена свота осигура сирочету као искључива својина, која ће му бити на издржаваље и васпитање.

Без много речи апелујемо на сва милостива и родољубива срца, да не пожале ни најмањи дарак на ову племениту цељ. Покојник је ово од нас заслужио.

Стеван В. Поповић школ. референат, *Љуба Стефановић* трговац, *Коста Рајић* суд. бележник, *Јока Поповић* трговац фирма браћа М. Поповић, *Арса Пајевић* деловођа нар. задруж. штампарије.

ИСТОРИСКЕ СЛИКЕ.

I.

Тако је Немања самостално изводио своје државне основе, које се у његовом духу развијају све до државнога пада прво у Србији године 1459, затим у Босни године 1463, и најпосле у Херцеговини године 1482. Да нису прерано турски таласи наишли на младу државу, српске би земље стојале данас упоредно са најобразованијим државама. Црква нас православна, која је такође тек под Немањом утврђена

захватила је тако дубока корена у народу, да је вијори за време народног робовања не могоше пољуљати, но траје и данас као сведок, да је чврсто и трајно, што је Немања завео.

Народ једнако приповеда, како је цар — Немања похарчио седам кула грона и дуката, зидајући по калдрме и по водама бунарје, и градећи славне манастире, да земљу и народ подигне.

Грађење манастира врло је занимљива појава у оним бурним временима. Суров би нам изгледао век, у којем сабље и буздовани главну улогу играше, да не видимо, како је тај звекет оружја освајао места виделу тадашњег света. У горским драгама, кроз које се једва провлачи поток или речица, чарали су дух човечији светли храмови и узносили су га складном и узвишеном посматрању света.

Сва велика државна дела свршаваху се у црквама. У цркви је стари Немања с благословом предао владу сину своме Стевану, у цркви је држао сабране, у цркви су осуђени Богомили, да буду из земље прогнани а књиге њихове спаљене, у цркви се појављивао узвишен призор, кад је син његов свети Сава велегласно са целим народом читао символ вере и утврђивао га у православљу.

Цар- Немања је подигао државу, а свети Сава је дунуо у њу душу. Тако постаде носиоци спољњег и унутарњег државног живота властела и православна јерархија, обоје поникнувши из народа и имајући на врху владаоце, од којих се први после Немање венчао краљевском круном прибавивши тиме атрибуте монарха, самодршца и упоредивши се осталим монарсима европским.

Уто доба уживаше дакле политична права само један део народа: властела и више свештенство. Ти сталежи беху познати, да српску државу воде на путу напретка, они искључиво у својој власти имађаху и jus suffragii и jus honorum, како би се рекло по аналогији римског права; они већаху и извршиваху државне послове.

Но и остали народ, који је морао робовати, плаћати и ићи на војску непрестано се отимао, да добије веће право. Прастара равноправност није се могла заборавити и без сумње би се вратила у друштво назад, да се држава одржала била пред навалом турском.

Најскорији спомени о словенским народима казују, да се међу њима толико поштовала слобода, да им беху сасвим непознате оне гдје правне разлике међу људима, какових налазимо код просвећених народа старога и средњега века. Међу њима не беше ни робова ни поданика. Но та појава неће бити пород њихове правне свести, него последица њиховог развитка, та је појава отуда, што тада беше врло узак круг људске заједнице међу њима. Словени живеше расути у појединa племена, у којима сви чланови изходише од једног праопца, те осећаше, да су равноправни међу собом, но основа таквом односају не беше правна, него само историска. Доцније се историским развитком племена образоваше општине, па жупе и у њима се већ почеше људи делити по својем занимању, по својем начину живота и по потребама друштвеним. Кад се у таквом развитку дошло дотле, да се појавила већ тежња за државном заједницом, народ се све већма лучио у посебне сталеже, већ због тога што је према већем друштву и ширем простору поницало и разних интереса.

У добу зачетка државна постаје већ код свих Словена сталежи у неједнаком положају, са различним правима у друштву, па тек у државном организму обриу се тај ток опет назад, равноправност се наново враћа у народ, али сад већ као пород правне свести, ујамчена државном заштитом и ранећи у државним члановима патриотизам, као што крв, која извире из срца рани организам човечији.

Речено је дакле, како беше распоређен унутарњи живот у српским земљама, кад једном од обласних жупана пође за руком, да над њима утврди своју владалачку моћ. Историски развитак народног живота до тога ступња најбоље се даје уочити, кад се нарочито са једном страном тога унутарњег живота упознамо, а то је баштински развитак или развитак права на земљу.

Баштина је право властитости на земљу и припадање не само властели него и оном делу народа, који беше без политичних права, нарочито нам онима у њему, који се називају неропси; и ти имађаху своје баштине, које се од властеоских разликоваху само тиме, што не беху насељене. Но баштина је припадала племену, којему сви чланови беху међу собом равноправни. Када се племена почеше распадати у поједине породице, делила се и племенска баштина у властитост тих породица. Породичне старешине лако могаху сматрати породично добро за своје, „ а онај који је стојао на челу више породица или племена, која су се поцепала, називао је својом не само своју сопствену земљу, него и земљу осталих племена, која су му била подчињена. (Види „Баштине у старих Срба“ од А. А. Мајкова. Гласник св. XXIII.) Из оних породица, које се приликом раздељена племена, ма чиме уздигоше над осталима, постаде властела, а „када време изгладило сваки спомен о једнакости и сроству, тада поникоше нови отношаји, којима беше основа зависност и поданство“. Тако се са власти на земљу развише властеоска права, а по аналогији тога права развила се доцније и државна власт. Немања као владалац сматрао је себе за носиоца државне власти и за господара свих српских земаља, као што је властела сматрала себе за господара оних земаља, на којима су њени поданици насељени били. Но баштина, која се не престано и ако у много мањем простору држала у власти себара, опомињаше увек на стародавну једнакост.

Наследник дакле Немањин постаде прповенчани краљ српски. По тиме је само с формалне стране утврђено било монархиско начело у држави, у ствари пак беху краљеви још дуго само врховне старешине, које су у њиној мери зависиле од властеле и свештенства, који њима заједно делише власт над земљом и пуком.

Цео пук беше у подаништву или крљу, или властелима или црквама, којима је морао опредељене радоте чинити, данке плаћати и на војску ићи. Властела је много посла и бриге задавала династији, често је дизала буне, једног је краља сметала а другог постављала. У оно време, кад државни устав и управа беху тек у својем зачетку, нису се редовно, него тек по потреби сазивали државни сабори, у којима властела учествоваше у законодавству, но поред тога имаше она стална уплива на власт земаљску. Управа по жупама беше у рукама властеле, понижење тамо од старина са правом наследности и независности својим баштинама и дуго се још имало борити ново, монархиско начело, по којем су управитељи жупа само намесници краљеви, којима пониче сва власт из пуноправности краљеве. Прелаз је томе био, да су краљеви с почетка потврђивали власт тима „природним“ управљачима државних области, и тек доцније под Душаном поче овлађивати право владаоца, по којем је он сам бирао и постављао особе, којима је поверавао управу у појединим областима. Споменућемо доцније, како је и то владалачко право у свези са начином, којим је држава добивала нове земље.

Много већма беху одани краљевима православна црква и свештенство. Многи им пребацују себичност и подлост, додајући још да су били проста верозаконска полиција у држави, која је народ држала у послушности према краљу, од којег је у име награде за то добивала силна добра на уживање. Не можемо ни ми предпостављати много карактера у њима. Људи, који су се учили мудрости из житија светаца, и који су најбрже поступали ако су се одликовали у послушности нису могли лако показати ни тврда уверења ни велике одважности. Ипак се у њих највише могло наћи тадашње образованости, јер су манастири били средишта књижевности, уметности и науке. Духовници су учили подмладак читању и писању било у њиховим било у властеоским дворовима: у манастирима се налазише читаве радионице молера и преписивача, пуне књижнице, лекарнице и болнице; у манастирима живљаху први писци и најбољи лечници онога времена. Њихова грађевинска депота и данас узноси душу посматрача а камо ли онда, кад су посматрачи били суровији а облици Жиче и Дечана боље сачувани. Њихова депота сачувала се, као што неки тврде, у народном усклику: нигде нема приземљене цркве патоса и Дечана, петске припрате и ресавска писанија!

Споменусмо већ напред, са чега је Немања одлучно пристао уз православну вероисповест; сви владаоци српски настојали су да се православно богоштовље у народу сачува и ако су често преговарали са Ватиканом, да би му желели под окриље доћи. То је у осталом лако разумети кад се сетимо, да су папе онога доба дрмале готово са свима европским државама, па инак су сви ти преговори били дипломатске природе без најмање озбиље намере у српских владалаца. Они су свим силама подржавали православље и више пута су чланови владајуће династије били врховне владике у тој цркви.

(Свршиће се.)

У ВРЛИНИ ЈЕ НАШ СПАС!

III.

Путујући по нашим крајевима напазно сам често на села у којима живе уз Србе и Швабе. Не треба да гледаш на крој и опрему кућа, не питај ни ко станује у њима, погледај само како су те куће чисте па утледне па ћеш видети, да то нестанују Срби у њима. Наше српске куће већином су само оленљене блатом, нису закречене, изгледају взада чађаво и прљаво. Кад уђеш у кућу видећеш често да је и изнутра прљаво и бубревито. Не кажем да нема и у Шваба прљежа и нечистоте, али сам искусио, да у њих има бар један дан у години, а то је кад им је „слава“ или као што они кажу „кирмес“ или „кирбај“, онда се пред ту славу убуни цело село као рој чела, чисте, рибају, крече и на дан славе сија се свака швабска кућа као кутија.

Као што су нам куће нечисте, тако се ми слабо старамо да смо сами чисти. Има унас кућа у којима обичај, да се нико целе недеље не умива, не пере; тек када буде уочи недеље, онда дај чисти се. Као што је пијанство тако је и прљеж и нечистота порок, који човеку затире здравље. Нечистота је често повод многој опакој болести, тело које није чисто осне се на скоро лишајима, шугом и крастама. Тако зване приленчиве и кужне болести, као што је колера, богиње даве по највише по нечистима кућама. Човек који се кољува у прљежу и нечистоти оназађује своје здравље, јер она нечист дође на му зачепи све рупице по кожи, кроз које се тело редовно испарава, те се она нечист, што но наши кажу „свали на срце“ т. ј. буде повод болести и човек вене и опада.

Да није чистота красна врлина, не би у стара времена мудри законодавци прописивали законе, како да се сваки држи чисто. У многим верама учи се као правило вере, да сваки, који исповеда ту веру пази на своју чистоту. Стари су мудри били, јер су они добро знали, да чистота снажи и крепи тело човеково, они су знали да чистота у оделу и у стану прети да нам не шкоди влага, да нас не трују хрђави задаси и шкодљива испарења, што се испаравају из разних трулежа. Они су увардали били, да чистота олакшава слободно испарење, да занавља ваздух, да

оживљује крв и да ведри и весели душу у човека.

Каже се обично, да је нас с тога издана у дан све то мање; што је у нас слабо порода и што наш свет много више умире него други људи.

Што је у нас мало деце томе имају много узрока, које нећемо, овде да набрајамо, али нас сатире и то што ми не одрахњујемо већину деце, што се у нас роде. Наше младе матере не помишљају да и то ваља знати и разумевати како се деца негују, него негују децу своју олако од ока. Искусни лекари тврде, да многе болести од којих деца гину долазе и отуда, што матере не држе своју децу чисто. Ако је у ком добу људског века по здравље потребно, да је човек чист, то је доиста најпотребније у нежном детињству где је тело још нежно и слабо, те отуда више подлеже разним болестима и слабије одољева бољи.

Што наш свет сараземерно више умире но други људи, то је узрок, што наши болесници не траже за времена помоћи у искусног лекара. У нас се зове лекар кад је болник на самрти, па кад му лекар при издисању није у стању да помогне, наши прости људи веле: „Ето није му ни доктор помогао, бадава где је суђено да нема више дана, тамо нема ни лека“ Буд у нас ниже слојеви нашега народа не верују у лекарску помоћ, туд опет пуштају болесника да огреза у нечистоти. Наши људи знају само за понуде а не мисле да би чистота била болнику најкорисинја понуда.

Кад је тако јасно да је чистота врлина која унапређује здравље наше, онда је преко нужно да гајимо ту врлину. Често смо говорили и опет не неможемо да не опетујемо нашу пословицу која каже: „Не стоји кућа на земљи него на жени“. Да нам куће буду чисте то стоји највише до наших домаћица, нема домаћице, која држи нешто на свој добар глас, да може својим очима гледати нечистоту по кући. Када знамо да одоте врлине зависи здравље тела нашега, онда ће добра домаћица и мати настати не само да чисто држи све што је у дому, него ће настати да сваки који живи у кући буде собом чист а наиме ће навикавати на чистоту децу своју још из малена.

Говорећи о чистоти свршили смо у једно разговор о врлинама које треба да красе свакога лично. Пре него што поведемо реч о домаћим врлинама, поменућемо личне врлине поименце и по реду. Врлине дакле које треба да красе и уздижу сваког појединог од нас јесу: знање са кога човек бива паметан и мудар; умереност са које је човек трезвен; ћудљивост са које је човек снажан телом и духом; радљивост са које се човеку мили посао и корисно занимање; чистота којом човек држи чисто своје тело, одело и стан свој.

ИЗ ДОМАЋЕГ ЖИВОТА.

Послови у одаји.

У одаји или соби у којој станујемо а исто тако у осталима одајама нашега дома, ваља по сваки дан или недељно да домаћица обави или да даде обавити извесне послове. Ево да наведемо најглавније одо тих посала.

1. Чишћење. Собу ваља чистити сваки дан с јутра, тај се посао обавља најбоље метлом од сирка а још боље чекињавом метлом. Ко мете или чисти собу ваља да пази, да не прави а свакако треба да отвори прозоре док мете собу. Прашину собу ваља најпре попрскати водом, али ако је много праха и ђубрета у соби, онда ваља узети наквашене пилотине, те њоме посути собу, прашина ће се унити у ту пилотину а ваздух ће остати чист. Пре чишћења ваља ишипкати на њиву застире и ћилиме. С дугачком метлом ваља опајати и горњи део собе и дуварове, да не виси тако звана пешкир—паучина.

2. Чишћење намештаја. У нашим одајама имаде разнога намештаја. Имаде постеља, чојом или вуном постављених столица, дивана и миндерлука. Тај намештај ваља бар сваке суботе изнети на поље на ваздух, па га туде добро ишипкати, да се не улегу уњмољци и други гад. Кад се соба помете онда ваља остали намештај што је од дрвета убрисати влажном крпом и поређати свако парче на своје место.

3. Прање патоса. Сваке недеље ваља једанпут опрати патос у одајама или као што се рече обично ваља рибати собе. За тај посао узимље се ситни песак те се мокрим крпама или четкама истре патос, да буде чист а прозори се отворе да се патос исуши. За овај посао најзгодније је време пред подне, они који станују у собама ваља да изиђу на поље док се соба не исуши, јер није добро кад се човек бави у соби где се опрани патос није исушио. Ако хоћеш да ти се патос брзо осуши а ти га поспи сувом пилотином и сцисти ту пилотину кад мало постоји у гомилу, пилотина ће усисати сву влагу са патоса. У имућних људи патос је каландисан или боље рећи навоштен, тако патоси чисти су чим се отру мокром крпом. Олој и восак зачеше све рупице и пукотине на патосу те не примају влаге у се. Са таких патоса ваздух је у соби чист а патос се увек стакли ако се повремено убрише. Ти патоси воште се сместом из терпентина, воска, стеарина и сребричка (Silberglätte) која се стопи на ватри, а маже се на патос пупеном млу даненом крпом. Оваки патоси нису за собе по којима се много ходи, јер се смеса лепи за ђонове и за клинце од ципела.

4. Чишћење огледала, слика, прозора. Овај се посао обавља сваког месеца по једаред ако је стан сув и здрав ако је стан влажан, онда се то ради сваке недеље једанпут. Прозори се перу млаким пеЂем или млаком водом а изопирају се ладном водом. Потавнело стакло на прозорима опет ће бљештати.

ако се отре мокрим крпицама. Ако отреш чешће у недељи дана прозоре са меком артијом (проливањем артијом или артијом од новина) то ће се прозори увек сијати. За огледала и стакла на сликама најбоља је у остругану креду умочен труд. Ако ти је масна боја на сликама потамнела, застри их 14 дана мокром крпом и намажи их после лањеним уљем. Тако исто ваља чисто отирати врата с поља и изнутра. Браве од месинга чисте се кредом или кречом.

Човеку је милина да станује у чистој одаји, зато не треба ни једна честита и вредна домаћица да занемари ове домаће послове по одаји. Одаја је онај део наше куће у коме највише пребивамо, па с тога ваља да се старамо, да та што боље можемо држимо чиста и угледна.

ШТАЛА ЗА КОЊЕ.

Животиња, као и човек најбоље напредује у здрављу и снази, кад је у чистом зраку (ваздуху). За то треба најпре гледати, да је у штали што више чиста ваздуха. То се може постићи кад је штала доста пространа и висока, и кад има отвора (руне) у своду, куда ће из штале да ветри ухваћен ваздух, што се ту прикупља од дисања и испаравања животињског, од трулог ђубрета и устајале мокраће. Кад би коњи дуго стојали у тесној штали где нема доста промаје, те се с тога накупи у њојзи топлоте и смрада, то би морали ослабити за то што не дишу чист ваздух, а кад отуд почну слабити, онда не могу слатко да једу, те ће за неко време морати да омршаве и изгубиће своју тегљећу снагу. Прозорчиће, што су на своду од штале, или озго на дувару, ваља летн застрти танком решетком или ретким платном, да не могу да улазе комарци у шталу мухе и које су летн коњма толико досадне. Патос од штале ваља да буде тврд, да га неби коњи ископали копитама, и направили по њему рупе, што би јако отежало коњма стајање у штали и кварило би им ноге. Тврд патос добар је и за то, што на њему хоће и копита да отврдне, а и нечистоту неће да упија, те за то се неће лако усмрдети као кад су талпе меканс. Патос ваља нагнути страг 6—8 палаца, да може мокраћа да отиче. Најбоље је патос од добро истесаног камена пешчанпка или од дебелих растових дасака. Ђубре коњско не сме дуго стајати у штали, јер се брзо загреје и ноћне да трули те тиме двоструко шкоди коњма најпре, што прави запару у штали, а за тим, што квари ваздух. За то ваља ђубре свако јутро избацити из штале, и посути, суху стељу по патосу. Али није доста само чистити, шталу: треба је чешће, кад нису коњи у њојзи добро испрати чистом водом, јер вода упије сав трулеж и однесе собом. Мердевине поврх главе где се даје коњма сено није добро нагињати, као што се то чини код нас, јер тада виси сено над главом коњском, и прашина, што се тресе из њега, квари коњу очи и коњ занати лишајеве у коже од гриже. Најбоље је исправити мердевине да леже управо као зид, и ставити их мало даље од главе, да коњ мора пружити врат до њих, а кад се наједе стајати на даље. Јасле треба утврдити за страшњи зид да се не би немиран коњ оштетио на стубове, који се обично међу њима испод њих. Треба да су од тврдих дасака, добро углађени, и с преда обложене тенећком од гвожђа. Најбоља су јасла од камена, јер она не упијају баље, као дрвена, те не могу се усмрдети: а лакше је и опрати таква јасла. Још ћемо приметити, да је врло пробитачно за задржање коњско посипати шталу по времену, са туцаним гипсом, јер овај изравна онај љути смрад од мокраће, који много шкоди очима коњским.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

40 **О сејању коштица.** Ако се коштице без икаквог приправљања сеју, то ће на тај начин мало младића бити. Коштице треба сејати с јесени на већ приправљену леју, и то у правој линији, најбоље поред притегнутог конопца, једну коштицу за другом, а међу их ни најмање земљом покрити, него их само на земљу положи, пак онда даском земљи добро приљуби: а кад с пролећа клијале буду, онда их земљом танко посни. Видимо и сами, како под трешњом, шљивом, вишњом, брескном и т. д. коштице саме с пролећа клијају без да су и најмање земљом покривене, и то нам је управо путоказ саме природе, да и ми овако поступамо, ја ово радим од 30 и више година, и у век добро!

Или: узми један земљани лонац, насипи на дно песка, на овај песак један ред коштица; а сад опет песка, на њега коштице и т. д. док се лонац или мало буренце ненапуни. Овај лонац или буренце с овим коштицама, треба преко зиме у подруму, где нема велике влаге, до пролећа чувати, и како се лепши дани с пролећа укажу, одма их ваља посејати, и земљом само с једног палца високо покрити.

Или најпосле — а овај је и најбоље: како се брескве, трешње, шљиве итд. поједу одма коштице у штаљску пиштевину метни 2 — 3 недеље у њој остави да престоје, а после одма посеј и земљом с једног палца високо претрпај. — Оне коштице које по пиштевини пливале буду, празне су зато их треба побацати. Ал' је најбоље кад се коштице с месом заједно затрпају, то је најприроднпје, јер им оно месо даје нужну влагу за клијање. **Н. — Ђ. Р.**

41 **Јагода као лек.** Против подагре, ревматизма, несвестице итд. препоручујемо јагоду као особито средство. Овде се разумевају шумске јагоде, које се са нешто шећера, без вина, једу, кад се за лек узимају. И на зубе, вели, да имају великог утпва.

Сок од јагода употребљује се као добро средство у врућици. Овај се сок овако прави: на једну оку јагода узме се 3 литре шећера, ово се добро изме-

ша и једно по ½ сата на ватри кува. У добро затвореном стаклу, да се овај сок дуго држати.

Лиње је у дољнотелесним болестима најрадије употребљавао јагоду, и вели да му у реченим болестима ни једна биљка није такове услуге учинила, као јагода.

Јагода је за цело најпријатније и најњежније средство против тврде столице, а и многи други дотелесни невоља, и не само да јој плод лековит, него јој је и лишће, и стабло, и жила од не мале лекарске вредности. Скувано и процеђено лишће, да је врло добар тој за стомах, жуч, а особито за мокраћу.

Кад младо лишће од јагоде (шумске) абереш, и то сад с пролећа, у ладовини га осушиш, даје исто тако добар тој, као и китајски чај; и боље је него ознај бојадисани преварљиви чај, који у трговину под именом „зеленог китајског“ чаја долази.

Да доста јагода у башти добијеш мораш;

1. сваке треће или најдуже четврте године место мењати, а за то време изданке сећи и подмлађивати;

2. мораш за време цватње добро заливати, без да цвет укваснш; тим се више и крупнијих плодова добија.

„Тежак.“

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

—У Новом Саду 4 ог Маја. Прошле недеље доше је време већином кишовито час неладно час опет благо, све со више и више туже на хрђу у житу, неки мисле да ће је киша спрати, други опет веле где се хрђа једном појави, тамо нема спаса или је семе крквљано или ће влаг бити празна слама. Ретница није толико страдала од мраза колико се у праних мах мислило. Ни виногради у Срему нису толико страдали колико се у пркмах говорило, има их који су но долови озебли. Веле да ће бити много вина, особито су шљиве добро понеле. У Бачкој се опет појавила вода те су у многе њиве опет у опасности да постану ритине. Вода у Дунаву јако надолази.

Житна радња. На извањским пијацама боља је вољa за радњу, бриму се да година неће бити берићетна те с тога скачу цене. У Енглеској је добра вољa у радњи, цене скачу; На Француске јављају за жнивље потражбине, цене скачу; исто тако скачу цене у Белгији, Холанду и Немачкој. На пештанској пијаци слаба је радња. Пшеница се слабо нуди те је цена јој скочила са 10—15 н. Целе недеље промету те је до 60,000 цен. Сиротством прошле недеље биле су цене: 85 ℳ. 7 ф. 90— 8 ф. 5 н., 85 ℳ. 7 ф. 80— 95 н., 84 ℳ. 7 ф. 65—80 н., 83 ℳ. 7 ф. 50—65— н., 82 ℳ. 7 ф. 35—50 н., 81 ℳ. 7 ф. 25— 35 н. Јака је спекулација у узнисшеници за септ. октобар закључено је 150,000 цен. цене су спале услед вести о хрђи на 5 ф. 82 н. У ражи слаб промет целом од 3 ф. 45—50 н. но 80 ℳ. Јечам је скочио са 15 нов. низарски је: 3 ф. 45— 70 н., за храну 3 ф. 20 —40 н. 3 ф и је продато до 10. 000 н. за потрошак но 1 ф. 70 — 80 н. по 50 ℳ. Кукуруза је прошло је 15,600 цен. банатски је 3 ф. 45 — 50 н. пештански 3 ф, 40 — 45 н.

Радња са свињама. По извештајима из Шпајнбрука доторано је много свиња из Србије те је радња отуд постала жива, цена је са ½ — 1 нов. пала. Цене су: Угар. и србијан. јаке сорте од 240 — 320 ℳ. но 30 ½ — 31 нов. од 400 — 500 ℳ. по 29 — 30н., теже експорт 28 ½ — 29 ½ н. Дотерано је 12.950 ком. од којих 6230 к. само из Србије а отерано је 10,060 остало је на месту 61.280 ком.

ПОДЛИСТАК. *)

Једна мајка. **)

(Балада.)

Рани мајка до три сина,
Три мелема туге своје,
Међу њима једна сеја,
Њу ми зове: очи моје;

Ја каква је дивна Данка, —
Поносе се њоме браћа;
А том браћом поносн се
Босна изпод турска мача.

Поносе се њоме браћа;
Јер и' сеја на бој жари. —
Поноси се њима Босна,
Јер су српски осветари.

А стара и' мајка гледа,
Њене сузе Бога моле:
Сачувај ми, боже дену,
Соколицу и соколе!

Али туре Гавран-ага,
Већ три ноћи не ма санка,
Силан плаче: де си рају!
Будан бунца: де си, Данка!

Диже чету, чета лети,
Пушка плану — ето боја!
Скочи Данка иза санка:
„Не дајте ме, браћо моја!“

Крв се лије, бој се бије,
Бежи Гавран срам га ватa,
Али Данка, тужна Данка,
Нема више до два брата...

Друге ноћи туре скочи,
Чету диже, чета лети —
Цикну Данка, браћу вичe:
„Ево опет Гавран клети!“

Крв се лије, бој се бије,
Бежи Гавран, срам га ватa,
Али Данка, тужна Данка
Има само једног брата.

Треће ноћи туре скочи,
Чету диже, крвне свате, —
Цикну Данка, брата зове:
„Ај не дај ме драги брате!“

*) У идућем броју почињемо доносити у подлистку „Ко би то разумео“ народну приповетку из српског сеоског живота.

**) Из књиге „Све дојаковше песме“ Зиој Јов. Јовановића I. оригиналне. У Новоме Саду у народној штампарији, стоји 80 новч.

Крв се лије, бој се бије,
Поноћ стрепи, — ајој јаде!
Де си Данка, јадна т' мајка —
И трећи ти братац паде!

Гракну Гавран, цуру вата:
Сад си моја, цуро крута;
„Нисам твоја; змијо турска,
Већ сам овог ножа љута?"

На срца јој крв појура,
Мртва паде пред крвника,
Последње јој речи биле:
„Има л' де год осветника!"

* * *

Све је пусто, ноћ је мирна,
По бојишту мајка лута.
Заплаче се но једанпут,
У смеј гротне но сто пута.

Док се нашла до три мача
Од три сина, три патника,
И четврта љута ножа —
Јеринога вереника.

По Србији тако ода —
Де год који камен ниче.
Мач му даје, нож му пружа:
„Ево, брате, осветниче! —

Та зар бутим српски сине!
Зар већ нема срца жива!"
Камен бути, нојница стрепи —
Нико јој се не одзива...

Јован Јовановић.

Р А З Н О.

Вештице. Из једног села пишу „Реформи" следеће: Слуга ондашњег бирташа нађен је пре неко јутро са везаним рукама и ногама у штали. Чудновато у тој ствари је то, што слуга тврди да су га две вештице ноћу везале, једна стара и једна млада, да се она млада Борча зове, и да је пре једне године удата. Суј еверна средина почне једну жену тога имена гонити тако, да је сирота приморана била код суда заштите тражити. Суд поведе истрагу у којој слуга признаваше, да је се усљед неке луне ноћу пробудио, и осетио да нешто краде муже. Он помисли да је слушкиња, и запита је, је ли она, но кад му нико на питање неодговори тада свеју увиђаше, но тек треће налицкриве се упали, и он виде да са вештицама посла има. Пошто свеју упали виде да су му две, и оне га одма секу. Суд најзобљиције тражи те лопове, који помоћу сујеверје туђе краве музу.

Кугла на плиза. У чардаку што је на бечкој изложби изложио министарство пољопривреде виђели смо још нису видео а то је, да гвоздена кугла плива на површју, кугла је та тешка по цепте а лежи лако као перце на једној белој блештећој маси, а таје маса жива из рудокопа Идрије.

Донешено је 150 центи живе у једном гвозденом казану на изложбу и ту на тој тежини плива та тешка кугла као перце ол воде, јер је жива тежа од гвожђа.

Адам и Ева. У варошници Мошин купи лончарско друштво један барјак, и замоли тамошњег свештеника, да га освети и у цркву као дар прими. Али о грозно! шта се но развидјаху барјака угледа? ни један светац или светитељка, него наместо свега тога — Адам и Ева. Са срчбом буде барјак одбијен, јер га нехтеде нарек освештати, почем је на њему један грешан нар људи насликан. Личности од уплива буду замољене, да нароча замоле да би барјак освештао и у цркву примио — ал све badava! На то ће један од тих личности од прилике запитати лончаре, зашто су баш Адама и Еву изабрали да их на барјак наслikају — на које лончари одговоре, да су по светом писму први људи од земље створени, па како и они лонце од земље праве, то су мисли да ће се тако најбоље Богу препоручити.

Усирсао. У Будиму се доцнио неки дан чудан случај. У сиротињској кући, у којој сами старци станују, умре један старац. Лекар потврди да је мртав и нареди све што је нужно да се старац сахрани. Кад су старца донели у гробље и тамо већ да га спусте у раку, зачу се неко куцање на поклопу од мртвачког сандука. Гробар брже боље откује сандук а мај старац усправи се у сандуку и рече да ово тело још није на онолико. Сва братиа се препарзвала од чуда, где у мал не сахрањиме жива човека. Да се не би купио свет на ту буку, навалиште на старца да легне опет у сандук и да га тамо однесу од куда су га и донели. Старац се једва даде наговорити и тако се пратиште натраг.

Јапанци на изложби. На земљишту светске изложбе купе се радознали гледаоци најновије ово јапанског одељења. У ком раде и довршују Јапанци своје зграде. Ту је у том магазу од сандука, летава, клинаца и конопаца пуно занимљивих ствари, јер ми да тих ствари има и у нас, ипак су јапанске веома различите од наших. Кад Јапанци граде кућерак, ту једни поднжу древне зидове други грађу, трећи покривају, а све то иде тихо, смирено и по такту. Њихови су алати сасма другчији они другчије дољу, другчије поцукују. У њих су шиндре као неке карте, а граде од некот миришљавог дрвета. Све су им граде шарене а на једној ће бити грдна риба од белога платна, која ће бити оно што у нас петао, који показује на крову одкуд ветар душе. Кроз башту око тих зграда тече поток, а на њему ће бити мост чудноватог облика.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Лаза Телечки. У прошлу недељу сахрањисмо најзаровитијег српског народног глумца, вредног списатеља и одушевљеног борца за просвету и напредак нашега народа — Лазу Телечкога. Покојник је оставио своје звање у вуковарском суду и постао је глумац у нашем нар позоришту, које смо истом онда подигли. Десет година дана био је у позоришној дружини и где год је оно допрло ту је покојник са своје вештине, са свога карактера стекао неброј пријатеља. Његову вештину прегледосмо је и Загреб и Београд и људи који се у том послу разумевају, ценили су Телечкога као најбољег глумца у Срба и Хрвата.

Умро је од суве болести, пратња му је била свечана и проф. А. Сандић рекао је неколико лепих речи у спомен покојникове честитости. За Телечким је останула нејака породица без иједе ништа на свету. — Покојнику нађа светао спомен у српству а на труду му захвалан народ неће допустити. да му једине умре од глади.

Сабор. Пештанске и бечке новине јављају да ће краљ да сазове наш сабор још овога лета и то у Будиму. Говори се да ће администратор Грујић дати оставку на своме звању а да ће опште љубљени владика Стојковић бити опет повраћен за администратора патријаршије, јер вели се, наше општине имају само у њему поверења, да ће он сабором моћи и умети уредити наше одношаје.

У Кикинди је по налогу покојног комесара Мајтењија растерани прекодни одбор.

У Вршцу збацују учитеље што не признају именовану општину.

Барон Мајтењи није више комесар, јер су му примили оставку на хвалу. Очекује је одселио свој пртљаг и своје коње из Н. Сада.

Берза. На бечкој берзи т. ј. месту где трговци тргују звоњило је звоњење цео богословски дан а то ће рећи да је **двеста** и неколико спекуланата повукло шарена т. ј. банкротирало. На том пазару има голиша који нису имали ни паре у џепу па су спекулацијом постали преко ноћ милионари а сад су опет просјачки. Ту се тргује са артијама од вредности, тако званим акцијама које час скоче, час падну а спекулише се на ту разлику у цени. На жалост је у многе трговце и имућне људе ушла та болест, да хоће да се обогате на брзу руку, без да раде и штеде. Веле да су људи који се коцкају на бечкој берзи изгубили до 200 милиона фор. Многи од њих скачу у воду, трују се и убијају се.

Енглески престолонаследник посетио је Пешту и Будим где су га Мађари врло лепо дочекали, и у његову почаст гађе и славе приређили.

Руски и немачки цар доћиће скорим у Беч, да виде светску изложбу. Прво ће доћи руски цар.

Књез Никола помиловао је црногорске изгнанике што су у Загребу и дозволио им је да се могу вратити својим кућама.

Бечка изложба још није никако готова. Киша и хладно време, уз то разбојничко плачкање гостионичара и бирташа којим нападају на цепове странаца, шкоди много светској изложби. —

На пештанској берзи падају спекуланти у банкротство, исто као и у Бечу.—

ИЗ КЊИЖАРЕ.

I.

Вредни наши књижари **Браћа Јовановић** у Панчеву издали су о ускрсу и П. списак књига, које имају на продају. Ми ћемо но томе списку да обратимо пажњу наших читалаца на неке одабранније књиге, које треба да има свака кућа, школа и књижница.

ПОУЧНО ЗА КУЋУ И ШКОЛУ.

Приповетке из старог и новог завета. Превео Ђ. Даничић 50 нов. (Леп избор и чист српски језик.)

Историја опште књижевности по Шеру превео Стојан Новаковић. Књига прва: исток и стари свет. 60 нов. (Важно дело за учитеље и оне, који волу научно разлагање).

Немачка граматика по олендорфовој методи I. део превео С. Д. Поповић. 25 нов. (Корисна књига за практично учење немачког језика.)

Облици српског и хрватског језика VI. издање од Ђуре Даничића 70 н. (Најбоља дојакошња српска граматика.)

Српска читанка за ниже гимназије и реалке од Ст. Новаковића. 70 нов. (Са одабрана садржаја и лепа језика уведена а бароном Матењијем забрањена књига, коју би ваљало да има свака кућа).

Дуван с погледом на здравље. 30 нов. (Поучно писана књига против пушења дувана).

Образи из опште историје од др. Николе Крстића 2 ф. (Поучна књига за младеж и за сваког који радо чита.)

Све о кукурузу од дра Борђа Радића са дрворезима и бојадисаним сликама 70 н. (Лепа и корисна књига која пристаје у руке свакоме газди.)

Оцеви и деца у XIX. веку од Легувеа. Превео М Ђ. Милићевић 80 новч. (Препоручујемо је са изврсна садржаја и лепа језика свима родитељима.)

Педагошке поуке за учитеље и родитеље. М. Ђ. Милићевић. 60 н. (Ваљано дело).

Школска дисциплина прев. М. Ђ. Милићевић. 40. (Препоручујемо га народним учитељима и члановима школских одбора).

Школа извештај народ. сабору поднео Ј. Бакић. 80 н. (Најопширнији извештај вредног нар. питомца а вршачког учитеља Бакића, у ком описује швајцарске школе.)

Планови за зграде нар. школа 1 ф. 20 н. (Има лепих планова за школе, скамије, школске вртове, пећи и проходе. Свака општина, треба да има ову књигу.)

Песталоције и његова педагошијска радња. Израдио М. Поповић шапчанин. 15 нов. (Из ове лепе књижице познаће свако живот и рад најгенијалнијег педагога новијега доба).

Српска Сиптакса Јована Бошковића П. 70 нов. (Признато за изврсно дело у својој струци.)

Српски рјечник истумачен немачкијем и латинскијем рјечима од В. Карџића II. издање 8 фор. (Јединствен у својој струци.)

Идеја народности са културно-историјског погледа од Др. М. Ферфевића 40 новч. (Ваљана расправа.)

Историја цивилизације у Енглеској од Х. Т. Бекла превео Ч. Мијатовић I део 1 фор. (Научно дело).

Кратки преглед Хармоније у свету I Срце или наука о осећању 70 нов. II део Наука о свести. Написао М. Кујунџић 1 ф. 10 н. (Прва самостална филозофиска дела у нашој књижевности).

На знање!

Молимо сваког дојакошњег претплатника, који још до сада није поновио своје претплате, нек изволи то учинити одмах, јер иначе обустављамо му шиљање листа.

Претплата стоји за Мај — Август 1 фор.
„ Мај — Децемб. 2 фор.

шиље се „Администрацији Гл. Народа" у Н. Сад.

Уредништво.

НАША ПОШТА.

Г. П. И. у Глогоњу. За вашу рекламацију платили смо 10 кр. поштарине. Шта мислите каке би прошао наш лист кад би за свако писмо толико плаћали? Бројеве ће те добити.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уреднишству а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 19. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 13. МАЈА 1873. ГОДИНА III.

НАША БРАЋА БУГАРИ.

Тишина у унутрашњим пословима даје нам прилику обазрети се наоколо по словенскому свету. Више пути смо око обраћали на север, те се веселили напредовању северних руских браћа; погледајмо данас у дални југ, — на југословенску браћу Бугаре, који су данас у једнакој борби за народност своју, као што смо и ми остали Словени.

Бугари — пребивајући од Дунава до Цариграда, од Србије до Црнога мора и броје ћи около шест милијуна, — јесу смешани народ. У старој грчкој Мезији насеље се око 5 и 6 века после Христа Словени. У исто доба удари на њих војачки чудски народ од Урала—под именом Бугари, подврже Словене, но наскоро затим душевно од њих подвржен бјеше, јер изгуби свој чудски језик, те се даде од надаледаних Словена пословенити. Године 678 установљена самостална бугарска држава бјеше словенска држава. Тако смешаному народу бјаше властан војачки дух с' једне стране, с' друге пако наклоњен к' изображењу. Међу тим док су Бугари били дуготрајне бојеве с' Грцима за првенство на балканскому отоку—цвала је туде словенска књижевност, особито кадно примише православну хришћанску вјеру. Но страшна година 1389— Турци на Косову—упропастише српску царевину, па и бугарску.—

Као год што западни Словени под њемачко-феудално тиранство — подпадоше, те душевно толико стотина година спаваше, докле их неузбуди дух новога доба и то побједоносна идеја „народности“ — исто тако туде Бугари загребнуше у дуготрајну тишину — у робство турско — којега се сада отрести спре мају, али га се још отресли несу. — Но када и неби било за тај народ довољно несреће, што је пао под државно господство суровога и у Европу дошавшега Турчина, ипак туде његов бивши суродник и предтурски народни душманин Грк, знађаше Бугаре у своје душевно, религијозно робство уковати. Придобише их подпуном у своје руке грчки попови, таковани фанаријоти. („фанаријот“ добише име од цариградскога предграђа „фанаријон“ — гди су с Турцима грчке аристократичне породице живеле, те породице знадоше више духовенске службе особито патријархат на себе привући). Као што бјеху фанаријоти усвему улизице и себичљаци, тако особито знадоше сву духовенску власт над Бугарима придобити.

Грчки калуђери носише пред Бугарима свети крст, но само за то, да Бугаре деру; — Грци су постављали Бугарима владике, који јих неучиње хришћанској вјери, већ се тако само од народа мастише. Свима тима бјеше прво браћи словенски језик из бугарских цркава истиснути, те грчки језик увести. Себични фанаријотски попови спалише словенске књиге и све што је само дихало у духу на народну културу. То се зна, да су то чинили у име вјере, као што су туде бугарске домородце, — који се нехтедоше фанаријотима поповима у свим стварима покорити и угибати — турским властима као уходе и државни онаке ђуде потајно оцрњивали, те их тако у азијатске бутурнице одправљали, гди су као народни мученици погинули, на пример браћа Миладиновићи из Охрида.

Напокон дођија то Бугарима. Године 1860 устаде народ, потеже куку и мотику, те збаци ненародне фанаријотске владике и попове и изјави да неће више ниједног и никаквога владику, доли „народно бугарскога,“ тер да се лучи, цепа, од грчкога патријарха. Дуго су се погађања и саветовања плела, лукави лисичари обећаше све Бугарима, но ови се недадоше помести, преварити, видећи да је народна и слободна црква први услов, те више пути зачетак политичне народне самосталности. —

Кад је цариградска патријарх видео, да му нестаје „пљена“ међу Бугарима — сазове свој синод те прокуне сав бугарски народ и бугарске народне владике. — Но за то нако разумна Бугари ништа немарише. Као год што је тај глас свакот Словенина развеселио, ипак има туде ту невеселу страну, што се Грци уопће са фанаријотима слагаше, те што се дакле цепају два народа, која би могла а и морала „сједињена“ бити — проти Турчину. — Ту позицију претресују поједини српски листови, а и руски журнали (види Современија Извјестија број 334 год ланске године 1872) туде право говоре, велећи, да мора

Русија на страни Бугара бити, па ако су Грци и једновиерници Русије, ипак се нова политика неосланља на „једновиерје," већ на „једноплеменост," пошто је јасно, да се Славенство не има само борити са германством, романством и мађарством, већ такође и са хеленством' —

Дочим су Бугари по броју скоро тако моћни, као целокупно друго Југославенство, дочим су крепак и радин народ — туде душевно баш нама Србљима јако сродан — желимо им од свег срца коначну победу на црквенонародному пољу — као почетак велике политичнонародне будућности и самосталности.

у Вуковару 5 Маја 1873 г.

Милан П. Јовановић.

ИСТОРИСКЕ СЛИКЕ.

I.

(Свршетак.)

Но да се душевна заједница утемељи и да напредује, потребна је народима и политичка заједница.

Историја света сведочи, како у почетку имадоше политичка права само властела и више свештенство или тако звани привилегисани сталежи, затим их задобише и грађани, на тек онда прећоше у власт целоме народу; и тек власт целога народа предаје их у право свакој појединој особи.

Немања је имао пред очима народну државу, као што то налазимо јасно изречено у хрисовуљи, коју даде манастиру Хиландару; но почем је у тадањим околностима не могаше ослонити на цео народ него само на властеду и свештенство, то је црква имала пред мирена хришћанске просвете уједно и задаћу, да посредује не само око тога, да се сви сталежи у народу приволу новој државној заједници, него и да се међусобно једначе и приближују. То имађаше да врши и православна црква, што је тим лакше могла чинити, кад се служила народним језиком и кад је била тако уређена, да се себар од попа и калуђера могао успети до црквеног представитеља и тиме уједно и до државног законодавца и саветника круни.

Пошто смо укратко обележили значај властеле и свештенства у држави српској, остаје нам још да летом прегледамо основу народну, на којој је сва новоуређена зграда почивала, право рећи, језгру из које је та зграда поникла.

Подпуну славу државног живота могао би нам тек онај предочити, који је срећан да има све изворе на руци, да их проучи. Почем ми досад не бивасмо у таквом положају, нека се читаоци задовоље, да им изнесемо нацрт, који тек главним потезима кроз маглу пробија, док не дође мајстор који ће маглу разгонити и открити нам све тадашње крајеве српске у правом облику. Где су и како су становали стари Срби? Погледајмо на мапу, па ћемо се осведочити, да су готови сви крајеви бреговити, које Срби населише. У њима су владари и господштина становали по градовима, тврђавама и кулама или по манастирима. Да градови нису били много настањени судити је по томе, што не беше готово никакве индустрије изузев домаће огранке њене, тако исто и унутарња трговина, коју становници међу собом тргују, сводила се на производе, који беху од најпреће потребе. Лако је помислити, да су главнији градови у унутарњости били мањи од главнијих приморских градова, који беху главни трговци српски.

Језгра пак народна, која још не имађаше никаква права у политичном животу, становала је разтресена по засеоцима, бавећи се у главном ратарством и сточарством. Она се наводи у споменицама под општим именом себри (4. себар (subditus) по Вуку се у Дубровнику и данас тако зове тежак. Шафарик мисли, да долази од Сабира, које Авари и Бугари покорише и од којих остаде име Семберија у Босни.) Међу себрима беше и трговчића и занатлија, нарочито ковача, седлара, кројача, златара, беше међу њима и таквих, који су имали властитих земаља, у споменицама названи неропси (5. неропах (agricola) по Шафарику од старослов. ноуръ (terra) и нахати (arare) ноуропахъ скраћено: нропхъ) но далеко највећи део беше насељен на земљама, које је само уживао; у име тога морао је одрађивати господару уживане земље, било самом краљу, било онима, које је краљ за господаре потврдио: властелину или цркви и давати им дела од својих плодова; беше их најпосле и таквих, који нису имали ни куће ни кућишта, нити друга каква земљишта, него су живели као слуге у својих господара, ти се у споменицама зову отроци.

Више засеока сачињаваху једно село, више села једну жупу, у жупи, беше град, где је становала главна власт над целом жупом, а жупе подпадаху већој области из којих се састојала цела држава.

Видесмо дакле довде, како се држава српска при крају дванаестог века подигла и почетком тринаестог века изнутра спонла. Тако могаше и она ступити на позорницу света, кад се почеше појављивати прилике, које ће да преврну облик европском истоку.

Стаћемо сада мало, да се обазремо око тадашње Србије. Византиска царевина прелазаше већ у последње мене својега трајања; у азиатским, азијским и европским крајевима њеним поникоше нове државе, од којих су неке већ досад опседале Цариград а друге се сада спремаху, да га освоје. Његов положај беше заиста вредан, да се суседни владари за њега отимају, а његова неописана лепота заслуживала је бољих господара од својих царева, који га баш у то доба издаше крсташима и разбегоше се у бутове црног и егејског мора. У то доба беше у Цариграду за педесет и седам година латинско царство, а грчке династе гледаху из Никеје, Трапезунта и Епира, ко да га пређе себи поврати, и ако се знало, да га ниједан неће моћи дуго задржати. Надаље се помињаху

његовим бедемима силније војске, које се носише жељом, да га стално задобију и својом снагом заново. Из Азије се примицаху Османлије а у Европи се ширила та жеља вењем Балкана од јадранског мора до црног; Немања је на крајњу мету својој држави поставио освојење Цариграда и уговарао је тога ради савез са војама бугарског устанка Петром и Асеном.

Но што је Немања замислио то се могаше тек течајем времена извести. Он показа само правац унутарње и спољне политике, коју су његови наследници имали продужити и остварити.

После њега се у осамдесет година измењаше пет краљева у Србији. Спољна политика српска није за то време починила никаквих већих дела, која би се могла упоредити делима немањиним. Од пет краљева не имађаше ни један духа немањина, а такав беше тада тим нужнији, што је Србија све већма постајала усамљена. Споменусмо замућење односаје византиске; тако исто поремећени беху односаји на северу од Србије, где наиђе поплава од монголских племена, која том приликом нанесоше силна кварп словенским народима. Саломиште Русију, која затим двеста година остаде под њиховим насиљем, поробише Пољску и Угарску и једва их савладаше чешке мишце код Оломуца и хрватске на гробничком пољу, те се моралоше повратити, претрпивши у повратку својем српске и бугарске земље. У Србији беше за то време заспала немањина спољна политика: место тога отимаху се његови наследници о црквену власт, те Србија мало што не подпаде страном уплиму већ под Стеваном првовенчаним.

Од тога је сачува свети Сава. Његов рад беше међем државним ранама. За прва три краља он је најважнија особа у држави српској и можда му је у целом свету мало равних свештеника, који су се за савременике своје оволико трудили и са оволиким успехом делали. Утврдивши народну, самосталну јерархију у православној цркви прикупио је и осигурао радинке, који народним духом задахнуше хришћанску просвету и сачувашше је на словенском југу; тиме је оставио себи задужбину не само код Срба, него и код осталих православних Словена; српски манастири подпомагали су руску цркву кад ова беше под Монголима, као што је руска црква подпомагала српску кад ова подлеже Турцима. Свети Сава је пробудио ону силну енергију, којом се наш народ одликовао, кад год су га нападали у црквено-просветном животу.

Шести краљ дошо је на престо 1275. године и владаше готово половину столећа. Влада Уроша Милутина обилна је делима, које надалеко разнесоше име краљево и народно. С њим ћемо почети другу слику од историје српске.

У Плашком. **др. Т. Н.**

СРПСКИМ УЧИТЕЉСКИМ ЗАДРУГАМА, УЧИТЕЉИМА И ПЕДАГОЗИМА.

Месеца августа о. г. састаће се у Бечу прва скупштина славенских педагога, која ће одлуке на следећа питања донети:

1. У ком односају да буде скупштина славенских педагога према општим учитељским скупштинама појединих славенских племена?

2. Како, где и одакле да се пооснивају славенске педагошке књижнице?

3. Како би да досадањим славенским средствима за пуку пут у школе прокрчити могао; која би нова средства ваљало издати и како би се њихово издавање дало удесити, те да задовољи потребе свију славенских школа?

4. Је ли могуће издавати књиге за младеж у свима славенским језицима, да би се тако разбудила и одневала славенска узајамност?

5. Је ли потребан засебан лист за ширење начела и намера скупштине славенских педагога, и ако јесте, како би се имао уређивати и издавати?

6. Нека се расправи и изрече одлука: „скупштина славенских педагога изјављује у име славенскога учитељства, да оно пригрљава и усвојава сва науком расветљенам искуством опробана напредна педагошка начела, како би било прикладно да солидарно ради с учитељством свију културних народа, који Славене признају потпуне равноправима на просветном и културном пољу.“

Да би потписани одбор на скупштини славенских педагога могао бити што вернији тумач назора и жеља српских учитеља и педагога, позива овим све српске учитељске задруге, учитеље и педагоге, да му писмено своје мнење о горњим питањима и одговор на њи што скорије саопште. Писма се имају упутити на управитеља срб. учитељске школе Сомборске Н. Ђ. Букићевића или на професора исте школе г. Миту Петровића.

Из I. седнице привременог српског одбора за скупштину славенских педагога, држане 29 априла 1873 у Сомбору. *)

ИЗ ПРИРОДЕ.

Рђа на житу.

На усеве наше, на име на разне врсте жита, хоће врло често да падне рђа, као што се то ево и ове године деси. Сваки ратар, који ради земљу, зна за ту рђу, али не зна сваки, шта је управо та рђа, како и на који начин она постане.

Шта је рђа?

Учени људи испитивали су и разматрали су рђу ту са сваке стране. Па шта су нашли? Нашли су то,

* Уколишују се славна уредништва: „Школе“ „Напредак“ да овај позив горњега одбора обнародују.

да рђа није ништа друго, него просте гљивице, врло ситушне, а разнолике. Гљивице те нападају особито оне биљчине делове, који су зелени. Има их дакле по највише на лишћу и на стабљици, а има их и на зеленим цветним омотачима.

Гљивице те почну се хватати по најпре на оним листовима, који су са свим при земљи, па се онда одатле шире даље по биљци. Не рашире се оне на један мах, него мало по мало. Кад се већ настане на доњем лишћу, онда се прихвате стабљике, доцније су осталог лишћа, које стоји на више, док на послетку не доспеју и до самог влата. И тако мало по мало настане се на читавој биљци, од корена па до врха.

Како постаје рђа?

Пре, него што одговоримо на то питање, ваља мало да се обазремо на то како се биљка храни. Као и свака животиња, тако исто и биљка мора да једе и да дише, да би се одржала, да би живела. Обичне наше животиње имају за јело уста, а за дисање нос. Код биљке није ни једно ни друго. На место устију има биљка корен, на место носа лишће, само што у биљке није то баш са свим тако разлучено, као што је у животиње. Главну дакле храну прима биљка из земље, кореном. Кад корен усиса храну, онда та храна иде даље кроз цело стабло. Што је потребно за живот биљци, то она употреби за се; што јој није потребно, избаци на поље кроз шупљике, које се налазе по целом стаблу, а особито на лишћу. Кад је лепо и постојано време, онда то примање хране и избацивање непотребних делова кроз шупљике бива по све правилно. Али чим се време нагло промени, нестане одмах све правилности. Сок, који треба да храни биљку, поквари се, шупљике, кроз које биљка треба да избацује непотребне делове, заптију се. Биљка се разболи исто тако, као и човек, кад назебе.

Та нагла промена у времену, узрок је, што се запате оне гљивице. Покварен сок потхрањује те гљивице или у право оне баш и постају из тог поквареног сока.

Што неки мисле, да рђа долази у биљку из корена и из земље, то не може бити. Кад би то било збиља тако, онда се рђа неби налазила само споља на биљци, него би пробила сву биљку скроз и скроз, а то није тако.

Рђа зависи дакле само од времена и ни од чега другог. Кад је с почетка у пролеће топло, па онда на један мах захлади, као што је то и ове године било, или кад је с почетка хладно, па онда на један мах затопли — ево ти рђе у заштопце. Како се време особито у пролеће тако нагло мења, то и има онда највише рђе.

Рђа напада особито слабачке биљке. То се може још и по томе видети, што на житу, које расте на бреговима (1500 до 2000 стопа изнад мора), нема никада рђе. Биљке очврсне на таквим бреговима, на којима је вазда хладније, па не могу тако лако да назебу. То је по богу као што човек, који је вазда на пољу, те је навикнут на зиму и на сваку хладноћу, не ће тако лако назепсти, као онај мекушац, који би вазда да је око топле пећи.

Особито шкоди биљци рђа онда, кад падне на сламу и на влат пре цвета, за време цвета или одмах после цвета.

Зрна са таквог влаћа, на којима је било рђе, нису ни најмање шкодљива за здравље, само што су мања и лакша. **(А.)**

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Друго писмо.)

У Бечу 6-ог Маја.

Докле се у бечком пратеру из дана у дан све више дотерује сјајна слика људске радиности, дотле се у дворанама бечке берзе разви ових дана жалосна слика радње, која се не оснива на привреду, на радиност, него се хвата за готованство, за спекулацију на туђу штету, за „дези небу да те једем.“ Бечки спекуланти осрамотише Аустрију, која хтеде да изложбом покаже како је силна и јака, јер берзини потрес и пропаст показа, да је у Аустрији пуно трулежа, који се сам у себи разједа. Да су са берзанске папирне спекулације нападали само лакоми и пустоловни спекуланти ни по зла, али ти неспретњаци знадоше уловити у своје мреже многог солидног трговца, многог раденика, многу штедљиву породицу, која повери тим спекулантима сав свој иметак. Спекуланти попадоше на један јурну себи тане кроз главу, други скочи у мутну воду, неки побеже у неповрат али авај и куку ономе, који са њих дођоше до просјачкога штапа. Сада се ти сиромаси бију у прси и виде да није спасенија на кочи и на лутрији, него да је једина сигурна основа благостању рад и штедња. Нема сумње да је овај догађај на берзи од грдне срамоте по земљу а од црне штете по саму изложбу.

Изложба тек постаје и ако тако споро иде посао око довршивања, таман ће у половици месеца Јуна бити готова. Кад човек уђе у њу, још му све изгледа да је на неком чивуцком „тандлмарку.“ Од радње око намештања, од силних неотковапих сандука о које се спотиче човек на сваком кораку, прође човека воља да гледи и оно што је већ готово. Нема још ни једне земље која би била са свим готова са својим излогом. Отуда је да се и саме бечлије не отимају да посећују изложбу. Ево је скоро три недеље дана како је овај велики светски вашар отворен, на тек га је посетило неких 170.000 посетилаца. Да је изложба готова више би ушло гледалаца на дан него што уђоше досада свега. По томе се може већ сада у напред израчунати, да ће изложба више коштати, него што ће донети. Тешко да ће бити и оне моралне добити од ње, којој се надаше. Веле да на из-

ложби треба да спет учи напредак човечанства. А ко да учи? Дал они који га већ знају из књига и путовања? Не, велика маса сваковрсних радењика. Таман је у нас радењик у том стању, да може подмирити трошак око скупе улазнице и прескупог бечког живота.

Рекао сам да је Аустрија хтела овом изложбом да покаже своју снагу и моћ, да предочи целоме свету, да после Лондона, Париза долази омах Беч. Особито хтедоше аустријски Немци да покажу, да су они привредни и производни живаљ у Аустрији и да је култура у рукама њихове народности. То су аустријски Словени зарана осетили, те су с тога и Чеси и Моравци и Словинци били равнодушни према целој изложби, и нису послали у њу своје изложке. Према томе природно је да Србија, Црнагора нису хтеле да принесу перце, којим ће се Турска закитити а Аустрија подичити.

Све да је изложба већ довршена, има она својих великих мана. Аустрија је у њој заузела највеће земљиште али нико јој не би замерао, да га је имала чиме достојно испунити; али ући само у велику ротунду у дотично одељење Аустрије, па ћеш се од чуда упрепастити, колико је место заузео аустријски сапун, палидрвца, колики су простор покриле обичне твоздене фуруне. И Угарска није могла да седи с миром, засрбело је и њу да се окити туђим перјем. Познато је да је мађарска домаћа радиност врло сиромашна. Мађари умеју да праве понајвише ћупе и крчаге. Да *не* би били постидни са те своје сиромашне радености, веле, да су покупили по Славонији ћилимова, везова и других рукотворина наших сељана и да су их поређали у своје одељење. Тројединцу је послужила лоша срећа. Да ли случајно, да ли хотимице, пропао је најлепши део изложених ствари из српскохрватских покрајина од неповоље времена.

Нема сумње да ће источне државе Турска, Персија, Кина, Јапан и Мисир бити најзанимљивији део изложбе. У западних држава влада потпомаже поједине производнике да учествују у изложби о њиховом трошку; на истоку пак где није лична радња толико развијена, узеле су владе куповање изложака у своје руке и на државни трошак.

Ко год је рад да види целу изложбу, тај нека се закане само концем јуна, док све не буде готово, јер одважити се само на толику скупоћу, а гледати само, како се већина изложбе ређа и намешта, није вредно.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

42. **Против гусеница.** Др. Шмит апотекар у Еденкобену приметио је у својој баштици да су гусенице побегле са једног шпалира, које је попрскао смесом сумпоркалиума. Почетком јуна 1870 учини он покушај са воћкама и то с јабукама, на коју су биле напале гусенице тако да су их готово сасвим обрстиле. Исти апотекар узео је једну стару прскалицу (хандшприц) сунуо је у сандук јој на један део сумпоркалиума 500 делова воде, па је том смесом прскао сваку воћку и то тако, да се је један човек успео међу грање па је претом запушно пола руне штрцаљке и тако прскао сиљоштеним прском по грању. За два дана испрскане људи 35 фуната сумпоркалиума растопљеног у 500 струкој количини воде на 250 воћака и на сваку воћку дође трошак 8 нов. Одмах после првог прскања спустиле се гусенице на концима доле и нестаде их. Воћке озеленише наскоро поново и добише за кратко време још једрије лишће, но што су им га гусенице биле обретале. Вредно би било покушати ово сретство и у нас. Сумпоркалиум знају можда под немачким именом Schwefelleber.

43. **Сир у Америци.** Да се види како грдно расте производња сира у Америци саопштићемо неке статистичке податке о томе. Год 1853 извезли су Американци један милион фуната сира у Енглеску, год. 1870 извезли су 7 милијона фуната. У самој држави Њујорку има 1000 фабрика за сир које сире млеко од 250,000 крава. Сада производе све уједињене америчке државе 100 милиона фуната сира а од тих извозе 60 милиона фун. Енглеска не извози више од три милиона фун. а Холанд који је некада највише извозио не извози сада више од 25 мил. фуната

44. **Рудокопи у Русији.** Новине пишу да је Русија најбогатија земља у рудама. По званичном извештају има она сада рудокопа који раде: 1126 руд. злата (највише у Сибиру) 6 руд. платине, 26 рудок. сребра и олова, 71 руд. бакра, 1283 руд. железа 6. рудок. цинка, 1 руд. кобалта (у Кавказу) 2 руд. арсеника, 1 руд. хрома, 192 руд. угљена и 4 руд. каменог соли даље 772 извора нафте и петролеја. Ливнице у којима се те руде лију и израђују има: 2 кувинице за новац, 2 ливнице за злато, 10 за сребро и 39 за бакар, 164 топионица железа 214 ковница за челик, 4 за цинк, 1 за кобалт и 1 за цин. У рудокопима, ливницама, ковницама и топионицама раде 154,197 око племенитих метала, 69.186, а у солницама 40,000 свега дакле 263,383 људи, 482 парних стројева 2223 водених точкова а то преставља укупну снагу од 56,255 коња.

45. **Корзички восак.** Острво Корзика производи више воска него ма која друга земља у Европи. У старом и средњем веку плаћали су тамо становници своју порезу воском а производили су још уз то туђа воска. Поштo се зна да се петнаест пута више меда добија него воска, то корзичани производе сваке године својим цветућим чеоларством неколико милиона фун. меда.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Н. Саду 12 маја. Време је промењиво, час је хладно и кишовито час се опет изведри те је топло као у лето. Нема дана кад не би прскала киша. Извештаји о усевима још су повољни, истина да се туже на рђу али рђа се показује доцако

само на листу пшеничног класа, па не могу да оцене колика ће бити штета отуда. Репица се добро развија и ако време остане угодно, вероватно за две недеље рађаће. Вода је јако надошлавила сад је удорила нешто мало напрат.

У прошлу недељу имадосмо велики вашар али је било слабе продје, само што су Чивути мало живље куповали коње.

Житна радња. Извањски трговци траже сад врло чврсто. На пештанском још не могу да пробоју берзанске ударе на нема новаца. Пуњено је доста али је слабо купаца те су цене са 5—10 новч. попустиле. Ове недеље једва је промењено 50.000 кил. и то су купили мањени. Коначно недеље остало су цене: 86 *fl.* 7 ø. 85 нов. — 8 вор., 85 *fl.* 7 ø. 75—90 нов. 84 *fl.* 80—85 н. 82 *fl.* 7 ø. 60—75 н. 83 *fl.* 7 ø. 45—60 н. 82 *fl.* 7 ø. 7 ø. 20—30 н. Раж је спочила са 10 нов. стоји 4 ø. 55—60 по 80 *fl.* Јечму је стара цена. Зоби је продато ко 15.000 меца, за потрошњу по 1 ø. 70—80 по 5 *fl.* Кукуруз банатски 3 ø. 40—45. пештански 3 ø. 35—40 н.

Радња са свињама. У Штајнбруку је слаба радња. те је цена удорила са ½—1 нов. напрат. Цене су: угарске и српске лако сорте 30—30½ н. 400—450 *fl.* 29—29½ нов. штајске 28½—29½ од задњег извештаја остало је у оборима 61. 28 ком. од тада дотерано је 9740 ком. а продато је на разне стране 7260 остаје дакле још на тргу 61.960 од којих 16.870 у акцијоним оборима.

ПОДЛИСТАК.

ШТА НАРАДИ СЛАВИНА!

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА.

Написао Панта Поповић.

I.

Ловра (Лаврентије) Пускалов био је честит човек. Ловра Пускалов био је паметан човек. Ловра Пускалов био је увек честит човек. Да није кадкад лудог вина, био би Ловра Пускалов увек и паметан човек. Као је Ловра Пускалов био честит човек, кад су у његовом селу кнеза бирали, он би главом кнез био, он — и нико други. Већ су два сокака кућа по кућу викала: Ловра Пускалов. Ловра Пускалов и господин солгабиров домину намигнуо, бадава ће трећи сокак долазити. Ловра Пускалов остаје кнез, кад Ловра Пускалов упаде пијан трештен у варошку кућу, упаде и рече господину солгабирову, рече али шта рече, то ни сам солгабиров, који се на те речи онако страшно разљутио, ни сам Ловра Пускалов, који се на вику солгину убезекнуо — незна — само опет сво село зна, да је г. солгабиров Ловри Пускаловом на то одздравио: напоље крме једно!

Но мањемо се кнежевства Ловрина. Био је он кад је трезан, кнез и без општинске куће, имао је он красну кућу своју, имао је лепу марву своју, имао је он најлану чељад своју. Имао је он коме заповедати и имао га је ко слушати, па може ли он шта, кад су га и онда слушали кад он заповедао није. Бирташи су доносили и кад он искао није.

Ај на бар да су доносили; него су односили и кад су доносили, доносили су једно а односили двоје, доносили вино, а односили памет и новце. Али шта ће Ловра кад тако јако славину воле. Нетреба да пије, само нека омирише вино, па се ома изгуби, одмах се врпољи и разметне као добар коњ кад му у сватови поднесу под ноздрве бокал с вином — па дај вуци!

Вина, вина је волео наш чика Ловра, као онај земунски бећар што је у опклади с господарем једним за аков вина скочио о светом Николи, кад лед већ у велико Дунавом хуји онако обучен с лаће у Дунав, па кад су га запитали, де би он то учинио? а он им одговори: Та нека се неопклаћа . . . . му за вино; јер с неба ће скочити за аков вина.

Него да се манемо кнеза и солгабирова, бећара и господара вина и бирташа, да убијемо црвена вранца, па да почнемо праву приповетку:

— Дакле овако је било:

Ловра Пускалов био је свечар о светом Вартоломији. Светац тај пада на четир дана пред Ђурђевдан.

Био је дакле леп летњи дан, кад је Ловра Пускалов у очи Вартоломије ујутру отишао с пуни колиратне у варош. Жена му је наручила да се незалије и он јој је рекао да се не боји.

У вароши свршао је Ловра код „Славине.“

Бирташ у тој крчми био је Мађар, бирташица Српкиња а господар од куће Шваба.

По намештају у бирцузу могло се познати да три врсте господара има у једној кући.

За љубав тих различитих господара долазили су и различите вере у крчму. За љубав крчмару долазили су Мађари, ради крчмарице Срби а ради газде од куће Швабе.

Ту је у једном крају било два округла астала и око њих столице. То је шпански крај, „Фетер“ воле да је „нобл“ није на по сајтлика али прождере десет ока.

У другом крају је зелен астал и зелене клупе. Ту седе Мађари.

У тај зелени астал упире плаветни астал. То је српски сто.

Дуварови су у крчми сви излепљени са фигурама.

На дувару код шпанских астала ту ти је једна фигура како је шустерка отерала мужа варјачом под астал а он се и испод астала фали: нека знаш ко је газда у кући, смеш идити под астал, ту ћеш видити како је шњајдер узјашио на јарца, ту ћеш видити како се на ветрењачи спињу у кош бабе а излазе на шиповку девојке и све тако којешта. — Шпанско је царство, добро им је, па им је до лудорије.

Чело мађарска астала има такође различитих слика.

Ту свирају цигани и прате се сватови. Ту чува чобан овце а кува се паприкаш. Ту је село ту пустара. Ту министар Лоњај зида жељезнице, ту Ружа Шандор напада на поштанска кола. Ту је крунисање краља Матије; ту битка код Вилагоша и т. д. Мађари су нешто добили, па имају каде и играти и певати, имају каде и красти и политику терати.

А чело српског остала само је једна слика, слика боја на Косову!!! —

За плаветни сто сео је и наш чика Ловра.

Он је у првом амбару изручио своју рану, одмах онако с пута.

Десет новчића више или више но мерову то много нечини, овако је бар човек сам, па одмах изјутра може назарити, на кући. Тако је чика Ловра говорио али није творио.

Код чика Ловре прво је намирити себе на онда свршавати посао. Најпре ће да вруштукује, на онда да пазари. Сео је дакле за сто и запитао је бирташицу: има ли што са вруштук?

— Има, сад ће бити јагњећа паприкаша, одговори бирташица.

А, то баш имам радо, на једну олбу црна вина мештер ракије, и онако је сврда та смрадуша шпиритусара.

Чика Ловра доручковао је и пио је вина. Доручак је мало подуже трајао, да је био светац већ би по трећи пут у цркву звонило. Олба је већ два триред путовала од келнераја до његова остала, тамо празна а овамо пуна, кад упадоше с виком и псовком три грошићара у крчму.

Још док су пред врати крчмарски били, чула се нека опора масна вика, као да се пиљарице свађају. Кад уђоше у крчму тераше они и даље занат свој.

Посвађали се беху код „Шарана“ око кецеља и сад се догоните до „Славине“ да свршe распру.

— Ти си однео мени педесет банака, па сад ни олбе вина, продера се Марко грошићар на једнога друга свога.

— Та с мојим прелази стотину, прихвати други, и имаћу да ће песницом онога на кога се Марко продерао био.

— Немојте браћо тако! кад вам је жао баш а ја ћу вам дати вере сваком по десет форината, па да пишемо на кредуу, па немо даље, те, ако ја добијем ви ћете ми бити дужни. ако ви добијете, ја ћу вам дати готове новце; не жалим нека оде и моја стотинарка, тако ми је сад криво.

Погодише се и посадише сви око остала чика Ловрина. Чика Ловра био је у момачко доба војаком у гарнизону у Земуну. Зна и он очи бројати. И он се примаче.

Карташе се на кредуу и карташе. Онај, на кога би ника при уласку изгуби форинту за форинтом, а она друга двојица добијаху наизменце.

Чика Ловри удари кисела вода на уста гледећи како она двојица добијају.

И он би мето у визу, али да је на крајцару; али ови играју на: виза сексер а два бесер, па неће друкчије да га приме.

Најпосле присташе да буде виза две нове а бесер четир и пустише и чика Ловру у друштво.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

Проклето дугме. У Америци је изумела једна госпа дугме, које треба само да притиснеш ма на које место од кошуље или халине на оста тамо, баш ко да су та вредне женске ручице пришиле. Кад замуже њиове задруге за овај оштроумни изналазак те госпе, писаше јој силасејуу писама; у којима је ово овако проклињу: „И онако је отео маха луди овичај, да се ретке ко жени и ко се жени тај се жени само за то, да му има ко да пришива дугмад на кошуљу а ти несретна жене, сто учини сада с твојим дугметом да је човеку жена излишна. Тешко тебијер док је света и века проклињаће милиони удавача и девојачка клетва је најужаснија.“

Швајцарска. Мала али слободна и напредна Швајцарска шаље на Бечку изложбу 300 учитеља и 600 ученика о државном трошку. У Бечу је тога ради уселa две куће под кирију, у којима ће становати по 15 дана до 100 Швајцарских учитеља на имење кроз два месеца дана.

О скончавању железничких пруга српских са угарским и турским, јављају Лоју, да се с тим питањем већ од неколико недеља занима српско министарство комуникација и да су предрадње, у колико се односе на скончавање с угарским пругама, већ готове. Дотична погодба с Аустро-Угарском скорим ће се склопити, јер у свима тачкама постигнута је с обе стране сагласност, само је још једна тачка остала нерешена, т. ј. где ће се скончавање предузети. О томе ће имати да се посаветује једна мешовита комисија. Као што се говори, влада угарска послаће скорим једнога свог пуномоћника у Београд, који ће погодбу потписати. Што се тиче скончавања Српских железница с турскима, та ствар још није свршена и мисли се о њој двојако. Једни веле да ће сам Ристић ићи у Цариград да ради на скончавању код Алексинца, други пак веле да је и Андрашија у том питању обећао подупирати Ристића. Изван сваке сумње то је, да ће овогодишња скупштина ово питање коначно решити, а онда се ни српска влада неће нетезати с концесијом.

„Пантеон“ пише: У петак око три сата после подне имадосмо прилику да посматрамо један величанствени природни појав, који се у нашим пределима врло ретко указује. На северозападној страни хоризонта густ ће облак беше застро небо, а посред облака и полазећи непосредно из њега сваке се у облику полудуге водени стуб, који је комуницирао с водом у Тамишу или можда у Дунаву. Диван је то призор био! Водени стуб јасно се видео, и изгледао је као канал стаклени олук између неба и земље, кроз који се јасно могле видети како вода струји горе доле. Стуб је изгледао јасно беле боје, а облак је за њим био пун и густ, на се с тога све видело разговетно. Стуб се кретао с облаком заједно од севера к западу, и после по сата почео је мало по мало нестајати губећи се у пракуу од воде к облаку, док на послетку са свим не ишчезе у облаку. Прућина је за то време била необично велика. Тек два три сата после тога спусти се грозна киша која је од тог доба па до јуче пред по дне као из кабла падала. Водени стуб зову у немачкоm Wasserhose.

„Нове Тамишварске новине“ пишу за проналазак, што га је г. Марковић Србин, зубни лекар у Тамишвару, проналазо исто наш сугрђанин г. зубни лекар др. Марковић, добио је за свој проналазак особене справе за наркотизирање при хируртичним операцијама привилегију, и пре неки дан достављене су му привилегијске исправе.

Г. Марковић, кога је проналазак у медицинској преси, и при практичној примени од стране стручњака како у Бечу, тако и у Тамишварским грађанским и војничким болницама признане добре, послаће исти на бечку изложбу — где ће његова справа у XIV групи (за научне справе) изложена бити.

Фабрикација и продаја за лекаре занимљиве справе повераена је лондонској кући C. Asch & Sons у Бечу, волиџлег № 27.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Бура. У Печуву и вел. Бању била је ових дана страховита бура са ледом, која је рушила куће и побила силну марву и неколико људи.

Губитак. Ових дана изгубила је наука два своја најача поборника, једно је проф. Либиг у Минхену а друго је Енглез Џон Стуарт Миљ, обојица умрше овога месеца. Први је био славан хемик а други чувен писац полит. економије и филозоф.

Невогоде. „Темишварске новине" јављају, да је невогода по Банату начинила много штете. У Турском Бечеју провалио се облак, у Бечкереку ударио је гром у једну кућу, у Куманици је олуја обарала куће и чупала дрва из корена. Особито је речница са те невогоде пострадала и и жито страда од рђе.

Кнез Куза бивши владалац Румунски умро је ових дана у Хајделбергу у Немачкој. Под њиме се Влашка и Молдава уједниле год. 1861. Са самовласне владе протеране га год. 1866 на силан начин.

Др. Свет. Милетић, отишао је лађом од среде у Пешту да учествује у сабор. радњи.

У Бечу падају сад они банкари, којима је сиротиња поверавала своје новце на камаћење. Неке је класт за јаку па у бутурлину, а неки похиташе давећи и убијајући се богу на истину.

„Бранич" што је излазио у Београду престао је излазити због неплаћања претплатника.

Администратори влад. Грујић и арх. Анђелић вратили су се у Карловце. Анђелић је био у Бечу и у Пешти ради саборских ствари.

Кнез Никола допустио је на заузимање грофа Андрашије, да се сви црногорски бегунци, што су у Аустрији могу вратити дома. —

У Сарајеву напали су турски војници на аустријског конзула Теодоровића на јавном месту. Шта бива онда по буџаки са сиротињом рајом?

Буро Даничић вратио се у Београд на своје место у великој школи.

Далматински посланик Ђорђе Војновић постао је конте (гроф).

Злогласни барон Раух мути по Пешти против хрватско-угарског изравнања.

У Витлејему у цркви, колевци христовој, потукли су се ових дана католици и православни батинама. Жалост је била видети како су их турски солдати разваљали. Црква изгледа сва олупана, олтари уништени, завесе поцепане, кандила обалена. То чуде и покор учинише попови једне и друге вероисповести на срамоту своме великом учитељу а на велико уживање и поругу нехришћана.

У Енглеској се крећу републиканци, који раде да краљевину претворе у републику. За сад раде да се укине горњи саборски дом, да се одели црква од државе.

Чланови српске новосад. читаонице састаће се данас у 2½ сах. по под. у дворани друш. радинести. да опет склопе читаоницу.

ПОЗИВ

У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ „ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ."

Поштовани чланови задруге за српску народну штампарију овим се учтиво позивају у редовну годишњу скупштину задруге, која ће се држати у недељу $^{3}/_{15}$ јуна о. г. у 3 сата после подне у дворани „Матице Српске."

У случају ако се на ову скупштину не би 50 чланова искупило, онда ће се у смислу §. 20. задружних правила на три недеље дана доцније по ново сазвати скупштина, у којој ће присутни чланови без икаква даља обзира правоваљано моћи решавати о свима предметима, који су први пут на дневни ред стављени.

Ред предмета је овај:

1. Оверовљење присутних чланова.
2. Извештај о радњи и о рачунима.
3. Избор одбора за преглед рачуна.
4. Поједини предлози.
5. Допуна једне трећине управног одбора.
6. Избор одбора за оверовљење записника.

У Новом Саду, $^{8}/_{20}$ маја 1873. год.

Др. Стеван Павловић с. р.
председник задруге.

Др. Илија Вучетић с. р.
1—3 бележник задруге.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

НАША НОВА МЕРА

ПО МЕТАРСКОЈ СИСТЕМИ,

књиги је приложена једна велика бојадисана табла са преко 90 слика нових мерила — свако у својој правој природној величини и форми представљено. — У садржају књиге, која је 108 страна дебела, налази се уз тумачење свију врста нових мерила у опште и посебице још и начин, како се са десетичним разломцима рачуни, а књиги су додате још до 60 таблица, по којима се свака множина старе мере у нову и нове у стару претвори даје. — Књига ова која је напречито за трговце писана, свакоме ће даклетако као названи „Familienbuch" служити моћи, јер поред ње никаквог рачуна у редуцирању потребе; све је тамо готово пред очима.

Умољавам дакле сву нашу публику, да своју пажњу своју за свакога учитеља, свакога малу и велику трговину, као и за газдарицу и економа необходно нужној књизи обрате, на коју се заиста ни труда ни новаца штедило није, само како би ваљану ствар народу предао.

Цена је за онег, који код мене књигу наручи 1 фр. 40 нов. — Дупаиска цена биће 1 фор. 60 нов.

Новац се неште напред, него само тачна адреса предплатника с налогом, да књигу жели добити поштом, у натов (per Postnachnahme).

Ко наручи 6 књига наједнаут, оном увек домећем једну на дар. Ко 1 ф. 50 н., напред пошље, добива књигу о мојем трошку у кућу.

У српску књижевину шиље се књига само за приповласи 16 грошa.

Уз сваку књигу разуме се и једна велика прекрасна бојадисана табла као прилог.

У Бечу 10. Маја 1873. **Пера Манојловић**.
k. k. Lieutenant des 29. Rgmts. im milit. geografischen Institut Josefstadt Wien.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српско народно задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 20. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 20. МАЈА 1873. ГОДИНА III.

БОЛЕСТ ВРЕМЕНА.

У данашња времена намисниле су се непаметним васпитањем, лудом модом и хрђавом навиком потребе за живот. Још пре двадесетину година живели су стари наши много простије, штедили су сунишак од своје зараде и слагали су што но реч беле паре за црне дане. Данас имаде на све стране обилно заслуге, има стотинама начина, којима вредан, поштен и штедљив радн набавља себи све што му је нужно за живот, а да меће по нешто и на страну. Али имаде на жалост велики број људи, који су свикли на добар живот, на разноврсна уживања а отуд зар ослабила им је снага за рад, па се премишљају и довијају, како би оваким начином, без многог труда и зноја дошли до часних заслуга, па да отуд подмире и нужне и уображене потребе свог, често раскошног живота.

Има данас много људи, који су у каквом чину и достојанству, који су трговци и занатлије, на нису задовољни са оним, што по свом положају зараде и заслуже. Разљеженим животом свикли су на многе сујетне и скупе страсти. Многи су увртили себи у главу да су најнесретнији људи на овоме свету, ако своју кућу нису застрли свилом и кадифом, ако нису у стању да дају ручкове и забаве, ако своју жену и децу не одевају у свилу и скерлет, ако своје младе госпе не окивају у злато и драго камење. Други сматрају за своју највећу потребу, да понеколико сахата преседе у кафанама и гостионама. Многима се не би милело ни живети, кад неби могли да се извозе на својим лепим кочијама, опет други уврте себи кијамет болестина у главу, на путују сваке године у горње земље да се консултују, да обиђу по неколико лиіца. Али мимо све то има једна болест а та је најужаснија, која чини да нам наше дерни цепови изобиљују великом празнином. Нема нам на свету пара у надметању. У нас се и мушко и женско надмеће, да је којом срећом у добру и у врлинама то не, него — у трошењу и расипању.

Из таких и многих других сличних побуда ушло је данас код нас у моду, да много и премного трошимо на своје живљење. На тога је опет изишло то, да многи од нас једва хватају крај с крајем а многи живе на божију вересију. Према томе свако се то обзире на све стране, како ће на брзо и лако заслужити много новаца, да може да корача напоредо са осталим светом по данашњој моди.

Док су времена била боља, иде још и Бог' помози. Али ево ударише неродице и хрђаве године. Стадоше послови и умалише се заслуге, а уобичајене потребе остадоше исте толике. Нико и не мисли да се ограничи и умерн у својим уживањима, јер свако држи да не може мимо остали свет.

Отуда је то, да многи напуштају солидан посао и привреду, јер веле да се више не исплаћује. Бацило се све живо на спекулацију. Мушки и женски ударише у картање. Не картају се дугог времена ради, већ се картају да добијају. Данас се већ и не сања више онако, као што се некад сањало. У уживањима огрезла душа наша записи се и у сну, те сања све неке „нумере“ или бар такове сановс, који се по мисирском сановнику дају свести на извесне бројеве. Чим се устане не мисли се на посао и на привреду, него се распитује за будимски и бечки „цихунг“. Срећа се полаже час на терно, час на сеиотерно. Ко хоће да баш ухвати срећу за уши, тај купује „промесе„. Не мари за ситне добити, њему је „хауптрефер“ идеал. Нема готово ни једне боле куће наше, која не уђе новце у разне „лозове.“ Сваки живи држи да му је суђено, да се брзо и скоро обогати. Многима је најмилији посао да зидају златне куле по ваздуху, да нижу и описују све красоте, што би их уживали својим богатством. Наместо да се напрежемо у трајном раду, наместо да се умеравамо у уживању и трошењу, наместо да се надмећемо у штедњи и чувању — бацили смо се на коцкање, картање и лутрију и тражимо у томе себи спаса.

Ако је још когод сумњао, како је то врашки опасан посао занемарити свој посао и свој рад, па се бацити у пусто спекулисање — тај се могао сада ових дана, из русваја на бечкој и пештанској берзи уверити, шта вреди то спекулисање. Не зна се ни броја, колико је њих сатрло своје имање у тим

несретним спекулацијама. Велики је број вредних и штедљивих људи, који се полакомише на лаке и велике добити, па поверише све оно, што су трудом и знојем кроз толико година стекли, варалицама или удовице у артиље од вредности, па се њима коцкаше као и другом коцком и картом, худећи да се брзо и лако обогате.

Обично се вели хрђаво је испало — али је могло и добро испасти. Та то је онај враг што је у торби! А ко би викао на коцкање и картање, кад би оно доносило све само добитке?

Још само неколико оваких и већих руссвја — па ће се свет опаметити и вратити старооме изворy богатства и благостања — раду и штедњи.

Ми поменусмо ову болест нашега времена, да наш свет још док има каде, дође к себи и да обнови врлину својих старих који су били вредни на раду, умерени у уживању, прости у живљењу и који су и онда када је било хрђавих и оскудних година својим даром и својом марљивошћу налазили толико привреде, да су боље живели него ми и приштедили леп иметак и својим унучима.

—X—

О ВАСПИТАЊУ

Како треба казнити децу.

Истина, да нема ништа непријатније, било у школи било код куће, него кад се мора да казни. Има људи, који су у томе разнога мњења: једни вele треба да се деца казне, а други опет од тешке љубави — и слабости пуштају их да чине шта хоће. Но свуда су ипак дошли до те увиђавности, да се казнити мора, тако је било од ваїкада, пак ће богме бити свагда, догод се људи рађају као људи, а не као анђели. Стари неки римски филозоф већ је одавно рекао, да ниједан паметан човек не казни зато, што је неко згрешио, већ с тога, да више не греши. Казна, која свагда мора бити удешена према преступу, нарочито је нужна код деце, и по речима старога филозофа има ту цел, да човека поправи; а то ће бити онда, када се казна паметно изврши, кад се не употреби зато да се дете кињи и мучи. Казна дакле може бити од велике користи и прави лек, што после и сама деца, кад одрасту, с благодарношћу признају. Питање је само како треба да се деца казне? И то је баш оно, у чему греше многи родитељи и учитељи. Имали кога од нас старијих, који се не сећамо оних тиранских, грубих каштига старих учитеља? Кад знамо, како је мало дете нежно, осетљиво, па кад онда узмемо оне страхотне каштиге, кожа нам се јези. Помислимо само кад дете нежна рачуна, онда премудри учитељ шчепа га за главу па њом о таблу — да боље схвати! На онда оно скандалозно безсрамно фиргазање, где се кукавно дете скоро голо мора да свуче пред целом школом и пред учитељем, те га онда почне највећи ученик покваћеним брезовим фиргазом по голом шибати, а оно се кукавче као црв превија и пишти. Имена таквих мучитеља а не учитеља требало би да се забележе у историји васпитања за вечна времена, да се потомци гнушају и где таковах зверских људи, исто као и разних тирана, о којима читамо по светској повесници. Но има и родитеља, који своју децу тако тирански туку, да човеку стане памет; ту ћемо наћи читаве системе: једни ухвате за уши, па их дижу у вис, други за косе, неки опет бију децу корбачем, каишима, чибуцима, штаповима, газе их ногама и ваљају их по земљи и т. д. и т. д. гнусно је и само ређати та разна мучења, а да камо ли их гледати. Има родитеља, и учитеља који децу радо казне јавно да и други виде, примера ради. Амо спадају све јавне казни и за одрасле људе, као: јавно батињање, метање у кладе, вешање, пушкарање, и т. д. све саме грозне ствари, које данашни човечији век једно па једно укида. Такове јавне казни не ће човека поправити; оне још већма затупе, угушују бол а осећања, кваре јавни морал, и често се догађало, да су још онога дана нови злочини учињени, када је какав зликовац јавно погубљен. А видимо на жалост, да такових обичаја још и дан данас има. Погледајмо само у породични живот. Зар не ћемо често видити како гдекоји отац своје дете баш онда бије или најужаснијим речима грди, кад је когод дошао у посету; па још веле, да су хотимице тако радили. Гдекоји имају обичај, па избију децу усред друштва, на и на сокаку, где се деси; други опет матерују, да пред свом чељади, пред браћом и сестрама, морају да пољубе прут, да јавно моле за опроштење и т. д., а то су све саме ствари, које нису само гадне, него и опасне, па на то многи и непомишљају, шта се све из тога може да изнесе. А како је тек по школама и другим васпитним заводима?! Има случајева, где је дете у школи пред званичним особама, свећеником и пред скупљеном омладином јавно кажњено; има примера и по иначе ваљаним школама, где су кукавно ђаче у школској дворани пред учитељима и осталим ученицима казнили због лењости, ненажње, нечистоте и других подобних ствари, па још пре тога морало је само да донесе прут, а после да га опет однесе.

Искусни људи тога су уверења, да таковe јавне казни другима јако шкоде; јер оне убијају у нејаком детету свако частољубље те постају баш онда упорна, сурова и немаре више ни за што, и душевно отупе за сваку срамоту и погрду, па с тога је многа племенита душа пропала. Јавне казни проузрокују још и то, да се човек или дете сматра као неки мученик, и то га одвраћа од васпитача, па га мрзи, место да га воле и поштује. Јер и кад га казне, оно хоће да види саучешћа; а кад га још ладно и суровим начином злоставе, онда се у њему покрене чуство, да оно таку погрду не заслужује и да је неправедан његов васпитач или у опште онај, који се стара о његовој будућности. Овде нам падају на ум занатлије, од којих

се гдекоји необичном суровошћу према својим питомцима — шегртима — одликују, тако, да је већ ушло у пословицу, да мајстор шегрта зато туче и злостави, јер је и он као шегрт тако прошао. Но онако се често и виђају зле последице таквога поступања, а то тим више, ако они, који су у таквим приликама, показују сажаљења, као што то често бива, е онда је онај који казни, обрао бостан, што се тиче поштовања и љубави. На још кад се кажњеном подсмевају и свете, као: „тако ти треба," „нисн боље ни заслужио: " „не ће му бити ни врага" „нзео је тај више батина него леба" и т. д. онда је сигурно да таков мученик ни на што друго не мисли, него како да се освети свом мучитељу и тако се нехотице подрањује осveта у човеку још од малоће. Други опет, осетљивије нарави, остану за навек тужни и жалосни (меланхолични), а има примера, да су себи такова деца и живот узела, као што се десило са једним дечаком, што су га чешће пред комшијама тукли.

Што је дакле најглавније, такове казни не поправљају човека, а као што рекосмо још у почетку, циљ је сваке казни да поправи; само тирани суровци, пакосни, казне и киње децу да срце искале и да својој страсти задовоље, на онда уживају кад виде како им се сирома прнић од бола превија. Ал не ваља тако! Јер како ће се подићи такав, како ће он стећи уздања у себе самога, од куда ће он према своме васпитачу наћи љубави, која је најбољи извор поправке? Дакле сваки паметан родитељ, васпитач, једном речи сваки паметан човек, треба до се клони таковог кажњења и мучења, као што напоменусмо, јер тиме се вређа светиња породичног живота. Та шта се пута завади нежна мати са суровим оцем, што је онај сина од мртво име истукао! На какве успомене осталају такови призори у млађаној души неразвијеног још човека? Казна и награда, када се врше у тишини и разумно у породини, могу уродити дивним плодом; иначе постају опасне и штодљиве. Људи, који о тим стварима разбирају, у томе се потпуно слажу, те веде: Кад се дете казни, не треба никаквих сведока; учитељ није пандур, и препоручују, да децу нетреба телесно кажњити пред осталом децом и ђацима, јер ови гледајући туђ бол, и сами отупе, и они у својој детињској узбуђености мисле да је казна много већа, него што ју је дотични друг им заслужио. Кад казниш дете, не ругај се његовом болу, мада је како мален, већ чини своју дужност озбиљно, више жалостиво. Кажни га мирно и достојанствено на само, не целом свету на видику. А још ако се родитељи према малом грешнику покажу срдити, ожалошћени, потрешени, ако се слабо с њим разговарају, на све то тачно и доследно раде, онда ће тим више користити и постићи него противним начином. Укор, опомена, у четир ока, на кад је од срца, кадра је више учинити, него све друге казни.

* * *

ИЗ ПРИРОДЕ.

Како је постала земљана кора

Ко је иоле посматрао земљу на којој живимо, ма само у својој најближој околини, могао је опазити да земља није једнака по облику и површини својој: — а ко се осврнуо и по дањим пределима, могао је ту неједнакост још боље уочити. На неким је местима земља сасвим равна, на другим опет осута ситнијим хумкама и брежуљцима, дочим неки предели показују — читаве низове таких или виших брежуљака, брегова, читаве горе и планине. Ако се окренемо питомој Бачкој нема скоро предмета да нам око на њему застане, све је скоро непрегледна равница: а окренимо се само од Бачке, пред нама је ред високих планина и гора кињеног Срема. При таким појавама нехотице се човек запита: шта је то? од куда то? Како је у опште постало то, по чему ми ходимо, како је постала земљана кора? На тако питање многи од нас слегне раменима, други опет подуже размишља без да знаде да си одгонене ту загонетку.

И ми ћемо сада да се позабавимо око тога, гледајући да одговоримо ма у колико на то питање.

Од када се знаде, да имаде људи, претресана је та ствар, па ма да је до данас прохујало силесија година, опет није сасвим на чисто изведена. Пошто ту нема никаквих сведока, људи су учени нагађали на различит начин, како је могла постати земљана кора, и гледали су да та нагађања буду што ближе вероватности; тако су проучавањем целе природе око нас, проучавањем закона који још и данас владају земљом, постале различите предпоставке (хипотезе), на таком се предпоставком хтело да протумачи постајање земљине коре, таких предпостаака било је тма божиџи, неке су имале бар нешто клик на истину у себи, дочим су друге се јако огрешавале о здраву памет. Од оних бољих предпостаака има једна која је најближа истини и које се данас највише наученьака придржавају, а та је ова.

Мисли се да је садања наша земља била у почетку усијана густа течност као ђуле. А као ђуле стога, што се и данас види на свакој капљици воде и ма каке течности да одма постане куглицом чим се на миру остави. Али земља није у таком стању остала. Као што се и данас види, да се предмети оладе, смрзну на ладноћи, тим што пуштају из себе топлоту, јару, тако се то збило и са земљом. И земља је као усијано ђуле или боље усијана поморанџа, у сред васијоне, која је од ње свакако хладнија била, морала да губи не нешто од своје топлоте, јаре, те се на врх ње накатала тврђа кора, исто као што се на леду или другом чем ух-

вати кора. Споља је земља дакле била мало стврдла ал унутри бејаше још усијана. На као што лед бива све дебљи и дебљи кад ладноћа потраје, тако је и земљана кора бивала све јача јер се земља непрестано олађивала. А поштo се зна да и дан данас месец и сунце имају привлачење силе на земљу, особито море, то се може помислити да је и тада било тог привлачења, те се усијана земљина течност заљуљала, те је тиме горња кора пораспадала се и опет слеђивала, док се напослетку није толико олађила да се кора због привлачења није сасвим распала, него је тек местимице попуцала, те тако пукотине постадоше. Кад се земља већ толико олађила, да се јара и пара могла згуснути у капље, појавила се и вода на стврдлој земљиној кори. Сада је и вода одпочела њезин занат. Ми видимо и данас, да вода излока грдне стене, те се ове сурвавају, видимо да вода носи собом дрвље и камење, па их ма где наслаже мутљагом, и опет нове делове собом понесе. Тако је вода чинила и тада. И онда је почела да на једном месту излоче што на кори а на другом да наслаже у грдним гомилама. Тако су морале постати планине, које се данас састоје из соли, гипса, креча, а негде из грдних тавана угљевља, песка и шљунка. Поред тога није престало распадање коре земљине на појединим местима, јер се усијана течност све више ладила, земља се све више скупљала, а због тога је морала потискивати из средине још усијану течност на горе; и та истиснута течност или се уздигла чак до вршка тврде коре па се тамо олађивала или се само мало уздигла па унутри изладила. Тиме су опет постале нове стене, а из тих стена сложени су они брегови који су названи вулканима, што још и данас блују усијану течност из себе, или су већ одавна престали — умукнули. То истискивање понављало се више пута на различити мести, и отуда је да кроз планину што се из креча састоји, продире каква тврда стена; отуда је да су се и те прве водом сталожене и наслагане планине промењивале иване или више. На неким местима земљане коре, вода је сталожила танке таване и тако су постале равнице зар, или су пак садање равнице биле корита некадањих, сад усахлих река. —

Ево, на такав се начин држи, да је постала ова земљана кора; а да је то могло тако бити, види се, да се и дан данас збивају такове промене; и данас сукћу неки вулкани усијане стене из своје утробе, те тиме нагомилавају стеновите планине; и данас се распада земља због земљетреса, постају пукотине; и данас се виђа како неки предели све дубље тону, како вода слаже муљ, дрвље и камење, а неке стене сасвим растана и растварају, — па кад се то још и данас виђа и збива, зашто да се није могло исто тако и пре хиљадама милијуна година збити и збивати?!

(—а.)

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ.

VII.

Земаљски сабор, као највиши заступник државне моћи, може доносити закључке по своме увиђењу о свим земаљским стварима. На име:

1.) Доносити, укидати и тумачити законе може само законито крунисани владалац заједнички са сабором, што је на основу закона сазван; ван њих не може нико то право вршити.

2.) Особито је важно оно право зем. сабора, да од године до године гласа и одобрава земаљски порез и испитује рачуне, да ли је влада прошле године одобрен порез употребила на оне цели, на које је тај порез одобрен био. Без понуде и одобрења зем. сабора не сме нико ни разрезати ни утеривати порез; па за то, ако би се десило, да Њег. Величанство пре распусти зем. сабор, него што је овај прегледао државне рачуне, и за долазећу годину порез одобрио, онда се сабор мора сазвати још исте године и у то доба, да се како свршени рачуни, тако и прорачун за идућу годину могу претрести до краја године.

3.) Зем. сабор контролише да ли се закони извршују и у опште све оно што влада ради. У том обзиру има сваки члан зем. сабора права да запита дотичног министра или укупно министарство, па како појединог министар што је дужан да одговора даде, мора то чинити и цело министарство. Тај одговор или се просто узме на знање или се претреса, па сабор може или да одобри поступак министра или да изрази своје негодовање. Засебито се пак могу министри позвати на одговор; а) због сваког дела или наредбе, чиме је повређена зем. независност, јемство устава, наредба закона, слобода појединих, грађана или сталежа иметка, које су министри у званичној дужности учинили или наредили; б) због проневерења поверених им новца ил других вредности или због протузаконе употребе истих; в) због пренебрегавања у извршењу закона из у одржању општег поредка и сигурности, у колико се све то могло учинити средствима, што их при руци имају.

Долња кућа има и то право да министре стави под оптужбу и у том случају пресуђује суд изгорње куће изабрани оптуженике.

Зем. сабор сазива краљ и то сваки члан горње куће добија засебно краљ. позивно писмо; жупаније срезови и краљ. варошки пак позивају се да даду изабрати посланике и да се посланици искупе у означеном року на сабору, Краљ обично отвара и затвара земаљски сабор. Приликом отварања иду у Пешти скупљени чланови сабора и великаши у престолну дворану будимског краљ. двора где се укаже и краљ. и прочита престолни говор, а тим је чином сабор отворен. За тим се искупе посланици у Пешту у заступничком дому, а горња кућа такође у засе-

број згради (за сад у згради нар. музеума) те одпочну радњу. Заступничка кућа пре свега оверовљује своје чланове т. ј. развиди дали су избори учињени и текли законитим путем. За тим се бирају председница, перовође и часници; склапају се одбори, одељци, који важна питања и законске предлоге најпре наособ претресу и тек за тим долази то пред претставничку кућу ради посаветовања. Законске предлоге подноси обично министарство; но и представничка кућа може наложити да министарство за извесно време поднесе ове ил оне законске предлоге. И поједини посланици могу подносити законске предлоге.

Ако је представничка кућа усвојила који законски предлог, шаље га горњој кући, где се опет у претрес уме. Ако горња кућа у нечем измене законски предлог представн. куће, онда се такав измењен законски предлог шаље натраг заступн. кући, која га изнова претреса. Само се они законски предлози морају подносити краљу на потврђење, које су обе куће у споразуму усвојиле. Такав заједнички усвојен предлог одлази од сабора путем министарства краљу на потврду. Закон се краљевским потписом и подписом председника министра врађа преко истог сабору, где се прочита, обнародује и у законској збирци објављен и у верном препису свим судским властима разашље. Краљ има право да врати сабору непотврђен законски предлог.

Сабору могу подносити молбе и поједини и друштва али увек преко кога зем. заступника, саме се молбенице и поднесци прикажују од председника представн. куће. На те молбенице доноси земаљски сабор закључке.

— — —

ШТА ВАЉА КОВАНЦИЈА С ПРОЛЕЋА ДА РАДИ.

Има ковинција, који мисле, што више кошница иројева, то ће се и више меда набрати, а не питају, колики је рој у кошници. Онако их њихово нерасборито газдовање и омахне мало да не сваке године. Умешне ковинције баш сасма противно веле, да једна јака кошница више вреди, него две слабе, па за то свакоме препоручују, да слаберојеве с пролећа туђицама ојача. Да се слаб рој ојачи доста је фунта чела, јер у фунту иде од прилике 5300 чела.*)

Да се рој не губи, ево и ово је лек. Треба само матичњаке исећи или уништити, а матичњаке сваки ковинција лако позна.

Већ у месецу мају опази се у кошницама нов подсад, па ако је рој здрав, а оно ће чеде лепа топла дана заједнички као на неки теферич, и весело се играјући јаче зује, но обично. Тог дана ваља ковинција своје пчеле добро да мотри, по што се тада најлакше може опазити, да ли се рој обезматично или је матица још у животу. Ако се пчеле на брзо неврате у своју кошницу, паче се до под сам мрклн мрак узмухају, па по кошници и око ње завијајући облећу, онда је матице нестало, и рој се обично разроји, јер је сад тешко матицу му наћи.

Тадар ваља још разгледати, да ли у чела имаде још меда, јер им меда у то доба требује више, но и када, да њим хране ујеве.

Кад које ујиште не има доста меда за храну ујевима, онда ваља из пуних ујишта додати меда у у празнике јер ће се иначе кошница ометљати. Ако су кошнице све саме празнице, ваља чеде хранити шећером. Скува се фунта шећера у четвртини (кварту) воде, па се то даје челама, али им се та храна као и свака друга течна храна, може давати само вечером, ако им се и об дан даје, оне се измету у праве зерове, па проходиру где год шта дочепају. Са таког храњења изроди се читав рат међуројевима: туђице навале јатомице у кошницу, разграбе сву готовину из кошнице и убију матицу.

Највећма уди челарству и сатарује читаверојеве то, кад се из дубењица вади читаво саће, јер тим се потамане многи матичњаци, у којима се матица рои и у које скупља мед.

Кад се роjени рое, рука ковинцијина ваздa ваља да им је помоћница. Оне јаднице морају и своjим ујевима да загреде окцаи да се саме за себе састарају, да им кошнице не буду празне, кад „заеже Горава Анђелија". Ако дочекају, да стане „свети Тома терати планинке дома", а у кошници нема смока, тешко ће која јадница дочекати пролеће.

Ковинција у то доба ваља ово да ради. Што је у кошницама одвише меда и сувише старе воштине, то све ваља да повади; челама треба с пролећа да помогне очистити кошнице: зидове на кошници, лето, под у кошници, — целу кошницу ваља лепо да очисти; иначе саме чеде морају то радити, а то је за њих и тешко и губе доста времена око тога.

Хоће ли који ковинција послушати ове савете? — Ја бих се веома радовао.

(По немачком.) —цки.

*) На великим ковинцијама, где чеде и пролеју, стаје фунта чела неки 3 талира, од прилике 5 фор. 50 нов.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Н. Саду 16-ог маја. Ово необично време утиче неповољно на рђом оболеле усеве. До скоро се надасмо доброј жетви у житу али ова хладна киша шкоди много и ако тако устраје, неће бити ни половне жетве. Ако наступи топло и лепо време, још и које како, али ако овако остане ало и паопако. У Бачкој и у Банату су опет многе земље под водом. Због овог времена не ће се моћи ни репица урадити, те ће и ту много пропасти. Вода у Тиси и у Дунаву расте непрестано.

Житна радња. И на изванским пијацама распростиру се по усеве неповољни гласови те цене скачу. На пештанској пијаци слабо се довози, прошле недеље прометнуто је 60-70.000 цената. Као цене бележимо крајем прошле недеље: Шеница 87½ по 8 ф., 10-25 н., 86½ 7 ф. 85 — 8ф. 5 н., 85½ 7 ф. 75-8ф., 84½ 7 ф. 60 н. -85 н. 83½ 7 ф. 50-70 н., 82½ 7 ф. 35-55 н., 81½ 7 ф. 10-30 н.

и те поглавите столно београдска и тиска из осталих предела 20-30 нов. јефтиније. **Раж** по 78 — 80*ft.* по 4*ft.* 65, руска 4 ф. 50 н. **Јечам** слабо та је на пијаци цена 3 ф. 15-55 н. **Зоб** за потрошак по 1 ф. 65-1 ф. 75 н. по 50*ft.* **Кукуруз** слабо тражен а доста се довози банатски 3 ф. 40-42 н. друге врсте 3 ф. 25-40 н. влашки 3 ф. 35-3 ф. 37 н.

ПОДЛИСТАК.

ШТА НАРАДИ СЛАВИНА!

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА.

Написао Панта Поповић.

I.

(Настављење.)

Сад ћу да вас исплатим рече онај, што је губио.

Но неимаде ситних новаца те устаде и оде у крчмареву собу да тамо размене велику банку.

Крчмар даде грошићару неколико ситнијих банака и сексера, али нити он заиска од грошићара велику банку нити му је овај пружи. Само се један на другог слатко насмејаше.

За тим изађе грошићар с крчмаром из овога собе и даде сваком од оне двоице пет сребра све самих сексера.

Први шнур не доби чика Ловра, али други је његов; трећи га пробе али четврти и пети њему одоше, па тако мало по мале па чика Ловрин шнур. Од сексера, што она двоица имаше остало је сваком само још за један два шнура. Чика Ловра науми да их уједаред шприцује. Он беше први на реду.

— Маја виза.

— Е нећемо тако, чик' Ловро! нисмо се тако погодили.

— Сексер виза а два бесер, ко иде?

Грошићари се почешаше по глави, али дадоше.

— Кад је тако, чика Ловро, ова те коштa три сексера рече мешало!

— Коштa.

— А ова пет?!

— Дајем,

У банци беше више од 10 фор. све самих сексера

— И —

— Ја имам тринут, викну један.

— Ја имам „кунст," прихвати други.

— У мене је „андраш" (ајн унд драјсиг) додаде трећи.

— А мој је „фирмал," насмеја се чика Ловра и прикупи банку.

— Сад плати, вина; кад си толико добио, понуђаше бирташ чика Ловру.

— Три олбе вина! заповеди чика Ловра, и вино дође и плану.

— Дај још три за душу; жеднога треба напојити. Попише се и те три и стаде се даље мешати. Већ се и у чика Ловриној глави мешати почело. Он би можда и одустао, да га вино неподбада.

— Сад нећемо више тако на високо! рече онај; што мења карте и даде чики два кеца.

— Шта нећемо? Банку на среду које момак! Да поплашите чика Ловру, трагу вам вашу.

— Е чико, тако није уречено!

— Па сад урецимо!

— Добро, добро, добро, и сва четворица метуше по форинту у визу.

— Ова те чико коштa пет форината.

— Коштa, мећ'те сви.

— Ја нећу.

— И ја нећу.

— Стој да ја тебе ударим, мислиш бојим се ја твоје плашње видим ја шта ти имаш, препоручиће чика Ловри мешачу, та те коштa 10 фор.

— Немаш куда, коштa.

— Сад ја ништем десет форината, продужи чика Ловра.

— Дајем, и ја ништем још двадесет.

— Чика Ловра застаде мало, погледа и виде пред играчем својим краља и горњака зелена. Она двоица што нешто показала су сваки по две зелене. Сад још две зелене у руку да има играч, то би било мало сувише, ваљда бар једна има међ онима, што леже, а баш ако има три горњака или три краља, ја имам три кеца — а нећеш ме поплашити. Отуражи се чика Ловра: ево и тих двадесет: показуј шта имаш.

Противник чика Ловрин баци из руку кеца зелена и запита: је ли доста?

— Није, разведри се чика Ловра.

— Показуј ти! рећи ће му противник.

Чика Ловро баци три кеца на сто и пружи руку за банку.

Лакше мало лакше, има и у мене цеп, придодаде му противник и баци и десетицу зелену на сто: ово је мало више, те привуче банку.

Аха, ал ме уловн, уздану чика Ловра!

И заиста б и уловљен чика Ловра. Четрдесет и пет форината оде на један мах. За десет мерова жита, што је донео, добио је чика Ловра 70 фор. остало му је дакле још 25 фор.

Међутим је прошло увелико по дне.

Карташи ништа неокусише до мало киселе паприке и леба онако из песнице. Де би се то ручало, да се дангуби.

Дошло је и вече и ноћ је ту била а карте се једнако мешају.

— Време је већ да се разилазимо, рече кадгод у пенело један од карташа; поноћ је већ превалила.

— Верујем ја да би ви сад ишли, придодаје чика Ловра, али биће то поштено било. Ја недам разилазити се, ја хоћу моје да повратим.

— Хајде баш кад хоћеш, ја сам мислио да му оно мало оставимо за пазар, пристану један грошићар другоме, али кад њему не треба, ми ћемо узети.

Картање се продужи. Чика Ловра добио је једаред дваред а три ред је изгубио. Остало му је још једна једина петица.

— Ову већ недам ником. Морам у јутру бар свеће за свеца купити и мало ракије, осеће се чика Ловра на карташе.

— Дајте ти ја бардак ракије а купићу и свеће, баш ако никако, само покушај срећу још и последњи пут; грехота је да толико изгубиш, упашће му гласно у реч бирташ, а шаљивџе намигнув на другог једном грошићару: баш ми толико треба да испаштим кварт.

Ловра њускалов баци и последњу петицу, баци је да је никад више не дигне. Све је и Ловрино и његових другова добио онај од грошићара што је јутрос бојаги с добитком дошао „Славини."

— Сад смо чисти рекоше грошићари чика Ловри.

— То је најлепше, чист рачун добри пријатељи подсмехну се чика Ловри онај што је добио.

Чика Ловро се разљути на то и заповеди брташу: Дај вина. Сутра доносим други терет или продаћу коње и кола па ме опет неће којеко исмејавати, није за мене било ни да седнем с таким лоповима, та ви да неварате и некрадете ви би пошркали од глади, нерани вас господар већ краља на зна и он за то; ал за то опет ја сам тај газда, ту седте па да пијемо. Бирташ доноси а Ловра није са грошићари.

Зора је већ свитати почела, удари се у ракију. Грошићари и они што су изгубили (да су шта имали) некако су добре воље, чују се јер морају скорим на посао на њиу полако у смеју и шали, а чика Ловра на свој јед не може доста да налије ракије.

Већ је свануло. Грошићари су већ на капији били. Заустављају кола и дају готов новац у капару. „Нема ту данас на цедуљу свето Чика Ловра плаћа а по-бро" подвикнуће у смеју један грошићар другом.

А и заиста неби. Зар то ни је да пукнеш од смеја, неимати ни крајцаре у џепу него почети се играти на кредиу, па кад госта намамиш, онда узети од бирташа десет двадесет форината на игру. Бити између себе у договору, па после поделити са бирташем чика Ловрини седамдесет и вратити му његових двадесет?

Чика Ловра није још једнако ракију. Бирташ му већ више неда. Купио му је свеће и нашо му је све што је обећао, бардак с ракијом, па га жури кући, да бар до звона тамо доспе.

— Доне си сад још један добар наприкаш и олбу вина.

(Свршиће се)

РАЗНО.

Подела бачко-банатске крајине. Бивша војена граница у Банату и у Бачкој подељена је по новим управним и судским срезовима и по становништву ево овако: Срез карапсебешки има 16. з □ миља и 30,308 становника, Терегованчки 18. , □ м. а 30,696 ст., Ст. Оршавски 21. , □ м. а 14.351 ст., Божовашки 13 □ м. а 29.856 ст., Белоцрквански 16. , □ м. а 32.036 ст., Карлсдорски 10. , □ м. а 15.073 ст., Кошинск. 7. , □ м. а 21.996 ст., Панчевачки 8. , □ м. а 31.341 стан., Гхогошски 963 □ м. а 27.957, Алибунарски 6. , □ м. а 26.945 ст., Антивалински 9. , а 26.416 стан., Перлески 11, , м. а 22.831 ст. Тителски 7. , м. а 15.687 ст. панонски жабаљски 6. , м. а 16.324. ст. Свега 163. □ миља и 339.820 становника. —

Неприродно. У Банарској има један дечак тек му је четири године а већ га обузела и брада и бркови, пуши као Турчин а једе као мећава те је тако урастао јаки и голем, да лекари веле е ће у 7 година, као потпуно разијен човек моћи и женити се, без да му прети опасност, да ће га жена даном приликом моћи и истући. Брата му, који је тек навршио годину дана, гарнила је такође мрка наусница. Босанн људи могу завидети тој бркатој и брадатој дечурлији.

Ајао људи браде! Аршин брада је којешта! Нек укрсне на срп. све приповести, на нек дође на бечку изложбу, да види онога Американца, што је овамад дошао, да за новце показује — своју браду. Та није то брада, него је баш за приповест; Тај Американац је новпсов човек, али му је брада дужа него он; јер је дутачка равно 1 хват, 4 стопе и 3 палца. Рећи ћете: силе га убиле и с човеком а куд дене толику брадурину! Горњи део браде види се лепо а остало је умотао под одело. Кад стоји управо на опусти своју браду стане ногом на њу, на онај крај што још пресстаје дигне опет у вис и подаиде га под десно пазухо, на још и онда пресстане крајичак браде, који је дужи него ма која брада, што је имају брадоње.

Најдрагоценије. Имаде на бечкој изложби таконих златарских сандука у којима само два три комада на већ по вредности сваној удараји у милионе. Поред тих ствари неће проћи ама баш ниједна госпа а да тихо не уздане. Један Енглез изложио је ту дијамаиат што га зову „пухна звезда" која вреди по милиона фор. а не може га добити ни по то, јер га је већ купила једна богата Енглескиња. Други енглески златар изложио је низ бисера, што вреди такође по милиона фор.

НОВИЈЕ ИЗ КЊИЖАРЕ.

— **„Јадници"** роман Виктора Ига преводи М. Ракић. Свеска 2-га и 3-ћа. Од овога романа славнога романтичара француског изишло је већ и трећа свеска. Дело је врло занимљиво а Ракић га преводи са француског оригинала лепим и чистим српским језиком и не обичном лакоћом, тако да ће га свако моћи са задовољством читати. Књига се наручује у Књижари браће Јовановића у Панчеву.

— **„Живот Исусов,"** од Ернеста Ренана изишао је и у српском преводу накнадом штампарије Јовановића и Павловића у Панчеву. Ова важна књига у којој је општроумни француски историк са гледишта историчког испитао живот Исусов, преведена је како је изишла у оригиналу готово у све језике на свету — на ево је данас добисмо у лепом и разумљивом српском преводу, да је читају о верозаконским стварима мислећи читаоци. Књига је има у великој осмини 14 табака збијена слога, према чему јој је цена са. 1 фор. доиста умерена. Не сумњамо да овако гласовито дело неће стећи и у нас много читалаца. Наручује се у књижари браће Јовановића у Панчеву.

— **„Наша нова мера** по метарској системи написао Пера Манојловић ц. к. лајтнант 29 регименте у милит. географ. заводу у Бечу. Ово је друго дело у нашој књижевности о новој мери. Прво је написао професор Петровић. Оба писца радила су по страним делима од тих врста и служили су се одредбом новога

закона. У предговору своје књиге, који износи на врло згодном јефтином формату 7 малих табака, разлаже писац, како се и зашто се уводи нова мера па је после у уводу описује по разним врстама јој. Ради бољег разумевања новога начина рачунања, додао је нешто о десетичним разломцима, описао је свако мерило посебице и додао је у додатку све таблице, у којима је израчуњено претварање нове мере у стару и старе у нову и таблице по којима се изналази цена по новој мери кад се зна цена по старој и обратно.

Уз књигу иде **велика бојадисана слика** свију мерила, угледна, јасна и разговетна, те ће добро доћи свакој **школи** а и свакој **кући**. Ова слика јако допуњује и расветљује оно што се казује у књизи. Према скупој изради те слике, стоји књига и слика заједно 1 ф. 40 н. и наручује се у самога писца у Бечу. Овом својом књигом изашао је г. П. Манојловић **први** пут на јавност као српски књижевни радник, ми му желимо богата одзива. Знамо да је нови писац необично даровит стручњак и да је у осталим гранама науке и уметности врло вешт човек, а као што је родом из гнезда српских соколова то и несумњамо, да ће у Манојловићу за коју годину добити српска књижевност вредна радника, којих је и онако мало у нас. Од дара и родољубља г. Манојловић можемо то с' правом ишчекивати. —

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У Београду је био пре неки дан страшан лед, велики као голубиње јаје и потукао је силне винограде и воћњаке.

У Сомбору били су избори за варошке представништво где је слогом и одушевљењем радом српска народна странка одржала победу, те је са десет поуданих гласова у већини. При конституисању по новом муниципалном закону усвојен је предлог дра Максимовића **српски** језик за званичан и пословни језик. —

У Француској се догодила знатна промена. Версајска народна скупштина у којој су за сада у већини краљевци и царевци, оборила је председника републике Тијера, заслужнога старца, који је Француској учинио велике услуге и који се сложио на републиканске народњаке. За председника изабран је Мак Махон маршал француски, који ће по свој прилици радити да се поново на престол сини Наполеона III. али ће пре тога бити свакако љута окршаја, јер је народ за републику.

Црногорски кнез Никола стигао је са кнегињом Миленом и Берком у Беч да посети изложбу. На железничкој станици поздравио је кнеза, у име царево, штабни мајор ваперски Темел, од руског посланништва први тајник за тим војвода кобургски. Кнеза који се два дана бавио у Бадену дочекали су у Беч војвода Вуко Мијушковић, сенатор и војвода Илија Пламенац, сенатор Вукан Милић, капетан Бајо Вошкопић, и тајник Јован Сундечић. И кнез и кнегиња бијаху у богатом црногорском оделу. На станици биле је српских хрватских и словенских дама који су поздравили јуначку главу Црне горе са тромовитим „живио". Кнез уназад сваком у очи својим мушким и јуначким ликом и кнегиња је дивна српска лепота. У Бечу ће боравити петнаест дана.

Падања. Берзанска криза вуче собом још многе жртве у пенер пропасти. Ових дана пала је јака трговачка кућа **Грубера** у Пешти а услед ње кућа Херца у Земуну. Зна се да су те трговачке куће јако радиле са српским трговцима из Босне, Србије и Војводине. Дај Боже да не зајауче нико од наших људи за њима.

Влада је поднела угар. сабору законске предлоге о банатско бачкој крајини у којима предлаже, да се подигне нова северинска жупанија од романске банатске пукованије, од које се нешто и крашовској додаје, а остало да се сједини са торонталском. Осим тога узакониле би се дојакошње привремене уредбе у крајини а општине и варошн ће се равнати по угарским законима. Хоће да се одаже и граничарске школске уредбе, које су начинили толико немира и забуне. Срби посланици противиће се томе одлучно.

На место бившег кр. комесара доћи ће нов, али вели за рачуне и испитивање фондова.

Владимир Јовановић постао је у Београду секретар поштанског одељења министар. унутрашњих дела. И прилични „Одобадар" поштански рог!

Угарско министарство просвете забранило је и за карловачку гимназију Вошкопићеву историју и Новаковићеву читанку. Наравно, трођедна краљевина има своју аутономију у просветним стварима!

ПОЗИВ

У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ."

Поштовани чланови задруге за српску народну штампарију овим се учтиво позивају у редовну годишњу скупштину задруге, која ће се држати у недељу $^{3}/_{15}$ јуна о. г. у 3 сата после подне у дворани „Матице Српске."

У случају ако се на ову скупштину не би 50 чланова искупило, онда ће се у смислу §. 20. задружних правила на три недеље дана доцније по ново сазвати скупштина, у којој ће присутни чланови без икаква даља обзира правоваљано моћи решавати о свима предметима, који су први пут на дневни ред стављени.

Ред предмета је овај:

1. Оверовљене присутних чланова.
2. Извештај о радњи и о рачунима.
3. Избор одбора за преглед рачуна.
5. Поједини предлози.
4. Допуна једне трећине управног одбора.
6. Избор одбора за оверовљење записника.

У Новом Саду, $^{8}/_{20}$ маја 1873. год.

Др. Стеван Павловић с. р.
председник задруге.

Др. Илија Вучетић с. р.
бележник задруге.

2—3

ВЛАСНИК „ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 21. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 27. МАЈА 1873. ГОДИНА III.

У ВРЛИНИ ЈЕ НАШ СПАС!

IV.

Набројио сам врлине, које треба да красе сваког човека лично, ред је сада да поведем реч о домаћим врлинама.

Ко се год роди здрав па узрасте снажан, позван је да у своје време оснује породицу, да се окући. Када је реч о домаћим врлинама, онда се ту узимају врлине, које цвате у породици.

У те врлине бројим разумно држање куће или једном речи домаћу економију, родитељску љубав, љубав мужа и жене дакле међусобну брачну љубав, детињску љубав напрама родитеља, љубав браће и сестара између себе.

С непаметног држања куће пропала је многа српска породица. Кад испитамо узроке тој пропасти биће их највише с тога, што се глава куће по селима слабо старао за кућу. Тежатником је ходио за својим радом ван куће, а празником је бančно по механама. Кућа је стојала на жени. Ако је жена газдарица као што ваља, оно још у добар час, али ако је каква разметкиња, онда је што гиц то муц. По варошима се одомаћио по кућама луксуз у намештају кућа. Ради неких токорсе обичаја, осуо се по кући раскош и сувише трошење. Свако то зна да је човек од чега сит од тог и дебео и да на трбуху нема прозора, нити трбух коме вели хвала кљукао га човек мамим паштетама; и ипак се у многу кућу увукао хрђав обичај, да се много троши на јело и пиће, на части и теревенке. Када је човек већ толико трошио да задаси своју облапорност, онда му је брига била да се гизда и кинђури. Свако је то прегло да добро једе и да се лепо носи. Отуд је да се ретко ко пружао по туберу, него је терао кера док није и сам остао то ко пушка, чист као од мајке рођен. Ко је куповао оно што му нетреба, тај је после продавао и оно што му треба. Ако је у невољу и у сиротињу, понизно се да молака друге да му подрже душу. Они које је он частио, беже сад од њега као ђаво од крста. Пропао је са женом и децом ко његов нико. Неки га жале али не помажу, неки му се свете те веле; како је дробио нек онако и куса.

Ко хоће да разумно руководи своју домаћу економију, да наметно држи кућу своју, тај ваља да има ово двоје на уму: да ради и да штеди. Са поштеним радом, било да ради земљу, било да тера занат, било да води трговину или да обавља каквог звање, заслужује човек онолико, колико му је нужно за живот. Али када човек нађи и како ће трошити своју привреду, онда се може да удеси тако, да подмири своје праве потребе и да му увек по нешто остане сувишка. Са тим сувишком у стању је човек увек да себи и својима уљепша живот, а осигуран је да неће кубурити и скомрачити, ако нађе каква невоља и незгода, коју није могао да предвиди.

По овоме што рекох, разумна домаћа економија је врлина, која треба да цвета у свакој кући, раскоши и разметање је порок кога треба да се клони свака кућа, ако је рада да опстане и да напредује. Да ова врлина процвета у свакој српској кући, то је прва и најпрча брига сваког домаћина и домаћице.

Благо кући где је родитељска љубав напрама деци својој пречла нежном бригом, да се деца ваљано одране, да се као што ваља васпитају, и да се упуте на честит пут живота. Родитељи који љубе пород свој, не могу а да се не брину за његову срећу и напредак. Милина је то и за њих, када су децу добро упутили, када су их оснажили за тежак пут живота њиховог знањем и умењем. Иде време носи бреме. И родитељска влас оседи, рука клоне, нада око, малакше тело и благо оном који је своју децу добро васпитао; она ће му бити сада у старости и немоћи слатка потпора и утеха. Нежна рука њихова склопиће им очи, када већ дође време, да се прашатају са свим светом.

И опет је много родитеља који не осећају ову дивну врлину у своме срцу. Многи не љубе децу своју, они их само милују и мазе. Многима су деца само тога ради, да они врше на њима своју власт, своје ћуди, да им деца гове њиховој сујети, да им буду луткe и играчке у часовима, кад им је дуго време. Домаћин знаде како се тимаре коњи, волови и друга стока, домаћица знаде како се негује биље у башти, како се одржује кокош и друга живина —

а обоје не налазу за вредно да науче и да се дају научити, како се одхрањују, како се васпитавају деца. Свако то мисли да то иде само по себи и да то и не треба знати и умети. Отуда је толико хрђаво васпитане деце и узалуд се после кука за блудним сином и несретном кћери, за наго се родитељи туже на њихову црну неблагодарност — свему је томе узрок да родитељи нису љубили децу своју, јер да су их у истину љубили, старали би се и да их честито васпитају.

Где се муж и жена воду ту се и слажу, а где се слажу, ту се из те међусобне љубави роди живот међу њима, који годи и прија целој породици, те она цвета и напредује. Кад су муж и жена у љубави мили им се и њихова кућа, ретко избијају из ње, труде се и пазе да је у свему унапреде и добро управљају, старају се да им се деца добро васпитају, настојавају да им млађи у кући верно и вредно врше поверени им посао, клоне се нереда, избегавају излишне трошкове, не расипају, хватају крај с крајем, штеде и остављају на страну а са свега тога из дана у дан боље стоје, чувени су, виђени су, признати су. На жалост бива и тога, да кад је и момак на женидбу и девојка на удају не гледе на то, да ли су једно другом слика и прилика, не есапе да није шала век вековати, него заслепе око спољних ствари, око лепа лица, око пуне кесе. Не мотре на то, да ли ће се у нарави подударати и слагати, не познају се пре нег што се венчају, него се узму онако на сумње. У животу не бива као у сватовима, у колу, на забавама и весељу. У животу има много озбиљних дана. Кад се већ посрче медена ракија на настане озбиљно живљење, дођу муж и жена мало по мало до увиђења, да је наишао враг на ђавола. Нису се узели што су се волели. Он је охладнео, њојзи је свеједно. Испрва се не разуму. Почне једно другом да претовара а за мало на падне и која опорија.

Отуда се изљеже неслога и инат а после и хрђав живот. Наскоро осете то и деца а не сакри се то ни пред млађима у кући. Деца и слуге уобичаје хрђаве наваде, свако у кући расина, плачка и граби себи; што падне прихода то плане као на ватри. Кад недостане — удри узајмај. Дуг је зао дуг а вересија гола шија. — Мужу је кућа сва црна, механа и кафана су му уточиште, вино и карта разбибрига. Жена дере такође у страну. Образ и поштење под ноге па аљку на батаљку. Беже једно од друго, кад се састану удри у инат а често једно другом у косе. Кад већ догрди оно хајд на конзисторију, троши на парницу и на равенчавање, кућа је пала, породица је пропала. Два богаља изродиште читав низ богаљева и патника. Из таког хрђавог живота ако и не дође до распуста обично бива то, да се красни муж спаја са каквим туђим женским чељадетом а и Дора наће себи Мартина, те тако обоје метнув образа под ноге, изложе себе јавноме руглу, па их напослетку презиру и пљују њихова рођена деца.

У честитој кући, где се родитељи воле и децу своју добро настављају, ту и деца љубе родитеље своје, јер им нежност, којом су се они од колевке старали за њих, улева љубави и поштовања и деца осећају да су дужна, да врате родитељима све оно што су им они чинили. Из тога се после рађа то, да су деца послушна родитељима својима и кад они остаре и изнемогну.

На међусобној слози и љубави браће и сестара, својте и родбине у кући почива задовољство, мир и снага породице. Сложна браћа кућу куће а несложна је обарају. Сложна браћа и сестре љубећи једно другог потпомажу једно другог, па је онда свакоме и свима добро. Где није слоге међу браћом, ту није ни ни благослова а ни напретка. Млога је наша кућа пала и пропала што се браћа нису лепо слагала, него су устала један на другога као крвни непријатељи. Не треба никада да заборавимо причу о оном оцу, који је на самртној постељи сазвао децу своју око себе па им је редом пружао сноп прутова да га преломе. И кад га нико од деце не мога да преломи, раздреши он сноп, и прекрха један по један све прутове без по муке. Ево видите рекао им је умирући, ако сте сложни нико вам не нахуди, слогом сте јаки, као што је и прут у снопу јак, а одвојитеј се једно од другога, крхаће вас, ломиће вас као ништа.

И тако смо ето видели да кућа у којој се разумно ради и мудро штеди, у којој родитељи љубе децу своју, у којој се муж и жена воду, у којој деца љубе и поштују своје родитеље, у којој су и међусобно сложни и погодни — та мора са тих врлина цветати и напредовати.

О ВАСПИТАЊУ.

Једна шкодљива навика.

Децу одгајати и васпитати није тако лако, као што многи мисле, и кад би људи о том били сасвим уверени, онда се не би свако начао у васпитање деце. Али на жалост бива у животу баш напротив, јер сваки мисли, да је кадар учинити, што ће будућем човеку бити од користи, па вели: „Кад је мој баба мене знао васпитати, ваљда нисам ни ја луђи од њега. Ево ме, на шта ми фали? Нека буду и моја деца као ја, на доста је. А што ти научењаци тамо пишу по књигама, како треба децу васпитати, то ја не читам, јер ја то све знам боље него они.“ Тако ћемо чути, где многи говоре и мисле; па тим начином ограде се они за навек видом и запуше уши према свима наукама и терају ствар по старом.

Кад само помислимо, колико се човек мора да мучи, док одрани какав цвет, или какву животињу. Како ли се то брине, чува, негује, како се то пази на ветрове, тучу, мраз, јаке кише и т. д., само да не шкоди биљкама! А код детета? Многи та пусте, што но реч, као тикву низ воду, па шта му бог да. Али онако

се и проће. Мисле, кад су дали дете у школу, да су онда све учинили. Али се луто варају. Школа тек нешто може учинити, јер дете најмање времена проводи у њој. Већ кућа она има најглавнији посао, и код кућевног васпитања се очекује. О томе треба једанпут за свагда да су људи уверени. А кућевно васпитање биће само онда ваљано ако се пази на оно, што нам наука и искуство казују. А кад је кућевно васпитање тако удешено, кад наука овлада, онда се тубе све предрасуде и рђаве навике, које, и ако се у први мах чине невнатне, од таковик су заманших последица, да човек чисто не би веровао.

Таковик рђавих и шкодљивих навика набићемо у нашега света сијасет; но ми смо наумили, да овом приликом коју рекнемо само о једној таквој навици, а то је како се плаше деца аветињама, вештицама и другим којекаковим будалаштинама и празноверицама.

Чудимо се, што су гдекоји људи плашљиви, неодважни. Та није ни чудо, када су их још као децу, дакле у најважнијим годинама, непрестано застрашавали којекаквим бесмисленим стварима, приповедајући им о вештицама, вилама, духовима, мртвацима како вијају жене, и т. д. То обично чине слуге и слушкиње, дадиље, и доиље, бабе и несмислене матере, па и не помишљају, како тиме млађану дечију душу упропашћују. Свако дете себи више уображава него одрастан човек, као што сви знамо, па с тога се сада као зрели људи и смејемо многом којечему, што смо као деца слушали и веровали. Мало дете свака и најмања ствар занима, а да камо ли тек страшне и необичне ствари.

Помислимо само, када баба или дадиља у вече па још у мраку приповеда скупљеној деци како је вештица узјашила овог и оног човека, па га је злостављала; или како је чича Пера наишао у поноћ преко раскршћа на видио виле где играју; а прид Ћира идући — наравно мало весео — у исто доба поред гробља, онајно на гробу мртваца у белом покрову па узјашио на заклопац од сандука. Треба онда посматрати кукавну децу како пола мртва од страха збију се у гомилу и прильубе се уз ту сулудасту прикапалицу, верујући јој све на длаку. Многе дадиље и несмотрене матере имају обичај, кад им деца неће у вече да заспе, да их плаше разним страшилима, као чичама, гвоздењаубама, вукодлацима и вампирима; лупају рукама у врата, ормане и прозоре, вичући: „Ево чиче да те носи, ако не ћеш бити миран, или ако не ћеш спавати.“ и т. д. Други се опет преобуку у страшне аљине, па онда мумлајући или ричући улазе у собу те плаше кукавну децу. Могли би нарећати вазда таковик људи и врло шкодљивих навика; али на што, кад ће их се свако умети сетити из свога детињства. Но што је још најгоре, има зрелих, иначе паметних људи, који се не стиде приповедати опет зрелим људима, како су то и то видили. Тако се писац ових редака сећа једног чиновника, који му је сасвим озбиљно приповедао, како је ноћу спавао у соби; кад ал уједанпут чује, где нешто по соби ходи као у папучама, па дође до његовог кревета. Он се престрави, па ни жив. Најпосле упали свећу, гледа, нема ништа. Легне опет у кревет. Опет се понови исти ход. Но он од тешка страха није ствар даље истраживао, већ се одма сутра дан исели из стана. Наравно, да сам му изразио моје сажалење, да се он зрео човек, а к томе још ловац, могао тако уплашити. Сећам се, да је лане у неким немачким новинама стајала приповетка о некој аветињи, што се показала једном човеку у Италији и то сасвим на тај начин, као и том чиновнику, али је још у толико страшније било, што је иста аветиња, чим је човек упалио свећу, исту угасила. После се показало, да је та аветиња била — совељуга, која је ноћу улетила у мрачну собу, јер је исти човек лети преко ноћ држао прозоре отворене.

Кад дакле човек таке ствари још од детињства слуша, а нема никога, ко би му доказао да су то саме обмане, измишљотине и лажи, онда се наравно не треба чудити, што се празноверица не може да утамани. Прости људи, који не познају душевне силе, незнају, шта све себи човек може да уобрази и уврти, па би дали живот, да је доиста онако, као што говоре. Али зна се да свако зашто, има своје зато. Простим неизображени људи немају ни појма о томе, да човек може имати разних болести у мозгу, у живцима, у крви, које причињавају, те се неким људима на јави и у сну којешта привиђа. То је наука већ одавно на чисто доказала и о томе их лекари најбоље могу поучити. Та узимимо само човека у врућици, у јакој грозници, у лудилу, у пијанству. Шта он све онда не види, и то тако, као да је збиља!? А такве мозгане и живчане болести могу се излећи из разних узрока, међу које спадају и онакове будалаште приповетке из малоће, које мозак и живце, једном речи, човечији дух тако узбуде и раздраже, да му се после којешта привиђа, ма да се он поред свега тога иначе сасвим здрав осећа. Но као што рекосмо, наука је о томе сасвим на чисто и већ читаве су књиге о том предмету написане. Само ћемо да приповедимо један случај. Неки иначе здрав човек, чим би заспао, таки би сањао, да га бикови вијају; он се пробуди и то свагда у великом страху. Кад је после умро отворе му главу и нађу на мозгу као неки чир од крви; и то је био узрок, што му је оне снове причињавао. Поред тога треба знати, да се додуше некима појавише аветиње, али то нису биле аветиње, већ прави људи, који су из шпекулације и нитковлука друге невеште и слабе људе плашили и варали, само да дођу до своје непоштене цели. На онда морамо још и то споменути, да се таке преваре са духовима и аветима дају врло лако и вешто извести са физикалним спра-

вама, за које прости људи не знају и тако лако заблуде; а варалице којекакве и непоштењаци беру отуд хасну.

Као што рекосмо, свашта мора имати свога узрока, треба га само тражити; а и кад се кадшто деси, да га не можемо одма да нађемо, имајмо увек на уму, да га мора бити, и да ће му сеући у траг, а пре а после, и често сасвим случајно.

Да би се дакле деца онако одгајала и васпитала као што ваше здрав разум и природни закони, пре света је нужно да се сасвим престане деци приповедати о будалаштинама и којекаквим празноверицама, које дечији и онако слаб дух помрачују и збуњују; да им се никад не спомиње, да се икад о томе и приповедало. Већ децу треба забављати лепим моралним приповедницама, било из повестнице, било из обичног живота, и баснама из животињског царства; особито им треба простим и разумљивим начином тумачити природу и њене најобичније појаве, као: ветар, олујину, грмљавину, севање, кишу, тучу, снег и т. д. па им разјаснити узроке. Ако видимо, да се деца уплаше од какве изненадне луке или иначе каквог необичног шушња, треба им одма растумачити узрок, па ако је могуће, одвести их на место, да се сами уверс, да им је страх био узалудан. Треба навикавати децу, да остану у вече у соби без свеће, да се не боје мрака, као што опажамо код деце, те отуд бива, да не смеју у вече без свеће да иђу из једне собе у другу, па још као одраслији не смеју да спавају сами у соби.

А да би родитељи и сви они, којима се деца поверавају на васпитање и на чување, такове ствари разумели, треба да се држе и марљиво читају књиге и листови, који доносе разне поуке о стварима које споменусмо, па ће се поред пажљивог посматрања сваки лако моћи уверити, да вештица, аветиња, разних духова, и како се све те глупости зову, нити има, нити их је икада било, нит их у опште може бити, јер би то било неприродно, а штогод је неприродно, не може постојати (н. пр. мртав човек да ходи и говори и т. д.) Тако ће се разагнати онај густи мрак, који обузима човечије духове, и људе из пукога незнања и глупости одводи на странпутицу и у несрећу увлачује. Нека дакле за навек мутна вода носи свеђаволе, виле и вештице, бауке, гвоздензубе, вампире и вукодлаке, те бесмислене породе узбуђене и надражене човечије душе и нека пред светлошћу науке ишчезну све те аветиње, као што нестаје мрака, кад са истока сине јарко сунце.

* * *

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

I. Први поглед на звездано небо.

Је ли драги пријатељу, да је природа — чудна, пуна смисла књига, која стоп широм отворена пред нама и у којој ми сви можемо да читамо; али у исто је доба и таман рудник, који скрива у својим гојним недрима огромна сакровишта, о којима човек ни сањати не може. Разумети ту књигу, знати та сокровишта могу упоредо мало њих. С тога ваља да учимо, да можемо и ми разумети како ваља ту књигу, да и ми знамо та богата сокровишта — да не останемо слепи код очију.

На и ми смо ево наумили да „Сликама из природе“ износимо поштованим читаоцима „Гл. Народа“ низ поучљивих и занимљивих чланака из природних наука. Ми их намењујемо нарочито нашој омладини од 7 — 14 година, која и онако нема ваљаних популарних књижица из природних наука за своје почетно, управ рећи основно образовање. Знање природних наука свакоме је од преке потребе, а нарочито нама — као кора хлеба. Без знања природних наука не ћемо моћи ни за недаљ у напред се маћи, А како у нашој књижевности нема готово никаквих преведених капиталних списа (за одраслије) или што има, могли бисмо их на прстима избројати, а о оригиналима не треба ни зборити, зар ће моћи оваки популарни чланци колико толико попунити ону празнину, која се јако осећа у нашој књижевности. Науке у опште, а природне науке нарочито имају ту дивну сврху, да уздигну и узвисе ниво човечанског и друштвеног живота, који стоп у тако честом празноликом одношају са природом, и ако оне промаше ту сврху, онда ће то рећи да су промашиле и своју праву цел. То су признали и највећи умови нашега доба, који се с правом за прваке у науци узимају, као што су Хекел, Хелмхолц, Дибоа Рајмонд, Бихнер, Тојндал и многи други. Отуд се и тумачи оно њихово ревносно заузимање да предају својој публици у што може бити популарнијем облику опште резултате, које су добили специјалним научним трудом. —

Заиста у природи нема предмета, који у човеку већма потстиче дивљење и чуђење, него ли што је звездано небо. Када се и последње луче залазећег сунца скрију иза планинских врхунаца, а китњасте долине са њиховим убавим шареницом заодене црна сен — ноћ онда се осне дубоко плаветнило небеско небројеним звездама, — небеским телима. Човек нема речи, које би могле да изразе дивоту и сјајност њихову. Он накако и нехотице погледа на њих; а они опет у вечно младом сјају, у тихом, торжественом спокојству мирно броде над њим, баш као да их се ни најмање не тиче земља и људи на њоји. Човек осећа као да га нека чаробна веза везује са овим светлим телима; груди му се бурно надимају, а дух му се губи у безконачности.

Ну то неје доста човеку. Он хоће нешто више. Он хоће да прочита огњевит натпис на небесном своду, хоће да продре у дубину стварања и да протумачи себи језгру тих светова, што се онако небројене осуле, по небу. Он хоће да зна шта су управ ти светови, из чега ли се састоје, нашто ли су, да ли само рад

лепоте, да поублаже ноћну тмину, у ком одношају стоје они једно с другим. Све то он хоће да сазна.

Па једва пренувши се од слатких машта, у којима му је дубоко потонуо поглед на звездано небо, он сад тек почиње да посматра, упоређује, проучава. И одо тог тренута зачеће се у њему астрономска наука.

Хајд' да узмемо да је једног од вас случајно затекла ведра летња ноћ на сред поља.

На је ли млади пријатељу, што видиш? Око себе — пријатну, топлу, ноћ, над собом небо се небројеним светлим телима — звездама. Је ли да Ћети небо изгледати као необично широк плавичаст свод, и да се ослања на крајње тачке нашег видокруга. Чисто би помислио — хе, да се сад тамо ко год деси би та заиста руком дохватио; на онда, као да су на средини те огромне полукугле приденуте звезде, би рекао прави златни карамфили. Па једне од њих имају тако јак сјај, да им нема равног на земљи. Друге пак сјају више скромнијом, тишом светлошћу, — немају тако силне зраке као оно прве. А неке пак, а таквих је већина, сјају са кудбамо слабијом светлошћу, па све ако и још можемо видети. Напокон, из невероватне далине небесне са највећег дела тих светова долази нам тек само веома бледо светлуцање.

С тога дакле, можемо да узмемо, да нису звезде на небу разређене као на каквом заравњу, него редимице, једне даље, друге опет ближе. А који од вас има, што но наша песма вели „соколово око," он Ће свакако видети да и звездана боја, или боље рећи њихова светлост није код свију подједнака. Истина бог, да махом звезде светле белом или жутом светлошћу, ну припазите мало боље на њих, и ви Ћете видети да неке од њих сијају црвенкастим, неке опет плавичастим, златним и најзад зеленим лучама. На онда шта Ћете још видети? Свакако чини Ће вам се, као да су те звезде разбацане по небу, онако на дохват, без икаквог реда; чини Ће вам се, е су једне сасма усамљене, друге опет да су се искупиле у гомиле — групе, — а на једном делу неба, тако званој кумовској слами има их тако много, и тако у близо стоје једна до друге, — чини вам се да је каква чврста маса, која је као какав широк, светао појас опасао вас небесни свод.

Вами се, дабоме, чини спочетка кад погледате на звездано небо, да је оно савршено мирно и непокретно. Е, а ко би се у томе сумњао? рећи Ћете. Ну да видите, наука је са свим противно доказала. Она је доказала, да је то само оптичка обмана. А да вам то докажемо, што мало час споменусмо, ево Ћемо навести најпростији доказ. Ако тачно запазите на земљи ма какав предмет, узмимо на прилику врхунац какве планине, или какво високо дрво, врх какве куће, а над коима Ће сијати каква звездица. Сад, врните се истом предмету након четврт сахата и ви Ћете видети да је се она звездица нешто мало измакла од онога предмета, и то, — у правцу с истока на запад. Баш као, но и сунце, које се рађа, обави свој пут по небу и залази, исто тако и вас небесни скуп звезда рађа се на источном хоризонту, мирно и правилно иде преко неба, и најзад спушта се на западу; и тада их више не видимо, оне су су сакриле иза хоризонта — видокруга —. На и сутра на ноћ оне Ће се на истом месту источног небеског свода и опет показати, и то, у исти сахат и шта више у истом Ће реду обавити свој обични пут. Брло је природно да Ћете помислити, е су се сакриле испод земље док их опет не видимо. Та ето рекли бисмо, да се и сунце, месец и звезде за двадесет и четири сахата обрну око земље с истока на запад, и да се притоме обртању њихов узајамни одношај ни најмање није променуо.

Ну при даљем и пажљивијем посматрању, ви Ћете видети да има изнимак у том општем току звезда. Пре свега, ви Ћете видети да неке масе звезда северног небесног свода скрећу у том одношају. У нашем покрајинама ове звезде нити кад залазе нити се нак рађају, него изједна описују над хоризонтом кругове, тако да се виде час више а час ниже, час опет у страну од извесне тачке, која остаје кроз целу годину непромењива. Сад ако хоћете да се упознате с небом како ваља, онда треба добро да запамтите ту тачку, и она је средокраћа — центар — око које се обрћу на први поглед све звезде. А што су оне ближе тој средокраћи, тим су мањи кругови, које оне око ње описују; што су пак оне даље, то су и кругови већи. Ту важну тачку крстили су научњаци именом: северног светског полуса. Тај се полус означава једном светлом звездом средње величине, која се находи врло близу од њега и описује око њега необично симпшне кругове, тако, да их голим оком ни видети не можемо. Ту звезду зову поларном звездом А ћу можете овако познати: ако погледате на северни небесни свод, прво Ће вам пасти у очи седам јарких звезда, који састављају тако звано сазвеђије великог медведа или кола. Продужите мислимице линију кроз две задње звезде тога сазвеђија, — које тако рећи изгледају као точкови тих кола, — к средини северног неба и продужите је у истом правцу све даље, и ви Ћете напокон сусрести поларну звезду. Она се у осталом и по томе лако даје познати, што близу ње нема ни једне друге звезде, која би се могла с њоме да надмеће у сјајности.

Покретање звезда, које се обрћу око северног пола, и које нигда не залазе, даје нам повода да одлучимо, да и оне звезде које на наше очи рађају се и залазе, да и оне описују такве кругове, ну да се део тих кругова, који звезде обаве од времена заласка па до изласка, скривају се нашег погледа за хоризонтом. Исто тако ми предпостављамо, да према северном полу лежи друга непокретна тачка на јужном небу, око које се тако исто обрће известан део звезда, а који се ни-

ада не рађају на нашем хоризонту, но који се истом у јужним покрајнама виде. Тако најзад можемо узети, да се цела половина небеснога свода изједна находи ван нашега хоризонта, а да видимо само другу половину његову. Па онда, да небесни свод није полукруг, као што нам се чини, него цела, празна кугла, која обухвата у се земни глобус.

Други је изнимак из општег правила о току звезда овај: има сразмерно мали број небесних тела — звезда, које тако исто следе општем кретању, који се обавља на небесном своду, и свакодневно описују около земље круг од истока на запад. Ну при том оне свршују поред тога још једно особито кретање, и то напротив са запада на исток. Јел' те да је то само противноложно кретање? То кретање најлакше можете да запазите на месецу. Ако, на прилику, погледате на месец и запазите његов положај поред каквегод звезде, онда ћете свакако видети, пошто мине један сахат, да је месец нешто мало удално о до те звезде, и то још правце на исток. А за двадесет и четири сахата биће растојање, на које се он одмакао, тако велико, да ће он родити се на небу за читав сахат касније од оне звезде, поред које је прошле ноћи стојао.

То постепено удаљавање, од прве тачке његовог стојања, продужава се. Кроз четрнаест дана почеће поново да се приближава звезди са запада, а за још четрнаест дана са свим ће јој се приближити. Ето видите, на тај начин месец сврши за четири недеље пут преко свог неба и приђе ток свију звезда.

Слично кретање свршује и сунце, и још неколико других небесних тела, али само у разне, много веће рокове. Они се такође потпређу преко свог небесног свода са запада на исток мимо осталих звезда, које се чине да су непокретне. По томе их називамо планетама, док међу тим остале звезде, које изгледају да су приковане за небо, зову се непокретнице. —

Ми не можемо погледом да одредимо растојање, т. ј. колико су звезде далеко од нас. С тога нам се и чине да су све подједнако далеко, ни једна ближе ни друга даље; а наше небо изгледа нам као какав гороставан свод, а на унутарњој му површини приковане звезде. Да, још нам ваља додати и то: небесни свод изгледа нам да није баш потпуно правилан полушар, него да је нешто мало стиљен, — али то је само оптичка обмана. Због тога нам се чини да су сунце и месец много већи, кад стоје близу хоризонта, него ли кад стоје на врху. Исто тако, ако запазимо растојање између двеју звезда, оно ће нам се учинити, да је се то растојање увећало и да су се звезде одмакле једна од друге, кад се приближе хоризонту.

А сад до прве прилике,

(Не Шлецеру.)

Л. Ивковић

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

45. Болести на шљивама и трешњама. О болестима које се у новијем добу указују на шљивама и на трешњама пише Др. Радић у „Тежаку:“

„До сада су се воћари у опште тужили, да им трешње одвећ рано гину и крљаве, а сада се исто тако туже и на шљиве. Нико незна шта је томе узрок. — И ја сам ту болест пре више година пак до данас непрестано проматрао на трешњевим и вишњевим дрвима и на жалост поче све већма да се распространава, те воћари трпе грдне штете.

Колико се ја опоменьем спазио сам ту болест у мом воћњаку године 1865. и онда је у оном пределу било влажно и неностојано пролеће — час хладније, час опет сувише топло. Што се тиче појава и први знакова те болести, то сам дознао, да су се моја проматрања слагала и са доказима најзвернији баштована којима сам их приповедао.

Ова се болест у казује искључиво скоро само месеца моја и јуна а понајвише онда, кад цвет опадне и као род се заметне; или онда, кад воће рудити почне.

Ситне пригазте пегице на лишћу и роду, као да је каква отровна роса на њи пала, први су знаци и појави те болести. Ове се пегице за кратко време увеличају, чисто гору, оспу се по целоме роду, отуда попостане она фина и нежна кожица сасвим груба и дебела, отров продре чак до коштице, а род зазрњави и опадне пре но што сазре, или остане још како тако на петељци, сазре, али нити има правог свог изгледа, нит укуса, и неможе дуже да се држи, јер труне.

На листу се пак ова болест брже развија. Лишће изгуби право зеленило, пожути и чешће је обасуто неким црвеним прљама. Исто се тако и овде оне пегице увеличају, изгору лист, који мало по мало почне да опада. Ова се болест развија исправа од одозго средини идући, тако, да с поља и горе дрво сасвим здраво остане. Ако се болест ова на воћки јако развије, онда дрво изгледа, као да си га од озго па на више попрскао лучавком („шатвосером“) или да си испод њега ватру наложијо пак га сагорео.

Како ово видиш, знај, да од те воћке нема ништа више! Истина, да се још ни један случај догодио није, да је којод кусањем овога воћа оболео, или од њ умрло, али тек мора за човека шкодљиво бити, кад оваково оболело воће једе, пак га зато ни продати не можеш. И ту ти је већ довољно штете, а ова је још већа, кад ту и дрво болује, које си тешком муком подигао и одранио.

Искусни воћари тражиће исправа узрок и постанак ове болести у земљи, у неким бубицама, или у старости дрвета, ал на сваки начин без икаква основа.

Ако би човек на појаву те болести која се увек у једно исто доба указује, гледао, што увек бива кад

је пролеће непостојано, онда би баш морао тврдити да је само време свему томе узрок. Ја држим да ћу право имати ако тврдим, да ова болест исто тако постаје, као и абрчкавање лишћа на кромпиру, медљика на усеву итд. т. ј. наглом променом ладноће и топлоте онда, кад сокови у биљу највећма раде. То ме уверава још већма и то, што се та болест само онда указује, кад је пролеће одвише влажно

Највећма се ова болест указује на здравим и бујно растећим дрвима. Укажели се ова болест четће и јако, онда ћеш приметити да оболело грање изумре, у средини нестаје дрвета, губи тиме плодност, идуће се године покуњи, заостане у расту, од године до године му је грање све крхљавије и на послетку изумре.

Сва средства која се против те болести употребљавала, као: парање коре, подмлађивање круне, остане без икаква успеха. Употребљавање неки код њих дрва сумпор, те га посипање на дрво, као што оно посипају винову лозу кад болује; ал нисам још чуо ни од кога, да је то сумпорење где војкама помогло.

По мом доста приличном искуству, још би нам то једино остало да урадимо, да изаберемо врсте трешања и шљива, пак онда да изаберемо положај и земљу, где ћемо их усадити.

Мени се та болес указиваше на раним жутим трешњама; дакле на ове треба пазити.

Ако хоћеш да ти трешња добро успева, не смеш је усадити на високом брду. Равница је за њу најбоља.

Влажна земља није узрок тој болести, али је страшно потхрањава. То нека нам је миг, да трешњу и шљиву само у добру суву земљу усадимо, јер особито трешња не воле влажну земљу ни најмање."

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Н. Саду 26 маја. Са непогоде времена страдали су до сада Вршац и Белацрква од краса. У очи Константина и Јелене пушила се сва Фрушка својим облацима, који беху пуни леда. Лед је тај пообџо као што се чује карловачке, пршке и букевачке винограде, усеве у ковиљском риту. Бујица је начинила штете по Бечеју и по Каменици. Грозне кише задњих дана починиле су силне штете оборено реници. Из Баната се хвале да рђа отпада са оним пшеничним листом, који је попала, корен и стабло су здрави те се надају да ће жетва бити више него средња.

Житна радња. На пештанској пијаци слаби су доводи те је рана скочила са 10 — 15 повч. Пшеница је од 81 *Фл.* 7 *н.* 75. 79½ *Фл.* 7 *н.* 80. Стоплебеоградска 83 *Фл.* 8 *н.* 83 *н.* 82½ *Фл.* 7 *н.* 90 *н.* Раж 78 — 80 *Фл.* по 4 *н.* 60 *н.* кукуруз банатски 3 *н.* 45. 3 *н* 50 *Фл.* 1. *н.* 80 *н.* Промет слаб.

(Извештај Петра Узелца.) **Трст** 20 маја. Поводом мали стоваришта, и поводом извештаја о неповољном стању усева у равним крајевима, и највеће поводом неизвесности у новчаном течају, цене у пшеници све то чврше бивају, и на њимаку прошле седмице примећено на више пођоше, а данас се још чврше држе, и сви су изгледи, да ће још на више поћи, као што и данас већ рачунерно 30—50 нов. више тражс.

У кукурузу, за пркос што знатни послова нема, то се цене чврше држе, као што су и сви послови од прошле седмице с повишеним ценама учињени. Стоваришта су доста незнатна, а и доводи ништају.

ПОДЛИСТАК.

ШТА НАРАДИ СЛАВИНА!

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА.

Написао Панта Поповић.

(Свршетак.)

Бирташ донесе.

У паприкашу беше више паприке него делова а и со канда је од шверцера купљена или је какав ешкут граничарски род бирташиши.

— Аха то је рацки паприкаш, слади се чика Ловрa, који је већ заборавио на штету. Дед донеси још једну порцију печене рибе.

И риба није лошија од паприкаша. Слана је као што ваља а и напрена. Изгледа као да је у турски џиџ замотана тако се црвени. Други би човек морао стругати паприку и со више али: за тим се тек добро пије вино, рекао је чика Ловрa.

— Дед сад још једну добра црна, масан ти је шаран да се неочемерим, па да ватам, да одлазим.

Појео је чика Ловрa рибу, ухватио коње у кола и сео на отишо. Бирташ му је сам за шешир цедуљу заденуо, да га незауставе на капији.

Кад је дошао чика Ловрa на капију заустави га капицијa.

— Цедуљу хеј, куд гледаш! чика Ловрa није гледао ни куд већ је дремао.

— Госпо-му таше, трже се чика Ловрa, та ја сам заборавио цедуљу, хо де би ја цедуљу заборавио. Него знаш мани се ти прит Јошка цедуље ево тебе сексер па пусти ти мене с богом, и ту се стаде чика Ловрa пипати по џепу.

— Мани се ти сексера, мени треба цедуља, одговори му капицијa, који се бојао да ко нечује да чика Ловрa хоће да му да сексер, него ако ти немаш цедуље а ти окрећи на по њу.

Кад се хоће на капији без цедуље да се прође, онда се сексер држи у приправности па се већ на двадесет корачаји климне главом те капицијa прије колима ближе, па му се сексер тури у руку а он опет брзо метне у њу другу цедуљу, на пиљарице и грошињари што су на век на капији мисле да је он сад баш добио. Има бог ме мудријег света и од пиљарица и грошињара. То се тако ради кад је сексер у приправности, али чика Ловрa не може ни по сви џепови да га нађе а камо ли да га има у приправности, Већ је хтео на траг да окрене кад му капицијa за шеширом приметн цедуљу.

— О та ето ти пијана раго чела за клобуком а *ти* се не сећаш, рече и извади цедуљу.

— О та то није нико други метуо за шешир него бирташ, ала је то честит човек. Врло честит, то знаду и твоје банке чика Ловрo! —

— Хајд кеша! викну за тим чика Ловра и одпраши из вароши. Касао је у великом касу до барутане. Ту га је сан савладао. Он испусти кајасе а коњи пођу лагано.

— Стани чича; — понеси ме! повиче неки пешак, који је на леђи чутуру носио.

Чика Ловра тргне се, искриви, као оно гуске кад чују од горе глас диљских гусака, главу на ону страну од куд је пешак, погледи га испод очију, па ману главом и пратеже уздице. Коњи мало покасаше, а кад опазише, да су им уздице отпуштене они опет пођоше лагано. Међутим доспеше и до барутанска бирцуза и засташе пред врати бирташки. На то их је чика Ловра научио. Чика Ловра трже се и диже главу. У тај мах изиђе пред њега пешак с чутуром на леђи.

— Дај ту чутуру овамо промрмља кроз бркове, који се као прокисла настрешница опустили беху, чика Ловра.

— Како ти можеш искати од мене чутуру а нећеш да ме понесеш.

— Је ли пуна?

— Јесте.

— На здравли ми, па се товари тамо за моја леђа.

Пешак се попе. Путем су натезали обојица док је год трајало. Пешак привидно, јер у вину беше и бенџелука а чика Ловра баш за асну а и морао је кукавац кад је од оне печене рибе сваки час жеднео.

Ушли су већ у друм, који води у село чика Ловрино. Чика Ловра је све знао де су и куда иду док ни су дошли у жита. Ту је мало задремао и дао уздице пешаку а он се извриуо остраг у кола и заспо.

Дуго је чика Ловра спавао. Шта је и шта он напевао, да се пише више би изнело него вечити календар и опет кад се пробудио а сунце онде де га је кад је легао оставио, па опет он није онде де је легао. Легао је на кола а кад се пробудио а он лежи на сред ленције у житу. Пружио се на леђа па прекрстио руке. Поред њега наспрам уста му стоји бардак с ракиом а чело главе воштаница убодена у земљу. Сушти мртвац.

— Ej Боже, де сам ја, јаукно је чика Ловра, кад је све то опазио, — та ова није чисто самном.

Кад је мало себи дошао узео је свећу и бардак и у путио се своме селу. Пред селом сусретне се са попом, који изашао беше да на свежем ваздуху истера мамурлук, па да се приправи за поуштарије.

— Од куд ти сад са бардаком и воштаницом чика Ловро, та јуче је прошо свети Вартоломије.

— Та шта је прошо оче попо вратоломија, врат сломијо, прошо, ал прођоше и коњи и кола.

Па камо још жито!

— Ej тужан Ловро! ето ти шта наради твоја слатка славина!!!

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Руски цар Александар, престолонаследник и сви му велики Кнез Владимир са својим женама приспели су пре неки дан у великој пратњи у Беч. Његово Величанство наш краљ и велики војводи српски изишао је пред руског цар у Гензендорф пред Бечом, да га ту дочека. Кад је влак улазио у станицу пљуштала је киша а наш краљ је стајао гологлав, те је дочекао руског цара и шињме се срдачно руковао и трипут пољубио. У Бечу је дочек био сјајан, међу дочекивачима био је и приморски кнез Никола I. Руског цара предусрета двор наш са највећом усрдношћу и пажњом. Он станује у Шенбруну где су му онаки исти кревет спремили, као што је његов у Петрограду. Бечке и пештанске новине пишу врло одушевљено за пријатељство између Аустрије и Русије. Руски царевић посетио је кнеза Николу у „Хотел Ламу" и борадио је над пета више од по сата. Кнез га је испратио доле до кола и ту се с њиме срдачно руковао и опростио.

Кнеза Николу приморског дочекали су у Бечу као суверена т. ј. као владаоца независне земље. Новине бечке пишу услед тога новолно по хришћане у Турској и вели треба турску мрцину напустити.

ПОЗИВ

У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ."

Поштовани чланови задруге за српску народну штампарију овим се учтиво позивају у редовну годишњу скупштину задруге, која ће се држати у недељу $^{3}/_{15}$ јуна о. г. у 3 сата после подне у дворани „Матице Српске."

У случају ако се на ову скупштину не би 50 чланова искупило, онда ће се у смислу §. 20. задружних правила на три недеље дана доцније по ново сазвати скупштина, у којој ће присутни чланови без икаква даља обзира пуноважно моћи решавати о свима предметима, који су први пут на дневни ред стављени.

Ред предмета је овај:

1. Оверовљене присутних чланова.
2. Извештај о радњи и о рачунима.
3. Избор одбора за преглед рачуна.
5. Појединн предлози.
4. Допуна једне трећине управног одбора.
6. Избор одбора за оверовљење записника.

У Новом Саду, $^{8}/_{20}$ маја 1873. год.

Др. Стеван Павловић с. р.
председник задруге.

Др. Илија Вучетић с. р.
бележник задруге.

3—3

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 22. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 3. ЈУНА 1873. ГОДИНА III.

О РАЗУМНОМ ЖИВОТУ.

I. Шта је вегетаријанизам?

1. Сваки човек треба да се држи у животу неких начела, неких правила и да по њима свој живот удешава. Начела су само она добра, који се слажу с здравим разумом. Човек ваља само оно да ради, о чему га разум његов увери да је добро; он не треба ни у што да слепо верује. Такав човек, који разумно живи, може напредовати, усавршавати се; који пак слепо верује, тај ће остати увек на истоме ступњу, неће се с места макнути.

2. На којега начела ваља да се човек држи у животу? Он ваља да се држи овога начела: **да живи онако како његова природа захтева.** Човек ће само онда ваљано живети, ако природу у опште и своју посебну природу упозна, не ако се, када се увери о чему да је истина, по томе и владао буде. Разумно живи онај, који на себе пази док је здрав, који се влада по правилима науке о здрављу, а не о болестима. Ову науку треба сваки да зна а не само лекари, научњаци, болесници и т. д. Она нас најбоље чува од болести и баш је за болеснике нужна. Она треба да нам пређе у обичај, тако да се увек по њој владамо. **Само природа лечи.** Човек може само потпомагати природу. Вегетаријанизам учи, да се треба враћати природи, да се и лекари у болести треба к њој да врну, где је то, разуме се, можно.

3. Кад кажемо да се ваља природи враћати, да треба природно живети, то не треба узети, као да се ваља слепо за природом поводити: то само кажу незналице или они, који нас исмевају. **Природа се људска даје усавршавати али само на свој начин.** Као што је оно разумно, што је удешено по законима разума, тако је оно природно, што одговара законима људске природе, што је нормално. Већина разумног живота или **вегетаријанизам** је свесно извршавање свију оних правила по којима ваља да човек живи. Вегетаријанизам постала је од римске речи vegetus (вегетус) а то се рекло за онога, који је телом и духом здрав, бистар, снажан.

4. Овако свесно, по законима своје рођене природе треба да живи човек у свачему, не само у јелу и пићу. Јер ма како људи мислили о природи људској, то се ипак сви у томе слажу, да тело и душа у врло тесном међусобном односају стоје. Дакле и онај, који није уверен о томе, да у човеку има само једно биће, ипак ће морати допустити да има животних правила (дијететике) о телесном и душевном животу. Науку, која нас обучава о овом животу, зовемо ми вегетаријанизам.

5. Овој разумној вештини живљења противан је данашњи начин живљења, особито дијететика телесног живота, хране и одржавања.

У погледу хране и одржавања сви се у томе слажу, да треба бити умерен у множини средстава што хране и одржавају (квантитативна умереност) али не у томе не слажу каква средства да се употребљују (квалитативна умереност.) Упознавање природе (физиологија) захтева уздржавање од животинског јела, особито од убијене животиње; тако исто уздржавање од опијајућих и отровних ствари, н. пр. шпиритуоза: вина, пива, ракије итд.; зачина лекарских и других отрова.

Да би се човек одржао и развио, ваља да очврсне и да савлађује телесне нагоне. Већина природног живота учи нас вежбањем тела и његовањем коже врши ти правила живљења, и помаже нам да савлађујемо сполне нагоне, као у опште да **влада здрав дух у здравом телу.**

6. Може се дакле казати: вегетеријанизам је вештина здравога и разумног људског живота, извор и цветање индивидуалног (појединачког) и друштвеног спасења. Ма каквих побуда испрва поједини имао: ко се труди да у овом правцу и смислу свој живот уреди, тај је с нама, јер он ће осећати у себи дужност, да овим путем с нама даље тежи, ма се колико разликовали у споредним стварима. Пре свега ваља знати, да једење животиња већ од хиљаду година важи као повод свом другом погрешном мишљењу у овој ствари.

6. Сад ћемо да набројимо начела, којих се вегетаријанци у своме животу држе, да рекнемо, како они живе.

II. Како живе вегетаријанци?

Они сами о себи овако говоре:

1. Ми не убијамо никада животињу да би је потрошили и ништа не једемо, што долази од убијене животиње.

2. Наш насушни хлеб је сладак и састоји се из пшенице, кукуруза, ражи, јечма или зоби, које се прекрупи и испече, тако исто из проје, пиринча, грашка, пасуља, сочива, и т. д. Као споредно јело једемо сиреће воће у сваком облику, и зеље.

3. Ми се чувамо од свију јако дражећих зачина као: бибера, ђумбира, мушката, каранфића, бела лука слачице и т. д.

4. Ми ретко једнимо и пијемо мало. Шпиритуоза: пиво, вино, ликер, ракију, сирће, кафу, теј и тако даље не пијемо, него пијемо воду, плодове и сокове из плодова поменане с водом.

5. Ми избегавамо свако друго јако уживање, што живце затупљује, као: гадно пушење и жватање дувана, и шмркање бурмута.

6. Тело треба да је увек чисто и да је очврсло, пароћито кожа ваља да је у нормалном, здравом стању, јер то је услов здравом животу.

7. Ми живимо осим света другог и од ваздуха и бринемо се, да је овај увек свеж и здрав тамо, где станујемо, радимо а особито где спавамо.

8. Сунчана светлост је наш живот, за то је ми пуштамо у своје станове, да би ови били сува и ваздух у њима здрав.

9. Посао телесан и душеван нам је радост „ко рано леже и рано устаје никад се не каје". Ми тражимо здраве и корисне радње и волимо борбу, али само духовну противу празноверице и неприроде.

10. Умереност у свима стварима је услов успевању. Све што је претерано, неприродно је и будаласто.

11. Ми се чувамо од медицине, јер је она отровна и од свега што нам квари крв нашу.

12. На темељу телесног здравља сњујемо миздравље срца и душе, а срцем и душом владамо ми над телом, те тако ми много више уживамо, него ли присталице обичног крвавог начина живота.

(Свршиће се.)

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

2. Звезде непокретнице.

Ма како да је узвишен и величанствен појам о свотскоме склопу, кога нам даје знање сунчане системе са њезиним планетама, кометама и астероидима; све је то ништаво упоредо са безбројним чудесима, која нам открива дубљи поглед на свет непокретних звезда. У првом случају ми имамо пред собом само једно сунце с малим бројем небесних тела, која се око њега обрћу; у другом — видимо милијарде сунаца. На све и ако је тако страховито далеко сунце са његовим планетама, ал ако га успоредимо са небом и непокретницама, оно ће нам онда изгледати као мален остров посред широког недогледног океана.

Огромна већина светова, који светле на небу, долазе у ред непокретних звезда. То су тела, које се не блистају позајмљеном светлошћу, као што су планете и њихови пратиоци — трабанти — него се блистају као сунце — властитом светлошћу, и која леже далеко ван области нашег сунца. У седој старини називали су их непокретним звездама, јер су држали да оне не мењају своја места, него да стоје на небу чврсто и непокретно. Али се данас за извесно зна, да се и оне налазе у вечитом кретању; али нама се чини да се оне милијун пута спорије крећу него ли планете. То њихово кретање може се запазити у дуге периоде времена и помоћу најизврсинијих иструмената.

Голим оком можете одмах да распознате непокретницу од планете. Планете, као на прилику Јупитер, Сатурн, Марс, Венера, изгледају, особито кад су у близо, много веће и светлије, али светлост им је много спокојнија, те у њој можете врло лепо да разликујете боје. Још их је лакше познати помоћу телескопа, и у њему ћемо врло јасно видити њихов дијаметар и сву огруглину, стињену на полима. Ал' непокретне звезде видићемо савршено у другом облику. Оне сијају, особито кад су ведре ноћи, необичном светлошћу, мислите да све варнице лете из њих; и невешто око једва ли ће моћи разликовати боју код њих, ма да то неће тешко помоћу телескопа. На онда још ни до данас неје у њима запажен дијаметар, па све и при најгоростаснијем увеличавању, — на полу гиганског телескопа, оне остају просте математичке тачке без сваког протезања. Шта ваше у телескопу се њихови размери пре умањују, јер кад се сувише сјајне луче уклоне, а оне онда изгледају као оно од прилике мале светле тачкице, са мање или више светлим блеском.

И само због те разлике у блеску можемо да говоримо о већим и мањим непокретним звездама. У астрономији те звезде деле научењаци по степену светлости, на класе, и ту има сад звезде прве, друге, треће и до девете величине. Звезде прве величине оштро упадају у очи својом ванприродном светлошћу; остале изгледају све то мање и тамније, и ако ко нема ваљано око, он већ неће моћи видети ни звезду пете величине. Пре тога, све се је то распоређење основало дуго време на просто посматраше оком; али је у потоње доба Штајнгел, коме је наука тако много обвезана, предложио средство, да се праве измери и искаже у цифрама маса светлости, која достиже са једне звезде на земљу.

По најновијем мерењу држе:

Звезде	1.	величине	20,
„	2.	„	65,
„	3.	„	190,
„	4.	„	425.

звезде	5.	величине	1.100,
„	6.	„	3.200,
„	7.	„	13.000,
„	8.	„	40.000,
„	9.	„	142.000.

Али ми нашим голим оком можемо да видимо не више него само 5.000—5.800 звезда. Остале се могу само да виде кроз телескопе. Астрономи су их најмарљивије истраживали и које год с пронашли преносили су их у звездане каталоге и атласе.

Него немојте мислити, да горње цифре престављају вас број звезда— да их више нема. Не. Пажљиво око помоћу умереног телескопа, т. ј. који не увеличава баш богзна колико, произналази неколико милијуна звезда, а проучавајући небеске просторије помоћу највећих и најсилнијих телескопа види неброј звезда, тако да посматрачу чисто памет застане — он неје у стању да их изброји. Остаје цигло да се прибегне математичким рачунима и бар приближној оцени. Велики Вилем Хершел потрудио се да одреди број звезда помоћу својих најизврснијих справа — инструмената — и то само на једној пруги неба у 15° дужине и 2° ширине нашао је више од 50.000 звезда, које је још могао да види у пољу свога телескопа. У кумовској слами он вели, да има до 18,000,000 звезда. Сад ако узмемо, да се број звезда, који леже ван кумовске сламе, простире само до 12,000.000, онда ћемо добити суму непокретних звезда од 30,000.000.

Ова небесна тела разређена су редимице једно за другим, али и иза најудаљенијих њихових редова, снажни телескопи, из новијег доба, показује неко неодређено пламушање, — живи сведок, да се покрајине које наше око може да види, не подударају са покрајинама веселинским, и да ми можда видимо тек само ништаван делић целога.

Само је односно 9 непокретних звезда испало за руком до сеље, да се израчуни колико су далеко од земље. Та је даљина тако страховита, да ми просто немамо снаге да је измеримо. Ето на прилику, млађи Струве доказао је са великом вероватношћом, да су најсветлије звезде, које видимо на небу, далеко од земље бар милијун пута даље од сунца. На кад су ближе тако далеко од нас, ја каква ли мора бити она просторија, која нас дели од најудаљенијих? Ван свако је сумње да ма какву земну просторију узмемо и да је ма колико вам драго милијуна пута увеличамо, та нам просторија неће дати ама баш ни приближног појма о величини тога растојања. Тако је старији Хершел пронашао редове звезда, за које мисли да су далеко од земље **пет хиљада билијуна миља**, тако да би требало четири хиљада година да прохуји, на тек онда да досне светлост са њих на земљу.

На кад неможемо ништа готово поуздано да кажемо о растојању непокретних звезда од земље, — још мање можемо да одредимо њихову праву величину. За тај би нам посао био од преке нужде најпре измерен диаметар као год планета, — ну као што сам мало час казао, све оне без изнимка изгледају, па све и у најснажнијим телескопима, истом као светле тачке без протезања. Израчунало се, кад би сунце, та горостасна кугла, било на растојању колико најближа непокретна звезда т. ј. на четири билијуна миља, онда би оно било можда тек звездом пете величине.

Свакако је величина ових удаљених небесних тела веома различита. Много суверовато мања од нашег сунца, ал су за цело многа тела несравњено већа од нашег сунца; али смо још слабачки и нејаки да одредимо која су од њих већа а која ли мања. Једва ли ће бити нужно да напоменемо, да звезде прве величине не ваља узети, да су заиста највеће. Светла звезда која је односно ближе, може бити мања од једва видљене звездице млечнога пута, а која је далеко од нас на хиљаду билијуна миља: кад би нам последња била тако блиска као прва, онда би нам можда изгледала за сто или н. пр. хиљаду пута светлија од прве. Исто тако три звезде у појасу Ориона изгледају савршено подједнаке величине, али у самој ствари свакако није тако, с тога је да нам се чине, да су подједнаке величине, што неједнако одстоје од нас.

Што се тиче природних особина непокретних звезда, ту се сви астрономи слажу, да су то све самостална сунца, која се блистају својом властитом светлошћу. Милијун милијуна светова и живих створова обвезани су им за свој живот, светлост и неизмерне друге благодети. Тело, које би као планете сијало позајмљеном светлошћу, било би за нас на тако огромној даљини савршено тамно, ми га не би могли видети.

Још се поуздано зна, да су та небесна тела разнолика на спу меру, до у бесконачност. То доказује њихова разноликa боја. Не мојте мислити да се сва та тела блистају само белом или жутом светлошћу, — многа од њих блистају се свима бојама: наранџастом, зеленом, плавом, љубичастом, четиње пурпурном, гранатном и сумпоропепељастом. Али већина, готово половина, блистају се жућкастом светлошћу са слабим одблесцима и других боја. Беле звезде састављају готово пети део; наранџасте већ више, тако да на све остале боје долази не више него једна десетина од укупнога броја. Неке су звезде, рекли бисмо, промениле своју боју, тако на прилику Сиријус је пре два века блистао се црвеном светлошћу, а данас плавичасто-белом. Каквели су се то промене и преврати могли да догоде на тим светским телима, те су оне промениле своју боју? На онда имају ли *они* као и наше сунце планете, пратиоце и комете и друга тамна тела, која добијају од њих светлост? Да одговоримо на та питања. Како су непокретне звезде сунца као и наше што је, сва је прилика, да су многе од њих средокраће сунчаних система; али могу бити

сунца без планета, као што има планета без сапутника, и баш као што у нашој планетној системи Сатурно са својим прстеновима и месецима представља нам свет чуда, тако ваљда и у свету непознатих звезда, могу бити чуда о којима можда ни сањати не можемо.

(Шлецер.) **Л. Ивковић**

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Треће писмо.)

У Бечу о Духови.

Наше бечлије имају два душмана на свету, један је хрђаво време а други је њихова грабљивост. Док се дизала изложба, дотле су градили златне куле по ваздуху. Мислили су да ће им по света поврвити са пуним џеповима у наруча, па су се спремали на праву пљачку. Дође пролеће, отвори се изложба, недовршена, непотпуна, из облака удари киша, у бечку берзу упи гром. Бечлије погубише на спекулацији силне новце и кад пођоше да као домаћини гуле стране госте, гости се разбегоше. У неко доба увиђење да господском интковлуку нема берићета. Време је поделило, изложба је свршена и сад је опет у Бечу свачему цена, као што је увек била. Можеш потрошити хиљаде ако ти је дао Бог те ти се пресипа а можеш изићи ако си умерен и са приличним трошком на крај.

Но да поведем реч о изложби. У целини је дивна и огромна. Нећу вам данас да пишем ни о свечаностима, којима је дочекиван и испраћен руски господар. Он је данас већ отишао у купке. И наш црногорски соко, кнез Никола, који је од руског цара толико почаствован, вратио се дома на аустријском ратном броду. Хоћу да говорим о неким појединостима на изложби а учиће сам, па ћу те појединости да приказем нашим женскињама.

Женскиње које дођу на изложбу знам да ће прво да застану код оних златарских ормапова. Очи ће да им засену од толиког злата и драгог камења, што вреди на милионе. Али то је дело људских руку.

Њихово око заустaвиће се код дивних чипака из Белфије, што их плету нежне женске руке, оне ће се задивити тешкој свили из Лијона, да се затим још више чуде сјају кашмирских шалова из богате Индије. Добре домаћице загледаће у богате кућне намештаје, фини порцелан, и неброј оних ситних и крупних ствари које се увек допадају женскињу. Свака женскиња дивиће се за цело оној женској вештини, која је тако далеко дотерала, да се богато плаћа. То је уметнички рад од женске руке. У томе није ни једна земља надмашила исток, особито у стварима, које служе на унутарњи урес куће. Каквих је туде везених јастука, ћилимаца и чаршава, не можеш ока да скинеш с њих. Не знаш шта је ту дивније или мешавина у бојама или урес у цртежу. Која год везиља пажљиво разгледи те везове из Турске, Индије, Јапана и Кине та ће зацело зажелети, да се и сама усавршн у томе дивноме послу. Што је исток у шареном везу то је Француска и Швајцарска у белом. Већ даље не може игла дотерати.

Чим уђеш на јужну капију видићеш богати излог ћилимова славне фабрике Хасове и синова му. Ту ти је сваке врсте ћилимова, европских, источних, шарених персијских. Ту ти је ћилимова који се ткају, ту ти је и таких које плету и вежу девојачке руке.

Ова радиност служи донста тој фабрици на дику.

Персија је изложила сидесију дених ћилимова а исто тако и остали источни народи. Та ћилимови упадају свакоме у очи са богатих боја и лепе мешавине им. Чисто човек осећа оком, како се меко ходи, и одмара на таком ћилиму. Та се ћилимови не израђују по извесним вештацима, који би имали своје радионице за то. Израђују се по кућама где та вештина прелази са старијих на млађе, развија се у неброј разноликих врста а опет је у главноме једна и иста.

Према источним ћилимовима — ово не велим ја него људи који се разуму у том послу — пристају као најлепши српски ћилимови из Бачке, Баната и Срема. „Ти српски ћилимови“, — тако пише један вештак у једним знатним бечким новинама — „одликују се ванредним сјајом својих боја а врло су прости у цртама. Ни у једним се не уклапа више од седам боја, али како српске жене уму да разиђу те боје, а особито белу боју, то је дивота. У тих ћилимова остаје сјај им готово за увек. То је вештина равна оној у Индији али је у овога народа оригинална и самостална, те се не повија по модерној култури.“ То је лепа сведоџба нашим вредним женама, које нам ево ћилимима својим прослављене име у свету.

Русија стоји у том свом послу под персијским утицајем. Француска, Енглеска и Немачка не могу се баш хвалити својим ћилимовима на овој изложби.

ИЗ ПРИРОДЕ.

Још нешто о рђи.

Свуђе и на све стране разбира свет о рђи, која је ове године као зараза каква захватила сва широм поља и њиве, на све се стране пише и саветује о томе, шта ће и како ће ко тога да буде. Од свега, што се сада у разним листовима и новинама о рђи пише, мислимо да ће најбоље бити, ако читаоцима својим протумачимо речи једног немачког економа, који је за тридесет година проматрао сам на својој њиви, како и на који начин постаје рђа и еда ли јој се може стати на пут?

Он вели, да је виђао, да рђа постаје како у јесен, тако исто и у пролеће, у опште онда, кад се жито развија. Али ни у јесен ни у пролеће, кад је време постојано било, него увек онда, кад се време нагло и неправилно мењало; тако у јесен, кад су

били топли дани, а хладне ноћи, у пролеће пак, кад је на један пут после топлих дана дошао мраз или слана.

По њему може рђа бити и у сушним и у влажним годинама, у влажним зато више, што се време тада мења нагліе и неправилније. Кад је влажно, а запара, па не дува ветар, онда је то најзгоднije време за рђу, онда се она највећма шири по усеву, а кад сија сунце и дува ветар, онда застане рђа и не шири се даље. Дакле влага и запара прија рђи, а ветар и сунце не годи јој.

Рђа шкоди житу у томе, што пије сок биљци и поруши особито лишће, а кад лишће не ваља, онда не ваља много ни цела биљка. За што је то тако, то ће моћи читаоци видети из препашег нашег чланка о рђи, где је споменуто и то, шта је управо лишће за биљку.

Ако време више годи рђи, него што годи житу, онда ће рђа захватити маха, уништиће све лишће, а тиме је онда подлегла и цела биљка. Ал' ако може жито да развија клас пре, него што дође рђа до највишег лишћа. онда ће у неколико одолети рђи. Истина да ће и тада испадати зрневље из класа, само што то неможе сад бити у оваквој мери, као што би иначе било. Кад је жито бујно, онда се не опажа тако рђа, као кад је кржаво и слабачко, али зато и на бујном има исто тако рђе, само с том разликом, што бујно брже расте и истера клас, те му рђа не може тако да науди.

Тако и раж тера бујно и брзо расте, па се тако код те врсте жита не може да спази рђа онако, као на другим врстама. За то неки и мисли, да на раж у опште рђа и не пада. Наш економ Немац вели, да то не стоји. Истина да је лишће у ражи јаче, него у других врста, али није толико јака, да може рђи по све одолети. Он вели, да је како јасенац, тако и пролетос, било доста и доста рђе на ражи. Али се раж брзо развија и онда, кад је похладно, те тако може да се отргне много пре, него што се она сасвим развије и захвати целу биљку од доле до горе.

А да ли се може рђи стати како год на пут? По ономе, што је мало час речено, како рђа напада подједнако и бујне и кржљаве усеве, може се видети, да против рђе нема управо лека. Само се у толико може помоћи, да се дубоко оре, да се земља ђубри и ваљано ради, па ће онда усев бујније расти, а тиме ће се у неколико спречити развитак рђе.

Напослетку да напоменемо још нешто. Неки пештански трговци с храном, забринути, да ће рђа потаманити сву храну, узеше неколико влатова, па пошаше их неком немачком на гласу научењаку, да испита, како стоји рђа, а то он може, јер има такво стакло, кад кроз њега гледи, а то му ситне ствари изгледају хиљадама пута веће, него што су, па их онда може лепо да разматра. Он је све потанко испитао и одговорио је ономад тима пештанским трговцима по телеграфу, да се рђа за сад још није дотакла влата и да се неће ни дотаћи, ако не настану влажни, и запарни дани. (А)

ПЧЕЛАРСКЕ ПОУКЕ.

од

П. Бабића-Бабе

нар. учитеља.

1. Где треба с пролећа наместити кошнице?

Већ има 24. год. како се ја ревдним пчелама забављам, а казујем тај посао редовно и својим ђацима у школи. Ја сам за мој труд одликован преко ћенерал-команде 1867. год. са једним повеликим златним новцем из државне благајне.

Као кованција уверио сам се да пчеле највећма волу мир и да оне баш ни мало непознају свога кованцију, већ онога кои уме с њима да поступа благо и добро; зато их треба увек с' пролећа понаметнути у башту, виноград ливаде ил' у шуму а — никад у авлију, — а и у башту на таково место, где ни човек ни марвинче неможе лако доћи.

Особито је овакн положај онда нуждан, кад је година добра, кад пчеле много излећу и улећу. Ако се човек баш мора посла ради кошницама приближити, то онда треба да учини од остраг или са стране, никад с' преда и због тога не треба кошнице никад метнути непосредно поред зидова.

Кад ове прилежне животиње одлете да мед сисају, онда може сваки приметити, да се тамо највише налазе, где је тихо, где нема ветра; на оваким местима могу много више меда насисати, неже ли на онима, где их ветар шиба.

Оне се уморе, јер прелећу с цвета на цвет, оне се и онда уморе, кад се враћају кући оптерећене исисаним медом.

Брзим летењем прелете оне широке ливаде и баште, а више пута и проти ветру. Кад се пак кошници својој приближе, онда лете лакше и у округ, да своју кошницу боље и сигурније упознају, јер би их улазак у другу кошницу и живота стао. —

Дође ли у тај ма какав ветар или још горе какав вијор, онда су принуђене да се све дотле окрећу, докле год своју кошницу или место не познају и у њу не уђу. — Овако у бојн са ветром много угину, јаче пробу још како тако, ал слабије попадају на земљу, пак се више и не дижу.

При ветровитом времену ћеш наћи мртви пчела, а при тијом тога никад нема.

За њих треба дакле изабрати мирније, од људи, стотова и од живине најзаклоништије место. Од ветра уморене и попадале пчеле неугину све него се после, кад на њих сунце огране, опораве и оне које су јаче подигну се.

После хладног ветра треба избећи и јаку пренеку. У опште се држи: кошница је онда на свом месту, ако је онде наметнена, где је по цео дан највеће сунце

— али то није истина. Пчеле су радије у хладовини, осим ако су напољу у послу, они волу сунце само за време радње, док су напољу. —

Ако се рој гдегод какав спустио, треба се пожурити пак га поклопити, и хлад ће га преволети да се стани, а сунце му је несносно, и даје опет повода, да се опет подигне.

Челама најбоље прија у најгушћим шумама, а шумску таму од већ милују, јер су тамо у једнакој топлоти и хлодовини. —

Не ваља дакле кошнице сунцу излагати, а још је горе, као што је у бреговитим пределима обичај метати их на високе стене, где је топлота и ћудма несносна; јер велика врућина не само да узнемирује пчеле, но топи и саће. Није дакле ништа необично, кад мед по гдекојих кошница, које су јаком сунцу изложене, лети капљати почне. Не можемо се дакле ни чудити, кад у оваким кошницама не нађемо нимало меда.

И оне се кованције врло варају, који мисле, да се у оне, највећма сунцу изложене кошнице, ројеви најпре и најрадије спуштају. Кад сунце преко дана изложене му кошнице угреје, онда је преко ноћи хладовина, и тако је прелазак са сунца на хладноћу одвећ прек, а ово шкоди пчелама највећма.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

52. Жар — **овчија болест.** О овој овчијој болести, пише др. Радић у „Тежаку“ ово:

Ово је овчија болест, којој се указује само дети, кад су дани врло топли, а по највише од туда долази, кад се овце после паше далеко гоне, или кад их пас гони те беже, кад се у подне не склоне у хладовини и кад се прекодана чешће не напоје.

Код ове болести овце жедне; очи им надуну и поцрвене; уста су врела и сува; дахћу брзо и приметно опадају — слабе. Кад се дакле код које овце ови знаци укажу, мораш ју одвојити и отерати на пашу, где има добре и сочне ране и где има доста воде да није, а у воду ћеш метути мало салитре. Кад овако дечим овце, нестаће жара.

Ако је која овца тако ухарена, да је грозница спопадне а притом је тако малаксала, да не може да иде за стадом, онда јој се мора крв пустити, сваки дан три пута, а при том јој у води салитре додати; мора се у хладну стају увести и хранити сировом травом и накашћеним пшеничним мекињама све дотле, док болести нестане.

При овој прилици хоћу да кажем место и начин, где и како се крв пушта?

Потрижи вуну с леве или десне стране врата (баш на оном месту, где се обично и коњу крв пушта), пак привежи један канап око врата, да она жила, из које ћеш крв да пустиш набрекне и да се боље види. При овом раду мора неко држати овцу међ' ногама и главу јој горе дигнути, а затим с подебљом иглом у жилу убости и пустити, да истече 30 — 40 драма крви.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= У Н. Саду 2. јуна. Пре неколико недеља још смо се надали ако и не богатој а оно бар доброј жетви. Данас смо изгубили већ и ту наду. Несходно време задржало је усеве те нису као што ваља узрастели, са хладног времена попала их је рђа, на сад да окрене златно време, све је већ доцкан, срећа ће бити ако нам жетва буде онако у средњу руку. Економи се туже и у осталој Европи, но Немачкој, Француској и по Енглеској су такође слаби изгледи на добру жетву. Код оваких изгледа природно је, да је цена рани с к о ч и л а а то знатно скочила на свима пијацама.

На пештанској пијаци стала је готове сва радња. Рана скаче а свет нема новаца. Многи млинови обуставили су куповање, те међу оно што имају причувано. Нема иудиоца те је слаб куп. Продаје се већином проја и кукуруз.

ПОДЛИСТАК.

КО БИ ТО РАЗМРСИО.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА

I.

Управо сад не памтим, да л је то било на чисти понедељак ил је било у млади петак? Ал да сад ми пада на памет, било је то баш у суботу и после вечерња. Био је то летњи дан баш некако после Преображења, није то дан него је дивота. Пролила је и Огњена Марија и Пантелија, а било је ветра и холуја, свети Илија је грувао да је све тутњило, али није било туче. Људи су те године често носили литију на жита на сад суде, да је и то помогло, жетва је била добра, рана је већ увежена а већином и оршена. У великих газда још су се отегле дугачке камаре, ал ти ће врћи и до Госпојине.

Било је то год. 186* кад је Ђерам на сеоским бунару у П. шкрипао, те су га младе водоноше сваки час гњурале чак до на дно. Око бунара се скупило читав чопорак лепих водонона. Стоји звекет мастава и напуча. Сунце је било баш на заходу па је обасјавало чисте бакарне котлове. Водоноше су се журиле да пограбе чисца, док није ударила марва с поља. Колико су се журиле опет нису могле а да не застану да мало продивање. Нису могле да грабе воду све на једанпут, свака је чекала свој ред.

Подаље од бунара — али ипак се могло доглелати — седео је поп Гавра пред својом кућом на клупи. Око њега се било искупило неколико старијих и млађих људи, што су још кад је звонило на вечерње били поостављали своја гувна на млађима, па су дошли које у цркву да се мало помоле Богу а још више, да оду мало попи на дивап. Људи су ради да чују шта је ново по вилајету. Наслонили се на дуге штапове, опљуцкују и диване.

— Ал које су виле у људе — рећиће једна од водоноша — те су се тако скупили око појке. Да неће опет кога на робију. —

— Е да боме да, незнам кога би сада. Него иде византација, — па чујем да ће и Милу Лепојевог у катане — дода друга намигнув на своју кћу.

— Прегризла ти језик Бог да — осу се трећа — Мила ти је оку. Бре чувај ти да не букне твој дрљави Васа. —

— Е виш друге, ова би одмах у косе. Чула се Милина хвала чак до цара, па хоће да га и он види.

— Бре далеко му лепа кућа. Има у селу доста лола, није још ред на Милу. —

Ман'те девојке тог дивана, нег јесте чуле да је кицош Мата нагазио ономад на сугреб, па му је Јока циганка синоћ гасила угљевље. — рећиће једна нова млада.

— Да на сугреб! — подсмехну се друга — бре кажу да му се познају виле по лећима. Јоцков Ђура се не шали. Хоће Мата да баје око ајата, о Бог да прости, да су га бар уцмекали, доста је већ његовога. —

Сад се часом начиниште две партаје међу младама и девојкама. Девојке бране Мату, младе га куде.

— Та вид' у њега, окан' те га се. Није нам од срца отпао — рећиће једна криомањаста мома. — Него јесте чуле, да ће сутра Ћира из Пачира свирати у великом бирцузу? Није да га свира него *све веле!* —

— Какав Ћира! — викнуше друге у глас — нема ти нашега Јаше у сто седам села. Кад он надува своје јаре — није нег' баш говори. —

— Аjде видићемо сутра у колу — рекоше девојке а подигоше пуне котлове с обрамицама.

— Аjде да се то иде. Ено је већ нагла марва из сокља а и људи су се упутили кући. Стари појка ушао је у кућу. —

— Лаку ноћ! лаку ноћ! дођите вечерас на игриште! хорило се међу девојкама. Свака се упутила својим шором кући.

Како која стигне до гомиле људи, што су пошли од поне, стане да им непреће пута, назове им добар вече а људи завире у котлове и кад виде да су пуни вели: пуна нам је срећа. — Тихо се спушта вече. У сваком шору диже се прашина. Деца трче тамо-амо па дижу прах, марва иде и с поља на муче. Кола за кола, журе се и салашани дома, да се одморе за сутрашње јутрење. Полетаруше мету авлије, чисте испред куће. Димњаци се диме мал те не у свакој кући. По многим авлијама поседала чељад око велике земљане чиније, па присмаче вечеру. Лепо је то летње вече. На плавом небу пале се вечерња кандила. Ено се већ и месец надвирује над село, ко да би да промотри је ли све на миру?

У попиној кући баш су сада вечерали. Нема ти ту велика друштва. Поп Гавра је поносан суводан човек, кесерасте браде. Већ је јако просед. Попа је омалена жена, али је гојазна. Очи јој жмире а врат јој је утонуо у рамена. Добра је газдарица, чиста и уредна. мало је оштра и на делу и на речи. У дому њеном челу од астала седи девојка кћи им. Цело село зове је „ђерајла“ Јудом. Висока је и суводања на оца. Није ружна али не може се рећи ни да је лепа. Рекао би да је мало држава ал кад боље погледиш, опазићеш да чкиља. Мати вели да јој то добро стоји. Неки мисле да гледи у три бубака. Ђерајла Јуда је већ прилично у годинама. Колико је не питајте, ако нећете да се не замерите попи, јер Јуда је њојзи и мезимица и поличарка. Старије две кћери давно су удате, најстарија је у Банату а средња је у Срему.

— Иди снаго моја на намести у соби — рећиће попа са значајним погледом на свога мужа. Подпали и кандило, имам ти с оцем нека разговора. — Јуда уђе у собу.

— Шта си урадио човече? Јеси ли осигурао? —

— Небрини се жено. Јудма је ко мало чудно одкуд је нагињем на страну тога дерана из света — ал моји су људи, учиниће мени за љубав. —

— Та гледај за Бога човече. Оста нам дете на врату Брига мије да не плете седе. Ја би ко била волела да је богослов. —

— Е онај Богослов што компетира, тај је претеновао поп Пајину кћер. Ономад ми баш пиште сам поп Паја да се заузмем за њега. Добро те ми је писао, још би налетио.

— Нек иде у штрангу. Ено му поп Паје, он је с протом и онако добар, па нек иште гдегод штанцију. Та сад бар треба учитеља, кад већ попове укидају. А је си ли цигуран да Дамјан неће кварити? Ви нешто нисте у љубави. Лепо сам ти говорила, окај се, доће време кад ћемо га требати. —

— За Дамјана ми није бриге. Он ће препаранда. Неће он ни да чује за оног старог. Казује ми и мајстор Ћира, да је Дамјан ономад рекао људма у његовој ковачници, да бирају млада човека, који је свршио као што ваља. А да се окане оне суклате Проке, ма да је наше дете.

— На како људи? —

— Та знаш куд Дамјан нагне, да ће по села за њиме. Само ми грк Марко нешто врда. Би ће, да је дао већ реч ономе лоли. Знаш кад смо га пре три године протеривали, да га је он највише бранио.

— А како би било да му кажеш, да смо наумили, ако буде суђено да призетимо тог новог учитеља. —

— Е није нег још нешто. Ти каква си, ти би већ добовала по целом селу. Још нисмо ни видли човека, још није ни изабран. Чекај мало дођи ће то само од себе. —

— А како би било да подиђеш грк Марку баш с те стране. Та и његова је Ђерка на удају. —

— Ено га на! Све којешта од тебе жено. Тај нови, треба да зна да сам га ја изабрао, ако хо-

ћеш да буде што од сватова. Грк Маркова Љубица и наша Луда ко Бог и шеширџија! Мани се жено тога.

— А ко зашто Бог и шеширџија! Говориш тек тако. Та није ни наше дете слепо!

— Та добро, добро, пустити мене. Знам ја шта радим. Ја ћу га сутра изабрати за учитеља, а већ после видићемо, хоћели он узети Лулу. Та тек ако буде луд, онда неће видети ко му је био најбољи пријатељ.

— Инак би боље било, да је он најпре дошао. На могао си се ти с њиме погодити и око Луле и око штанције. — (Наставиће се.)

РАЗНО.

Вршац је место, које у целој Аустро-Угарској производи највише вина. По изводима из грунтовнице има у Вршцу сада 8873 јапања и 670 □ хват. винограда а међу 22,000 становника има их 2255 који имају своје винограде. Пошто Вршчани имају својих виногради и у околини, то ће бити да имају сваки до 11,000 јапања узев јапањ по 1600 □ хв. Ти виногради роде у средњој години 5 до 600.000 акова а у доброј години **један милион** акова вина. По томе производи Вршац највише вина у целој нашој царевини а нема ни у Европи једнога места, које би толико производило.

Мраз је побијо овогодишњи род, који је обећавао да ће бити врло богат. Иекада је та виноградска родна била сасвим у српским рукама; данас је толика разлика између српских и немачких винограда, колико је разлика између немачког и српског дела вароши. Немци живе у палатама а наши готово у колебама. Достаје теме крпит и на далеко чувена српска слога у Вршцу.

Из рата за ослобођење Србије. Онах дана добила је Матица српска у имање од бившега кнеза Александра Карађорђевића веленико врло важних и лепих ствари а то су: лик Карађорђев оригинални, сликан у Петрограду, лик Зелене Карађорђеве жене из познијега времена: скрт Карађорђева по причању Исидора Стојановића, сликао у Пешти М. Ган 1863.

То је велика слика а представља колебу у шуми. Карађорђе је поверан се своме куму Вујици, који је легао с њиме заједно код храста у колеби. У зору дођу два каваза, један удари Карађорђа сикиром баш до под врат и нагне да бежи. Карађорђе диже из сна и потеже сабљу. Вујица се пробудио по види алиговачки испод свога ћурка. Други каваз убија карађорђевог слугу, који пере ноге на потоку. Кроз грање сија зора. Карађорђе је у зику врло погођен. —

Оружије карађорђево, које је он још одмах у почетку заробио од једног Турчина, на гласу са јуначима и оружја свога, и од то доба није се више с њиме растављао. А то је: дуга пушка, две мале пушке џамџикове, јатаган, две паласке златне, ножић, сабља и мач. — Сабља се била после 1813 год. изгубила. Вероватно ће бити, да је те године и она међу осталима стварма у Н. Саду продана. Ћу је нашао у Бечу владика Петар Цриоторски и оценио је. Једном приликом послао ју је кнезу Александру на дар. — Ножић је Карађорђе вазда носио за пасом, и служио се њиме како за обичне потребе тако и за бријање. Пре устанка тим му је ножем Керка Сима одсекла перчин, кад га је једном међу Турчин мучки за њ докопао и на земљу оборио. И од то доба Карађорђе није више носио перчина (курјука). — Мач је био — војводе Луке Лазаревића. На њему је с једне стране исписано: Vivat Carolus VI a с друге: Vivat Printz Eugenius. Тај је мач дошао у српске руке на Мишару. Карађорђе га је поклонио војводи Луци. По смрти Лукиној продаду тај мач његови синови некоме златару у Београду, од кога га опет откупи син карађорђев.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Стојан Бига капетан у миру најстарији члан у породици Бига, који је по свом јуначтву и родољубљу стекла славно име у Србији, умрло је ономад у 71 год. у Новом Саду и испраћен је великим саучешћем до гроба. Био је честит Србин и јунак. Светло му спомен у Србији!

Руски цар отишао је на Беча у купатила. Кнез Никола био је у њега два пута сахата на аудијенцији. Њему у почаст дао је наш цар војени бред да га одвезе до у Котор.

На Сабору у Пешти узаконење су граничарске наредбе. Милетић, Матић, Максимовић заузимали су се живо за бољу судбу границе. Власи су такође пристајали уз њих али заман труд.

За крај, комесара на место барона Мајтењија именован је саветник Хубер, али само да прегледа рачуне. Мајтењија је и сасвим био да му даду пуну власт над свима Србима, да може с њима радити шта за добре нађе. Од луда пола луда и молитва. Влада је још за времена сељиме раскрстила.

Поравњање између Хрватске и Угарске већ је готово, није баш зна колико постигнуто у ствари али ако честити људи узму владу у своје руке, биће корисно по земљу.

Данас ће се у Новом Саду свечити хонведска застава долино бичко хонв. батаљјона, коме је заповедник мајор Рапун. Свечиће је архибискуп Хајнаци, звали су и владику Грујића, да је свети али он је одбио ту почаст.

Из Срема стижу ужасни гласови. По многим местима умире народ силно од заразе. Сремска жупанија има своја фишикуса који није плаћен да парадира у Кукавару. Нека се потруди и у села и пека и тамо пошаље. Господа кнезови и судије ће би требало да се умијају у заваничо мешање тих послова.

Око Пакраца мноше се зајуци. новине веле да су пренекди дан и они држали свој мајалес.

Персијски шах био је у Петрограду где га је цар дочекао врло сјајно. Сад је у Берлину где су га примили великом војничком почашћу. Шах је леп човек у најбољим година, налик је на Баиовић Страхињу као што га моћује Радовић. Врло се заузима да му земља процвета европском културом. Говори француски и рађо расписује за све корисне изналаске. Довиће и у Беч, посетиће Париз и Лондон. На путу се споречиће са својих пет жена, које хтеђене да у свашта турају свој нос, на их је из Русије вратио кући.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ГЛАСНИК XXXVII

са овим садржајем: 1. Филологија гласа и гласови срп. језика. Лингвистичка студија Ст. Новаковића: 2. Живот Срба сељака. Друга збирка. Сабрао и уредио М. Ђ. Милићевић: 3. Белешка о богомилима. Исписао из старог рукописа архимандрит С. Косановић; 4. Студије за историју срп. трговине XIII. и XVI. века пише Ч. Мијатовић: 5. Критички поглед на прошлост Срба у Угарској. Од проф. Г. Витковића. 6. Прегледрадње и стања срп. ученог друштва у 1872. 7. Радња срп. ученог друштва.

и ГЛАСНИК 2. ОДЕЉАК

КЊИГА ТРЕЋА

у којој су споменици из будимског и пештанског архива, прикупио, исписао и приредио проф. Г. Витковић, изишли су баш сада из штампе и могу се добити први по 1 ф. — а други по 50 новчића.

У Књижари Браће Јовановића у Панчеву

ВЛАСНИК „ДРУГТВА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 23. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 10. ЈУНА 1873. ГОДИНА III.

УСТАВ И УСТАНОВЕ У УГАРСКОЈ.

О важности избора посланика за земаљ. сабор.

VIII.

Говорили смо о делокругу земаљског сабора. Сабор тај представља највишу власт у држави, јер он доноси нове законе а мења и укида старе законе, он бди како се извршују ти закони, те отуда утиче и на сам начин управе земље. Но пошто народ бира посланике за тај земаљски сабор, то зависи тако рећи од самога народа, какав ће бити сабор а отуда и како ће се управљати земљом. Из овога види свако, да су избори посланика за земаљ. сабор врло важни. Само је у оној земљи народ слободан, где има права да бира земаљ. посланике, али народ осигурава себи ту слободу само онда, ако при избору тих посланика има пред очима увек опште добро, не интерес појединога, него интерес свију.

Стара пословица вели: колико људи толико глава; а то ће рећи да сви људи не мисле увек једнако. То се виђа и у маљим стварима, један суди овако ће бити добро, други држи, неће бити тако, него биће друкчије. Тако бива то и у великим стварима, у стварима који се тичу среће и напретка целе земље. Они који у стварима и пословима земаљским једнако мисле ти се збију у једну странку — партију.

Има ту разних странака. Они људи који мисле да треба све и сва тако радити, да смо сви, да је цео народ слободан, да слободом можемо напредовати и радити да свима и свакоме буде добро, ти се зову народном странком. Има и странака које се друкчије зову, обично оно им је име за кога се или за шта се заузимљу.

Сваки човек држи да је оно добро или да је оно најбоље, што он мисли и верује, отуд и жели да се све и сва уреди онако, како он мисли. Отуда се и свака странка стара, да задобије што више људи за своје мишљење, да може својом већином на прама другој странци да изведе оно, што она мисли и хоће. Из тога је природно да се разне странке натичу и боре. Особито је жива та борба странака када се бирају посланици за земаљски сабор, јер она странка, која има на сабору већину, има отуда и власт, да све ради онако како она хоће и нареди, а из те странке одбирају се онда и људи, који ће владати и управљати земљом.

Нема уставне земље у којој се не би странке бориле, та је борба и природна и законита али је главна ствар, да се сваки човек озбиљно промисли, да је у тој борби судбина земље и у његовим рукама, да важне ствари зависе од његовог гласа, да добро измери, шта је корисно по народ и по земљу, па да по томе даде свој глас.

Свакоме је човеку слободно да мисли како хоће, сваки може да замисли ово ће бити по све нас добро, а ово зло. Нико нема право да заповеди другоме, да мора мислити тако и тако, а никако друкчије. Сваки је дужан да буде трпељив и сносљив према туђем мишљењу. Ради разнога мишљења нити има ко права, да другога грди, нит' да га гони, нит' да му чини какво друго насиље. Народ кад бира посланика на земаљ. сабор може слободно и безазорно да избере онога, за кога је он уверен, да ће говорити и радити, да ће бити срцем и душом за оно, за што су они, који га бирају, који га шиљу на сабор.

То зна сваки бирач и ако је поштен и савестан човек, он и ради по томе. Бира по души и по савести својој и нема ништа друго пред очима, него да је добро по народ и по земљу.

Зло је и напасно где бирач не ради тако, где не мисли о општем благу, о општој срећи, него се поведе слепо за другима а најгрђе је где продаје себе и свој глас. Ко продаје своје мишљење, свој глас другоме, то није слободан човек, то није савестан човек; јер слободан и савестан човек не продаје себе. Ко се продаје ма било и за слободу, то је хула, који тргује са душом својом, данас се продаје слободњаку а сутра ће се продати тиранину.

Сваки ће честит и поштен грађанин, који љуби свој народ и своју домовину, чим дође време бирању добро размислити о каквим се земаљским стварима већа и ради и неће се смирити, док не буде сам собом на чисто, што се хоће, како се хоће и куд се хоће. Затим ће промозгати, који би човек као посла-

ник на сабору најбоље и најпоштеније заступао праве интересе народа. Он ће мерити и гледати да уочи за тај посао човека, који је поштен, који је сталан, који је независан, који је слободан, који љуби народ и земљу своју; а да се он као самац у свом мишљењу не би преварио, договараће се, саветоваће се с осталим својим сугрђанима. У том саветовању с другима наићиће да се не поведе по онима, који обричу златне куле, који хоће да га задобију за се, било наговором било силом. У том збору и договору с другим људима стећи ће он своје уверење и неће одступати од њега никоме за љубав. Што му није јасно, гледаће да сазна и разабере.

Договор је овај важан и озбиљан. Озбиљни и родољубиви људи водиће га као што ваља у својим састанцима и изборовима. Паметни људи неће се том приликом опијати вином и ракијом, неће говорити о тим стварима пуном главом и у мамурлуку.

Тешко и роду и народној слободи, где се бирачи који бирају посланике, поводе по вину и ракији, по миту и поткупљивању. Где се налази људи, који хоће да продају уверење своје за новац, ту ће се увек наћи и људи, који ће дати ради своје власти и рад својих себичних интереса куповати то уверење, те тиме себе уздизати а народ и земљу убијати.

Слобода ће цветати а народ ће у слободи и напредовати где су бирачи свесни и поштени. И свест и поштење шири добра школа, ваљана књига, честит збор и ваљан договор.

О САВЕСНОСТИ.

Мати. „Наш синчић је честито дете, то ти је суште поштење. Немој се смејати, јер то је реткост у тим годинама. Не велим, да сва деца имају наклоност да краду, али она у опште још нису са свим на чисто, шта је туђе њихово, шта није. Али код нашег Бранка је сасвим другачије; ево једне црте из његовог детињства."

Отац. „Е па дед, жено, приповеди да чујем."

М. „Било је пре две године, о јесени. Ти си седио у башти под липом и држао си грозд у руци. Чим си опазио, да ја долазим са малим Бранком, а ти се учиниш да спаваш. Ја сам се одма досетила шта си био наумио; т. ј. ти си хтео да искушаш Бранка, да ли ће ти одузети грозд, кад те види где спаваш. Ја сам му међу тим тијо говорила: Иди, сине, узми му онај грозд! Најпре се устезао, али најпосле приступи одважно теби, и пружи своје ручице — за гроздом? Не, већ за твојим лицем. Ти на то отвориш очи, а он кад виде, да си будан, оде узе грозд, и поједе га."

О. „Јест, јест, сад се и ја сећам."

М. „Он дакле има савести, коју треба развијати исто онако, као и дух. Људи у животу врло често учине зло, и то само с тога, јер не увиде оно што је добро. А кад би то људи увиђали, како је то лепо, за цело би мање зла било на свету. Ми дакле ваља да развијамо савесност у нашег детета."

Муж жени даде за право, и од тог времена свагда би он свом маломе сину, коме тада беше већ 10. година, давао разна питања о савесности, приповедао би му разне примере о правичности, па би га онда запитао: „Но, Бранко, па шта би ти радио?"

Неком приликом говорећи отац о „новчаним шпекулацијама," како вредност папира скаче и пада, приповеди он своме сину ев ово:

„Енглески министар дочује једанпут неку политичну новост, услед које су папири морали пасти. Мало за тим уђе к њему његов отац, да му саопшти, како се са целим својим имањем упустио у неку велику шпекулацију, но да су га неки чудни гласови застрашили, те за то моли свога сина да га обавести да би још за времена папире продао, ако би се ове вести обистиниле. На шта му је син морао одговорити?"

„Е, па да их прода," рече дечак журно.

„Стани мало!" одговори отац. Пре свега та је новост била тајна, и то тајна, коју је само он као министар могао знати, а он се као министар био заклео, да ће тајне чувати. Ако би дакле издао тајну, повредио би своју дужност као државник, издао би ствар, од које зависи опште благостање и то ради свог себичног интереса."

„Али он би тим спасао свога оца," приметиће Бранко.

„На сваки начин," одговори отац, „али би онда друге упропастио."

„А зашто би их упропастио?"

„Зато, јер кад би његов отац продао оне папире, морао би их неко други купити; а овај би издао новце за ствари, које, као што је отац знао, немају вредности. Јер да није знао, да ће папири пасти, не би их продавао. Он би дакле хотимице преварио, а превара се по закону казни. Дакле тај министар, тај државник, који је своме оцу издао тајну, постао је сукривац, варалица."

„Е па шта је он онда радио?" запита дете сасвим збуњено.

„Он је одговорио своме оцу, да му не може одговорити."

„На шта је отац радио?"

„Није продао папире, па је пропао. Али не сам: обојица су пропали; јер министар беше једини његов наследник."

Мали Бранко мало поћута, па онда рече:

„То је било лепо!"

„Не, то је било праведно; али таково се што тако ретко догађа, да се може назвати узвишено." —

Ова приповетка учинила је велики утисак на малога Бранка, и уродиће за цело лепим плодом. Врло лепа, али баш зато и ретка је врлина савесност; она је основа поштењу, и треба је још за рана у

деци неговати, тим пре, што деца имају фино чуство за све што је правично. Правичност и поштење су основ људскоме друштву, где нема поштења, мора бити пропасти.

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

3. Комете.

Рекли бисмо да не ће бити згорег, ако прозборимо што и о кометама или ко што ми кажемо репатим звездама.

Пре свега хоћемо да вам кажемо реалику између комета и других небеских тела. Комете се разликују од осталих небеских тела магловитим омотачем, а покашто и дугачким, светлим репом. У прешашња времена, кад су природне науке још на веома ниском ступњу стајале, дабоме је и знање о кометама било веома непотпуно, уско. Ето, на прилику до проналаска телескопа знали су само да постоје велике и светле комете. и које су се веома ретко појављивале. На онда су држали, да оне постају наједаред, изненада, па су истом касније видели да су се у томе варали, по томе што при удаљавању њиховом, веома је лако запазити да се оне све то спориje крећу, што постају мање. С тога, дабоме, није ни чудо што су људи чисто са неком стравом погледали на комете или репатице. Сујеверни људи — а и данданас их је пуно — држе их за знамења гнева божијег, које се појавило на небу као весник врло блиске куге, колере, гладне године, рата, и још пуно којечега. Други опет, мало отреситији, мислили су да су то тек случајно светли појави, али баш ни то није истина. До душе, могли би им опростити само у толико, што су држали, да комете нису небеска тела, јер они ме описују на своме путу кругове и појављују се изненада на разним местима и празницима, за мало остају на небу и изједна мењају свој облик, величину и сјај.

Ето вид'те, такав чудноват, управо смешан наук носио се по свету с колена на колено, док му не дође тако рећи суђени дан. — да пропане за вечита времена.

Ми ћемо данас потрудити се да вам бар у главноме изнесемо што се до данас дознало о репатицама.

Године 1664 и 1680 беху се појавиле врло велике комете. Њих су посматрали талијанац Борели и свећеник Дерефел у Плауену у Саксонској, и из тог њиховог посматрања одлучише, да су комете права небеска тела; па онда да описују правилне огромне путове около сунца. Ну све је то и математички доказано Њутон. Најбоље ће бити да видимо шта је то доказао.

Он је доказао да су комете, као и планете, светска тела, која улазе у нашу сунчану систему; даље, да добијају светлост и топлоту од сунца, да се окрећу около сунца по оним истим законима, по којима и планете. Свакако вам је познато, да је Њутон пронашао закон теже. Он је тим законом доказао, да се сунце налази у општој жижи свију елиптичких кругова, које описују комете, да су путови ови необично огромни и мора бити много ексцентричнији од планетних путова, јер има много планета, које свршавају свој пут около сунца само у неколико столећа или хиљада година. Њутон је такође први протумачијо, како треба израчунавати вас пут комета.

Данас се поуздано зна, да се комете појављују час светлије, час тамније и на скоро се поново сакривају. Новија и тачнија посматрања показала су, да се комете састоје обично из магловитог омотача (као конус или други какав облик) у чијој се средини види једро као светлија тачка; реп је на сву прилику дабавије продужење омотача у једну или у разне стране. Немојте то да вас помете, ако нађете комету са магловитим омотачем, без једра и репа. Свака комета мора имати магловитог омотача, међу тим, виђале су се комете без једра и репа. Једро није на век велико, али је светлије од осталих делова кометних. Светлост тога једарца није налик на ону светлост, која нам долази са планета. А шта да рекнемо о магловитоме омотачу? Он је тако танан, прозрачан, да кроз њега можете видети како светлуцају и најсићушније непокретне звезде.

Него репови код комета прво нам падају у очи; изгледају нам некако чуновати. Ти се репови налазе на опој страни комете, која је противположна сунцу.

А како то, рећи ћете, зар има комета и са више репова?

Дабогме да има. Људи су виђали комете са два и више репа. Године 1744 беше се појавила једна врло лепа комета и имала је читавих шест репова. Него ту ваља још ово да запамтите: На измаку је реп обично шири, а по средини је подељен сталном пругом, тако да нам изгледа двострук. Овај појав тим тумаче, што је реп празан конус, који има властиту слабу светлост и прозрачнију, с тога мора изгледати по крајевима много светлији, него ли по средини. На онда, како се комете виде само у оно доба, кад се комете приближују сунцу, и после се постепено увеличавају, то се отуд може одлучити, да је сунце узрок што се реп појављује. А то, што мало час рекосмо, потврђује се још и тим, што у колико ће се удаљује комета од сунца, у толико ће се реп све више и више смањивати. Него свакако он ништа друго није, до танана пара, која се подиже од једра кометиног због сунчаног загревања. До селе највећи репови виђени су и проучавани код комета 1744, 1769, 1807 1811, 1843 год. Физички поремећаји комета на сву прилику су значајни, и покашто се могу видети већ након неколика дана по рођењу њихову. Ту погледите долазе спољне промене, као светлост, облик, величина

и т. д. комете. С тога би свакако љуто грешили, кад би узели да су на прилику две комете подједнаке само на том основу, што им се ти спољни знаци савршено подударају. У том би случају као доказ могао послужити само подједнаки путови.

Ми би смо вам с драге воље рекли што и о броју комета, али ни сами астрономи немају још тачног знања о њиховом броју. Досеже их броје до 400. Ну како су се комете појављивале у сва времена, а за потоњих 50 година, кад су почели пажљивије да их проучавају, није прошло готово ни година а да се не појаве, с тога се држи, да број комета у нашој сунчаној системи досеже до неколико стотина хиљада, и ту је готово број у најмању руку узет. Па даље су астрономи пронашли да путови тих чудноватих небесних тела окружавају сунце у свима правцима, да се могу појављивати на свима деловима неба, да њихове путање могу ићи како са севера на југ, тако и са истока на запад а да се не сударе из између себе.

Чешће сте вама слушали, како ће се не знам која комета ударити са земљом, те ће тако наша земља срушити се, пропасти. Та ето ако се не варамо, баш је канда лане неки „научен господин“ јавно проповедао, како ће се тог и тог дана, тог и тог часа ударити — ужасно — земља са кометом Белом, и тако да је дошло време страшног суда. Ну из овога што ћу вам доле о томе рећи, видићете је ли тако или није, на према томе можете да подесите одговор свакоме, ко вам буде почео диванити о томе.

На питање: може ли се ма кад тад ударити комета са земљом, одговорио је најбоље Олберс — научењак —. Он вам је врло потанко, критички проучавао комете. И он је ево ово нашао: кад би од свију комета, које се приближавају к сунцу па ближе земљи, свака била велика чак и за половину земног дијаметра, онда би од свију њих истом само једна и то не раније од 140.000.000 год. могла доћи у судар са нашом планетом. На даље, које су велике у $^{2}/_{5}$ земног дијаметра, таквог судара могли бисмо очекивати истом кроз 316.000,000 год. и напокон да треба 24.000 год да прохуи, па тек онда да може комета само просто да приђе земљи на најближе растојање, које би ипак засецало до 300.000 миља.

Од доселе познатих и проучаваних комета особито су значајне: Галилејева 1456 г., Олберсова 1815 г., Енкеова 1818 г., Бијелијева 1826 г.. и Фајијева 1843 г. Најзад још нам ваља и ово додати, да време, које им треба да сврше свој пут врло је тачно израчунљено, тако да се може навек поуздано одредити рок кад ће се опет повратити.

(По Г. Јану) **Л. Ивковић.**

ШКОЛСКЕ УРЕДБЕ.

Наш нар. школски савет разаслао је ових дана у извршењу нове школске уредбе следеће наредбе.

I.

Наставни план.

За српске основне дневне и повторне школе.

По највишој наредби од 6-ог Априла пр. год. бр. 17565, и на основу уредбе за српске народне школе § 18 прописују се за учење у срп. основној дневној и повторној школи следујуће науке и вештине:

наука хришћанска и црквено-славенско читање с разумевањем;

српски језик с правилним говором читањем и писањем;

рачун и геометријско обликословље;

земљопис с отачественицом и повесница српска и општа, с науком о правима и дужностима грађана;

природне науке, с науком о чувању здравља;

практична упутства у воћарству, свиларству, челарству, и ручне радње женске с поукама о домоводству;

појање и певање, краснопис, цртање и гимнастика општа за све, а војничка за одраслије дечаке.

У погледу предавања ових предмета на особ прописује се следујуће:

А. У ДНЕВНОЈ ШКОЛИ.

Наука хришћанска.

Овамо спадају одабране приповетке из старог и новог завета, са изрекама из св. писма, катихисис вере, и недељна и празничка евангелија и апостоли са најглавнијим цртама из живота светих.

Библичне приповетке казиваће по књижици: приповетке старог и новог завета од Даничића, и по књижици: библичне повести новог завета од Вукићевића и то:

у I разреду, из старог завета: о створењу света, рају, потопу и првим патријарсима до Мојсија; из новог завета: о рођењу и детињству Исусовом;

у II разреду, из старог завета: О Мојсију, судијама и царевима до разделења царства; из новог завета; даље о животу, делима и науци Христовој;

у III разреду; повторење, допуна, продужење и свршетак старога завета;

У IV разреду: повторење и допуна о животу и делима, о смрти и васкресењу Христовом и о животу првих хришћана.

Уза сваку приповетку да се дода згодна изрека из св. писма по књижици: Науке из св. писма.

Катихисис вере. Из тога уче се на изуст:

у I разреду: молитвице,

у II разреду: заповести, добродетели и греси;

у III разреду: символ вере са тајнама новог завета и даровима духа светога са потребнима зјашњавањем;

у IV разреду: повтори се све то и дода шире изјашњење.

у V разреду;

Обреди цркве казиваће се по књижици: изјашњење св. литургије, од Вукићевића,

а у VI. разреду; кратак извод *повеснице црквене* пре и после Христа и цркве српске.

Недељна и празничка еванђелија и апостоли читаће се за сад по књизи од владике Платона, и то у састављена сва четир старија разреда III, IV, V и VI, само недељом и празником испред службе божије. Том приликом има се казати и значај празника, и прочитати одабрате приче из живота светих, по књижици: огледало хришћанске добродетели из живота светих, од Вукићевића.

Српски језик

Овамо спада вештбање у говору и разумевању с наставом у гледању, читање и писање с језикословљем и умним вештбањима.

Вештбање у говору и разумевању с наставом у гледању ради се по књижици: упутство за вештбање у говору и разумевању, и то:

У I. разреду свршује се за прних 4 до 6 недеља 1-ви одсек: припреме; по томе до краја зимњег течаја 2-ги одсек: о школи и животу у њој; а летњег течаја 3-ћи одсек: о дому и шта је у њему;

у II. разреду свршује се зимњег течаја 4-ти одсек и од 5-ог све што има о месту, и границама места; а летњег течаја остало од 5-ог одсека: о врту, њиву, шуми, земљи, и 6-ти одсек: о ваздуху и појавима у њему, о небу, сунцу, месецу и друго.

Како је у овоме главна намера, да се деца уз тачно гледање, познавање и именовање ствари и њихових облика, боја, делова, строја и друго науче правилном говору и одговарању, то се има на ово особито пазити, и свака неправилност одмах исправљати.

Читање, предузима се по одређеним читанкама, и то:

у I. разреду, пошто се за прних 4 до 6 недеља дана сврши припрема, предузиме се буквар, и сврши се до краја зимњег течаја 1-ви део, и летњег течаја 2-ги део, предмети за читање; а израђује се све по правилима, што су изложена у књижици: упутство за предавање буквара;

у II. разреду чита се српска читанка за други разред, односно прва језикословна читанка, и иште се, да деца читају разумљиво, и да оно што прочитају с помоћи учитељевом на кратко својим речма казати знају;

у III. разреду чита се српска читанка за трећи разред, односно друга језикословна читанка, и иште се, да деца читају тачније, и да прочитано својим речма тачније казати, и оно стварно и језикословно изјаснити знају, у колико то на овај разред спада;

у IV. разреду чита се српска читанка за IV разред стара ил нова, и иште се, да деца читају лепо, и да могу прочитано без помоћи учитељеве својим речма казати и што треба изјаснити;

у V. и VI. разреду читају се за сад исте читанке, или читанка за народ од Ст. Поповића или одбира у читељ лепше комаде за читање из других допуштених књига, и задаје деци да и код куће читају и да се спремају за разговор о оном, што читају; у опште ради учитељ, да у деци побуди љубав к читању, да би се и сама отимала, да читају, и да о оном размишљају.

Писање. У I. разреду, по што се прних 4 до 6 недеља сврши припрема ручна, и пошто се деца добро извештбају уписању прних црта, задаје седа на таблице преписују речи ил кратке реченице, које учитељ пред њима на табли напише; а другог течаја пишу на артији;

у II. разреду пишу се краће одабрате изреке из св. писма ил народне и друге пословице, и то их пишу деца на памет, по казивању, пазећи правила метода, или се задају изреке из читанке за преписивање;

у III разреду, пишу се оне на изуст научене изреке, пословице, песмице, ил се исписују из читанке из додатог комада именице, придеви, глаголи, често ил с претварањем једнине и множине, времена, лица, рода; или се слажу сродне речи у просте реченице; и преписују се мања пословна писмена.

у IV. V. и VI. разреду праве се писмено кратки изводи о ономе, што је читано, преписују се већа а састављају мања пословна писмена по датом обрасцу, и учи се писати латиницом, а у грађанским школама учи се писати немачки ил мађарски.

Језикословље. У I и II разреду вештбају се деца тим, што на питања пазе, да правилно одговарају, и да при тачном именовању ствари и њихових својстава и радова правилно слажу речи у реченице. Уз то науче при читању и писању познати гласове, слогове и речи, и тих правилно деленје; и тек на крају другог течаја у II. разреду познају речи, које означују лица и ствари, својства и родове, и бројеве, и три главна времена;

у III разреду иште се, да се тачније познају именице, придеви, глаголи, заменице, и њихово мењање, да се познају делови од реченице, и да се извештбају ученици у ширењу и допуњивању реченице усмено. У овоме раду држаће се учитељи српске граматике и синтаксе од Даничића ил Бошковића.

У IV V и VI разреду уче се познати остале речи, и даље ширење и скраћивање, слагање и везивање реченице, уз вештбање у граматичком и синтактичком изјашњивању читаног, и пази се да се ова знања развијају на лепше.

Уза све ово уче се на изуст одабрати стихови, изреке, песме, и друго и то, у I. II. III. и IV. разреду по дотичним читанкама, у V. VI. разреду одабрате веће народне песме, исторички и други описи; а свуда се пази, да је декламовање тачно и лепо.

Црквено славенско читање и разумевање.

У I. разреду нема;

у II разреду учи се познавање дотичних писмена и чита се славенски буквар;

у III. и IV. разреду чита се часловац;

у V. и VI. разреду чита се псалтир; обоје с потребним изјашњивањем.

Страни Језици.

У грађанским школама учи се још и језик немачки, односно мађарски, и то се почиње;

у III. разреду са читањем дотичног буквара и писањем,

а у IV. V. и VI. разреду продужује се то читање дотичних читанака, писањем и ученьем на изуст одабратих задаћа на поменутим језицима.

(Наставиће се.)

ПЧЕЛАРСКЕ ПОУКЕ.

од

П. Бабића-Бабе

нар. учитеља.

2. У ком биљу има највише меда?

Пчеле волу најрадије она места где се налази највише медљаног биља; коване морају зато јако на то пазити, да умножавају такова биља и дубове, за која се зна, да дају много материјала за мед и восак.

Од биља се зна, да пчеле падају на следећа најрадије. На карамфил, лимуњику, дивљу и питому мајчину душицу, жалфију, слачицу, све врсте пасуља, репу, купус, келерабу, белу детелину, зелену врбу, багрену, брест, трн, кајсију и на све друге воћке, на лину, огрозду, рузмарин, малину, жутиловку, елду и ресуљу.

Од наведених медљаних биља најбоља су: карамфил, лимуника и елда, јер дуго цветају — и дају добра меда.

И рузмарин даје особити мед, нарочито — ако је време мало топло, зато би требало да га саде све коване око кошница на сунчана места.

Њиве, које су засејане грашком, пасуљом и елдом дају врло много материјала за мед и восак. —

Ако можеш да имаш близу ковалука текућу воду то је онда врлина, и за пчеле је баш онда најпробитачније.

3. О хватању роjева.

Ако немаш згодног дрвета близу кошница, на које би се рој ухватити могао, а ти навежи од тополе ил врбе грања на какву повишу мотку, пак ће се најбоље на то рој ухватити.

Ако ти се рој на какво незгодно место ухватио, где му никако доћи и прићи не можеш, а ти га отуд водом ил димом отерај, неби л се на које згодније место ухватио.

Ако се на какву грану високу ухватио, онда ваља привезати кошницу на какву дугачку мотку и под рој подметути, а ухвати с другом мотком са насађеном куком грану и стреси рој у кошницу.

Ако је рој на земљи, а ти га поклони кошницом, али опет зато подмети оздо два три камичка или дрво, да не стоји баш сасвим на земљи.

Ако хваташ рој у какву стару кошницу, а ти је подржи мало пре на сунцу извртуту, да се у њој лањски восак мало отопи; јер чела најрадије наилази на тај мирис.

А ако у нову кошницу рој хваташ, а ти је онда буди каквом мирисавом травом изнутра натри; или — ако имаш у врту матичине или лимуникине траве, тај мирис волу највећма пчеле радилице, и тако је само добро из нутра натри — и одма се на тај мирис пчеле склоне, и наставе свој богати и трудољубиви рад.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Н. Саду 8 Јуна. Што ближе жетви то гори изгледи. Никако да се увређени, киша сваки час, тек одонемад је почело бивати топлије. Ръа у житу отима маха, већ се увлачи и у клас, обувала је већ и рж. Кукуруз је сад тек почео да се развија. Виногради где нису страдали од мрвља и леда, стоје лепо, али у општ се надају средњој берби. Дуван је још једнако велик. Са устојане воде, бојати се разних кужних болести.

Житна радња. На пештанској пијаци је јако осећа да је понестало старе ране, и ма да су цене особито пшеници тако скочиле, да се и не памти кад су толике биле, то се ипак слабо довози и извесно је да је све што је заостало на селима јако потрошено. Млинови неће да купују до жетве а ипак су цене скочиле са 20 — 25 новч. Прошле недеље прометнуто је до 40,000 цен — а бележено је: 86 ℔. 8 ф. 35 — 45 нов., 85 ℔. 8 ф. 25—35 нов. 84 ℔. 8 ф. 15—25 нов. 83 ℔. 8 ф. 5—15 н. 82 ℔. 7 ф. 90—8 ф. 5 н., 81 ℔. 7 ф. 80—90 н. Ужасне шпенице 6 ф. 30 н. Ражи је мало ињено али опште је јако међу то је скочила са 10—15 нов. и остала је на 4 ф. 85 н. —5 ф. Ужасе рак 4 ф. 15—20 н. Јечам слаб промет, скочио је са 25—30 н. пиварски 3 ф. 60—3 ф. 75, за рану 3 ф. 40—50 нов. 3 о б се живо тражи, скочила је са 5 нов. потрошено је до 20,000 меда по 1 ф. 85—95 н. За ликеровање за јуни живо се тражи ценом по 1 ф. 90 н. Кукуруз се живо тражи за поромаж и низа а опште се слабо довози то је цена скочила са 30 новч. банатски је 3 ф. 75—80 новч. друге врсте по 3 ф. 70—75 новч.

ПОДЛИСТАК.

КО БИ ТО РАЗМРСИО.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

I.

(Настављено.)

— Е није нег још ништа! Него је л' већ наметнето, да се то леже. Нек ме Мија звонар најпре пробуди, пондa нек звони на јутрење. —

Попа је ушо у своју собу. Попа је застао мало испод дуда. Мало ће да још промисли, а још јој се и не дрема. — Да, тако је — има тај мој човек право — та он ће сматрати за особиту срећу ако му после дамо нашу Јулу. Ал да ми је бар да сам га видла.

Мора да је нешто гордо, кад није нашао за вредно, ни да пише попи да га препоручи. — Бог срећу дели. — У тим мислима погледа поша на месец да види какво ће сутра бити време, па уђе и она у кућу'—

У трећем шору има баш на ћошку сувача. Ту су ти се скупили људи на диван. Поседали чело изврнутог кола. Неки чучи, неки се наслонио. Иза села. чује се весела песма са игришта. Ово што је под сувачом није више за игру. На једном проструном дорочу виде се неке пријаве карте. Месец је мало заишао за облачак па су и карташи пристали у диван. Нешто оштро зборе.

— А ја вам и опет кажем људи, да не може други бити нико други учитељ него наш Прока. Мени је казао Мата вишкал, а ви знате да су он и конзисторија нешто своји. —

— Јесте он је њојзи баво од тетке, рећи ће један од млађи газда. — То не може бити на ту ворму. Је смо ли пре три године протерали Проку? На зар да на пролеће опет буде терапције? —

— Лако је Мати вишкалу. Мора да му је Прока намастио брк, кад он тако гуди. —

— Е сад да човек не опсује. Људи хоће Проку. Ми Проку знамо и кад се родио. Он је наш син. А што он има грло, тога грла нема ни у патријарха. Ми смо с њиме били задовољни. Његових стикира нема ни у манастиру. Знаш ону на појутарије! Ух! Мрави те подиђу. Цело село је за њега — рече један од старијх газда.

— Та какво цело село, дајо, бог с тобом, шта бубаш. Неће га ни Дамјан. А зар си заборавио за онај фалишаг. А? —

— Е оно је било на и прошло. Опет је Сима добио сермију. —

— Јест ал Прока у мал што није от'шо у вармеђу на школе. Да није било домина, да мало умилостиви фебирова, вуко би Прока чабар. —

— То је било па се и заборавило. Да није Прока на месту, не би ни грк Марко био на његову страну.—

— А ја вам велим да ћемо ми узети тог Живка Божића. За тога вели попа да га тај тек уме, све валата. Тај је свршио Сомборску репарандију на чита без књиге. И Дамјан је за њега. Зна за тога и прота. А протин је совет — тек старији од Мате вишкала. —

— Ајде Прока ће бити учитељ. Ја вам реко, а ето сутра није далеко па ћете видити.

— Живио Божић! викнуше млађи.

— Та вичите ви колико хоћете. Ди би ми упустили наше дете! —

У том је и месец изишао иза облака али је одонијо, није чуо ко ће бити сутра у П. изабран за учитеља. Видио је само да се људи разлазе кућама са:

Лаку ноћ! Е на чију ће бити?

НОВИЈЕ ИЗ КЊИЖАРЕ.

— **Песме Лазе Костића** I. У српској народ. задружној штампарији у Н. Саду. 8 стр. 160. стоји 80 н. за претплатнике. Давно и жељно ишчекиване песме Лазе Костића угледале су данас света. У овој збирци прибрао је песник своје песме од год. 1858. до 1864. те. Није нужно да нарочито препоручујемо ову збирку. Лаза Костић је својим песничким даром стекао гласа међу пријатима наших појета, збирка његових песама изнеће јасно свакоме на углед целину његовог певања. Књига је доиста укусно штампана на финој дебелој артији, лепо је повезана, што морамо уписати у част укусу песника и штампарије. Наручује се или у самога писца у Н. Саду, или у Књижари браће Јовановића у Панчеву, а имаће је на продају и познати растуривачи наших књига. Друга књига Костићевих песама улази такођер у штампу.

— **Племство и поданици или породица Барди,** догађај из 1848 год. од М. Јокаја превео В. Ј Јанковић, Панчево 1873 накладом књижаре браће Јовановића 8. стр. 64. Занимљива приповетка из бурних дана мађарске револуције, у којој су живо и лепо изведене црте из тога устанка у ердељу. Књига стоји 30 новч. а продаје се у Књижари браће Јовановића у Панчеву.

— **Што је дикла паникла,** приповетка Фрање Хофмана, превео М. Симеоновић реалац. Панчево 1873 накладом Књижаре браће Јовановића. 8 стр. 110. Тако се зове прва књига из низа књига, који је прегао да уређује као „приповетке за децу“ професор и управитељ срп. нар. школа у Панчеву **Бранко Рајић.** Прочитавши ту књижицу можемо је најсрдније препоручити нашој одраслијој деци а неће шкодити ако је прочита и многи одрасли а наиме родитељ. Хофманове књиге за младеж на гласу су у немачкој књижевности, са своје здраве и моралне тенденције и лепота начина у причању. Са добрим избором, ако се као што ваља, посрбе, биће оне драгоцени приноваак нашој луто сиромашној дечијој књижевности. Г. Бр. Рајић и књижара бр. Јовановића стеченије признање свију нас, ако пређу те даду низ таких књига нашој деци у руке. Са овом првом књигом отпочело се како ваља. Набор је добар, прича је згодно посрбљена, језик је лен и граматички коректан, штампа је крупна, све и сва таман како ваља за децу. У овој књизи која је 7 табака малога кола а стаје само 35 новч. добиће наша деца колико занимљиву толико и поучну књигу за читање. Књигу ову треба да има свака српска кућа. а школске библиотеке треба да је набаве у што више екземплара. Наручује се у књижари браће Јовановића у Панчеву. —

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Новчана кубура закладала је свуда. У Београду је влада, на молбу трговаца, притекла у помоћ зајмом од 20,000 дуката

Књаз Милан, вели, неће ићи у Беч на пароспу.

У Шпанији се спремају да уреде савезну републику и да укину ропство на своме острву Куби.

Новине пишу да није истина даће Аустрија променути своју дојакошњу политику на прама истоку. Политика се та састоји у томе да пријатељује и Турској и да потпомаже миран развитак хришћана у Турској. —

Освећење Хонведске заставе у Н. Саду обавио је у прошлу недељу архијерски Хајналд као главни осветитељ а уз њега очитали су своје молитве на заставу и народински српски свештенар по моралу, евангелички поп и чивутски рабинер. По дојакошњем обичају, а мал те не и по изричној наредби, васпало је да православна црква, коју исповеда већина допобранаша у Угарској — бачком батаљиону, обави то посвећење у нашој цркви а свештеници осталих вероисповести да присуствују тамо. Овако је било баш обратно. Администратор патријаршије имао је право, да одбије у напред тако удешено посвећивање и приготовљени те светковине могли су само тако номинални православну цркву, што су командовали православнии осећатера на ту славу. Свечаност се обавила које у католичкој цркви, па ни пијани пред њоме. Гледалаца те параде није било ни пуна шијанца. Заставу је кумовала гђа. Громан њи Стеве (Пиште) Заке, удата за спахнју Громана. Та госпођа није жалила да потроши преко 10,000 фор. да украси заставу, да даде лен ручак гостима и да почасти војнике. Али данас се и она каје, што је толико допринела тој слави. Она је сигурно мислила да ће то бити слава, у којој ће учествовати сви грађани у нашој домовини. Тога би и било, да нису неедашњи куковарски писар а сидањи мајор Рапун, и нетони једномишљеници почињили од целе славе католичку светковину и удесили све и сва тако, да другим који не гледе ухатоличком архијепископу божјег намесника на земљи, нису могли да учествују у тој слави. При таким сламања куна заслане заузимаће најпочаснијe место, а онде су куму бацили готово у ваневак, упрли су сву пажњу на бискупа Хајналда, и у мал му нису лизали ноге у раболепном колеопреклонењу. Кад су се о чуфем трошку добро почастили, испратили су Хајналда у највећој пароди на лађу а на куму нико ни обзра. Овај неделикатан поступак према првој и најглавнијој личности на тој слави, крсти сваки човек најстрашнијим именом. У оните редје, припремљени те светковине показали су се у начину којим су је приредили, и извели, да су тако ограничени тако неотесани, да су мало утекли од — будака. И српско и несрпско јавно мнење у Н. Саду ускинуло је против те господе, која су својом недоступношћу компромитовала и саму државу.

— **Архијепископ Хајналд** крштено је приликом свога одласка бављења, једно српско дојенче од православнога оца и матере и наденуо му је име Луја. Комшиница једна, шегачија, одмамила је то дете на крижање а пароx Бенде га је једва дочекао, јер вели, то ће дете бити особито срећно ако га тако велики и свет господин крсти и бушне по образу. То је све лепо и красно али куд то води? Шта то значи? Зар се и на то употребљује светковина хонведског барјака, да се православним родитељима што нису код куће одмамљују деца да се крштом кришају? Видићемо како ће наше духовне власти поступити према овом нечувеном чину, затуцаних католичких фанатика!

Мајор Рапун биће, као што се говори, због тога што се приликом свећења хонведског барјака тако ужасно блиновко, из Н. Сада пресељен. Не би шкодило да га пошљу мало у Лудовицеум — да се научи бар чакту и учтивости.

30 Бошњана, све први људи трговци, пребегоше пре неки дан од турског насиља у Хрватску. Милетић је питао на сабору, шта ће влада на то урадити, даље шта је са патрнотизмом, збаг. професорима, општинама, шта је са повратом.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Решио сам се да штампам моје песме, приповетке и драме — што сам све оно што сам до сада у Летопису, Седмици Даници, Јавору, Вили, Словенки, Србији и Младој Србадији писао — дакле

Мој цекокупни до садашњи књижевни рад.

А то сам све овако приредио и поделио:

у првој књизи — која ће сада изићи месеца јуна из штампе изићи — биће све моје до сада и штампане и нештампане песме, а то ће све изнети 12 штампаних табака.

Друга књига исте величине, донеће моје новеле, приповетке и прекоје још објављеног „Спахнју" на ко је за „спахнју" онда платио, тај ће добити и „спахнју" са осталим новелама.

Та ће се књига на јесен штампати.

У трећој ће бити моје драме: Сеоба Срба, Јелисавета и нова моја трагедија Станоје Главаш.

А та трећа књига штампаће се на зиму.

За сад обраћам пажњу мојих пријатеља и познаника на прву књигу, која ће јуна изићи — и молим их, да ми што више предплатника скупе, на имена и новце пајдаље до 15 јуна пошљу на

Г. Светислава Вуловића професора гимназије у Београду.

Књига као што рекох изиће до 12 штампаних табака, а коштаће 6. гроша чаршијска или 40. нов.

За се удам да сам са досадањим мојим радом заслужио пријатељство свију вас, који сте у једно пријатељи и српске књижевности.

У Београду 25. маја 1873 године

Вуро Јакшић,
коректор у држ. штампарији.

ПОЗИВ
У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ
„ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ."

Пошто се на први позив у скупштину задруге за српску народну штампарију, заказану за 3. (15.) јуна о. г. није довољан број чланова, који се за решавање ишчекује искупно, то се у смислу §. 20. задружних правила закључује нова скупштина за 1. (13.) јули о. г. у 3. сата после подне у дворани „Матице српске," на коју се овим сви поштовани чланови задруге учтиво позивају уз обавештење: да ће се на истој предмети, који се у првом позиву на ред стављени биле, правовалано претресати и решавати без обзира на број чланова, који се искупно буде.

Ред предмета је овај:

1. Оверовљење присутних чланова.
2. Извештај о радњи и о рачунима.
3. Избор одбора за преглед рачуна.
4. Допуна једне трећине управног одбора.
5. Поједини предлози.
6. Избор одбора за оверовљење записника.

У Новом Саду 4. (16.) јуна 1873.

Др. Стеван Павловић с. р.
председник задруге.

Др. Илија Вучетић с. р.
бележник задруге.

1—3

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 24. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 17. ЈУНА 1873. ГОДИНА III.

О РАЗУМНОМ ЖИВОТУ.

(Наставак.)

3. Зашто живе вегетарци тако.

1. У животиња што су ближе нами видимо да је природа створила три врсте: месождере (карниворе), травождере (хербиворе) и зрноједе (фругиворе). И наш строј је као у оних задњих а из тога видимо да ми треба да се раним зрном, ако хоћемо да се природно раним.

Ми смо свешћу својом узвисили се над животињом, те можемо да оплемењавамо и усавршавамо наш живот у сваком погледу. У иначе једнаким приликама чини нам се племенитије, до створове, који имају осећања и памћења као и ми, штедимо него ли да их убијамо, те да их трошимо.

3. Зна се, да од здраве крви цео наш живот највише зависи. Наш начин живота нарочито на то смера, да у телу здраву крв произведе и одржи.

4. Ми налазимо, да у сва времена много људи, многи племенити духови из предњашњег и садањег доба овако мишљаху и живљаху, те да су тако исто били здрави и сретни.

5. Ми смо искусили на нама самима, да смо оваким начином живота телесно здравији, душевно задовољнији и слободнији, духом и вољом јачи постали.

6. Особито смо искусили, да наш начин живота много повода болестима моралним (нарављеним) заблудамо и свакојакој невољи лако и сигурно уклања.

7. Наш начин живота заштеђује нам много времена и снаге, које на боље ствари употребљујемо.

8. Тако исто је много јефтинији, него ли кад се месо једе, и тако можемо ми новце, које смо до сад на нашу штету расипали, на нашу корист и на паметније ствари употребити.

9. Наш начин живота даје нам велику спољну и услед тога — при иначе нормалном духовном правцу — и унутарњу независност, која се неда довољно оценити.

10. Ми налазимо, да наш начин живота у иначе једнаким приликама већу и трајнију снагу даје и да живот дужим и срећнијим чини.

11. Ми налазимо, да наш начин живота укусу, у сваком смислу речи, много боље годи, него ли крвавна дијета (храна.)

12. Ми поимамо, да „социјално (друштвено) питање“, вештина васпитавања и народна економија само се помоћу ове разумне вештине живљења решити могу.

4. Шта се данас противу овога начина живота наводи?

1. Обично се говори: „Лекари морају најбоље знати, како да се човек храни, а они су противу вегетаријанизма.“ Ми пак велимо: Не знају лекари, него мајка природа најбоље зна, и од ње треба сви, и лекари, да учимо.

2. Даље се говори: „Али сама природа је од нас начинила месоједце, и то и данас још чини!“ Ми велимо: То није истина. Наши зуби, наши унутарњи органи нису кроз хиљаде година друкчији постали. Ако би пак било могуће, да се преображавамо, то је боље да једењем плодова постајемо мирни људи, него ли да једући месо у тигра се претварамо.

3. Још се вели: „Али ваш начин живота не даје снаге, бар не за телесну радњу.“ Ми кажемо: Баш је противно: као што међу животињама оне, које ждеру траву (н. пр. коњ), тако су и међу људима они, који једу плодове и телом и духом најјачи и најдуршнији.

4. Неки мисле: „Али се тим начином живота не одржава пород!“ А ми велимо да се баш одржава. Нашим начином живота добија се и одгаја се здрав пород — а садање колено је тамо најболесније, где се најнепримодније живи, а то је у — варошима.

5. Један ће опет рећи: „Али мени прија, ја сам здрав.“ Тако рекоше многи и умреше у најбољој животној снази. Зашто су људи у пркос своме разуму, толико болесни, зашто многи још као деца умру, и ретко да који без болести дубоку старост дочека?

6. Други опет каже: „То може бити у топлим земљама, али у хладним не може!“ Ми велимо: може бити свугде, где год се дају набавити плодови, и свугде је боље него ли крвави начин живота.

7. Трећи примећује: „Јест, али ја сам болестан, па не могу то радити!“ Ми одговарамо: Та баш у најтежим болестима лекари наш начин живота прописују! Разуман повратак природи никад не шкоди, само удаљавање од ње шкоди!

8. Четврти опет спомиње: Та шта ћемо онда са том силном животињом?“ Нећемо више одгајати него што нам треба за посао, па ако је морамо таманити, зар је морамо и јести??? Зар ко једе пацове и мишеве, псе, мачке и други животињски гад?

9. Пети вели: „Али ће то бити на штету индустрије и слобрађаја.“ Напротив, ми не протерујемо новце кроз гушу као ви, али терамо луксус (раскош) у трајаснијим и лепшим стварима. Индустрија треба да служи човеку, а не човек индустрији.

10. Шести каже: „Али ја сам слаб, па не могу то радити.“ То је бар поштено признавање, али ко се најпре потпуно увери о томе, наћи ће, да је то са свим лако.

11. Седми примећује: „Али ја сам већ стар, ја то не могу чинити!“ Заиста? Не можете да се опаметите?

12. Осми говори: „Али се то неда у оваком друштву извести!“ Кадикад се неда, али треба само имати тврду вољу, па је онда могуће. (Свршиће се.)

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

4. Магловите пеге и двоструке звезде.

Кад би вам се, на прилику, десило да једне ведре зимске ноћи погледате на небо, како је раскошно окићено звездама, могли бисте да видите до 2000 звезда. Али као што смо вам и пређе наспоменули, да је то тек већина оних звезда, које се деле на шест класа. Ето на прилику ако узмете обични позоришни дурбин, па гледате кроз њега са извесног места на звездано небо, ви ћете заиста видети сад три пут више звезда, него ли што сте простим оком видели. Кад погледате голим оком на сазвежђе Плејада, чинићете вам се да се оно састоји истом из седам звезда; него и ту ће вам још требати да имате ваљано око, да сте вешт и изучен посматрач, те да можете да разликујете једну звезду од друге. Ну ако бисте сад узели позоришни дурбин, па кроз њега погледали на то сазвежђе, број ће звезда порастети на један мах до двадесет. Кроз ваљане дурбине, који у величавају за двапут, њихов ће број доћи до четрдесет; ценни телескоп, који има у дужину 18 палаца и дванаестоструко увеличава, показује већ до 120 звезда. И тако ће те видете да ће број тих звезда све то више растети, што будемо узимали све боље и боље справе — дурбина.

На тај начин на свој небеској просторији расте број звезда, па све и ако не у такој размерици, а оно опет доста значајно. Узмете ли на прилику дурбин који нешто мало увеличава, ви ћете и опет моћи видети звезде седме, осме, девете, а крао мало боље, чак и десете величине, и што је јача снага телескопа, т. ј. што већма увеличава, све ће се више моћи видити звезда. На многим местима виде се читаве гомиле звезда, које готово савршено голо око не може да спази, и које рекли бисмо тону савршено у тамној дубини. На неким местима види се само неко пламућање, које се не може узети за звезду, као на прилику једна тачка у сазвежђу Андромеде. Али ако наперите на ту тачку осредњан телескоп, а ви ћете видети не звезду, него неко свело пламућање, а нема оних знакова по којима бисмо рекли да су непокретне звезде; тај се појав назива магловитим пегама. Новија астрономија пронашла је сијасет таких пега. Већ их је старији Хершел описао и набројао више од хиљаде, а у потоње доба тај је број кудикамо нарастао а све проналасцима других научара, а особито млађег Хершела његовог сина који у томе особиту хвалу заслужује.

Ове магловите пеге имају необично разнолику форму, а како их има подоста, то можемо да научавамо њихово развиће и промене. Друга је ствар, кад би, на прилику, била само једна звезде, ту већ не бисмо могли да изучавамо њезино развиће и промене, јер те промене трају вековима; ну све скупа показује нам како се постепено преображавају, кроз које пролази свака звезда, и можемо да видимо једним погледом оно, што траје вековима. Има на небу магловитих пега, које и поред најснажнијег увеличавања, на прилику ахроматчких телескапа, остају ипак магловите пеге; тако на пр. магеланов јужни облак састои се из белих магловитих пега, које надалеко дохватају, а налазе се недалеко од јужног полуса. Има још и друге магловите пеге, које се особито светле у средини или на двема различним тачкама; има опет и таквих, које наледају да су сасма неправилне.

За дуго нису знали камо ће с тим магловитим пегама, док није старијем Хершелу испало за руком да одгонене ту загонетку. Па знате ли чим ју је одгонено? — помоћу најсилнијих и најсавршенији оптичких справа, које донде није нико имао. Он је показао, да је то система светова, која је налик на нашу сунчану планетну систему, у коју улазе све звезде које ми видимо; млечни пут није ништа друго него таква иста магловита пега, а пак магловите пеге, које видимо, — веома удаљени млечни путови.

Ако погледате на небо у светлу зимску ноћ, а ви ћете видети на њему једну светлу пругу, ал нејединаке ширине. Него ту ће вам требати да сте мало пажљивији, па да видите, да ова светлост долазе од необичне множине звезда, које се овде гомилају више, него ли на другом месту небеснога свода. Ту мисао исказао је још у седој старини Демокрит, него у томе може сваки да се убеди а ако погледа на ма који део млечнога пута кроз најпрости дурбин. Добро ће бити да ви-

димо шта вели Хершел о томе. Он вели, да сва светлост млечног пута постаје од звезда, које леже једна поред друге. Свака светла тачка јесте сунце, које је опкољено милијунима планета и комета.

Још је Хршел огледао да одреди број звезда млечнога пута, па је рачуном доказао да их у најмању руку има 20 милијуна. Све да је макако огроман овај број, и опет бисмо се превариле, кад би смо по њему узели да замислимо величину васелене; 20 милијуна звезда састављају само једну магловиту пегу, и ми са нашом непокретном звездом, сунцем, налазимо се приближно у средини ове магловите пеге, која има сочиваст облик.

Да би појмили, је млечни пут заиста скуп звезда, не ће бити згорега ако га мало издаље промотрите. Узимо дијаметар његов за јединицу, и претпоставимо, да се налазимо од његовне стране млечног пута на растојању таког дијаметра, онда би нам млечни пут, описујући круг преко целог неба, изгледао као светао скуп звезда и тај скуп заузима просторије, чиј би дијаметар износио шести део хоризонта. А кад би за десет дијаметара били далеко од млечнога пута, онда у њему не би могли да разликујемо ни једне звезде, као што то у самој ствари бива са Маглановим облацима, који су осим тога много већи, него што ли би нам се чинило у извесном случају млечни пут; они су од нас далеко више него ли на десет дијаметара млечнога пута, тако да се у њима не могу да разликују звезде чак ни у најбољим и најсавршенијим телескопима. А кад би, на прилику, за сто дијаметара били далеко од млечнога пута, голим оком једва ли би га могли видети.

Сад хајде да узмемо наопрат. Кад би се приближили тој магловитој пеги на десети део правог растојања, она би нам онда изгледала као светао облак, који би имао седам степени у пречнику. Кад би се приближили још десет пута ближе, онда би та пега заузимала готово четврти део небеснога свода и имала би у пречнику седамдесет степена. Најзад кад бисмо живовали на планети, која се обрће око ког сунца из тог скупа звезда, и кад би се то сунце налазило у средини уображене магловите пеге, онда би нам се та магловита пега чинила, е је млечни пут, али правилнијег облика, чврша, шира и светлија.

Ви можете да саставите себи појам о величини васелене, ако не сметнете с ума, да је млечни пут, звездна област која износи 2000 звездних просторија*), само магловита пега у васелени, а има их хиљадама, а међу њима има и таквих од којих нам светлост долази истом кроз 25,000 година, све и ако светлост прелази за један секунд 40.000 миља. Хершел је помоћу свога телескопа открио магловите пеге које су тако огромно далеко, да треба да прохује милијонима година, на истом онда да допре светлост од њих до нас, готово сто пута даље него ли и мало час споменуте магловите пеге. На свега што доселе рекосмо, можемо извести ово: да све системе светова састављају тек мајушан део васелене, и да не треба узети да су тамо границе васелене, камо је Хершел видео потоње магловите пеге. Доћи ће зар време, када ће савршенији и бољи телескопи моћи продрети и иза граница тих за сад крајњих магловитих пега, и открити нове светове.

Истина бог, научњаци веле да су ове магловите пеге скуп звезда, система млечних путова, ал за то опет оне нам показују на небу и такве појаве, о којима није лако рећи, шта су наиме у самој ствари. То су магловите звезде или планетна магла. Они ће се чинити површноме посматрачу онаки исти баш као и остале магловите пеге, али уз пажљивије проучавање видиће се, да их није могућно увеститити у звездане гомиле, на све и најсилнијим и најбољим телескопима; а друго, да они имају једно или неколико светлих једарца, али која се немогу у звезде рад њиховог мутног и тамног светлуцања.

Посматрач их чешће сусреће на неким местима неба, на прилику у великом медведу, у Андромеди, северној риби и глави Центаура. камо је Хершел за по сахата набројао их више од тридесет. Делом су они неправилног облика, збијани уједно, као да су делови једне велике раздрузане пеге, а делом опет округли или елиптични. У првом случају свагда имају у средини светлу тачку, у осталим случајевима или су једнородни или имају на два краја елипсе, по једну светлу тачку.

Ван сваке је сумње, да су то тела, која имају своју властиту светлост. Али на сву прилику то нису тврда тела; то се изводи већ на јединог њиховог протезања. А како су они тако огромно далеко, да ми ту даљину можемо измерити само звезданим просторњама, — величина је њихова горостасна и за саму васелену. Ова тела мора бити да се тако на широко и на далеко протежу, да се чак и у најмањем од тих тела може рахат сместити сунце са свом својом планетном системом, наравно са Непотпуном заједно, а који је далеко од сунца на 600 и више милијуна миља.

Ове су светле магловите пеге — права космичка магла, можда материјал, од кога постају сунца и сунчане системе.

Двоструке су звезде, на сву прилику, потоњи ступањ развића мало час споменутих магловитих маса. У њима је се сва магловита материја претворила у сунца, која, као и наше, без сваке сумње имају своје планете. Двоструке звезде обрћу се једна око друге и обављају свој пут од 45 — 600 г. При кретању ових огромних тела (многа су за хиљаду пута већа од нашег сунца) примећује се брзина, за коју би пре рекли, да је таква брзина за тело немогућна. Звезда пр. у сазвезђију Деве састои се из две звезде

*) Свака звездана просторија равна 100.000 земн. дијамет. готово 4 и милијуна миља.

треће величине и сврша свој пут за 515 г. али са десет хиљада пута већом брзином од оне, са којом се земља обрће: а ми знамо, да земља прејури за секунд четири миље, а за дан 345.000 миља на своме путу. Звезда обрће се око суседне са брзином 3.490,000,000 миља т. ј. за секунд 40.000. готово са брзином светлости. Па ни то није све. Има двоструки звезда, које сврша свој јсм много већи пут за краће време, дакле крећу се још брже. Ту никакве погрешке не може бити, јер су разноврсне боје двоструких звезда, као: голубије, беле, црвене, жуте а све то веома олакшава посматрачу,

Назад још нам ваља ово додати. О двоструким звездама ваљало би још коју више рећи, али с обзиром на простор овог ваљаног листа морали смо да вам изнесемо овако у најкраћим потезима, бар штогод о двоструким звездама. Зар ће нам доћи кадгад прилика, да вам о њима што више и што потпуније кажем.

(В. Јимермен). **Л. Ивковић.**

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

Наставни план за срп. осн. и повторне школе

(Настављено.)

Рачун

У I. разреду ради се зимњег течаја коло бројева од 1 до 10 и утврди се очигледно и на памет у сва четири рачуниска вида; а летњег течаја ради се коло бројева до 20 на памет и писмено.

У II. разреду, пошто се темељно повтори све што је у I разреду свршено, изради се коло бројева до 100, идући све са 10 бројева на више устмено и писмено. Уз то се научи таблица множења и познавање новаца и мера;

у III. разреду, по што се најпре темељно повтори све што је у II. разреду свршено, изради се коло бројева до 1000. идући све са 100 бројева на више устмено и писмено. Уз то се вештба у усменом множењу преко 100, и у писменом множењу и дељењу са двоставним множитељем и делитељем, и уведу се ученици у познавање разломака од новаца и од мера;

у IV. V. и VI. ради се с бројевима преко 1000 на више без краја, са више наименована, прости и десетични разломци, правило тројно, трговачки рачун, каматски, друштвени и други, са применом свега тога на домаћу потребу и на занате.

Геометријско обликословље с цртањем.

У I. и II. разреду добију се појмови о правим линијама и њиховој споји у углове у угласте облике при сматрању и разговору о облику школске собе и углова, о облику прозора, врата, куће и друго, и при цртању истих облика;

у III. IV. V. VI. разреду учи се тачније познавање својства од линија углова, од облика троугао — и више — углих, њихово мерење и прорачунавање у соби и на пољу; као и познавање и мерење тела угластих, облих и округлих и примена тога знања на потребу у животу, а уз то се непрестано вештбају ученици у цртању тих облика.

Земљопис.

У I. разреду нема;

У II. разреду уведу се ученици при разговору § 41 и 42 из упутства за вештбање у говору и разумевању, у земљопис од места по нацрту у који се ставе улице, друмови и главна одељења поља и атара. Ту се науче познати четири стране света у школи и у месту, и тачке где сунце излази и залази;

у III. разреду, по што се повтори што је II. разреду показано преведу се ученици с нацрта ширег на ужи и ситнији и на земљописну карту, и упуте се у читању карте, а по томе науче познати даљу околину свог места, сав срез. и целу домовину;

у IV разреду иза кратког повторења тога што је свршено у III. разреду упознају се са околним земљама до крајева Европе, по томе са Азијом, Африком, Америком и Аустралијом с кратким прегледом вода и суве, планина и река, само читајући карту. Ту се овлашно познају и са кретањем земље, бивањем дана и ноћи, годишњих времена и помрачења сунца и месеца;

у V. и VI. разреду предузима се ситнији опис домовине, њезиних крајина, делова, градова, друмова, производа ратарских и занатлијских, трговине, завода, установа, и друго; а по томе се пређу тако и остале државе у Европи, Азији, Африци, Америци, Аустралији, и наситнији опис физичких и математичких односаја земље и осталих небеских светова.

Повеснница.

У I. разреду нема;

У II. разреду казују се уз земљопис места и црте из повеснице места, колико се о томе зна;

у III. разреду казују се одабрате слике из повеснице српске до Косова;

у IV. разреду казују се одабрате слике, даље из повеснице Срба и других аустро-угарских народа;

и V. и VI. разреду казују се уз повторавање предпоменутога одабрате слике из опште повеснице старога, средњег и новога века, и из повеснице културне.

При ономе, има се поглавито пазити, да се јасно покаже напредовање људства у просвети, и да се утврди вера на промисао божији, а уједно да се побуди уз љубав своје домовине и њезиних установа поглавито љубав и поштовање добра и мржња на зло, те да се утврди у ученицима морална воља.

Уз ово уче се:

у IV, V и VI. разреду *права и дужности грађана* с кратким прегледом *државнога устројства*: о судским и политичким властима земаљским, окружним и срескима, и о устројству општина политичком и црквено-школском.

Природне науке.

Овамо спада природопис и природословље (физика) и као додатак, наука о чувању здравља.

Природопис ради се у I. и II. разреду, по упутству за вештбање у говору и разумевању, одсек 3 §§ 22 и даље до 37, и одсек 5 и 6 §§. 43 до 47;

у III. и IV. разреду по дотичном комаду у читанкама и разговору о оном;

у V. разреду учи се зимьег течаја наука о животињи вишој, а летњег течаја наука о биљу и нижој животињи с показиваньем свега у нарави или у доброј слици, а с погледом на оно, што је за човека користно или штодљиво;

у VI. разреду учи се зимьег течаја познаваньe најглавнијих минерала, особито земаља ратарских; а летњег течаја повторава се све из ових наука свршено.

Учитељ нека се послужи књижицама од Либена.

Физика ради се у I. и II. разреду по упутству се вештбање у говору и разумевању одсек 6 §§ 48 и даље;

у III IV разреду по дотичном комаду у читанкама и разговору о оном;

у V и VI разреду предузима се тачније познаваньe домаћих справа: полуге, завртња, клина, чекрка, точка и ових својстава и закона радње; тачније познаваньe ваздуха и појава у њему; познаваньe барометра и термометра и ових употребе: познаваньe закона звука, светлости, електрицитета и магнетизма; најпосле познаваньe главних стихија телесних и појава при горењу, врењу, храненьу биља и животиње и при трулежу.

Предавајући показује се ово све опитима тако, да деца сама законе нађу; а одбира се поглавито оно, што је од потребе на дому и у свакидањему животу.

Наука о чувању здравља.

у I. и II. разреду уведу се ученици при читању комада из буквара и читанке, тичући се створа човекова тела и при разговору о томе;

у III, и IV. разреду упознавајући се ученици са створом човекова тела, које казује учитељ по књижици: Хигијена од Јовановића; и упознају се правилима о неговању тела по истој књизи;

у V и VI разреду повторава се предпомењуто и додаје се главна правила о неговању болних.

Радови у врту.

С јесени, у пролеће и у лето поучавају се и вештбају деца у радњама у врту, и то:

у I и II разреду у плевленьу врта, требленьу шкодљиве гусенице, лептирева, буба, пужева и друго;

у III и IV. разреду уче се свиларству и вођарству;

у V и VI. разреду вртарству с виноградарством и челарству, које казује и показује учитељ по упутствима у књижицама: очигледна настава у економији од Хофмана; наука о свиларству од Клајића; и поучник о вртарству и челарству од Парташа, особито по таблицама од Хартингера.

Ручни радови женски.

Осим наведених радова у врту уче се женска деца ручним радњама женскима, и то:

у I и II разреду: плетиву,

у III и IV разреду: кукичању, мрежању, беломвезу и грубљему шву;

у V и VI разреду: лепшему шву, везу и простијем крою.

Осим тога поучавају се и упућују у држању реда и чистоће у кући и у разумном вођењу куће, држању соба, кујне, тавана и подрума и њихових намештаја и судова, у знањима потребним при држању и готовљењу хране и одела, при неговању домаће стоке и врта, водећи разговоре о томе, покњижици: мала господарица од Клајића.

(Настаниће се.)

ПЧЕЛАРСКЕ ПОУКЕ.

од

П. Бабића-Бабе

нар. учитеља.

3. Нашто треба пазити кад се купују пчеле за пресад.

Доброта једне кошнице зависи највише од тога колико је у кошници народа.

Што више народа у једној доброј кошници, тим је много скупља, само ако је народ добар.

Множину народа познаћеш потпуно по јаком брујењу на лету (на врати) и летењу преко лета, а преко зиме по јаком и непрестаном пчелином мирном и добром разговору, (веле неки врстни пчелари, да пчеле радилице имају између себе разговора и договора) кад на кошницу лупнеш и уво лету приближиш. Добра кошница несме одвећ старо саће имати, јер је сасним безплодно.

За куповање су најбољи једногодишњи, двогодишњи, највише трогодишњи ројеви. Добра кошница мора имати и толико меда, да се не мора на скоро народ у кошници ранити.

Не препоручујем никоме да купује вредне радилице с доцне јесени или зими, јер се онда неможе баш ни мало определити колико имају меда.

Пролеће или време ројења је најзгоднije за куповање. —

Што се пак ројева тиче, то купи мили читаоче само оне, које су у месецу мају, или у почетку јуна ројили.

Доцнији ројеви скупо стају, јер обично већ с јесени мораш ранити или морају помрети.

Добра кошница несме бити без матице, јер онда се пчеле радилице збуне и зидају по саћу којекакве куће и џбунове.

Ако купиш пресад на близу гдегод, то ју мораш још пре првог полета на ново место поставити, јер се иначе многе пчеле забуне, пак на своје старо место одлећу.

Ројеве можеш одма после ројења наместити где хоћеш.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— У Н. Саду 16. јуна. Ово лепо време утиче од неколике дана врло повољно по усеве. Људи се опет надају да жетва неће бити тако лоша, као што се мислило. Топло време пријаможило је и класу и зрну да се боље развије, рђа није свуда ушла у клас. О ражи јављају неповољне гласове, кукуруз се опоравио. Са велике припеке било је ових дана пљускова, у нас није толико штете али има где је бушца и лед начинио чуда. У опште се мисли да ће у Угарској бити жетва много боља, него се пре неколико дана и смело мислити.

Житна радња. На пештанској лицији готово је стала радња јер се врло мало довози. Пшенице је довежено до 20,000 цен. Млинови неће да купују до нове жетве ништа, још мало па неће млети, док не буде нова жита. Тога ради је цене скочила са 10 новчића. Концем прошле недеље бележено је 86 ℔. 7 ф. 45—55 н. 85 ℔. 8 ф. 35—45 н. 84 ℔. 8 ф. 25—35 н. 83 ℔. 8 ф. 15—25 н., 82 ℔. 8 ф. — 8 ф. 15 н. 81 ℔. 7 фр. 90—8 фор. Раж је 5 ф. 70—80 н. 80 ℔. Јечам је остао на цени од прошле недеље. пиварски: 3 фр. 60—75 н. за рану 3 фр. 40—50 н. по 72 ℔. Зоби је прошло до 15.000 меца а скочила је са 20-25 н. Цена 2 ф. 10—20 н. Кукуруз скоро бачатски 5 ф. —4 фор. 5 нов. друге врсте 3 ф. 85—95 н.

ПОДЛИСТАК.

ВИДОВ-ДАН.

Оћу л' да плачем или или да певам?
Ја не знам сам —
Данас је Видов-дан!
Пред душманима плакат' мене је стид, —
А невидовном јаду мелем је вид,
Што види судбе и милост и злост
И за трепутак подиже мост
Да сконча прошлост и будућност.
Данас је вид невољном штиту,
Данас је сваки Србин видовит —
И будућности лепше нагледа се сит,
— Ох јелте браћо, гусларе слепи,
Што негујете тај санак лепи, —
Е то нас држи, е то нас крепи
Те ј' многа ала у пропаст пала,
У пропаст што је нама копала,
И још ће многа с недела свога
Занамтит' силу сана српскога, —
А тај је сан
Наш Видов-дан.
Је л' санак само, ил полујава,
Или само рука десница спава,
А мушко срце бије о груди
Да десну руку из сна пробуди —
То не знам ја —
Ко ће да зна!
Свакога лета овога дана
Створе се чуда свету незнана —
Погледа Бог
Србина свог
Не пита: ко је ди,
Већ: „Јесте л' своји сви?
Ако сте вредни нада, ево вам над!" — —
И тад се тргне, прене живи разкомад, —
И сједине се ране неизвидане,
И саставе се жиле изпрекидане, —
И кроз њи јурне, брале,
Једног жића сок.
Примајућ' бурне вале
Један крвоток; —
Једно се срце стани у груди средине,
И тад се разбацани уди сједине, —
И примакну се сузе жедно спојене,
И саставе се душе једнодојене, —
И загрле се чеда једне прошлости,
И моле Бога слоге да им опрости, —
И безброј жеља једна другу привати, —
И почне с' један сан на југу снивати,
И молитве у једну сливати;
Молитву носе небу крила жељна, —
И єрпство ј' тад у души једна целина.
Ох немојте се плашит' наши злотвори,
То песник само тако у сну говори!
Та силно га је зано заносни сан —
Данас му ј' Видов-дан! —
Васцело єрпство пред Бога стаје,
Пред њиме старе грехове каје,
Од њега чека утешне речи
Да му се рана смртна залечи.
А Бог га пита — ох вељи мука! —
„Има ли и сад међ вама Бука?"
И душе дркћу, и лица бледе,
И сузне очи плашљиво гледе,
И душа тоне у боле јуте,
Леденe усне ко камен ћуте . . . .
— А мало јато вражија лова,
Несретна чета блудни синова
На земљу пада па сузе лије,
Па косе чупа и груди бије,
И једва смеде да гласа даде:
„Удри нас громом, још нас имаде.
— Не убн рад нас єрпско уданье,
Ил прими данас наше кајање!"
И опет наста света недрина,
И чврсто стоји једна целина,
Душе се сливе Бога молећи
Једина душа пред Богом клечи,
Да чује свете утешне речи;
Сузне се очи у будућност стреме
— О саслушај им, боже, молитве неме!
Е то је сан
На Видов-дан! —
Је л' санак само, ил' полујава,
Ил' само рука десница спава
А мушко срце бије о груди
Да десну руку из сна пробуди, —
То не знам ја,
Ко ј' будан можда зна!

„Жижа". Један Бошњак.

КО БИ ТО РАЗМРСИО.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

II.

Осванула је недеља. Била је то баш поп Гаврина чреда. Старији парох поп Коста, који је већ увелико прешурио шесету годину, био је у општини „презес“. Поп Гавра је молио да закаже скупштину после подне, био је намирисао, да је учитељ Прокина „страна“ јака, па је рачунио, да ће се људи позабавити у бирту и неће сви ни доћи на избор у школску кућу. Учитељ Прока дошао је био на службу да пође. Поп Гаври се то није свидило. Час је брже час је лакше читао јектенија, само да збуни Проку. Ал и Прока је био стари лис. Није он много зверао у олтар, него кад дође херувика и достојно а он чисто полегне на певницу те почне да изваја, све онако „Карловачки.“ Мало,мало из „пусти глас“, погледи у људе. Који су његови ти помажу, а шапћу другима: „О брате гласа, није него као звоно. Њега ћемо, та и кога би другог.“ Служба је свршена. Људи стоје у порти, око „кишбирова“ који све валата неку објаву, како се крмад не смеду пуштати у спахински рит, како има две битанге на продају, како је Луки биртшу украдено теле, како ће се од сутра утеривати аренда од општинског пашњака. Неки слуша неки и неслуша. На страни стоји Прока на дивани са грк Марком, око њих је неколико људи, који уверавају Проку да је „цигурно“ само нек буде и мало „алвалука“. Ћурчија Моја баши се око људи, дивани како ће после ручка у грк Марковом бирцу отпити једну за „сретна почетка.“ Нешто намигује на грк Марка и Проку. Ови га разуму и одобравају.

На другој страни скупиле се млађе газде око Дамјана Милића. Он је њихов човек. Добар газда а био је много и на школама. Кад затреба он помаже и рукама и ногама. Уз њега стоји мајстор Пира Бркић, колар. И он је човек од новога света. Мајстор Пира говори ватрено, како је прошло време кад су се узимали људи за учитеље само по „гласу.“ Он мисли да људи треба да гледају да добију „човека.“ Ако ће да каже по души, и себи и од себе, то он мисли да треба изабрати тог Живка Божића. Он ће бити најбољи. Људи к'о пристају, али веле валинга је што није лично дошао, „да га народ види“. Али већ сад како му драго, шта је ту је. Бар да је скупштина пре подне. Кажу да је и кнез Живка за тога препарандa. Домиш нешто шара. Мата вишкал га је подсео за Проку. Кад је поп Гавра изишао из цркве видио је да се нешто више људи скупило око Дамјана Милића. Свидило му се, да је то добар знак. Он није с Дамјаном у љубави али му сада ипак приступа и јавља. Пропитује најпре кокико је жита добио, како му се зоб плаћала, па онда на једанпут навиде на избор учитеља. Дамјан му каже да ће он и његови људи бити за најспособнијега, поп Гавра вели да је и он за Живка Божића, јер под Прокомникад школа неће проћевати. Ово је млад човек и изображен, а ми треба да се бринемо за своју децу јер на њима свет остаје. Људи веле тако је, Поп Гавра мисли на своју Лулу а људи мисле на своје ђаке.

Људи се полако разлазе пошто су чули да ће на општинску скупштину звонити велико звоно. Вечерње ће бити раније, да се пре сврши избор.

Кад је поп Гавра ишао на вечерње улазила су у село једна кола, на њима се возио млад човек. Кола су стала пред Дамјанову кућу. Да поп Гавра није био у бризи, он би већ био послао једнога ђака да распита ко је то дошао? Али звонар га је био збунио мало, кад му је казао, да Моја Ћурчија и Прока часте своје скупштинаре у грк Марковом бирцу.

Док је поп Гавра служио вечерње онако „вс кращје“ дотле је Дамјан седио и дивано са својим гостима дома.

— Баш ми је мило господине Божићу, што сам у вами напозно важног човека. Ви сте још млади овоје, први корак у свет. Дај боже да добро испаднe Сви који хоћемо напред бићемо увек уз вас и време је да се отмемо од пропасти, а брат Пиро?

— Дух времена нас зове. Још Сриство није пропало. Ако нас честити учитељи не спасу, онда смо свршили. Ми треба усе и у своје кљусе. Просвета то је наша лозинка, а кнеже шта ти велиш?

— Тако је брат Пиро. Ја онако судим као паор човек да је данас грнота, кад је човек слеп код очију. Само ви предњачите а ми ћемо за вама. —

— Тако је рекоше неке млађе газде. — А сад да Бог поживи нашег — ако да Бог — новог господина учитеља! Само се ви држите вашег, како треба, а за друго је већ наша брига. Живио! Ајд да се тоиде, да несврше без нас. —

Они на улицу а из грк Марковог бирца иде читава рула. мајстор Моја батрга се међу људма, маше рукама па крешти: Де би ми упустили нашег сина? То неможе бити! —

Људи су се већ искупили у школи. Стари поп Коста забринуо се, јер види да неће проћи без галаме. После подне је, недеља је а људи ко људи, има их који су се мало и насвирали, па може бити мало опора дивана.

(Наставиће се.)

НОВИЈЕ ИЗ КЊИЖАРЕ.

— **Главни списак књига** српске, словенске а страних књижевности као и разних школских потреба главне српске књижаре Ј. Д. Лазаревића у Београду за год. 1873. 8. стр. 93. У овом списку имају из српске и словенске књижевности ови одељци: 1. Књиге за основне српске школе. 2. За учитеље основних и већих школа. 3. Школ. књиге на страним језицима. 4. Књиге за гимназијска и реална заведења и вишу женску школу. 5. Богословске и црквене. 6. књиге за велику школу и војену академију. 7. Мапе,

атласи и Глобуси. 8. Енциклопедије и речници. 9. Научне и историјске књиге. 10. Руска књижевност. 11. Хорватска (!) књижевност. 12. Ческа и пољска књижевност. 13. Законске књиге. Још ко томе књиге из немачке и француске књижевности. Колико нам је мило што излазе овакви списци, те олакшавају читаоцима набавку књига, толико је у интересу књижаре и купаца да списак буде као што ваља распоређен. Ми нисмо имали бог те пита какво мишење о способностима г. Ј. Д. Лазаревића за књиговођу српског књижара, српска влада није тражила за то место способна човека, него као и свуда само своју креатуру. Ми мислимо што г. Лазаревић не зна, да ће у току радње своје научити, али по овом списку видимо да господин Лазаревић није кадар да напише ни ваљан каталог свога стоваришта. Њему је то „шенко једно" кад истакне једном одељку списка име „научне и хисторијске књиге" на после реда у тај одељак и песме, и драме, шаљиве игре, романе и приповедке. Но има још нешто што нам је надо у очи. Ми би рекли да г. Лазаревић ређа имена наших књижевника и њихове титуле што их стекоше својим научном радом но ономе, како је који код њега у милости. Неке градуиране доктор као н. пр. Др. Розена признаје он увек за таковe, Др. Радића само три пут а четврти пут га брише (сећајући се сад Ростока?); Др. Милана Јовановића деградира сва три пута конзекventно. Али иде још даље. Бивша професора велике школе госп. Јована Бошковића брише он просто са наслова своје рођене књиге, која је на дику нашој науци. Радили то госп. Лазаревић по свом ћефу или бацајући зар са страхом и трепетом свој „взор" на „више"? Др. Милан Јовановић и проф. Јован Бошковић су предни научењаци, који су годинама као што ваља послужили српској просвети у Србији. Ако један прави „витезьствени" књижар, пуњећи са производом науке своје депое, има мимогред још и улогу, да ревајући производе наших књижевника, предузима зар по званичном мигу или у ропској услужности и деградацију научних титула; да са научне радње, која је стала радника дугог и трудног проучавања, новчаних жртава док ју је самостално на свет издао — брише и скромно име научника, којима је сав грех што су то људи слободоумни, те су некима и некима „зар у носу" — онда просто му да изостави њихова дела из свога списка, јер кад их овако наводи, онда се и сувише ревносно унижава у подлости, а о тој бар није нужно, да на туђу штету увеђава оне, који су га на то место наместили.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Руски цар похвално је на бечкој паради војнике регемента грофа Туна, које му је наш цар приказао као православне Србе из кикиндског дистрикта. Он је умолио да га при поласку, један батаљон баш те регименте испрати и кад је то учињено поклонио је војницима 300 рубља.

Краљ. комесар Хубер за српске фондовске и рачунске ствари приспео је у четвртак у Н. Сад. Пред њиме иде глас, да је то човек који поштује законе, закључне установе и уредбе.

Угарски сабор одгођује се до који дан ради жетве.

Срп. нар. сабор, вели да ће бити сазван месеца септембра у Карловце.

Око Липника у Славонији пљачка чета хајдука у којој је већ њих 15. Пре неки дан напали су и на само кућевило Липник али су срећно одбијени.

Стеван Ђурђевић члан суд. стола у Осеку, честит судија и ваљан Србин, познат као народњак са карловачког сабора умрло је пре неки дан у најбољим годинама. Бог да га прости.

Немачки цар неће доћи у Беч на изложбу, него себе шиље своју жену.

Генерал Спудмјер путује по шајкашком батаљону и осталој бившој граници, као што пишу, да ради да се младини кандидати изаберу за угарски сабор.

ПОЗИВ

У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ."

Пошто се на први позив у скупштину задруге за српску народну штампарију, заказану за 3. (15.) јуна о. г. није довољан број чланова, који се за решавање ишчекује искупио, то се у смислу §. 20. задружних правила закључује нова скупштина за 1. (13.) јули о. г. у 3. сата послеподне у дворани „Матице српске," на коју се овим сви поштовани чланови задруге учтиво позивају уз обавештење; да ће се на истој предмети, који су у првом позиву на ред стављени бити, правовалано претресати и решавати без обзира на број чланова, који се искупио буде.

Ред предмета је овај:

1. Оверовљење присутних чланова.
2. Извештај о радњи и о рачунима.
3. Избор одбора за преглед рачуна.
4. Допуна једне трећине управног одбора.
5. Поједини предлози.
6. Избор одбора за оверовљење записника.

У Новом Саду 4. (16.) јуна 1873.

Др. Стеван Павловић с. р.
председник задруге.

Др. Илија Вучетић с. р.
бележник задруге.

1—3

ОПОМЕНА!

Опомињемо све оне претплатнике наше, који **нису послали** претплату **за Мај — Август** да је што пре пошљу. Ко прима лист а не шиље претплату, тај иде листу о глави.

Администрација „Гласа Народа."

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 25. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 24. ЈУНА 1873. ГОДИНА III.

О РАЗУМНОМ ЖИВОТУ.

(Свршетак.)

На свршетку још ћемо само то да споменемо, да у Немачкој има друштво „за природно живљење.“ То друштво има свој устав, у коме је одређено, шта све мора чинити онај, који као члан у то друштво ступи. Овај устав има више параграфа. Параграф, то ће рећи као неки одељак. Параграф се ниште овом белегом §. Кад тако тај знак стоји, то нека читалац зна, да је то параграф. Таких параграфа има устав немачког друштва за „природно живљење“ седам, и то:

§. 1. Чланови овога друштва хоће да разумно и *природно* живе, те да буду здрави да им у свачему добро буде; а владаће се онако, како их учи искуство, наука и она правила која вегетаријанизам прописује.

§. 2. Друштво ће ово само тако постићи оно, за чим иде, ако прво: Сваки члан његов другима за пример буде. Сваки нека сам на себе пази, савест нека му је судија, да ли се разумно или неразумно влада, друге власти нема да на њега пази; *друго*: Нека се сваки члан труди да искуством и науком допринесе, да се овај истинити и разумни начин живота што даље рашири; *треће*: Нека набавља и растурује листове и књиге, које о томе пишу; *четврто*: Нека склапа поместна друштва, нека сазива зборове, нека држи поучна предавања.

§. 3. Члан овога друштва је онај, који се уписше у њега обвезујући се, да ће савесно разумну науку живљења, вегетаријанизам ширити.

§. 4. Друштвене послове обавља одбор у ком су три члана: председник, перовођа и благајник, које сваке године скупштина гласањем бира. Ако који од ове тројце, пре него што година истече, из друштва изађе, то остали изаберу заменика му.

§. 5. Сваки члан плаћа годишњи прилог, какав он хоће. Одбор даје сваке године рачуне о новцу.

§. 6. Сваке године држи се главна скупштина друштва. Где, кад и којега дана се она држи, одређује одбор, и бар четир недеље у напреду друштвеном месту члановима на знање даје. Предлози за скупштину морају се одбору четрнаест дана пре скупштине писмено поднети. Ако се предлози доцније поднесу, само ће се онда у претрес узети, ако то буде време допустило.

§. 7. Чланом друштва престаје бити, ко то писмено друштву на знање даде. Тај не може новце, које уложио, натраг искати.*)

С. + Пр.

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

5. Плаветнило неба.

Држимо да нећо бити од штете, ако вам сад што и о небу прозборимо. Дакле кад би га ви, на прилику, само по спољњем његовом облику гледали, да боме да би вам изгледало као широк, дубоко плав свод, како је раскошно прекрасно земљу површину, рекли бисмо наслик на оно небо, што га сликари сликају на платну и иначе. Па инак не ће нам требати много труда, — и ми ћемо се убедити, да небо ама баш никако није плави свод, на коме су звезде приковане као вечито светли жишци. Ваља само да се сетите, да су звезде — горостасна тела, која су тако рећи ванприродно далеко од нас, да се оне крећу у просторији готово пустој, празној или напуњеној лаком материјом — етиром. Није тешко доказати, да нам се небо чини плаво с тога, што је наша атмосфера непотпуно прозрачна. Кад би смо се могли да издижемо постепено са земље, онда у колико би се издизали од ње, у толико би ваздух бивао све ређи и ређи, и напокон постао би већ тако редак, да просто на просто небом могли дисати, — најзад би га са свим не стало и ми би се наједаред нашли у чистом етиру. Шта мислите, на прилику, за што жива пада у барометру све то ниже, у колико се више пењемо на какав брег? На то је врло лако одговорити. За то, што ваздух постаје све то ређи и ређи, атмосфера постаје лакша; међу тим у исто доба видимо како нам плаветнило неба изгледа све блеђе. О свему овоме што доселе рекосмо

*) Ми приносимо ове чланке у лист, премда је ово још нов и у науци не решено питање. Наши сарадници која су лекари расветлиће ово питање са свога гледишта. Уред.

можете и сами да огледате. — Сад, кад би могли да се надигнемо до чистог етира, онда би плава боја савршено не стала, и кад би горе погледали, не би видели ама баш ништа, и небо би нам изгледало црно као ноћ, баш као и све оно од чега не добијамо светлости, да нам изгледа црно. Е дакле сад имамо пуно право, да запитамо, са чега нам изгледа, да је небо плаво?

Него ту ће требати пре свега још оно да запамтимо. Кад би био ваздух тако прозрачан, као етир, разуме се да нам онда и небо не би изгледало е је плаво, — тај би појав био немогућан. Тада би озго на нас падале само звездане луче; па и опет дневна би светлост била тако јака, да и опет даљу не би могли видети бледо светлуцање звезда. И сами ваљда знате, да даљу не видимо пламен од свеће, ако подаље стоји од нас; али ноћу, све и да је на повећем растојању видићемо тај пламен врло лепо. Из тога, дакле, веома нам је јасно, да плаветнило записи од непрозрачности ваздуха. Наука је доказала, да у ваздуху има необично много сићушних, не потпуно прозрачних честица. Сад, кад их сунце осветли, оно им саопштава извесно покретање, и то покретање изазива нове луче, које су особина тих честица. Него те су честице саме по себи тамне, али ако буду осветљене, постају видне саме собом. Те су честице плаве боје. Ми можемо вас овај појав следећим начином да протумачимо. У ваздуху има веома много малих, плавих честица, или боље рећи, најсићаније његове честице имају плаву боју; но ова је боја тако фина, тако нежна, да се може приметити само у великој маси ваздуха. С тога, дабоме, да у соби не можемо да видимо плаветнило ваздуха; али кад на један мах на наше око ударе из атмосфере све плаве луче, онда ће нам се њихова боја чинити веома тамна и густа. То можемо да докажемо и на други начин. Кад изблиза гледате на шуму, изгледаће вам зелена; али у колико се будете удаљавали од ње њезино зеленило претвараће вам се у плавило; или наобрат. Свему је томе узрок ширина ваздушне просторије.

Са повеће даљине допиру до нас тако много плавих ваздушних честица, да нам онако у општој маси изгледају отворено плаве боје, ма да је појединце свака честица необично танана и прозрачна. То исто видимо и кад је магла, кад се по ваздуху носе веома много непрозрачних честица беле боје. Сад ако погледамо око себе на омањој даљини, оно једва ли ћемо приметити маглу. Али сасма је друга ствар ако огледамо то на повећој даљини, ту би нам та бела боја јако упадала у очи, и тешко би смо могли да разпознамо на таквој даљини ма коју год ствар. На извесној дубини морска вода изгледа да је зелена; а у стаклу савршено прозрачна. Очевидна је ствар, да је узрок томе појаву један исти. Вода садржи у себи мноштво зеленкастих честица, које ћете тешко у плитвини приметити; али ако, на прилику, погледате у већу дубљину, камо се сједињују много таквих зеленкастих честица, онда ће вам вода изгледати — затворено, тамно зелене боје.

(По Ајлеру.)

Л. Ивковић.

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

Наставни план за срп. осн. и повторне школе

(Настављено.)

Појање и певање.

У I и II разреду учи се мало литургично појање и тропари божићни, богојављенски, цветни, ускршњи, спасовски и духовски;

у III, IV. V и VI. разреду: тропари васкрсни и остали празнички и светитељски, неки кондаци и ирмоси по прописаној књижици.

Уједно се текстови разјасне по књижици: изјашњење црквеног појања од Вукићевића, и науче се на изуст.

Осим тога науче деца певати и неке одабране светске песме, и то од оних у буквару, читанкама и упутствима, и пази се у старијима разредима на хармонију.

Краснопис

У I. разреду нема, осим у колико се пази да се лепо праве црте и писмена;

у II разреду пишу се по потреби сваке недеље по више пута она писмена мала и велика, која ко не уме лепо да напише. То се продужује и у III и IV разреду, све дотле, док сваки то лепо пи сати не научи.

Цртање.

Ово се ради по књизи: упутство за цртање и то:

у I и II разреду ради се 1-во коло, по прегледалицама, како их наџрта учитељ на очиглед деце кредом на табли; или по онима облицима изрезанима од крупе артије, с којих деца прегледају, или около њих линије вуку;

у III и IV разреду ради се 2-го коло од цртежа по упутству, с прегледалицама, или са ствари у соби и на пољу;

у V и VI разреду ради се 3-е коло по упутству, цртање предмета из дањине; а на даље цртају се облици од лишћа, цвећа, плодова, удова човековог и животињског тела и справе домаће и друге; вентији, цртају слике од људи, животиње, предела и друго; а девојке цртају и прегледалице потребне за вез и за друге женске радове.

Гимнастика.

Ову раде мушка деца с мушком, а женска с женском, самце, на двоје или у хрпама, и то:

самце вештбају се у играма с рукама, ногама и трупом, у трчању, скакању у вис, у дуж, с виснне и преко препона;

на двоје, вештбају се у вучењу, турању, дизању, ношењу, хрвању и другим играма;

у хрпама вештбају се у прављењу редова, и ходу, трчању, окретању у ма, и у редови играју оних дру-

гих друштвених игара, како има изложено у три кола гимнастичких игара, и другим играма у школском листу и пријатељу младежи.

Што се тиче војничких вештбања, које се ради са дечацима из најстаријег разреда, има се наћи вешт војак, да децу поучи у овоме, као и у упливању, где је згоде за ово.

Б. У ПОВТОРНОЈ ШКОЛИ.

Овде се повторавају и раширују она знања, што су у основној школи свршена, и додају се она, што су за живот нужна, и то:

повторава се наука хришћанска, читање црквено словенско, писање, земљопис, природне науке, појање, цртање, и гимнастика, и то онако, како је у дневној школи са најстаријим разредима рађено;

а раширују се и додају даље потребна знања из рачуна, повеснице, грађанских права, даља знања о неговању здравих и болесних и поглавито знања из домаће и пољске привреде и домовоства.

У *рачуну*, уз повторавање онога што је свршено додаје се настава у простом књиговодству за добра домаћина и домаћицу и разјашњује се устројство и корист од штедионица, народних банака о осигурању имања, и од других корисних завода и задруга излажући на свем рачунима.

Из *повеснице* додају се даље одабрате слике из *домаће и опште повеснице*, особито одабрати примери отаџбинољубља и јунаштва у описима простим и песничким, који се уче и на изуст за декламовање.

Из *грађанског права* изјашњава се најнужније о праву наслеђства о праву меничком, о поступку конкурсуалном и о закону кривичном.

Из *науке о неговању здравих и болних* додаје се за женскиње најнужније о неговању мале деце.

Најглавнији су предмети за читање, и то: питања *из домаће и пољске привреде* и *из домоводства*, особито о држању хранећу и негорању стоке и бирању најбољих сојева исте, о обрађивању и гнојењу земаља и о ротилима, о избору воћа расада и усева и о највећој добити од њих, о разумном кућењу и штедњи особито онога, што с незнања и невештине газда и газдарица узалудно пропада.

Све ово читаће се по књижицама што су код дневне школе наведене за учитеље, а осим тога одбраће учитељи најлепше чланке из стручних листова, сељака, тежака, господског листа, домаћег лекара, гласа народа, макар и од прошлих година, и то одбирајући за мушке што се више мушких, а за женске што се женских тиче, као што је: држање коња, овце, чеље, воћњака, винограда, дивада, шуме, и друго и држање краве, живине, хранење свилене бубе, неговање цвећа и расада у врту, све о домоводству, о чувању и неговању здравих и болних, особито мале деце.

При одбирању предмета наћи ће поглавито на предстојеће радње у пољу и на дому, и предузимаће се оно чему је време, гледајући уопште, да се ни једна за науку згодна прилика непропусти.

При овом читању поглавит је рад слободан разговор и претрес онога, што се прочита, за то је главна задаћа учитеља, да ову одраслију младеж наводе на разговор, тим радије ће после то читати и слушати и на оне часе долазити.

За домаће читање одбира учитељ из школске књижнице, што је најбоље, и на шта ко највећу вољу има, па даје и намеће под условом, да сваки оно свесно проучи, како ће после укратко својим речима свима у школи казати. Још ће упутити учитељ одраслију младеж ову да се сама уме наћи у књигама, листовима, особито у календару.

У *ручним радовима* иде се у повторној школи на то, да се дечаци практично науче бар најважнијем, што треба ручна рада око држања стоке, чеље, воћака, винограда, пива, ливада, и друго; а девојке да се практично науче свему што треба ручна рада око разумнога држања куће, соба, кујна, тавана, подрума, и њихових намештаја и судова, око држања дворишта и кошара, око спреме и држања хране и одела, око млекарства и држања краве, неговања живине, хранења свилене бубе, подизања цвећа и расада, особито мешње хлеба, готовљења јела, одбирања и чувања смокова преко зиме, и друго.

У *цртању*, које је најважнији предмет за варошке особито за шегртске школе иде се на то, да се ова одраслија младеж извежба управљању цртежа потребних за своје занате; по прегледалицама за занатлијско цртање.

У сеоским школама вежбају се сви дечаци у цртању планова од најудеснијих сељачких кућа и стаја за газдовање, и од најудеснијих вртова и насада, а девојке праве цртеже потребне за крој рубља и руха.

Најпосле *певањем* и *гимнастиком* ваља ући поглавито на то, да се заведу певачка и гимнастичка друштва.

ОСНОВА ЗА ПОДЕЉЕЊЕ ЧАСОВА

А. У дневној школи.

По §. 17. од уредбе за српске народне школе траје учење у овој школи 6. година, са 6 годишњих течаја, и има 6 разреда деце; по §. 33 имају се држати предавања 25 часова недељно, по 5 часа пре, и по 2 по подне и то осим гимнастике и ручних радова у врту. Часови су заједно са радовима и гимнастиком зими пре подне од 8. до $^1/_2$ 12, по подне од 2 до $^1/_2$ 5 или од $^1/_2$ 2 до 4' а лети пре подне од 7 ил $^1/_2$ 7 до $^1/_2$ 11 или до 10, а по подне од 3 или $^1/_2$ 4 до $^1/_2$ 6 или до 6. Зимьи течаj броји се од 1-вог Марта, а летьи до краја школске године.

Предмети по часовима иду сваки дан овако:

Пре подне, прво по часа наука хришћанска, а суботом повторење и препит;

за тим три четврт часа рачун и геометријско облицословље;

за тим четврт часа одмор, и то на пољу, да се међутим школска соба добро проветри;

по томе три четврт часа читање (српско, словенско, и где треба немачко или мађарско, и изјашњавање стварно и језикословно;

за тим четврт часа појање са изјашњавањем словенских текстова;

по томе опет четврт часа одмор на пољу, да се опет соба добро проветри;

најпосле један час и више цртања, краснописа и ручних радова женских или кад је време, оних радова у врту.

По подне, прво по часа је писање са језикословљем и писмени састави;

за тим по часа читање поглавито с препитивањем ученог на изуст и декламовањем;

по томе четврт часа певане с рецитовањем оних текстова;

за тим три четврт часа стварна наука и то на изменце: настава у гледању с вежбањем у говору и разумевању, земљопис, повеснина, права и дужности грађана, природопис, физика и наука о чувању здравља;

најпосле по часа гимнастика, и то на изменце игре самачке, девојачке и друштвене, а кадкад вежбања чулна и војничка.

По томе има недељно:

за науку хришћанску	2 часа
за рачун мање $\frac{1}{4}$	4 „
за читање мање $\frac{1}{2}$	6 „
за појање	$1\frac{1}{4}$
за писање и саставе	2. часа
за певање	1 „
за стварна знања	3 „
за гимнастику	2 „

и за цртање, краснопис и ручне радове 3 до 5 и 7 часова.

Четвртак је дан за одмор, осим где је због недељног вашара други који дан удеснији. Ако би пре-ко недеље пао празник, или се друкче који од школски часова изгубио, то се исти накнади четвртком или ти другим одмор даном; друкче се у тај дан дети изводе деца у поље или у врт, и онда се допуњава наука у радовима.

Суботом по подне пре вечерња држи се кратак преглед свега рада што је оне недеље свршен, а по томе се иде где је обичај на вечерње, и после на гимнастику.

Недељом и празником пре службе чита се дотично еванђеље и апостол уз српски превод, и казује се значај оног празника или се читају ил казују главне црте из живота оног светог.

При подели разреда на учитеље пази се на § 36, те ако је 1 учитељ, то мора држати сву мушку и женску децу, и нема 6 већ само 4 разреда деце, макар да деца шест година школу походе.

Исто тако је, ако су два учитеља; сваки држи само по 4 разреда деце, али један само мушку, а други само женску децу.

Ако су три учитеља онда држи један женску децу, као озго, а 2. држе мушку децу, и то сваки по три разреда; то јест један држи I. II. III. разред деце, а други држи децу из IV. V. VI. разреда; а ако су четир учитеља, то држе два мушку, а два женску децу сваки по три разреда.

Ако је пет учитеља, онда држе два женску децу као озго, а три држе мушку децу, сваки по два разреда: А I. и II. разред Б III. и IV. В. V. VI. разред деце. Исто тако држе од 6. учитеља, 3 мушку а 3 женску децу сваки по два разреда.

Од 7 учитеља држе три женску, а четири мушку децу, и то старије разреде V. и VI. сваки за себе а млађе по два заједно. Исто тако држе и осам учитеља, 4 мушку а 4 женску децу, најстарије разреде деце сваки за себе, а млађе спојено.

Од 9 учитеља држе 4 женску децу као озго, а 5 мушку, и то I. II. разред заједно, а све друге разреде засебно исто тако. Исто тако држе њих 10 учитеља 5 мушку, а 5 женску децу.

Од 11 учитеља држе 5 женску децу као озго, а 6 мушку, сваки разред засебно, а кад дванаест учитеља, онда се и сви 6 женских разреда држе засебно.

У школама где је више разреда деце заједно код истог учитеља и у самој соби, онде су заједнички радови: појање цртање, краснопис, писање певање, а остале предмете ради учитељ са сваким разредом, засебно, тако, да док с једним разредом ради дотле остали разреди или слушају оно, као науку хришћанску и науке стварне; или раде исто оно, ал тихо, у себи, и то по задаћама, што учитељ зада; тако је у рачуну и читању; или задаје сваком детету, да се вештба у оном предмету, у којем је највећма заостало, па то и у оним часима што су одређени за краснопис и за цртање. (Наставиће се.)

КОЈЕ ПОСЛОВЕ ТРЕБА ЗЕМЉОДЕЛАЦ, СТОЧАР И БАШТОВАН, У МЕСЕЦУ ЈУНУ ДА ИЗВРШЕ?

Сваки онај земљоделац, који је репе садио, треба овога месеца да је ошеви и окопа, тиме ће учинити, да ће му репе много крупније бити; а земљоделац баш мора за то и ићи, да их што крупније добије.

Ко има толико детелине, да је оће и за зиму да остави, тај се мора добро у памет узети, како ће је сушити, да му детелина не захвати влагу, јер ће му онда поплеснивити и укварити се. Коме је год могуће, нека је не суши на земљи (н. пр. на детелишту), то никад не ваља, ту се најлакше уквари, а и много се времена губи честим превртањем: најбоље је на за то направљеним рашљама, или где тога нема, кућном крову.

Сточар треба стоку за рана на радњу да гони, а пред подне треба да је из јарма пусти, да се одмори. У великој пренеци никад нетреба стоку на радњу гонити.

Овце треба пред подне у ладовину терати. Кад је велика пренека, и кад овце много зелене траве једу, могу се врло лако разболети, пак је за то врло добро, да им се да мало соли да лижу — то ће их од сваке болести сачувати.

Свиње не треба у пренеци сунчаној истеривати, него се ваља зато побринути, да буде на близу ладовине и довољно воде. На великој врућини, ако нису приклоњени, пију многу воду, те се лако поболу; њима треба ладовина и воде за купање.

Овога месеца је најбоље да се петлићи купоне а гуске „чупају".

Пауци врло радо у ово доба на кошнице насрћу, зато треба на кошнице пазити и чистити их.

Баштован ће сваки овога месеца на окопавање и плевљење пазити. Кељ, карфиол, келерабу, купус и целер можеш садити, а што си пре пресађивао, треба сад да се окопа и дорин део земљом обгрне, јер ће доле да одрвени, а овако речену зелен од тога, земља чува. — Спанаћ, гра и пасуљ и сада још сејати треба, како би од сваког тог и под јесен имали. Сеј и роткице месечарке исто тако и дољу (зимну) салату, јер како обереш краставце, одмах прекопај ону леју и расади зимну салату. Сад треба и зимљу роткву да посејеш.

Растило млади калемака треба од траве оплевити и окопати, особито кад је земља влажна ал пазн, да жилице не повреднш. Сваки калем треба да има поред себе тачку (колац, притку), да га неби ветар преломио, или га живинче пригрхало. Ако би се изданци из жила појавили, треба их одма откопати, или их са оштрим ножем баш до ... одсећи, а рану ону маленом замазати. Ако би било суше, треба их заливати. Оне калеме који нису до Ивана-дна избили, треба оставити да из дебла изданци порасте, како би за идуће калемљење (навртање) шибљика било. При крају овога месеца могу се трешње, вишње и кајсије на живо око калемити.

И сад још може бити на воћкама гусеница које ваља очистити.

Почем је овога месеца обично велика суша, то ваља пазити на оне куће и стаје, које су сламом, рогозом, ситом или трском покривене, те около њих пажљиво ваља с ватром опходити, пак и своје млађе ваља опоменути, јер је после бадава вика, псовка, јаук и лелек, кад је већ учињено. Особито ваља на децу пазити.

Дан је овога месеца 16—16½ сати дугачак.

(„Сељак.")

СВИЊА, ХРАНА ЗА ЧОВЕКА.

„Како се који народ храни, онако и пролази! — вели један Француз; а славан један испитач природе са свим јасно каже: „По томе, колико један народ меса троши, — по томе се може сазнати, колика је снага у тог народа и колико он на политичком пољу вреди; тако се исто по томе може сазнати, како стоји с једном земљом."

Кад је то тако, онда од свиње највише зависи снага и политичка важност једног народа, то јест, од ње највише зависи срећа његова, јер свиња је животиња, који су свагда и свуге јели осим тамо, где то поднебске прилике не допуштају или где се људима због самог њиховог живота не да. Тако људи, који не живе на једном месту, него се сваки час тамо — амо сељакају, — они, да како, да се не могу хранити свињом, која мора на једном месту неговати и товити. Мојсије је врло мудро уредио, кад је својима верним забранио, да не смеју јести свињетине, јер Чивути живећи у топлој земљи, могли би навући на се страшан помор и тешке болештице, кад би јели свињећег меса.

Истина имаде их, који казују, да човек по себи није месождер, т. ј. да му неје месо главна храна; али је света истина, да човеков желудац, удесниja за то, да сварује рану од животиња, него храну од биља, и да месна храна чини, да се кри и мишићи лакше и брже развијају. До душе приповедају путници, који су од прође путовали по источним крајевима Азије, да тамошњи људи могу толико исто и тако исто радити као и ми у Европи, ма да се они тамо самим пиринчем хране; али то је проста гатка у коју данас већ нико више не верује. Има данас људи „вегетаријанаца," т. ј. таквих, који се самим биљем хране на препоручују ту храну и другим људима, јер осим других страна њених, она чини, да човек буде према човеку искренији и да се не подаје тако лако злим опачинама и гадним страстима. Разминљамо ли здравим разумом о томе, оно ћемо истина бог, наћи у томе истиног; — али обазримо се не наш практичан живот, на живот онакав, какав у истини јесте, то ћемо видети, да сваки рад као да доказује људима: људи, храните се месом! — Вера старих Индана, тако звана бубанска вера, препоручује својим вернима, да се хране биљем, јер се тако боље „чисти душа" и човек се пре склони, да „љуби истину и твори добро;" — али „свак своју робу хвали," тако и ми не дамо, да има боље и лепше вере над нашом, а бога ни наша вера то не заповеда, да ће ћемо слушати, ни шта Будта вели.

„Чим се, ти бога ти, храниш?" приповедају, да је запитао гладни Влах свог земљака, снажног Сикуљца.

„Е чим, — кукурузом!" одговори Сикуљац.

„Та не може бити!“ рећи ће Влах зачуђено. „Вала, и ја једем из дана у дан саму мамаљугу, па готово да ме ветар обори.“

„Е да како!“ опет ће Сикуљац. „Ја се истина храним кукурузом, але не тако као ти. Ја њим угојим моје свиње, па их онда колем, и њиховим се месом храним. Ради и ти тако, па ће ти бити већи берићет од твојих кукуруза.“

Има читавих народа, којима је свинско месо најслађа храна, па га силно троше. Сиротиња, која не може угађати свом желуцу, — њој је свињетина једина месна храна; за то се може рећи, да је свиња стока сиромаха човека. Масногузи Шкаба чешће ће у у шали рећи, да је свиња перната, па да може прелетати преко живине, била би врснија него сва живад и све птице.

У свињском месу мало има беланцета и воде, а пуно је масти и лепкавих састојака, с тога оно јако пита, а баш с тога се и онако силно троши. Још су стари Грци и Римљани знали, да је свињетина врло добра храна за човека. Тако стари грчки писац Гален вели на једном месту: „Свако месо, кад се добро скува, да је човеку крв; али тек најбоље је оно месо, које је пуно добра сока, као што је свињеће месо.“

Сви писци из средњег века, који су о тим стварима писали, — сви се до једног слажу у томе, да свињетина врло добро пита. Један од њих вели, да се осим сваког другог меса свињско месо најпре може поредити с човечјим месом.

На није само то добра страна у свињског меса, што добро пита и што је тако кусно, да га силан свет у медени кус једе, него се оно може и на силне начине зготовити. — стари римски писац Плиније вели, на педесет начина. Немачки писац Конрад Хересбах, који мора да није никад но преко гледао на шунке, кад је казао: да је знао Мојсије за шунке, за цело неби никада забранио својим „вернима“ да не једу свињетине. — он вели, да кус у свинског меса може бити од педесет врста.

Веровао ко речима плинијевим и хересбаховим или не веровао, тек ово је истина: како се свиња тови, до тога много стоји. Од товљења понајвећма зависи, какав ће јој кус имати месо и какво ће бити на окус, хоћели бити сухопарно и крто или ће бити сочно и пуно масти; најзад и то, хоће ли сланина бити сухопарна или ће издати доста масти.

За то при товљењу нека то има на уму сваки кућаник и тецикуша, на макар се и обистинила гатка брата Словака, који гата, да су код нас ограде све од самих кобасица.

(По немачком.) — цки.

ПЧЕЛАРСКЕ ПОУКЕ.

од

П. Бабића-Бабе

нар. учитеља.

Највећи непријатељи пчела.

Сваки кошничија треба да се израна упозна са непријатељима своих неуморних радешника. Непријатељи пчела, који их немилице тамане сваки дан ово су:

1. Мишеви. Кад су кошнице преко зиме остављене, мишеви продру кроз лето (врата) унутра, и поједу мед и пчеле, које они поједине с гомиле скидају; саће и кошницу напуне гадним и несносном смрадом, пак шта више и легу се тамо. Лети, кад су кошнице на пољу, пак се неусуђују да улазе у кошнице и стоје код врата, и счепају при улазку пчеле. Ово особито ноћу чине, ал ји многи и главом плати кои се усуди у кошницу ући. —

Због тога треба, особито кад су кошнице на зимишту остављене, лета умалити и с' решетком запушити, да неможе миш у нутра. ал пазити треба да пчеле доста ваздуха добију.

2 Пауци. Ови ватају пчеле у њиховим паучинама и исисају их.

3. Жабе. Ове су управ рећи најгори непријатељи пчела, и тамане их кад се на земљи одмарају, или их грабе са ниско лежећи кошница. Зато треба кошнице више држати да се жаба не може попети, а ни у кошница траву не трпити, где се жабе радо задржавају.

4 Жутоводка и Муволовац. Ови хватају пчеле кад лете и највише кад је време кишовито, кад им друге муве и мушице непријају.

5. Ласте. Ове растерају кадикад читаве ројеве особито кад близу кошница своја гнијезда граде, и ове их хватају у летењу. Гнијезда од ове три тице, не треба никад трпети близу кошница.

6. Рода. Ова опет гата чеље шетњи на цветовима.

7. Сенице и Дрозди једу пчеле само пред зиму, и то овако: дођу близу лета на кошници, лупају кљуном у кошницу, изађе их тако напоље из кошнице, и чим се укажу, а ови их зграбе. Кокошке, и пилићи такође их грабе са земље, кад се одмарају.

8. Осеви и Стрешеви су такође велики непријатељи пчела. Они иду не само укошнице и мед једу, него и пчеле хватају и свом полегу за рану носе. Ове треба с' пролећа таманити, кад само женке живе. Ове се с' пролећа око кошница са лопарицом могу потући.—

9. Мрави. Они продру кроз најмање пукотине у кошнице и краду мед. Њих мораш растерати и то тамаћеби гнијезда им близу кошница.

10. Мртвоглавац, Мртвачка глава (ноћни лептир.)

Овај продре месеца Августа и Септембра кроз лето у кошницу, кроз сред пчела, у саћу се нагута меда, пак онда изађе из кошнице.

Пчеле истина да на њега навале, али као канда му жалка слабо досађује, јер иначе или неби унутра

смео, или би га пчеле жаокама умориле. Мртвоглавци које у кошници мртве налазимо, само су без крила, која су им пчеле поодгризале и изуједале, ал на телу ништ шкодиле нису. Доказују да овакав лептир увек за једну кавену кашикицу меда изнесе. Од овог се кошницесамо онда сачувати могу, кад им лето сузимо, да неможе кроз њега у кошницу.

11. **Кошњичар.** То је грозан непријатељ пчелин, овај леже своја јаја у празном сату. Лети у вече треба само код кошница стајати, пак се ови лептири виде, где у кошницу грамзе. Ови лептири једу восак и оплету га неком паучином, у којој увек седе.

Најбоља су средства за ове лепире јаке кошнице које не могу да надвладају, јер слабе се имају с њима доста борити.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= Н. Сад. Леши изгледи, које већ сада овогодишња жетва за добру годину дају, ни најмање се не погубише и после ових нагли промена у времену. Радосна извешћа са свих страна о добром усевима потврђују већ сада, да ће ова година нарочито у житу: пшеници, јечму и зоби много боља и јача бити од обадве прошле. И сами економи, који спочетка са зебњом трпрашу, да ни од овогодишњи усева ништа бити неће, почињу суд те тешећи се извесном сигурношћу, да смо заиста у твердом ишчекивању, да ће нам ова година много и далеко боље бити, нег што је одма у почетку изгледала. Та нема валда класка по коме се не би могла богата жетва предвидати.

Због тога опажамо на један мах у цени жита изненадну промену. Пештанска извјата показа нам већ у два примера. да се немамо бојати оскудице у рани.

Закључне цене од оне последње две недељне текуће тако, да заиста сваког испедати могуће. **Пшеница** је на један мах за 30—35 новч. пала; после пшенице највише **зоб** у промени цене скочи. **Кукуруз**, ако и не пада знатно, ипак је у изгледу, да ће знатно пејефтинити; **Јечам** се држаше још некако прошле недеље, али ове богме бележимо и код њега већ промену у цени од 10—15 н.

Обазревши се на све стране, и уверивши се о правом стању житног обрта код нас, мислимо, да ће за сад доста бити, да само напеднемо житну радњу на пештанској извјати од последње недеље. —

Закључне су званичне белешке ово.

Обрт у **пшеници** пред свих уредности доста тих: сад је већ беше за 30 нов. јефтиније, но поврај свега купаца врло мало. Једва се при посљетку тражаше, но опет цео обрт ни је ни за врло обичну меру прешао. **Зоб** је такође за 5 нов. пала. **Кукуруз** за 15—20 н. јефтиније. Обрт у сим врстама врло ограничен. Закључни за званичне белешке не беху скоро никакви.

Изанс-пшеница за септ. окт. 6 вор. 65—70 н.

Раж за септ. окт. 3 ф. 90—4 ф.

Кукуруз за јуни 3 ф. 70 н. — 4 ф. Дакле се и код њега опажа знатна промена. само слаб прола: недељни се обрт сав сведи на 361.297 п.

Зоб за јуни 1 ф. 96—98 н. тако исто за септ. октоб. Обрт недељни 362.124 према 300.033 од прошле недеље. —

Јечам врло оскудан у својој каквоћи, због чега су цене не разговетне. Упоз сав изнаша 64.722 према 73.023 од прошле недеље и 374.353 за последње четири недеље.

Грашак пролазаше много знатније него прошле недеље.

Брашно безживахно.

ПОДЛИСТАК.

КО БИ ТО РАЗМРСИО.

ПРИПОВЕТКА ИЗ СРПСКОГ ЖИВОТА.

II.

(Наставак.)

Скупштина је отпочела. Пре него што ће бити избор још има да се реши хоће ли се куштти нове риниде, хоће ли се порта заградити са новим гвозденим „фиљаретима". То је грк Марко предложио у одбору а одбор је изнео пред скупштину да се реши. Како је прочитан предлог даде грк Марко знак викнув: И треба. Хоћемо! Старије гађе дигоше шешире и ударише штаповима о патос викнув: хоћемо! Тако је! Треба!

Дамјан Милић неће ни да чује за нове риниде и нову ограду. Он доказује да су старе риниде још лепе, да дрвена ограда око порте може трајати још десет година. Он вели, да је за општину срамота, што је школа мала, олупана, нит има ваљани скамија, нит друге опреме. Нису ни године таке, да се сада троши на оно, што још може коју годину послужити. Није наше спасеније у новим рипидама и новој огради него у ваљаној школи! —

Бура се спрема. Људи се комешају.

Грк Марко је сав поцрвенио. Маше рукама, више се дере нег што говори: Та шта ти нама завршет мозак, ти си био и против бакарног торња — па јелте, људи, нема човека који ће проћи кроз село а да не замакне оком на да не каже: ао госпо му и са П — чанима! То су људи! А шта би било тек још нове фиљарете! Не слушајте ви ту дерлад, наши су стари љубили свету матер цркву, па су онако и напредовали. Ко је за риниде и фиљарете тај је за цркву ако је противан тај је против вере!

Ја сам за, ко је против?

Бура се диже. Стари попа мучно држи ред. Поп Гавра препоручује „мир, слогу и љубав".

Мајстор Ћира Бркић док ниште, ниште, ал сад ено га, где оте себи реч. Дамјан га стишава да иде. Ћира нема мира хоће да им рекне, није ни њему мати испредала језик.

Знам ја — грми Ћира Бркић — За што хоћете риниде и фиљарете. Твоје је то масло туторе и грк Марко. Видилисте у каси новаца, на дај да се троши. Ви то хоћете да наручујете, да се мало пари и шићари. Знамо ми и колико је тенсија остало неком и неком од црквеног бакара. Ал вала нећете харити!

Бура се осу. Људи вичу. Ниво никог не разуме.

Грк Марко сав је посленио од једа. Моја Пурчија риче ко бесомучан: Напоље Ћиру! Тужба — протА — конзисторија — људи — Напоље!

Стари поп прети да ће распустити скупштину, ако се не смире. Стишавају се, гунђају и мумлају

али све тишије. Кад дође до гласања, ко је за ритиде и филарете иде десно, ко није иде лево — на левој страни два човека више!

Грк Марко, мајстор Моја, тутор Каса згледаше се па — занемише. Хрваи знак.

Пређе се на избор учитеља.

Мајстор Моја дарма шта да се читају молбенице кад ми имамо хвала Богу нашег сина, нашег Проку. Ил њега ил никога. Грк Марко је зловољан, заузима се и не заузима се, прошло гласање смрсило му је мало рачуне, без воље је, види му се на лицу.

Дамјан, мајстор Ћира и поп Гаврa говоре за свршеног препаранда Божића, као за најспособнијега.

Газда Мија виче ко бесомучан за Проку

Ако га не узму, он ће тужити општину чак до пара. Ди је то још било да ми довлачимо битанге из света код наше рођене деце. Ко неће Проку, тај напоље из општине! — У мал што није што опсовао и новим касапима! Једва га стишају.

Једни ово једни оно. Грк Марко мигну на тутора Васу овај на Моју а Моја на своју страну а школа заграми: Живио Прока!

Нећемо, нећемо Проку, он је под фалишагом — громило је са друге стране.

И овамо и онамо. Ко слуша са сокака мисли да су се покикали. Једва у неко доба почеше се делити на десно и лево. Опет лева страна и то Божићева одржа победу али само са једним гласом!

Грк Марко рикну као рањен лав: Ао Дамјане и кнеже одшалићу вам шалу!

Поп Гаври као да је свануло, пред очима му се отворише изгледи за Јулу.

Већ је било пред вече кад су се људи разилазили у жестоком разговору из општине. (Наставиће се.)

РАЗНО.

Са изложбе. У јужној галерији мађарског одељења на лани се највећи део изложбених предмета, што спадају к шесто ј групи. У сред галерије стоји полица са доиста дивном ретој групи. У сред галерије стоји полица са доиста дивном ретом чилимарске вештине у вродељу, што свакоме упада у очи. Израдио је тоне г. **Јосиф Кристић**, фабрикар чилимарске робе у Буковару. Његов општеизвестни проналазак састоји се у том, да се из какве творине и коже много више комада изпрече, него је то до ојадошњим методама икад био случај. Тако изузме он из једнога рива обичнога брицела (јака мигерија за женске ципеле) — 77 центиметара у дужину, а 67 центиметара у ширину — 8 пари женских комотних ципела и то од пр. 6—9 све по два пара, док се до сада одатле могло изрезати највише 5—6 пари.

На једној телећој кожи средње величине пробушио г. Кристић на разним местима 100 дугуластих руна, на одатле изменђу њих изиак скроји 6 пари високих мушких ципела. Оба та покушаја у крејању изложена су. — Као трећи изложак Кристићев стоји мера, једнака за све обућаре и оне што праве калупе. Та се мера зове пеизметар. До јако биџаху нумере за обућу у свакој земљи другачије, те се једне од других знатно разликоваху. Сад тим пеизметром треба да се уведе равнообразност у том погледу. — Даље је изложије г. Кристић нову конструкцију подковица, што је он пронашао. Том врстом потковица било би укинуто свако клизање кова на леду и асфалту, јер предњи нокти пречречују клизање у напред, а стражњи на страну. — Плетене мушке ципеле од лаковане коже, врло лаке и угодне. — И то је једна грана Кристићеве фабрикације. Једна извежбан радник може преко дан 12 пари таковних ципела израдити.

За етнографску изложбу дао је г. Кристић неку чучуру, којој има више од 50 година. Она је од некаквога особитог дрвета, а по облику прави уникум.

Г. Ј. Кристић, кога ми лично познајемо, и који је у својој струци тако многостран, свршио је гимназију, затим је био 2 месеца шегрт, 8½ калоа, а коначно године, еле за 12 месеца, би мајстором. Од то доба посвећује он сву своју снагу веома ревностно своме занату, који он непрестапце тежи да усаврши — и ето до ког је степена већ дотерао.

(Усеви по Срему, колера: камате.) Стање усева по Срему врло је тешко означити, јер су врло неједнаки. За рај вело. да је у цвету озебла. Мишеви доста кваре чиче. На неки мести, као по нашим Јарковцима оплазала је слама дивља зоб, да су свуда принуђени, који на својим њивама јечма и зоби посејаној, у сено покосити.

Народ по Срему врло се тешко храни. Прошасте године због слаби доходатка усљед народне, беше принуђен продавати марву а богме и земљу, само да набави себи насушна хлеба. Лебац се једе кукурузни и с петрпљењем очекује се нови јечам да се меље.

При лошем хлебу, а пуз то једући много рибу, које има довољно, није никакво чудо, што се колера у Срему, а особито у Сланкамену појавила. Пензионовани општински лечник господин Вујић, познан је да лекарском помоћу страдајућем народу помогне.

Управа народни фонцова јавила свим својим дужницима да ниже камату од 6% на 7%. Тако исто и управа општине гимназије камату од 8% на 8½.

Виногради пропетавају, и врло средњу борбу обећавају. Радене снаге нема доста, усљед чега је и надница до 1. ф. 16 нов. скочила

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Румунски митрополит Евгеније Шагуна умро је ових дана. У њему губе наша браћа Румуни одличног прво свештеника и великог родољуба, који је за њих живео и умрло.

Осим целокупне реортанизације коју је Шагуна с поверењем свога народа у румунској цркви извео, хтео је он и својом смрћу да користи своме народу, остиграв у корист народних румунских фондова свој живот са 100,000 фор. Слава таком просвештеном и родољубу!

У недељу и ноћ умрла је напрасно у Пешти гђа Марија Хариш, рођ. Петровић из Земуна. Преминула је од срчаног удара. Оставила је на „Матицу Српску" 500 фор. Тутрос је особеним народном поворком поред И. Сада пренешена у Земун, где ће је у породичној костурници сахранити.

Лака јој земља! —

И опет стиже глас како у босанској Градишци Турци ноћу нападоше на хришћанске станове. Срећа што је нападај оружаном руком суспијен.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

„ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ."

које је високи школ. савет у Карловцима издао за све осн. народне школе — могу се добити у засебној књизи на 35 стр. вел. осмине ценом 15 н. ком., а ко узме више добиће рабат 15 до 20%.

Наруџбине прима и тачно врши

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА
у Новоме Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишству а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 26. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 1. ЈУЛА 1873. ГОДИНА III.

О ПЕТРОВУ-ДАНКУ.

Колико се свет наш радује Ђурђеву-дну, јер је онда прекужно патњу преко зиме — толико двапред већима жељно очекује Петров-дан. Испадне-ли ратару нашем јесења и пролетња му мука за руком — онда и помози боже; омахне-ли га пак, онда је ало и назадак целој му кући и свима на дому. А да у нас с ратарем, ил да речемо: са земљерадником сваке руке, заједно напредује ил назадује и наш занатлија — то ће свак знати и без нас.

На што је то тако у нас?

Ево, гледаћемо, што се краће уможе, да одговоримо на питање ово; а мислимо да је о томе врло згодно говорити баш у ово доба године.

Сви ми знамо, да наш свет, што земљу ради, готово једино само од плода тога живи и кућу држи. Наш ратар, на прилику, по године ради и ратује а по године по томе левентује, да не рекнемо да баш левентује: сва му је друга заслуга и привреда, ако кад кога куд с коли одвезе — другога газдовања и тецива ретко ћеш где наћи на дому наших, иначе окретних и бистроумних ратара.

Зато дакле тако жељно очекује тај наш свет да у здрављу и на миру дочека Петров-данак — па благо си њему, ако је окусио новине, првине плодова од летине, а да није још о спасову, ил до зла-бога још о мученици морао да праг обија бездушнику грчу-Чивутину.

С ово неколико речи хтедосмо таки да наговестимо, како наш земљерадник једностране ради и зарађује. Зађи, брате, ако ти наш, иначе красни и честити народ на срцу лежи, по сели за дан и за други. Бадава ћеш ти тражити и расцитивати, рад будући, на пример, да купиш две три хиљаде чаура свиленових, ил десет петнаест центи меда и воска, ил двеста триста кола разнога воћа каламљенога, ил четир пет центи лана, ил двеста триста оваца пасме свиленовуне, ил два три грла коња, ил стотину и другу комада беле марве фајте оплемењене и т. д. — од свега тога на многи мести заман ћеш и питати. Тај наш свет по сели још једнако живи, што-но реч, по преданијама“, како је од својих старих научио и запамтио. Која је врста хране и рода пртила где, кад оци наши и праоци овамо дођоше — та се ради и обрађује у нас тамо и дан-данашњи. Бадава се у ученом свету и у просвећених народа природне науке гаје, и нарочито земљерадња хемија шири, те тамошњем земљераднику рад олакшава и тешку муку стоструко наплаћује — бадава велим, јер од свега тога наш свет врло мало ил нимало не разбира.

„Ех, стара су времена боља била, свет се више бога бојао, па је бог и давао — године су боље рођавале и било је у свету свака добра и берићета“ — тако се наши старији у нарбду вајкају, те тиме као бајати прадају себе и своју нехатност.

Од прадања овога једно само у неку руку стоји а то је: да су године могле, велимо: могле боље рађати, јер земља није била још изгрна и изцеђена као данас; а друго, није било по нашим крајевима ни толико света наплођено, а нарочито није било толико тућинштине, гладне ал вредне, које откуд, из бела света поназдолазило и наш народ управ рећи подсело, као данас што је. Да богме, да су оно друга, ако и не донста боља времена била, кад је ратар, ил наш богаташ, куповао данаш земље по дукат, а друга су данас, кад се за тај исти данаш земље плаћа по двеста триста форината. Али као што је земљи цена скочила, скочила је тако и храни и свакој роботи, коју човек са земље збира — рад данас и вредноћа далеко се скупље плаћа него ли некада. А како свет напредује, ил бар треба у свему да напредује, те да лакше и угодније живи; то, већ с тога, што су потребе људске разноврсније, треба да буде и газдовање светамногостручније а нарочито газдовање и привређивање у земљерадника.

Примера па и угледа ради завиримо на час у аглију и у кућу по сели немачки, ил ако баш нећемо да се угледамо на тућина, а оно пођимо и походимо на дому и у домазлуку брата нам по крви Словака — па ћемо одмах на први мах видети, шта ти земљерадници раде и како од разних струка зарађују и привређују!...

Та, земље, где ми живимо у ови крајеви, такове су да бољих у свету нема; земља је ово као оно добра мати и газдарица у кући, што, ако је, као што ваља поштујеш и држиш — обасипа те сваком драгоћу и милином, и спори ти и множи сваким добром и берићетом.

Рецимо, да су за пређашњих времена народ наш с једне стране гњечили, одирали и тлачили снахиje и великаши, војница и погибија на толико бојних поља туђе користи ради, а с друге опет слабо се ко бринуо, да му књигом и науком очи отвори, него та још у главу био и затупљивао; рецимо једном речи: да су таке прилике биле, да свет наш није могао, све да је и хтео, на боље поћи; рецимо на послетку, да су те прилике још и данас до зла-бога неповољне за народни у свом духу развитак; рецимо, да се наш старији свет не да од својих застарелих предрасуда обавестити — али при свему томе злу и пречењу, инак је данас поље широко и отворено за сваког, ко би рад био своме роду и народу да буде на руци, да се нађе знањем и саветом на помоћи: живом речи и примером.

Кад би већина, ил бар половина нашега света књиге знала — онда би, да богме, тиме много даље било; овако пак, готово је узаман само писати, и најлепше речи низати, и најпробитачније поуке прибирати и у књиги и листови народу пружати и нудити, кад је мал-не сваки пети слеп код очију, неразбирајући се у писму.

Али има у нас инак доста и предоста згодних прилика, где се може бар предходни у томе посао, где тек отпочети, а где богме баш и вршити. Та, ако ништа друго, а оно бар наш народ радо слави и прослављa. Ако не другда, ал за цело о храму црквеном и о славама манастирским гомилама к цркви долази; том приликом може разборита глава много шта речи и паметном речју к добру упутити. Само примера ради, да напоменемо, шта би и колико би предило народу нашем, кад би, на пример (само на пример) владике наше, архимандрити и т. д. тог руфета остали безбројни у таким приликама потрудили своје „кости комотне“ па у народ сишли, те народ поучили и на боље упутили — тма пута више би народу своме, чији хлебац једу, хасниле, него што кокејуда тешке путе прте и броде, спујући и препадајући народу своме замке и омче мртвоузачке!..

Ми и нехотице застранисмо мало даље. „Говорило се и говорило народу — речи ће многи — па речи одоше у ветар!“

Јесте, додаћемо ми на то: говорило се, али шта и како!

За речима у напредних људи и народа иду дела. Лепом речи ваља гвоздена врата нехатње нашега народа отворити, а за тим одмах у народ ући и дела стварати.

Удружавање је данас душа раду, и покретач и помагач заједничком јачању и напредовању. Кад ништа не раде они одозгоре, онда ваља да бар они подупру и унуте народ наш, који с народом живе и мру.

У сваком би нашем селу и вароши, где наш народ живи, могли пријатељи народни покренути и основати по коју задругу, према околностима, где која за што. На прилику: задругу за гајење свилених буба, задругу за производњање дана на велико, задругу за ковалук у великом, задругу за сађење и подизање великих воћњака, за унапређивање хране што летина доноси, задругу за оплемењивање стоке и свакојаке марве, задруге за осниваље и издржавање школа ратарских и земљерадничких и т. д.

А како је наш народ вреле крви, живе нарави, ваља га привикивати стрпљењу и чекању, док не види прва плода од својих задруга.

Тако радећи, стаћемо на пут многоме злу и сметњи, са чега наш народ, а особито наши земљерадници ужасно ударише назад, те их, како која година, све већма потискује туђин, довлачећи се из бела света, и предузима им куће и огњишта, прекрасне њиве и поља равне Бачке и родногa Баната, дивне винограде и горе богом благословене Фрушке, а за које оци наши и праоци толико реди потонима крвцу проливше, док својим назваше.

Тако ће се Србин ратар и уопште земљерадник и већма радовати, да дочека Петров-дан, да га привати и потврени летина; а неће се плашити ни назадовати, баш кад која година летином и омахне.

Помози се, Србине, па ће ти и бог помоћи!

—ја—

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

8. Мраса (Masern.)

Кожње се болести дечије могу махом сматрати као опасне, за то, што сваза може сама собом, или посљедицама, које наступају иза кожне болести да скрате детету живот. За то не треба код деце ни једну осипу узети олако, већ и с тога, што већина ових болести прелази с болестнога детета на здраву децу и што све постају љуће и опасније, што је већа редња.

Така је болест мраса. Она је по себи безопасна, кад нападне старију децу, људе, или поједину малену децу, али кад се прометне у редњу онда постаје као и друге осипе мора за малену децу. Њоји су изложена сва деца, без разлике пола и старости и то најпаче за време зубље. Пре но што наступи зубља веома се ретко појављује. Редња мрасе обично долази с пролећа и траје док је топло, јер се тада деца мешају једно с другим; кад наступи хладноћа, и деца се одлуче, ње нестане.

Мраса је заразљива кожна болест (осна,) с којом је свакад скопчана и грозница. Она се смести у кожи, те ова нагледа као да су је бухе изуједале.

Пре но што навали ова бољка појаве се неки знаци по којима се може свакад поуздано знати, да ће да дође оспа. Деца се најпре сневеселе и не радо се баве с играчкама за тим се узнемире, смуте се, изгубе апетит, зевају често и туже се да имају муку и да их боле стомах. Где што хоће и да бљују кад што поједу. За тим наступи грозница с тресавицом, коју замени ватруштина и то се чешће повтори. Деца се сад туже на главобољу и костобољу, тако да би помислио да је права зимница грозница. Али види се по томе да није што не попушта него бива све јача и јача. Кожа је сва зажарена а неће да се зноји; језик побели, само је на врху и на ивицама црвен. Јака жеђ почне да мори децу, те сваки час иште напитак. Очи, које су до сад биле зажарене поцрвене јако, почну да сузе и дете их окреће од светлости, канци почну да се надимају а нос се заптије и из њега потеку бале као оно у кијавици, само што још јако сврби те та деца сваки час тару. И гутање буде отежано јер се запали ждрело као у кијавици, те глас дечији промукне и наступи кашаљ, који траје још дуго иза болести. Ако је грозница јака деца су у буни и могу да добију грчеве.

Од петог до осмог дана појављује се оспа. Дете осети најпре свраб у целој кожи за тим почињу излазити пегице, најпре на челу, по бради, по носу и образима. То су мале црвенкасте пегице, једна од друге одвојене, и само мало узвишене над кожом. За један дан, најдаље до сутра биће их по целој кожи, и то у овом реду: најпре по врату, па по прсима, по трбуху па за тим по удовима. Пегице се брзо множе и сливају се једна у другу, те буду веће и тада су обично пупчастије, и имају облик полумесеца; али свакад остаје међу њима и здрава кожа само је лице пуно од осне, те се за то и надује. За дан два остане оспа на једну меру, и с њоме стоји болест на једној висини, а трећега дана почну пегице да буду блеђе и да добију жућкасту боју, а тиме и да попуштају други знаци болести. Иза тога почињу да се љуште сва она места која су била осута, и то по оном реду, по коме је изилазила оспа. Сад опет почиње кожа да сврби, све донде док се оспа сасвим не сасуши и кожа не добије своју пређашњу природну боју.

Како почне оспа да се љушти, одмах попусте и други пратиоци болести и кад нестане траг од осне болесник је опет здрав. Цела болест траје 10 — 15 дана, а бива и слабије осне, која прође и неостави за собом ни каква друга трага, до мало кашља.

Из овога се види да је мраса обично безазлена бољка за то људи мисле о њој, да не заслужује ни какве пажње. Али и то није тако: може се лако десити, да пратиоци ове болести постану опасни за живот. Нека деца почну још испрва да проливају зеленкасте изметке и ако им се скоро не помогне, гину за кратко време. Исто тако може навалити крв у мозак, и у плућа те изазвати погибелне грчеве, који умореде дете и онда кад му је на руци најбоља лекарска помоћ. Нарочито дешава се где што, да остане иза осне кашаљ, јер се излеже болест у цигеричама кад дете захладни у оспи или кад се почне опорављати, и кашаљ у таквим приликама свакад може да умори. Обично су последице ове осне: запаљење очију које још траје дуго пошто оспа прође, за тим гнојаве ране на кожи, или ток из ушију, а нарочито кашаљ који је испрва слаб, али, који за мало буде жесток и дете предаян у хектичаву болест; на послетку вијају се и шкрофле иза ове болести.

Добро је што наши родитељи чувају своју децу, док су у тој болести, али може им се пребацити, да је не чувају добро од зараде, кад је већ редња у околини; или кад већ преболу, неће још за неко време да их причувају од хладна и влажна ваздуха, јамачно што не знају, да је баш тада опасност за дете најјача кад устане из постеље.

Што се тиче неге у болести, то ваља дете одма да иде у постељу, како се појаве први знаци ове болести, и да се држе топло све до краја, али не да утрпавају дебелим перинама, као што то обично бива, јер јака топлота није баш саветна у овој болести. Осталу децу ваља одмах одлучити из оне стаје где је мали болесник и не дати, да у кућу долазе туђа деца. Само тако може се предупредити редња. Собу не ваља јако топлити и прозоре треба застрти, јер су очи болесникове јако осетљиве. Лети кад је топло могу се пред подне и отворити прозори, али тада ваља пазити, да болесник не буде изложен промаји. За пиће ваља дати детету устајалу воду, и само онда кад је гушобоља јача, појити га свежом, а где што и хладном водом. Уз то ваља да није тој од липе, слезовине или зове, и ако је кашаљ слаб треба у тој поменати мало арапске гуме, а кад је јак, по мало нишадора. Ако дете није отворено, ваља му дати клистир од топле воде или теја од камиле, са мало зејтина. Храна треба да буде житка и оброк смањен. Пудиља ваља да пази, да се дете кад нападне нањ ватруштина, те га узнемири, не отвара а нарочито ако се зноји, јер може захладнети и навући зло последице. С овима простим кућевним средствима обично деца оздраве, ако навала није одвеј јака, а где се то деси, онде не треба родитељи да оклевају тражити своме чаду лекарску негу, да не жале, кад се деси какво зло, што то нису учинили за времена. Кад се ољушти оспа, и дете устане из постеље, ваља га још за који дан држати у умереној топлој соби, и све мало навикавати на хладнији спољни ваздух.

Др М. Ј.

ИЗ ПРИРОДЕ.

Сунчана топлота и црне хаљине.

Сунце и црне хаљине! Шта има сунце и његова топлота са црним хаљинама, а шта црне хаљине са сунцем? Мож' да има више, него што би човек и помислио. Из својих црних хаљина можемо да научимо нешто доста важно, што нам згодном приликом може да буде од користи.

Јеси ли, читаоче мој, опазио што на себи, кад се у лето о благим данима и иначе обучеш у стајаће рухо — у црне хаљине? Је л' да ти је онда било већма врућина, него иначе, кад си имао на себи беличасте хаљине, или у опште хаљине отворене боје? То си морао за цело опазити, само не знам, јеси ли размишљао, за што је то баш тако, за што црне хаљине тако да загрејају човека, кад је хаљина хаљина, а сунце сунце. Зар су црне хаљине што друго од белих и беличастих?

Свему је томе узрок то, што црна боја упија у себе више зрака сунчаних, него бела или иначе отворена боја, а што више зрака падају на које тело то ће се то тело с отим више и загрејати.

Да је то све тако, као што рекох, о томе се може уверити свак најлакше овим примерима. Узмимо две једнако велике крпе, једну белу или отворене боје, другу црну или угасите боје, па их обадве у зиму, кад сија сунце, ставимо једну поред друге на снег. Шта ћемо на то опазити? Под црном крпом ће се снег пре истопити и више ће га се истопити, него под белом. За што то? За то, што је црна крпа упила више зрака сунчаних, већма се загрејала, па је по томе већма загрејала и снег под собом, него бела крпа. Зар би се иначе и истопио снег под црном крпом брже, него под белом? Из истог узрока истопиће се зими пре пређав и укаљан снег по путу, него чист и бео на кровУ.

Или да узмемо справу, којом можемо да измеримо колико је топло или хладно у соби и на пољу. Справа се у главноме састоји из затворене скаклене цеви, која има на доњем крају опет стаклену куглу. Та је кугла напуњена живом и жива показује, како је топло из' како је хладно. Што је топлије, то жива у цеви све више скаче, пење се у вис, а што је хладније, то жива све на ниже иде, пада. Справа се та каже „термометар“ или по српски топломер. Сад кад узмемо два таква топломера, па на једноме намажемо куглу чађу, а на другоме оставимо куглу онаку, каква је, те онда оба та топломера изнесемо на сунце, па шта ћемо сад ту опазити? Жива у ономе топломеру, коме је кугла намазана чађу, скочиће на више, него жива у ономе топломеру, коме кугла није ничим намазана. Зар би то могло бити, кад не би чађава кугла упила више сунчане топлоте у себе, те по томе и већма загрејала живу, што је у њојзи, него она бела ничим не намазана кугла?

Видиш ли сад, да тако исто бива и са црним хаљинама? Црне су хаљине то исто, што и црна крпа или чађава кугла. И оне више упију сунчане топлоте у себе, те по томе и већма загреју наше тело, него што би то иначе било, кад би биле на нама беличасте хаљине.

За то лети, ако хоћемо, да нам не досађује врућина, то ћемо се облачити у беле хаљине или у хаљине отворене боје, а не у црне хаљине или угасите боје. За то је добро зими у топлој соби седети у црним хаљинама, јер црне хаљине упију у себе више топлоте из пећи, те нас по томе боље загреју, него друге какве хаљине.

С почетка рекох, да се из својих црних хаљина можемо научити нечем, што нам згодном приликом може да буде од користи. Ево, шта раде научени баштовани, кад хоће да им воће, особито позно, што пре сазре. Узму коју даску или коју летву, па их премажу црном бојом. Те црне даске или летве метну онда иза воћке с оне стране, куда највише падају сунчани зраци. Даске се и летве јаче загреју, па онда топлота с њих прелази и на воће, те ће онда брже да сазре. Ако воћке стоје поред зида или тараба, онда не треба дасака ни летава, него се само зид или тараба премаже црном бојом.

***

ШТА КОЈИ НАРОД ЈЕДЕ?

Кад идеш са севера југу, то ћеш видети, да народи све више једу биљке и воће. Рус и Швеђанин, Норвежанин и Данац, Немац и Нидерлађанин воле месо; јужни Француз воле хлебац; Талијанац је задовољан са својим макаронима (резанцима), својом полентом (Кашом) и својим зељем; Грк и Турчин такође мало једу меса, као год и азијатски ратарски народи; у јужној Индији милијони људи док год су живи не метну парче меса у уста, и живе понајвише од пиринча и зеља и од плодова палме и банане. Јужњаци такође мање једу него ни северњаци, и дуже, које се спремају да путују по данским северним морима, дуварад толико хране натоваре, као кад у јужне, топлије земље плове.

У неким приморским земљама рибе су најглавнија храна; оне су као нека средина међу месом и биљем и не хране тако као месо, због чега у неким земљама као посно јело важи.

Животиња једе сирову храну; једе је онаку, каква је од природе. Човек заготовљава храну, дотерује је, соли је, бибери је, сипа у њу разна зачина, како би је начинио мекшом, укуснијом, и како би је стомак могао лакше сварити. Животиња пије само воду из извора, реке, баре. Човек готови разна пића, која му драже неџе и живце.

Животиња се не брине толико за храну. Она једе где шта нађе. Она се поводи за глађу, за нагоном. Човек унапред припрања себи храну.

Стомак је господар света. Он је научио људе копати и орати, тимарити марву, ловити рибу и друге животиње. Он их је научио занати, научио их је трговати. Да њега није свега тога не би било.

Прва је потреба човечија да утоли глад, и то га тера да ради, да себи храну набавља. Осим хране треба му још одела и стана. Колумб хтеде да ближим путем дође у Индију, како би силна блага, храну, злато и драге камење отуд у Јевропу донео. И он нађе Америку. Јевропљани од оно доба селе се у Америку па се тамо настањују, тамо живе, и одатле шаљу у Јевропу разну храну и друге производе: памук, дуван и т. д.

Људи имаде на земљи до својих дванаест стотина милијона. Од ових 12 стотина милијона морају њих хиљаду милијона да непрестано само за свој свакидашњи хлебац раде, морају да се муче, да само своју глад утоле, која се сваки дан повраћа.

Људе, који су у топлој земљи, сама природа некако научи, да једу биље. У земљама, у којима је сунчана жега велика, нужна је пре свега храна, која хлади, која човека оживљује. У топлим земљама човек и нетреба толико хране, лакше живи него ли они, који се налазе на северу и у умереном појасу земаљском. Јужњак почива у хладу палме, која му даје здраву храну, а жеђ своју гаси он на оближњем извору. Кућу прави он од бамбус-трске, а одева се лаким сукном, или азуром којом немарно тело покрије. На неким адама у јужном океану (мору), као на прилику на лепој ади Таити, скоро и нема кућа и одела. Ко ту има кућу и одело, тај већ тера луксус, тај је раскалашан, разметљив. Где ту нема палме, имаде хлебнога дрвета, које ти људи саде. На свим обалама тих ада има тога корисног дрвета. Има у том јужном мору једна гомила острва (ада), које су пуне мирисавих биљака, карамфиља, орашчића и других мирисавих производа. Кад путујеш, па се упутиш тим острвима, то на неколико сати осетиш мирис, тако да цела околина, цело оближње море мириши. На тим острвима има тога хлебног дрвета. Ти људи изваде језгро из плода, па га као кестење или у усијаном пепелу неку или га у води кувају.

А како на против тешко живе ловци, пастири, рибари земљеделци или виноградари у хладнијим земљама! Човек мора целу годину да у зноју лица свога ради, да би храну, кров и одело зарадио. Како он теже послове ради и како је ту ваздух оштрији, то мора више и чешће да једе, него ли јужњаци. У топлим земљама мора човек да мање једе, јер само тело не може много да поднесе. Ма да има и неких јужњака, који се не стиде своје северне браће, који не уступају ни Јакутима и Татарима, а ови су познати као прождрљивци. На југу, у Африци, например Кафар и Бушман, украде вола, па га за кратко време и поједе. Тангалац кад заколе вола, а он истопи маст, па је кадар врло много од ње попити. Но на југу је то ређе. Јужњаци обично мало једу. Нежан Хинду, који живи на реци Гангу, у Индији (у Азији,) морао би умрети, кад би појео толико као Монгол. Овај поједе три до четир фунте пресна меса, па му није ни бригетна. Ескими и Камчадали једу масна јела, јер их ова чувају противу зиме. Они нијух најрадије уља од китове масти, једу чорбе од китове и рибије масти, и ако добију од Јевропејаца лојаних свећа, то их у меден кус поједу. Пужеве и жабе не маре, тако исто не маре ни за скакавце, које опет Сирјани, Арапи и Мисирци радо имају.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

Наставни план за срп. осн. и повторне школе

(Настављено.)

Б, У ПОВТОРНОЈ ШКОЛИ.

По §. 40 од уредбе за српске народне школе траје ово учење 3 године, и имају се по §. 41 држати предавања зими по 5 а лети по 3 часа недељно, осим она 2 часа у дане недељне и празничке. И овде се броји зимњи течај до 1-вог Марта, а летњи до краја школске године.

Овде су најудеснији часови: Недељом и празником зими по подне од $^1/_2$ 2 до $^1/_2$ 4 за женску, а од $^1/_2$ 4 до $^1/_2$ 6 за мушку децу, ако је 1 учитељ; ако ли су 2 учитеља то сваки своју децу држи до $^1/_2$ 4 часа; лети држе се јутром од 6 до 8 предавања за дечаке, а по подне од 3 до 5 за девојке. Часи преко недеље зими најзгоднији су у дан одмора од 8 до 11 часа пре подне за дечаке и од $^1/_2$ 3 до $^1/_2$ 5 по подне за девојке, а осим тога уторником од $^1/_2$ 5 до 6 часа за девојке, и од $^1/_2$ 5 до 6 или до $^1/_2$ 7 часа суботом за дечаке.

Како је овде главан рад читање и разговор о ономе, што се чита, то се предавања од сваког састанка тако распореде, да на читање и разговор оде најмање $^1/_2$ или $^3/_5$ одређена времена. У то читање узму се по 2 или 3 предмета, и то бар сваки пут по 1 не економски. Остало време иде на повторавање, које се има око онога главног рада тако поредити, да сваки састанак лепши облик добије. Нека се дакле почне сваки састанак са једном црквеном или световском песмом. За тим нека дође једно или два декламовања. По томе да дође главни рад, читање и разговор о оном. За тим, или уплетно у то односан рачун или премеравање. Најпосле нека се заврши песмом.

На крају сваког састанка пита се ко ће, и гледа се, да све други долазе, који ће идућег састанка започињати песму и који ће декламовати.

За повторавање науке хришћанске довољно је $^1/_2$ часа месечно, исто тако и за црквено словенско читање и разумевање, и за земљопис.

За писање довољно је $^1/_2$ часа у 14 дана. Исто тако и за повесницу, и за права грађанска.

Природопис и физика повторава се при читању.

Цртање, које је у варошким шегртским школама предмет најважнији заузимље у овој школи најмање $^1/_3$ времена од сваког састанка; а остало време употреби се у овој школи на стилистику, рачун, књиговодство и на читање. За цртање у сеоској повторној школи нека се узме 1 час после службе божије недељом и празником.

Они ученици повторне школе особито шегрти, који не би знали читати ни писати имају се узети најпре у приправни течај и разред, док ово не науче и има се ово учење тако удесити, да их и код куће ко год узме и поучава у читању и писању, да што пре науче.

Што се тиче поделе овога рада на више учитеља, то да се разделе овако: највештији цртач прима на се предавање цртања, а други читање ове или оне струке и вођење разговора у томе. Учитељице поучавају женску младеж. Ако ли је учитељ сам, то се има постарати, да нађе помоћницу, која ће помоћи поучавати девојке; а где год се, и што год се може наћи више вештака и вештакиња за речена предавања и поучавања ове одраслије младежи, то боље, а о том ваља учитељи и сви други да се брину.

II.

О ДЕВОЈАЧКИМ ШКОЛАМА.

Да се учење и образовање женске деце што боље унапреди, наређује се новом уредбом за српске народне школе §§ 18 и 24, да се сва женска деца осим обичних наука уче одсад и ручним радовима женским, и разумном кућичу, као што се то у наставном плану по ближе опредељује.

С тога се истом уредбом § 39 наређује, да у свакој општини, ако је два учитеља један, ако ли их је више, то половина да женску децу засебно учити има, и § 37 да се при попуњавању учитељских места у девојачкој школи та места попуне учитељицама, које ће ту децу поменутим ручним радовима и науци кућења учити.

Али не само у општинама где има два или више учитеља и засебна девојачка школа него и у општинама с једним учитељем имају се женска деца поменутим ручним радовима и кућењу учити, те за то учење вешта женскиња наћи, и поставити, и за њу плата или награда одредити.

Учење тих радова и науке о кућењу држаће се сваки дан од 10 или $^1/_2$ 11 па до 12 сати пре подне; а да би та настава боље успевала има се по пропису § 25 исте наредбе постарати местни школски одбор, да се у сваком месту саставе женске задруге од пријатељица школских, које ће помагати одборе у старању око ових школа, и чинити све можно, да би школе ове што лепше цветале.

Да би сва без разлике женска деца имала за ручне радове довољно потребна материјала, дужна је општина да то из школске или општинске касе набавља. и то само за пеуку у простим радовима, а за уметничке и луксусне радове нека подмирују родитељи сами (§ 25) а даље зависиће од општинске наредбе, хоће ли се они материјали давати деци сасвим бесплатно, или само предујамно и под условом, да се сва или пола од вредности оног материјала школи врати, или да се и неки део чисте добити на корист школе даде.

Како се погодније за тим настати има, да се науче деца оним радовима, што су у свакој кући потребни, то се имају луксусни радови, као што су скупоцени везови и друго избегавати и ко хоће, да их учи, нека то чини приватно, ако има, да за то учење плаћа, а никако не сме учитељица тим осталу децу науком заклапати.

О свему што деца у школи израде има се водити тачан попис. Тога ради мора свако дете имати своју књижицу, у коју ће се уводити сваки ручни рад детињи тако, да се означи: врста рада, дан кад је започет, дан кад је довршен, цена од уложена материјала, вредност од израђене ствари, и оцена самога посла.

Све ове рачуне има да води и школа за себе, и да подноси сваке године сумарни извештај о томе, колико је те године у школи, наплетено нашивено, навезено и друго, и колико је на то потрошено материјала, колика ли је вредност израђена посла, и ако је, колико је тим у школски фонд ушло.

О тачном и савесном бележењу у књижице и подношењу извештаја о томе водиће контролу одбор госпођа из поменуте задруге, по начину, како саме међу собом нареде.

Ради бољег потицања деце на рад има се о великим празницима, као и за време испита држати на згодном месту изложба одо тих дечијих радова.

Да би се деца ова приучавала штедњи, тој главној вредности женској, имаће све оне крајцаре, што их или тим ручним радом својим заврде, или друге заштеде, у школи да предају на остави, на чим која ученица, тих крајцара толико накупи да их, најближа јавна штедионица прима, то ће се онде предати, и књижице на оно име извадити, чија је заштедја, на ове књижице све на сигурном месту у општини чувати, и тек онда дотичној ученици вратити, кад и повторну школу довршн.

И о овим штедионичким књижицама има се сваке године заједно с другим успесима школе подносити извештај.

Местни школски одбор заједно са одбором пријатељица ове школе стараће се: да се за учење ове деце набаве и потребне машине и справе за шав, за прање, за кување и друге у новом начину вођена куће припознате справице, да би особито у повторној школи старија женска деца научила и оним служити се.

Школски надзорници пазиће, да се ова наредба тачно врши и подноситће о овоме извештаје и даље нужне предлоге.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Словослагање. Берлинске печатње сложиле су се међу собом и отвориле су нову печатњу само тога ради, да се сада сироте девојчице уче словослагању Осцудица радина начинила је скупоћу у овом, а употребљење женске радње није нигде удесније, него у пословима, где нетреба млого снаге, као што је словослагање.

Рђава калдрма. Француз Пижењер Леон мало израчунао је, да би Паризу за $8^1/_2$ милијуна франака заштедило се на колима и коњима, кад би све улице Париске биле патосане асфалтом из травера.

Колико се троши теја у Енглеској. Прошле 1871 године потрошено је у Енглеској 123,401.889 ℳ. теја, и на то примљено по 6 фенига порезе 3,085.468 стерл, на сваког становника пада дакле $3^3/_4$ ℳ. теја да је потрошио, то је сувише за ово прескупо а шкодљиво пиће.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Шипуш и друг. **Сисак** 6. јулија 1873. Кукуруза се више нетреба тако живахно као пре, које по свој прилици одтуда долази, што су сви куниди повише робе набавили, те сада на назадовање цена рачунају, само најјужније узимају. Последња овом климатом односу робе јест та, да су цене збила за 5—10 н. субвенције. Промет изнаша само 5—6000 вагана.

Јечма нема.

Зоб је у прво угледном мнењу била, но од тога је много на чешуло, што су страном обилнији приводи били, а страном што је питање на тај предмет поведено малакасто, те су и цене за 10—15 н. назадовале, и дође се данас хрватска и арничена босанска роба по 3. ф. 40, а босанска у транзито по 3. ф. 50—10 и на бечки цент.

Воде надаље, али су још добро бродиве.

Време промењливо.

ПОДЛИСТАК.

УАШИНГТОН И ЊЕГОВ ДНЕВНИК.

Ђорђе Уашингтон, онај велики грађанин и државник амерички, био је славни муж, што је имао главну заслугу, те се северна Америка ослободила од притиска Енглеске и као слободна, независна држава уједињала, дакле био је оснивач данашњег уједињена североамеричанских држава. У рату против Енглеза предводио је чете. Кад се свршио рат, преда управу опет у руке конгреса и повуче се у приватан живот. Њему су за његове велике заслуге по отаџбину више пут нудили државне награде, но он их није примио него је шта више снагу и све своје имање жртвовао отаџбини; а када му је његова отаџбина понудила земље као имаовину, примио је тај поклон само под тим условом, да се употреби за школе и за јавну наставу, јер је био скроз уверен, да народ само школом постаје срећан и напредан. Он је основао прву велику школу у северној Америци.

У своме тестаменту је завештао: да се сви његови робови ослободе. Уашингтон је у свима приликама и неприликама остао Американцу узвишени узор правила ренубликанца. Он беше човек од дела, пун одважности, али поред тога беше праведан, и своје је послове мирно и умерено отправљао. Све што год је радио мирно је промишљао, није пренагљивао, јер је знао, да то јако шкоди ствари; постојан беше у невољи, а још постојанији у срећи, и храбар на бојноме пољу. Особито је пазио кога ће изабрати себи за саветника. Он није био завидљив нити себичан; беше искрен и поштен, савестан у својим дужностима а што је најважније, умео је сам себе савлађивати; према другима био је благ и пун пријазна; он није знао за славољубље и охолост; сиротињи је помагао; а пре свега био је срцем и душом одан слободи. И као такав Уашингтон је један од највећих мужева свију времена.

Вредно је да саопштим читаоцима, како је тај велики и славни човек још као младић имао обичај, те је у свој дневник заводио све добре мисли, које су га занимале. Ако је у каквој књизи што лепо и лепо написано читао, или ако је од паметних и искусних људи што племените и узвишено чуо, одма је све то записао у свој дневник, који беше збирка умних изрека, дубоке истине и практичних правила. Ту је књигу свагда носио уза се, и његов је дух у њојзи увек налазио пуно нове ране и поуке, која га је уздизала и крепила, и од света одвраћала, што је високо и простачко. Ево дакле неколико његових бележака о понашању:

„Кад дођемо међу људе, не треба ништа да учинимо, чим би повредили поштовање према коме у друштву.

„Не спавај, кад други говоре, не седи, кад други стоје, не говори кад треба да ћутиш, и не иди даље кад други застану.

„Не окрећи ником леђа, особито кад с ким говориш; не дрмај сто, на ком други чита или пише, не на насланјај се никад на другога.

„Онима, који отправљају какво звање или имају какво достојанство, припада првенство сваком пријиком; али ко су млади, треба да показују поштовање према онима, који су им равно били по рођењу било у другим својствима, све и ако ови нису ни у каквом јавном звању.

„Разговор са људима од посла нека ти је кратак и јасан.

„Кад посетиш болесника, не прави се лекаром, ако се у тим стварима не разумеваш.

„Опет ли коме да што саветујеш или приговориш, свагда најпре промисли, да ли да учиниш јавно или на само, одма или другом приликом, и какве речи да употребиш; ако га укораваш, не показуј ни трунка од гњева, већ буди благ.

„Буди ономе захвалан, који те поправи, ма кад и ма где он то учинио; а осећаш ли да ниси крив, а ти то реци ономе који те кори на згодном месту и у своје време.

„Кад коме у чему приговараш буди у томе сам беспрекоран; јер пример више вреди, него сама поука.

„Не вређај никога речима, а још више избегавај сваку псовку и погрду.

„Не веруј одма гласовима, који су другима од штете.

„Гледај да се са добрим људима здружиш, ако ти је твоје поштење мило; јер боље је бити сам, него у рђавом друштву.

„Твоји разговори нека су без злобе и зависти, јер тим показујеш, да си благе добре нарави; а у другим приликама, где се страст узбуђује, нека те разум руководи.

„Не буди брзоплет; буди пријатан и учтив, најпре ти поздрави; слушај и одговарај, не буди замишљен, кад треба да говориш.

„Не замеравај никоме, ако није у чему савршен, јер то треба да чине само родитељи, учитељи и старешине.

„Најпре промисли, па реци, говори људски и разговетно.

„Кад когод говори, пажљиво слушај и не буни оне, који га слушају. Запне ли у говору, не помажи му, ако то од тебе не тражи; не прекидај га у говору, већ му одговори онда, кад је изговорио.

„Не приповедај новости даље, ако не знаш, јесу ли истините.

„Кад о чему говориш, говори без сваке страсти и смотрено, па ма како незнатан био онај, који те слуша.

„Кад што говориш, не почињи од кулина бана, и не понављај често то исто.

„Не љути се за столом, ма се шта догодило, а кад се већ љутиш, не дај да други опазе; показуј ведро лице, особито кад имаш гостију, јер веселост и расположеност толико вреди, као једно јело више.

„Кад говориш о балу и њиховим својствима, говори озбиљно и са страхопоштовањем. Повинуј се својим родитељима и поштуј их, све ако су и сиромашни.

„Твоја уживања нека су мушка, али не грешна.

„Пази, да ти се у срцу не угаси она мала божанствена искра, што се зове свест.“

* * *

РАЗНО.

У вароши Штутгарту може се видити 3 године стара веома лепа крава. Крава је та сасвим гола по целоме телу, и кожа јој изгледа као она, од које се граде лепе фине рукавице а пре неколико недеља отелила је иста крава теле, длакаво као и свако друго. Осим тога сиса ту краву друго неко теле, које опет нема длаку него мрку вуну по телу; само је једна длакава. — Мати те чудноватe краве отелила је још једну таку голу, али су је људи убили јер мишљаху да је то нечист посао, да су то вила и вештице и т. д. учиниле. О просвето, када ће доћи царство твоје свуда и на сваком месту!

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У селу **Голубовцима** у Зети десио се по тамошње хришћане Србе несретан догађај. Запаљена је турска џамија. Зашали ли су је како се прича сами турци да би потпетили то дело Срби ма, и да би тако имали узрока да Србе гоне. Тако је било. Турци су сутра дан после пожара, ударили на српске куће, чинише безделе као бојаги да пронађу оне који су џамију запалили. Затим су запалили и огњем уништили две српске цркве. Усљед тога народ српски је огорчен и није чудо што је већ до сукоба дошло.

„**У Гласу Црногорца**“ читамо сколишњи, одобрени и потврђени уговор између Аустрије и Црне Горе. Потоме ће Аустрија издавати велике крвиће Црној Гори а ова опет Аустрији. Исто се тако учинило између те две државе и поштански уговор.

Ових дана свршена је погодба Хрвата са Мађарима.

Председник угар. министарства г. Сл а ј н, добио је од Њег. Вел. Краља велики орден. Вели се да је то зато, што је Славија стекао многе заслуге при разводњавању границе и при Хрватско-угарској погодби!

Из Панчева јављају да је тамо кр. повереник Ф л а т скинуо са звања панчевачког градоначелника Павловића и вел. бележника Бекића, с тога што су подписали молбу и тужбу панчевачког протестантиштва Њег. Вел. краљу у погледу границе и њезиних права. Зар се већ ни молити несме?!

Београдско српско позоришно друштво је распуштено и чланови су добили за два месеца плате при отпусту. Вели да је због тога, што треба прегледати рачуне и умалити број глумаца и глумица, да ће се тек после тога на ново склапати позоришна друштва.

У **Паризу** је персијски шах сјајно дочекан од Макмахона.

Испити другог течаја на срп. вел. гимназији у Н. Саду почели су јуче 30. јунија и трајаће до 29. јулија. Школска година ће се завршити 15. јулија т. г.

Угарски министар просвете поднео је ових дана сабору земаљском закон о средњим школама (гимназијама и реалгама), у коме стоји да г р ч к и језик неће одсада бити о б в е з а н у гимназији, него га могу учити само они који х о ћ е. Видићемо како ће се то на сабору решити.

У **Загребу** је изашао: „Rad jugoslavenske akademije“ књига 23. У тој књизи има и Ћирилицом написана расправа дра Б. Петрановића „О праву наследства код Срба.“ И остале расправе су занимљиве. Књига стаје 1 ф. 50 н.

О Г Л А С.

!!! НЕДАЉТЕ СЕ ВАРАТИ !!!

Неки Швајцерац и Бечлија нуди непрестано неку лечењу маст за укварену (киле) по 3. ф. 50. н. теглицу, и то брез поштарине али они сами пишу да 2—3 и 4 теглице само онда помажу кад се од њи купи и подписач за 8—12 ф. дакле само подписач помаже? и тај би коштo 20—22 ф. а код Циглера имаде још бољи па само 4 фор. од најбоље врсте, **фине Рукавице само 1 ф. 10.** код

1—3 **Аугуста Циглера.**

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа" излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа" у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од реткá сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 27. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 8. ЈУЛА 1873. ГОДИНА III.

О ПРОСВЕТИ.

Више је пута говорено и код нас, по скупштинама, на селима и зборовима како само просвета може учинити да народ коракне даље у напредовању, да је само просвета кадра да ослободи и да одржи у независности народ један, напослетку је просвета једнога народа оно, по чему се суди, да ли је тај народ кадар да живи или није. Кад се то тако напомиње, ваљда неће бити згорег, ако се овом приликом запитамо, шта је то управо просвета народа? како долази народ до просвете? Та су питања важна особито за нас, јер се с друге стране сваки час чује и то: како су Срби у просвети заостали и т. д.

Неки држе да се просвета састоји у томе, кад који народ почне да прима на се и да показује такова својства, која се виђају на странима народима и која су тим народима урођена или им на дику служе. Тако би се по томе мњењу могло казати да је један народ просветан чим је примио од другог народа н. пр. згоднију ношњу или какво друго хасновито оруђе. Други су опет тог мњења да је просвета у томе, што који народ има више чиновника, свештеника и других високих чланака. Ми не пристајемо ни уз једно ни уз друго мњење. Ево зашто. Ми држимо да је просвета нешто, што у живаџ засеца, а не ствар која се тиче којекаквих спољашности у животу. Кад човек или народ прими од кога другога нову ма и згоднију ствар, н. пр. ношњу, он може тиме спољa бити угледнији, може и за око бити пријатније; или ако прими какав пробитачнији алат или занат, он ће неку радњу брже свршавати; али у томе примању још не лежи просвета. Та пословица вели: „Хаљина не чини човека" и сваки од нас знаде, да имаде људи на тако и читавих народа, који су по спољашности леп и угледни а овамо у себи крију најгадније намере и имају најнапаченије навике а ни трунка осећаја за поштено и ваљано. У финој одећи одевени човек може да буде гори нечовек, него ма који худим крпама заодењут просијак. Ново-научени занат или изналазак неће просветити народ: или зар је то просвета кад видимо, како народи једно другог уче како ће што боље топове, што оштрије мачеве и пушке саградити? То није просвета; то је злоупотреба ума човечијег, који ваља да ствара дела што се слажу са поштењем и савести; којима би се појединци људи и народи уздигли до највишег врха људске савршености!

Ми смо се запитали: шта је то просвета и који је народ просвећен, и како долази народ до ње?

Просвета је то, када цео један народ, сви слојеви његови показују да уму на што веће своје унапређење да употребе силе и блага која леже у природи; просвета је то, кад који народ показује да уме поштовати сваки рад и занат; просвећен је онај народ, који нежали ни труда ни времена да ни новца, да му се подмладак научи, те диже зграде и стаповеше за науку, вештину и разне занате; просвећен је онај народ који уважава и негује поштење сваком згодном приликом, који то на аманет оставља својој омладини; просвећен је онај народ који више свега цени душевну снагу него ли материјалну: новац или богатство; који поштује, највећма пази на светињу породичног живота, кад устаје против свију оних навика, које му потрвају части и поштење и иметак; који случајевима предусреће природом дану слабост а најжешће устаје против слаботињакоје постаће изопачењем; који непознаје друге разлике међ људима до разлике која настаје духовном претежности; који гледа да се на школе и оне заводе, којима се у мчовечији у што лепшем и племенитијем правцу развија, потроши десетина пута толико колико се данас на много места рад војничких опрема, рад тавница троши, знајући да тамо где је просвета, има све мање зликоваца и тамница: једном речи онај народ има просвету и долази до ње, који развије целокупну своју и душевну и телесну снагу не на једног пољу, него у свим гранама људскога знања, вештине и радиности, који је чувен како са своје књиге тако и са свога рукорада и врлине или као што се лепше каже, који је развио својства, дарове своје, у складу, хармонички!

Другом приликом говорићемо о томе, како можемо ми истински се просветити. (а —)

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

9. Скрлетина.

Скрлетина је прилепчива кожња болест, која је скопчана са ватруштином. Она се може распознати по томе, што започиње са маленим руменим пегицама, које се врло брзо сливају те праве повеће неправилне пеге које имају скрлетасто црвену боју. Отуд је ова болест и добила име скрлетина.

Ова се оспа слабо виђа одојчадма, и на одраслим људма; само деца и младенци изложени су њојзи. Она се обично појављује лети и под јесен, и то онда, кад има јаких киша нагле повеликa топлота. Како се појави одмах се промене у једну и многа деца падну од ње боловати. Редња се подржава заразом, која је тако јака, да се тешко могу деца у једној кући сачувати од ње. До сад се приметило код ове болке, да је најјача у плажним горским доловима, близу бара или река, које споро отичу. И то је приметно код ове болке, да никад не навали два пута на једну исту особу, тако да се може извесно рећи, да неће више заразити онога, који ју је један пут преболео.

Скрлетина има као и мраса, своје предходне знаке, по којима се може распознати. Дете обично клоне брзо и час га тресе зима, час га обузима ватра; тужи се да га боли глава и да га хвата несвестица, да има болове у слабинама и у ногама. Дисање буде нагло и неједнако, дете се гади и тера га да бљује. Кожа је на целом телу необично зажарена и било удара веома брзо. Како је спољна кожа запаљена, то се запаљење распростире и на унутарњу кожу у грлу, те се деца туже на вратобољу и тешко гутају. Ово стање траје 2 — 4 дана, и сад тек почне да излази оспа, најпре у лицу за тим по врату, по прсима и на лопатку по трбуху и по удовима. То иде веома брзо, и за 24 часа поцрвени цела кожа тако, да нема на њојзи ни једног здравог места. Тако осута кожа наравно је и запаљена, те цело тело, изгледа као надувено. Уста и језик грло и нос све то поцрвени од запаљења, те лице добије изгледа као да је у големој кајавици. Где што је језик у средини обложен бео, али на ивици и на врху сваког је црвен. Кад опипамо кожу осећамо да је врела, суха и рапава; с вечера је јаче обојена него с јутра и болесник се тужи да га јако сврби. Она места, на која леже болесник, као леђа, обично су руменија него друга. Трећег или четвртога дана од кад је почела оспа да излази, најјаче се црвени кожа. Кад почиње оспа да излази болесник је тада најјаче узнемирен, и хоће у ватри да дође до бунцања, а како почне оспа излазити, одмах попусти ватруштина и болесник се умири. Све док не изађе сва оспа, болесник неможе да спава и кад заспи он се трза ина сна. Још нам ваља један знак болести приметити, а то је запаљење очију, које у почетку болести суве непрестано.

Петог и шестог дана почињу пеге бивати блеђе и на лицу спада надув, и од сад бледи оспа све даље по оном истом реду, по коме је излазила, тако да се осмог дана тешко може да примети црвенило. Сада почне оспа да се љушти у ситне комадиће с коже и то у више пута, а тим љуштењем престаје грозница, попушта ватра и сви други споредни знаци. Како се љушти оспа, појави се јак зној, на носа поће крв, дете почне да пролива и у мокраћи пада јак талог. Још нам ваља као главни знак ове болести поменути запаљење жљезда у грлу или крајнике, које ни кад не изостају у овој болести.

Цела болест траје двanаест до четрнаест дана, али догађа се да љуштење код неких болесника иде веома споро, те морају по пет шест недеља да одлеже.

Скрлетина није свакад тако безопасна болест, као што сам је овде описао; она се лако измење не у веома опасну болку, која за неколико часова умори дете. Јака ватруштина може проузроковати грчеве (ерасове); крајници могу позлити и умрети или пређи на плућа, на мозак, на стомак и на пребава те се и ови запале. Овако последње далеко су опасније дечијем животу него и сама оспа. Најчешће се појављује иза скрлетине водена болест, и то тек после четрнаест дана. Болеснику почне да отичу ноге те те може лако да угине. Ове последице долазе отуд што се болесници не чувају иза преболеле оспе, него захладне. Пре но што наступи ова опасна пратилица скрлетине болесник се осећа малакасо, нема апетита, не може да спава, и има угаситу мокраћу. Сад је крајње време да тражи помоћи, јер за мало почеће отицати около очију и у лицу, а то је знак водене болести.

Домаће лечење скрлетине исто је што и код мрасе, само то још имамо додати, да болесник мора кад преболе оспу јако пазити да не захлади. Најбоље је остати иза болести четрнаест дана у топлој соби и не излагати се промаји; само кад је веома топло и благо време, могу болесници добро заодевени излазити из куће, али и тада могу се само час — два око подне бавити на пољу. За то време, добро је купати болесника у топлој води.

Све да је болест од почетка колико год умерена, родитељи ће добро чинити да нађу своме детету лекара да их не би у току болести изненадно по који од поменутих зших пратиоца нежних.

Др. М. Ј

ШТА КОЈИ НАРОД ЈЕДЕ?

(Свршетак.)

Стари становници Фрибије, у малој Азији, јели су неку врсту црви, а нека индијанска племена у Америци и данас исто раде. Многе врсте и гуштерова једу и Европљани, а има вазда Црнаца у Африци, који једу змије. То исто чине и урођеници у Новој Холандији. Калмик једе месо од мишева, змија, грабљивих тица, лисица и курјака, али, за чудо, за псе

и ласице не мари. Јакут једе месо орловско, али неће дирнути жабу или ти свињетину. Тунгузи и Корјаци у источној Сибирији (у Азији) једу сваковрсни гад. Самоједи једу мачке и псе. У Тункинуу једу тигре и лавове. А житељи Баши острова једу стомак од козе и оно, што се нађе у том стомаку. Црнци једу слонове и крокодиле. Хотентоти једу мраве и црве из дрва. На Оринокуу, у Америци, има инфијанских племена, која једу земљу иловачу, коју поспу машћу од корњача.

Тако су јела у разним земљама разна. Људи их једу или по нужди или по ћуди својој.

Најглавнија храна у свим деловима света је — жито, којега има разне врсте. Европејац храни се особито пшеницом, ражју, јечмом и (на прилику Шотландезан) зобљу. За сејање те врсте хране нуждан је велики труд, брижљивост и издржљивост; за то је нужно да човек има своје рођено добро, земљиште, да живи у држави, у којој закони владају.

У земљама у којима се така храна сеје, ту су људи најразумнији, најучењи. —

Већи део Азијата живи од пиринча, али овај се не једе кисео, као на прилику наш лебац. У свима, где се пиринач једе, влада деспоција, сиљеџијство, а народ је у непрестаном ропству. У тим земљама не иде се унапред, народи непрестано стоје на истом месту, не дотерују се, не изображавају се. Тако је на прилику у Кини, Инфији с обе стране реке Ганга, у којима обема земљама има до 350 милијона, дакле више од четвртине свију људи на земљи. —

Најглавније врсте жита у Африци су: Дура или пиначка проја и обична проја, које обе у тамошњој усијаној земљи добро успевају, и око којих се не треба много трудити. Житељи ових земаља још су заостали за Кинезима и Инфијанцима. —

Америка највише сеје кукуруз, тешку храну, око које се такође не полаже много труда и која више рода доноси него пшеница. Када Европејци у Америку дођоше, нађоше они само неколико народа, који тодико изображени беху, да се бављаху земљоделством. То беху Мехиканци и Перуанци на висинама кордиљерских гора. Сви други народи живљаху од риболова или од другог лова. Нису још бавили се ни сточарством. У место жита служе се у топлој Америци кореном Маниок — или Касаве биљке, од које је сок сладак али је и отрован. Корен се ољушти исеци отрован сок и онда се добије брашно, из којег се прави добар лебац. За нас Европејце је кромпир обична храна особито код сиротиње, која га једе у место теста. —

Житеља аустралских острова не требају жита, јер имају хлебна дрвета. Они имају саго-палму, и ова им служи у место пиринча или кукуруза, јер стабло јој има врло много срчи, из које се добија брашно, од ког се прави саго лебац. Јужне земље имају много палама, а најлепша је кокос-палма, тако да оне од њих добијају: зеља и маслa, брашна и воћа, одело и храну. За то опет земље у умереном појасу имају много трешања, крушака, јабука, кајсија, бресака, шљива и т. д., маслина, кестења, ораја. Оне имају зеља, а месо је њихово најукусније; јер у жарком појасу говеђе месо је крто и тврдо као кожа.

Као што је јужњак умерен у једу, тако је и у пићу. Северњак је у томе много неумеренији. У јужној Јевроии и код многи Азијата је пијанство највећа срамота и грех. Источни законодавци Зороастар и Мухамед забранили су јако пића, јер су ова у топлим пределима шкодљива. А северњацн напротив доста пију. Стари Немци још много су пили, а и садањи баш нису за својим дедовима заостали. Источњацн истина не пију али зато се нпак опију опијумом. Инфијанац прави из сока од палме вина. Кинез прави пиво од пиринча. Американац своје пиће од кукуруза. Монголи пију ускисло млеко од кобиле, које такође опија; Самоједи, Камчадали и Остјаци праве од шљива пиће, које их тако опије, да су неколико дана пијани и као помамни, али после кад се изтрезне у толико су већма малаксали и невесели.

А шта да рекнемо за нашу браћу Србе? Велимо то, да би и Срби могли мање пити, јер и они су јужњаци, они су у умереном појасу, кога би и у пићу умеренији бити!

(С.)

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

Пас.

Пре би рекли да је пас дневна него ли ноћна животиња, па све ако су и подједнако способни како за дневни тако и за ноћни живот. Они могу и ноћу бити исто тако бадрн и живахни као и дању. Само ако им ништа не смета, они се терају дању, исто тако као и ноћу, и често се рад тога поприлично гомилају. У опће дружење им је основна црта њихова умна живота и има позитиван утицај на њихову нарав. Они нису ограничени на једно или неколико јела, — они једу све, што и човек једе; као животињску тако исто и биљну храну, и то или пресну или отготовљену. Ал опет некако највећма им запиње око за месо, само с том разликом, што човек више воле свеже месо, а пас напротив устојало, труло. Њему је оно слађе. А ако их послуши срећа те набасају на изметке, онда их једу са највећим прохтевом. Шта више, и „најваспитаније“ и највеп добро храњено псето покашто врло жедно ждере најнечистије човекове изметке. По неке феле — видови — воле месо него сваку другу храну, а друге опет не цене га бог зна како. Од кухане хране највећма воле брашнасту, а на име слатку, ил ако једу плодове, онда тако исто више воле слатке него ли киселе. Права је псећа храна: кости, хлеб, плодови и млеко; масно јело и сувише соли шкоди им. Њих можете хранити и самим хлебом, па и опет ће бити здрави, само ако им дајете

храну у одређено време. Псету није путно давати ништа врелог, његова храна ваља тек, тек да је топла и то ваља да му се даје у чистим судовима. Ако једаред на дан добро нахраните псето, то ће бити довољно; па инак боље је ако га храните двапут. Јер ако га придвече ваљано нахраните, оно ће онда марљивије ноћу стражарити, него ли гладно, кога је лако подкупити. Сви од реда пси пију често и много воде. Они је лочу језиком, кога некако тако савију да изгледа као кашика, а предњи крај нешто мало савијен. Сви пси ако хоће да буду здрави како ваља, морају имати довољно воде.

У разним покрајинама да боме да и пси једу различиту храну. Тако на прилику у Камчатци, и у већем делу Норвешије пси се хране само рибом, а камо има доста грожђа, врло се лако навикну на њ, и јао после грожђу под изеком правдом. Ето у Бордо-у, како прича Ленц, сваки виноградија има право убити свако псето, које се затече у винограду без наносника. С тога има тамо много вешала, на којима вешају такве „бездељнике" — псе. Па ево и у нашим крајевима по Угарској, као што причају, пси наносе много квара виноградима.

Ако се псету даје и сувише хране, онда ће оно онај сувишак закопати; т. ј. направиће у земљи јамицу, у њу мете храну, па све то поново покрије земљом. Деси се кад је гладно да се врати на оно место и на ново отвара своје сакровиште, али пошто оно заборавља место. Да би удалили из желудца остатке од костију, пси веома радо једу траву, и то оштру.

Псето може превасходно да трчи и плива и шта више до некле и да се пузи, ну није му баш олако да се спушта без вртоглавице са крутих кршева. Његов је ход ускосан, т. ј. по косом правцу, а то свако од вас може да запази, само мало пажљивије нека принази псећи ход. Кад брзо трчи може да прави велике скокове, али не може на једаред да се заустави нити одмах да полети на лево или на десно. Сви пси умеју да пливају, али не сви подједнако добро. Једни воде воду необично, други, на прилику размажени, боје је се на сву меру. Они пси који могу да се пузају махом се надаље у Африци. Тамо они врло вешто иду и на највеће и најодвесније кућне кровове и то без икакве плашње. Кад се одмара, псето или чучи на задњим ногама, или на бок, или — стражње ноге мете на страну, а предње испружи и меће међу њих своју главу; реће се догађа да ће и стражње ноге назад опружити. Велики, гојазни пси у лето најволе да леже у хладовину и то покашто на леђа. Кад је хладно пси савијају ноге подасе, а њушку међу стражње ноге, — и онда изгледају од прилике, као клупче. Сви они воле мекану и топлу постељу; али ретко трпе ма какав покривач или бар навек промоле њушку изпод њега. Пре но што ће лећи псето, оно се неколико пута врти и копа своје ноћно боравиште или се бар труди да то учини. Пси воле да рију и то раде каошто предњим и стражњим шапама, ваљда рад забаве.

Сви пси врло радо спавају и то много, али неприкидано; притом им је санак врло осетљив и немиран. Они често сањају, и ту они или машу репом, трзају се, или реже и тихо лају. Пас од свега највећма воле чистоту; место само се они држе, а највластито оно, само санак бораве, ваља увек да је чисто. Они волу да се испражњују на чистине, особито на камењу, а покашто затрпају своје изметке околним љубретом или земљом, набацујући је задњим ногама. Пас ће ретко проћи поред какве гомиле, камења, ћошка или жбуна а да их не примокри. По свеђоџби Винеја они почињу то да раде од деветог месеца. С тога врло се мало зноје, на све и да су богата колико јако трчали, место тога кад се јако уморе а они истуре на уста језике.

Спољна чула код паса оштра су; али нису подједнако развијена у разне сојеве њихове. Највише им је развијен мирис, слух и вид; и ту се опет једни одликују ваљаним слухом, други ваљаним мирисом. Мора се узети да имају и некакав укус, ма да га исказују на особити начин. Пси не могу да трпе оне утиске, које им и сувише драже њихове органе слуха. Они су осетљиви и спрођу светлости; ал за то опет најосетљивији су спрођу громких и оштрих звукова или силовитих мириса. Псето чим чује да се звони или музику, одмах га нападне урлање. Нитадорни спирт, етар и томе слично доводе просто у бесњило, ако им те ствари мете испод њушке. Бифо-ова и Шифо-ова проучавања јасно су показала, од колике је важности чуло мириса у псећем животу. Они узеше пашчад још на сиси и пресекоше им живац за мирис. Након тога пашчад су била по изгледу здрава; али не могоше да нађу материне сисе, и остаде само једно средсто — хранити их помоћу левка. Они су се мучили да сисају затрпљану овчијску кожу, и онда су истом осећали да им је мати ту, кад су је се додирнули. Кад су почели да трче, чешће су лутали које куда а не могоше да нађу своје боравиште. Након тога метали су месо и хлеба у млеку — ни додирнули их нису; после тога нису могли да разликују хлеб од меса, и истом онда су приметили храну, кад су је видели, по томе су их обмањивали на најчудноватији начин.

Ту их је опет много бунила топлота и важност предмета, на прилику суху говеђину нису ни додирнули, а лизали су своју мокраћу и изметке. Они нису осећали сумпорну киселину и друге силовите мирисе; од амонијака и етера кијали су много касније, него други пси. Кад су понарасли, нису се дружили с човеком — он им је био са свим страо.

О унутарњем живовању паса могу се написати читаве књиге; с тога је и нема темко описати то њино живовање у кратким потезима. У томе је врло сретс-

не руке био Шајтлин, с тога ћемо и ми ево да нађемо понешто из његове књиге.

„Ма како да је велика разлика паса у физичком односима, па иначе је она већа у нравственом. Док је један сој сасвим глуп, други се напротив, може чешком на свашта научити. Један се сој не може сасма потпуно припитомити, други опет необично лако; што једни мрзе то други воле. Пудла иде у воду из властите жеље, шпиц ла хоће свагда код куће да је. Булдога можете научити да јурише и скочи на човека, пуду — никада. У најједног соја паса није тако јако развијено чуло мириса као у ловачког пса. Само једна фела паса, који се употребљују у лову на медведе, сме да му скочи међу стражње ноге; само дугачки јазавачки пас — такса — за кога би рекао да му недостаје по средини још један пар ногу, сложен је тако ниско а ноге су му тако криве, да може да се завлачи у јазавачке рупе; он то ради с таком наслађом, баш као оно кад месарски пас полети на свињу, теле или бика."

Њуфундленско псето не боји се курјака, с тога може да буде ваљан чувар стада: оно прекрасно плива, њура и вади људе из воде. Месарски се пас тако исто ваљано бори с курјаком, ваљано чува стадо, може да се употреби за лов на дивље свиње и на сваке друге велике зверове; он је паметан и веран је роб своме госи, али неће у воду ако га не приморате. Његова кашто употребљују за лов, и ту се он, по законима психолоџије, све боље и боље дотерује. Његова крвожедност да уједа, да пије крв готово је одвратна, а тако исто кидати и јести остатке животиња јесу му најгрђавије особине. За хрта хоће неки да кажу да је врло глуп, да се не даје васпитати, да неје веран своме госи, ал за то опет приписују му понеке детињске особине: он воле кад га туђинац милује; он се може научити ништа на лов на вечере и за неке друге животиње. Пси птичари, већ им и сам назив казује на што су од природе способни. Пре него што ћете почети учити — дресирати — псето, или сваку другу животињу, најпре ваља да знате, шашто има највише воље. Болоњеско псето често држе рад самог задовољства, — да га носе на руке, да спава заједно са својом госпођицом на дивану, да режи на стране госте, да је навек у собн, да није с „милостивом" ни једне чаше, и једе из једног тањира, да га од велике милоште љубе. Код ловачког пса хвале онтар мирис, велику бистроћу, понмљивост и необичну верност своме господару. Тако је исто разумно домаће и чобанско псето, и врло су ваљани чувари. За шпицлу веле да је паметна, разумљива, живахна, умешна и хоће радо да огледа своје зубе на туђем месу. Он је ваљан чувар, али су понеки између њих зли и лукави. Као одлична црта северног пса јесте ова: што је један човеку: али не зна за госу, не боји се батина, ненаситан је. а међутим може дуго да гладује. Доге су верне, ал не баш тако бистре: ваљани су чувари, дивље и храбро скачу на дивље свиње, лавове, тигрове и пантере; они не маре много за свој живот; пазе и на најмањи знак свога госе, који им се да руком или оком, а тим више на реч свога господара; могу се научити да јуришу на човека, да се боре са двојицом, тројицом, па и четворицом људи; они онда и не пазе на пуцање из пиштоља не маре за ране и разкинуте делове и страшно се кољу међу се. Они су веома снажни, могу да свале на земљу најснажнијег човека, побесне и дивље вепрове ухвате за уво и држе чврсто. Него они су и послушни и бистри више него ли што обично мисле. Ван сваке је сумње да најнижи ступањ међу псима заузима мопс — род паса са плоснатим и завртнутим носом. Он је заиста глуп; а тако су га направили људи рђавим васпитањем."

(Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

III.

О УЧЕВНИМ СРЕДСТВИМА.

Свака српска народна основна школа треба да има следујућа учевна средства:

писмарицу

рачунаљку, школску таблу с правачником, шестар, стопско мерило;

земску куглу, и од земљописних дуварских карата: планиглобе, карту од Европе, од Аустро-угарске, нацрт од места са околином, карту од Палестине;

слике за очигледну наставу и о струкама земљеделства и домоводства као и слике за библичне приповетке старог и новог завета.

Варошке школе треба да имају још и неке природословне збирке и најнужније физикалне справице, карту за математички земљопис и таблицу за физику.

Што се ових учила на особ тиче, прописује се следујуће:

о писмарици: да има по 4 таблице за свако писме, а свака таблица да је најмање 5" висока и 3 1/2" широка;

рачунаљке препоручују се као најбоље оне, што их прави фабрика Хелцова у Одомуцу;

школска табла треба да је с једне стране излинирата, и то: прва озго врста да је удешена за писање на 4 пруге, а растојање између двеју средњих пруга да је 2 1/2" а од ових до горње и доње по 3 1/2"; остали простор од табле да је излениран за писање на једној пруги, а ове да су по 4" једна од друге размакнуте;

ради бојадисања табле да се начини погодба са столаром, да је дужан одмах очистити, чим почне белити, а за то да му се годишње одсеком плаћа;

правачник (лењир) уз таблу да је најмање 3 1/2" широк, а онолико дуг колико је табла широка, и да је оглаз правоугао добро утврђен;

шестар (циркл), дрвен или гвозден, да је најмање 1' велики, и један крак да је удешен, да се може утврдити креда у њ;

земске кругле (глобуси) препоручују се као најбољи они из фабрике Фелклове у Прагу, што се узме већи, то боље:

од земљописних дуварски карата најбоље су: Шланиглови и Европа по Сидову са српским натписом, а карта за математички земљопис она од Белца из Берлина, или она од Јауса из Беча:

слике за очигледну наставу препоручују се Темпскове из Прага, или Шрајберове из Еслинге; за физику најбоље 8 таблица од Бона, из Ревнсбурга; а за струке земљеделства и домоводства Хартингерове из Беча; најпосле слике за библичне приповетке најбоље су 30 слика из старог, и 30 слика из новог завета, од Шрајбера у Еслинги;

од дуварских прегледалица за цртање препоручују се 25 таблица од Хутера из Берна, или 10 од Граберга из Цириха, или 12 од Шрадера, и за девојачке школе 24 од Хилварта.

За варошке школе препоручују се још:

слике за очигледну наставу од Стрибинга 6 таблица, и од Ленса 4 таблице, и 30 таблица од занатлијских радионица; таблица од метричких мера од Бона; слике од животиње корисне и шкодљиве земљеделству од Шрајбера у Еслинги, 2 таблице слика од шкодљивих инсектирева у Аустрији, 6 таблица, у Бечу у државно-школској књижари; јестивне и отровне гљиве од А Милера 4 таблице, и од истог шкодљиве и корисне бубе, 4 таблице;

лађе: слике од свију народа, 4 таблице, и карта од народа у Аустрији од Киперта из Берлина; најпосле 4 таблице од Фрасса о геолошком створу земље, и извадерска карта од Брауна;

Збирка физикалних справица најбоља је она од Батке у Прагу а за остале збирке препоручује се трговина Фрич у Прагу и трговина од учевних средстава од Хестермана у Хамбургу; телуре слунарима прави поменута фабрика Фелка у Прагу; најпосле о брасце од воћа прави најлепше фабрика Арнолдова у Готи, и препоручују се ове врсте: јабука бр. 1, 7. 14, 24, 91, и 111; крушака бр. 1, 3, 14, 19, 26, и 74; шљива бр. 2, 10, 15, и 24.

Што се тиче школских књига за ученике, то се имају употребити у основној дневној школи оне, што се печатају у државној књиготочатњи у Бечу и у Будиму док се друге удесније књиге не напишу.

Књиге, које се за сад употребити имају ово су; српски буквар бечки и будимски, три српске читанке бечке и будимске, часловац, псалтир, црквено појање, катихисис, немачки буквар, и немачко језикословље, и осим ових библичне приповетке од Даничића и оне од Букшевића.

За повторну школу, док се не напишу удесније књиге, да се употребе ове: поуке у војарству и шумарству од Стојановића, и поука о вртарству и чеварству од Парташа, обе у н. кр. школској књижари у Бечу, поука о свиларству, као и мали ратар, мали сточар и мала господарица од Кајића у Загребу.

Што се тиче остале учевне опреме за ученике, које по пропису § 28. нове уредбе за српске народне школе, има местни одбор о трошку школске благајнице да набавља, као: књиге, таблице, пера, артију, мастило и друго, и које има да раздаје школској деци бесплатно, осим књига и таблица, које се дају само на послугу, — како се све ове ствари, као и напред наведена учевна средства што их треба школе да имају, могу добити много јевтиније, а много боље, ако се буду наручивале заједничари, то нека свака општина начини попис од онога, шта треба, а што се тиче оних потреба, које се сваке године набављати имају, нека увек после свршеног годишњег испита направи списак и предрачун, и нека се с тим обрати свом епархиском школском одбору, а сви епархијски одбори школском савету, да се за све на једанпут начини погодба и наруџбина.

Што се тиче услова (§ 28.) под којима ће се давати књиге и друге школске ствари сиромашкој деци на послугу наређује се следујуће:

књиге за I. разред да послуже једно коло деце; књиге за II. разред два кола, за III. разред три, за IV. четир, за A. и VI. разред пет и шест кола деце;

таблице од камена могу више кола деце послужити, за то ко разбије, да накнади;

што се осталих ствари тиче, то да се дају артије, пера, и мастила, колико треба, али, да деца исписану артију врате школи, исто тако да врате истрошена пера, дршкове и празна стакла од мастила; ако ли ко силом шта од ових ствари буде кварио ил крао ил просипао, да оно школи накнади, као и ко буде силом артију пржао; за то ће се пазити, да перо траје најмање 7 дана, писаљка месец дана, а држаље 2 месеца, тако и стаклице мастила.

Најпосле што се тиче учитељских књига прописује се, да се за школску књижницу набаве све оне књиге, којих се учитељи по наставном плану држати имају, о чему се рад набавке школски управитељи и старатељи, и рад чувања учитељи под одговор стављају. *)

Школски надзорници пазиће, да се уредбе ове тачно врше, и подносиће о томе извештаје, и даће нужне предлоге.

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

О оплеменивању стоке. При оплеменивању стоке најважније је, добар избор мужака (бика, ајгира нераста, овна,) па како се у овоме многи луто преваре,

* За сва остала учева средства која нису овде наведена напређено је, да се начине и онда ће се препоручити, кад које буде готово.

ако само гледа на спољашњи изглед, јер баш у томе умеју продавци да преваре, ухрањени и уладени, да се боље не може заженити, то вешти економи свету-ју да је најсигурније купити од мутака, од позната човека, за кога сви знају да му је она стока од најбоље врсте.

Моћ за парење у стоке и живине. Вешти економи рачунају на 1. ајгира 35 до 40 кобила; на 1 бика 30 до 40 крава; на 1 овна 35 до 40 оваца; на 1 јарца 45 до 60 коза; на 1 нераста 50 до 15 крмача; на 1 петла 12 до 20 кокошака; на 1 ћурка 8 до 13 ћураца; на 1 гуска 6 до 8 гусака; на 1 патка 10 до 12 патака. Ајгир вала од 5—10 година, а кобила од 4; бик од 2 до 7, а крава до 6; ован од 2 до 6, а овца до 8; нераст од 1 до 3, а крмача до 7; петао и кокош до 5, тако и ћурак и ћурка; гусак и гуска до 4, тако и патка.

Бикови и теоци. Ако је бик старији од крава, то више буде мушке телади, ако ли је млађи, то краве више женске телади отеле.

Наступ у марве прође, ако се одмах говече сувом крпом ил сламом трти претисне све дотле док наступ непонусти. Добро је обложити трбух загрејањим песком ил пепелом, ако их је при руци.

Петролеј против надуна у марве. У летописима мекленбуршког земљоделског друштва о. г. наводи се да је петролеј најбољи лек од надуна у марве, и да је *небројено пута* већ покушавано и никад омануо није Једна каишка петролеја довољна је да куртадише марвинче, само се мора одмах дати, чим се надун покаже. —

Коњ плашљив. За плашљива коња има тако начињена уздица, да у онај мах, кад клусе зазре и нагне да бежи, а јахач ил кочијаш уздицу затегне, она капца, што преко очију стоје, тако се преко очију стегну, да клусе са свим обневиди, те у мах остане као укопано и не крочи се с места.

Коњ немиран при поткивању буде миран, ако му се очи завежу, или се набаци преко главе дебело суконо, да ништа не види; ако би још и при томе немиран био, а оно га тако завезана ил покривена вала Бушити по образу, од чега се задрхће од стра, те мирно стоји и да се укивати, како се хоће. Ко то учини један пут ил два, после ће му увек мирно стојати. —

Свиње боље и пре се угоје, кад се после хране пусте, да митно полеже; лежање после јела врло им годи, и то их нагоји. За то, да се чувају свиње од свега, што би их после хране узнемиривало. Најбоље је стављати их у засебне кочине, на после хране обдан су суве и чисте, и зими умерено топле, а лети хладовне.

Муве у штали, тако су досадне, да стока више малакше бранећи се него нејеђући. Најбољи начин за истребљење ово је: намазати прућа лепком, па ил у кромпире ил у избушене дашчице позадевано на више места по штали наложитити.

Двадесет и пет највећих вароши у Јевропи. Лондон има 3, 800.000 житеља; Париз, 1,850.000; Цариград 1,075.000; Беч 900.000; Берлин 830.000; Петроград 670.000; Ливерпин 520.000; Маргетар и Синчором 500.000; Глазго 470.000; Напуљ 440.000; Москва 400.000; Бирмингем 370.000; Лијон 324.000; Дублин 320.000; Мадрид 319.000; Бросен 318.000; Марген 312.000; Будим-Пешта 280.000; Амстрдам 280.000; Лаут 260.000; Лисабон 260.000; Варшава 250.000; Хамбург 236.000; Рим 226.000; Турин 210.000. —

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Извештај Петра Узелца) **Трст** 30 јуна у житној радњи наступило је опште неповерење. Промет са свим, а то с мрвим сном спава. Стоваришта у пшеници песпатна су, и уз прилог што су цене у неколико попустиле, нема никаква посла. Место што се прво страховало, да ће жетва у опште зла испасти, високе цене налазиле су одзива, сад на једном мисли се, а у неколико зна се, да је жетва сасуд добра, то нико већи није ни с умереним ценама послове правити, мислећи да ће нете знатно на се ударити. К свему томе влада у опште неповерење, и нико никог за сигурног не држи, да се у послове на уговор упушти, јер мисли, да се држати неће.

Промет прошле седмице отиоси се на 3500 мер. пшенице а толико кукуруза, што је за оваздање требовање купљено. У почетку прошле седмице држале се цене пшенице чврсто. Но кад неколико терета овамо стиже, т. ј. одлаци се да ће стићи, то и цене попустише, и данас се приметљиво 56—70 нов. јевтиније држе т. ј. за робу на тргу, а за робу на уговор и 1 фор 50—2 фо. јевтиније. али се за никакве закључке још нема.

Кукуруз држаше се исто чврсто и то због песпатни стоваришта. Један с 24.000 мер. приспели терет кукуруза, оборе цену знатно, тако да место 4 фор. 70—80 н. данас 4. о. 40—50 нов. траже, с којим је цењама горња маленкост и продата.

НОВИЈЕ ИЗ КЊИЖАРЕ.

На последњој страни овога броја налази се оглас књижаре браће Јовановића, у коме јављају да су издали песме Бранка Радичевића. Ма да су те песме већ трипут препштампаване и распачане, опет држимо да је ово четврто издање добро дошло свима. Они, који траже у песми највернији и најчистије српско чуство, српске доскочице — једном речи српског истинитог израза и осећаја — наћи ће то најлепше у песмама Бранка Радичевића. За то се надамо да ће песме његове и овај пут распространити се свуда и на све стране, где год се песма ори из грла српске девојке и српскога момка. где год је српске омладине, — и надајући се томе ми их најтоплије препоручујемо!

РАЗНО.

(Нови фонд.) Г. Хаџи Ристић, велекупац у Бечу, родом из Босне, послао је ових дана Матици Српској 1000 фор. а. вр. у име свога покојног брата Константина, уславивши с Матицом, да се тим новцем, при Матици српској, оснује нови фонд Константина Хаџи-Ристића, којега доходак да се употреби на

издавање „библиотеке за народ." Свако, или свако друго године издавало по једна свестична популарног садржаја, те ће тако разберити и родољубиви син Босне некад понесне а сад тужне, који се у бољим приликама својим поштењем радом и трудом помагао, своме, у умној храни оскудном народу да да, на пр. за четврт века, најмање 10 до 15 корисних делаца. Слава му! „Имао се рад шта и родити"! —

(Грозни случај на Дунаву.) У прошлу суботу биле је велико, отмено друштво из Петроварадина, понајвише официри из Алексанове регименте, са својим породицама, у каменичкој бањи. где су се веселили. Враћајући се у вече кући поћу, у 3 часова Дунавом. Два од ових пристану уз обалу код шиваре, и друштво здраво и мирно изађе на суво. Трећи чамак спусти се низ воду и пође да пристане уз поносадску обалу, код капелице, где обично чамци пристају. Али се опет преломисле и стане се спуштати низ Дунаво, да пробе иланд Куприје, те да ниже ове уз обалу стане. Када дође до Куприје, а то је било око 10 сати, удари поребарке о један понтон, испре се и изгуби 25 особа у плаховите вале дунавске. Може се мислити какав је сад ужасан настао!... Један чамак је истина дошао у помоћ, те је неке избавио. Неки су се сами пливањем спасли. Отм 8 особа прогута Дунаво. Међу тима су 2 официра, капет. Вајер и још један. 2 официрке, од којих је једна жена капет. робија 2 госпођице. Једне потпуковника бошњерца, и 2 момка. Два официра која се удавише, беху се прво спасли али једни од них капетан Вајер. над изађе, на види да му нема жене, збиди са себе сабљу и капу, па опет скочи у Дунаво, па покушша жену да спасе. али се у овај мах и он удави. Други официр био је од пијонера, кормашио је чамцем и упрок је тако рећи целој несрећи. Када се спасе и увери да се многи још даве. али да су се већ удавили, скочи он на воло у Дунаво, неки неки веле, да како му можно буде. кога спасе, и неки опет кажу из очајања изгубе савести. што је толику несрећу проузроковао. До данас су већ све утопљенике похватали који ближе Петроварина које пак ова Кирловина те их на брзу руку сахранише.

— У златноме Прагу одржана је ових дана светковина чешког списатеља Јунгманна. На ту светковину искупио се сијали словенски свет са свих крајева. И наша „Матица Српска" у Новом Саду послала је заступника свог. Највеће одушевљење произвео је чувени чешки родољуб Ригер са својом беседом, коју је изводио кад се ударе ђунџамент споменика Јунгманова. Кажу да надалеко нема така говорника као што је Ригер. — При сјајноме ободу тога дана, било је много родољубивих наздравица а у вече се приказивао у чешком народном позоришту народни комад од другог чешког списатеља. Ми из свег срца кличемо братинском чешком народу: слава Јунгману и народу који га имаде!"

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Српска прав. црк. општина у Пешти средила је за ноше представку и молбу на угарску владу, да потврди нов начин избора, и да сазове наш српски народни сабор ред избора патријарха и митрополита. — Слава јој!

— **Фејим Ефенџија**, који је хришћане мучио по Босни тучено је из ствре Грађишке да та неки сустигла казна, кад стане један одбор истраживати, узрок зашто хришћани беже из Босне. — То је куканичево злиководачко јунаштво!

У Новом Саду ховранили се колера. До сада је умрло тек неколико њих, међу њима честити занатлија Ј. Вучетић, отац варошког вел. бележника пра Илије Вучетића. Био је и варошки представник а у свом друштву поштован. При нега умрло је и мали ученик срп. задружне штампарије Милиној Марковић у својој 13 години. Нека им је лака земљица пуна!

Никола кнез јуначке Црне Горе, ношше је да пропутује земљу христорску.

— Неки **Хрватски „младенци"** разаслали су писмо штампано које је управљено на проф. вел. школе у Загребу Петра Матковића, у ком му замерају што је у својој најновијој књизи о становишима Хрватске, рекао да у Хрватској има и Срба итд. На крају писма протестирају (слободно!) против тога „рада" будућности народне и пред целим светом „јавно и свечано изјављују, да у далеких међах хрватске државе неживу иногди до народа хрватскога". — Да нам није смешно, могли би се и жалити!

КЊИЖЕВНОСТ.

Сад је баш изашла из штампе књига:

ПЕСМЕ БРАНКА РАДИЧЕВА.

IV. издање.

Бранкове песме познате су довољно у народу нашем; три издања која су до сада света угледала сведоче да је Бранко пестао љубимац сваког српског читаоца. И та околност што су сва три издања распичана (прва два у Аустрији а трећи у Србији,) те се од зимусе тешко могла добити та књига, принудила нас је да се хитимо послао ово четврто издање, како не би садашњи наратиџ без Бранка остати морао. Ми се удамо у српску омладину којој су бранкове песме и посвећене, да ће и ово четврто издање онако дочекати, како је и прошла три издања дочекала.

Цена је књизи (у којој су све три књиге песама) 80 н. а на списи 10 примерака без 1 на дар. Наручбине се напрнују с платом у напеч (per Nachnahme.)

У Србији се добија у главној књижари и у књижари Ђ Валожића у Београду.

У Панчеву о Видову дну 1873.

Књижара браће Јовановића.

ИСПРАВАК.

У прошлом броју подкрале се грдна једна погрешка у подлистку. На име: при крају тога чланка у подлистку требада стоји озако: „кад говорим о Богу и његовим својствима" и т. д место: над говорим о балу и т. д.

ОГЛАС.

!!! НЕДАЈТЕ СЕ ВАРАТИ !!!

Неки Швајцерац и Вечлија нуду непрестано неку лечећу маст за укзару (киде) по 3. ф. 50. н. теглицу, и то брез поштарине али они сами пишу да 2—3 и 4 теглице само онда помажу кад се од њи куши и подписач за 8—12 ф. дакле само подписач помаже? и тај би кошто 20—22 ф. а код Циглера имаде још боли па само 4 фор. од најбоље врсте, **фине Рукавице само 1 ф. 10.** код

2—3 **Августа Циглера.**

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — ТЕЧЕШИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка онаких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 28. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 15. ЈУЛА 1873. ГОДИНА III.

КАКО СТОЈЕ ДАНАС НАШЕ ЗАНАТЛИЈЕ?

На то питање ради смо данас, у овоме броју листу, коју да одговоримо. Питање ово за нас Србље јесте врло велико, јер је ред занатлија у ови крајеви доста голем на броју — па кад би среће било, да из дојакошњег чамила свога одјако на боље окрене, могло би бити сила добра народу нашем.

А данас сви разборати људи признају, да се никоји народ не може умно подићи, докле најпре материјално не окрепи, те тиме свој опстанак осигура. —

Занати су у нас Срба у ови крајеви (а не стоје боље ни у Србији) пошли у назад: било да узмеш, какви се још у нас раде, било пак, како се раде.

Туђин „с пинтлом на леђи“ поизлазио које одкуд, на мало помало преоте мах над Србима занатлијама, на робљеном им кућништу и огњишту. Умамо по томе на есап, које занате код нас туђин ради, а које-ли Срби; исто тако просудимо, већим делом како ови раде, како-ли Срби: па ћемо се одмах уверити, да смо од њих далеко назадњији.

Ал. да не би који брат Србин занатлија зажалио на нас, што овако преко говоримо — велимо му: да ми говоримо ово у опште, погледом на свеколико наше занатлиство. А знамо ми врло добро, да се и у нас налази појединце Срба занатлија, који могу радом и вредноћом, па и умом и разбором на поредо стати уз прве занатлије ма кога народа — само што су таки ретки.

Седи, драги читаоче, за час и за који, па се осврни мало по кући својој; ми мислимо за овај мах кућу нашег занатлије, трговца, научењака, чиновника и т. д. а многу и побољу кућу ратарску. Што ти год у очи падне; чим се тод на дому служиш — мал-не све то без разлике туђинска је рука начинила и твој драги новац у свој џеп стрпала, да ти данас сутра тиме, не дај боже, још о глави ради. Гледаш-ли по кућни посуђе, мотриш-ли на столу прибор, бациш-ли поглед по соби на дуваре, на прозоре; завириш-ли у долап од какве је материје од каквога-ли платна рубље ти; падне-л ти у очи кућни намештај и остало покућанство — шта видиш и разбираш? Видиш, на голему жалост своју и нашу, да је већим делом све то туђин фабричар, па још у далеком свету зготовио; да је туђин занатлија у свом „верштату“ начинио: једном речи да ти је готово све у кући, у соби, у дворани и т. д. куповно. Туђин донео — туђин своју привреду за то и однео!..

„У данашњем свету и веку — памећују надримудрице — радња и привреда не зна за народност; свак гледа, где ће што боље а јевтиније купити и набавити, па ма то било, што но реч, и од црног Циганина, Турчина и хорјатина: конкуренција данас диже рад и вредноћу!“..

Јесте, ово мудрујашење имало би неке с налична истине, кад се данас не би већма него-ли игда питало и разбирало: шта си и од чије си крви и племена? другим речима: кад би данас то све једно било, а био ти Турчин а Србин, а Немац а Мађарина. Али данас је борба око опстанка народа на божјој земљи; као што сваки човек посебице по рођењу има право да живи и да напредује — тако исто и свака породица, и свако племе, и сваки народ, велики и мали.

И по томе, где у једној земљи и држави живи народ једне лозе и племена, једне крви и колена — онде, да боме и сама конкуренција диже, ни треба да подстиче и диже, рад и вредноћу. Али где у царству ил краљевству којем живе многи народи, свак свој језик говорећи, свак своју драгу народност чувајући и негујући — у томе царству, у тој краљевини иште се (и без тога не може бити) да и међународно такмичење буде будилник, да подстиче и одушевљава радинка занатлију на рад, на унапређење у своме занату. Тако н. пр. Србин занатлија треба да гледа и пази се, да у своме занату буде све боље од болега; где с туђином дође на поредо — ако га сведе и не остави у занату за собом, а оно бар да може с њиме у свако доба и на сваком месту конкуренцију издржати.

Србин-занатлија треба да буде увек Србин: да српство љуби осим свега, и да се дичи и поноси својим српским именом и језиком, као што су наши стари чинили.

Србин занатлија треба да је способан у занату и вредан на раду; да се не стиди свога заната, већ баш на против да на свој занат тако држи, као ма који „господин човек“ на своје господство — јер ко од свога поштенога труда и рада живи па не мора ником да клања, тај је слободан човек, а вредан занатлија то је довека.

Ноређавши овако ове горње мисли — де да се вратимо сад опет на горње питање: како стоје данас наше занатлије?

Кад се год овако запитамо, прво нам пада у очи данашње растројство у свеколикоме занатлијству у земљама овим, где Срби живе.

Нови закон за радиности и занате потрьо је старе цехове; међу самајстори нема дакле више никакве свезе, да их побуђује на заједничко унапређивање једнога и другога заната.

Слобода радиности, слобода занатска настала је, а наше занатлије затекла је готово на оном истом месту, на ком су их нашле некад старинске уредбе и тешки окови цеховски, кад дођоше наши дедови и прадедови у ове крајеве. Још онда је у многочем за наше занатлије боље било, јер тадашње прве и најпробитачније занате терали су готово сами сампати Срби — „у свој дењој Угарској.“

Од оно доба па до данас радиност је у велико напредовала: многи занати подигли су се до потпуне уметности и занатлије до правих уметника, вештака; многи занати данас се готово само машинама израђују, те и брже и јевтиније стају, а по томе и јевтинијом ценом на пазару пролазе; многе поредне струке занатске усавршене су и раде се данас као занати сваки за себе; а, што је најглавније, од мањих и већих „вершгтата“ произишле су од оно доба грдне фабрике, и тако даље — те по томе слобода рада и заната за ове је прилике добро дошла.

Занати у Србаља, понављамо, остали су онако, како су били: многи се са свим запустили, не раде се више, нити се наш подмладак на те одаје; за многе се пак у нас још и не разбира.

А који се занати и раде, готово су исто тако предавали и још прелазе с оца на сина, баш као по неки наши мести парохије. Ако је мајстор имао сина, а није та могао дати на школе — он га је узео к себи за шегрта. „Кад већ мора шегртовати и робити, а оно боље код свог ока, него-л код туђина“ — тако се понајвише мудровало у нас. Је-ли пак који занатлија у бољем стању био, тај није ни помишљао, да сина свога да на занат: да га оправи куд у велику варош каквом вештаку мајстору, ил у коју тамо фабрику — него је обично слао сина на науке, био за то не био. И док је син понајвише тек „пролетно“ кроз школе — поштени иначе отац му занатлија материјално се убио. А да-л је од сина му, потоњег „господина“ веће хасне било и њему и народу, него што би бити могло, да је какав велики занат изучио био — о томе овде сад ма и не питали.

И отуда је то, да је број заната по рубету у нас Срба готово исти и дан-данас, колики је био и пре сто година. Чизмари, ћурчије, сурсабови (абаџије), опанчари, напуџије, ковачи, колари, и још два три, што-ли — то су нам готово свеколики занати, које Србе раде и данас, као што су оци им и праоци радили. Где се ниште воде школе и науке, на пр. мало цртања за дунђерина и столара, за неимара и зидара, ил мало хемије за фарбара и шеширџију, ил механике за бравара и справара (машиниету) — на те се занате у нас ретко ко, ил баш нико и не одаје. А зашто? Зато, што на занат иду или сиročад без ока и мајке, или деца пуке сиротиње, где је тутору слабо стало до школе, или, где родитељи немају откуд да дете своје у школу шаљу, све и да хоће.

Али, ваља к овим мислима, ради оправдања наших разборитијих занатлија још и то додати — да у нас, а баш ни у свеколикој овој царевини и краљевини до скора није ни било таких школа занатлијских.

Старинска намера држави била је готово до наших дана цило та — да изучи и стече доста чиновника, адвоката и тима подобних. Једва у наше дане унапређена радиност по земљама у суседству, на пример у Немачкој и т. д. натера оне, којима је то дужност била, да подиже и реалне школе, а данас већ и занатлијске, и ратарске.

Јер, хоће-ли земља која да напредује: хоће-ли народ који да процвета — то је прво и прво потреба, да се подмладак народни школом просвећује да по времену нико, ил мало ко остане слеп код очију. Није књига и наука само за ученьака и свештеника, него је она данас за сваког, ко хоће да буде како ваља за оно, што изабере себи ради уживљења до пословека. —

Но дај да се још једном приберемо мало ближе к својој браћи Србима занатлијама.

Јесте, занатлијских школа за Србе занатлије у нашим крајеви још нема. Занати су у нас, као што рекосмо, још једнако једни те једни. Просвета у нашем свету занатлијском зачамила је. Ал овако дуже бити не може и не сме!

На ко ће ту помоћи? Нико други, до опет сами Срби занатлије.

А како то? Ево како!

Наша пословица вели: сложна браћа граде куће; сложна браћа кућу теку, сложна браћа кућу граде — само слога спасти ће Србина.

Сложите се, Срби занатлије, у свакоме месту, где вас је више на броју, састаните се и склопите међу собом задругу занатлијску. На то вас и нови закон за радиност и занате упућује. Где сте, као што нам је познато, досад већ склопили, утврдите је

и учврстите још и боље, те је сложно и братски унапређујте. — Као што данас не возе више путника, трговца и великог занатлију у дални свет по еспап, „славне“ кириџије бачке и банатске, него свет тај данас паром лети, муњом ниште на све стране, за робу расписује и поручује — тако треба и наше занатлије без оклевања брзо напред да се убрзе. Ко за овим брзим током времена и рада заостане — тај пропада; с њиме пропада и народ, у ком поничне! А не дај боже, да до тога дође код Срба занатлија — у нас.

Браћа наша занатлије на многи місти и би, и радо би хтели — само ретко је где човека књижевнога да им буде у томе на руци. А без тога засад не иде. Ми би могли овом приликом навести по именце и место и људе, где од тројице адвоката (а то су тамо једина српска интелигенција) ни један не хтеде да се прими и напише задругаи занатлијској само молбеницу, којом ће правила своја да оправи власи на потврђење; на другом опет месту знамо, где се свештеник један „слатко“ насмејао, кад му занатлије понудише да им као старешује — али за сад ћемо то прећутати.

Кад неће, ко би могао и требао — а оно нека прегне омладина, нарочито српски народни учитељи: као што су и досад, готово свима нашим досадашњим задругама занатлијским учитељи из почасти бележници.

Те задруге занатлијске по местима појединим, ваља по томе да склопе савез међу собом, као што је била дојако велика „задруга Срба занатлија“, коју је министар истина укинуо, али се бивши главни одбор спрема, да је по закону на ново склопи.

Така заједница од задруга, или-ти одељења задружних, много ће моћи по времену. Само да буде лепе слоге и стрпљења. Подизаће она школе занатлијске: потпомагаће даровите занатлијске ученике (шегрте) и слати их у велике вароши, на различне велике занате; припремаће изложбе израђене робе и роботе занатлијске, једном речи: биће у свему на руци и на помоћи српскоме занатлијству у ови крајеви — бар до бољих и по нас срећнијих времена.

Данашњи напаштај занатлијски треба ту красну задаћу да отпочне — тој бољој будућности занатлијској да отвори двери. А од вајкада највећа је заслуга била и биће, и највећа слава и хвала онима, који први устану и у чему пута прокрче к добру и напретку до послетка.

И онда ће се друкчије и повољније, и само собом моћи одговарати на питање, које стављамо на чело овоме чланку — боље и повољније, него-ли што се може дан данашњи.

Срби занатлије стајаће, ако не боље, а оно бар напоредо са занатлијама ма којега просвећенога и напредноga народа у свету.

Напред, дакле, Срби занатлије!

Омладино, браћо учитељи, будите им на помоћи.

— ја —

КО ДЕЦУ ВАСПИТАВА, ТРЕБА ДА ИХ ПОСМАТРА.

„Познај самог себе“ то је старо правило, па је ипак ново за свакога, који хоће себе да васпита; а човек опет може себе само онда васпитати, ако пажљиво сам себе буде посматрао. „Познај своју децу“ то је преважно правило за све оне, који своју децу оће да васпитају онако како ваља; да би им то за руком пошло, пре свега је нужно, да их пажљиво мотре. Али наравно, да има велике разлике између посматрања и посматрања. Има људи, који пролазећи преко пространих пустара, и поред песковитих морских обала ништа не виде; све им је празно и пусто; а има људи који у сваком цветићу опажају језик, којим природа збори, а у сињем мртвом камењу пуно живота. На као што један посматрач продире у саму суштину природе, и њу разуме, а други сто пута пролази поред ње и ништа не опажа, до ли празне не исписане листиће, — тако исто и од васпитача, био то отац, мати или учитељ, један провиди дете кроз, као да је од стакла, дочим је другом васпитачу дечија природа књига са седам печата.

Право посматрање то није својство, с којим се човек роди, већ то се мора да учи другим вежбањем. Ту ћеш наићи на ситнице, које једнојн не опазе, а други их тешко опажају; некима се опет чине тако незнатне да неће ни најмање времена ни стрпљивости да на њих жртвују. Но то баш показује, да не уму посматрати. Јер ово ваља добро запамтити: Најмање ствари су при васпитању од највеће важности. Из оних равних малених појава, које пажљиви васпитач у дечијем животу опажа, састави он себи целу нараv и ћуд свога питомца. Наравно да има и таквих, који не налазе за вредно, занимати се са таким ситнаријама, а то су људи, који имају своброваја са тако званим „великим светом,“ и који сваког васпитача, који на разне ситнице у детета мотри, називају педантом и цепидлаком, а овамо и не помишљају, да такови називи вредним васпитачима баш на част служе.

Али често се васпитачима слабо захвала на њиховом савесном посматрању поменутих ситница у деце. Неко ђаче већ више пута није доносило у школу ствари, што су му за писање биле нужне; за то га је учитељ послао кући, да исте ствари одма донесе. Оцу детињем то је досадило, нити му је ишло у главу, зашто да његов син мора ићи кући по ствари, те вели у писму међу осталим и ово: „Ја доиста неувиђам, зашто да се мој син због таковних трчарија из школе кући шаље.“ Верујемо, да сиромах, не увиђа; јер није себи никад дао труда, да пази на свога сина и да га мотри. Ко тако говори, као тај отац, тај у васпитању своје деце неће бити беријетан; тај спада међу оне људе, који све терају на високо, који су над свим „благателама узвишени.“ Ту нам пада на ум приповетка о оном јахачу, који није марио за то, што је коњу испао ексерчић из потковице, те кад

ова коњу спаде, а коњ због тога подбије ногу и не моташе касати, јахач паде разбојницима шака — и то све због оног тричавог експерчића, јер није помишљало, да се из малог узрока велико зло може изродити.

Често деца оће да обману или превраре у врло незнатним стварима, на које многи толико и не пазе, а и ако примете, они уживају и радују се, како им је дете „досетљиво“, „бистро“ и „паметно“, и т. д. а не мисле ни издалека, да такове „мајушне“ обмане и „сићушне“ лажи буду узрок свакојерших великим обманама и крупним лажима, које могу свршити са банкротством у имању и поштењу и најпосле у — аришту. Приповедају за једног аликовца, који је под вешалама стајао и већ штрању о врату имао, да је још и у том трептутку својој матери уво одгризао. Тај аликовац је још као дете имао ту „невину пасију“, да је својој матери доносио разне ситнарије, као игле, дугмад и тако даље; а матери никад није на ум долазило, да одвикне свога сина од те „безазлене“ навике и навике, за такове ситнице није она имала очију, јер није наравно мислила, шта се све из тога може изљећи. Немачка пословица вели: „Mit Kleinem fängt man an, mit Grossem hört man auf“, а то ће рећи: Са малим се ствара ноћиње, а са великим свршује.

Ваља знати, да се деца у разним приликама и под разним утисцима разно показују. Кад дете види и зна, да га родитељи или учитељи гледе, онда ће неке своје навике скривати, а друге ће хотимице износити на видик; а кад зна да га нико не мотри па кад се игра са својим друговима, браћом или сестрама, онда се оно сасвим по својој вољи разбашкари и ту се показује његова права нарав. Треба само мотрити на дечу каква су у школи, а после, какви су кад се трљају или лонтају по авлији или по портама, или кад гимнастику. Ту више нема оне стеге као у школи, па с тога се том приликом најбоље и види њихова ћуд, њихове страсти и т. д., што се у школи не може тако опазити, јер тамо је у стеги, па не сме.

(Свршиће се.)

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

П а с.

(Наставак.)

„Од свију паса најсавршенија је п у д л а; на њу се односи све, што се зборн о уму и доброј нрави псећој.“

„Телесни склоп код паса тако је својствен, да га неје могућно ни верно наслнкати, нити направити од његове коже верну слику. Његове нравствене особине без сумње су много савршеније него ли код свију остали сисаваца. Ни о каквој другој животињи не велимо тако често, да јој не достаје само језик човеков; до сада ни један сисавац није тако често и у сликама од сваке руке смешан као пас; ни о једној животињи нема тако много прича, које сведоче његову поимљивост, памет, памћење, уображење или шта више и нравствене квалпће, као на прилику: верност, благодарност, пажљивост, необична љубав господару, трпељивост кад се деца с њиме играју, беснило, страховита мржња наспрам непријатеља свога господара и т. д.; с тога ваљда ни једну животињу неупоређују тако као псето с човеком. Има сијасет прича и поука како ваља псето обучити — дресирати —, и како је то веома лако. Нас се може научити да играа, да лупа у добош, да иде по кондпцу, да стражари, да пуца на пиштољ, да вуче колица; оно зна ноте, бројеве, карте, писмена, скида човеку с главе капу; доноше папуче и као лакеј жури се да скине обућу и панталоне; псето разуме говор очију и покрете, и још много и много друго.

„Псето је такође налик на човека и својих мазењем, хитрином, завишћу, гњевом, лукавством, тврдоћом, облапорношћу, мржњом, умилношћу, лакомишљењем, на онда што хоће и мало да украде, да се бптанпи, хоће свакоме да се улагује и тако даље. Па зар прве, жукове, и рибе, и не хваде и не куде; друга је ствар псето: држе да њега ваља казнити и награђивати. Са његовим умни и нравствени особина од њега праве себи сапутника на путу а друга у кући, сапутника у животу и искреног пријатеља; на његову љубав и преданост одговарају такође љубављу и преданошћу; њега посађују за собом за сто, дају му шта више места у постељи; њега хране, брижљиво се брину о њему, ако се разболе одмах дођ лекара, заједно су невесели с њиме, плачу, кад оно умре, на кад што и споменик му подигну“.

„Ни једно псето није потпуно налик једно на друго, ни по телесним, ни по нравственим особинама. Свако од њих има своје властите добре и рђаве особине. Често пси представљају крајње супротности, тако да су покашто својим господама неисцрпливо врело за разговор „у друштву“. Свак држи, е је његово пашче кудгамо паметније. Па још ако ко почне да прича о обешењачлуцима свога пса, онда ће ту свако псето бити богат материјал за карактеристику, а опет ако је псето имало још и разне „авантуре“ у животу, ето ти готов — животопис.

„Тек само слеп код очију не може да разликује у псету његове урођене особине од оних, које је добило приватним васпитањем. И још какве су разлике у једном истом соју. Свака на прилику, пудла има своје особине, пастрпности, загонетне црте; она већ много разуме и без говора. Она се само учи, подражава човеку, хоће да се учи, воле да игра, капризна је, покашто уврти себи ма што у главу, на неће да се учи, прави којекакве будалаштине, дуго јој време, хоће да ради, љубопитна је и тако даље. Једне мрзе, друге — љубе; једне лако праштају, друге, — нигда. Оне могу да помажу једно другоме у нужди и опасности, могу да осећају сажалење, смеју се и пла-

чу, радују се у срећи, жале из љубави за изгубљеним господарем, гладују за тим и заборављају и на најљуће ране: оне равнају човека са собом и кад је он шибама задржавају своје нагоне. Пудла може да осећа стид, веома лепо зна простор и време, разпознаје глас, звук, звона, кораке свога госе, речју она није получовек, него је тако равно двојици и тројици људи. Тело своје употребљава тако лепо лако, све има готово што и човек, тек ипак му недостаје последња трећина."

„Ми морамо узети, да је код разних паса склоп ума савршено различан и да један не прелази у други. На примјеру код пудле склад ума неје тако лако у шпице, мопс мисли и хоће другаче, него ли јазавачки пас. Мопс је глуп, лењ, флегматичан; месарски је пас меланхоличан жесток, крвожедан, шпица је ватрена раздражљива саможива и може смртно да мрзи; пудла је вавек весела, вавек бадра свагда врло пријатан забеседник, воле да подражава малом детету, кад год је хоћете, она је расположена игри и шали, она живи за вас свет и за све, док нефутпм шпица живи само за своју кућу, месарски за — животиње, јазавачки за — руне, хрт — за трчање, булдог — за своја госу, птичар — за тице. Тек само једина пудла дружи се са сваким — домаћом живином, с коњем, са себи равнима, са човеком с домаћином, с кућом коју марљиво чува, с водом из чије дубине радо вади камење, с тицама за којима скаче, да би их ухватила, с колима испод којих хоће врло често да иде. Дог је заменују чувара, војника, убицу; они свале човека и удаве га. Хртови и керови замењују ловца, они су од природе за лов Како их је лако навикнути на ловачки рог, како су то пажљиве на пуцањ из пушке, као и на сваки други ловачки знак. Како они ома у длаку познају покрете и глас дивљачи, како се лако обучи ловачки пас да показује на најбољу животињу, — који ногу мора да подигне или пружа према ономе што је видио. Него до душе, многоме је и сама природа учи, баш све од човека неможе научити, него многоме и сам. Али се пудла кудкамо више да научити, код ње је све паметно, а од воље вам драге она може и да будала, пробајте само. Код свију родова паса преовлађује природна побуда, у њој је — разум. Како бесно јури ловачко спето у лов; како неуморно трчи, сво задубано за дивљачом! Како подло облеће месарски пас, са усахнулим језиком и лукавим очима свиње и др. које преплашено бегају испред њих. Како грубо напада на њих, када се они разбегну кокојуда; како су равнодушни њиховој писци и болу, које им се канда и донада; како скаче ловачко псето на убијене тице, а гоњено страсном жељом да их удави. Таке неблагородне, недостојне, гадне особине ви не ћете наћи код пудле, само ако неје размажена, ако су је оставили њезиној властитој природи. Пудла је сама по себи добра: ако је крћава — рукотвор је човеков".

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

IV.

О ШКОЛСКОЈ КЊИЖНИЦИ.

За даље образовање учитеља и школске деце, наређено је §. 29. нове уредбе за српске народне школе, да је дужна свака општина, да оснује школску књижницу, и да набавља препоручене књиге и стручне листове.

То препоручивање листова и књига оних, што ће вредне бити да у школску књижницу уђу, биће задаћа учитељских зборова; но пре свега има да се набаве све оне књиге, што су наведене у наставном плану и у наредби о учевној опреми, да су нужне за учитеље и за ученике у дневној и у повторној школи, којима ваља да се додају још ове оздо * означене.

Листови и књиге ове да се набављају као и друга учевна опрема из школске ил општинске касе (§. 28.) а добиће се јефтиније ако се свака општина обрати своме епархијском школском одбору, а ови школском савету, те овај нареди, да се за све наједапут погодба са дотичним писцима, уредништвима, и књижарама начини.

Што се тиче држања и употребљења оних књига и листова има се пазити следујуће:

За књижнице ове одговорни су школски управитељи а поглавито учитељи.

Учитељи чувају књиге и листове, држе их у реду, издају на читање и примају натраг.

Свака књига треба да се тврдо укори. На насловном листу треба на свакој да се напише или удари жиг, да припада књижници оне општине. Књиге држе се у школском орману под кључем.

Учитељ води о књигама тачан списак, у који се уведе свака књига са пуним насловом.

Исто тако води учитељ тачан списак и о издавању књига на читање.

Овај списак води се у засебној књизи или на засебним табацима, у њих се уписе сав наслов од издате књиге, и дан, кад се изда, а подпише се својеручно онај, ко је однесе.

Учитељ треба да познаје садржај од свију књига у књижници, да би могао препоручити на читање, кад би ко шта читати желео.

Учитељ ће се старати, да се на читање дате књиге у своје време не повраћено школској књижници врате, или да се о трошку онога, ко изгуби ил оште-

* — О чувању здравља у женскиња и наше деце и о вађању рана од Радивојевића 50 нов. — Радић, вођ у газдовању 1 фор. О гајењу пољских усева, све о шеници, гајење пернате живине, и живинарски лекар, све 4 за 1. фор. 50. нов. код писца; Бабина бапшовки 60. нов — Бобрићева Чезар 35. нов. — Вутићшиковића вауза о бубарству и свиларству 50. нов. — Стојковића пашуган како се сади шума 11 нов. — Ракићева кућа и златотворно село од Поповића 1. ф. — и листове: Тежак, Сељак, господарски лист, домаћи лекар, глас народа, учитељ, и школски лис , извор под прошлих година.

ти школској књижници набаве; а сваку књигу која се друге изгуби дужан ће бити сам да накнади, изузевши несрећу пожара, потопа, похаре, ил друго.

Местни школски одбор одредиће, хоће ли се давати књиге на читање бесплатно, или другче. Он ће одредити на колико ће сек времена књиге на читање давати, и одредиће у корист књижнице новчане казне, за оне, који узету књигу на време не врате.

Школски одбор ће сваке године по свршеном главном испиту у школи прегледати књижнице ове и уверити се, да ли су све књиге на броју, те тада ће имати сваки узету на читање књигу неизоставно да врати, а после може је опет на читање узети. —

Школски надзорници пазиће, да се ова наредба изврши, и имаће о стању ових књижница подносити извештај и нужне предлоге. (Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Штале најбоље се од заразе при редњи и помору стоке очисте карболском киселином (из апотеке). Помешај 1 лот карболске киселине у 4 оке воде. На том водом опери јасле и валове, виле и лопате, жезле и амове и прелиј њом сав патос и дуварове од заражених штала.

Кокоши и ваши. Ваши на кокошима најбоље се истребе ситно стученим сумпором, посипљући прашиноницом по кокоши, једном руком перје по којој дижући. Овим прашком могу се и пилићи посипати, а да им не шкоди, као што хоће да им шкоде други лекови што се од кокошијих ваши употребљују.

Чапља. О чапљама осведочено је, да грдно потру ситну рибу, и да нико не опустоши реке као чапља. По вас дан вреба и ждере, а зачудо је прождрљива, желудац у часу свари те у часу опет остане празан, за то је ваља требити, где год ко може; па како је врло мучно пушком тући, јер страшљива бежи на далеко, то је најбоље вребати гнезда и затрти јаја. Неки је трују фосфором, подметајући га у мртву особито у шарану рибу, по прудови, где се чапље баве, али чувајући, да не би ко други на отров наишао.

Величина и старост воћака врло је различна. Највеће и најдуговечније од ових наших дрва то је кестен. За њ каже се: да сто година храсте, сто година држи се на снази, а сто година опада. Иза кестена долази крушка. Ова може да траје двеста година, а високом може највеће наше шумско дрво да домаши. Иза крушке долази орах. И овај уме да буде врло велики и преко сто година да траје. Јабука тешко да изађе више од пет хвати, а траје по седамдесет и осамдесет година. Вишња и шљива не изађе више од два и по до три хвата, а траје по двајест до двајест и пет година. Бадем, Кајсија и бресква не изађу више од два до два и по хвата, и трају више од петнајст до двајест година. — Све ово каже се уопште, а по себи се разуме, да има свакојаких изузетака. — Што се тиче висине дебла, има их од земље па до првих грана четир до осам стопа. Дебла преко четир стопе висине рачунају се у висока; а дебљином има дебала до три стопе.

Садите орахе. Орах је једно од најлепших и најкорисијих дрва. Његов је лист лековит и његово је дрво скупоцено, а рода даје свако здраво орахово дво за 10 до 15 и 20 ф. сваке године, а то је врло велики приход, ни једно семе са оноликог комада земље не може толико користи донети. Ја знам наших села, где су честитих свештеника пре 18 година насадили порту око цркве орасима, 20 до 30 дрва, ораха, па данас вуче црква по три до четир стотине форината годишње од њих, а која је наша порта, где не би могло сила више орахова дрва стајати, те још и порту украсити. Исто тако су за насад ораха згодна и гробља, јер су ограђена као и порте, те се не краде ни потире, као на други места, ма да ни одо тога не страда орах, као друга воћка, јер позно доспева, и за зелен орах нико не мари, а кад почне зрети, иде брзо, те не треба ни чуварине за дуго.

Како се сади орах. Одбери плод најкрупнији и најједрији, и зарони у земљу одмах с јесени заједно са оном спојза на њему зеленом месном кором, и то за 1½ до 2 прста дубоко, а на оно место, где Бог, да ти за увек остане. Ради боље сигурности зарони по два, на кад изникну, а ти слабијега уништи, а јачега остави. Орахе не ваља садити на ближе него по 60 стопа једно од другог раздалеко. Како орах не подноси подресивања, то се мора првих година пазити на сваки пупак, који би незгодно пошао, па одвалити га, да не израсте гране куд нетреба.

Чудноватa пацоловка. Где много пацова има, а није саветно отровом их требити препоручује неки патник ово: да се узме одадинено буре, да се стави тумбе, и ово на отвореном дну повеже дебелом артијом, на артију стави пржене сланине, а низ буре наслони даска, да могу пацови доћи до сланине. Сланина да се понавља неколико пута, док се пацови намаме; а по томе; да се скине артија она, па у буре успе воде за 1 стопу високо, и на сред воде стави повећи камен али да вири из воде, па онда се опет артија повеже, али на среди да се просече накрст за колико може пацов пропасти, па опет изложити мало сланине. Чим сад дође пацов он пропадне кроз артију у воду и вришти на камену, на ту вику дође други, па и тај падне доле и отимљући се за оно суво место на камену вичу још већма; на ову вику дође још више и све више, тако, да их се по 50 до 100 за једну ноћ ухвати и подави.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Због нагле промене времена као да се цене жита знатно промењују. Тој промени цене да ће повода нарочито и та околност, да изгледи о жетви нису баш по свуда онаки, какви се пре кратког времена указиваше. По гласовима који нам, са мног страна из наших крајева стижу, закључује се, да ће жетва великом баром сирам прошле године добро испасти. Банатске пшенице да боме да неће бити онолико колико се у почетку очекивати могло, али зато су други крајеви баш пшеницом обилато награђени, те се према томе није бојати, да ће оскудице бар таке, какве се од кратког времена причекивати можаше, у у опште у житу бити неће. Радња се жита и помиче знатно у напред.

На пештанској пијаци од 16. о. м. наваља небеске одавна веће живости у житној радњи, него прошле недеље. Довоза беше задоста, куповање живо и непрекидно, а ни на кутце се немогуће пијачари тужити. Пролазило је најпаче Иванс пшенице за Септ. окт. Пазиле се нарочито на ц. ц. Ни **Раж** није ове недеље храбро пролазила, у неколико је задржала стару цену, али према изгледној живости у довозу, куповању и куповању даје изгледа на много бољу цену. **Зоби** је необично мало ове недеље прешло. Приписати је то нарочито маленом броју купаца, а и не најбољем довозу. **Репица**, је још најбоље пролазила. Друге врсте не непромењој цени.

Званичне белешке од 16. о. м.

Из Шенице за септ.-октобар 6. фор. 20. нов.

Раж 1 фор. 60 — 1 фор. 6·. нов.

Репица 10½, по мери. 10½,

Банатска репица 9½,

ПОДЛИСТАК.

НАШЕ.*)

Та наше то су горе.
Та наш је сваки крок.
И небо тамо горе.
И наш у њему бог.

У крви нек се гора.
Напоји, напије,
Та силна крви мора,
Да богу ваније.

Нек види бог озгоре.
Крвави земљин лик.
Да крвљу меће горе.
Куд гине мученик.

И да су наше горе.
И наш је сваки крок.
И небо тамо горе.
И наш у њему бог.

На нек јунака силом
Са земље прогна враг.
Бесмртним ће крилом
Да прне у облак.

Снеба ће да се свети.
Да земски сврши бој.
Громовник ће му свети
Буздован дати свој.

Буздован суне плани
И севне божји гром.
А врага ће да смлави
Провађен, пакао слом.

Под земљом можеш спати.
Под њом се враже кај,
Под њом ћемо тя дати,
Блаженство мир и рај.

Ал над њом наше горе,
И сваки над њом крок,
И наше небо горе,
И наш у њему бог.

Л. Костић.

*) Ово је из књиге: Песме Лазе Костића, коју свакоме најтоплије препоручујемо, а коме се добити у српској народној задружној штампарији у Новом Саду.

РАЗНО.

Колико има људи на свету? Број живећи људи на целом свету износи на 1½ милијард, они говоре 3.064 језика, а 1.100 вероисповести. Једна четвртина деце која се роде, умре до 7 године, половина од људи до 47. Од 100 особа доживе од прилике њих шест шездесету годину. Од 500 људи једва 1 или 2 осамдесету годину доживе, а између 1000 једва један 100 година буде стар. Сваке године умру 35 милиона, дакле преко 90.000 на дан, 3.750 на сат, 60 у минуту, а један у секунду. Поште се преко године 42½ милиона роде, а само 33 милиона умру, те би кроз кратко време они 9½ милиона који годишње преостају тако поплавили земљу да се не би хранити могли, да та природа и догађаји долазе у помоћ те тако које разне прилепчиве болести а које ратови потамане тај сувишак. Ено примера како рат поноси силно људство. У рату између Аустрије и Пруске овако су губитци стајали:

Код Кениггреца је пало Аустрији 30.000, Пруса је пало 10.000. Затим у француско-пруском рату, пало је у три главне битке, и то: код Гравелота 14.000 Француза и 20.000 Немаца, код Седана, пало је Француза 14.000 а Немаца 10.000. Сад колико је још за време осталог рата пало, то овде и поспомињемо.

Против мишева и пацова. Економске новине јављају како је неки американски економ нашао да се пацови и мишеви гнушо билъке, коју код нас зову „дивља митвица." С тога је добро помешати жито како у амбаровима тако и на њиву са том травом те ће штета од мишева мања да буде.

И оно што је зло има своју добру страну. Неки је економ приметио да мишеви на које се данас са свих страна туже због штете, што је чине по њивама, раде једу прве од разних инсектних буба и лептирова, за које се зна да су у стању грдну штету да нанесу. Ако је то истина, јер су мишеви глодари као и зечеви те се хране биљном храном, онда им се штета коју сами граде неће уписивати у дри грех, јер смо уверени да први буба и лептирова наносе стоструку штету ако се чим год не тамане.

По Хрватској и Штајерској било је последњих дана велике туче.

Неке бечке економске новине јављају да се на сватској изложби највећма допадају свиње с р е м с к е пасме од свиња других пасама. Те је свиње послао неки економ из Шопронъа, тешке су 650, 676 и 688 фунти а немају више од 3 године. Веле да се Мађари фале, како је то мађарска пасма.

Руска влада гради са највећом журношћу железнице. Најновија пруга иће у Сибирију, друга пруга у Урал. Све те и још друге пруге имаће у дужину 4000 енг. миља. (Енглеска миља траје четврт часа.)

Позоришта у Јевропи. По најновијем бројању имаде у Јевропи 1567 позоришта. По земљама се тај број овако дели: у Италији на 26¼ милијуна становника 348 поз., у Француској на 36½ мил. стан. 337 поз., у Немачкој на 41 м. ст., 191 поз., у Шпанији на 16 м. ст. 160 поз., у Аустро-Угарској на 36 м. ст. 152 п., у Енглеској на 32 м. ст. 150 п., у Русији на 70 м. ст. 44 п. (Једна руска статистика вели 142 поз.) Остале земље броје у скупа 125 позоришта.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— **По новинама** се разноси вест, да ће српска београдска влада послати свог заступника у Бечу.

— **Председник** министарства београдског госп. Ј. Ристић отишао је како се вели у куниће на одмор, а професор београдске велике школе, др. Јосиф Панчић, отпутовао је ових дана у Пряу Гору, да је прочула у погледу природословном.

— **Мађарски министар** трговине и обрта изасласо је неку комисију да се прочуне и регулишу воде у јужној Угарској. Та комисија сада одмах да се лати посла, те ће регулисати Бегеј и Тамиш.

— **Бечке новине** јављају да ће у Београд ових дана стићи писмо турске владе, у ком се јавља, да се Србији уступа Звоник и Сакар. Што је право и богу је драго!

— У Пешт. Будиму ће се подићи државним трошком чивутска богословија. Влада је била намерна да се у тој богословији предаје језиком час немачким час мађарским, кад ли ових дана почеше неки бољи чивутски писци писати и доказивати, да у тој чивутској богословији нада да влада чисто мађарски народни дух! — На сад рекоше, да мађарски народ није срећан, просрећан, кад се у њега претапа чак и „избран“ народ!

— Чувени јунак херцеговачки, Лука Вукаловић, разболео се јако у Русији и доже да ће тешко преболети.

— Кућани босански Срби непрестано пребегавају амо. Муслиман, палилулац босански изаслао писма на неке одличне босанске Србе те их позива да се дома врате обричући им, да им се никаква кварга учинити неће. — Кад би се само турској речи веровати могло!

— Проносе се гласови да се Грци на острву Криту буне, јер намесник султанов хоће порез и од оне године, кад су Грци четали били на оруже. — Тако се исто вели да је у Албанији дошло већ до крви.

— У Земуну је влает претресла кућу Милоша Грабовачког, две српске школе, станове учитеља Пешкањића и Кузмановића и покупила је сва писма њихова.

— На овдашњој вел. срп. гимназији свршени су сви полугодишњи испити и испит зрелости. За испит се овај последњи пријавило њих 18, а после испита проглашени су сви 18 за зреле, да могу ићи на више научне школе.

— Дмитријевским великим каметним поклоном је г. Аркадије Обрикежевић, који је до сад био државни чиновник, код суда. —

— Помоћник је митрополиту, по декларацији, најближи владика, а то је бачки. Патријарх Јосиф Рајачић изабере себи за помоћника будућега владику Арсена, јер са бачким. Платоновим, беше у завади. По што Стојковић на тај начин 10 година највећма отправљаше дужност митрополитскога помоћника, изради Машировић код владе, да он буде означен за таког, против воље патријарха Јосифа.

Године 1858. беше избор владике горње-карловачког. Царски комесар, свечано обучен, дође у синодску збориницу, да преда владаочево писмо, на се онда повуче натраг у магистратску салу, чекајући исход синодског рада. За владику Горњој Крајини буде једногласно изабран Никанор Грујић. Изасласа би депутација од епископа, да то саопшти царскоме комесару. Овај изјави депутацији, да је жела владаочева, да тамо за владику дође предњашњи митрополит београдски Петар. Синод на то изабере Петра. Владика Платон даде глас за Грујића, и тим се замори влади. Петар изјави депутацији, да се само тако прима тога места, ако ће бити по реду најстарији владика. И то му би одобрено једногласно.

Године 1861 долазио је патријарх Јосиф болан преболан у сабор, да ће председавао Машировић, као именовани помоћник, место „најближега“ бачког (Платона).

Патријарх Јосиф помирио се са владиком Платоном тек онда, по што је изашло царско писмо, из ком је према владаочу потписан министар Шварценберг, да се влада не ће више мешати у избор и премештање владика.

Владике бачки, темишварски и вршачки, као богатији, додавали су од својих доходака осталима, са мањим дохотком. Машировић и Кенђелац обрате се влади, без знања Платонова, те скину са својих дохода, на га наметну „неприкосновеном“ фонду, који — ако се не варамо — тад привукао бикасеуг.

Године 1864. председавао је српском православном синоду у Карловцима — не патријарах Машировић, него царски комесар, католик, ћенерал Филиповић.

Влада је за бачкога владику именовала Германа. За што се не изнесе и не штампа напред моменуто владаочево писмо о немешању у избор и премештање српских владика?

КЊИЖЕВНОСТ.

Честита и вредна књижара српска, браћа Јовановићи у Панчеву, издала је други део „Рачуница“ за народне школе, коју је народно Сима А. Коњевић, народни учитељ. И овај је део израђен врло згодно, лако, појмљиво и практично, те држимо да ће сваком, а поглавито народним учитељима бити веома згодна помоћна књига и у добри час дошла. Може се добити у Панчеву код издавалона, цена је малена, ако се неварамо тек 10 новчића.

ОГЛАС.

!!! НЕДАЈТЕ СЕ ВАРАТИ !!!

Неки Швајцерац и Бечлија нуду непрестано неку лечећу маст за уквару (киле) по 3. ф. 50. н. теглицу, и то брез поштарине али они сами пишу да 2—3 и 4 теглице само онда помажу кад се од њи купи и подписач за 8—12 ф. дакле само подписач помаже? и тај би кошто 20—22 ф. а код Циглера имаде још боли на само 4 фор. од најбоље врсте, **фине Рукавице само 1 ф. 10.** код

Августа Циглера.

3—3

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишшву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од реткa сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 29. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 22. ЈУЛА 1873. ГОДИНА III.

О ШТЕДЊИ.

Кад почнемо посматрати створове природне, видећемо, да је сваки ради нечега створен, да је сваки зато ту, да обавља неки посао, да ради! Нема ни једног створа, који не би имао ни каква посла, који би узалуд стајао, који би дангубио. И онде, где човек својим слабим оком не види ни какве радње и ту, када боље загледа, увери се, да је имаде. Када би природа престала радити, то би онда престала и опстојати. Нерад би био за њу толико као и — смрт.

Када дакле природа, када и они створови, који немају воље и разума, непрестано време у радњи проводе, колико ли треба тек да чини човек, који је вољом, који је разумом одарен.

Човек, докле је још у дивљем стању, докле живи у шуми, мора, ако ће потребе своје да намири, радити. Хоће ли да глад своју уголи он мора потрудити се, да нађе дивљачи или воћа. Хоће ли да жеђ своју загаси, он мора тражити извора, ако га нема, копати га, да до воде дође. Хоће ли да покрије своју телесну наготу, он мора наћи од чега ће правити хаљину. Хоће ли да се крије од непогоде мора сградити себи мало колебиште.

Кад дакле и дивљак, који тако рећи, као и друга животиња живи, мора радити, колико тек онда мора човек, који има силне, небројене потребе, човек, који се тако храни и пији као ми, који се тако одева и таких станова има као ми.

Наш српски народ био је у тако незгодним приликама, да се радна снага није у њему могла довољно да развије. Имаде крајева, где је српски народ раден као ма који други. Али имаде их онаких, где ни налик онолико нерадн, колико би у стању био.

Па и у оним крајевима, где народ наш довољно ради, није му живљење његово тако удешено, како то здрави разум људски захтева.

Је ли довољно да народ један само ради, да набавља себи оно, што му је за живот нужно, да умножава добра своја, да има много прихода? То још није никако довољно. Може ко имати бог зна колико прихода годишњег, кад он све то потроши, неће опет ништа имати. Ако наприлику богаташ, који имаде сто хиљада годишњег прихода, на све то за годину дана потроши, онда му опет неће остати ништа. Онај који наприлику има шест хиљада годишњег прихода, па потроши пет хиљада, а једну хиљаду остави на страну, тај ће на крају године имати више у џепу.

Што бива код појединог човека, то бива и код целог народа. Може народ који стотине милиона заслуживати, ако све то потроши, ако ништа на страну не остави, опет неће имати сувишка.

Шта је дакле осим предности, осим рада још преко потребно?

Осим радње преко је још потребна и — штедња.

Нужно је да се што од онога, што човек заради, и на страну остави. Наш народ лено каже: Треба чувати беле новце за црне дане. Само штета што он то само говори, а свуда тако не твори.

Да видимо, зашто је штедња нужна?

Штедња је прво зато нужна, што се при редовном, разумном животу народа овај непрестано умножава, број му расте. Ако дакле тај народ све, што год заради, буде потрошио, онда ће подмладак његов морати од глади умирати, јер неће имати од чега живети, пошто родитељи нису ништа за њега оставили.

Штедња је даље зато нужна, што се човеку из ненада каква потреба појави на коју није ни мислио. Његова је кућа или стаја постала трошна, па треба другу направити. Откуда ће је направити онај, који није ништа заштедио? Деси се така година, да болест наиђе на марву, па ова пошрка. Откуда ће радник, да набави марву, која му је преко за радњу нужна, ако није мало новца сачувао? Може ко рећи: Ја ћу узајмити, па ћу купити марву. Ми му на то велимо, да сваком не дају ни у зајам. А кадгод наступе така времена, да нико не може да добије новаца у зајам, као на пример сада што је, где нема; па ма да колики интерес плаћаш, не можеш га добити.

Штедња је нужна најпосле и зато, што човек не зна шта дан, шта ли ноћ носи. Деси се да наступе хрђаве године, као побогу ове сада што су. Свет се наш надао, да ће како која година бити све б о љ а,

а оно све горе за гором. Сада кубуре и они који никад нису ни мислили на кубуру, а баш зато и кубуре што на њу нису никад ни мислили. Да су се сећали да могу и хрђаве године доћи, сада неби јаукали, него би невољи време проводили. Али тако је код нас. Док су добре године, докле се има изобиља, дотле се немилице троши, а кад наиђе зла година, онда јао и помагај!

Погрешка је дакле велика у нас што ми не штедимо довољно. Ми хоћемо да живимо господски, па „док траје нек лаје!" Ми хоћемо да живимо као и други народи. Не можемо ми живети као они народи, који су напредњи од нас, који заслужују, који зарађују више. Не можемо ми живети као други народи, који су одавна већ почели радити, одавна штедили; који имају више вештина од нас, па се и у нужди знају лакше наћи, лакше помоћи. Напреднији народи имају више завода за помагање и штедњу. Они имају скоро у сваком крају по један такав завод, по које тако друштво. Ми као што смо у свему назадњи, тако смо и у томе. Шта нам дакле друго остаје него да сваки од своје куће направимо такав завод: шта нам остаје, него да сваки сам себе помаже, да сваки сам за себе штеди.

„Ђе несреће ту и среће има" вели наша народна песма. Несрећа је, што су на наш народ напиле о-ваке хрђаве године, па он мора да се мучи, да се гађају пати. Срећа ће бити, ако се он отуд научи памети, па ако одсад од онога што заради, и на страну остави, ако се научи штедњи.

Не треба дакле само радити, него треба од зараде своје што и — заштедети! (С.)

ДЕЧИЈЕ БОЛЕСТИ.

10. Богиње.

Најтежа и у приликама најопаснија кожња оспа је богиња; најтежа за то, што јој предходи јака ватрушина а најопаснија, што од ње највише умиру. Ова се бољка разликује од предњих кожњих болести тиме, што је у њојзи кожа посута великим као грашак мехурићима, који су у средини угнути и имају у себи неку мутну, беличасту течност. Кад одпадну богиње, остављају на кожи подубоке ожиљке.

Богиње нападају на човека у свако доба живота, најрадије навољују на младе људе и децу. На одојчадима до 6 месеци виђају се ретко, само ако мати у порођају болује од богиња, прелазе и на дете. Њима су изложена оба пола на једнако без разлике темперамента. Исто тако појављују се богиње у свако доба године и у сваком појасу земље, само што су јаче с пролећа и у лето. Испрва падну поједини људи боловати, али — ретко остане при томе, него се обично народи редња, за то што је ова болест у велико заразљива. У богињавог болесника кужан је дах и испарења из коже; то двоје окуже собњи ваздух и оне, који се дуже баве у њему. Најлакше окуже се они, који често додирују кожу болесникову или рубље од богињавих. Ко један пут преболи богиње тај ће их ретко добити други пут.

Зараза се бави у телу више дана, кад што до 15 дана, пре но што се појави оспа на кожи. Испрва болесник само мало осећа да му нешто фали, али он ради при том своје обичне послове. За који дан долази језа с ватрушгином и обори га у постељу. За ватром долазе обично пред вече јак зној или кожа остаје суха и врела. Другог дана болесник осећа слабост и тужи се да га болу зглобови, крста, и желудац, и глава, па му је мука на бљување и пите сваки час воде да пије. Он је сад без престанка у сну, и само се за трењут буди, као да га тешки снови страше иза сна. Неки болесници опет не могу да спавају, јер су непрестано узнемирени; њихово је лице зажарено, трзају рукама, дишу брзо и тешко, зевају често, срце им јако лупа а трбух им је напрегнут. Тако пробави болесник 3—4 дана, и тек се сад појави оспа, најпре на њима до усана, за тим по лицу и на крају по целом телу. Оспа излази брзо, тако да је болесник за дан сав посут богињама. Највише их има по лицу; ту стоји једна до друге, те се и не види чиста кожа, а по телу нису тако честе. Разуме се да је болест све то тежа и опаснија, што више богиња има по кожи.

Другога дана пошто су се појавиле богиње почну растити и чисто помодре. Трећег дана набубре и напуне се водом; само су у средини угнуте, на крају тога дана богиње су сасвим развијене; и около њих види се црвено коло на кожи. Сад почне грозница да попушта. Ако је болест јака улази оспа у уста и у грло; болесник добије промукао глас, и одиеђ болан кашаљ, и не може да говори. У богињама су обично и очи јако запаљене, и за неко време болесник обневиди. Гдекто се појаве богиње и на беони од ока. Петога дана почињу богиње да се гноје; вода у њима се згусне и постане сива, а у среди упадне сад богиња још више. Сад се опет појави грозница, кожа се подиадује на лицу, на врату и на рукама. Особито лице тако се јако надује, да не можемо да познамо болесника. Осмога дана престаје гнојење, богиње почну да жуте а грозница бива с дана у дан све слабија. Тиме започињу богиње да се суше; подбуло лице почиње да спласњава, гној се цеди и богиње се претворе у кору жуте или мрке боје. У то време добију богиње непријатан задах; болесник осећа јак свраб и тужи се да га болу они делови, где је кора најјача. Кора та стоји 5—6 дана, за тим почне да се уздиже и око двадесетог дана болести одпадне с коже. Место где је била кора остаје црвено и то црвенило побледи тек за 15 дана, а она места где су богиње јаке или силом одкинуте, добију ожиљак од богиња. Кад започну богиње окоревати и љуштати се онда су веома заразљиве.

Тако се обично завршн болест ако не придође што ваниредно. То је ако је испрва запаљење коже одвећ бурно, те је с тога и грозница жестока. У таквом случају остаје грозница, и онда кад избију богиње, што се може сматрати као рђав знак. У неких болесника не гноје се богиње, него остају водене, те се морају кад набубре, отварати да истече вода из мехура. Гдешто се налије у такве богиње крв из коже. У гдекојих болесника почне гној из богиња да прелази у крв. Тада наступе жестоке тресавице, и ако не буде браз помоћ, болесник угине од отровање крви! Неки болесници добију уза запаљење коже и у цреву запаљење, те почну да проливају, напослетку и саму крв. Најчешће се догађа, да болесник ослепи или огluви од богиња за дуже време или за свагда.

Лечење је у богињама после просто. Болесник ваља да иде у постељу и да се држи топло. Ваздух у соби нека је више свеж него топал. Јело ваља да је умерено, само по мало чорбе од брашна треба да буде болесникова храна. Добро је, да болесник чешће испира уста таненим млеком или чорбом од слеза. Ако је грево запривено, ваља болеснику дати клистир од млаке воде са мало зејтина: ако је пролив, клистир од шгирка коме се дода мало чорбе од маковог мауна. Ако се лепе капци од очију, ваља их прати водом или таненим млеком сваки дан. Кад почне кора да се суши, треба је намазати зејтином од бадема или кајмаком, јер тада лакше одпада и не оставља за собом ожиљке. С овим сретствима може болесник издравити, ако није болест одвећ јака.

Свако зна, да су богиње веома опасне, кад завлада редња. За то ваља свако да се побрине како ће најбоље да се сачува од њих. Опште је мнење, да се то може постићи, кад се човек у детињству калами богињом од краве. Најбоље је каламити децу у 2—3 години. Кад је редња морају се каламити и они, који су већ у детињству један пут каламљени, јер, веле, да снага од накаламљених богиња изветри за 10—15 година. Каламљену децу ваља само чувати од назеба.

Др. М. Ј.

О ВАСПИТАЊУ.

Ко децу васпитава, треба да их посматра.

(Сврштак.)

Тако се подаје прилика, да се деца у разним приликама са разних страна мотре. Но имамо приметити, да се родитељи тим стварима мање баве него ли учитељи. Јер учитељу је једини посао, да посматра, поучава и васпитава. Родитељи пак не могу или неће да васпитање као главну ствар сматрају. Ретка је мати, која је у том положају или која има ту одважност, као она владатељка, која је, чим је постала мати, одма са светом и друштвом раскретина, и само у својој деци живила. Исто тако је редак онај отац, који би имао воље, вештине и времена, па да се игра са својом децом, као француски краљ Хенрик четврти. Колико ћемо наћи оцева, који би се са свом озбиљношћу одали на то, да сваки дан непрестано оштро мотре на своју децу код куће и изван ње; или да се обазиру, шта све школа захтева, и да људски пазе на кућевне послове дечије, па да им помажу и да их упућују? Шта пута опомене учитељ родитеље, да би требали боље пазити на своју децу, а они му одговоре, да им послови не допуштају. Неко ђаче беше љењиво и неуредно; често је долазило у школу без својих задаћа, после школе витлало се по сокаци и долазило је кући кад је хтело, обично у невреме, да једе или да спава, већ је почело лагати и варати. Оцу се јави, нека пази на свог сина, и нека овај свагда после школе у одређено време пред њега дође, нека у одређено време за посао седа, а задаће, што не ваљају, да одма изнова ради. На то одговори отац, да му његови домаћи и други послови не допуштају, да се толико са децом забавља; а да би иначе нешто учинио, излије свој гњев над малим грешником и тиме мисли да је све оно загладно и надокнадио, што је пре пропустио учинити. Али тако се не ради! Ту треба много стрпљења и пожртвовања, ко хоће да децу људски посматра и руководи. Та узимо само, за име бога, како се људи брину за своје коње, волове, краве, псе, свиње и т. д.; како их надгледају, то се бирају слуге и чувари, све се старају, да само марвинчету ништа не фали. А деца?! Стари грчки филозоф Дијоген опазив, где становници једне варошн своју децу занемарују а са особитом брижљношћу негују своју стоку, рече: „та волио бих бити њихов ован, него ли њихов син.“ Бог и душа, има таквих прилика и у нас пуно. Нека учитељ бог зна како пази, ако кућа и родитељи не пазе, нарастиће им коров преко главе, пак се онда родитељи зачуђено питају: „Од куда то, да су ми деца тако слаба? Та ето их шаљем у школу, плаћам толику школарину, на све усталд!“ — То долази отуд, што школа и кућа не раде заједнички, не иду корак у корак. Школа ће врло слабо успевати, ако је кућа не потпомаже. Нека се учитељ сав изједе, измучи, упропасти од тешка посла и напора, сав ће му труд остати безуспешан, ако родитељи такође не пазе на своју децу, и ако буду кварили оно, што је кућавни учитељ са тешком муком подигао. Дакле до родитеља стоји; они морају пазити, и то је дужност, од које се никаквим новцем не могу откупити.

Шта још смета, да родитељи не могу своју децу да ваљано посматрају и добро их познаду? Смета то, што млоги родитељи своју децу мазе и што су у њих залуђени од „тешке љубави.“ А где би они своју децу ожалостили, кад је то месо од њиховог меса, кост од њихове кости! Такова лажљива „мајмунска“ љубав није права родитељска љубав, то је више самољубље, што им помути бистар поглед, те гледају своју децу као кроз мутно стакло. Као год што људи

у опште лакше виде трун у туђем оку, него ли балван у свом рођеном, и као што осуђују погрешке туђе, а ови сами огрезли у истим погрешкама — тако се исто и родитељи лако забораве, на мисле да су њихова деца најбоља и да су као нека виша створења, него ли деца у осталог света. Такова кратковидост и заслепљеност родитеља свагда се свети и то одма и у разним приликама, и онда наравно нико друго није крив, до ли — опет кукавни учитељ.

Сваки васпитач дакле, који хоће да децу мотри и да по томе свој васпитачки посао удешава, треба поглавито да пази на ово троје: на темперамент, даровитост и нахарактерну склоност дечију. То троје сачињава дечију особену Ћуд; на то треба мотрити и онда ће се видети, на што природа дете упућује. И кад се та особена нарав у детета сазна, онда је треба развијати. Отуда се после разјашњују дечије добре и зле стране. Нису сва деца за све способна; не могу се сва деца по једном калупу васпитати. Оно што се не слаже са детињом нарави, не може му се силом накламати. С тога је по оном што горе рекох, главни задатак васпитачев: за времена све уклањати, што би сметало природном развитку детињем, и људски неговати и развијати све племените нагоне његове.

* * *

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

П а с.

(Наставак.)

Време ће валда бити да свршим, ја не могу даље ићи за Шајтлином. Та ту би се дало ваздан зборити о бистроћи паса. За иста није могуће кривити Зороастра за то, што је по његовом мњењу пас — праоблик животињског благородства и савршенства. О боже мој, та зар ми не држимо паса за највернија друга, за нашег најмилијег пријатеља кроз вас живот; та ми смо у стању просто да беседимо њиме.

Ја сам познавао псе, који су разумевали сваку реч свога господара, отварали и затварали врата по његовој заповести, доносили столицу, скидали са њега капу, или му је доносили, тражили изгубљену мараму и томе сличне ствари; но мирису су распознавали капу свога господара, па ма и између стотину других и т. д. У опће је веома пријатно посматрати умно псето; видити, какве обешењачлуке прави очима и ушима очекујући заповест свога господара; како се радује кад сме за њим да пође, а како је, сетно невесело, ако га остављају дома; како гледа на све стране да јурне у напред и донашши до раскршћа цигло да дозна куд му ваља ићи, десно или лево; како је сретно, ако је урадило штогод паметно, а како суморно, ако је учинило што глупо; ако се трсећи те учини ма што рђаво за што би свакако добило батине, па то неје спазио госа оно онда некако особито дегне, зева, чини се као да је врло сањиво, као да спава, или је равнодушно, те тако да би отклонило сваку сумњу, али и опет од времена на време погледа бојажљиво на свога господара, и тај га поглед по кашто изда; како се наскоро научи да познаје, кућевног пријатеља; како лако распознаје у туђину знатне и просте људе, и већином мрзи мазохом на сиротињу и т. д. Врло је занимљиво гледати како псето тражи папуче свога господара, ма да нема за то урођене способности; како се опет друго упне из петних жила да помогне своме господару вући терет кадар!

К дакле из свега тога што до сеље зборисмо, ево шта излази: разни сојеви паса разликују се између себе у умном одношају бар у толико, колико и у физичком. Но обична, тврда као стена верност и преданост свом душом своме господару, слепа покорност, строги позор, мирноћа, меко понашање, услужљива и љубазна нарав — е то су најопштрије црте њихова карактера. Него и то ваља признати, да ни једно псето нема те црте појединако; час код једног више узима маха једна црта, час опет код другог превлађује друга. Па онда ту и васпитање чини много више него ли што обично мисле. Тек ваљан човек може ваљано васпитати пса; само је мушкиње способно да развије у њему разумне и сталне особине. Ту женскиње није никако за учитељицу; од њихових собних папућари излазе размажена, нежна, ћудљива а чешће завидљива створења. Псето постаје верно огледало свога госе; што се ласкавије, боље и пажљивије с њиме понашате, што га лепше и чешће држите, што се ућудније и паметније с њиме забављају — тим ће оно све боље и паметније бивати. Лако је досетити се ако обратно с њиме поступате, какво ће вам бити псето. Сељачки пас — груб, гломазан, али честит сељанин; овчарско је само по себи бистар овчар; ловачко — изредан ловац, који се свом душом и снагом предао своме послу. Псето каквог гиздавог поноситог, а лењог и богатог господина дели подједнако лењост и раскошлук, и у самој ствари је много грубље од необразованог гломазног сеоског паса. Свако псето прима карактер куће, у којој живи; — ласкаво је са сваким, ако се у кући живи весело, и постаје мрачан усамљеник код старога бећара — момка — или код старе девојке, на коју нико и не погледа. Оно се научи на све могуће прилике и у свима случајевима предаје се човеку свом душом. Та важна особина на жалост не разуме се како ваља, па и и данданас реч и песња нарав узима се као грдња, ма да би управо требало да означава са свим противно. Многостране способности истакавају пса на више ступањ међу животињама, а преданост човеку чини га нужним сапутником последњега. Оно сво припада своме господару и често се жртвује из љубави према њему. Послушност с којом оно врши све заповести господареве, готовност, да ради и најнепријатније ствa-

ри, и ији шта више у очиту опасност, — речју његова вечита тежња да буде свуда и свакоме од користи — заиста јест част и слава псету.

По неке особине у карактеру налазе се код свију својих псећи. Ето, на прилику, сви они лају на месец, и ту ће те заман тражити ма каквог основа. Сви они на мах нојуре за сваким предметом, који прохуји мимо њих, па ма то био човек, животиња, кола камен и т. д. И ту ће они гледати свакако да достигну и ухвате предмет, па све и да знају, да им неје ама баш од никакве хасне. Него на неке животиње пси мрзе наопако и томе нема никаква основа ни урока. Тако, на прилику, од реда пси мрзе и мачке и јежа. Кад хоће јежа да ухвате, а они га крвнички хватају, ма да знају, да га не могу да задрже, и да осим окрвављене њушке и уста ништа друго не ће изнети из свог боја. У осталом нашто и зборити ту толико о тим настраностима, та ви их можда и сами знате из властитог огледа.

Још је важно и то по псе, што су они, тако рећи ваљани пророци, кад ће да се време промени. Они се још из раније побрину како да га се сачувају, а човека опет предупређују о блиској кишним особитим мирисом, кога издају у то доба.

За дивно је чудо како псето уме фино да распознаје људе. Нема сумње, да они само одреда врло добро познају „возмајстора“ — шинтера да га гоне са највећом жестином. Тако исто они на један мах погоде који им је друг ко ли не. Може врло лако бити, да им је задај од једних пријатан,а од других — противан, али ни тим се не може да протумачи вас нојав, једноме ваља само да крочи у кућу па да сва пашчад полети радосно на сусрет, па све да им је и непознат. Ја сам познавао женскиње, које несу нигде могле сести, а да се сва пашчад из куће не сакупи око њих за неколико тренутака.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

ПРОПИСИ ЗА ВЛАДАЊЕ УЧЕНИКА.

1. У школи. У школу да сваки долази редовно, никада осим највеће невоље не изостајући; а ко изостати мора, да то одмах преко најближега друга или другче учитељу јави.

У школу да полази сваки чист, умивен и очешљан, и да долази на време, а то је највише четврт сата пре него лекције започну; а ко закасни, да се извини.

У школу да сваки понесе само оне ствари, које за онај мах треба у школи а што нетреба, да нико у школу не доноси.

У школу као и из школе кући да нико путем но улицама и по пољу не зазјава, да не виче, да ни у кога и ни у шта не дира; него да мирно и људно својим путем иде.

При уласку у школу да сваки очисти и отресе своју обућу и одећу од блата, праха, снега, кише, па да улази чист.

У школу ушав да се сваки поклони учитељу, и ако има шта да му каже, да то одмах учини, не вичући.

Огртаче, капе и шешире да сваки остави на одређеном месту, као и торбе с јелима, који не могу преко подне кући ићи, већ морају јело у школу донети.

Забрањено је зими с поља онако озебао ићи врелој пећи, а лети знојан ил задувши пити хладну воду.

Нико по школи да не тумара, ни места да мења, него да сваки на свом месту управ и људски седи, па да задате лекције прочитава и сам себе прослушава или да слушља како би на ово ил оно питање најбоље одговорио, и у томе да дочека почетак лекције.

При уласку и изласку учитеља и сваког старијега да сви устану и да постоје, док се не рекне да седну.

При молитви пре и после лекције да сваки устане и да смерно постоји.

За време лекције да сваки слуша и да пази на све, шта се говори, ради, показује, пита и задаје, и да оно, што се заповеда чини свесрдно.

За време лекције да нико сместа не устаје ни руке да диже пре, него што се допусти; да нико не говори, док се не пита, а ко се пита, да устане, и људски стојећи да одговара потпуно и јасно, да сваки чује.

Ономе ко говори, да нико не дошаптава ни доказује, ни шушкањем да га збуњује.

Ономе, ко се иказове на таблу да се при излажењу и враћању и дотични склоне, а он да мимо њих људски пролази; а нико да не иде преко скамија ни испод њих.

За време лекције да се нико не иште на поље, ни нужде ради, него да сваки код куће нужду сврши, или да дочека одмора између часова: и онда, да сваки пази да изода не оклева, а ко за ким кажљ најде, да то одмах јави. Забрањује се на другом месту нужду свршавати осим на изоду.

Своје ствари, да сваки држи чисто и у реду.

Забрањено је своје ствари у зајам давати, покламати, мењати, ил с њима трговати.

Забрањено је туђе као и школске ствари дирати, пртати, кварити, сећи, дерати, или сакрити и затајати, а ко штету начини, он ће осим казне морати и штету накнадити.

Забрањено је по школи правити ђубре бацајући артије, пера, мрве од јела и друго.

Забрањено је свако задиркивање, гурање, свађење, тучење, и иште се да сви живе братски помажући

један другом у науци и сваком добром делу, и одговарајући од свега, што је зло и не ваљано.

Забрањен је сваки ружан говор, куњење, псовање, и свако изденање имена или ругање, било то због незнања лекције, због укора и казне, или због које телесне мане, ако је неко зрикав, њорав, гурав, шантав, или другче сакат, или ако је ко другог народа или вере и т. д. Ни ваншљивом, шугавом и красавом не ругати се, него клонити се и пријавити га, да га се сви клоне, да се не овашљиве, не ошугају и не крастају, од њега. Исто тако клонити се и од свакога, ко ма коју другу прилепчиву болест има, као што је кијавица, велики кашаљ, богиње, оспе, сврабови и т. д.

При одмору између часова да нико не диже вике око школе.

При изласку из школе, да иде један по један без гурања мирно и тихо, да се и нечује; а где се иде преко степена ил степеница да сваки ходи пажљиво, и да неотиче један другога не гурне.

2. У цркви. Идући у цркву и из цркве, да иду два по два, мушки с мушкима, женске с женскима, мањи напред, већи натраг, мирно и људски, тако, и за литијом и на пратњи, без икаква разговора и вике ил гурања; и ако ће се из цркве опет у школу вратити, то да остану књиге у школи.

Улазећи у цркву и излазећи да иде један по један мирно, не гурајући се нити чиамама лупајући, него што ко тише уме.

У цркви да сваки место своје зна, те на њему да мирно и смерно стоји, и да пази на оно што се чита и пеје.

При појању да нико не отимље од онога ко почиње, да не трчи пре њега, него да се слаже што боље може.

Забрањује се отимати се у цркви за ношњу таса или напоље, или на звона и т. д.

Забрањено је за време службе излазити из цркве па ово цркве викати, играти се, ићи на торањ и т. д.

3. Код куће. Све старије у кући и ван куће поштовати и слушати; пред сваким старијим на путу капу скинути и почекати док он прође, и бити свакоме услужан.

Код куће најпре лекције и задаће свршити па онда на игру ићи.

У игри да су мушки с мушкима, а женске с женскима, мањи с мањима, већи с већима.

У игри пазити да нико ником не буде досадан.

Забрањено је играти се ватром, жишкама, ножевима, стрелама, пиљциком и другим оштрим стварима, као и пушкама и барутом, бацати се и гађати каменьем и леденим грудвама од снега, у опште све, чиме би могао ко себе ил другога осакатити или штету учинити.

Забрањено је вешати се за кола, дражити псе, дирати марву кадати и кварити туђе било шта му драго, и бити другоме на досади; забрањено је играти се око бунара, кречана и других рупа, око воде, купати се на другом месту осим означеног, возати се по дубокој води, пужати се по опасним местима.

Забрањено је у пољу улазити у туђе ливаде, њиве, винограде, вртове, воћњаке и т. д. и дирати ил узимати шта: а још већма забрањује се друге наговарати и наводити на то.

За преступе ових прописа стоје казне: опомена на само, или пред свима друговима; укор јавно, и пред старијима, и пријава домаћима; отузеће отличног места и осталих отличија, а после затвор и тврда казна.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Жетва од пшенице, пражи јечма, а и од зоби готова је. Пшеница је у опште испала слабо, но опет ни изблизо не онако, како се после они страшни кишни нечекивати могло. Слабо је испало у толико, што је нема у маси онолика, колико се с пролећа предвиђати могло. Али колико награђује труд земљодјелцем томила, количина, т. ј. квантитет посејаног зрна, толикога два пут експонда, квалитет жита обрађивати може. А добар се квантитет баш код овогодишње ране у свим врстама примећити може. Пшеница је тако једра, да тако једране код пшенице зрна људи одавна запамтили нису. Ни је чуда што ни мало лошији од јечма прошле године. Код ражи би се готово рећи могло да је и квантитет довољно задовољно запету жељу земљодјелчеву. Зоб је истина лошија од лањске и по квалитету и по квантитету, али се опет, ко што нам бар са више страна јављају, да је зоб и ове године у опште слабо испала.

Према таким успешима, као да ни цене жита у опште не узмичу. Ретко је данас где чути, да су цене на које врсте жита тако јако скочиле или тако попустиле да се у опште казати може, да је због поједињутих или обадвеју цена ма ког које врсте у обћу житном каква нагла промена наступила. Најаче житне држе се једнако и не узмичу ни најмање према постепеном растењу и опадању земљодјелчевих изгледа у овогодишњу жетву. Пазари се у свим врстама добре развијају. Пештанска и у друге житне пијаце по главнијим местима те најбоље засведочавају.

Но узећемо за пример овоме што рекосмо за сад само пештанску пијацу од ове недеље.

Пшеница 81 *fl.* 6 *c.* 30 *n.*, 82 *fl.* — —, 83 *fl.* — —, 84 *fl.* — —; 87 *fl.* — —, 85 *fl.* 6 *c.* 60 *n.*

Раж 5 *c.* 70—80 *n.*

Јечам 3 *c.* 60—75 *n.*

Зоб 1 *c.* 90—95 *n.*

Кукуруз 3 *c.* 85 *n.*

Репица 4 *c.* 25—50 *n.* но 75 *fl.* нуђење а и пиљар доста јак. Остале врсте жита не пролазиле тако барем, да им се знатније и промењиве цене побележати могу.

Варошка маст 27 *c.* 50; **сеоска** 20 *c.* 50 *n.*

Време непрекидно лепо.

ПОДЛИСТАК.

ВЕЧЕРЊА ЗАБАВА.

Чича Мија седаше са својом децом на банку приповедајући им из свога живота разне ствари. Он би уплетао и корисне поуке нижући их уз приче или загонетке.

Сад ћемо ићи да спавамо, рече чича Мија. Али пре него што легнемо, задаћу вам, децо, још једну загонетку. Чујте: „Шта је ово: Од мене човек треба да бега, јер кад ме има он је у бризи, кад ме изгуби он је невесео; кад ме добије, он ме више нема.“

Сва три стану размишљати; јер отац је рекао: ко погоди загонетку, том ће дати у његову штедионицу овај шестак. Један рече: то је н у м е р а у л у т р и ј и; други: то је п р о ц е с (парница); трећи: то је и г р а. Јован је погодио рече отац, а то је ово онај који је казао парница. Још чича Мија стане овако говорити: „Када сам ја био још дете, био је наш сусед Мата имућан човек. Он је с четири коња орао. Али је увек био тврдоглав и смео је да се каврди. Он је са сваким због маленкости терао парницу, па је целе године морао непрестано да иде пред судове, а међутим су слуге и слушкиње сами код куће били. Ови су се леньили и њиве нашег суседа све су мање носиле. Када је био крај години, то је наш сусед морао да грдан новац за парничне трошкове даје. И како је непрестано мислио о својим парницама то није мого размишљати о своме домаћлуку и сами његови људи су га варали.

Већ после неколико времена потроши сав готов новац и почне продавати њиве. Притим буде приморан да прави дугове, да би раденике, парничне трошкове, порез и другу дацију намирио. На и ако је кадгод добио парницу, то је опет при њој изгубио, јер трошкови су били већи него добитак. Тако нам сусед скадне с четири коња на две краве, и ако се не оскане парница, то ће још морати ићи да с децом својом проси. Тако пролазе све кавгације. Завидљивост, мрзост и освета им испуни срце, и сни губе време, имање и мирноћу душе.

Може истина и најмирнији човек да се у парницу уплете, ако му други на имање или на част насрне. И ја у такој прилици мушки браним право своје. Но пре него што почнем судску парницу, ја ћу покушати ако се даде што лепим и здравим, по оним речима светога писма:

„Ако ти брат згреши, а ти иди па га кажи међу вама самима, (гледај да га између четири ока уверим да нема право). Ако те послуша, то си задобио брата; ако те не послуша, онда призови још два три човека к себи, да се цела ствар пред двојицом тројицом сврши.“

Ако је маленкост, а ти помисли: Боље и малу неправду претрпити, него пред судом парничити се. Али ако имаће моје и част моја дођу у опасност, то ћу их ја одважно бранити. Но увек ћу бити човекољубив, па ћу гледати да од непријатеља направим пријатеља.

Ето видите, децо, тако сам ја увек своје право бранио и уверио се, да ретко треба човек парнице и суда, ако је миран „ако, кад му ко неправду учини, лепа реч гвоздена врата отвара.“

После ових речи очиних разиђу се сви да спавају. Деца још у кревету разговараху о овој ствари. „Сад тек знам, рече најстарији, шта то значи, кад се каже: „Благосиљајте оне, који вас проклињу чините добра онима који вас вређају.“ Сва деца се у том сложе, да им је отац ово лепо растумачио, и завере се, да ће увек по науци очиној владати се.

(С)

Р А З Н О.

— Број душа по народности у Аустро-Угарској. (по званичном бројању пре две године)

Немаца има 9,155, 800; Чеха Мораваца и Словака 6,401,800 Мадјара 5.553,000 (?) Мало Руса 3,061,8000; Срба и Хрвата 3000,300; Румуна 2,891,600; Пољака 2,465,000; Јевреја 1,575,900; Словенаца 1,192,000; Талијана 602,600; Цигана 151,400; Бугара 26200; Јермена 10,100, Арнаута 3,500, Грка и Цинцара 3,490 и других до 12000.

— Број душа по вери у Аустро-Угарској (по званичном бројању пре две године)

1, у Угарској има Православних 2,589,313. и правосл. Јермена 646. Римљана 7,558,558, поримљених Источњака 1,599,628. и поримљених Јермена 5,133; Калвина 2,031,243; Лутерана 1.113,608; других Хришћана 57, 556; Јевреја 553,641; других нехришћана 223.

2, у Аустријској пољ. има православних 461.54. и православних Јермена 1,208; Римљана 16,395,675; поримљених источњака 2,343,168, поримљених Јермена 3,148; Лутерана 252.327. Калвина 111,935; других хришћана 3,420; Јевреја 822.220; других нехришћана 370.

— Број венчаних, рођених и умрлих у Аустро-Угарској (по званичном бројању.)

1. У Угарској	год. 1868.	год. 1869
венчало се	126.816	143,636.
родило се мушк.	320.500.	326,861.
„ „ женск.	302,042.	308,267.
„ „ живих	616,529.	628,877.
„ „ мртвих	6,113.	6.251.
„ „ брачних	579,864.	591,901.
„ „ небрач.	42.778.	43,137.
умрло мушких	270,136.	236,322
умрло женских	248.911.	219.178.
По томе долази:		
1 венчање на	117,	на 106.
1 рођај „	23.	„ 24.
1 смртних	28.	„ 33 душе
2., У Аустријској поли	год. 1868	год. 1869.
венчало се	182.940	208.787.
родило се мушк.	399.053.	419.374.
„ „ женских	375,330.	393.100.
„ „ живих	758,591.	812,474.
„ „ мртвих	15.792.	17,114.
„ „ брачних	661,145.	699.027.
„ „ небрачних	113,288.	113,457
умрло мушких	296,694	302,104.
умрло женских	275,864.	281,891
По томе долази:		
1 венчање на	109	на 96
1 рођај на	25	„ 24
1 смртних на	35.	„ 34 душе.

— Број становника у главнијим варошима (по званичн. бројању пре две год.)

1. У Угарској: Пешта с Будимом 277,399: Сегедин 70.179; Суботица 56.923: Вашарев 49.153: Пожун 46.540: Дебрецин 46,111;

-Кечкемет 41.195; Арад 32,725; Темишвар 32,233; Велики Варад 28.698; Сомбор 24.309; Печуј 23,863; Столни Београд 22,683; Вршац 21.695; Загреб 19.857.

2. у Аустријској половини има Беч са околином 840.000; Праг 157,713; Лвов 87109; Грац 81.100; Бри 73771; Трст 70.274; Краков 49.835; Чрновица 33,884; Лиц 30538; Пилзн 23,681; Љубљана 22.593; Задар 20.849; Солиград 20.836; Горица 16.659; Тропава 16.608; Инсприк 16324.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— **На бечкој изложби** донела је порота ту пресуду, да је од свију каја и хиперуалних цемента најбоља **бечинска каја** из Срема. — Лако ми да је света Фрушка гора предраг мајдан, који ће трајати и одавати из себе блага још хиљаду година, само би ваљало да **српске** руке **српским** трудом изнрше та блага у **српску** корист!

— **Карансебешки** романски владика забранио је свима учитељима **православних** школа у својој дијецези, да не смеју ићи на поучне течајеве, које је наредио мађарски министар Трефор, да се накнадно држе рад поуке учитеља.

— У горњем Карловцу држа ће се светковина 5 (17) августа. Тај дан ће се открити споменик, који је подигнут пок. владици **Мушицком**, који је био заповедник једне од будимске народне свести и поред тога слављен песник. Надати се, да ће тај дан бити заступљен наш народ и из оних крајева у многоме броју, јер су отуда две користи: светковина ће бити велелепнија, а онај, који одавде оде, имаће прилику да види браћу Србе и на оних предела и да се упозна са њиовим животом.

— **Нжва је побеђена.** Руска војска ушла је у град, који ће бити дужан за 7 година да плаћа данак од 2 милијуна рубаља. **Кавански кан остаје и на даље каном а смртна казна се укида.** Руси се неће дуго бавити у Кини. него ће августа месеца изаћи сва војска из тога града, само ће један део војске остати као посада док се они милијуни рубаља не исплате.

— **Разноси се глас**, да је за панчевачког жупана именован г. **Стапчић**, који је до сада председник окружног суда у Темишвару био.

— **Из Славоније** јављају да је колера у селу Вилеву жестоко се појавила и да је за три дана оболело у истом селу 170 људи, а умрло 90. Остали становници су се разбегли. Вели се да је највише, што се наређују наредбе власти, којима би се могла болест колико толико предупредити.

— **Прошле недеље** држано је у саборној цркви после службе божије благодарење за гимн. одељењу. Том приликом рекао је гимн. катихета неколико речи и испратио је оне ученике који сасвим остављају ову гимназију и полазе на више науке — са топлим благословом; ученици добише затим своје сведожбе.

— **Београдске новине** јављају, да 50 босанских општина хоће у Аустро-Угарску да се преселе од турскога зулума бегајући. Многи становници одбегоше у планину.

— **Српски кнез Милан**, путоваће као што вели у Беч, и док се тамо буде бавио, подписаће неке уговоре са аустријско-угарском државом.

— **Румунски конгрес** ради избора митрополита сазван је на дан 26. августа о. г. — **а хрватски** земаљски сабор састаће се 20. августа ове год.

— **Немачка војска** почела је већ да излази из Француске и после неколико дана неће бити у Француској ни на ком месту **немачких** војника, осим града једног који се зове Верден.

О Г Л А С.

Радња д. д. и краљев. искључиво привилегисаних земаљских справа

МАНОЈЛОВИЋА И ДРУЖ. У СЕНТОМАШУ.

Машине по нашем строју а системи Пинета градимо ми сами, и коштa једна без сламотреса 300 фор. а са сламотресом по 400 ф. Млате дневно са два или три коња сто крста (крст од 18 снопова.)

☛ На телеграфска питања одговарамо одма писмено, ако одговор случајно није плаћен. 1—1

ВЛАСНИК „ЗАДУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од редка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 30. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 29. ЈУЛА 1873. ГОДИНА III.

О ШКОЛАМА.

I.

Природа је човека обдарила разним даровима. Она му је дала тело, које усправце ходи, које се разликује од свију животињских телеса. Но ма колико да се човек телом својим од животиња разликује, иначе је он њиме доста на њи наличан.

Тек унутарњом снагом својом, тек људским разумом својим, превазилази човек све створове природне, па и оне, који су после њега најсавршенији, а то су — животиње. Разумом својим је човек кадар да разликује једну ствар од друге, да знаде шта му користи шта ли штете доноси, да разликује добро од зла. Разумом својим кадар је човек да сазна, зашто борави на овоме свету, шта је задатак, шта ли цел његова живота?....

На шта је управо задатак, шта је цел животачовечији? Човек је створен на овај бели свет, да буде сретан. Срећа је дакле задатак, срећа је цел његов живот. Само треба знати, шта је права срећа човечија? Једни мисле да су сретни, ако имају доста јести и пити, ако могу по вољи страсти своје задовољити. Други мисле да су сретни, ако имају ризницу пуну блага. Тако мишљаше и Крез, краљ Лидије, у малој Азији. Једанпут дође к њему Солон, највећи мудрац и законодавац Атине, најглавније вароши у Грчкој. Крез мишљаше да је зато, што је најбогатији, и најсретнији, запита Солона, које најсретније на беломе свету, очекивајући насигурно, да ће овај њега као таковог означити. Али Солон одговори: Најсретнији су на овоме свету Клеовиг и Витон. То беху два честита сина своје честите мајке. Једанпут мати хтеде да иде у храм, да се помоли Богу. Волови се беху разболели. Тада се Клеовиг и Витон упрегну у кола, одвуку матер до храма, али се тако уморе, да поред храма мртви попадају. Солон још нарече најсретнијих људи на овоме свету. Између других једнога Грка, који поштено живљаше и поштено на бојноме пољу за отаџбину погибе. Солон рећаше најстарије људе на свету, али не уврсти међу њих и Креза, а имађаше право, јер овај набрзо изгуби оно, у чему, по његовом мњењу, највећа срећа лежаше изгуби благо, државу и имање своје.... Није дакле срећа у богатству, у телесном задовољству и уживању, него је у испуњавању својих најсветијих човечанских дужности.... А како човек може што боље своје дужности извршити, како може што сретнији постати? Човек може што сретнији постати, ако дарове своје, телесне и душевне, што већма развије и усавршни. Да би човек могао дарове своје усавршити, важно је да он себе и све, што је око њега упозна, проучи. Прво и прво је нужно да он упозна тело своје, да сазна, на каквих се оно састојака састоји? Да сазна, шта је све нужно за одржање телесне снаге, телесног живота; да се увери, која је храна и које је пиће за тело најприкладније. Даље је нужно да човек појма добије и о свему оном, што телесном успешању његовом икоди, што му смета, те не може да буде чио и здрав, као од мајке рођен. Нужно је да човек проучи науку о здрављу..... Даље је нужно, да човек и своју унутарњост упозна, да своје душевне дарове проучи, да сазна, каквих све има у човеку особина, каквих има добрих својстава, и врлина, и каквих рђавих мана. Нужно је знати науку о души или психологију.... Даље је нужно знати науку о мишљењу, логику, то јест науку, која нас учи, како треба зрело мислити и расуђивати..... Како људи већ одавна постоје на свету, то су они досад вазда добрих и рђавих дела починили, треба дакле и то сазнати, а наука која нас то учи, зове се историја, или повеснича рода људског.... Како човек живи у породици, у општини и у држави, то је нужно да се у једној, у другој и у трећој знаде наћи. Као члан породице човек је муж, отац, и кућегазда Као оцу нужна му је наука о васпитавању. Дивна и најнужнија наука, само штета, што је нико не проучава, јер се у свима школама не предаје, а то би требало чинити, јер имали шта важније за човека и оца од његове деце?. Као члану општине и државе треба човеку наука о праву, да сазна каква права и какве дужности има он у њима....

Природа је човека одарила једним од најдивнијих дарова, говором, језиком. Он треба дакле да проучи и науку о језику и све оно, што је на матерњем

му језику написано, а томе га учи наука о књижевности или литература.... Поштo је за мање народе нужно знати, шта све раде већи, напредији народи, то треба, когод само може, да научи језик и књижевност којег већег изображенијег народа. За Србина је најбоље ако научи немачки језик; јер Немци су му најближи, и кад њихов језик знаде, онда ће дознати и шта други изображени народи раде, пошто Немци о свима пишу.... Али пошто и ван човека знаде света, пошто је човек чедо земље и природе, то он треба и мора да упознa матер своју земљу и природу. Он ваља да упозна сноплашност наше земље, да сазна, шта све на њој знаде, како она изгледа, а томе га учи земљопис или географија. Он ваља да проучи створове, који се сви на земљи налазе. Да се упозна са сва три царства природних створова: са минералима, рудама (камењем), са биљкама и са животињама. Прво га учи: наука о рудама или минералогија, друго: наука о биљкама или ботаника, а треће: наука о животињама или зоологија.... Даље треба човек да упозна и унутарњост земљину, те да блага она, која се у недрима њеним скривају, на видело дана износи и да их на корист своју употребн. Томе га учи наука, која се зове геологија... Још је човеку нужна наука о бројању или аритметика, наука о мерењу или геометрија, наука о појавима природним, напримјер светлости, топлоти, киши, снегу и т. д. која се зове физика....

Ове и друге науке нужне су човеку, ако хоће да себе усавршн, ако хоће да што боље задатак свој на земљи изврши....

На где се човек свим тим наукама може научити? А где би било него у — школама!

Школе су дакле учитељске и васпитатељске наше. Оне нас уче упознавати нас саме и све оно, што је ван нас, природу. Народ, који нема школа, тај је скоро као и друга животиња. Не може напредовати, не може с места се макнути. Школе су нужне и за сељака, и за занатлију и за трговца, и за учењака, и за свештеника, и за војника. Кад ово 1866. године Пруси победише Аустријанце, говораху они, да су то учинили пруски учитељи. То значи: у Пруској и војници имају знања, учени су. А ко их је учио? А ко ће други него — учитељи!

Требало би да и ми Срби будемо једаред сами са собом начисто. Требало би да се осветимо, те да сазнамо, шта је узрок нашем назатку, нашој немоћи? Је ли крива влада и држава? Јесу ли криве рђаве године? И други народи имају још рђавијих година. Да ко је крив? Најгрђе је наше — незнање! Незнање је наш највећи народни душманин. Да је народ наш знао права и снагу своју, он не би под Немањићима пусто да великани са његовом земљом и државом жаре и пале, да се отимају о власт и владу (остала им пуста!) — него би сам узео кормило државе у своје руке, па би, када је оно дин душманин навалио, кзо један човек устао и насупрот му изишао, и ми би волели видети тога Турчина, који би кадар био одолети једноушим отпору свеколиког народа српског!....

Незнање је и сада криво што у породици, општини, држави, што у економији, занатима, трговини, што на књижевном и научном пољу, у школи и цркви ненапредујемо онолико, колико би нужно било, ако нећемо да унатраг идемо, да пропаднемо.

А где се највећи народни непријатељ, где се незнање највећма тамани? А где ће бити него у — школама! Али зачудо да људи нису кадри увидети то, што је као дан јасно свакоме, који моле о тој ствари размишља. Као да неки зао дух људима очи заслепљује, те не виде оно, што је така права истина, као што је истина, да је двапут два четири! Или судба људска хоће, да се људи само патњом и муком, да се својим рођеним искуством о истини уверавају?....

Ми и опет велимо, да се човек само у школи може научити свом оном знању, које му је за живот нужно. Подигнимо ми ваљане школе, из којих ће излазити изображени чланови народа, који ће се знати наћи у свакој неприлици, на онда немојмо бриге водити, онда могу долазити године какве хоће, ми ћемо их мирним срцем дочекивати као што их дочекују други изображенији, сретнији народи.

Школа знаде разноличних: нижих, средњих и виших. Ниже школе су: народне или пучке, средње су: гимназије и реалке, а више су свеучилишта. Осим тога знаде учитељских, женских, економских, занатлијских и трговачких, и других школа.

Ми ћемо у овом листу говорити о школама определујући, шта је којој задатак и уједно означујући, која је од отих школа за нас нужнија, а која је мање нужна или, можда, сасвим сувишна.

СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

П а с.

(Свршетак.)

Ако се мало пажљивије дружите са псетом моћи ћете врло лако опазити, како му је променљиви изражај лица. У тој покретљивости физиономије свакако се исказује више умно развиће, и заиста ће свако признати, да свако псето има своју особиту физиономију, и да два псећа лица не треба смешати, исто као и два човечија.

Између себе пси не живе баш Бог зна како сложно. Кад се сусретну два незнанца, ту онда одмах почиње узајамно њушење, за тим режу једно на друго и често се изметне бој, ако у осталом нису пси супротног пола. Тим су опет чудноватији примери живе дружбе, која се находи понегда између два пса једног истог

пола. Такви се другови већ свагда не свађају, вавек гледају да су заједно, помажу у невољи једно другоме и. т. д. Покашто се тако исто друже и са другим животињама.

Најпоузданији је сведок да је псето здраво — његов хладан и влажан нос. Ако је нос сух и врућ, а међутим и очи постају мутне, губи прохтев и т. д. онда је за цело псето болно. У таком случају ваља га затворити у ваљано покривену кућицу, оставити га да гладује, и напокон дати му ланеног олаја са добром храном. Већем псу треба дати од тог олаја пуну кашику — од супе — маљем — половину; узимање лека повторава се неколико пута. Рибља маст има исти утицај. У случају ако ланени олај не помогне а ви сумите по кашике истученог сумпора на хлеб са маслом. Ако при том храните оболело псето пресним или киселим млеком и добрим хлебом, онда у свима болестима није нужно никакве друге лекарије.

Једва ли се може избројати сва корист, коју нам даје псето као домаће животно. Његов значај у цивилизованом свету свакоме је познат из властитог огледа. Али за нецивилизована, или дивља племена оно може бити још корисније. На острвима јужног Океана једу му месо: то исто раде тунгуси, китајци, гренланди, ескимоси и североамерикански индијанци. „На златном брегу, у Африци", прича Босман, и псе, ваљано угојене, довозе на пијацу и њихово месо цене више него ли ма какве друге животиње. То се исто ради у Анголу, камо су негда давали по неколико робаља за једно псето." У новој Зеландији и на малим острвима јужног Океана псеће месо држе да је много укуснije од срнећег. У Китају може се исто видети како касапин по неколико заклати паса вуче на пазар; али он мора ту непрестано да се брани од других још слободних паса, који гомилама нападају на њихова крвна непријатеља. Ту не давно је један путник видео у Китају у свима касапницама закласе псе. У северној Азији праве од њихове коже хаљине, а у Француској капе, рукавице, кесице за новце, и т. д. Од костију и жила праве лепак. Његовом длаком набијају јастуке, машћу мажу колске точкове; пре су ту маст држали као ваљан лек против сухе болести. Шта више и псећи изметак употребљује се као лек под именом album graecum; тај је назив отуд, на његове мнимо лечиве особине.

Већ и у седој старини умели су да цене корист, коју им даје пас, с тога можете и у књигама најм многе похвале тој врсној животињи. На ипак познашње с њиме долазило је у опреку с оним уваженьем, којим је се оно користило на хартији. Сократ је имао обичај да се заклиње својим псом. Александар Велики тако је био ожалошћен превременом смрћу најмилијег паса, да је одмах у његову успомену направио варош с храмовима. Хомер пева Аргуса Улисовог паса, најтужнијим начином. Плутарх слави Меласифита, — псето једног трговца — које је препливало море за својим господаром. Вероват Филероса увенчана је вечито грчким надгробним натписима. У римским споменицима спомиње се псето неког хазнадара, које је са тужним урлицањем пливало по Тибру за трупом свога господара. Зотер, јединствено од стражарећих паса, за време опсаде Коринта, које је остало у животу, добило је у награду из државне ризнице сребрну огрлицу са натписом „заштитник и спаситељ Коринта." Плиније цени псе врло високо и прича о њима много чудноватих ствари. На прилику, ми ћемо код њега читати, како су Колофонци у својим вечитим војнама држали огромне аремиће паса, да је непријатељ прво јуришао на њих и да се ни једна битка није догодила без помоћи њихове. Кад је Александар Велики завојштио на Индију, албанси му је цар поклонио псето необичне величине, које се је веома допало Александру. Желећи да види колика му је снага, он је пуштао на медведе, дивље вепрове и друге сличне животиње, али пас ни да је се помакао с места. Александру се не допаде таква равнодушност и заповеди те убише пса. Кад је то дочуо албански цар, а он му пошље друго тако исто, с поруком: „Александар заиаго шаље тако сићушну зверад против оваког паса, он хоће лава или слона; он, цар, имао је само два таква паса и ако Александар заповеди да убију и ово, онда му неће остати ни једно." Тада Александар пусти лава на дива, на онда слона и псето убије обадвоје. Јустин хоће да ина, да су цареви Габис и Пир одрањени кучком. Човек неје у стању да прочита све писце, који у звезде кују верност тога живинчета. Спартанци су приносили на жртву псе богу војне. Грци су им подизали споменике; и поред свега тога, реч „псето" данас значи — поруга. Стари Јегипћани употребљивали су их за лов, и као што се види на старих споменика; врло су их поштовали. Наобрат, Јевреји су псе презирали, и нека места из библије то тврде. Данас Арапи једва ли боље гледају на њи. Стари Германци су високо ценили пса. Кад су 108 г. по хр. Кимври били побеђени римљанима, последњи морали су да издрже још један жестоки бој с псима, који су чували храну и друге ствари побеђених. Код старих Германаца коштало је ловачко псето двапаест шилинга а конь само шест. Онај, који је код старих Бургунђана украо ловачко псето, морао је јавно полубити стражњицу тог паса или платити седам шилинга. Канарска остриа, по Плинију, добили су своје име у част псета.

Веома је занимљиво читати све што су стари писали, како се и псето може употребити за лек. Особито је Плиније неуморан у набрајању његових лечивих особина. Ту још долазе Секст, Хипократ, Гален, Фавентије Морел, Бонтије, Есхулан и Аматос. Ако метете живо псето на прса, веле они, а болујете од сухе болести одмах ћете оздравити.

По мњењу Секста псето шта више лечи и у болестима слезине. Против падајуће болести ваља јести пасје месо скувано са раним травама, али ту треба да је кучка и да има малу штенад на сиси, па је онда скухати с вином и зејтином. Младо довичко псето помаже у болести од бубрега. Ако женскиња, која је имала деце, па после постане нероткиња, онда треба да поједе приличну порцију пасја меса па да се опрости недуга. Пепео од огорелог пса помаже оболелим очима и ако њиме намажете обрве, они ће онда часком добити најцрњу боју.

Но које у стању да наведе све те глупости! Рекли бисмо још то, да се и данданас још по нека од ових средстава употребљују на селу. До душе прежалити се не може, што још и до данданас хомеопатија није обрнула довољну пажњу на ове наврсне лекарије.

(По Брему са немачког) **Л. Ивковић.**

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

УПУТСТВО РАДИ ВОЂЕЊА ХРОНИКЕ.

Школска хроника садржи попис забележене од знатнијих догађаја у месту, особито о променама у стању школе, цркве и другима по општину важнијим заводима у становима, као и о променама у лицима, правима и имању; и садржи белешке о старинама у месту и у околини, као и о ванредним природним и другим по општину срећним и несрећним догађајима, пожарима, опустошењима, потопима, поморима, бурама, леду, суши и глади, заједно с наводом шта је противу оних невоља чињено и с каквим успехом.

Белешке су ове важне особито за мештане, а баше их и од општег интереса; па како је историја ових земаља још врло необрађена, а свуда има података за њу, то би особито данас код свесних школа грехота било, да оно пропадне и да се изгуби.

Треба дакле те податке колико год се може, да учитељи сабирају па деци казују. Тим се подгаја свест и понос са својим, буди воља за историју, а њом љубав свог отаџбина и постицаће, да сваки остави спомен свога живота, по примеру свију честитих људи од векова. Белешке су ове мештанима и за науку, као из сопствена живота и искуства, а тим се уједно и врши дужност благодарности према прецима оног места, који радише морално и матаријално о напретку општине, и остаће унуцима спомен, који ће довека бити свима честитим потомцима узор и живо семе за даљи рад у корист општине и њене најплеменитије установе, школе и цркве.

Податци за ову хронику могу се наћи:

у старим општинским књигама и записницима, где се уводе сви општински закључци, уговори и промене са паросима учитељима и кметовима;

У црквеним књигама, где су наши старији пароси обично бележили, што им се знатније чинило; особито за места близу намастира у књигама манастирскима, а и на иконама у цркви;

има и у приватних људи таких старих књига, бележака и писама, само ваља распитати за њих и потражити их.

Нешто се може наћи у написима по камењу у цркви и около цркве, и на камењу надгробном и другом.

Нешто има у књигама и листовима већ печатано, па ваља оно све што се кога места тиче уједно скупити.

Најпосле има и стари људи, који су били очевидци многих знатнијих догађаја онога места, те и њих ваља испитати и оно прибележити.

Искаше ове ваља поделити на белешке о прошлости и белешке о садашњости.

Од искаша и бележака за прошлост важно је све што се зна о насељењу места, поводу, годину, именима људи, који су радили, броју душа тадашњих и имању и т. д. све о школи, кад је основана, које највише радно на томе, о првима и даљим учитељима, старатељима управитељима, о плати учитеља, о школским кућама, училама, наставном плану и променама; тако исто и о црквама и осталим задужбинама у месту, о првима и даље паросима, туторима, и шта има знатно о њима за углед потомству у месту, као и све о имању школе, цркве, општине и приватних људи у месту, и којим је поводом шта порасло ил пало и нагубило се из њака српских.

Белешке ове уводе се најпре онако, каке се до које дође, најбоље на листиће, па кад се довољно и што више може података скупи тако, да се може већ нека целина начинити, онда се пореде хронологички и преписују у цело.

У искаше о садашњости места има да се уведе, број домова и душа српских, мушких, женских, женењих, удовиц, деце до краја 15 год. И старих људи преко 70, 80, 90 и више година, па онда исти искази о душама других народа и вера у месту; даље: број стоке по реду и садања вредност исте; број јавних и приватних зграда за стан људима и домоводства и ових од прилике вредност; простор и границе целога места и атара, и појединце простор, њива, ливада, пашњака, воћњака, винограда, вртова, шума општинских и приватних, српских и не српских и запис сваког јутра земље, што се из српских руку изгуби продајом ил другче, јер се сваким јутром изгубе за векове велике гомиле хране за српски народ. Овамо долазе и искази о финанцијском стању општине, касе, дугови и задмови општински, приватни српски и не српски, као и број сиротиње, и искази ил пописи од ђавих обичаја нашега народа, искази и цифре од излишних трошкова; даље искази о преступима и злочини као и запис о пресудама; најпосле искази о стању здравља, болести, и умирању и т. д.

Из свака описа садашњости, који треба да је тачан, пошто ће ово служити довека за мерило, у колико је и у чему је општина напредовала или опадала, долази уписивање оних на почетку поменутих догађаја и промена, које се лакше прегледа ради најбоље овако уписује; напред се стави датум, за тим ине догађаја крупније написано, а по томе опширнији опис н. п. 15. Авг 1872 *пожар*, изашао од.. изгорело..штета процењена...у помоћ томе наређено..

Главно је правило за писара, да пише чисто и разговетно, особито цифре и имена.

ИЗ НАРОДОПИСА.

Чиме се који народ бави.

Земља наша има пет делова, ти су: Јевроnа, Азија, Африка, Америка и Аустралија. Тако исто има она пет мора. Море се зове и океан. Ти пет океана јесу: северно ледено море, које ваљима својим удара о Јевроnу, Азију и Америку; јужно ледено море, које је сасвим на југу; атлантски океан, којем је Јевроnа и Африка с једне а Америка с друге стране; индијски океан, који удара о источну Африку, о јужну Азију и о западну Аустралију; и најпећи од свију океана, а то је велики океан, којем је Азија и Аустралија с једне а Америка с друге стране.

У овом великом океану има једно острво (ада.) То се зове Тахити. Њега називају бисером морским, краљицом великог океана, рајем земаљским. А зашто се то острово тако назива? Зато јербо је лепо, јер је дивотно. Неки путник, који је тамо био, овако то острво описује:

„Било је лепо јутро, какво више нигда нисам доживео. Ја и моје друштво пловисмо к острову Тахиту. Са њега је баш пирио тихи поветарац, па нам је доносио мирисе од биљака, којих је на Тахиту пуно пунцато. Шумовите горе дизаху се на острво, и баш им врхове позлатиле беху први јутарњи сунчани зраци. Поред гора рефаху се брежуљци, као и оне пуни дрва и биљака. Пред брежуљцима пукла је равница, на којој се дизаху хлебна дрвета и силне палме. Све је још било у дубоком сну, јер тек што се јутро указало

Мало по мало беше све видније. Ми опажасмо под дрвима куће и каноте (колебе). По миље од обале протежу се напоредо с обалом други редови ниских корала, о које се разбијају таласи морски. Између корала и обале вода је мирна и олако могу даље пристајати. . . . Јутро беше већ прешло, сунце одскочило и равницу обасјало. . . . Ми изађемо на обалу и ту застанемо читаву гомилу Тахићана. По целом изгледу види се да су то људи благе, и мирне нарави.

Тахита је прави воћњак, права башта. Тек што изађосмо на обалу и пођосмо мало, већ убосмо у воћњак од хлебног дрвећа, које даје храну свим овим острвљанима у великом океану. Хлебно дрво пружа гране своје као храст, а зелено лишће одбија сунчане зраке и тако је лепо, тако је изрецкано, да га је милина погледати. Плод му је такав, да му нема равна . . . Осим хлебног дрвета дижу се овде велике кокос-палме, надвисујући висом својим сва друга дрвета. . . . Пизанг-џубунови са великим теШким плодом такође су у изобиљу овде. . . . Имаде и жутих, сочних јабука, које су налик на ананас (ови ће бити дивље.) Та јабука је као индијански мингo — шљива, слатка је као грожђе. . . . Уза то имаде и дрво, у кога је плод као наше кестење. . . . Међу њима је длакави дуд, (Papiermaulberbaum?) од чије се коре праве дивно тахићанско сукно. Различите друге биљке, међу њима и шећерна трска, заузимају осталу просторију. И најпростија биљка, гуава, тамо је плодна и расти као наш коров. Где пак имаде гарденија, гветајада и калорина, ту тахићани куће своје на горским рекама подижу. На Тахиту је време увек благо као у рају, за то нису нужне бог зна какве куће. Тахићани наређају неколико дирека од хлебна дрвета или од Кокос — палме, то је онде патос; зидове начине од бамбус — трске, а као кров набацају лишће од мирисавог пандана. Тахићанин верује да је њихов Бог Оро живео у Кокос — палми. А то зато, јер од тог дрвета живе сви ови острвљани. У хладовини тога дрвета одмарају се они. Плодовима се његовим хране и пође; лишћем покривају своју колебу; плету од њега котарице и они им служе као лепезе и шеширн противу сунчаних зрака. Често ткају они хаљине из њега или праве буктиње (мапале), да ноћу рибу ловс. Сувс љуске гору они у ватри, а од конаца праве преће и једеће. Из сочног плода праве балсам, а кокос-уљем балсамишу лешине. Дебло од кокос-палме даје им дирске за кућу. кува им јело, ограђује земљу, даје весла, ратне буће и копља. За то је некада кокос-граничца била симбол (знамење) краљевске власти. а кад су хтели да освете жртву боговима, а они су метли на њу једну таку граничцу.

А што је најлепше сама природа то дрво негује. Човек само баци зрели плод у земљу, и овај за неколико дана изникне, а за четир до пет година доноси плода, а за десет година је већ красно шумско дрво, које кроз сто година плодове свом домаћину даје и друге му користи доприноси.

После кокос-палме долази хлебно дрво. Два до три дрвета хране једног човека кроз девет месеци. Ако један Тахићанин посади само десет хлебних дрвета, то је он и према себи и према потомству дужност своју учинио тако исто, као код нас онај човек, који на зими оре, у жези сунчаној жње, на породицу лебом зарани, и који деци по смрти нешто готова новца заштеди.

Пошто смо се сити наггедали, одемо даље. Један Тахићанин позове нас у своју кућу, да се одморимо

и да се мало прихватимо. Патос у кући беше покривен асурама од лике и посут мирисавим биљкама, а то је доказ, да је наш домаћин од имућнијих људи.

Сада изнесу јело. Но пре него што га окусимо, да видимо чиме је сто постављен? Чаршав је био од велика, свежа лишаног — лишћа, од којег је сваки лист до 6 стопа дуг и врло широк. Као тањири служили су Пуру-листови, као лонци кокос-љуске, а на тикана се пило. Сада изнесу дивне банане, којима је љуска као жута кожа; затим суаве, којима је месо црвено као скерлет а кожа им је провидна; после изнесу нераната, великих диња, тахитских јабука; за тим пудинга (смешано јело) направљена из банана црвена горска лишанга. То се јело код њих зове поро. За тим послуже са колачима, а овису овако начињени: узели су корења од једне биљке, то су у авану утуцали, замесили су са кокос-млеком и испекли су. Још изнесу печења и кисела хлебнога плода. Даље рибе и рака; ананаса и јамса; а напослетку рате, орација и као неких пића, начињених од истучена меса од кокос-ораха, које је поливено млеком његовим и морском водом, па је сасуто у бамбус-трску, одакле се онда сипа на тањир. Хајде, читаоче, да окусимо од сваког, јер свако ово јело тако је дивно, да га не можеш бољег пожелети!

Кад већ бесмо сити и одморни, одведе нас домаћин пред колебу. Тамо има љуљашка за кокос-палме привезана. Сваки седне у своју љуљашку. Острвљанин испрва се лагано љуља али уједаред одлети 50 —60 стопа у вис, као ракетла тако да ми Европљани од страха обамремо. Ни једном од нас није се прохтело да иде за домаћином, него се ми, првом приликом, њему препоручимо, па — одемо. Ароха! (збогом) изусти он. Због сретних, пресретни човече, који рај на земљи уживаш. Ароха! (Наставиће се.)

И ОПЕТ О РЂИ.

Зна се да се рђа на житу, јечму и. т. д. ове године у целој Угарској појавила, осим две горњоугарске жупаније и то да је у јужним, доњим пределима много више било него у горњим хладнијим пределима.

Угарски министар за земљорадњу, дао је покупити све податке о рђи оногодишњој, где год се само показала, па да би се видело шта је узрок тој појави и колика је штета, он је сазвао на збор и договор у Пешту оне, који се баве проучавањем тога: многе практичне економе и учене људе како појединце, тако исто замолио је и друштва што се баве проучавањем природних наука, да пошљу своје изасланике.

Кад су се сви искупили, а то је било нашег 18. јулија о. г. поздрави их министар за земљорадњу са добродошлицом и стави им више питања у погледу рђе, те да му на та питања одговоре.

Како се рђа и у нашим доњим крајевима доста јако појавила, то држимо да ће нашим земљеделцима добро доћи ако наведемо све оно што је рађено и закључено на том збору, јер може из тога по који миг, по која корист и за нашег земљораденика бити од важности.

Прво је питање гласило овако: које су главни узроци рђи? На то је одговорено, да рђу проузрокује малена гљивица једна, која се слободним оком добро и видети неда. Ситно семење од те гљиве попада, ношено ветром, на зелене делове наших жита. Усљед тога, што то ситно семење гљиве изазвали хранеће сокове из оне биљке на коју је пало, ослаби не само лист, стабљика и клас, него се неможе да развије ни житно или јечмено семе.

Рђа се и од пређе појављивала, али никад тако јако као последње три године. Што се рђа тако намножила у прошле три године, узрок је било влажно похладно и магловито време; а што се оне 1873 године тако јако намножила хрђа, то је отуда што је зима била веома слаба и млака, те преко зиме није угинуло ситно семење гљивице него се поред млаког времена све више множило. — Још се као узроци рђи могу узети оне траве и жбунови на којима та гљивица живи док се не просне по житима, а те су биљке: шимширово дрво, пасдрени и оне биљке са јако мањавим, оштрим лишћем и гранама, као што су сватовац, пачје гњездо, лисичији реп, гавез и т. д.

Друго је питање гласило: Можали се с чим предупредити, да се рђа никад више не појави у нашој земљи? — На то је питање, на жалост, морао збор да једногласно одговори, да томе нема лека!

На даље питање: како би се могло ограничити опустошење, што га рђа причињава, које би била средства да се учини то — и да ли се могу опустошења отклонити тиме, што би се поља чистије обрађивала и воде изсушивале? — одговорио је збор да ће најбоље бити ако се у Угарској сваки почне сејати жито из Аустралије, које зову „жито Аделаида", јер се кроз неколико година опазило да за то жито непријања рђа толико, јер је јачег узраста, него наша данашња пшеница, а и другчије се развија; даље јер из свог зрна да је брашно које је од најбоље врсте; и као што се искуством доказало даје бољу и обилатију жетву него ли наша досадња пшеница, а што је најглавније, аустралска пшеница задржава та добра своја својства и овде у Угарској, поред тога може се сејати и наша досадња пшеница. Неки су у збору томе држали, да ће рђа мању пустош починити ако се потамане биљке које сам горе наспомену ли; али ено у Енглеској је то учињено па опет се јавља рђа и тамо; а у многим доњим пределима и неможе се видети дрво шимширово, а рђе опет има. Главно је да је ваздух око усева увек свеж и чист. —

Било је и то питање: да ли се може опет посејати од рђе нападнуто житно зрно?

На то је питање одговорно збор, да се зрно, које долази од рђом нападнуте пшенице, може употребити за сејање, јер зрно само неће растривати рђу: али из таког зрна могу да изникну влатови, који ће може бити лакше подлећи рђи и другим житним болестима; те с тога кад се већ мора да сеје тако зрно, ваља га најпре очистити.

Последње питање је било, да ли се семе из иностранства у нашој клими мења; да ли хоће под разним спољашњим и путањим приликама да се прилагоди у већој или мањој мери својствима наше пшенице? — и на то је питање одговорено са „да", ал да не би шкодило ако би се то и са научне стране испитало и још боље доказало.

Ето тако су одговарали сакупљени научни и практични економи, да би се поправило садно стање у будуће. Наши читаоци, који се баве земљорадњом мождa ће и сами додати који важнији податак, ал свакако не би шкодило, кад би и они почели и окушали она средства која су овде за побољшање наведена.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Жетва у Аустро-Угарској године 1873.) У вечерњем листу „Н. Л." од 6 авг. п. р. саопштен је извештај Морица Лајнкауов у име председника бечке житне и брашнарске берзе о овогодишњој жетви у Аустро-Угарској. Из тог извештаја ћемо изнаћи за наш читалачки свет нарочито оно, што ће наш свет и но својини краја и но близини предела, у којима те врсте родe, највећма занимати. И тако ћемо узети из тог извештаја за сад само оно, што се спомиње о овогодишњој жетви у Угарској, пак ћемо онда изабрати и оне врсте жита, за које ће наш свет радије дознавати, док их тако све не изребамо. — Извештај тај о жетви гласи у Угарској: Узета је ко свуда, па и у Угарској за право мерило овогодишње жетве, средња година, за Угарску година 1868. Жетва дакле на те године узима се као жетва средње руке, ни гора ни боља, што многи потврђује, од жетве овогодишње. Резултати су испитивања тога ови.

Почећемо са најглавнијом врстом: **пшеницом**:

Тежиште за ту врсту лежи у Угарској, јер док Цислитава тек 20 милиона долзо-аустријских мерова пшенице изда, производа Угарска с Ердељем заједно 48 милиона д. а. мерова.

У првом ћемо реду говорити о овогодишњој пшеничној жетви. У Угарској су ове године ове три милиона јутара пшеницом засејани. Банат и Потиссје дочекаше отуда најбољу жетву. Предели ти састојећи се из жупанија: темишварске са 227.165 јутара пшеничне оранице, торонталске 305.535, Чанадске са 109.9000 Хевеш Солнок са 183.153 Чонград са 127.798 Бекеш са 182.788, Арад са 141.795, Бихар са 103.487, Сабмар са 40.534. Из свих тих крајева стизаху нам досада, вели управа те бечке берзе, доста жалосни изгледи о овогодишњој жетви, али у опште се узети може да је у свима крајевима пшенична нина у средњу руку испала. Толико о озогод. пшеници у Угарској.

О јечму и другим врстима жита од ове године говорићемо у другим бројевима.

КЊИЖЕВНОСТ.

— Код браће Јовановића, књижара панчевачких изашла је ових дана књига: Рачуница за народне школе, написао Сима Коњевић, народни учитељ; књига III. — Уједно јављамо накнадно да је штампана и I књига те рачунице. — Као што смо другу књигу ове рачунице топло препоручили, тако исто препоручујемо и ону прву и трећу књигу, а цена је тако малена да их свако може набавити: прва књига стаје 10 новч. друга 12 новч. трећа 16 новчића а може се добити у Панчеву у књижари браће Јовановића.

Р А З Н О.

— Број стоке у Аустро-угарској (по званичном бројању пре две године.)

1. У Угарској		на 1 □ миљу	
Коња	2,179,811.	„ 372. „	миљу
марве	5,279.195.	„ 902. „	„
Оваца	11,076.997	„ 2575 „	„
Коза	572.951	„ 98 „	„
Свиња.	443,379.	„ 760 „	„
Магараца	33.746	„ 6 „	„
2, у Аустријској поли:		на 1 □ миљу	
Коња	1.389	„ 623. „	„
Марве	7,429.212	„ 1380. „	„
Оваца	5,026.398.	„ 922. „	„
Коза	979.104.	„ 180. „	„
Свиња	2.551473	„ 468. „	„
Магараца	43,070	„ 8. „	„

— Простор обрађене и необрађене земље у Аустро-Угарској. (по званичном бројању пре две године.)

1. У Угарској:				
Оране земље	1790 □	миља.	или	30%.
винограда	68	„	—	1%.
вртова и ливада	760	„	—	13%.
пашњака	772	„	—	13%.
шуме	1559	„	—	26%.
свега обрађено	4941	„	—	84%.
не обрађено	94	„	—	15%.
2. У Аустријској половини:				
Оране земље	1774 □	миље.	или	32%.
винограда	37	„	—	½%.
вртова и ливада	706	„	—	13%.
пашњака	849	„	—	15%.
шуме	1658	„	—	30%.
свега обрађено	5026	„	—	92%.
необрађено	424	„	—	7%.

— Изводи ратарски у Аустро-Угарској (по званичном бројању пре две године).

Родило у меренима по три мерице пшенице 40 милијуна мерова: ражи наполице 50, јечма 30, овса (зоби) 50, кукуруза 30, једе и проје 5, а пиринач 15 њада; кромпира 90 милијона, варива 3, репе за шећер и друге 80 милијуна цената, кудеље и дана 3, дувана 1, хмеља 10 њада цената и вина 40 милијона акова.

— Изводи рударски у Аустро-Угарској (по званичном бројању пре две године).

1. У Угарској исконано злата 3,515 ℳ. сребра 53.247, гвожђа 2.092,561 цента, бакра 43,367 ц, олова 37,124, цинка 6,953, живе 1,220, галице 804, плавотна камена 5,133; стапсе 11,339, сумпора 1,016, угља 14.326,690, асфалта 246, петролеја 21,629, намењене соли 2,326,690, и начињено сушене соли 586,687 цената.

2. У Аустријској половини исконано злата 32 ℳ. сребра 31.070 ℳ. гвожђа 5.571.410 цената. бакра 11.324 ц. олова 106.879.

каља 733; цинка 38.155; живе 7390; сичана 772; гвожђе 139,780; плавотна камена 1,639; стипсе 31.819; сумпора 25.925; угља 144,336.211; асфалта 1.833; камените соли 5.249.011; и начињено сушено соли 237,876.

— **Колико има коња у Европи.** Русија има 26 милијона, Аустро-Угарска 3.300.000; толико има и Француска; Немачка 3.000.000; Енгелеска 2.600.000; Талијанска 1.300.000, Дунавске кнежевине 500.000; Шведска 370.000; Данска 350.000; Белгија 300.000; Нидерланди 242.000; Србија 106.000; Швајцарска 100.000; Грчка 25000; не тоне цела остала Европа једна има полу толико сама Русија.

— **Колико се изведе жита у Европи.** У Европи изведе се годишње 1688 милијона хектолитара, (1 хектолитар је 1½ бечких мерова) и то изведе Русија 580 милијона; Немачка 200; Аустро-Угарска 199. Француска 197; Енгелеска 133; Талијанска 69; Шведска 52. Турска 47; Влашка 48; Шведска 30; Данска 30; Белгија 27; Португалска 11; Нидерланди 10; Швајцарска 7; Србија 5; Грчка 3;

а прима што се прода, у новцу франку ил 1 фор, шиља Русија 652 милијона, Аустро-Угарска 128, доње Подунавље 117, Данска 64, Немачка 62;

а извеже, што купи жита: Енгелеска 794 милијона, Француска 150, Белгија 85, Швајцарска 137, Талијанска 23, Шведска 12, Грчка 10.

— **Колико се изведе хмеља у Европи.** Прошле године изведено је у Европи 120.000 комлова по 60 ф. а. з. од центе, најмањом ценом износи 72 милијона форината. Уз то вала знати, да потрошња пива ужасно расте, тако да још толико хмеља не би сувише било.

— **Колико се потроши шећера у Европи.** Прошле године потрошено је у Европи преко 30 милијона центи шећера и пада по рачуну на главу у Енгелеској 35 фуната, Холанду 14, Француској 14, Норвешкој 11, Шведској 9, Швајцарској 9, Немачкој 9, Данској 9, Белгији 7, Португалској 6, Талијанској 5, Аустрији 4, Шпанелској 4, Русији 2, а у северној Америци пада 24 фунте на главу.

— **Колико се изведе шећера на земљи.** Год. 1870 изведено је шећера 36½ милијона центара, и то изведе Куба 12, остале колоније 5, Јава и Суматра 3,482.000; Кинеска 2,840.000; Француске колоније у Америци и Африци 2,400.000; Бразилија 2.200.000, Мавриц 1.200.000; Енглес. Гујана 1.612.000; Портогалске 1.863.000; Манила 1,200.000; Мехика 700.000; и ово је све шећер од трске; а шећера од репе изведе се данас око 19 милијона центара и то: у Француској 5,780.000; Немачка 5 642.000; Аустрија 3.645.000; Русија 2.700.000; Белгија 1.114.000; Нидерланди 350.000.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— Кад смо прошли број нашега листа завршили, стигла је тужна вест, да је војвода херцеговачки, **Лука Вукаловић** преминуо у Русији дне 6. јулија 1873. Вест та о смрти његовој није изненадно дошла, јер смо пређе знали и јавили својим читаоцима да је он јако оболео и да ће болну постељу тешко ако здрав оставите; али је жесток бол, који наде сваком Србину на срце на ту вест да је већ и преминуо. Војвода Л. Вукаловић је лице, које ће светска повесница, тај несумњиви судија света, са поштовањем и поштовањем споменути, кад стане причати потомцем свету о крвавим бојевима, што су их били Хришћани против Турака. А Србину, осим Л. Вукаловића као што је био, узвишен пример српског јунаштва, српског поштења, српске части, једном речи српске врлине. Он ће кроз векове да светли као јасна звезда у сјајноме јуначком колу српском, где трепере имена: Милеша, Марка, Карађорђа, а докле год буде српска грла и српски песама, непрестајаће да се ори:

„Бојак бију Херцеговци!“ у спомен оне свете борбе, коју је војвода Лука за ослобођење браће своје започео!

— **Из Мола** нам јављају пријатељи, да је тамошња политична општина послала четворицу својих учитеља о своме трошку на светску изложбу у Беч, т. ј. два српска и два мађарска учитеља. — Јављајући ово, ми се надамо да честита молска општина неће остати једина, него да ће се на њу угледати ако не баш све, а оно много општина, јер тиме само доприносе своме родном напредовању!

— **По нашим потоњим** крајевима влада колера у велико. Јављају нам да су у Ади и Сенти највише страдали и опазило се да је нашега света мање умирало него ли Мађара.

— **Оних дана** стигла је вест да земљадин доктор Ђорђе Стојановић близо Вуковара напрасно умро, баш на путу у Перлез где је имао за општинског лекара. — Стојановић је био један од најбољих младих медицинара српских, што сведочи и те, да је одмах чим је науке свршио — постао градским лекаром у Сењу. Перед обичног лекарског проучавања пратио је и књижевност, радећи и сам у „Младој Србадији“ и „Матици“ Нека му је светло спомен међу браћом!

— **Познати српски** молер, г. С. Симић становаће одсада увек у Н. Саду.

— **На светској изложби** у Бечу појавила се неких дана пагра Изгорела је једна од дасака на углед сграђења сиромашка кућа. А десило се и то даје неки господин сувише напарио очи гледајући сјајне предмете, те хтеде на ормарчића да их понуче и у џепар стрпа. Кад га полицајци дочека и одведе.

— **Велики аустријски** војвода Албрехт одликовао је у Варшаву, тамо је држао сјајан обед, при ком је руски цар наздравио нашем цару и краљу и његовој војсци са жељом да Русија и Аустрија буду пријатељи.

— **Персијски шах** „крал над сим краљевима“ — стигао је већ једном у Беч. Бечлије су га дочекали са поштовањем сходним добром волом ал видо ће то одушевљење мало да устуче јер се шах понаша у нежнијим друштвеним стварима мало и сувише — азијатски; а његова пратња нешкина никаквом реду задаје доста главобоље — послужницима дворца у ком је шах одсео. — Одкад је у Бечу примио је шах и грофа Андрашија; разговарао се на турском језику и кад се расташе доби Андрашија персијске ордене и шахову слику.

— **Панчевачки суд** обустанио је на предлог државног тужиоца лист „Панчевац“ на три месеца. Чујемо да ће зато у Панчеву од недеље почети нов лист да излази, који ће имати значајно име „Граничар.“

— **Земунски учитељи** јављају да ће лист „Учитељ“ излазити сада редовно али у Вршцу. Уредник ће му бити вршачки учитељ г. Никола Брашовани.

— **Честита родољупкиња** пок. госпођа Харишева, рођена Петровић, оставила је у својој тестаменти 1000 фор. „Матици Српској; даље: грчкој, николајевској и горњо-варошкој цркви у Земуну по 500 фор.; земунском школском фонду 500 фор.; и сваком општинском шпитаљу у Земуну по 500 фор. — Нека јој је слава за навек а дао Бог, хиљадите се таке српске родољупкиње!

— **Савет пештанског** свеучилишта изабрао је знаменита Едмунда Хорна, Јеврејца, за професора политичких наука на том свеучилишту. То је први случај да Јеврејин постаје учитељем на вишој школи у Угарској, а кажу да му је избор одлучио својим гласом председник савета Хатвала, који је једно католички свештеник.

Пештанско свеучилиште добија млого у Хорну, који је чувен свуда у образованом свету.

ВЛАСНИК „ЗАДУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка овакових слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 31. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 5. АВГУСТА 1873. ГОДИНА III.

О ШКОЛАМА.

II.

Да видимо шта је задатак народним или пучким школама?

Народне или пучке школе су оне учевни заводи, у којима се подмладак целог народа учи. Пучке се зато зову, јер понајвише прост народ, пук, своју децу у њих шаље, а виши редови народа и код своје куће децу научавати дају.

Задатак сваке школе је да учи. Сваки човек нађа да тежи за знањем и науком, јер само тако ће што већма усавршити се и позиву своме што боље одговорити. Када би можно било, добро би било, да сваки човек све науке научи. Али пошто имаде толико наука, да их човек и кад би сто пута већу душевну снагу имао, не би могао изучити, то се он мора задовољити тиме, да само неке од њих себи присвоји. Један на пример изучи права, други лекарију, трећи економију и т. д. Сваки није ни тако срећан, да бар једну научну струку изучи, јер већина људи немају толико времена ни новаца да се могу наукама одавати. Но ипак треба сваки и најсиромашнији човек да себи неколико наука набави. Имаде знања, које је сваком, на чиме се он иначе у животу бавио, нужно, које сваки себи треба да набави. То је оно знање, које је темељ свом осталом знању и науци. То је знање и оном преко нужно, који не мисли даље ићи на науке. Сваки човек треба да зна читати и писати, јер ако не зна, не може се наћи у животу. Нужно му је даље да зна бар свој матерњи језик. Но да би се разликовао од дивљака, који такође свој језик знаде, треба да он научи лепо правилно говорити, читати и писати, а то само може учинити, ако иде у школу, па ако буде изучио граматику, или науку о језику. Пошто је српски народ члан великог словенског племена, пошто је у нашој српској цркви словенски језик у употребљењу — то се у српским народним школама и црквено словенски језик учи, јер само ако тај дете научи, кадро ће бити да разуме и црквене књиге да схвати, службу божију и да учествује у црквеном појању...

Све што постоји у свету, све се то налази у некој количини, у неком броју; све то имаде неки изглед, неку форму или облик. Нужно је дакле да дете научи науку о бројевима и облицима, која се зове математика. Она их учи оно, што је сваком нужно а то је — рачунати. Без рачуна не може живети ни дивљак а камо ли питом, изображен човек. Један део математике зове се геометрија. Ова учи децу како која ствар изгледа, облике њихне, а уједно их учи мерити дужину, ширину и дубљину сваке ствари.

Човек је члан људства. Он од људства добија живот здравље, уживатк. Он је са хиљаду веза привезан за људе. Зато треба да им је захвалан, да и он њима добра чини, да их поштује и љуби. Наука која учи дете о љубави к ближњем зове се наука хришћанска. Она учи дете, да оно другом не чини, што не жели да њему други ради....

Сваки је човек члан свога народа, па као што знаде себе и своју породицу, тако треба да упозна и свој народ и то не само какав је сад, него и какав је од онда био, од кад се зна за њега. За то је нужно да дете научи историју или повесницу свога народа. У њој ће проучити шта су све Срби као народ досад починили. Сазнаће њихова добра и рђава дела, па ће онда као одрастан човек порадити, да буде у народу све мање рђавих и све више добрих дела, како би и наш народ једнред у напред пошао и процветао...

За сваког човека је нужно да знаде, шта је цело људство досад починило, који су све народи постајали на свету, колико су славних, колико ли срамних дела починили, па да се онда сваки на славна дела угледа, а од срамних да се чува. Све то учи дете у историји или повесници рода људскога....

Сваки човек познаје своју кућу. Али то није довољно. Он треба да позна и своје село и жупанију и државу у којој живи. Он ваља да сазна, какве све њима државе на свету, да позна целу нашу земљу. Но што сваки нема новаца да путује по свету, те да сам све види, то нека иде у школу, па ће све то научити у науци, која се зове земљопис или геo-

графија. Ова наука га учи површини наше земље, како она од природе изгледа, шта све имаде на њој, каквих имаде гора, каквих вода, равница и т. д.

Она учи и каквих имаде народа и држава, у којима ти народи живе. Поштo је земља наша део васељене, поштo осим ње имаде у свету сијасет других телеса и звезда — то је нужно и њих проучити, а то се све може научити из земљописа....

На земљи нашој имаде неколико стотина врста разних минерала, руда, до својих сто хиљада разних животиња, а неколико стотина хиљада различитих биљака. Човек то не може све проучити, али може бар оно, што је важније, особито што је у његовом крају. Може проучити на коју корист који минерал, која животиња или биљка служи. За то је нужно да научи природне науке, јер оне га свему томе уче...

Осим тога нужно је човеку да незна само како која ствар изгледа, него и да јој и изглед, обим њезин зналде на хартију ставити, да знаде цртати. То га учи наука о цртању....

Даље је још нужна наука о телесном вежбању или гимнастика, наука о певанју и т. д.

То су најнужније науке за сваког човека, ма се он којој струци мислио посветити. То треба сваки да знаде. А сваки може то знати, јер је свака од отих наука за сваког разумљива, сваки је може схватити. —

Ове науке нису случајно узете и у народне школе уведене, него је то с намером учињено!

Ове науке, које горе набројасмо, узете су прво и прво зато, што су приступне сваком човеку па и детету, само ако му се оне поле разумљиво поле важно предају. Али ове се науке не предају само зато у народној школи, што су сваком приступне, што су разумљиве — него још и зато што оне човека, дарове његове подједнако развијају усавршавају. Човек имаде тело и душу. Душа опет имаде више дарова, способности. Има дар да мисли, да суди о свакој ствари, и тај се дар зове разум. Има дар да осећа шта човеку прија, да се у добру радује и у злу снебесели, тугује. Тај дар, та способност човечија зове се осећање.

Али човек има и ту способност у себи, да каже ја ово нећу да радим. Та способност човечија зове се — воља. Све ове способности људске поменуте науке развијају и усавршавају. Оне човеку не расбиструју само ум, него му дају само оно знање, које му је најнужније, оне му облагорођавају срце, оне му чеиче вољу, да има снаге за оно, чему га разум учи, на што га срце покреће, и — урадити.

Задатак је дакле народне школе: опште образење и приправљање за живот. Опште образење то је оно знање, оно изображење, које сви људи требају, које је опште нужно. Али задатак народне школе је и приправљање за живот, то јест: народна школа треба да људе научи оном знању, које им је у животу нужно. А шта је људима нужно? Чиме се они обично баве? Један се бави једним, а други другим послом. Један земљеделац, други занатлија, трећи трговац. Народна школа их дакле приправи да су кадри лакше те радње, те струке изучити и њима се бавити. Коме је ум разбистрен, који зна читати, писати и рачунати, тај ће заиста бити бољи земљеделац, занатлија или трговац, него ли онај, који је остао глупак, који не зна ни срицати, који не уме ни перо умочити; коме је школа очи отворила, срца облагородила, вољу ојачала, тај ће за цело и као човек, и као члан породице, општине и државе, и као Србин боље права своја вршити: неголи онај, који нема никаква знања, ком је срце сирово, дивљачко, који нема тврде, челичне воље, него се повија за сваким, као оно грана, када је бура њија....

СТУБОВИ ЗДРАВА И ДУГА ЖИВОТА.

1. Буди чист телесно и душевно.

Беле, да је негда живио у Паризу неки лекар, о коме се причало да је пронашао средство да продужи човеку живот. У старо доба (средњи век у историји) мислио је свет да има одиста таква средства шта више да их има и таквих, који могу обамрлом на баш и мртвом човеку да поврате живот. Данас већ нико не верује у такве чудотворне ђаконије. Еле, у оно доба вероваше свако, да стари парискн доктор има таква средства. Књижари су за то без престанка наваљивали на њега да објави свету своје средство, и видећи да се старац устеже, обећавали су му добро платити, знајући, да ће свако живи тражити да сазна, како може најпоузданије остати здрав и продужити себи живот. Старац говораше, да има све то написано, и да ће издати после своје смрти. Наравно су се многи отимали, да придобију тај рукопис после лекареве смрти, и с тога је завежљај, на коме стајаше написана та „тајна“ продата на липитацији за триста хиљада франака. Кад купац отвори завежљај, он се упрепасти видећи мноштво празних листова од хартије, и тек на последњем стајаше написано ово: Једи умерено! пиј воду! Покрећи се! То бејаше старчева тајна, то квинтесенција (чудотворно средство) дугог живота и доброг здравља. На иак старац није никог преварио, почем је у неколико речи исказао целу основу дугог живота.

То је да богме давно било, онда кад закони живота не бејаху толико познати као што су сад. Данас ће сваки овима трима стубовима човечија здравља додати четврти буди чист! и знајући како силно утиче душа на тедо, а тиче се и душевне (нравне) чистоте — јер нечистота нрави исто тако може да оболи тело и да скрати живот, као телесна нечистота.

О чистоти телесној да поменем само, како нас у првој години живота купају посве дневно.

За што то бива? За то што је кожа човекова пуна ситних рупица, које се могу запушити калом. А на што су те рупице? Ево на што. Кроз њих удише кожа ваздух и спроводи га у тело, да њиме чисти крв, а кад је у води, она је усисе кроз те рупице и разбистрава крв. За то нисмо никад жедни док смо у води. Еле у малене деце још су одвеће слаба прса, па не могу пљуна да удишу онолико ваздуха, колико је потребно за чишћење крви. Томе ваља помоћи: дете се купа сваки дан и одева у лако рубље. Тако се кожа чисти и потстиче, да помаже дисању док не ојачају пљуна (бела цигерица.) А да ли се то збуде за оно неколико месеци док се дете купа? Никако! На за што се не настави то купање и онда, кад дете поодрасте? Ту баш лежи кривица наших родитеља; ту лежи узрок за што је наше тело слабуњаво, за што је наш живот краћи, наго што би по природи, требао да буде. Јер кад је кожа помагалица дисању она је то читава живота, и онда наравно треба је држати чисто за цела живота. Погледајмо поједине људе, па и читаве народе, који перу и купају своје тело, па ћемо видети да је њихово здравље снажније њихов живот дужи.

Чишћење коже обавља се најбоље млаком водом и сапуном, јер кожа је масна па ваља тај масни као да се раствори да би се кожа потпуно очистила. Не велим да је треба чистити сваки дан, ако не живимо у прашини што је деца на улицама и у неким радионицама; али *недељно један пут*, мора свако чистити своју кожу, ако хоће да остане здрав. Овај посао треба обавити у вече, кад полазимо спавати, да може за тим кожа у топлоти да се испарава.

Друго је што, прати или умивати кожу. То се обавља сваки дан хладном водом, јер тиме хоћемо да дамо кожи потребну свежину, и да је расхладимо и научимо ни хладноћу, да неби лако назебла у хладном ваздуху. Умивати тела ваља на јутра кад устанемо из постеље, али при том ваља пазити, да се тело најпре разхлади у ваздуху, јер нагли прелаз из топлога у хладно шкоди здрављу. Особито ваља често прати ноге хладном водом, да се науче на хладноћу јер назеби најчешће долазе с ногу.

Није ми од потребе да ређам, какве големе користи за здравље долазе од чишћења и умивања коже: нека свако проба, па ће се за мало сам уверити. Нарочито треба да се тога придржавају они, који имају слаба прса.

Опет је са свим што друго, купати се у води, јер као што рекох, онда улази један део воде кроз кожу у крв. Без штете за своје здравље, може се само човек купати у млакој води; топлу и хладну воду за купање не треба нико да употреби, а да се најпре не пропита код лекара. Али на жалост, то све чинимо тек онда кад смо се оштетили у парној или или у хладној реци. Или се су за људе не потпуна здравља; не велим за то за болесне, јер између не потпуног здравља и болести велики је корак.

Колико је телесна нечистота шкодљива здрављу, још више му шкоди душевна. Ту долазе разне страсти а поглавито **грижа савести**. Свако зна из искуства да нам се стомах поквари, кад се разједимо, и кад би се и за такву једа одмах најели, могли би повратити сву храну. Тако утичу мање више и друге страсти на тело, и кад оне зачну подгризати здравље, онда да како, неће нам помоћи телесна чистота. Човек коме је стало да се одржи здрав и да продужи свој живот, **мора** избегавати сваку страст; ја велим: мора, за то, што **може** јер му је слободна воља у власти. Баш за то, што човек **може** *дахоће* лако је сваком чувати се од страсти и дневне узрујаности. Истина је, да је најбоље из детињства вежбати се у томе, али наше домаће васпитање, жали боже, није према томе удешено: добро је, ако се још не подкрањују страсти у детињству.

Најљућа је гуја за здравље грижа савести: она долази из уверења, да смо учињали какво дело, које шкоди нашем сачовеку, или друштвеном реду. Ми видимо такве нечисте духове у затворима и болницама како се бледи и измучени превртају по сву драгу ноћ а не могу ока да склопе. Можели такав човек остати здрав; можели живити дуго? За цело не, јер тој болести нема лека. Њу може човек **отклонити**, али никад је не може **излечити**. Њезино је предупредно средство по све просто: **не чини другоме што не би желео да ти други учини!** Добро би било да ова изрека што је се учила на памет у школи, буде нам основа васпитању наше деце, те нам неће лако душевно нечистота потирати здравље.

Др. М. Ј.

ИЗ НАРОДОПИСА.

Чиме се који народ бави.

(Наставак.)

Скупљење плодова по себи је већ нека забава, нека радња. Говече што пасе, кит, што отвори чељусти, па хиљаде рибица у њих похвата, лисица, курјак и лав, што тумарају кроз пустињу зарад грабежи, ласта, која у лету ждере, све те животиње раде обављају неку радњу, ако та радња и јесте тек слаби почетак праве радње ако она и јесте више уживање него ли радња.

Најлепши су пример чеље. Оне скупљају мед, покусају га, насите се, а у стомаку се делови разлуче Један део потроши се за одржање живота пчелина, а остало им изађе на зној и од тога се начине љуске около тела. Из тих љусака праве оне ћелијице, у којима живе, легу се и мед носе.

Кад сироти људи своју децу у шуму пошљу, да јагоде беру, или богаташи своју у башту да трешња;

ва или шљива набере, то је уживање али и већ нека радња. Тако исто кад лав улови жирафу, па када јој кости поломи, када кожу савладаног слона раздере, то је већ поред уживања и нека радња.

Но сва та радња више је уживање него ли право занимање, прави рад. Тек кад Адам и Ева из раја изиђоше, ноче људски род правом радном бавити се. И последњи рај на земљи, острво Тахити престало је бити рајем, откако Французи њиме овладаху. Нестаде рајске тишине и уживања, јер бујна природа тахићанска не задовољава сада ни побједиоце ни побеђене. И урођеници научише се новим потребама.

Радна снага развија се код разних народа разно. Она зависи од спољних утицаја и местних прилика: од поднебља, земљишта, биљака, животиња, подземног блага, времена, гора, извора, река; све ово или потпомаже или спречује развитак становника, тако да после хиљаду година неки народи остадоше још неизображени, а неки се на високи ступањ развитка попеше.

У топлом појасу у унутарњој Африци живе црначка племена тако просто, онако исто, као што су њихови прадедови живели. Шуме са својим воћем онаким, какво је од природе, дају црначкој породици место за насељавање. Они ништа не доносе рад свашта налазе што год требају а потребе су им врло малене. Кецеља од лишћа или перја то је цело одело. Хладовина дрвета кроз дуго време у години служи као кућа, земља као постеља, а рука као ћустук. Они леже и одмарају се много, јер сунчана жега омлитава им удове и пошто требају мало хране, да под својим топлим небом нужну телесну топлоту произведу и по што се мало крећу те им не треба много јела, да потрошену снагу надокнаде, — то се не морају много бринути око насушног хлеба, јер им издашна рука изобиља тога пружа. Они се не брину много више, шта ће јести, од тица или од мина који скупља хране за неделу дана, или од кртице и пчела, које чине много припрема за дугу зиму. Тамо нема ни зиме, у место ње пада у двапут много киша, која отера људе у пећину или подгушће лишће; а жедно лишће силносе накваси, те им на ново прене и нових плодова донесе.

Дател-палма или урма у великом океану тако има обилат плод, е је неколико дрвета довољно, да породицу кроз целу годину зарани. Она има када, потпуно нарасте, а то је од 30—100 године, до петнаест и до двадесет гроздова, који су шест стопа дуги. Такав грозд има до осамдесет петељака и на свако петељци до тридесет урама. Ма да много у цвету онадне то инак буде један грозд петнаест до двадесет фуната тежак.

Зејтин-палма на златном приморју даје прину, скоро свашта, што год му треба. Петељке од лишћа дају грађу за колебу, од конаца ниже петељака праве се узице и друге свезе, лишће служи као храна за овце и козе, од сока прави се вино, и то тако много, да се од дрвета које има шест до осам год. кроз пет недеља сваки дан по једна литра може добити. На њених орају добија се најпосле — зејтин.

Упоредимо сада породицу из умереног појаса европског са црницима у Африци. Ветар и киша у лето, бура и снег у зиму натера их, да праве кров кроз који не може вода пробити и кућу са топлим собама, са ћиталом, амбаром и подрумом за главу треба на киши шешир, на бури капа, за ноге у блату и снегу ципеле и чизме, за тело при радњи и на пут разне хаљине. Храном мора се човек грејати и мишће које се у радњи троше, надокнађивати и крепити; он потребује плодова и меса, и мора обрађивати њиву и тимарити марву. Он потребује у дугим зимским ноћима светлости и мора да сади маслине и да гоји марву, а да то све добије треба му стотину оруђа, зарад којих се опет мора много трудити.

Човек је од природе без одбране. Пошто дивље животиње на њега навалују, то мора да прави себи оружје, којим се брани. Он савија грану, те грану, те прави од ње лук; од жиле прави тетиво још мора да прави стреле, да их у отров умаче и да стоји на стражи. Он се упушта у борбу са дивљим звером. Ово га примора да буде лукав, љутит, крвождер дивљак, и да се и у борби с људма истим оружјем, истим начином бори. Сусед тлачи суседа у кравом рату и као убијену дивљач тако ждере он савладаног непријатеља, као тигар пије он крв његову. Снага му се не развија за корисну радњу него за обрану, нов рат и разоравање.

Средња Африка имаде становника од кад и Азија а раније него ли средња Јевропа, а облик њених земаља при свем том није се променио. Реке, језера, баре, брда поља и шуме исте су онаке какве беху пре хиљадама година. Ни један од отих силних народа нема историје. Ни један не може ни имати јер историја је успомена на дела, споменике и створове рађене руке, уметничка духа. А тога свега нема код оних народа. О оним народима не може се друкчије говорити него о животињама: они се роде, расту и умру или о биљкама на хиљаде оне расту да се покосе или да увену.

Како да ове гомиле народа, које овде описасмо именујемо?

(Наставиће се.)

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Четврто писмо.)

У цењеном листу „Глас Народа“, до сеље нечитах још о школама које су овде представљене, и то као основне, — мада би се о истима вазда писати могло — но нехатост, оно старо зло српско узрок је томе — или који до сеље изложбу похађаше држаху испод својег достојанства о тим ситницама говорити?! — С тога ја ево датих се пера да вам штовани г. уред-

ниче неколико речи о школи као главној чињеници напредка и благостања коју напишем. — па ако за вредно нађете, а ви их у ваш цењени лист ставите,* јер ја доћох у Веч ли школе да промотрим — с тим пак мојој општини (мољској) која је до сад једина показала да за бољком и напредком тежи — те је нами 4-ци по 75 ф. а. вр. као приномоћ одредила — и због чега смо и ми обвезани нашој узорној општини рачуна дати, које ево ја сада јавно и чиним; па почем сам за овај први дан посматрао само школу северо-американску, наиме намештаје исте и учевна средства, то ћу дакле о истим и говорити — и ако ово моје писмо места ма и ма и најмањег задобије, то ћу онда слободан бити и о другим коју прозборити

А сада прелазим на опис американске школе. Ова школа лежи у III. одељку, и чим се ступи у предврж и ходник исте, види се особити ред, јер пред ходником стоји за чишћење обуће од блата гвожђе и четке за отирање исте, које се у целој Бачкој и Банату ни у 10 школа наћи неможе, — а познато је да чистота највише доприноси здрављу — (а „здрава душа може бити само у здравом телу“ —) одавде десно улази се у школску дворану која је ваздо пространа, светла и ветрила на прозори има, кроз која прима свеж ваздух а испушта покварени — на прозори има засторе за подизање и спуштање по потреби, а сад долазе скамије за децу: ове су свака за себе т. ј. за свако поједино дете начињене: предњи горњи део или плоча истих на којој књиге, кад се чита, стоје при улазку детета дигне се лагано јер на шаркама стоји, а кад дете седне оно је спусти: на истој је с десне стране у ћошку (углу) мастионица са поклопцем да неби кад се непише прах унутра улазно и тим мастило с гушћавао, у другом пак углу више среди идући издубљено је место где се перо и оловка меће да неби књиге пржало а под плочом је фијока за остављање књига. За отим после долазе школске шитиће, земљовиди и слике животиња и биља по роду (сродству) и то бојом урађене; за последње има учитељ слике прости потези изврстане а за оне машину у коју сваке поједине име метне, а ово се са дашчицама покрије док деца сама име животиње неногоде, па онда им сам учитељ спусти дашчицу за један степен и децу тим увери да је одиста име животиње као што је казано. — Рачуналка је на форму „Руске“ машине само је на две стране свуда по сто куглица на њој — после има још и једна табла од дебеле артије а на овој су разне боје израђене, да дете зна разликовати шта је бело, шта ли црно — друге табла за писање, та је од тако назване американске коже по којој се како лепо писати, тако и цртати може — јер цртање је по сви разреди обвезни предмет, и то не као код нас само просто потези него и даље као од прилике до III. реалне школе — за цртање пак постоје прегледалице и то у I. разреду на оплати од таблице с једне су стране сами потези усправни као и код нас што се предаје с друге стране гласови — а на противној страни су горе у углу недељни дани, у другом углу месеци, имена, — између тог на среди су бројеви од 1—10, — а уз ребар су геометрични потези као полуколо — колоправ, оштар и тун угао — за тим четвороугао (квадрат) после ове прве таблице долазе још друге такве исте само са различнијим фигурама — и по тим таблицама све се дотле рисати учи, док дете руку добро неизвежба, па тек затим прелази се и црта по папиру. — Оволико сам за први дан видео. — А. Д.

* Драге воље: изволте продужити. Уред.

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ.

О ШКОЛСКОЈ АРХИВИ.

За уредно вођење школске архиве наређује се следујуће:

Свака школа да има: школски дневник, главни школски записник, записницу од свршена школска рада, исказа о стању школе, школски инвентар, преписе од основних писама, школски законик, школску читуљу и споменицу, и школску хронику. Школе са више учитеља да имају још и записнике од учитељских конференција; а девојачке школе да имају и записнике од ручних радова женских и од штедионица.

Школски дневник, у који се уводе дневне белешке о полажењу школе и о успеху у наукама, има бити изрубрицират као у примедби 1. а тако да на сваку страну од табака стану белешке бар од 4 ученика.

Примедба 1. Рубрике школског дневника ово су: 1. Текући број. 2. Име и презиме и разред ученика, дан и година рођења име оца и занимање, и број од кућа. 3. Исказа о полажењу школе, са подрубрикама: а) месеци са једнаџет линија по реко, и то 10. школских месеци, и надовна за сумат. 6. Дани, са 31 линијом удуж доле, за 31. дан од месеца. Глава од дана означена је бројевима в. 4 рубрике са означење: колико је свега пута у школи ва. био. 66, није био ва. те изнине, гг. није изнино.

То да дође на прву страну од разширена табака, а на другу страну ове рубрике: 1. исказ о успеху у знањима са 11 линија попреко, за увођење бележака, и са 27 рубрика уздуж са овим надписом: из науке хришћанске, читања срп. писања срп. језикословља срп. читања и разумевања црквено слов. читања и писања хрват. читања и писања мађар. и немач. рачуна геометрије и цртања геометр. природописа, физике науке о чувању здравља, земљописа повесници, права и дужности грађана краснописа, цртања појања и певања гимнастике, воћарства свиларства, виноградства, пољоделства, челарства, ручних радова женских и домодоства. 25. рубрика за исказе у погледу детиња, а здравља 6. бистроће, в. њихе г. прилежности д. владања 3. Примедбе.

Главни школски записник, у који се на крају сваке године уписују изводи из дневника, има бити изрубрицират као у примедби под 2. тако да

на сваку страну од табака стану белешке бар од 5 или 6 ученика.

Примедба 2. Рубрике главног школског записника ово су 1. Име од места 2. име од школе, 3, текући број, 4, име и презиме од ученика место дан и година рођења. име оца и занимање и кућни број, 5. искази о похађању школе, са свим поддрубрикама а. дан и година кад је ва. уписан за школу бб. написан из школе; б. године од школе са две ознаке подрубрике вв. са означењем ове дневне ове повторне бб. (са 10 поврено линија означених бројевима 1, 2, 3, 4, 5, 6 за године од дневне и 1, 2, 3 за године од повторне школе и одо сумар в. 4 рубрике за означење ове свега пута у школи аз. бно бб, није бно вз. то извлно гг, није извлно. г. Искази о успеху у знањима, са исто ове 27 рубрика уздук као у дневнику и са истим истим натписима а само са 10 линија у преко за означење сумара о успеху по годинама од дневне и повторне школе. и одо сумара од свега д. 5. рубрика за искаде о стању здравља, бистроће, лакше прилежности и владања детиња, као у дневнику са 10 упреко линија, као и за искаде под д. најпосле поспрна рубрика за примедбеса оних 10 линија упреко, за уније примедаба по школским годинама. Сие ове рубрике да се поделе на обе стране од табака.

Но што је нужно, да се ови табаци печатају то ће требати да су и једне величине те за то да се узме висина за дневник бар 16° а по ширине 10° осим унаколо празна места; а за главни записник да су табаци већи.

Записница од свршена школска рада (конспект) у њу се уписују само наслови од свега, шта се и кад из сваке науке у сваком разреду свршн. Записница ова води се тако. да сваки разред има за сваки прописани школски предмет свој засебни лист.

Уз ову записницу да има свагда зготовљена бланкета за уношење бележака при испиту, које ће уводити или епархијски школски надзорник. или од школског одбора одређени председник, ако неби било местнога школског управитеља.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Трст. 28 јула (Извештај Петра Узелца) Са свих страна. и из свих крајева полученн извештаји о успеху жетве и каквоће овогодишње, пшенице, као да ће у неколико, и жита; тодьи неки боли правац дати. Ова година може се скоро прошлој уподобити. само је у томе разлика. што Ће Мађарска и Банат. као што званични извештаји наговештују. 2—3 милиона кагана пшенице. у изобиљу за извоз имати. и своје требовање покрити. што се иначе с неким трговачким инвестарима никако неслаже. — јер се мисли; будући је рак у свој мађарској врло непробитачну жетву и слабу каквоћу робе показала. да Мађарска. и Банат. и ове године на изобиљним житним трговинама. заступљена бити неће. и да ће једна домаће требовање подкрпити моћи. У изобиљству може само у брашну. од домаће пшенице заступљена бити. Ни у Русији немешала жетва сиуда пробитачне. као што се то очекивало. У Херсонском округу, и сиуда на брегу азовског мора. него округу одеском до Тираспола. Балте. Раздјелне. и јужном крају Бесарабије. нападе жетва врло непробитачно. а то поводом у прошлом. и овом месецу нагло наступајуће врућине и суше. У осталим предјелима Русије, жетва је успешна, само каквоћа робе. није као што би требале, јер је врућина и суша допринела, те се зрно. као што треба развити неможе. већ крњаво оста, тако да продавци 112 еунти за овај мерав неће да гарантирају. Русија има ће изак ове године 50—60 милијуна мерова жита за извоз. и сва се говдина изак као плодна називати може. У Румунији хвале се с добром жетвом, само се на каквоћу робе шале, јер је суша као и у Русији развијање жита препречила, а говоре. даје у Румунији и хрђа на житу, нашости допринела. У Румунији и Анатолији, беше жетва слаба, а у Бугарској особито у Добруши, хвале се да је добра. У Калифорнији била је година врло плодна, и јављају, да ће 40—50 милијуна мерова за прекоморски извоз за Јевропу на тргу робе бити. Оскудице у житу даклемема Промет прошле седмице на овогодишњем тргу изашла около 15000 мерова што је ненајвише за овдашње силине, а нешто за унутрашност купљене; цене остале су исте, као и прошле седмице, и тако се држе и данас, само што за тешку и здраву руску робу који новчић више траже, класа се. да је једни терет 10.000 мерова одеске 114 еунти но 9. фор. 60. нов. на три месеца времена на шпекулацију купљене. —

Промет у кукурузу беше живљи, продато је свега около 23.000 мерова за овдашње требовање. а нешто за примотје поводом гласова, да ће владајућа суша кукурузу наштодити, јер из неки крајева јављају, да је суша, и врућина, тога ради и увене примегљиво крешиње, а за термииске послове знатно на више поћоше, јер неки вољу показиваше, за октобар и новембар 30—40 нов. више плаћати, него што су цене данас 4000 мер. облитиране је за октобар 4,70. горни послови учињени су 4. 40—45 за 116 еунти подунавске робе.

Цене држе се данас подунавско т. ј. галаиска реба 4.40. 45 Ибраиинска 4. фор, 40—50 за 116 еунти.

Стопарипта у пшеници поправила су се, јер усамљени терети из руских пристаља стижу. Лађа „Милош Обилић" стиже овог часа у ова. пристаи и донесе на таганрока 10,000 мерова пшенице. У Одеси товаре четири терета за овамо, а у Мариј опољу товари се руска лађа „Ковачевић" с 11.000 пшенице за овамо. Кукуруза има доста на тргу, ради врућине изостаје довози, јер је роба на дугом путу опасности изврпена, и само се с пародредима пренеси, што ради скупље позвза и на цене дејствује.

Један терет безарабске ражи стигао је и она непознатом ценом продан.

ПОДЛИСТАК.

Д и м *)

Лулу пије Селим-паша,
Љуби ђаидибар,
Уза њ љуби кауркињу
Свако по тинар.

Задимио Селим-паша
Нештедимице,
На прозору дим се вије
Чак до гредице.

Дим на стаклу тамно пише,
Чудновати шар,
Мрке брце, мрко чело
„Мрка долама!"

*) Из књиге: Песме Лазе Костића. Набавити се може у срп. вер. залр. штампарији.

„„Ваљда, чедо, помркује
„„Какав стари брест!““
Ал у пури све силније
Зла се буди свест.

И опет се задимио
Жути билибар,
И опет се поновио
Чудноватн шар.

„Зар невидиш облик црни?
„Зло је по нама!
„Мрко чело, мрки брци,
„Мрка долама.“

Селим паша мирно пије
Жути билибар —
Све се гушће стаклом вије
Чудноватн шар.

„Леле мени, жалосници,
„Сад је баш одја'о!“
Тек што рече, на ложници
Шкрину врата — јао! —

Шкрину врата на дворани
Шумом, шкрипетом,
Међ довраци јунак стоји
С пушком запетом.

Тетик луда, чибук црни
Џев је голема,
Мрко чело, мрки брци,
Мрка долама.

Задимио чибук страшни,
Нештедимице,
На прозору дим се вије
Чак до гредице.

Буновно се дим за димом,
Вије као и пре,
На прозору слике шара,
Од којих се мре.

А. Костић.

РАЗНО.

— **Природно чудо.** Око Сенте у житама ухватили су пре неки дан зеца, који има две главе, два врата, четир ушета, четир ока и две ноге. Врат се код плећке раделио у двоје, те је свака нога за себе нарастла. Кад су га распарали видело даје срце тог чудноватог зеца неће него што обично нешто срце бива; бела цигерица и црна са сним су у реду развиле се. Ту занимљиву животињу испунуће, па ће је ставити у сенћански музеј.

— **Неки пештански новинар израчунао је колико мора варош Пешта или њезини становници да плате кирију од Илијина дана до свих светих (новембра) дакле за три месеца. Као колико: пештанска варош плаћа годишњу кирију 4.896,894½ ф.** предграђе Леополдово 5.316889 фор. предграђе терезијанско 4, 424,332 фор. предграђе франчше 1,192,966 ф. предграђе јосиф овно 1.884,564 фор., са околином свега дакле укупно 17,725.745 фор. годишње по томе долази на три месеца 4,431.436 фор. То је новац кога је данас при новчаној оскудици тешко набавити а и обртност мора патити, кад јој се толики новац одузме.

— **Са више страна јављају да ватрени и ове године већ по други пут цветају. И у нашој околини опазисмо то исто. Ни најстарији људи се несећају да је тога још кад било.**

— **У Загребу је најбоји оргтач краља угарскога светога Владислава, за који се већ више столећа држало да је изгубљен. У ормару где је најбоји, стоји јасно и читко латински написано да је то оргтач баш св. Владислава.**

— **Дете бодрог духа.** У Темишвару се десило да је неки дечак од 10 година седео сам у одаји и своју лекцију учио. Пред њим је на столу горела лампа са петролеумом. На један мах падне лампа и горући петролеум разлије по целом столу. Дечак уместо да поче јаукати оде брже у један пошћак одаје, узеде пљувоницу, те са врима песком пошу по пламену. Пламен се угаси и само је чаршав и сто нешто опалили.

— **Грозан случај десио се пре неке недеље у Америци. Славила се успомена дана, кад су се Американске државе сједниниле. Том приликом беше свакојаких несорја и неки професор хтеде да и сам принесе к свечаности тога дана. Хтео је пред силним светом да се уздигне на ваздушној лопти. Донесоше „чуотблон“ почеше га пунити топлом паром. Кад је напуњен смјоли професор седе без бриге у кошар што беше привезан за ваздушну лопту са неколике ужета, даде знак — и са највећом брзином подиже се уз бурни усклик мноштне света. Уздигао се већ тако насоко да му лопта изгледаше као мало бурење кад се на једанпут лопта — пукну, и одлети горе у недоглед. Сиромах професор поче у кошару падати на тако ужасне висине, као знаднш поменуо би се тиме да изнад главе дигне кошар, падаће би подигнао под кошар и он би се без повреде спустио. То му исваде за руком и већ се приближио земљи на 100 хвати висине, кад му руке изнемогоше, он упусти кошар па се сам згрчи те као сиви камен грухне о земљу. Кукавни научењаче! Ниједна кост не оста цела, лешко је сав у крви и изломљен.**

Узрок зашто је лопта одлетела, тај је, што није била опљетена свуд умакољо ужетом, него тек на два три места, па се тако измаче. Лопта је доцније пала. Скупљени свет пређе се кад је кукавни смелац пао, но за кратко време хладнокрвни Американци наставише и даљше своју славу.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— **Био се пронео глас, да је кнез Никола црногорски нападнут и у лице јако рањен; сад се са свих страна јавља да је тај глас тек нука намишљотина.**

— **Угарска је на бечкој изложби добила почасну диплому на своја изложена ученика средства.**

— **Новине јављају да се јапански цар спрема да походи Јевропу и да том приликом посети Беч и изложбу; а за персијского шаха веле, да је од римљане добио позив да свраће мало и у Рим. Не зна се, хоће ли шах пођи онамо.**

— **Бечко ратно министарство издаће нову наредбу за написмене официра и о томе како се има примити војничка служба. Надају се да ће та наредба бити боља од досадање те да неће ни толики одлазити на војничке службе.**

— **На карловачкој срп. гимназији одржан је ових дана прави испит зрелости са седам ученика и по што воле са лепим успехом. Срећно било и у будуће!**

— **Новосадска варошка реална школа понавиће се за да буде потпуна; с тога ће идуће шк. године почети и са четвртим разредом и свако године отварање се по један више док се непопуни до шест разреда.**

— **Из Босне јављају да владика Дионисије**, познати босански јеромонах тони општине да за њега стакарину и глобарину плаћају, позивајући у помоћ **турске** судове. Општине се опиру и дај Боже да се једном спасу од бесмисла таковог бошјег слуге!

— **За кнеза Милана** јављају београдске новине, да се 12. августа креће на пут за Бечку изложбу.

— **Чувени француски** народњак и агитатор **Рошефор**, био је као члан париске комуне осуђен и као такав чамио је у затвору досада у Француској и ма да му је вазда било поћи преко мора у изгнанство, лекари су га кладе Тијерове рекли да не може издржати путне тегобе; од када пак Мак-Махон дође на владу, почеше га спремати за изгнанство и чудо! исти лекари рекоше да Рошефор сада може издржати путне невоље ма да је јако болешљив и ма да се сигурно зна да ће он на томе путу у залеку Неку — Каледонију подлећи. Скоро све новине веле да је поступање са тим човеком од стране париске владе — нечовечно.

— **На бечкој** светској изложби сиче се више краде. Опомад ухватише неког трговачког спомењика кад је баш хтео да однесе стакла за увеличавање (микроскопе.)

— **Турска и Аустро-угарска** отпочеше преговоре, како да се окончају жељезничке тих обеју земаља. Преговори се воде у Славонији, у месту Шамцу.

— **Овај час** стиже нам вест, да је прота Алекс. Бастић у Срп. Бечеју пређиначу после чешка ако и не дуга болежива. Прота Бастић био је редак српски свештеник; српски Бечеј ће дуго и лепо да прича о њему, јер је био тако уважен са свога поштења и резности како и са научности своје, како ни један до тада. Лака му земља црна.

КЊИЖЕВНОСТ.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ УРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15 нов. а на више са убичајеним рабатом, у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новоме Саду.

ОГЛАС.

Идућом школском годином т. ј. 1. октобрем 1873. године на

ЧЕШКО-СЛОВЕНСКОЈ

ТРГОВАЧКОЈ АКАДЕМИЈИ

почиње друга година, чиме завод овај достиже потпуност своју!

Циљ је овог завода, да младићима, који се кани одати трговини, рашпирујући обим знања из других школа и прилагођујући га своме позиву, прибави основних наука теоретичких и практичких у трговини и свима њеним границама тако, да би изишавши из академије одмах били способни за службу ма у ком трговачком заводу.

Академија се састоји из **две** године, а подучава се у овим предметима: у рачуноводству — трговачкој рачуници — науци о роби — механичкој технологији — химији и химијској технологији — господарству народноме са особитим обзиром на теорију трговине и светског промета — науци о законодаветву трговачком, у законима меничним, трговачким и цидринарским, у привилегијама и монополу — у статистици трговачкој — земљопису трговачком, повесници трговачкој и културној — красописцу и теснопису — и на послетку језицима т. ј. мимо чешког и немачког (и то у оба исто тако темељито и брижљиво, да би свршени академичар био једнако способан за чешке и немачке заводе) још и у руском, француском, енглеском, талијанском, а покаже ли се довољан број слушалаца, и у осталим језицима словенским.

За слушаоце, који немају довољне приправе, да би могли примљени бити у прву годину академије, уређена је **припрамна школа**, у којој ће се подучавати у чешком и немачком језику, рачуници, земљопису, повесници, веронауци, природним наукама красноспису и у цртању.

До прве године академије примају се за редовне слушаоце они, који су свршили нижу реалку или нижу ђимназију, а редовно издрже припремни испит, као и такови, који истина не одговарају горњим условима, али на прекопремном испиту покажу, да су иначе прибавили потребне науке; који пак немају према реченоме приправнога образовања, морају се, да би примљени били у приправну школу, подврћи припремноме испиту.

При припремном испиту за прву годину академије испитиваће се из чешког језика, из рачунице и земљописа према изискивању ниже реалке или ниже ђимназије; **при припремном испиту за приправну школу** полагаће се из чешког језика и рачунице према изискивању 2-гог разреда ниже реалке или ниже ђимназије.

Тако исто примаће се за поједине предмете на академији нередовни слушаоци.

Школарине плаћа се годишње 120 ф. а. вред. у приправној пак школи 100 фор., што се исплаћује у полугодишњим терминима при почетку школског течаја.

Нередовни слушаоци плаћају за 1 сахат преко недеље 7 ф. а. вр. годишње.

Прирез на школске потребе утаначен је за нове слушаоце са 5 ф. а. вр.

Уписивање почиње 26-им септембром а траје ће до краја тог месеца. Приглашена нека се дају за реченo време до подне међу 8—12 сах. и по подне од 2—4 сах. у писарници академије, која се налази у броју 4 (новом) на мањем старозарошком тргу (кућа баш на ћошку Линхардског трга), где се такође на сва питања дају потребни одговори и разјашњења, на према захтевању препоручују се и уредне породице, код којих би академици вазлано удомљени били.

Припремни испити држаће се 30 септ. и у данима, који за тим долазе.

У Прагу дне 1. августа 1873.

У име управног одбора за подизање и издржавање чешко-словенске трговачке академије:

Алоје Олива, председник. 1—4

Манојло Тоннер, управитељ академије.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка овакових слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 32. У НОВОМ САДУ, У НЕДЕЉУ 12. АВГУСТА 1873. ГОДИНА III.

О УРЕДНОСТИ.

У свету, у природи бива све по неким одређеним прописима, по неком одмереном правилу. Земља, на којој ми људи живимо, окреће се непрестано око сунца, месец се опет врти око земље. На земљи нашој мењају се годишња времена зима, пролеће, лето и јесен једно за другим. Разне животиње, животиње и људи постају, и пропадају, и на неколико, из земље, у коју се они претварају, ничу опет нови створови, нове биљке и животиње. Вода, која је за земљу то, што је крв за наше тело, непрестано се испарава, пење се у виду паре у ваздух, ту се згусне, претвори у капљице, ове падају као киша, снег, лед и т. д. на земљу, силазе у унутрашњост земље, и одатле опет излазе на видик, извиру у изворима, из ових постају потоци, из потока реке, из малих река велике, а ове се сливају у море.

Све ово и друго, што бива у природи, све то бива непрестано, подједнако. Каже се обично: у природи нема скока. То значи: У природи бива све лагано, по прописаном реду. Човек на прилику не може чим се роди бити такав је доцније, кад му је двадесет и четири године, него он расти, докле не нарасте, докле се мало по мало не развије. Природа дакле полагано, али непрестано ради.

Човек, као најразумнији природни створ, треба да уважда законе, који природом владају. Он то вала да у толико пре учини, што је и он од отих закона зависан, што они и њиме, као природним створом, владају. Човек на прилику као и сви други створови, подлежи закону тежине. Он је са неодољивом снагом за земљу привезан. Она га немилице себи привлачи. Ко би хтео да се одупре, да се ослободи од тог закона, тај би могао главом платити, као што је заиста код многих тај случај већ био. Човек и иначе ако хоће, да што боље успева, да у телесном и душевном погледу напредује, он мора пазити, како ће живети, он се мора држати неких прописа, неких правила. Од извршивања тих правила, зависи његов опстанак и његово напредовање. Једно од најглавнијих правила, којих вала да се човек придржава, јесте: уредност.

Човек треба да живот свој тако уреди, како ће му онај тећи што мирнијим, што привилнијим, што уреднијим током. Оно се деси, да га кадикад и немир снађе, да настане метеж, неред у животу, али то бива а и треба да бива ређе, то треба да је изузетно стање, изузетак, а обично стање, правило треба да је: мирноћа и уредност.

Како наш српски народ, да ли се он држи тога правила у животу, да ли он живи уредно?

На жалост морамо казати, да ту врлину не налазимо код нашег народа. Сваки човек, сваки народ треба да пази особито на то, како се храни, одева, где станује итд. Од тога му зависи здравље, а од здравља кратак или дуг живот. Човеку је здрав ваздух нуждан као ма шта друго. Нека има бог зна какву храну и пиће, ако нема здрава ваздуха, он не може бити здрав, он мора пропасти. Наш народ то довољно не појми, иначе не би правно гдегде таке станове, да ваздух не може до њих допирати.

Храна је особито важна за човека. Каква је храна, такав је и човек и народ. Разуман човек он ће гледати, да се добро храни и да то подједнако, уредно ради. Он не ће, кад се дочека јела, све гдегод шта има пождерати, на онда после опет гладовати. Него он ће гледати да храну своју раздели тако, да је увек подједнако троши. И у томе баш наш народ греши. Он у неко доба године немилице троши, немилице једе и пије. А у другом доба године нема ништа. У јесен и у зиму, кад су силни свеци, кад настану месојеђе, ту ти се, мили боже, немилице једе и пије — а у лето, ту је онда не само земља суна, него и у желудцу настане суша. Ово што говоримо, не вреди толико за ову годину, јер ове године ни зими, ни у месојеђе није баш многи омастио брка, јер је оскудица општа. Али вреди за пређашње године, вреди у опште.

Наш народ највише онда једе и пије, кад најмање ради, а то је у зиму, а најмање једе и пије, кад највише ради, а то је у лето. А то никако не ваља. Треба се увек подједнако хранити, а онда кад човек тежи посао ради, онда му баш треба боље хране и боља пића, јер му тело губи више снаге, па ту снагу треба надокнадити.

Уредност у јелу и пићу је увек добра. То се ево и сад показује, када овладаје проклета болестица,

колера! Лекари прописују уредно владање, непретеривања у јелу и пићу и т. д. А како ће онај човек да буде сад од једанпут уредан, који није то досад никад био. Уредност је врлина, на коју се човек полагано временом навикава. То треба наш народ да има на уму, па да се држи једног од најглавнијих правила у животу, да се држи — уредности. (С.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

Душа у животиње.

Највећи наученаци, који се разабирају у природним наукама, говоре данас готово једногласно, да се душа животиње не разликује од човекове душе по каквоћи него по количини. За човека се не може рећи, да је одлично, узвишенији него што је животиња, а да је духом виши него животиња и то је што не реч као кад. Нема ни једне духовне моћи, коју би само човек имао; човек је само отуд изнад животиње, што су му његове духовне моћи далеко сналажније и што су те моћи удесно и згодно спојене међу собом. Те духовне моћи јаче су у човека из природнога узрока, што му је мозак већма и савршеније развијен. То развиће мозга има своје ступње од најниже животиње па до човека, а како је који мозак на ком ступњу развијен, тако је развијена и умна моћ. Мозак у човека и мозак у друге животиње не разликују се битно ни у чему један од другога; има до душе велике разлике, али та је по ступина, као што рекосмо, по развићу.

Али човек се понео заносом, да је он божији син, па вели само да он има душу, а животиње имају само „инстинкат“ (нагон). Најлепше је то, да тога инстинкта и нема, та је реч измишљотина умни лењштина, које мрви да проматрају и проучавају душу у животиње. Животиње не раде по некој нужди, не раде по неком слепом нагону а без воље, и оне мисле, упоређују, суде на после учине, цео умни рад обавља се и у њих исто као у човека, само што им је моћ суђења слабија. Истина да имаде и спољних и унутарњих односаја, који утичу на изјављивање воље у животиње, те учине да је слободна воља готово никаква, али узмите човеков рад и слободну вољу му, која се исказује у том раду, па и човек нема онолико слободне воље, колико мисли да је има. Када се животиња каже, да она ради по нагону, онда се може и човеку рећи, да и он ради по побудама свога нагона. И живинче премишља, размишља, прибира искуства, опомиње се прошлости, брине се за будућност, осећа — исто као и човек, а кад то у човека истиче на духовне радње, за што да не истиче у животиње? Полбе вели: „Искуство говори против оних, који мисле да животиња не појима, не суди и не закључује.“ У једном славном спису о природи стоји ево ово: „То је највећа дудост одрицати животињи умне моћи, живинче осећа, мисли, суди, упоређује, бира, већа (саветује се); оно памти, љуби, мрзи и често су чула у животиње много финија него у нас.“ Не прави лис из нагона два изласка на својој кући, не краде он кокоши баш у оно доба, кад су сви домаћи за ручком или кад нису дома из нагона, него све то уради лис — премишљајући. Није то из инстинкта, него је то баш из искуства, да је старије живинче паметније од млађега. Један путник приповеда о своме путовању по Бразилији, да маторе мазге што су већ орониле и клонуле пртени човеку терете, кад виде сандук или товар оне често побесне од чуда, па се вуражу ногама према тереу. Има их које су лукавије, те прачекају докима натоваре терет, па истом онда се почну бацакати и ћинати, док све што прте не поспада с њих. За дивно је чудо, иначе тај путник, како маторе мазге бирају кланце и богазе, кроз које могу лако и без муке проћи, па тога ради обилазе и даље; младе мазге и не пазе на то, него се великом муком провлаче својим теретом кроз теснаце.

Имаде јасних примера, који доказују, како је животиња увиђавна и како уме да суди. Сваки који имаде уза се паса, зна да приповеда, како су пси лукави, како су домишљани. Читајте само шта вели Дижарденo интелигенцији чела; шта вели Бурдах о памети у чавке и шта приповеда Фогт о китобима и о томе, како је неки стари пас васпитавао своје штене. Сетите се само на ону причу оласти, која се с пролећа вратила на своје старо гнездо, ал кад тамо оно се врабац угњездио у њега, па га не да. Ласта, да се освети безобразном отмичару, поче да зазивује лето (рупу) на свом гнезду. Реците ми, за што се дивљач, коју довимо, а наиме за што се тице (чавке, вранци, вране) не плаше човека, који не носи пушке? Читајте у Фогта, како су пчеле уредиле своју државу, а за цело да сте чули и о томе, како мрави иду у пљачку, како доводе кућни робове, па их уче како да им дворе и робују, како они имају у своме мравињаку и своје музаре. Китлес Хукер пише о слону: „зна се од ваздада, да се слон даде поучити, али је за чудо како је добровољ, како је послушан и како је мудар. Мој слон је био изврстан, само кад је био при Ђеву и тако је био паметан, да ми је додавао њушком камиче и ја нисам морао сјахати доле, да их разгледам и испитујем.“

Ко је год завирио у ниже слојеве људскога друштва, које с њима имао посла, тај ће лако појмити, да није велико растојање између човека и животиње. Да не наводимо најниже људске расе, има између нас у Европи људи, за које с правом можемо питати, да ли надмашају између својом моћи разумно живинче. Зар није планински бедак — кретин — који је такође човек, дубоко испод живинчета? Колико одстоји прнац од мајмуна? У Антверпину, у зверињаку тамошњем, има један мајмун у свом кавезу потпуну шестељу: кад се сврне, легне мајмун у ту

своју постељу и покрије се исто као и човек. Тај мајмун игра се обручима и лоптама, па ће се у својој игри час окренути гледаоцима, као да би с њима да говори, да им покаже своју вештину. Човеку се када погледи, стужи, јер чисто осећа, да је у том кавезу заробљен створ, налик на човека, створ, који проминша и осећа. Орнан је, као што чувени природњак Бурмајстер описује, и душом и телом очевидно налик мајмуну. И један и други воду да подражавају, подли су обоје, једном речи имају један карактер. Историја орнана приказује их радом њиховим да су „полак тигри а полак мајмуни". Бурмајстер описује бразилијанског пračовека, да је по свему што год ради, као живинче и да у њему није ни искрице вишег духовног живота.

Хоне приповеда: „У пустошима по унутарњости острова Борнеа и Суматре и по острвима Полинезије, тумарају ордије дивљака, који са свим личе на павијана и на којима не можеш да приметиш ни на души ни на телу, да су што више, него неразумно марвиче. Они слабо памте, још мање могу да си што зобразе. Нису способни да премишљају о прошлости, несмотрени су и за будућност. Само кад им прева закрче, онда излазе из свога мртвила. На њима није никаквог другог умног својства, до ли оне ниске, животињске лукавости, које налазимо у мајмуна."

Често се чује, да је говор карактерно својство, којим се човек разликује од друге животиње. Ко то вели, тај не зна да и животиње уму да говоре. Има кијамет доказа о томе, да се животиње међу собом о извесном предмету разговарају и споразумевају. Дикардсн је сакрио подалеко од једнога коваличка шољу пуну шећера у рупи, у зиду. Једна чела нађе на то скривено благо, облетала је око рупе и лунала је главом о зид, само да запамти место; кад је добро утубила какав је локал, одлети и ево је наскоро, где се враћа са читавим роjем својих пријатеља, те попадаше на шећер. Зар се те чеде нису договарале? Колико је силних примера, да се нарочито птице потанко разговарају, договарају и т. д. О језику и моћи саопћавања чела, прича нам Фрабиџер у својој књизи о челама и коваличку врло чудне и занимљиве ствари, које се темеље на савесном и поузданом посматрању. Ено, зар начин, којим дивокозе истиму своје страже, и како једна с другом оне кад наступи опасност, не доказује њихову моћ саопћавања? То тек нису научили из инстинкта, јер је њих било и пре довека. Много животиње што живе у задрузи, изберу себи вођу и слушају драговољно заповести му. Зар то може да буде, а да се не договарају. Зар за то, што човек не разуме немушти језик у животиња, мисли зар да је боље рећи да га и нема. Енглес Паркинс, који је путовао по Абисинији, посматрао је дуже времена, шта раде мајмуни и увидео је: „да они имају језик, кога они тако исто разуму, као и ми наш што разумемо. Мајмуни имају своје вође, које боље слушају него људи и имају свој редовни систем пљачкања; кад које мајмунско племе изиђе из стена у којима станује да н. пр. опљачка какву њиву, то војаводи цело племе а се, уз мужаке и жене, старе и младе. Предстраже а то су обично најматорији и најрутавији мајмуни, уводе брижљиво све клање и богазе, пењу се на степене, од куда се види по свој околици. Друге страже стоје на боку и састраг и за чудо су на опрезу. Час по довикују се, одговарају једна другој, да означе је ли све у реду или је зло. Крик им је тако оштар, тако разнолик, тако јасан, да га човек на послетку разуме, или бар мисли да га разуме. При најмањој узбуни стане цело племе и ослушкује, док се не заори друкчији клик, који их опомене, да се опет крену."

Један природњак приповеда, како је једнога пролећа био присутан чудноме сабору ласта. Један пар ласта поче да зида своје гњездо под стрехом. Једнога дана ето ти им читаве гомиле других ласта, и сад наста међу њима читав диспут. Поседаше лепо поврх крова, близо тог заточетог гњезда, па ударише у жагор и у дреку. По што је то вешање трајало по дуже и по што су неки од тих скупштинара више пута слетали под стреју, те разгледали гњездо, разиђе се скупштина. Одлука је било то, да су ласте напустиле даље зидање тога гњезда и да су прегле да назидају друго гњездо на згоднијем месту, испод те исте стреје.

(Наставиће се.)

СТУБОВИ ЗДРАВА И ДУГА ЖИВОТА.

II. Једи умерено.

Има нас многих који, и ако једемо сваки дан, никада не разбирамо, за што то бива. Још мање је нама стало, да испитујемо; шта једемо, та свако зна, да ваља јести, кад огладнимо, јер глад боли, па кад нам закрчи прево, ми једемо, што нам падне шака, једемо у свако доба; где што се за љубав нашем домаћину тако наједемо, да не можемо слободно дисати — а ко ће ту много бирати: здравом човеку не шкоди ништа!

Све је то лепо, али ми видимо на жалост, да нас сваки дан има мање, и ако се ми Срби јуначимо добрим здрављем. По природи требало би, да нас је сваки дан више, а што није, томе је за цело и наша храна један од главних узрока.

На за што једемо? Да утолимо глад. А шта је то глад? Многи мисле, да осећамо глад онда, кад је празан желудан. То није тако: има људи који годинама на дан не једу колико врабац, па ипак никада не осећају глади, а има их, којима је ваздан пун желудан, па ипак осећају глад.

Замислимо себи парну машину. У казан сипамо воду, загрејемо је, и претворимо у пару. Та пара иде у једну гвоздену дупљу и миче у њој неки чеп, горе и доле, а тај после покреће читаву машину. Што

је у тој машини пара, то је у нашем телу крв. Она је покретач целог тела. Дупља је срце; док се ово мичe, струји, крв великом брзином по целом телу, греје га, храни га и оживљава га. Живо тело се мичe — ради дневи ноћи: покрећући је, тако се троши и ту нема мира, јер ваља дисати ако хоћемо да живимо. Као што се пара у машини троши, покрећући је, тако се троши и наша крв мичући све удове нашег тела; оно што је потрошено у тим удовима, ваљада се заново, као оно кад се исуши маст у трупини од точка, што ваља да се изнова намаже. Крв струји по целом телу и заналља свуда, где год се што у радњи потроши, јер у крви има свега, што тело потребује. За то што у крви има свега, мора човек сваштa да једе, почем се из хране прави крв. Ето дакле за што једемо да добијемо крви, да можемо да се мичемо, да радимо — да живимо.

Храна је дакле све оно, из чега можемо да справимо крв, а јести ваља од оте хране онолико, колико је нама крви од потребе, да зановимо истрошене делове нашег тела.

Кад с овога гледишта погледимо на нашу храну и начин, како се хранимо, увидићемо, да ту још имамо да поправљамо много које шта. Једни веле, једи меса, па ћеш бити здрав, јер месо даје крви и снаге; други: месо је шкодљиво здрављу, јер изазивље свакојаке болештине, за то ваља јести само биља и варива. Међу тим видимо читаве народе, који се хране и овако и онако, па су здрави и чили, али ми видимо још и то, да су они најјачи телом и душом и да производе најбоље, који се хране мешовитом храном.

Али овде не ћемо да истражујемо, како то бива, него само да речемо коју о начину, како се ваља хранити.

Кад кажемо да се треба хранити умерено, то не мислимо на ону умереност, којом су се негда хранили свети отци у пустињи. Ми се не хранимо за то само да живимо, него да можемо радити — производити. То је производња по природи нашој телесна и душевна, и биће све то боља и снажнија, што је боља и удеснија наша храна. Отуд је дошла пословица, да човек важи оно, што једе.

Храна се по својој нарави дели у јаку, која даје много крви, и слабу која се не може махом претрунити у крв. У прву спада месо, јаје и сир, у другу варива и воће. Како се из хране прави крв, а ова опет промеће у рад, то се разуме, да човек, све што ради више, мора јести, и више и јаче хране. Из искуства већ зна свако, да нам се једе више, кад смо се дуже мицали у ваздуху или радили, а на против не једе нам се слатко, кад у зимње доба лешкамо у соби и не радимо ништа. На сад упитајмо се, да ли се наш народ храни према томе, како ради? Не! Дети, кад врши тешке послове, он једе сух лебац и воће, које има слабо хране, а зими кад престане радити, он се храни свакојаким смоком. Последица је тога, да дети ослаби и не може да производи онолико, колико би могао, да се храни добро, а зими се оболи од тешког јела и нерада. Дети кад му треба крви за рад, он троши од готовине и не заналља ништа, а зими кад му не треба много, он је справља. Да ли то чини онај, који мисли на праву задаћу храњења?

Али баш за то што је тако, што сваки треба да се храни према потрошњи своје крви, не може бити речи о једнакој храни. Сваки треба да бира тако рећи своју храну; онај који је слабуњав и који ради много, треба да једе и чешће и више; онај који је подебео а мало ради, да се храни ређе и да једе слабију биљну храну. У сваком човеку има један показач, кад је гладан а кад је сит; тај је показач поуздан и само где што у болести хоће да нас омане. Њега ваља да се држимо, па не ћемо лако бити неумерени у храни. Он ће нам казати, кад смо гладни и кад сити, кад треба да једемо, кад да престанемо. Истина, навика чини много, и ми можемо дотерати до тога, да онолико пута на дан осетимо глад, колико пута се обично обедује, и да према навици једемо много или мало. Али нас ће ваздa подсетити опште стање нашег тела а поглавито наш рад, кад смо добро нахрањени, кад нисмо. Опада ли тело а радња иде тромо напред, то је знак да се слабо хранимо; буји ли тело, а радња нам досађује, то је знак да се сувише хранимо. Права мера лежи у среди: кад смо душом ведри, а лако радимо и дурашни смо у раду, онда је знак да се добро, да се удесно хранимо.

Хранити се умерено не значи дакле гладовати, кад нам се једе, као што се то негда мислило, него јести онолико, колико је то нама потребно у сваком прилици. Према томе може бити умерен и онај, који много једе ако само много ради, много производи, а неумерен и онај, који живи што но вели „дијетно," кад не ради ништа, него лешка по вазда на леђој кожи.

Још ваља на крају да приметим, да се тело зими више троши него лети, и да за то можемо у зиму више хране поднети, него у лето, код једног истог рада.

Др. М. Ј.

ИЗ НАРОДОПИСА.

Чиме се који народ бави.

(Наставак.)

Да ли да их називомо ловачким народима? Али они не ловe плена, него обране ради и зато да дивље животиње истребе. Они живе од биљака, које се не сеју и које лако расту, понајвише од воћа. Они не једу животињско млеко нити месо, и не припитомљавају животиње, не истерују стадо на пашу, могли би их дакле назвати биљарима.

Сви су народи, који од биљака, корења и плодова живе, које не сеју, не саде нити негују, биљари и

разликују се по томе, шта који понајвише једе. Прњачка племена, која у средњој Африци међу папагајима, змијама, тигровима и мајмунима у најбујнијим и најплоднијим шумама налазимо, живе понајвише од воћа, за то би их могли назвати воћарима.

Овај начин живота, који опомиње на првобитно живљење првих људи у рају, задржава људе на првом ступњу образованости, ако га силом из рајске баште не натераш, те га не примораш да ради и да се у радњи извежба. Да је то тако, доказују најбоље црнци у средњој Африци, који су кроз више хиљада година заостали на најнижем ступњу развитка, живећи у друштву мајмуна, на које и телом својим највише наличе, имајући скоро таку исту главу, врло дуге руке и ноге без листова. Што су купољуке међу тицама, то су мајмуни међу сисавцима, а црнци воћари међу људима....

Да пређемо другим, ловачким народима, који су се у широким шумама под умерено-топлим подневљем најрадије настанили.

Инђијанци у страшним шумама северне Америке спадају у ову гомилу. Они живе понајвише од меса животиња, које не тимаре него их у лову добијају. Сваки ловац треба за се и за своју породицу велики предео за ловљење, ако хоће да живи од сама лова, а на једној просторној међи могу само неколико породица живети. Ловачки народи разделе се брзо по пределима за ловљење у више гомила, понајвише и у породице, а нужда им је узрок, што имају по једну жену и мало деце, докле пастирски народи, имајући обилно хране и употребљујући жене своје за радњу и многу децу рађају.

Границе појединих предела за ловљење не дају се добро утврдити, те и дивљач не може да се на једном месту задржи; за то је распра неизбежна и никада се скоро не таложи. Ловачки народи живе дакле међу собом у непрестаној кавги, крњеви један другом имање и таманећи се међусобно. Што је мање дивљачи, то је и распра жешћа а народаље све мање. Земљеделачки народи све их већма доседавају, те им се све већма земљиште сужава. Шума, дивљач и ловци повлаче се с краја у унутрашњост.

Ни један начин живота не оштри тако чуствила људска; око, ухо, нос, нити челичи тело, као начин живота ових ловачких народа. У бојевима са Инђијанцима у страшним шумама северне Америке, упознали су јевропејски насељеници ратоборност њихову, уверивши се, да је Инђијанац са својим простим оружјем много јачи од појединог насељеника, ма да овај има боље оружје. Инђијанац у свом лаком оделу тако надзри непогоду, као срна под својим покривалом; вид му је тако оштар као у сокола; он осети свога противника из далека као лисица, он се дошуња до плена тако лагано, као исето и кадар је од коњаника побећи, кад га виђају. Кад би нам хтео и могао приповедати о нарави и о начину живота животињског, као што чињаше Абделкадер о лавовима у пустињи, он би са стотину потањих цртица и нових боја попунио слику природну, коју су наши природњаци нацртали. Али му је изображење врло мало. Он само тело очеличи и чуствила изоштри, а то се после сврти му изгуби за људство. Њихова мрежа, виргам налик на тичије гнездо, њихово најбоље оружје, томахаг ни налик не могу се упоредити са нашим оруђима. Они непријатељу, када га победе, згуле кожу с главе и носе је као украс, као медаљу.

Сама је природа одредила ловачке народе у Америци да пропадну. Та ће иста судба постићи и све друге народе, који се истим послом баве. Они нису били на корист људству, а за ово ће ће ни бити штета никаква, кад они пропадну. О воћарима казасмо да личе мајмунима, а инђијански ловачки народи налик су на грабљивце, на орла и сокола, на лисицу и лава, и за чудо је, да инђијански ловачки народи главом, а особито јако савијеним носом орлу личе.

У истоме реду са ловачким народима стоје рибарски народи. Они су послом својим за обалу речну, језерску, и морску привезани и већ тога ради не могу намножити се тако као суховемци. Но ови приморци не заслужују само својим особитим начином живота, него и с тога, што су они унапредили развитак рода људског, да им исто толико пажње поклонимо, као и суховемцима.

Као што су воћари налик на мајмуне, ловачки народи на соколе, орлове и лисице, тако и рибари бавећи се са рибама и другим воденим животињама овима сличи постају. Они су на води тако исто окретни као рибе. Овде они заузму целу обалу језера, тамо се селе час уз а час низ реку. Тамо опет насељавајући се опашу острво или се даду за воденим животињама, те све даље иду у море, докле се осмеле, не отисну се од обале, уздајући се у срећу јуначку и пловећи од земље до земље по широком свету. Они нису само глатки као рибе, него и тврдокорни при отпору као стене и нападачи, као таласи у мору.

Море је промењиво и ћудљиво. Данас је тако мирно и глатко, да се детенце може на обали му забављати, а сутра се од средње пенушти и све разорава; данас даје тако много плена, да се мреже издеру, а сутра не можеш ни клете рибице уловити. Истина да је у мору силесија лова, али је тај горак са превртљивости морске. Од воде није опаснија воћару отровна змија, нити крвожедни тигар, ловцу није страшнији урлајући лав. Рибар, који од мора отима своју храну, мора разум свој изоштравати; да би живот сачувао, мора га сваки дан на коцку метати.

На мору налазимо дакле народа, који се не плаше буре, који су тако исто дурашни и отврдли као и ловачки народи. Ту налазимо људи, који не плету само мреже, него и јаке лађе граде и с њима се упуштају у страшну борбу са таласима, у борбу, у којој се глава губи, и какве нема на сухој земљи.

Само још једна радња имаде, која је слична морнаревој, која такође у борби са силама природним дух челични, а то је рудокопља, која човека начини тврдим као стена, коју песница његова одбија и дурашним као гвожђе, од којега прави оруђе.

Та одважност, то присуствије духа, које у борби са стихијама опази сваку опасност, па се уклони од ње, а ухвати сваку згодну прилику, и на корист је употребн: та вештина на мору иде с колена на колено, као год и друго трудно стечено наследство. Тек кад морнар прикупљену снагу осети, тада он започне борбу са силном водом, и је ли се једаред усудио, те се упустио на пучину морску, онда нема за њ границе на пространој површини ове страшне стихије.

(Свршиће се.)

БОЈАНЦИ.

(једино српско село у „краљској.“

Намеран сам да прозборим коју о селу Бојанцима. Ово мислим, да ће ми се тим пре допустити, што је ово једино српско село у читавој војводини „краљској“; а и зато, што о овом селу и о овој шаки Србадије, ријетко ко пише, особито наши јавни листови. Да. мало ко и зна за наше сиромашне Бојанце!

Није се баш ни имало бог зна што о Бојанцима до сад писати, јер је ово мало, незнатно, а доста убого српско село, на страни а окољено живљем краљскословенским, ако према ове до 300 душа чиста овејана Србина *живи. Не ће се ни сад бог зна каква новост из Бојанаца чути, али је ипак толико вриједна, да се у српству за њу знаде.*

Ко је прави Србин, једнога и најмања српска ствар занима. Требало би барем да је тако.

Село ово спада од постанка свога под краљску управу. јер је баш у опсегу Черномањске ц. кр. капетаније, дежи на малом брежуљку међу Черномљем и Виницом, а од Мариндола је два сахата далеко.

Кад и које се године баш ово село оће населило, не могу за сад исторично казати, почем нејма оће у општини, односно у црквици, такови писама, из којих би се могло што опширније о Бојанцима знати. Можда би се што нашло у гомирској манастирској библиотеци, почем је ово село и дан данас прљавор манастира Гомирја и почем је земљиште, на ком се данас намастир Гомирје — као и околна оближња мјеста парохијална (куд да како не само Мариндол са Бајанцима као данас спада, него и негдашњи српски хумберак, из ког је Ман. Гомирје бир добивао, спадаше) — назове, купљено од племића Франгепана полак још постојећи привилегија, чему ће лако бити до 300 година, ако није и више.

А и са свим је могуће и вјеровно, да ће тако бити.

И данашњи стари Срби, Бојанчани, приповиједају, да су се оће у почетку (пред 300 година) населила само три племена породична, а наиме Врлинић, Радојичић и Кордић, те из ова три племена подигло се је село, које данас 300 душа чиста овејана Србина броји.

Ако ми по жељи могуће буде, те још ће што исторично о овом српском селу најем, радо ћу и то забиљежити и знања ради српству саопштити; а сада ћу само нешто споменути о данашњем борављењу, о данашњем, жали боже, доста биједном материјалном, још биједнијем духовном стању народа овога, уједно нешто и о побољшању истога. Знаменито је код Срба̀ља у опште, да су они посве побожни и ће год у заједници живе, они себи цркву граде и подижу, да се у њој богу моле; тако је и ово из почетка мало сеоце одма пошље свог оће насељења, начинило себи најприје дрвену црквицу, која се све до године 1840. некако држала. Године пак 1840—1846. од прилике онда, кад је данашњи намастир Гомирје зидан (за архиманд. Илића) кажу, да је онда оније година његовим настојањем ваљда и оће онда постојавша дрвена црквица са зиданом замјењена. Исту, т. ј. ову данашњу црквицу, мора да су зидали невјешти људи, а дело надгледали још невјештији, те тако подигне се и сагради црква али тако, да се је год. 1858 већ срушити хтјела због тога, што су зидови по све танки и тако слаби били, да нису могли претешки цигљени свод — волту држати, него јако попуцаше и са падом волте грозише.

И да нисмо баш исте године зидове са жељезом свезали, било би тако догодило се.

Осим тога црква је друкчије јако сиромашна, да нема готово ни једне честите иконе, на просто састављеном иконостасу, одежда врло слаба и стара; трапеза врло оскудно, старим прљавим штофом покривена; путир и што к њему спада, стар, мален и св. мјеста скоро недостојан, а на звонику једно мало боље од пол центе тешко звонце, које се једва у село чује.

О школи ни спомена; ни ти је кад било, а Бог сам зна, оће ли је кад бити оће. — Село само не може школу и учитеља издржавати, а школе краљске, кад би и било пробитачно у њих дјецу слати, подалеко су; те тако нема у 300 душа ни једне, која би ма што и мало писати и читати умјела! —

Поред тога, што нам је црква по све слаба и потребна, што школе наше немамо, у таковом смо опет положају мјестном, да у селу нашем, ни близу истога, није кани воде чисте и добре немамо, него што јаке из куће држимо, ће по највише нашу стоку напајамо; а најближа вода, што је имати и на себи донашати морамо, јест по другу уру далеко од нас, у неком краљском селу, око чега наравски много времена потрошимо и због чега нам други послови изостају.

(Свршиће се).

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Из извештај Петра Узелца). **Трст** 7. авг. У житној радњи ипак се у неколико разведрило, промет је пожнвља и међусобно повереље поправиле се, што би у сваком смислу желити било. Цене у пшеници опет су у неколико нагеле, и уз прилике, што је ове седмице више терета из руских пристаха стигло и што робе изобилно на тргу има, а са стране требовања скром неки маленкости изостају, то се власници ипак за већу цену оружају, што ће им на свали начин особито за кризу и тешку руску робу, за руком поћи, јер нова руска роба, од које сам примере имали, старој ни у каквоћи ни тежини равна није; к томе ипа се, да ове године жетва у средњој Јевропи, пробитачна није, и да ће се све што је произведено потрошити.

Промет ове седмице не беше знатан, ипак продано је више партеје руске робе с повишеном ценом, и ни коцку плаћено је неколико хиљада керов. таганрошке 114 фунти тешке по 10 ф. на три месеца времена, а данас исту цену држе. Неке мале партије лагане наједене робе продато је с умереним ценом.

И кукуруз, уз прилике приличним доволима, у цени на више иде тако, да је на коцку седмице једна партија подунавске робе на уговор плаћајући разлику, у новембру месецу по 5 ф. за 116 фунти посао учињен за равноплаћајућу робу, исто су цене с неколико новчића нескочиле, и продато је подунавске робе 4 ф. 40 п. 45—50, албанске 4 ф. 70 — да је кукуруз у цени скочио, повод је што скоро свуда суша влада, и што је страх овладао, да ће усеви кукуруза угинути. Ми ипак мислимо, да ће садање цене мекше постати, јер из подунавски књажевина јављају, да је пролази дана више било и да ће се кукуруз опоравити.

У пристан стигла је руска лађа „свети Георће" из Таганрока с теретом пшенице, а данас, сутра чека се исто руска лађа „Крит" из Одесе с пшеницом. Јуче пристала је из Таганрока лађа „Славенија" с пшеницом, и ови дана чека се више терета.

ПОДЛИСТАК.

ОНА НЕМА КАДЕ?

X. је велика, жива, а кажу да је и српска варош. Има у њој лепих једноспатних и двоспатних кућа, широких живих улица. Свет врви по улицама, неки шета, неки ходи за својим послом. На прозору у оне жуте велике куће, биће да је баш на првом спрату, седи мали Ранко. Красно дете. Звера доле на улицу и на пијацу у преву и галаму. Попео се на „шамлу" да боље види, па гледи кроз „кокетирфенстер" на све четири стране света.

Много је пута гледао мали Ранко кроз тај прозор, на тај свет, у тој улици на тој пијаци. Очи су му чисто усахнуле, као да га већ не занима више то што види. По целом лицу му се види, да му је дуго време, чисто је клонуо, увенуо. На улици терају неколико сироте деце чигру. Неки човек, који је туде прошао, гурнуо је једнога од отих малих играча, а овај се наврнуо. Другови му се смеју и вели му: „да не вара цареву земљу." И мали Ранко се озго осмехну на прозору. Ала би се и он играо са оном децом по пражини по улици. Али то није слободно, то није лепо. Кад он сиђе доле на улицу, оно су му обукли сомотске плундре, па његова дадиља или мамица води га за ручицу.

Ранку је дуго време, играо бих се, занимао бих се. Сиђе са „шамле" на погледи по соби. Ала је лепа, ала је чиста мамичина соба, а мамица је дозволила да и он седи у тој соби. Али мамица се извалила на канабе, па чита неку интересантну приповетку у своме „Базару." Жури се, рада је да прочита ту лепу приповетку до краја. Ранко полети мајци својој, почне да је милује по руди што ју је спустила са канабета.

„Мамице, слатка мамице, шта ћу да радим, дуго ми је време", поче Ранко као кроз плач.

Госпођа Ленка диже расејано очи са новина, погледа у свога Ранка, не љути се, не срди се, али јој ипак није мило, што ју је узнемирио у читању.

— Гледај кроз прозор свога моја! — рече мамица и поче опет да чита.

— Али ја не волим више да гледим, дуго ми је време — рече Ранко.

Мати диже очи са новина и ено, где јој се купе боре на лепоме, глатконе челу. Она воли, она љуби, она обожава свога слатког, јединог, шећерног Ранка. А ко не би волио то мило, лепо дете. Косица му је смеђана кудрава али мека као свила. Очице му сијају као благе звездице а обрашчићи су му бледи на мало румени. То је мајсино јединче, мајкин прсенај и материна маза. Али и госпођа мамица је још млада, и она се још радо забавља и с оним стварима, што су ван њеног огњишта. Рада је да живи док је још тако млада. Али зар је то грех читати дечу, романтичну приповетку у „Базару"?

Но за час нестаде боре на лепоме челу младе мајке. Она омилова свога Ранка по косици па рече: Ранко, сине мој, буди добар, иди лепо на прозор, па гледај на пијацу, мати нема каде да се с тобом игра. —

Ранко пође љутито по мајчиној соби, загледа по њојзи силесију лепих ствари, које тако добро знаде, а не сме да их се дотакне. Застане мало пред лепим кавезом, у коме се лепшта материна канаринда, ослушкује како тица пева, па се опет попе на „шамлу." И улица и пијаца је као што је и пре била, опет то ми и мало друкчије.

Ранко стоји час на једној час на другој нози, добује по стаклу али тихо, мати чита даље, јер је више нико не буни.

Али сад као да ће да настане нека промена. Ранко ослушкује. Са саборне цркве звоне потмуло. На пијаци се показа неки мртвачки спровод. У црно обучени људи носе дећ мртвачки сандук. У црно обучени људи ходе за сандуком и у пратњи. Сандук је испреплетен цвећем, а покривен свилом.

Тихо полако вијуга се спровод улицом. У жвакини жагор на улици као да уђе на мах нека света тишина. „Сврати боже" ори се по ваздуху, пратиоци ходе полако не журе се, та и онако ће мртвац доста рано стићи својој вечној кући.

Ранко се узверио, не скида очију са спровода. Очи му се светле, као да му није више дуго време. Али му се у оку прикрада потајна суза. Та и он то већ зна̂де, да у том сандуку лежи мртвац, да је хладан као лед, да је блед као крпа, да је скрстио руке под свиленим покровом, да га носе на гробље, да ће да га спусте у раку. Ранку је све то причала његова дадиља, кад су се једном шетали, па у шетњи срели погреб.

Све му то сада живо излази пред очи, чисто га хвата језа, подилазе га мрави, око му је љубопитно, гледа мирно и паметно али сетно, невесело. У души му се буде чудне мисли; питао би за стотину ствари, али ко би му могао одговорити на та питања? Тавно и нејасно излази му пред очи слика смрти, чини му се као да је види, како лебди међу пратиоцима тога мртваца.

Спровод је савио у оближњу улицу. Ранко се сиђе са „замле“, приђе матери, и ухвати је за руку. — "„Мати, морам ли и ја умрети?“

Мати му пречу то чудно питање, она само осети како је опет узнемири синак, она му не погледа у сузне очиће, она не опази како немирна дечија душица пита брижно мајку своју, да је она умрла, утешна.

— Да богме Ранко — рече мати нестрпљиво и не пазећи шта рече, „да како рано моја, а за што питаш? — Рече и погледа на сахат. Време је да Ранко вечера, изиђе из поље да му зовне дадиљу.

Ранко пође да иде у своју собицу, да вечера да легне, да му мати има једном мира.

Али Ранко не ће да иде. Узагунио се братац, на ноће да остане код матере. Он осећа да није право, што га мати тера на поље, он држи да није заслужно, да га тако мрко погледа. Али његова дадиља, његова „баба“ не зна за нађу. Ранко се ухватио копрца и бацака, она га је већ узела на руке и носи га на поље. Ко би га сада видио, рекао би да је доиста невољало и упорно дериште.

У соби је опет све тихо и мирно, само канарица пева своју сналаћу песму, шеталица на сахату шушти једноставно, на улици изумре жагор. Госпођа Ленка намести се на канабету још комотније, да мирно чита.

Али за дивно чудо, нешто јој се не чита — немирна је, зловољна је, баш као да јој није најбоље.

Шта рече оно Ранко, кад га је послала да вечера? Она га је тек у полак разумела, али сад јој се опет причувају речи: Мати, морам ли и ја умрети?

Умрети! Мати је још тако млада, мужу је разумно, пусто јој је на вољу, да живи без бриге. У својој безбрижи није јој никад ни пало на ум, шта значи та реч: умрети!

— Боже мој, тој деци тек штогод звекне у памет. Како чудно питају, а ко би знао одговорити на та детињаста питања. Човек се мора подетити с њима. Та зар га ја не љубим? Зар му не купим све што му око види, само да га обрадујем. Не жалим ни да му држим дадиљу. Шијем везем му хаљинице, кошуљице. Та зар је које дете лепше обучено од мога Ранка? Само да ме не окупи тим питањима, да није тако радознао, па да ме не мучи тим тужбама, да му је дуго време. То не могу да трпим, одмах сам љута и прека. — Тако преминула млада мајка и покушава, да стресе зу вољу, што јој је крадом спопанула.

Она нема каде, да се забавља са душом, што се буди у њезином јединчету, она нема каде да је заложи умном храном, она не види, да је у детињем духу депрпиуо крили млади сокол.

(Свршиће се.)

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— Говори се, да ће грчка краљица доћи у Беч да походи изложбу, али том приликом не ће бити никаквих званичних пријема и свечаних ручкова, јер путује као непознати „инкогнито.“

— Каменична општина у Срему закључила је прекуче, да набави за Каменицу и Лединце општинског лечника. Биће, симе би вадале да и друге општине увиде потребу и важност тога

— Сироте женскиње. Пре кратког времена било је има бољија женских ђака за лекарију но великим школама; сада пак пре тако велике школе одбијају женскиње и не ће да их приме за ђаке.

* У српској православној епар. горње-карловачкој има 253,000 душа, кућа 22,000, брачних парова 46,000, удовица 10,000, ванчаних 2258, рођених 9537, умрлих 8534. У четири протопрезитерата има више умрлих него рођених, али у друга четири (где нису долине, баре и ритови) има много више рођених, те је тако у целој епархији за хиљаду више рођених него умрлих. (Гледај Летопис 1873).

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Изашао је:

ЛЕТОПИС
МАТИЦЕ СРПСКЕ
1873.

Уредник Јован Бошковић

Књига 115.

Вел. 8-ина, л. 2, стр. 280. — Цена 1 фор. а. вр.

Садржај: I. Извештај о стању српских народних школа у архидијецези 1872, од дра Ђ. Натошевића. — II. О старославянску или старославном књигама, с погледом на важност њихову за српску повесницу, од И. Руварца, — III. Наша новија лирика, први чланак, од Ст. В. Поповића. — IV. Хемија, њезин развитак и значај, од дра Милана Јовановића. — V. О геолошким одношајима Фрушке горе, први чланак, од проф. Алекс. В. Поповића. — VI. Схиматизам српске православне епархије горњо-карловачке за 1871, од дра Т. Недељковића. — VII. Критика. О раду Милоша С. Милојевића у Гласнику, од И. Руварца. — Павловићев превод „Таштотовог Агриколе“, од дра Ј. Туромана. — VIII. Јубилеји западних Словена 1873, од А. Сантића. Никода Копернк. Јосиф Јунгман. — IX. Изводи из записника Матице српске 1870, 71 и 72.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплате и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 повчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 33. У НОВОМ САДУ. У НЕДЕЉУ 19. АВГУСТА 1873. ГОДИНА III.

ШЕЗДЕСЕТ ХИЉАДА МРТВИХ!

Од како је злокобна зараза — колера — и ове године заокупила један народ у нашој домовини, оболело је од те заразе до 150,000 душа, а главом је платило 60,000. Доиста ужасан број! Да нам је земља била уплетена у крвави рат, па једва да би толико пало на бојноме пољу. Ово је удар, кога ће земље Стеванове круне годинама осећати. У тој општој невољи страдао је и наш народ по Срему, Славонији, Бачкој, Банату и бившој војној крајини.

И у нас имаде стотинама кућа, које су изумрле, затрле се. Где се пре ширила по кући вредна чељад, ту је сада мртва, гробна тишина. Много је огњиште обрасло травом и коровом. Многи кука за оцем и мајком, многа нариче за верним другом, вољеном и љубом. Многи проклињу час, који их је сачувао од смрти, те су остали живи и самохрани, да се муче на беломе свету.

Благо оном, који је још толико снажан, да може својом снагом да одоли у борби за живот и опстанак.

Ми немамо података да измеримо, у коликој је мери подесила и наш народ та голема несрећа, али нема сумње, да смо и ми страдали као и други. Буд су се падале хрђаве и оскудне године; буд је ударила сушна у најпреће потребе живота, туд је овом несрећном заразом остала многа кућа наша без ранитеља и бранитеља.

Зацело да нема села, где год је зараза беснела, а да није остало немоћних удовица и сирочади. Где је сачувана мушка глава, тамо и Боже помози, биће зар кога, који ће се мучити да одржи кућу. Али шта ће узао час тамо, где је останула кућа на слабој жени, или где је све старије изумрло, па по пустој кући пишти сама нејака сирочад.

Без брзе помоћи та ће нејач пропасти.

Свуда се по земљи диже гласови, да ваља тражити помоћи у овој великој несрећи.

Ако за икога то за нас важи: Помози се сам, на ће ти и Бог помоћи! Док дође ред и на нас, да нам ко помаже, дотле може да нас не буде већ хиљадама на овом белом свету. За то не часимо часа, но помажимо се сами!

Ми управљамо ове речи наше поглавито на **одборе наших црвено-школских општина**. Вама је поглавита **хришћанска и српска дужност**, да се нађу сирочадма, јадним и невољним у својој општини на помоћи. У средини тих одбора седе прави људи наши, има ту људи умних и душевних, који имају срца за свој народ.

Буд нас тару наше мане, те нас је из дана у дан све мање на броју, туд ако пустимо да се затре и пропадне и оно, што се родило на свет и што би могло да живи, онда ће на скоро наше куле и торњеви појежети Срба, али нас не ће бити више, једва тек за лек.

Не ћемо да разлажемо опширно, шта ваља чинити, једна је реч довољна, ако речемо нашим Одборима: будите делом и словом невољнима и сиротима у помоћи!

А сад у име божије на ноге! Не часимо ни часа, јер отежући и премишљајући ствар, можемо доцкан доћи хиљадама наших јадника — а кад их већ један не стане са света, не може нам ваљање.

У име хришћанске љубави и милости, у име свете дужности према ближњима својима, према крви од наше крви, помажимо ко чим може, тако нам свима Бог помогао, у данима ове тешке невоље!

С. В. П.

О ШКОЛАМА.

III.

Шта је задатак реалкама и гимназијама?

Међу оном децом, која су свршила народну школу, која су се научила знању, што је сваком човеку најнужније, имаде и таке, која нису тим знањем задовољна, која хоће још даље да у школу иду, да још више шта науче. Родитељи треба дете своје добро да испитају, да се увере, за што има више воље, да ли за науку или за друго какво занимање, за економију (земљеделство,) занат или трговину. Има ли дете више воље за науку, онда треба да га дају у гимназију, има ли више наклоности другим занимањима, које горе нарекосмо, онда га ваља дати у реалку. У

гимназији се дете приправљ за више науке. Оно ту учи све оне струке, које мора младић знати, ако хоће да буде кадар пређи на највишу од свију школа, на свеучилиште. Гимназија дакле приправљ младиће за свеучилиште. А како оне научне струке, које се на гимназији предају, имају и опште вредности, дају младићима општег знања, т. ј. знање, које је у опште, које је сваком нужно, тогимназије осим што приправљају младиће за свеучилиште, шире и опште знање и изображење међу народ, јер ако који младић и не оде на свеучилиште, него ступи у живот, ако се еда другој којој струци, он зато ипак знање своје може употребити, оно му је добро дошло, јер, као што рекосмо, има опште вредности... Реалке уче ону децу, која хоће да се изображе за економе, занатлије и трговце. Оне дају деци она знања, која су им нужна ако хоће у економске, занатлијске и трговачке школе да ступе. Оне дакле приправљају децу за те школе. Но оне приправљају још за једну вишу школу, а то је за технику. Техника зове се она школа, у којој се изучавају иницинири, архитекти, (тако се зову они, који праве планове, како да се куће, цркве и друге зграде зидају), механици (то су они, који праве машине) и учители за реалке. Но што је оно знање, које младић у реалци научи, и иначе у животу нужно, то реалке не приправљају само за друге школе, него дају и знања, које је и у животу нужно.

Да видимо сада, које се науке у гимназији а које у реалци предају.

Имаде три предмета, три ствари, око којих се врше сва знање, сва наука људска. Та три предмета су: верозакон, човек и природа. Верозакон учи човека, како да се понаша према људима. Он га учи, да воли људе онако, како их је волео велики, бесмртни учитељ људски: Христос. Грешан човек тешко ће икада достићи божанственога учитеља свога, али за то не треба да малакше, него треба да се што више усавршава, да буде што бољи, како би се што већма приближио Христу... Други предмет научавања људског је — човек.

Човек се цени по делима. Све оно што је човек досад почињо, што је створио, треба сазнати, проучити. А то се може из историје и из науке о језику, јер овај је један од најдивнијих дарова људских... Али нужно је упознати и природу, њене створове и све оне законе, којима њој владају. Само познавајући природу може човек њену снагу за своју корист употребити, може њоме господарити...

Науке, које се око поменута три предмета: око верозакона, човека и природе врзу, јесу дакле: Веронаук, историја, наука о језику и природне науке. Све науке предају се и на гимназији и на реалци. Разлика је у томе, што се у гимназији више обзира узима на језике а у реалци више на природне науке. Међу језицима имаде старих језика, који се сада не говоре, који су се говорили пре другог времена. Таки су језици, грчки и латински. Ови језици су тако савршени, да досад није било од њих савршенијих. Учећи дете те језике, научи оно облике и законе њихове, па онда зиде боље и свој матерни језик, јер га упоређује с њима, па види, шта је боље шта ли горе, него ли у тих најсавршенијх језика. Осим тога Грци и Латини, а особито први имају богату књижевност. Они су радили на многим научним струкама, они су многој науци темељ ударили, тако да је њихова књижевност извор, из којега је потекла доцнија наука у Европи, и из којег се и данас непрестано пије. То су разлози, то је узрок, који наводе они, што грчки и латински језик у гимназији заводе. Осим грчког и латинског језика, предају се у гимназији и природне науке у ширем смислу, а ту се разуме: математика, физика и природне науке у ужем смислу, праве природне науке, а то су: наука о минералима, о биљкама и о животињама. Али на све оно се не узима толико обзира, колико на старе језике: грчки и латински... У реалкама је противно. Ту се опет природне науке више уче. Но што се ученици реалке приправљају за струке, које им у животу требају, но што је и сам живот и сам човек створ природни, то реалац треба да природу и њене законе што боље проучи, јер ако то не учини, на сваком кораку ће у животу запињати. За то се у реалкама више, опширније уче математика и физика, химија, зоологија, ботаника и минералогија. Од језика уче се у реалци новији језици: француски и енглески. Ови језици се истина предају и у гдекојој гимназији, али не толико, не тако опширно као у реалкама, у којима су они обично обвезни предмети, т. ј. морају сви деца учити.

Но није довољно само да гимназије грчким и латинским језиком и књижевношћу а реалке природним наукама приправљају децу, прве за свеучилиште а друге за технику и за друге стручне школе, није довољно, да оне само дају деци знања, које је нужно ако хоће да поменуте школе похађају, није довољно да деца стеку само општег знања и изображења, него је нужно, да се у њима облагороди срце, да буду правци не само у знању, него и у честитости и поштењу људском, да у њима буде развијено и узвишено чуство родољубља. Верозакон учи људе да буду све бољи, да се све више приближују ономе, који је темељ ударио науци хришћанској, општа историја их учи, да се угледају на оне људе, на оне карактере, које цело људство као своје узоре поштује, а народна историја упознавајући их са по избор делијама и прваима народа, који су га у напред водили, подстиче у њима свето осећање родољубља, осећање љубави према народу и отаџбини својој. За то се и веронаук и општа и народна историја једнаком мером предаје и у гимназијама и у реалкама. Дете ће у толико више волети слатке звуке

своја матерњег језика, у колико више буде сазнало за све лепоте и драж његове. С тога се и на гимназијама и на реалкама и матерни језик предаје, и њему се пристојна пажња поклања.

Задатак је дакле гимназија, да приправе ученике за свеучилишта, и реалака за технику и друге стручне школе, а заједнички задатак им је, да дају ученицима општег изображења, да начине од њих честитије људе, и да подстакну њихмачуство родољубља.

СТУБОВИ ЗДРАВА И ДУГА ЖИВОТА.

3. Пиј воду!

Све што је у природи стално, тврдо, било је негда течно. На бистра јајета постаје у топлоти стално коспиље тело. Као што се из речне воде таложе прудови, из којих се временом стврдне пешчаник камен, тако се из животињске крви таложе стално честице, и праве разноврсну грађу телесну. У крви дакле мора бити воде, да би стално честице, које храном улазе у тело, могле доспети свуда по телу и таложат и се по разним удовима. Та вода што је у крви, улази у тело кад пијемо; кад уђе, неди се кроз кожице од прибора и прелази непромењена у крв. Ту дошав, посредује најпре да се крв лакше мине кроз судове, а за тим се неди кроз све прибране, испира и односи собом све оне стално честице, које су се укварисле и постале неспособне за одржање живота. Вода излази кроз кожу, кроз мокроводе, кроз црево на пољу и извлачи собом све што је нечисто у телу, а ми непрестано пијемо чисту воду, да накнадимо тај губитак. Како буде тим цеђењем и испаравањем мало воде у крви, одмах ће нас подсетити жеђ, да нам ваља накнадити тај мањак и ми пијемо. Немамо ли воде да се напијемо, кроткоток отежа и тело почне брзо малаксавати. Најтежа, најужаснија је смрт од жеђи!

Вода је у неколико и храна, јер се могу њене стално честице да употребе као градиво за тело. За то човек о води може дуго да живи, а да не једе ништа, као што то видамо у болести. Баш тиме добија вода тај свој голем значај за наш живот, и с тога је нама у свима органским тварима, које употребљавамо за храну, а где је нема много, ми додајемо воду кад готовимо храну.

Како је човеку већа потреба да пије него да једе, то му ваља обратити већу пажњу на воду, коју пије. Ја велим на воду, јер вода је само природно пиће човечије, и ако пијемо осим ње и друга пића, то бива за то, што садрже много воде. Чиста вода не сме имати ни боје ни мириса, ни укуса: ако има једно од отога трога, значи да је смешана с којечиме, а та смеса често бива шкодљива здрављу. Кад заудара вода, смешана је с трулежом из земље или из дрвета од бунара; ако је обојена, има у њојзи биљних и животињских трулих честица; ако има каква укуса, то је смешана с којекаквим минералним честицама, као салитра, со и др. На послетку ако је само мутна, то има у њојзи ситна песка, и овај још најмање шкоди здрављу, јер се не растварa. Креча има свагда у води, али, ако га има много, вода је тешка, а ми је можемо познати по томе, што оставља у суду, где се држи, беле мласде. Најбоља је вода за пиће изворна, а за њоме долази одмах речна вода. Бунарска вода може бити добра, ако нема у њојзи много креча и трулежа, а не ће их бити, ако је бунар у песковитом земљишту. И најгора вода може се поправити, кад је процедимо кроз песак, а кад заудара, ваља је пећити и кроз дрвено угљевље.

Воду ваља да пијемо у свако доба, кад осетимо жеђ, али, кад једемо и устајемо најбоље нам прија и највише користи. Мање је корисна кад је пијемо после обеде, јер хоће, особито кад је тешка, да успори варење. Нагло је не треба никад пити, јер може, ако је одвеђ хладна, да нанесе заиладу и болест. Кад нам се много вода није, знак је да у крви има нечистоте, као што то бива у грозници, и тада баш ваља добро да пазимо, какву воду пијемо, па ако нема чисте код куће, ваља да је набавимо из околине, где је добра, или, ако то није могуће, да процедимо своју кућевну воду. Болесним људма, који жеђне, чиста вода је лек, јер она брзо и поуздано испира нечистоту из крви. Бесмислица је дакле забрањивати воду у болестима, на ма какве оне биле.

Лековита је вода нарочито онима, који болују од застарели болести, и таквима треба чиста вода да је преча од хране. Здравима је чиста вода најбоље средство, да се одрже здрави и да продуже живот. За то су образовани народи у свако доба жртвовали и труд и трошак, да спроводе чисту планинску воду, где је нема; за то се и данас за ту цел много раде и троше. И данас има по Србији и по Срему много трагова од водовода, које су градили Римљани и Турци. Стид нам је признати, да ови последњи у томе надмашују многе образоване западне народе.

Колико је чиста вода добротвор човечијем животу и здрављу, толико је нечиста њихов душманин, јер многе болести што видамо по нашим крајевима, поничу из нечисте воде. У таквим пределима није чудо, што се људи лађају вина и ракије. Што се тиче првога то не може бити шкодљиво већ и за то, што у њему има девет делова чисте воде, а само један део којечега другога, па ипак не пролази народ добро с вином за то, што навика приморава човека да пије свеше и више, а из тога долази пијанство и пропаст. А тек ракија! Та ће за неколико година исцедити тело, као да су га гује пиле, јер ракија може бити само лек у извесним приликама, али никад и никако пиће за човека.

Према овоме, што сам овде укратко рекао, требало би сваки да се постара, да има чисте воде за

пиће. Планинци је и тако имају, али планина не даје доста летине, а на равници је вода готова болест.

Знамо из искуства, да је вода у бунарима све то чистија и лакша, што је дубљи бунар, и што се више црпи из њега. За то би најбоље било копати дубоке бунаре у сред села, из кога би сваки радије вадио воду, за то што је боља и хладнија. У Банату има таких села (Падина, Петрово село и др.) и из вода сеоских бунара врло је хладна и прилично лака а свакад чиста, јер се много црпи. Уверен сад, кад би испитали стање здравља у таким селима, да би се показало боље него у Бачкој, где нема таких бунара.

Општинска старатељства дужна су да се брину за благостање свога народа. Тога благостања не може бити, где је народ болешљив, а болест у прву руку долази од нечисте воде, за то што је вода прва и главни састојак наше крви, и што крв не може бити чиста, кад је вода нечиста, а нечиста крв то је болест.

Кад можемо да помогнемо себи и сачовеку своме, а лежи нам у власти, а не иште ни велика труда ни голема трошка, за што не би учинили? — И ако је наш народ у неким крајевима одан пијанству, те с тога сиротује, губи се и пропада: ко је томе крив?

Пиј воду, па ћеш бити здрав и живи ћеш дуго, али — пиј чисту воду!

Др. М. Ј.

ИЗ НАРОДОПИСА.

Чиме се који народ бави.

(Свршетак.)

Долазимо многобројној гомили пастирских народа. Ови су већ разноличнији, јер су и животиње, које они тимаре, различне, а и земља, што способности становника развија, особита је. Морамо дакле прво посматрати, какве су оне животиње, које човеку користи приносе.

Животиње, што пастирским народима користи приносе, све спадају међу сисавце, који су понајвише на човека налик и с њиме најбоље живе. Најпознатије су таке животиње: камила и северни јелен; коњ и магарац, говече и овца, коза и свиња.

Камила има у себи од свију најкориснијих животиња по нешто: она даје млека као крава, длаке и вуне као овца, носи терет као коњ, у топлим, сувим пределима за јахање и терет боља је од коња, а за путовања кроз пустињу способна је као ни која друга животиња. Она је тако блага, услужна, дурашна и верна човеку, да је он одма њој пажњу поклонио. Она не живи нигда у дивљем стању и као да је само за човека створена. Када би људи изумрли, зацело би и камиле на гробу последњег човека угинуле. Све друге, као: коњ, говече, и само исето, опет би подивљале. Пустиња је страшна и непроходна за људе, који око ње живе, али камила помаже човеку, те може кроз њу проћи, на оазама се настанити, и на окрајцима јој боравити. Са својим широким ногама корача она по песку, не пропадајући као човек или коњ. Вода, коју у желудац узме, траје скоро недељу дана, а као овца сноси она стрпљиво жегу сунчану, хладовину ноћну, корачајући обазриво, као да штеди снагу своју, непрегледну пустињу од оазе до оазе. (Оаза је оно место усред пешчане пустиње, на коме има траве, дрва, извор и т. д., те људи могу ту живети). Карван (друштво, што путује кроз пустињу) узме собом неколико камила, на које натовари јела и пића. Ако настане крајња оскудица, а путници закољу камиле, ове путујуће бунаре, избављајући живот последњим остатком воде, које умирућа животиња своме господару остави.

Камилан употреби скоро све што камила има: млеко пије и прави од њега јела; од дугих грубљих длака прави ужице; од тање вуне, коју сваког пролећа ишчешља, и од које толико добија, као од три до четир овце, прави финије ствари; он употребљује и месо, кожу, кости, шта више и ђубре, јер њиме ложи ватру.

Но камила није могла одомаћити се у свим земљама, те да свима служи, јер она може живети само у топлим пределима. Она је Арапима од велике користи, пренесавшних преко пустиња до обала атланског океана када нас они у Шпанију прећоше, изостаде камила, и као да Арапи не могу живети без ње, јер морадоше устукнути и пропасти у борби са Европљанима, који коње, овце и говеда тимаре. Камиласи, синови пустиње, мухамеданци, нису позвани, да владају светом.

Поред камиле вредна је спомена и лама, ма да је ова мања и ни налик није толико од користи.

Противан камили је северни јелен, који на далеком северу људима велику корист приноси.

Обе животиње, камила и северни јелен, живе у пределима, који су један од другог раздалеко, међу којима је широки умерени појас земаљски, у ком имаде читав ред других користних животиња. Оне се састану само у животињској башти које велике вароши, али ни једној ни другој није ту повољно живети, јер камили је у зиму сувише зима, а северном јелену је опет у лето сувише топло. Кад би их пустили, камила би побегла југу, тражећи своју браћу, а јелен би се врнуо северу, тежећи за својом маховином.

Али северни јелен је у том сличан камили, што и он своме госи све даје, што год има. Женка му даје млека, мужак и женка му вуку сонице тако брзо, како газда хоће, који од зиме бежи, а то самрти остави му кожу, која је топла, те од ње прави хаљине. Јелен нема вуне за жице и ужице, а од жила праве се дебеле жице, којима Лапонац шије од коже хаљине, шубаре, чакшире и чизме. Месо његово даје јаку храну, која му је нужна, да се угреје и оснажи.

Постојбина северног јелена много је мања него ли камилина, и по што је Лапонац са том својом животињом везан за оскудну природу, то он не може своје природне дарове да потпуно развије. Лапонац је мала збијена телесна састава, као год и северни јелен, и биљке, које, по што је лето кратко, једва озелене, а од плодова нема разговора. Он није могао да се развије, и да постане подузетан јунак, него је остао у својој уској постојбини, не шириши се даље, ван граница. Али као земљеделац ипак је бољи од других северњака, који живе само од рибе и других животиња.

Међу постојбинама северног јелена и камиле шири се велики појас других корисних животиња: говеда, коња, магараца, оваца, коза и свиња. Ови се разликују од северног јелена и од камиле тиме, што могу живети на разним местима. Они тиме промене и нараве своју, делећи се у родове и врсте. Али по што оне задржавају своје главне особине и своју хасновитост и ову су што више увећати кадре, то их људи све више употребљују, вредност им расти и оне су праве културне животиње, т. ј. човек их за своју потребу може по вољи усавршити, облагородити. Ми ћемо овде да те особине потање обележимо, јер из тога ћемо се уверити не само о томе, колико се која од тих животиња даје употребити, него ћемо сазнати и правац, којим је ишло изображење оних, што их тимаре.

Како се разликују један од другог чикоп, који са бичем и замком за чопором коња јури, и овчар, који ћулом пасту заповеда, да збије овце у гомилу! Живећи с ватреним коњима постаје човек сам ватрен, окретан, смео, а дружећи се с благим овцама, постаје благ, тих пастир. Међу њима у среди су: говедарски, козарски и свињарски народи.

Коњу је постојбина стена пуста. Стадо оваца може се заградом ограничити, да пасе на уском простору, козу можеш привезати узицом за џбун, па ће ти сте обрстити, чопор говеда можеш напасти међу усевима; чопор коња пак треба пашњак, који је неколико миља велик, па да по њему по својој вољи тумара. Копита му је начињена за суху, мекану равну земљу. Умерени појас земаљски, по свој прилици висине азијатске, првобитна му је постојбина, а највећма воли топло поднебље Арапске, где је највише усавршио се. Али како је он брзоног, то прелази те границе, и поред разумне него, даје се преобразити и у разним крајевима земаљским одомаћити.

Тако је сада коњ у свима деловима света раширио се и научио се, да трпи жегу и зиму, а копита му је отврдла, те може ићи по камену, песку, снегу и леду.

Прави коњушарски народи су: Калмуци, Монголи, Патагонци, Анке. Они употребљују од коња млеко и месо, гриву за ткање, кожу за обућу, шта више и кости. Но ипак је коњ за човека с тога најкорисније, што вуче и терет носи. Тиме је коњ много припомогао, те су се раденост и саобраћај унапредили, а и он је сам усавршио се. Дивљи коњи, који по Татарској и на пампама (пољанама) јужне Америке хиљадама тумарају, мадени су, кудрави, дебеле главе, бесни, тако, да наш коњ, који је припитомљен, обучен, који се да по вољи управљати, али је при томе ипак смео живахан, племенит, као нека друга животиња изгледа. Човек дакле може себи у заслугу уписати, што је ова животиња усавршена. Коњ је тако рећи на ново од човека створен, и показао му се благодаран као ни једна животиња.

Неки коњанички народи тако рећи срасту са коњем. Што се приповеда о Хунима, да су они на својим чилим кудравим коњима седели, јели, пили, саветовали се и спавали, као да су прирасли уза њ, то је све још и сад код коњушарских и коњаничких народа, који се сматају по пустама Азије и Америке. Стари народи мислили су, да има коња са људским телом и главом. Таког коња звали су они кентаур. А народи у Америци мислили су, када су Европљани дошли, па су их на коњима угледали, да су коњаници за коња прирасли и јако су се зачудили, када видоше, где јашући са својих коња посилазише.

Коњ је најснажнији, најпредњији и највернији служитељ људски; он му помаже орати, сејати, жњети и млатити, он му вуче кола, лађе, окреће му сувачу, вуче му воду из бунара, руде из земље, лови с њиме животиње, иде с њиме у бој, помажући му у најватренијим биткама. Услугама својим помогао је коњ човеку, те је учинио хиљаду проналазака, који су раденост, покућство, трговину и обртност преиначили и највећанственија дела извазвали.

Народи су се из Азије у Европу на коњима доселили, мухамеданство је са хришћанством а ово опет с њима борећи се коње употребљавало, а у ништеко, у јуначко доба је коњ много допринео, те су витезови и јунаци по свету се прочули.

Магарац је рђавији коњ; он не би поред коња у обичај ушао, да није дурашан у послу, да није сигурна хода особито у брдима, да није с мало хране и неге задовољан.

Међу коњем и магарцем стоји мазга.

Говече не може заменити брзога коња у вучењу, а магарца у терету, само при лаганом, снажном послу, на прилику за плугом, изједначује им се радња, али за то говече ипак има, што је у њега боље него у неког животиње.

Крава је друга дојкиња човечија. Млеко јој је укусније него ли у коња, магарца, камиле, козе и овце, и има га изобила, при доброј нези, кроз целу годину. Када одбијеш дете од сисе, то му крава даје годинама храну и та је тако добра, да човек може само од ње живети. У Европи живи велики део људи од млека и од плодова.

Али и за силнију храну тешког раденика, за меснату храну најзгодније је говече. Говече нарасти за 4—5 година, и има тада 1—2 хиљаде фуната. Месо му је укусно. Од масти му осветљује се кућа, од коже прави се обућа, а длака, рогови и кости употребљују се за разне ствари.

После говечета најкорисинја је овца. Она је слаба, те не може вући нити терет носити, али вуна њена, која је лепа и бујна, доноси власнику доста новца. Месо млеко и сир, дају богату храну пастирским народима, што овцу тимаре.

Коза даје више млека и плоднија је од овце и тиме, као и својом фином длаком и кожом пристаје она уз овцу, као корисна животиња.

Свиња долази на последку. Она нема скоро друго ништа, до ли меса и масти, она дакле не даје више ништа осим хране, јер и кожа јој се више једе него ли што се за друго што употребљује; али је тако плодоносна и тако брзо и бујно расти, да као кућевна животиња може за народ довољна бити.

По животињи, коју који народ тимари, деле се народи на: камиларе, јеленаше, коњушаре, говедаре, овчаре, козаре и свињаре. Владајући се по својој животињи, остају они са камилом у топлој а са северним јеленом у хладној земљи, иду они са коњима у широке пусте, бирају са овцама сухе брежуљке, пужају се с козама у џбуноре и диснате шуме, или спуштају се са свињама у долине, на барените реке, поводећи се тако за животињама, да би само од њих што више користи имали.

Сви пастирски народи су скитинце; јер кад им стане понајсу траву, онда они иду даље. Пастирски а пре свију коњушарски, говедарски и свињарски народи рашчрали су се по земљи и полако су је пунили житељством, докле су ђибљари и ловачки народи на једном месту остали. Само рибарски народи су на води пастирске престигли и они, који су међу њима најсмелији, у свим дедовима света су их предварили. Воћарје задржана хладовина дрвета, довиу је граница крај од шуме, а пастиру пашњак, само морнар, у којега се рибар преобразио, нема границе....

По Штаму. (С.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

Душа у животиње.

(Свршетак)

Ево још једнога чудноga догађаја, који нам причају људи, који су га добро посматрали. У селу Ведендорфу, округу гарделешком у Немачкој, ухвате једну роду у флагрантном „брачоломству", на ту брку скупе се много рода и родаца и по што су се дуго и озбиљно саветовали, то муж исте блудинце потегне први а остала господа судије за њим, те угрувају кљуновима несретницу на месту и избаце јој дечицу из гнезда. — Енглески ловци приповедају, да дивље патке имају своје праве парламенате, па у њима дебатују и гласају. Обичан ловац не разуме много од тог начијег језика, нарадс само, како узвикују, када хоће да опомену или утишају, а имају као и друга животиња особене изразе за бол и милину, глад и страх, љубав и љубомору. Искусни ловац зна де, када патке дивље о опасности, о љубави, и срџби. Свака врста патака има своје особито наречије. Пре него што ће јутром узлетети, врло се живо препиру и то по 10 до 20 минута, па тек онда узлете. — Причају, да је једна болесна гуска лежала на јајима, на кад јој је већ здраво позлило, дике се и приће другој гусци, поче јој нешто гакати, а она оде на њено гнездо да леже. Болесница се спљури мимо њу и после једног сахата скапа од болести.

Кад сам већ у речи о гускама, онда да наведем шта ми је наш честити архимандрит Лаврентије Гершић причао о гускама, које је у једном доколном часу сматрао на манастирском потоку. Стоје — вели тај умни посматрач природе — два чопора гусака на потоку. У једанпут ће истрчати гусак из једног чопора и полетиће да узао час мало протаза леђа једној виђластој гусци из туђег чопора. Кад то опази гусак тог чопора, полети своме такмацу у коштац, те удри по њему кљуном, да му је перје лежало на све стране. Кад га се добро намецкао, остави га свог скуњеног и пође да се врати јасно гачући своме чопору. Из тога гакања чинило ми се као да разабирам како победносни гусак вели својим гускама: „Јесте ли видиле, како сам га намајсторио!" А гуске као да му радосно одговарају: „Бог да прости, тако му и ваља! Баш си јуиак! Живио! Живио!" А и онај кукавац што је извукао фуру, враћа се такође натраг у свој чопор, али из његовог жалосног гакања мислим као да вели: „Нека, нека, вратићу ја то теби!" А чопор његових гусака, као да му вели подругљиво: „Шта си тражио, то си и нашао. Тако ти и треба! Био седити с миром!" Лисица знаде својим гласом да више на сваку руку. Нас друкчије лаје када се радује, а друкчије када се љути. Пчеле, мрави и бубе наражавају своје мишљење, пипајући и притискујући својим пипцима, ајући и пуцкајући крилма.

Неки ће допустити да имају и животиње свој језик — говор, али ће тврдити да се тај језик не да изобразити и усавршити. Да и не спомињемо како је тешко говорити о томе, да ли се немушти језик, кога ми људи не разумемо, може усавршавати или не; ипак има велики број факта и посматрања, са којих се не смемо посумњати, да се и гласовни говор и говор знацима у наших животиња даје у неку руку усавршавати. Тако се н. пр. битно разликује гласовни језик дивље и припитомљене животиње једне исте врсте. Али узимимо како бива у том погледу са језиком прнаца, или у опће са језиком

оних дивљих народа, за које нам причају путници, да више говоре немим знацима, него ли гласом речи. Дивљаци, које нам је мало час Хопе описао, имају у свом целом говору неколико промуклих, крештећих звукова. Рајхенбах тврди, да су „бушмани" својим језиком тако оскудни у речима, да им је сав говор у томе, да шапну језиком, да изусте неколико сурових, храпавих грлених гласова, за које ми и немамо слова, а у осталом се помажу знацима и миговима.

Ми знамо да се умне моћи у животиња дају исто тако развити и изобразити, као и у човека. Каквих чудноватих вештина не виђамо у дресираних животиња? Каква је разлика између дресираног пса и обичног пса? Не ваља мислити, да је дресура чисто механичка, не, она је васпитање животиње, којим животиња долази до тога, да појми шта се иште од ње. Што је то васпитање животиње врло споро и мучно, то није с тога, што би животиња тешко појимала наставу, него с тога, што је врло мучно непосредно споразумевати се са животињом. Ту се морају употребљавати она иста средства, која се употребљују при настави глуве и неме деце. Али и без те дресуре постаје домаћа животиња, само с тога, што је непрестано око човека, умно образовања и савршења од своје своје у пустињи.

Неки веле, да је људском уму већ по себи урођено, да се само на своје побуде изображава и усавршује, а животиња би, да је човек не усавршује, увек остала онака каква је. И то тврђење не стоји. Узмите само ум у најнижих раса људства, у њега није те побуде за усавршивањем; у тих народа нема властите историје образованости, а зна се да је, ако узмемо човечанство у целини, исто требало хиљадама година, док се у њему пробудила та побуда, да напредује и да се развија.

Из свега овога изводимо: да има неки поступни прелаз од животиње до човека и по умним и по телесним особинама. Битне, апсолутне разлике нема, него је та разлика по својој природи само односна. Разнолике моћи и творива у живој природи укрштају се својим радом и упливом, те производе разнолике производе, а ти производи нису оштро одељени један од другога, него међу њима има непрекидне свезе. За то и човек не треба да се гордо поноси, да је он створ изнад осталога света, него ваља да упознаје оне тврде и нерасцидне свезе, које га везују за осталу природу. Он је постао као што је постало све остало што живи, гмиже, расти и цвета, а згинуће као и све остало што згине.

(По Бихнеру.) —Х—

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

= Н. Сад. 18. авг. Њекше је нека овде и у околини лепа киша, која Ће усевима, што још нису побрани као на прилику кукурузи добро доћи. И виноградима Ће ова киша пријати. Грожђе је већ почело овде онде од велике припеке, што је последњих дана била ванути, али Ће сада осветлити се и поправити, те Ће убрзати и зрети.

Житна радња. Са пештанске пијаце јављају, да су довози врло слаби, не памтимо, да се икад толико слабо довозило нарочито шеница. Цене су с тога чврсте. Добра роба скочила је са 5—10 нов. Промет 80.000 цен. по 7. 7½ нов. 7. 10. н. Раж је нала са 15—20 нов. промет једна 10.000 мета. цена фр. 5. 40. нов. Јечма нема на пијаци. Кукуруз је ради трајне суше скочио са 30—40 нов. промет 40.000 цен. Цена 4 ф. 60 н. по поштени.

Радња са свињама. У Штајнбруку је радња врло жива, јако се купује за извоз, ма да је кукуруз јако скочио, немачке вола радња. Цене угарске и српске од 250—350 фунти 31 — 31½ нов. 350—450 фунти 30½—31 н. тешке врсте 29—30 н. остале 31 нов. У оборима има до 40.000 ком. свиња.

Разни производи. Маст скиче, цена 30—32½ фор. сбуретом. Сланина 29—30 димљена 32—34 фор. Лој 27—28 ф. Шљиве босанске 15. ф. у бурету 15½ „ ¾ ф. српске 14½ „ ¾ фор.

Пекмез славонски 12½ фор.

ПОДЛИСТАК.

ОНА НЕМА КАЋЕ?

(Наставак)

Колико добрих, нежних мајака, које верно гаје децу своју, брину се дан и ноћ за тело им, а за душу детињу да се збрину и састарју, за то и не хају, немају каће. У детету се буди дух, севне у стотинама чудних питања, нешто га гони изнутра да се изказе, да се смири, а мајка му — први учитељ, коме дете верује све и сва, не ће да га чује, нема каће да му одговара на његова силна питања.

Мати је оставила новине на сто, наслонила је брижну главу на руку, пути и премишља....

Како је чудан мали Ранко! Како је немиран, како ме мучи. Пакање му је умукло, настала је тишина, како је нема, како је тужна та тишина!

„Зар и ја морам умрети, мати?"

Где му само то паде на памет!

Мати Ранкова није као и све друге матере помишљала, како живо, како неодољиво утичу на дечију душу, што се тек буди и тежи самосвести, та чуда, те загонетке из спољнога живота. Оне живље утичу на дечију душу него на нас, који смо на њих навикли па смо отупили, огуглали. У матери се на мах пробудила нека жива потреба, нека тавна чежња, она је хтела нешто да поправи, па ју је соње понукло за својим дететом. Уста и стаде пред огледало, да загледи своје разбарушене витице, али на мах ју паде на памет, да је већ време да се обуче. Муж Ће ју скоро доћи да је води на „беседу са играном."

За мало што није са књиге и Ранка заборавила, да Ће вечерас на „беседу," на још с играном!

А како је она радо играла!

А зар је то грех, што је она још у тим годинама била тако вољна и весела? Та она је била млада, у пролећу свог живота, жудела је за наслађама и забавама.

Док је девовала будна је сањала, како ће царски да почини као млада госпа, а живот јој је био мирна, тиха река.

Та и муж јој воли да види, како је она чила и весела, како јој се сви диве, кад је погледе окићену и урешену.

Морала се журити да се буче за „беседу." Није имала каде да потражи свога Ранка, доиста није имала каде за своје јединче! Једва што је имала каде да викне својој куварици, да јој мало помогне при облачењу.

Ранка је дадиља одвела у ону малу тесну собицу из авлије — што се зваше „његова соба." Чудан је свет! Најлепше и најадравије одаје застире биљимовима и диванима као чисте собе за туђе људе, за госте; а сам се мучи и станује у најтешњој и најмрачнијој одаји, где не може нико да станује, ту скрхља своју децу, та за децу је и ту добро! Ранко није хтео да попије за вечеру своје млеко. Дадиља је имала муке с њиме док га је подак намамила, подак натерала на то, био је неучтив, упоран и самовољан — слика и прилика материних маза, којима свако попушта да буде на њихову, на место да их скрха и сломије, те да буде онако као што ваља.

Ала је дивно изгледала млада госпа у белој свиленој хаљини.

Косу је накитила свежим ружама, а усне јој се смеше милокрвно, задовољна је, јер јој и огледало каже да је лепа, да је дражесна. Таман је била готова, кад јој је муж дошао по њу. Укипио је очи у њу, па се све топи од милине, како му је жена дивна. Кола чекају на улици и она му се маша руци да полазе.

На мах застаде, недро чело натушти танан облачак.

„Шта ти је злато моје" — упита је муж.

— Ништа, ништа — нешто сам се сетила — рече госпа осмешкујући се. — Та знаш да је Ранко чудан светац, тек му штогод звекне у памет. — Хајде да му рекнемо лаку ноћ!

— Ранко спава — рече дадиља кад родитељи уђоше у собу. По соби стоје разбачене играчке, на столу је пола празна здела млека. Ранкова вечера. Дадиља је саиовно жмирала у накинђурену госпу, када она пређе постељи свога јединчета.

Родитељи се нагоше над својим љубимцем. Како је љубак и мио и кад спава. Мати му спусти за часак киту цвећа на постељу и загледа се у детиње обрашчиће. Како су се зажарили, жисто пламте и горе.

— А што је тако рано леg'о, отојг' немадох каде да му речем лаку ноћ. —

— Био је уморан, милостива, па је нешто здовољан, чудно ми кашље, не допада ми се тај кашаљ, заспао је на столици. — Мати се наже над Ранком и пољуби га у врело чело, па у румена уста а коса јој се осу по белим јастуцима.

— Хајде жено залоцињемо — рече јој муж и додаде јој цвеће лепезу.

Још за часак, па је опет све било мирно и тихо у маленој детињој избици, по зраку се лелујао тежак и загушљив мирис од материног цвећа и парфема. На постељу се скрунило неколико листића, а Ранко је спавао, па се час по немирно прашкао, кашљао је и бунцао је у сну.

Стара дада сунула је у жижак капцу воде, да је једва светломрцао, пружила се на банак близу пећке, па је туде дремала, пре него што ће се свући и лећи.

Ранко је спавао, мајка га је пољубила, дајући га је оставила, а отишла је да се иде на играници. Светила су светлела, цвеће је мирисало и венуло је у загушном зраку, све су се очи зажариле од игре и уживања, ноћ је пролазила као тренутак. (Српске св.)

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— Јуче је отпутовао и секретар краљевскога комесара Хубера горе. Чујемо да ће скоро изићи у званичним новинама извештај комесаров, потврда устројства и других израда саборских, да ће професори бити повраћени на своја места итд.

— Скупштина словенских педагога у Бечу отворена је свечане у уторник 14 (25) овог месеца. Велике је учествовање и одушевљење скупштинаро, којих је дошло до 200, са свих словенских страна.

— Хрватски сабор отворио је председник Мажуранић 13(25) августа. у своје беседити нада се: да ће основа погодбе бити примљена и да ће се прегледати пророчтви за 1873 и 74.

У Смиљанцу (у Србији) је основана Српска подузетска банка.

— Српски министар финанција Пашта Јовановић, дао је оставку и стављен је у пенсију. Његга заступа министар правде М. Лазаревић.

— Књез Милан примљен је лепо у Бечу.

— Бечке новине јављају, да је немачки цар Вилем, дајући ручак на дан рођења аустро-угарскога цара и краља, између осталих гостију у дворанину Гастајну, поздао на част и преузвишенога владику српског Арсенија Стојковића.

— У Новом Саду 16 августа састали су се учитељи среза (протопопијата) новосадског и устаповиште се као српски учитељски збор, изабравши себи за председника А. Михаиловића упр. учитеља, а за перовођу Косту Шајкачког учитеља футошког. Договарали су се како да се извеку најновије школске наредбе. Исход њихова саветовања поднеће на употребу школском одбору епархије бачке.

КЊИЖЕВНОСТ.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ УРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све српнар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15 нов. а на више са уобичајеним рабатом, у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новоме Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шаљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 34. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 26. АВГУСТА 1873. ГОДИНА III.

КОМАСОВАЊЕ *) ЗЕМАЉА.

Комасоване земаља — јесте једно позамашно питање за народ наш по многим крајевима где живи, нарочито у Банату. Као што је питање о иберландским земљама у диштрикту „камен претицања, спотицања“ — тако је исто и ово комасоване велика запета, за коју занимље тамо наш свет од толико година. —

Ми смо ради дакле коју о томе проговорити.

Има добрих разлога тому, који нејде да се земља комасује; али има још и бољих разлога, који тамо за тим иду.

Кад не узмемо на ум на ведепоседнике земаља, земље су у наших газда, земљерадника, обично подељене на четворо: према тројноме тёжењу, на три места су њиве оранице, а на четвртоме остављају ливаде. А гледамо-ли колко је у кога земље, то ћемо прво наћи на ѳртаљџије, па мање на полутинаше и тек напослетку на сесијунаше. Сесија се узима обично у тријест и два јанца; и подељена је по ономе, што напред рекосмо, све по осам јанаца на сваком месту, ѳртаљ дакле земље по два јанца на четири места; а ѳртаљџија је, кажемо, најкиме.

Који нису за то да се земље комасују, они се томе одупиру овим разлозима. Земље у једном хатару нису све једнаке ни по богу, а ни по обрађивању, те овако распарчетано сваком је дошао по који комад добре, други средње па онда лоше и најлоше; једно с другим изравна се на послетку на ратар наш може нпак да се таворн, а могућнији, богме, и да се прилично помогне. Буде-ли се земља комасовала, онда ће господа, као господа, побирати за себе најбоље земље па тек што из њих остане, пашће у део маљим газдама и сиромасима. Још већма се одупиру тиме, што се боје од непогода времена, нарочито крупе (града) изливања вода, и других тим подобних неподоба стихијских. Наиђе-ли облак, веле, потућиће усеве једном, двојици, десеторици, све до трунка, остали ће прећи без штете; је-ли који крај подводан, или украј реке — за поле кишовитих година они пострадају, чије су земље онуда, а други не, и т. д.

Са свим другачијим разлозима побијају ове, који за тим иду да се земље комасују. Газдовати може човек — кажу ови — само онда, кад му је све при руци и и на мети. Рачунати ваља — додају ко том— и с временом; ко у времену заштеди, тај много заштеди.

По томе, кад је у којег газде, било и најмање, сва земља у целини, у једноме комаду — онда само може у свему напредовати.

И по нашим мислима, колико смо и сами о томе своје мисли пребирали, налазимо, да ови други имају право. Гледаћемо дакле то да и ми по могућству поткрепимо и побоље образложимо. Узећемо те мисли наше редом једну за другом.

Док је наш народ у ови крајеви био у бољем стању, или, штобо реч: у јачем газдашгву, а што је узто главно: не измешан са толико иноверице и туђинштине — да богме, да није много до тога стојало: јесу-л земље у целоме или на више распарчетаче. А при томе ваља добро на ум узети, да је наш народ живио у заједницама, у задругама, као што је још до некле у дојакошњој граници.

Што је која кућа и својта имала земље, то је било заједничко; сва фамилија беше на једноме хлебу, те и на заједноме раду. Како је нас ратарство било у нас главна струка привреде, мало која кућа у Срба да није имала бар по једну сесију земље, а није велика ретког била у многе српске куће и по три, четири сесије земље; ко није имао ни педи земље, држали су га ни пода-што.

Прилике се са свим измениле за ово двест, трнест година. Наш народ, као која година, све већма се дели — и данас ћеш наћи тма божја кућа, управо кућица, и толико сиромашних ратара, којима су очеви, ал зацело дедови газде били; који се родише у газдачким, имућним кућама. Ретко је данас наћи и два брата да заједно живе на једноме огњишту, на једноме хлебу и раду; чим се ожене, таки се и поделе, мало за тим, а они се позадужују, на непродају сваки свој део земље — за земљом брзо оде и кућица.

*) Реч ова: комасовање, узета је из латинског језика и значи: збијање, привучење у гомилу. Комасоване земље зову у нас одајна (у Банату), салашника (у Бачкој).

Тад би народ наш умео и мимо земљорадње што да привреди — онда, да богме, сила би мање школа ту деобу нашем свету; напротив, село би свако српс ком варош добијала деобом по једну нумеру више, народ би тиме јачао. Али ће доста времена проћи, док се наш свет толико унапреди, да уђуме привређивати и газдовати, као што се данас привређује и газдује у средњих народа, који земљу раде.

Но ми се надамо, да ће и у нас до тога доћи, само дај Боже среће и у народу слоге, да најпре до школа дођемо, које ће томе пута да прокрче. А међу тим ваља да се народ наш другим приликама послужи рад свога опстанка и користи.

К унапређењу томе за сад дакле много ће помоћи поменуто комасовање земаља. Ко мање ко више земље има, сад распарчетано, имање је после на једноме месту, те ће моћи свој, било и најмањи домазлук прикупити и подићи.

Де да ово изближе погледамо.

Наш народ данас земљу ради понајвише с коњи; рогате марве све је мање и мање у наших ратара — ретка је данас кућа, која истерује на оранье по три, по четири плуга волова: деобом се куће растуриле. Нова газда у новој се кућици осамио: спао је на своје две руке и на жене своје сапаћенице. Не зна куд ће пре, да-л на угар, ил на оранье за жито, ил на кукурузе: кад потомће до године приспе детина — опет незна где му је глава, куд ће пре доспети. Жена пак (да још ако је окупе ситна дечица) ил ће кућу држати, ил ће с мужем на радњу. Што се мора радити, то ни по јада, без тога већ не може бити, ал је много горе: што данас и сутра мора на један крај хатара, прекосутра и након сутра чак на трећи и четврти. Јурећи марву сад овамо сад тамо на радњу, убије је тиме готово толико исто, колико је рга и убија радом, а слабом храном.

Потребе су данас у ратара, далеко веће, нег што су прећашњих времена биле — ако, можда, и не друге, ал порција и остале дације зацело су веће. Негди што су некад биле. Ваљало би дакле, окром што земљу оре и засеје, да запати и које марвинче: два, четири воћића, по коју кравицу, и бар по двадесет тридесет овчица, и тако даље. Где ће то данас моћи, кад мало у ком селу да има утрина за пашу; од ливада једна да је и трага. Дошао спахија, где је спахијско, на подорао готово под крајни шор кућа; а на спахије као да се угледала и многа браћа општинари, те исто тако учинила.

А кад је сва земља у газде у једноме комаду, па поле удеси (као што је већим делом по Бачкој) своју одају, свој салаш — он ће имати и њиве за усев, и комад земље марви за пашу; начиниће тамо, на свом томе добру и мало кућице и других стаја за марву. Запатиће стада и стоке сваке врсте, и без по муке по дији, те се тако помагати и лепо кућу кућити.

Али, веле, боље земље побирање господа за себе, а изгане останити сиромаши. За вредношћу и разумношћу газду данас готово и нема слабе земље; данас, кад се може свака земља нађубрити, нахранити, да род роди обилато.

Но разговор о томе иде са сим на други лист.

Штедња у времену јесте за поменуте разлоге понајвећи, који ниште да се земље комасују. Узимимо н. пр. колико времена ратар изгангуби и колико марву своју убије, док увезе храну своју с те три четир њиве, са толико страна на гумно: док овај са своје распарчетане земље увози, дотле други на комасованој земљи, на своме салашу, и снесе жртине у стогове и камаре, и готово пола овршке — или и све овршке — изнесе, ако ради справом што млати.

А да у нашег ратара сила значи, моћи што пре умесити хлебац од новине, ил с новом храном прва нахи на нијању — то мислимо знаће многи, да му и не кажемо.

Оволико имадосмо за први мах рећи о томе питању, које се јако тиче нашега народа у ови крајеви.

Али — и овом приликом кад већ ето крају приђосмо, пада нам на памет: коме ми ово пишемо? Они којима ми на првоме месту намењујемо, ни нети их читати не уме! . . .

Но ништа зато; омладини је и у томе дужност, где год може, и кадгод дође, да призове брата ратара, па да му прочита и протумачи, те осим другога да му бар воље отвори, како ће и сам о томе без предрасуде размишљати и у своју корист пресудити.

—\\—

ИЗУМЕТЦИ НОВИЈЕГ ДОБА.

Да проговоримо коју о томе, како је оно, што су људи у новије доба изумели, утицало на образованост и живот људи, наиме што се тиче промета и трговине.

Ко се год разумева у историји, које год настао те проучавао поједине народе, тај знаде, да пут којим је ходио развитак људске просвете, иде од истока на запад. На истоку је колевка човечанства, а из Азије расело се свет на према западу на све стране. Док је у грдним царевинама, у Кини и Јапану, цвала и наука и уметност у велико, дотле је још по Европи владао мрак глупости и дивљаштва.

Током времена оте се образованост из своје колевке и пође по свету.

Земље и градови, који су некад били у цвету, опустеше и пропадоше. Кина се окорепила у тромости, а Европа преузе да буде носилац напретка и образованости.

Али струја образованости не заста, за њу не беше уставе. Она се рази и с ону страну дебелога мора. Америка је Европи, али Европа дође на скоро напреднија него мати и ко зна, да ли не ћемо дожи-

вити, да Аустралија, која је за сад најмлађа, неће оставити након себе све остале чести света. Природа нигде не застаје на једном месту, све се у њој непрестано мења и развија, што за часак застане, то већ пропада, јер не напредује. Где се једном сирине, тамо другоме сване, што ми велимо да је умрло, то је дало клицу живота другоме створу; тако то бива код биља, у животиње и у човека.

Где су сада оне земље и градови, о којима нам причају стари повесничари? Државе Кираца, Персијанаца, Мисираца, Римљана одоше у рушевине, а на место њих поникоше нове државе. Кад се човек озбиљније промисли, рекао би чисто, е природа руши и обара, само да може нешто ново да ствара, али кад дубље испита увериће се, да све то иде по строгим законима нужности и да природа тежи, да ствара оно, што је савршено.

А шта је са оним, што су људи својим умом изумели? Природа и ако је уништила читаве народе, она није могла сасвим да уништи оно, што су они својим умом заумили: изналасци тих народа нису се изгубили но остало људство. Њихови изуметци су пренесени са рода на род као главница, која ће доносити велику камату.

Које нужда и невоља, које пак слепи случај, принудили су човека још када је био неразвијен, да напреже своје умље, да муљне главом, да макне руком, те да подмири своје потребе, а затим да удеси себи угодан и пријатан живот.

По томе се даје разазнати, где је почела људска образованост, где трговина, радиност и уметност и како се развијала до данас. У зачетку образованости човек је као парче мрамора, који је претрпан земљом, кречом и кореньем, тек кад га се лати рука уметности, бива од њ диван лик.

Природа је била од најкада свакоме, као отворена књига, али није сваки народ разумевао шта пише у тој књизи. Ево и данас, док се неки муче да одгонену шта значе оне куке и вериге на мисирским пирамидама, дотле други и не обрћући главе на њих. Ево ми Европљани упрегли смо и ватру и воду у своју службу, описали смо електричном струјом земље и мора, а Индијанац још и сад вреба каменитом секиром дивљач у шуми. Аустралски црнац мало је умљем својим утекао од шакала у својим шумама, а у нас је људи, који су својом памећу и науком задивили цео свет. —

Ова умна величина извире из непрестаних испитивања и изналазака, који се слажу као оно камен на камен, подижу огромну зграду људског знања. Из малих ствари постају велике, мали узроци често су повод великим догађајима. Са парчета ћилибара сазнасмо за електрику (муњевину), са сапунског мехура постаде оптика (наука о светлости), са јабуке што се откиде са дрвета, изумеше закон гравитације (тежине) и т. д.

Наша деца уче у историји имена краљева, уче бојеве што их бише, добише или изгубише, уче кад се то збивало и у чију је славу гинуо свет немилице а овамо слабо се пита, ко је изнашао плуг, ко новац, ко писање.

Најстарији изумевач је Тубалкаин, који је изнашао гвожђе. Гвожђе новац и писање јесу три најглавније ствари, којима се Азија и Европа разликоваху од Африке и Америке. Дивљаци мишљаху дуго времена, да је ватра нека звер, што једе дрва.

Пре него што ћемо говорити о изуметцима новијег доба, ваља нам рећи коју и о оном, што су људи знали у старо доба.

Жалост је што су имена многих људи, који су нешто изумели, са свим заборављена. При многом изналаску догађало се случајно, да људи нису изнашли оно што су тражили, него са свим нешто друго. Ево ћемо да споменемо неке случајеве. Феничани су товарили салитру, кували су себи ужину на пешчаној обали, па као што нису имали камена, они подметну под своје лонце комаће салитре и тако имадоше стакло. Архимед је правио горећива стакла а тим стаклом кад га метнуше после 3500 година у дурбине, изнађоше Галилеји и Њути чудеса по небу и по земљи, изнађоше у семену живе животињице, у плеснју читаве шуме, а по небу милијоне нових светова. Пурпурова шкољка, коју је загризао чобански пас, те њоме обојио своју њушку, даде повода те изнађоше тирски пурпур. Неки мудрац тражаше, како би сам да начини злато, па изнађе порцулан и фосфор. Наравно да изналазак у своме почетку није оно, што је у своме савршенству. Једна мудра кинеска царица посматраше науке, па изнађе ткање. Испрва мерише време по сенци. Кинези та мериште по зеници у мачке, затим воденим, пешчаним и сунчаним сахатовима, сада има сахатова са чивијама, што избијају и што их носимо уза се. Грци научише да пишу од фенички трговаца, што трговаше стаклом и пурпуром а написаше дела, којима се ми још и данас дивимо. Колико је од просте даске или издубљеног чама до грдних морских галија и бродова! Колико је од пучке пударске колибе до мраморне палате! Колико је од рачуна по прстима и по рабоју до генијалних рачуна Лајбница и Њутна — од карабе до свирке у операма! Колико је растојање од гара, којим је заљубљено момче рисало сенку драге своје на дувару, па до кичице Рафајелове или Кореџијеве? Колико је од лончарске здеље до ваздарских кинова!

Али све оно што је изумео стари век, споро је потицало на људску образованост, без да је одсудно утицао на светске догађаје, све је то мало на прама ономе, што је изумео нови век те обрнуо цео свет тако рећи тумбе. Сахатови и артија, компас и барут штампа и парна снага, поште и телеграфија, фотографија и оптичка стакла и т. д. утицаше на свет

као велике политичке револуције. Ова четир човека: Шварц, Гутенберг, Колумб и Џемс Уат подигоше грдну провалију између старога и новога века.

(Наставиће се.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

О слободној вољи.

„Човек је слободан, као птица у кавезу: може се кретати у неким извесним границама."

Човек је и по телу и по духу природан производ. По томе не само оно што је човек, него и оно што човек ради, хоће, осећа и мисли оснива се на исто таким природним потребама, као цели строј света. Ко је само површно и без знања посматрао биће човеково могао је до тога назора доћи, као да је све оно што читави народи и поједини људи раде поникло из потпуно слободне и свесне воље. Али ако бацимо дубља погледа на ствар видићемо, да међу природом и појединим бићем имаде тако дубоке и унутарње везе, да о вољи и слободној одлуци свуда само у врло ограниченој мери може говора бити; научићемо и познаћемо извесне законе у свима оним појавама, које досад сматрасмо као производе случаја, слободне воље. „Човечија слобода, с којом се сваки дичи" — вели Спиноза — постоји једино у томе, да је човек свестан свога хотења, али не познаје узроке, који га на то наведоше."

Овај назор данас није више просто теоретичан, него се темељи на чињеницама, а на томе смо највећма благодарни једној новој и занимљивој науци, статистици, која нам нарећа сигурна правила у читавом низу појава, о којима се дојако тврдо мислило да су поникле случајно или вољно. Само кад посматрамо највеће појединости и ситнице онда немогућемо тако лако познати истину ову, али на против у великој целини видимо таква реда у свему, што до неког извесног степена сасма круто савлађује човештво и човека. И заиста без да претеривамо можемо рећи, да се је сада већина лекара и практичних психолога*) препирући се о слободи човекове воље сложила с онима, који признају, да човекова радња и дела зависе од извесних природних нужда свуда у последњем реду и то тако, да у сваком поједином случају слободан избор имаде најмања, или нема баш никаква делокруга.

Није нам ни у крај памети да с чињеним исцрпљиво докажемо ову велеважну истину, јер ту би нам морао помагати исцрпни обим човековог знања. Међутим је овај доказ тако тесно и нужно скопчан с целим огледом света који истиче из неког практично-филозофског посматрања природе, да га овде никако немогућемо обићи. Ми ћемо дакле покушати да у неколико разумљивих истинитих навода означимо бареи наслове тачке за могућност овога доказа.

Рад и учин сваког појединог човека зависи од карактера, обичаја и начина мишљења онога народа, коме он припада. Али тај исти народ је до неког степена нуждан производ спољне природе, у којој живи и у којој је поникао.

Неки енглески научењак Гелтн прича ово: Разлика у моралном карактеру и физичком строју разних племена јужно-афричких стоји у свези с обликом земљом и вегетацијом (биљинством) својих разних земаља. На голим висовима где нема ничега до ниског и густог жбуња живе ксенеци али живаду „бушмани"; на широким брдовитим пољанама живују дамари, народ независних пастира, где је поглавица породице врховни господар у своме уском кругу, а у богатим пределима севера пак живи најобразованија и најнапредија раса Овампи. По неком другом научењаку разноликост земље тумачи нам лако историју, живот и обичаје разних индијанских племена у Америци, који на тој земљи живе. Пре неки 230 годнна прича исти научењак, доселише се прве насеобине у Нову Енглеску а то беху прави Енглези у сваком обзиру. За то кратко време променуле се те насеобине битно, јер се из њи народио чист американски тип, а биће поглавито уплнвом климе. Американац је више мршав него дебео, он је дуга врата, немиран је, увек чисто грозничаво раздражен. У американске жене су жљезде слабо развијене, отуда им њихан стас; коса им је густа, дуга и сува а биће да је то можда отуда, што је ваздух одвећ сув. Неки опажише да су Американци много раздраженији тада, када ветар са североисточка дува. На тако можда је услед тих климатичких односаја постало све, што се у америчкој држави тако величанствено и нагло развило, чему се ми Американцима доста надивити и назавидити неможемо. На као што се Енглези преселише у други тип у Америци, исто тако би и у Аустралији. Људи су дугајлије, мршави и чврсти мишића, жене су врло лепе, али депота им за мало траје. У свој суштини једнога Енглеза видиш мутно маглено небо, тежак зрак и строго местно ограничење домовине његове; на Талијанца пак кези нам се у брк оно сваіда плаво небо, оно жарко сунце талијанског му легла; фантастични свет пун прича и занимљивих мисли човека са истока у свеан је са препуном и богатом чудноватом природом около њега. На високом северу расту ширљави жбунови, крхлава дрвећа, а жива мелено људско племе за које се просвета мало или баш ни мало не лепи. На исто тако и на дубоком југу не може човеков род да се развије нешто више. Само онде, где клима, земља и спољни односаји земне површине чине неку једноврсну меру, држе неку средњу равнотежу, само онде може човек достићи онај ступањ душевне културе, који га уздиже тако силовито над својим сабићем. Али и у такој култу-

*) Психологија то је наука о души човековој, а психолог је онај који се баве њом.

ри човек остаје свагда продукт оних односаја што утичу на њ, и историја нам пружа врло много примера у томе. На прилику они некадањи славни Римљани! Ти исти, који у добу републике своје показаше толико републиканских врлина, толико примерна поштења, ти исти сматраху у добу царства римског за велику част, за необично одликовање, ако жене и кћерке своје моготе подносити на блуди чулно пировање римских силеџијама и креатурама њиховим те онај дични Рим постаде тако дегло блуда и срама. У другим бурним временима поничу велики људи, величини карактери у недогледном броју, да им се неможеш доста надивити на слави што стекоше повесници људској, у кратким стагнирајућим епохама чисто гине сваки дух, непониче ниједно велико дело.

(Свршиће се.)

ИЗ СОМБОРСКЕ УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ.

Из „Разреднице приправника и приправница у српској учитељској школи у Сомбору с концем године $187^2/_3$ вадимо неке занимљивије податке:

О петрову дну полагало је њих 32 испит о учитељској способности, од тих су положили:

С отличним успехом: Аркадије Вуковић из В. Бечкерека.

С врло добрим успехом: Дим. Симљановић из *Моровића*, Јов. Михајловић из Н. Сада, Лазар Сремчевић из Н. С., Младен Силашки из Сомбора, Светозар Брашован из Вршца, Светозар Милетић из С. Падеја.

С добрим успехом: Аркадије Милошевић из Врањева, Григор. Војновић из Калуђерова, Јелена Мијатовића из Суботице, Јован Анђелић из Жабља, Јован Мирилович из К. Св. Ивана, Катарина Панићева из Суботице, Милан Петровић из Кикинде, Павао Борјановић из Кумана, Петар Вукан из Н. Сада, Сава Глибоњски из Сомбора, Сима Дотлић из Н. Сада, Сима Моцић из Сирига, Срдан Увалић из Н. Св. Ивана, Стева Стојадиновић из Белобрешке, Тоша Петаковић из Н. Сада, Пиво Таназевић из Меленаца, Јован Муругловић из Н. Сада, Јован Цвејић из Крушедола.

С довољним успехом: Драгиња Шимићева из В. Бечкерека, Ђорђе Поповић из М. Чанада, Јосиф Маринковић из Врањева, Милош Крстић из Мраморка Стеван Јаношевић из Карловаца.

С недовољним успехом (те морају испит поновити) Александер Чешљар из Жабља и Ђорђе Грбић из Срп. Чанада.

Према томе дала нам је учитељска школа сомборска ове године 1 отлично, 6 врло добро, 18 добро и 5 довољно оспособљених учитеља. Овај резултат је доиста на понос и дику нашем учитељском заводу, те уједно одговор делом на подла опадања, којим људи колико глупи толико и опаки нападају по каштто на ту нашу најбољу учитељску школу.

У II. разреду, који до године долази, било је по истом изказу свега 22 приправника, међу тима је 11 женскиња, по оцени опажамо и ту многу одличну снагу.

У I. разреду било је само 14 приправника, међу којима је 10 женскиња.

Стипендије из нар. фонда по 80 фор. уживало је њих 10 приправ., из „Платонеума“ њих 15 приправ. у износу од 760 фор. из закладе паичевачке општине 3, у износу од 300 фор. Раздато је дакле свега 28 стипендија у износу од 1860 фор.

У учитељској школи предају 4 редовна професора, и 5 спомоћника, заводом управља г. Никола Вукићевић, који служи у томе заводу скоро пуних 20 година, те је својом неуморном ревношћу, ретким одушевљењем и одличном педагошком способношћу приправно нашем народу досада на стотине ваљаних народних учитеља.

Колико се сваки пријатељ народне просвете мора радовати, што је прва учитељска школа наша у новије време снзврсним учитељским снагама с најпотребнијим учевним средствима снабдевена, толико се мора опет снеселити што број приправника у којзи очевидно опада. **У првој години уче се сада само 4 мушка приправника**, а то ће рећи да ће српски народ за две године дана из те школе добити само 4 учитеља!

Ово је знак времена, на који обраћамо пажњу наших школских властии пријатеља народне просвете.

Докле год и у нас народни учитељ не стече од страна народа одличнији положај у друштву, докле год не прегну општине око **боље наплате** учитељских трудова, дотле ће се мало њих лаћати тога узвишеног али за сада неблагодарног посла.

Ако хоћемо да изведемо нашу нову „Школску уредбу“, требаћам још много ваљаних учитеља и учитељица, ако се овако мало приправника буде јављало у учит. школу, оно нећемо овим бројем моћи покрити ни онај мањак, што је природан са смрти и старости.

Ова ствар је колико важна толико и журна. Пре свега и то још ове јесени ваља: умножити и повисити стипендије из нар. фонда. У учитељ. школу јавља се понајвише пука сиротиња, која нема чиме да учи више школе; са 8 фор. месечне стипендије не може се у ова скупа времена живети ни о луку и хлебу. Приправници су толико заузети науком да једва могу спремати се за предавање, за мимогредне заслуге не достаје им времена и снаге.

За време незаконитог терорисања Мајтињијевог, патио је и овај завод од силетака и денунцијација непријатеља српске просвете али их је претрајао на њихову срамоту.

Овогодишњи испит о учитељској способности почастовао је и велики жупан сомборски г. Мата Ленард својом присутношћу и наразио се врло ласкаво о успеху питомаца ободрив их да буду „домовини и своме народу“ од користи. —Х—

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Пето писмо.)

У предпрошлом броју цењеног „Гласа Народа“ напоменух ово што у првом дану видех, — а сада прелазим на оно, што сам у другом дану видео и учитеља северо-американске школе чуо; на име прелазим на предмете, који се у истим државама а у основној школи предају, а ти су: — 1. Познавање гласова (растварање речи у слогове и гласове) — читање, — 2. рачун — 3. морал, — 4. грађанско право — 5. географија и отачаственица, 6. природне науке, 7. гимнастика, 8. свирка и певање. — Што се пак саме религије тиче, ова је свећеницима (душепопечитељма) остављена, — и ово ми се одиста у овој школи допада, у толико више, што због исте народни учитељи ни у какву колизију са свећенством не долазе, тим пак и никаква морална угледа пред народом не губе. (а које код нас на жалост највише се и догађа.) — И као што напоменух, ово ми се допало, и то: прво због тога што сваки учитељ треба у школи просвету и напредни дух времена да међу дечицом шири и распростире; а друго што светска наука данас прво место међу свим просвећеним народима заузима. — По том дакле даље, и у дужност спада сваком поједином свећенику не само: „паки паки“, него и са проповеђу, са религиозном поуком — са избраним поукама народ — следствено дечу (јер од ових народ бива) да уче и у вери утврђују, како би кад одрасту, ваљани људи и римљани постали. —

По овом би се дакле јасно увидело, да је одиста задатак школе, да светску реалну науку шири и негује, као и да је дужност учитељска ли около тих наука што више прионути и ученицима исте у срце уделати.

Сви пак они, који противно о овом тврде, греше, и то по самој еванђелској науци, јер и у истој написано стоји: „не можемо работати Богу и мамону.“— А што је пак још и напоследку, — и то у свом изображењу свету фактично доказано: да религија никако не слаже се са светском природном и за сваког појединог човека нужном науком, јер „глад засићује само рад.“ А боме често се догађа — да година не роди, или човек је у радно доба неболео се, — сад ако се никуда маћи исти у зимње доба не зна — неколико пута му се удели; али после и сами они, који су најрелигиознији, са свога прага немилосрдно га отискују, велећи: ради па заслужи — а не ће да му кажу, моли се па ће нешто добити. —

Из наведеног дакле увиђа се, да школа треба од детета да створи (учини) човека — а свећенство побожњака, као што то срећне северо-американске школе чине — и тек ако се бар по мојем немеродавном мњењу угледамо на исте срећне државе Американске — онда ћемо заиста моћи рећи: учили смо оно, од чега ћемо свагда живети моћи — а изоставићемо изреку: „нек се Богу молити само научи, а не ће он попа бити“. —

Завршујем ово моје друго писмо са жељом, да браћа учитељи (на оба доселе писана) своје назоре јавности доставе, и да их на заказаним зборовима у претрес узму — па по том сл. епар. школ. одбору из своје средине предлоге поднесу — како би се у „Уредби за народне школе“ и ово ставити могло, то јест, ко треба религију да предаје?

— А ја ћу други пут још коју о шведској и аустријској школи да прозборим. **А. Д.**

БОЈАНЦИ.

(једино српско село у „краљској.“)

(Свршетак.)

У онако бједном и плачевном стању борави село, наше од свог населења па до данас.

Лањске 1872. године показа се нами јасно звијезда у ближини нашој, која је наговештивала бољу будућност и неку срећу селу нашем. Јер прошле године у мјесецу јулу, била је у селу нашем комисија, која је грунтове прегледала, процењивала и по том у разреде дјелила.

Ista је пронашла, да је наш грунт у Бојанцима најплоднији и да по том спада у трећи разред. Можда нам се ушљед тога и порез смањи.

У тој комисији сијала је онај на прво речена сјајна звијезда, био је и господин др. Јосип витез од Савинић, посједник имања у Метљики послашких на краљском земаљском сабору. Овај господин, чојек племените и добре душе, милостива срца, љубитељ просвјете, штоватељ вјере и народности, заштита и помоћ сиромашнијем и т. д. упознаде се са овим нашим селом и околицом; увјери се, да ми у средини и у ближини нашој воде немамо, и да је то као главни и најпрви узрок, што ми слабо стојимо и што нашу стоку по реду гојити не можемо; да немамо цркве (добре.) коју другчије радо у селу видисмо, и у цркви нужни намештаја и т. д.

Код нас је том приликом заискао воде да пије, и кад му рекосмо, да му дакле вина дати можемо него воде: онда му се смили ово село и забиљежи нас у својој књижици, рекавши: да ће сва могућа чинити и употребити, да нам се макар чим помогне, особито у погледу воде а и цркве.

Кроз пол године поћше тога, а то зимус неће, чини ми се 19. фебр. п. н., пиште тај господин из Беча (јер преко зиме с фамилијом на Дунаву у Бечу — живи, преко љета у Метљики) нашем свештенику у Мариндол, јер и ми под мариндолску парохију спадамо; и у свом посве љубазном писму замоли нашег попу, да му опише положај у Бојанцима и да посједочи писмено пређашњу оскудицу воде у селу нашем, као и посве слабо стање црквине наше.

Свештеник наш (тада имадосмо два) изнеиаћен овим прекрасним писмом, даде одма жељену сведодбу од стране пар. уреда, на темељу које је г. витез от Савиншег још боље и снажније за нас радио, не само код краљског зем. сабора у Љубљани, него и код министарства пољодјелства и на другим односним мјестима у Бечу, особито у погледу воде. И кад је зимус, 20 јан. п. и. министарство пољодјелства војводству краљском 1100 фор. одобрило, да се оним општинама раздијеле, гђе је велико поманькање воде, онда је нарочито министр. пољод. и наше село Бојанце споменуло, ону рећи нагласило, да се при раздјељењу тих новаца и на нас обзир узети има, што је дело и заслуга јединога витеза от Савиншег, који је то ушљед наше предходне молбе израдио. И заиста, ушљед наше молбе тек под 7. маја о. г. на одбор ц. кр. пољодјелске дружине у Љубљану управљене, доби наше село у сједници истога одбора од 8. јуна о. г. по нов. 200 фор. а. вр. као државну помоћ за грађење бунара и напајалишта за благо. Истина за овакн посао примало, али сразмјерно са другим општинама краљским, највећи износ ми смо добили! —

Док је господин витез от Савиншег у Љубљани и Бечу вруће настајао за државну субвенцију, ради грађења бунара у нашем селу, није заборављао, ни на запуштену слабу црквицу нашу, те за то и заслужује, да му се и уком српском листу достојна пошта ода, тим више и прије, што је г. Савиншег сим „једино спасавајуће цркве, који се да како на то много не осврће, него као учен чојек, једно као и друго штује.

Он, вазда знајући, да нашој (Војанској) цркви код државе немоће (?) израдити новчане потпоре, обрати се на другу страну, на неке приватне а имућне особе, код којих је приличну потпору израдио.

Тако н. пр. на лијепи начин наговорно је барона С. Сину, да је нашој сиромашној цркви даровао готових 100 ф., а за руком му је испало, да је са митрополним протом у Бечу двије прекрасне и скупоцене иконе (Христ. и Богород.) и склопито свештено црковно одјело. као и још неке ствари, нашој цркви прибавио.

Тако из оних 100 фор. поправисмо зидове црквене, уравнасмо и побијелисмо (г. Савиншег даровао 10 ф. за вапно-креч) а за остатак од поправка зида за 46 ф. набавио нам је исти господин витез у Бечу два велика свијетњака пред иконостас (ког је он позарбати дао) један лустер за 6 свијећа са чашом за уље у нутра, два мала свијетњака на транезу и воштане свијеће у све ово (14 ком.)

Осим тога пак, што је јапно за зидање сам куниој иконостас о свом позарбати дао, преобукао је т. а. пезу лијепом пристојном материјом и даровао још к томе: нов, прекрасан ручан крст, нову велику, кадилницу, ибрике за вино и воду на таци (од метала) посуду за тамјан и т. д. а његова гђа супруга, рођена Пипиц из Беча, накитила је црквицу и иконе на иконостасу са лијепим куповним цвијећем, што је да како опет лијеп дар и знак штовања наше светиње.

Дана 1. (13.) о. м. освећена је наша та лијепо обновљена и добропоправљена црква. Освећно је наш свештеник с дозволом конзист.; код свечаности био је и поменути добротвор наш, витез од Савиншегт, један отмјени бечлија, многи народ српско-словенски, а Метљичка гласба увеличала је свеховину знатно.

У 9 сати у јутру дошао је исти господин са пратњом уз свирање музике у наше село.

Одма за тим уфосмо у цркву, гђе је свештеник своје но реду чинио. Објед дала је општина. Поиље њега није изостало старо српско-народно коло са различним пјевањем, на ни мужари не мучаше?

Као што ће увидити штовани читатељ, много је користно овај господин овоме сиромашном запуштеном (код властих заборављеном) срп. селу у сваком погледу. Црква је сада у доста добром и повољном стању, провиђена и са пуне 400 фор. приједница.

О бунар израдио је 200 фор. државне помоћи, и још ће настојати, да се што к томе добије; а у погледу школе и божега материјалнога стања, има такођер г. Савиншегт красне и племените намере, само да се изведу! —

— Он мисли наиме, од многих грунтова, што су за продати на лицитацији ради цесарске штибре, један таки узети, на тај грунт метнути једнога чојка, који је писању, читању и газдинству вјешт; на би он грунт обделавао, купљену му стоку гојио и уз то дан два на седмицу сеоску малу школу држао, те овај народ инак у многом чем подучавао, а од грунта и стоке би се издржавао.

Овако је накан г. Савиншег у свако доба учинити само да се такав чојк нађе! —

Ето, тако је од прилике у Бојанцима, у том једитом српском селу, у читавом војводству краљском, за које се готово ни знало није!

Један Бојанчанин.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— **ЈА Карловци** 23. августа. После неповоне пруйине добисмо кишу, која је благодат за изгорелу траву и запекло грожђе. Грожђе ће се без сумње услед овакног повољнног времена опоравити, на ако не квалитету, оно бар добром квалитету надати можемо, јер ово већ три године како немамо изврсни вина.

Нови захладнише лето прође, јесен је већ ту, на ни на борбу немамо још дуго чекати. највише три недеље, јер је грожђе заиклавило. Дано потпорано сједињење мађарског парнобловног друштва са нешачким као да ће се скоро навести. Сједињена друштва имала би се звати: I. Аустро-Угарско д. п. д. Дал ће ово сједињење публицн од касне бити, где ће конкуренција престати, то ће нам потоње време показати, најбоља конкуренција ће им бити, жељезница која има грађена бити.

Од неког времена нађи се оде г. Маркварт, који вели да је изишао од неког друштва, да напита Фрушку гору, јер се у њој иноде руде. Испитујући нашао је у Јаску банкара и у Карловци угљена, и обоје је послао на испитивање у Беч.

Здравствено стање много је боље него пре, колера се по Срему уталожила, па и у самој Пазови где је 40 глава поморила.

ПОДМЛАТАК.

ОНА НЕМА КАДЕ?

(Сентиментан)

— Шта ти је, злато моје? Што си ми тако бркина и бледа? — запитао је Ранков отац своју лепу жену.

— Та није ништа! Чудно ми је, доста сам играла, нисам била већ кући! —

Ала је то чудно, када човеку непрестано зује у ушима једне те једне речи — мислила је млада мајка.

„Морам ли и ја умрети, мати?“ — чула је она где нита неки ситан, нежан, дечији глас.

Али иде коло напоколо, те је занесе плаховито у свој вртлог.

И опет није имала каде, да саслуша тај ситни, тужни гласић; што јој је уз сву галаму свирке и људи пробијао до у њено материнско уво.

Ове ноћи, док је трајала весела играчка, док се око немирног материнског срца врзла нека кобна тужна слутња, те је то срце од ње пресало и трнуло, умрло је мали Ранко! Умрло је на пречац, изненада. Као гром из ведра неба сиђе је анђео смрти на његову постељицу, да му одговори на оно његово питање, кад мати није имала каде да му одговори.

Дајо је спавала као мртва, мати се вртела на иглици, а мали Ранко мучно се на смртној постељи, јер га је морила ужасна дечија болест, гуштер у врату, што нако грозно напада децу изненада. Нежни пупољак свену у зачетку без браће помоћи.

Зора је већ у велико свитала, и кад се надвирила на Ранков прозор, а оно Ранкова мајка пала у својој лепој свиленој хаљини на Ранкову постељу, па се бије у груди, лелече и нарича за својим милим јединчетом.

Кога да кори, коме да пребацује на смртном одру свога јединца? Зар дадиљи, што је тако тврдо заспала, те још с вечера није приметила знак љуте и опаке боље?

Та она је мати, па зашто она то није опазила! Она је себе корела, да није пазила на своје дете, да се занела за уживањем, да је заборавила на своје материнске дужности. Са тога прекора поста мајка увиђавна на гробу свога јединца.

„Зар и ја морам умрети, мати?“ јечало је непрестано у њезиним ушима.

Кућа је занемела, у њојзи се није више чуо весели гласак дечији — била је као нема, као лепо окићено гробље. Али није занемела за навек.

Прођоше неколико годинића, а по тој кући заклицташе опет весела грла чилих синова и вижљавих ћерака. Браћа и сестре све једно другом до увета, испунише место малога Ранка. А мајка је сада доспемна, сада има каде, да одговара на дечија силна питања, да их учи и забавља. Она је сада свесна своје материнске дужности, она знаде колико је одговорна богу и људима, што јој је бог благословио од срца породом, те је постала и опет мати! Нема више у ње, да јој дете ноћу зајечи, а она да га не чује, материно око бдије над сином, а њезино срце пуно нежне материнске љубави, преза при сваком немирном гласку.

„Морам ли и ја умрети, мати?“

„Јесте дете моје, ти мораде умрети, али ти си умрло као што умире сунце, као што гасну звезде, као што свеће цвеће, да се опет лепше роди, затрепти и замирише. Из твога гроба, који сам залила материном сузом нико је мајци твојој дрво познаваше, са кога познах шта ми је дужност, а на том дрвету је диван плод, материнска љубав, која сада неуморно бдије над твојом браћом и сестрицама.“

То је био мајчин одговор на Ранков гласак с ону страну гроба.

(„Сотнеља“ 1873.) —X—

ШТА ВИВА ПО СВЕТУ?

У Бечу је отворен трећи међународни медицински конгрес који ће претресати ова здравствена питања: 1. Треба ли каламити богиње. 2. Како ће се умањити смртлатичке болести. 3. Треба ли држати карантине за време колере. 4. О изналазцији вароши. Међу осталима су на конгресу и два српска лекара др. М. Јовановић и др. Владан Ђорђевић.

Бирачи панчевачког среза држали су 19. августа бирачку конференцију у Панчеву. Било је на томе збору шест хиљада глава. Председник је био затрена старина др. Нејчић а известитељ Јован Павловић. Једногласно су усвојили програм бечкеречки и решили да бирају посланика за угар. сабор. Уз бурно „живио“ буде за кандидата истакнут др. Миша Полит, који се кандидацију телеграфично прими.

Мађарске новине јадикују до зла бога да им је сва нада у крајњи далеко; вата их љута грозница кад помисле на ти шест хиљада житиших глава! У осталом чекајте на пеле јесен ништа!

Књез Милан свршио је у понедеоник 20 августа преглед из ложе у Бечу. Књез је био при вечбању хусарске кавалерије и јахаће артиљерије (топџија), што је цар наш њему у почаст приредио за тим је књез прегледао царски арсенал и рудолфову касарну. У Среду је књез почастио ручком команданте трупа, које су се пред њим вечбале и наученике завода, које дан пре походио и у четвртак је одпутовао књез даље преко Линца.

У Недељу је изишао први број „Граничара“ уређује га г. Тоша Бекић. —

ВЛАСНИК „ЗАДРУГЕ ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка онаких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 35. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 2. СЕПТЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

СКУПЉАЈМО НАШЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ!

Најчистији извори и најбогатије закладе нашега језика леже у народном књижевному благу; о истинитости тога нема никакве сумње више; данас је то у обће признато. — Речник, граматика, (словница) синтакса, фразеологија и штил: за све то је народно литерално благо, велика и одлучна инстанција. Осим тога је народно литерално благо још и за језикословца и за психолога од велике важности. —

Стотину стољећа прошлости нашега народа су празна утемељених књижевних производа, напуњена пак народним благом. Продуктивност нашег народа је била некада велика. Тек онда је зачела опадати кад је стварање књижевних производа списатељство од простога народа преузело, данас наш народ још мало производја, а и то је још у примерима са старијима производима слабо. —

Кад смо се оно пре неколико педесет година књижевно на ново узбудили, од кога друго смо могли искати и где смо нашли свој писмени језик, него баш у народном благу? У познавању велике књижевне вредности народнога блага — саопћавало се увјек његово сакупљање. Шкода је пак, да већа част тих собраних закладе још и дан данас само у рукописима лежи. Како се добро сећам, намерна беше госпођа Ана удова Караџић, још пре две године наново вукове народне песме издати, но ево до данас их још не издаде, а вађда их тако брзо још ни издати неће. — Цела та ствар је некако задремала. Ако би ја о дедању и накани госпође удове Караџић штогод рећи смео, било би то, да не изда само Букове народне песме, него да приреди укупно издање свог до сада набраног народнога блага и то у првом реду песме, те да за то издање и историчко-филологични и митологични коментар набави. —

Таково дело би било од свих досадашњих дела изданих по нашим врдим списатељима — највредније и најизврсније за наше читатеље, јер оне књиге што наши писци издају, да их народ чита, те да се тако кроз читање штогод важано научи, уверио сам се на жалост, — да их готово половица неразреже, а камо ли да чита!

Сви изображени народи скупљају и сахрањују с неким особитим пијететом прићиње своје прошлости. Доказ томе су музеји и издање народног књижевног блага. Наше старине су већим делом у туђим рукама — у иностране музеје однешене, а што нам је још остало, то је народно књижевно благо; настојмо дакле, да се чим пре у пристојном облику и колико је могуће поднуно изда. —

Народна песма стоји према уметној песми у истом размеру, у којем стоји уметност према новој модерној уметности. Као што се стара неда уметно успоредити, исто тако и народна песма не. — Сви таки покушаји носе печат фалсификата на челу. Као што је и најмањи одломак старе уметности драгоцен предмет, исто тако су и одломци народних песама вредни, да се чувају. —

И мене је некада гонило, да се спустим у скупљање народних песама, повод тому беше Букова збирка народних песама, која ме је увек узбуђивала и подстрекавала. — Успех мога скупљања не беше до душе толики, каквом сам се домишљао и достићи желео, но ипак се с празном торбом нисам никада кући вратио, тако сам из прва познао, да мора човек који се у такову дужност упусти, — неке особите властитости имати, које га за то оспособљавају; те особите властитости нису ми на разполагање дане, зато у оној мери не, колико би их за то потребовао.

Ко жели успехом народне песме у оне народно књижевно благо сабирати, мора прво сам међу простим народом живети. Прости људи га се не смеду стидити, као што се нарочито стиде непознатога меснога човека; докле те не види пастирица дотле ће живахно на сво грло певати, но чим твоју местну ношњу хитро снази, намах ће стидљиве своје очи к' земљици оборити, од тебе се натраг окренути, тер као да си је с громом ошинуо, — умукнуће. — Нит за жива нит за мртва ненатераш је више, да пред тобом пева; мени се то више пута догодило. Друго мора сабиратељ знати нарочије истога краја, у којему народно благо набира, јер иначе ће може бити криво записати; а треће је добро,

ако зна стенографовати, јер осведочио сам се, да знају прости људи песме певати, но исказати их незнаду и ако ју исказују, нарочито их погрешно исказују. —

Ја сам пре осам година као шестошколац у село, Сусек у госте мојим рођацима у дошао био, те ми беше та околица у округу неке полдруге миље за онда ловиште народних песама, како ми се је на лову збило, то ћу у следећим цртицама преповедати: —

На југоисточној страни Сусека леже више сеоца, међу тим селима су пријатни крајеви: шуме долине, ливаде, поља и виногради, ту је травица, тамо оранице, ту је извор, тамо поточић. Кроз цело лето ту марва пасе. Аркадија и Сицилија* су ту сједињени. Сви гајени и лугови одјекују са пастирски „Ој ој, ој.“ који је тако меланхоличан и тако карактеристичан за сремске народне напеве. Неки напеви лиричних народних песама ове околице су тако тужни, да се човеку чини да певач или певачица плачући' пева, опет други су напеви надахнути неким здвојеним Туде трилер се чује по врбњацима крај Дунава. Он се обеси на крају сваке китице као какав титрајући свилен končић, те се напослетку изгуби у безвучни издах, јер га певачица држи дотле докле год јој пара не узмањка. Посочних напева је размерно мало у сремским народним песмама, бар у овој околици, колико их је год, сви су нарочито бурни. Међ' најтужнијом меланхолијом и најзаведљивом посочношћу сремски народни песама нема и т. д. нема никаквог' посредујућега напева; у тим народним песмама иде све у најдивнију алегру (брзину). Срце са својим ударцима не може нагле такте достигнути. Јуначке и у опће епичне песме певају се тако, као и код других народа — рецитативно као у говору.

Било је неког пролетнога дана. Снабдевен са оловком, артијом и смоцкама ударим кроз главну улицу из села на поље. Време бејаше као обично у раном пролећу, нешто мутно но ипак још доста пријатно. — Пастире у сусечкој околици није тешко наћи. Гди је у шуми земља разрита, тамо је и свињско стадо близу; а и сами пастири дају разпознати своје бивалиште са својим гласним певањем, јаким гласовима и играма на и мени не беше од нужде друго тражити стадо и пастире. Нађем четири дечака, око шеснаест година стари; један се звао Гојко, други Вељко, трећи Јово а четврти Радо, као што сам после сазнао; с њима беше Јелица, девојка око једно десет година стара. Из далека сам видио, гди се таће на скакућућим дечацима лепршају. — Воси и гологлави у самим таћама и кошуљици — опасани са широким појасом — играху неку игру. Њихове торбе и шешири лежаху један овде, други тамо. Јелица се није бринула за игру свих дечака, те на пол гласно њеваше једну песму. —

Кад ме дечаци угледаше приближавајућег се и смоку пушећи — пођоше ми на сусрет, те као на заповјед из једног грла сва четворица поздравише ме с' овим речима. Господине молимо вас дајте нам један комадић цигаре!“ Ја на то прережем две смотке сваку на две поле, те дам сваком по један комадић. Већега весеља у њима дођше немога пробудити, „ви сте се сада играли?“ — упитам их. „Јесмо господине“. А како се зове ова игра?“ „Узко., ко ....“ — рече Гојко — виде пак да се шкандалишујем над тим изразом, хитро поправи неповољни утисак „Узко, коб . . е“ с' тим, што ми рече, „ми знамо једну игру, која се пак са свим боље зове, али нас четворица не можемо ју играти, за исту их мора више бити, барем осморица нас“, Међутим запалише сваки свој комадић цигаре, те су са мном заједно пушили, као да смо се међу собом окладили, ко ће између нас најпре своју смоцку изпушити; међу тим се приближи и Јелица, која нас из близа као нема и равнодушна гледаше. „Ej момци поцјевајте ми коју пјесмицу, да чујем како знате певати!“ — „њерујте господине — рече Гојко — не знамо.“ Сваки ће од нас добити једну целу цигару, — ако ми какву лепу песмицу узпевате.“ Дечаци се засмеше задивљени тој понуди, као оно у пословици цигани“ белом хљебу“.

Радо намигне Гојку а овај опет Вељку. Јово и Јелица. Сви петоро ступе на страну, приклоне главе један другом, тер се брзо на само о том посаветоваше шта ће да певати. Ја сам си мислио: хоће ли што-год један-пут бити, те ћу тек чекао сам резултат посаветовања њиовог. На један-пут скоче сви предамном. Гојко рекне следеће: „знамо једну песму, али није баш лепа.“ „Вила ма каква, лепа или ружна, ништа за то, само дедер поцевајте!

„Па хоћете л' нам збиља онда сваком једну цигару дати?“ Занита Гојко ради још једног потврђења од моје, а ради умирења од њихове стране. „Да како!“ још једанпут потврдим, те показа им пуну руку смотака.

Сада узеше дечаци Јелицу, која се из прва — као она млада нева стидљиво устручавала, па на послеђку ипак к' њима приступи у средину. Сви петоро се ставише предамном баш ко војници, узедоше се за раме, тер запеваше ову песму:

„На брегу је жута кућа
Дај Дуна Дунаве*)
Дуна вода хладна
У тој кући стара мајка.
У те мајке млада кћерка
У те кћерке млади јахач
У јахача црне очи
Он је крето' моје тело
Као медвед старо дрво“

Кад су одпевали, дам им обећане смоцке. Сиротој Јелици девојци нисам имао шта дати, а обећао сам јој, да ће други пут већ шта добити. На тај

* Аркадија је грчка а Сицилија талијанска покрајина.

* те две врстице одпотпују после сваке врсте песме.

начин обљубише ме дечаци тако, да су ме позније сваки дан жељно очекивали. Записао сам од њих више песама, које ћу с' временом у „Гласу Народа“ обелоданити, — ако вам господин уредниче по вољи буде?* Да ли је која од ових песама већ штампана — незнам. Чудно сам се пак да су моји пастири толико песама знали.

Касније сам просијаке и слепце у дело узео. За два шестака ми је по гдекојим слепац цео боговетни дан под каквом липом песме певао, или сам са њим у какву крчму ићи морао. — А исто тако сам и по манастирима ишао, код којих се при светковини цркве — просијаци скупе, те песме народне певају. Много ми је и до тога стало било, само да од њих ове красне песме добијем, но све забадава; пробудио сам наиме, када сам после сазнао, сумњу у њима, да си желим само ради тога песме преписати, како би по том и ја ишао од манастира до манастира при храму цркве, те ове њихове песме певао, а тим јим тако конкуренцију правио, по што они за то њезаће на дар добијају по који новчић. —

И с' тим сам приповедао, како сам народне песме набирао, те с тога не могу при свршетку овога чланка — а да не метнем жарку жељу на срце омладине наше, да са свим силама узнастоји око сабирања нашега народнога песничког блага. —

Сабирај народне песме! јер за време школског одмора ћеш се са сељаком дружити, драга омладино, а управ међ' простим људством налази се многа пређена наша песма, пословица, беседа и т. д. Погледај прекрасну љубичицу, како тамо скровито тихо, под трњем скривена — пријатно одише; управ тако много чисто српско језикословно злато и сребро налази се у сиромашној сељачкој колебици. Сређан је, ко тако драгоцено благо нађе, дигне и сачува. За то омладино мила! пропиткуј, — записуј и сабирај, па што највећ изучи којему родољубу, да се ни најмања дробтињица не изгуби, већ изнесе на свјетло божије. Нека свет, који наш језик толико презире и мрзи, с' временом види и спозна богатство, окретности и милину нашег' језика и опозове своју кривњу. —

Разнај се по овоме и свет ће заиста спознати, да је истина. „Наша омладина, наша нада!“

У Вуковару М. П. Јовановић.

ДИЗРАЕЛИ И ДЕРБИ О ЗДРАВЉУ.

Дизраели и лорд Дерби су од првих људи у Енглеској, а као особити државници они су у толико уважени, да њихову реч, њихове назоре о појединим државничким питањима слуша влада и парламенат, слуша сав народ, у опште јавно мњење у Енглеској.

У напредној држави енглеског народа имају тај паметни обичај, да се свагда, кад су важна општа питања на дневном реду у политици и законодавству, приређују народни зборови, митинзи (у нас је било неколико пута таких митинга), у којима народ, казује, како мисли да треба решити ово и ово питање, како удесити поједине народне ствари. Такав један митинг приредише Енглези у Манчестру у славу Дизраелијеву. Било је око 50,000 слушалаца на томе збору, већином радници из места и околине. Дизраели је равно пуна велики говор, расправљајући разна значајна политичка и друштвена питања, а за тим је почео да говори о здравствености овако:

„По моме назору је побољшање здравственога стања сваког народа она друштвена задаћа, која треба да се предностави свима другима, и ваља да је за сваког државника и политичара, које му драго странке најважнија, те је с тога ваља највећом пажњом сусрести.

„Добри станови, бистра вода, непокварена храна, чист, свеж ваздух и т. д. То су чињенице, с којима једино можемо постићи удобност и благостање човечанства. . . Велим и по други пут, да здравствена питања надмашују важношћу својом сва остала друштвена питања, те их ниједан практични државник не сме из вида пустити.“

„Неки велики научењак, одличан својим бистрим умом обично би говорио, да се у светоме писму увукла ова погрешка: да би изрека мудрога краља Соломуна: сујета над сујетама, требала овако да гласи: здравље је нада све.

„Не може се доста често и доста одлучно нагласити, да пре свега ваља у обзир узети здравствене околности, ако се ради о могућности и значењу народа. Замислимо себи државу, која је окићена славом на бојноме пољу, која је поносњива са богаштине својих умотвора, музеја и књижница, у којима синови њезини нагомилаше производе ума свога; у тој држави може бити да је врло образованог, ученог и бистрог становништва, али ако се при статистичком бројењу народа њезиног докаже, да се становници умањују, или ако се само то докаже, да број мушкараца размерно заостаје, онда се може сигурно пророчати, да ће тај народ до скора изгубити са свим историчку важност своју и с временом са свим пропасти.“

„С тога не могу да што важније нагласим и радо би о томе осведочио све поштоване слушаоце своје, да здравственост стоји изнад свију друштвених питања, која ваља да спадају у задаћу државничкоме интересу; па не само да су много важнија, него страначке размирице, него баш надкриљују и сва остала питања, која својом општом користи обично у слогу доводе разна мњења разних странака. Помислите, да општанак и важност ове државе у првом реду зависи о телесној чврстини и развитку њезиних становника. Све што се чини за побољшање и учвршћење здравствености, све ће то бити подлога даље могућности и славе народа нашега.“

---

* Ми ће што више молимо за то. У.

Тако Дизреали, а мало дана за тим, приликом отварања једне болнице, прозбори лорд Дерби о здравствености овако:

„Једна што је једна недеља прошла, како је неки одличан државник разложивши велика и важна политичка и друштвена питања, напоменуо, да здравственост и њезино добро уређење и сретно решење чини главну подлогу за сретан развитак државничке могућности и важности Енглеске. Пре тридесет а можда и још пре дванаест година, држали би били политичког вођу, који би се овако био изразио, да је занешен и претеран, данас пак свуда свако, да у горњој изрени лежи право познавање онога, што је народу од право нужде и у што се велика важност полаже.“

„То је значајна промена у нашим назорима, и ми ваља да будемо веома благодарни онима, који нас до тога доведоше. Појединa имена тих заслужних људи не можемо да назначимо, јер су као људи остали непознати, али њиховој пожртвованости за велику цел и њиховој сједињеној и сложној радњи пошло је за руком, да постигну ту корисну промену у назорима нашим. И на част лекарскога реда морам навести, да је међу покретачима здравствености велики број лекара био, који док неуморно настојаше, да болнику пруже нужну лекарску помоћ, с друге стране с истим таким напором заступаше науку о здравствености — да је боље и корисније чувати се болести, неголи лечити болеснике.“

„Овде није место, да се претресају здравствени закони, али морам рећи, да је од недокучивога домашаја, што се попут знаности здравствености осведочисмо: да имаде предусретујуће медицине.“ —

„Човек тек не може да докучи, у којој мери зависи благостање његово од сама себе, обично се зачуди, кад му се каже, да девет десетина болести његових проистичу његовом кривицом, те радије подноси мирним духом неизбежне непогоде и то неким тупим прегоревањем и оне непогоде, које се даду лако предусрести. — Таково тупо резигнирање означује и разлучује стање изображења човека, те је последица раводушја и лењости неизображена народа.“

„За што ја то све наглашујем? — јер сам осведочен, да ни једна здравствена побољшица не може корисна бити, док народ не појми потпуно и дубоко корист здравствених уредаба. С тога је наука здравствености исто тако корисна и потребна, као што је корисно, и потребно њезино уређење и законодавство. Чим народ упозна потребу једне струке, то му законодавство мора што брже следовати у томе; обратно је сваки закон некорисна прћија, док му се не докучи важност и ваљаност.“ —

Свакако је значајно, што оба чувена државника енглеска — иначе по начелу конзервативци — увиђају, да голо политизирање не вреди ништа, ако се с друге стране запуштају фактори, који народ, на баш и енглески, сатарити могу. Народ је енглески скоро најнапредњији од свију народа на свету, па ипак имају још ваздa да крпаре на себи. А ми жалосна нам мајка, овде у Угарској, нисмо ни за мали прст Енглеза, на колико чини држава, колико сам народ да сачува и подигне здравственост своју? Угледајмо се на Енглезе, и нерујте, нама маљим народима једино је још у томе спас; јер на што је трговине, заната, науке, богатства, чему је сав напор иначе, кад пропадамо б р о ј н о, кад нас је сдана на дан с в е м а њ е и м а њ е. Чувај здравље своје, као очи у глави! то ваља да нам је лозинка, јер богами: доживиће свет и на нами ону реч: друмови су жељни Срба, — али Срба — ни од корова! —за—

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

Угарска је у целој Европи највећа земља, која се бави земљорадњом, било да узмемо простор земље, било број наших ратара. Истина је, да се у нас одомаћује и трговина и радиност, али ипак велика маса народа везана је за ону земљу, коју обрађује, то му је једино од чега се рани, од куд изгледа коју крајцару. —

Год. 1871 пребројили су народ, што живи у Угарској и ухваћен је рачун, да нас у овој земљи има 15,171,357 душа, а од отих је нас 5,009,678 који радимо земљу, дакле на стотину људи долази неки 33 ратара, а ти су које газде, које арендаши, које слуге, које надничари.

У нас је дакле ратарство врло важна страна привреде, јер не само да нас оно рани хлебом и другим живежом, него ми још извозимо у оне земље, које су од нас у храни сиромашније, жито, месо, сланину и друге сирове производе.

И ипак за дивно чудо нема у целој Европи ни једне земље, где би се људи тако мало бринули о ратарству, као што се ми мало бринемо.

Има до душе и у нас појединих напредних газда, има предела, који се одликују својим ваљаним газдинством. Али на жалост, велики број газда у нас не разуме се у газдинству, како би ваљало да се разумева; не брине се ни надалека онолико, колико би требало да се брине, како ће да унапреди своје газдинство.

Ми смо у газдинству готово у с т о т и н у г о д и н а натраг од наших суседа на северу и западу, а то је и узрок, да су нам суседи на гороју земљи много богатији газдинством од нас, а у њих је главно, што се ваљано разуму у газдовању и што су дурашни у раду.

Није оно пријатељ народу, који га хвали у очи, како он је по својим врлинама ваљан и напредан, него је оно народни пријатељ, који му признаје врлине, али му престом указује и на његове мане, на

његов расколи, који му открива, од куда му све зло извире и како му се ваља помоћи, те спасти од коначне пропасти.

Ми знамо, да је наш народ и добар и вредан, само кад хоће и да му нема пара у рађи, само кад прегне те ради. Србин је од природе даровит и бистар, али тај богодани дар ваља да развија знањем и умењем. Србин је радин, он је у време жетве прегалац те ради, мислиш прекинуће се од рада, али он није дурашан у своме раду, он не ради тако сваки дан, него кад ради а оно баш ради, а кад левентује оно баш левентује, нема мере, него је у свему претеран. У томе смо сви једнаки, после најнапреднијег рада у стању смо пасти у крајњу лењост.

Кад смо збринули зимницу што нам треба за своју, а ми мислимо да смо већ готови, те или шушкамо око подрума, или ћаскамо по воденицама и сувачама, или се завучемо по вождан у механу.

Ми не знамо да оценимо ону енглеску пословицу, која вели: „време је новац,“ јер да умемо, ми би време боље ценили, паметније употребљивали, већма поштовали.

Мана је нама, што живимо из руке те у уста, од данас на сутра, једва што се састарамо за зиму, па кад приберемо све што нам треба, што ћемо са својима јести и пити а нама није ни у крај памети да помислимо, да је више дана, него кобасица. Ни десети међу нами не ће да помисли, како ће бити до године, шта ће бити с децом док одрасту, шта с нами, док остаримо, шта са нашом удовицом и сирочадма? Ми гледамо у будућност као Мухамедови синови на мислимо: даће бог, ако бог помогне, биће поможено; што нам је суђено, од тога не утећосмо!

Та то је све лепо и красно, али бог не чини више чуда за љубав нашу, него помози се сам, па ће ти и бог помоћи, његов благослов не фали нигде, где је труда и вредноће. Бог благосиља сваког разумног, вредног и штедљивог радника, а куне и бије у главу глупаке и леньштине. Неуморан рад и вредноћа је она чудна снага, што од камена до камена гради палачу, која ствара свакој кући срећу и напредак и за будуће.

Вредан и дурашан радин не смеће ни оне маленкости с ума, с којима може да унапреди своју кућу и породицу, он ради и кад је топло и кад је хладно, дети и зими, у пољу на двору, у башти и у винограду, а тако исто и по кући, тече и гомила, да обезбеди своју чељад, да прискрби и за старе дане.

Ко уме добро да газдује са својим временом, тај ће за цело добро газдовати и с новцем, јер време и новац, то су два брата рођена. Ако је у нашем народу много синова, који уму као што ваља да газдују временом и новцем, ако то узна и узуме, онда ћемо се материјално дићи и оснажити.

Народ се састоји из појединаца, као сноп из прућа. Ако је сваки појединац снажан и богат, онда је снажан и богат цео народ, а кад осиромаше и посрну сви појединци, онда лагу ноћ народе! А добро ваља запамтити: што је дапсе глупо и тупо, то робује туђем господару, опада и пропада, само паметни и изображени људи и народи напредују.

Давно је речено: без злата мена ни заната. За добро и разумно газдинство најбољи је алат: кад се човек разумева у газдинству. Шта се, хајде ми реци, зна а да се није учило?

Ми смо мало чудни људи. Ми знамо да човек не може бити ни ковач, ни чизмар, ни казанџија ни бурчија, ако није учио тај занат, а никоме и не пада на ум, да учи да буде газда. А и газдинство је наука и вештина, и то је тежак и мучан занат, ако хоћемо да смо у њему напредни, ово горе ми изадалека нити је доста да знамо онолико, колико нам је и отац знао, што газдујемо онако исто, као што нам газдују комшије, него треба да читамо добре и поучне књиге и листове о газдинству. Нико се није научи родио, није срамота учити ни под старост онај, што је човек пропустио да научи у младости, јер се зна, да се човек учи док год је жив.

Знам да ћеш ми рећи: Иди ми с учењем, нисам ја више ђак, да штим књиге и буквице!

Полако пријко мој! Не мислим ни ја, да си ти штипцарад, па да с књигом лежеш и с књигом устајеш. Ал реци ми по души, би л' ти икодило, да онако недељом по подне, кад си рахат и доколан, или кад удари киша, па не можеш на рад, узмеш књигу у руке, те да мало читаш?

Па виш тако читајући газдинске књиге и листове, набраћеш себи газдинска знања.

У газдинству је једна од најважнија ствари ђубреље, оно је душа свакоме добром газдинству и за то не намери, што ћемо ти ево у овим редовима да приберемо, шта вели добре газде о ђубрењу, колико вреди ђубре у газдинству, како се паметно ђубри, како се разликују појединe врсте ђубрета, како се готови ђубре, како се ђубре ноља и њиве, да буде отуд користи газдинству. Не богате се људи само златом и сребром, има их који су се обогатили и ђубретом, те су данас богатији и напреднији, него оне газде, које су преко рамена погледале на ђубре, нити су мислиле, да и на ђубрету расти злато — и богатство.

Ако се обазремо по разним пределима Угарске, оно ћемо се уверити, да је мало места, где газде уму да цене, шта вреди ђубре, још је мање места, где појединe газде знају, да је ђубре за сваког ратара големо благо, које ваља прикупљати, обрађивати, гомилати и паметно употребљивати.

Имаде у нас големих предела, где се газде ратосиљају ђубрета, имаде села и варошци, из којих се извози ђубре на грдне хриљ и гомиле ван места; имаде где га покидају ономе, који ће бити тако добар, да га на својим колима извезе из авлије или из

кошаре, само да није на путу; имаде места где ложе ђубретом ватру у виду ганьева, а земља што нам даде то ђубре, остаје без њега.

Кад бих то приповедао каквоме странцу, да у нас има људи, који би му још захвалили, кад их куртališe ђубрета, тај ми не би веровао, осудио би нас да смо људи незналице, кад немилице покланьамо оно, што други паметни свет купује за скупе новце.

Немачки, енглески, холандски, белгијски, француски газда, који купује ђубре на центу по 20—30 н. те плаћа за кола ђубрета 4—6 фор. не би могао да појми, како ми ђубре не узимьемо ни подаштo, како га распачавамо или ложимо.

Има страних газда, који на 700 ланаца земље троше по 10,000 фор. годишње на ђубрење, који за 300 ланаца издају по 8000 фр. на ђубре, те поправьају своје њиве.

Онај страни газда, који купи себи ђубре по другови; који по касарнама плаћа скупу аренду за коньско ђубре, који иде с колима на 3—4 сахата далеко по ђубре; који шиље своје лађе на хиљаде миља далеко, да му довозе гуано (тичије ђубре) кости, уљане погаче и друго ђубре — тај би се чудио и и крсто нашем послу. Питао би нас: Та по богу људи, зар сте се обезумили, ил не хајете, ил не знате?

Кад би запитао наше газде у потисју, они би му одговорили: А на што нами ђубре, кад наша земља и онако прти по 10—15 зрна.

Па и онде где не прти на 10—15 зрна, рекли би му: Није ми ни отац ђубрио, па је живио, живићу и ја, а да не ђубрим!

Неки би опет рекли: А на што мени ђубре, кад ја немам њива, само ово мало ливаде, баште и виноградца, шта бих ја с ђубретом?

А на шго би се и таки мудрица, који би рекли: Та ми знамо да нам је земља изнурена и уморна, да јој не би шкодило, да се мало прихвати снагом — али шта ћемо, немамо дрва за ложење, дрво је скупо — а сиромах човек ложи ма и ганьевима, јер су му при руци.

Ал на ово ево и ми да речемо коју реч.

Нема бурета, које би било неисцрпимо, где се црпи ту се и исцрпи; нема блага које се не потроши ако се не домеће — тако исто нема ни богате земље, која не ће клонути снагом, ако се из године у годину троши у снази, ако се на ње вади а не улаже, ако јој цедимо животну снагу, а не старамо се како ће опет доћи на снагу.

Има у нас тушта њива, за које су нам дедови наши мислили, да ће рађати и трпити, док је света и века, а ево не прође ни један век, а оне нам зврје као пржуше — јер никоме не паде, на ум да их ђубрењем поправи и дотера, да им врати оно што је из њих исисао.

Има и у страних народа таких предела, који су ређе били обилати, а сада су исцрпени до зла бога. Ено острва Сицилије, што је била Римьанима што нами Банат и Бачка, а сада увози све своје жито са стране.

И опет кажем, што се троши то се и потроши, ништа не траје до века. С тога ваља наше потисје које даје 10—15 зрна, да сматрамо као главнину, коју нам је бог дао, да јој уживамо камату, али главно треба нпак да сачувамо својим унуцима.

Онима, који веле да немају њива, него само ливаде и винограде, велимо ми, нека само покушају те нека зими нађубре своје ливаде и винограде, нек ђубрењем дотерају своје баште и бостане, те ће се уверити, да ће им двојином и тројином више понети.

А онима, који праве од ђубрења ганьеве, те ложе њиме ватру, велимо, нек то ђубре, на место што о да њ праве ганьеве, извезу на своје њиве, па ће им више родити а на тог сувишка могу онда куповати дрва за горење, — то ће бити и боље и паметније. Још к томе нека ограде своју баштину багрењем, нека саде дрва по путовима, на ће имати доста горива, те не ће на своју штету и срамоту горети оно, што остали свет сматра као највеће благо за сваког разумног газду.

(Наставиће се.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

О слободној вољи.

(Свршетак)

На кад тако читави народи по карактеру и повесници својој зависе од спољашних односаја природе и унутрашњих друштва, онда је човек исто тако продукт, сума спољашњих и унутрашњих природних утицаја, не само телесно и морално, него баш и у сваком трењуту дељања свога.

То дељање његово зависи пре свега од читаве душевне особности његове. Е на шта је и та душевна особност човека другу, до нуждан продукт урођених телесних и душевних дарова, у свези с васпитањем, поуком, примером, чином, имањем, сполом, народношћу, климом, земљом, временом и т. д. Човек се мора подвргавати ономе истом закону, коме се подвргава биље и животиња. Као што биљка у своме бићу, величини, облику и лепоти зависи од оне земље у којој се укоренила, као што је животиња мала или велика, питома или дивља, лепа или гадна према спољашним околностима, у којима је одрасла: исто је тако и човек телесно и душевно продукт таких спољашњих околности, случајева и прилика, те по томе није оно по духу независно, по избору слободно створење, као што га моралисте и философи обично описују. Један је на прилику „доброжелателан", на сваком кораку огледа му се та карактерна црта; благ је, добрћудан је, свакога воле и штује, а он ужива у томе наклону карактера свога. Други је опет здраво савестан; ма како му било, он ће ти најтачније учинити дужност своју, а ако му је баш немогућно, он

ће ти се зарад тога и убити. Неки је опет лакомислен на ради оно, што чисто личи на зло. Четврти је страшно жустар и напрасит, да се једва знаде умерити и умирити. Петя опет страсно воле децу; примерак је отац и великн пријатељ деце, дочим на пример неко други није такав, те чисто изгледа суров и лађан. Све те природне наклоности, које поникоше час из урођених или доцније стечених телесних и душевних дарова, час из васпитања образовања и примера, све су тако снажне у човечијој природи да их здраво расуђење врло мало, а религија скоро нимало задржати не могу, а уз то ми виђамо толико пута, да се човек најрадије и најлакше својој нарави прилагођава.

Човек кад види патника каквог, он ће му помоћи, не с тога, што га морални закони његовигоне на то, него гони га сажаљење према томе патнику. Ауербах вели на једном месту: „Дела људска не зависе од тога, што људи мисле о богу и т. д. људи раде по неком унутарњем нагону или из обичаја." — „Оно што човеку приличи, што му одговара, то је добро; а оно што му не кипира, то је зло и штетно" вели Фајербах. Бивз толико пута, да човек добро познаје себе и своју душевну особност, зна да ће у овоме и ономе погрешити и т. д., на ипак није кадар да потпуно савлада тај унутарњи душевни пригон. И тек као последицу тога унутарњег пригона можемо да протумачимо себи најразноврсније чудноватa протусловља у моралној нарави појединога човека као што су побожност или љубав према деци без „доброжелателности", њежни морални осећаји за окорело зликовце и т. д., друкчије пак никако.

Али природни утисци производе и управљају не само цело душевно биће човека, него делимице и појединa дела његова, у колико ова нису нуждан излив тога биħа, те тако стављају границе слободној вољи. Који од нас не зна како клима и време јако утиче на расположај наш? та то је сваки искусно на себи! Ми се мењамо као и барометар, па много пута, што смо мислили да смо учинили од слободне воље, није можда ништа друго било, до израз таких случајних прилика или утисака. Исто тако разне личне телесне прилике имају грдна утицаја на душеван расположај и одлуку нашу.

„Младић", вели Крамер, друкчије мисли него старац, онај који лежи болан друкчије него онај који здрав читав ходa, који гладује друкчије него сит, који је задовољан друкчије него онај, који је зловољан и раздражен и т. д.

Та то је тако познато, да је излишно напоминьати како силно утичишу боље разних телесних оруђа на човеково мишљење и делање; најгрђи злочини поникоше неброjно у таким ванредним телесним приликама, без да их је кривац хтео починити. Али тек новија наука је почела дубље загледати у унутрашњост тих чудноватих односаја и налазити да је завладала болест дигде, где се одпре није сумњало да има слободне одлуке.

Дакле свако, који имаде бистрија и дубља погледа, мора признати, да се о т. зв. слободној вољи човека по теорији и пракси само у најтешњим границама говорити може. Човек је слободан, али везаних руку; неке извесне природом назначене границе не може прекорачити. Највећи број свих злочина против државе или друштва пониче из афекта или незнања, као излив мршавог образовања или оскудне бистрине ума, а то се даје цифрама доказати. Ко је образован, он ће наћи начина и средства, како да савлада и уклони ову и ову несносну неприлику и не ће погрешити према позитивноме закону; незналица мора да учини злочин, иначе се не зна спомоћи, он је жртва својих односаја, своја неугодног стања. Камо слободне воље у онога, који из нужде краде, хара и убија! Колико има бистрине у онога, који је по харању, но немилости велик, а по памети мален? Оскудица у памети, незнање и сиромаштво, то су она три велика фактора, из којих ничу злочини по свету. У злочинцу ваља гледати више једнога несретника, него ли човека, кога се гнушати ваља. „С тога је" — вели Форстер — најбоље никоме не судити и никога не проклињати".

По немачкоме

=

ПОЛИСТАК.

ПОСТАНАК МАНАСТИРА МАЛЕ РЕМЕТЕ У СРЕМУ.

Кад су Турци у старија времена ударали више пута на Србију, они су као обично нападали на српске цркве и задужбине. — Калуђери из манастира Раче у Србији, узнемиривани од Турака, потраже себи као неку одбрану и пребегну у Срем у Фрушку Гору. Ту им се чинило, да је као по најбоље и најзгодније место, где је сад манастир Ремета, за то што су могли лакше уклонити се од Турака, а прилично је далеко у шуму ушло, па због тога се ту и настане, те тако станујући подигну једну кућу за молитвеник. Овај молитвеник или ова црква, бејаше прво од плетера, и блатом оцењена.

После неког времена, кад се у Србији примири,*) оду калуђери натраг у Рачу, и тамо стајаваху док их Турци опет не нападаше, те мораху опет на исто место у Фрушкој гори доћи. Кад су дошли, они онда направе други јачи храм од дасака и назову га: Ремета.

Ово име дошло је — по свој прилици — отуд, што су се ови калуђери ремстили, а двапут и цркву ремстили, т. ј. они су долазили, одлазили, а и цркву једну су рушили, а другу правили, и отуд доће име Ремета, која је сад мало друкчије мала Реметица:

*) Овде немогу казати ова управо за године, ја се мислим (бар тако произносе ови) да је било у 15. веку.

названа, због манастира велике Ремете *) који је код Крушедола, близу Карловаца.

Манастир, који сад постоји, вели један старац из мале Реметине зидан је: 1738 год. и то тако. Један човек од Шушма, — који је богат био — науми овде на месту, где је манастир Реметина од дасака била — нов манастир зидати. Ал једну ноћ, добу код њега лопови и заиште новце. Овај старац сакрићи им своју намеру, т. ј. како је рад манастир зидати; лопови кад то чују, окану га се и обећају му дотиније помоћ у извршивању. Старац одма затим, почне манастир зидати и тако, које он које други потпомажући га, саздидају манастир какав је сад.

Сада се имстану калуђери ту и добију неки 300. дан. оранице земље за уживање. Онде**) око цркве надзи се кућа, која је 1869 наново зидана, од некога ваљаног калуђера Теофилакта Лепајића, која сад као неки градић лепа изгледа.

Становници пријавора м. Ремете доселили су се неки из Србије, неки из Босне од прилике 1755—1758.

Ово је понајбољи извор, а тачније по своју прилици може се наћи у манастиру Беочину, т. ј. у његовој архиви.

У Јаску јуна 1873. Јован Ђ. Цвејић,
кандидат учитељства.

*) Овај манастир има лепе становнике, него мала Реметина аз је већа хрпа и кућа око њега.

**) Онде у цркви нашли се рукописно свеће.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

У Србији је на место г. Паите Јовановића именован г. Чедомир Мијатовић за министра финанције. Мијатовић је од млади људи, био је пре професор на вел. школи, а пре именовања начелник у министарству финанције и Србија може се заиста радовати, што такви младог ани изврсно изучењака задоби у коло владе своје.

— Пет страних друштава понудиле се владу српског за грађење железнице у Србији и то једно пруско-руско, једно француско, два енглеска и једно руско. Комисија за ту ствар већ је увела у оцену поднеске њихове. —

— Угар. министар просвете повратио је натраг у званје отпуштене професоре Сандића, Савковића, и Обрадовића. Администратор Грујић има да изврши то као заменик врховнога патрона. —

— На Хрватском сабору свршена је дебата о новој нагодби. Маканец већа малене народне партије очитао је лену буквицу злогласном Рауху и некадањим народњацима, који се сада прелишују „новоуњионисте". Послесвршене дебате усвојена новоскрпљена нагодба са 79 против 10 гласова. Свршило се и то чудо али можда неће од сад тек видати још већа чудеса, што ће их нова ера стварати за народ тројне краљевине.

Барон Раух поново је Маканца на двобој за то што га је звао у сабору западао. Маканец је достојанствено одбио тај позив, а Раух остаде и даље „ногом копајући". —

Учитељи среза Бечејског држали су 26 јула учитељскизбор у Бечеју Председник је био Ј. Настић из Сентомаша, а учествовали су у збору учитељи бечејски, сентомашки, петровселски, туријски, фелдварски, сењански и мартоношки. Сентошки местни збор поднео је читав низ предлога у погледу „школ. наредбе" и ти су предлози одобрено после поноса дискусија.

На усковање 29. августа беше сазвана конференција Шајкашка у Тителу зарад бирања посланика на угар. сабор. Бачка жупа. власт забранила је држање конференције а зашто ће њихова господска мудрост боље знати. Међу тим чујемо да је држање конференције одобрено после поноса бирача.

У Шпанији изабран је чувени Кастелар бивши министар спољних послова за председника извршне власти. са 133 против 67 гласова.

РАЗНО.

(Стари српски новци). Једне темишварске новине јављају, да је проф. Богишић, који је сада на Цетињу, купио од једног Албанасца 300 ком. старих српских новаца, који су близу косовог поља у Ст. Србији нађени; међу њима имаде одвећ драгоцених ствари. Сви ти новци су из времена српских царева али има међу њима и са латинским надписима и то из времена (?) Цара Уроша. Богишић ће тим послом учинити многокорисноога у изучавању старинских новаца, јер ће се много што — шта што је досад нејасно било, расвестити моћи.

(Жена разбојник.) У околини Калабрије у Италији појавила се нека чета, коју предводи једна млада жена. Веле да јој је тек двадесет година и да је необично лепа. Име јој је Марија. удовица неког хајдучког поглавара, кога жандари у сукобу убише. После смрти његове узе му пушку и закуне се да ће га осветити. По неком времену заљуби се у њу један млад човек, син неког заштитника и ступи у чету њезину, само да би је задобио. Но она га одбије, а овај из освете издаје власти. Ова је ухвати и осуди на 30. година тамнице. Док је извршавала казну заљуби се у њу један чувар осуђеника, он побегне с њом но чим дође у своју чету одмах га прободе. Од тога времена воле да је много страшнија, јер је удовила јаснот крадњу своју. Она пали села, одводи стоку, удара намет и ко најмање непослуша заповест њезину, тога казни смрћу. Чета јој је многобројнија и сељани је из страха од освете шаљу добре извештавају.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ УРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15 нов. а на више са уобичајеним рабатом, у

Срп. нар. задруж. штампарији,
у Новоме Саду.

НАША ПОШТА.

Г. Ј. П. у Ст. Кањижи. Ви Вете нас обвезати. Бројеве ће мо послати.

ОД УРЕДНИШТВА.

Због непредвиђених препрека заостао је лист за неколико дана. Овим бројем надокнадилисмо то и одсад ће лист опет уредно излазити.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на забаву. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка о ваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 36. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 9. СЕПТЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

На измаку друге трећине године и уласку у последњу трећину позивамо све пријатеље овога листа да понове своју предплату **са једном форинтом до краја ове године**; дужнике опомињемо да пошљу свој дуг, мало је на дугу али и тај мало дуг убија лист као што је „Гл. Народ“

Пријатеље листа молимо да нам скупе **нових** претплатника, сад се свет мали оновчио, шат ће имати коју пару и за умну насладу и поуку.

Новци се шиљу „Администрацији Гл. Народа“ у Н. Сад, најбоље поштанском упутницом.

Турска вилајетска власт забранила је прелазак листа у Босну — шат ће пријатељи листа знати га и иначе добити.

„Уредн. Гл. Народа.“

ИЗНАЛАСЦИ НОВОГА ДОБА.

(Свршетак.)

Кад је калуђер Шварц изналазио барут, није се ни помишљало, од каквог ће утицаја да буде тај изналазак по цео свет. Тај изналазак преиначио је цео политички живот, учинио је да се држани и друштвени живот скроз и скроз препородио. Нестаде јунака у токама и крутоме панциру, на место да бој биje срце у јунака, поче у рату да решава лукавство и вештина. Оклоп, стрела и буздован устукнуше пред топом и цевердаром. Са пушком у руци могла је свака кукавица да дохака и самом Краљевићу Марку. Мину доба јунаштва и витештва, нестаде по свету Обилића и Краљевића, али нестаде уједно и Кесеџија и црних Арапа, који су као племићи и лупежи узапћивали цареве друмове, ударали намет на вилајет, купили свадбарине, пљачкали и робили свакога путника. И опет није од овог калуђерског изналаска свету било благослова. Колико је милиона људи изгинуло жртвом таште људске охолости, а највише зарад калуђорског нитковлука, зарад беснилука неких крунисаних крвопија. Данас је демонско људско умље изумело и завело тако оружје, које млави људи омах на стотине. Ко не зна шта чине изолучени топови, разно остругуше и митраљезе. Колико је људских лешева, колико је тешких рањеника, јадних богаљева, сиђих удовица и сиротица, то све куне и проклиње несретни проналазак барута. Човек је сваки други нови изналазак употребио те развио њиме своју просвету, знање и умеће, дочим је човеку сваки други нови изналазак био полугом напредовања, изналазак проклетога барута употребио је човек, да ужасном препреденошћу ради око тога, да што више света упропасти, да разорава шта је у миру подигнуто, да упаоча коло људског напретка за стотине година. Употребом овог изналаска жигосао је нови свет себе кајинском белегом за сва времена.

У толико знатнији, замашнији и благословенији је по цео свет изналазак **књигопечатње**, штампе, што га изнађе Гутенберг. Што су друмови и путеви, бродови и железнице по трговину и обрт, што су сви други изналасци укупно учинили за културноисторички и материјални развитак, то је све учинила књигопечатња за умни развитак човештва.

Штампа је учинила, да је знање појединога научењака и мудраца постало имовином целога света, она је сплела племениту свезу и заједницу целога човештва, она је приповедала целоме свету узвишену мисао, да су сви људи једнака браћа, она је говорила својим немим устима милионима, са ње је сазревао умни плод, она је била умни квас, који је пробио глупошћу, предрасудама и празноверицама заражену масу народа. Штампа је оборила средњовековну владавину лукавства и препреденог нитковлука, бесни фанатизам лукавих попова и калуђера, силеџијство бесавесних владника. Без штампе не би поникнуо суд, који суди и министрима и краљевима — суд што му је име јавно мњење, за које стари нису ништа ни знали. Штампа је дала човеку у руку заставу моралне слободе и достојанства, она је изравнила велике неједнакости хисторијског права, она је пробудила свест у човештву. Штампи имамо да захвалимо

свеколики напредак, кога покренуше њоме озарени умови, који чамише дотле вековима у глупости. Зраци истинске просвете обасјаше и масу пукога народа, са којом поступаше некада као са мрвом, а данас је тај роб обогатио своје умље знањем и образовањем, па стаје слободном ногом за врат празноверици и лукавој спекулацији.

Као што живу реч чују хиљадама слушалаца, те на мах у свакој глави одјекне мисао говорникова, тако одјекује штампана реч у главама читалаца и тим путем продире оно, што је право, поштено и истинито у целину народа. Да није књигопечатње, још би и данас велика маса народа била у најглавнијем стварима љуто необавештена, још би и данас важила за стоку без репа, па би се дала од сваке шуше вући за нос. Право песнице, згариште, инквизиторска мучења, расколнички судови нису устукнули сили, него су подлегли науци, коју је распростирала печатња. Данас не нуку више мудраце и мислитеље на буктења згариште, напрема обожавању ниске плоти т. ј. ниске, животињске нарави, стоји данас обожавање духа. Као што је штампа расветлила умље, прибрала обште свију народа, упоредила резултате тих огледа, саопштила знање научника свима неукима, тако је исто здерала она смелом руком личину са образа лажних светаца и дала је човештву у руке огледало, у коме се огледа рад света, сва чуда и тајне његове. Као што гореће луча разгања мрак, тако је Гутенбергов ум био човештву луча новога видела. Ко би данас могао да покрене крсташке војне! Заман би данас калуЂерштина хтела да стане целоме свету ногом за врат — то не може више бити, јер ту је штампа. Она суди!

Никада не би човештво у последњим столећима могло толико напредовати, да му није било књигопечатње.

Шта је изналазак Америке и компаса (бусоле) користио трговини, радености, култури, природним наукама и т. д. рећи Немо у неколико речи. Васко ди Гама и Колон открише нове светове и раширише видокруг човеку. Оно што знадоше Римљани о свету, то је данас као зрно према јајету. Благо и богатства нових земаља обогати Европу и истина да подстаче и жеђ за благом и страсти ужижања. Али ова мала зла ништавају напрама никад и неслућеном полету трговине и радености. Свет се поче да таки, а култура доће те процвета као никад што није тако цветала у старо доба. То што људи пронађоше нови свет, утицало је силно на све гране друштвеног и народног живота, за то и историја бележи тај догађај као велику епоху. Можда Немо када бити доколиџи, те прозборити још коју о овој ствари, а сада да пређемо једноме изналаску, који је данас носилац целога културнога живота, а то је парна сила.

Са парне силе и са употребе разних машина преобразило се наше доба, наше тежње, јави и приватан живот. Ова два чинитеља захватише гвозденом руком у коло светске судбине и унутише живот народа, радиност новијег доба, да ће другим новим колосеком.

Уат и Стефенсн су ти велики реформатори, који су својим великим духом рекли свету ново „Да буде!“ који су својим генијем позамрли трговини и култури моћна крила, те да узлети неслућеним полетом; они су ударили по прлој земљи жељезне удлаге, те смањили законе простора и времена, збратили народа, приномогли да се шире идеје народности и јединства, остварили начела човештва, упрегнув у своју службу силу паре.

Обележје је нашег времена, да оно не може да буде без стројева — машина. Убите у велике радионице и творнице нове радиности, гледите у силесију колеса, како им се паоци складно слажу, неуморно радећ дању и ноћу, а њих тера једна снага — пара, и како те џинске машине ропски слушају слабу ручицу човека. Гледите те дугачке жељезничке влакове, како шумно стреме у даљину преко смело сведених мостова, преко река, брда и кроз крте планине — заиста милијер погледа природне лепоте и праве уметности нема ничега, за што би могао рећи, да силније утиче на срце и душу човекову. Погледајте народе, који точковима својима шибају таласе река и мора, те превозе брзо и сигурно производе удаљених земаља. Они су очистили мора од грабљивих гусара. Електрична жица обавила се око наше земље, брзо као мисао лете депеше до на крај света, а подморски кабел је цев, да кроз њу дивани Европа са Америком и Азијом. Све су то ствари, без који не можемо данас да будемо а за те ствари нису у старо доба знали ни како се зову, нит су слутили даће их икада бити на свету.

Данас већ нема више граница земаља, тек на карти их можеш видети. Народи су се зближили и збратили, море их не дели, него их спаја, изгубио се сталешки дух, тоне се предрасуде, сва се надмећу у напретцима радиности. Што ко ново изуме и изнађе, то не крије више, као што су кинези крили своје свилодеље, цео свет учествује, у ономе, што произведе људски ум. Земље су се чисто збиле са тутња и луле жељезничких точкова. Одавна је свет желео, да се прокопа суецки земљоуз, што везује Азију и Африку, то је урадила парна машина пре неку годину, без те машине ко би изровио онај четир сахата дугачки ров испод планине Монсенијеве, зар би се без ње могла да начини она грдна жељезница у Америци по имену Пасифик? Сетимо се само тешких кирија по злочесним друмовима, сетимо се како су људи вукли лађе, како су трговци касали на коњима преко пустара, сетимо се спорих порука, којима су писма ишла од руке до руке, док се нису и подерала — се-

тимо се свега тога, па погледајмо данашње железничке брзовозе, теретне возове, поште и телеграфије, па ће на мах бити јасно, како парна сила утиче на културу и обрт данашњих дана. Ми се данас срдимо, ако нам се писмо или депеша одоцни са сахат два, ми смо равнодушни, кад читамо, како су звездари израчунали помрачење сунца и месеца, све нам се чини, као д се то све само по себи разуме, а не помишљамо, како је Галилеји ужасно морао да рачуна, док је изнашао своју сунчану систему.

Имаде људи, који осуђују садање машине и вели: „Машине осуђују човека на нерад.“ Тако умују ограничени мозгови, они уму да прорачуне, да је машина на штету поједином раднику, а заборављају да прорачуне, колико она користи свима. То умовање не важи већ ни с тога, што човеков ум управља машином, а само сирову снагу надокнађује пара. Разлика је у томе, што је човек пре радио руком а сада ради памећу. Машина замењује физичку снагу, без да угушује ту снагу у човеку, она обави посао, који пређе не могоше да обаве стотину снажних људских руку, она то уради часком, а без да се умори, а човек може за то време латити се друга посла. Исто је тако неоснована она изрека: „Машина заглупљује човека!“ Ко више напреже своју памет, да ли онај што по другу туца камење, или машиниста који обрће точак час напред час натраг? Лађари што теглише пређе бродове уз воду, осташе због пароброда, без посла; кириџије испреготе коње због железнице, па да и не узмемо у рачун, колико је парна снага користила целу радиности, колико је пара уштедила физичку снагу људи, те је упутила на племенитија занимања — нпак то се не да корећи, да је пара створила свјасет нових посала и завела нове послениће. Колико је људи, који послују по железничама, поштама и телеграфима, који служе великим друштвима те имају, отуда свој сигурни ужитак!

(По Коху) —х—

СТУБОВИ ЗДРАВА И ДУГА ЖИВОТА.

4. Покрећи се!

Свако зна из искуства, да се онај део нашег тела, који ради т. ј. који се креће, загреје. Кад нам озебу ноге, ми ходамо да их загрејемо, а охладиле руке пљескамо зими испод пазуха, такође да их загрејемо. Како то бива? Ево овако.

Знамо већ, да се крв за то справља посведневно из хране, да замени оне честице у телу, које су се истрошиле радом. У нашем телу има двојаке крви: она, која полази из срца у тело, чиста је црвена крв и способна је да занавља тело; она која се враћа, из тела у срце, није чиста, јер носи собом разне испљачине, те је с тога плаветникаста, или као што се обично каже „црна“. Кад кане таква кап црне крви на земљу, ми видимо како за тили час по-

првени као скерлет. То је с тога, што ваздух преобраћа ту крв у црвену, или за храну способну крв. Еле, она крв што се враћа из тела, мора најпре да се процеди кроз прву џигерицу (јетру) и бубреге, и ту да остави своју жуч и мокраћу, па онда се тек врати у срце. Да би та плаветна крв поцрвенила или прочистила се, мора из срца да иде у белу џигерицу (плућа) и тамо ће да дође у додир с ваздухом, што га удишемо. Како се то збуде, крв поцрвени и враћа се опет у срце, да отуд поће из нова кроз читаво тело и т. д.

Кад се крв додирује с ваздухом и прочишћава, она се загреје сама од себе, и враћајући се из плућа разноси ту топлоту по телу. Наша плућа су дакле огњиште, у ком се ложи телесна топлота. У том огњишту крв је гориво, а ваздух жижица, што га потпаљује. Отуд долази да је онај део тела топлији, који има више крви.

Сад ваља знати ово: кад се креће који део нашег тела, кад ради, онда крв струји јаче у њ, јер се тамо радњом и троши више крви. У томе је делу дакле више крви и с тога више и топлоте, али у њему је зарад више крви више и хране за тело, и та храна се брже таложи у оном члану тела, који живље ради.

То је узрок зашто онај део тела мора да јача, који ради, а кад може двизањем да ојача један део човечија тела, за што да не би могло двизањем ојачати читаво тело?!

Погледајмо на пример ковача. Он ради десном руком најјаче, и с тога му је ова рука много јача и дебља него лева, која само мирно држи клеште. У ковача је дакле само један део радњом ојачао. Играчи имају најјаче ноге и то је само једнострано ојачано тело. Али, ратар, који се креће свестрано, који час ради рукама час ходи пешице, час диже тешке терете, час опет јаши на коњу — тај јача на именне читаво тело, и стога је наравно у њега и живот крепчи и снага јача.

Да је то тако, да рад може да ојача тело и окрепи здравље, то се знало још у древна времена. За то су Јелини и Шпартанци приводевали своју младеж, у трку и рвењу. За то се и данас иште у школама (наравно добрима) да се деца движу. Двизати се, значи јачати тело, а ојачало тело дакше ради и не може лако да се оболи. Млађано тело истина најбоље напредује у гимнастици, али у свако доба живота може човек ојачати своје тело гимнастиком.

Али има још много веће користи за живот и здравље, која долази од покретања. У нашем телу има двојака кретања, т. ј. неки делови, као наше руке и ноге, крећу се по нашој вољи, кад ми хоћемо, а неки као капци од очију, прса, црева, срце крећу се без наше воље, дакле и онда кад смо у сну или у несвести. Кад почнемо живље да ходамо или трчимо, ми ћемо осетити, како и срце бије живље. Тиме дакле, што смо по вољи покретали живље оне делове нашег тела који

су у нашој власти, убрзали смо кретање и оних, који се покрећу без наше воље. Како од живахног кретања бар ових других прибора зависи поглавито наше здравље, то је наравно, да не може бити потпуна здравља без покретања. Шта више, многе болести, које се нађу у дробу, могу се с временом излечити самим движењем тела; криви удови могу се њиме исправити, једном речи читаво тело може њиме оживити.

Ово би требало најпре да утуве они родитељи, који воле, да им деца мирно седе у соби, и они учитељи, који мисле да је добра дисциплина у школи, кад дете седи по читаво пол дана држећи руке мирно на скамији.

Непомично седење, то је најтежа казна за дете! За одрасле људе дуго је седење или нерад узрок телесној слабости, а с временом и свакојакој болести. —

Од ових четири основа човечијем здрављу, које сам назвао стубове, сваки је за се, као што смо видели значајан; сваки ће окрепити наше тело, али само сви у скупу оснажиће га тако, да се може надати здравом и дугом животу.

Без движења нема воље за храну, без хране нема крви, без чиста ваздуха и воде нема чисте крви: мора једно ући с другим упоредо, ако хоћемо да нам живот буде цео, да буде пријатан и по друштво плодан.

Дакле: Покрећи се, али — покрећи се свестрано!

Др. М. Ј.

ИЗ ПАУКЕ О УГАРСКОМ УСТАВУ

изборни ред за угарски сабор.

(Законски чланак V. од г. 1848.)

§. 1. Почем се садашњи сабор не осећа позван, да укинувши политичких права одузме онима, који су та права имали, то се иста права и на даље остављају на уживање свима онима, који су у жупанијама и слободним дистриктима и до сада при избору посланика на земаљски сабор имали право гласа. Осим тих.

§. 2. Бирачи су сви урођени или природжени становници земље и присаједињених делова, који су најмање 20 година стари и не стоји ни под каквом очинском, туторском или господарском (dienstherrlichen) влашћу, нити стоје под казном због валенадајства, преваре, отмице, убиства и паљевине, без разлике законом признатих вероисповести:

а) који у слободним кр. варошима, или у општинама са уређеним магистратима снабдевеним једну кућу или поље у вредности од 300 фор. сребра у другим пак општинама $^1/_8$ сесије у смислу дојакошње урбарије, или какав год посед равне величине, као искључиво своју, или са женом, односно малолетном децом заједничку имаовину имају.

б) који су као занатлије, трговци, фабриканти, настањени, ако имају своју сопствену радионицу, трговачку радњу или фабрику, и који, ако су занатлије, непрекидно барем с једним помоћником раде.

в) који, ако и не спадају ни у једну горњу класу, могу показати да имају годишње 100. фор. сребрена стална сигурна прихода од своје земље или капитала.

г) Без обзира на приход, доктори, ранари, адвокати, мерници, академички вештаци, професори, чланови мађарског ученог друштва, апотекари, пароси, капелани, општински бележници и учитељи, у оном изборном срезу, где им је стално обиталиште.

д.) Сви, који су досад били варошки грађани, ако и немају оних својства, што су у горњим тачкама описана.

§. 3. Биран може бити сваки, који је бирач, ако је навршио 24. године, и ако може одговарати оној наредби закона, по којој је само мађарски језик законодавни језик.

§. 16. Уписна комисија каже свакоме бирачу, кога је уписала, и усмено да га је уписала, уводи одмах после имена бирача у особитој рубрици и у кратком изводу све податке, који су наведени као искас, но у једно састаља и списак свију оних, који су му се пријавили ради уписа, но које је он одбио.

§ 17. Уписне комисије воде попис у три равногласна егземплара, и предају их са својим подписима снабдевене по истечењу оних у §. 12 писме б.) наведених четриаест дана без одлагања централном одбору.

§. 18. Један егземплар од тих скупних списака стојаће више дана, да може сваки у њега загледати, на каквоме јавном месту, које ће централни одбор одредити и у напред објавити.

§. 19. Кога уписна комисија није хтела да упише, или који има што да примети против уписа другога неког, може се тога ради обратити централном одбору.

§. 20. Који се ни код једне уписне комисије није пријавио ради уписа, тај не може тога ради апеловати централном одбору.

§. 21. Централни одбор састаје се најдуже недељу дана после свршеног уписа бирача и

а) испитује попис, које му дотични одбор

б) испитује молбенице, које му се у смислу §. 14. поднесу;

в) испитује списак, оних, о којима је закључио, да се усљед поднесене молбенице од уписа изоставе или да се у списак ставе, и прилаша тај са потписом председника и перовође снабдевени списак уза сваки егземплар конскрипције.

г.) држи сваки дан седнице, док се год не исправе пописи путем расправе поднесених молбеница.

д.) од тих тако поправљених пописа задржава један егземплар ради послуге при избору, један шаље

за 14 дана, рачунајући од почетка седница, министру унутрашњих послова.

§. 22. Централни одбор води преко перовође, кога из своје средине бира, редован записник о свима саветованима заједно са списком имена свију присутних; од записника остаје један егземплар у архиви, а један се од времена на време шаље министру унутрашњих послова.

§. 23. Седнице централног одбора, као и седнице уписних одбора јавне су.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

II.

Пре него што говорим о томе, шта све рачунамо у ђубре, како се њиме рукује у авлији и на њиви и како се ђубре готови у газдовању, нужно је да рекнемо реч две о томе, чиме живи, чиме се храни биље.

Свака биљка на свету, па и биљка, коју ми као газде сејемо, мора као и друга животиња да има своју храну, којом се храни да живи. Ако узмемо биљци ту храну или ако је оскудно хранимо, биљка ће свенути, па после и угинути; а ако се биљка храни оволико колико, јој ваља да живи и да се развије, то ће се брзо и обилно развијати, а газдин труд уродиће богатим родом о жетви и о берби.

Она храна, оно јестиво, које биљци годи, јесте од две врсте: једну врсту хране своје сиса или упија биљка из *зрака, ваздуха*, отуда упија биљка угљик, воду или влагу и амонијак. Ову храну упија биљка или непосредно из самог ваздуха, или посредно из земље путем и помоћу кише, снега и росе.

Другу врсту хране своје добијају биљке од *испопинина* (минерала).

Научни људи већ одавна знају из чега се састоје биљке, и баш отуд што то знају, сазнали су и то, да се биљке хране и минералским творивом, али ово твориво уживају у своју корист тек онда, кад га ваздух и вода раствори и растопи.

Да би они, који ово ушчитају, лакше разумели, који су то минерали, којима се биљка храни, ево ћу да наведем шта све има или боље рећи, шта се све налази н. пр. у пшеници, кад је помоћу хемијске науке растворимо.

Ако сажежемо сто делова пшеничног зрна, то ће све што је у зрну изгорети, а у пепелу ће остати само минерални делови и то

у 100 делова пепела има тада:

23.$_9$	процента	пепељикова киса
8.$_4$	„	содина киса
2.$_8$	„	кречевине
12.$_1$	„	горке хрђе (оксида)
0.$_8$	„	гвожђане хрђе (оксида)
50.$_3$	„	еоссорне киселине.
0.$_4$	процента	сумпорне киселине.
1.$_2$	„	шљунковине.

Из ових овде набројених саставних делова види се, колико разних минерала ваља да има у оној њиви на којој пшеница расте, па ако се из њиве истроше, онда их ваља надокнадити.

У ђубрету, којим ми ђубримо те поправљамо наше њиве, а особито у италском ђубрету има такође минералских састојака, али обично нема ни оволико колико је потребно, да њиве биљка подмири сву своју потребу.

Њиве нам наше из дана у дан све то више осећају, да им не дајемо довољно минералских творива, и ма да италско ђубре много помаже овој оскудици ипак ће доћи време, када ће ваљати да помогнемо њивама, по којима оре плуг више од стотину година, да не клону са свим исцрпене, изнурене.

И у нашој земљи има сада газда, који виде нешто даље од носа, те не ђубре њиве само италским ђубретом, него употребљују за њега још и минералска творива. Стране земље да како да су нас и у овоме куд и камо претекле. У Немачкој, Енглеској у Белгији и Француској, па и у аустријским покрајинама нема поле већега газде, а да не поправља њиве своје минералским творивом.

Оне хране, коју биљке упијају из ваздуха, има у ваздуху толико, да се не може никад утрошити, има је увек на векове и увек једнако, колико данас толико и сутра.

Али оне минералске хране, коју земља даје биљци, нема ни у нерађеној земљи једнако а камо ли да је има увек једнако у рађеној земљи.

У једном комаду земље има много једнога у другом комаду другог минералског творива.

Отуда се даје разумети зашто у једном пределу нека биљка боље успева а у другом лошије, то је с тога, што уз разно поднебије све зависи од тога, да ли биљка налази на тој земљи довољно хране или не.

Обично су по храни најснажније оне земље, које нису дојако биле ороне или обрађиване или су то тек од новијег доба. Таке снажне земље јесу крчевине, разоране ливаде и пашњаци, исушени ритови; ту је нова земља, па обилато храни у њу посејану биљку.

У тој земљи изметало се иструло биље, лишће, грање, шумски плод, трава, сита, трска, шаш, рогоз, животињска стра и поган, а све то уједно начинило се богатом ризницом. Ова земља што је постала из иструлог биља, зове се једном речи ц р н и ц а, или како цео свет вели х у м у с.

Што је у којој земљи више црнице, то је земља снажнија и родније. Што је више црнице то смо тиме сигурнији, да ће та родна снага земље, дубљим орањем занављана, дуже времена трајати.

Некада се мислило и држало, да баш прница непосредно храни биљку, да биљка упија и усисава те труле делове земље. Данас се већ зна, да прница под утицајем ваздуха и воде утиче више као сталан чинитељ растварања; да јој се органски саставни делови претварају у угљену киселину, амонијак и у воду, с друге стране пак да она утиче те се радом и растварањем минералских састојака земље, приноси успеваље биља.

Ма се колико у новије доба умовало и испитивало, ипак све то не мења важност прнице, мислили научни људи о прници овако или онако.

Њен је утицај остао увек онај исти. То се види и данас а види ће се у свако доба, да у свакој оној земљи, где има прнице, сваки усев бујно расте и успева.

Да боље видимо, колико је прница важна у сваком газдинству, да је по томе можемо достојно да уважавамо, ево ћемо мало опширније да испитамо њену природословну особину.

Ми ћемо овде да наведемо речи једнога писца, који је ту ствар дубље и свестрано испитао.

1. Прница је кадра да упије више влаге из ваздуха него ма који други састојак земље. Дакле она земља, која је богата прницом, **опреће се много** дуже суши, него она земља, која је сиромашнија у прници. Из овога можемо да увидимо, колико је важно штапско Ђубре, јер и да не узимамо други корисни утицај тог Ђубрета, она прница што постаје из тог Ђубрета, кадра је да спасе усев у време дуготрајне суше. —

2. **Прница силно упија кишу, росу и снег, кад се топи.** Људи који су огледали, како то бива, доказују, да је прница у стању да упије четири пута онолико воде, колико је сама тешка, дакле она није готово као сунђер. Даље, воду што упије не испушта тако лако, него је дуже времена држи у себи; то је од велике користи сваком њиви и усеву.

3. Прница се врло брзо загрева, јер знамо прво, да је црна, а све што је црно то боље привлачи и упија сунчеве зраке — а друго рекосмо већ да се њезини делови непрестано растварају те отуд што прница утиче, да земља прима водену пару и друге гасове (угљену киселину, кисељак, амонијак) то тиме силно доприноси да се њива загрева.

4. Прница истина брзо и пушта топлоту то ће рећи брзо се охлади, али она врло хрђаво спроводи топлоту, те тако спречава, да се долњи слојеви не охладе брзо, а тиме опет утиче добротворно на усеве.

5. Са тога што је прница буавна као сунђер, није лепљива, те припомаже да земља буде крта, помаже укорењивање, а тиме чини услуге усеву особито тамо где је збијена и чврста земља.

6. Прница има још и ту корисну врлину, да је кадра да упије из ваздуха много амонијака и угљене киселине, а не држи их после тако јако, као што то чини иловача, него их предаје биљци те помаже успеваљу јој.

7. Ваздух, вода и топлота сутичу, те непрестано преиначују прницу а растварајући се производи она као што рекосмо топлоту, а још к томе гради воду, амонијак и угљену киселину, те утиче тиме благотворно на растење и успеване усева.

8. Са овога спорога али трајног растварања или распадања прнице, бива не само то, да се умножава биљу готовина хране јој, него она вода, угљена киселина и амонијак припомаже да се и сирови камичци истроше и претворе биљци за храну.

9. Напослетку као што прница постаје из биљског и животинског творива, а у овоме твориву не само да има органских него и минералских састојака, то је онда наравно, да у прници имаде не само ваздушне него и минералске хране, па кад се прница растава, даје она ту храну биљу, а што је најглавније даје му онаку, каку може биље најлакше да прима.

Из овога може да се уверн сваки газда, колико је прница важна и да је свакоме газди први посао, да Ђубрењем множи прницу било на њиви, ливади, било у винограду, башти и шуми.

Истина је да се природа и сама стара око тога — особито ако јој човек не смета, — да се прница множи у земљи.

Тако богати шума своје земљиште прницом, када јој опадне лист, гранчице, шишарке, плод, стрше дрвнова, корови, цвеће. Све се то а још к томе разна стрв збије, иструне па се за неколико година наслаже таван на таван, те постане мрки, а крти по неколико стопа дебели слој прнице, која богато храни жиле дрвећа, а уједно је буаван покривач, те држи шумску земљу влажном, чува је да се не сасуши.

За то ће сваки паметан шумар забранити да му по шуми не купе суварак и не граблају лишће за горење, јер се зна да оне шуме, из којих се непрестано износи суварак, бивају сваке године растом својим слабије, брзо маторе и затру се. —

Природа се брине те гради прницу и на обрађеној земљи, по ливадама и пашњацима, јер и туђе труне биље што не траје дуже од једног лета, труне разно лишће, бурјан коров и котрљан.

(Наставиће се.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

Термометар или Топломер.*)

Ако хоћемо да изучимо топлоту, морамо пре свега да имамо најнужнију справу (инструменат) — термометар или топломер. Запитаћете, па шта му то управо значи — термометар? Е па лепо, а оно хајд' да се мало изближе упознамо са том справом.

*) од И. Мајера.

Nijedan fizički instrument nije u toliko mери rasprostrt kao termometar. Ja i vi ste ga važda često viđali, i znate od prilike u opštim crtama kako izgleda. Svaki zna, (ja bar tako predpostavljam, a ko ne zna, a ono neka sada nauči), da se termometar sastoji iz jedne staklene kuglice, od koje se dalа u visinu uzana staklena cevčica. Ta kugla i jedan deo cevi napunjeni su živom ili spirtom. Ta se tečnost (živa ili spirt) uzdiže u cevi, kad se kugla zagreje i spušta se, kad se kugla ohlađuje. Koliko će visoko da se uzdigne tečnost u cevi, to zavisi od stepena zagrevanja kugle. Čemu ćete čuti gde se zbori, „danas je bilo toliko i toliko stepeni toplote, ili hladnoće.“ — Da odgovorimo na pitanje, šta su to stepeni toplote, moramo najpre da opišemo sklop termometričke skale (daščice, koja je razdeljena na stepene,) na makar i povtorili ono, što je možda od vas čestu poznato.

Ako spustite termometarsku kuglicu u kopnešnji sneg, živa će naskoro sići do izvesne tačke na termometričkoj skali i dalje se neće spuštati. Tu tačku nakon toga zabeleže sa 0, i onda se tačka zove 0° ili tačka mrzneња.

Pa onda se spusti termometar u ključalu vodu. Živa će se brzo izdizati u cevi i staće najzad na jednoj tačci, koju takođe zabeleže. I ta tačka, do koje se živa najviše izdigla, zove se tačka, ključanja.

Ove dve tačke, su normalne tačke termometra, a a rastojaње između njih zove se normalnim rastojaњem. Ovo se rastojaње deli od svake ruke. Mi najviše upotrebljavamo Reomirovu skalu. Njegova je skala podeljena na 80 ravnih delova, t. j. rastojaње između tačke mrzneња i tačke ključanja. Tačku mrzneња beleže sa 0, a tačku ključanja sa 80. Na onda deleње skale produžava se i dalje, i iznad tačke ključanja i ispod tačke mrzneња. Deleња — stepeni koji leže ispod nule, označavaju se ovim znakom: — što će reći po knjiški minus ili manje. Celzijeva i Reomirova skala imaju jednu opštu tačku mrzneња; ali se kod Celzijeve sprave za merenje toplote, normalno rastojaње deli na 100 ravnih delova. Kod njega se tačka ključanja označava sa 100.

Pri naučnim ispitivanjima obično se upotrebljava celzijeva sprava za merenje toplote.

Al u Engleskoj da vidite, upotrebljava se mahom sasma drugačija sprava za merenje toplote.

Na njenovom termometru, koga je izumeo Farenhajt, tačka mrzneња nalazi se ne na nuli, nego se beleži na onoj tački, do koje se spušta živin stub, kad spustimo termometar u smešu, koja je zgotovljena od snega i kuhinjske soli.

Toplota te smeše jednaka je $17^{7}/_{9}$ stepeni Celzijeva ispod tačke mrzneња. Prostor između te tačke i tačke ključanja vode deli se na 212 ravnih deleova. 0° na našem termometru odgovara 32° farenhajtovom termometru. Sledećom tablicom možete lakše da uporedite termometričke skale.

Celzije	Reomir	Farenhajt.
—20	—16	—4
—10	— 8	+14
0	0	32
+10	—8	50
20	16	68
30	24	86
40	32	104
50	40	122
60	48	140
70	56	158
80	64	176
90	72	194
100	80	212

Na običnim termometrima ta deleња nešto malo nadvišuju tačku ključanja; no za specijalne cilji napravljeni su termometri, koji se penju do 360°. Ako smo nakani da izmerimo najužasnije ladnoće, onda tu nam ne će moći pomoći termometar sa živom, za to što se živa mrzne već na — 40° ц. Za take slučajeve moramo da uzmemo spiritusne termometre, s kojim opet ne možemo da merimo vrlo visoku temperaturu, za to, jer čim spirit počne da se približava svojoj tački ključanja (78° ц.) počinje da se širi neravnomerno.

Možda ćete zapitati, a za što ne upotrebljuju vodu za termometar, ta i onako je ima tma božija na zemlji?

Prvo za to, jer bi se voda smrznula na gotovo nezнатnoj hladnoći i skrhala bi ga. Ono do duše, voda može da se spusti, nesmrznuv se, mnogo niže ispod tačke mrzneња, kad termometar visi savršeno mirno, i tu je mala opasnost da će se raspući kuglica. Ni voda se ne upotrebljuje za termometar sasma iz drugог uzroka.

Voda približavajući se tački mrzneња, širi se veoma nepravilno. Pri 4° ona je vrhunac, nego na svakoj drugoj toplоti. Ako je zagrevate ili ohlađujete ona gubi tu vrhunac. U tome najlakše se možete uveriti vođenim termometrom. Važda je imate vođeni termometar, savršeno podjednak sa živinim (ne treba da označujete normalne tačke), ali kuglica mora da bude koliko je moguće veća, ona mora da ima oko jednog palca u prečniku. Ako obesite onaj termometar zajedno sa živinim u sobi, čija je temperatura oko 0°, onda će se stub vodin zaustaviti na izvesnoj tački.

Ako unesete oba instrumenta u toplu sobu, onda će se živa početi uzdizati, a voda spuštati, jer se voda pri zagrevanju od 0° skupља. To se skupљanje vode sve dotle produžava, dok ne dođe 4°; na toj temperaturi dobija najveću vrhunac i počinje pri zagrevanju da se uzdiže, uporedo sa živom nejednako. T. j. dok se živa uzdiže od 5° do 6°, voda se među

тим уздиже веома мало. А ако је топлота висока, онда се вода пење веома брзо у термометру, док се међу тим жива попела свега на један степен.

Са тих неприлика вода се не употребљује за термометре.

Л. И.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пошено су отворени пазари у целој Угарској, што су услед заразе колере и других болештина за неко време затворени бити морали.

Цене жита на пештанској пијаци оне су:

Пшеница 7.25—7.30.
Раж 5.65.—5.70.
Зоб 1.76—1.77.
Репица 10⁷⁄₈ —
Банатска пшеница 10.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

— Кнез Милан отишао је из Беча у Париз, где је љубазно дочекан. Сад је у Ницу и у повратку куће.

— Иван Мажуранић добио је писмо од министра Славије где га нуди да буде хрватски бан. Мажуранић је понуду примио и у Среду отпутовао у Будим и са Славијом у Беч, те ће ових дана наћи царско писмо у коме га именује за бана троједне краљевине. Новине вели, да се Хрвати јако радују новоме бану.

— Италијански Краљ приспео је 4. ов. о. м. у Беч где га је цар с великом свитом дочекао; народ га је по улицама поздрављао с радошћу усклицима. Бечке новине су пуне радости, јер вели да је то добар знак комшијска пријатељства.

— **Срби и Романи** белопривинског среза сазвали су конференцију на жалу господњину, да се разговоре о избору посланика за угар. сабор.

— Пруски војнице напустили су 4. га о. м. изјутра француско земљиште, те сада нема више ни једнога пруског војника у Француској.

— Турско насиље у Босни никако да престане. Прошле суботе паде босански валија дозвати преда се шеснајсторицу најуглеђнијих босанских хришћанских трговаца као тобоже на договор. Дванајсторица одазваше се томе позиву и одоше, а четири валије даде их повалати и побаца их сваког посебице у тамницу. Аустро-угарски подконзул Драганчић хтеде посредовати за неколике хришћанске трговце и оде у валијин двор, али овај га не хтеде ни примити пре да се.

Имали ту бога и правде и докле ће подносити сиротиња раја те крвничке муке?

— У бечком пратеру отварасе 6-га о. м. изложба коња. При отварању биће наш цар с царицом и италијански краљ.

У Загребу је преминуо честити јунак пријеторски Крца Петровић Његушки у 45 години живота свога. Новине загребачке пишу да му је сировог срца и многобројан био. Лака му земља.

— На романском конгресу у Ердељу изабрали је православни владика Ивачковић за романског митрополита.

— Турска влада забранила је свима српским и хрватским листовима од опозиције прелазак у турску царевину.

РАЗНО.

О једном српском свештенику доносе стране новине ову чудноватту вест: у „општини Великом Будимиру" у Барањи имаде од прилике 240 српских становника Имају пароха. коме би плата била 30 мерова жита, кад би добио и два орталя земље, коју сам обрађује. И кад је добра година, једва може да живи, јер људи не раде, сиротиња су дрекна и врло ретко плаћају попа свога. Ове године баш никако немогу да га плате. јер није ни њима родило. Земља не даје ни семена, а кромпир окуситошили мишеви. У оваким околностима српски парох овако животари: јутром рано устаје, доручкује три пресна краставца осољена и опапрена и није ракије, ако је нема. Само једанпута једе меса у недељу. Владика би требао да помогне овоме попу, јер тешко стање само овари свет у овако народности." Незнамо дели ово сушта истина или је каква измишљотина нами на уштрб, али имамо прилике пропутовати кроз грозну сиротињу барањску те морамо признати, да таковних случајева може врло лако бити. Јер ко није својим очима видео, тај неће ни веровати да човеку срце пуца гледајући ту ужасну невољу и беде иначе, а камоли ове године.

СКУПШТИНА СРБА ЗАНАТЛИЈА

БИЋЕ

У СОМБОРУ

у четвртак 13. септембра (у очи крстов-дана) ове године.

На тој скупштини, с допуштењем вас. угар. министарства унутр. послова:

1-о. на ново ће се уставити правила, по којима да се на ново оснује „задруга Срба занатлија" у Аустро-Угарској.

2-о, изабраће се привремено одбор, који ће што треба чинити до потпуне клаузуле правилима.

3-е, прегледаће се рачуни дојакошње заједничке благајне и решиће се о даљем руковању њоме.

Позивамо овим сваког брата Србина занатлију из свију крајева Аустро-Угарске и троједне краљевине, где Срби живе, — а особито некадашње осниваче (1870 године) задруге Срба занатлија на ову скупштину у Сомбор. Дојакошња одељења задруге ове молимо да изаберу и пошљу тамо своје заступнике.

У Новоме Сиду и у Сомбору, почетком септембра 1873.

Јован Стевановић, бурчија. Арсен Ћирић, обућар. Никола Продановић, ж. кројач; — Живко Ђурић, обућар; — Тома Јакшић, обућар. Лазар Лазаревић обућар.

Милош Миланковић, кројач; Сима Тошански, опанчар Ђорђе Николић кожухар; Никола Вукићевић стар. кројач. Милош Радосављевић кабинчар. Стеван Протић, кројач.*)

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ УРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15 нов. а на више са уобичајеним рабатом, у

Срп. пар. задруж. штампарији,
у Новоме Сиду.

*) Српске листове, пријатеље овој ствари, молимо ово прештампају.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Сиду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка о в а к и х слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 37. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 16. СЕПТЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

На измаку друге трећине године и уласку у последњу трећину позивамо све пријатеље овога листа да понове своју предплату **са једном форинтом до краја ове године**; дужнике опомињемо да пошљу свој дуг, мало је на дугу али и тај мали дуг убија лист као што је „Гл. Народа“

Пријатеље листа молимо да нам скупе **нових** претплатника, сад се свет мало оновчио, шат ће имати коју пару и за умну насладу и поуку.

Новци се шиљу „Администрацији Гл. Народа“ у Н. Сад, најбоље поштанском упутницом.

Турска вилајетска власт забранила је прелазак листа у Босну — шат ће пријатељи листа знати га и иначе добити.

Уредн. „Гл. Народа.“

НАШЕ ЗАНАТЛИЈЕ.

Још мало, па неће више нико веровати, да је „занат, златан алат“. И да неслушамо, како се наше занатлије жале на тешко време, опази ли би на њима да јако опадају. Мало која година, да се који занатлија не лаћа каквог другог рада, којим мисли да ће што више привредити моји. То је по себи добро, јер човек не треба упоно да натеже са својим занатом, кад већ не иде напред, или из предрасуде да се стиди латити се другог посла, почем није и не може бити стидно, привређивати радом себи и својима поштен ужитак.

Ово зло, што опажамо данас у нашем занатлијском свету, дошло је, чини ми се, отуд, што нам народ није корачао с временом; што није увидео да се друштвени живот мења, а с њиме наравно се мењају и друштвене потребе. Занатлије подмирују те потребе па кад се која од њих промени опадне или постане излишна, то наравно мора пропасти и онај занатлија, који обавља тај рад. Узмимо за пример само два заната, који су у нас Срба јако заступљени, кожухарски и опанчарски. Кад је сваки, осим такозвани пургера носио кожух, кад су се и жене српске њиме одевале, кад су кожњи грудњаци били у свакој кући, онда је да богме могао радити и живити кожухар. Данас већ више није тако. Сирова се вуна с коже данас пређе с великом хитрином у машинама и тка с парном снагом исто тако брзо. То чини те је вуњено предиво ојевтинило, место коже која се данас чини, и за сто других потреба обрађује, устостручило се увоз јевтиног памука. Чоха с памуком постављена, даје и лепшу и здравију јевтињу одећу, него што је кожна. Ето ту је узрок што се кожух мало по мало губи у народу, а кожухари мало по мало пропадају. Да су наши народни учитељи (ту разумем и свештенике) за времена опазили овај прелаз, многи пропали кожухар, радио би данас други занат и имао би пуну кућу.

Да видимо сад опанчаре. Са мало новца, кадшто и на веру, купи се по која учињена кожа, што је боље, носи се у фабрике. Та рђава кожа није добро ни учињена и ако се лепо црвени, јер кад се овлаши, омекша као хартија, Таква једна кожа натеже се влажна и прави се од ње нека једна обућа; једна за то што је добра само са суху лединy. Како дође на камен искраси се, можеш је бацити. Овакву обућу носе наши опанчари свако јутро на пијацу. Калуп несмеју да скину, да се не искриви обућа, те тако цимају оно дрво сваки дан овамо и онамо. Коме потребује обућа, тај ће наћи мајстора, није потребно да му се носи на ноге, али ову обућу, да како, треба наместити, док се то код нас тако чини, док се наш опанчар убија, носећи свако јутро свој еспап на пијацу и седећина ветру, на киши да прода по који пар, обрађује се данас кожна обућа у велико с машинама, и то тако, брзо, да једна добра машина за дан сашије више него што обућар за читаву годину руком изради, и таква готова обућа долази у трговину. Истина је она скупља, скупља три— четири пута, али је десет пута јача и зато ипак јевтинија. Још коју годину па ће се и последњи економ уверити да је ова обућа јевтинија и здравија, почем не про-

пушта влагу, па је онда и опанчар постао излишан.

Имао бих и више таквих примера, али мислим да је ово доста, да би приволео свога читаоца да мало размишља о томе. Наша је дужност да обратимо пажњу нашега народа на покрет који се збива у занатлијском свету. Једна машина закратила је многим занатлијама свакидањи хлеб, а за то га је дала многим трговцима. Она с дана у дан смањава просто рађеничи сталеж, онај сталеж, који не мисли много, него ради онако како је научио од својих мајстора, и ствара с дана у дан све више људи који раде и главом и рукама. Прошло је дакле ово време, кад се могло без поуке животарити и држати кућу данас је за живот поука од преке потребе, па ако не иде с једним, вала да је занатлија спреман за сваки други рад. Колико има данас занатлија, који никад свој занат учили нису, који су само зато занатлије, што имају машину с којом се обавља тај занат. Сутра, ако тај занат постане излишан, они ће купити другу машину и обављаће други занат, јер су поуком спремни за сваки.

Ту лежи за што се странске занатлије, код нас богате, а наше пропадају! Али има још једнога узрока, за што то бива. Странци што живе с нама, бирају занате, који или имају своју будућност, или без којих не може друштво да буде. Ту је: зидар, столар, бравар, ковач, сапција, лончар, лимар, (клонфер) и др. тима подобни без којих кућа не може да буде. Осим тога, сваки је своме занату нешто и трговац, јер он набавља из фабрика оне артикле, које јевтиније добија, но што сам може да справи. Тако н. пр. бравар добија делове из фабрика па их само састављ, ковач своје потковице такође из фабрике, па их само прикива. Да ли то чине и наше занатлије? Оно мало што их има малакшу обрађујући своје артикле, који се данас у по цене добијају готови у фабрикама; другим речима они који те неваљу, пропадају, док се други горе и богате, који то знају. Али ту је баш чвор: знати свој занат. Како ће јадник и он то да чини, кад те зна гдешто ни вазано писмо да напише а то ли да зна где су фабрике, које припомажу његов занат — — — Чујте учитеља народних учитеља! Чујте предаваоци омилитика и херменевтика, методика и пропедевтика: ваши ученици не знају своје околине, свога века и својих потреба, а то ли да познају начине, којим се, данас подмирују те потребе! Мајстор симиџија остао је мајстор симиџија онакав, какав је био пре 50 година дана, дакле онда кад је свет могао сваки дан симите јести и имао сваки дан по хлеб тепсију за пеџиво — од онда је свет научио јести земичке а пекари су научили продавати и бршна, али је мајстор симиџија преспавао тај преврат, за то, што су његови учитељи спавали, док се збивале промене у друштву.

Дао би бог, да се једном пробуде, те да се наш народ мало опорави од мамура, који је њиме овладао сто годишњи душевни нерад. Др. М. Ј.

ИЗ ПРИРОДЕ.

О змијама.

Ваљда нема ниједне животиње које би се човек тако гнушао и бојао као што је змија.

Њено дугачко а танко тело што се по путу вијуга као муња по облаку, гадне обично пријаве и тавне боје, шиљасте а смрам тела мале главе из који сваки час провирује као кончић танак и на двоје расцепљен језик, све то човека доведе дотле да се силом и нехотице обазире и гледа чим ће је пре умлатити. Млоги још мисле да су све змије отровне и да ниједна змија не може пре скапати, докле год не осакати ког човека, то наш свет особито мисли за оне змије које после илијина дне вију. Таку змију кад убије још мисли да је одмах са душе скинуо један грех. Змија је човеку тако гадна и мрска од увек била, да чак и за прву змију што је била на свету веле, да је човека — управо жену — преварила и на грех навела; — змија дакле по људском мишљењу не само да је накосна злобна и неблагодарна него је и мудра и лукава. —

Наш народ има исто тако гадне и многе предрасуде и мисли о змијама као и други народи. То нам сведоче многе народне песме, приповетке па и клетве н. пр. „змије те пиле,“ „змије ти кости поломиле“ и т. д.

Ми ћемо овде да говоримо сад о змијама као животињама и гледаћемо да покажемо сву штету а и хасну што змија човеку чини.

Од свију животиња је змија најсроднија са гуштерима; спољa се од њих разликује само тим што она нема ногу а гуштери их имају четир на броју. — Има и један гуштер без ногу а то је сленић за кога наш свет мисли да је змија. — Змија је дугачка и спрам дужине танка, округла као ваљак, која је све то ужа што ближе репу. Глава једва да је мало шира него тело а њушка јој је заоштрљена.

Од главе до крај репа иде јој хртењача или кичма, која се састоји из силних обртања; но ти обртаји нису један за другог срасли, као код других животиња, већ се један поред другог може исто тако кретати као човечија рука у рамену, те се с тога и може змија да вије. На сваком обртају има змија по два ребра — са сваке стране једно. — Но ни ребра нису за обртаје срасла а ни напред на груди нису срасла него се свако може мицати.

То што јој се ребра могу мицати важно је по змију зато што она нема ногу, него се ребрима одупире о земљу те се тако миче, као кад човек иде на штулама и штакама.

Ни кости у глави змијиној нису срасле једне за другу него су само везане растегљивим мишићима; за то јој се и могу вилице тако растећи да прогута животиње које су много дебље него што је она сама.

У вилицама имају змије зубе који изгледају као чакље, а окренути су сви према грлу. У отровних змија су зуби шупљи као цев или напетача, од тих зуба иде једна цев до вратних жљезда у којима се лучи отровна пљувачка. Кад змија така ухвати што зубима, онда јој се те жљезде стисну и из њих потече на ону цев кроз зубе та отровна пљувачка те се раздире по рани у коју су се зуби укопали, и тако змија отрује животиње кад их уједе. У пределима где има таких отровних змија има и људи што их хватају; ал пре нег што је ухвати, да јој да уједе за какво ћебе у које отров исцеди; јер после није тако опасно ни кад би ујела. Ти јој људи онда истргну ћебе из уста те јој поломе зубе да их не може јести — а она кад неможе јести неможе ником ни шкодити. Кад им полупају зубе онда их науче да на свирку, песму играју као што код нас уче медведа и мајмуна те их воде по вашари и трговима те се од њих хране и живе.

Кад змија што ухвати зубима, онде то више не може испустити, јер су јој зуби као што рекосмо, окренути натраг; уз то долази још и то што она не гута него кад зашне зубима она се навлачи на тај предмет, као што човек навлачи чарапу. Тако се више пута догодило да је змија змију прогутала нехотице а у менажеријама често бива да змија прогута ћебе којим је у сандуку покривена.

Језик је змијин танак, подугачак и на двоје пресцепљен она га сваки час пруга напоље јер њиме пипа као човек руком.

Кошуљица змијина је љускаста и она је мења од времена на време.

Крв је у змије хладна као и у гуштерова, те је зато и цела змија хладна; и то много чини да је се човек ужасне а то нам сведочи и она изрека „хладан као змија." Крв им је с тога тако хладна што оне врло споро и врло слабо дишу. А за њих је споро и слабо дисање с тога нужно, што се хране животињама што су много дебље од њих, и то их морају на једаред прогутати те им те животиње притисну плућа док се не сваре, па би се змије морале угушити, кад би требало јако да дишу; а овако им нешкоди ако неко време и сасвим престану дисати.

Змије су ил отровне ил нису. Отровне змије не нападају никад прве, а уз то неке чегрљу јако, тако да их се човек још издалека склонити могу.

Отровну змију човек може и по том познати, што су њоке на глави исто тако ситне као и по леђи; а код змија што нису отровне те су њоке на глави врло велике.

У нас има само једна отровна змија гуја љутица но и она се редко појављује, а и кад уједе није тако опасно да би човек морао умрети од тог, обично остане на том да се човеку кожа почне љуштити.

Отровних змија највише има у топлим пределима и источној Индији Африци и Америци јужној. У источној Индији поштују Индијанци јако те змије и неће да их убију кад доју у куће, него гледе да их домаће у какав кошар у који натрпају јела па га онда покрију и носе ван села, а то за то чине јер мисле да у тим змијама живе душе њихових праотаца. Отровне змије ране се обично најситнијом животињом.

Змије што нису отровне више хасне човеку него што му шкоде; јер шкодити му може само ако је врло велика као н. пр. царска или голијатска змија (Riesenschlange). Наше су змије све мале а чине нам по њољанама велику хасну с тога, што се хране њољским мишевима, ђурковима и где што ситнијим зецовима, те тако истребљује најшкодљивије животиње у њиву.

Ове животиње обично нападају прве свој плен и и то се омотавају око њега док му све кости не поломе, и тако не прегњава, па га онда облију својом пљувачком да лакше клизи кад га стану гутати, а и да га лакше сваре. Ако је животиње коју су прогутале спрам њих велика онда по више дана леже немоћне и као укочене док се не свари храна, и онда их човек најлакше може да убије, као што то и чине онде, где су те змије тако велике, да би човеку досадити могле.

Но код нас су тако мале и немоћне спрам човека, требало да би их боље штедити баш с тога, што нам чине велику хасну тамањећи мишеве и друге гадове.

С. Н.

ИЗ ЊОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

II.

Да би сваки, који ово ушчита уверио се да је вредно да се види како се ђубрива слаже и тавани, ево ћу да наведем овде један искас о томе, како стоји корен, опали лист, стрњика, у опште све оно што после жетве разних усева остане на њиви, на прама сувим плодовима жетве.

У репице	стоји као	100	напрама	100	
„ еспарзета	„	„	85	„	„
„ црв. детелине	„	„	75	„	„
„ пиринче	„	„	65	„	„
„ пасуља	„	„	60	„	„
„ воби	„	„	55	„	„
„ мркве	„	„	47	„	„
„ грашка	„	„	42	„	„
„ ражи	„	„	37	„	„
„ пшенице	„	„	33	„	„
„ кукуруза	„	„	31	„	„

Зато после оних усева, који остављају за собом много творива за прикуу, добро успевају после њих

посејани усеви, а да то бива особито после еспарзета и црвене детелине, то знамо из искуства.

Некада се жито није косило него се жњело срном а отуда је остајала већа стрњика, те је давала њивама више принце.

Знамо да жито, кад се жњело срном, није било обријано до корена, него да је остајала велика стрњика. Ова стрњика била је трећина хајд да речемо четвртина сламе. Та трећина сламе збила се до зиме у земљу, с пролећа су је заорали а из године у годину било је с тога све то више принце. Наравно да је то бивало тамо, где су је људи остављали на њиви, где је нису куцили грабљама, за огреб.

Ма да се чини да је ово умножавање принце стрњиком слабо поправљало њиву, ипак је знатно утицало на доброту усева, те се може рећи, да је ако се уме, да се и онда као данас Ђубрило, земља са те стрњике давала бољега рода него данас, када се већ више не жње срном него коси косом. Питајте старе газде, они ће вам то казати, само ако се сећају још тога доба.

Кад умем да се тиме штедила и одржавала снага земље, онда морам рећи, да ми је жао што се више не коси срном. А то доба је и онај у неколико поправљао своју земљу, који није иначе Ђубрио и који и сад, кад остаје тако кратка стрњика или никако и не Ђубри или ако нешто и Ђубри, а оно у сваки 15—20 година дође на један јанаџ Ђубрета, дочим је онда велика стрњика бар сваке године по нешто снажила њиву.

Рећиће ми когод, та кошење је много боље, брже а што је брже од мање је штете, јефтиније је. Та ја то знам, да се данас у свему хоће брз посао, нит ја хоћу да предлажем да се и данас жње срном.

Вели: боље је окосити житама сву сламу па је имешану са балегом своје стоке вратити земљи.

Ко ово доследно ради, тај је добар газда, томе ја и не замерам, али богме замерам, љуто замерам онима газдама — а њих је на хиљаде — који своју њиву обрију да је ни Прока берберин не би умео лепше обријати, а сламу после код куће изгору, продаду, нити се труде да је учине Ђубретом, те да је опет извезу на своју њиву. Замерам ја оним газдама, који Ђубре сваки 25—20 год. једанпут, за те небриге боље би било да се природа сама брине.

Ако би се који од читалаца ове књиге осмехнуо на моје речи, где казујем како и стрњика Ђубри земљу, томе ипак велим, да се земља може поправити ако и не савршено и онда, када се Ђубри самом сламом. Не сними свака слама једнако родну снагу земље. Колико која слама вреди за тај посао, то зависи од тога, колико је која слама богата у алкалиčним солима и колико има у себи гушћика.

По покушајима, које су учинили Сиренгел, Босенгол и Пејен, сва тројица су славни економски писци, требало би нам, кад би хтели да поправљамо њиве своје самом сламом на једно баварско јутро (946 квадратни хвати.)

33	центе	грахове сламе
50	„	сочивне „
76	„	пројине „
124	„	пшеничне „
125	„	пировине „
214	„	наполичне „
249	„	зобне „
266	„	јечмене „
252	„	ражне „

Затим долази репица, вика, пасуљ и укуруз.

Што мање цената набројене врсте сламе треба за поправку једнога јутра, то је у тој слами више алкалске соли. У том погледу је на прво место слама од грашка, за тим од сочива.

Из овога исказа могу се уверити читаоци колико вреди слама, што је за стељу употребљујемо.

У нашој земљи ушло је у обичај, да сваки газда засејава своју земљу пијачним усевом: репицом, пшеницом, ражју, зобљу, јечмом и кукурузом, да би имо више прихода преко целе године, и стога мало остаје места за крму, а та је несразмерност у усевима врло жалосна по наше газдинство.

Са ове несразмерности бива то да је у нас особито по равницама мало газдалука, који нису до последње стопе узорани, у којима би држање стоке било у сразмеру на прама усевима. Никоме и не пада на ум она грдна штета која постаје отуда, што плод усева наших носимо на пијацу те га продајемо, без да држећи стоке и добијајући од стоке довољно Ђубрета, надокнађујемо њивама снагу што им узимљемо.

Ми по нашој радњи видимо непрестано из земље али се не старамо да јој утрошену снагу непрестано и сразмерно надокнађујемо, са те наше небриге сустижу нас неродне године а ако тако устраје пропашће нам газдинство баш сасвим.

Наше газде већ љуто осећају како данас земља слабије роди него што је то било у старо време, када су одморније земље богатије плаћале ратарову муку.

Ако испитамо мало дубље узрок за што наше газде пропадају, то ће мо без сумње уверити да је мимо то, што поља мање роде и што цене рани скачу, главни узрок у комасацији, која би иначе требала да буде снажна полуга газдинском напретку.

Пре комасације држао је готово сваки газда на општем пашњаку много више марве него што данас држи на својој комасираној земљи. Многа марва давала је и много Ђубрета, те је газда могао њиве боље да поправља своју земљу, а данас је мало марве, мало Ђубрета те с тога и слабе поправке а боме отуд и слабијег рода. У оно доба стојало је наше сточарство — ма да је како слабо било — у бољој сразмерици напрама узораној земљи, него што стоји сада напрама нашој комасиратој земљи.

А за што је то тако? За то што су људи лакоми те више цене онај приход који добију одмах чим продаду своју летину, него онај приход, на који морају дуже да чекају из сточарства, Нико не рачуни да би тиме било газдинство обезбеђено а друго да би у стоци својој имали увек неки мали капитал, који би могли да употребимо, кад нас подеси каква несрећа или кад омахне година.

Ми сејемо жита те грабимо што више можемо из наших њива, не мислимо на будућност — газдинство нам постаје отуда једнострано а кад дође хрђава година а ми немамо чим да се помогнемо. Немамо капитала што лежи у стоци да се њиме помогнемо, нужда и невоља дођу на врат — а све то бива што немамо рачуна.

За то што смо забаталили држање стоке те немамо довољно ђубрета, не можемо да ухватимо добру него увек средњу жетву, већ ако није година богата као добра. Онај газда који има непрестано средњу жетву, тај тек дише да се не угуши, јер кад газда рачуни свој посао и своје трошкове — онда ће се уверити, да тек онда има нешто хасне, кад му њиве не средње него добро рода.

Зна се да наше земље најбогатије роде у целој Европи и да су по природи њиховој најбоље земље. Па инак како стоји ствар кад сравнимо нашу жетву у другим земљама.

У нас роди у средњој години на ланцу од 1600□ хвати највише 10—12 мерова жита узевши у рачун простор целе Угарске, а у Енглеској роди на исто толиком комаду $22^1/_{10}$ мерова а Енглеска је земља много гора него наша. Кад се томе у рачун милиони ланаца онда од куда ове ужасне разлике?

Ево од куда: у Енглеској стоји сточарство у добром сразмеру на прама роду пијачке ране. Од стотину ланаца усева сеје се тамо 46—60 ланаца крме за стоку. Из овога је јасно као сунце, да богато сточарство даје много ђубрета, снажно ђубрење даје богат род — газда напредује, јер вуче јак приход од своје стоке а и од рода својих усева.

У нас сеју на 100 ланаца како где само по 5—10 —20 ланаца пиће за стоку. Ако и имамо марве једно је држимо — али онако се и познаје, да не напредујемо. —

Наше газде не уму да прибирају капитале а држање марве то је баш прибирање капитала. Док се год у овом обзиру не опаметимо, дотле ћемо непрестано расматрати.

(Наставиће се.)

КАКО СЕ ЧОВЕК МОЖЕ САЧУВАТИ ОД РАЗНЕ ШТЕТЕ И НЕСРЕЋЕ?

Колико пута чујемо или читамо у новинама, даје час овде или час онде изгорело толико и толико кућа, толико кошара и стаја; људи су осигурали врло мало или нису осигурали баш ништа, те сад ти кућевићи морају да примају милостиње од других, само да неби допали горког просјачког штапа. Имаде тога чуда сваке године прилично доста. Бива да се с тим брацким прилозима и милостињама по која кућа прилично опорави, али бива и то, да се која кућа богме никад ни довека не опоравља од тога кобнога удара.

То је богме двапут веће зло, јер домаћин као глава породице, мора да пребацује себи: баш сам ја сам и нико други, крив несрећи својој и куће своје Писам требао бити тако лакомислен, већ могао сам осигурати против пожара не само зграду, него целу кућу и кућиште, сву рану и стоку своју.

Тако и јесте пријане мој!

Да си, пре него што те је та беда снашла, тако мислио и радио, ти би се барем у пола спасао, а овако где, сатрио си сав плод свога двадесетогодишњег зноја, сатрио си све што си зарадио и привредио за своју децу и за старе дане своје, те сад један и жалостан мораш да примаш милостиње и да почињеш опет из нова. Каже се обично од бога је сва несрећа; али зар ти бог није дао памети, да се можеш сачувати од несреће? Од бога је и болест, али од њега је и лек. За паметна је човека велика срећа, кад му је у свако доба удесна прилика, да може лепо осигурати сву кућу и сав иметак свој код какве поштене, солидне асигурације и то за мали новац, за по или једну форинту од хиљаде. Није тешко уштедити ту једну форинту, а ко је уштеди и однесе за асигурацију, бар ће бити миран, да ће му се при недај боже каквом пожару накнадити и накрмити штета бар колико толко, тек да немора под старост у просјаке. Има их, који то виде, али лењи су, да се накану до асигурације, одлажу ти од једне недеље на друге, а кад груне несрећа, онда их богме и изненади, те се љуто кају онда кад је већ доцне.

Исто је тако, кад нађе каква „куга у штали,“ Поником ратару лежи већи део имања у стоци; али је зло што свагда стоји на тралавој њиви и свагда је у опасности. И најлепша и најздравија крава може скапати, кад се баш отели. Нађе каква куга у село и утамани све што је најлепше и најбоље, те многи ратар у пола пропадне.

Али браћо, има и томе лека! Сваком злу се може доскочити, ако људи хоће да се међусобно помажу, и ако су тако паметни, да лепо удесе и уреде ствари своје. На прилику ев' овако.

Сви они из општине или среза који имају стоку сложе те се склопе за себе задругу за осигурање стоке. Лепо ти они удесе; сваки комад стоке, чим ободе, одмах се то испита и визитира, оцени се за пуну цену па ако је голема невоља одмах се и закоље, док је још месо добро. Сваки који је у томе друштву понесе свој тал меса и плати одређену цену, те се тако скоро сасвим накрми штета ономе чија је стока

била. Верујте браћо таких задружних асигурација има у страних народа туштa, а кад завлада каква већа куга онда се тој задрузи придружи једна кућанијска задруга за осигурање, коју сама држава подпомаже, те отуда ниче богме корнет свом ратарству.

Али осим тога хоће кад и кад да навали на ратара још гори душман; то је онај клети лед или крупа. Колико је њих, који су пострадали с њега, те им је сатарно најлепше њиве, поломио набоље виногреде и убио сав изглед на жетву. У такоме случају стоји кукавац ратар као водом поливен, те туробно смишља, како ли ће зимовати с женом и красном дечицом својом. У зловолји сећа се један, да га је пролетос с неки агенат против леда нудио да осигура њиве своје, али њему се је новац за плаћање учинио велики а мислио је, да баш ове године вала да неће леда бити. Е мисли он у себи, да сам ја то знао, ја би лепо осигурао и њиве и виногреде, те те неби овако љуто и грозно страдао. Кад је време да се осигура, онда му је новац грдан, прегрдан, али сад после непогоде и штете му је мален премален према великој штети. Већи и имућнији земљорадини неће да осигурају своју рану с тога што мисле: ако метнем на страну онај новац, што би га платио за осигурање на пет година, па у шестој години да удари лед, онда ћу ја мени с тим новцем сам штету накрнити. Нећемо се дубље упуштати у така мудровања и верујемо, да су таки богаташи кадри накрнити себи штету баш и онда, ако им та заостављитина и недостаје; али то неможе урадити сиромашнији ратар, он не меће ништа на страну, па ако га снађе штета, онда јао и наопако њему кукавцу. Дакле нека добро промисли, шта ваља да ради!

Све те установе и још многе друге као на прим. штедионице, болнице благајнице, осигурања живота смерају томе, да сачувају поштена човека од нагле штете, да му осигурају сав иметак и у своје време помогну. Али за кога су те установе? Те су установе за паметна човека, за вредна и брижљива оца; лењивац и небрита нема ту ништа да тражи!

—ва—

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Трст 9. септембра. *(Извештај Петра Увезића)* У житној радњи, као у сво доба године, кад би промет најзнаменити мора бити, приметљиво мртвило влада, чему се, кад се све околности, и стање ствари у пречрес узме, ни најмање чудити не треба. Као разлог може се то навести, што су цене високе што повчана криза, још у опште влада, и међусобно поверење још на право место дошло није, најпосле и пошто свак мисли, да ће садање цене, попустити морати.

Иначе имали смо прошле седмице прилично промет јер су први терети руске нове пшенице пристигли. Продато је около 26,000 мерова пшенице и то 200 одесске нове 111 фунти по 10 35. на три месеца премена, 5000 исте 114 фунти на пути по 10. 35 на три месеца 11,000 исте 113 фунти а воде за Реку на три месеца по 10. фор. 35, 2000 берђанске (Кримске) 112, фунти с воде на три месеца 10. фор. 20. **Ражи** продато је около 2,2000 мерова[ја] те 17,000 Кримске (азовске 164 фунте за сто нов. по 6. 70, 5000 полуњанске и безерабске разноласкијуће робе по 6. 85 — 7 фор.

Кукуруза, продате је 6000 одесског 116 фунти за овде и Реку постапно с воде по фор. 5. 65. 2000 подуњанског из стоваришта. фор. 5. 85. за 115. фунти.

Зоби продато 300 албонеске и талијанске 52 фунте по 2. 45. 500 личке и приморске 68. фунти 3. фор. 10.

Стовариште у свим струкама жита незнатна су, до 20 терета пшенице товари се у Русији за овамо. Кукуруза нема више терета на путу.

ПОДЛИСТАК.

БЕРБАНСКА НОЋ.*)

Месец се небом шеће . . .
А зрак му се лако слеће
На „срце“ села мог';
Ту коло лако пири,
Ту жељу сродно шири
Гајдашев јасни рог! . . .

Девојке миле, младе,
Чедашца пуне наде,
Ту бајни вију сплет; —
А момци лоши несу,
Већ колом трошко тресу,
На мисле: Њих је свет! . . .

И шебој и шишмири
За нови, за шешири,
Чуде се игри тој;
А руже чисто стрене
На груд'ма цуре лепе
У срећи жељеној . . .

Гле свирца како јури,
Гле, коло како жури . . .
На чисто игра сам;
Гле, момке де се смеше,
Гле, цуре, — лаке сеше,
Где крију ока пламен . . .

„Де реци коју, брато!“
„Ев'ома, суво злато!
Ох, оћу, рећи, да!“ . . .
И ено — де подвикну,
А свирац уз то цикну —
— Та подвик нек' се зна! . . .

Што теже јаре хуче,
То чешће момчић сучe
Свој лепи црни брк;
Што чешће ситно свирне,
То жешће ногом дирне
У јасни нови жврк.

*) Из збирке Песне, спевао их Милошић I. део у Бечу 1826.

Месец се небом шеће . . .
А зрак му лако слеће
На „срце“ села мог;
Ту коло лако шири,
Ту жељу сродно пири
Гајдашев јасни рог! . . .

Сад тамбур ситна гласа,
Из' врула иза паса
Легујне гласак свој . . .
А отац, мати, гледе;
Ох деца, кол'ко вреде
У игри слављеној! . . .

На де је песма красна,
Што цура витостасна
Сад драгим нева, хој!
На де је тол'ко сласти,
Што немоћ' ни искасти,
Мој китњаст, лаки пој! . . .

Ох! Овде груд што нема,
Дал' тамо и сад спрема
За мене, вес'о крај?
Та сад ћу тек да знадем,
И среће да имадем:
Кад имам' наки рај! . . .

Ј. Грчић-Миленко

ШТА ВРЕДИ ДОЈИЉА!

Приповетка једнога лекара.

Баш сад је трећа година од тога времена, беше ноћ као данас, снег је већао по сокаку, да си се чисто угушити могао: ко улицом иђаше једва даље пута, а улице беху осветљене фењерима. Ја сам био позван код богатога трговца вароши. Тај је човек живео сретно, што но веле људи. Он је направио „партију“ какве беше у вароши и у селу тушта и разноврсно паћи, а у такој једној партији рекла је нека жена: да ти ниси мој муж, баш ме се неби ни мало тицао . . . У кратко тај човек беше сретан и то двоструко, јер жена му је носила благословени терет под срцем. Кад сам ја ступио у дворану породичну, баш се служио чај. На окупу беху само родитељи мужевљеви и женини, и још једна сестра „благословене супруге.“ Све собе беху отворене, загрејане и осветљене. Млада госпа ваља да прави комоџију, те је пролазила кроз све собе горе доле. Баш се ни један корак није чуо по меком ћилиму. Приступим и ја друштву. Матере су биле рубље за дете, а сестра је везла неки фини посао; у ћошку је стојала колевка, покривена застором од зелене свиле. Кад год је млада госпа, по налогу материном у побочним собама ходала, говорило се је о оном тешком часу, што га сви скупа очекиваху с неком већом и уживањем. Свако ти је то у послу било, само да слатком чеду буде топло и меко у колевци његовој. Мени су нарочито наложили, да се постарам за какву здраву и добру дојиљу. Сестра паметна и племенита млада госпа, премда слабога састава, рекне: „Ја се нисам никад устезала, да узмем дојиљу за своје дете, а радовала би се, да је и Мара не узме. Ужасно се разбесим, кад видим како се размажују и кваре те дојиље: поступа се с њима као с краљицама, несмеју ништа непријатно чути а уз то им се даје све што је најбоље, па шта да буде после од њих? Каква уплива мора да има то на осталу женску чељад? Ова без труна погрешке на себи, мора такој грешници и лакоумници да се повинује, мора да отрпи сваку ћуд и брезобразлук њезин. То је заиста квари морал и ужасне човека.“ Мати госпе те обрецне се мало опоро на њу и назове је сањалином. Мени пак паде у део та част да опровргнем предрасуду мужевљеву: жена остаје дуже лепа ако не доји сама своју децу. Разјасних сам му, да, је тај навор лажан и неприродан.

У томе приступи млада госпа, на да је неузбудимо, морадосмо окренути разговор о чему другом Певало се, причало се о разним лакрдијама, да је развеселимо. Та лепа млада жена седећи мирно и немишљећи на себе ко само на будућност, изгледала је као светитељка каква: и највећи грубијан и дивљак морао би је с пуним респектом предусрести.

„Беше подоцкан кад сам кући пошао; уз пут помишљао сам, како је сретно то чедо, што ће се скорим родити, кад га толико љубавна наручја, толико радосних очију ишчекивају. На улици умало ме не обори мећава, тако сам замишљен ишао. С тешком муком приспем у свој стан у породиљском заводу. Тамна да се попнем по каменим ступенима, али предамном уздигне се нешто. Кожа ми се најежила. „Шта је то“, викнем. „Ох боже! — беше одговор, „ако бога знате смилујте се на мене“. „Ко сте?“ Невоља! Невоља! одговори неки тужан глас. „Умрећу ја и чедо моје“. — Ири светлости опазим неки женски стас, глава замотана у велику црвену мараму, а брише снег са лица. Зазовним брзо. Сиротица обгрли ми колена и викне јецајући: Боже мој! зар морамо умрети? Дошла сам из Н . . . . шест сахата хода. Ни сам могла више издржати. Прстом су показивали на мене. Овде у крчми исмејали су ме и нису ми дали конака; нека неотесаница хтеде ме злостављити, и ја одох даље. Нисам смела у другу крчму и ев. оде сам чекала, шат ми бог пошље какво милостиво срце.“

„Јецајући и тресући се од зиме задиховала је девојка, док најзад отворише врата. Пробудим једну дадиљу, наложим јој да спреми девојку у кревет, наредим све и за један сахат спавала је тврдо, само јој се тело кадкад грчевито тргало.

Нисам могао дуго заспати. Морила ме нека мисао коју нисам појмити могао: шта осећа тај свемогући у себи? Он, који једним погледом гледи онде матер

у њовбиљу блага и љубави, а овде ову јадницу у ладноме снегу? . . . Немогох наћи изласка и најзад се смирих у тој вери, да у тој привидној замршености имаде дубока реда, који се тек показати мора; да тај виши дух који светом влада, лебди по тајним путевима.

„Остаде ми да с ужасом гледам мету. Сутра беше девојка оснажена и скоро сасма опорављена. У мени нестаде оне синоћње меке сржаности. Уђем у собу девојчину. Знао сам унапред, какву ћу жалосну приповетку чути. Ја сам сувише обманут и преварен а да небудем строг у поступку своме. То је баш та невоља, што нас ляж и обмана често занесу, те неможемо да познамо истину. И опак сваки човекољубац ваља да се држи начела: боље је и с десет недостојника племените поступати, него ли једноме одређи заслужену љубав и доброту. Али тако нестоји ствар и није згорег, што смо кад и кад мање паметни, него што би хтели, што нас баш срце често напушта с мудрим опоменама памети наше.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

(Ново Блекден.) У Америци се појавио неки талијанац Валени који игра по ужету јуначније него некадањи славни Блекден. И овај је прешао Ниагарин водопад али на већој ширини него Блекден. Овај је некада прешао Ниагару онде где су обале 800 стопа једно од друге, али Валени прешао је у ширини од 1400 стопа. Силан снег пун љубопитства и себичке скупше се на тај страшни призор. Валени је пустио да га светина чека читава два сахата и једва једаред ево га у белому трикоу са мотком 22 стопа дугом 40 фунти тешком. Банда засвира а Валени се појне на уже. Пошао је десет корака и врати се натраг. Уже не беше добро затегнуто. Крене се по други пут и пошао је мирно и сигурно у напред. У светини мртва тишина. Јер јао и по богу ако се с ужета стропошта у воду. За 7 тренута стигао је на половину пута; на дубљине јечи и жутњи водопад. Пошто се мало одморио крене се даље и за 14 минута беше на другој страни. Светина нема доста да му повлађује. 20 тренута одмарао се је Валени и крене се опет на ужету натраг. Али ово тек сада ужасна призора. Дошао је до половине ужета, ту му испаде мотка из руке — светина јаукне — а Валени паде са мотком у воду. Вода се високе запенушила, дуго остаде под водом, ал најзад спога горе; јуначки је запливао и један спремљен чамац сретно га изнесе на обалу. Тај ужасни час прелази ће Валени сваке недеље по два пута.

Да му је срећан и благословен!

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Књижевно одељење Матице српске изабрало је др. Милана Јовановића себи за подпредседника, а у одбор, Мишу Димитријевића, Јована Бошковића, Ф. Обркнежевића, Ј Туромана Сет. Сапковића, др. Л. Костића, Влајана Арсенијевића, др. Павловића, др. М. Полита.

За професоре учионедске српској гимназији именовани су Стеван Недељковић кандидат проф. и народни питомац и Милан Јовановић свр. правник.

Српска општина у Сн. Андрији одредила је 200 фор. за набавку учевних средстава својој основној школи Слава јој!

СПИСАК ПРИЛОЖНИКА НА СИРОЧЕ ПОК. ЛАЗЕ ТЕЛЕЧКОГА.

Скупио г. Мандровић у Загребу. Сава Рајковић глумац 2 фор. Димитрије Селаковић поручик 1 фор. Дука 2 фор. Ј. Купиљ 2 фор. П. Н. 1 фор. Вагнер 1 фор. Ал. Бачванин 1 ф. Бригљевић 50 н. Ламберт Кљузачек 40 н. Фердо Мелхер 50 н. Алекса Павловић 1 ф. Сава Ристић 56 н. Стојан Поповић 50 н. Белић 2 ф. Пера Димић 2 ф. П. Поповић 60 н. Војин Ђорђевић 1 ф. 60 нов. М. А. Симић 1 дукат у злату, Н. Н. један дукат у злату, Дитмајер 1 фр. Пантa Бесарић 10 гроша чар. Н. Н. 2 ф. 1 ф. Н. Н. Андрија Кинђанин 20 гр. чар. Евђеније Поповић 1 ф. 40 н. Маша Д. Димић 30 гр. чар. Др. М. Петровић 10 гр. чар. Тома Томашевић 10 гр. чар. Ж. Димитријевић 4 гр. чар. Ђ. Рајковић глумац 1 ф. 50 н. Милка Грегурева 40 гр. чар. Мара Ђорђевића 10 гр. чар. Бозовић 1 ф. 60 н. Никола Д. Карапанџић 2 ф. Е. Сима 10 гр. чар. Н. Н. 10 гроша чар. М. М. 10 гр. ч. А. Т. А. 20 гр. ч. Један Немац 10 гр. чар. А. В. Г. 20 гр. чар. Каминарович 12 гр. чар. М. Филиповић 4 гр. ч. Јока Микинчић 8 гр. ч. Манђушић скупитељ 2 фор. 74 нов. — Свега заједно у готовом новцу 65 ф. а. в.

У одсутству одборника Ст. В. Поповића на кога је новац послан примио сам ја и овим изричем у име одбора г. скупитељу и г. приложницима најтоплију благодарност. Новац је одмах уложен у бачко-бодрошку штедионицу у Новом Саду на име мале Данице Телечкове.

У Н. Саду 1873.

Коста Рајић,
одборник.

Из Сентомаша: Лаза Сарић 1 ф. Гавра Гргуров, 1 фор. Стева Попић 20 н. Сава Поповић 20 н. Лаза Михајловић 1 ф. Ђура Теодоровић 20 н. Леса Ничин 1 ф. Никола Мудра нов 20 н. Васа Ничин 1 ф. Илија Јанковић 1 ф. Тоша Радишић 50 н. Совра Дившинац 20 н. Андрија Миковић 20 н. Рада Бранков 10 н. Новак Девечарски 50 н. Шандор Јанковић 1 ф. Јоца Никинчки 50 н. Нестор Миковић 50 н. Трава Путник 50 н. Лаза С. Кајански 1 ф. Мита Никинчки 30 н. Јоца Попић 50 н. Јоца Настић 50 н. — Свега 13 ф. 10 н.

Г. Марко Стефановић, трг. из Перлеза предао Арси Пајевићу 2 ф.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Сад је баш изишао:

ГЛАСНИК

Српског ученог друштва Свеска XXXVIII са овим садржајем: 1) букварска методика у Срба од Ст. Д. Поповића; 2) студије за историју српске трговине XIII. и XIV века III од Чед. Мијатовића, 3.) Српске старине из Босне. Од Саве Косановића 4) критички поглед на прошлост Срба у Угарској: четврти период. Од Гаврила Ватковића 5 радња срп. учен. друштва. Цена 1 ф —

ГЛАСНИК II. ОДЕЉАК

књига IV. у којој су споменици из будим. и пешт. архива од год. 1728—1748. Прикупио исписао и приредио проф. Г. Ватковић — Цена 50 н.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ,

покупљене по Босни. Збирка К. Х. Ристића. Цена 60 н. И могу се добити у књижари **Браће Јовановића.** у Панчеву.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 38. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 23. СЕПТЕМВРА 1873. ГОДИНА III.

НЕК СЕ ЗНА!

За време последњих месеци нагомилало се на стотине фор. вересије у претплатника „Гл. Народа“ те је скоро узроком да се питамо, да ли може лист, коме су немаром и неатњом његових претплатника жиле живота потсечене таке и даље излазити?

Да сваки дужник наш помисли, ако не на благо наше књижевности, оно на свој образ и поштење, па да пошље што је дужан, нами би било на мах поможено.

Уздајући се зар последњи пут у пријатеље овога листа, апелујемо ево последњи и опет велимо последњи пут на своје дужнике, да за 14 дана подмире што дугују.

Кад протече тај рок штампаћемо у листу имена и презимена заосталих дужника, који под видом претплатника посташе бесавесни гробари овоме листу.

Коме са јавног ругла остане још и онда образ као бон, тога ћемо тражити судом.

Уредн. „Гл. Народа.“

ШТА ХОЋЕ СРБИ ЗАНАТЛИЈЕ.

I.

Шта хоће Срби занатлије — запитаће се свет наш, откако се у српству приказује красна нова прилика, кретање и удруживање занатлијско. И доиста, ово питање како коју годину, све то већма, у добри час, отима маха, и све даље и даље шири се, жељно чекајући на делу одговора.

Равнајући тој појави стазу да до дела дође, ради смо и о томе коју реч, како би то, међу најважнијима велико питање народа нашега, по могућству што боље осветлили и разјаснили.

Три је тому године и четврта настала, како се у српскоме занатлијству, у томе претежноме реду народа нашег појави сретна мисао за удруживањем и међусобним помагањем. О духови 1870 год. састаше се први пут Срби занатлије на својој скупштини у Новоме Саду.

Кад се по остали крајеви ове наше отаџбине истом где-где, местимице по већим местима стало тек поговарати како би се могло стати на пут навали радиносној, што из турске навалује и мах преотима у земљама овим — кад се, велим, тек о том поговарало, Срби занатлије већ се састадоше на састанку и основаше „задругу Срба занатлија;“ Срби дакле, као што ни у другим приликама нису последњи и у овој први изађоше на поприште за напредак.

Али пре него што дођемо на горње питање, ваља нам најпре две три речи о тој задрузи.

Почетак томе удруживању бејаше, да не мож бољи бити, и, што је у нас иначе сасма ретко, Срби занатлије не осташе само на почињању; за поменуте три године разграна се речена задруга им — и данас мало је које повеће место српско, а да се у њему није склопило било одељење те задруге. Као оно „рендељски пионири“ у Инглеској, тако и Срби занатлије у тој својој скромној задруги, десет по десет новчића месечно, на прикупине лепу крајцару, оснивајући фонд себи за међусобно помагање. И доиста, почеше они не само да се међусобно потпомажу, већ се дадоше и на већа дела: на потпомагање сиромашних занатлијских ученика (шегрта); пређоше да у појединим местима подигну, по угледу на веће од себе народе, школе занатлијске; наумише од год до год да прикупљају омање изложбе свога рада, радове руку својих задруга — једном речи хтедоше сами да уведу ред међу собом, осим застарелих неприлика цеховских те да се приближу међу собом и пред светом, како се пристоји једном реду (сталежу) радничком....

Срби занатлије састајаху се од оно доба три ред на својој задружној скупштини — и милина је било погледати, како та честита дружина напредује. Устав свој, што израдише на првој својој скупштини, оправише земаљској влади на знање и одобрење; влада захте по томе неке измене тим правилима — задруга се састаде и прими их све до једне, па на ново посла ради одобрења. У свести својој са свим мирни,

наставиште Срби занатлије свој благодетни рад све боље и боље.

Међу тим је угарски сабор доконао и у живот ступио нови закон за радиности, чланак VIII. године 1872. Насташе тиме са свим нове прилике за занатлиство у земљи Угарској и с њоме здруженој краљевини троједној. Старински цехови редом морадоше да се раздруже, а занатлијама би после на вољу, да се по реченом закону (глави IV. §§. 76 до 83) здружује у задруге.

Док је међу занатлијама других народности завладала тиме на једанпут највећа забуна — Србе занатлије затече тај нови закон здружене, уједињене у својој „задруги Срба занатлија." Уз лепу, братску слогу, која се, утемељи међу задругару — придоше још и српски понос, што они и пре тога упознаше време у ком живе, време здруживања и заједничког напредовања...

Но прилике се измењују у неприлике. Готово пуне две године дана лежаху правила задружна код угар. министарства (но други пут тамо отправљена) кад на једаред с пролећа баш на ђурђев-дан, 5 маја по нов. кал. стиже забрана од речене угарске власти, којом се укида та „задруга Срба занатлија," зато што је рад свој започела и т. д. не чекајући правилима својим одобрења министарског!

И што Срби занатлије за три године дана слошки прегоше и почињаше — сав тај рад и све прекрасне им намере уништи на једаред речена забрана.

Ето то је мала историја „задруге Срба занатлија."

Али, Срби занатлије не клонуше духом.

Законитим путем израде они те угар. министарство најпосле ипак допусти, да се оснивачи речене укинуте задруге могу на ново састати и на ново склопити задругу.

И Срби занатлије састаше се на скупштини своје у Сомбору, у очи крстова-дне ове године — по четврти пут.

Казујући довде, како се поче српско занатлиство здруживати, наговестили смо већ од чести и шта хоће, Срби занатлије.

Шта су они хтели, кад су се први пут састали, то су и сад на скупштини у Сомбору на ново углавили, а према прибраном искуству за ово три год. дана још и боље то попунили и раширили. На устави, који је на тој скупштини углављен, и који ево у листу овоме мало даље на другоме месту слопштавамо, могу поштовани читаоци до некле и сами видити, куд и на што смера та дружина српских радника. Нама дакле остаје, као што исправа рекосмо, само да то по боље осветлимо и разјаснимо, како би Срби и незанатлије хтеле, мало више о томе размишлати, и где буде, на руку ишли овој здравој, и за живот способној стихији српскога народа.

Није да бог-ме места овде да о том, било и мимогред, говоримо, ал толико данас свак просвећен човек зна, да се само они народи могу подићи, у којима се раднички ред најпре стане подизати. У српском народу два су реда радничка најпрежнија занатлијски и ратарски — унапреде-ли се они, унапред ће поћи с њима и сав остали народ; јерје благостање основа свакоме развитку.

Елем, шта хоће Срби занатлије?

Хоће они да се удружује, да свак собом по могућству принесе свој прилог у заједницу један другом буде на помоћи на невољи; хоће они да пута показују и помажу своме млађем нараштају, на ком ће знати до послетка да остану и да се унапреде. Хоће они да припомогну раду књигом и науком, као што то чине од некле сви други сретни и просвећени народи; хоће они да подижу и друге да подстичу, да оснивају школе занатлијске и радничке — једном речи: хоће они да крену занатлиство и у српскоме свету напред и што већма по струкама рашире га. Гледни о томе опширније у уставу ново-установљене им задруге, у правилу првоме.

А како, и којим путем Срби занатлије то хоће и жеде да постигну — о томе наставићемо други пут.

ІА

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА.")

ГЛАВА ПРВА

ИМЕ ЗАДРУЗИ И ШТА СЕ ХОЋЕ.

Правило 1. — Срби занатлије, држављани земље Угарске и с њоме здружене троједне краљевине, склапају међу собом занатлијску задругу, односно савез од задруга, (види правило 10.) по имену „Велику задругу Срба занатлија", на основу угарскога земаљскога закона за радиности, чланка VIII: 1872.

Задруга ће ова за тим моћи:

1. да унапређује своје задругаре књигом и науком по струкама занатлијским: издавајући тога ради свој задружни лист, и, по могућству, књиге о занатлиству и радиности, које ће својим задругарем давати то безплатно, то маљом ценом нег другима; осим тога прикређујући јавна предавања на састанци задругарски.

2. оснивање (и у појединим местима подстицање да се оснивају) школе занатлијске.

3. упућивање, и новчано потпомагање даровите занатлијске ученике (шегрте), нарочито сирочад без оца и мајке, да по великим варошима светским изучавају оне занате, које Срби још не раде; а да се усавршавају у занатима, које и Срби у свом завичају раде, те после на дому те занате да унапређују и подижу.

*) Углављен (по основи прот. А. Стаиловића) на скупштини Срба занатлија у Сомбору дне 13 септембра ов. год.

Изучене радинике руководиће и наградама подупираће, да буду до послетка сваг у своме руђету честите и ваљане занатлије.

4. настојаће око тога, да се у појединим местима склапају занатлијске задруге, или-ти одељења јој.

5. подстицаће и унуђиваће да се занатлије једног руђета здружују у заједнице рада и промета. Покретаће рад на велико и велика подузећа.

6. приређиваће сваке године изложбу рада и производа својих задругара у оном месту, у ком буде годишња скупштина задружна. Прикупљаће збирке цртежа од мустара сваке врсте радиносне, збирке мустара работе неизрађене и прерађене, збирке калупа (модела), справа (машина) и алата, те износити на углед својим задругарем.

7. награђиваће израђене работе занатлијске својих задругара, коју ко у свом занату особито унапреди ил вештачки начини.

8. стараће се, да се оснује и подигне занатлијски фонд за потпомагање својих задругара, кад радом изнемогну ил каквом год несрећом допадну сиромаштва без своје кривице. И у случају смрти им водиће, по могућству, бригу о деци им, где буде.

9. паштиће се да заступа интересе занатлијске код високе владе земаљске и у збора законодавнога. Тога ради (као и иначе рад користи својих задругара) подржаваће сообраћај са „земаљским угарским *индустријским друштвом*“, којему је седиште у Будим-Пешти.

ГЛАВА ДРУГА
где је задрузи седиште.

Правило 2. — Седиште је „Великој задрузи Срба Занатлија“ у Новоме Саду, где ће се иста код дотичне власти под тим именом и уњижити.

ГЛАВА ТРЕЋА
задругари, дужности им и права.

Правило 3. — Задругари су: оснивачи, редовни, помагачи и почасни.

1. Редован задругар може бити сваки, по закону самостални држављанин из Угарске и с њоме здружене краљевине троједне, који самостално какав занат ради. И жене (особито удовице бивших задругара) држављанке аустро-угарске, радећи занат с деловођом, занатлијске по руђети заједнице могу бити редовни чланови ове задруге.

2. Почасни задругар може бити сваки, самостални држављанин из Угарске и троједне краљевине, који стече заслуге у ове задруге ил иначе око унапређивања занатлијства и радиности, и буде од годишње скупштине изабран. Странци, изабрани за почаснике, могу то бити само са знањем и одобрење високе владе земаљске.

3. Оснивач је, било занатлија ил незанатлија, ко приложи фонду задружном једаред за чвагда 50 фор. ил од себе нађа задужницу на толико новца, плаћајући после на то по 7% камате.

И заједнице занатлија по руђету могу бити оснивачи ове задруге.

4. Задругар-помагач може бити сваки незанатлија, пријатељ напретку занатлијства и радиности, прилажући фонду задружном половину улога редовних задругара.

И оснивачи и помагачи морају бити држављани Угарске или троједне краљевине.

Правило 4. — Редовни задругар или редовна задругарка плаћа по 1 ф. уписнине, ако није члан ни једног одељења ове задруге, и по 1 фр. 20 новчића годишњега улога, то јест: по 30 новчића сваке четврт-године унапред, и обвезује се бити у задрузи бар за три године дана.

Задругари сваког одељења ове задруге приносе заједничкој благајни по 50 новчића годишње. (Види правило 11).

Правило 5. — Имена задругара, оснивача, редовних, почасних и помагача уписују се у књиге за то одређеној, и читају се о сваког годишњој скупштини; сваке треће године та се имена штампају, и раздаје се по 1 егземплар сваком томе задругару.

Имена умрлих задругара и задругарака уписују се у читуљи задружној и, спомињу се у цркви сваке године на дан задружног патрона.

Правило 6. — Ко од редовних задругара појединце, или које одељење ни до краја године не принесе свога улога, подмирујући то после, доплаћује још глобе по 10%.

Заостане-ли који задругар појединце, ил које одељење и на измаку треће године са плаћањем улога у остатку, и неби хтели од своје воље тај свој заостатак подмирити — истерује се то после од њих судским путем и брише се по том из задругарства.

Правило 7. — Ко хоће да буде редован задругар ил помагач, пријављује се тога ради начелнику задружном, или главноме секретару, у Новоме Саду, и главни одбор га за тим у првој својој редовној седници без дебате прими ил одбије.

Где у том случају небуде једногласности, гласа се тајно, и већином гласова прима се ил одбија.

Одељења задруге ове пријављују своје нове задругаре писмено начелнику односно главноме одбору у Новом Саду. (Наставиће се.)

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.
Како ваља ђубрити.

IV.

Ево смо рекли како од чега се биље храни, сад нам већ неће бити тешко да одредимо шта се све рачуни у ђубре.

Ђубретом се зове свакоодно творивo, којим кад нађубримо њиве, будимо родну снагу земље, теосигуравамо и умножавамо успевање усева. Ми смо научили да под речи

Ђубре разумемо наше обично шталско ђубре, које добивамо кад се измеша стеља и балега наше стоке. Но кад узмемо ђубре онако, ко што смо му одредили значај, онда неможемо говорити само о марвеном ђубрету, него морамо се обазрети на сва она творива, која можемо да употребимо на поправку наших усева, сад било да ми та творива имамо у свом газдалуку, било да их купујемо и добављамо са стране.

Кад овако узмемо ствар, онда ћемо ђубре да поделимо на нет врста и да говоримо о сваки тим врстама редом. Те врсте биће ево ове: I. Животињско биљско ђубре II. Чисто животињско ђубре, III. Биљско ђубе, IV. Кемијско ђубре. V. Минералско ђубре.

Животињско-биљско ђубре.

Овим именом зовемо ђубре кога наше газда најбоље познају, највише употребљују и које је за наше газдинство тим важније, — што га добивамо ми од своје стоке а зовемо га шталским ђубретом.

Ово ђубре постаје кад се чврста и течна балега наше стоке измеша са стељом. Ретко бива да није измешано са биљским творивом, зато се и зове животињско биљско ђубре.

Ово ђубре утиче тим силније на умножавање родне снаге земље, што је марва од које га добисмо боље храњена и што је више гушњика у стељи с којом се измешало, као што смо се уверили из онога исказа о сиђи сламе. Снага овога ђубрета зависи од старости стоке, јер млађа стока више употребљује најважнија творива своје хране или пиће да њима крепи своје кости или да јача телом него она стока, која је већ узрасла и развила се. Млада марва даваће нам дакле слабије ђубре, маторија снажније, све да је једнако раним.

За грађење костију треба марва фосфора, па зато млада марва троши више фосфора него матора, а фосфор је главна чињеница у роду наших жита.

Теглећа марва даје слабије ђубре него марва што не ради, јер теглећа марва надокнађује ону снагу што утроши у раду из своје пиће, а кад из пиће или крме утроши најбоље делове а оно ће јој балега бити много слабија него у оне марве, која непрестано ништа не ради, јер ова вади из своје пиће само онолико, колико јој треба да живи и да успева.

У музаре је слабије ђубре него у јалове краве. Најснажније је ђубре у гојеница и то с тога, што та марва добија више да једе, него што јој треба за живот и за успевање, те тај сувишак своје пиће иде које на гојење, које пак бива отуд ђубре у те марве снажније.

Да видимо сада разне врсте овога ђубрета:

а). Говеђе ђубре.

У овом ђубрету има 75% воде, у 100 делова тог ђубрета има кад је свеже 3 дела гушика, 2½ дела фосфорске соли 2 дела пепелика и содика, 16 делова шљунковине или кременьаче. Лако се меша са стељом, споро ври, развија мало топлоте, слабо губи угљену киселину и амонијак.

Говеђије ђубре добро је за сваку врсту земље, не изветри тако лако, уплив му траје по неколико година. Баш стога што се не рачуни у жестоке врсте ђубрета, не полежу жита ни онда, када смо мало јаче ђубрили говеђијим ђубретом. Говеђије ђубре је дакле најдобротворнија ствар, којом газда може да поправи своје њиве.

б) Овчије ђубре. У овој врсти ђубрета има 32—43% сувих делова. У 100 делова овога ђубрета има 2½% гушњика. У овчијем ђубрету има дакле мање воде него у ђубрету ма које стоке што ждере траву. Отуда је овчије ђубре врло жестоко, зато сили жита у растење, те се бојати да ће жита полећи. Боље је овим ђубретом ђубрити под усев што га пре сејемо, па тек иза тог усева сејати жито. Усев коме треба много гушњика успева врло добро, кад је њива ђубрена овчијим ђубретом. Ти усеви су репица, кукуруз, репа, кромпир и т. д.

Ако хоћемо да се овчије ђубре добро измеша са стељом то не простиремо од једанпут многу стељу овцама, него боље по мало па по чешће. Ако хоћемо да се предупредимо, да брзо постаји ући амонијак не изветри, оно ваља да поливамо овчије ђубре са у 20 делова воде растопљеном угљеном киселином, или да га посипљемо иловачом таван по таван.

Ко хоће корисно да употреби овчије ђубре, нека га меша са говеђијим ђубретом. —

в). Коњско ђубре. У 100 делова коњскога ђубрета има 25—30% сувих творива, 5% гушњика. Зато је и ово ђубре врло жестоко, брзо се загрева, ври и брзо изгоре а тиме губи много гушњика. С тога је саветно мешати га с којим хладнијим ђубретом на ђубриште и ту га добро збити доле. Ко ђубри чистим коњским ђубретом, добива много слаже а мало зрна и зато се може корисно употребити на ђубриште влажних и хладних иловача. Када се измеша са хладнијим ђубретом, можемо га корисно да употребимо ма на којој земљи.

Што кон једе више зрна, то му је у ђубрету више гушњика, то му је ђубре снажније и жешће.

г). Крмеће ђубре. У 100 делова има 22—23 сувих делова. има напрама других врста мало гушњика. Врсноћа овога ђубрета зависи од ране којом се рани крме.

Ђубре од гојеника наравно да је снажније него ђубре оних свиња, која пасу или која ждеру помије и буђеве. Ако крме ждере очишћака и плеве, то не истроши сву своју храну (зато ваља крмету зрно прекрупити) него му у балеси преостаје зрна од свакојака корова, а тим ће њива ударити у коров. Зато ваља свинско ђубре носити или на ливаде, или што је још боље, однети га на ђубриште. Ако хоћемо да избегнемо ову невољу, онда ваља крмету варити речену

храну. Свињско ђубре је добро кад се меша са коњским ђубретом.

д). Живинска поган. Ово ђубре ужасно сили биље да расте а то је отуд што живина једе само зрно, црве и бубе. Оним ђубретом добро се ђубри дуван, мак, кудеља, лан, лук. Од живинске поганн најзнатнија је голубија, јер у њојзи има 10% амонијака, гушчија и пачија поган не вреди много, јер је сувише водникава.

с). Гуано се зове ђубре морских птица, које су оне стотинама годинама наслагале на морској обали, особито на перуанској а слојеви су од тог ђубрета местимице 60 стопа дебели.

Није давно да су људи почели да употребљују ово ђубре. Сада га товаре многи бродови, те разносе годишње 600,000 цената на све стране.

У овоме ђубрету измешала се птичија поган са остатцима риба, које су птице доносиле те ждерале лешине прекнутих птица, перје и т. д.

Ово је ђубре с тога ванредно, што има у њему фосфора и амонијака. Уаму те га измешају са трипут толико земље па га истом онда посипљу по њиви или по изниклом усеву. Баштовани га топе у води, 1. фунта гуана на 40 фуната воде, те заливају тиме биље. И ђубре других птица може се тако употребљавати.

Славни кемик Стекхард вели: 1. цента гуана вреди њиви колико 80 цената шталског ђубрета.

На жалост се нашло у задње време међу онима који продају гуано много варалица. У нас где има ђубрета на гомиле бесплатно, ретко ко да употребљује гуано.

ж). Људска поган.

Људска поган је једно од најснажнијих ђубрива, и то с тога, што се човек храни најснажнијом храном. Да се сваки очевидно увери колико је снаге у овом ђубрету ево ћемо да наведемо овај исказ

Ако на једној њиви биви без ђубрета роди . . .

3 зрна, та иста њива када се нађубри људском

балегом даје		14	зрна
воловском крви	даје	14	„
овчијом балегом	„	12	„
коњском балегом	„	10	„
говеђом балегом	„	7—8	„

Из овога исказа види се јасно коликом се користи може људска балега употребити у газдинству. — Што се она за ђубрење више не употребљује, узрок је у томе, што људи гнушавајући се презиру то ђубре.

У нашој земљи мало је њих који употребљују људску поган за ђубрење, иако давно како су је почели употребљавати и у страним земљама. У Белгији још је највише употребљују за ђубрење, тамо је извозе у бурадма на њиве.

Има великих вароша где цене вредност овога ђубрета, спроводе га још за сада кроз канале у воду, а та вода залива после њиве у околини.

Има пак и таких градова, где се озбиљно баве тим стварима, како би силесију људске погани што се туде таложи употребили корисно по газдинство. Тако то замишљају по Лондону, Единбургу и по Берлину, ма да се тешкају, што би морали да напусте подаземне канале на које потрошише милионе.

Варош Градац поступа најправије у том обзиру. У тој вароши не стоје проходи над рупама него поган тече управо у бурад и отуд се носи на њиве. Многе вароши у Пруској уређају се на ово те заводе у својим проходима бачве.

Наша престолница и многе вароши леже на Дунаву и спроводе своје проходе с каналима у воду те је трују а боље би било да се постарају, да се то ђубре очува њивама. Колико се у нас слабо цени ђубре, види се отуда, кад је оно пре неколико година варош Пешта гонила једну фабрику да неких 3000 кола ђубрета уклони из близине вароши, прошло је неколико месеци, док се није једва неко нашао, те узео то ђубре бадава. Али није далеко време када ће се баштовани и виногради отимати о људску поган, те њоме поправљати своје земље. Има већ већих места где се и ово ђубре почиње употребљавати.

По селима није ова ствар толико важна, јер тамо људска поган и онако доспева на ђубрењак, за села ћемо рећи нашим газдама или нека подиђу у своје проходе бурад, па нека их после изврћују на ђубре или нека граде проход на ђубрења.

Ваља ми напоменути, да на многа места суше људску поган, те кад се осуши и изветри сирад онда буде прашина а та прашина даје њиви ђубре што се зове пудрет.

Ово ђубре кад се раствори у води згодно је да се њоме поливају ливаде.

Но осим ових врста ђубрета што се употребљују као чврста, има још једна врста течна животињска ђубрета, које се зими непомешано лети пак с водом помешано употребљује на поливање усева, ливада особито детелине и друге крме.

Ова течност цеди се из шталског ђубрета а зове се ништавина. Многе газде умеју да уђесе канале у својим шталама тако, да животињска мокраћа не меша се с торином, него се слива сама за се у ђубрењак па кад после удари киша, оно се отуд направи ништавина.

У страним земљама употребљују неке газде саму мокраћу за заливања крме, јер мокраћа сили усев да силно листа и развије стабло.

Од све мокраће најсилнији је човеков ништавак, јер у њему има највише гушћика. Но ова мокраћа дала би се скупљати у већој количини само у великим варошима.

Но ми неби препоручили да се и у нас ђубри самом ништавином. Најбоље је ако она тече у ђубрењаке те туде залива ђубре даје му амонијака, влажи

га а *тиме* га уједно чува да брао не згоре. Тамо где је *дубре* од киша и сувише влажно, може се пиштавином заливати крма.

(Наставиће се.)

Р Е П А Ч И.

Вук је у свом речнику (1852 год.) ту реч овако забележио: „Репач, репача, м. (у Боци) човјек који се роди у крвавој кошуљици и с малијем репом. Кажу да је репач много јачи од другијех људи, особито кад се наиђеш; у онај пар (веле) још да му се реп напне, могао би надвладати десет људи као десеторо мале дјеце.“

Знаменито је, што Вук, човек, који је скроз познавао живот и обичаје српског народа и кога досад још нико у томе не надмаши, — што он код те речи вели, да се само у Боци говори, а по томе да народ по другима крајевима не зна за ту сујевјерну или тај природни појав — шта ли је. То Вуку, да како можемо веровати. Поред тога, што у нас нигде нема забележено, да наш народ и по другим крајевима верује, да имаде на свету репача, та вукова белешка довољна је, па да одмах помислимо, да вера у такве људе неје српска народна вера, и како влада само у једном пределу, то мора бити, да је прешла из туђе земље и народа у онај наш крај. Тако и јесте. Вера, да има на свету репатих људи, прешла је из Арбаније у Боку. Осим Вука, ево још једног поузданог човека, који ће то да посведочи.

Др. Јован Ђорђе Хан, немачки књижевник, који је по нас доста заслужан и који је дуже време био аустријски конзуо у источној Грчкој, овако приповеда о тим чудноватим људима у једном свом великом делу:

„Репача имаде двојаких: једни имају реп као у козе, други као у коња, само да како мален. Репачи су врло здрави људи, особито јаки и дежмекасти, а пешаци да им нема пара. Пре неколико година умро је неки репач, о коме приповедају, да је за један дан могао толику жицу прећи, да човек чисто не би могао веровати; при којој пословима морао је реп руком придржавати да се не обрља.

„Вера да имаде на свету репатих људи, не влада само по јужној Арбанији (на северу Арбаније не ће за то ни да знају) него и по Грчкој све до Анадолије. Тако свет приповеда, да је репач био и чувени пустахија Кутовунисије, Ланкађанин из Мореје.

„Не ће бити, да је то само проста народна сујевера, него ће у томе и нечега више бити. У Јањини сам ја имао каваза, Сулејмана из Драготе. Он ми је казивао, како репачи у његовом крају несу нимало ретки; он сам имаде братучеда, који је репач. Сулејман му је још као дете толико пута при купању виђао тај природан дар.

„Много је поузданије, што о репачима казује Теодорид, који је у својој младости био пустахија на Пинду. Он приповеда, како је у његовој чети годинама био дежмекаст, плећат, белобрк човек по имену капетан Јанаки; о њему је свет говорио, да је репач. Да се дружина о томе увери, једно после подне, кад је репач спавао, склептају га њих шестнаесторица (јер је био страшно јак), да то чудо својим очима виде. Том се приликом задеси ту и Теодорид. Он се, вели, веома добро сећа, да је видео реп као у козе, који је могао бити четири палца подугачак, на страни с леђа био је обрастао у кратким, веома црвеним чекињама; и хртењача је за читаву шаку више репа обрасла у таким чекињама.“

„Поред свег мог труда, да својим очима развидим репача, неје ми се жеља испунила, и сви турски војнички лечници, с којима сам се разговарао о томе, казивали су, да је то све проста гатка, јер при свакогодишњем новачењу толиких силних новака из свију крајева земље, не наиђоше ни да би на једног јединог репача. Бифон ће као што чујем, у својој природној историји напоменути ту гатку, да у Арбанији имаде репатих људи. Нама је овде доста то, што у јужној Арбанији још и дан данас верују, да имаде на свету људи, какве често виђамо на приликама јелинског порекла.“

Толико казује Хан о репачима. На тога се види, да он неје знао, да и наш народ у Боци верује у репаче, и то баш на длаку онако, као што верују и Арбанаси. Тиме, мислим, да сам посведочио и оно што сам у почетку рекао, да је вера у *репаче прешла из* Арбаније у Боку.

Што се тиче казивања турских војничких лечника, њим се не може оборити казивање Арбанаса. У Арбанији још ни дан данас нема права новачења, пре се може рећи, да тамо још влада права везанија и и „врбовка,“ и тамошње клефте (горштаци) ступају у војску као самовољци, лечници их и не прегледају. Ханово казивање свакојако је на презруку нам.

Да видимо сада по једном немачком извору, шта се исторички зна де о репачима.

Продот је још пре две три хиљаде година забележио, да баш у тим епирским и грчким крајевима имаде људи репача, па и читавих таких племена. Он приповеда у својој VII, књизи 216 одсеку, да је издајица Ефијалт, кад је Персијанце водио горском путањом, да Леонида на Термопилима зајђу за леђа, — да их је провео мимо око Керкопа. Керкопски око био је у узану кланцу близу меланпишких стена, на граници Локриде и Малиде (код данашњег Цајтуна, међу Тесалијом и Бијотијом.)

Керкопс значи репато створење, човека или живинче; доцније се том речју означавао репат мајмун.

О тим Керкопима знали су Грци свакојаких опачина приповедати. Тако су приповедали да је то створен лупеж, који мирне људе не оставља на миру, него их задиркује, напада и пљачка. Омир на једном месту вели, да су то све саме лаже, подмукли лупежи,

пусте скитнице, препредене варалице, које шврљајући по разним земљама вазда људе варају.

Међутим та плочарића фајта имаћаше митичку историју; приповедало се, да се њихово полрекло доводи од два брата, два тијина сина. Међу Керконима имали су неки и особите надимке, као Сило, што ће по келтском рећи: мален сиромашан.

Бележећи даље историчке податке о репачима, мој матичар Немац износи нам особито историчко сковиште,“ које је његов оштроумни немачки ум „отконо.“ Пустимо свезналицу Немца нека сам то место српски каже.

(Свршиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Лек од стеница. Ваља исцедити сок од зелених краставаца и њиме намазати ствари у којима се стенице налазе. Ако има стеница у зиду, ваља тај сок помешати у креч и њиме окречити собе. Од тога се стенице сасвим утамане.

Које кокоши да гајимо? У опште узевши ми се слабо пазимо око гајења кокошака, не пазимо се ни толико колико би та радња заслуживала. Француска претходи у томе корисном послу добрим примером. Ако хоћемо да гајимо добре кокоши то треба да запазимо добру пасму за прилод. Као добре врсте препоручују се: 1. Худанке које често дегу крупна јаја. 2. Кохинкине, носе рано и вредно, у лежању и воћењу пилића нема им пара, нису за гојење. 3. Доркине добро носе и врло се гоје. 4. Шпањолке, носе добро и и крупна јаја, зими се држе у топлој штали јер су врло осетљиве. 5. Лафлеш или кревкер добро се гоје и добро носе. Јаја од ових врста кокошака добијају се у управе баварског друштва за гајење живине.

Против пољских мишева. Са задње благе зиме наготили су се пољски мишеви тако ужасно да су нам потрли особито по Срему и Славонији готово сву жетву те се бојати да неће поздерати и семе у јесењих усева. Да се то предупреди ваља семе што га сејемо укисселити у јакој растопљеној галици. Ова јака галица не шкоди клијању јер је искуство доказало да галица која се ухватила око кукурузна зрна у виду дрангца (гришпана) није му ништа шкодила у клијању. То знају врло добро они економи, који су галицом натапали кукуруз да им га кад га посеју не поздеру рчци. Ако се мишеви од галицом натопљеног усева и не отрују, ипак им тај залогај не прија те усев остаје с миром. Обично се на 100 мерила пшеничног усева узимље 15 фуната плаветна камена те се исти растопи у 5 акова воде. У пределима где је много свиња, треба свиње после орања гонити на њиве, јер свиње ждеру мишеве. Пре усева не ваља бубрити особито не коњским бубретом, јер у том бубрету најбе миш себи згодну зимницу. Крстине и балше ваља уклонити с њиве још пре него што наступе зимњи мразеви.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Шишуш и друг.) **Сисак** 15. септембра. **Пшенице** ⅞, **жита и кукуруза** нема.

Кукуруза у непромењеном миљу. држи се 4 ф. 95 нов. до 5 ф. на 56 ℔., те се назор, да ће те цене пре напредовати него ли назадовати учвршћује, будући је очевидно, да ће род у опште врло слаб напасти.

Јечма нема.

Зоб се у цени држе, јербо се свеједнако тражи, а домаћа роба као да је изцрпљена. Банат још ништа привезао није, а босанска терети тек почињу помало долазити. Живахном увозу стоје контумаци и ине запреке на путу. Хрватска се роба држи по 3 ф. 45—50 н. а босанска у транзито по 3 ф. 20—25 бечки центи.

Воде су још увек за пуне терете недостатне.

Време јесенско, ладно, суво.

ПОЉОПРИВРЕДНИК.

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАНАЦКОВИЋ.

Прве године излажења овога листа писао сам чланке под горњим насловом, али се околности после промењене те немогох даље продужити. Пре кратког нас времена састанем се са неким скупљачем данка који ми много из живота наших сељака наприповедаше што ми се тако допало, да немогу свету нашем ускратити, које сам ја при слушању тих прича осећао.

„Синко мој“ рече ми екземплар који од старијих људи беше „ја поштујем ту омладину и она лепе намере има, но путови, којима она своје намере достићи жели врло су худи и трњем зарасли. Ја бар немогу с том мисли да се опријатељим да ће наша омладина намере своје постићи. Немој ништа говорити, ја знам своје људе врло добро, ја у народу живим, ја га скроз познајем, провео сам с њиме и добре и зле часове на га знам у радости и жалости, знам га у кући и на сокаку, на радњи и одмору у приватном и јавном животу. Ја наде немам да ће се наше стање поправити, јер у место да иде на боље оно је све црње и горе.

Да неби рекао ко да у ствари претерујем приповедању ти неколико одломака из мога екземпларског живота, па суди и сам.

Био сам ове године у два села за скупљача порезе именитен. Оба су српска села. До једнога од тих српских села одмах је швабско село под истим именом са две лепе цркве са леним школама механама и сеоским домовима. Куће су им се отегле као гладна година. Незнам, која је од које дужа, виша и лепша. По авлијама пуно свега, што је за ратара нужно. Једном речи, куд се год окренеш, све је пуно, све крчи. Швабо висок, крупан, црвен а швабица набрекла, мислиш сад ће пући. Често су одевени, у лепој постељи спавају, добро једу и пију али све уме-

рено. Поред кућа им је равно и лепо, да можеш зими у чарапама ићи. Свуда је красота, куд се год окренеш.

Баш сам у позну јесен тамо отишао, кад оно највеће кише беху. Једва сам ушао у српско село. Тако је велико блато било, да су точкови с опроштењем све до главе упадали. Ниси могао са једне стране сокака на другу прећи да негазим до колена. Жалост беше погледати по кућама. Авлије одграђене, куће непокривене зидови од силних киша подривени и подлокани, лепа нема а од креча ни спомена. Једва једвице најбоју на мало уљуднију кућу, а то беше бележникова. Преко пута је писарница. Доста велико здање али неудесно и неотесано. У једној истој соби се пише, суди и бије. У једној истој одаји господин нотарош шапће са чивутом, господар кнез грди кочијаша, који је рекао, да немора кнеза возити а нотароша воза, куд год овај хоће а кишбиров извалио се на свој креветац на запалио крчанину и у котуровима од дима види своју Лулу те уздише за њом, јер је читаве недеље видети неће, почем је на њега сад ред, да ноћива у писарници.

Одседнем у великом бирту. Бирташ беше шваба. Код сви добри својства, која су Швабама урођена и и која су заиста хвале вредна, имају неку хрђаву особину, т. ј. напако зло кувају јела. Тако и овде.

Та ме је жена бирташева намучила до зла бога, и вере ми моје навукла је и грозницу на мене, и да се за рана писам иселио, бог и душа морао бих свиснути. —

Ја нисам брајко закерало у јелу. Нетражим многих фела, но хоћу само, нек је јело мрсно и нека има меса у или на њему, и нека га има доста. Али знаш ли ти сиње, како ме је та бирташица мучила? Она је хотимице ишла на то, да ме утуче, и напоследак кад све моје речи и псовке не помогоше, помислих да ју ко год потплатно, само да ме умори главом, јер се онда не може судом доказати да сам уморен, почем код главу умрлих никаквих знакова насилне смрти незаостане.

Куварица ако баш и не зна хемију, што би требало да зна, ваља да јој је познато, која се јела заједно кувати могу и која се морају посебице. На пр. печење кад осолиш, онда је добро а на против кад га пошећериш, блутаво је и није за јело.

Тринут на недељу кувала ми је моја Швабица зрела пасуља с резанцима. Ја волем и пасуљ и резанце али свако за себе. У друштву их не трпим, јер пасуљ треба три сата да се скува а резанци су за један четврт за јело. Дакле резанце прогуташ а пасуљ недокуван мораш вездан још хватати, док се и он не уситни, да резанце потрашити може. Морам да преживам као говече. Чорбу говеђију тако опапри, да се не зна, шта је и да није опапрена, не би се могла јести тако је страшно мршава. Она никад није дуже од сахата кувала чорбу. Дакле може се мислити како је скувана и она и месо. Ваљда сам десет пута говорио да ми јело непапри и да пасуљ с резанци заједно не кува, али бадава. Немогох доказати и увек је при старом остало. На послетку се разболем и дозовем лекара да ме избави. Као обично шта бива, запита ме лекар, каква јела радо једем, а то само тога ради пита, да ми та јела забрани. На то сам ја и рачунао те станем рећати мој лајбшпајз.

„Радо једем, господине пасуљ с резанци заједно кувано и недокувано говеђије месо и чорбу на том месу кувану и здраво опапрену, после још волем салату у место зејтином, млеком поливену."

„И мој господине, то се онда није чудити, да сте болестни. Ко је још видео, да се пасуљ с резанци кува. Та то је немогућност, и недокувано месо несмете јести, но прекувано боље. Чорба несме бити напрена и морате свега доста јести.

Молим вас господине, рекох ја, кажите то исто Ви газдарици, јер мени неће веровати.

И тако се ја опростих од онога доба са пасуљом и резанци и напреном чорбом и издравих одмах после неколико дана.

(Наставиће се.)

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Херцег Карло од Брунсвика искључио је при своју смрти сроднике своје од наслеђа и оставио је све своје имање, које вреди преко 22 милиона франака, републици женевској.

У јужној Русији где је суша узрок неродици наступила је ужасна глад. Жетва не донесе ни зрна, мужици продају напоредо са живином и децу своју.

Гроф Уваров познати руски старинар бави се од два дана у Н. Саду, те ће ових дана у пратњи будим. руског проте Кусподијева и проте Панића обићи сремске манастире.

Парох будимски г. Јеремија Маћаревић изабран је од будимског несрпског грађанства са 612 гласова за градског представника у сједињење Будим-Пешти. Ова почаст доказује да тај врли свештеник наш, један од најпопуларнији грађана у Будиму.

Професорска колегија српске велике гимн. у Н. Саду прикупљање прилоге да потпомаже сиромашне ђаке и да по времену оснује фонд на ту цел. Ово је баш за укинва уста. Напишите сви који год можете!

Бан Мажуранић заузео је свечано своје банско достојанство Веле да ће му као дотлавници седети уз колено: Јопа Живковић, Јанаје Радивојевић и Мухић.

Сремци се хвале да имају добру борбу и да ће овогодишње вино бити да га не моћ боље желети.

У Баранди, говори се тако, нашли се неки беспосличари те су обрљали српског попа, веле, за то што се одредио бакти покори сромоте народ у ком се збивају.

Кнез Милан враћа се преко Берлина и Беча у Београд, пошто је био у Паризу

Руски револуционар Бакунин остарио је, позабавио се својим друштвом и отступио је од јавног рада.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишству а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка о ваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 39. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 30. СЕПТЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ДЕЦУ У ШКОЛУ!

Дан два па ево нам почетка школске године. Која је год општина пријатељ напретку своје школе, та је за време школскога одмора оправила, дотерала и очистила своју школу, набавила јој је све што јој треба, да настана дете може у њојзи успевати, збринула је и довезла је и огреч, да нам наша нејач учећи се књизи не цвокоље зуби. Честита општина није заборавила ни своја учитеља, ако је што са летње оскудице заостало му неиздане плате, то је сад, кад је прибрана летина, покупила рештанцију и издала учитељу своме потпуно, па га је сада минула брига те може одморном, новом снагом да започне свој благословени рад.

То је све већ урадила општина, којој је школа и просвета на срцу. Дао би бог да је свака наша општина тако урадила.

А где још није обављен тај посао, оно га ваља живо обавити, јер је ово почетак школске године на врати и у велико је време, да се пописују сва деца од 6—12 година, што по закону морају ићи у школу.

По нашој новој школској уредби, закону који важи за наше школе, треба да је свака општина већ изабрала свој школски одбор а одбору је том дужност, да се постара да се сва деца по закону упишу у школу.

Ако одбор хоће да буде усталац у тој ствари, онда мора уписивање деце не оваш, него својски и ревносно узети у своје руке, те заредити од куће до куће, обавештујући и разлажући хрђаве последице, што ће постигнути немарне родитеље.

Где одбор заседне у школско здање па ту рахат чека, да му родитељи доведу своју децу на ноге, ту ће све остати по старом, више ће деце шврљати по сокаку или ићи за свињама или дремати у запећку, него што ће их бити у школи.

Важна је ствар да сва деца пођу за времена у школу. У нас се одомаћио зао обичаја, да родитељи доводе децу у школу, кад је школа у велико отпочела, кад је учитељ већ у велико одмакнуо у настави. Тако позно доведена деца, не само да ће после целе године рамати у настави, него ће сметати још и онима, који су у своје време почели редовно да се уче. —

Зато подајмо сву децу од једанпут у школу.

Велики послови у пољу клопе се своме свршетку и родитељи који су требали своју децу порадити тих послова, немају више изговора да их задржавају од школе.

Највећа је жалост што се у нас налазе много родитеља, који мисле да ће кући бог зна колико привредити, ако децу своју на место да их пошљу у школу, терају у трло, на свињама и за другом стоком. Они не рачуне, да им деца у својим најлепшим годинама, где би им се отворио обилан извор знања и честитости, расту као дивље шибље, те кад одврну а они се повијају по својим суровим страстима као трска по ветру.

Наши прости људи не уме ни како да схвате, да је данас од бога гријота ако дете уз толике науке и школе остане слепо код очију. Прост човек ће радо рећи: „Неће мој син бити попа, ни господин, шта ће њему наука, није ми ни дед учио па је боље живио“ а тај исти човек неће да се сети, колико му је тешко било, када није знао што сам да прочита, свога имена да запише; када га је други, као човека који бележи рабош, оклamao у најпростијем рачуну.

Ко данас учи и упућује своју децу на добро, тај боље ради него онај који им тече а пушта их да остају у глупости и незнању. Сваки дан нам износи примере како синови богатих отаца умиру под тућим плотом, пошто је богато наслеђе отишло на куле, на муде, а многи сиромашак, коме је отац просио на ћа хлебом рано учио и на добар пут упућивао, сад је човек на своме месту.

Златни дани детинства лете у неповрат. Ко се у младости не учи, тај се после у старости вајка, али је већ доцкан.

На оцу и матери је одговорност и пред богом и пред људма, ако им пород њихов одрасте као зверад, они ће кад тад осетити, да су убили себе и децу

своју не дајући их у школу, да се науче свакоме добру.

За то и опет сад је време кад треба сваки родитељ у својој кући весело да кликне: Децо у школу!

ШТА ХОЋЕ СРБИ ЗАНАТЛИЈЕ.

II.

Ко је прочитао прво правило устава, што је натштампано у прећашњем броју овога листа, на видео шта све хоће Срби занатлије — можда се, бар у први мах, мало и убезекњо, гледајући толики, огромни план, а знајући, како је већим делом худо стање нашега занатлијства; **а за таки план треба, богме, новца и то големога новца.**

Јесте истина је, Срби занатлије су понајвише људи сиромаси; многи једва се од заната свога хљебом хране. Али, баш тога ради и угледљени су у уставу тако малени месечни улози — по 10 нов. на месец — да и најсиромашнији занатлија **може** уплаћивати.

Јест истина, Срби занатлије су понајвише убога стања, али узмеш-ли их поле појадано на тестер, наћи ћеш да их је у Србству у овој царокраљевини до близу **шест хиљадана** броју. Узмемо-ли на око само поједине наше вароши, као: Нови Сад, Вршац, Сомбор, Велики Бечкерек, Велику Кикинду, и тако даље, то мало у ком од отих места, а да није по неколико стотина Срба занатлија. И по томе, што никако не би могле наградити занатлије било из којега од тих места **појединце** — то ће **зацело** моћи, ако се они здруже из свију, ил бар из више наших места српских. Ако сви, ил бар половина њих пристане у друштво, уту „**велику задругу Срба занатлија**“, онда ће временом сила учинити; мало по мало, па ће и сав тај огромни план до краја извести, и још много-шта к томе додати и попунити.

Како се дакле види, прва је и најпреча потреба, чим устав тај буде од уг. министарства одобрен (чим добије „потврдне клаузуле“) — да се здруже у то коло братимско што више задругара, Срба занатлија. Тога ради доконано је у том често споменаном уставу да се, по правилу десетоме, у свакоме месту краљевине Угарске и с њоме здружене краљевине троједне (Славоније са Сремом, Хрватске и Далмације) прикупља чланова, што више могбуде.

Тој лепој намери наших занатлија са свим прекрасно на руку иде и сам земаљски закон за радиности, законски чланак VIII. од године 1872. који важи за Угарску и с њоме здружену краљевину тројну. У глави четвртој овога закона, у правидима 76 до 83. упућују се самајстори дојакошњих цехова, да склапају занатлијске задруге — било посебице сваг у своме месту било у заједници из више места из окола. А оваке задруге где се год склопе, добијају по томе закону право рећи, своју судбу у своје руке; задругари таких дружина биће штоно реч, сами ковачи среће своје (ил, не дај боже, несреће). Није то на пример, мала ствар: тима задругама даје се, да између себе бирају себи пороту (комисију измиривају) те да могу у стварма задружним сами судити и пресуђивати. Даје им се право, да се могу међу собом потпомагати, за своје задругаре се збринути, кад без своје кривице допадну какве год невоље: болести, сиротиње, и тако даље, и тако даље.

И Срби занатлије, имајући доиста то све на уму, закључише, да речена велика задруга занатлијска подстиче, да се у свакоме повећем месту, где Срби живе, склапају оваке **мештанске задруге** по смислу мало час наговештенога закона за радиности, које би после имале да приступе у **савез занатлијски**. Или да то окренемо другим речма: где год се у ком томе повећем српском месту наће и упише у задругаре те велике задруге Срба занатлија бар 20 чланова, да ови устроје тамо **одељење** исте задруге као што смо напред већ споменули.

Те мештанске задруге, или-ти та одељења речене велике задруге, треба да буду свако у своме месту самостално, свако на свом дому свој господар, удешавајући своја правила према својим околностима, по својим најпречим потребама — јер ако игде, али у свету занатлијском не да се све на један калуп ударити. Сваки крај и свако место има свој адет, своје потребе, прилике и неприлике, једном речи: **сваки занат свуда једнако не пролази.**

Те задруге, та одељења стајаће у савезу — сачињаваће дакле заједно „велику задругу Срба занатлија“ приношећи од улога од сваког свога задругара по 50 новчића годишње у заједничку касу.

Тако би се дакле дало, да (се ако срећом не буду сви до једног хтели) што више Срба занатлија прибере у ту братимску дружину; и тако би се могао од године до године, како рекосмо, леп новац збирати у заједничку касу, а тиме после на заједничким састанцима изводити, мало по мало, и све оно што по уставу своме хоће Срби занатлије.

Но рећи ће многи, ко сваку крајцару на рачуну посто пута преврће — да је и све то мало за толике намере занатлијске. . .

Ми овога брата упућујемо, код тог рачуна да на ум узме на правило треће и четврто реченога устава, те да види, како Срби занатлије, своје стање добро сазнавајући, у коло своје позивају и остали браћу своју српску, који нису занатлије, да им се нађу на помоћи у тој прекрасној и племенитој тежњи њиној и намери, да им буду задругари: **помагачи**, или, ком је бог дао на може, и задругари **оснивачи**.

У маломе народу, као што смо ми Срби данданашњи — **велика се дела изводе** само тако, ако брат брату руку пружи, те у коду заједнички сад ови онима, сутра они њима на делу им притеку и напредак им подупру.

Српски народ у ови крајеви смагнуо јеи подигао сам себи Матицу, па народно позориште, па народну штампарију; појединци притекоше, основаше и приумножише толике фондове за штипендије, да се српски млађи нараштај просвећује и свом роду и народу буде на помоћи до послетка — тај српски народ неће тврда срца ни тешке руке бити, и кад данас сутра устреба, мален дарак пружити и фонду „велике задруге Срба занатлија.“ У овој нас вери и нади кренимо дојакошње искуство; та и у заједничком капиталу укинуте задруге Срба занатлија многу ће крајцару братски, дарежљиво принео не један Србин незанатлија!

А к свему овоме још и то додајемо, да су друштвене забаве и до јако лепа прилога донеле заједничкој каси занатлијској — и од јако ће и боље, ако бог да добре воље, слоге и напретка.

Ето у кратко, каквим начином хоће Срби занатлије да изведу свој план, по уставу своме, и ето, како и где се удају, да отворе неисцрпљива извора за нављање тих својих смерова, тих својих племенитих намера. Тако хоће Срби занатлије удруженьем и братимском приномоћу да крену на боље, да унапреде по могућству и себе, и свој млађи нараштај до послетка. . .

Али, уз добру вољу, уз лепу слогу, у заједничким тим намерама, треба још и књигом и науком просвећених покретача. Срби су занатлије, као што сви добро знамо, на жалост нашу, мал-не сви листом назадни, што се тиче књиге и науке. По нашем дознању, једва и десети међ њима уме читати и писати а камо-ли да, као у других сретних народа, могу они сами из књиге разабрати и поучити се, шта све данас бива у свету радином, и како данас унапређују се и напредују занати и радиности помоћу књиге и науке. Зато њима треба, нарочито за овај први мах на почетку, да се наће браће књижевника, да им вољно као оно свећом засветле по дојакошњој тавнини и мраку: да им буду на руци својим знањем и у књизи разбираньем.

Па, ко је и ту на првоме месту позван, да буде браћи својој занатлијама бар пером и писмом на помоћи?

Прво и прво је позвана на то наша честита омладина, а међу њоме браћа **народни учитељи** — на част би служило и многоме српском свештенику да браћу занатлије обавесте и упуте на удруживање, и да буду устаоци ово тога. Ако ништа друго а оно нека им б р прочитају и растумаче, шта се о томе пише у нашим новинама, и то би за овај пар доста било.

Где Срби занатлије задруге склопе, омладини би у дужности било, да се нађу тим задругама на услузи као перовође и тајници, што за ово три године дана доиста (и слава им!) чинише многи српски народни учитељи млађега кола. За тим после да својски настоје у тим задругама, да се учврсти међу задругари братска слога и међусобно поверење и поштовање, и нарочито поуздање у се и постојанство док не би видели успеха и плода од удруживања.

Нека удруживање само неће добије маха, нека поджи слога и добра воља и збиља у томе бар заједно десет, петнаест година, док данашњи нараштај занатлијски прирасте, да то прихвати и настави — па ће онда наше занатлије и сами своје ствари умети уређивати и унапређивати.

Прилазећи крају овога чланка, не можемо а да још једаред не поновимо оне главне речи своје, то јест: јесмо-ли ми Срби доиста своме опстанку, своме добру и напретку ради, то морамо за тим ићи, да народ наш крај науке и просвете ојача најпре **материјално**; да у народу нашем буде што више људи самосталних, независимих. А ако нас, то су радници, занатлије и ратари који могу то да буду, ако се станьем и имањем унапреде. И по томе, крену-ли на боље слогом, науком и радом та два у српском народу напретежнија, и на броју највећа сталишта — кренуо је с њима у напред и сав остали народ наш. А стара је српска пословица: ко ради тај и има.

Рад ваља да се и већма одомаћи у нас у опште, а особито у тих наших по превеству радника: занатлија и ратара — рад, ал не само снагом и рукама, него и књигом и разумом, па ће ако бог-да свима добро бити.

То хоће Срби занатлије — и срећан им био и у добри час почетак а срећнији и у боља непрекидни наставак и постојано истрајање до послетка!

М.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА.“

(Наставак)

Кога главни одбор, ил у ком месту одељење које не прими у задругаре — може се по том призивати годишњој скупштини задружној, и ова га онда без дебате прима ил одбија: једногласно, ил иначе гласаньем тајним.

Имена одбијених пријављеника јавља главни одбор сваком одељењу; а одељења пријављују то главноме одбору.

Правило 8. — Задругарство престаје:

1. кад задругар умре.

2. кад ко за годину дана ни после опомене не одговори својим дужностима задругарским, или се на намаку треће године заостатак од њега мора судски да истера (Правило 6.).

3. кад ко доиадне суда и осуђен буде због каквога простога злочинства — на пресуда постане правомоћна.

4. кад ко навалице ради о штети ове задруге.

*

5. кад ко у расправи каквој с киме од сазадругара у стварма задружним, позван, не би хтео изаћи пред пороту задружну.

6. кад се ко пре истека од 3 године својевољно избрише из задругара, у ком случају не враћа му се ништа од улога.

Ко пре истека трогодишњега својевољно иступи, па после рад буде, на ново да се упише у задругу — плаћа но други пут 5 ф. уписнине.

Правило 9. — Редовни задругари (односно деца њихна — види правило I. број 2. и 3.) учествују у свему оном, што задруга ова оствари, по правилу 1. устава свога.

Оснивачи, почасници и помагачи имају приступа на задружним годишњим скупштинама; бесплатног уласка на предавању, на јавним састанцима, и где буде, на задружним наложбама; добијају друштвени лист и књиге, које задруга на свет изда, онако, као и редовни задругари.

Деца њихова могу се користити задружним заводима (по правилу I. број 2 и 3.), у чему првенство имају редовни задругари.

ГЛАВА ЧЕТВРТА.

Одељења задругина.

Правило 10. — У ком месту буде бар 20 задругара ове задруге, склапају они међу собом одељење ове велике задруге Срба занатлија.

А где не буде толико задругара на броју (нарочито по селима), бирају они између себе повереника, који ће у име њихово бити у свези с главним одбором задруге ове, и место њега прибирати од њих задругарске улоге на слати заједничкој благајни у Новоме Саду.

Где већ постоје мештанске занатлијске задруге, или где се одјако најпре самостално оснују — могу оне приступити к овој великој задрузи у савез као одељења (Види правило 1.).

Одељења задруге ове граде себи особита правила према околностима и односајима свога места а на темељу угар. земаљскога закона за радиности, чланка VIII. 1872. §§ 76 до 83 али с обзиром на овај устав односно на савез задружни — и свако у своме месту по тим се правилима управља и свој посао ради. И ове задруге обвезују се бити у савезу задружном бар за три године дана.

Правило 11. — Редовни задругари ових одељења јесу уједно и редовни чланови ове велике задруге — и свако одељење приноси заједничкој благајни по 50 новчића од улога од сваког тога члана. Исто тако и помагачи одељенски јесу тиме и помагачи велике задруге полуприлогом (по 25 нов.).

Од приређених јавних предавања, и иначе овима сличних забава у своме месту, шаље свако одељење по 10 % од чисте добити.

Старешине одељенске јесу уједно и повереници својих задругара у главноме одбору у Новоме Саду.

Правило 12. — Одељења потпомажу у своме месту и на руци су главноме одбору у свему зарад извађања заједничке или с а в е з н е цели, назначене у правилу 1.

Правило 13. — Одељења ова шаљу главноме одбору у Новом Саду свака три месеца кратак преглед свога рада — а на четири недеље дана пред годишњу скупштину задружну шаљу иста одељења имена својих задругара и годишњи принос (по 50 новчића од сваког свога задругара, односно по 25 н. од сваког свога помагача, по правилу 3. зач. 2.) заједничкој благајни, с рачуни о свом приходу и расходу и стању и с извештајем о свом годишњем раду.

Имена се уписују у заједничкој књиги задругарској (по правилу 5.); извештај се овај уводи у заједнички извештај задружни, који по том подноси главни секретар годишњој скупштини, где буде, као што и главни благајнин износи само те рачуне ради јавне заједничке контроле.

Правило 14. — Свако одељење бира изасланике, који иду и заступе одељење своје на годишњој скупштини задружној где буде.

ГЛАВА ПЕТА.

Задружни приход и имање.

Правило 15. Приходи задружни јесу:

1. уписнина од нових задругара,

2. годишњи (односно четврт-годишњи) улози од редовних задругара, и у пола од задружних помагача — с дотичном глобом, где буде.

3. годишњи приноси одељенски, с глобарином где буде,

4. у случају ванредне потребе, од ванредне скупштине разрезани прирези зарад подмирења ванредних трошкова на занатлијске цели.

Имање, односно фонд задружни је:

1. четвртина од целокупних улога и одељењских приноса резервноме фонду,

2. прилози оснивачки,

3. прилози добровољни, од времена на време прикупљени.

4. задружни лист и књиге, које задруга на свет изда, односно хасна која отуд буде.

5. чиста добит од задружних забава, јавних састанака и изложаба, које над приреди главни одбор.

6. одељенски приноси по 10% од чисте добити (Види правило 11. зачело 2.)

7. ствари задружне по процени.

Расход задружни одређује годишња скупштина у своме прорачуну према извађању цели, назначене у правилу 1. Од имања, односно фонда задружнога, троши се само камата.

Имање задружно, новац итд. држи се у благајни под два кључа.

ГЛАВА ШЕСТА.

Руковође и пословође задружне.

Правило 16. — Послове „Велике задруге Срба занатлија“ руководе и врше:

1. годишња скупштина задружна, где по реду буде.
2. главни одбор у Новоме Саду.
3. часници задружни: начелник, почасни начелник заменик начелнику, главни секретар и заменик му, главни (заједнички) благајник и тројица рачунских прегледача. (Наставиће се.)

РЕПАЧИ.

(Свршетак.)

„Друго име, којим репаче зову, јесте: Тривали, а то ће по грчком рећи: скитница, али у данашњој Србији био је силан народ Тривала, о коме се нигде не вели, да су то били све сами калаши: данашњи Срби, који од чести своје порекло од њих доводе(?!) веома би се лепо захвалили на таком поклону; dri значи у келтском храст, a bal — брег; шуме у Србији још и дан данас храстове шуме, отуд они и запађују толике свиње.“

Не знам извора, из којег је „космополит“ књижевник црпао то историчко знање, али би свакако занимљиво било, кад би нам који брат из Србије разјаснио ту немачку белешку о Србима, не пожалив ни труда, да потражи, живи ли у народу вера у репаче и да ли има каква трага Тривалима.

Но вратимо се к историји.

Треће име, којим су Грци репаче звали, било је: Атлас, а то ће рећи: снажан човек, див, који носи небо; четврто име било им је: Кандуло, то ће рећи: угурсуз. Даље је био репач, коме је име било Аллмон, другом опет Амбо, — значи јак човек или јако место. Био је опет репач, који се звао Пасало, а то ће рећи: ексер, реза — по свој прилици отуд, што су и они, као и Цигани, терали ковачки занат.

Грци приповедају, како су Керкопи бливу свог на пред поменутог окола Ираклија спавајућа нашли, па га стали задиркивати. Кад се Ираклија пробуди, он их све похвата, сапне их, па их упрти на раме. Пређи их тако, стану се они кикотати. Ираклије их запита, за што се кикоћу, а Керкопи му одговоре, како их њихова мати ваздa световала, да се клоне Меланинита, а они ето баш на њега наидоше, — мислећи од Ираклија, да је Мелампиг. Ираклије се на то насмеја, па их пусти. Старија прича, да се то збило, кад је Ираклије освојио Ихалију, бливу Виjотије, где су ти Керкопи живели. Стари Грци показивали су у брдима више Термопида у кланцу поред реке Азопа и место, где се случила та шала са Ираклијом. —

Како су у Ираклију и његовим делима већим делом представљена јуначка дела старих Финичана — јер име: Ираклије донели су из Финиције у Грчку Пелазги (т. ј. поморци) — па како се казује, да је Кадам, један од најстаријих приселаца, који је Тиву саградио, — да је он за иста Финичанин, — — то се може узети, да се оном причом о Ираклију хоће да каже, како су Пелазги протерали репате автохтоне, па се ту угнездили.

И у Морејн било је репача, бар Иродит у својој VIII. књизи. 73 одсеку вели, да су отаџбеници у Морејн били Кинурци. Како Кион у грчком значи псето ичареп, то мора да су они и Керкопи рођаци и да ту и једни и други племеници једног племена. За иродотова доба још су живели у малој покрајини Тиреји, у крајном источном приморју пелопонешком, јужно од Арга, од прилике онде, где сада роди малвасија. Друго им је утеците било у брдима западне Аркадије. Прваотац Кинураца био је Ликаон. — Иродот даље приповеда, како су Аргивљани Кинурце покорили, како су се Кинурци под њима обикли питомим обичајима и поварошили се (појонили се, јер ion значи варош.) Један се део Кинураца и подорчио, т. ј. претопили су се у Дорце, јелинско племе, које је после тројанског рата под Ираклијевићима освојили јужну Грчку, покоривши тамошње отаџбенике, међу њима, да како и Кинурце.

Толико се из историје знаде о репачима. Колико ту имаде истине, колико ли голе гатње, то ће се истом онда видети, кад се што више и поузданије сазна за репаче; узети ствар на лаку руку, на свој суд још сада изрицати, не би било никако пробитачно, могао би се когод кашње наћи, па рећи, да нам је било брже седло него коњ. Сетимо се само, да су разрезана копита у прастарих грчких коња, као што су на старим грчким приликама изваjана и исписана — да је то било све дотле сама гатња, док у саме наше дане палеонтолози не стадоше по грчким пећинама налазити окамењена така копита, па и читаве окоштине од таких коња.

Дарвинцима могу репачи послужити као доказ, којим могу бранити своје учење. Ако дарвинова теорија није само теорија, онда је очевидна ствар, да Керкопи и Кинурци воде своје порекло од репата прамајмуна, а други људи — какве је већ која боје — од бела, црна, црвена и жута куса мајмуна или од такова, у кога танка кост не иде преко хртењаче.

—цки.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

IV.

II. Животињско ђубре.

У животињско ђубре узимљу се сви они састојци животињског тела, који кад се већ не могу употребити на боље што, употребљују се за ђубрење. Ти састојци јесу стрв, крв, кост, рогови, папци и нокти, длака, парчад коже и т. д.

Када се прибере стрв од крканице и побаца у рупу, онда се све то поспе негашеним кречом, да би што пре узаврело и смрад изгубило, за тим кад се сасуши сатре се у млево, те даје врло корисно ђубриво. Ову

прашину посипљу после било приликом сејања заједно са семеном по њиви, или зими ил с рана пролећа посипљу њоме слабачке усеве, и у једном и у другом случају користи врло добро.

Животињска крв је врло снажна, у 100 делова крви има 14 делова угљика и 4 делова гушћика, али пре него што ћемо да је употребимо, ваља да се уљеже и отруне, јер иначе кад је употребимо, сирову шкодиће. Ако хоћемо да накнадимо једном катастрапном јутру онај гушћик, што је утрошило у један род жита и то ђубретом од крви, то нам треба за тај посао 10 центата тог ђубрета. После ућаног усева треба нам 25 центата а после маунастог усева као грашка и сочива треба нам 50 центата ђубрета од крви. Са крљу од од једног вола можемо да нађубримо 50 квадратних хвати. —

Из овога се види како би се корисно могла употребити она силна крв, што је наши касапи узалуд просипљу.

Кост је још важније ђубриво а наравно је да се кост не може употребити у крупним парчадма, него се мора измлети тако рећи прекрупити, да није крупнија него грашак. Ово коштано ђубре силно припомаже биљци да гради своје зрно а то стога, што у кости има много креча, фосфора и гушћика. Коштано ђубре је корисно топлој, прлој земљи у којој има много песка и иловаче, са тога ђубрета успевају класови дивно. У 100 делова тог коштанога брашна имаде 7 делова гушћика, те с тога 4 центе тога коштанога ђубрета вреде толико колико 100 центата шталскога ђубрета.

Коштано брашно сипа се по њиви, када се сеје или руком или сејаљком.

Припадно коштано брашно тако звани сподињум изгуби половину гушћика — вреди у пола мање и употребљује се на поправку шталскога ђубрета.

Енглези су први увидели колико вреди ово коштано ђубре, за то купе они кости по целом свету и доносе их на својим бродовима у Енглеску, те су тим ђубретом ђубрећи тако дигли родну снагу своје земље, да се може рећи, да је цветању њиховог газдинства коштано ђубре много допринело.

Рогови, длаке, папци и копите, кожа или боље да речемо све ђубре у наших табака, кожара, салунција може се употребити за снажно ђубриво, само га ваља сабити на гомилу те издробити на ситно, посипати га пиштавином па тек кад сазре, носити га на њиве. Но ова творива још је боље мешати са мешаним ђубретом.

III. Биљско ђубре.

Већ смо једном рекли да отруло биље подиже родну снагу земље, говорили смо и томе како се природа сама труди да богати земљу овим творивом а рекли смо да овај трулеж зове и прицом.

Но човек не треба да се ослони само на природу да му она множи прицу у његовој земљи, него треба да се и сам постара око тога посла. Човек се стара у том послу, када износи на своје њиве своје шталско ђубре али редак је газдалук, где би залегло шталско ђубре и све оно ђубре што га дојако нарећасмо и описасмо. За то ваља да се осврнемо и на биљско ђубре.

Ту нам пре свега упада у очи тако звано зелено ђубрење. јер се оно највише употребљује. А шта је то зелено ђубрење? То је кад се млад, зелен и снажан усев, који још није понео зрно заоре, да му та заорана зелен у земљи иструне и користи усеву, који се за тим посеје у ту њиву.

За зелено ђубрење заорава се обично јесења репица, која се тога ради рано сеје, на кад одврне на $1^1/_2$—2 стопе високо те развије лист, доју те је тешким ваљцима испред плуга поваљају а за тим заору.

За зелено ђубрење може се исто тако употребити и пшеница, раж, јечам, зоб, проја, ељда и друга рана, али је ваља с ране јесени или с пролећа (према томе како с којим усевом имамо посла) врло на густо посејати на после, кад се усев добро развије, ваља га јуна или јула прво поваљати па после заоравати. И орање ваља исто тако изваљати те пречкати док биље у земљи иструне као што ваља, па тек онда по други пут орати. Ако неотруне донде докле би ваљало да је отрулло, онда боље се окајмо двојачена него чекајмо орање под усев, те кад бацимо усев, оримо у средњу руку, држајмо и изваљајмо.

За ово зелено ђубрење употребљује се највише луцерска и црвена штирска детелина.

Када се већ решимо да употребимо своју детелину за ђубрење, ваља, пре него што ћемо то да учинимо, да је пустимо да толико нарасте, да буде згодна за преоравање, јер што је које биље лиснатије и што му је меснатија стабљика, то је згодније за зелено ђубрење. Зато је најзгодније прво и прво репица, и црвена детелина, ељда итд.

Овим зеленим ђубретом тешко је ђубрити мршаве земље, тим земљама ваља прво шталским или минералским ђубретом помоћи да дођу мало на снагу, јер ово зелено ђубре користи само за годину дана и не утиче на потоњи усев. А друго, што је која земља мршавија, то ће на њојзи бити слабији онај усев, што смо га наменили за зелено ђубрење а тај усев треба баш да је снажан, ако хоћемо да нам као ђубре користи. За то тешко да ћемо успети, ако на мршавој земљи сејемо репицу за зелено ђубрење, ту ћемо се помоћи само сејањем ељде.

Ужана или одајна погача такође је снажно биљско ђубре. Снажније утиче на усев него зелено ђубре а утиче још остаје за више година. У 100 делова ужане погаче има 5% гушћика. Ко хоће да је употреби за ђубрење, тај је напре самеље, па посипа тим брашном семе приликом кад га сеје.

Славни хемик Стекхардт уверио се опитима да 1 цента ужане погаче утиче на усев толико, колико 17 центата шталскога ђубрета.

Даље је изврсно биљско ђубре пиварска млата особито кад пиштавином поливена иструне. У 100 делова млате има 4% гушћика. За овако ђубрење употребљује се још и шишарица, кад су је табаци већ употребили; ђубре из пивара и шећерница, комина и т. д.

У биљско ђубре спада и плева, шаш, шевар, пилотина, једном речи сваки биљски трулеж, и ма да се и по себи може употребити за ђубрење, ипак је боље, када се ово биљско ђубрење помеша са балегом, те се у тој смеси употребљује за ђубрење, јер му је том мешавином утицај и трајнији и снажнији.

(Наставиће се.)

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Писмо седме.)

Као што сам се обећао у прошлом писму — још и даље коју о шведској основ. народној школи проборити, — то ево сада и чиним, — и то у толико радије, што ова школа заиста заслужује да је наш свет — још више пак браћа учитељи упознаду — и дегод могуће буде ваљало би настојати да се и код нас такове подиже и оснивају.

Шведска школа сграђена је наравски на Бечкој изложби од дрвета и по облику налик је на Американску школу, — Около ове подигнути су мали вртови пуни разна цвећа и зеља за домаћу потребу, а свако ће видити, да би ваљало и нужно било и код нас тако чинити. — У овим вртовима поучавају се дечица појединe корисне биљке неговати. — Код нас на жалост родитељи веле: не шиљем ја моје дете у школу да буде учитељу баштован, него да учи, — а када ће ми дете тамо радити, онда га у школу нећам, нека код куће ради! — због ових и оваких изговора родитељских и јесте она наредба о школски вртови, само гола реч на хартији, — а вртова нигде ни од корова. На врта ступа се у ходник, а из овога у предсобље, или боље рећи у собу где су силни клинови за вешање хаљина и шешира, — овде се такође налази умиваоница и убрус за пријаве — и сваки који је руке испут упрљао, најпре се опере, па тек онда у школску дворану ступа. —

Ступивши даклe у учионштину собу, на први поглед видимо бољи поредак него и у самој Американској школи, јер осим школска наметаја: као разних слика, — још су и слике из природе — табле су од тако зване американске коже, — сунђера немају — у место овога је налик на четку брисаљка од вуне начињена која се квасити немора, а брише боље него сунђер — све друго је налик на американско као: скамије, само са врло мало разлике — што у шведских — т. ј. горња писаћа плоча, даје се мало ближе себи повући — и тако онда се дивит и пескоиица укаже, ова се пак плоча писаћа све дотле неподиже док дете пише, — а кад је исписало, онда се иста плоча мало гурне — и дивит с пескоиицом покрије, а плоча се с једним дрвеним клинчићем запне — дете пак тада нема прилике ни с дивитом ни с чим сигрsuperа се и непазити; у ових скамија ладице су под кључем, где свако дете своје ствари закључати може док у врту или на пољу ради, а направљене су за појединo дете.

Што се пак даље у овој школи видети може, — а које нити у Американској нити икојој другој школи то је, што ова школа има нада справа за рачунање, — и почем се у Шведској рачуни по дециметарској системи предају, то су исте справе тако удешене, да се задати примери одма на истим справама очигледно и израђују. — Даље пак земљописне карте (мапе) удешене су тако, да дете четвороугли папирић на којем је име вароши написано, само узме, и на клин метални који је као игла — и који је на сваком знатнијем месту — варошки и варошици задевен (мапе су прилепљене на дасци) метне; — по овим даље предавање земљописа у шведским школама одиста је најпрактичније. — Физикални апарати, у колико се физика у овим основним школама предаје, сви су истој школи у засебном орману стакленом наместени.—

Што је још по најглавније у овој школи и што се сваком допасти мора, то је апарат за чишћење ваздуха, јасан знак и доказ, да се здравље најбоље чувати има — и да само здраво дете може учити и напредовати. —

Да застанемо мало код овог апарата, и да се запитамо, како је код нас и по нашим школама? — ево како. — Има много и много наших школа да те бог сачува — прозори хартијом налепљени — патоса нема, пећке се диме да хоће очи да испадну, кроз врата видиш у школи све и сва, па још декоји учитељ жито и кошуље у школи зими суши — смрад да кад човек унутра уђе хоће падавицу да добије и т. д. — А општине запита ће когод, зар се не старају за исте? — хеј — хеј — општине!! — та оне се старају какве и колики број бикова да набаве, да добре теоце запате, јер за ове се новци добивају — школа, следствено пак деца, то су девета брига, а то су и трошак, на шта човек више около њих лебди и још већма брине и троши, — ено им напослетку учитељ па нек се он стара, јер он плату вуче! — дакле учитељ и нек учи, и нек нужна у школу а о свом трошку набавља — а јести? то ко вели, не мора се печења, него мало леба и лука!!

И оваки заиста има многих општина на жалост, — но није ми ни воље ни места овде сада говорити о том злу, него прелазим даље на упочето. — У шведској школи се још и осим осталих предмета, и вежачко вежбање предаје, за које се у школи како пушке, бајонети, тако добош и труба налазе, — а и ово је заиста добро, јер се дете још за рана научи оном, што га ни после као грађана мимоићи не може.

Из наведеног до селе о овој школи, сваки ће брат увидети моји, да Шведска најогромније трошкове около унапређивања школа и просвете жртвује, јер осим свега споменутог и свака школа своју дену књижицу има, из које се учитељ користи не себе ради, но ради народа у којем дела и просвету шири. — Овакве школе дакле са књижицама заводимо — на ће и нас сунце просвете обасјати, док се год на срећну Шведску у том погледу не угледамо — дотле ће мо вазда у оковима незнања лежати, јер и сам први и божанствени учитељ „Христос“ рече: „пропаст твоја од тебе израиљу“ — а ја још додајем: „пропаст твоја народе српски од тебе ће бити и трајаће све дотле, док год ти је школа девета брига и докле год држиш да си дете за то родио, да ти гуске и свиње чува и тим себи још у малоћи слабо и нејако кору леба наскужује а не да учи.“

Напослетку још што се Аустријске школе тиче, ова је заиста на изложби најбоље представљена — али повест те школе сама каже, да је подигнута тек онда када је Шведска у велико готова била — а иста носи име (Muster Schule) за углед школа — кад дакле у ствари и истини исте нема, — то ни ја воље немам о истој говорити чега нема, код мене се зове видати куле у ваздуху. *) а друго остављам још и другој браћи учитељима, који су на изложби били, да попуне сву ону празнину, што сам ја случајно из вида изгубио или напослетку и допунити заборавио, — јер сам рад био и друго што кад сам већ у Бечу вилети — а времена или боље да се изразим „испри“ (новца) баш нисам изобилно, те сам журио, да све где је шта знатно видим.

Са овим дакле завршујем моја писма — и предајем рачун мојој узорној општини молској, на коју би ваљало да се и друге општине угледају — и изричемјавно хвала молској општини и свесном представништву молском.

Алекса Докић,
учитељ молски.

*) Ражи јечам оста запамћено.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Извештај Петра Узелца) **Трст** 22. септембра. У житној радњи нема се ни ове седмице никакви напредни промена забележити. Цене уз прилике укинућа царине на увоз из иностранства, као и по налогу аустро-мађарске владе, уништени цена, за подвоз, по свим железничким пругама, особито јужне и оне што Русију с Аустријом, код Волочиске Лемберга спојна непоустишиће; већ се особито што се пшенице тиче у неколико чврше држе, као што је извесна ствар, да ће још знатно крешити.

Промет ове седмице постеје из 11000 мерова пшенице одеске и подунавске 112—114 фунти по 9.90—10.40. Ражи 23.000 кримске и подунавске 103—107 фун. 6.85—7 ф. —

Кукуруза 11.000 подунавског и руског располагајуће и на пути находеће се роба по 5.50—6 ф. за 116 фунти.

Кукуруз се ове седмице у великој количини продавао, а цене су му биле: за 100 фунти 5.50—5.60 ф. Ово је за нас Србе најважнија трговина, јер ми највише кукуруза производимо, а ако се и пшеница у Трсту продаје, ипак ће се она у Енглеску, Француску и Белгију извозити, а ми ћемо је у Бечу и ближњој Немачкој извежена бити.

(К) Мол. 4. октобра 1873. Почем се свуда из поља, јако радини и економи плашили, да кукуруз због велике суше бити неможе, тако је бар сваки морао држати; ови дана овде је берба кукуруза у велико одпочета, и јављам читајућој п. да је кукуруза прилично рода донео, може се рачунати 100 140, до 160 мерица (зика) на ланцу од 2200□. и плаћа се (зика) мерица, или 100 клипова 80 п.

Још имам јавити жалосну вест, да овде у нашем месту јако мори запина децу, помоћи нема ни одкуда! Лекари своју дужност чине, али успеха нема, свако се грози кад види сваки дан 5—6 само српске, а и мађарске толике дене умре, здраве читаво, и тако гледи родитељ ди удави, дете у два три дана; има случајева у 12 сати разболе се и умре;

(Извештај Шипуша и друга) **Сисак** 5. окт. Кукуруза се свеједнако одржаје у чарстом иметју и држи се ако пром је односно слаб по 4 ф. 90—50 на 85 фун. Сви знакови говоре за то. Да ће се оне цене уздржати већ авто. што је залуха и ако смањена да ће до нови привоза једва достати.

Јечма нема.

Зоби се врло мало на пијаци довађа и те се маленкости на јагам по 3 ф. 50 бечки цент покупују. Банацки и Босанси терета још нема нити их се може за скоро време недостатне воде за плоновитбу ради надати.

Воде су за плоновитбу још недостатне.

Време лепо — сухо.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Пештанске новине дику читаву хајку на Србе ради кретања око саборских избора у граници, те нас називају „бунтовницима и издајицама отаџбине.“

У Паризу суде сада маршалу Базену, који предао француску војску код Меца Немцима. Питаће је да ће га као издајицу осудити на смрт.

Угарски сабор отвориће се 8 новембра н. р.

Конференција бирача народне странке у бившем пајкашком батаљону биће 30 сент. у Тителу.

Кнез Милан присуствовао је великој војничкој смотри у Сертору и другим кин ручао је код председника француске републике Мак Махона, који је кнезу уручио знаке великог крста почасне легије — највећег ордена у Француској.

Цар Вилхем поћи ће такође да посети светску изложбу овога месеца.

Светска изложба у Бечу затвориће се последњег окт. по римском.

ИЗЈАВА УРЕДНИШТВА.

Белешка о јадној напасти српског свештеника у Будимиру, у Барањи ушла је у 36 бр. „Гл. Народа“ у одсуству уредника, а из пештанских листова.

Радо бележимо да је та измишљотина — као што нам пишу из Барање — непоштена спекулација, намењена да срамоти честите Будимиршке и Барању у опште. Будимирски свештеник је од своје општине у главном поштено намирен — а ако кубури сам је крив своје невоље. Уред.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка онаких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 40. У НОВОМ САДУ. У НЕДЕЉУ 6. ОКТОВРА. 1873. ГОДИНА III.

ИЗ НАРАВСТВЕНЕ ХИГИЈЕНЕ*) ДР. РАЈХА.

I.

Нравствен је живот укупност многих појава из области нервне системе. Нервна система зависи од целога склопа човековог а овај од посведневних уплива хране, одела, стана и т. д. начин пак речених уплива зависи од економског стања од величине и начина његове поделе. Тим начином нравственост је тесно спојена са материјалним стањем.

Они слојеви народњи, који гладују, који у јадним становима живе који се ритама одевају, који сезими кочаће од зиме, мало су наклоњени разуму, нравствености и љубави; они живе у подпуној равнодушности, или постају опасни другим сталежима у друштву, нападајући на личност и имање. Шта више материјално благостање расте и нравственост постаје већа а у колико материјално благостање опада у толико и нравственост. Хоћемоли да се свест, љубав, поштење развија, онда ваља да се постарамо, да народ дође до добре хране, одела стана и других потребина другим речима: хоћемо ли да врлина овлада, онда да се уништимо да сиротиње нестане.

Основ је нравственоме животу, онаком као што ваља да је, материјална безбедност, здравље, правда, образованост. Ко хоће да у животу овлада поштење и врлина, ваља да се побрине да нестане народне сиротиње, да наука продре у народ, да се друштво (држава) уреди на темељу што потпуније слободе, те да у њему буде што већа правда, ваља да се постара да заинтересује појединце за друштво а друштво за човечанство.

II.

Да испитамо пре свега какав је одношај између сиротиње и нравствености у животу. Сиротиња удара пре свега на здравље; она утиче више и посредно, јер пречи да у народ продире корисно знање. А поштo сиротиња руши и тело и душу, она, разуме се, хрђаво утиче више и на све што у нравствен живот спада још у постању, а појмови о врлини, о љубави према ближњему свести и т. д. не само што не могу да се остваре, већ се и сатиру у клици.

Да боље појмимо непосредан утицај сиротиње, добро ће бити, да напоменемо неке последице глади, хрђавог одевања и кобног живљења по хрђавим становима. Један је француз описивао стање радника у Енглеској, земљи лордова и центлмена, међу које спада и скоро православљени Дедја, који на накит за своју убаву женицу, може да троши милијуне, на вели: „радничке породице у Ливерпулу живе већином по подрумима или у запћвеним душним авлијама, те им пре нестаје чистог ваздуха, но што их глад нагони да хлеба потраже. Овде, вели, има седам хиљада подрума, у којима живе више од 20 хиљада душа. У душним авлијама живе педесет до шесет хиљада душа. А ево какви су ти подруми. Замислите нешто налик на јаму, широку десет до дванаест квадратних стопа, а високу шест, а често и мање, енглеских стопа где се тешко човек усправити може. Те рупчаге немају прозора, ваздух и светлост продире само кроз врата, која су равна с калдрмом. На поду се скупља вода и прашина те прави читаву калугу; под је ретко чим патосан, а вентилација је свршено немогућа — с тога је у тим рупчагама вазда влажно.... У свакој од тих рупчага живе по троје, четворо па и петоро њих. За те рупчаге плаћају радници два шилинга на недељу или шездесет форината на годину“ — У таком стању, разуме се, о нравственом животу неможе бити ни речи. У таком стању, човек престаје бити човек. На тако је и са оскудном раном. Народи, на прилику, који се искључно хране кромпирима (Ирци, Немци у неким крајевима) нису ни најмање расположени да разуму нравствене истине нити да гаје врлину, — „Једноличан живот“ вели један Холандез, „када човек у неком све једном, једва у пола свесном душевном и телесном стању гледа како пролази дан за даном, без да је овим или оним чарима материјалним више мање узбуђен, такав живот гуши огањ у срцу и гаси пламен у души. Он начини од човека машину. Разноврсност хране, разноврсност дражи, то је услов да се различите скривене клице човекове бујно

*) Хигијена је наука о здравствености и благостању, или онтологија наука и вештина о здравом животу појединца, породице, друштва и државе.

развију" — А ако је сне једна те иста храна тако силна сметња на путу човековога развијања, како тек мора онда утицивсати када се удружи са оскудицом довољне количине хране! Не треба дакле да се ни за тренут чудимо што равнодушност, леиост, злочиначкост васда упоредо виђамо са сиротињом и што поред такве оскудице сиротињске већине, опажамо нараственост на тако ниском ступњу. Где се човек у рите одева, где мрзне, где гладује, где борави по јадним становима или и под ведрим небом, без обзира на време, ту нараственост нема земљишта на ту нико нема, ил неби требало да има права да захтева од људи да врше своје дужности, јер је само онај потпуно свестан и човек који се нормално храни и одева, који се може користити здравим станом и т. д.

Ж. Дени, Француз један, вели у уводу своје историје нараствених теорија и идеја у староме добу: „Нараственост је постала заједно са човеком". — И заиста, где се год обазремо, ми налазимо код свију народа и на свима ступњима човечанскога развића, нараствен живот у опште; али тај се нараствени живот само онда нараствено развија, где спољашни односаји на пут не стају том развијању. Човек и мишиће доноси собом на свет; али ако околности стају на пут да се мишићи развијају, онда ти органи угину.

III.

Здравље је први услов за нараствени живот. Истина један је обарао познату мисао „у здравоме телу здрава је душа" доказујући, да је високом развићу душевних особина услов неко особито болесно стање, у мозгу; али и кад би то заиста случај био, опет би се тиме само пре изузетака, и неби могао у никаквом случају да потре правило. Ми ћемо с тога васда бранити, да је нараствен живот без основе личнога и друштвеног здравља права немогућност.

Народ, у коме се скрофулозност и друга слична зла залегла у велико, у опште не стоји на високом ступњу нараственог развића; стање његове душевне радње обично је жалосно; он је више или мање хрђаво расположен; ту осећању недостаје полет, мислима брзина; он вегетира. Ту су порођима врата широм отворена, ту је право земљиште заслоничиства од сваке руке, ту се дивљаштво бујно развија.

Да беду са света прогонимо а морални живот обезбедимо, први је услов да се побринемо поред економије за здравље. Ту друге помоћи није. Потребе се човекове морају намирити, ако смо ради да му се племенитији нагони развију. Подпуно и редовно подмиривање природних потреба", вели Х. А. Фрежије, „то је оно, што се зове материјално благостање". — А нараствено благостање само је плод материјалнога, дакле тек последица подпуног и редовног намирења природних потреба.

Да испитамо ближе природне потребе. Све у животу окреће се око основне одржања свога и свога је фела: исхрањивање и рађање, то су, дакле, оне вршне тачке, из којих све потиче, и којима се опет све повраћа. Човекова је потреба да храном и т. д. одржи своје тело, да добивеном снагом потомство рађа и одржава. Он мора да ради, да храну, одело и тако даље добије то јест да добије ону снагу, која му је нужна да потомство добије и одржи. Нормална количина рада обезбеђује посредно и непосредно нормално намирење потреба. Сувишност као и нерадња чине те потребе постају болешљиве, пречи њиховом намирењу, и извлачи нараствене животу земљиште испод ногу. И поштo рад условљава живот, онда је нужно, да свима средствима који су нам на руци радимо, да рад поставимо у природан односаји с човеком према његовој способности и физичкој снази, те да сваки ужива подпун производ свога рада, а не награду за њ. Само се тако потребе могу потпуно намиривати. Разуме се, ми мислимо праве потребе.

Када се потребе потенцирају, постају страст. Неке развијене страсти постају силна пречага нараственоме животу, а здрављу су оне крвни душмани. Декире вели, да су то страсти, или неправилне потребе чине да се хигијенска правила газе. — И за ista; највећи део свију оних момената, који грозе животу појединаца и свакоме који одвраћају ум од истине, који чуства поремете, који нам осећање угуше, потиче непосредно из страсти. Хигијена нараствености живота обраћа с тога своју пажњу страстима и тежи да стане на пут потребама да се потенцирају до страсти.

В. Љ.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА."

(Наставак)

I. Годишња скупштина задружна.

Правило 16. — „Велика задруга Срба занатлија" састаје се на задружној скупштини трећи дан духова сваке године и то сваки пут у другоме месту, у ком има одељења свога (по закључку предходиле скупштине. Правило 18. бр. 12.)

По потреби, или кад то заиште већина задругара писмено и с разлози поткрењено, сазива се и ванредна скупштина у Н. Сад.

Скупштину сазива начелник с према потписом главнога секретара на три недеље у напред. У позиву назначује се по реду предмети, који ће се на већину расправлати а позив тај објављује се у задружном листу и иначе у српским новинама, одељењима и задружним повереницима (где нема споменутога одељења — види правило 10.) јавља се то још посебице писмено.

На скупштини имају места и гласа: оснивачи занатлије, редовни задругари помагачи и почасници имају само предлагачког и саветног.

Задругарке и заједнице заступају на скупштини овлашћени изасланици.

Правило 17. — Скупштина је законита, и може правоваљане закључке доносити, кад се на њој састану бар 40 задругара с одељенски изасланци заједно.

Не дође-ли на скупштину ни толико задругара/одграђа се за онај пар и сазива се по том на два месеца дана друга и онда колико их дође решавају правоваљано.

На скупштини решава се већином над половином где се гласови на једнако поделе, куд пристане начелник, она страна одлучује.

Записник скупштински оверовљују петорица од скупштине изабраних задругара с начелником и главним секретаром (ил. где буде, ових замеником).

О изменама решава се с две трећине гласова, који буду на скупштини; о раздружењу задруге с две трећине свију задругара (нарочито тога ради на скупштину сазваних. (Види правило 24.)

Правило 18. — **Предмети на скупштини** јесу:

1. бирање начелника и заменика му и почасног начелника, већином гласова над половином.

Начелник и заменик му бирају се између задругара из Новога Сада, почасни начелник пак између задругара онога одељења и у ономе месту, у ком је кад годишња скупштина задружна.

2. бирање главнога секретара — већином гласова. Секретар може бити и да није задругар, али мора бити у месту седишта.

3. бирање главнога одбора од 12 лица — већином гласова између задругара из Новога Сада, као из места где је задругин седиште.

Старешине, односно повереници одељенски, јесу по томе чланови главнога одбора.

Задружни чланови бирају се, где не буде једногласности, тајним гласањем и врше дужности за годину дана, и то (осим главнога секретара и главна благајника) бесплатно.

Осниваци, почасници и помагачи не могу бити часници задружни.

4. примање, ил одбијање нових задругара, које је главни одбор, или где одељење одбило. (Види правило 7.)

5. искључивање задругара.

6. доношење закључка на целокупни извештај о годишњем раду задруге ове, и где затреба, о годишњем раду појединих одељења савеза овога.

7. прегледање рачуна главе (заједничке) благајне, и, према новољном извештају прегледача рачунских, разрешавање благајника од даље одговорност.

8. Прегледање, односно контролисање рачуна сваког одељења задруге ове и решавање на то.

9. решавање о изведеним пословима у правилу 1 или шта да се од тога изведе задружке године, шта за тим настаје. И према томе

10. уграђивање прорачуна у напред за год. дана

11. измењивање устава.

12. одређивање одлуком, у ком ће месту бити годишња скупштина задружна по томе до године.

13. решавање о раздружењу задруге, и шта да буде с имањем задружним.

ГЛАВНИ ОДБОР.

Правило 19. — Главни одбор је извршилац закључака скупштинских. Осим тога:

1. бира он главнога (заједничкога) благајника три рачунска прегледача и заменика главноме секретару.

2. одређује главноме секретару и благајнику награду за труд (ако и они не би те дужности вршили бесплатно),

3. рукује заједничким приходима и имањем задружним, одговарајући скупштини задружној за сваку ману у томе заједнички (солидарно) својим поштењем и јамчећи за свашта својим приватним имањем.

4. стара се око унапређења задруге ове (у смислу правила 1) припрема за то предлоге и подноси годишњој скупштини задружној,

5. бира уредника задружноме листу и стара се око издавање тога и других књига садржаја о занатлијству и радиности, води бригу око растуривања речених листа и књига, што мог буде већом хасном задруги (ако не би нашао за то приватнога подузетника.)

6. руководи изложбе, коју припрема у оном месту тамошње одељење задружно, где ће скупштина да буде, —

7. прима, и, кад буде, отпушта послужитеље задружне.

Главни одбор састаје се у седнице месечно по једаред и то у први четвртак сваког месеца.

Одборске седнице су јавне. У седници треба да су најмање 6 одборника осим начелника (или заменика му) и главнога секретара (ил његова заменика.)

Кад који одборник трипут једно за другим не дође у седницу, и то после с разлози не оправда — узима се као да је на тој почасти захвалио, и одбор бира место њега другога.

Одбор решава се већином гласова. Кад се гласови на једнако разделе, решава глас начелников.

Записнике одборске оверовљују двоица одборника, који су оној седници били, с начелником и главним секретарем (ил са њиховим заменицима.)

III. ЧАСТИНЦИ ЗАДРУЖНИ.

Правило 20. — Начелник заступа задругу ову према властима и према сваком трећем. Где он не дође чини то место њега заменик му.

Он сазива одборнике у седницу и председава тамо пописује свако писмено, које куд иде у име задруге Кад он не дође замењује га заменик му.

Начелник је чувар печата задружног; у њега стоји и један кључ од задружне (заједничке) благајне.

Он потписује, где буде признанице и уплатнице благајнику ради исплате. До 20 фор. ау. вр. може он на своју одговорност уплатити благајни на исплату,

а после извештава одбор о томе у првој седници, која за тим буде. Од времена на време, кадгод нађе за добро, прегледа у друштву с једним прегледачем рачунским књиге благајничке и благајну. Али он то може овластити на то и своја заменика; и један и други извештавају после одбор шта су и како су затекли.

2. Главни секретар води записнике у годишњој скупштини, на јавним састанцима и у седницама главнога одбора, и има сваки пут гласа обавештајнога и предлагачкога.

Он води списак имена задругара, по реду како се ко јавио и примљен био, у књиги задружној; исто тако пописује и оне задругаре који помру или иступе, или буду одбијени, или искључени.

Он издаје изводе из записника, саставља кад затреба што на писмено задруги, односно главноме одбору; он дописује с одељењима савезним.

Он може бити уредник задругином листу.

(Наставиће се.)

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

VI.

Мешано ђубре.

Кад кажемо мешано ђубре, онда се под тим именом разуме она мешавина, која постане од земаљских животињских дедова, животињске погани, биљских заостатака, ђубрета из фабрика и т. д. а то ће рећи кад се све то измеша, промеша, па се онда изнесе на њиве.

Ово мешано ђубре је не само с тога важно, што у њему има свију оних творива, која су згодна, да многе у земљи прицију и која би творива отишла иначе у тартан, кад их неби овако употребили; него је важно и с тога, јер се ова врста ђубрета састоји већим делом из земљаних састојака, те је стога прикладна, да стално измене и поправи земљиште.

Ко хоће да има доста од овог мешаног ђубрета, тај нека носи у јаму за ђубре свакојаку нечист, пепео, гар, коров, стари малтер, креч, погани из пролаза, пилотињу, крв, длаке, блато, прашину са улице, ђубре у табака и ћурчија — све је то добар прилог за ово мешано ђубре.

У овом ђубрету неће коров бити опасан, као што бива у ђубришту од куд после обузме целу њиву; јер овде му семе или отруне или ако и проклија згине и неодржи се, у ову руну може се бацати и жар и гар, јер нема опасности да ће се запалити.

А сад да речемо, како треба да готовимо ово мешано ђубре.

У нашем дворишту, или боље да се разумемо у авлији, ископаћемо онако у страни где неће долазити под ноге онако плитку четвртасту јаму па ћемо је натосати иловачом да не пропушта воду, а образиђићемо јендечићима али тако, да кроз њих не отиче пиштавина, што се цеди из ђубрета, него само влага од кише.

Кад то урадимо, онда ћемо почети прикупљати мешано ђубре. Прво и прво набавићемо један таван муља, што га можемо донети било да згрнемо блата са сокака или из јендека или из баруштина. То ћемо посути једним таваном нечисти из њаште, са гувна, па ће мо то залити било пиштавином било водњикавом погани из пролаза. За тим ћемо опет метнути таван муља, па онда опет таван свакојака ђубрета — живинске погани из кокошињака, пилотине, искршене трске, иверја, длака, крви и т. д. то ћемо посути негашеним кречом, за тим опет земљом, па ћемо опет пиштавином — и тако даље, док та гомила не буде 4—5 стопа висока.

Кад опазимо да нам се та гомила загрејала и да почиње да ври, онда је пустимо да неко време зре, па онда је превртнемо било лопатом било ашовом, заливајмо таван по таван пиштавином, па када је та гомила узрела те видимо да је отрула — онда је носимо на њиве.

Ко хоће да има доста од овога ђубрета тај треба да скупља себи муља и да згрће на гомилу сву нечист из авлије и са сокака.

Ко је путовао по пределима наше домовине где живе Словаци, тај је могао опазити како су они пажљиви у том послу.

Они сваке суботе почисте не само своје авлије него и пола сокака што је испред њихове куће, па то ђубре згрну на гомилу и носе га на своје њиве. Како су у нас утонули сокаци у нечистоти, како су пуни прашине — колико би наше њиве отуд имале користи да ми умемо да се помогнемо. Добро је и ово ђубре што се нечисти са сокака и из авлије, али је још боље када га побацамо у јаму да нам ту сазре.

Кад би у нас наше газде уредно чистиле и своје авлије испред куће, па би то гомилале на једну хрпу, не само да би нам чистота наших авлија и сокака годила здрављу, него би и отуд имали сваке године бар по десетину корисна ђубрива за њиву а кад би тако радило читаво село — онда би се знатно хиљадама кола ђубрета на наше њиве више него што се извози данас — а кад би тако радило у нашој домовини свако село — ето да би нам у нашој држави родило за неколико мил. фор. више жита.

За рад ове велике користи, ја бих препоручио сваком добром газди, да збија у гомилу ово мешано ђубре. Нема куће, која неби могла ово мешано ђубре збијати на гомилу; само треба то озбиљно хтети.

(Наставиће се.)

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАПАВИЦА.

(Наставак.)

Затим одем на друго место у стан код занатлије неког. Ту сам добро живео и добре сам газде имао, само мајсторица беше нека чудна жена. Имала је сина од своје четири године. То дете никад сунца угледало није, никад га ветрић по образу неомилова. Собе беше му сав свет. Колико редих говорих матери: ала госпо, за Бога, што то дете непустите напоље. та окржљавиће овде; видите му само боју на лицу како је жута и једна. Та то је грехота. Он неће бити великаш но војник, па шта ће он онда кад као војник стане по ладној киши или вејавици по читаве дане путовати и у брљама конаковати. Он ни једну ноћ издржати неће, но ће одма угинути. За Бога, немојте детињу срећу убијати, небогаљите га ви као рођена мати. Гнушамо се, кад слушамо о циганима, де краду и богаље децу, а ви рођено своје детенце богаљем и за живљење на овом свету неспособним чините. Ви сте гори од звери. Та мачка своје маче учи ономе, што му у животу знати ваља, а ви сина хоћете да подевојчите!

Господине! ја знам говораше ми она, да нерадим добро, али другчије немогу. Тако сам научила.

И заиста тако је научила, Јер је једном опазих ја, како у рукавицама пере кошуље. Од онога доба нисам више хтео говорити јој о васпитању.

Ето видиш, то нам је кућаница и васпитатељка. На онда процветај и напредуј ако можеш. На то је још и добро али има их хиљаду пута горих. Ова горња барем зна да кувати и месити и нешто и по башти радити, истина замурена у мрави, али тек је радина, али има их, које никад незнају како им башта стоји и докле је граница, већ се само старају, шта ће ткати и дерати, и како ће се понављати а не мари што се сва у киселину претворила.

Наше ти жене ништа незнају, ама баш ништа, ни сељачуша ни варошкиња. Неуредним својим животом рађају нам болесну децу, а тровањем утробе своје растерују плод свој, те тако убијају и себе и потомство.

Но нису све једнаке има, их и бољих и горих, али већина невреди ни једне потуре.

Једном одем у Гардиновце у госте моме пријатељу и с њиме превезем се преко у Крчедин до рибара. Понели смо ракије и вина са собом, но лебац заборавимо. Рибари нам скувају чорбу. Ништа слађе није од халаске чорбе, јер се у њој пет шест фели рибе кувају и то многе рибе у мало воде. Притом се човек мало умори и прође, док на рибаре наиђе, те огладни и једва дочека, да риба буде кувана.

Седнемо око гвозденька и почнемо јести. Рибари нам насекоше свога крчедиског леба а лебац беше мишије длаке. Више пута јео сам црна леба, али је био сладак и укусан и није уступао беломе ни мало, крчедински лебац, синко, неби ни наши пси бачки јели. Кад га мој приша из Гардиновца окуси, рече: „ао пост му браћо, та ово је горе него трушница: којом ми наше псе раним, ја то немогу јести! Крчединци се згледаше, те један рече. „А зар брате може бити боља леба од онога, нама је овај лебац леп".

То је оно: сваки циган свога коња хвали. Свакој је жени своје дете најлепше. Они нису били на боље навикнути, те мисле, да они најлепши лебац једу, њима сиротима није се гнушала непросејана мекиња по зуби; њима се није непечено тесто по језику лепило и нецкету: они га у медени гус гуташе и једоше.

Но свему томе људи су сами криви. Нетреба толико ни жену оговарати, што им ово или оно није добро, јер она је огледало мужа свога. Срби су љубитељи жена и из тога постаду млакоње и жвеке. Нису кадри која се затечи но их увек попуштене држе, те нам се жене тако одуларе и разуздају.

Девојке наше само девују, отуда и песма девовање моје царовање. Као девојке прави су цареви. У радне дане само ткају, везу плету али и то ретко, јер купују чараше, малајусе и увече иду по гостљеви, Оне су прави банови слободњаци. То што сам нарекао, сав им је рад. Никад некувају, никад немесе лебац, једнога ми Бога, ја неверујем, да од стотине 10 умеју начинити запрегу.

Башта им је одграђена, њуна штира и другога гада. Оне неће да увиде, да уредно обрађивана башта заштеди кући годишње до 100 фор. а. вр. То није мали новац ни за трговца а камоли за сиромаха паора. Једном речи, жене су нам покварене од нас самих.

Да се вратимо на први разговор, да видимо и неуредности, на који у једној кући наиђох.

Превртући књигу порцијску видим, где један дугује неки 200 фор. Запитам јели газда, не рекоше ми, да је сиромах. Узмем дакле кнеза и книпирова са собом и пођем кући дужникову. Кад уђох у кујну и погледам горе, а оно боже мој видим место кућна небески кров облаке, који се по њој вијаше. Каша како падаше беше само блато у кујни. Отворим врата али у соби блата доста, тако, да морадох пазити где ћу ногом стати. У соби један куповни кревет, једна проста клупа, једна дрвена столица, и кревет од дасака пружи се од прозора до пећи, На њему двоје дечице мушко и женско играју се лутака, а на прозору седи девојка од својих осамњајест година те се бели спрам парчета огледала. Човек отац, наслоњено се на пећ и запало лулу, те дими. Из пећке проваљен таван и кров, те киша из прве руке у собу пада. Друштву пак ни брига ње, већ свако свој посао и даље ради. Кад уђох унутра, беше ми и чу-

до и покор, и зазор и срамота скидох капу и повиках: „Ој царе, оди амо, да видиш, ко те хлебом рани! Сви погледаше у мене и чудише се, где тако смем говорити.

„Брате“ рекох домаћину ти дугујеш 200 фор. порције, зашто неплатиш?

„Немогу господине, ето ни хлеба у кући немам, а камоли за порцију, верујмида немам за шта ни соли да купим“.

„А девојка ти има зашта купити белила и руменила, а?“ одговорих му. Е на то — је друго,? рече ми он.

„Колико ти имаш Бога ти земље? запитам га“.

„Један вртал.“

„Јели ово цело твоје друштво?

„Јесте“.

„Па ти нисн кадар себи и своме друштву зарадити на толикој земљи кору леба? То је зло, брајко мој, али што се чудим та по столу видим те, коси и шта си“.

Стол му се беше најерио на једну страну и помишљаше сваки час на падање.

„Па кад нисн кадар“, продужим ја „платити столару, да ти оправи стол, а оно бар толико неш уметн, да укуцаш ексерима таблу за ноге, а ако и то неумеш, а ти га, славу му његову укопај у земљу, јер ево тек што пао није“.

Ја то рече, а астал паде. Сви прснуше у смеј и сам газда.

Е сад шта неш? Најгора невоља и зло, ни хлеба нема. Ко све олако прима, тај се не жести и не нечега, како ће и којим начином више шта стећи и имати њему је све једно, само нека има леба да неумре од глади. (Свршиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Да неродна јабука ил крушка рађа. Лукас вели: „Пре него што неродну јабуку ил крушку одсечеш, покушај ово: огули кору са целог дебла, од озго до доле и то у сред лета, на највећој врућини, у сред подне ал привежи огулену кору с јужне стране дебла, да који дан постоји, да голо дебло од жестине сунца као заклони, и донеће ти идуће године пуно рода. —

Дали је јаје скорашње, ил је старо? Ако хоћеш да знаш, да ли је јаје скорашње и како је старо, препоручују новине Hühner-Zeitung“ овај начин опита: успи у један стаклени суд 2 оке воде, у ту воду једну литру соли. Кад се со растопи а ти воду промешај и спусти у њу јаје. Ако је данашње јаје и здраво пашће на дно стакла а што је год старије, ево ће више у води пливати.

Да уватиш твора. Заметни замке, најбоље појаче кљусе (пацоловку) метни у њу мало амбре (добијешу апотеци) и конопљена семена. Овако остави два и три дана нипошто не дирајући ни премештајући. Твор дан два обилази и кад види да није дирано, онда наиће и ухвати се.

Да кљукану живину брзо нагојиш. Кљукај грашком не кукурузом, грашак увек на два дана у води натопи; пре кљукања увек дочекај, да прођашња порција из гуше отиде. При овом кљукању треба живина — н. пр. гуска ил Ћурка — довољно воде за пиће да има. Овако вели „Tauben-und Hühner-Zeitung.

Да коња на часак укротиш. Један дописник у „Pferde-Zeitung“ у вели: тури коњу у свако уво по један повећи округао шљуњак и придржи му уво а међу тим га гладн и одма ће мирно стајати. Тако чине ковачи, кад бесна коња кују, а шљунак после изваде.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

— Већ од месец дана имамо пријатно, суво и топло време које као да ће, и ако за узор кукуруза и за докончање бербе добро, али за јесење усеве ипак врло штетно бити може. Јер, велика ова суша неда зрну да јача и да се помаља. што се нарочито код ражи приметити може, којој баш ова изненадна суша ни клијати не да. к томе се још придружују велике штете што их пољски мишеви чине, и на многим се местима већ опажати може, да су баш они највеће штете починили посејаним јесењим усевима. Кукуруз је већ скоро сав обрат и упешен; биле га је како где и добар резултат показао се нарочито онде, где су све неповољне околности биле на руци при сејању и обрађивању у опште га је доста, и где га је мање него што се очекивати могло, ту му је каквоћа много боља. Радња жита почиње нарочно од последњег времена живља бити. На пештанској пијаци продато је последњи пут 6500 мерова **пшенице** по 7 фор. 44½ нов. влашког или турског **јачма** 7600 мерова по 3. фор. 20 нов. 72 **вунте** бечке мере. **Зоб** се држи у старој цени, продато је **5000** мерова за окт. нов. по **2 фор.** и 6000 м. за нов. по **2 фор. 6. нов.**

Пшеница 10—10½ фор. —

Брашно стачно.

Иванске робе за доста; све при старој цени.

ПОДЛИСТАК.

ШТА ВРЕДИ ДОЛИЈА!

Приповетка једног Лекара.

(Наставак.)

Девојка беше весела и расположена и искреноми се захваљиваше. Као што ми рече, она беше Јерка неког имућног сељана, који допаде сиротиње хрђаним газдовањем и честим мењањем пребивалишта свога. Некад је задовољно и добро живела у родитељском дому. Родитељи умреше и девојка Кристина служи већ три године код поштара у Н.... И овде се упознала с једним момком. Причаћући ми то плакала је горко, али после утре сузе и очи јој се засветлиле, кад је о своме Јувегији (тако га је свагда звала) говорила. Описивала га је као ваљана и вредна човека и нежна већ како да га се нахвали. Хтеде је венчати за се, али осим вредних руку не имађаху

ни потуре, те их нигде нехтедоше увртити међу грађане. Спомињала је оне ноћи, што је сама самцита проплакала и како јој мајка нема мира у гробу с тога, што јој је ћерка свршила с правог пута. Причала ми је и то, како јој се Ђувегија хтеде убити баш од саме туге са тога. Али после опет рекне: „Господ хоће да ме казни за грехе моје. Ја ћу све на свету поднети, само нека нам ово кукавно и невино чедо остави. Радићу док ми крв не пресне из прстију па ћу ја с мојим Ђувегијом за неколико година зарадити толико, да се иселимо у Америку.“

„Признајем да ме је ова приповетка слабо дирнула јер ја сам се наслушао доста таких приповедака, у којима је нода истина а пола лажи. Али кад после неколико дана дође и Ђувегија, угледан момак бесна лица али сада погружен као кривац какав, те кад ми дрхтајућом руком хтеде коју пару дати и бојећи се увреде рече, да дадем за то Кристини бољу чорбу, ја почех мало боље мислити о односима њихову. Момак ми се јако допао. То беше један од оних, који није навикао захваљивати се који незна шта је то „понизно“ молити, јер је навикао да прима само оно што с правом може искати. Признајем радо да ми таки људи леже на срцу. Та у свету је толико просјачлука и подлости да човеку чисто прија кад види човека самосталне нарави, који пријатељство и доброту прима отворено, као да ће рећи: Ако ми допадне у део да ја теби што учиним учинићу ти исто тако радо, као и ти мени.

„Десетога дана свога доласка роди Кристина здравог дечака. Није лако описати радост њезину гледајући сина свога. И од тога тренутка нестаде туге и бриге на њој, беше срећна мати. А кад ми рече да је дете исти отац, онда јој се лице сјало од милине.

„Осам дана затим роди и жена онога трговца В-р такође сина. Ја понудим одмах Кристину да буде онде дојиља, на ће лепа новца заслужити. Она ме погледа избеченим очима, стисне дете к себи и из ока јој капуше крупне сузе. „Ја ту немогу ништа обећати мој Ђувегија ће доћи данас на крштење.“ Дете крсте, ја сам требао кумовати, али нисам дошао а нисам баш ни хтео јер ја би био свачији кум кад би све понуде примао. Из благодарности пак дадоше детету моје име: Павле. Ђувегија хтеде понети дете собом у село, да га онде у негу даде и ја сам му саветовао то, али Кристина рече, ако она постане дојиља, њено дете мора уз њу бити. Однесу дете некој дадиљи да га она чува. Још тога вечера одведем ја Кристину у кућу трговца В-р. Стресла се, кад је туђе дете на груди метла и дете је пришкало до неба. Али нестаде и тога и Кристина је живела у тој кући као каква велика госпођа. Давали су јој најбоља јела и пића, све јој је на расположењу стојало и син трговца В-р мали Мирко напредовао је с дана на дан све боље и боље. Кристина је изгледала румена и нежна, пенала је и шалила по вас дан и да изеде дете од милине. Ја мислим, да је Кристина хтела уђуткати бол у рођеном срцу свом, заборавити на себе и од чести већ је дотерала дотле. Мени су са свију страна хвалили и благодарили ми за такву добру дојињу. Чинило ми се као да је то захвала једноме који је продао рода свога.

„Наступи и меко пролеће. Кристини беше дозвољено да се у подне шеће с дететом по њиви. Трговац В-р даде јој нове хаљине по њеном сељанском крају. Кристина би радије ишла у варошком оделу, али шта ће кад људи хоће да покажу свету да имају здраву дојињу са села, те Кристина мораде обући нове хаљине. Дете беше увијено у меке свилене хаљине и лаким покривачем покривено, а Кристина држаше мали сунцобран у руци, да га сунце не пресија. Млада мати гледала је кроз прозор доле. Срећном Кристину баш кад је изишла на улицу. Страшљиво погледа око себе и рекнеми, да јој се чини као да је предата и измењена коме, као да није она стара Кристина, те јој је сасвим чудно око срца; рекоше јој да на њиви изненади оца, који ће се из дућана кући вратити.

„На њиви беху друге њезине, све којекаква лакомислена створења те више гледаху на пролазеће војнике него ли на децу своју. Једна рекне Кристини дал јој је њезин синак већ папке отегао. Спопаде је грозничава језа. Од како је дојиља само је једанпут видела дете своје Онога дана када крстише малога Мирка донесе стара дадиља дете њезино те је почастише разним јелом и пићем. Кристина беше као страна према своме чеду спопаде је неки чудновати осећај како никад пре. Али сада је прође грозничава језа. Јурне кроз влажне, уске улице своме детету. Нађе га у дреци сама самцита, а на постељици му у пола одјутак кромпир, дете је умрљавило и јако пожутело. Кад је у томе тренуту погледала малога Мирка, изгледаја је као стара дадиља прича, као да га с погледом смлавити хтеде. Из ока си јој читао: где сно зликовца твога који ти је преотео мајку, храну и живот. Паде крај колевке и јецаше гласно; и деца ударише у плач. Затим устаде узе своје дете те га љубљаше и миловаше пружи му дојку али дете нехтеде сисати, диже га преко себе и дете је удараше као у сигри по лицу. Поче се свађати с дадиљом и намах се опет поплаши, да јој ваља кући ићи — и заиста јурне кући с увијеним Мирком. Код куће је прилично изгрдише бар у толико у колико небих после детету шкодило. Сви беху као громом поражени. Отац дође издубана кући али о детету ни трага ни гласа. Кристина не хтеде рећи, где је била и слаже да је залутала у варошн. Наложило се дакле, да Кристина несме одјако сама излазити, мали Мирко је дрекао и пискао по цео дан. И нехотице ја сам одао, где је Кристина била. Онај потрес што је снађе, показало је своје дејство но одојчету. Хтедоше таки изјурити Кристину из куће, али ја сам обећао да ћу је будним оком надгледати. И надгледао сам је већ, али шта то помаже?

(Српске се.)

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Влада је одобрила да се у Новом Саду може завести политичко друштво под именом „Српско Коло."

Аустро-Угарска дошла је с „блистателном" портом због догађаја у Босни у сржбу. Сад већ и пештанске новине веле нема Турској живота.

Због бирача нар. странке у Тителу проглашио је др. Лазу Костића за посланичког кандидата за угар. сабор. На збору је могло бити до 2000 душа.

У Угарској се опет мисле пустајлијци. Влада хоће да постави опет комесаре за хватање тих лупежа.

П О З И В

НА ПРВУ, КОНСТИТУТИВНУ ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„НОВОСАДСКО СРПСКО КОЛО."

Пошто су основна правила „новосадског српског кола" од кр. уг. министарства унутрашњих послова одобрена, позивам овим све чланове тога друштва на главну скупштину која ће се у недељу (7. октобра о. г.) у 3. сата после подне у дворани „српске читаонице" ради коначног конституисања држати.

У Новом Саду 4. октобра 1873.

Др. Јован Суботић.
привр. председник

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

ИСТОРИЈСКА ПИСМА.

С НАРОЧИТИМ ПРЕДГОВОРОМ ЗА СРБЕ

од П. А. Миртова.

Некадашњи професор на војничкој вишој академији у Петрограду, човек огромног знања, покушао је у тиј писама, да изнађе закон историјски т. ј. да изнађе оне умне и моралне цељи, које су у свакој епоси испоседали најразвијенији људи као више цели, као истину и нравствени идеал; да изнађе узроке, који су изазвали такво гледање на свет, критички и некритички процес мисли, који га је створио и његово вероваље; да групира различита гледања на свет, која тим начином показаху у њиховој историјској и логичној поступности; да расперри около њих, као узрокс и посљедице, као средства и утуге, као примере искључивости све остале догађаје човечанске историје. По њему, то је једини пут, да се историја разуме; што опет значи: јасно појмити нравствени идеал кога су изразили најбољи мислиоци, и историјске услове његовога остварења; јер историјски процес није апстрактан већ конкретан. Појмити пак супремени идеал значи одклонити од њега све примјесности, које су му унела предања, погрешне традиције мисли, але навике прешашних епоха. Истина и правда, вели, нишу се на спима знаменима у наше доба, али се партије разилазе у томе: где је истина? у чему је правда? Којим се путем и у којем облицима оне постижу? Ако читаоци није с тим на чисто, историја ће му бити замршен процес испреплетаних догађаја, борба поштених људи за људорије, борба бувала за фантоме, борба слепих оруђа у корист неколицине лукавих интригана. Свијесет громких речи оре се са свију страна. Свијесет лепих знамена вије се у свима партијама. Много енергије харче претставници свију партија. Ради чега се кваце људи, чије су дешице по изгледу исте? Зашто је знамење, које су јуче подизали најбољи људи данас у кальавим рукама? Зашто дивна мисао када се искаже, наилази на тако грозну противност и противе јој се не само експлоататори извесног друштвеног слоја, већ и искрени људи? — Ето на та питања Миртов је покушао да одговори овим делом, које свакоме може да послужи као кључ при решавању и најзаплетенијих питања друштвеног живота.

Са преводом ове књиге мислио сам да допринесем нешто нашем читалачком свету. Колико се у томе нисам преварио, казаће ми одмах. А да сам потребно баш време за издавање овакв књига падам се, одрицати ми неће нико.

Књига на оригиналу износи 18 штампаних табака. У српском преводу биће нешто више и због нарочитог предговора. За јој стављам цену 1 форинту или 10 гроша чаршијских. То је управо трећина од цене, по којој се књига у Петро-граду продаје.

Све пријатеље собилне мисли молим, да се око скупљања предплате приме. Једанаести са књига даје на дар.

Новци се шаљу до краја октобра по старом календару г. Арси Пајевићу, секретару срп. народ. задружне штампарије у Новом Саду, или потписаноме заједно са именима уписника.

Молим још сва уредништва српских и хрватских листова да овај позив прештампају.

У Новом Саду, 25. септембра 1873.

Влад. М. Ђотић,
платна греда број 1931.

ПОЛАЖАЈНИК,

КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ ГОДИНУ

1874.

са шаљивим оригиналним садржајем.

(Година трећа.)

изићи ће из штампе за кратко време, а ко хоће да га поручи за себе или за растурање у већем размеру уз рабат од 25 %, нека се изволи обратити што пре „српској народној задружној штампарији" у Нови Сад, која ће сваку пошт. поручбину најтачније и најбрже обавити.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15. нов. а на више са уобичајеним рабатом, у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новом Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вреди. — Дописи сб шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 41. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 14. ОКТОБРА. 1873. ГОДИНА III.

ДРУШТВЕНЕ ВРЛИНЕ.

I.

Говорили смо у низу чланака „у врлини је наш спас“ о врлинама, које треба лично да красе сваког човека. Но човек није поникао да буде самохран, него да живи у друштву са својом браћом да би се узајмно одржали и напредовали.

И наш народ зна за врлине у друштву јер вели: без друштва нема јунаштва.

У друштву се развијају толико врлина колико је врсти радње што се ради у друштву а у корист друштва, али те врлине налазе све у једно врховно начело а то је **правда**. Правда обима све друштвене врлине, јер она сама обима све радње, које се извршују у корист друштву.

Све друге врлине као што су: љубав напрама ближњему, човечност, поштење, родољубље, искреност, великодушје, скромност сведоче да се у њима огледа дивно правило: Не чини другоме оно, што не желиш да теби други чине, — а то правило је основа правди.

Да човек може да врши правду, дао му је природни закон три својства а та су једнакост, слобода, својина.

Једнакост је физичко својство човека јер сви људи имају подједнако очи, руке, уста и уши, а имају жиру потребу да се њима служе те да живе. Сви људи имају дакле једнако право да живе, да се служе свима основима за живот, сви су дакле људи једнаки пред богом.

Али зар сви људи једнако чују, виде, осећају, зар имају једнаке потребе, једнаке страсти? То не, јер то се зна да је по неки видовит, по неки кратковид, да је по неки халав по неки умерен, да је по неки тих по неки осоран, да је крепак и духом и телом а по неки слаботиња.

По томе дакле неби сви људи били једнаки? Људи су једнаки по суштини и природи ових својих средстава за живот али су неједнаки у развијању тих средстава. Твориво је једно али није једна мера, тежина и садржина.

Дакле једнакост људи је односна, за то и рекосмо да су људи једнаки пред богом у природи али не рекосмо да су једнаки у друштву.

Зашто ли је слобода физичко својство човека?

Природа је створила сваког човека да буде слободан и самосталан. Неће човек узети туђе око да њиме гледа, туђе уво да њиме чује, туђа уста да њима једе, туђу ногу да њоме ходи, јер је природа све то дала сваком, да је сваки самосталан те нико није другоме потчињен, нити је ко властан да му господари, да влада њиме.

Али питаћете: зар ако се ко родио снажан и јаки нема ли тај онда права да влада над слабијима?

Нема. Јер нити је то зан нужно, нити има за то уговора између њега и других, и кад јаки и силни то чини, онда злоупотребљује своју снагу. То је начин којим се у животу злоупотребљује она реч што је зовемо право, јер право не може бити ништа друго до правда или узајмна обвеза.

А зашто је својина физичко својство човека?

Зато, јер када је сваки човек другоме раван и једнак дакле независан и слободан, онда је уједно и потпуно властан свога тела, властан је да располаже по својој вољи с оним што заради.

Па како извире из ових појмова правда?

Ево како. Када су људи једнаки, слободни, када једно другом не дугују, те немају ништа друго да траже један од другога до ли оно што један другом подједнако, у једнакој вредности дају, у колико оно што ја теби дајем вреди оноликo исто, колико оно што ти мени дајеш — то је онда једнакост и правда једно исто, две речи за једну исту ствар, један исти природан закон и све друштвене врлине су само примене и последице тога закона. —

Како ваља развијати те друштвене врлине, разложићемо у идућем чланку.

ИЗ СРПСКОГА ЗАНАТЛИЈСТВА.

УСТАВ „ВЕЛИКЕ ЗАДРУГЕ СРБА ЗАНАТЛИЈА."

(Свршетак.)

3. Задружни (заједнички) благајник руководи примање и издавање у задрузи; ово задње бива сваки пут по унутству начелникову и свагда на признаницу (Правило 20, 1). И о једном и о другом води он уредно књигу, начином књиговођским.

Он полаже двоструку кауцију, ако је под платом, и главни одбор то другачије не уреди.

На измаку задружне године саставља он рачуне задружне благајне и прегледа рачуна целокупне задруге (по извештајима одељењским), на прегледане и потписане од рачунских прегледача, подноси их по том годишњој скупштини.

За сваку грешку или штету у задружној благајни — јамчи он свеколиким имањем.

4. Рачунски прегледачи прегледају благајну бар сваке четврт године по једаред — а с начелником и по више пути (правило 20). Нарочито им је у дужности, на измаку задружне године прегледати и, ако у реду буду, подписати рачуне благајне и преглед рачуна целокупне задруге, које ће благајник с извештајем својим да поднесе скупштини.

ГЛАВА СЕДМА

Руковање задругиним новцем.

Правило 21. — Приход задружни издаје се по прорачуну, на преходној годишњој скупштини задружној углављеноме. Више од прорачуна може главни одбор издавати, кад буде у чем према потреба — али после износи то пред скупштину ради накнадног одобрења, или понуђења.

Осим ручне касе у благајника, готовина се улаже на књижицу у ком новчаном заводу. Колика може бити та ручна каса — одређује главни одбор.

Резервни фонд, прилози основачки, прилози добровољни и чиста добит од задружних забава улаже се на што веће камате у ком јавном сигурном заводу новчаном. Али главни одбор може одлучити да и на други који начин тај новац приплођује, под својом заједничком одговорношћу. Закључак овај и начин пре извађања пријављује он најпре угар. министарству земљерада, заната и трговине (односно земаљској влади у тројној краљевини), и о том после извештава главну годишњу скупштину.

ГЛАВА ОСМА.

Печат и застава задруге.

Правило 22. — Печат је задруги: у среди две деснице руке, једна другој пружене и склопљене, око њих венац од житног класја, а око тога напис: Велика задруга Срба занатлија 1870. Ова је година узета за спомен кад се први пут покренула мисао о удруживању Срба, држављана аустро-угарских.

Застава је задрузи плаве боје с украсима: с једне стране оним истима као на печату, а с друге са златњима оних заната, који су били заступљени на ново-уставској скупштини у Сомбору 1873.

ГЛАВА ДЕВЕТА.

Порота задружна.

Правило 23. — Распре и заћевице, заподенуте у стварма велико-задружним између задругара, или између одељења савеза задружног — решава годишњом скупштином изабрана порота од 36 лица.

Седиште је пороти у Новоме Саду.

Свака странка бира себи, кад буде, између тих 36 поротника по шесторицу, а њих дванаесторица бирају себи за онај пар начелника и перовођу. Која странка не би тога учинила за 14 дана од дана кад се на то позове, јавља се по томе краљев. окружноме суду новосадскоме, с молбом да овај то учини; исто тако, ако се поменута дванаесторица не сложе у лицу начелника, бира га после речени кр. суд.

Ко буде кад кога позивао пред ову пороту, пријављује то најпре начелнику задружном, а он по томе годинама најстаријем међу поротницима. Поротник овај сазива после пороту на састанак и паричаре на 24 сата унапред.

Порота расправља (сваки пут пре подне) јавно а пресуђује тајним гласањем. Перовођа поротни нема права гласачког.

Новчана глоба, где порота којој страници пресуди, иду резервном фонду задружном.

Записници и друга писмена поротна чувају се у архиви задружној.

Противу пресуде поротне нема призивања ни на који суд.

ГЛАВА ДЕСЕТА.

Раздружење задруге.

Правило 24. — Задруга се ова раздружује, кад то затражи две трећине свију задругара, узевши их на број по бројеви свију одељења, односно целога савеза од задруга. Тога ради сазива се скупштина, на којој треба да буде две трећине свеколиких задругара.

Ако на тој раздружној скупштини не буде две трећине свију задругара, а целокупни број задругарски још није спао на десеторицу (правило 25.) — то онда остаје задруга и на даље.

Раздружна скупштина сазива се у Нови Сад.

На тој задружној скупштини решава већина над половином јавним гласањем по имењу.

Закључили се, да се задруга раздружи, то ће скупштина изабрати одбор за ликвидовање — и пошто се најпре подмире сви дугови задружни, остатком ће се после расположити, како задружна скупштина о томе одлучи. Али пре остварења те одлуке, јавља се најпре за то угар. министарству земљерада, заната и трговине (односно земаљској влади тројне краљевине.)

Правило 25. — Задруга је фактично раздружена и без закључка скупштинског — чим се број задругара смањи на десеторицу.

У овом случају најстарији члан од оте десеторице (ако није који од њих оне године задружни начелник) предаће свеколико имање задружно „Матици Српској“ у Новоме Саду, да она после тиме рукује ли на корист српскога занатлијства. И за ово јавља се најпре реченим земаљским властима (по правилу 14 и 24.) —

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Писмо осмо.)

Шварценбергов павилон.

I.

Изложба, што су је кнезови шварценбершки приредили спада без сваке сумње у најзанимљивије и одиста у сваком погледу најподпуније и најлепше изложбе ове врсте и пружа сваком гледаоцу савршену слику добара шварценбергових и силне продукције по њима. На овој ће изложби сваки по где што наћи што ће засецати у његову струку, те ће га по томе и више занимати но иначе што би; на њој ће наћи баштован своје, шумар опет своје на тако редом и рибар и ловац и земљорадник, који се уверио буде о стварној значајности изложбе, зна ће оценити и у пуној мери уважити намеру, која се приређивањем ове колективне изложбе, на спрам посетиоцима постиђи хтела.

И ми дакле увиђајући важност ове одиста изврсне изложбе, прогледаћемо је, те ћемо најзанимље, што на њој спазили будемо у кратко обележити и у једно неке податке читаоцима саопштити, који се на ову ствар односе, а који ће многим читаоцима нови можда бити.

Но пре што би прешао на саму ствар, ваља читаоце да известим о значају Шварценбергових добара о култури у опште на њима, ваља најпосле о њима да дадем читаоцима мали географски, статистични и повеснички нацрт како би остало, што будем о самој изложби рећи имао, боље разумети могли.

Кнежевски дом Шцварценбергова пространр је. Имање Шварценбергово *) све се од столећа на столеће множило, — испрва поклоника, што су их од немачких царева и чешких краљева зарад разних њихових заслуга добијали, а после ваљаном економијом, — те је то имање већ тако нарастло, да добра што их Шварценбергови данас по Чешкој, доњој Аустрији, Штајерској и Баварској поседавају, највећу имаовину сачињавају, што ју приватни људи у држави једној имати могу.

Даље се нећемо у повесницу кнежевског дома упуштати, јер нам прво од тога баш неби велике користи било а друго, што ни у са у ствар неспада.

*) Пређе па и данас још зову их Чеси „церновохорски.“

Као што већ споменух њихова су добра разсута по Штајерској по Салцбургу, по доњој Аустрији, а најзнање по Баварској, одкуда се управо Шварценбергови — пре толико векова у Ческу уселиште. Добра им у Ческој сачињавају у скупу 309.629 ј. земље, добра у Штајерској 39.872 јутара добра у Баварској 4838 јут.. добра у доњој Аустрији (Највалдек код Беча) око 660 јутара, а најпосле у Салцбургу до својих 17 јутара.

Садржина пак свију добара чини у свему 35½ □ миља или 355.172 јутара.

Ческа и штајерска добра сасвим су разкомадана. Највећа су крумавска, витингавска и фрауенбершка у Ческој, а у Штајерској опет муравска. Крумава чини засебно, скоро до својих 86.247 јутара, а посед у Морави износиће до својих 10.857 јут.

У колико се и нашта се та земља употребљује, нека разјасни ова таблица.

На томе простору имаде:

Шума	212.160	јут.
Оранје земље	51.690	„
Ливада	42.418	„
Винограда	17	„
Воћњака	606	„
Њојана на којима се хмељ сади	345	„
Рибњака и језера	17.420	„
Утрине	16.910	„
Башта и парака	448	„
У штај. ађама	3450	„

К овоме ваља још урачунати комплекс што је намењен земљорадничким школама. С овим дакле износи земља која хасне одбацује, у свему 345.567 јутара. —

Шварценбергове шуме у Ческој познате су као најлепше у Аустрији по уредби и по нези, а хасна коју доносе такова је грдна, да се дрво са шварценбергових добара чак за Немачку и Француску извози и то скоро до својих 12—13000 фати годишње.

Лов је неисказан. Дивљачи има свакс врсте а продукција у просеку годишње ова је: Јелена (год. 162 ком.) црне дивљачи (364 ком.) срна (783 ком.), дивљи коза (год. 3. ком.), зечева (год. 17254) гњетала (год. 919. к.), јаребица (12937 ком.) дивљих патака (год. 1536 ком.), шљука (год 123 ком.) и друге различите дивљачи 519 ком., у свему дакле 34.411 комади годишње.

У језерима Шварценберговима гаје се риба у велико. Она је различита, а главније су сорте: Шаран (у многим варитетима), смуђ, штука, јегуља, линак, гргеч, црвенперка и т. д. Продукција на риби чини годишње знатну суму око својих 7166 цен.

Индустрија гвожђа ограничена је једнпствено на штајерска добра, која производе до 380.000 ц. гвожђа. Продукција креча и фабрикација цигала врло је знатна. (Цигала год. 6 милкона ком., а креча г. 164.600 цената.)

Што се тиче пољоделства, то заузимају прво место добра у Чешкој. Овде опет игра северна Ческа главну улогу, и то по томе већ, што је земља боља и климат згоднији. Јечам, кромпир и репа (шећерна) од највеће су значајности. Продукција јечма износи год. до својих 82.000 мерова, кромпира до 74.200 мер. а продукција репе износи до својих 450.000 центата, осим тога одбацује велику хасну: пшеница (51300 м.) зоб (88000), пасуљ и грах (22.250) и најпосле хмељ (1300 ц.)

Вина нема знатна нити по квалитећи ни по количини. Оно мало што га има (160 акова г.) само се продукује у Штајерској.

Осталог воћа пак имаде у великом броју. Продукција воћа износиће до 31.000 центи годишње, а од главних сората да наведем: Јабука (51090 воћака), крушака (38000 в.) шљива (89000 в.), ораха (12.710 в.), а остале врсте воћа (74050 воћ.); у свему даклем 254.830 ком. воћака.

Овде ваља да споменем и културу сунцокрета, којом се од новијег времена започело и која је већ знатно напредовало.

Подробније говорићу о овом предмету у идућем чланку своме, приликом кад будем саму изложбу Шварценбергову описао.

Наравна је ствар, да ће онде, где природних производа у изобиљу имаде и израђевак индустрије знатан бити. Она је позамашна у сваком погледу. Од главнијих индустријалија ваља да наведем. шећер, меласу, олај, пиво, спирит, шкроб и брашно. Продукција пива сразмерно је највећа, 323000 акова год. Производ шећера износи г. до својих 67.300 ц., производ брашна до својих 80.000 мерова. Ово су — то ће сваки читалац увидети — знатни бројеви. Но томе се није никако чудити, јер овде стоје правоваљаној привреди сва средства на услузи, овде наука оно усавршава, што иначе природа неби никада кадра била створити, овде је прикупљена снага и моралних и материјалних, те се њоме ради на постигнућу циља једне која је доста означена речима: највећи степен благостања, усавршеност науке о пољској привреди и напредак индустрије.

Оволико сам уводом рећи имао и рећи морао ради бољег разумевања ствари само а у будућем чланку свом нека ми је задаћа, да изнесем читаоцима слику, каква ми се у изложби кнезова шварценбершки приказала.

У Бечу 5. октобра 1873.

Тодор Стефановић Виловски.

ИЗ ВИНАРСТВА.

О плесниво вину.

По вину ухваћену плесан (буђу) треба с четком ил метлом у буретy добро изчистити, и то четком ил метлом онаковом, која је за тај посао начињена; и са зовином кором чисти се вино од плесни, само ваља зелено оно с коре слућштити.

Да с том кором вино од плесни очистиш, поступај овако: Спусти на конопцу комад такове коре кроз врањ у буре, и после неког времена извади, на кори нахватану плесан ,опери, и опет кору у вино спусти, и то све дотле чини, док се год плесан на кори фата. Ако су бурад велика, а ти но неколико овакови кора нанижи и у бурад спуштај. Колико год пута ову кору на поље извадиш, толико је пута у чистој води опери.

И на следећи начин можеш вино од плесни ослободити: Најпре очисти рупу од врања с поља и изнутра, доливај буре пуно и полагано плесан озгор с вина здувај. Ударај мало по пуном буретy озгор, око врања нарочито, и тако ће скривена лака плесан опет на врањ изаћи, коју на ново сдувај. Ово дотле ради доливајући и дувајући, докле год плесни сасвим нестане. Тако лепо и добро очишћено буре добро завраћи.

Неки чисте плесниво вино са сољом, т. ј. ову у тавици дотле пре, док се не усија, пак је онда помешају с пет драма ситно стученог дугачког бибера и сипају у плесниво вино, које се за 24 сата изчисти.

И овако чисте плесан: спусте у буре чисту ланену крпу и њоме по површју вина плесан купећи, ваде на поље и у ладној води исперу (*ал при сваком испирању треба фришка вода да буде*), а затим по једну оку тазе воде у буре сипају, у којој је 5 драма „буре“ растопљено.

Да пак вино од плесни сачуваш, које се на славину дуго точи, мораш улити — по величини бурета — једну или две кан ике пуне зејтина у буре и сачуваћеш га од плесни.

Ако ти се у буретy озгор на славини танка плеснива кожурица ухвати, а ти само с почетка кроз врањ у буре дувај и плесни ће нестати. После сваґда буре са сумпором накади, ако ово пре тога није довољно накађено било, или ако с почетка није хтело више дима сумпоровог у себи да прими.

Кад по величини бурета успеш зејтина, да ти се вино под славином не укваси, онда добро затвори с врањем буре и не отварај га него пробуши маленом бургујом озго или врањ, или дугу близу врања, и ову пробушену рупицу држи сваґда с малим чепом затворену, а кад ћеш вино на славину да точиш, онда вавади овај мали чеп, и пошто си вина наточио, опет с тим чепом рупу затвори — и тим ће начином остати вино до последње капи у буретy добро и сачуваће се од плесни. Такође је добро и на оно вино унутра зејтина сипати, које се на славину не троши да се од ваздуха и плесни сачува и да ни мало укусе своје не промене.

Ако се у буретy већ толико плесни надази, коју ни с доливањем, ни с другим чим на поље извадити

не можеш, онда спуштај кроз рупу врањеву у вино округао и довољно дугачак прут (шибицу), и овај врло лагано вади на поље; прилепљену на њега плесан добро испери и дотле овако ради, док сву плесан не извучеш.

Ако ти је буре велико, н. пр. од 20 акова, и тек од три дана вино из њега точиш, онда га накади с приправљеним сумпором, т. ј. с комадићем од 2 паре великим, и то сваког осмог дана чини, и затварај буре свагда на брзо с врањем, да дим од сумпора над вином остане; овако дотле поступај, док вино сасвим неочистиш, али свагда затворено буре држи и пробуши на вр'у р.ницу и поступај као мало пре што рекосмо. Свагда у вече, кад престанеш точити, накади буре, јер би се иначе сумпоровити дим у вино увлачио и овоме непријатан задај давзо.

Ако ти је буре на славина већ плесан ухватило, и не би хтело више сумпоровог дима у себе да прими, онда утерај сумпорови дим унутра с меови кроз врањеву рупу, али не дувај на вино управо, но на страну. У том случају ћеш боље учинити, да на „дану," више површине вина малу рупицу пробушиш и кроз ону од озго тако ветар терај да се вино не додира. После дувања накади унутра буре али мало више него први пут. „Тежак"

КАКО ЖИВЕ НАШИ СЕЉАЦИ.

НАПИСАО АРОН ТАПАВИЦА.

(Свршетак.)

„Нико није видио гладно гробље." кажу наши људи.

А ја велим да сам га видио. Од глади се неумре у један мах, на ако си се за време и наситио, опет је остао траг од оног старог гладовања, и тај ти шкоди ма да си сит. Тако често гладовање увек нека трага за собом остави, док напоследак и сама човека у гроб несурва.

„Умро је од немоћи," кажу наше жене. Човек у четрдесетој години на од немоћи да умре! Човек, који је био висок и широк, прави Страхиња бан, па у Четрдесетој години од слабости да умре. Да се од чуда и на смејем! То су последице неуредна живота, слабе радње и многа пића а криво је томе и претоваривање и гладовање стомака. То је гладно гробље, ако нисте знали.

Нема хлеба, а седи бадава. И кад ради лудо ради.

Опазих једнога са купусом на кола. Могло је бити до 300 главица. „Пријатељу," рекох, „пошто је 100 главица?

Два воринта!

„А били дао све за 5 форинти?

„Даћу."

„А одакле је купус?

„Из Футога.

„Па пошто би ме однео у Футог? запитах га.

„Даћеш ми 10 ворината. Знаш, пут је кавган и провађен, а и Футог је далеко.

„Јели бога ти брате," продужим шта је теже, овај купус или ја?

„Ено га на, шта он пита. Та валда је купус много тежи!"

„Е видиш брајко ти купус сам сечеш, сам га товариш и скидаш с кола и тежи је од мене трипут, па се заглавиш с коли, те га мораш на путу сбацити и опет натоварити платио си за њега 3 фор. Дакле држим да имаш 2 ф. хасне, кад га даш за 5 ф. А за мене нећеш платити ником, нећеш ме ништа ни спуштати; кад се у блато увалимо, и ја ћу се сићи и изгурати на ћу ти и ручак платити, а ти опет иштеш 10 ф. до Футога. Спрам хасне коју ти купус доноси, треба да ме за 50 новч. однесеш а не за 10 форинти.

„Е да боме! Куд он опет навија! хај' мацко! Опшину коње и оде.

Видиш брајко разумео ме је и опет се чини луд и неће да се опомети.

Таки су наши људи. Тврд је као кремен, и никад га не можеш доста осолити као рибу, коју хоћеш да сушиш.

Наш свет неволе рачуна водити о свом домаћинству. Никад се он незамисли, која ће му радња више а која мање хасне донети, па да се по томе влада. Он оно чини што му кад у главу пуне, он незна да кућа, у којој се без рачуна живи пропасти мора.

Како наши сиромах зарађује себи леба! Штап на раме а кабаницу на штап па хајд у Срем да копа винограде. Надница је 60 до 80 новчића. Поједе и попије 50—60 новч. на дан, остане му 12 нов. сваки дан за 6 дана чини 90 нов. у очи недеље куни крчажић и у њега 2—3 холбе ракије те се у недељу врене кући, да однесе деци својој понуде, ракије.

То му је зарада његова и тако он из дана у дан живи, немари што му се деца код куће од глади преслављају и што су жути као смиље, не види он, да му жена и перка мора да шара, да заслуже себи и дечици хлеба, мора да шара, рекох, јер другом ничему није навикнута и научена, јер ни кошуље честито сашити неуме.

Тако сиако са свију страна пропадамо. Сав наш друштвени живот неваља. То би наша омладина требала да поправља, ту треба лечити ако смо ради излечити се. Још многи ни земичку за своје две крајцаре није кадар купити, а он хоће да је Мацинције.

Лепа је намера и омладине, вође доста, али је слабо искуства. Треба да се склони друштво које би отварало очи простоме свету. Сваки за свој рад треба да је строго одговоран и сви скупа радови и чанови треба да су међу собом ланцем скопчани и да венац сачињавају, који ће народ свој крунисати. Ја нисам у таким пословима тако вешт, но имамо ми мудријих

глава, које би о том премишљати могле и тако друштво завести требале.

Ми све наглимо и ради смо у један мах цео свет поправити и дотерати. Та један шешир мора се толико газити, кувати и пеглати, док се на калуп недотера, да на глави стајати може, а камоли толике главе, које још при сваком гажењу, кувању и калупању одпора дају. Лепо вели наша пословица:

„Ко лакше, ходи, даље оде."

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Најбољи гној за дуван. „Deutsche Gartenzeitung" донео је опширан један чланак о гнојењу дувана. У осталом ово је у том чланку најважније, где вели: „Професор Неслер покушавао је да гноји дуван са шталском мокраћом (пиштевином) и ђубретом, и тај је дуван имао од тога гнојења врло непријатан мирис и храбро је горео. Он је и са другим врстама гноја покушавао да дуван гноји, но најбоље му је испао онај дуван, ког је са пепелом гнојио. Тај је врло добро горео и имао најлепши мирис. Ово је покушавао на једној истој земљи, са једним истим семеном."

Који је гној за лан најбољи. Професор Милер учинио је следећи покушај: посејао је лана од једног истог семена, на једнакој земљи: један комад те, ал добро уређене земље раздељено је на три одељења. Једно је одељење нагнојио са кравијим ђубретом, и ту му је нарастао лан с $1^1/_2$ рифа; — друго је одељење нагнојио са коњским ђубретом, ту му је лан нарастао $1^1/_2$ рифа; а треће је одељење нагнојио са овчијим ђубретом, и тај му је лан био најбољи и најдужи — нарастао је преко 2 рифа.

Да лебац не плесниви. Како извадиш лебац из пећи (фуруне) а ти одма — колико их год имаш — мети у један брашнав џак, ал тако: да доће горња кора на горњу, а доња на доњу. Кад хоћеш лебац да употребиш, а ти га један дан пре из џака извади, с млаком водом од брашна опери и остави га у собн, да кора мало омекне. Овако лаћари по 6 недеља лебац одрже, без да и најмање трага од плесни (буће) буде. Лебац мора добро испечен бити. —

Да стоку од мува сачуваш. Муве се по некад наврну на стоку тако, да ова сирота незна шта већ да ради бранећи се. Муве обично на извесна места падају и боду; та места треба намазати рибљом машћу, пак ни једна мува никад више на то место пасти неће.

Да очистиш потамнела стакла на прозору. Истарњ их најпре с копривом, пак их онда испери водом. Ако још не буду чиста, а ти их дотле тари, докле се год не изчисте. Ништа их друго не може тако лепо очистити као коприва.

Целер. Целер захтева песковиту и подводну — влажну земљу. Њега ваља посејати с пролећа у расадник, и то онда, кад се и купус сеје; кад му лишће 4—5 палаца дугачко нарасте, онда се из расаднице на приправљене леје, као и купус, расађује. Земљу треба за њега добро изкопати, изтрошити и уравнити.

На леју од 4 стопе ширине, може доћи 4 реда целера у једнаком растојању, а струк од струка нека је једну стопу удаљен. И њега, као и осталу зелен, која се расађује, ваља поред конопца (ужета) садити, да ред правије иде. Како који струк усадиш, одма га и залиј, и заливај га у будуће напрестано све дотле, док се год не прими, а кад се прими, а ти онда једног вачера целу леју (с решетком) добро залиј — ако неби кише било —, а идућег јутра пораније око сваког струка земљу с мотичицом пазљиво окопај и остави га после тога, да даље расте и да се развија.

Кад доцније лишће његово ојача и на скоро киша падне, онда прекопај целу леју, ал и око сваког стручка земљу мало истроши, а траву — разуме се по себи — плеви.

Касно под јесен треба га копати, т. ј. вадити, јер би на леји преко зиме остављен, озебао.

За зиму остављају га једни у подруму, као и шаргарепу, першун итд. у песку, а неки опет изкопају јаму, успу у њу песка, лишће целеру одсеку, и корење у ту јаму просто побацају. *Корење поспу опет* песком, на песак побацају шушка (где га има), па шушак сламе, а на сламу земље, коју су из јаме изкопали. Први је начин бољи за оне, који га мало за своју потребу остављају, а други је бољи за оне, који га у велико саде и продају.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Шишуп и друг.) **Сисак** 19. октобра 1873. Кукуруза је ради занемарености односа опет 5—10 нов. у цени пагубила, и држи се сада по 4 ф. 70—75 нов. на 86 ℔. Бербе види се да неће тако лоша бити, као што се бојало, ври се на јесењу кукуруза рачунати несме, будући да ова неродицу рани надомешатн има.

Јечма нема.

Зоб је веома у угодном мнењу. Крој непрестани однос је домаћа роба, тако рећи, до краја потрошена, те се маленкости, које још на пиво дођу, по 3 ф. 65 новч. бечки цене плаћају. Банатска је роба, кад стизавати почне, и добар однос и добре цене имати.

Вода је за пловидбу још увек недостатна.

Време је лепо, најбоље пак на киту, које би врло потребно било.

(Извештај Петра Узелца). **Трст** 7. октоб. Укинуће царине, на унос жита из иностранства, као и умањење подвозне цене на гвозденим путовима, ипак је у толико допринело, да цене што се пшенице тиче, на више непређоше, већ и прешле садашње неповољне остане, к томе допринело је и то, што су послови слаби, и што промет у главном спаво, јер се пшеницити устручавају, на овако високе цене посложати. Промет се искључиво односи на домаћа требовања и околне млине.

Што се кукуруза тиче, то су цене с 20—25 нов. по мерову попустиле, а то из разлога, јер се у Банату, Мађарској, Ср-

бији. Босни. а у неколико и подунавским кнежевинама пробитачна жетва показује, к томе допринело је и то, што је укупна. и подвозна цена умањена. На оваквом тргу главни је разлог, што је из Русије више терета стигло, што су стоваришта знатна, а послови доста мршави. За сад нема изгледа, да ће цене кукурузу нескочити, а извесно је и то, да знатно на зад ударити неће, као што је сва прилика, да неће до пролећа знатно вишу цену дочекати. Што се пшенице тиче, то је већ више него сигурно, да ће садање цене на неко време непомичне остати, пак ако какве промене и наступе, то ће врло мала разлика у ценама бити; а да ће до пролећа знатно крешити, то се више, него сигурно рачунати може. Промет од прошле седмице изнаша само 6000 мерова пшенице а то 3000 подунавске 114 *fl.* по 9 ф. 55 нов. 2000 исте 114 и по ову. с воде, по 10 ф. 30 н. 1000 по 114 *fl.* по 9 фор. 50 н.

Кукуруза 8000 мер. и то 3000 подунавског из стоваришта, по 5 фр. 60 н. 2000 исте разполагајућег по 5 фор. 70—75 нов. 3000 одеског с воде по 5 фор. 50 н. за 116 сунти. Од јуче оборене су цене с 10 новчића и продата је нека количина одеског по 5 фор. 40 нов.

Друге врсте житија, као зоб, јечам и раж, занемарене су, тога ради и цене су у мекше, али су стоваришта незнатна.

ПОДЛИСТАК.

ШТА ВРЕДИ ДОЛИЉА!

Приповетка једног Лекара.

(Свршетак.)

„Кристина беше опет мирна и весела као и пре. Трећега вечера после овога случаја оде В-р са женом својим родитељима. У кући беше све мирно. Кристина певаше неку тужну народну песму. У побочној соби радила је собарица. У један мах скочи Кристина прозору и нагло га отвори. Собарица је запита кроз отворена врата, шта ради и нека затвори прозор, јер улази хладан вечерњи ваздух. Кристина јој одговори: да ли је чула што, јер њој се чини, као да је неко на улици по имену зове. Собарица рекне: да није ништа чула, то је проста машта. —

Али Кристина неможе да се смири, скакала је по соби као звер у кавезу. Стаде и послуша на прозору; тишина свуда и она ништа чује нешто. Отвори врата и изађе напоље. Скине обуће и полако се сиђе низ степене. Капијник беше затворен. Кристина отвори прозор на трему и хтеде на поље, али прозор беше гвожђем препречен. Полако се пришуља у чељадску собу, беше случајно празна, прозор без гвожђета и Кристина се за тили часак створи на сокаку. Трчала је безобзирце по сокацима. Ноћни чувар тргне се јако, кад у један мах суну Кристина крај њега. Али ова јури кроз сокаке, док не дојури кући, у којој њезино чедо беше.

Кућа беше отворена, а дадиља њезина у комшилуку. Кристина затече дете своје у колевци, мирно и не плаче, само стење. Месец осветлио небо, те гледа на мајку, где се окамењена нагла над дететом својим. У томе дође дадиља са свећом. Кристина дрекне грозовито, чим спази чедо своје; чупала се за косу али после се умири, метне дете на дојку и каже радости! дете отвори очи, гледи с ручицама мајку по образу и сиса. Пажљиво спусти опет дете и пољуби јорган под којим јој чедо заспа, барем очи склопи.

„Ја сам обилазећи болнике своје, прошао крај исте куће и слушајући гласан разговор, уђем унутра. Кристина ми истрча на сусрет и радосно кликне: „Моје чедо живи! Моје чедо живи!“ Али ја не видех живота, већ смрт за који часак. Хтедох наговорити Кристину да иде кући, али она беше туробна или задубљена у мислима те и неслуша на моје речи. Певала је детињску песму и њихала је дете у колевци и ја уватим биљо — било стоји и дете је заспало за навек. Силом хтедох отерати Кристину кући, јер јој хтедох затајати смрт чеда њезина, али она га ухвати још једанпута и ја опазим где је ухватила несвестица, те без једне речи паде крај колевке. Кад је поново оживисмо, смешила се и рече: „Да, моје чедо умре, али је ипак од мене сисало, да, да.“ Дигне се и тресла је главом, као да хтеде на све стране подрављати. Био сам у грдном послу и наложим Кристини да остане туна, те ћу ја после по њу доћи. Овака каква је, несме натраг у трговчеву кућу. Кристина пристане, али за мојим одласком, наговори дадиљу да је прати. Мирна као дане ишла је по сокаку. Кад дођоше кући трговчевој, баш када улазе кроз капију. Кристина рекне: „Пусти ме сада унутра!“ И за тили часак нестаде је. Ушуња се у дечију собу, тргне детенце из сна, стаде га љубити, миловати и певати:

Спавај ми чедо
На руци ми спавај..

У томе уђе мати на врата. „Шта ми ради чедо моје?“ запита?

„Твоје чедо! викне Кристина разбешњена. „Даље! даље! Твоје чедо, моје чедо, да твоје чедо убица мога детета! Убица, убица!“ дрекне разјарено и тресне дете о земљу. Дете је застењало и умре на пречац.

„Ваш у тај мах уђем у собу. Дете лежи на поду с размрсаном главом, мати крај детета онесвешћена; Кристина трчи певајући по соби. Ја сам се био скаменио.

„Још те ноћи одведоше Кристину у лудницу; ударило јој што но веле, млеко у главу. После дуже времена ужасног лудила најзад умре у лудници.

„Трговац В-р није добио више деце; одселио се на више варошни.

„То беше последња дојиља, коју сам ја препоручио. Ја сам са назора својих изгубио половину мушторија својих. Пре свега ваља за тим бити, да се девојке здравије васпитају, да у своје време могу здраве и праве матере бивати. Здрави људи су нам прека потреба. А кад би се морала узети дојиља у кућу, онда би родитељи морали водити бригу о дојиљином детету или баш примити дојиљу заједно с дететом у кућу. Можда би савремено било, кад би се склопила задруга људи и жена баш у тој сврси.

Cornelia 1872. —

ШТА БИВА ПО СВЕТУ?

Угарски министар просвете и црквени дела издао је неки дан наредбу, за управу народних добара, која ће важити дотле док се наш народни црквено-просветни сабор не састане, да друкчије нареди. Та наредба није ни најмање мила нашим реакционарима и калуђерима, јер захтева од владика и манастирски настојатеља строгу одговорност за управу са народним добрима.

Тако н. пр. међу осталим вели се у наредби министарској, да ће онај манастирски настојатель и управитель бити због свог чина и да ће му се обуставити плата, који до краја месеца новембра не поднесу уредне рачуне оних добара, којима су управљали, а рачуне још нису предали.

Колико се већ само из тога види, министарство се морало уверити да су баш калуђери врчили народна добра, па да томе сакрију траг, и да би у будуће могли таке радити, подигли су дарму против сабора и народне странке, као да су они народна добра врчили. Сад се види да је било на курјака вика, али да су лисице месо крале. Свака лија мора долијати, на тако и овде.

У Босни је све пуно и горе. Турци с дана у дан већма бесне. Сад је банјалучки паша, Мустафа Асим паша отправио до 30. Срба босанских у прогнанство чак у малу Азију. Турци као да баш хоће да сатру српско колено у Босни или да натоне народ на оружје.

У Француској у тој земљу чуда и преверазе, као да ће се и скоро опет једно чудо свету на видику погодити, а то је да ће после дуготрајне борбе за одржање своје куће и слободе елзаске, за унапређење слободних институција и рада човечијег, да ће велико после толике борбе и после толиких успеха опет наступити најокрутнија сила над човечанством — сила и власт „по милости божијој." Бурбонац, грофа Шамбер, кога предње разиђоше Французи на чорове, и којима се хоће у Француској за на век траг угрти, потомак тих бурбонаца, велико, као да ће поседети још за који дан сјајни престо охолих Француза.

Напредак неуморног деловања шпањолских републиканаца као да ће се претворити у вечити напредак, како последње француски престо „краљ по милости божијој;" јер се већ сад обећава, да ће други таки краљ, рођак француског краља, заузети и шпањолски престо.

Цар немачки приспео је ових дана, као што новине јављају, у Бечу, у госте нашем цару. С царем је немачки дошао и чувени немачки државник Бизмарк. Новине не могу доста да се нахвале и напређивању заликог славља, што се поводом тим у Бечу чини. И тако се опет састадоше цареви на царски диван, где ће, као што све новине већ уверавају, и о куканској Босни која великашка реч пасти. —

Бечке новине јављају, да је попис бирача панчевачког изборног среза уништен.

Епархијска скупштина арадске дијецезе изабрала је за свога владику, вроту Муњиана, кога је и круна одма потврдила. Дао бог скоро и код нас тако било.

Берзе у Бечу, Берлину опет страдавају. Банкарска друштва падају но ново. Иста је пропаст наступила и у Америци у Њујорку.

Светска Изложба у Бечу има до сада штете преко 12 милијона, а док се сврши, биће још више.

Из Јенићева јављају новинама, да је једна Мађарица родила дете са брадом и брковима, које је три сата живило, и после смрти послато у Пешту професору Шајтхауеру за патолешки музеј. —

Влада је поднела краљу предлог, како да се поново поделе Угарска и Ердељ на жупаније. При тој новој подели вели да ће Романи и Саси у Ердељу бити врло раскомадани.

Буњевачке новине, што их издаје у Калочи честити каноник Антуновић, братећи непрекидно наше српске ствари у равнојачењој банатској крајини, веле: Мађарске новине напрежу се свеједнако, да Србима прикеку жиг мелодајности према укупној домовини. Наравно све зато: да буде оправдана забрана бирачких конференција, какве деаковци одржавају без икакве препреке. Овака политика може бити по наступајуће изборе успешна, али остаје главним питањем: хоћели бити по умирење народности користа! Моћ и сила нису увек најразборитији саветници.

Бечке новине вели да ће наш цар крајем овог месеца у госте цару руском отићи. Тај састанак нашег и руског цара као да ће најзначајији бити од свих досадашњих састанака царских, који на себи носише печат виших политичких дела.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

НЕКОЛИКО НАРОДНИХ ПЕСАМА
ЗА УЧЕЊЕ НА ИЗУСТ

ново допуњено издање

комад по 10 новч. а на више с рабатом 20% може се добити и наручити у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новом Саду.

ПОЛАЈНИК,
КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ ГОДИНУ
1874.

са вашним оригиналним садржајем.

(Година трећа.)

изићи ће из штампе за кратко време, а ко хоће да га наручи за себе или за растуривање у већем размеру уз рабат од 25 %, нека се изволи обратити што пре „српској народној задружној штампарији" у Нови Сад, која ће сваку пошт. наруџбину најтачније и најбрже обавити.

НАЈНОВИЈЕ
ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15. нов. а на више са уобичајеним рабатом, у

Срп. нар. задруж. штампарији
у Новом Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Салу 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Новм Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 42. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 21. ОКТОБРА 1873. ГОДИНА III.

ПРЕТПЛАТНИЦИМА „ГЛ. НАРОДА.“

— Званичним отсутством уредника заостао је овај лист у неколико бројева. Јављајући ово поштованим претплатницима, напомињемо да ће се ти бројеви једно за другим напатмпати те тако претплатници неће имати никаква уштрба; али у једно молимо и ми пошт. претплатнике да нас се сете и новац за последњу четврт одмах пошљу, да неби имали непријатности и они и ми око утеривања претплате.

Уредништво „Гл. Народа“

ДРУШТВЕНЕ ВРЛИНЕ.

II.

Да рекнемо коју како се развијају друштвене врлине? —

Прво и прво да речемо зашто треба да љубимо свога ближњега. Сви ми људи јесмо једнаки и стојимо једно према другом у узајамници. Шкодимо ли своме ближњему, то му дајемо права да и он нама шкоди. Ко нас нада вратиће му се нападај. Зна се како оно велимо уз реч: Чини добро некај се, чини зло надај се. Када ми брату своме чинимо добра, имамо повода и права да очекујемо, да ће нам он вратити добро добрим. То и јесте дивота у тих друштвених врлина, да оне узајмином користе оном човеку, који их врши оним што му узајмице враћају они, којима је он толико пута добра учинио.

Правда вели: „Не чини другоме оно зло, што не би желио да теби други чине“ али љубав к ближњему ево додаје још и ово: „Чини другима оно добро, што би желио да ти други чине.“ Еванђеље што просу ову дивну поуку по свету, што рече да је у овим речима и закон божији а мудрост пророка, учини то што налаже закон природе.

А вели ли нам природни закон да праштамо увреде? Вели да их праштамо у колико се опроштајем не би бацили у опасност да нас не буде. А вреди ли оно што се каже: „Ако те ко опшне по десном образу а ти му пружи и леви“ или: „Ко тебе камном ти њега хлебом.“ Ми велимо да не вреди. Ово се прво и прво не подудара са правилом које вели: „Љуби свога ближњега као и себе самога,“ јер ако би се владали по горњим изрекама, то би се онда звало, да ми љубимо своје нападаче више но саме себе, а друго ако се горње изреке уаму од слова до слова, онда оне подстичу крвдава човека да нападнаствује друге слабије од њега. Природа је била мудра те је умила у сваког човека толико срчаности и умерености да може у први мах да опрости увреду што пониче из страсти али том срчаношћу одолева човек свакоме нападају, који је напереи да тлачи и гњави.

Природни закон не вели нам да чинимо другима добра без да се доброчинству зиаде мере, краја, границе. Обасипањ кога непрестано силним доброчинством видићеш да ће ти побудити у њему неблагодарност, јер чуство правде тако је добро усађено у срце човеково да за прекомерно указана му доброчинства већ и не зна да благодари.

Исто тако ваља се узети на ум при деленју милостиње да не би она како год подржавала лењост и битанџење, што би шкодило целоме друштву.

Природан закон слабо помаже важности на вероваше и надежду, јер те врлине красе обично несите духом а њима се користе варалице разнога вида и стања.

Друга је ствар са поштењем. Поштење није ништа друго него поштовање својих права у правима других људи. Човек мудар и разуман знаће увек да доведе своју корист у склад са коришћу других људи. Само худа човек гура све на страну а своју корист греда се. Али за нађо му што ће се он за часак два користити, ма да је како вешт и препреден не пристаја се за дуго, јер се заклела земља рају да се свакс тајне знају. И тако ће и худи доћи судни час када ће га људи познати на ће изгубити поверење и поштовање, а биће упућен на своју савест да с њоме рачуна, — сва ће му срећа бити још то што није дошао на вешала.

По томе природни закон забрањује крађу па и саму жељу за крађом, јер онај који краде, даје тиме и другоме права да краде исто тако њега а тиме излаже опасности и сигурност свога иметка и средства којима живи, још к томе има да подмири и штету што отуда произиђе.

Исто тако нема места ни убиству и уморству, јер који убија бива у опасности да ће га убити а друго ако у том крвавом делу и надилази, за пријатеље и сроднике убијеногa пружа се прилика освети и онда он носи главу у торби.

Ко другоме учини на штету ма којим начином дужан је да накнади. Нема ту накнаде молитвом, заветом, богоугодном жртвом постом и тима подобним стварима. Јер све ово нема никакве свезе са штетом, јер сви ти послови неће покрадене накнадити оно што му је покрадено, нити ће онадинутоме повратити његову част, нити убијеноме живот — у кратко све то нема цели. Ко мисли да је тиме одужио свој дуг тај се љуто вара — а од оте обмане страдали су не само људи него и многи народи.

ИЗ ПРИРОДЕ.

Врана.

Свако доба у години има своје веснике. У пролеће на пример долећу разне тице певачице, као особитог весника пролећа држимо ласту и роду. С јесени нам те тице одлећу а место њих долазе друге као што је сеница и друге. На и сама зима има своје гласоноше а то су чавке, гаврани а особито вране. Све нам долећу у зиму јер беже још од веће.

Ми ћемо се овде забавити са враном.

Врана је сродна са гавраном и чавком а и налик на првог. Мало је мања од њега, јер врана буде највише $1^1/_2$' велика а гавран може да нарасте и преко 2'. Боје је вране зато се и зове врана, ал јој перје није тако светло као што је у гаврана. Крила су јој дугачка тако да покривају скоро цео реп, с тога врана може врло лако и дуго да лети. Ноге су јој велике као и у гаврана, три прста су јој окренута напред а један натраг; на сваком има јаку канџу. Врана може ходити врло добро, јер је на ногама јака.

Кљун јој је јак и велик као и у гаврана, а није савијен као у њега, него је прав.

Врана има више чела али за нас је она најважнија што живи код нас и што је особито зими у великим чопорима виђамо. Но и остале су исте такве или се врло мало разликују од ње. Та обична врана живи по целој Европи па и код нас, осим тог има је у Африци и то у Мисиру.

У тима пределима налази се она и лети и зими стално; само кад је врло оштра зима онда беже са хладнијега севера овамо к нама, па баш зато и кажемо ми да вране носе велику зиму и снег, вране живе породично и у великим чопорима, поред тога су и врло расторетне као и чавке, тех човек избог те ларме још издалека примети. Живе по равницама ал на дрвећу, по брдима на долазе и у саме баште ако их човек само пусти на миру.

И врана спада међу оне животиње што човеку чине велику хасну а малу штету, али су те несретне судбе да их људи непознају већ виде само штету што је учине на их с тога без обзира и навалице тлаче и тамане, виче се обично на врану да квари усев. Где је та вика на њу тако велика да држава истиче награду у новцу за сваку убијену врану, а та држава и немисли да је себи тиме највећу штету учинила. Истина је да се врана најрадије и највише бави по њољанама и усевима, истина је и то да врана премеће усеве својим кљуном и ногама, али то она не чини зато што тражи семе што га је човек посејао на да га поједе, већ зато да поједе оне силне бубе, црве и пужеве што се налазе по усевима у земљи и што се ране од семена; то су први којим се она рани, особито први од кокице. Даље врана тим преметањем не да нешкоди него хасни усеву јер треби из жеље најпрождрљивије и највеће непријатеље његове. Осим буба тамане она особито радо и мишеве. Ову напаст по усеве неможе човек ни сам тако истребити као што то врана учини.

Пробали су људи да сипају мишији отров по њивама у којима се појаве мишеви, па шта су учинили? Учинили су то да су се млоге ране од њега на од тих њива и одвиде, и опште је било све више; а где људи нису земљу тровали већ ране и чавке остављали мирно на њивама ту је мишева брао нестало. С тога дакле треба пустити ове тице на миру; јер оне ако непремеђу земљу и тиме људима неку штету учине на баш и ако кад и које зрно поједу испак човеку то десетоструко врате што му очисте поље од буба, црва, пужева и мишева, који би иначе много грђу штету починили.

Осим човека још је великим злотвор врапин лисица, соко и особито совуљага. На ову последњу врана највећма мрзи и највећма је се боји а то зато што сова на њих ноћу напада кад спавају те их ту љуто тамани. Но ни врана не остаје сове дужна, јер што њој сова ноћу то она сови дању. Опазили врана дању коју сову то онда начини ларму те тако учини и сав свој чопор пажљивим на се онда све у гомили устреме на свог непријатеља и свог га растргну. У пределима где ране тамане, ту их обично маме на совуљаге а то чине овако: у једну колибу ил тако што сакрије се хајка људи а пред колебу свежу сову, кад ране опазе ову оне се онда на њу устреме а хајка опали пушке на ране и тако их страшно потамани.

Мужаци су спрам својих женски врло учтиви и јако им се удварају и ласкају, али могу да буду и неверни и то тако да се чак и убијају. Паре се обично у фебруару и у марту а крајем марта и почетком а-

прила деже женка три до пет јаја у њиздa што их начине на дрвима од сува грања, блата траве и сламе, тичице своје врло тимари и мужак и женка која се од њих и нарастаје, а мужак их оставља само онда кад иде да донесе ране и за њи и за женку.

Вране су доста бистре и оштроумне тице; даду се и припитомити, а могу чак и говорити научити.

Но човек их ипак неће да држи стог што су врло нечисте, што ударају и што праве по кући штету; уз то врана нит пева нит је лепа за око — за кућу није дакле него за њиву и поље где нас истина неће веселити али ће нам јако кашкити и курталисати нас силних штета; а за све то ће нам бити захвална само ако је небудемо и на даље тамањили.

С. Н.

ЧОВЕК И ДРУШТВО.

Човек сам за себе није у стању да подмирује своје потребе. Остављен себи сам, он гине од природних беда, које му убијају тело, од беда моралних или себичности; он гине од умних беда или глупости које му сатиру умне способности.

Људи, нуждавајући се један другим, уједињују се у друштво, где сваки, вршећи своје дужности у општем делу, има права да прне, сразмерно колико коју доприноси, из општег добра све што му је нужно, а што је произведено радом вас целог човечанства.

Ваља да међу производњом сваког појединце буде потпуна равнотежа. Та производња саставља његов доходак, који је основа његовоме праву за употребљивање а и извор његових дужности.

Сваки човек који добија у замену за свој рад различите производе рада општег садашњих и минулих поколења, троши више, но што доприноси; пошто се у замену за свој рад користи радом свега човечанства; радом започетих и изчезлих поколења, као и радом поколења садашњега, које траје, и у које се броји и читалац, то је очигледно, да и умиремо као дужници друштва, и ето зашто су дужности сваког појединце веће од права наших.

А пошто смо лоши дужници, који дајемо једницу да узмемо милијун а може бити и више, то смо и дужни да се побринемо да смањимо тај наш дуг што озбиљнијим и по друштво што користнијим радом.

Човечанство, као болонија мајка, даје нам милијуне, а добија једнице, она лебди над нама свуда. Ми се у њему находимо живимо у њему, па зато смо и дужни да за њ живимо.

Човечанство — то је наше провиђење на земљи, провиђење које се види и вазда дејствује. И ето зашто љубав према човечанству ваља да буде прво правило и најсветије за сваког.

Да бисмо били у стању да оценимо нарастбеност сваког нашег дела, ми смо дужни да га посматрамо са стране интереса личног и општег.

Ако је какво било дело корисно за онога који га је учинио, али штети друштву или ма једноме само члану друштвеноме, онда је то дело хрђаво, и не само што заслужује да се осуди, већ га ваља и предупредити; ако је пак у исто време корисно и ономе који га учини у друштву, онда је оно добро и похвално; ако је на послетку: на штету ономе који га учини, а корисно је по друштво, онда је то пожртвовање самим собом, које је похвално, и налази најбољу награду у рођеном осећању.

Је ли друштву до тога да што више може побољша своје економско и нарастбено стање, — онда му је дужност да снажно развија телесну, нарастбену и умну снагу сваког свог члана васпитањем и то што свестранијим.

Када дође да какав човек или какав сталеж, у у друштву одржава другог човека или сталеж у глупости, онда у друштву отима мах грубо, грабеж, а на рачун онима, којима се стало на пут да се развијају.

Тако су поступали у варварско доба, тако поступају још и данас у оним земљама, где ропство постоји, па ма се оно у каквој му драго форми јављало.

Глупак, то јест умни слепац вазда је био роб намерне знању. Слободан је само онај, који је све своје способности развио.

Одржавати човека у глупости или умном слепилу, већи је злочин, но кад би га убио, или кад би му очи ископао.

Свака вага има две чашице. Кад претиснеш на једну, не заборави, да је човечанство на другој, и ако се твоја вага састоји у твојим правима, вага човечанства састоји се у свима његовим правима, која се претстављају у твојим дужностима.

Кебеји се колико ти драго, ал' твоја ће вага бити лакша.

Ако хоћеш да разумеш своје дужности у њиховој целости, промерене оним свима што је човечанство за тебе учинило, онда замисли за часак да је човечанство нестало и да си сам на овоме свету. Шта би онда било с тобом? Ти би био најбеднија животиња. Го наг и мртав гладан, ти би морао да отимаш од зверова њихове заобине и њихову храну, и уз то да осећаш оно, што они не знају, ужас и очајање од своје слабости.

То би била посљедица твоје осамљености.

А претстави обратно, да човечанство изгуби тебе — то би био губитак једна приметан, мањ ако ниси Сократ, Декарт. Оен, Њутн и т. д. *)

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

ШВАЈЦАРСКА ШКОЛА.

(Писмо девето.)

У вашем је листу о разним школама, што их је наложби видети било, већ говорено и то — колико

*) То су имена правих филозофа и изучавача.

се сећам у првом реду: о америчкој и шведској школи а назад и о изложби цислитавског министарства просвете. Данас хоћу као допуну тим извештајима, што их за време изложбе добијасте, коју и о швајцарској школи да речем а можда ћу већ у идућем писму свом прећи на пројект аустријске сеоске школе, која већ — она ма да још и није остварена — као мисао па и као пројект заслужује да јој сваки онај уважи, коме је ноле стало до правога народнога напретка.

Толико нека је доста што сам рекао а сада нека ми читалац дозволи, да прећем дневноме реду, на коме стоји швајцарска школа на бечкој светској изложби, 1873.

Она беше смештена у швајцарској дрвеној кући једној између јужне швајцарске и јужне француске дворане; кућа ова беше тако укусно сграђена и искићена, да је многи свет око ње се искупљао за време изложбе само да ју види, те да дозна по ком начину швајцарски народ себи домове гради. Те су куће у целоме свету поради практичности и угледности њнове познате и када год запитао будеш о „швајцарској кући" тај ће ти ју одмах знати описати и пун ће хвале бити о њој. У таковој је дакле кући и швајцарска школа за време и ложбе смештена била. Кућица беше двокатна. При земљи налазаше се собе испуњене многим швајцарским чудновидима или сатовима, који такође себи стекоше у европском свету лепа гласа. У другоме спрату пак беше уређена школа и одмах се ту налазаше и изложба школских спрема и разних школских књига; свега било је четир по већи соба. У првој школи нашосмо на збирку свих школских и осталих педагошких књига, што се по швајцарској употребљују. Ту их беше сила наслагано и све си их прегледати могао, да им сазнаш садржину њнову. Ту их бијаше и азбучних књига за почетника и повеће читанке за средњу децу, ту ти је било гледати и рачуница (многих система и уреда) и земљописа и основа за земаљско и многих још осталих књига поучних и забавних за малу а и за средњу децу. Но не беше све писане на немачком језику већ их је било и таковних на француском и италијанском, поште — као што ће читаоцу можда познато бити — у Швајцарској три народа живе: три народа велим и то у братству и у љубави, једнаким правима но и у једнаким дужностима. Један другоме несмета и заједнички на томе раде, да се све већма изобразе, у врлинама својима развијају, подједнако тежећи за правом слободом, која им је увек била најмилија аманет, за коју и умирати знадоше. Но код њи тога може бити, јер су већ сазрели у слободи јер имају ваљане уставе који недопуштају да један народ над другоме господари, већ који власт подједнако деле, који сваком народу прилике пружају, да се може особено у својим врлинама развијати, те да после напредак једног народа ускори напредак вас целе отачбине а да оно што неби могао један народ само учинити са својим врлинама, да то сви народи скупа у заједничком раду остваре. У овој даклем соби видимо Швајцарску у маломе. Ево школа Немаца, ено школа Француза а ено и школа Италијанаца. Свака има по нешто особеногa а све те особености сакупљене у једну слику изнашају пред нас: швајцарску школу; каква је сиуда по Европи знана и признавана. Она се у Швајцарској на вишем ступњу налази, но ма у којој од осталих европских држава, изузевши можда Саксонију и Виртемберг у Немачкој изузевши даље Шведску и најпосле неке пределе у Енглеској. Ево да саопштим читаоцу неке податке, из којих ће најбоље стање школа у Швајцарској прочитати моћи.

Швајцарска подељена је на поједине државе или кантоне, која свака за себе неку самовласт имаде. А све заједно удружене су у једну јединцету опет државу и то је она што ми схваћамо под именом: швајцарска република. Као год што је на политичноме пољу свакој појединој држави као и целоме сајузу, по уставу означен делокруг, тако је и на сваком другом пољу, па и на оном народне просвете.

За ниже и основне школе брину се поједине општине ма оне сеоске ма варошке биле. Оне стоје под надзором државе или кантона. Држава пак има да се стара за више школе па и за велике школе, као н. пр. за универзитете, политехнике и т. д. Најпосле има неких великих школа, као н. пр. средоточна војена академија и т. д. за које се стара сајуз свију држава или једном речи: влада швајцарска.

У овима је кантонима (државама) стање народне просвете најбоље: Берн, Цирих, Базел, Фрајбург, Ват Аргау и Женева; школе овако су подељене:

Основних школа имаде 700 (осим тога још силних недељних школа)

школа за мутаве 18

школа за слепе 5

Реалних и привредних школа имаде до неких 800 Гимназија до 50 и више а великих школа 10 и више.

Специјалних школа имаде: Привредна (индустријска) школа, уметна школа, школа за сајџије у Женеви, школа марвених лекара у Цириху и још остале многе трговачке школе и такове за пољску привреду. Овде таки морамо приметити да Швајцарска имаде до три милиона становника својих, а да је наука у њихим школама обвезна и бесплатна.

Но прећимо сада на једну о тих држава, узимо н. пр. кантон Цирих, па гледајмо овде како је стање школа; овом ће мо се при лком само обзирати на ниже (основне) школе.

Кантон Цирих имаде 286,000 становника. Школе пак овако су подељене:

I. свакидашње школе за децу од 7—12 год.

1871—72	Број школа	366
„	учитеља	572
„	ученика	33,393
		(11,7% становништва)

2. школе за децу од 13—15 год.

1871—72	Број школа	298
„	ученика	10.782
		(3,8% становништва)

3.) више пучке или такозване секундарне школе.

1871—72	Број школа	64
„	учитеља	94
„	ученика	3091
		(2059 мушке а 992 жен. деце)

Даклем долази на становништво од 286.000 душа преко године 47.266 ученика, који посећавају ниже (основне) школе. У обзир нисмо узели ни средње ни стручњачке, ни велике школе.

Доста је када сравнимо ове бројеве јер Ћемо из тога већ сазнати стање народне просвете у Швајцарској. Као у тој соби о којој сам мало пре говорио, бејаше статистичних дела, из којих много којента што се односи на кретање људства у Швајцарској, за трговину а обрт, на пољску и народну привреду у првом реду пак на школарство у Швајцарској и у опште на народно образовање, — дознати могосмо.

А начин обучавања деце по швајцарским школама најбоље ћемо сазнати, ако просмотримо све оне предмете и школске спреме, што бејаше у осталим собама изложене.

У другој соби нађосмо по већем делу дуварне карте и табле, које би детету при читању, рачуњању или ма у којој другој, особито земљописној обуци олакшале науку, и које би схватању дечијем свагда у помоћ притекле, табле и карте, што их видесмо беше врло згодно и практично удешене. Цртежи, што беше изложени од разних школа швајцарских врло нас задовољише и то понајвише из тога разлога што се на њима могло видити, да се деца при почетном цртању сасвим по некој системи по неком распореду обучавају и да се — што је врло важно — негледа толико на то да ли ће дете лепо ма и неправилно цртати већ да је правилно и савршено ма оно и не било толико фино израђено. То исто опазисмо и на примерцима, што их слаше на изложбу неке средње пиринше школе, тако реалка и нека производна (индустријска) школа из тога кантона. У трећој и четвртој соби нашосмо на разне збирке научне. Оне се употребљавају при обуци по вишим пучким (секундарним) школама. Тако неколико од тих збирака да наведем: збирка природословна (садржи сва три царства); особена збирка растињска (хербариум); физикална збирка апарата; збирке анатомичне (ради познавања човечијег и животињског телесног састава) збирке хемичних препарата и уједно модел (примерак) школске лабораторије; збирке садржеће разна тесарска, бравнарска и ковачка алата (да се деца упознаду употребом истих) даље збирке за употребу у производним (индустријским) и раденичким школама и најзад збирке из девојачких школа.

Рукотвор женске деце што бејаше у великом броју изложен, научио нас је, да је труд швајцарских учитеља и учитељица и на томе пољу доста знатан и да се овде особито гледа на систематичну обуку.

Што се тиче оних школских збирака о којима сам мало час говорио, ваља ово да приметим: Оне су за почетну науку у сваком погледу неисказане. Оне нису претоварене, већ у њима толико има, колико је детету за почетну науку необходно нужно, без да га претерете. У овом је погледу најбоље заступљен био на изложби кантон Цирих. Иначе ваља да споменемо још и оне државе: Фрајбург, Ваџ, Женева, Базел, Берн у Солотури.

Клупе школске што видесмо не бејаше скројене по американском начину. Оне беху тако удешене да у клупама по двоје седити могу, дочим по америчкој системи деца никако неби требала, да непосредно једно поред другога седе. Иначе нам се клупе, како се по швајцарским школама употребљују у сразмери дужине и висине врло згодним учинише.

У опште приметио сам да швајцарски педагоги у обзир узимају пре свега практичност ствари па онда тек остало да им је прво у реду стало до „стварности“ и „целисходности“ и у томе лежи она велика разлика између школарства швајцарско американског и оним осталим европским земљама. Истина Швајцарска није велесила нити она тера велику политику, и зато се опет својски стара око праве народне просвете а по томе и око моралног и материјалног напретка народа и држављана својн.

У Бечу, 1-вог новембра 1873. године.

Тодор Стефановић Виловски.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

Како ваља ђубрити.

VI.

Минерално ђубре.

Као што се све биље, тако се и наша жита хране од части минералним градивом, које градиво биљка на своје танке жилице из земље извлачи.

Такова минерална храна истина бог налази се увек у земљи, но што се земља сејањем жита више и више употребљује, у толико се морамо побринути да се земљи та минерална градива врате.

Истина, један део тог градива може се вратити земљи у неку руку штапским ђубрењем; ал тада ваља јако ђубрити. Сво пак градиво, које биљка из земље поцрпи, неће се никад моћи земљи вратити простим

шталским ђубрењем, него се све више и више увиђа, да се, особито код оне земље, која се давно плугом обрађује, тој земљи могу вратити минерални делови тек тако, ако је поспемо минералним материјама, јер ће само тако моћи земља из нова постати плодна и снажна или и још плоднија и снажнија.

Од куда минерална ђубрета?

Минерално ђубре сачињавају неке врсте земље, у којој нема трулежа, за тим неке соли, које се земљи морају давати кад опазимо да их у земљи нема.

Минерално ђубре, кад доспе у земљу, или раствори остало ђубривно градиво тако да га биљка може усисавати, или одклања штету и шкодљивост, која би се могла изродити по биљку од разних шкодљивих градива у земљи; а на послетку минерално се ђубре често и с тога баца на земљу, да се поправе својства оране земље.

У минерално ђубре се броји креч, гипс, мергла, разне пепељаве материје и слани остатци, — на било да се налазе у природи или да их људи вештачки производе.

Креч и то негашен, налази се мање више у земљи свој. Као ђубре даје се згодно употребити на наводњевним хладним иловним њивама и тада или унапређује родну снагу земље или је само покрене. На сувим жестоким њивама, у којима би по себи било креча, није упутно ђубрити са кречом, јер може пре да шкоди него што ће користити.

Кречом се тако ђубри, да се креч с јесени у малим гомилама по њиви разреди па земљом покрије и затим с пролећа разбаци, узоре и јаком дрљачом подједнако разнесе.

На једно јутро земље рачуне обично 30—40 мерова, према томе каке је топлоте земља.

Кречно ђубре ваља умерено употребљавати, јер креч јако загрева; у 6—12 година ваља га тек једанпут употребити на измене са шталским ђубретом.

Кречно ђубре може се употребити подједнако као за јесени тако и за пролетни усев било тако како рекосмо, било да се истуца у прах, па после по житу и усеву кад је већ проклијало. Кад се овако ради, онда је довољно 6—10 мерова на једно јутро.

И мергла је креч, само се у њој налази и салитра и горка земља и кухињска со и т. д, на зато је по биљку од ваљаног уплива и дејства; особито је од велике хасне на оним земљама, на којима има много песка.

Како и мергла има у себи честице које производе топлоту, зато служи поглавито да разбуди умалле плодне снаге земљине, а не да их замени и надокнади. С тога се и мергла може са највећом користи употребити тек при хладним влажним њивама.

Мергла се налази више пута и на самој њиви или у близини, с тога превоз њезин не стаје скупо.

Да има гдегод мергле, то се види по неком биљу што јако воли мергу; тако је биље: јагода, подбел, жаловија, каравија, и т. д.

Са мерглом се исто тако ђубри као и са кречом, само што се од мергле више узме јер не изводи толику топлоту као креч; да се једно јутро земље добро нађубри са мерглом, ваља узети до 1000 мерица. —

Ако се мергла с јесени неби могла пренети на њиву, ваља да стоји на зраку, (ваздуху) годину дана и тек се после тога може употребити.

Кад се њива једном са мерглом нађубри, можемо после 10—15 год. неђубрити с њом.

Осим тога може нам мергла корисно послужити, ако је употребимо код гомила смешаног ђубрета. —

И гипсом се ђубри; но пошто је ладнијег дејства, може добар бити у пределима где је земља мршава у кречу; а кад се с њиме ђубри суха, топла земља, у којој је много креча, онда или неће ништа хаснити или ће баш од штете да буде.

У страним земљама јако се ђубри на све стране са гипсом особито га при детелини ужрнају на ситно те њиме поспу биљке које су већ почеле да расте.

На против код нас, где је земља пуна креча, гипс не може скоро ни чуем да поправи земљу.

Томе придолази још и то што је поднебије код нас сухо; а кад је пролеће влажно, па ма у земљи било креча, гипс ће опет моћи дејствовати.

А после, гипсом ће се тек онда моћи успешно ђубрити, ако смо земљу нађубрили довољно шталским ђубретом, тада ће гипс брзо да раствори са шталско ђубре, само је потребно да буде довољно кише и росе, па да газда осети, колико гипс вреди.

Са гипсом ваља ђубрити, кад роса пада или кад киша сипи.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Да кост буде бела од слонове кости метни кости 10—12 недеља у текућу воду, кувај их затим 8—9 часова и скини маст и придодај томе негашена креча, пепела а и нешто стипсе.

Кости дивљачи буду најлепше, само се не смеју тако дуго кувати, јер лако одмекну.

Да земљан лонац буде као гвозден чврст, ваља у води сасвим разбистрити лончарску земљу, перајицом замазати земљане судове, а кад се осуше, ваља то исто чинети. За тим се намажу лонци неколико пути са ланеним уљем, ал пре сваког мазања, ваља да се лонци осуше, ако се тако уради, биће лонци као да су гвождјана.

Да поправиш воден кромпир, ваља га метнути само близу топле пећи. Водњикави делови ће се тако испарити а и кромпир добија бољи кус.

Да се пиво не укисели, међу Енглези у свако а-ковче које има да се пренесе преко мора у Индију по једно јаје. Љуске од јаја, кад се опеше, примају киселину или је загушују.

Да на лампи не пукне стаклена цев (цилиндар) нека стаклар, пре но што се цев употреби, запара цев колико је дугачка, па не ће даље пуцати. А да се на цев не ухвати чађ, нема друга лека, него протрти цев са нешто масла или масти.

Ако хоћеш рибе живе далеко да преносиш, умочи средину од хлеба у ракију да се добро напије па нагурај њоме уста рибља и доспи још нешто ракије. Затим рибу ваља у свежу сламу замотати, везати и у платно завити. Кад се стигне на опредељено место, ваља с рибе брзо скинути сламу и одмах је у воду пустити на ће риба к себи доћи. Тако остаје риба по 8 дана жива и може се пренашати на више миља у даљину.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Трст 27. октобра. (Извештај Петра Узелца.) На овдашњем тргу, нема се што се житне радње тиче, никакве знатредне промене забиљежити, и као што цене непомично стоје тако и промет плануцује, и све су приликс, да ће још неко време овако устрајати. Што цене непомично стоје, за то има довољне разлога, и као што ствари стоје на ниже цене не помишлити се неда. Да послови плануцују, и зато смо на чисто, и главни је разлог, што новчана криза, још једнако траје, и што се из ковчани завода, јестино новаца набавити неможе, ктому што су цене високе, и шпекуланти свога рачуна пеналазе.

Промет од прешле седмице изнаша пшенице 1000 мерова одеске 114 фунти по 10 фор. 15 н. 1500 мер. марионољске 118 ℔ по 10 ф. 20 н. 3000 мер. подунавске 115 ℔ по 9 ф. 40 новч. 3000 мер. подунавске 109—110 ℔ по 8 ф. 10 н.

Кукуруза 3000 мер. подунавске 116 ℔ по 5 ф. 75 новч. 2000 приморске 116 ℔ по 5 ф. 85 новч. 2000 мер. одеске 116 ℔ по 5 ф. 55 н.

Ражи 1000 мер. азовске 105 ℔ по 6 ф. 50 новч. 600 мер. галанке 108 ℔ по 6 ф. 85 н.

Зоби 500 мер. 64 фунти по 2 ф. 85 н.

Стоваришта су знатна, а довози прилични, а на путу на Дунава и Црног мора находи се 40 терета пшенице и кукуруза с опредељењем за овамо.

ПОДЛИСТАК.

„ХУМОРЕСКА!"

(СЛИКА ИЗ ПОЖУНСКО-БАЧКОГ ЖИВОТА)

Од Јована У. Суботића, карловчанина.

Једног вечера упути се Ђак Р. и то још „соло" на вечеру у гостионицу Ј....Ћ, која положајем својим скоро преко пута од локалног позоришта лежи.

Да не заборавим одмах у почетку казати, било је већ тако при концу месеца, дакле баш оно време, када обично скоро сваки Ђак нема новаца него жељно очекује, док му или од куће, или пак с друге које стране новци не стигну. Али Ђак Р. приморан ваљда глађу и жеђу, уђе ипак у поменуту гостионицу, камо је обичавао долазити на вечеру, и с тога се надао, да ће једанпут и на „пуф" вечерати моћи. Назове добро вече! посади се по свом нећу за сто и да себи преко келнера једну чашу „пилзанског" пива донети, коју одма онако момачки и испије, а да му сузе на очи потеку. А—ха! рече исти Ђак Р. шапћајући на свом матерњем језику: „баш ми слатко паде ова чаша пива, бог живио мога будућег кредитора, ако буде само истина, јер то је ствар, која се овога вечера тек решити мора!" Погледа се по трбуху, пак продужи свој посао и даље. Али примети он на себи, да му нешто недостаје, још неку потребу, извади дакле једну виржинију (цигару), која му је нота бене онога вечера прва и последња била, и запали исту задене је у зубе и почне маглити á la бечки, и ако у џепу нема баш ни пребијене паре, као што нећемо се после о томе и уверити. За тим пређе на свој пређашњи посао.

Првој чаши „пил. пива" следовала је наравно одма друга, а другој опет трећа, једном речи чаше се почну мењати и једна другу заступати баш као оно на стражи војници. Колико је пак онога вечера попио, то до душе не могу казати — јер је немогуће било бројати — него то остављам тебе драги читаоче, да ти прпши из ове приповетчице, коју сам ти накан сада причати.

Када се већ прилично подпанио и добро зажарио сети се он тек сада да је управо на вечеру дошао, а и да не би публици, која је у истом докалу али за другим столом при чаши седила, у очи пао тај његов акат и њему за зло уписали, што има тако добар „петит на пиво; те тако варијације ради да донети једно вруће јело, које с највећим апетитом и потроши, баш као и да је гладан био.

После јела тек наступи друга и то главнија периода, у којој је још вреднији био, и са већим одушевљењем чаше вредно сушио. —

Поред њега за истим столом седио је још један гост Б. са прилично дугим носом — баш права натегача — поред једне флаше шампањера. Ђак Р. више пута бацао је пажљиви поглед на поменутог госта Б., али не за то, што му се нос његов допадао, него по свој прилици за то, што му је флаша шампањера непрестано очи бола. Он почне у себи одма пројектирати, како ће се са истом особом Б. упознати, па на тај начин како и до шампањера доћурати. Мисли десно миски лево, док се напослетку не одважи и тс на врло лак начин. Ево како. —

Пре свега почне се облизивати и устима усмјати, као да је дивља оскоруша или трњина ужинао; за тим руке трти па се онда са свим штуцерски и у највећем солидету, како се већ замислити може, приближи к особи Б. и запођене у форми кура диван. Наравно ту је било говора о које чему, али ја нећу о томе овде говорити, јер би тебе мили читаоче време у место занимљивим постао досадним, за то ћу тај говор прећутати. Доста то, да су они у њиховом говору дошли на послетку и на шампањер, на што је Ђак Р. све навијао. — Одма наш Ђак разведе ту своју експликацију о шампањеру, зачне говорити о ква-

литетима истога и цитирати редом шампањере. Већ је почео Јак штуцати и по мало зевати које од сплног пива, а које богме и од муке што га овај не нуди шампањером, да га бар од све муке окуси.

Кад год тек после дугог разговора устане гост Б. од стола и изађе напоље: Јак остане сам за столом поред Флаше ласкајући себи: „ко је сада сретнији од мене, рече Јак, јер сада ми се барем најзгодиија прилика указала, да могу намеру моју остварену видети.“ И ако игди, то се овде Јак доиста јуначан или боље рећи импертинентан (у пуној мери безобразан) показао; шчепа Флашу оберучке, почне је за тим по рукама овамо онамо окретати читајући као бајаги фирму, која је на Флаши прилепљена, и у том истом тренутку натегне исту, без икаквог напрезања испразни је, постави Флашу али празну, на њено место, где је и била, устане од стола и пође кући!

Али у тај исти мах, док се Јак после попијеног шампањера поласку спремао, дође с' поља госп. Б. и одма као да је знао, да је Флаша празна, хтеде наточити у чашу и Јака Р. сада шампањером понудити. Но он мислећи у себи ја сам се већ и сам понудио — почне захваљивати на љубави да не може ама ни једну кап прогутати, јербо му је нешто зло, и мора одма кући спјешити, да легне у постељу.

(Настаиће се.)

НОВИЈЕ ИЗ КЊИЖАРЕ.

— Стигао нам је списак III. књижаре Браће Јовановића из Панчева. Ми се искрено радујемо, што та књижара тако лепо напредује, јер смо уверени, да ће она много придонети да се већ једном и код нас уреди целисходна и ваљана трговина са књигама. За то препоручујемо и овај III. списак, који је подељен у ове одељке: I. књиге за основне школе. II. За средње школе. III. Наука о језицима и књижевности. IV. О педагогији. V. О привреди VI. Разна научна дела. VII. Забава. VIII. Разно. IX. Учила. X. Вештина XI. Календари за 1874. — Као што се види књиге и сва грађа подељена је згодно, а уведене књиге писане су српским, хрватским, немачким и француским језиком. — За сад у препоруку оволико; а наскоро ћемо саопштити и наслов и цену разних важних и новијих дела.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— У Србији се промениула влада; на место Ристићеве, од које је заостао у новом министарству само један члан, ступила је влада Мариновића. Прва гласови који стижу јављају да је њен министар правде у Србији послао једнис судовима и властима, да се не усуде другачије просуђивати него само како закон наређује; а кажу да је нови министар унутрашњих послова обећао слободу говора, збора и састанка и слободне штампе. — У добри час!

Мађарски сабор опет се састао пре неки дан и неће да још никад није било толико забуне толике незадовољства по странкама, као што је сад. Година је оманула, колера таманила свет, државна каса је празна — то су жалосне вести, које се свуда бележе. Сам бог зиаде, шта ће се и како ће се! —

Кажу да је нови хрватски бан, Мажуранић предузео да изиди отуда по Сриему незадовољства и у колико су власти криве.

— Дне 28. октобра посетио је румунски митрополит Иванковић будимског владику Арсенија Стојковића у св. Андреји, као на његов имендан. Иванковић је дочекан у св. Андреји лепо, са свих црквених кула (а има их седам) разлегао шесе звуци звона и уз ту јеку одсео је румунски митрополит у владичанском двору. На светој служби, која је држана тај дан, појао је и сам митрополит неколико црквених песама а при сјајноме ручку у владичином двору наздравио је своме „већ од четрдесет лета драгом и верном побратиму“ владици Стојковићу. Стојковић пак подигао је чашу у здравље краља и краљице и друштво се у најбољем расположају разишло из двора владичиног.

— Говори се да је аустријска пола наше државе дигла од Пруса 80 милиона зајма у сребру; то се исто вели и за угарску само што ће Угарска потребовати још мало више — на жалост. А хоће ли онда бар бити крај узајмљивању?!

— Избори посланика по бившој граници испадају красно; у Тителу је изабран врло великом већином Лаза Костић; противни кандидат добио је 93 гласа. У Белој цркви изабран је такође већином народни кандидат Бабеш а надамо се да ће се и у Панчеву бирачи показати као „светли на длану“.

— У Новом Саду састало се политичко друштво „Поносадско коло,“ јер је министарство одобрило основна правила и у првој скупштини изабран је председник и други чланови. Срећан рад!

— Управни одбор за српско народно позориште у Новом Саду позива све српске родољубе да приложну прилозима позоришту у помоћ, јер је фонд доста оскудно хуманаљем позоришне дворане. Ми се надамо да ће овај позив наићи на жељени одзив и ма да је година лоша, опет се може зар толико жртвовати да се бар прекој потреби задоста учини; ту је и најмањи прилог знатан, а мали прилози у многима чине велику своту. „Зрно до зрна пегача, камен до камена палача“ велинаша пословица. Приноимо дакле!

— Епархијски одбор бачке дијецезе решио је да позове администратора бачке владичине Анђелића да у одбору изузме већ једном своје место као председник јер је дужан то чинити. Не хоће ли Анђелић то учинити, онда је одборешио да ће се потужити код министра.

— Из Босне дође глас да је тамо у грдним мукама изнурене познати еродија своме народу, владика Пајсије. Он се нимало не је разликовао од Турчина и његов спомен остаће проклет у Босни.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 43. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 28. ОКТОБРА 1873. ГОДИНА III.

ДРУШТВЕНЕ ВРЛИНЕ.

III.

Говорили смо о љубави према своме ближњему. Међу друштвеним врлинама наведосмо и **човечност** и **поштење**. Нема сумње да је прво правило човеку да у животу одржи самога себе, јер ближа је кошуља него хаљина и све што год ко чини, самом себи чини. Али ко хоће да опстане у људскоме друштву, да живи и напредује са осталим људма може са те тежње да одржи самога себе лако да падне у крајност и да си зауми, да је све и сва у друштву само њега ради. Ко се у своме раду руководи само тим начелом, тај ће да постане саможив и себичан. Умље не му бити ограничено, јер ће свумисао обратити само на себе, срце ће му бити окорело, јер неће куцати ни за кога само ли за себе. Колико неки мисле да је тај начин живота по човека пробитачан, толико се варају. Узалуд ће човек себичношћу својом гомилати себи блага земаљска, она му неће и не могу учинити да буде срећан и задовољан. Ко би дакле одгајао човека с тежњом, да њега начини саможивца и себичњака, тај би га унесрећио за навек.

Када пак у човековом срцу ухвати корена љубав к ближњему, онда је наравно да ће се тај човек у оном што чини другима равнати не себичношћу по човечношћу. Таки човек неће занемарити своју личност али неће чинити све и сва само себе и свога добра ради. Он ће држати да је њему истом онда добро кад учини онолико колико треба и може да свима буде добро. Човечна душа уживаће у општем добру, тражиће своју срећу у срећи своје остале браће, она ће се истом онда осећати срећна, када види да је усрећила своје ближње.

Ко год увиђа да је правда основа друштвеном животу тај у своме раду неће и неможе имати другог мерила до **поштења**. Ко хоће да живи у људскоме друштву, да је у њему напредан, поштован и љубљен, тај неможе све то бити, ако га у сваком његовом учињу не руководи поштење. Где год у друштву не важи поштење за мерило друштвене радње, ту друштво не може за дуго да опстане. Ко проучи рад и живот дакле повест и развитак ма и најмањег друштва, тај ће се уверити, да је друштво цветало и напредовало докле је у њему поштење важило за врлину а увиђени да је пало и пропало, чим су почели газити поштење ногама. За то се и каже да поштење најдуже траје, да се све друго може изгубити повратити, али кад се поштење изгуби, онда је све изгубљено.

Са ужег круга љубави к ближњему маша се човек ширег круга те љуби свој народ, своју домовину. Ко жели добро себи и своме ближњему, ко ради да буде добро и њему и онима који су око њега, тај не може да не ради понајбоље оно добро оних људи, који су дикли с њиме не једне крви, који живе с њиме тако рећи под једним кровом. Природно је да човек љуби своју породицу, која је њим и с њиме никла од једне крви, да употребљује искуство својих отвојих старих и своје, да је развије на своме огњишту да буде снажна и напредна, да је напаја оним духом и мишљењем, у ком је сам одрастао. Унапређујући своју породицу не може да буде равнодушан према ономе, што се тиче напретка свога племена, свога народа у ком је никла, у ком ће се развијати његова породица. Са уског видокруга своје породице погледаће на оне више цели за којима му тежи његово племе, његов народ — и задаће своју снагу да се те цели што пре постигну, јер у снаги и напретку свога племена и народа осећаће он и своју снагу и свој напредак.

Као што породица има своју кућу, своје земљиште на коме се развија и напредује, тако има и народ своје земљиште, на ком задаже своју снагу да напредује. Што је појединцу дом његов то је народу — скупу свију појединаца домовина.

Као што се љубав на прама своме ближњем, огледа у оном добру што га чинимо своме ближњем, тако се љубав напрама своме народу, напрама својој домовини огледа у оном добру, што га приносимо на олтар народног и домовинског добра.

Где нема родољубља и патриотизма што гони човека да погледа за узвишенијим циљима, да задаже снагу своју за њих да се оне постигну, ту нема напретка народу, нема среће и благостања домовини. —

ИЗ ПРИРОДЕ.

Медвед.

Медвед спада међу оне животиње што их зовемо грабљивцима зато, што нападају на друге животиње па и на људе и што се ране месом од тих животиња. Све те животиње имају велике очњаке, велике и јаке канџе на прстима, притом су и саме велике и јаке. Изгледају страшне и гломазне, а људи су пакосне и грабљиве.

Природа им је дала дакле све што једном грабљивцу, отимачу треба, а људи су их зато опет назвали грабљивцима или зверовима.

Медведа има више врста али не живе свуда истим пределима.

Највећи и најграбљивији медвед живи сасвим на северу у вечном леду и снегу, боје је беле као снег а зове се ледени медвед.

Остали опет живе раштркани по целом скоро свету.

Ми немо се овде забавити са оним медведом, што живи и у оним крајевима где и Срби живе и рећи ћемо да се зове обични или мрки медвед.

То је зверје код нас по највеће јер буде 5—6 стопа велик, а кад је угојен може бити до 5 и више центи тежак.

Глава му је повелика, чело високо ал широко, њушка оштрљата. Очи су му изјерене, а уши мале. Трупина му је громозна и изгледа неспретна, реп му је врло кратак; има четир јаке ал не високе ноге. На свакој нози има шапу са дугачком табаном и пет напред окренутих прстију. На сваком прсту има велику и јаку канџу. По целом телу обрастао је дугом али меком вуном, која је обично сиве или мрко сиве боје. Та је вуна на трбуху најдужа, на њушци и табанима је нема нимало, а по лицу је кратка. Изгледа врло неспретно и приличне глупаво.

Тај медвед живи по великим пустим шумама у које људи редко доспевају. Живио је по целој Европи, сад га је свуд онде нестало где су људи почели шуме обделавати и земљу унапређивати. Сад га има још у земљам слабо настањеним и јако брдовитим, где људи на шуме пазљу још неће и немогу да обрађају онако, као што би требало. Има га у Шпанији и у Швајцарској на неки места, у Тиролској, Мађарској, Ердељу, Пољској Русији, а има га и у српским крајевима особито онима, што су још под Турцима, дакле у Босни Херцеговини и старој Србији; премда више ни у књажевини Србији сасвим нестребљен.

Ту по шуметинама шири се он и ждере што год нађе.

Ма да је грабљивац то иначе врло радо оврљује и око воћа. Особито је пишман на крушке, као што и наше пословице вele: „док је медведу крушака не боји се гладан“. и „медвед најлепшу крушку поједе“. Али неопрантта он ни другом воћу особито не заостаје дама, јабукама и др. Кад је у њеводи пасе траву а потруди се чак и до жита те ту прави велику штету. Још радије него воће једе он мед. Због тога га наш народ зове и медјед или међед.

Тај мед налази он по шупљим дрвима. Ал пчеле и ако су малене ипак храбро бране свој домаћук. Оне га нападну онде где по највећма мора осетити а то је њушка, тако да медвед најпосле мора утећи. Но и ако је медвед велики оврквасло ипак му стомак неће бити тако нежан, јер он се може наjести и мрави па да му ништ нешкоди, ма да су мрави отровни.

У осталом као што радо једе мед и воће исто тако зна он ценити и месо. Зеца ил другу коју ситнију животињу само ако може добити неће оставити. Кад оматори тако се остриа на месо, да дође чак у села и ту ноћу провађује и краде марву. Неби човек веровао како лако и хитро продази и преко највећи стрмени и врлети са украденим марвинчетом. Кажу људи који су гледали, да је у стању украдену краву кроз таван од ноћне наћети и сиом побећи. Ако му крађа на ком месту једаред сретно пође за руком, то се ту навади и долази у госте. Тиме чини људма штету а у том је још у толико гори, што је у стању уиле у једаред појести. Медвед радо једе и рибу а врло је вешт пливач.

Једина је срећа још што није јуначка срца. За медведа се може пре рећи да је кукавица нег јунак. На човека неће први никад напасти, а баш и човек њега ако најпре нападне, гледаће радије да умакне него да се у борбу упусти. Догађало се да се медвед уплашио и побегао кад се само мало јаче почне викати. Међутим кад се разјари може бити опасан и по човека јер је врло јак. У борби обично се хвата у коштац. Ослони се на стражње ноге, а предње дигне и њима се брани и напада, зубима ретко кад уједа и коље противника, већ га канџама и предњим ногама дави и растрза. — Кто тако се бори са човеком и тако исто напада и друге веће животиње.

Већ по изгледу може се познати да је медвед доста глупа животиња, зато наш народ и вели за тупа човека да је „као медвед“. — У хитрини су га многи наши зверони надмашили. У народним приповеткама се увек прича, како је лија превариа „меду“.

Ту народ за њега вели да је чак тако глуп, да је од месеца што се у бари отледао мислио да је сирац те је хтео да сву бару попије на сир да извади. Што лија и вук гледе лукавством да добију, то медвед силом хоће да учини, на стога увек и заглави.

Преко лета медвед се јако угоји а преко зиме већином спава, и то ил у пећинама ил у јазбинама што их сам себи ископа. У њих навуче он преко јесени маховине и траве те начини лену постељу на којој зими лежи.

Иза сна тог он често устаје које да пије а и да једе. У зиму му је крвно гушће нег преко лета. Бу-

кав, где се ова открави и оживи, али га у руку уједе. Пророк се разљути и баци животињу од себе, а отров из ране исиса и на земљу испљуне. И тако пониче та чудна биљка, пуна горчине као змијски зуб, но коју је ублажила мирисава пљувачка пророкова.

Но беше и међу Муамедима, који нису трпили дуван. Такав противник дувану беше Муамед IV., син султана Ибраима. Год. 2055 изда он у Цариграду заповест, код год пуши, да му се глава одсече. А његов наследник Мурат заповеди кога ухвате да пуши да му чибук провуку, кроз нос, дуванкесу да му метну око врата, па тако да га обесе.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VI.

Минерално ђубре.

(Наставан.)

Пепео од дрвећа чини такође лепу услугу по сланим ливадама, јер тамани маховину; а и по бостанима, ако се на купус посне, може се употребити са хасном. Да се једна ливада нађубри пепелом од дрвећа, узима се на јутро 6—8 мерова.

Пепео од тресета и од сапунџија није таке вредности као пепео дрвећа, ал се такође може са хасном употребити.

Пепео каменог угљена узима се у новије доба особито на тешким земљама такође за ђубрење и то са хасном.

За со и соне одметке каку да се згодно употребљују против биљних болести; кад би се могли узети још и против хрђе и главнице, било би од велике цене; — свакако би ваљало у истом погледу покушати.

За ђубрење узима се наравно она со, што одпадне у соним мајданима, а не чиста ваљана кухињска со. На једно јутро рачунају $6\frac{1}{2}$ центи. Ал дејство соли показаће се тек при топлим земљама.

У новије доба јако се распространила салитра из земље Хили, где је у многоме имаде. Данас се већ барабари и са гуаном, јер је четвороструко јестинија од њега.

Дејство је те салитре знатно; на једно пруско јутро рачунају 40 фунти и тако мало салитре и стаљу је да даде 2—$2\frac{1}{2}$ и по мерице семена више него што обично.

И сумпорна киселина и гвожђаниви триол, ако се са водом разблаже, служе као изврсно ђубре; али код нас се још дуго нећемо надати њиховом успевању.

Има у природи неколико минерала и стења са фосфором и фосфорном киселином; обоје је важно за ђубрење, јер фосфор надокнађује родну снагу земље.

Сво то ђубре, које наведосмо, већ се у велико употребљује на страни, па у неку руку и по аустријским земљама; само је код нас једва једвице овде онде познато. Али се надамо да није далеко време, када ће и наши пољорадници упознати се са тим врстама ђубрета те ће се оне свуда код нас распростријети.

Пошто смо видели каквих врсти ђубрета имаде и како се употребљују, вратимо се опет на наш главни предмет, на шталско ђубре и сада ћемо разлагати: како треба око њега поступати, да помоћу његовом достигнемо највећу корист на нашим земљама или како треба са шталским ђубретом поступити да узима највећа дејства: — прво у нашем гађинском дворишту, а друго како га ваља обрађивати на њиву, на њиви.

VII.

КАКО ДА ПОСТУПИШ С ЂУБРЕТОМ.

А.) На ђубришту (у јами).

Ако се морамо потужити да наши земљорадници мало пажње обраћају на то да више ђубрета узимају или да ми неумемо још поштено да ценимо важност и корист ђубрења, онда се још са већим правом смемо потужити да ни оно ђубре, што га имамо, неумемо или нећемо онако да обрадимо да узима што већу цену, што више, код нас је темељни камен газдовања и земљеделства, да што немарније са ђубретом поступамо.

Због тога онда бива, да наша радња нема скоро никаква успеха, ма да подједом пут носимо на њиве и по више кола ђубрета. А главни узрок томе успевању, ако само изоставе загледамо ствар, јесте, што по некад на њиве наше и не изнашамо право ђубре, него лабаву, исушену, спржену слабу смесу у којој и нема амонијума; па ма да то по себи може у неку руку земљу да поправи, опет не можемо очекивати онај успех, који видимо код ваљано обрађеног шталског ђубрета.

У много случајева, кад мислимо, да зрело, ваљано ђубре однесосмо на њиву, видимо, да је то иструла слама, коју је киша и снежна вода испрала и најважније јој честице отрла, па ил дно ђубришта у јами посркало и нами једна остаде трулежа сламњег, што истина може да подпомогне земљу, ал оног дејства, што га има ваљано обрађено шталско ђубре, не можемо ни овом приликом очекивати.

Ако узмемо ова два примера у поглед, ваљано ђубре не сме се састојати ни из исушене, спржене ни испране гомиле сламе. А добро ђубре, биће оно ђубре ил градиво, које је подједнако сварело, подједнако влажно, у ком има амонија и других саставних честица одржаних и то подпуно одржаних у свим таванима тога градива.

А да се то може постићи, нужно је пре свега, да имамо целисходну јаму за ђубре.

Ако хоћемо да беседимо о правој и целисходној јами за ђубрење или ако такову јаму хоћемо у свом газдалуку да подигнемо, онда нам се не ваља стегнути и да учинимо ваљано што, ма да се чини да ће скупо стати.

Ево ћу да опишем ваљану и целисходну јаму за ђубре и ја кажем, да је од веће користи ако мали газда, на место да купи од уштеђеног новца неколико јутара, удеси себи ваљану јаму за ђубре, јер знам за цело да ће ваљана јама за ђубрење донети у газдалуку такав успех, да ће се већом жетвом наскоро исплатити и тек ће тада газда моћи управо стицати.

Јер ко има ваљано обрађено ђубре, тај има прави мајдан блага.

Жао ми је што опет морам рећи, да се код нас — са малим изузетцима — ретко налази целисходно обрађење ђубрета; и док у странним земљама и мали газда има ђубрену јаму и то ваљану, дотле код нас таких добрих јама или нема или су бар ретке баш ко бела врана.

(Наставиће се.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

ПЕШТА 28. окт. (18.) нов. Пшеницу слабо иуде, веће би било да је купују те су са 5 новчића више него што је цена ћубена. Промет 10.000 Рези мало на стоваришту, чврсто се држи. За јечам питају али нема ко да ће иуди. Зоби кукуруза прже се чврсто на цени.

Забележено је званично оволико „шпусова:"

Пшенице поднесе 500 м. 85½ ft. по 8 фор. 12½ нов. 1000 меша 84½ ft. по 7 фор. 90 н. 1500 меша 84 ft. по 7 ф. 90 нов. 200 мер. 84 ft. по 7 фор. 90 н. 300 мер. 83½ ft. по 7 ф. 90 н. 600 мер. 83½ по 7 фор. 85 н. 200 меша 83½ ft. по 7 фор. 85 н. 500 мер. 83 суп. по 7 нов. 75 нов. Све за 3 месеца. Понтиске 400 мер. 84 суп. по 7 фор. 90 н. 200 мер. 81½ суптки по 7 ф. 55 н. Обоје на три месеца. Све по дол. цени.

Јечам 1200 мер. 72ft. 3 фор. 90 н. 800 мер. 72ft. 3 фор 95 за готово.

Зоб. 1000 мер. 50 суп. по 2 ф. 10 н., 500 мер. 50 суптки по 2.07 н. обоје за готово

Узанс пшеница за на пролеће по 790 н. 8. фор.

ПОДЛИСТАК.

ТА ЗНАДУ ОНИ!*)

Србине брате, немој изнемоћи!
Та знаду они права нашег моћи;
Та знаду сви ко по сраму дута,
А знаду људе са правога пута;
Та знаду отров из својих извора,
И знаду да се то пити не мора; —
Та знаду они, знаду, добро знаду —
А ти се држи док и не признаду!

Та знаду они да ми нисмо чета,
И да је нама домовина света;
Провиде они народње нам груди
И знаду за чим свесна душа жуди;
И знаду да се радо трпи за род,
И знаду да смо и какав смо народ;
Та знаду они, знаду, добро знаду —
А ми се држ'мо док и не признаду!

Та знаду они шта је земља срећна;
Та знаду да је правда само вечна;
И знаду они — у доброј су школи —
Да једна рана цело тело боли;
Та знаду они и увиде чисто
Да Србин неће у самоубиство;
Та знаду они, знаду, добро знаду —
А ми се држ'мо док и не признаду!

Та знаду они да смо тврди, смели,
(А још би мало варати се тели)
И знаду да смо једноставна душа,
И да се народ издајица гнуша;
Та знаду они шта нам свима прети,
И страх већ преза у њиној памети;
Та знаду они, знаду, добро знаду —
А ми се држ'мо док и не признаду!

Та знаду они међу таштем труду,
И знаду они да је то залуду,
Сећају с' они својих пријатеља
Кад нас је стегла општа куга вељa.
Та знаду они да ђаво не спава —
Да слога само нас и њих спасава;
Та знаду они, врло добро знаду —
А ми се држ'мо док и не признаду!

Та знаду они, браћо моја мила,
Де пропаст зија — далеко нам била!
Та знаду они де је гроб слободе,
Знаду и тебе, мој јуначки роде,
Чули су. видли, куд се жељом крећеш,
Да дрскче не знаш, не можеш и нећеш;
То они знаду, врло добро знаду —
А ми се држ'мо док и не признаду!

J.

*) Ову песму узели смо из „Позивајнице", календара за 1874. годину који је баш сада изашао у „српској народној књижевној штампарији" у Н. Саду, где се и добити може ком. по 20 н.

„ХУМОРЕСКА!"

(СЛИКА ИЗ ПОЖУНСКО-ЂАЧКОГ ЖИВОТА)

Од Јована У. Суботића, карловчанина.

(Свршетак.)

Јест, гост Б. имао ји лепу намеру, и хтео је ђака понудити, али забадава кад у флаши ништа нема. Изненађен дакле гост што га је снашло, јер добро се опомиње да је у флаши шампањера још преостало, одма погледав на ђака, који се у најозбиљнију позитуру ставио запита га: „ниште ли ви г. видели, које мој шампањер попио?" Ђак чинећи се с почетка

невешт као дз и не чује питање, пође од стола да узме свој шешир и куће иде. На то гост Б. почне опетовати питање своје, и то у мало опорој форми. Једва муцајући кад год проговори Јак, да он незна, које шампањер попио. — Тако реч по реч дође та цела ствар до скандала, која се наскоро одма у кравал претвори тако, да је цела публика на њих двојицу пажњу обратила из жеље, да види шта ће сада следовати. —

У томе препирању дође и сам гостијоничар, да их развади и помири. Али гост Б. не хтеде никако о помиривању чути, него осећајући се у потпуном праву продере се срдито, да је доста јасно, да други нико неје могао шампањер попити до само овај — показујући прстом Јака Р. — јер други неје ту у близини седио, или ако не то, оно би се барем са знањем његовим догодити морало. Гостијоничар наравно када је ове речи преслушао, беше принуђен госта Б. у обрану своју узети, и тако почну обојица сложно на Јака Р. викати и дерати се, да мора на сваки начин шампањер платити. Напослетку се гост задовољи тиме, да му се само шампањер надокнади, на ма ко, овај префашки попио, исплатно. —

Е сада тек наступи чвор. Јак кад је већ увидео, да је јако насео и да се не може из овог малера тако лако извући, као што је у њега пао, приноле се напослетку и обећа гостионичару, да ће му свој „иберџијер“ (горњи капут, који се српски може крстити: „преко јего“) у залогу оставити, пошто нема као бајаги код себе довољно новаца. Гостијоничар из то радо пристане, али све заман, када Јак нема ни „иберџијера.“ Он је у оној забуни мислио само, да га има, и више је случајно обећао, али у истини је он већ одавна заложен био.

Сада већ више неје имао шта обећавати, већ ако би самога себе, па је у највећој флегматичности — јер се у таковим случајевима умео необичном флегмом начинити — очекивао шта ће се сада ш њиме догодити.

Пошто је гостијоничар „плану шампањера донео и цела ствар свршена била, удали се од стола с тим уверењем, да ће Јак Р. обећање своје и испунити и с тога је поштедио сваке опомене. Али кад је после дужег времена приметио, да овај заиста „иберџијера“ нема, а да не може ни вечеру ни пиво, што је онога вечера појео и попио, а камо ли још и шампањер платити, дође к столу, где је Јак непрестано седио и скоро већ задремао, јер пред њим неје било више ништа, ни за јело ни за пиће, и рече му горопадно без икаквог приврења, а при том још доста јасно, да се одма из гостионе његове удали, да би тако и већи малер избећи могао.

Јак, који је у себи и сам то исто мислио и без његове опомене учинити хтео, послуша га радостно и изађе са великим стидом из гостионице, јер правдати се неје могао нити смео пред публиком, кад је сам крив, а што је најглавније кад у џепу ништа нема; дакле хвално је још бога што је и тако прошао без новаца. —

Из гостионице управо упути се он кући, али у путу сретне га његов пријатељ, који је баш из позоришта изашао био и када га је опазио а да му је добро вече назвао запита га: „какав ти шешир имаш?“ Јак се сада тек сети, да је у брзини, кад је из гостионице излазио, туђ шешир зграбио, врати се натраг да промене и свој узме, али у тај мах падне му на памет, да му је у гостионицу улазак забрањен, пође дакле натраг, опрости се са својим пријатељем и сада по трећи пут упути се у стан. —

Доба је било већ од прилике оно, када су увелико своде по Пожуну капије позатварале, и само је још један сухат недостајао да се поноћ навршн.

Тишина мртва већ своде је завладала, свак мирује, свак у крилу слатка санка отиочива, а наш Јак осамарен многим пивом усиитио кораке на се у бригу један дао, како ће сада у стан свој ући, јер кључа од капије код себе нема, а са „хаузмајстером“ је још одавна „фаше,“ почем му је неколико шестака већ дужан због отваризања капије. —

Дакле опет малер за малером. С тим бригама дође он и до стана свога, застане мало да промисли, што му сада чинити ваља, али као човек пун енергије у сваком случају, па и онде где нетреба, неје се хтео дуго затезати нити главу своју лупати, него шта више онако горопадно повуче за звонце, да му се капија отвори. На то истрчи одма хаузмајстер али срдито, јер је сазнао по звуку звонцета, када Јак Р. долази, а после знао је из праксе да овај редовно у вече доцкан кући долази. — а никад му скоро не плати за отварање капије 5 или 10 н. него дужан остаје.

Још из давнашњих времена узео је Јак Р. себи за начело то, да пре поноћи никад неје хтео легати, него је до тога доба увек или у кавани или пак у гостионици при вечери седио, а код куће поред књиге кадгод шта више онда, када се у стану како задржао. Задремао је на је морао рано ићи, али то се наравно врло ретко или бар случајно догодити морало, а најмање опет онда, ако му је у џепу још која пара преостала. Хаузмајстер на звук звонцета отвори му капију и пусти га унутра, али одма и заиште његови 10. новчића. Као обично тако и сад почне се Јак Р. пред „хајузмајстером“ изговарати, да нема код себе шестака (10 нов.), него да ће му одма дати, само мало да се претрпи, док се у собу горе попне и новце узме, и тако се морам вратити јер намеравам, рече још поћас на једно место ићи, и у том говору отрчи у собу, а „хаузмајстер“ остане доле код врати, чекајући на свој шестак.

Како је дошао у собу пре свега се забрави, па се онда почне слачити, да легне, а „хаузмајстора“ зајe-

дно са целим дугом, што му је дуговао, преда заборавности: да ми је цео дуг толики, који сам „хаузмајстеру“ дужан, рече Вак ово би доиста сретан човек особито у садашњим околностима! Док је он у себи ово некодико речи промрмљао и уједно се свлачио, напиша на једанпут у помрчини — јер соба није била осветљена, — да неко већ лежи у постељи његовој, наиђе мало час и на браду, ухвати га за браду на које се овај на сна пробуди и како је у спаваћу бунован био аграби и он Вака Р. за прси и почне га давити и викати на њега: „ко си ти..... допови?!“ На ту вику пробуди се и газда у другој соби и појури наоружан у Вачку собу, откуда се плач и јаук зачуше, истави врата од исте собе, јер је забрањена била, упадне унутра и истрчи одма к' постељи где се и ова два Вака тукли и гњавили. Када се к постељи добро приближио, упозна исти газда још у помрчини Вака Р. отргне га с постеље и запита бутито: шта тражите овде у то доба, за вас нема више места у мојој соби, та ја,сам вама још пре четрнаест дана стан одрекао, за то што ми за два месеца ниште платили! Овде Вака Р. иста судба као у гостионици снађе, само што је ова још жалосније по њега испала, јер га тајгазда наскоро после грубе ухвати просто за рамена и онако босоногa, гологлавог и расчупаног, како се тучено, изгурао на собета-хо, да се преко степена доле батрљати морао, да иста га још и „хаузмајстор“ који непрестано на њега очекивао, да му шестак да, лепо прихвати а још ленше испрати, кад се овај поново почео извињавати, да му сада неможе платити, него сутра, те тако га „хаузмајстор“ ухвати за јаку избаци на улицу грдећи: „Така тице већ одавна ми по перју познајемо!“ — Сада се тек и сам Вак Р. сети, да му је газда стан отказао, и да је он и нов нашао. Постоји некодико тренутака пред истом кућом и почне сам себе тешити од прилике овим речма: то се истина зове насести као што сам ја данас, али то ми је још једна бар утеха, што могу рећи, да сам ноћас ако ништа а шампањером се частио и то без новаца; дакле хвала богу, што ме срећа послужила, те је и тако испало, као што јест, а не још горе.

За тим се крене одатле и сада већ по четврти пут поће у свој прави стан, само тек са песмом петлова, свитањем беле зоре, дакле рано а и сретно дође. —

ШКОЛ. ОДБОРИМА СРПСКИХ ОПШТИНА

препоручујемо да пажљиво проуче и корисно употребе прилог овога броја, у коме наша вредна српска књижара Бр. Јовановића у Панчеву препоручује све што по најновијој „школској наредби“ високог школ. Савета ваља да има свака општина за своју школу. Многи се изговарају да би радо набавили школи све што треба, само што не знају поштo је и где ће добити? Овај оглас казаће им и једно и друго. Када школа у почетку нема све што јој треба, онда је школска година у полак изгубљена.

Р А З Н О.

— Један задарски лист доноси ово чудновато писмо. — „Љубазни сине! ти ми пишеш да си здрав и задовољан; ја ти одговарам да је то случај и код нас: и ми смо здрави и задовољни. Ево ти шаљем један стари капут, направи себи од њега нов. А мајка ти шаље, без мога знања три талира. Мелинте чувај их брижљиво, јер ако их не сачуваш, ја неће правити магарац, а ја сам твој љубећи те отац Н. Н“ — Исто је тако занимљиво и друго писмо из истога листа. „Драги мој туторе! Врло сам вам обвезан за смрт мога оца. Наравно да се такве мале породичне непријатне често догађају. Што се мене тиче, ја сам здрав и ево ме у болници. У битци код Н. изгубио сам једну ногу, али хвала богу остала ми је још једна, с којом имам част подписати се ваш покорни слуга „Н. Н.“ — Да смо весели!

— Један Енглез овако је описао пољубац двоје младих љубавника: „Беше ноћ; за љубави гинући љубавници покушаше се испред бледе месечеве светлости у засенак липе. Кад им се учини стоишне чуо се такав глас, као кад крава своју стражњи пљусак из блата извуче“. —

— По новинама се распростре глас, о некој чудној пресуди судској. У Румунској се десило, да је неки коњ убрзо неку госпођу, која је после кратког времена и душу испустила. Родбина дигне парницу против госе тога коња но пошто се овај изговарао да је његов коњ миран, суд изашље комисију, коју је предводио марвени лекар, да се коњ прегледа. Комисија дође у шталу и види коњица вранца и увери се да је коњић заиста миран. За тим суд пресуди да је госа тога коња невин, али се коњићу неопрашта, него је донешена пресуда, да сиромах старац коњ осуђује на вечиту роботу уз хладну воду и сено. — Коњић је одрађен и неки сени мајдан, где ће морати свој живот провести у вучењу соли. Новине се питају, хоће ли бити помиловања за бедног вранца?!

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Сад је баш изишао из штампе

ПОЛАЖАЈНИК,

КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ ГОДИНУ

1874.

Цена 20 новчића.

Ко хоће да га наручи за себе или за растурање с рабатом у мањем 10 %, а у већем размеру 25 %, нека се изволи обратити што пре „српској народној задружној штампарији“ у Нови Сад, која ће сваку пошт. наручбину најтачније и најбрже обавити.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 44. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 4. НОВЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ЧУВАЈМО СЕ!

Ко у ово доба пролази крајеве наше, или ко се састаје са људма из разних крајева, тај ће чути да се свуда нева једна песма и то песма жалостива. Свуда се људи тешкају и уздишу да је зло, да овака времена још нису запамтили. Људи се туже да су три задње године загрдиле, да се свет, само да одржи живот завалио у силан дуг, упрто је велики терет а упро је очи у ову годину, да ће нас она ако не обогатити а оно бар ишчупати из њеволе и оскудице. Јесен је, доба је када свако може да разрачуни, колико му је ова година донела или однела. Не говоримо за појединце него у опште. Ко год рачуна, увиђа да му је рачун жалостан.

Ко ради земљу тај се тужи да га је она и ове године оманула. Ко тргује тај се тужи да му је никакав или мали промет. Ко ради занат јада се да нема муштерију за своју робу. Где економу, занатлији и трговцу није добро — онде осећају и сви остали слојеви народа да је зло.

Има људи који мисле, да би могли исправити раменом свет; има људи који кад говоре мисле да знају лека свима нашим невољама. Нит је било до сада толико јаког рамена, које би могло да подигне свет, нит је било врача и лекара, који би речи, делом ил мелемом знали и дали лека ранама и њеволама нашима — а није ни изгледа да ће тога бити од јако. Све што разуман пријатељ народа може саветовати своме народу јесте: Помози сам себи па ће ти и Бог помоћи!

Али како да помажемо сами себи? Ма да нисмо сву мудрост кашиком попили, ево ћемо да кажемо опет нешто, што би нам могло знатно помоћи.

Паметни људи, који су разбирали зашто ми Срби у овим крајевима пропадамо, разабрали су да је нашем пропадању један узрок и у томе: што ми Срби више трошимо у кући и у друштвеном животу него други људи што с нама живе, да тако рећи расипамо и харчимо и онда када нам се непресиње.

Ко је узео те рачунао шта Србина коштају сватови, свечари укопи и подушја пијанке и теревенке по кућама и по механама, беседе и балови и друге врсте весеља и забава а особито с јесени и зими тај је могао израчунити да у нас оду силни новци на сувишно јело и пиће, на карте и на гиздаво рухо — и да са тих утрошених новаца многа српска кућа посрне и пође у свој пропаст.

Да се добро разумемо. Ми неговоримо овде да се завучемо сваки за своје огњиште, те ту да чамимо и чекамо боља времена. Ако и јесу тешка времена, очајање и дешперат није лек против таких времена — али ако је икад нужно било, данас је нужно, да будемо у свему умерени, да се чувамо сваког излишног трошка. Срби ће од заманде сачувано своју кућну славу, виђао је на слави својој своје добре људе и пријатеље. Нека је слави и ове године али ни светитељ а ни пријатељи незахтевају, да се о свечарима потроши десетак вина, поконаби све што је смока и јестива по кући — па кад дође време пролетнога тешкога рада а оно срчи киселицу и расол и липај воду.

И ове године дај Боже у Срнству много сватова али исто тако дај и мудри и разборити газда, који ће знати промислити да за рад сватова није право да продајемо идућу летину; да задужимо и кућу и земљу ради свиле и кадифе што ћемо да покрајмо новој снаји и млади. Данас нису више она времена, кад су се сватови могли састати по недељу дана, те потрошити сретносе свекру или доброме тасту све што је из куће за јело и пиће а сувише покрхати и полупати му и оно, што је стекао за бољих година. Нигде не пише да сватови ако су весели морају бити пусти и бесни те уместо усрећити, упропастити српску кућу.

Може и ове године бити беседе и играпка али немора се на те забаве потрошити и дрво испод нокта. Паметне матере, младе љубавце и гиздаве ћерке нека не захтевају од родитеља и мужева да их за беседе и игранке оките скупим хаљинама. Може бити а и треба да буде и у нас забава али нек се наше кћери не надмећу, која ће бити богатије и лепше обучена, која ће другу своју постидити већим раскошом у оделу и накиту. Има и у другога света заба-

ва и весеља али нема тога раскоша као је што у нас за то други свет не само да је весео при забави него је весео и после ње, али кад нас мине забава, поћутимо посове и уздишемо, јер нас је једна забава дошла скупље него што нам подноси џеп.

Ако и неможемо да неславимо свечаре, да не идемо у сватове да се мало не разонодимо на зимњој забави — то можемо свакако да се манемо пијање и теревенке, да се и мушко и женско окаћемо картања и коцкања. Многа она крајцара што оде на кеца што је програта казана или биртија, могла би лепо закрпити домаћу потребу и ми би опет остали живи а биле би и вољнији и здравији.

Мудар човек вели ако неће време по мени а оно ја ћу по њему па се отуд и гружа погуберу. Тешко му је, али ипак остаје жив те дочека и боља времена.

У ово тешко време где је мало свега а понајмање привреде и заслуге, треба сваки који има памети у глави да се озбиљно запита: Шта ми је најнужније и без чега могу да будем. Ко хоће да преживи ове тешке дане нек у потреба свога живот буде умерен, а нек се параси свега онога без чега може да буде.

Боље је и разумна штедња нег најбоља радња. Кад се штедило у благословеним година онда треба двојином више да се штеди у тешким годинама.

Чувајмо се дакле зарад добра свога сваког излишног трошка, клонимо се разметања и расипања као живе ватре, јер отуд не само што ћемо бити безбрижнији и веселији, него ћемо одолети овом кобном времену и сачувати своју снагу за боља времена.

Чувајмо се док је још те за времена! —Х—

ИЗ ПРИРОДЕ.

Штигљиц.

Ко њега не познаје? Ко незнаде тог вечног скиталицу по равној Бачкој и другим пределима, ко не зна тог умилног певача, како орчано подноси и ветар и мећаву, сваку непогоду, и лето и зиму? — Мало је њих, који га непознају, мало их, који га не воле. А како га не би волели; та погледајте га, како се у каквоју усправно, како лепо покреће своје витко тело, па поред тога красно цвркуће или баш пева; или погледајте га како се у башти или на запућеном ком дворишту обесно о чичак или чкаљ, те вади семење, цвркућући онако за себе своје ситне песмице, а шарно му се перје блиста у слабој зимњој сунчаној светлости, као ретко у које птице. Заиста штигљиц је леп и красан; па како нам је он веран, и онда кад нас многи певачи остављају, те заједнички а притом веселим срцем подноси с нами све зимске тегобе и летње милине, — хајде да му посветимо ово неколико тренутака па да се сад само њима позабавимо.

Штигљиц је врабац; а то ће да рече, да је у њега кљун исто као купа, озго много шири, округао, а при крају све је ужи, као што је то и код обичног вранца, сенице, канарице и т. д.

За то се све те птице зову купокљунке. На ногама су три прста окренута напред, а један остраг; грло му је тако удешено, да може да извија и красне песмице — елем је штигљиц и добра птица певачица. Ал што је најдивније на њему, оно што баш чини да је штигљиц: — то је његово руво. Ваља га само погледати на пољу у природи — та природа је најбрижљивија мајка! — или ако је кавез на прозору, све треперн.

Глава му је као крв црвена, око кљуна је црн, а образи бели и пуначки. По трбуху је беличаст, са две мрке пеге, на леђи мрке боје, а на крили се прелива сјајна жута пруга по црноме, бело бобичастом перју. Кљун је купаст, на врху оштар, а бео као слонова кост. И мужак и женка подједнаке су боје, само што је мужак нешто већи, веселији, ватренији, боље певач. — дакле свакако више на цени него ли женка.

Штигљиц живи по целој Европи, има га и у малој Азији; а да је заиста делија, момак од мегдана, види се по томе, што може да поднесе зиму чак и у Сибирији. Но најволије средњу Европу, пределе где има доста врбака, доста дина, зова, бреза. По тим местима витла се он у друштву са другима целе зиме, хранећи се семењем, које уме и при највећем снегу вешто да нађе, а када сване први зрачак подмлађене природе, када се укаже младо пролеће, онда се и штигљиц окане свог бећарског, скиталачког живота на гледа — да се окући, и притоме показује праву ћуд своју. Он треба верене љубовце, ал та се неда тако лако набавити, прошња је мучна; као стари јунаци, тако и он мора у борбу после туче да задобије неву и ми га ето у пролеће можемо видити, како се ухватио у коштац са неколико штигљица делија. Јели у боју срећан био, јели га његов кљун и крило ваљано послужило, онда је блажен, та победилац је и са поносом се прибубри својој извојеваној неви, која сада пређе од жбуна до жбуна, док се на једном не заустави, а тај жбуњић је често мирасала ружа, те почне д гради гнездо своје. При томе носи мужак седи на граници, на док женка вешто плете гнездо, ои јој са својом најумилнијом песницом слади посо, ал га се сам неће никада латити, — та он зна да кућевне послове ваља женкама оставити. Кад је гнездо доплетено, женка снесе своја зеленкаста јаја у њ, те када измиле мали штигљици, онда почкње за њих двоје права срећа. Онда их обоје из своје гуше наимење хране, док не одјачају, и полете у поље на крај гнезда или близу гнезда на танану грањицу. Све то догађа се у красном месецу мају; а када дође близу јесени, искупи се мала породица на заједнички обилазе баште, пусте просторије, хранећи се семеном худељним, маковим, салатом, чкаљевима. Наступи ли

зима, штиглиц и тада остаје код нас, само се скита из једне околине у другу.

Да је штиглиц птица, коју сваки воле, показује то, што је ретко наћи кућу, која мари за лепу песму и уживање а да нема штиглица. И он ту негу, којом га дворимо, потпуно заслужује, јер му је песма тако умилна и недра, да је чисто мелем у суморним зимњим данима, а ако се својски заузмемо, штиглиц ће се показати и као добар ђак, јер научи по мање вештине, с којим може такође да развесели свог домаћина.

Даклем негујмо, чувајмо штиглица као и сваку другу певачицу!

А. В. П—ћ.

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Писмо десето.)

ШВАРЦЕНБЕРГОВ ПАВИЛОН.

II.

Рекао сам у задњем писму свом, да ћу као данас павилон кнезова шварценбершких у скупу са читаоцем изближе просмотрити. Павилон доста је пространа уредба његова такова је, да ће посетиоцу — па ма он и не био стручњак — преглед на изложене предмете и само разумевање истих веома олакшан бити. Колико у опште струка у пољоделству, рудокопљу и у шумарству имаде, толико их је овде одељака, а сваки одељак за себе опет чини подпуну изложбу, која све оно схваћа, што је нужно да је збирка једна савршена: и по броју и по избору најглавније пак да је савршена у програму њезином, кога има, да испуни.

Ми ће мо се из тога разлога овога распореда изложбеног и придржавати, тек ће мо одељак за одељком прегледати и најзнатније што нам се приказало буде, опште користи ради овде забележити.

У првом, даклем рудокопном ће нам се одељку највећма допадати сиље збирке сваковрсних минерала, што се у рудама штајерским копају и ломе. Најлепши су предмети у овом случају разне сорте угљена из Чешких руда Шварценбергових. Има их примерака из 15 разних најзнаменитијих угљевити руда, као: Постлберг, Феберг, Кручова, Душница и Житодиб. —

Знатну улогу играју у великој овој збирци осим угљена још и сребро, графит (у прерађеним и неприређеним примерцима), гвожђе, олово и вршовички гранати.

Најзнаменитији одељак пак онај је, који треба да нам пружи слику грдне културе шума Шварценбергових, што их само у јужној Чешој до својих 167000 јутара имаде.

Овде је шумарство дотерано на врхунац савршења свога, оно је у сваком погледу — поште се рационално на томе од векова радило и још се већ ма данас ради — основ и управо извор богатства Шварценберговој породици. Задивити се мора сваки, који гледа онај ред по шварценберговим шумама, ону негу која им прибавља, ону употребу, која се са њима чини, тако да те шуме одбацују највеће материјалне користи, а да их иначе никада нестаје, да увек остаје по простору и по броју оно исто число, како је пре 50, пре 100 и више година било.

Наложене збирке разног шумског дрвећа, изложени скупови разних модела и изложбе слике и карте, које се на шумску културу, као иначе и на лов односе, би ће у стању изближе нас са стањем тога чешкога веледоседа разложити и показати. У збирци, која садржи семење разних шумских дрва, особито неких фела, које су јединствено на Шварценберговим добрима удомљене, налазимо и обично дрвеће шумско у више сората, тако н. пр. јаворово, (у небројеним варитетима), дивљи кестен, оморику, јелу, брезово, растово, багрен, летњу и зимну липу, (Tilia grandifolia et parvifolia), боровину и јоровину.

Друга збирка садржи младо шумско дрвеће, а постепено 1, — 2, — 3, — 4 годишње. Ово је дрвеће усађено у лонцима, те је или у дворани постављено или ти пак у врту, што је засађен наоколо дворане. Трећа је збирка она, што нам показује поједине плоче старог шумског дрвећа. Најлепши су примерци ови: 1.) 225 год. стара оморика са промером (диаметром) од својих 34 пал. (из Франценбершки шума); 2.) 180 год. стара јела са промером од 24″ (са истога добра) 3.) 195 год. стари раст с промером од 27″ а висина му је 96′; 4) 180 година стара липа са промером од 30″ а висина јој је 90′; 5.) 570 година стара оморика, промер 26″, висина 66′; 6.) 250 год. старо јаворово дрво, промер 22″, висина 54′; и 7.) 360 год. старо буково са промером од 39″ а висином од 78′. Четврта је збирка најпосље она, која нам показује на појединим примерцима разне болести, које шумско дрвеће подложено. Сав овај скуп, који је — дабоме са научног и стручњачког гледишта од неизмерне вредности, садржи негде ово 200—200 бројева. Из једног тог примера само моји ће читалац огромност Шварценбергове изложбе схватити, а оценити велим, може ју само онај, који је видио и дуго се у њој бавио марљиво ју прегледавши.

У збирци разних дивљих и домаћих животиња као најпосле и риба прво место заузимљу: Веверица (у многим фелама), црвени јелен, срна, дивокоза, зец (у многим варитетима), јазавац, лисица, дивља мачка, твор (mustela putorius), видра, дабар, орао (Aquila chrysaëtos и Aquila naevia), соко, крагуј и буљина, од риба (ове су већим делом сахрањене у спириту) шаран, штука, смуђ, јегуља, линьак, гргеч и пастрма.

У овој збирци имаде у свему 200 комада изузимајући она два жива дабра (у језерцу пред павилоном) и неколико живих риба у малене рибњаку крај павилона.

Све су рибе све из великог витингавског језера, које даје годишње до својих 6050 цен.

Одељење за пољоделство многоврсно је. Оно се опет дели на више чести, у којима су појединце изложени: 1. пољоделске справе и модели; 2. фабрикација шећера; 3. пиваре; 4. Хемичне и физиолошке штанције; 5. пољоделско инжињерство; 6. пољоделске школе; 7. баштованџук и 8. пољоделске и статистичне карте (мапе).

Није нам намера у све појединости се упуштати, јер иначе причању нашем неби ни краја ни конца било. Нека је толико доста ако ствар наведемо и ако у опште о њој коју речемо бољег разумевања ради. С тога ће мо у следећем читаоцу само кратки преглед пољоделске изложбе дати, па ће мо се одмах затим једном предмету обратити, који са обзиром на пољоделство наше, заслужује да му се највећа пажња поклони, а тај је предмет, као што сам већ у последњем писму свом нагласио: култура сунцокрета.

Но сада к ствари. Као што већ једном рекох имаде на Шварценберговим добрима оране земље до својих 24.950 јутара (поглавито у Ческој) од којих 51% на рану пада. Кромпир и репе заузимљу прва места.

Годишња продукција кромпира износи 74200 мерова а продукција репа до близу 550000 центата.

Ова се репа употребљује за фабрикацију шећера (годишње 67.300 центи) и још служи као рана за марву и за свиње. Пољоделство је у опште тако усавршено, да се сада већ са полак и четврт снаге 2,— 3 до 4 пута толико производи, колико пре са три четврти данашње снаге. Наравно да су сада и средства у толико савршенија и наравно да се мора даље у обзир узети капитал, који свакако на расположењу стоји већем усавршењу тих средстава.

Изложено воће, семење разних кухињских растиња, изложене воћке (младице), семење разних фарбарских и осталих индустријских биља, рана, брашно, сита, проја чак и оној у великом броју и у много сорта изложен лебац прећићемо тек на брзо докле недођемо до сунцокрета, који сам за себе читаву изложбу сачињава.

Видимо га пред нами у више фела и разној величини и такав, како је у нашим пределима познат сади се на добрима Шварценберговим у великом броју. У опште започело се сада на западу културу сунцокрета распростирати. Па и у јужној га Русији већ имаде, где сачињава читаве вртове и где се на разни начин употребљује. Семе сунцекретово садржи у себи врло мастан олај (зејтин,) који је ради свога доброг укуса врло познат. Он се даље употребљује као зачин сваковрсноме (особито у Русији посноме јелу и као такав стоји врло у цени, и много више но олај од маслина. Иначе га потребују сликари за олајне боје а мањим се делом употребљује у парфимерији. Но још је даје семе сунцокрета врло фино брашно, како је за неке врсте финога теста неописано. У Хинеској праве од струка хартију и још га мешају са свилом (јер се даје раскинути у фине конце) која услед тога некако живљу боју добије.

Код нас пак дају се струкови и олајне погаче марви, која их радо једе. Из свега тога даклем видимо да се сунцокрет може на много начина употребити и да све што је на њему користи даје. А што је најглавније то растиње не изискује бог зна какву негу. Та ми бар знамо, да свуда расте и без велике управо без икакве неге. На пак још га неознамо својски употребити и још га већим делом држимо за некорисног или барем мало корисног.

По култура сунцокрета на западу каква је, задоста показује користност и важност тог растиња, које ће данас сутра свуда по Европи онако се употребити и уважити како одиста заслужује.

Ја велим, да се и ми неокаснимо, нег да гледамо на да скоро и за нас корисним учинимо. Труда око њега није нужно превише положити, доста је засадити у земљу па да нам буде корисна погода. Шварценберг ето нам је показао у колико значаја имаде сунцокрет и култура његова и који ће то значај теке бити, када се буде по свуда употребно и када сви буду њиме се користили. Неби згорег било кад би наша браћа сељаци одпочели озбиљно на томе, на онда дај, да видимо, да ли ће корисно дело бити или неће!

У Бечу, 24. октобра 1873.

Тодор Стефановић Виловски.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VI.

КАКО ДА ПОСТУПИШ С ЂУБРЕТОМ.

А) На ђубришту (у јами)

(Наставак.)

Ако хоћемо да је јама за ђубре добра ваља:

а) да није далеко од штале или кошаре;

б.) да је примерена броју марве и стоке газдине;

в.) треба да је толика да се у њојзи може ђубре обрађивати у два дела, у једној половини јаме да ђубре мирно труне да кад три до четири месеца дана зре може се извозити на њиву, а у другој поли да се слаже свакидашње ђубре из штала, кошара и други стаја,

г.) да је јама тако грађена да по среди између обе поле јаме могу кола проћи;

д.) да је јама тако начињена да пиштавина не иде ни мало у тартањ, да је земља не упија, нити да отиче;

е.) да вода из авлије било да је кишњица, било кад се снег топи, не тече у јаму, ди је ђубре.

ж.) да је у хладу или да је од сунчаних зрака у лето заклањају било дисната дрва било сен од какве ограде

з.) да не би вода у јаму утицала и да не би које сунце које пак ветар сушио ђубре, треба да је јама — изузев среду где кола пролазе — обграђена 2—3 стопе високим зидом.

Најбоље је ако се под ове јаме патоше с цигљом помоћу хидрауличка креча („кајс"), а тако исто и дуварови; но ако се све не учини хидрауличним кречом, код канала, којим отиче пиштавина и код бунара гледајмо свакако да јаком патошемо и изаидамо.

Тако изгледа целисходна јама за ђубре; главно је при том, да од пиштавине ништ не одлази у тартан и да се ђубре са стране не осуши, јер није изложено сунчаној припеци и ветровима.

Даље, ђубре се пиштавином може поливати најдесније помоћу шмрка.

И на послетку, она вода, што се стече по дворишту, не може ни допрети до ђубришта и ђубрета.

Било да градимо овакву или мало простију и јефтинију јаму за ђубре, несме се ђубрета никад више од 4—5 стопа наслагати.

Ма какву јаму градили у свом газдалуку поступак је увек један исти; — тај се поступак може у овоме у кратко навести:

Кад се ђубре из штале изнесе, ваља га подједнако раширити и расути и утапкати, да се неби сасушило.

Чим наслажемо с по стопе или највише с једне стопе нова ђубрета, ваља прострти по њему или добре родне земље или блата из реке или са дна јендека и то онако с два палца у висину и дебљину, да се тиме ђубре сачува од суше и испарења, да се боље утапка те да тиме вреће у њему што сигурније буде и на послетку да се ђубре довољно попуни земљом која такође има у себи снагу те ђубре поправља.

Да амонија не би изветрила, обично се сваки нови таван ђубрета после са гипсом, тиме добија ђубре већу вредност, и ко то чини, добро чини и би ће му од хасне.

Течност, што се прикупила у бунару за пиштавину, може се помоћу шмрка извући из бунара, те њоме цело ђубре полити, да се неби ђубре због жестоког врења спржило и изгубило од своје вредности или да се местимице због оскудице у влази или због јаке суше неби уплеснивило.

Поште у домаазлуку имаде свакојаке стоке, има н. пр. рогате марве, коња, оваца, свиња и поште њихово ђубре није подједнако, јер је једно жешће а друго опет блажије: — зато треба домаћин да пази да се то разно ђубре у јами што боље измеша; није добро на пример да се овчија или коњска балега на једном месту нагомила, јер се може спржити, него ваља да се по целој јами што боље разреди, те да се по њој може раширити торина рогате марве, да би вреће било колико толико подједнако и да би ђубре на њима што већма подједнако могло дејствовати и утицати.

Врло је важна ствар, да се ђубре одмах разреди — а тога се наше газде слабо придржавају; скоро свуда бива, да слуга на колици или вилама, лопатама изнесе из штале ђубре те га изврати, избаци на ђубриште, и цело се ђубре састоји из брежуљчића, од којих сваки за себе врн, те кад кад се испржи ил уплесниви.

Ако се тако ради, онда није нужно ни да кажем, да ће ђубре изгубити своје најважније делове. С тога још једном препоручу ему, да се ђубре пиштавином полива и подједнако разреди и простре. А поливати се може малењом дрвеном ведрицом, која има подугачку ручицу.

Ко је доспео, неће згорег бити, ако од времена на време премети своје ђубре. Тиме ће ђубре подједнако да сазре а и сламаће се уситниће.

Ако пољоделац неможе да подигне ама баш никакву јаму за ђубре, онда му препоручујем, да бар удеси себи од данашњега бољи начин скупљања ђубрета.

Нека земљедалац одреди згодно какво место од четири ћошка, нека ту ископа земљу за 1—1 и по ашов; нека дно таке јаме набије иловачом да не би вода продирала, па нека ту просторију огради; затим нека сваки дан нанесе из штале ђубре, нека га подједнако разреди, као што већ рекосмо, и нека сатера у ту просторију марву, што лежи, да би се ђубре угазило, течна и чврста торина исекла па да тако ђубре боље сазре и да неби бољи делови ђубрета одлетели, испарили се.

Кад је влажно време, ваљан газда, да би му стока на сувом лежала, а и да умножи ђубре, после суве сламе по тој просторији — по томе обору.

Кад је ђубре на томе месту већ 2—3 стопе високо наслагано, а гдекоји пут већ и раније ваља ђубре изнети на њиву исто онако као из ђубрене јаме па то ђуубре — ако и не буде тако изврсно као оно, што га обрађују у јамама, опет колико сам искусио, могу рећи, да је такав начин поступања са ђубретом кад већ нема бољега, напредак. Јер по томе начину ђубре подједнако зре, задржава своју снагу задоста, па ако у згодно време простиремо под стоку било сламу, било плеву, зелену кошевину и т. д. увек ће ђубрета бити више и то на хасну.

Напослетку напоменућемо, ако би бунар у ђубреној јами због превелике суше одавао врло мало пиштавине за поливање ђубрета, да се онда може ђубриште поливати умерено и водом, само ваља да вода буде што више устојања, пуна мутљага и блата.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Да сачуваш јабуке метни их у раж, којој то ништа не шкоди. Ако то нећеш а ти их поређај да једна

другу недодирује у песак, који си најпре усијао па изхладио и то у суд, који има добар заклопац, да не промахује ваздух у њега. Песак прима у себе испаравање јабука и тако ће оне остати суве и задржаће свој мирис.

Смрзнуте јабуке и крушке могу се опет повратити, ако их, док се још нису откравиле, пресечемо са хладном водом 1—2 палца високо, па кад се укорени лед око њих а ми одлијмо воду, убришимо лед са њиске и осушимо јабуке и крушке у топлој соби.

Да сачуваш лебац од плесни метни у тесто онај — са или кима па га добро намеси те ће лебац сачувати од плесни, лебац ће бити куснији и дуже ће се држати. Ако хоћеш да ти лебац буде лен и да му се кора стакли, а ти отри пећ, пре но што туриш лебац у њу, мокром сламом, кад си лебац већ метнуо у пећ, запуши пећ такође мокром сламом. Водена пара што ће се испарити са мокрог огњишта и влажне сламе, слеће се на лебац те ће му кора бити мркокута и светла.

Да познаш јесу ли јаја скорашња узми те суни 7 лота соли у холбу воде. Кад се растопи метни јаје које хоћеш да видиш јели скорашње у ту воду. Ако је јаје тај дан снешено, оно ће потонути на дно, ако је један дан старо, неће доспети на дно, ако је три дана старо, пливаће у води а ако је старије од пет дана, пливаће горе но води и што се више испољи то је све старије.

Да распознаш памук у платну, узми један комадић од онога за које сумњаш да има и памука, па добро наквасi тај комадић у води у којој је растворен шећер и кухиња со; кад се осуши, а ти спали тај комадић, па ако је пепео црн, онда је са платном било и памука, ако ли је пепео граорast онда је тканина од чиста платна.

Да ти пиће у лето буде хладно, ваља стакло или боцу, у којој је пиће, замотати у наквашен салвет, па оставити на промаји, особито према северној страни. Затим се салвет може чешће квасити и то ће пиће већма да олади, него ако стакло метнеш само у воду.

Да ти се надимљено месо (и шунка) не уцрвља, метни месо у добро просејан пепео буковог дрвета, ал најпре очисти месо од плесња, ако га је било. Месо се тада може и у хартију завити.

Да очистиш прље са рубља, натуци у авану зрео бостен, кад га ољуштиш; то брашно намажеш на прљу на кад сада пропереш рубље, прље ће само од себе да нестану.

— Моловане слике могу се очистити, ако се једна фунта сирових кромпира ољушти и то све успе у 4 ферталa воде па остави целу ноћ да се пари. Затим се одмах може употребити тако, ако се са сунђером и фланером слике чисте, све дотле док прљежа нестане.

Да ти „флор“ постане крут, натапкај комадић платна у јакој, чистој житарици ракији, па метни умотан флор у комад, кад се наквасио, рашири га између два листа хартије.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 4 новем. — И данас, као обично при завршетку недеље, беше слаба радња а цене непромењене.

Бележено је:

Ужанц-пшенице за пролеће 7 ф. 95 н. и 8 фор. у оспану.

Зоб за пролеће 2 фор. 22 нов. у готовом 2 фор. 23 нов. у оспану.

Кукуруз за мај и јуни 4 фор. 32 новч. за готово, 4 фор. 35 нов. за оспан.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосим Суботић.

I.

Недеља је. Ала је то жестока врућина. Свуда је тако јако прижегло да би човек чисто помислио, сад ће се сва земља морати истопити на канути у ништа као шко вели наш опште познати и опште љубљени Пир Мишка. Лишће на дрвећу стоји тако мирно као приковано зна ни да се макне, по селу влада мртва тишина, само што се по где где указује које листо, које би својим лавежом да покаже преведиву верност. Ал' да, напоменух нашег Пир Мишку. Може још лако бити, да га ти мој читаоче и непознајеш? Но, лепа парада! Не познаваш Пир Мишку, значи толико, колико непознавати ништа. Па ваљда нисте још никада ни чули за њега? Но то би било и сувише. Та зар ви мислите да је он којеко? А да које је молим вас оно прошо поред покојног Напулиона Бунапарте па скинуо пред њиме шубару своју, наштo је Напулијун скин'о свој шешир па рекo: Добар дан Пир Мишка? Па сигурно још ни то нисте чули, да је само један једини јунак био на крају света, па је сео на крај земље весео махао ногама и пљуцко у ништа! — Е, ако нисте слушали ево чујте сад па се дивите уму и јунаштву нашег Пир Мишке. — Пир Мишка је иначе поштен и ваљан човек, а и имућан је прилично. Сваки га у селу са његове наученоcти припознаје и поверава му се. Ако је где требало писати писма, адресирати каке пакете, склапати уговоре и тако даље. Ко ће други то учинити до Пир Мишка, а осим тога је за тај свој грдни труд свугде бивао особито награђен. Рекох грдни трудјер ваља да знате, да је свако слово његово било пофата велико, и осим тога му се линије горе пењале, а то, молим вас, но једнога старог човека није баш сувише лак посао. Па како је скроман, он је на све то искао само по коју кришкину сира за лек, и по

коју погачицу да понесе деци, мало сува меса, мало вођа, коју лубеницу или дињу или обоје, и у опће од онога чему је већ време. На кад би већ тако напунио џепове у свом дугачком кожуху, да су сви изгледали као да је чутуру у њих сакрио, онда би био сасвим задовољан, и немарећи за толики труд повезао домаћина и други пут ако се деси такова прилика за писање, он ће њему за љубав то „забадава“ учинити. И доиста сваки је то сматрао за особиту љубав и наклоност од Ћир Мишкине стране, па се још тиме поносио, и хвалио се сваком приликом. — Ако је где слава била, свечарство, крсно име, или друга ма која свечана пригода, Ћир Мишка је морао бити ту ма нико небио. И тада је он био душа целоме друштву. Он је све забављао својим „збитијама“ под Бунапартом. Једном рече он је у седу пред особа; после господина попе и грка, он је био све и сва.

Ћир Мишкина је кућа врло лепа. Зидана је на глагољ. Остраг се пружила грдна башта, засађена до пола цвећем од пола пак разним воћем, које је од преке потребе по сеоску кућу. На зар и цвећем? Ех, па причекајте мало и на то ће већ доћи ред Ви ћи да вам човек једном речи све каже, полагано полагано брајко што реко наш Ћир Мишка кад би му на прилику која бака почела рефати, кога ваља све сви јој да поздрави.

Али између баште и кућног зида имаде једна мала шупа, у којој је био један кревет са комарником, то беше привилегисано место Ћир Мишкино. Нико се више осим њега није смео изваљити на тај кревет. Јао си га њему, да га је Ћир Мишка видео. То је била његова „престолница.“

Тако се на прилику ено и данас извалио, скинио кожух раздрљао кошуљу, па се левом руком подбочио гледа по дворишту, које беше пуно разне живине, и од прилике овако у себи премишљао: „Ала гледај само — и ту покаже руком на читав пилећи свет — шта сам ја рођеним трудом и знојем, својим пером заслужио. Ех та нема ти већега блага на свету, него бити писмен човек, па онда моја памет, хм, хм. — и ту се Ћир Мишка насмеши — како но је само рекао мајстор Рома, „ал баш богами, што ти је наш Ћир Мишка паметан човек, то више не роди могао би бити учитељ у сред вароши.“ Ал баш ти је тај Рома — хе, хе, ал и има право бога ми, на дед нека ми покажу, које паметнији од мене, дед амо да га видимо. Обећи сутра, нема га на целом свету. Па онда што имам ћерку, ех, то више не роди. Шта је Ромина јенојка, шта је Лупићева Христа, трице, — и ту Ћир Мишка пљуне — моја Марта то тиће праве звезда Даница. На како је само воспитана. Кад господин попа дође да свети водицу, а она одма „љубим руку господин поп о!“ Онако ју богме попа и фали свуде где год стигне. Да, богме. Ал' на послетку није ни чудо та то је Мишкина.“ К'о што је повикао мајстор Рома, кад га је један путник запитао, чија је то лепојка девојка. На онда како сам ти ја имућан човек, што је Будум — пиха, он још да са мном натиче, полагано, полагано брајко Још ће доста воде дунавом проћи, док ти постанеш оно што је Ћир Мишка сада, Где ти њега, га онда да чудна безобразлука од његова дерета, он бацио око на моју Марту. Бре само нека проба, само нека чујем ја да што шушне би ће — он да се загледа у моју Марту. Помислите само у моју Марту. Ал' кожна можда баба Наста и даље. Ваљда није имала чим да ми наплати моју писарину на ми је том лажи хтела уши да напуни. Кажу боме дакако матора вештица гадура, крекетушта, лопужа, судопера — пфуј — и ту Ћир Мишка пљуне. Ал опет ако се ко паметан човек промислим може лако бити истина. На прилику кад узмемо само ово: она је лепа. ко што каже мајстор Рома. Шта нема је под небом, Ћир Мишка“, а и он је лепушкат момчић; Поида: она је имућна, а он није сирома, „ал даље та процдета совуљага, лоша пацакбаба. У осталом шта ми остаје да чиним као паметном човеку, морађу још данас отићи к њојзи па ћу да је испитам, морами казати све до иижице, ил' ћу је за јесик обесити. А међу тим ћу, строго запретити Марти да ми за живу главу несме ни једне речи прословити са тим — тим ћулумовим Сганком иначе тешко њојзи. Ал где би она тако што учинила. Та шта вели мајстор Ромином Милану — хе хе, то ти је тек момчић. Свршио је у Сомбору прапарандију, па до који час да буде учитељ што реко мајстор Рома, за мене „ама Ћир Мишка баш у сред вароши“, то јест, он не може бити баш у сред вароши, јер није још паметан к'о ја. то не, али где на крају, а ту већ иде. Поида како је то воспитан дечко, не не непрестано се с попом разговара, па још немецки — — чекај како оно каже, да, „гути морги“, а то је толико, кад би поиашки казо „наздравље ручак желим“, а попа му онда одговори „док шеи хер дера“, а то значи, „такође вам наздравље“. Ех, — та знамти ја разумемти ја нешто и латински — на пример „сербус“ — „добар дан“, та некаже бадава мајстор Рома, „све. све. Ћир Мишка, ал твоје памети више не роди!“

И при тим речима нам ти се Ћир Мишка опружи, а лице му узме тако комичан израз, да би се мој читалац сигурно сит насмејати морао, само да га видити може онако, као што га ја пред својим очима видим. За време Ћир Мишкино, ја сам истина био још мален и незрео, али сам се више пута морао насмејати, кад сам га видео, где са неком комичном грачицом корача кроз улицу и „списходително“ погледа на околни свет, мислећи ваљада у себи, „та шта сте ви на спрам мене, трице, кучине, мрави, кепеци, кукавице — ја, хе, хе, ја сам — homo mundi“ Но, и то морам признати, да сам и ја спадао међу његове обожаоце. — Е, тако је од прилике и сада Ћир Мишка изгледао, а у себи је сигурно мислио: „Та

шта је овај свет трпце, хе, да сам ја само оно што писам, и да имам оне силе што немам, ја бн то све друкчије удесио, прво и прво створио бн себи једну кућу, као што сам у варошн видео, па бн онда држо млого слугу, ранио свиње, коње, краве, волове па бн их тако нагојио, да једва дишу, — — хе, хе, па бн их на вашар отерао и продао, па сав бн свет искупно око моје марве на бн све говорио; ала тиће тај Јнр Мишка богат човек, где, само кака му је марва. А ја бн само уживао као — бож' опрости — цар. Код куће бн се изваліно на софу па бн са највећом слашћу рецпао бела лука и сланине — хе, хе, та што бн ти ја умо живити. то више не роди. Знаш што каже мајстор Рома; Бадава Јнр Мишка, ал што се ти знаш наћи, то више нероди.“

Али на једаред уае му лице озбиљан израз, и готово да речем љутито поче разгледати око себе. на онда рече полугласно: „Али само да та врашка баба не лаже. Ал откуда ће врагу она баш и знати на да је и истина? Ех, ала нпак може! Та она је прва врачара, а што ти уме из карата да чати као из књиге. Богме, — хм, хм, мораћу навидити ту ствар, Наопако да буде што у ствари, онда — тешко тебн Марта, а ни Станку неће бити боље. Само мораш још мало причекати док се сасвим не смркне, ‘ер да ме когод види да идем врачари, било би свакојака разговора по селу“.

Док је Јнр Мишка тако размишљао, и премишљао. шта да чини, сунце се већ ширило било, а тија ноћца је већ своја мрачна крила почела ширити над убавим селом. Пријатна ладовина заменула је несносну врућину и наш тн Јнр Мишка у свом блаженом размишљању поче дремати. Сан га је преварио био, а можда му је сигурно хтео да прекрати време, док се ноћ сасвим не спусти на земљу, па да онда може сигурно наставити своје „предосторожне“ мере, као што се то и пристоји, једном тако наметном човеку као што је Јнр Мишка, а особито у такој прилици где част његовог господарства, стоји на коцки. —

(Наставиће се.)

РАЗНО.

— Пре нсна дан славио је неки сељанин са својом бабом „бисер светове;“ то јест то двоје стара живе већ 75 година у браку. Том приликом замолише Његово величанство нашег краља за кума, највојводкињу Гизелу за старосватицу и — обоје се одазваше тој молби. Краљ је томе ретком пару поклонио 3000 форината. — Други неки сељак држао је своје златне светове са бабом својом. Да бог да што више таких прилика!

— Није давно како су у Бечкереку у Банату сахранили Србина старца од 115 година. Заиста ретке године!

— Неки хвалисавац поче грдити пред једним француским краљем ваљаног неког човека овим речима: „Дебелу би књигу могао написати, о ономе што тај човек нсзна!“ Краљ на то мирно одговори: „А о ономе што ти знаш, — једна да би се написало неколико листића.“ —

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Ступајући из криминалног затвора сомборског у слободу, напомињу сам у изјави мојој, да ми је за време шесмесечног тамновања једина забава била, што сам радио на књиговодству и кореспонденцији српској; ређе сам и то, да ћу још неко време са преписивањем на чисто посла имати јер ми не дадоше у аруште пера и мастила унети, те сам оловком бележпта. И тако сам последње време занимао се неје са својим земљацима пословима од којих живим, које са преписивањем бележака мојих на чисто.

Сад је књига готова, коју сам народу нашем намепно, ком је и просвећујем, те сам је стога просто по најновијим немачким стручним књигама на српски преградио и та обичним стилом написао, као што наш народ говори.

Књиговодство сам подслно на просто и двоструко. Обоје сам практично теоретично написао, а при крају доносим један практичан пример по Кајловом начину, који сам ја онде у „Српској задруги за међусобно помагање и штедњу“ увео.

Кореспонденцију сам подслно на двоје: 1-во на писма, као: на молбе, захвална писма, одбијајућа писма, прикорна писма, извиняваћујућа писма, честитке, на препоручна, утешна, позивна, трговачка, пријатељска и мешовита писма. П-го на приватне списе и то А. на изјашњења, као: признанице, одказнице, сведочбе, укњижбена и избрисна изјашњења, реверзе, тестаменте и кодиципле. Б. на уговоре као поклон, сахрана и позајмпа обичних ствари; облигације, залога, јемство, уступнице, уиутнице, пуномоћија, куповање, промена, кирија, аренда и награда. Б. Мешане.

Сад ми још остаје напоменути, шта ми даде повода да се баш овог рада латим. Данашња је жеља моја, да и новчани заводи које је наш трговачки свет почео оснивати, српски тип и карактер добију, што се тако извести може, ако је пословни језик у тв завода српски, које само онда смисла има, ако се књиге српски воде, и ако се кореспонденција на српском језику обавља; а то се само тако постићи даде, кад се има стручних књига на матерпем језику.

Дал ће ова књига одговорити жељеној цели, незнам — али знам, да ми је намера поштена, а цел племените што ми нико одрећи неможе. У то име пуштам у свет овај мој први покушај на књижевном пољу.

Ако се до божића толико претплатника пријаве да трошкове штампе подмирити могу, ја ћу дело штампати и то у толико примерака, колико се претплатника пријавило буде, које ће од прилике до 30 штампаних табака изнети.

Цена је књизи 1. о. 50 н. а. вр. Скупљачи добијају за труд сваку десету књигу, или новац за исту. Новци, или имена претплатника нека се шаљу управо на мене у Нови Сад.

Пријатеље народног напретка, нарочито трговачку омладину и народне Учитеље молим, да се искажу око скупљања претплате, да ме тим помогну у овоме тешком, али корисном и племенитом позпву.

У Новоме Саду 7. (19.) октобра 1873.

Коринл Јовановић.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ,

које су издане од висок. школ. сапета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15. нов. а на више са уобичајеним рабатом, у

Срп. нар. задруж. штампарији

у Новом Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишству а претплате и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 45. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 11. НОВЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ЈЕДНА ГОРУЋА ПОТРЕБА.

Ако смо ради да нам народна школа потпомаже и и развија просвету народа, онда треба да настанемо да сва Србчад што су за школу способна иду у школу.

Већина наших народних школа јесте по селима и ту се зна, да је време с јесени па до Петрова дана најважније за школу. По закону дужна су деца по сели да иду у школу 8. месеци дана.

На жалост велики је број оних родитеља, који су немарни према благослову од науке, па вољиј да им дете дрема дома у запећку или да тркари по ситним домаћим пословима, него да га шиљу у школу. За те немарне родитеље одређује закон казне — и општина је позвана да принуди те родитеље да шиљу своју децу у школу.

Али искуство сведочи да има и таких родитеља, који би своју децу радо слали у школу, али су толико сиромашни, да немају да им набаве потребно зимње одело, обућу и књиге. Са тога многа сиромашна деца морају да остану код куће и да чаме у незнању, одрашћујући у глупости.

Зарад последњих оскудних година намножило се по многим нашим селима доста сиротиње, која има једва толико, да може душу да одржи. А зарад сиротиње родитеља, многа је наша школа празнија него што је пре била.

Да се доскочи томе злу а да се помогне сиротој деци имају два начина помоћи, једну би могла пружити општина а другу добра и милостива срца имућнијих људи.

Која је општина у стању, треба да одриси коју стотину фор. да се сиромашној деци у општини купе хаљине, обућа и школске књиге. Ту милост може да учини како где политична или црквена општина или обе заједно.

Други би начин био да се свуда оснују задруге ради помагање сиромашних ђака народне школе.

Колико знамо така једна задруга већ у велико постоји, ради и успева у панчевачкој српској цркв. општини. Да припомогнемо да се такове задруге оснивају и по другим местима, ми ћемо се потрудити, да набавимо и да у идућем броју нашег листа саопштимо устав таке задруге.

У овом делу хришћанске љубави, братског милосрђа а припомоћи и народне просвете могле би и требало би да предњаче наше честите Српкиње.

Женско је срце осетљивије према јаду и невољи оно је у стању, кад хоће да тражи мелема бољи једној, пре да га нађе.

У сваком нашем месту имаде дачних Српкиња, које су по свом положају уважене могуда покрену ову ствар.

Да одговоримо овој великој и живој потреби наше школе не треба да жалимо мало труда око ове ствари. Мила и љубавна реч из уста наших матера, љуба и сестара кад позове на милосрђе најбоље доиста одзива. Ко би желио да доскочи овој потреби а није му Бог дао толико средстава да би то сам могао чинити, радо ће се ухватити у коло са осталом браћом, те ће из малих прилога на ову циљ на брзо порастя веће своте, с којима ће се моћи добро учинити.

Народни учитељи позвани су да покушају да задобију за ову ствар најревносније Српкиње у своме месту и да буду главни устаоци око подизања ових задруга.

Све се може само треба озбиљно хтети.

Потреба је јасна, она је журна јер је журна ствар да нам школе напредују а ако ћемо ми очекивати помоћи с друге стране, нећемо је дочекати.

Ми препоручујемо ову ствар зрелом размишљању наших читалаца, особито пак нашим Српкињама, којима куда срце за напредак свога народа.

Када би се наше женскиње латиле овога посла, не сумњамо да неби још ове зиме било задевено и обувено много Срнче.

Што се у овом погледу потроши да сиромашиде у школу — то је доцније уштеђено на просјацима; јер из те деце, која на дому немају ништа, на кад се школом неупуте да после у животу траже себи привреде поштеним зарадом, бивају у току живота прво леноштине и дангубе а затим крвави људи.

Овакве задруге не само да би помогле школу него би предупредиле многа зла у народу. —Н—

ПРАВИЛА ЗА ЖИВОТ.

Искуство је скупа школа, али то је једина школа у којој и глупаци нешто уче.

Ко хоће да се плугом обогати нек иде сам за њиме. —

Дације и порције су тешке. А за што? Наша леност двоструки их, наша сујета троструки а наша лакомисленост четвороструки их.

Вредноћа плаћа дуг, малодушје множи дуг, небрига је тако спора да је сиромаштво сустигне.

Један једини порок кошта толико колико би стало двоје деце. Чувај се ситних трошкова, опаснији су него што мислиш, и са мале рупице тоне лађа.

Терај занат да занат тебе не тера.

Време је најскупља ствар. Лењост је највећа расипница.

Не ослањај се много на друге. Старај се сам за себе, хоћеш ли да имаш верног слугу послужи сам себе.

Небрига шкоди више него знање, са малога немара ничу велика зла.

Не заборави на ово златно правило: Прво иде оно што је потребно после оно што је корисно а најпосле оно што је пријатно.

Буди строг у своме позиву према себи самоме. Штеди време, употреби сваки тренутак, чувај новац. Пре свега нека ти иде дужност, посао, позив. Кад знаш да си испуно своју дужност, више ти то вреди него све сласти уживања, уз то си здрав и крепак душом и телом.

Боље је без вечере лећи него с излишним дугом ући. Правити дугове то је први ступањ неправде, лагање је други ступањ.

Дуг и даж јаше на једном коњу.

Није срамота незнати али је срамота нехтети ништа учити.

Многи се већ утукао јефтиним пазаром. Пре него што ћеш да пазариш размисли се добро.

Не купуј оно што можеш употребити, него оно без чега неможеш да будеш. Ко купује много таких непотребних ствари, продаваће скоро и оне које су му потребно.

Добар је газда не онај који уме само да штеди, него онај који уме да троши онда када и где баш треба.

Размисли свој посао пре него што си га почео. Кајање је роми даба који шантуца иза сваке будалаштине.

Бекрије и ноћници су обично по помрчини јунаци а по дану често најгоре кукавице.

Не верују онима, који веле, хоћемо све онако као што су нам наши дедови радили, на осуђују све што је ново. Да нису и наши дедови напредовали, не би ни ми били овде где смо.

Не почињи ништа одмах у велико да немораш после ударати у мало.

НЕШТО О КОЊУ.

Ни на једној зверки као да није природа богатство својих лепих дарова у толикој мери изливала, као на коњу. Лепота, снага, постојанство, брзина, природна добра ћуд — све се је овде у једно спојило, и зато је човек највећу победу у природи учинио, кад је коња себи присвојио, и кад га је за слугу, а доцније и за пријатеља свога, задобио.

На коњу ћемо приметити својства, која се и у човеку у реду племенитих налазе, јер се у држању и кретању његовом: поност, отважност, и снага приметити могу, која никако и на коњаника пређу, јер се, с поносом коња свога, и и коњанике дичи; и снагу носноца своја употребли коњаник за своју већу сигурност и отважност — сваки је у боју отважнији, кад отважна, добра и поуздана коња има. Ова су осећања дубоко у грудима човечијим усађена, тако, да се још за рана и код деце приметити може. — јер, и кад дете на коња метеш, а оно узвиси осећања своја, која се осећајима одраслог човека приближују. Коњ је увек симбол мужевности, и зато је при свакој свечаности прва ствар, којом се човек дичи: на коњу се укаже владалац своме народу, на коњу прегледа воћа своју војску, на коњу слави победилац победу своју, пак на полетку и за оним на бојном пољу погинувшем, воде коња при погребу за ковчегом: да, и слабобни старац погледа са задовољством поносити ход доброг коња, мислећ на прошле срећне дане, кад се и он с поносом на коњу указивао.

Ал није само за славу и рат него је он и тамо од велике користи, где плуг плодну брazду од земље одсеца, и ту је он веран сурадник земљорадников; он одвуче са земљоделским производима тешко натоварена кола у дальне пределе, где ће сељак своје производе боље и скупље продати моћи: он пролети далеке земље, носећи писмене мисли оних, који се не могу устмено разговарати. — у кратко да рекнем, он је потребан и цару и кнезу, војнику и мирном и задовољном земљоделцу, у једнакој мери.

Због тих добрих својстава налазимо коња већ у најстаријој повесници. Нигде не стоје у повесници: које тај био, који је први коња припитомио; али у повесници налазимо на неке грчке приче, како је човек добио коња непосредно из неба.

Народу Израиља бијаше коњ такође врло рано познат, јер се већ у I. књиги Мојсејовој у глави 49. спомиње. Испрва нису Израиљћани смели коња неговати, нити га при радњи удотребљавати; они су га и мање употребљававатн могли, јер је за сваки посао у брдовитрј Палестини, много сигурнији магарад, јер му је ход много сталнији. Тек кад су Јуде с онима непријатељским народима у додир дошли, као н. пр. са Мавирцима, Асирима итд. који су се коњма послуживали, тада су они принуђени били да коње употребљују.

Зато су Давид и Соломон установили ергеле, у којима су испрва само за ратне потребе коње одгајивали, од којих су и Израиљани за своју потребу доцније добивали. Прича се да је Соломон био велики пријатељ коњарства, и свуда је свакога у томе подпомагао. Он је са својим ергелама водио велику трговину у Египту и ван Египта; и за чудо: има још и данас ергелских записника у Арабији, где се поредја појединих коња чак од времена Соломоновог спомињу.

По свима повесничким подацима, који су нам за коња остали, чини се као да је средња Азија право отачаство коња. Мора да су овде пронађена узда, седло, потковица, и код свију народа средње Азије, бијаше коњ, кобила и ждребе сво имање, које је увек у највећој цени стајало. Одатле веде да је се коњ у Кинеј, Индију и Египат распространио; а у Египту се тек систематично почело гајење коња. То нам сведоче тамошњи споменици урезани у камену и разне слике, на којима се и данас виде насликане кобиле, које су у оно доба за највеће важиле.

У Европи су тек онда почели коње неговати кад оно Арапи јужну Европу покорише, и као што је Мавуран идеал источног витеза представљао тако су му после и Европљани у време крстовних ратова следовали. Андалузки је коњ био крај арапске. Боље време за неговање коња у Европи настало је тек онда, кад се Енглеска за то заузела, која је већ и Цезару ратоборне коњанике на супрот изслала.

Јаков I. довео је источнога коња у Енглеску и одневолао такове јахаће коње, да су у целом свету најчувенији били. У Германији је у то исто време почео лепо неговати коње Гинтер Олденбуршки, и имао је тада најбоље коње. Христина шведска наименовала га је „надконјушником“ римске државе, јер он, не само да је за своје задовољство по 1500 најлепших и најплеменитијих коња држао, него је тада све европске дворове с нужном количином коња снабдевао.

Због особито својства, постаде коњ гласовито живинче на земљи. Да се је коњ из повеснице човечанства изузео, ми би је заиста тешко упамтити могли. И данас има још народа, којих је биће са коњем сасвим сопчано. Шта нам се о Хунима приповеда, да су на њиховим чекињастим јахаћим коњима седећи и лежећи своје послове извршавали, куповали и продавали, јели и пили, саветовали се и спавали, као да су с коњем једна створења били; тако исто и код оних народа, који данас по пустарама средње Азије и Америке живе.

Без коња неби се ни помислити они велики повеснички догађаји — а без коња неби ни ми земљедељци данас у овом стању бити могли, у ком смо од Бога позвани да радимо, с коњем се, као највернијим слугом помажемо; зато треба на њега да пазимо и онако да га негујемо, као што од нас разумних створења заслужује; јер сваки је онај гори од њега, који га неправедно и немилице бије, и самом себи без неге и надгледања оставља!

„Тежак“.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VI.

КАКО ДА ПОСТУПИШ С ЂУБРЕТОМ.

Б) У штали или кошари.

(Наставак.)

Кад је питање о томе, како да се поступи с ђубретом у кошари, онда се пре свега ваља запитати: да ли тако да поступимо, како би течна (житка) и чврста торина заостала у корист ђубришта?

Чврста торина лако се задржи и скупи у изгаженој слами, то исто што бива и са једним делом мокраће; но већи део те исте мокраће; у нашим храбро удешеним кошарама упије се у под те тако пропада, а мокраћа је због тога што садржи амоније тако рекућ душа ђубрету.

За то нам мокраћу свакако ваља за ђубриште сачувати.

Стога ваља оно место, где нам стока стоји или добрим цигљама помоћу каје, хидраулична креча патосати да течност не продре, и код стражних ногу стоке канал издубити, из кога да може мокраћа цурити правце у ђубрену јаму.

Или ако за патосање и за канал немамо трошка, онда нам ваља под кошаре набити с једне стопе високо добром иловачом, а мокраћу тако сачувати, што Бемо, особито при стражници стоке доста сламе простирати.

Но ма колико пазили, без канала, без отока, отићи ће нам много мокраће у тартањ и кошара ће нам бити пуна блата, осим ако се не латимо онога начина, кога се приднржава холандески земљорадник и за који се слободно може рећи да је у истини целисходан.

То јест холандски газда, да не би морао градити канал који скупо стаје, не износи сваки дан ђубре испод стоке, него тек онда, кад се то ђубре под живинчетом толико нагомилало, да га је нужно изнашати, на пример сваке две недеље једанпут или по увиђавности сваке недеље.

Код тог начина то је добро, да се и густа и течна торина добро утапка у подастрту сламу, та је слама колико треба у себе усрче. Тим начином сачува се мокраћа за рад ђубрета без да нас је скупо стало, још ако су колина добра да се од мокраће ништа непросне, а особито при сухој кошевини.

По томе начину троши се више сламе или другог чега што се под стоку простире, него кад би се ђубре сваки дан износило, ал то није никаква несрећа за газдалук, шта више још је то од користи по нас; с тога ваља сваки разборити и пажљив раденик да има

доста таких предмета за подастирање, ако је могуће. на пример ако своју сламу није употребио као огреч.

Мислимо да само у оним кошарама ваља да буде канала у којима стока, коју гојимо, живи о помијама те тако много и мокри или водњикаво тори.

Идући у коњским кошарама, где се холандески начин већ и стога не може употребити а и није савјетно и упутно да га употребљујемо, што је потребна чистоћа и што би због брзог торења балега брзо почела врети те би настали смрадови, што шкоде очима и човека и живинчета и што су по здравље штетни.

Да ће холандески начин још се пробитачнијим показати, ако се сваки дан на ђубре сипа гипс, или на оно место где стока стоји, то није нужно да се спомене, јер ће то да задржи амонију.

Што треба под стоку простирати, да се торина ваљано прихвати, о томе ћемо сада да прозборимо.

Под стоку се зато простире, да прихвати и усрче што боље торину, на зато је природна ствар, да ће све боље бити, ако је оно што простиремо што мекше, што шупљикавије и што крњије.

Тако је врло добро простирати плеву и овршену сламу; а није добро млаћену сламу, јер јој конци остају крути, а није толико шупљикава.

За то је добро ако се млаћена слама са сечком уситни, тим ће бити изломљенија, а и ако пре времена узморамо носити ђубре на њиву, биће тако ђубре удеснније за орање, него дугачка слама, која се неда тако лено обрадити.

Отоичг рекосмо, да је оно што простиремо, тим боље, што више садржи гушљика; ако дакле можемо бирати, изабераћемо оно што је боље по реду, којим смо обележили.

Стара је слама боља од нове и свеже сламе, а то нас опомиње, да увек узимамо у приправности онога што простиремо, а да не чекамо ново.

А то ће бити онда, ако ни ми ни наши млађи не буду трошили сламу на огреч, него ако је добро узчувамо, као сретство, које унапређује наше газдинство. —

Тако исто сваки добро зна, да се осим праве сламе, ражи, репице, и т. д. добро може употребити за простирање и маховина, лишће од дрвећа, поздр и искршена трска.

Ал то ће ретко ком газди пасти на памет, да се кад ништа другог нема, за простирање може узети и блато и мутљаг или земља — ал наравно да се то само у најређој нужди може чинити, јер земља неће тако ваљано прихватити торину, ал је свакако боље него ништа а и марва лежи на меканом постољу па је и послетку и за ђубрену јаму од користи.

Ако видимо да преко зиме или пролећа нећемо имати доста за простирање, ваља варана земље прикупљати, останити је на сухом месту, да је у своје време одмах узмогнемо употребити.

Напослетку хоћу да напоменем ово: ако је нужно да под стоком буде толико прострто, колико је потребно да се прихвате торине, и да буде чистоте, — опет греши сваки онај који сувише простире, јер ма да тиме добије ђубрета, опет је то ђубре лошије; и овде треба држати „златну средину."

(Наставиће се.)

ИЗ ВИНАРСТВА.

Кад је вино за отакање у флаше зрело?

О том пише у „Pract Landwirth"-у познати стручњак Брем ово:

„Као што је познато, држи се вино у буradима дуже времена зато, да се што већма усаврши; а онда је највећим степен савршености достигло, кад се у њему развије најфинији мирис. Кад је вино у буре ту дотле сазрело, онда је и дозрело, да се у флаше разлива.

„Кад је то доба код вина, настало, може се само вежбањем одлучити, јер само носом и језиком можеш мирис и укус вина оценити.

„Али овде ваља још једну околност напоменути, на коју се људи, премда је тако јасна, обично не осврћају. За бутеље су само она вина зрела, у којима се сва беланчевина, што је у њима било, излучила а с талогом оточила.*) Ако то још није у вину учињено, онда ће се у бутеље преточено вино узмутити, јер се беланчевина на дно слегне па како се стакло уздрма, сто ти мутна вина; мутна пак неће нико да купује, јер је то знак да је вино или младо или болесно.

„Кад се бистро вино у бутеље преточено узмути, с тога још не следи да се укварило, него само то, да је претакајући вино беланчевина дошла с ваздухом у додир, те се из вина одлучила, пак сад но њиме тамо амо плива, што је требало у буре ту да се свршило, јер би се онде беланчевина са ваздухом била помешала, из вина одлучила и на дно пала. Ако је вино беланчевину собом у бутеље повело, слегнуће се и пак мало по мало разтварати, а тим разтварањем заметнуће сотим лакше болести, ако бутеле нису добро запушене, зачепљене. Негда се и више година стара у бутеље преточена вина узмуте јер нису у буре ту доста претакана била, те се тако беланчевина није могла одлучати, јер није могла са ваздушним кисеоником у додир доћи, — такова су вина и нехотице млада остала. У таквом пак вину

*) Оне слузаве ствари, које се гроздовим соком развијаве то ће беланче од јајета називе, зову се беланчевина. Све ствари, у којима овакове беланчевине има, подлегнуте су брзим променама, те се по њој и друге састанке таквих ствари мењају. Овакове промене настају само упливом ваздуха; зато се пак такове ствари до кипуће воде угреју, или ако су увек на ладовини, или им се да соли, или много шећера, онда се у њима не разтвара беланчевина. У вини се беланчевина врелом одлучи па као дрожд на дно падне.

није се још рани вински мирис и укус развио, па с тога и није за бутеље.

„Ако човек још није сигуран, да је вино за бутеље дозрело, биће увек пробитачно, да се најпре неколико бутеља за опит таковим вином напуне и на умереном топлом месту дуже времена остане па ако и муњајући бутеље, у путри чисто остане, то је знак, да је за бутеље зрело.

„Пошто је вино у бутеље преточено и добро зачепљено, неће више ваздух, односно киселоник, кроз стакло улазити моћи, као што је могао кроз шупљине дрвених дуга у буре пробијати. дакле су у стаклету све промене вина препречене. Да се бутеље савршено затворе, ваља одабрати добре запушаче, а грлић треба још смолом или печатним воском облити.

„Бутеље, које се на далеко шаљу, треба преко запушача и воска још и скапицама од коситра (цинка) заоденути. јер се ове неће тако лако од стакла одљуснути као смола и восак.

„Вино ће се престати мењати тек неколико времена доцније пошто је већ у бутеље преточено и зачепљено, јер с њим дође ипак нешто ваздуха у стакло, пак се измеђ у чепа и вина нешто ваздуха у стакло слегло. Тек пошто је вино киселоник упило. престане се мењати, те му укус и мирис остане на миру. Пастер је доказао, да у вину никад нема проста киселоника, пак ни у оном простору што је између чепа и вина; у бутељи нема никако киселоника, јер га вино сасвим упије. Ал је ипак без сумње, да је вино, пошто је већ неколико времена у стаклу лежало, мирисом и укусом финије постало. Ове промене вина, на боље можемо још за сада довољно је да растумачимо. Сва је прилика, да се мирис вина онда у целом појави, кад све хемичне промене у њему престану. У мешаном вину покаже се подпун мирис тек онда, пошто је дуже времена лежало. И старији ликери увек су бољи од нови исте врсте.

(„Господ. Лист.“)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Шпиуп и друг.) **Сисак** 11. (23.) новембра 1873. Шеница је неколико партија из потиси а дошло. Купаца врући нема, питање на исту развити ће се по своју прилици мало по мало. Та потиска роба држи се по каквоћи по 7 фор. 50 до 8 фор. на 86 фунти.

Кукуруз стари — у чврстом миењу, држи се по 4 фор. 5 н. на 86 фун., а нове разпачана је једна пристела партијица прве врсте по 4 фор. на 86 фун.

Јечма је нешто надошло, представља ако не баш тежку а оно лепу робу, и држи се по каквоћи по 3.60—4 фр. на 70 фунти.

Зоб је свеједнако у врло угодном миењу и цене ради недостатних привоза нагло у вис иду. Боље се врсте држе по 3.80—85 а слабија босанска роба по 3.50—55. Даље скакање цена врло је могуће.

Воде су још најбоље. бродско време мутно.

Пешта 11. нов. — У почетку данашње житне радње, била је тражња слаба, касније се мало већма развила вода купаци и напослетку су се плаћале јучерање цене. Прометуто је 25.000 мер.

Шеница потис. 400 мер. 84½ фун. 7 фор. 92½ нов. 200 мера 84⅝ 7 ф. 70 н. 600 мер. 84⅝. 7 фор. 77½ нов. 800 мер. 84⅝. 7 фор. 75 н. 200 мер. 84⅝. 7 фор. 80 н. 800 мер. 83½ фун 7 фор. 70 нов. 400 мер. 83½⅝. 7 фор. 67½ нов. 400 мер. 83½⅝. 7 ф. 72 н. 600 мер. 83½⅝. 7 фор. 75 н. 400 мер. 82½ фун 7 фор. 65 н. 800 мер. 81⅝. 7 ф. 30 нов. — банатска 1000 мер. 84⅝ 7 фор. 65 н. — Столнобеоградске 2200 мер 83 фун. 7 фор. 80 н. све на три месеца и по цел-центи.

Раж не тражи се.

Кукуруз стални.

Зоб не променива.

Јечам добар тражи се.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосим Суботић.

I.

(Наставак.)

Ћир Мишка је имао само једно дете, девојче једно, од својих осамнајст година. Жена му је давно умрла и тако је Марта — јер читалац ће већ сигурно знати. да је ово та женска особа, ради које се Ћир Мишка тако узбунио — заступала у кући место домаћице. Све је она сама сиротица свршивати морала, ну то јој ама ни најмање није шкодило, а коме је од мојих читалаца познато, каки су то сведневни послови у сељанској кући и колико их имаде, тај ће се за цело зачудити морати. како је могуће да их једна женска душа савлада. Ал и јесте било вредно то девојче. Још пре зоре она ти је већ устала па ради као прв, а Ћир Мишка „као паметан човек“, па још као писмен и по томе господин човек, долази само на готово те ужива у пуној мери. — Ко је видео Марту а уједно и упознао њезину вредноћу, тај се неће чудити, што ју је сваки поштен човек у селу хвалио и уздизао ју до неба. А то је Ћир Мишки особито годило, он се с тога поносио њоме свагда и у свакој прилици. Шта су биле остале сеоске девојке наспрам његове Марте? Ништа. — Она је врикава, она опет наглува, она тамо лења, четврто фали четврта даска у глави, а његова Марта, ех тато ти је девојка, којој ни сам мајстор Роша не може да нађе пара. А кад он то не може онда је свака критика излишна. Ту престаје свако препирање. Само само — и ту се Ћир Мишка дуго чудио и дуго је лупао главу о тој загонетци, како то, да он тако разборит човек, тако паметан — а Ћи, баш није така као он. У многој прилици није баш могао ш њом да се сложи. Он каже овако, она пак мисли, да тако неће бити добро, он не попушта, јер другачије не може бити, није могуће — а бога ми, и сам мораде више пута признати да је било онако, као што она каже; само што би он у такој прилици рекао. „ха, ето виш

да је било као што сам ја казао, иди Ђурко мала, да би ми Ђурко, ти би да си паметнији нег ја!« — Станко Пудунов, син једног имућног и паметног сељака, познавао се са Мартом још из детинства, и још су се тада као деца заминовали. Али тада су била и времена сасвим друкчија. Очеви су су се много боље пазили него сада, онда није било разлике између Ђир Мишкине и Пудумове куће, на плоту, који оба дворишта дели, била су мала вратоца, те су тако Станко и Марта непрестано били заједно. па и онда, кад се нису са осталом дечурлијом ђурили по пољу. Откако пак умре Ђир Мишкина жена, оде и ова узајамност. На место врата на плоту беше укуцане две даске, а на место оне пребијене поверљивости наступи мржња, која је до времена кад се наша приповетка почиње до тога ступња нарасла, да су се Ђир Мишка и Тома Пудум сматрали као крвни непријатељи. Време је у очевима изменуло мишљење, али је у деци њиној чврсто утемељила ону наклоност, која се у њима још као деци укорењена била. Станко је волео Марту више свега на свету, а Марта је Станко био милији него и отац и сва родбина заједно. Али завади међу њиховим родитељима гониле их је, да ту тајну свеау што брижљивије чувају. јер аво ма когод од њих двојице о томе само посумња, могли би лако и за навек растављени бити. А то не би ни једно од њих двоје могло поднети. Њихове тајне договоре само је тица ноћна чула, али што се они договарали, то су само они знали а давно је тихи ветрић свако словце њиховога разговора у најдубљи кутић света раздувао, а да би ико могао дознати за њихово миловање. Само је била једна особа у селу, која је о томе нешто сумњала, а то је била баба Наста Загорка прва врачара. Али је тубо само један крадљивац крив, те је на ту мисао врачара дошла, а то је она стидљива румен, која се укаже на девојачки образ, кад спомене име свога драгога. —

Више пута чули смо, како Ђир Мишка у своме монологу напомиње неког мајстор Рошу. Ех то вам је тек прави патрон. Тога ваља изближе да познате. Мајстор Роша је иначе Ђурчија, то јест момци му раде а он непрестано дембелише; а у свакој се прилици разметао, како је имућан и како му „може бити“ да живи као бубрег у лоју. Има људи који су хвастању његовом веровали, а има их пак, који су на све то само сумњиво главом махали. Тек то је факт, да мајстор Роша још није узео иглу у шаке од како се „за мајстора навадио“. Завири само у сеоски бирт, па кога нећеш видати ту — међу осталом сведневном публиком и мајстор Рошу. Ту нико није могао доспети до речи од њега, он је хтео свугде да игра прву улогу, а то му је у неколико и пошло за руком. Најрадије је политизирао, то му беше мана. Је ли само дочуо нешто, што је од тога нешто направно читаво страшило На пример како су Пруси бомбардовали Штрасбург. Он је целоме друштву описао Пруее као праве канибале како су они са свију страна опколили варош са топовима ко десетачка, па како су сву варош до темеља разорили, како су сваког заробљеника на ражањ натакли па му онда дали ђуду те је морао у њу дувати, а поред њега је стајао један бркат прус, па чим није хтео да дува, одмах га је положио поред једне велике ватре те је тако живот човека пекло. Или како се ухватило једно коло Пруса око једног заробљеног француза, кога су свукли голог наго па га привезали за дирек, те развели веселу игру; а кадгод је који поред голог француза прошао, откинао му је зубма парче меса, на повикао: ох, ала је слатко то француско месо, и тако даље. А друштво се све грозило на измишљотине мајстор Рошине. Он је у том измишљавању већ дотле дотерао био, да је и сам мислио да је тако. Од туда му беше могуће, да са озбиљним лицем и најкомичније ствари прича. — Еле, како било, тек доста да је мајстор Роша, после Ђир Мишке, био највише поштован у селу, и то из двоструког узрока, прво зато, што је био тако учен, а друго што је имао сина, који је баш сада свршио препарандију. Свршита препарандију — у Сомбору — та то ће рећи много, а како је још учитељско место у селу упражњено, нема сумње, да Милан неће бити учитељ. Осим њега имао је Роша још једну Ђер — Лепојку. И сестра и брат били су исте нарави, а обоје су са оцем у том слагали. Отац је у бирту, син код господина натарола није, а Ђи код куће дембелише. Та за бога може им бити, богати су.

Ето тако су од прилике стајале ствари при почетку ове приповетке.

II.

Међу тим се сутон већ у велико спустио на земљу, а и Ђир Мишка се пробудио. Одмах му паде на памет шта је мало пре закључио био, те стога огрне свој парадни капут метне свилени шешир на главу, па дозове Марту и рече јој, да он иде на једно место, где је позвао да пије нешто, она пак да се за то време ништа не макне из собе, јер је на пољу сасвим мрак.

Кућица у којој је баба Загорка живила, била је близу краја од шора, мала и скоро блиау „индиханија“. У њој је осим бабе живило још једно матороо гадно псето, које је међутим док се баба врала по селу и загарјама рањим мамила новац и јестиво из руку безазленијих сељанака, чувало кућу и никога преко прага није пуштало. У вече пак, кад је баба свој занат терала, псето је лежало мирно под великом пећком и мотрило на сваки бабин покрет. Прозори на тој малој кућици били су увек застрти завесама.

Баба је баш седила са столом и вртећи главом показивала је престом на једну од силних разметнутих каката, кад неко изненада рупи у собу. Баба скочи са столице.

— А где Пир Мишке, рече а срце у те маторе варалице поче нагло бити од стра, кога је т ко ненадан улазак Пир Мишкин проузруковао, — а одкуд тако?

— Нет, бабо, мир на Буги, рече Пир Мишка значајним гласом, па седе на креветац. Пре свега морам ти казати, да нико несме знати зашто сам овамо дошао, знаш!

— Та ти Пир Мишка знаш добро...

— Но, но, ја ти само кажем, јер иначе тешко теби, ти знаш добро, да је за оног, који Пир Мишку увреди, боље да није жив.

— Ја сам готова да ти у свако доба служим, Пир Мишка, рече баба готово дрхтући од стра.

— Хм, хм, на то ће Пир Мишка, па од силна задовољства што је бабу уплашио, поче гладити своје чекињасте брке. Него знаш шта сам дошао?

— Бога ми, Пир Мишка, не знам.

Е па чуј. Шта си ти оно мени нешто пре наспоменула о мојој Марти и оном - Пудумовом дерету?

Баба се поче пренемагати.

— Та није ту циљу милу, него или рећи, или сад ће бити триста чуда дрекну, Пир Мишка,и за језик ћу те те обесити.

Баба је пребледела као крпа.

— Тако ми моје врачарске вештине, Пир Мишка! ја више ништа не знам, до оно што сам ти пре казала. А и то сам чула баш из њених уста. Голубица моја. Ја сам баш стајала на капијицу њиме, кад прође поред нас Пудумов Станко. Момак нам се учтиво јави, а ја ни то реко. голубици, Марти. „да лепа момка,“ на што је Мартица до ушију поцрвенила па рекла, „то је Пудумов Станко!“ — Ето Пир Мишка то је све што знам, више ти незнам ништа рећи, тако ми ово неколико дана, што их још проживити имам.

— Хм, хм, рече Пир Мишка. ал лажеш бабо!

— Језик ми се осушио ако лажем куњаше се баба.

— Хм, хм, рече и опет Пир Мишка, а у себи је мислио: па ипак је добро, још није тако далеко као што сам је мислио; Марта ће бити Рошина сна, а ја тако таког момка на гласу, као што је Рошин Милан. Затим рече гласно. Него чујеш бако, ти ћеш на сваки начин то лако моји увидити да ја као наметан човек никако не могу трпити, да такав никоговић са мојом ћерком шурује. Ако не буде ништа у ствари тешко теби што си се усудила, да потварзш на Пир Мишкину ћер. Јес' чула, запамти добро. Ал' ако буде што у ствари, и ти то препречити знаш, благо теби, биће ти наплаћена. као што још никад ниси.

На ове речи, баби се мало разведри пред очима.

— Је ли Пир Мишка, рече баба, шта ћеш ми дати ако све то учиним што си ми ти рекао.

— Ал како ћеш ти то учинити?

— То је моја брига.

— Хе, хе, ал можеш ти мене мало и преварити?

— Не Пир Мишка, ја ћу то тако удесити, да се ти сам својим рођеним очима и ушима увериш о свему томе што ми ти рече.

— Ал ако не узможеш?

— Ради самном што ти је воља.

— Хм, е па добро, баба, десетица је твоја, десетица разумеш. А сад реци ми, кад и у које доба ће то бити.

— Данас је недеља, доћи у среду у вече, тако око овог доба к мени па ћеш све дознати. Него то ти морам напоменути, кад дођеш кући, а ти с места дозови Марту предасе, реци јој да ти све знаш, и строго јој запрети, да се ни за живу главу не усуди разговарати се са Станком.

— Ех, ако јој ти кажеш они ће онда гледати да своје састанке одложе.

— Ти се за даље не брини. Остави то мени. Даклем десетица је моја.

— Ама нова новцата банка, као да си је из штрампе извадио. Али памти баба и оно друго...

— Које?

— Ако ништа не буде, ви'ш, и ту јој Пир Мишка покаже прстом на гредицу, ту ћу те за језик обесити. —

Баба се сва уздрхта.

— Ала си стрешан Пир Мишка, кад тако говориш. Али не браним, обеси ме ако узлажем, само ти у уговорено доба дођи....

Међутим док се Пир Мишка са бабом разговарао, постарали су се и наши млади љубавници за прилику како да се састану. Место на коме су се састајали беше у башти одмах поред Пир Мишкине „престолнице“. те су тако могли чути и најмањи шушањ из куће. Чим је Пир Мишка отишао, одмах је и Марта похитала на познато место. Врата са улице беху затворена. Станко ју је очекивао.

Јел' отиш'о, шапе Станко.

— Јесте, има неколе да пиша, можемо се довољно наразговарати.

— Хеј Марта, кад ће већ једанпут доћи то време, кад ћу се с тобом моћи разговарати пред целим светом, а на белом дану. Веруј ми, чедо, и колико те милујем, хај бого мили, та неби те дао, ама баш ни за царево благо, тако те волим, али веруј ми, досадило ми се да се овако по ноћи као лопови крадемо, п'онда, може нас лако твој отац затећи, на онда.

— Ах не смем ни да помислим на то. Раставио би нас за навек, а ко зна шта би самном било.

— Ал' је ли Марта кажи ми искрено, шта би ти радила, кад би ти запретио да се више никад, знаш ама никад несмеш самном разговарати?

— Ја не знам; мислим да би морала свиснути од туге.

— А реци ми, чедо, шта би онда чинила, кад би те тео силом за кога удати?

— Ја не би пристала.

— Ал кад би те приморао?

— Ја би . . . . ја би скочила у воду, па би се удавила.

— Ех, лудо моја мала, а шта би онда самном могло бити, зар на то не би помислила.

— Ах Станко, волијем да ме и нема на свету, кад не могу бити твоја. Другога ја не могу волети, ја би на његовој страни морала угинути као цветак у башти без росе.

— Не не, Марта, до тога доћи не сме. Кад би видео да те воде на венчање са другим киме, ја би... ху, ја би морао побеснити, па би онда поубијао све. тебе и себе и твога а и мога оца. Али до тога не сме доћи. Него знаш шта сам намислио чинити?

— Да чујем!

— Отићићу свом оцу, па ћу му испричати све по реду, кажћу му, да се волемо из детињства, и да једно без другога живити не можемо, па ћу га онда молити, вић, чедо, клекну ћу пред њега на колена, па ћу га преклињати, да учини крај тој злоби међу њим и твојим оцем.

— А кад мислиш то учинити?

— До који дан, у суботу, па ако узбуде по мојој жељи, у недељу да те свечано запросим. А? шта велиш на то гуско моја мала?

— Не, не, никада то неће бити, ја то све исто унапред видим. Не то не-може бити, Али чуј... неко, неко лупа и даку ноћ! . . .

И Марте нестаде. —

Намрштена чела, а љутита погледа ступи ћир Мишка у собу, Марта је ишла за њим. Наједаред окрену се ћир Мишка па ју осорним гласом запита:

— А где си ти бога ти била?

Марти ово питање није дошло изненада, она је на њега одавна имала одговор у џепу.

— Однела сам млеко у ваџат, као што си ми јутрос заповедио. И при тим речма спусти своју лепу главу.

— Но, но, рече ћир Мишка мало бљажијим гласом, она реч „заповедио“ мало га је уталожила, јер он је то особито волео, кад га когод за старијег, који само ваља да заповеда, сматра. — Није нужно да се плашиш дете моје. Боже не бити да седнеш онде на столицу поред мене, јер имам врло важно да се с тобом разговарам. (Настаће се.)

Умни рад. Проф. Хусти у Дублину израчунио је, да човек када ради памећу 2 сахата, губи толико животне снаге, колико када би цео дан радио руком. Зато умни радници треба да замењују умну радњу честим кретањем по чистоме зраку. —

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Ступајући из криминалног затвора сомборског у слободу, напомињу сам у најави мојој, да ми је за време шестмесечног тавновања једина забава била, што сам радио на књиговодству и кореспонденцији српској; рекао сам и то, да ћу још неко време са преписивањем на чисто посла имати, јер ми не дадоше у аришће пера и мастила унети, те сам оловком бележио. И тако сам последње време занимао се оне са својим уваниченим пословима од којих живим, које са преписивањем бележака мојих на чисто.

Сад је књига готова, коју сам народу нашем намењо, ком је и посвећујем, те сам је стога просто по најновијим немачким стручним књигама на српски прерадио и са обичним стилом написао, као што наш народ говори.

Књиговодство сам поделио на просто и двоструко. Обоје сам практично и теоретично написао, а при крају доносим један практичан пример по Кајлоове начину, који сам је овде у „Српској задруги за међусобно помагање и штедњу“ увео.

Кореспонденцију сам поделио на двоје: I-во на писма, као: на молбе, захвална писма, одбијајућа писма, прикорна писма, извињавајућа писма, честитке, на препоручне, утешна, позивна, трговачка, пријатељска и мешовите писма. II-го на приватне списе и то А. на изјашења, као: признанице, одказнице, сведочбе, уверенице и извршна изјашења, реверзе, тестаменте и кодиците. Б. на уговоре као поклон, сахрана и позајма обичних ствари, облигације, залога, јемство, уступнице, умутнице, пуномоћије, куповање, промена, кирија, аренда и награда. В. Менице.

Сад ми још остаје напоменути, шта ми даде повода да се баш овог рада латим. Давнашња је жеља моја, да и новчани заводи које је наш трговачки свет почео оснивати, српски тип и карактер добију, што се тако извести може, ако је пословни језик у тих завода српски, које само онда смисла има, ако се књиге српски воде, и ако се кореспонденција на српском језику обавља; а то се само тако постићи даде, кад се има стручних књига на матерњем језику.

Дал ће ова књига одговорити жељеној цели, незнам — али знам, да ми је намера поштена, а цел племенита што ми нико одрећи неможе. У то име пуштам у свет свој први покушај на књижевном пољу.

Ако се до божића толике претплатника пријаве да трошкове штампе подмирити могу, ја ћу дело штампати и то у толико примерака, колико се претплатника пријавило буде, које ће од прилике до 30 штампаних табака нанети.

Цена је књизи 1. ф. 50 н. а. вр. Скупљачи добијају за труд сваку десету књигу, или новац за исту. Новци, или имена претплатника нека се шаљу управо на мене у Нови Сад.

Пријатеље народног напретка, нарочито трговачку омладину и народне учитеље молим, да се заузму око скупљања претплате, да ме тим помогну у своме чешком, али користном и племенитом подузећу.

У Новоме Саду 7. (19.) октобра 1873.

Кориол Јовановић.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

РАЗНО.

Парче сировог грожђа што вреди талир, кад се изради као потковица вреди 3 талира, кад се одан начини алат вреди 4 талира, кад се слије у оруђе и накит вреди 45 талира, кад се расклује у игле и чиоде вреди 75 талира, кад се одан начине ножеви вреди 90 талира, перорези вреди 700 талира, кад се одан начине копче од челика и дугмета вреди 900 талира, када се начини накит од челика вреди 2000 талира, кад се скују дугмета за кошуљу вреди 6000 талира, а кад се растини у пера за сахатове вреди 50,000 талира.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 46. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 17. НОВЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

СЛИКЕ ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА.

Написао Гавра Пешић.

Бавећи се дуже времена у Црној Гори, био сам тако срећан, да сам за то време двапут пјешу земљу обишао, а том приликом много видио и искусио. Да би и тебе мили читаоче мало боље упознао са братом нашим Црногорцом, те да видиш гдје и како онај живи, који бранећи српску слободу од векова на мртвој straжи стоји; рад сам ти овде неколико слика из живота црногорског написати.

Приликом обиласка школа дођем првог јула око пет сахата у јутро и у Љешанску Нахију у село Градац. Самном идаху два учитеља, честити старац поп Машан и један роб који ми ношаше пртљаг. У том друштву, а уз певанку и пуцњаву пушака лаганим одом за три сахата путовали смо од Рибнице до Градачке школе. Школа је сграђена уз цркву на мало увишеном месту у средини нахије и то на усамљеном мјесту. Зграда је нова лијепо удешена, уз училиштну собу налази се и стан учитељев. Ту застадосмо осим главара до близу шездесет љешана да се о успјеху своје дјеце увјере. Тек што стасмо, назвасмо им, „помагаи ви бог браћо,“ а они нас одноздравише са „добро ви нам дошли.“! Сад сједосмо пред прквом на зелену траву да се мало од пута одморимо, а около сви љешани. По што се тако сједећи мало проразговарасмо запита ме капетан: Господине! А како на Цетињу, је ли здраво господар, шта нам ради свијетла књегиња, а да како млади наш‚ледник? кад му реко да су сви здраво, као на неку команду поскидаше капе и као из једног грла заори се жеља: бог јим дао здравље. Још мало посједисмо и онда сви у купа одосмо у школу. — У школи застадосмо са учитељем преко седамдосет младих љешана, односно ученика. — Тек се на школски врати указа смо поздравише нас са: добро нам дошли. Пошто се богу помолисмо одпочнем испит. Љешњани с главарима заједно посједаше по чоду подразумјева се под оружјем. Милина је видити било младе горштаке како у највећој радости изказиваху, да ји што упитам, тек да покажу, да нису задава годину дана у школи одсједили. И одиста одговараше на сва питања тако добро, да сам се дивити морао. Цијело време док испит трајаше, непрестано благосиљаше љешани своја господара, који се о њима и њиховој дјеци тако својски брине. —

У један сахат закључим испит и заклжем га за три сахата по подне; затим одосмо нас неколико свећењику једном и местне школе управитељу на обед. После четврт сахата стигосмо у кућу домаћина. Тек што добо до кухињски врата изађаше ми на сусрет домаћица са својијем снахама, хотећи ме пољубити у руку (тамо женске мушког ма и млађи био љубе у руку) но ја јим то не допусти већ с домаћином и са осталима уђем унутра. Мало сам застао кад унутра уђо, и кад видо сиротињу у каквој се наш домаћин налазаше. На понуду домаћина седо за наместену трпезу у зачеље, а остали још мало постојаше док се обед незготови. — Трпеза за коју седох, била су врата положена на подметнуто камење, а на трпези побацано неколико варјача и наломљеног кукурузног хлеба. Само се предамном угледао један мали нож и тањир а иначе на целом столу избеше ни виљушце, ни ножа, ни тањира, ни пешкира, ни сланика, осим неколико варјача и леба. Док се љешњани са ракијом бавише, ја сам и десно и лијево разгледао ову трапезарију односно свећењички дом. Кућа је зидана на један спрат од тврда камена, неолепљена ни с поља ни из нутра, покривена је каменитим плочама, без тавана; него но средина послагана беху сирова дрва и греде да се суше. Цео горњи спрат сачињава велику једну собу од прилике 5½ хвати у дужину и 3 хвата у ширину. Попођена је са дебелим јеловим даскама но тако, да се лијено између њи у доњи спрат проидати може. — На једној страни од собе горе велики огањ, над којим је један повећи котао о веригама висно, у ком се куваше јагњетина, уз огањ стајаху још два повећа ибрика за кафу, а на ражњу окреташе један лопљанин печиво. С друге стране од собе биле су две неграпне постеље напуљене душтинама, а покривене са бијелим но доста пожућеним ћебетима. У једном ћошку стајаше један велики сандук за рану а у другом велики један кош за кукуруз и један сан-

дук за робу; а на сред собе по црвеном стубу обешене беху гусле јаворове. а на једном зиду разно оружје. Ето тако намјештена беше соба ћешнанског свећеника и школе управитеља. На цијелој тој соби небеше прозора но само четир јаме кроз које свијетлост улажаше.

Сад дође време обједу. Гости посједаше око стола на поређано каменье и домаћица донесе у две дрвене чиније чорбу. Ја већ хтедо од чорбе окусити, но ми домаћин недопусти, него ми рече, има за вас печеног меса, а ово је истопљен лој од младог јагњета, што наши сељани радо једу. — Милина је било погледати кад се ћешњани доватише варјача, те уједном тренутку нестаде у чинијама лоја. Затим донесе домаћин код стола котао са куваном јагњетином, и изручи на сто. Сад да ти је драги читаоче погледати било, кад се ћешњани доченаше меса, с каквим га апетитом једу, — та да си најситнији морао би добити апетит. — И томе брзо би крај, и саме голе кости осташе на столу. — Сад се донесе у бокалу вина. С првом наздравицом наздрави домаћин Господару, затим кнезинји а потом младом насљеднику, а напослетку редом гостима. Овим редом теку наздравице при сваком пријатељском весељу. Свака је такова наздравица пропраћена била бацањем из пушака. — кад се објед окончао, скиде учитељ са клина гусле, и даде ји младјем свећенику с речма: дед попе одгуди једну! — Попа се недаде много нудити, но одма ји узеде и поче ји удешавати, — и пошто јих удеси као што ваља одпоче тако дивно пјевати, да му је редко пара, кађи. — Пре него што је песму заночео, одпјевао је најпре овај пријеђ!

Све за славу бога да молимо
А за здравље наша Господара
Петровића на Цетињу краља
И његова наслеђника сина
Бог јим дао и срећу и здравље
Слободне јим очи на турчина
Пошда брајо, да ви пјесму причам
Пјесму малу али од истине
Од истине за добре јунаке и т. д.

Док је гуслар те рјечи говорио, сви присутни гологлави одпоздрављаше певчеве речи са: боже, дај јим здравље. Тако проведо до три сахата и опет скупа одосмо у школу, гдје нас остали дочекаше.

Испит је текао у најбољем реду, дјеца су из свију предмета, а особито из науке ришћанске, библични и морални приповедака, науке гледана и умног рачуна одличан успјех показала, које се како труду учитељевом, тако исто и бистроћи и вољи младих ђиногорца приписати има. У под седам пошто распустили смо дјецу одосмо домаћину нашем на вечеру.

ИЗ ВРТАРСТВА.

Шпански црни лук са белом љуском

Онима који крупан, меснат и сладак црни лук волу, могу препоручити да гаје „шпански црни лук са белом љуском". Има људи, којима није само до тога стало да имају у башти лука. но и до тога, да што „особитије" имају. У првој свесци новина „Gardener's Chronicle" стоји упутство, како ваља овај лук гајити да га крупног и укусног добијемо. Ево и ја нашим читаоцима ово да саопштим.

„Најбољи је положај за овај лук: сасвим слободно место у башти. Писац је на сунчаном и промајном месту пет година једно за друго (на једној истој леји) изредне лукове производио. На мање угодном месту страда лук овај од медљике и други болести.

„Кад си већ таково место изабрао, а ти га с јесени дубоко изконај, и остави изкопану земљу да у великим грудвама презими; немој никако грудве дробити, ни леју грабљама поравњивати.

„Око половине месеца децембра — ако нема снега, или ако није јако смрзнута — треба ту леју нагнојити са добро сазрелим ђубретом ком се нешто мало соли дода. ово се остави на леју до половине месеца Јануара, пак се онда леја та на ново прекопа.

„Од прилике после 14 дана ил' доцније, то од времена зависи, треба семе посејати и за тај посао изабрати леп дан, пак се с вечера, ако је земља сува сејати. Наравно да сејање од времена зависи, јер ако је земља мокра или сузиште смрзнута, онда се сејање отложити мора.

Последње приправљање земље у тим се састоји, да се земљи још мало пепела дода. Ово се на леју кроз често решето просеје, кад је већ леја посејана. Пре него што Ћеш семе посејати, а ти повуци по леји једно $^{3}/_{4}$ палца дубоке јарчиће, који бар 10—12 палаца један од другог растојања имати морају; сад се врло ретко, у те јарчиће семе посеје, пак се оном земљом, покрије, која је из јарчића на страну бачена. Овако се остави једно 8 дана на миру. После 8 дана треба отићи и мотиком (с леђ' ма) земљу мало утапкати. Кад јух једно 4—5 палаца нарасте, онда треба између редова с обе стране земљу утапкати а све јамице запушити, које су глисте понаправљале, а после 10 дана треба лук разредити тако, да на свака 2—3 палца но једна биљка остане. После 14 дана треба опет разређивати и то најснажније по изгледу биљке ваља оставити у даљини 8—10 палаца једну од друге. После тога треба опет мало скоранша пепела међ' редове посути. а неће згорег бити и мало кокошија ђубрета с пепелом помешати.

„Доцније, од прилике месеца Јуна, треба редове добро залити ако је време суво. Ово заливање треба с вечера предузети, и то са заливачом, која врло ситну решетку има, пак полагано добро залити треба. Месеца Јула пак, ваља у воду растопити мало кравље балеге пак тиме залити, ал овом водом не ваља лукове, но само ону празну земљу међ луком, залити; за овај посао узми заливачу без решетке, да си сигурнији.

„Приликом, кад се од заливања земља окоре, ваља је мотикицом окопкати, натрињити. Заливати треба све до јесени, док не дође време да се лук вади.

„Но једном другом начину треба посејати семе у топлу леју (Зубревак) око половине месеца марта где ће већ за четрнајст дана проклијати.

„Месеца априла повади се арнаџик, мало му се жилице одсеку, пак се онда при крају истога месеца у приправљену леју расади. При забадању мораш чувати, да арнаџик не угњечиш, или иначе како неповредиш. По мом убеђењу први је начин бољи за производење крупнога лука.

„Тежак“

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VII.

КАКО ДА ПОСТУПИШ С ЂУБРЕТОМ.

В. На њиви.

(Наставак.)

Ако питамомо шта и како треба да ради с ђубретом на њиви, оно ваља пре свега да се запитамо: да ли ћемо по старом обичају поделити ђубре на гомиле или ћемо га онако, као што се сада ради, како га с кола скинемо прострти по њиви. Ја сам са своје стране за то, да се ђубре одмах простре по њиви и то због тога сам за то, што овим начином доће те ђубре утиче на целу њиву једноставније; јер кад се иначе наувче ђубре на гомиле на тако подуже постоји, оно се које од кише које од лапавице начине честе пеге у усеву а то је знак, да је најбољи део ђубрета испод гомиле упио се у земљу, те су они делови њиве што леже између гомилица остали мршавије најђубрени.

Друго се питање рађа још и то, какво ђубре ваља да се износи на њиву, да ли одмах како изиђе из штале онако са сламом, незрело? Да ли у полак зрело, гњило? Да ли пак онда кад је већ сасвим зрело или пак презрело на отруло?

Ми ћемо да одговоримо на свако питање посебице. Незрело, сламље ђубре драži земљу, кад се озоре зре у земљи, зато је ово ђубре добро за тешку, чврсту и хладну земљу. Гњило ђубре, пошто је већ сазрело не загрева толико, за то је згодно за лакшу, жешћу или ти песковиту земљу. Зрело ђубре боље приличи за башту, јер пошто сазре изгуби 85 процената од своје тежине и тако остаје од целе само 15 фуната за њиву.

Узимајући овај силни губитак у обзир препоручују најславније газде као што су Таер, Шверц, и Деви, да своје ђубре само ако је икако могуће износимо док је још фришко на њиву и да га ту што пре заоремо. Јер ако овако радимо уштедимо онај губитак од 85 процената.

Када би газда човек увек био доспешан да вози, ми неби замерали кад би и ми извозили увек фришко ђубре на њиву. Али пошто знамо да би то газди било врло незгодно, да сваке недеље извози и заорава ђубре, јер нити му ради других пољских послова доспевају кола и плугови за тај посао, или бива да му је и стока оронула, да су путови до њива испровађивани, онда смо приморани, да возимо ђубре само зими а с пролећа и лети да отимамо време за угарење. Пошто докле морамо да возимо ђубре у извесно време, то у нас нема разговора о томе, да извозимо фришко ђубре на њиву.

Да ја знам да то може бити у нас је неби био ни трошио речи, како ваља поступати с ђубретом у авлији, јер то стоји свакако, да је најбољи начин да се ђубре одмах како из штале вози на њиву. Све кад би ово и радили, онда неби смели стирати по штали дугачку сламу за стељу, јер је њу врло тешко заоравати.

Најбоље је дакле возити ђубре кад је подузрело или гњило, истина је да је и онда већ доста изгубило од своје тежине али шта ћемо, кад већ није иначе.

Кад се ђубре просне по њиви на остане преко зиме незаорано, то даје прве године богатији род, али у идућим годинама слабије утиче на земљу. Сламље или фришко ђубре слабије утиче прве године али за то трајније утиче на земљу. Зрело ђубре нада готово сву своју снагу на први род, те у доцнијим годинама не утиче готово ништа на њиву.

Учене газде, који су испитивале како ђубре утиче на земљу пронашли су да ђубре на средњој земљи губи прве године 50 процената своје снаге, друге године 25 треће 15 а четврте године 10. процената, тако да му пете године већ не остаје или нимало снаге, или ако што и остане то је врло незнатно. Из овога свако који је наметан може да увиди, да ми морамо ђубрити своје њиве у свако 5 најкасније у 6 година, ако нећемо да нам сасвим најалове.

Кад се ево уватимо рачун да ваља сваки 5 година да ђубримо, онда је то врло нехатно, што наше газде ђубре сваки 15 година једанпут. Ко не верује нека распитује на ће се уверити о овој ужасној нехатости. Крајње је време да се овоме алу и у нас већ једном доскочи. Пре свега треба дакле да збирамо ђубре, а кад га већ имамо, онда нетреба да толико извозимо на њиву, колико обично извозимо ђубрета када ђубримо сваких 15 или 20 година. Јер ако ми тако рећи наклукамо земљу ђубретом, дајући јој више снаге него што јој треба, оно ће све у њој полећи, а доцније кад по горњем рачуну за 4 — 5 година истроши сву снагу а истрошиће је заиста па ма ми колико ђубрета извезли на њиву — онда нам земља после за толике године јапи без ђубрета. Дакле дајте да ђубримо ређе али чешће то је главније.

Белгијски газда ђубри сваке године сваку своју њиву, било шталским ђубретом, било проходском по-

гани, или кречом, или коштаним брашном, или пепелом и тако даље, али је свакако ђубри ма чим, али онако и цвета у Белгији пољоделство, нит' ми можемо себи да представимо како је тамо пољорадња у цвету

Често бива у газдинству где се усев на изменце. мења, да смо доколни да возимо ђубре на њиву, али немамо места где ћемо га изручити те морамо да свезамо по 10 — 20 кола у гомилу узпут. То ђубре ваља са по стопе покрити да га сачувамо да се не засуши и неизветри. Ми ћемо ову гомилу ђубрета најбоље покрити земљом с њиве, а гомилу ваља тако да наместимо да пиштавина из ње не тече на пут него на њиву, па ће нам и она привредити који меров.

Када заоравамо ђубре, особито ако је ђубре сламње онда ваља да ходи за плугом један деран с грабљама, који ће да управља да ђубре с крајева бразде пада у бразду на дно. Ова надница ће нам се богато наплатити. Ако ђубримо с пролећа, то ваља орање одма добро навалати те тиме припомоћи ђубрету да лакше труне.

Има још један начин ђубрења. Дођу те оставу било рогату марву, било ергелу, било стадо оваца да ноћивају на једном месту обично у кордату, обору, тору. Бива да обично овце стерају у тор. Ако се тај тор премешта с места на место, онда 100 оваца нађубре за 200 дана два јутра земље; те овце наторе на једном јутру 300 — 400 цената балеге. Ову торину ваља свакако заорати.

Видао сам по многим селима како Швабе ђубре под кукуруз. Они сеју кукуруз за мотиком и баце у сваку кућицу на семе по шаку две врела ђубрета. Тако се ђубри најбоље и виноград то јест окопа се чокот па се на место земље око чакота поспе ђубрета, па се то ђубре затрпа опет оном земљом. Тако се ђубре и воћке.

Још нам је остало да се запитамо, колико ђубрета да дајемо нашој земљи, колико цената? Ако нам је земља врло изнурена, онда јој подајмо за први мах најмање 4-500. цената по јутру, ако сејемо репицу најмање толико; ако је земља боље у снази онда је доста и 300 ц. по јутру. Сваки газда зна најбоље по својој земљи и по свом искуству колико ће требати.

И опет кажем: боље чешће па ма и помање ђубрета него много у једанпут на сваки 15—20 год.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Одсечено цвеће врло се дуго у чаши (води) одржи а да не увене, кад у воду мало пепела успеш. На овај начин, не само да се цвеће дуго у једној води одржи, него се и вода неусмрди.

Које зеље пчела не трпи? Не трпи ни једну врсту лука, не трпи кел, купус, ни салату; на које год овога зеља падне, одмах се онесвести и угине, пак зато не треба ова зеља близу кошнице ни садити.

Да пилиће брзо угојиш. „Hühner-Zeitung" препоручује ово: узми леба, умочи га у млеко и тиме пилиће рани. Гојено исто се тако угоје и са ситно стученим пужевима и пужићима, помешаним с мекињама (трицама); пре но што ћеш ово пилићима дати, накваси све у води.

Кад гоневе крваво мокри. Ова се болест указује понајвише код оне стоке, која по шумама пасе.

Једног дана укаже се ова болест пише Р. у „Tekaky" на мојим двема кравама, и како нисам имао при руци лекара, био сам се јако забринуо, шта да радим. У тој мојој бризи падне ми на памет да у овом случају употребим хомеопатско лечење, премда ја на овај начин лечења много не полажем. Ја узмем књигу у руке и изаберем Ipecacuanha од ког лека почнем давати мојим кравама свака по сата по 15 капљица на једном комадићу леба, или у једну литру воде, а поред тога још свака три сата по једанпут Aconi-та. За 12 сахата је на моју велику радост болест сасвим престала била, и то код обе краве, премда је пиштавина као чиста крв црвена била.

Код 4 краве мога комшије, који је такође у шуми пасао, указала се иста болест, а у оближњем једном селу боловаше шест крава од исте болести; но пре но што људи чуше да сам ја срећно моје краве излечио дођоше за прву краву доцкан, она већ пала беше, зад ја сам је за пет дана опет излечио и подигао.

На тај сам начин 16 крава једно за друго од смрти избавио, и зато горњи лек против речене болести најтоплије препоручујем.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

ПЕШТА 17. новембра — Обрт је врло слаб, јер нити ко иуди нити тражи ране; цене стално. Бележено:

Уване-шеница за пролеће по 9 форината у новцу, 8 фор. 10 нов. за робу.

Зоб за пролеће 2 ф. 28 н.

Кукуруз за нај—јуни 4 ф. 96 н. и 4 ф. 98 н. у роби.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосим Суботић.

II.

(Наставак.)

— Врло важно, мишљаше Марта у себи, шта то само може бити. Тако још није никад самном говорио. А цело тело јој поче чисто нека језа обузимати, као да је сиротица слутила, шта ће бити.

— Но, но, та погледај ми управо у очи, па да ми истину одговориш на све оно што ћу те питати. Реци ми шта ради Станко?

— Који Станко? промуца Марта, а лице јој обуже самртно бледило. Другдаш би могао Бир Мишка ту промену

лако опазити, али му сада то несигурна светлост свеће није дала. Он је видио каки му Ћи по целом телу дрхће, али је то приписао строгости свога испита, а никако другом чему.

— Хе, хе ћурко мала како гледи ваш, та тај Ћулумов Станко? — Немој крити, реци ми отворено, јер треба да знам, — и ту поче Ћир Мишка мало крупнијим гласом говорити, — да је мени све познато

— Али бабо . . .

— Ни речи, да ниси писнуја. Зар је то памет? Место да се дичиш и поносиш што имаш таковог оца као што сам ја, а ти још радиш против њега? Загледала си се у кућу његовог најгрђег непријатеља, зар је то памет? А? Ајд, ајд девојко, немој да ме на терам да ја, чијој се памети и разуму цео свет диви, учиним тако што лудо с тобом, да нико неће моћи веровати да сам ја то учинио.

— Али . . .

— Ћут' кад ја говорим. Знам ја добро да ти шурујеш са тим — тим твојим Станком, а је си ли чула девојко: ако још и једну реч прозбориш ш њиме или се усудиш, да се ш њиме тајно састанеш, тешко теби али ни њему неће бити лако. Сад . . . сад си чула, па хајд иди у кујну и припреми што за вечеру, јер ћеш ме иначе још већма разљутити.

Марта чисто ван себе од пренераза изађе из собе. А Ћир Мишка задовољан што је тако вешто, као што он мишљаше своју мисију извршио, опружи задовољно ноге под сто, завали шешир на главу па мишљаше: „Ај баш сам ти ја паметан, ех, та за ово што сам сад учинио, пољубио би сам себе у чело, да могу. Ај баш сам ваљано искресао, све онако као што треба. Ја знам, готово би се могао на јеванђеље заклети да је она сиротица невина, ај моје мора бити, мора да буде онако, ко што ја кажем." Ај да је знао тај препаметни човек, како је терет свалио на једно срце свога детета, зацело се неби у својој лудој, занесеној таштини тако хвастао. Та када ће већ једном доћи време, кад ће родитељи имати много више призрења према свом рођеном породу, кад неће морати бити њихова рођена крв жртвом, да се благостање родитељско поправи. Тешко сваком оном оцу, али по сто пута још детету, које силом натерано мора проводити читав век на страни мрског стварења. Ах, сваки му је дан читав век, — али век пун паклене муке. Једна таштино очина. Рођење га очи варају, у чему он срећу своје Ћери назире, у томе је баш пакао њезин, а што он за њезину несрећу сматра, у томе баш лежи блаженство њезино. Увређена таштина његова толико га је заслепила, да је почео презирати и омаловажавати човека, који је иначе са свим на свом месту. Имућан, ваљан, честит, а што је најглавније, поштован од сваког оног човека, који је умео самостално мислити. Тоша Ћулум је као што напоменусмо живио са Ћир Мишком у великом пријатељству. Та они су баш и били, који су срца рођене деце зближили једно другом. Ну, на несрећу њихову, овлада Ћир Мишком нека болест, која је веома јако распрострањена по целоме свету, а и у сваком се човеку мање више укорењена — таштина, и Ћир Мишка поче у свом искреном пријатељу назирати крвног непријатеља. Ладноћа његова, а поред тога и омаловажаваше, којим га је Ћир Мишка од неко доба сваком приликом предусретао, увредила је јако Тошу Ћулума, и он се закле свечано, да више никад са тим луцковом ни једне речи неће прозборити. — Да чудна немилосрђа ћудска. За љубав њихове непромишљености, ваља сада да нестане и оне миле свезе, која је срца деце њихове тесно скопчала, као да је срце као крма, којом је кадра човечија рука управљати.

Љубав је света, она је узвишена над земаљским слабостима. Она спаја срца у деце најгрђих непријатеља исто тако, као што лако облада онима, којима много мање препона на путу узајмне среће стоји. . Шта беше Станко, шта ли Марта крива да им се родитељи завадише. Јесу ли их они натерали да их зближе једно другом, на кад је већ дотле узајмна наклоност њихова дорасла, да их не могу раставити а да их јако не повреде, хоће силом да их отргну. — Не, не, боље време неће никад доћи, или доће тек онда, кад и последње искрице таштине из људских груди нестане, а то ће толико рећи, колико никада!

III.

Шта је Марта од то доба препатила, моје перо није у стању описати. Она је врло добро познавала слабу страну оца својега, а она је сасвим чисто предвиђала, да ће за навек са Станком растављена бити Може бити да јој је у томе припомагала и она обична сујеверштина, која је иначе ретка а особито нас у случају, кад се тиче срца, — Те неби она управо до пред зору није могла ока склопити. Непрестано је премишљала, како би само могла доставити Станку да отац њезин све зна, и да сада ваља одлучно да ступи на среду. Како ће ли ју отац сутра предусрести? Шта да чини. Да ли да му каже истину. Она ће пред њега клекнути, па ће га молити за опроштење, што му то до сада није смела рећи, на ће му онда казати, да она без Станка живети не може. Ако је ш њиме растави, у гроб ће ју свалити. Он ће се на сваки начин тада умилостивити, на ће све добро бити. Ну, сирото девојче је сувише добро познавало нарав очину, а да би могла бити и уверена, да ће се тада све добро свршити. Неки неизказани терет овладао је њоме, и она незнајаше како да га другчије одлакша ако не сузама, с тога им је оставила на вољу, нека теку. — Ах, како би јој сада много лакше било, да је покојна мати жива. Тада би било све другојачије, и отац би јој био другачији, а она би са Станком била срећна, још те како срећна, тада те заваде међу очевима неби било, јер мати њезина

беше добри анђео очин, који га је од сваке будалаштине хранио. — Како би јој много лакше било, кад би сав свој терет материним грудма саопштити могла, хај, она би знала утешити она би неуморне радила, само да своје дете усрећи. Нема срца, над материнским, материна је љубав много светија и узвишенија од обичне, она је несебична. Али то је велика несрећа што је само једна мати на свету. — Али Марта је матер изгубила, још дететом, у кога дакле да нађе савета у овако критичном положају? На коју страну да се окрене? Ко ће јој помоћи? — У тај пар севну јој нека мисао кроз главу. — Јест, мишљаше Марта, тако ће бити најбоље. Она је поћешће долазила у нашу кућу, још док је мати била жива, а и сама ми је толико пута говорила, да ме воли као рођено дете. Ту је Марта мислила бабу Насту Загорку. Њој, њој морам отићи, па ћу јој испричати све по реду, она нека ми помогне...

Сутра на вече је Ђир Мишка отишао у бирт, да се мало са својим најтањем и великим пријатељем мајстор Рошом продивани, а Марта се пожури да ту прилику на своју корист употреби. Врже отрчи на познато место састанка, неби ли Станка упазити могла. Али Станка нема ни нема. Шта да чини, како само да му достави шта се међу тим у кући од јучер збило. Дуже га очекивати не може, јер се мора журити баби. И с тим се упути оној малој кућици, која је нами већ позната. Баба је била код куће. Кад је опазила ко јој долази у посету јако се обрадовала, јер је она на то и рачунала била.

— Ах баба помози, помози ако бога знаш; викне Марта па бризне у плач.

— Шта је, шта је Ђерко, поче се баба претварати, да није ону што пољубо? Је ли болестан или је... што недај боже...

— Не, не њему није ништа, он је у бирту, али ја ја сам јако болесна.

— А шта ти зађе дете моје, рече баба, па се бајаги брижљиво приближи девојчету и седне поред ње.

— Да знаш, само да знаш шта је... Али ништа, ја ћу ти све казати, али прво ми се свечано закуни, да нећеш никоме открити оно, што ћу ти ја да поверим.

— Та дн би ја, за бога... о, та ти знаш да те ја волем и пазим као да си ми рођена ћи. Шта ли је пути твоја покојна мати — бог да јој душу прости, — добра је то душа била, — да, шта ли ми је пути рекла, пази ми на моју Марту, она нема никога више на свету, он — и ту је сирота — бог да јој душу прости — мислила твог оца, баш неће много за њу марити...

— Сирота дада, као да је знала, Вн'ш, баба, за то сам ти управо и дошла. Нужна ми је твоја помоћ.

— Јо Ђерко, та кад неби помогла тебн, да коме ћу онда...

— Пре свега — и ту Мартино бело лице обли дубока румен — мораш знати... да... знаш ја радо гледам Ђулумова Станка... да...

— Та немој се стидити голубице моја. Зна баба то одавно. То је била жеља твоје покојне мајке — бог да јој душу прости. Колико ми је пута рекла, још да ми је само да ово двоје сретне видим, а ту је мислила тебе и Станка, па онда да барем мирно могу очи заклопити.

— Ах баба, ја ти не могу казати како га милујем. Он ми је све на свету. Па иначе, отац ми је јуче строго запретио да се несмемо више, не само састајати, него ни једне речи не смем проговорити м' њим.

— Матори обешењак...

— На сам с тога дошла да ми помогнеш, јер да знаш како ми је тешко, ах, баба... ако га не видим скоро, ја не знам шта ћу чинити, ја ћу морати умрети...

— Не бој се ти ништа, дете моје. Све ће то баба изравнати. Само се ти на мене ослони. Ти би сигурно да се још једаред састанеш са Станком, је ли?

— Јест баба, само још једаред, па онда....

— Ех, голубице моја само немој тако нагло. Вн'ш овако ћемо ми то удесити. Ти ћеш сутра око обичног времена кад се већ састајете и на старом месту, да... а где је то место, јер све то баба мора знати?

— Одмах иза мале шупе а састајемо се чим се смркне,

— Добро, добро дете моје... Ја ћу сутра отићи Станку под ма каким изговором, па ћу му казати, да га ти чекаш, и да имаш нешто врло важно, да му кажеш.

— Тако, тако. То ће бити добро. Али како ћу отићи тамо ако отац буде код куће?

— И за то ће се баба постарати. Ја ћу се учинити, да морам нешто врло важно писати мом Ивану у Малтазу, па ћу га молити да дође овамо да ми пише, као што је то више пута чинио. На ма му за то што и платила, ништа за то, само да ти Ђери моја будеш сретна.

— Проклета вештица, срце њезино беше већ тако јако у злу огрезло, да га ни невина поверљивост девојчетова не могаше одвратити од паклене сплетке. Оно је само грамзило за добитком, оно је већ унапред склопило и добро смислило план, како ће се са три стране моћи нагутати. Шта оно мари за посљедице.

— Хвала ти баба по сто пута ти хвала. За сада прими овај мали дарак — и ту јој Марта пружи сребрну форинту — а ако ти сретно све за руком испадне, и ја будем Станкова, ти ћеш бити сретна.

— Јо, дијете, како би ја од тебе примила... ал на послетку, да буде среће сво ћу примити твој поклон, на ћу га одма за икону заденути...

Марти је велики терет спао са срца. Њојзи је сада била то једина жеља да се са Станком састане,

па да му све по реду искаже, и да чује, шта ће јој он на то рећи. Да ће икада бити његова, на то она није ни помишљала, а друго сувише била је само за ово заузета. Баба Загорка указала јој се као прави анђео. Како је баба само то лепо удесила. Отац ће отићи, а она ће се своме Станку без икакве препоне моћи издати. —

Освануо је и сутрашњи дан. Баба Загорка је под вештим изговором отишла у кућу Томе Ђулума, и срећа је њена хтела да се прво са Станком састала. Одмах му рече, да му Марта има нешто важно рећи, па да се довече нађе на обичном месту. Станку је то мало необично било, што то Марта по баби поручује, и одмах се досети да се ту морало нешто необично догодити.

Ту је већ и вече. Не знам кога је управо са већим нестрпљењем очекивао, да ли Ћир Мишка, да ли врачара или наши млади познаници. Ћир Мишка за то да се увери о истиности бабиних речи, јер је он непрестано држао, да га баба за нос вуче, а уједно је био љубопитив ако и постоји нешто у ствари, како ће му то баба доказати. Баба опет да обећану награду добије. Од Марте и Станка већ је измамила нешто а обоје су јој обећали, ако се буде збуде по њиховој жељи, баба ће бити царски обдарена. Ну, наравски, да баби ова обећана награда није ништа вредила, јер је она добро знала, да од сватова Станкови нема ништа. На послетку још, наши млади, а знам да за сигурно могу рећи мили познаници — јер у свакој приповетци, а исто тако и у практичном животу и нехотице симпатише се особама које страдају невино — из познатог нам узрока.

Ћир Мишка рече Марти да је позват на једно место да ниште, па стога ће мало дуже изостати, ну она нека се не плаши, већ нека припреми добру вечеру. И с тим речма оде. Упутио се управо врачари. Ноћ се већ спустила на земљу, а у то су доба готово све сеоске улице пусте, осим керова, који појединa мимопролазећа кола и путнике дочекивају добродошлицом. Ћир Мишка је натуко шешир на очи, да га когод случајне познао неби, па тако корачаше напред. Ето већ и врачарине кућице.

— Госпо му тане, мислио је Ћир Мишка, само ако не буде истина, а дај боже да не буде, ал онда тешко теби матора вештице — и с тим речма груне у собу.

Баба га је већ очекивала.

— Но бабо шта је?

— Све је у реду Ћир Мишка. Само.. остајеш ли ти баш при томе да се својим очима уверим.

— Да како, госпо му тане. А јеси ли ти помишљала на оно што сам ти рекао? И ту Ћир Мишка покаже руком на гредицу.

Баба се не могла уздржити, а да се сва не стресе јер је Ћир Мишка ове речи изрекао тако одлучним гласом, да је баба мислила, е он неби ни часа пречасно да ју обеси, само да се није раније постарала. С тога је по сто пута благодарила случају, што јој је све за руком испало.

— Јесам, рече баба напослетку, али... како стојимо са.... са десетицом?

— Сто му мука, та ти знаш да Ћир Мишка није још ником ни крајцаре закинуо, па неће вала ни теби.

— Е на добро. А ти хајд' за мном,

И они одоше...

Међутим се Станко са Мартом сасвим комотно разговарао на плоту.

Марта му је све приповедила шта је у ствари, али како се зачудила, кад јој Станко рече:

— Ехеј, та то је прекрасно, дакле он зна? Сигурно је то чедо, на мени и тебя приметио. То му онда мој лала кад дође да те проси не мора разлагати, већ може одмах твоју руку заискати.

— Е, ал ко зна ође ли лала Тома пристати да се измире?

— Ође, чедо, ође. Добар је он човек. Хеј, да ти знаш како је он добар, ал тај твој, то ти је права надувена луда, тај неће пристати дуго, али ће ипак напослетку морати попустити, кад увиди да то није играчка, већ да се ту ради о срећи његова детета.

— Неће Станко, види ћеш да неће.

— Шта неће, та онда не би био човек, већ скот. Та зар би могао поднети да рођеним очима гледа како му дете сваким даном све већма кошне и вене. Не, чедо, то он не може. Он је другдан мало што но наши веле бакнут, држи себе за најпаметнијег човека на белом свету, а овамо све што ради, ради наопачке. Хоће да је поштен, па непрестано говори, како мора велика труда да полаже око пискарања, а то све за ништа, а овамо да може скин'о би човеку и кожу с леђа. Ако је таки, али тако немилостиво срце није могуће да има.

— И ја то не мислим, рече Марта, али видим Станко, од неког доба тако ми је тешко да ти не могу описати како ми је. А да себи представим како ћемо сретни бити једно с другим, то не могу никако. То не слути на добро.

И доиста није слутило на добро.

— Је ли оно Марта? питаше баба Загорка показујући на ово двоје, који се и даље о својој судбини разговараше.

— Јест! одговори Ћир Мишка кроз стиснуте зубе.

— А је ли оно Станко?

— Јесте!

— Ја сам своје испунила. Дај ми што сам заслужила. —

— Ево ти, рече мукло Ћир Мишка, па груне песницом бабу у слабину да се ова колика је дуга у дугачки коров строноштала. Затим као рањени тигар скочи у напред и зграби Марту за руку тој далеко у натраг одбаци, па се са закрвављеним очима окрену Станку, који је као прикован на плоту стајао:

— Дакле и опет је истина. Севај одавде проклето дериџиге, из хвали бога, што си отишао одавде са читавом кожом

— Али Ћир Мишка....

— Доле с моје тарабе, загрми Ћир Мишка, па зграби Марту за руку и готово да речем однесе ју у собу, јер је девојче личило пре мраморном кипу, него ли живом створењу.

Ћир Мишка је спусти на креветац на онда стане пред њу.

— Дакле тако? рече, — на колена клекни па фали бога и богородицу што нисам поверовао оној матороj кљаштури, а иначе би ја вас друкчије изненадио.

— Мили.... оче...

— Нисам ја више твој отац, а ти више ниси моја Ћи, иди тамо твоме Ћулуму, драгом Ћулуму, нека те он рани, а ти му буди покојна Ћи. Али вић, пре Ћеш морати преко моје лешине прећи. Кад ја заклопим очи, ради што ти је воља, а докле је мене на свету мораш радити оно, што ти ја заповедам. Кога ти ја за мужа изберем онога мораш узети, јес' разумела мораш, другога не смеш. Где ти то ће:

— Али, оче...

— Ћут' ни речи да ниси проговорила. Тако си ми мрска, да ти не марим гласа да чујем. Само срећне да ниси ни дошла на овај свет, или да си пре ће у гроб отишла. Иди... иди... а глас му све дивљи постајаше... иди скочи у воду, па нек те нема више, беље и да ме нема, кад си ми тако грдну срамоту натоварила на врат. Мени, мени, коме се цео свет диви, и ти да се усудиш.... Више несретницо тако си ме разљутила да немогу да нађем довољно речи, којима да те почастим. (Наставаће се.)

РАЗНО.

У Немачкој није ове 32 године било ни једне фабрике за локомотиве и вагоне. Сада производи Немачка годишње 1000 локомотива и 30,000 вагона а ти производи вреде 30 милиона тал.

У Угарској се разболело год. 1873 од колере 433,295 душа одравило је 247,718 а умрло је 182,599 душа. Када се ако узме колико је њих умрло у Хрватској и Славонији онда је број близо 200,000 душа. Да је било три рата не би се толике света затрло.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— У Пешти и у Бечу свечано је прослављен дан када је Његово Величанство цар краљ и велики војвода Српски пре 25 година ступио на престол.

— На земаљском сабору велика је гунгуља. Странке се распадају а нове се још не склапају. Министар финансије Керкапољи и министар грађевина Тиса захваљише на званију. Сабор је доношо да влада сме узети неких 85 милијона форината да изида неке заночете железнице и грађевине. И већа је влада ових дана увајмила силеџију новаца да подмазке трговину и радиност.

— У Пешти се говори да ће септемвир хрватски г. Јоца Живковић постати хрватски министар.

— Администратор патријаршије владика Грујић отишао је своју дијецезу, од куда као што говоре неће се више ни вратити у Карловце.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Ступајући из криминалног затвора сомборског у слободу, напомињу сам у најави мојој, да ми је за време шестмесечног тавновања једина забава била, што сам радио на књиговодству и кореспонденцији српској; рекао сам и то, да ћу још неко време са преписивањем на чисто посла имати, јер ми не дадоше у руке перо и мастила узети, те сам оловком бележио. И тако сам последње време занимао се ја своjим изванредним пословима од којих живим, које сам преписивањем бележакa мојих на чисто.

Сад је књига готова, коју сам народу нашем именно, ком је и посвећујем, те сам је стога просто по најпонизнијим немачким стручним књигама на српски преградио и са обичним стилом написао, као што наш народ говори.

Књиговодство сам поделио на просто и двоструко. Обоје сам практично и теоретично написао, а при крају доносим једну практичан пример по Кајлову начину, који сам ја онде у „Српској задруги за међусобно помагање и штедњу" увео.

Кореспонденцију сам поделио на двоје: I-во на писма, као: на молбе, захвална писма, одбијајућа писма, прикорна писма, извињавајућа писма, честитке, на препоручна, утешна, позивна, трговачка, пријатељска и местовита писма. II-го на приватне списе и то А. на најавлења, као: признанице, одкванице, сведочбе, указивања и набрајања најављења, реверзе, тестаменте и кодиците. Б. на уговоре као поклон, сахрана и позајма обичних ствари, облигације, залога, земство, уступнице, упућнице, пуномоћја, купоновање, промена, кирија, аренда и награда. В. Менице.

Сад ми још остаје напоменути, шта ми даде повода да се баш овог рада латим. Давнашња је жеља моја, да и новчани заводи које је наш трговачки свет почео оснивати, српски тип и карактер добију, што се тако извести може, ако је пословни језик у ти заводи српски, које само онда смисла има, ако се књиге српски воде, и ако се кореспонденција на српском језику обавља; а то се само тако постићи даде, кад се има стручних књига на матерњем језику.

Дал ће ова књига одговорити жељеној цели, незнам — али знам, да ми је намера поштена, а цел племенита што ми нико одрећи неможе. У то име пуштам у свет овај мој први покушај на књиженом пољу.

Ако се до божића толико претплатника пријаве да трошкове штампе подмирити могу, ја ћу дело штампати и то у толико примерака, колико се претплатника пријавило буде, које ће од прилике до 30 штампаних табака изнети.

Цена је књизи 1. о. 50 н. а. вр. Скупљачи добијају за труд сваку десету књигу, или новац за исту. Новци, или имена претплатника нека се шаљу управо на мене у Нови Сад.

Пријатеље народног напретка, нарочито трговачку омладину и народне учитеље молим, да се знојму ово скупљања претплате, да ме тим помогну у овоме тешком, али корисном и племенитом подузећу.

У Новоме Саду 7. (19.) октобра 1873.

Корнел Јовановић.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на забаву. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уреднишву а претплате и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 47. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 24. НОВЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ВАСПИТАЊЕ САМОГА СЕБЕ.

I.

Сваки се човек двојако васпитава, прво га васпитавају други старији од њега и његово искуство у животу а друго, што је још важније, човек васпитава сам себе.

Човек се васпитава када се скроз и кроз сав као што је образује, а то ће рећи када развије своје умне моралне и телесне моћи и дарове. Ум, душност и тело то је у човеку тројство у јединству, то су удови целине му, који узајмично утичу једно на друго. Ове три стране људске природе морају се свака за се и све три у најтешњој свези по својој природи неговати и истаћи, ако хоћемо, да се развије и образује сав човек. Развиј човеку само тело то ћеш начинити од њега снажног дива али ће остати дивљак; развиј човеку само моралне особине, то ћеш добити одаљ претераног занесењака или сумануто човека а развијај му само умне моћи, то ћеш га начинити учењаком без срца, који када му се даде прилика, може да постане најгори злочинац.

Стари Грци и Римљани много су полагали на развитак телесне снаге они су говорили: „Само у здравом телу може да буде здрав дух;“ то је било највише начело у њиховом васпитању. Ми се често дивимо старим Грцима као неким полубоговима а то је отуда, што је у њих било напоредо развијено и тело и дух, па кад видимо с једне стране, да су у њих цветале науке и вештине, опажамо да је у њих било и јунаштва и срчаности. Грци су врло добро знали, да када је човек чио и срчан телом, да је онда снажан, весео, раден, сталан духом. Они су ишли за тим, да им је и тело и дух складно развијен.

Стари Грци имали су навесна места, а звали су их Фимназијама, где је им мушка и женска младеж гола нага челичила хрвањем, трчањем, скоком, хитцем и песничањем своје тело. У навесно време приређивали су они велике народне игре, где су се искупљали са свију крајева, па су се ту надметали у телесној и умној снази. Од тих игара биле су најславније олимпијске игре.

Што су Грци радили то раде данас сви напредни народи негујући Фимнастику. Ова вештина не само да челичи тело, него крепи и дух, будећи народну свест и понос. Питајте Чехе шта им вреде њихова „соколска друштва“.

Свако васпитање треба да почне неговањем здравља, челичењем тела, јер тело је кућа у којој живи душа, оно је оруђе душино па ако то оруђе ништа не вреди, како ћемо се моћи надати да ће дух с успехом хрлити унапред? Видели смо да је Фимнастисање једно важно средство, које снажи и челичи тело; Фимнастисање развија све мишиће и удове тела систематски, оно чини те тело отврдне према сваком спољном утицају, али оно буди једино у човеку најплеменитије врлине те човек постане скроман, срчан, поуздан, љуби свој народ и своју домовину. Али и Фимнастисање само онда развија тело, када се ван Фимнастике живи просто и умерено.

Кад погледамо наш народ, уверићемо се, да је наш сељак тамо најснажнији и најразвијенији, где живи просто и природно ма и само с тога, што, је сиромашан. Узимимо те упоредимо само Личана, Далматинца, Херцеговца и Црногорца са нашим варошанима па ћемо одмах опазити грдну разлику. Наши стари живели су скромно и просто али онако и јесу топузом и буздованом млатали, да су противницима све попуцивала кршна ребра. Данас више нема онога скока јуначкога, ни онога метања камена с рамена, али на место тога има силесија орлових ногу, крпљених вратова и узаних груди. И ако се од нас неће ниште да живимо онако просто као што су нам стари живили, ипак се с правом може од нас захтевати да у нашем животу пазимо на законе природе, јер ко против тих закона греши, томе се природа после-дње свети. Да се још боље увиди, колико се природа свети онима, који против ње греше ено погледајмо таковзане тајне грешнике међу одраслијом мушком и женском децом. Ужасна порок пуштања сиље (онанија) задржи им тело и душу у развитку, утуче им снагу, исцеди и исиса их те их пре времена свали у гроб. Сваки може да се просто рани, да рано леже и да рано устаје, да буде умерен у сваком уживању,

да буде чист и уредан, да подједнако ради и телом и душом, да се клони свију страсти — па ако уз све то уредно гимнастиче, плива и своје тело иначе креће и вежба ето му па ће бити и остати здрав. Ко хоће да зна како треба да чува своје здравље нека не жали 60 нов. па нека купи и проучи ваљану књигу нашега вреднога Др. Милана Јовановића што се зове: Хигијена или наука о чувању здравља. У тој књизи наћеће све што му је нужно да зналац да очува своје здравље.

Старо је али добро је средство ако хоћеш да будеш душом ведар а телом здрав — да добијеш времена и да продужиш себи век — а то средство стоји на услузи и богаташу и сиромаку и зове се Рано рани! Сви велики људи рано су устајали и многи увишени производи људских умова поникли су у јутреним часовима. Славни лекар Хуфеланд вели описујући свој живот. „Ја сам као лекар устајао рано, лети у 5 а зими у 6 сахата и то време посветио сам умноме раду, премишљао сам и писао сам јер је с јутра дух ведар и непомућен и све што сам написао, а тога није мало, написао сам с јутра. Време од 9 сахата пре подне до 8 сахата у вече посветио сам свету то ће рећи практичној радњи — вече сам оставио срцу то јест забави и уживању у породичном кругу."

Човек је телом и душом све то здравији и вољнији, што једноставније ради као цео човек то јест ако што савршеније свака страна природе му учествује у раду. За то је добро ако занатлија који вољином ради руком, потражи и умну радњу, ако научњак који вољином ради главом потражи и телесно кретање, обојица бар у тој мери да се разлика између те две врсте рада изравна. Кад занатлија почине од добра посла, ето му добре књиге или листа, ето разговора у читаоници а кад научник заклопи књигу или метне перо на страну ене му зелена поља или гимнастике.

За сваког младог човека је врло важно не само да развије своје тело него да се научи своје удове природно и неприсилно употребљивати. Многи који капају над књигом, учиниће врло добро ако не узимају да је све у књигама, него да човек који хоће да живи и ради, ваља да позна осим мртвих књига још и живе свет, у ком ће и за кога ће радити. Ученику неће бити згорега ако после наставе својих учитеља завири и у радионице разних занатлија а кад тад ће му врло добро доћи ако и он у тима радионицама научи како ваља владати алатом те своју руку извешти и дотера. У такој радионици отвориће се ученику око да види оно што јесте у истини, што је стварно и рукотворно, ту би свикао на телесни рад на сталност и постојаност у њему, ту би прикупио много искуства за дане кад буде пошао својим самосталним позивом.

Колико вреди ово својевољно занимање са механичким пословима то се види из живота великих мужева који су човечанству били у великој мери од практичне користи. Исак Њутн био је у школи више ограничен него даровит али се тиме јако разликовао од осталих ученика што је био неуморан, што је неким ђенијалним нагоном замишљао дељо и израђивао неке моделе ветрењача, кола и машина сваке руке; па и после кад је остарио те је већ са своје генијалне научности у математици, чувен у целом свету био, волио је да деље и гради мале столове и орманчиће за своје пријатеље. Исто су тако били вешти и ревносни Жемс Уат и Ђорђе Стефенсон кад су били дечица у грађењу разних справица, па су после као људи својим изналаскима парне машине дали свету други облик. Бенијамин Франклин када је већ остарио није могао доста да хвали свога оца који га је као дете водио и радионице разних занатлија. Франклин приповеда: „Отац ме је водио час у ову час у ону радионицу, водио ме је зидарима, лончарима, казанџијама, и столарима, да види еда ли би ових могао добити воље да се одам ма на који од ових заната. Кад смо овако походили толике занатлије, сматрао сам ја најважније све њихове вештине и отуд сам се много користио, јер све што сам видио било је после довољно да будем кадар да обавим сам по неке омање послове и онда када писам имао занатлије уза се, особито да градим мале машине за моје опите". Славни писац „Златотворнога села" и „Рајнске гуге" Хајнрих Чоке дао је сваког свог сина, који се био решио да буде човек чуван уредно у радионицу по неког занатлије и вештака а њиједан од његови синова није почињао велику школу (универзитет) пре но што се извадио за калфу у занату који је учио. Чоке вели: „Е тако сам ја очувао своје синове да не дигну нос да су „млада господа" и научно сам их да поштују сваки сталеж. И тек када су свршили велику школу па су пошли да путују по Немачкој, Француској и Шотској и Енглеској осетили су шта вреди оно просто васпитање."

„Одрасли синови моји били су родитељима на радост, јер су били побожни, и скромни, сваком од користи, и радени а тиме су послужили отаџбини, човечанству, науци и вештини."

Као што ваља децу телесно развијати тако их ваља васпитавати да буду вредни и радени. Родитељи и учитељи, школа и кућа треба да пазе да онај нагон за радом што га има у сваној дечијој души руководе да га управе не само на оно што је истинито, добро и лепо, него да се тај природни нагон за радом тако развије, да се дете научи да вољно, постојано и вешто самостално ради. Није то тако тешко као што се мисли. Покажимо ми детету нашом вредношћом добар углед, пробудимо у њему вољу да само ствара, вежбајмо га са дакшега на теже у стрпљивости и премишљању, покажимо му како се и зашто се који посао ради, па ће за коју годину научити да самостално радч и да почне сам себе да васпита.

ИЗ ПРИРОДЕ.

Снег и лед.

Многи људи мисле да је зими природа тако рећи умрла. Песници певају о белом леденом покрову, којим је снег и вејавица застрла мртву природу. И кинези мора да мисле тако, јер је у њих обичаја носе чисто бело кад су у жалости. Али то није ни чудо. Кинези су суседи Сибиру а кад поменеш Сибир, онда се леди срце свакоме Русу, јер му таки излази пред очи земља где и сама жива мрзне, где недогледна леденa пољa засену очи човека, где је дубоки снег доиста смртни покров, под којим почива мамут, грдни слон прастарих векова, који је после толико хиљада година под ледом и снегом остао целокупан баш као да је јуче скапао.

Али природа не зна за умирање, за смрт. Она зна да разбуди живот у најврелијим изворима где има биља па и зарезника, па тако буди она живот и под снежним покровом. У високом северу па и по Алпима видећеш „крвави снег.“ Поneка српска дада и маја рећи ће да то вила опаскује свога сина крвавим сузама; потргнуће свилену мараму да кроз њу сагледи то чудо да не буде од урока. А кад запиташ природњаке — он ће ти рећи да је то црвен нека чудноватa прабиљка, која се састоји само из једне једине ћелијице, на милионе тих ћелијица, свака за се жив створ, прикрилили снежно брдо на чисто нам вели да снег нeзна за смрт. Под топлим снежним покровом развио се оно божића наш делија кукурек. На зар висибабе што изадиту главе изнад леда и снега не веле да иде пролеће. Силесија врста сићушних маховина баш се најдивније развија кад јесен уђе у зиму а зима се почне топити у пролеће. Баш у то доба зре маховина а њу и нећеш наћи тодимо по топлим колико по ледним пределима где од студени што но веле пуца дрвље и камен. Уз маховине се дали и лишајеви. Последња биљка што ју је Хумболт сагледао на врху брда Чимбораса била је нека врста сићушних лишајена. Природа је то све лепше удесила лишајеве што су се ови више успели на севере. У високом северу успева ирваски лишај да се северни јелен ирвас њиме рани те да после јелен држи душу човеку. Да нeклија ова биљка из ледених груди земље не би то било станка ни опстанка ни човеку ни живинчету. Друга једна врста лишаја даје лапонцу лебац.

Њоме се рано многи смели морнар, који је нагао да испита још недокучене тајне северногa стожера. Исландска маховина олакшала је својим скробом многоме јектичавцу грудну болу — па и то биљe успева по вечитом снегу и леду. Но природа производи по леду и снегу и цвеће које би у топлој одаји згинуло. Ено вам дивних алпијских ружица оне почну да цвате на вису од 5000 стопа а нађеш их на Хималаји на вису од 15.000 стопа. Нека врста јагода допире до седам и осам хиљада стопа; кржљаве врбе уздижу се још на већим висовима уз њих цвате дивли енцијани, умиљате јагорчика а у друштву се повија многа врста сена. Тако то изгледа по европским Алпима. Тако има цвећа и по планинама новога света по Андима и по Кордиларима. Ту приђеже сунце око 10 сахата пре подне да мислиш сагореће а око 2 сахата по подне поће редовно Порава анђелија која неда својом вејавицом ни ока отворити. Снег остане после преко ноћи док га сутрашње сунце око 10 сахата махом не растопи те сва природа сија и блесне у пролетноме, чару, као да је ледени дах зиме није био никад ни задахнуо. То је планина тако звана Пуна у Перу где се сваки дан два годишња времена у чудној противности боре које ће да одржи мегдан. Туде има хиљадама дивних цветова, којима се ми дивимо у нашим ћубрењацима и стакленим вртовима.

Као што бива по топлијим пределима тако полећу и овде по том шарном цвећу неброј бубица и лептирова, једини живи створови који се мичу, јер туда не ходи људска нога. Хумболт је 18.096 стопа високо нашло на бубе где зује а његов славни пратилац Бонплан виђао је жућкасте лептире где се лепршају по леду. Па и по неке више животиње пењу се у те ледене висове. По Швајцарској живи сиса на вису од 8000 стопа а неки миш рије по висовима од 8250 те ту навлачи себи разно корење у зимницу. По Андима вере се зама а по Алпима дивокоза и дивњарац изнад 10,60 стопа. Ляја њушка по вису од 10,000 стопа те тражи ту неку врсту снежних јаребица. Па и међу не мрзи да се туде устумара ловеђ дивокозе. Па по томе вечитом чућеш и умилни цркут тица, које хватају бубе и лептире што нису мед ја цвећа. Ту ћеш чути храпаво кликтање орлова и крагуја који се царским летом и нису по овим областима свога господства и достојанства. Али сав овај животињски свет зависи од биљака а биљка црпи снагу своју из земље. И човека се тиче тај живот. Шта би било са оним горштацима који пасу своја стада по овим висовима да природа није и ту у леду и снегу избила бујни живот?

Па какав је тек то живот. Алпијска су стада снажна јер алпи су прави рај ситноме крду и говечету. Ту се овце за чудо брзо јагње. Док се овце и козе веру по пашњацима што су 900 стопа високо, дотле ће бушани једва допрети на пашу по 8000 стопа високу. Ту је природа произвела алпијско сено те том њиховом створила нов живот. Ту се горштак бави корисном муком те продаваући сир и млеко удара темељ својој кући својој слободи. А да није снега не би било свега тога. Да није вода што се лију са вечитих ледењака, стојала би планина, удиљгола сура стена. Овако вода та извире, рони канал нанесе муљ на згодно место те начини мало прниче да по њојзи никне после трава и ливада да рани ди-

*

возову а она да намами за собом човека, који ће ради као довац гледа сваки дан по сто пута смрти у очи па постане отуда срчан, а срце му куца за своју за своју земљу са своју слободу.

(Наставиће се.)

ИЗ ДОМАЋЕГ ЖИВОТА.

П е ћ.

У нашим пределима када наступа хладније време нужно је да загрејемо одаје своје. У нас пећ загрева собу. Најбоља је она пећ, која се ложи из собе, јер та се може, кадгод треба, подстаћи без да излазимо из собе. Така пећ доприноси да се ваздух у соби чисти и брзо загрева, јер та пећ подржава јаку промају ваздуха. Хладан ваздух у соби удена се кроз дољну рупу те пећи, те подиирује горење, приносећи му кисика, који је нуждан сваком животу и горењу. Кад нема довољно промаје ваздуха, онда се лако развију шкодљиви гасови, који гуше и убијају ако се разлију по соби. Тако шкодљив гас је угљена киселина. Бива кад је одушка пећи зачепљена да и дим продире у собу те нам и он шкоди здрављу.

Како дакле ваља да је грађена добра пећ?

1. Огњиште у пећи треба да је мало, да јара одмах загрева пећ и ваздух у соби.

2. Гориво (дрво, угљен) мора сасвим изгорети то јест да не прави много дима и чађи а да кад сагоре остане одањ само чист пепео. То бива само, ако пећ има добру промају ваздуха за то је нам нужно

3. Да ватра гори на роштиљу те да ваздух одо кроз шупљикави роштиљ утиче на пламен. Ако се ложи угљеном онда је добро ако 8—10 палаца испод правог роштиља има још један роштиљ, на коме ће сасвим да сагоре жар који пропадне кроз роштиљ.

4. Вратоца кроз која се пећ ложи треба да се добро затварају. На тим вратоцима имају често малена вратоца за смицање. Та смицалица шкоди загревању собе, јер причињава промају, која удара на врх од пламена те га хлади.

5. Цев од плеха, кроз коју дим куља у димњак, не сме бити близо огњишта где гори гориво, него по врх пећи или бар близо врха пећи. Соба се боље загрева ако је та цев извијугана, у којој има одушка која се може зачепити да јара неумакне на поље, али се та одушка не сме зачепити пре него што је ватра сасвим изгорела.

6. Нужно је да испод роштиља има пепеоница која се може извући.

Када се пећ дуже ложи онда се напуни чађи а чађ пречи промају ваздуха. За то ваља пећ сваког месеца једанпут ишчистити.

Данас има фуруна врло разних. Наше обичне земљане по селима ложе се обично споља те ако није пећњар добар и ако се ваља остави незапушена, шиље захарена пећ своју јару у оџак. Добре су пећи од каљева али требају много дрва. Гвоздене фуруне греју брзо али им топлота не траје.

Да би се собе зими брже угрејале ударају се на прозоре зимњи прозори. Између тих двоструких прозора стоји празнина пуна ваздуха а ваздух је лош топловођа а то ће рећи не пушта топлоту а тиме је и соба топлија. Зимни прозори не вреде ништа ако су дабави те се хрђаво затварају.

Кад је здраво зима, зебу нам ноге у топлој соби. То бива с тога што се загрејани ваздух пење у вис јер је растегнут дакле и лакши је а хладан ваздух је збијен па тежак те тоне на патос. Тога ради се простиру по патосу топли ћилимови а пази се да су врата у прагу добро удешена. Местимице оперваже зими врата сламом или рогозом.

Бива да се зими мокро одело или опране кошуље суше на пећки. Најбоље је да тога не бива по собама, јер то квари ваздух. Где мора да буде онде ваља пазити да се што не запали. Добро је ако за тај посао има као неки кордат особито око гвоздене фуруне, то је нужно и због тога да се мала деца не приближе фуруни. На гвозденој фуруни много се дете већ опекло и убогаљило.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VII.

КОЛИКО ВРЕДИ ЂУБРЕ.

(Наставак.)

Ми смо говорили довољно да је сваки газда морао разумети да ђубре неописано много вреди у нашем газдинству. Али газде у страним земљама нису задовољни, ако се то само тако од ока рече да ђубре, много вреди; те газде хоће баш да знају колико вреди ђубре.

Ми ћемо сад да речемо коју реч и о томе јер знамо да ће се наћи по неки газда, који ће купити ђубрета од онога који мисли да му ђубре не треба, па треба да знаде колико ваља да плати за центу или за кола ђубрета.

Неки Флотов, газда човек у Енглеској израчунио је да осредња њива даје по центи ђубрета 11¼ фунте жита а сувише свака даља цента ђубрета 5⅝ фуната.

Блок вели да цента ђубрета умножи на њиву 9 фуната жита. Крајсиг вели да свака цента ђубрета, чини 12½ фунти жита а Шлир узимље да са центе ђубрета добијамо 10 фуната жита више.

Све ово ваља тако разумети да ђубрена земља даје тај сувишак према оној земљи која није ђубрена,

Дакле да узмемо ствар онако у средњу руку: свака цента ђубрета доноси њиви по 9 фуната жита више. Тако су то израчунале газде у страним земљама. Према нашим околностима дај да узмемо само полу

тог сувишка, па и онда нам кола ђубрета по 20 цената праве хасну од 4. фор 50 н. кад узмемо жито по 5. фор. Дакле ако узмемо кола ђубрета за 1. форинту па нек нас стане и 2 форинта док га извеземо и распемо, онда се ипак види да је врло корисна ствар куповати ђубре, јер нетреба заборавити, да оно утиче 4 године дана на њиву.

Неће нико захтевати да му израчунимо вредност ђубрета на длаку. Ови бројеви довољни су да га увере колико вреди ђубре.

Ова вредност не гине ако прве године и не сејемо зрно него пиљу или крму, јер добра пиља рани стоку а добро рањена стока да је и много и доброга ђубрета а много и добро ђубре даје много семена, а много семе даје доброг прихода газди да напредује.

О летњој рани у кошари.

Доста смо већ говорили о томе како ћемо множити ђубре. Време је да проговоримо о томе, да је за множење ђубрета најважније да се стока и лети рања у кошари.

За неколико година ево су се времена јако променула. Велики пашњаци су разорани, ритови су задомаљени и исушени, општинске утрине биле па и нису, данас већ не мо'ш више држати ону силну марву, као некад што смо је држали, па дотеривали кући само онда када смо је продавали.

Данас су нам већи терети и обавезе, веће су нам потребе и трошкови. Ми не можемо да изнађемо на крај са оним трошком, с којим су излазили на крај наши дедови, јер је скупо и јело и одело — тако да се данас не да више живити као што се некад живило. С тога нам ваља двојином и тројином више да радимо било главом било руком.

Да би се могло као што рекох двојином зарађивати ваља газда велику бригу да обрати на летње рањење своје марве у кошари, и то не само за то што ће отуд моћи држати више марве, него што ће марву моћи боље ранити, бољу, племенитију пасму запатити а тиме себи створити капитал, који ће паметном газди много пута више пута донети него сва земља.

Сиромашни газда нек не се боји тога, да ће сада пошто је хатар комасиран и општи пашњак подељен, мање марве држати него пре што је држао. На све да је и тако, да ће сада на својој земљи мање марве држати него што је држао онда док је било пашњака; ипак то неможе нико порећи, да ће овај мањи број марве боље ранити, да ће се о тој марви боље старати, да ће је моћи оплемењавати, те ће му приход бивати све то већи.

Узимимо на прилику држање коња. Многе газде у томоРкој, Дурској и толнанској жупанији, које имају само то по ¼ и ½ сесије земље, продају сваке треће године по пар коња по 600—800 фор. а по некад и скупље.

Питам, вас када би ову продају постигао газда који има пола сесије земље, није ли он према приходу од 20—24 јутара земље постигнуо знатан приход, када је добио 800 фор. за пар коња? Двадесет и једно јутро земље даће у најбољем случају 200—240 фор. чисте хасне. На хајде да рачунамо да ће сваке четир године продати пар коња, па ако цену од 800 фор. поделимо на четири године, то ће ипак на једну годину доћи по 200 фор. а то ће рећи толико, колико сав чист приход од целога газдалука. На кад се узме, да је уз то могао да одрани и телад и јунад и назимад — ма и у малом броју — то му годишњи приход од стоке износе до 300 фор.

Бредно је дакле да се мало размислимо о овој ствари, јер ово није немогуће. Државни ждребци стоје сваком на расположењу, на сваки, ко год хоће може да одгаљује племенити сој ждребади.

Исто тако може газда доћи и до добре пасме бикова само ако хоће.

Главно је да ону земљу што смо је добили при поделу општинског пашњака сачувамо за ово, за што је и пре служила а то је, да на њоји сејемо пиљу или крму. Немогамо се отимати да на тој земљи сејемо зрно жудећи за великим приходом, него сејмо детелину и друге врсте крме па заведимо и то, да своју марву раније у штали и не будимо нестрпљиви, ако прве две три године не узимамо велика прихода, тај нам за извесно не гине.

Дакле ми позивљемо наше газде да не ране своју марву по јаловим пашњацима ни по ритским пашама, него да је држе у штали или у кошари; да за ту марву сеју детелину, чести кукуруз и другу пиљу; да ране своју марву дома и да је ради кретања гоне у обор, зими пак да је не ране плевом и кукурузовином, него да је држе онако, као кад би је гојили, да нам је марва више на дому рањеница него на паша гладница.

Видим да ће млоги газда на ове речи вртити главом. Али сад већ што му драго ја морам рећи истину у брк а то је: да је наше газдинство права отимачина, јер ми преотимљемо земљи сву снагу прекомерним сејањем зрна, што га већим делом носимо на пазар. а земљи се из године у годину отимље сва снага без да се ко стара, да у којој мери трошимо земљи снагу, да јој у тој мери накнађујемо овај губитак ђубрењем.

У нашем газдинству нема сразмерности између земље, коју усевамо зрном и земље, коју усевамо пиљом или крмом — на ће нас ова несразмерност напослетку и упропастити.

У добро уређеном газдинству треба да простор на коме добијамо пиљу или крму — овамо рачунамо и ливаду и детелиште, њиву за репу, за густи кукуруз и за вику — износе 40 процената целе наше земље. По странним државама износи тај простор и 60 процената.

Да је јаснији рачун ево ћемо га овако израчунати. Газда који има 24 јутра земље треба 10 јутара да засеје крмом или пшом и да своју марву и зими и лети држи у штали, да му се множи ђубре. Кад стече и употребе стечено ђубре то ће му оних 14 јутара, која је сејао зрном за брзо донети двапут толики род, колики је имао прије од свих 24 јутра а уз то је одранио и телади јунади, ждребади и прасади те је тиме у двоструко свој приход.

(Наставиће се.)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

(Шипуш и друг). **Сисак** 18. (30) новембра 1873. Шеница имала је прилично надатних привеза, услед чега је у овој струци живахан пазар развијо се, у којем су понајвише наши домаћи млинари учествовали. Разпачано је до 10.000 вагана, и плаћана је:

Бечејска и Бечкеречка 83—86 *fl.* по 7 ф. 70—80 н.

Потиска 82—86 *fl.* по 7 ф. 50—55 н. и потиска 80—86 *fl.* по 7 ф. 20—40 н.

Ж/, жита, наполице, нема.

Кукуруза као да ће мало по мало до усљед односа доћи. и падати се је, да ће пра банатска нова роба цему од 4 па 86 н, полутити, дочим се стара по 4 ф. 60—65 и држи.

Јечма је само у лагацима или лепшка врстама на складишту (65 тех.) и тражи се за њега по 3 ф. 50—60 па 78 н.

Зоб је нешто мирнија. Дочим су привози издашнији биле да су се плаћали лакше обавлати могли, отишле су цене за 5—10 н. натраг и држи се сада бољa роба по 3 ф. 75—80 н. а лагана по 3 ф. 50 н бечка цента.

Воле опадају и за пуне терете су скоро неспособне.

Време лагано, промењиво.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосиф Суботић.

II.

(Наставак.)

Ал шта је то? Шта се то Марта промену? Место оног бледила просне јој се преко лица лака румен, а из очију јој светљаше ватра смелости. Она се подиже, па поче беседити као што говори човек, коме је мало стало, да ли ће одма тога часа морати погинути или бити спашен. Он је на сваша спреман.

— Оче, ти ми велику неправду чиниш. Опрости, ал твоја се ћи још нијо тако заборавила, да преступи ону границу, која је честитој и поштеној српској девојци на дику и понос. Ја ти искрено кажем, ја волим Станка и без њега не могу живити. Ако ме ш њиме растависш, растављаеш нас са животом. Ја сам се њему обећала, а и он се заклео, да ће само мој бити. Оче, зашто нас обоје убијаш? Та то је твоја жеља некад била да нас двоје срећни будемо, па што нас сада силом одвајаш?

— Гле, гле та ти умеш и говорити. Бога ми, красна ћеш учитељка бити, красна. Ништа, ништа Ћери моја. Не мораш се ти зато љутити. Шта је до тога стало, да ли ће ти се муж звати Станко или Милан или ћеш звати таста Рошом или Тошом. — Него доста је било крињумчарења, сад ти кажем једаред за свагда, ако се усудиш и још ми једаред преступиш заповест, препиши сама себи што те постигне. — Сутра ће доћи амо Роша да те проси за свога сина, учитеља, учитеља море, да будеш госпоја а не паворуша, Да, да госпоја учитељка.

С тога ти заповедам да се лепо и чисто обучеш, па да се понашаш према њему као што се пристоји мојој Ћери.

— Ах, оче ти ме хоћеш силом да убијеш.

— Да те убијем, лудо, срећу твоју ја хоћу, јеси ме разумела? Срећу.

— Ал ја са Миланом никада не могу бити срећна.

— То се теби само чини, а сад доста је било дивана. Више, нећу ништа да чујем. Рече, па и необзирући се на даље изађе из собе.

Марта клекне на колена пред иконом, а сузе јој лише потоком из красних очију.

IV.

Сутрашњи је дан био врло значајан. нарочито пак по Ћир Мишку. С каким га је мислима Марта дочекала, мислим да није требало ни говорити. На очиву заповест морала се чисто и лепо обући, како би се за бога мајстор Роши, том првом газди у селу, а уз то најбољем пријатељу Ћир Мишкином, што већма допала. Али ко је познавао Марту од пре неколико дана, тај би се сада морао прво проминљати, да ли ово оно пређашња Марта или не. Боже мој, како јако могу два дана јада и невоље човека да измену. Место оног тијог руменила, који је Мартино бело лице тако дичио, наступила је бледноћа, довољан и веран сведок унутарње буре. Но сваком је могла та ненадна промена пре упасти у очи, него Ћир Мишки. Шта је он марио да ли ће ћи постати несретном и за кратко време тузи и бољи подлећи морати, он је имао само једно пред очима, да му углед у селу као учитељев што већи буде, а поред тога да ступи у тесно сродство са тако богатом кућом као што је мајстор Рошина. Та за бога, времена се мењају, ко зна, шта може данас сутра наступити, па стога ваља имати увек у приправности једног доброга имућног пријатеља. Доиста, врло паметно, само... ал нећемо ништа напред да говоримо, доћи ће већ ред и на то.

Ћир Мишка је обукао своје парадно одело, па се сваки час дотеривао, тако, да би се човек чисто посумњати морао, да ли Ћер удаје или сам иде у просидбу. Хм, мислио је Ћир Мишка, таковог госта ваља и дочекати. Кад је већ са својим оделом био сасвим готов, седне поред стола па очекиваше мајстор Рошу.

У тај пар зачу се куцање на врати.

— Слободно! рече Ћир Мишка, па се подиже и пође до половине собе госту на сусрет.

— Помоз бог? назове му мајстор Роша, и желим вам добро јутро!

— Бог вам добро дао, и ја вам такође желим добро јутро! рече опет Ћир Мишка од своје стране. Руковаше се онако, својски, па се онда ушкупише, али је то све са неком комичном грандецом ишло.

— На шта ми радите, мили пријатељу? Запита ће мајстор Роша.

— Хвала богу, мили пријатељу, здрави смо и ја а и моја Ћи Марта, јер вами ће сигурно познато бити да ја имам Ћер по имену Марту. А шта ми ви радите, и ваши почитајеми код куће?

— Вала богу, мили пријатељу, сви смо здрави, а моји вас осим тога сви лепо поздрављају. Особито пак мој син Милан, јер ви ћете сигурно знати да ја имам сина Милана!

— Ваљан и честит момак, честит момак...

— Честит, богме, честит мили пријатељу. А сад да вам кажем шта је узрок, што сам дошао. Ми смо чули за вашу Ћер Марту, да је честита ваљана и вредна девојка, а поред тога још је на таке чувене вамилије. Ја опет, што се знате мене тиче, имам сина Милана, који је у Сомбору свршио пропанднју, па сваки час изгледа да добије учитељску штацију. Ја сам рад да га оженим, а за супружницу изабрао сам му вашу Ћер Марту. Шта ви велите на то, мили пријатељу?

— Ваш син, започе Ћир Мишка па се избечи, е би човек помислио, сад ће бити бог зна шта. — врло ми је добро познат, а позната ми је и честита вамилија његова, особито ви мили пријатељу, затим честита покојна сирота, — бог да јој душу прости — на онда поштена Ћи ваша Лепојка, и остала вамилија. Па за то ће ми врло мило бити, да ступим са тако поштенородном вамилијом у тесно пријатељство и сношаје. Ја сам свом душом и срцем пристајем на ваше мњење, драги пријатељу, и дајем вам своју Ћер Марту за вашег сина Милана! — Ај Ћир Мишка бог те живио, ал што си рекао ваља, сад мајстор Рошо падај у прашину, — мислио је Ћир Мишка.

— Е па нека је с благословом драги пријатељу, на то ће мајстор Роша, а око усана му се развуче осмеј, из кога се јасно могло видети задовољство, што му је све тако сретно за руком испало.

— С благословом, и нашим и божијим! и нови се пријатељи руковаше.

У тај пар уђе Марта у собу са служавником, а на њему боца с вином и нешто пецива. Служавник остави на сто, а она као што је то већ у такој прилици обичај приступи прво мајстор Роши па га пољуби у руку, затим своме оцу, па одмах изађе напоље.

— Честита девојка! рече мајстор Роша бајаги за себе. —

Ћир Мишка би, да може, искочио из коже од радости.

— Изволите служите се!

— Благодарим лепо, ја сам већ ручао.

— Па ништа за то, не ће се два ручка свадити.

— Е, вами за љубав узећу!

И тако даље, и тако даље. Шта да вас дуже морим са овим комичним церемонијама, између два надувена лудака, којима при тако важној ствари ни из далека није пало на памет, да спомену коју речцу о своме детету. Њима је обојици ова женидба ишла у интерес, а за оно друго, а ко вас пита за то, та сме ли се ма које усудити од њих двоје да рече противно? Јао си га њему. Мајстор Роша није још ни једне речи проговорио о тој ствари са својим сином. Овај дакле није ни сањао, шта се за њега спрема. Али је већ било крајње време да му се саопшти. с то га је Мајстор Роша чим је дошао кући са просидбе, одмах одвео у собу и саопштио све шта је у ствари. Али како се зачудио, кад му Милан, место да му падне око врата и да му се захвали, рече да он на тај корак никада пристати не може. Он за то нимаде своја основног разлога. Е, ту би било вредно да сте видели како је мајстор Роша изгледао.

— Шта ти нећеш? неможеш? А зашто то?

— Реко сам ти да имам свога разлога!

— Нема ту никакога разлога, гледај ти то њега, — и ти то озбиља говориш.

— Ја ти реко а ти сад чини како знаш.

Мајстор Роша гледаше у њега неко време, па тек наједаред прасне љутито.

— Бре неће то бити тако ко што ти мислиш. Јок. Онако је ко што ја хоћу. Зар нисам ја господар у мојој кући? Ко те је одранио, а? Ко те је дао на школе? Ко је потрошио на тебе толики новац, те је упропастио и себе и сву кућу, а? све ја, па ја, па зар да немам права захтевати да ми будеш покоран,

— Што си досад за мене чинио, била је твоја та дужност!

— Ћут', безобразно дериште, а је ли била моја дужност да те дам у препарандију, место да ти тутнем иглу у шаке.

— Е, ако ћеш ти тако самном да говориш, онда збогом. И Милан збиља узе шешир, па се крене да иде. —

То беше и сувише. Мајстор Роша скочи са столице, као рис, па ограби Милана за обе руке и баци га на столицу.

— Ту ћеш седити на када ти ја кажем да идеш онда ћеш ићи, је си ме разумо?

Милан још никад није видио свога оца овако раздражена, стога се јако препао, кад га је видео у таком расположењу. Седео је као укопан, па је тако ишчекивао шта ће да буде.

— Седи, на слушај, рече мајстор Роша, пошто се мало умирио. Ти се мораш, разуми, мораш, скорим

оженити и то никојом другом до Ћир Мишкином Мартом. Ти још незнаш у како смо се блато ми сви увукли, знаш ли ти море, да ни ова кућа над главом није наша? а? Све сам ја то задужио, јест ја. А ваља и то да знаш, да си ме на то ти са твојим грдним трошковима натерао. Ти мене грдних новаца стајеш, па до чега си дотерао, дед' реци ми, да ти свака шуша пуца под нос. Ај мој синко, да су другом честитијем момку били ти новци у шакама, које си ти у лудо прођердо, та тај би и до патријарха дотеро. А да како. И ти се усуђујеш да прекосиш ономе, који је од својн уста и од уста целе породице откидао, само да тебе не сита хало зајази. Па шта да чинимо сада. Аји ти скини дуг с куће, зајд нас ти дебом рани. Сутра! Вали бога ако га и сам узимаш доста. Мислиш ти, да сам се ја забадава толико времена уларивао том лудаку? Да сам се забадава превијао и савијао и око њега лагао свакојако? Само да девојку за тебе добијем, а тиме да дођемо до средства како да се сви из овога терета извучемо. Шта велиш дакле на ово?

Милан није знао у први мах шта да одговори. Био је јако сплетен. Ово све што се за ово кратко време збило, тако га је изненадило, да збиља није знао како да се нађе. Напослетку скупи сву своју снагу те рече:

— Та то је све лепо и красно, драги оче, али ја инак немогу имам своје разлоге за то.

— Какн разлози, шта ти још можеш имати. Ово су разлози што ти ја кажем. Другачије се не да чинити. Ти си сада доста паметан, изучио си толике школе, да се другачије помоћи не можемо.

— Али ја то све допуштам, поче Милан мало понизнијим гласом, само...

— Шта само... нема ту ништа само, него сада ваља да обиласиш око Ћир Мишкине куће, на гледај да се што већма старцу додвориш, ако му ућеш у вољу, онда ћеш бити сретан а поред тебе и ми сви. Старац нема више никога осим Марте, а он ће до који дан отићи на други свет, коме ће дакле остати сву своју имовину, ако не њојзи. Само му мораш лагати, лагати на сву меру, јер је старац чудновате, суруде људи.

— Драги оче, започе Милан, ја видим да ми није на ино, него да ти морам казати, зашто не могу учинити тај корак кога ми ти предлажеш.

Мајстор Роша погледа љубопитљиво у сина.

— Теби је врло добро познат мој живот као Ђаком. Ти си ми шиљао више него што ми је требало, а ја да ти оно што је сувише вратим, нисам никако хтео а луд би и био. Мало по мало, ја сам већ и до тога дотерао био, да ми је и тај новац мало био, и ја сам сваки пут све више и више искао. Кад сам отишао у Сомбор, и упознао се са својн другови, међу којима морам на жалост признати, бејах ја још понајгори, проводносам думповски живот из дана у дан. Моји другови држаше ме за правог спајиџу тако сам трошио. Набрзо се то распростре по целој вароши, и као што можеш и сам мислити, женски ми свет поче указивати своју велику позорност. С једном се упознам, и то већма, него што би и сам желио. Пре неколи дан добих писмо од ње у коме јављаше ово што ћу ти сада прочитати.

При тим речма извади Милан једно угужвано писмо и прочита га од речи до речи мајстор Роши.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

Др. Милан Јовановић, држао је прошле недеље у Н. Саду јавно предавање о „горењу и осветљењу". Хтијући да нам покаже како бива горење упознао нас је с једним ваздушним телом без кога неби било живота а то је кисеоник. — То је течан гас као и наш ваздух, нема боје, ни куса, ни мириса па је опет од преке нужде по живот: јер да нема кисеоника у ваздуху неби ни ми могли живити неби могла ни тела сагоревати. Даклем је кисеоник преко нужни услов животу и горењу. Ми се увјеримо опитом — experimentom о тим својствима кисеоникним. Учећи нас о томе шта је управо горење, какво нам је и разлику међу горивом то јест која врста дрва боље гори, боље свеглн, боље трије, што је са економског гледишта врло добро, јер скоро један хват чамовине загрије толико колико ½ хвата церовине, бороване и др. Учинио је најзанимљивије слушаоце на избор дрва кад кумују. Још једну хасну хасниемо тога вечера увјеримо се која је врста већи најбоља и са економског и са здравственог гледишта. Поред лепе забаве тога вечера научимо се нечем корисноме —

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

НАЈНОВИЈЕ ЗА ПИСМОНОШЕ!

ПОСТИЛИОН

ВЕЛИКИ ЗАБАВНИК

ЗА ГОДИНУ

1874.

М о т о: Знам ја зашто многи
Целог лета штеди:
Да на нову годину
Покаже шта вреди.

За кратко време изићи ће из штампе ова за писмоноше ваљано уређена честитка нове године. Цена јој је 6 новч. комад. Ко хоће да му се име на њојзи штампа, нека се јави најдуже за 14 дана

Српској нар. задружној штампарији
у Новом Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка овакових слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 48. У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 31. НОВЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

У ОЧИ СВЕТАЦА А НАМА У ОЧИ.

Самртна је грехота затајивати себи своје мане, а не помињати мане оних, који су нам мили. Ни једна мана није човеку урођена, него је задобивена из друштва и из околине, јер мана није ништа друго него рђава навика, и ако је та рђава навика тежка, да шкоди нама или нашим ближњима, ми је називамо пороком. Навикнути млада човека на оно, што је добро, значи добро га васпитати. Дужност је родитеља и учитеља, да указаме за рана у подмлатку добре навике и кад то постигну, они су испунили свој свети позив, јер кад се човек једном свикне чинити добро, он ће се држати тога док је жив.

Тиме није речено, да они људи, који се одазивају или шкодљиним навикама, не могу више те навике заменити добрима. Док човек живи он се мења, на боље или на горе: стајања нема у животу.

Који се дружи с бољима од себе, бива све бољи; ко се бави у рђавој околини, све гори и гори. Мали преступници, кад уђу у затвор, често из њега излазе као савршени злочинци, јер су се у оној околини свикли на порок, те сад више не заиру од њега. Напротив многи је злочинац постао поштен и друштву своме користан човек ако се је нашао у дружини, где је видио само добре навике.

Хоћу да говорим о једној рђавој навици нашој зато што држим, да је нашем животу и напретку тако шкодљива, да би била самртна грехота ћутати и даље о њој. Та је рђава навика прекомерно пиће или као што се зове пијанчење.

У сваком човеку је нека склоност, да пије ћута (спиритна) пића. Узрок је томе, што та пића могу да оживе наше тело и донекле разбистре наш дух. Дивљак постаје дружељубив, ћутљивија говорљив, кад се надражи пићем, што има спирита у себи.

Кад пратимо очима човека, који пије таква пића у већој мери, ми можемо опазити три р зне промене у његовој нарави. Испрва је ведар и весео, говорљив где што и речит, помирљив и благ. То долази отуд, што је пиће надражило његове живце, те је сад сав живот живахнији, бржи. Он може да свари у том стању више јела, него обично што чини, да ће у здрављу напредовати. — Пустимо га нека пије „још коју“, то се блага и помирљива нарав почиње мењати у храбру и ратоборну. Он је у овом стању весма осетљив, и хоће радо да се сећа на давнашње увреде, или што је исто, да замишља кавгу. Човек је у том стању налик на лава. Лице му запламти, очи севају, особито кад погледају женско чељаде. То долази отуд што су живци пренадражени, те гоне човека да се непрестано покреће. Иза сваке пренадражености следује лабавост, малаксалост. Пустимо тог човека нека није дуже, за мало ће очи да се замуте, језик здебља, те тена кад изговара, ноге посрћу, руке падају тешке на сто, кад их подигне, цело је тело млитаво, прелази у дубок сан. Човек нада где се наће, ну том стању налик је на свињу. После неколико часова сна кад изветри спиритус и кад се одмори измучено тело, он устаје блед као крпа, осећа тешку мутну главу, а бол у стомаку. Не прија му ваздан јело и само што „киселo“ може да поднесе.

У науци зову сва ова три стања, три ступња пијанства а мамурлук, болест од тровања. Тако и јесте, јер онај спирит, што се налази у ћутим пићима, одиста и јест отров. Ко не верује нека погледи на пијанца који је вичан пити ракију, хоће рећи оно пиће, где има много спирита. Лице бледо и увело, руке дрхћу, ноге малаксале, памет помућена, нрави оштећене, карактера никаква. Исту би слику угледали на човеку који би узимао сичана често а по мало. Има да како и таквих људи, који узимају сваки дан по мало сичана, и чудо! Кад се навикну они се роје и добро изгледају, исто као и пијанци испрва, али за мало изгледаће тако исто као и пијанци на крају.

Даље нетреба ни како пити рећи ће моји читаоци, кад је то пиће отров? И со је отровна, па зато је човек ипак мора јести зарад свога здравља. А у многим приликама могу отрови у малој мери да нас исцеле. Има предела да богме где човек може живити без ћутог пића, а то су предели брдовити, где је здрава вода; али на равници је већином вода грозничава те мора човек: особито лети и с јесени да је меша с ћутим

пићем, (вином или ракијом). Ако пословица српска вели „Нема лица без црвена вина“ то она потсећа на зеленкасто бледа лица грозничавих, који одиста вином могу да се исцеле. Вино и ракија, то су као и други зачинци, они користе здрављу, кад их помало мешамо с јелом. Али код нас бива другачије; ми хоћемо где што да гасимо жеђ виномили ракијом. Шта долази отуд, вино као и свако љуто пиће вреће балаву кожу у желудцу, те се ова запали. Ко поће да гаси ту ватру опет вином, тај је на путу да буде пијанац! Повређена балава кожа не може добро да свари јело, те тако сваки који се свакоме многом пићу мора да пије, да би могао варити. Али како се у желудцу справља сок за крв, то наравно мораће тело да вене, кад је желудац нездрав, јер овај неће моћи да справи толико крви, колико је потребно за живот. Отуд долази, да пијанци махом изгледају бледи и слабуњави, а на крају кад већ не могу да поднесу ни какаву храну, него се само још пићем „крепе“, они умиру тако рећи од глади. Пијанци вele да их крепи пиће, јер држи раздраженост, која следује за пићем, за праву снагу, али та је снага варљива, она траје док неизветри пиће а за тим следује све већа и већа малаксалост.

А ита следује иза малаксалости? Нерад! Овај је опет рођени брат сиромаштву. Човек пијанац мора осиромашити, не за то што је скупо пиће, него што слаби своје тело, те с временом постаје неспособан за рад. Али сиромах биће то још није највеће зло. Има још и већега што доноси пијанчење. Човек у пијанству је пренадражен и неурачунив; он срља у опасност као слеп, за то што не може да је измери, он се у том стању одаје свакојаким порокима, који троше његово имање и тару његово драгоцено здравље, за то, што му помућена свест у пијанству не може да схвати последице таквих погрешака и порока. Колико пута чујемо како се несрећни кривци пред судом задају, што су у пијанству учинили ово или оно безакоње?! Али сад је већ касно кајање: поштен човек постао је злочинац, и понео је жиг нечовештва, који ће од сад носити за цела живота свога.

Зависа је већ крајње време, да се почнемо одвикивати од те рђаве навике; да престанемо *јуначити се у пићу*. Нема човека, па био он и Краљевић Марко, кога неумерено пиће неће с временом начинити слабомоћним дететом, као што га нема, којега пиће неће натерати да учини какву будалаштину за коју ће се кајати читавог века свога. Читава велики народи пропадали су од тога порока, па за цело ни нас неће мимоићи та судбина ако за времена не обуздамо себе у тој неумерености.

Зар у томе лежи снага човечија, ко може више да попије? У пићу ће нас надмашити свака божија животиња. Зар у томе лежи газдинаг, ко ће више да источи на свадби или на свеца? Газди, који тако мисли нити вреди што газдинство, нити светац. Боље би чинио да се поноси својом умереношћу, а оно што се проспе у грло, да приштеди за себе и за оне које жени и удаје. Један дан такве раскоши, плаћа се често с годишњим сиромаштвом.

У Црној Гори и Херцеговини живи један део народа српског, који презире пијанце и искључује их из друштва. Добро би било да се Срби у оним крајевима, где се пијанчење држи за јунаштво, угледају на своју браћу, која не би била тако јуначна на бојном пољу, да су се дуго јуначила крај пуних бокала.

Ако нам је мио напредак наш и наше деце, ако нам народни понос није празна реч, немојмо ни за часак сметати с ума, да је *вода* једино пиће човеково, а вино, ракија и друга љута пића *зачинак*, који само онда користи здрављу, кад се умерено пије.

Др. М. Ј.

ВАСПИТАЊЕ САМОГА СЕБЕ.

II.

Говорили смо о неговању тела. Дух који се као што ваља развије може, ако је тело здраво, да производи ванредне послове. Ништа се није живоме човеку отело, знањем и умењем оружан дух, може да постигне радом својим све оно, што човек у опште може да постигне. Ризница умнога блага стоји сваком који хоће да учи и да ради отворена, ништа није тешко а да се не да постојаним трудом и радом савладати.

Као што ваља да има у сваком другом раду, тако ваља да има и у науци постојане стално радње. Не каже се: куј гвожђе кад је ладно него док је врело. У многим случајевима заостајемо иза мете својих жеља и намера с тога, што немамо довољно дурашности и стрпљења. Бадава нам и најизврснији дар; без дурашности и стрпљења у раду не постижемо ништа. Зна се да су најбеније ални људи били уједно и најнеуморнији радници.

Уз дурашан труд, и гвоздено стрпљење, ваља сваки који хоће у некој науци да напредује, да је тачан и да је изучава из темеља. Не пита се колико си читао и учио, него шта си из свега тога научио, колико си продро у суштину онога што си учио, читаои радио. Боље је да човек знаде ма и мање али и то мало да знаде добро, из темеља, луцки, него да зна много а све што зна да зна којекако. За то ће свако да одабере себи једну ствар, да се ода једној струци, па да покуша да јој продре у језгро, да се упозна са сваком граном своје струке, да буде спреман и оружан да њоме овлада и одржи свој положај у свету. Надрикњиге и сваштари горе су него невеже и незналице.

Кад је човек што темељно изучио па га зна ваљано, онда се узда у себе а то поуздање је полуга за васпитање самога себе. Да човек дође дотле да може да пресуди шта вреди, да сазна да се може

ослонити на своју снагу, то ваља младиће још за рана свикавати на то, да се помажу својом сопственом снагом. Треба им допустити да буду толико самостални, колико са неискуства свога могу без своје штете да буду самостални. Ако ти непрестано лебдиш над својим дететом на га непрестано чуваш и туториш, оно дете твоје неће никад имати прилике, да само практично искуси колико се може својом снагом помоћи.

Као што нема развитка и напретка без труда и постојанства, тако га исто нема ни без поуздања у своју снагу. Ко се у себе не узда заман му је да се узда у све друго. Истина да прекомерно самопоуздање води кад што поноситој гордости али као што је то погрешка у човековом значају, тако је исто погрешка и то, кад нема поуздања јер је томе последица малодушје. Јер како може човек да замахне у раду своме на све своје снаге, када се неуздаја у ту снагу, него све нешто зебе и оклева. Ако пола наших предузетака не успе за то што немамо довољно стрпљења, а друга пола неуспе за то што се неуздамо у себе. То је така особина људска. Многи би да ужива плода без да је орао, копао и сејао у тешкоме раду. Човек би све да му буде олако, да сврши и обави сиграјући се, да научи забављајући се. Али узалуд је та тежња. Ко хоће одбила да што ваљано научи нека једном за свагда обрне леђа лењости а нека се лати посла неуморним трудом, јер и наши стари су знали: да без муке нема науке!

Сваки треба да се задовоља да истакне себи једну циљ па да стреми тој цели вољно и неуморно, да ишчекује мирно и стрпљиво успех свога труда. Сваки трајни напредакје но природи спор али ако ти сваки дан, сваки сахат и сваки минут верно и реносно чиниш своју дужност, ако истрајеш у овоме раду, да те у њему може да омете само тешка боља или сама смрт, то знај да ти негине награда за твоју поштену тежњу.

Само кратковиди радин је нестрпљив да дочека успех. Ако га не запази одмах — губи вољу и стрпљење. Таки људи налик су деци, која чим посеју семе хоће одмах и да виде како семе расте, чупају младу биљку, загледају је — на је тиме и убијају. Честити сејач посејаће пуне наде добро семе у бразде живота. Њега уздиже и узноси над и уздање у благо пролеће, у жарку снагу лета те изгледа родан дан јесени. Често се он тешти да ће ако не баш он, а оно његова деца и унуци доживети плоде неуморних трудова.

Самоваспитање — наша самотворна тежња да се усавршимо — то нам је највише и најснажније средство образовања. Настава, којом нас школа наставља, васпитање, којим нас родитељи васпитавају, само нас преправља, полаже основу нашем самоваспитању. И школа и кућа упуте нас на своју снагу, дају нам тако рећи капитал, којим ћемо да одпочнемо по извесном плану сами себе да васпитавамо. Човек постаје у своме раду само онда извртан, када самверђа своју снагу. Родитељи и учитељи — и опет понављамо ово — нека нетуторише сувише деци својој, нек их остане да се деца сама верђају у употреби своје снаге, да после кад у животу дође време да сами себи помажу, узмогу да раде и да се брину за се, кад већ никога не буде, ко би радио и бринуо се за њих Има примера да су се многи људи ваљано васпитали, који су у шумноме току живота стојали сами за се, без ичије бриге и обране. Нужда и невоља гонила је сваке да у њиу сву своју снагу, да одоле борби у животу. Многи велики људи тек су онда развили своје дарове, када су из школе ступили у живот. Главно је да ми само радимо и то вредно и напрезно — без тога невреди много ни дар, ни књига, ни учитељи. Самоградња је најснажнија полуга у васпитању самог себе.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VII.

О летњој рани у кошари.

(Наставак.)

Не може нико порећи да ми кад летн ранимо нашу марву у штали много брижљивије поступамо, него кад је гонимо на пашу, а да је то и много корисније за то вам јемчим. Истина да је много комотније кад испрегнемо утруђеног вола на плуга па га одбијемо на мршаву пашу да се изваламо те да посиваимо док ок своју глад у полак угоље, те да се после потрудимо да му навучемо које ведро воде. Али питам ја вас: није ли боље и паметније, да окосимо за своју марву добар чести кукуруз или детелину па да јој дадемо, било у јасле било пред јарам, да се људи насити?

Кажи ми по души, вредни ратаре мој, неће ли тај сити во боље теглити у јарму, него онај што је на паши чупкао па је и ноћу пуштен на пашу, на место да смо га добро наранили на јаслима?

Добро нарањена, снажна теглећа стока, буди то да су коњи буди волови, много ће боље моћи посао. Ма да је мање од такове марве, иак ће посао савршеније обавити, него слабачка и изнурена марва. Два јака вола дубље ће моћи орати, више ће и тегрета потегнути него четир мршава вола. И тако сам ја као газда мање уложио у свој ратарски посао, јер доиста два лепа и јака вола више ми вреде него четир сиђушна и слаба вола.

Што нам је марва сиђушна томе су паше криве, телад нам закржљане још док су на сиси, после им се виде гоце како их слабо ранимо, на од куд да узрасту да буде снажна и голема марва. Напротив ако држимо телад у кошари, па ју и у јутру и на подне и у вече уредно ранимо, у првој години зобљу или прекрупом, то ће нам брзо растети па ће нам кад

буде у четвртој години вредити јунци 180—200 фор. па и више, јер је сада марва врло на цени.

На људи божији, кад је ево све то јасно као јарко сунце, оно дај да се боље постарамо око наше марве, јер ако продамо сваке године само по једно јуне, имамо од њега више хасне него од вртања земље. На зар је то бог зна како тежак посао газди, који има полак сесије земље, да се потруди да сваке године прода по једно више или јуне. Нит су то мандиље, нит су претешки послови. Само труда треба мој брајко и око тога, као и око другог кога вреднога посла.

Ко хоће да рани своју марву и лети и зими у штали, да је тиме поправља и оплемењава, тај ваља да се састара да има за тај посао нужну пићу или крму — и то да је има довољано.

Међу усевима има два усева с којима може вредан газда да чини чуда. Од ових усева може да добије толико пиће за своју марву, колико никад није ни сањао.

Ове две чудотворне биљке зову се луцерниска детелина и репа.

Једно јутро добре луцерике, ако је добро ђубрено и дубоко орано, даде суве пиће при првом кошењу 30 центи при 2-ом кошењу 20 цен. а при трећем кошењу 10 цен. дакле свега 60 цен. Пића ова приспева рано при крају априла или почетку маја.

Питам ја тебе, драги брате Србине, које јутро ливаде даје оволико сена?

Каку да није хрђава ливада која по јутру с отавом заједно даде 20 центи сена — па ево ти даје луцерика трипут толико!

Дакле ко је посејао јутро луцерике вреди му као да је добио два јутра земље. Газда, који има по сесије земље, ваља да има увек баремно три јутра добре луцерике ако уа то имаде 3—4 јутра ливаде. Нема ли ливаде то ваља да сеје 5—6 јутара луцерике. Докле год ово не постигне, нек улаже сво ђубре своје да приготови земљу за сејање луцерике.

Друга чудотворна биљка у газдинству јесте бургунска репа. Једно јутро добро ђубрене, добро оране, добро копане репе даје у лаку руку 300—400 центата репе. Кад се репа зими исмеша сечком од луцерике или друге пиће, па и са самом плевом или сечком од пролетње сламе, па се мало посоли или јој се дода нешто прекрупе, вреди толико колико и сено.

Када овако урадимо можемо са репом с два јутра на по сесије добити 600—800 цен. пиће, те имамо онда толико зимовника да можемо 10—12 глава одрасле марве по године дана као што ваља држати и ранити.

Ко сеје доволно репе, тај неће морати о божићу јурити своју гладну марву да по кукурузиштима цркава од зиме, него ће одмах од сви свети ранити је лено код куће у топлој штали, чешаће је, праће је свако јутро, солиће је сваке недеље, стираће јој чисту стељу, срце ће му играти од радости кад погледа своју добро уређену, чисту и веселу марву, у којој му према његовом газдалуку лежи леп капитал, готово толики колико му цела земља вреди.

Ја вас дакле, Срби браћо, преклињем нашег добра ради, држите добру марву а да то узможете а ви сејте пићу и раните своју марву и зими и лети у штали. Но опет немојте ни то тако разумети, да нетреба своју марву никад да истерате у поље, на добру пашу и отаву после кише. Треба марву истерати да то опасе али не треба да се у ту пашу сасвим уздате. Има ли је добро је, нема ли је, није све пропало.

Који газда држи више марве, тај треба да ходи око тога, да причува за своју марву за по или за читаву годину дана довољне пиће у резерви, јер ако наиђе сушна година, мораће здраво петљати, те своју марву продавати поштo буде.

Незаборављајмо год. 1863. у којој смо трпели толико оскудице. Није нас било ни десет газда, који смо имали пиће у приправности. Нико није хтео да купује марву, јер је није имао чиме да рани, те је марва гомилама скапавала од глади.

Да побројимо шта нам покаже при летњој рани у штали, ево ћемо да нарећамо ове биљке:

Први отков даје нам	зелена раж,
затим долази —	луцерниска детелина, —
	јесењи јечам,
	зобна вика,
	чести кукуруз

а тај траје ако га сејемо у више врста чак до црне јесени. Тамо где сеју црвену штајерску детелину — а ту сеју у нашој земљи само по хладнијим крајевима — и та је газди од велике користи.

На нашој равници морамо ми сејати луцерку и репу, зедену раж, зобну вику и неодењени густи кукуруз — на да нас види Бог. Ако сејемо овај усев за пиће, ако добро ђубримо наше ливаде што су близо села, то ћемо тиме постићи, да ћемо моћи држати доста марве у нашем газдалуку, да ћемо је моћи добро ранити, да ћемо од ђубрета, што нам буде давала та марва удвостручити к утростручити берићет од наших њива. Онда ћемо разумети оне златне речи што их је казао славни газда Векерлин: „Газди треба да је главна брига да своју земљу што боље ђубри, да своју марву што боље рани, јер ако има и средњу жетву већ је у губитку. Нека се дакле газда упне из петних жила, да ма има мало земље добије богату жетву, да држи лепу и добро рањену марву."

Ко сеје оволико пиће и држи оволико марве колико сам рекао т. ј. да му је усев пиће 40 део газдалука, тај неће морати држати више угар, него ће моћи водити мену у газдинству. Ова мена у газдинству (Wechselwirtschaft) не састоји се у томе, да без

свакога реда сејемо жито, него да доиста мењамо усев тако, да на истој њиви не сејемо класни усев једно за другим. Ако сејемо једну исту врсту усева једно за другим, то ће тај усев увек једну исту рану сисати из земље, па ће земља отуд бивати све то мршавија. За то није добро после шенице сејати опет шеницу, после ражи опет раж, још мање је добро после шенице сејати јечам или зоб, јер сваки од тих усева има клас. Газда треба ред усева тако да подели, да се разни усеви мењају, јер само тако ће се исплатити богатије ђубрење.

Ево да наведемо један пример: Ако поделим своју земљу на четир једнака дела па ако сејем у једну четврт после снажног ђубрења:

вику са зобљу,

затим жито,

затим кукуруз, репу, кромпир а четврте године јечам, зоб —

то долази после пиће класно жито, за тим усев за копање, затим опет класни усев; па кад пређе та мена а ја опет нађубрим и засејем пшиу или крму — онда сам ја удесио на својој земљи четвороменљиво газдинство у коме се разне врсте усеви врло згодно и умесно мењају. Ову поделу препоручујем омањим газдама јер је за њих најзгоднија.

За завршим говор о раненју стоке у штали. Још имам свакоме газди да напоменем да је за ово раненье најглавније да је штала така, да се може ветрити и да је чиста. Да нам се марва сваки дан креће, најбоље је ако се креће по корлату. Ако газда рани марву зеленом детелином, онда треба да је увек меша за пролетном сламом, да му се марва неби напела, те да не би отуд имао штете.

(Наставиће се.)

ИЗ ПРИРОДЕ.

Снег и лед.

(Свршетак.)

Такав је ако и не тако диван, живот по снежним алпима Андима, где ламе живе. Те животиње лако подносе све непријатне времена по тим планинама. С тога су врло добре за терет по тим местима, где би у страшној висини коњ и мазга снагу изгубили, где нас и мачка гину, где страни путник мисли да му је кућно последњи часак, кад му због ређег ваздуха крв из очију, испод ноката посукти, кад га ноге од тешког умора издају. Зато је лама Индијанцу од неоцењене вредности, а крај тога чини му лепу услугу и месо и кожа тих животиња.

У леденим пределима севера наравно да је живот мало суморнији. Тоје отаџбина **ескимоса**. И ту покрива нешто биља снежне пољане. Ма да је то биље чемерно, опет храни северне јелене, мошус-бикове, северне зечеве, ледене сове и друге животиње студеног севера. Покрај тога биља имаде риба, морски паса и ледени медведа у мору. На тај начин спремила је природа човеку пребивалиште и на ономе месту и пределу земље наше, где најдужа ноћ и најдужи дан читавих три месеца дана траје. И по тим пределима влада човек, који истина стоји на најнижем степену образованости; бар се природи не може пребацити, да је живот посејала тек по неким пределима. Ескимоси су занимљиви још и с друге стране, и то с тога, што ми свуда гледамо човека као дете природе. Као што сваки човек друге људе по себи пресуђује: тако се та црта вида и код ескимоса. На највишем студеном северу, с једне стране морем, с друге високим непроходним низом планина одељене од свег другог света, нашао је неки Инглез једно племе Ескимоса од 200 глава. Они држаху, да су они једини на свету, да је земља сва ледена а њихов завичај једино место земље, на ком се даде живети! —

При крају нашег путовања да се обазремо и по нашем завичају. Снег чува наше усеве од штетног утицаја хладноће, јер снег тешко прима и тешко одаје топлоту, те земља остаје сва топлота сачувана. Да је то тако, види се из тога, што Ескимоси своје земунице, које наличе на кошнице, од снега саздају а у прозоре мутну плоче од леда. Наш земљерадник ништ не воли тако радо да гледа као широку снежну пољану у зиму: јер он знаде, да је снег, што се рано с пролећа топи, не само сачувао усев, него да је уједно и добро ђубре. Исто тако чува и лед, што се ухвати по нашим рекама, сво биље и животиње, које у води живе. Никада не бива, да се већа вода скроз и скроз заледи; топлота воде испод леда никад није нижа од 1 степена, а та је топлота довољна да се у води одрже животиње и биље.

Колико ова мудра уредба утиче у домаздук природе, толико утиче и на живот човеков. Та данас се тргује и с ледом. Читави американски бродови пуне пуни пуњцати леда чак у жарки Мисир те га тамо продају као алву. Али колико утиче снег и лед на људски живот? Наученак се поплачи у своју собу те туде мисли и ради у корист науке.

По градовима се осуо зими бујни живот. Ту су игранке и забаве, ту позориште. По улицама лете сонице и прапорци звеце да ти пробију уши. По леду се благонаждежна јуност наша натиче у тоцињању. Да не споменемо по неки мањи мајер кад човек бубне о лед или кад пропадне у воду, тоцињање је врло здрава ђимнастика. По северним пределима тоцињају се и жене. Та забава снажи и мушкима и женскима тело — а што је мушко и женско снажније и здравије то јачи и здравији народ. У нас није али на северу тушта је лепих народних светковина што се држе на леду.

Али пустимо их нек славе а ми завиримо у ону малену кућицу, што ју је синоћни смет завејао готово до оџака кроз мали прозорчић, видиш где се

около огњишта сгурило јато младих девојака и момака на прело. Једна бака седа у среду а око ње нема тишина, чисто се чује како јој вретено зврји. Све то гледи неданимице у баку а са њезиних усана осипају се оне слатке и миле шарене бајке о сунцу и месецу, о сунари и сунчевој мајци, о девојци са златном косом и све оне слатке дугачке приповетке што би их слушао три дана и три ноћи гладан и жедан. Да није снега и леда та би се омладина вијала по горњевима те би сео село орило се од веселе песме.

А бадња и божићна слава? Без леда и снега све нам то не би било тако мило и драго. К. М.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

СИСАК 7. децембра. (Шишуп и друг.) Шеница је нешто мирнија и нијала је једва до 10.000 ватана односа, те се данас држи: бегејска 83½, до 84 фун. по 7 фор. 70—86 новчића. Потиска 86 фун. по 7 фор. 50—86 н. Србска по 7 фор. 10 новч. дол. центи.

½ жита, кукуруза, кромпира, нема.

Кукуруза има, код устезања купаца слаб однос. Прва нова роба држи се по 4 фор. 40 н. дочим је стару цену од 4 ф. 70—86 н. одржао.

Јечам ради понављања купаца назадује у цени лагана роба 64 нов. држи се по 3 ф. 20—30 н. па 70 н. а пиварске робе нема.

Зоб у врло угрчином мјењу скочила је услед умножене тражења за 5—10. Банаћка се држи по 4 фор. 05 новч. а босанска по 3 фор. 80—85 н. бечка цента по коју се цену живахно односи.

Воде су добро одновиле, те су за бродарење напрске. Време је мутно.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосиф Суботић.

IV.

(Наставак.)

— Ето то је узрок, ја сам ти све рекао што сам имао, а ти сад чини како ти је воља. Милан се подиже да иде али га отац задржа. Кад би свом читаоцу рекао, да је Рошу око, што је од свога сина чуо увредило или бар најмање раздражило, јако би погрешио. Јер мајстор Роша то није било ни на крај памети. Он изусти неколико хм! хм! Затим се задовољно насмеши. То што је чуо, јако му је ласкало.

— И то је дакле та препрека? запита он Милана.

— Јест, то је, а ја мислим да је довољна да ти докаже, е је ова женидба немогућа.

Ко зна, рече мајстор Роша, баш зато, баш зато ваља са том што пре да се пожуримо. Док се то што си ми ти уз писма прочитао испуни, има доста времена, а дотле си ти већ оженит на пита те је онда бриге. —

Милан погледа изненађено у свога оца, за тим рече сасвим задовољно.

— Јест, ти имаш право, тако је понајбоље. Одмах данас ћу гледати, да почнем комедију са Пир Мишком, и његовом Пери, а ти међутим гледај да сватови што пре буду.

Син и отац обоје веома задовољни, руковаше се, и савез би утврђен.

V.

Недеља дана је већ протекло од онога дана, кад је ова приповетка започета. Данашњи дан, и опет недеља, — беше исто тако леп и ведар као и онај прошли; шта више, и особе, које у овој приповетци мање значају улогу играју, све су много ведрије — изузам две — него што су биле пре недељу дана. Пир Мишка је био задовољан и собом и целим светом, да би с драге воље заграло и цмокнуо онако свињски. Милан је већ више пута био код њега, на је свој маневар, као што се ишчекивати може започео тиме, да је Пир Мишкину памет и разборитост у звезде ковао. Приповедао му је, како се о Пир Мишки већ по целом Сомбору говори. „Пре неког времена" вели „изашла је једна књига, у којој се описује живот најславнијих људи. Међу осталим, спомиње се ту и ваше. Ваше јунаштво под Напулијуном, затим од године 48, и још многа друга, на онда ваша бистроћа, тако су изненадили моје другове, да су сви као мушице нагрнули на мене с питањем да ли вас ја познајем, и да ли у том и том месту још пребивате. Реко им да сте још ту, и да вас добро познајем и вићете видити; штовани Пир Мишка, кроз који дан само на ће читава литија све сами Бака на Сомборске „препарандије" доћи да вас виде. Верујте. Понда — јесте л' били кадгод у Сомбору?"

— Нисам, рече Пир Мишка, а кика му се подигла управо до греде.

— Свеједно је то. Само да одете па ће и најмање дете да вас позна. Одма ће звона да звоне и пранџије да пуцају, јер тако се обично славни људи дочекују.

И тако даље. Доста, да је Милан за то кратко време постигао своју цељ боље и темељније него што је и мислио, Пир Мишка неби сада ову свадбу напустио ни за живу главу. Од тога времена још је већма полудио. Није више тео никоме да пише, а кад је прошао поред кога једва је климно главом. Та помислите: чак и у Сомбору се о њему говори, тамо га и најмање дете познаје, ма што га нико у свом веку није видио, — то ће рећи много. — И доиста, то ће рећи много.

Али се Милан у Марти јако преварио. Он је, држао, да ће му и ту посао тако лако за руком испасти, као и код Пир Мишке. Још никада није могао добити прилике да се ш њоме на само састане, ма што је толико пута вребао, када Пир Мишка није код куће. Чим је он у двориште ступио, одмах су и кухињска

врата забрављена. На сваки начин да га је ово јако једило. Он то чисто није могао схватити, та једна проста девојка, па да се може толико одупирати њему, господину, коме су свака господска врата отворена била, на која је само закуцао. То га је вређало али је уједно још већма учвршћавало ту тежњу, да ју за се придобије. — —

Недеља је. Тоша Ћулумов се данас нешто свечано опремио. Није то његов обичај био, да се недељом тако облачи; мора бити да је нешто особито наумио. Ено га сад узе штап у руке, па се полагано упути управо Ћир Мишкиној кући. Дође до врата, застане па онда пође натраг. Затим се опет промисли, па онда пође натраг. За тим се опет промисли, па пође Ћир Мишкиним вратима. Стајао је ту неко време, — напослетку скупи сву своју снагу и отвори врата. Ћир Мишка је седео за доручком. Неко закуца на врати.

— Слободно! викне Ћир Мишка.

Тоша Ћулум уђе у собу.

— Добро јутро и скиде шешир.

Ћир Мишка ћути па једе.

— И опет вам кажем добро јутро! рече Тоша.

— Не примам га. Одговори му Ћир Мишка лаконски.

Али Тоша се неда запањити.

— Онаки се лудорије, Ћир Мишка, рече он, па дај да се паметно разговарамо.

— Ја се с вами не могу никако разговарати, одговори му Ћир Мишка гордо.

— Не, Ћир Мишка, то су све само детињарије. Ја нисам дошо да вам досађујем, већ сам дошо, да вам кажем нешто, што се и вас исто толико тиче, колко и мене. Ви добро знате да се наша деца воле. Јутрос ми мој Станко рече, да без Марте никада неће бити срећан, а исто тако ни Марта без њега. Они су се заверили међу собом. Мислите да је мало требало док ме је умолио, да учиним овај корак, не, не Ћир Мишка, много је за то времена и речи протекло. Али напослетку, као отац, коме срећа његова детета већма лежи на срцу него друго на свету, ево понизно сам се па сам дошао сам собом, да вам кажем шта је у ствари. Ви добро знате да сам и ја исто тако сналжан и имућан као и ви, па зашто неби нашу децу усрећили?

— Молим, рече Ћир Мишка, које отац моје Ћери ви или ја?

— Та....

— На шта се онда ви бринете, за њу? Ја сам њен отац, њен господар, њено сво и сва. Ја ћу се за њу знати боље постарати него ви.

— Не ћу да се пачам у туђе ствари, рече Тоша нешто увређен, али ја мислим...

— Варате се, варате се у рачуну.

— Не, Ћир Мишка, не варам се ја, него то је истина.

— Није то истина! дрекне Ћир Мишка.

— Шта није истина?

— То све што ви ту брбљате, јест, то је све лаж? Мислите ви ја незнам шта хоћете, а? Да се увучете у пуну копињицу, па да вашу Зубретару напуните медом. Аљ јест, оћете. Док сам ја жив нећете дочекати. —

— Варате се, рече Тоша гњевно, а старачки образ поруменише од љутине. Варате се, моја је кућа још пунија него ваша. А што мислите, да ће мој сини ваљда скакати за вашом Ћери и ту се варате, има, валим те боже, још и бољи на свету, најби ће мо већ само кад устреба.

— И'те па тражте, нисте имали пута ни да долазите овамо.

Тоша узе шешир, па се крене да иде.

— Чујте још последњу реч рече он Ћир Мишки, ви сте луда од како сте; држите да је цео остали свет луд, само сте ви паметни. Никад ова нога ваше прага неће прекорачити, сад па никад.

И с тим речма Тоша изађе напоље.

— Е да чудна безобразлука од једног павора. викне Ћир Мишка, кад се врата за Тошом затворише. Он мени то у очи рећи! Мени! Помислите само мени, за кога већ чак и у Сомбору знаду, о коме су већ толики календари писани. Аљ' неће то тако олако проћи као што ти мислиш Тошо Ћулуме, паворе, а да би ли паворе, тужи Ћу ја тебе чак цару, а да. Гле ти то њега. Он мени рећи луда...

— А ко то? зашта неки глас из небуха за Ћир Мишкини леђи.

— А ти си то Милане, баш добро дође; имам да ти се напричам триста чуда. А знаш ли ти море сињко, да сам ја луда?

— Идите молим вас, ко би вам то још смео казати? —

— Јест' ја сам луда. Ето, то ми Тоша Ћулум каже, Да баш ми је мало пре казо, пре него што Пеш ти дођи. —

— А шта је Тоша ту радио, та ви сте ваше од толико времена.

— Јест сињко, имаш право, ми смо истина толико година заједно ваше испијали, али смо се тако и посвадили. Па молим те само његов Станко бацио око на моју Марту, па му је зато дошо отац сада да ју проси.

Шта? Да ју проси?

— Јест! Аљ' сам га и оправно. Та ди би ја њему једном павору дао моју Ћер, јел сињко, кад о мени чак у Сомбору знаду. Него знаш шта сам сада ја наумио?

— Шта деда?

— Ћу да га тужим!

— Ћулума? Али коме?

— Шта мислиш?

— Ваљда солгабирову?

— Шта солгабирову? Којештта. Цару, море, баш управо цару! Њему баш.

— Имаш право деда, бога ми. Тога се ја на прилику већ небри сетно!

— Ех, та што је истина, ти си дакако много школа изучио и много књига и сановника прочито, ал опет, опет, опет. Ех, то синко знаш, није бог баш свакоме дао.

— Та и ја држим сигурно, да је то тако очевидно, да га чисто руком можеш опипати. Него би ваљало саставити једну тужбу? А, шта ти мислиш?

Али ко да нам састави?

— Хм, хм и ти још то питаш. Чудна ми посла, Ево у кратко: Господар царе, — и ту ћеш додати једну удивителну, разумеш — Ваш понизни слуга Мишка Туцаковић, за кога сте сигурно из тодики календара, чули — овде ћеш додати заједу, и иже са слитнојУ — тужи свога комшију Тошу Ћулума, јербо му је овај на његовом буњишту, относително у његовој рођеној кући и соби рекО, да је он, то јест Мишка Туцаковић луда. — Затим ћу се ја потписати па мир бог! —

Милан је дуго забленуто гледао у Пир Мишку. Та је ли могуће мислио је у себи да човек, кога цело село тако уважава тако луд бити може, — Али је Пир Мишка ту забленутост саевим другом нечем приписивао, те му рече:

— Е, знам ја да се ти томе чудиш али то још није ништа мој синко. Да ти само приповедим... ал нећу да се валим, боље ће бити да узмем перо и мастило па да пишем!

Знам шта, деда, рече Милан, који је хтео да се и људорија што мирнијим путем сврши, — оставимо ми то до после свадбе, па ћемо тада сви заједно отићи управо цару; али сада дај да се о чему другом разговоримо. — — — (Наставиће се.)

РАЗНО.

— У Крагујевцу је отворена нар. скупштина. На престолне беседе може се судити да ће нова Марковић — Чумићева влада моћи за напретком. Наиме је да ће скупштина дати под суд бив. министра Белимарковића, јер се за његове управе покрало ствари у вредности од 40 хиљада дуката од спреме и опреме српске војске.

— Најбоље виноградари српски биће да су честити Срби браћа Пера и Светозар Луна у Помазу поред Св. Андреје, који су ове године из својих сто и више лозаних виногради добили до 5000 акова разнога вина. У добар час!

— Једно „Приопслано." У Лозници у Србији догађају се и овакве ствари. Трговац Р. Папић управио је на Ника Поповића намесника проте лозничког у 123-бр. „Истока" ово писмо:„ Г. Нек вам је знано да су у будуће врата моје куће пред вама затворена. Ја неверујем да ме може благословити онај, који је покупао да ми част оказа и кућу сруши и један дуг по двапут тражи. Оваква дела ваша не одговарају евангелију и науци Христа Спасителя, не одговарају човечанству, на с тога и нетреба нам ваших молитава и благослова." Овоме не треба коментара.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Од недеље амо наступила је јака студен. У четвртак су се показале сваке већ на Дунаву. Од Пеште веле да иде лед. Лађе су престале пловити Дунавом. Варадински мост је скинут.

— Бан Мажурањић предложио је у Пешти да се именују за начелника појединих одељења септември Јоца Живковић за унутрашње послове, Марјан Дерончин за правосуђе а Мухић да остане и даље за просвету.

— Његов. Величанство није примило оставку министарства Славијевог.

— Стране новине нападају на администратора Грујића, што није честитао пару и краљу 25 годишњицу, нити је место себе послао ког владику у Будим. Честити владика Стојковић био је у депутацији горње саборске куће, те је бар тако поздравио краљу славу његову. Владика Кенђелац није хтео осветлити свој двор кад је било свечано осветљење у Вршцу.

У Н. Саду је умрла Наталија Петровићка учитељица женских радова у својој 80 год. Честита та старица имала је у женском ручном раду „златне руке" те је много Срице за своја 30 годишњег учитељовања научила тој красној вештини Лака јој црна земљица!

У Жабљу је умро Мита Боришев честит и млад Србин, срп. правних и б. председник црк. општине. Са своја знања, родељубља и независна имућна положаја био би, да је сво на снагу, први човек у Шајкашкој. Са своје честитости живеће му спомен дуго међу браћом и познаницима. Бог да га прости!

Народ, позориште вратило се опонад у Н. Сад на зимиште. Добро нам дошло!

Нова влада у Србији ударила је слободоумнијим правцем, бар новине у Србији нису никад тако слободно писале ко сада. Цандарским душама то није ни мало по вољи.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

НАЈНОВИЈЕ ЗА ПИСМОНОШЕ!

ПОСТИЛИОН

ВЕЛИКИ ЗАБАВНИК

ЗА ГОДИНУ

1874.

Мото: Знам ја зашто многи
Целог лета штеди:
Да на нову годину
Покаже шта вреди.

За кратко време изићи ће на штампе ова за писмоноше ваљано удешена честитка нове године. Цена јој је 6 новч. комад. Ко хоће да му се име на њојзи штампа, нека се јави најдуже за 10 дана

Српској нар. задружној штампарији
у Новом Саду.

ВЛАСНИК „ЗАДУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ". — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новом Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишству а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 49. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 9. ДЕЦЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ВАСПИТАЊЕ САМОГА СЕБЕ.

III.

Човек се учи док је жив и не може никада да рекне: е сад сам изучио све што је било да се изучи. Наука је по своме обиму неизмерна и не може један човек све знати, ма се учио од колевке па до гроба. На баш с тога што се не може све изучити ваља нам да учимо с разбором и с избором. Ваљан човек ода се на једно, па све што ради и што премишља све своди на то једно, на ту своју струку, на тај свој позив у животу.

У нашим данима стоји учећој се омладини толико спомоћни средстава на руци да себи олакша науку — да се ма и нехотице морамо да запитамо: како се човек онда учио када није било школа, када је писана књига била и ретка и скупа, када није било музеја књижница, галерија и т. д. како је човек онда изображавао свој ум? Ево како: човек је онда морао поштено радити, напрезно се трудити, као што ће увек то чинити, ако хоће да буде што од њега, па ако је у старо доба имао мање учила те је можда мање учио, али оно мало што је учио, знао је љуцки и како ваља. И данас ако имамо толико библиотека инак не чине библиотеке људе мудрима и образованима, јер то зависи од туда које књиге и како људи читају. Ако човек чита књиге само да га прође време, ако њима тражи само оно што му драже његову љубопитљивост и оно што му распаљује фантазију, разгорева његове страсти, онда се човек таким читањем ни најмање не образује, него просто: „чешља баба лан, да је прође дан“ а уз то угушује у себи своје чувство морала, истине и правде.

Ма да добре књиге образују човека опет не ваља мимо књигу заборавити најпређу и најбољу школу и књигу а та је живот. Било је мудри, срчани, велики људи још у оно доба када се једва знало читати. Историја је пуна примера како многи велики човек који је тако рећи обрнуо свет тумбе није био вешт књиги. Један славан списатељ рекао је: Ко се обогати туђим мислима из књига то је учен човек, али ко је богат у искуству то је мудар човек. Пара мудрости вреди више него дукат учености.“

Када се човек богати знањем треба увек да му је пред очима то да буде не само паметнији и ученији него да знањем изобрази свој карактер, да ради и радом својом користи и себи и својим ближњима. Ако човек не употреби своје знање и науку у овом смислу, онда му је она мртав капитал, и ко је нагомилао у својој глави гомилу туђих мисли, без да их у интересу свога народа, своје отаџбине уђаже на камату, тај греши против своје дужности и није ништа бољи од обичнога тврдице, који гомила никоме у корист неизмерна блага. Сваки човек мора нешто да буде, штогодда ради и није доста ограничити се на то да чита и да зна што су други биди и шта су радили. Све оно што смо сазнали да је добро треба да применимо у животу, добар умишљај треба да пређе у дело, племенита мисао треба да се и оствари. Ко хоће сам себе да васпитава томе није баш преко потребно да има много знања. И најпростији, и неуки човек само ако има здраву памет, те може да разликује шта је добро и шта је поштено, па у њему живи тежња да сам себе оплемењава, може да буде самом себи васпитач. Томе треба да тежимсваки и најмањи човек.

Ко зна сам собом да влада и управља тај је на путу мудрости — али то треба да му пониче из поштовања самога себе. Из самопоштовања ниче над — а над је друг снази а мати успеху, јер ко је снажан, у своме раду тај има приликe да чини чуда. И најмањи човек треба да рече у себи: Ја сам дужан, да себе поштујем и да се васпитавам. Ја сам део и одговоран члан људскога друштва, па сам и њему и ономе који ме је створио дужан, да не понижавам и не убијам своје тело и душу. Шта више, дужан сам, да колико год могу и умем да што боље развијем оне клице и дарове, којима ме је творац одарио. Не само да треба да угушим све крваве нагоне у мојој нарави, него морам пре свега да развијем у њојзи оно што ваља. И као што ја поштујем себе, тако треба да поштујем и друге а они су дужни да поштују мене.“ И тако онда постаје међусобно поштовање, правда и ред.

Самопоштовање је најлепша одећа којом се човек може да зодене. Ко себе поштује тај ће само оно

чинити, што одговара томе поштовању. Ако је скроз проникнут тим својим достојанством нити ће тело своје убијати чудним изгредима, нити ће душу своју каљати ниским умишљајима. Самопоштовање је извор врлина — чистоте душе и тела. Зато сваки нека узме за правило живота: да увек тако ради да не мора себе презирати, јер човек треба да зна, да оноликo вреди другима, колико вреди себи. Ко о себи ниско мисли, тај не вреди много ни у очима других људи. Нема човека да може да живи морално и да извршује своје дужности, коме је душа сметните неморалних мисли. Ко својим мислима ниско пуни, тај се не може уздићи те тежити вишој цели. Ма да је човек као у сиротињи, ако поштује самог себе то опет може да ће узвиси у својој сиротињи. Нема ништа лепшега, него кад човек сиромах у мору искушења, стоји својим моралним узвишењем тврд као стена.

СЛИКЕ ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА

Написао Гавра Пешић.

(Наставак.)

Стол је за вечеру намештен био пред кућом, за једење беху она иста јела као и у подне. Док вечерасмо и коју реч проговарисмо проће већ и девет сахата. К сад је већ вакало тражити конака, јер ме је нешаћење тако разморило било, да сам једва чекао да гдјегод прилегнем. Станем се напослеђо осврћати и лево и десно, небил гдјегод у авлији згодна места за то нашао, но у целој авлији таковога ненађо. Собу сам добро проучио, тамо већ конака за мене нема, шта ми напослеђу остаде чинити: ословим домаћина и замолим га да ми се за конак побрине. Домаћин услужан човек рече ми: небрините се господине, све је справно, овђе близу куће на једно гувно дао сам однети траве, и која је већ за вас прострта. Ја се тому одиста зарадовах, јер и онако у себи небих коначити могао. Још мало посједесмо, и онда ја устанем и пођем на оно место, гдје ми је за коначење одређено било, а самном и цело друштво. Узпут рече један из дружине: небрините се ништа господине, ми ће мо сви с вама коначити, јер су нам домови и онако далеко, а ради смо да нам наш поћа још коју на гуслама пригаже.

Прешавши преко неколико каменых стена и проналиђа дођосмо на одређено место. У крају једном од гувна спазим ја прострту траву која мени за постељу донешена беше, те ја управо тако, несвлачећи са себе ништа легнем полеђушке, мислећи да ћу се једном смирити. Ал јест! моји ти главари док даном ударише, наложише на сред гувна велику ватру, а око ватре поседаше један до другога, а млади попо узеде гусле те одпоче пјевати пјесму још из доба владике Василија, како је од овога турски везир записко данас, и како владика везиру одговараљ. Ове сам речи од онога вечера упамтио:

„Чудим ти се, босанки шљиварју!
Што будалиш и у књигу пишеш,
Да ти пошљем врач Горе Црне
И дванајест млади Јевојака,
Све од дванајест до петнајест лета
И сувише Белу Станишића;
Послаћу ти за враче тврде,
Од горише дванајест камена,
Да их пошљем цару у Стамболу;
А за дванајест младих Јевојаках
Од основах дванајест регова,
А за саму Белу Станишића
Од перових дванајест реповах*)
Да ји носим за турбану твоме,
Нека знате шта је Гора Црна
Да за турке нераља Јевојке
Већ за своју Бећу Црногорке
Који би се пријех исковали
Него једну себи устурили
Нити Кору, кћасту ни сакату
А некмоли младу и лијепу
На нам удри кад год ти је драго!" и. т. д.

Пјесму је ту наш попа тако вештачки и с таким одушевљењем одпјевао, да ме је са моје зелене постеље подигао и нуз огањ посадио. — Затим почеше Јешанци два и два у глас пјевати, ову пјесму:

Пођем се виће хој зор делија,
По равном пољу на врапом коњу,
Гледа га Хајка са танка чардака:
Хој зор делио и перје твоје!
Твоје ме перје на чардак неће,
Хој зор Јевојке и косе твоје
Твоје ме косе крез поље носе. и. т. д.

И ову су песму Јешњани врло вештачки пјевали. Нуз ово пошисмо по неколико кава, и по једну чашу вина у здравље Господара, и тек доле два сахата после поноћи полегасмо, ја на моје место а остали на голо камење. — Ето тако праведох ја у Јешанској нахији.

Још се сунце није иза горе помолило већ смо сви на ногама биди. Пошто сам се мало спремио, и опростивши се са домаћином и осталом дружином, кренем са моји момком и Градачким учитељем пут Загарча. Ни по миље непређосмо, стиже нас један, перјаник на коњу, и пошто ми назва „помага бог" рече ми: „Новица Церовић**) који је мало подаље замном заостао, чујући од Јешански главара да сте сад од њи отишли, послао ме је да вас обуставим, јер је рад да се свама упозна." Слушајући много причати о истоме јунаку Новици, кога до тада лично познавао нисам, рад сам био с њиме упознати се, те се с тога мало заустависх. Ал непотрајех дуго, ево ти стара делије, ће на бесном дори јаше, а за њим један капетан и два војника. — Пошто га спазих, устанем и извиђем му на сусрет. Стара јуначина дошавши до мене, скочи с коња и додавши уздумоју назва ми: „помага ти бог путиниче;" затим мало јачим

*) Црногорци, да изгрде већа Турке, дазали су турско робље у одећу за свиње.

**) Ово је онај Новица, који је познат из боја са Ченгићем Смаил-агом, кога је он ухватио, и другом дао да му главу одсече.

гласом: „јеси ли ти онај, који синамјерио обићи нашу ломну Црну Гору? За цијело време док сам се на Цетињу бавио, слушао сам и од самог Господара а и од други људи — о теби причати, пак сам баш рад био да се с тобом састанем: и божа ти је чиста вјера, вијао бих те ма до турске границе, док те неби стигао, да се мало с тобом продиванним.“ Затим смешећи се пружи ми руку и цјелива се самном. Тек што мало сједосмо, ал Новица примети да ја пешке путујем, те рече једном од својн сапутника да ми коња до Загарча даде, и с тим посједа смо на коње и кренусмо даље. Цјелог пута причао ми је старн јунак о свачему, ал понајвише о томе, како се Црна Гора толико векова одржа на том јадном земљишту, но да је већ последње време да се једном рашири и на боље земљиште дође јер се више овако живити неможе. Док је боја било, људи су сасма лакше живили, јер ниједан бој непроће, а да Црногорци до каква беријетна плена недођоше.

Ал ево од десет година има, како се примирило народ је јако осиромашио. Ето видиш сам какве су му баштине, све у самом голом кршу. — „Е божа ти је чиста вјера, и тако ми Живота Св. Петра (Св. Петар црногорски, то је Петар I. Његуш владика црногорски) овако дуго бити неможе; боље је јуначки оставит кости на међану него овако у јаду живити.“ Пошто је мало ућутао настави даље и рече:, Ја незнам шта већ и та Србија мисли. Кажу, како су у њи силни топови, како имају много наоружане војске и силне џебане; бог ће ји знати на што они смерају, и докле мисле чекати. Та за нама нестоји, ми смо у свако доба готови, а и сам је Господар те мисли, но бадава, ми сами неможемо. — Но држим да би пре што започели да јим је као нама, но ја мним, да они имају свачега доста, па шта је стало њиховој госпоштини до јадне Босне и други српски крајева, који једва чекају, да се зулума турског опросте.“ —

У таковом разговору дођосмо до једног раскршћа где нам се растати ваљало. — Ја одјахам с коња и опростивши се са Новицом одем лево пут Загарча а он право пут Дробњака. Тако се ја растадох са Новицом, о ком ћу ти мнја читаоче доцније мало више причати те да ја тебе са старим херцеговачким јунаком боље упознам. А да би га барем представити могао, ево овакн је: средње је величине, крупна тела, велика ока а оштра погледа; гласа промукло крупна, бистре главе, племенитог ходa, наравн озбиљне, у друштву мало говори, нази штаће рећи и што рече то непориче. Кнез Црне Горе врло га радо има, с тога га и назива „баном.“ —

Лаганим кораком за $^3/_4$ сахата стиго смо до загарачке школе. У школи застанем до 50 ученика са учитељем који ичекиваху на мене. — Пошто сам мало уморан бијо, легнем пред школом напод једне лиснате смокве да се мало поодморим. Док сам се ја тако одмарао дође управитељ и остали главари. — Сад је време да се и испит одпочне. Уђосмо у школу и по малом времену одпочнем испит. И овде сам дечу нашао у свом реду, — сва су му подјељнако на стављена питања одговарала. У четир сахата поподне завршни испит, и пошто ми је још оно веће ваљало стићи у Бјелопавлиће на Арију Луку, — то пошто се мало јелом опоравих, кренем пут Бјелопавлића. —

Пре него што у Бјелопавлиће ступим, рад сам те драги читаоче са Лешњанским и загарачким земљиштем упознати. Цео је предјел сасвим кршевит, изузимајући нешто мало окрчене земље, на којима усеве своје имају. Подносиље је овде врло благо с тога сваке врсте рана и роди; Лешњани осим другог производе врло добар дуван, а имају такође доста и винограда на којима добро вино роди, а нешто и воћа као: јабука дуња, шипака (гранатски јабука) и др: сеју пшеницу, јечам но понајвише кукуруз (руметин) и кромпир. Земља им је већином дубравом покривена. У овој је нахији при сувој години највећа невоља због воде, јер бијаху нигди воде нема, него по три сахата даљине по воду ићи морају. Народ је овде већином сиромашан, с тога зар је у кућама неуредно и нечисто. — Кроз Лешањску нахију води главан друм до у Бјелопавлиће, који је пре три године мало поправљен, ал се зато опет без добри опанака по њему корачати неможе, јер камен другу обућу нетрпи. — Тако ти је исто и у Загарчу. — Још ти и то казати имам да и ова нахија спада у катунску нахију, јер је малена, и неброји више од 300 пушака. — Сада ћемо пређи у Бјелопавлиће у житницу црне Горе, која ће те драги читаоче мало више занимати.

(Наставиће се.)

ГЛАС ЈЕДНОГ ЗАНАТЛИЈЕ.

Како су тешка времена настала по наше занатлије, види се из овога писма, које је један занатлија управио на нас:

„С погледом на данашњи живот и садашњи обичај, мислим да не можемо далеко доћи, ако се што пре на боље не окрене. Тешко који дан да не слушам, да се овај или онај брат оставио свога заната па се у друго шта умешо да ради. Један постао келнер, други цедуљар и т. д. па то сад раде и тиме се занимају. А ја славни занатлија лијем сузе тајно хоћели кадгод и нама сјајно сунце сијнути! Да богме да немам за то право корети, јер мора се ма шта радити, друкчије се не може живити; но баш за то што ме је жао, што поврај лепе воље своме занату окрзнено на њега а ево за што: Данас мајстору не треба калфа, јер нема за њега посла. Ајде није баш ни чудо што неки немају посла, јер било је увек којекаких хуља, за које није вредно ни што су научили занат, јер поврај себе и другога наводе на храбре путове; али има ту и добри момака, којима је баш вредно да им је у своме занату првенство — па о-

пет свеједно. Шта је томе узрок? Ево већ 3 године, све гора за гором, па ако још једна буде така, онда нас занатлија ваљда више неће ни бити. Гдегод дођеш код каквог мајстора, као што су калфе и до данас морале ићи, одговара ми се: не знам ни сам што ћу а не још и калфу да држим, јер покрај данашњег живота боље да не живим, кад је већ и дотле дошло да ми се моје стварм, које сам толико година с муком стекао, за порцију к друге трошкове на добош продају, и ја да код свога заната, код кога сам толико пута освануо, радећи да што прибавим и стечем, данас да ми рекну, да није моје ништа, него да узмем торбу или федају на леђа па да од вароши тражим посла — а камо моја срећа да га могу наћи.“ — Толико из писма Н. Б.

На жалост је истина да су ови дани тешки свима без разлике и благо ономе, ко је сачувао из бољих времена своје беле паре за ове прне дане. Да прекукумо ове дане нема другог начина, него да радимо вредније него што смо икад радили а да трошимо мање него што смо икад трошили. —

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

VIII.

И ово треба да се зна.

Када смо препоручили нашим газдама да држе више марве те да би добијали и више ђубрета а њиме поправљали своју земљу, имамо уједно да одговоримо још на нека важна питања у том погледу и то:

а) Газда ваља да знаде, колико марве да држи, да би могао умножити родну снагу своје земље а то ће рећи, да би знао правити онолико ђубрета, колико му је за ту поправку доста?

б) Колико треба од оте марве да му је за пресање а колико иначе за хасну, наравно увек с погледом на прављење ђубрета?

в) Кад умножи корисну марчу онда треба да зна, како да се стара за пићу и како ће је штедити а за тај посао треба

прво да зна: колико треба да једе марва не само да жива него и да успева?

а друго: ако се узме за основу (једнину) сено као најбоља рана, како онда стоји друга врста пиће по својој снази напрама сену — да би тако могли, било сасвим било од части, другим врстама пиће замењивати сено, ако баш сена немамо, али ако га имамо па не можемо само чисто сеном да раниме своју марву, да знамо колико нам ваља да додамо на рану да бн могли да истерамо ону ранећу количину коју би давало чисто сено. Ево ћемо да одговоримо на сва та питања редом.

А.

Није лако одредити колико корисне марве може газда да држи, јер то зависи и од земље и од поднебија. На доброј земљи лакше је више марве држати и ту би баш требало мање ђубрета него на мршавој земљи, где би сразмерно требало више ђубрета.

По влажним пределима успева више пиће за марву, дочим по сувим равницама је доста велика кубура око тога. Страни списатељи који су хватали рачун у овоме послу, имали су у виду боље и повољније поднебије него што је наше, зато њихов рачун не подноси са свим за нас. Тако је на пример углављено, да добар газда може на свака два јутра држати по једно марвиче 6—8 центи тешко. Наше је поднебије суво и неповољно па је отуд изглед на омање, те с тога може се узети да ми можемо држати на свако три јутра по једно 6 центи тешко марвиче.

Још морам овде да приметим, да се 10 оваца у штали или 10 свиња у свињцу рачуне као једно марвиче т. ј. да они троше толико пиће а дају толико ђубрета као једно марвиче.

1 коњ	даје годишње ђубрета			10	кола	по десет	цен.
1 во	„	„	„	10-12	„	„	„
1 крава	„	„	„	15	„	„	„
1 младинац	„	„	„	1	„	„	„
1 овца	„	„	„	1	„	„	„
1 крме	„	„	„	1½	„	„	„

и то онда када се марвиче држи већим делом у штали или у кошлату. Јер оно ђубре што марва изван штале изгуби, износи код теглеће марве $^1/_3$ а код марве што иде на пашу износи $^2/_3$.

Б.

Један пар теглећи коња може да уради

на тешкој земљи	20—25 јутара
на средњој земљи	25—30 „
на лакој земљи	30—30 „

Волови ураде нешто мање јер ходе спорије.

В.

Уместно ранити марву много је теже него што ми мислимо. Није слободно давати марви мање него што јој је потребно, а простирати пред њу толико, да пића иде у тартањ то је опет штетно. После толикот испитивања сада се већ уватио рачун те се зна колико треба марви ране да одржи свој живот, колико јој треба ако хоћемо да успева и колико да се угоји. Наравно да јој животне ране треба најмање а гојне највише.

Животном раном рањени во може тек да жива али не може да ради. Дневна рана му треба да је примерена послу који је обавио, да би му рана надокнађивала ону снагу коју је утрошио.

За рану газдинске марве потребну пићу израчунили су економи по вредности сена, јер сено је од свију сточних рана понајвреднија рана.

Узеше те хемички испиташе, који састоји и житки делови имају у сену те су то утврдили као једн-

вину или ти меру на прама другим врстама пиће те испитав и тима врстама њихове састојке, одредиле су колико вреде напрама сену. Ово су економи за то учинили, да онај, који нема при руци сена за пићу својој марви, знаде из чега и колико има да надокнади или замене то сено.

Када су умне газде ухватиле ову меру, онда су покушали да тако ране марву и изнашли су колико треба марви ране сведено на вредност сена ако хоћемо само да марва живи, колико јој треба када ради и колико када се гоји. Израчунили су колико треба музари, колико јаловој крави, колико треба младој марви која треба много пиће јер гради своје кости.

Те газде назваше ону количину пиће, која треба марви да јој одржи само живот животном пићом, а ту пићу која даје снагу, месо, маст, млеко назваше производном пићом.

Израчунено је и одређено је да коњ треба животне пиће толико пута по 2 фунте, колико је жив тежак, а рогата марва да треба много више а добар газда треба да зна само ту производну пићу.

Та пића стоји у разне марве овако:

	дневни оброк — у вредности сена	
у теглећих коња на 100 *ф.* животне тежине	$3\frac{2}{3}$	*ф.*
у волова у јарму „ „ „ „ „	3	„
у краве музаре „ „ „ „ „	$3\frac{1}{4}$	„
у младе марве која се рани млеком треба јој давати млека $\frac{1}{5}$ тежине јој		
а кад се одбију „ „ „ „ „	$4\frac{1}{2}$	„
гојеној марви „ „ „ „ „	5	„
овцама „ „ „ „ „	$2\frac{1}{2}$	„
дојеницама „ „ „ „ „	3	„
овцама гојеницама „ „ „ „ „	4	„
свињама „ „ „ „ „	6	„

Да видимо сада ка како се то примењује: Ако нам је један во н. пр. тежак 6 центи онда треба да му је дневни оброк 18 вредности сена.

(Свршиће се.)

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосиф Суботић.

IV.

(Наставак.)

Од оног вечера, када је вештица, баба Загорка онако подло преварила две безазлене душе, нису се Станко и Марта никако могли видити. Обоје су непрестано тражили прилику како да се састану, али им никако није могло испасти за руком. Пар Мишка је поред све своје бедастоће, на своју ћер од онога вечера јако мотрио. Никуда ван дворишта није смела изаћи, а кад би и у двориште послом изашла, пратио јој је он готово сваки покрет њезин. Кад је имао посла где у селу, строго јој је запретио, да се није макла из собе, јер иначе нека се сети. А мој ће читалац лако поњати, да та његова забрана није испала без успеха, јер ко је једанпут био у такој прилици, тај ни под који начин не жели, да и по други пут у њу дође. А помислимо још, да овде имамо посла, са једним слабим створењем. — Шта није Станко већ премишљао како да се састане ш њом. И никако да му падне на памет. А да поиште савета у кога, на кога да се обрати? Није им дакле остало ништа друго, него трпељиво сносити оно, што им је случај донео. — Онај читалац, који је у оваковој прилици био, и који је осетио моћ љубави, али не оне љубави, која је продукт романског пера, већ праве, чисте љубави, тај ће моћи веома лако поњати, шта су ова два створења препатити морала. Да покушам тако што описивати, било би на сваки начин узалудно. Дубоки осећаји у човечијим грудма нити се дају описати речима нити пером. С тога не могу, или боље, кад се не може описати онако као што треба, уштедите ми тај труд, па призовите своју машту у помоћ. Нигде није права љубав тако чиста и света, као што је у срцу простога света. Без и једне него себичности и покварености сија се она у срцу његову, ка'но блиставо сунце, она је што му одлакшава терете послова, она што му заслађава тежак живот, она је једино благо, за које може слободно рећи да је само његово, и да нико више на белом свету не може подићи права на њ. Ова је љубав безазлена. О љубомори ште она ништа незна, тек је она љубав права и света, која није смешана са тим гадним породом себичности, већ којој је главна тежња срећа љубљеног предмета. Е така љубав беше између Станка и Марте. Обоје тежиште једино за узајмном срећом, — није дакле тешко представити себи ону муку, коју морадоше подносити обоје подједнако, кад им се на њихову путу појави грдна клисура, коју им није ни на који начин могуће уклонити..

Кад је Тоша Пулум веома зловољан дошао кући из посете, шпчела је и последња нада из Станкових груди, да ће икада Марта његова бити. Тешко је било Тоши гледати своја јединца, како пред његовим очима вене, срце га је болело за својим дететом, али шта да чини? Тешко га је, колико је могао, обећавао је да ће му наћи много лепшу бољу и богатију девојку него што је Марта. Али то све ништа не помаже. Поче оговарати Марту, да је онака и онака, да она на њега толико не држи, — како му је при том послу у срцу било, читалац си може већ представити — али Тоша није штедио никака средства ма ово како подло било, да спасе сина свог, учинио би још много шта горе. Али и сам је увидио да је са овим изабрао крфаво сретство, јер тешко ћемо постићи праву цељ, кад оговарамо код кога оно створење, које он искрено љуби. Цељ смо тада ми сами. У свом очајању поче Тоша

претити, али све бадава. Станко је пред њиме покоран, он није ни једне речи противу оца рекао, а исто му тако ни на крај памети није било, да се покаже према оцу непокоран, он је све трпељиво подносио. Шта остаје ономе човеку да чини, који већ увиђа да се то и то изменути неда, да је сваки покушај узалудан? Ништа друго, него трпељиво подлећи јарму, који се отклонити неда. Станко је трпио, али Тоша је патио двоструко. Син му пред његовим очима вене, — а он, отац му, — неможе да помогне. С друге стране повређена част, а од стране једнога луцкова — тако је обично Тоша називао Ћир Мишку, — шта ће само остали свет рећи док дочује, да је Тоша Ћулум, тај газда на гласу, имао Ћир Мишки, да се њим измири, али га је овај одбио? Биће свакојака дивана. И све би то Тоши лако било, само да му син није тако болестан. Сирома старац је дуго промишљао, како да га излечи, и на послетку, досети се нечега, и он мишљаше да ће тиме моћи доћи до своје цели! — Шта ће то бити, видећемо већ.

Станка је барем имао ко да теши, али Марту нико. Сирото девојче тако је већ ослабило било, да си у њојзи једва могао познати ону пређашњу Марту. Силне сузе које је ноћу на постељи својој пролила; толике непроспаване ноћи, кано да јој живот на памук исисаше. Оне пређашње румени са образа давна је нестало, а за њом одоше и пуначки образи, — али јако би погрешио, кад би рекао, да је овако била мање лепа. Боже сачувај! Бледа боја ретко којој женској драгује, барем по моме мњењу, то је знак или слабокрвности или претеране сентименталности, — а сеоској девојци драгује тим мање. Али ако је неко у селу, коме се ова Марта тако јако допадала, да са сасвим залудно у њу, — а тај неко, беше суђеник нејин, — Милан. Од онога времена, како смо га последњи пут у овакој једној прилици напоменули, добио је више пута прилике, да се са Мартом разговара, а то је једино Ћир Мишки захвалити имао — ну она је само ћутала, и главу је као осуђеница доле спустила. Свако напрезање Миланово да јој барем две три речи измами беше узалудно, она је ућуткала. Али све ово не беше у стању, да га од ње одврати, баш на против, кад год је на Ћир Мишкине куће изашао, био је барем сто пута заљубљенији у Марту. Мајстор Роша је сада могао мирно спавати, јер је сада та ствар сама од себе текла даље. Он је са Ћир Мишком уговарао све што је нужно било. Обојица су били тога мњења, да се свадба што пре сврши. То им је у интересу лежало, јер су обоје на то ишла, да један другог превари. А осим тога Ћир Мишка је сасвим озбиљно мислио, да тужи Тошу Ћулума, што га је лудом назвао, а то је могло само после сватова бити, јер је Ћир Мишка намеравао, — без све шале, — ићи управо у Беч цару. Кад сватови буду одређени за месец дана, јер се за то време морадоше прво разне припреме површавати. — — Како је Марти било, кад је чула ову вест из очиних — уста, није могуће описати. Она је проклињала своја оца, да то не чини, да одустане од своје намере. Заклињала га је свачим на свету, да ју не унесрећи, јер она са Миланом никада не може бити сретна. Клекла је на послетку пред њега, — али то све није ништа помагало. Срце у тога човека беше камен. Сузе, молба, проклињање његовог рођеног детета, није га ни толико дирнуло, да је бареи једном једином пријатељском речи гледао, да јој ублажи муку њезину, или кад је већ мислио да при своме остане, да је покушавао приправити је лепим речима за тај ужасни акт. Не, од свега тога не беше ништа. Окорели мозак у тој каменитој лобањи, беше сувише туп за зрело промишљање. — Марта је видела да јој је све узалуд, и од тога доба усели јој се у главу једна страховита мисао, коју је само очајање породити кадро. Она је наумила, да се сама од те несреће избави . . . . .

VI.

Миланова женидба беше већ у селу стара ствар. Ћир Мишка се са својим зетом поносио сгуде, где год је стигао, сгуде га је у звезде ковао. А исто је тако и мајстор Роша са Мартом чинио, а осим тога још се већма размећао као прави сеоски богаташ. — Није дакле ни чудо, што је и Станко за ту ствар дочуо. Сада је био још замишљенији него пре. По неколико би часова тако стајао и сам се собом разговарао, али га нико није могао разумети. Једанпут је тако стајао на доксату и по свом обичају, разговарао се сам собом. Кад га наједаред неко одостраг ухвати за раме. То беше баба Загорка. Станко направо није могао знати, како се ова вештица јако о њега отрешила, па је стога ова и била тако слободна

— Море момче, шта ти вали?

— Остав ме с миром!

— Хм, хм, синко, није чист посло с тобом. Бога ми, нешто ми карте зло о тебе суде. Ти милујеш?

Бре јес чуја, остав ме с миром, на гледај твог посла.

— Жао ми те је синко, да тако млад пропаднеш!

— Па нека пропаднем, нека ме нема, кад нисам као што ваља. То се тебе ни бар мало не тиче.

— Није тако синко. Ти си друг мога Ивана, па си ми с тога исто тако мио, као и он. Жао ми је, велим ти да пропаднеш, а за бамбадава.

— Ко ти то вели за бамбадава?

— Ја тебе, а мени моје карте. Виш, сине, — и баба уже пророкујући глас — мени је све познато, шта је досада било с тобом, а знам и шта ће бити. Ти смртно милујеш, овде — овде овде — и ту баба покаже на Ћир Мишкину кућу, — ја то знам, али верој ми она није вредна да тако гинеш за њом.

Станко гледаше сав пренеражен у бабу вештицу. Она је чудновато говорила, али је говорила истину

јер му је баба све потанко испричавала, шта је њим у последње време било; а тиме је стекла у Станка велико поверење. Далеко је било од Станка та мисао да ју испитује одкуда јој све то познато. Баба је била врачара на гласу — и то беше доста.

— Јест синко, настави баба кад је у неколико све оно испричала што ми већ знамо, — и ја ти ево и опет велим, да она није вредна да тако за њоме гинеш. Још мало и сватови су ту, а она се већ тако навикла на свога младожењу, да јој ти ни издалека на памет не падаш. Она те је сасвим заборавила. — То ти баба вели, а ти знаш да ја никоме зла немислим. — Происли се.

И стим речима одшантуца баба даље.

Станко је дуго бленуо за тим, кано да је хтео да се увери, једа ли је то озбиља истина, што је мало час чуо, или је то само сан, јер је сиромак држао, да већ од неког времена непрестано сниева. — Ах, — имао је сиромак у неку руку и право, јер ово је све само сан на јави био, а доцније, — спусти ће се црна, страховита ноћ.

— Не, не, то је све истина, то је јава, ено оно је Рашулина кућа, оно је Шпарева жена што носи печен леб из Рашулине куће, а оно је баба Загорка. Али, — све ми се чини да сниван. Она да ме тако брзо заборави, та то не може бити. Та колико ми се пути заклињала, да ме никада из главе избити неће, али — баба и опет има право. Зар би она чекала тако дуго, да ми све усмено каже шта је и како је. Та и пре јој је отац забранио да се самном не састане а она је ипак то учинила, а сад — ех, сад је послушна ће. Та да, боже мој, много је лепше бити госпоја учитељка него простакуша. Ај, Марта, Марта, то бога ми писам заслужно. Ал шта да се и даље бринем. Хајд, буди сретна, ја сам мислио да ће њем самном бити најсретнија на свету, хајд, хајд. И ја ћу да се променем — јест баџићу то за ноћ, па ћу са својом Мартом бити сретан. Да, ја ћу изненадни мердевине, па ћемо се чешће виђати на месец, јест, јест то ће лепо бити, одатле се види крај света — — али — и ту се Станко тргне — боже мој, сан ме је тако превладао, да ми се и самом чини е бунцам. — И Станко оде у двориште.

— Бунца, бунца, само да буде бунцање, не, неће бог дати да буде лудило, онда — тешко мени рече старац Тоша; излазећи из заклона, за којим је слушао све, шта је баба Загорка са Станком говорила. Читалац се мој сигурно већ довио, да је ово средство које је Тоша измислио, да спасе свога јединца. — Један отац, сам је сину свом забо нож у здрав разум његов. — —

Милан је врло често добијао писма из Сомбора. А он је исто тако често одговарао. Гласови, који му отуда долазише, не беху таке природе да су га могли умирити, а ни таки у којима би му долазиле честитке за будући његову срећу. — Далеко од свега тога беше разговор у тим писмима. — Шта је предмет то ми забрањује осетљивост строгог морала, која је код нас Срба јако распросп. нарочита пак у књижевном свету, — стога сам принуђен оставити на читаоцу, да погађа ако га већ није и погодио. Доста, да је Милан бивао све немирније после сваког новог писма, и да је све већма наваљивао на свог оца да сватове пожури. — И тако на место да венчање буде после месец дана, буде одређено на две недеље. Мајстор Роша је навађао за узрок нестрпељивост младожењину, а и своју да већ једном види свога сина удомљеног. А Ћир Мишки је све било право. „Што се пре сватови сврше, тим горе по Тошу Ћулума.“ говораше он у себи.

Једног вечера, седео је Ћир Мишка за столом и премењао је ваљда по стоти пут по старом календару, а Марта је седела на кревецу. Лице јој беше обливено сузама.

(Наставиће се.)

Р А З Н О.

Срби се губе. Епархијска управа бачке епархије добавила је ових дана искасе о броју душа из сва четири бачка протопријата за год. 1872 и 1873. По тим исказима било је православних Србала:

		број душа	
		1872.	1873.
I.	у протопријату новосадском	32.956	32.266
II.	„ „ „ сомборском	34.194	32.939
III.	„ „ „ жабаљском	29.668	30.427
IV.	„ „ „ ст. бечејском	26.983	26.713
	свега	123.781	122.345

По овим исказима има нас ове године у новосадском протопријату 670, у сомборском 1255, у бечејском 68 душа мање а у жабаљском протопријату 759 душа више а свега у целој епархији има нас 1436 душа мање него лане. Шта је томе узрок? Колико је томе криза колера? Колико пијанчење, расипање, раскош? Колико наше незнање, како треба чувати своје здравље?

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Скупштина у Кратујевцу пште у својој адреси кнезу: да се судови боље уреде, да општине буду слободније, да се законом уреди да су министри нећма одговорни и да је штампа слободнија.

Четврти дан Божића биће у Панчеву избор посланика на земаљски сабор. Као што се чује сви Срби бирачи дођоше на избор и гласаће за народног кандидата др. Мишу Политу-Десанчића.

Администратор патријаршије владика Грујић пратио се из Пакраца у Карловце.

Капетан вршачки сведочи да је у Вршцу владикин двор о славн краљеве 25 годишњице био осветљен. —

Француски војсода у рату са Немцима маршал Базен осуђен је од војног суда да га лише чина и да га пушкирају. Председник скупштине помиловао га је да буде 20 година затворен.

Његово Величаство наш цар и краљ путоваће ове зиме у Петроград.

За сентомашког пароха изабран је тамошњи капелан г. Мајински.

На утеху. Ономанде је једна Српкиња у селу Обровцу родила троје деце, још к томе сви троје мушки, живи и сасма здрави.

Дај Боже хиљадиле се овој подобне Српкиње.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

НА

ЗАБАВНИ И ПОУЧНИ ЛИСТ

„ЈАВОР.“

Сећате ли се, драги читаоци, да је пре десетак година међу вама било посађено хладовито дрво „јаворово“; да сте се често одмарали под тим дрветом од озбиљнога и трудноra посла свог, слушајући дивне гусле јаворове у руци песника нашег **Јована Јовановића**, око којега су се прикупљали и други гуслари и вешти приповедачи, који су вас у празним часовима вашим умели да **забаве и поуче**, те гледаше, да вам и ти празни часови буду мили, да вам и ти празни часови не буду — празни?

Ако се сећате, онда ћете и осећати да тога здравог и корисног одмора немамо више; гуслари се некуд притајаше, приповедачи умукнуше, јер је „Јавора“ нестало, пак данас ево немамо више састанка, на којем би српски певачи и приповедачи причали нам радост и тугу, срећу и невољу нашега срца и нашега народа у овим озбиљним временима.

А још кад помислимо на **женску** половину нашег народа, на будуће српске матере, жене и домаћице, онда морамо признати, да су оне остале без икакве душевне свезе с нама, да немају прилике да чују нашу реч, наше мисли, нашу утеху и наше наде и све, што би их утврдило у њиховом српском поносу и што би им показало, да се ми старамо, да оне не лете у туђинско јато, кад и у нашој народној ризници има доста доброг, лепог и корисног, и да смо ми ради да им покажемо, шта је лепо, добро и корисно код нас.

То су узроци, који су навели дружину једну у Новом Саду, да покрене на ново лист „**Јавор**“, којега је Јован Јовановић пре десетак година престао издавати са жељом, да се опет под „Јавором“ састанемо.

И ево ова браћа заложише своју реч, да ће **стално** и **живо** радити на „Јавору“ да би овај заузео достојно место у нашој књижевности: **Др. Јован Јовановић, др. Михаило Полит-Десанчић, Јован Бошковић, др. Стеван Павловић, Владан Арсенијевић, А. Хаџић, Коста Трифковић, др. Милан Јовановић и Стеван В. Поповић**; а и други српски књижевници обећаше, да ће радом својим потпомагати ово подузеће, да га неби постигла судбина толиких наших књижевних листова.

„Јавор“ ће излазити од јануарија 1874. за сада **три пута** у месецу **на табаку** велике осмине, и стајаће на три месеца 1. ф., на по године 2 ф., а на читаву годину 4 ф., а. вр. За Србију и стране земље 5 ф. год. Скупљачима се даје једанаести примерак.

Чланци за „Јавор“ нека се шиљу на уредништво, а претплата на Г. Косту Трифковића, адвоката у Н. Сад.

У Новом Саду 1. децембра 1873.

Др. ИЛИЈА ОГЊАНОВИЋ
уредник „Јавора“.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се шиљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 50. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 16. ДЕЦЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ПОБУДЕ

за удруживање земљоделаца.

I.

Да је удруживање у привредне сврхе корисно, о томе држим да неће нико посумњати и за то мислим да је довољно ако споменем овде, да се има једино удруживању захвалити што постоје и раде данашња велика подузећа, као што су: на пример, гвоздени путови, паропловодство и бродарство; у опће: велике фабрике, банке, и штедионице и многи други слични заводи. Но сад долази друго питање, дали је на ме у опће од потребе удружавати се, и најпосле да ли је нужно да се и земљоделци удружују?

Да на ово питање умогнемо одговорити ваља нам у неколико расмотрити данашње друштвене односаје, промотрити значај засебног рада те га сравнити са заједничким или удруженим радом и изнаћи мету којој један начин рада води а којој ли други.

Но какова је то мета, којој тежи човек на овоме свету? Та мета којој цео свет тежи, то је — срећа. Срећу траже поједини народи као и поједини људи и око те тачке врти се сваколика радња друштва човечанског. Главне чињенице човечије среће јесу: могућност подмиривања својих свакидањих потреба, просвета и слобода.

Човек већ долазећи на свет доноси собом три потребе, и то: потребу хране, потребу одеће и потребу стана. То су три прворне потребе човечије, којима мора задовољити браиилијански дивљак као и цивилизовани европејац, ако си жели трајни опстанак на овоме свету осигурати. Али човек није остао при овим прворним потребама. Развијањем рода човечијег разниле су се напоредо и нове потребе, којима је исто тако преко нужно задовољити као и оним трима првим. И управо та околност и јест оно, што човека и целокупно човечанство на рад потстиче, пошто се тим животним захтевима не може ни чим другим задовољити до радом. Рад човечији, подпомаган природним силама, једино је средство за унапређење како појединаца тако и целих народа па коначно и васколикога човечанског друштва. То је уједно и пут којим се може доћи до оне тачке за којом нагињемо, — до среће. Радом се долази до оних средстава, која служе за подмирење оних захтева што живот условљавају, до просвете и слободе.

Рад доводи собом материјално благостање, материјалну неодвисност а то је основа просвети и слободи. Нарочито по слободу је материјално благостање од великог замашаја и управо је најглавнији услов, који се има испунити за постизање слободе. И од саме просвете игра оно у овом случају важнију улогу. Јер нека је човек просвећен како му драго а при томе ако је сиромашан те нема одакле живити; ако му непријатељ понуди средства уз какве себичне услове мораће најзад примити тек да си свој и своје породице живот одржи.

По томе је дакле од преке потребе, да је човек као грађанин материјално независан или добро стојећи, јер без тога нема слободи опстанка — силеџије ће ју угушити та пре та после.

По томе лежи у интересу сваког појединога грађана да подпре противе беде, и да неговање равнодушно на сиротињу. — Ово важи за свако друштво човечанско, за сваки народ на земљи, па односно и за нас Србе.

Материјално благостање зависи од јаче или слабије производње. Расте ли производња, то расте и материјално благостање, пада ли на против производња, онда пада и материјално благостање.

Врела из којих извире богатство свакоме народу то је трговина, обрт и земљорадња. Земљорадња је свагда најјаче врело и уједно подлога обрту и трговини. Како где има код нас није ни једно то врело на толико прочишћено, да би према својој снази могло покретати у напредак наше материјално стање. Сваку ту струку привреде ваљало би обратити и прекројити, ако желимо да до благостања дођемо. Нарочито наше земљодељство, тај кључ народне среће и напретка, у врло је тражавом положају. Наше земљодељство болује одавна; наш земљодељски сталеж који је управо и најмногобројнији и који би услед тога, да је срећне, понајвише могао допринети на олтар просвете и слободе — тај сталеж је тешки бол-

ник и њему је нужно скора и сигурна лека, ако хоће да се и на даље у животу одржи, а да се непретвори у западњачки пролетаријат или бескућништво; ако желимо да се очувамо оног грозног дуализма — оне поделе на мали број капиталиста и безбројну сиротињу. А уз данашњи начин рада и уз прекомерно парчетање земље приликом развезивања породичних задруга иде се томе управо у сусрет.

Средства за унапређење земљоделства, односно за повећавање производње јесу: разумевање рада, капитал и употребљивање машина. Наш обични земљоделац нема готово ни једног од првог трга, или ако шта има то бива у веома недостатној мери. У осталом све да би имао сва ова средства у руци и опет му неби велике користи било, јер паметно — рационално — газдовање може се применити само на већем имању, а на овако малом, каково највећим делом наши земљоделци поседују, не може се ни покрај најтоплије жеље завести; јер осим тога што је мало још што малопије у једном комаду већ је само тамо по атару разбацано; а то је запрека која и при највећем поседу примену рационалног газдовања и свако напредовање пречи.

Држање машина на малом поседу, не само да није од користи по власника него му је управо од штете, јер је њихов годишњи донос према ономе капиталу што је у њих уложен, премален. Што више на таком имању немогу се машине у сваком случају ни употребљавати. А овамо и опет без њих не само да се неможе такиотя мањи поседник с већим, који се машинама служи, и који ће се услед тога све већма и већма дизати, докле ће онај све већма у сиротињу тонути, него без машина и савршенијег алата у опће неможе се ни замислити поправка у нашем земљоделству; без употребљавања машина не може бити ни говора о повећању производње. Само помоћу рада с машинама могао би мањи поседник одржати конкуренцију властела и већих поседника у опће, који су већ машине и савршенији алат на своја имања завели; тим начином могао би се наш земљоделац и на даље одржати као слободан и неодвисан грађанин, те се очувати од бескућништва и свију оних беда и невоља које из тога грозног врела потичу.

Али како ће да ради мањи поседник са машина ма, кад му је држање машина, као што час пре рекосмо штетно и у оном случају кад би их баш имао за што и набавити?

Ту помаже једино удружење. Двојица, тројица, деветорица а по потреби и више земљоделаца нека се заједнички набаве нужне машине и оруђе, те на „задружној“ земљи нека заједнички и раде, као што то чине сељаци у Белгији, Француској, Шведској и другде. Особито се и у томе одликују Французи код којих овакве заједнице не редко на стотине заједничара броје, шта више има их читавих општина, које заједнички своју земљу раде без да је зато и у колико право својине окрњено.

Из више мањих поседа ваља дакле створити једа по већи, на коме ће се моћи применити разумно газдовање, које се на законима природе оснива. Земља здружена мора да буде и зато, што се на превећ малим комадима немогу, као што напред рекосмо, ни машине употребљавати. А осим овога има тога још мноштво што шта, што за здружене земље говори. И за то нека ми је дозвољено навести овде барем главно што на здруживање земље и на заједничко њено обрађивање побуђује.

Да се на раскомаданом земљишту неможе применити разумно газдовање то смо већ у почетку споменули. У осталом то увиђа сваки разумнији газда и за то и опажамо, како сваки настоји да си свој посед у један комад справи.

Расејана земља проузрокује осим тога силну даногубу и тратење снаге, к томе настају услед те расејаности вечне силни пољски кварови на суседним земљиштима, које је управо немогуће и уз најбољу вољу избећи. Отуда потиче мржња и срџба између суседа а често и парбе, које су опет повод губитку новца и времена.

Штета која настаје овом расејаношћу нвиша врло је велика. Хелферих, управитељ земљеделске школе у Вајенстефану, човек вешт својој струци, доказао је тачно бројевима, да земљиште које је одвојено 4—5 километара — 2000—2500 хвата — од куће или салаша, неможе већ дати никакове чисте добити, пошто се сав приход испрни трошковима и дангубом око обрађивања. А кад би се здружиле земље и кад би се заједнички обрађивале отпале би сво те непознности, јер би се мајуреви подигли на најзгоднијим месту на сред здружених земаља. Тим начином избегле би се и пољске потрице, које толико посла данас задају општинским и среским судовима.

Познато нам је надаље и то, да је мањи поседник принуђен држати теглећу марву ма да нема за њу посла кроз целу годину. То узалудно држање целе марве неможе му бити никако од користи. Марва троши рану и ниште тимарење, радила она или не радила. Полаг искуства рачуни се да је довољно пар коња или пар волова, да се обаве уз разумно газдовање сви економски послови на поседу од 30 до 50 јутара. Код наших сељака нађемо пар коња или јарам волова и на поседу од десетак и пет јутара, а често још и на мањем. Колича штета долази отуда што та марва узалуд троши, неможемо засада још бројевима обележити, али сигурни можемо бити да је врло голема. Да, голема је баш и у оном случају кад се марва јефтином пићом крми, јер то доноси опет собом зле последице по жетву; јер овако крмљена марва није за економске радове. Па ако се догоди да сиромашном поседнику услед прекомерног рада у кратком времену н. пр. у пролеће, где је услед неразумног уређења господарства посао нагомилан — ако му марвинче угине ето му готове несреће.

Код удружене земље и заједничког обрађивања неби био појединн посединк принуђен држати теглене марве, него би се је по салашн толико заједнички издржавало, колико је нужно да се сви послови преко године ваљано обаве. А у случају — што би се реће догађало — да би које марвинче погинуло, пала би штета на све заједничаре те би ју мањи посединк једва осетио. (Свршиће се.)

СЛИКЕ ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА.

Написао Гавра Пешић.

(Наставак.)

Драги читаоче! Теби је познато и из саме историје Црне Горе, да се Црна гора дели на двоје, и то: на Црну Гору и Брда. У црну Гору спадају само четир нахије, а те су: Катунска, Ријечка, Црмничка и Љешанска; а Брда су се тек доцније придружила црној Гори, те се с тога и назива господар или кнез те земље „књаз Црне Горе и Брда.“

Кад је већ реч о Црној Гори, то дати и то кажем, какво је земљиште њено на којим стањују ти дични браниоци српске слободе. Црна Гора сва је у камену, изузимајући три мале пољанице, као што је Његушка, Цетињска и Граховска; остало је све само стење које је већином гором, дубравом обрасло, и између којих се по гдекоја мала баштина (оранице, њива) видити даје. Путујући преко и уздуж по целој земљи неможеш нигди на стопу праве земље наићи.

У Брдима ја сасвим другчије, изузимајући предјел пиперски јунака, Братоножића, Ровца и Мораче. У Брда спада и Бјелопавлиће, куда сад полазим.

Петнаист дана пробоше већ од како сам по голом стењу и врлетима ноге ломити почео; но сад долазим у онај предјел где ће ми се душа моја колико толико одморити и разонодити. —

Пошавши из Загарча и пењајући се једнако на висину преко самог голог камена стиго на вршац на ком мало застадо. Немој мислити, драги читаоче, да ме је умор на то приморао, о не! ја сам га већ свикао већ сам се и сам у голу стену претворио, нити сам се више на незгодне путове осврдао. Није ме ведим то обуставило, но лијепи призор којег са тог вршка имадох. — Бјелопавлићска пољана осмеја се на ме, а ја у милинама незнадох шта да чиним, ил даље да крећем, ил ту да останем, те да се наглеадам дивотног предјела на ком је природа своју вештину показала.

Изненађен тим појавом, незнадох чему да се пре дивим; ил оним лијепим ливадама, које сваковрстним цвећем окићене беху, и на којима стотинама радина трава косаше; ил оној дивној гори која се дуж ливаде пружаше. Још ме већма занимаху китњасте дубраве, које целу пољану дивно украшаваху; тамо опет источној страни зачу се жубор ријеке Зете, која је испуњена са прекрасним пастрмама, укљевима и другим рибама. Ова њу даље пружају се ужасне пиперске горе, које са страховитим погледом својим показиваху да у њима стањују горштаци, поносни пиперски јунаци. На стенама тим спазих као из неке тмине и монастир Пиперску Пелињу. Све ме је ово тако занимало да сам се топио у милинама.

Кад погледах десно јужно источној страни, спазих турски град Жабљак, а на прам њему пружено и спуждено Беље брдо, због којег се много пиперске крви пролило. Јужно од Жабљака лежи турска варош Подгорица између најплодинијих равница. Видећи то јако ме је заболело, кад помислих, да је то негда наше било, а сад се још у рукама наших вечитих душмана налаан. У тим мислима, да што је негдар било наше, да опет мора бити наше, кренем низ брдо даље у равно Бјелопавлиће. —

По сахата на ето нас већ на равници плодне земље, и доћо смо на главни пут који воћаше Даниловом граду. Јако сам изненађен био кад сам спазио нуз пут засађено воће. Кад још мало даље спазих нуз пут и домове, који су већином заграђени од плетера и са сламом покривени. Около кућа свуда засађено разно лено воће, као: шљиве, крушке, јабуке, орасн, бресне и др. и то тако, да се куће од њи ни видити немогу. Поред кућа су још и њиве засејане са пшеницом, јечмом, кукурузом, пасуљом и кромпиром; а на гдекоји мести виђети је и расађеног дувана. Осим тога, као што сам извештен, одпајају Бјелопавлићани многу стоку, марву и добре јахаће коње. Ту виђо и неколико волујских кола, чега у целој Црној Гори нема. — Таковим путем и као кроз исто шеталиште идосмо готово један сахат, и пошто прођо смо кроз две листнате дубравице стигосмо до једне лепо уређене дударе. Простор је исте од прилике 10 јутара велики, свуд у наоколо заграђен плотом; петина тог простора засађена је младим дудовима (мурвама) а остало је као што сам разабрати могао сенокос кнежев. Том приликом чух, да се Бјелопавлићани јако занимају са одгајањем свилени буба и са пчеларством, чему сам се јако зарадовао. Само још мало па дођосмо на Даилов град. — Мала варошица, лежи на мало увишеном месту на обали реке Зете. Броји до 30 новоподигнутих и од камена сазиданих кућа, и то већином на један кат између којих је најлепше зданије књажево. Од свега најбоље ми се допао мост, који води преко реке Зете. Овај је мост сграђио кнез Никола са помоћу Бјелопавлићана и то за успомену свом покојном оцу великом војводи Мирку, по чему се и назива „Мирков мост.“ У варошици овој држи се и недељни вашар (пазар) камо трговци са својом робом и из турске границе долазе. У самој варошици има више помањи трговина; а и неколико занатлија који су већином подгоричани.*) Ту седи окружни на-

*) Црногорца занатлије нема, он зиаш неволе, и нема тога ко би га на то приволео.

челник са својим судом, ту је и брзојавно звање. — Ова се варош тек од скора дизати почела но врло брзо напредује, и све више нови здања подиже. —

Пошто сам све разгледао и попијо једну лимунаду крену смо пут Орија Луке где се и школа налази. Све кроз саме њиве за пол сахата стигосмо до једне њиве у којој се грађаше црен. И то ме је немало изненадило; одатле уским неким путићем стигосмо за неколико тренутака на главицу — односно на Орија Луку на конак ваљаном учитељу попа Филипу Тешићу. Ту нам изиђоше на сусрет осим учитеља више главара, међу којима беше и честити војвода и пензионовани сенатор попа Ристо Бошковић. Пошто се са свима поздравим и целива, одосмо стану учитељевом.

Пошто се мало поодморих запитам присутне како су, како на дому и како су им усеви. На које добих у место одговора: „у здравље господара добро.“ — Ове речи употребљава Црногорац и Брђанин у сваком одговору, са овим креће на пут, леже и устаје; а то стога што свог господара више себе љуби.

Дође време вечери. Поседасмо на поређане клупе и столице око постављеног стола. — Сад донесе учитељ сладку јагњећију чорбу и кувано месо; а затим целокупно печено јагње. Овом приликом јако ми се допао начин сечења печења. — Тек што је печиво унешено, а домаћин рече, „е ко ће од дружине печиво сјећи?“ Сад би изабрат један од дружине, коме наложено би, да добро пази, те изабрат устаде са стола, извади свој велики нож из појаса (анџар) и прво одсјече јагњету главу, подразумева се једним ударцем, а затим нетражећи зглавка за тили час га из парчета и на то донешену тепсију послага. — Ево, овако се трандира печење у црној Гори. —

Још мало по вечери поседисмо, и затим се остали разиђоше својим кућама, а и ја заморен од пешачења легнем спавати.

(Свршиће се)

ПОНОВЉЕН ПРЕДЛОГ.

Пре годину или две дана предложио је наш слављени песник Јован Јовановић да примимо и ми један дени божићни обичај, који влада на целом западу образоване Европе а тај обичај нове се једном речи: бадње или божићње дрвце. Сваки домаћин тежи да обрадује све домаће своје од старијих до најмлађих на бадње вече каквим ма и најмањим даром. Сви се ти дарови посложу под божићње дрвце т. ј. јелову или борову грану по којој се прилепе мале свећице. Кад су дарови наслагани, свећице ужежене, онда мати или отац који отпреме то дрвце у мрачној соби, увеђу децу и све које ће да обдаре у ту собу. Особито на децу утиче тај призор неописано радосним утиском. И код нас у многој бољој кући раздају о божићу дарова, то раздавање утиче на дечију душу много свечаније ако се обави горњим начином. У интересу те неописане дечије радости понављамо ми тај предлог нашег омиљеног песника а великог пријатеља Сричади. Није срамота прихватити тако леп обичај ма био он и туђ. Данас имамо већ леп број добрих књига којима можемо да обрадујемо децу своју свечаними приликама, а и осталих дарова ма и мањих не мањка у нас оваким приликама. Дакле коме се може нека спреми за идући божић деци својој „божићње дрвце.“

С. В. П.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ.

И ово треба да се зна.

VIII.

(Свршетак).

Пошто је нужно да се знаде питателна вредност разних врста пиће, ево ћемо вредноме газди да саставимо овај исказ.

Толико колико и 100 фунти сена вреди:

30	фунти жита зрна	50	фун. зоби зрна
300	„ житне сламе	200	„ зобне сламе
35	„ ражи зрна	30	„ кукуруза зрна
300	„ ражне сламе	200	„ сувекукурузовине
50	„ житни мекиња	300	„ сирове „
50	„ ражних „	400	„ зелене ељде
40	„ јечма зрна	40	„ ељде зрна
200	„ јечмене сламе	200	„ ељдине сламе
400	„ проје зелене	500	„ ражи за пићу зел.
150	„ „ суве	150	„ „ „ „ суш.
35	„ грашка зрна	400	„ мешане зел. пиће
150	„ грахове сламе	150	„ „ „ суш.
40	„ сочива зрна	250	„ кромпира
150	„ сочива сламе	350	„ бургунд. репе
40	„ боба	250	„ шећер. репе
160	„ бобове сламе	200	„ комине од репе
35	„ вике зрна	300	„ чичоке корена
150	„ викне сламе	400	„ „ листа зелен.
40	„ „ зрна	150	„ „ „ суш.
200	„ „ сламе	500	„ „ турнипса
400	„ „ зелене	500	„ купус корења
100	„ „ сушене	600	„ бундеве
400	„ зел. детелине	200	„ лисне пиће
100	„ сушене детел.	40	„ ланеног кукоља
350	„ беле дет. зел.	70	„ маковог кукоља
90	фун. беле дет. суш.	45	фун. репичног кукоља
150	„ дет. слам. и плеве	500	„ „ зеленог
400	„ луцерке зел.	400	„ „ сламе
100	„ „ сушене	200	„ „ плеве
600	„ скробног остатка		
	кромпира	400	„ кромпир, помије
300	„ мрквe	300	„ житнога скроба
50	„ млате	250	„ репич. комине
220	„ пивске комине	400	„ тазе воћа
100	„ слаткога млека	50	„ сирупа
300	„ масленог млека	300	„ комине од грожђа
400	„ сурутке	150	„ листа багрењег
70	„ дивљега шестена	115	„ липовог

Из овога исказа упашће читаоцу у очи, да 300 фунти житне сламе рани толико колико 100 фун. сена — из овога следује, да се марва може одржати и сламом, само јој треба давати трипут толико колико сена па ће се исто тако наранити.

Да се боље разумемо морамо приметити, да је истина да у оних 300 фун. житне сламе има исто толико снаге колико у 100 фун. сена, али да је та снага тако подељена да бураг у говечета неможе да прими и да свари отуда толико, колико би требало да употреби на своју рану.

Ако на пример дневни оброк у једнога великог вола износи у вредности сена 20 фунти, онда би он морао тај оброк да извади из 60 фунти житне сламе, али толико нит може да му прими ни да свари бураг, нити ће бити волан да поједе толико сламе, него ће мрцкељати тек да заједи свој глад и наситити се неће, особито радећа марва никад ни довека.

Ако хоћемо дакле да замењујемо или надокнађујемо сено, онда бирајмо пажљиво мање житке врсте пиће, и то у мањој мери и боље од више врста, а пазимо да у тој мешавини има увек такве врсте која да је много меса. Таке су врсте прекруша, мекиње и репичне погаче.

Ево нам опет примера:

Имамо једног вола 8 центи тешког, дневни му је оброк 24 вредности сена, то ћемо му свакидашњу пићу овако саставити:

4 фунте добра сена чини	=	4 фунт.	вред.	сена
8 „ јечмене сламе „	=	4	„	„	„
40 „ репе „	=	12	„	„	„
2 „ репич. погаче „	=	4	„	„	„
Свега		24 фунт.	вред.	сена

За добру рану марве и со је важна ствар, за то ћемо сво овде да забележимо колико које марвинче треба соли годишње:

коњи	требају	годишње	5—8 фунти соли
волови	„	„	12—20 „ „
овци	„	„	1½—2 „ „

те тако се коњма даје недељно по 1—2 пут по 3—5 лоти, рогатој марви са пићом сваки дан по 1—2 лота, овцама опет недељно 1—1½ лот а свињама недељно по 1 лот.

Нећемо да моримо и сувише свога милог читаоца с дањим разлагањем, то што рекосмо довољно је. Без добре ране нема добре марве а без добре марве нема добра ђубрета, то треба сваки газда да упамти као свето. А сад пре него што ћемо се, драги газдо мој, да растанемо, сво ћу ти твога добра ради да напишем овде

РАТАРЕВИХ ДЕСЕТ ЗАПОВЕСТИ.

1. заповест.

Производи много и добре пиће, да можеш да држиш многу марву и да мо'шту многу марву добро да раниш.

2. заповест.

Кад сејеш пићу, ма коју врсту, не штеди семена ни ђубрета ако желиш да ти се наплати и труд и трошак. Боље нек ти је усев и сувише чест него редак, боље ђубри и сувише него мршаво.

3. заповест.

Ори у своје време вредно и као што ваља.

4. заповест.

Усевај само толико земље житом, колико можеш да држиш непрестано у добром стању и колико можеш добро да радиш.

5. заповест.

Семе нека ти је од најлепшега и најсрећнијега жита.

6. заповест.

Не сеј исту врсту жита једну за другом.

7. заповест.

Држи само толико марве колико можеш добро да раниш.

8. заповест.

Старај се за ђубре.

9. заповест.

Недај ни једна земље да ти стоји без хасне, не продангуби ни један једини дан.

10. заповест.

Буди у свему штедљив.

А сад пре него што ћемо се опростити још ти једном кажем: буди добар газда не само себе и својих ради, него и ради свога народа и своје домовине и памти ову златну реч: Ко сам себи помаже томе зацело и Бог помаже!

С. В. П.

(По Кенеџеју)

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

ПЕШТА 8. децем. — Понуде данас не беше, чега ради се цене у рани нешто учврстише. Бележено није ништа.

Уланц-пшеница за пролеће по 8 фор. 5. нов. до 8 ф. 10 нов.

Зоб за пролеће по 2 ф. 25 нов. до 2 ф. 27 нов.

Кукуруз за мај-јуни 4 ф. 07½ нов. до 5. фор.

Јечма је продато приватно и то за пролеће 65000 мерова влашког и турског по 3 ф. 62½ нов.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосип Суботић.

VI.

Једног вечера, седео је Ђир Мишка за столом и премећао ваздa по сто пути по старом календару, а Марта је седела на кревету. Лице јој беше обливено сузама.

— Још два дана Марта, рече Ђир Мишка остављајући календар, и ти си госпоја учитељка. А пилеиче моје! Како ми се чини баш ниси одвеј незадовољна, а? Хе, хе, — та није, та није то мала ствар бити учитељка! Лудиџо мала — а сећаш ли се кад си ме молила да одустанем од тога, а?

Пир Мишта није опазио лице девојчино, он није видео оне сведоке на образи, које никако срећа не назива. Марта је до сада непрестано ћутала, и није ни једне речи проговорила противу своје удадбе, а то је Пир Мишка примио, као да је она заборавила на све што је било, и да се сасвим предала својој „судбини.“ Али овога вечера, није се могла уздржати, а да се гласно не заплаче, кад јој је отац оне речи мало пре изговорио.

— Но, но, та немој плакати, Пурко моја мала, гуско моја, ти се бринеш за оца. Та не бој се пиле моје, твој ће отац к'о и досад мало овде, мало онде, мало у бирцуз. мало код мајстор Роше, мало код тебе — хе, хе, све ће то лепо да буде. Хи, хи, — и Пир Мишка поче задовољно трти руке.

— Ох, мој оче, и ти баш хоћеш да ме у несрећи?

— А? Шта рече?

— Хоћеш да ме упропастиш, не маш ни бар мало милосрђа самном!

— Опет она, опет стара песма. Баш си луда. Зар ти не видиш кака те срећа чека.

— Не оче, ја никако не могу бити сретна на тај начин. Кроз који дан и ти ћеш видити, како ћу бити несретна ако ме тако удаш. Оче, још имаш времена, одустани!

— Никада, дрекне Пир Мишка и скочи са столице. Никада. Несретнице једна, мислиш да сам ја тако слаб на речи, као ти што си. Оно што сам ја наумио мора бити — Знаш! Ти си Миланова жена на мир бог!

— Али милн оче, ја ћу умрети, ако ме за њега даш!

— Умри, и ниси заслужила таку срећу! Рече Пир Мишка хладно.

— И ти нећеш жалити за мном.

— Ни једне сузе нећу пустити за тобом. Боље и да те нема, кад ниси онака, као што треба.

— Не, оче, то ти само сада тако кажеш али ти имаш добро срце, ниси ти тако немилостив. . .

— Сад више ни речи. Какав сам ја, то ћу мало боље знати него ти. Чуј!

И доиста Марта више ни речи није проговорила. Побледела је, сузе јој престаше тећи. Она се подиже и изиђе напоље. Пир Мишка је дуго гледао у врата, која се за Мартом затворише.

— И где ти чуда, молим те, рече, пошто је мало к себи дошао. А ја сам збиља мислио, да је она заборавила тога несретника. — Хм, хм, шта да чиним, каза је, може шта и учинити, од себе — ех оће да, та знам ја, таке су ти све девојке пред удадбу. Свака ти ту плаче, па се премишље, овако, онако, ово било, оно било, — и кад тамо, а те су ти најбоље газдарице, Хм, хм. — та знам ти ја то, али — имали што на свету, што ја не знам?

VII.

— Ал, кажу, да ће то бити сватови, каки још није било у селу, рече сутра дан сиаш Перса својим другама, кад су се на шору састале биле и почеле претресати дневне догађаје.

— Е друго, та може им и бити, то су ти људи богати, е да шта ви мислите, на то ће пријa Наста Богуновићева, која је иначе у селу под надимком „Врцајла“ позната била.

— Ал молим те само је л' то истина, да је Пир Мишка — баш бога ми сменно име — тако јако богат?

— Да шта ти мислиш. Ено питај само мога Јоку, па да чујеш. Он је баш својим рођеним очима видо кад је Пир Мишка извадио из ормана једну сачурицу, а у тој све сами дукати и талири.

— Иди молим те. Е, да како, богат ти је то човек. Ал да ми је само знати, одкуд га прозваше Пир Мишка, та то није но нашки.

— Хм, хм, — поче кашљуцати Пела Гомбошева, бајаги, да покаже, да она у тој ствари много знаде.

— Дед' пријо богати, дед' нам рецн.

— Е, ви'ш пријо, то ти је дугачка приповетка чак од Кулина бана. Кажу да је четрдесет осме године био један грдосија мађар који је страшно наше људе таманио. С тога су се више њих на њега подигли. Да, тај се Мађар звао „Мишка бачи.“ Али ником од наших није пошло за руком да га смлави — часни га потрво — док се није Пир Мишка нађ подиго. И он га је убио. Од то доба почеше га сви у селу звати: Мишка бачи. Док се једаред Пир Мишка није разљутио, на пред „свима“ у бирцу рекао: „Јестел' чули браћо ја сам много учинио по наше село, а оно ми богме за то рђаво плаћа. Од сад, ко ми још споменс Мишка бачи, није мој пријатељ. Зовите ме Пир Мишка, то је много лепше, јер Пир значи на немачки „господар.“ —

— Е где молим те, друго. То ћу одма мом Јоки приповедати.

— Ал јел те пријо, јел истина, што се ту нешто поговара за Рошиног Милана? Запита ће пријa Врцајла.

— А шта то? упита и сиаш Перса.

— Хм, хм, поче и опет кашљуцати свезнајућа сиаш Пела.

— Дед, пријо богати знаш ли ти што о том? нападоше на њу обе пријe.

— Дакако да знам, мени је казала Љуба Сасићева, и она је опет чула од Роксе Тадијне, а ова као што знате зна све на свету. Знате, он се још у Сомбору упознао са једном лепом девојком. — И ту приповеди сиаш Пела нешто својим другама, чему се ове јако зачудише.

— Сирота Марта да зна.

— Ех, чуда боже, на шта ће јој валити, — ал где ја сам и заборавила жарити вуруну. Збогом. И Пела оде.

— Ал ти је та Пела враг, ама све ти зна, ко баба Загорка.

И прије се упутише кући, у пријатном разговору.

О жива хроніко сеоска, благо нама, та док је тебе на свету, неће и не може нестати јавнога мнења . . . . . .

Ћир Мишка је био тако задовољан, као онога дана кад су га после двобоја са оном Мађарином донели у тријумфу у село. Да му је било могуће, загрлио би цео свет. Од оног синоћњег призора није Марта више ни речи проговорила, само што је била необично бледа. „Окаунла се своје лудорије," мислио је Ћир Мишка. Кућа његова, која је иначе готово пуста била, била је данас пуна редуша. Сва је кућа оживела. Весели смеј, жагор, диван ори се на све стране. Па и вајати у које је иначе ретко када нога крочила, беху сада отворена и препуни јестива, халина дарова и разних ствари које су тесно скупчане са таким прегодама. У једном се вајату меси леб, у другом опет черуша заклата живад, у трећем гуњзара, пита с орасн, и „покерајв," у четвртом стоји велика десетачка препуна новога вина, које тек што је стало било. У кухињи ти је читава гунгула. Ту ти се жаре обе вурше, на огњишту весело праска ватра, а хитре редуше тако су се у-журбиле, као пчеле у кошници. Свака има свој одређени посао, и свака ти то весело врши све што јој у делокруг спада. А уз све то, као што рекох, непрестано се дивани, шали и смеје. Ћир Мишка са особитим задовољством, и као каки „пан" шета се са једног места на друго па само надгледа, да ли су заповести точно испуњене. Ако је где каква бака предузела посао, он ју онда хвали и кује у звезде њезину вештину, ако је пак кака млада дева или невеста, он ти се ома уплете у посао; што често цела ствар напаначке испадне то ништа не смета, ипак је она крива, но ипак има времена дотера ће се кад ступи у зрелије године. Ако се сусретне са каким својим „најташем," одмах поведе диван о своме зету, јер он је већ сматрао исту ствар за готову, Милан је већ био муж његове Пери. Да може што прекинути целу ствар, није њему ни на крај памети пало, „Ех све све ал мој ти зет ваља. То ће ти тек да буде ваљи учитељ, то више не роди." А дотични је морао такође удесити химну у славу Миланову, заједно са Ћир Мишком, а шта је друго и знао. Та само кад погледи на толике припреме које се чине ома му дође воља да малчице лаже. Ту ти се одмах почне претресати цео његов познати живот још од детињства.

— Ал говорио сам ја толико пута мајстор Роши; све, све, ал твој ми се Милан баш особито допада; шта велиш, на моја Марта — хе хе! Е ал знам, онда сам још био у љубави, са овом худом иза куће, те ми је Роша увек рекао; „Е мај, то би све лепо било, али је Станко ту." На где и опетани, бадава што коме пише у вечитом календару, оно ће му бити на мир бог!

— Имаш право, Ћир Мишка, — одговори ће тек дотични, и ја сам више пути рекао мајстор Роши,: ма јес' чуо твој би Милан већ био што но веле, за женидбу. Хоћуд му скоро поиграти у сватови, а шта велиш? Шонда она Ћир Мишкина Марта, то ти је тек девојка, госпо му тане, ма нема јој равинке. И где ти молим, ко што сам рекао тако се и збило.

— Хе, хе суђено им је да заједно век проведу Памтим ти ја кад је моја покојна — бог да јој душу прости. —

Ал баш хеј, да је сада жива, па да је видн. хеј . .

— Плакала би сирота, е ал шта ћемо, кад је тако суђено, — да — кад је моја покојна Марту родила ал дође ти мај она Гомбошева Пела а знате шта је ново?" повиче нам још с врата. „Шта?" утајао је ми,„ Мајстор Роша добио сина!" одговори нам она, „А кад то?" Запитам је ја'. „Баш овај час," одговори ми она, „А кад то?" Запитам је ја. „Баш овај час, одговори ми она. Е ваиме ова, то је баш судбина," рекнем ти хеделама ја па прекрстим моје мало тиче, „ако то двоје узиже, то ће бити пар људи." и гле, ко' што рекао.

— Судбина, брате судбина. Памтим ја обоје још од мала малнчка. И онда су се они радо дружили. Знам ти ја, ти погледиш кроз прозор, а море Като, кака су она два детета што иду шором? Запитам ти ја моју жену. „Иди бога ти човече", одговори ми она, зар непознајеш, та то је Роши Милан и Ћир Мишкина Марта!"

А ево главе, ако их је икада заједно видио. Ал шта то чини, рећи две три у ветар, ко те пита за то, а поред тога знаш да те очекује мастан ручак. — та преварио би се човек, па да рече и коју више. Та, да . . .

Све ти је то било весело, расположено, само је Марта била нешто невесела. Али то није никоме у-падало у очи. Та таке су ти све удаваче," рекла би која бака, кад би јој која прија показала на Марту, „така сам ти и ја била!" — Ал нико није на-слућивао какве се мисли врзоше по оној лепој невеселој глави. Хеј, да је ко знао све би можда друкчије било, ал овако — хе, шта ћемо, кад јој је тако „суђено".

— Ал молим те прије, зачу се један глас, иза Мартнни леђа, а шта то би здравом читавом момку?

— Не знам ти друго казати цслцату истину. Нагазно!

— Нагазно? Сирома, онда му нема лека.

— А ко то? Зачу се трећи глас.

— Та зар не знаш, Пудумов Станко!

— Да, сирома.

— Та кажу све иде шором, па дивани сам са собом а нико га неразуме.

— Полудио је, бога ми, полудио је.

— Да, сирома, — зачу се опет глас ове милосрдне прије, која не беше никоја друга до позната наша од скора сиаш Врцајла.

— А тако леп момак!

— На честит и ваљан, — додаде једна, која је мислила да Станка за зета добије. —

Још до овога часа није Марта ни једне речи чула о своме драгану. Како јој је било кад је сада дознала у каком се жалосном стању налази, тешко је описати. — Ах, није ми чудо што је полудио, чудо ми је што и ја нисам. Сутра — ах да дочекам сутрашњи дан морала би зацело и ја полудети. Ја сам ти задала своју реч Станко, па ћу је одржати. У пркос и моме оцу а и свима који ме силом хтедоше натерати, да пођем за недрагог. — — —

(Свршиће се.)

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— Једна се некако удесило око попуњавања министарских места код наше владе. Кад председник — министар Слави није могао нигде и николикоју цену да добије министра за финансију — што је знак, докле смо већ досели — така Њег. Величанство краљ прими оставку Керкаполија, досадашњег министра финанције и повери Славију да он то место привремено заступи. Тако је исто примљена оставка министра грађевина и комуникације, Л. Тисе, па је остављено министру трговине Зичију да он води бригу и о грађевинским пословима.

— Српски кнез Милан IV. потврдио је закон о ковању српског новца, што му га је скупштина поднела.

— У Загребу је изабран за тамошњег градоначелника саборски посланик Вончина једногласно.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

НАЈЛЕПШИ ДАРОВИ.

Уз прошли број листа разаслаћемо „божићни огласˮ наше вредне књижаре браће Јовановића у Панчево. Нико не може о божићу боље обрадовати децу већ ако их дарива лепом и корисном књигом. Ако деца не добију о Божићу дара и не знају да им је Божић. У овом огласу има читав низ лепих и добрих књига за децу. Има ту богат избор забавних и поучних књига за старо и младо. Као што нема српске куће која би на благ дан била без печенице, тако не би требало да има куће која о божићу бар не би купила по коју добру књигу. Што глава упамти више вреди него оно што трбух изеде. Са лепшим огласом није нам вредна књижара могла честитати божић. Хвала јој што нас подсети на тако лепу забаву и корисну поуку. Деца наша већ не могу да дочекају ту њихову књигу „Божићˮ. Лане се нашао један рачунџија који нам је израчунио колико смо о Божићу појели и попили у славу Божију. И ове године је неко заоштрио рачуњаљку, да израчуни колико ће проћи божићна дара у виду добрих књига. У добар час да нас тај рачун не осрамоти!

Од „Читанке за народ“ изашла је за штампе 3-ћа свеска

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ

по К. КЕНЕШЕЈУ

посрбио Ст. В. Поповић.

Књига је намењена српским економима, велика је 4½ табака и стеји 20 нов. Скупштели 11 по комад Наручује се за готово или per Post Nachnahme у

Ст. В. Поповића,
шк. резерента у Н. Саду.

За овогодишњи Божић изашла је књига

БОЖИЋ
ДАР ДОБРОЈ ДЕЦИ

што ју је наша књижара уредила и издала. Има 64 стране, а садржина је богата и

СТАЈЕ САМО 10 НОВАЦА ПРИМЕРАК.

На 10 примерака дајемо 1, на 25 примерака 3, на 50 примерака 7, на 100, 15 књига преко. Књига се само за готово продаје. Наруџбине молимо да се одмах на нас упуте, иначе остаће многе општине без ове ваљане књиге, те неће моћи своју децу обрадовати књижевним даром, који данашњим даном не треба ни у колибици да изостане. Срби и Српкиње, који немају своје деце употребиће јамачно као и до сада ову прилику, да уживају у радости овом књижицом награђене сироте деце.

На страни се може добити ова књига:

У Н. Саду код г. А. Хертера и Ф. Пітцлера.
„ Бечкереку у књижари Маиголда и Шенка.
„ Вршцу код г. К. Брашована.
„ Чакову код г. Н. Ј. Ивановића.
„ Ст. Бечеју код г. Ђ. Глибовског.
„ Сентомашу код г. Милоша Рунића и г. Н. Миковића.
„ Сомбору код књижара Шеша и г. Л. Еркића;
„ Белој Цркви у књижари Хенка;
„ Сегедину код г. Зубановића;
„ Темишвару код З. М. Гитића;
„ Мошу код г. Ј. Ковачића;
„ Сенти код г. Стојшића;
„ Карловцу Горњем код г. М. Грбића;
„ Карловцима код г. К. Павловића Табака;
„ Петрињи код г. Мите Забрдца;
„ Пакрацу код г. Васе Марковића синова;
„ Котору код г. Спире Петровића;
„ Осеку у књижари С. Саломона;
„ Београду у књижари В. Валожића и у главној књижари.

Најбоље је телеграфски наручити.

У Панчеву. КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шаљу уредништву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка сваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 51. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 23. ДЕЦЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ
НА
„ГЛАС НАРОДА.“

Ево већ се навршује трећа година од како је „Глас народа“ угледао света. Читаоци његови довољно знају, зашто се овај лист почео писати. Они знају, да се он за то пише, да и они Срби, који нису толико вични књизи и читању имају један лист, у ком ће се писати тако, да сваки оно, о чему се пише, разумети може. Па да би што више њих имали прилике, да читају и да себи корисна знања прибављају, метнута је листу овом тако мална цена, да већ не може мања бити.

Но ма да се лист овај тако пише, да га сваки разумети може, ма да му је цена тако мална, да га свака кућа набавити може, ипак он до сад није стекао толико читалаца, колико би желити било. Па ко је томе крив? Јесу ли криви наши учени људи? Та како ће они бити крини, кад они ево већ три године дана снагу своју троше пишући овај лист, а зато ни какве наплате немају. Па да ко је кривац? Кривац је сваки онај, који може овај лист платити, а неће да плати, који га може у кући имати, а не ће да га има! Код нас се на жалост, за свашта друго има новаца, само се нема за — књиге и листове. Настале су рђаве године. Јесте, истина је. Па шта треба да радимо у тим рђавим годинама? Не треба ли да се домишљамо, како да се осигурамо противу рђавих година, како да их, ако опет настану, дочекамо и лакше проведемо? А како ћемо то учинити, ко ће нас томе научити? Научиће нас — ваљане књиге и ваљани листови. Ваљан лист нам је најбољи пријатељ. Када нас сви оставе, он нам сам у кућу долази, па се с нама, ако смо у радости, радује, а ако смо у тузи, тугује; ако смо на кривом путу, он нас изводи на прави, он нас учи и саветује, он нам је наставник и добротвор. Какав је онај човек, који свога учитеља, свога саветника и добротвора у кућу не прима?....

Годином 1874. почиње четврта година „Гласа народа“. Досадањи уредник **Стеван В. Поповић** уређивање лист овај само до краја ове 1873. године. А почетком 1874. прима уређивање његово опет пређашњи уредник му **Владан Арсенијевић**, професор на реалци. Осим њега подухватили су се да на овом листу непрестано раде: доктор **Ђорђе Натошевић**, известилац школски, и ови гимназијски професори: **Светозар Савковић**, **Бранко Николић**, **Милан Јовановић** и **Стеван Недељковић**. Као досад тако ће и од сад и други књижевници српски у овом листу писати. Стоји дакле једино још до нашег читалачког света, да лист овај и даље опстане, да се све више рашири. Особито су дужни трговци, занатлије и сељаци наши око листа овог заузети се, јер њима је он понајвише намењен, о њиховим стварима ће он и од сад понајвише писати.

Цена је листу:

На целу годину: . . . 3 фор. а. вр.
На осам месеци: . . . 2 „ „ „
На четири месеца: . . 1 „ „ „

Уздамо се у све оне, којима је стало до народног напретка да ће се и ове године за овај лист заузети, те му што више претплатника скупити. Нарочито се уздамо у родољубиве акционаре задружне штампарије, да ће

они као до сад тако и одсад примајући лист овај у место дивиденде, опстанак његов осигурати. Њихова је племенита намера, када су оснивали штампарију, била, да напредак и просвету народну подижу; они би дакле сами ту своју прашњу намеру напустили, када би напустили овај лист, који је наменьен истој цели, за којом и они теже. Ко скупи десет претплатника, добија један број листа забадава или може десети део скупљених новаца себи задржати.

На вересију нећемо листа никоме давати. Новци нека се шаљу на **Арсу Пајевића**, руковоју задружне штампарије у Н. Саду.

ИЗДАВАОЦИ „ГЛАСА НАРОДА."

ХРИСТОС СЕ РОДИ!

Још кратко време — већ онда, када нашим читаоцима овај број стигне — на ће се по целоме православном свету орити песма, којом се слави рођење узвишеног учитеља човечанства — рођење Исусово. Још који дан, па ће да настане и међу нама, међу Србима, опште весеље; рођаци и своје састаће се при заједничкој трпези, другови и пријатељи поздрављаће се радосно; у очи те славе гореће бадњак; заиђи ће вредна српска мати по своме дому, а сричад за њом пијучући, разносиће расуте сламке и у извањи кутиј одаје, пуни радости и уживања! Сутра дан ће да запоји васцели дом веселим гласом „Рождество твоје!" — па ће загрљена браћа, или братац и сеја по давноме српском обичају да посрчу вино из расеченог колача и искрених се жељама да изљубе!

Сваки, у коме срце куца за својима, гледа да се тога празника на дому нађе; и путник, који у далеко време да пробави — и он се са најмилом жудњом враћа у свој завичај, у крило своје породици, да радост и уживање буде заједничко, кад се и терети заједнички сносе!

Па и онај бедник, који је хтео потиштеноме народу своме да помогне, да му разгали таму, те да му слобода засија, — и тај бедни изгнаник, окружен хладном тудинштином, завукао се у једну одају своју, те с горком успоменом на некадања благовања у свом завичају, а са пуном надом у лепши будући век својега народа, пушта маха срдашцу свом те поје: „Рождество твоје скоре да славим, потиштени народе мој!" —

На кад је то заиста тако, кад је васцела породица — цео народ скупљен, онда зацело да нема лепше прилике од ове, и сада се најискреније, најдуже можемо поразговорити о — себи самима, о нашим стварима, јер ако који народ има о чему да премишља, ако ико имаде за шта да се побрине, то зацело имамо ми понајпре и понајвише! —

Обично се каже, да онај народ живи као народ, који се придржава својих старих обичаја и адета од старина, а неприма оно што од туђина види. Ако и има истине у томе, да сваки народ ваља да пази на своје, да то своје одржава, опет се може рећи, да међу тим обичајима, међу старим навикама има и таквих, које не само да нису на част и на дику једноме народу, него га шта више нагрђују, а по неке од тих навика баш га понижавају. Заиста је красан обичај код нас да се прва божићна дана никоме не одлази, јер то диже светковину; али је гнусна навика претеривати тај дан у части толико, да се заборави на људско достојанство. Човек а тако и народ тек ће онда бити поштован, ако сам себе поштује, ако сам себе не излаже подсмеју, ако пази на врлину и чедност (морал). Наше божићне светковање може по неким навадама да баци сен на чедност, на појмове народа нашег о људском достојанству. Да не спомињемо прекомерно чашћење, оптерећавање желудца непрекидним јелом, које обично имаде непријатних посљедица, навешћемо само једну нареку коју чујемо у народу нашем. „Ако сам се и опила, Божић ми је дошао" — види се, ако не сруд а оно бар местимице

Ово је

да мислимо, да тога хвата нова биља по целом народу, велимо, да ваља да престане така навика, због које мора да пресни ведро чело наших женскиња а и нас самих. Свештеници, учитељи, обратите вашу пажњу на таке пороке, будући наравно благосиљање вас за то! Ви ће те вашим успешним делањем повратити чистоту српске чедности! —

Код нас има много примера, да најближи рођаци, браћа рођена, живе у непрестаној заћевици, са љутом мржњом у срцу. То не само да није лепо, него је порок, који руши и затире народ до корена. Народ један као прави народ, може само онда истински постајати и напредовати, ако су му ваљани чланови породице, јер много породица чине народ. А кад су не само породице српске у завади, када спречавају напредовање међусобно, него кад још и сваки појединац у породици није свестан, него се руши домаћа, породична слога и љубав, онда со не може захтевати да народ, као скуп породица, напредује, да буде свестан. С тога, када славимо рођење онога, који је био оличена љубав, славимо га достојно; забацимо тај дан све омрзле, сваку мржњу, окајмо се заћевица, него се помиримо, будимо пуни љубави наспрам свију, заверимо се да ћемо од сада ваздан неговати само слогу братинску, да ћемо једно друго помагати, штедети, једном речи да ћемо се оканути досадашњих порока и бити људи!

Још би било много, много других, разних питања и предмета; за сада само још нешто.

Није довољно да се држе важани стари обичаји, није, напослетку, довољно да само у љубави и слози живимо; ваља понајпре сви у љубави сложно и да — радимо. Наш је век, век напредовања; данас се на све стране дивским корацима корача у напред у свакој струци заната и знања, нигде се не застаје. А то све зато, јер се знаде, да без тога нема права живота. То данас сваки народ чини — сваки народ ради данас. А који не би хтео или који би био неспособан, тај ће бити прегажен, потиштен; сахраниће га његов нерад и неспособност, а над његовим гробом радиће се који раде, способан народ. — Ако дакле хоћемо и ми да живимо истински, ако хоћемо да нас не потисну, да непаднемо у вечан заборав, онда морамо радити, радити са свом снагом ну свакој прилици. Код нас има способности за сваку струку: за сваки занат, за сваку вештину, за свако знање; на кад опет при свем том неби радили, неби хтели радити, онда би показали, да је штета што смо и до сада живели. Радњан опет радња — то нек је лозинка!

То смо хтели да речемо читаоцима — а преко њих сваком Србину на тај дан. Дакле — чувајмо свој образ, своју чедност, живимо сложно и у љубави, радимо непрестанце — то су речи које довикујемо на Божић нашим читаоцима, уз то још желимо: много лета се поздрављали са „Христос се роди — ваистину се роди!“

А. В. П-ћ

СЛИКЕ ИЗ ЦРНОГОРСКОГ ЖИВОТА.

Написао Гавра Пешић.

(Свршетак).

Пре него што ти започнем причати о мом сутрашњем раду и забави, рад сам те мили читаоче мало боље упознати са врлим војводом Попа Ристом Вошковићем. Оне из племените породице Вошковића, која се после породице Петровића за најотличнију сматра. Вељина Вошковића станује на орији Луки, а ту станује и наш војвода. Кућа му је лепо сграђена а у кући му је пристојно намештено. Он је човек око 58 година, повисока сувоњава стаса. Свагда добро расположен, те стога је и пријатан у друштву. Кад год је на Цетиње долазио, свагда се међу нама бавио, веселио на и више весели часова провео. Много нас је пута са његови неизцрпними причама и пјевањем уз гусле, позабавио. — Што се јавног његовог живота тиче, толико казати имам: да је са свога поштења, ућудности и правичности у опште код народа обљубљен, а и као војвода међу првима стоји. Осим војводе сви се готово Вошковићи налазе које у државној, које у кнежевој служби. Између тих имам напоменути Бају Вошковића као отличног јунака Црне Горе, који се сад у Морачи као срески начелник налази. —

Већ у пет сахата у јутру све је за испит справно било, деца су са својим родитељима издојазила била, и само искаху да се испит одпочне. У шест сахата одпочнем испит, на ком осим војводе Ристе и проте Вошковића као управитеља и други главара присуствоваше испиту преко 40 дечији родитеља. И ова ме је школа јако обрадовала. Деца су без разлике добро одговарала, а особито ми се допало лепо чисто и читко писање, којом се ова школа од досадањи одликоваше. Присутни родитељи топили су се милинама, слушајући милу децу како слободно и тачно на сва питања одговарају; због чега благосиљаше господара као добротвора свога. У један сахат завршим испит, и пошто сам са неколико речи децу школску распустио останем мало у школи са главарима. Ту између осталих узе реч један од главара наводећи, како су они цео свој век у непрекидном ратовању провели, и како се само о том страху да душмана од граница својих одбију, а о другом чему ваистину божу а ма ни обера. — Сад хвала богу и господару, е сад је код нас као и у осталом свијету, сад имамо школе, сад наша деца знаду штити књигу, знаду се богу молити, а ми као и остали браћа незнасмо ништа осим гонити душмана. Ема ко ће као господар? Он је све то уредио, он се једини као добар отац стара, за нас — зато нека му Бог да здравља и дуг живот, те да под владом његовом раширимо наше границе. — Сад се зачу као из једног грла „боже дајму здравље.“ Сад још мало на се вељина разиђе својим кућама а нас неколико остасмо код наша ваљана учитеља Попа Филипа на ручку, који нас својски угости. За ободом будем позват од војводе да изађем к њему на хан, на ону страну реке, пак ћемо вели тамо вечерати и провеселити се. Ја дадем реч да ћу доћи. Војвода још мало поседи, и затим узеде са собом учитељева ока честита старину попа Максима и одоше управ хану да се за вечеру побрину. —

Око четир сахата кренем и ја са учитељем, старим протом и мојим моћком хану војводином, и дођосмо на реку Зету. Ту морадосмо мало причекати јер чуна небеше, на којем би се на ону страну превезли, војвода га је са попом Максимом отерао, да коју пастрму у реци нађе. — Није дуго трајало ал ево ти наши рибара који се са образом и пуном срећом нама приближиваху. — Две лепе пастрме са више други риба беху у чуну. Сад седосмо у чун и с њима пређосмо на ону страну. Тамо се већ око вечере радило. Ханџија је већ заклао јагње и натакао на ражањ, и тек чека да се ватра разгоре те да га нежи започне. Сад војвода привати се рибе, која у једном тренутку очишћена беше. Милина је погледати било велики онај огањ пред ханом поред којег на дрвеном ражњу стајаше печиво. Сад се настани и котао са рибом, а и роштили нису изостали. На њима

цврчаше пастрма, коју војвода брижљиво поливаше с уљем (зејтином) — Док се вечера кувала ми смо нуз реку шеталм и из пушака у нишан гађали, још ни сунце село није, ал домаћин нам јави да је све готово. — Хајдмо даклем на дјело рече стари прото, и тек неколико корачаја бија смо већ за наменитеном трпезом. На зеленој трави прострто беше за вечеру; свуда унаоколо беху чиста небета на којима седисмо. Пре донесене вечере узе стари прото стакло с ракијом и наздрави прво господару од прилике овим речима: „Ко би мого ире десет петнајст година и помислити да ће по црногорској земљи одјекивати школско звоњење, онда још кад непрестано четовасмо и госисмо Турке; које мого браћо и помислити да ће дуги наши синови икад пре пушке књигу загрлити; то ваистину нико ни помишљао није. Па ево шта дочекасмо, дочекасмо и испит наше миле ђеце, наши потомака. Мени су одиста сузе потекле, слушајући ји, како лијепо одговараху из рнмбанске науке. како ли и из други предмети. На свему том имамо благодарити Богу и свијетлом господару књазу Николи I. који неуморно за тим иде, да свој сиромашан али вјеран народ изобрази и усрећи. Бог му дао дуг живот и здравље, а у срећи новео нас за брда она на бојно поље, те да и моје старе кости оставим тамо гдје се некад вила српска застава, гдје се орила српска пјесма, гдје стаповаху наши дичии Њеманићи. „Ово изговоривши рече: „Хоће ако Бог да," и затим још једном: „у здравље наша господара и дичне куће Петровића," и попи ракију. Наздравица она би одпоздрављена са дуготрајним бацањем из пушака. Пошто се с ракијом обредило доне се ханџија рибљу чорбу с рибом, а затим печену рибу и цело печено јагње, којим учитељ мораде одрезати главу. По вечери дођоше још гостију, весеље се започе наздравицама и бацању из пушака неби сад краја. — Сад се мало утишало и домаћин ослови мене са речима. „Е бога ти господине, е и код вас у војводини има јунака? Ја чух пре за некака Милетића и веле да је то соко од сокола, но да има и њаџевића која га гоне. Е изроди нас им се меса нијесо. — Па чујем да су га у један град затворили зато што је бранио српско право. Кад му ја каза ко су ти што га гоне, и због чега га затворише, узеде војвода чашу вина и са највећим одушевљењем наздрави Милетићу, с овим речима „да бог да се хиљадили таки дични соколови у српском народу, те шат дође време да Срби опет буду они господари, који су пре били, а знали би одиста божа ти је вјера враћати зајам". — Ова је наздравица такође проиаћена са живио и дуготрајним бацањем из пушака. —

Ето тако проведох ја у друштву дични брдарски јунака до после поноћи; и пошто се остали разиђоше, останем ја са војводом, протом, учитељем овде на конаку, одакле ћу сутра у манастир Ждребаник.

ПОБУДЕ
за удруживање земљоделаца.
(Свршетак.)

Даљна побуда за заједничко обрађивање удружене земље била би и та околност, што видимо како су чести случајеви где старатељи или тутори осиротеле дсце једу и трате имовину те сирочади. Кад би земља или новац био уложен у такову заједницу, неби могле те изјелице дечији иметак проћердати. Њихова би земља била увек обрађена као да им је и отац жив, њихова главница би радила и повећавала се, а она би се у школи учила и за свој позив припремљала. Исто тако неби остала земља необрађена ни у оном случају на примерболешћу или другим чим био запречен своју земљу обрадити у своје време.

Веома силна побуда за удруживање је на даље и та околност, што се опаха како се сваким даном умножавају узроци, који могу разорити границе народне несреће. Нарочито је од преке нужде да се отклоне узроци физичког и моралног падања народа. овамо спада у првом реду материјална невоља или сиротиња, која је као свуда по широком свету тако и код нас најглавнији узрок свакоме злу. Разбојништва, убиства крађа, пијанство, проституција или женска разврат ност, глад, болештине, глупост, ропство: све су то деца сиромаштине, све то долази највећим делом од немоћућности подмирења најпречих потреба, од којих живот зависи.

Један француски свештеник по имену Мидоа бивши придворни капелан покојног расцара Наполеона, говорећи једном о моралу овако се изразио: „Душа у гладном човеку у врло је рђавом положају. Умиите вели, најдаровитији, најразумнији и најпоштенији човека оставите га један дан без леба — сутра ће постати живином, прекосутра ће побеснити и постаће неукротљивом звери."

На другом месту говорећи исти писац о глади као последици сиромаштине вели, да је материјална беда повод и грађанском рату. Ту наводи речи једног од разумних радника из оне масе што се подиже против капиталиста, кога је једном приликом слушао говорити: „Нами није баш нужно — говори радник — склапати завере против капиталиста. добићемо их и без тога лако — издаће нам их њихова раскош, и то по све једноставно: Раскош доноси беду и сиротињу глад; а глад бесноћу; па кад само једна четвртина Француске побесни лако ће да раскрсти са остале три четвртине."

Ето од колнкога је уплива материјално злостање на дух човека. И са тога криво је мнење оних, који мисле да се моралност у народу црквом и школом постиже. То су само помоћна средства али најглавније је могућност подмирења оних захтева, који човеку живот условљавају.

Да је томе тако, доказа ради можемо навести овде бројеве, који показују убиства у разним земљама и градовима, што су тачним хватањем рачуна изнађена. —

У Енгл. долази једно убиство на 178.000 раз. злочина
„ Холанд. „ „ „ „ 163.000 „ „
„ Пруссој „ „ „ „ 100.000 „ „
„ Аустрији „ „ „ „ 56.000 „ „
„ Шпанији „ „ „ „ 41.000 „ „
„ Напуљу „ „ „ „ 2.750 „ „
„ Риму „ „ „ „ 750 „ „

Клем највише у Италији и самом Риму, као у станици св. оца, у место да им је, што по реч, и семе се затро видимо ево да највећше долазе.

Исто је тако и са женском развратности. По статистичком исказивању долази у Лондону на стотину у законитом браку рођене деце 4 незаконите или ванбрачне; у Липисији 20; у Паризу 48; у Монакову 90; у Бечу 118 а у Риму 243, дакле скоро два и по пута онолико колико у браку рођене. А у томе се верно огледа женска моралност у Риму и уједно утицај цркве на одржање морала.

Кад би школа и црква биле најмоћнија средства за одржање морала, онда би требало да се у Риму незна ни да гди постоји неморалност; а гле чуда тамо влада грђа неморалност; него ипе у свету покрај свију оних сјајних храмова и оних чета од проповедника морала!

А да је сиромаштина узрок и физичком паданју народа, доказује и то штатистика. Тако је изнашао Каспер да од 1000 у исто доба рођене деце доживи:

5-ту г.	од	добро стојећих	род.	843	а	од сир.	род.	655
10	„	„	„	938	„	„	„	598
20	„	„	„	866	„	„	„	566
30	„	„	„	796	„	„	„	486
40	„	„	„	695	„	„	„	396
50	„	„	„	557	„	„	„	283
60	„	„	„	398	„	„	„	172
70	„	„	„	235	„	„	„	65
80	„	„	„	57	„	„	„	9

Овде опажамо заиста грдне разлике.

Овоме физичком и моралном пропадању неможе се другчије стати на пут но подизањем народњег материјалног стања а то је и опет могуће само тако, ако се повећа производња и ако производњу призпане плод његовога труда, што данас код највеће већине није случај. Јер тек што земљоделац пожање своје плодине већ их мора по што по то да прода, те да намири дугове и камате што је пролетос узајмио да себе и породицу лебом до нове ране заради и тако нису ретки случајеви гди он мора већ за јесењу сетву семе да купује. Но разуме се да не по ону цену, по коју је пре мало времена можда истоме трговцу продао. Ко има дакле користа од сељакова зноја? — Сељак заиста најмање.

Мали поседници као што су већом страном наши сељаци нита су друго до пљачка крштених и некрштених чивута, којима морају код куће своје плодине да продају или од дуга дају, и то по ону цену коју им ови понуде? Они све што купују узимају наравски на мало те тако падају у грабљиве канџе бездушних капиталиста, који не само да им ствар прецењују него их у случају ако на вересију купују — што најчешће и бива — и на безбожне камате обвежу. Да су ове околности право убиство за наш сељачки свет, мислим да ми није треба доказивати, а да заиста постоје за то имамо жалибоже сваким даном доказа свагди и колико нам драго.

Заједничким радом на здруженој земљи отклонило би се и ово зло од народа. Продаје би ишле на велики квантум исто тако и куповина. Тако би се избегла бездушним капиталистима сикера из меда и земљоделац би сам ужино плод свога труда и зноја.

Напослетку весма силна побуда за удруживање земљоделаца је и то, што би се тиме ширење просвете знатно подупрло. Деца која данас морају да с родитељима заједно зарађују „хљеб насушни“ котиком у руци, или да уз марву на паши губе најскупље године свога живота гди се сваконе недељу причавају — могла би полазити школу барем до петнајсте године свога живота, јер би се ручни рад барем за половицу смањио. У томе случају имало би свога правог места данашње присиљавање родитеља за шиљење деце у школу.

И женскиње би се ослободиле овим начином тешких пољских радова те би им преостало више времена за душевно развијање и приправљање за свој позив.

Из свега овога што досада наведосмо може се увидити ово двоје:

Прво, да засебни рад и раскомадани посед не доноси нашта друго до физичку и моралну беду;

друго, да заједнички рад на удруженој земљи за јамчава свакоме појединоме заједничару материјалну независност или материјално благостање и да исцрпљава све оне увете, од којих прави напредак зависи.

По томе — да се вратимо на оно питање које смо у почетку истакли — удруживање дакле не само да је нужно него је управо главни увет народног благостања; јер тиме не само да би се отклониле све оно беде и невоље, које данас народ тару, него би се уједно прокрчио и пут к просвети и слободи и срећнијем животу у опће.

(По Леклеру) **Павле Баришић.**

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

СИСАК 16. (28) децембра (Шипуш и друг) Пшеница је усљед божићних празника још у слабије мање пала, те је промет прошле недеље тако слаб биле, да га ни споменути не треба. Томе напротив се цене одржавају, јер су залихе незнатне и држи се:

Пченица 82 фун. по 7 ф. 60—70 пов. на 86 фун.. Пшеничарка по 7 ф. 10 пов., на 86 фун., а Србска по 7 фор. 20 и ¾ Жита. Нијелице нема.

Кукуруз је у чиршће мњење дошао, и држи се прва тера роба по 4 фор. 60—70 дочим је од неке нешто по 3 фор 50—55 на 86 фун. распродано.

Јечам је у угодијем мњењу и тражи се за лагану робу од 60—65 фун. по 3 ф. 25—35 и. а за јиварску по 3 фор. на 70 фун.

Воде су врло омалене. Време је лепо.

ПОДЛИСТАК.

ОЧЕВИ.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосим Суботић.

(Свршетак.)

VI.

Ноћ се већ увелико спустила на земљу. Живахност у Ћир Мишкиној кући поче мало по мало престајати. Једна по једна редуша, одлазиле кући, а једна бака, која је хтела још последњу ноћ девојчину у очиној кући, са њоме да преспава или боље да мало дубље дончићу у дно загледа остаде, и тек се једна по једна шуњалше из кујне у вајат где је десетачка била. Ћир Мишка је овај час дошао од мајстор Роше; иста ствар је као што ваља у ред доведена па је онајно једну баку како се из вајата шуља.

— Ао сто вам мука маторих, помисли Ћир Мишка, та овде се тера у велико, па и без газде, па се полагано довуче у вајат и сакрије се за буре.

Ево ти иде једна бака све полако, па се окреће на све стране, да је неби кога онајно. Нема нигде никог. Уђе полагано у вајат, и таман да ухвати за славину, кад Ћир Мишка искочи из бурета.

— А шта је то госпо му тане, а?

Баба се сва престрави, па у страху, баци дончић од себе, да се онај разбио на хиљаду комада.

— Шта ћеш ту? осекне се на њу Ћир Мишка.

— Та, та, — та баш ми сад рече Нана Иришка да се славина покварила, те вино цури, па сам дошла да видим.

— А шта ће ти дончић?

— Ех, иди богати, ала си ти баш ђаво, баш си ме својски ухватио. И од куд ти паде на памет то ђаволство, часни те убио, поче баба извијати.

— Хм, хм, бабо. ал хајд нека, нека, само не треба да се шуњаш ко ђаво око крста. Хајд наточи, па дај да и ја гутнем мало.

— Јест наточи, кад је дончић разбијен.

— А ти донеси други.

Баба као да је чула глас с небеса полети у кухињу и за тиља часак ево ти је са другим дончићем.

* * *

Поноћи је већ близу. Око Ћир Мишкине куће непрестано се шуња нека погурена женска особа, па све нешто шушка. Како да врача нешто. Затим полагано уђе у башту, а одатле у двориште, те се поче на све стране освртати, као да некога тражи. У тај пар отвори се један вајат, а једна млада женска прилика изађе из њега Она погурена особа брже се сакрије за један заслон и поче одатле, пажљиво мотрити на ову прилику, коју је тако изгледала. Но ова је није спазила, осврћући се непрестано пошла је она према градини, а кроз ову упути се путем, који је, кроз оближњу шумицу управо к језеру водио. Кад је већ прилично одмакла била, изађе она погурена женска из свога скровишта и пође управо за оном, која је мало пре отишла била. Ова прва беше Марта а погурена женска наша добро позната — баба Загорка.

* * *

Сутра дан, још сунце није послало први свој стидљиви пољубац младеном селу а у кући мајстор Рошиној беше све на ногу и разуздано весело. Мајстор Роша је хтео да се о сватовима његовога сина прича дуго времена по селу па је најмио читаву Кокину банду, која је по читавој околини била позната као једна од најбољих, али и најскупљих. Али шта је мајстор Роша стало до трошка, та то ће све Ћир Мишка стоструко накрмити. Милан је обукао своје ново одело које је баш нарочито за ту свечаност правити дао. Тако је мислио, да ће се својој невести боље допасти. И он је био исто тако весео, као и отац му. Та није шала, тада му је спала она тешка брига са срца, коју су му писма из Сомбора задавала, а поред тога добија жену, којој ваља далеко пара тражити. Што се Ћир Мишкиних лудорија тиче, то му је била девета брига. Та само да се он угњезди, па ће се онда лако превртути лист. Сестра његова лепојка, игра данас улогу домаћице, што јој није ни најмање било противно. Тим мање, што ће се она после братовљевих сватова и окућити. То јест тако је било уговорено.

Искупиште се позвани сват. На свачињем лицу могао је младожења читати искрену честитку, и премда се ретко ко усудио, да му исту и речима изрази „Е мај та тај је изучио дванајст школа“, ту се већ не сме којешта трабуљати. Но Милану је било ово све једно. Он је мислио само на Марту.

Како циганин разведе свирку, та бого мој, и сакат би морао поред ње се од радости разиграти, а некмо ли здрав човек. С тога се набрао око свирача разведе дивно српско коло. Србину је у такој прилици само тешко почети, а кад почне, — ех, онда иде даље све само од себе. Кад се мало у игри загрејане, онда се заборави на онога што је изучио „дванајст школа,“ и почеше се абијати свакојаке шале и поскочиште.

— Хеј, домаћине, а камо си, амо у коло.

— Хеј мој синко старе су ове кости, не игра им се тако лако. —

— Шта старе кости, само кад ти кажем, да их мало разиграмо. Та само пробај па'м видити; та ићи ће ти као да си их катраном намазо.

— Амо, амо, оди амо, да се мало проиграмо, сад поскочи, сада пуцни, па штиклицом о под лупни. Чујеш браћо, чуј, чуј, чуј, оди амо не луду!....

— Бадава, рећи ће мајстор Роша, ал над нашим Чворком нема већег весељака.

— Има мајстор Рошо, има, — на то ће Чворак.

— Ма нема, душе ми.

— Има кад ти велим, ја сам у вароши, код „тргања“ видио тако великог, да је увек ударио главом о греду кад је уста са столице.

И бадава је мајстор Роша извијао овамо и онамо не помаже ништа, морао је у коло, да продрма кости, та за бога, „да се не упљеснише,“ што рекао Чворак.

Кока свира, а весела момчад игра. Кока се заклео да ће се пре момчад уморити од играња, него ли он свирајући, и ко зна докле би то ишао коло трајало, да није ступио унутра кум Моја Тадијин и то с речма:

— Е браћо и сватови, време је, да се крећемо млади.

Свирачи иду напред, па ударају као бесни, а за њима весели сватови певајући и подвикујући непрестано.

А баке и дечурлија искупили се у шпалир и љубопитљивим очима прате веселе сватове. Ево их већ и пред Ћир Мишкином кућом.

Али штаје то?

Наједаред истрча из куће једно младо момче. и повиче веселим сватовима: Станте браћо и сватови. Не певајте. Младе нам је нестало!“ И два и три пута морао је момак то исто поновити, док су се сватови осветили и разумели га шта хоће с тим речма да каже.

И доиста, у кући Ћир Мишкиној владао је највећи неред. Једни трче овамо, други онамо, трећи устумарали по тавану по вајати — али од Марте ни трага ни гласа.

Ћир Мишка је седео у собн на кревету као сушта слика од камена. Ни на једно од силних питања, који ма га улазећи сватн обасипаше не могаше одговорити. Само је махао левом руком и говорио: „да — кажу, нема је, — отишла је али куда? да кажу, нема је.“ Камо сада оно хвалисање? Камо сада оно лудо размахивање? Камо оне гордости? Мора ли бити онако, као што си ти себи у главу у селио? — Ко ће да ти одговори на та питања? — Твоје очинско срце! Сада тек видиш шта ти вреди твоја рођена крв, сада видиш шта то значи силом хтети управљати туђим осећајима. Не — срце не трпи над собом господара, сломи ћеш га, али савити — не! Камо среће, да си и пре на то мислио, два би створења усрећио, ал овако; једно је живо сарањено а друго .....

Од стране језера, које је посред дивље шуме своје равно огледало простирало, ишла је према селу чи-

тава гунгула; а пред свима је ишао један млад момак са раздрпаном кошуљом, одело му беше сасвим мокро. Он је непрестано певао и свиждукао. „Хај, хај, весело сватови, само за мном, али ми чувајте моју младу, она неће за мене, да — она ме је кажу заборавила. — Ујујуј, та, двије тај луди старац, амо к мени да поиграмо мало. — Да, ти си удомио твоју ћер лепо, дао си је воденику, о да красна зета, али ја, — ја сам је њему отео, на ћу је отети и теби. За момком ишао је један старац ослањајући се на штап: сузе се котрљаше низ смежуране образе, а уста му непрестано шапутају: „Полудио је како ју је мртву видио, сасвим је полудео. Е мој Станко, жива сам те саранио!“

У то дођоше и до куће. Силан се свет придружио долазећима, јер се глас, да су нашли Мартину лешину у језеру, распростро као муња по целом селу, и сваки је желио да види, како ће се ти чудноватн сватови свршити. Тако што — одиста, још нико није запамтио.

Не могу, а и нећу да описујем, јад ојађеног оца кад је мртво тело свога детета пред собом видио. Он је био по изгледу сасвим миран, али у истини не, он је био укочен. Сузе му немогаху теће. Као камена слика упро је очи у лешину и дуго је тако гледао. Али из небуха попустише ове ледене везе и он се као бесомучан сурва на лешину. „Ја сам крив, ја, ево ме људи, вежите ме, сеците радите самном шта вам је воља, али знајте ја сам своје дете убио. Јест ја сам га убио.“

— Бежи одатле, викне неко и ухвати га за раме, бежи, време је да се у цркву иде, ходи Марта, ходи немој се никога бојати ја сам твој Станко.

Старац се подиже и погледи тужно млада момка па га загрли.

— И теби сам крив, жива сам те заклао, у својој лудости мишљах да сам паметан, а ти, ој мој синко — ти си жив мртвац. Од сад буди ми сни место моје Марте. Тешо брате прости. Увредио сам те али где како сам кажњен.

И ту покаже старац на лешину свога детета. — —

* * *

Мајстор Роши веле, да су одма сутра дан дошли неки гости из Сомбора, али им се нису његови у кући јако обрадовали.

ИЗ КЊИЖАРЕ.

Достављена нам је малена књига „Божић“, дар доброј деци, коју је спремила вредна књижара браће Јовановића у Панчеву. Колико је малена та књига, толико је и пуна садржаја. Ево тог садржаја: „Псалам завјет цареки“; народна прича „Бог незаборавља правих“; — народне песме „Највећа жалост за братом“ и „Хвала љубичице“; — топлота,

сунце и његов ток; — песма „Моје село“; — бајка но Андерсену „Мати“; — песма од И. Дежмана, „Миливој“; — басна „Медвед и дете“; — „Пет родољубивих заповеди“ од Ђ. Клајића; — 6 гатки од В. Врчевића; — песма „Ој и јој“; — „Питалице“; „Срп. пословице“; — „Шаљива питања; — и „Заговетке“. — Као што се види, садржај је велик; и споменута штампарија побринула се и то јој — као што вели беше тежња — да та књижица послужи као маленој, тако и одраслој српчади. — Оном приликом морамо изразити радост своју, што видимо, да се и код нас као која година, све више ради око тога, да и најмлађа омладина добије ваљану душевну рану. У тој радњи горња штампарија има такођер заслуга, и ми се надамо, да ће приредити још више ваљаних књижица за децу.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

— После св. Стевана биће избор посланика у Панчеву. Досаде гласови, како владини званичници злоупотребе поједине људе, па их после затварају. Тако је затворен у Перлезу учитељ Радивојевић и трговци Радојчић и Николић. — Надамо се да та висила неће застрашити ваљане бираче, те ће сви редом на избор доћи!

— Почело се писати и говорити јавно, да има проценверска под управе народни добара у Далу, а и из Карловица не новедоше истрагу. Сад је сам заступник добара, г. Николајевић записао, да се новеде истрага, да се докаже, има ли какве злоупотребе. — Сваљао вала стиар одних предузети.

— Мађарска влада већ је почела да изискује званичнике за развојачену границу; али се ни мало не осврће на справедливост. Од 26 чиновника само 4 Србина. Да смо весели! Сад само незнамо, хоћели бивши граничари учити ред чиновника мађарски — или ће ти чиновници народу за љубав народни језик научити.

Познато је нашим читаоцима, да ће се у славу и спомен Јубилеја, кога је славио наш краљ, сковати нов орден — медаља; који је за време владе Његовог Величанства учествовао у којој битци. Веле, да ће бити до триста хиљада које просто војника, које нижих које виших војника, часника изграђени. Те су медаље готове и сад листом доносе ту вест, да ће и од мађарских хонведа они добити ту колајну, који су некад по Талијанској ратовали као пароки војници.

— По новинама се проноси вест, да ће се скоро државни министарски савет у Будим-Пешти, у коме ће министар наставе поднети неколико предлога о томе како више црквено-школске ствари да се у ред доведу. Неки су чак и то научли, да ће се после тога можда и скоро сазвати српски конгрес су Карловце. Само да небуде чекање — опет узалудно.

— У Америци уређује једна женска адвокатске новине неке: и веле да је свет мужа, који је добар адвокат, већ претекла.

* (Пошто је гуска у Немачкој.) Пре негде састало се у Касслу у Немачкој четири стотине жена да се договоре, шта ће радити против скупоће. Да је дебата жива била, не треба ни спомињати, али су сеним сложиле у одлуци. Тако су одлучиле, да ће на тргу куповати само по оној цени, коју одреди њихова скупштина. Гуске ће на пример плаћати по тежини, а не по комаду, и то оцуту по 20—30 новчића.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Од „Читанке за народ“ изашла је из штампе 3-ћа свеска

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ

по К. КЕНЕШЕЉУ

посрбио Ст. В. Поповић.

Књига је намењена српским економима, велика је 4½ табака и стоји 20 нов. Скупштени 11 но комад Наручује се за готово или per Post Nachnahme у **Ст. В. Поповића,** шк. референта у Н. Саду.

О светом Сави изиће год. нашим ће из штампе

„ИСТОРИЈА ЦРКВЕ СРПСКЕ“,

коју је написао прота Никола Бегонић. Цена је књизи само 30 н. а више око 6 штампаних табака.

Ко жели имати ову књигу нека се што пре јави или у Карловац самоме писцу, или у Н. Сад „Српској народној задружној штампарији“, где је и књига под штампом.

ПРИЈАТЕЉИМА „СРБИНА.“

Говори се, да је календар народна књига. На баш зато, што се он у такове књиге броји, треба га заиста створити, да не носи само од пароде то дивно име на себи, него баш у самој ствари, да народном књигом постане. Па како то да буде? — Свакарије и бесмислице, то су главни предмети подашњих календара (бар већине) били. План и тенденција свију таких календара сводила се је једино на то, да се преко године датуми не поберате и да издавачи да новаца дођу. То је дакле све и — ништа даље! А друго ако сме и имали који календар што би по народ нечег полезног имао, незгодно је с тога, што тај народ мора целе године једну исту ствар да чита, па му напослетку и досадна постане.

Ја дакле у овом послу желим сасвим други план извести. „Србин“, који сад сад излази, имаће у себи календарски део за целу 1874 год. А сваког другог месеца преко целе године издаваћу по једну свеску даље, која ће у себи најпотребнија знања за масу народа нашег да садржи.

Гледећи с једне стране развијање свести и напоре напредног духа у човечанству, дижим, да нам је у дужности обавестити и наш народ о диивовским корацима истине и позитивитета у друштву и науци. Дајући отворени јаз мрака и предрасуде, што свет и интелигенцију толиких народа прождире, заиста да је ствар савести открити сиротим народима голотињу своју предрасуда и глупости — тих најгрђих острошица сваке истине и врлине; па ја и ако можда несам у стању да двомесечне свеске „Србина“ таким члапима снабдевам; бар сам се постарао да то учине они, који су заиста кадри тога. Ја сам се дакле у и ме те цели обратио на неколико младих снага, којима за извесно није необична ствар пером делати. Зато сам у стању сваком гарантовати да ће у свескама мога „Србина“ наћи знаки ствари, које ће сваког занимати а и поучити моћи. Уздам се дакле, да ће и они као и досадаши моји календари у публици искрени пријатеља стећи, који ће га заиста својски прихватити знати.

Земун на крају 1873. МИЛОШ ГРАБОВАЧКИ
Србин

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Стеван В. Поповић.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на забаву. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вред. — Дописи се шиљу уреднишгву а претплата и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка ованих слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 52. У НОВОМЕ САДУ, У НЕДЕЉУ 30. ДЕЦЕМБРА 1873. ГОДИНА III.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ НА ГЛАС НАРОДА

ЛИСТ ЗА ПОУКУ, ЗАБАВУ, ПРИВРЕДУ И ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ.

Лист овај излази од нове године под уредништвом **Владана Арсенијевића**, а стално ће на њему радити: **Ђорђе Натошевић**, известилац школски и ови гимназијски професори: **Светозар Савковић, Бранко Николић, Милан Јовановић** и **Стеван Недељковић**.

Цена му је:

На целу годину: . . .	3 Ф.
На осам месеци: . .	2 „
На четир месеца: . .	1 „

Ко скупи десет претплатника добија један примерак листа забадава или може једанаести део скупљених новаца себи задржати.

На вересију нећемо листа никоме давати.

Новци нека се шаљу на **Арсу Пајевића**, деловођу народне штампарије у Н. Саду.

Уздамо се у све пријатеље народног напретка, да ће се за овај лист својски заузети, те га што више у народу, коме је управо на њем, раширити.

Издаваоци „Гласа Народа“.

ДУЖНИЦИМА „ГЛАС НАРОДА.“

Издавалачка дружина сарадника „Глас Народа“ издавајући овај лист у години 1873 старала се била да лист буде оно што је и био досада — својим читаоцима на поуку и забаву.

„Глас Народа“ стекао је у току ове године преко 700 претплатника и као што није било ван штампе и експедиције никаква знатнија трошка око листа, овај број претплатника подмирно би све трошкове листа — да није дерне вересије. Та вересија износи у наших претплатника толику своту, колико је издавалачка дружина дужна за штампање листа. А та свота није мала, јерудара у неколико стотина фор.

Ми молимо дакле последњи пут све своје дужнике да, кад добију рачуне, за 14 дана дуг свој подмире — јер иначе ми који смо на листу бесплатно радили, морали би одкидати од своје друге зараде, те доплаћивати мањак, што је било нехатом било нехотице заостао у претплатника.

У име родољубља не може се од српских писаца још и то захтевати да из свога џепа плаћају за штампање својих умних производа.

Дуг нека се шиље на име **Др. Милана Јовановића** у Нови Сад.

ИЗДАВАЛАЧКА ДРУЖИНА „Гл. Народа“ за год. 1873.

ОПРОШТАЈ УРЕДНИКОВ.

Пре годину дана примио сам поверењем издавалачке дружине сарадника бесплатно уређивање. Гл. Народа“ за год. 1873. На измаку прошле године смањио се број претплатника листу толико, да не бих могао био излазити у год 1873 када би, као што је бивало прве две године, и уредник и сарадници и администрација листа примали ма и најмање новчане награде за своје труде око излажења листа. У години 1873 сведени су били трошкови листа ли на подмирење штампе и разашиљање листа и само тим начином могао је излазити „Гл. Народа“ у год. 1873.

Одступајући од уредништва листа, пријатна ми је дужност, да захвалим свој оној г. сарадницима, који су својим умним прилозима помогли да лист може, остав веран своме програму, ширити просвету у нашем народу. Да је већи број наших писаца посветио ма и најмању лепту свога знања и умења цели листа у овоме листу, несумњамо да би лист наш био и богатији и разноврснији садржајем. Овако дадосмо

оно што имамо и што могосмо. Докле год над српским листовима буде висила вересија као дамоклов мач, дотле ниједан наш лист неће моћи да стече сталних хонорарних сарадника, него ће се на њему радити из родољубља, како кад ко досле од послова од којих живи. Дочим у нас у данашње време сваки рад тражи своје наплате, једино су српски писци уљуђени да раде без икаква изгледа на наплату за свој умни труд, још ко томе не ретко да из онога, што с друге стране заслуже, да доплаћују за штампу и растурање својих умних производа. Ова у свакој другој књижевности безпримерна околност спрема скорашњи гроб свакој нашој новинарској радњи.

Да није било међу пријатељима народне просвете а наиме међу народ. учитељима ревносних скупљача претплатника на „Гл. Народ“, по тешком времену, у коме нам је лист излазио, давно би морао престати, те би они слојеви народа, који не читају друге листове, остали и без ово мало поуке и забаве. Там ревносним пријатељима „Гл. Народа“ изричемо нашу најдубљу захвалност.

Да се неби казало, е је наша народна интелигенција малакала у ширењу просвете у народу, склопила се нова дружина која ће „Гл. Народа“ издавати у год. 1874.

Прилагајући се са сарадницима и потпомагачима „Гл. Народа“ молимо, их да и у години што долази приномогну излажење листа како умним прилозима тако и ревносним скупљањем претплатника.

Лист као што је „Гл. Народа“ требао би да је добро дошао у свакој српској кући, којој је стало да у пријатном облику црпи из њега свакојаку науку.

Још једном изричем своју најусрдинију захвалу свима онима, који су ма којим начином за мога уредништва били листу на подпору и молим их да те родољубиве подпоре не одреку листу и у год 1874.

У Новом Саду о Божићу. Стеван В. Поповић.

1 8 7 3.

Још који дан на ћемо уплитати у нову годину, годину, на ни имаку старе, адет је да се осврнемо што смо добра у њојзи запамтили.

Највеће је добро човеку што му у грудима живи над, да ће бити боље. С том надом ступилисмо у ову годину а тај нас нада згрева ево на прагу нове год.

Није нам посао да овде рачунамо шта ће је ова протекла година донела осталом свету. Ми смо сувише заузети с нама самима а да би се могли обазрати на туђе невоље.

Нас који живимо под угарском круном, задесила је са осталим нашим сународницима велика невоља, да већина није постигнула добар плод од трудова својих. Омахнула нас је година, те нас је неродицом вргнула у нагар, натоварив нам на врат велике терете. Услед вртоглавих радња убијено је у нашој земљи поверење, новац је постао редак и оскудан, те је занела радња и промет у трговца и занатлије. Где се сељаку, занатлији и трговцу не иду послови од руке, ту онда скромраче сви други, који живе од своје привреде.

Уз ту општу невољу нису нас поштедиле ни болештине. Беснила је у нашој домовини колера те је потаманила више него 120 хиљада душа. Беснила је и шангина — гушобер те је подавила особито силну децу и омладину. Од тих болештина страдао је и наш народ доста јако.

И ова година није донела поспешно решење нашег црквено-народног питања у овим крајевима, те је радња на том пољу услед нерешених сворних питања, неуведених нових установа, била свршава и јалова.

Сриство које стеже под турским јармом живело је ово године теже дане. Зулум насилника и отимчара притоино је многе јадинке да оставе своје рођено огњиште, те да спасу главу своју бегством у суседне земље.

У Србији су откривене многе злоупотребе са јавним имањем, нанешена је осетљива штета народу. У скупштини земаљској појавио се на радост боља дух, који ће земљу и установе у њојзи да преустрои у бољем и слободнијем правцу.

Не сиђа у појзи овога листа да промотра политичко стање нашега народа по крајевима где живи.

У опште узевши у привреди теже да је могуће обележити који моменат, из кога би се могло судити да смо напредовали. Где је привреда утрнула, ту је и друштвени живот замро.

На неким местима прелази тај друштвени живот у опасан трулеж, тим опасније, што захвата слој народа, који је до сада од њега био поштеђен.

Међу друштвеним пороцима један је од најубитачнији картање, ако оно постане заразом. Тај порок је у мушкој половини нашег народа јако распростр.

Сада се почело ширити као заразно по српском женском свету. По Новом Саду, Сентомашу, Бечеју и другим српским местима постоје већ редовни карташки клубови Срнкиња. Ако та зараза неће даље, грози велика опасност нашем породичном животу. Кец и коцка отуђиће у Срнкиње чуство према позиву матере и домаћице. Нашој небрзан око образовања женскога света, нашем нехају да нашим Срнкињама дамо леку и племениту забаву — картање наших матера, љуба и сестара је ужасна напомена, да женска природа код нема прилике да се остварује у лепом и корисном правцу, избија силовито у страст, која је на човеку ружна а на жени ужасна.

Са ових непријатних слика бацимо поглед на тамину будућност. Над је што човека држи и креши те траје у борби живота. Но мимо то вала нам у ово доба још снажније оруже а то је и остаје вазда у раду и штедњи.

Радимо свако у својој струци по своме позиву неуморно а будимо штедљиви и чуварни у потрошку

своје зараде. Нико не зна да ли иза ових црних дана не иду још црњи и гори. Не будимо малодушни и не изгледајмо помоћи од другога. Уздајмо се у себе и помажимо се сами — то је најбоља и најтемељнија помоћ.

Користимо се искуством својим у пролазећој години, да би у наступајућој умели да одолемо незгодама и невољама, које нас могу да сналу.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

СИСАК 23. дек. 1873. (Шипуш и друг.) Шеница све још нако без живахног односа, те се цене само зато одржавају, што је залиха врло умерена.

Потиска шеница 82 фунте по 7 ф. 60—70 н.

Панчевачка по 7 ф. 5—10 нов. на 86 фунта.

Србска нак по 7 ф. 15 нов. пол-центра.

Кукуруз је под увезања купаца ценом натраг пошао и држи се стара банатска роба по 4 фор. 70—75 н, а нова по 4 ф. 50 нов. на 86 фун. Босанске је продано 1000 вагана по 5 фор. 25—30 н. на 86 фун.

ПЕШТА 27 дек. Промет слаб, јер је и допов и понуда слаба. Бележено није ништа.

Уважи шеница за пролеће 8 ф. 15 н. — 8 ф. 20 н.

Зоб за пролеће 2 ф. 24 н.

Кукуруз за мај-јуни 4 ф. 97½ н.

ПОДЛИСТАК.

И ОПЕТ . . .*)

И опет једна година
И опет један рок,
И још ће можда стотина,
И не ће дати бог!

Седимо тако за чашом,
Седимо тако ми,
Ал' празни стоје пред нама
Пехари лакоми.

Та нема вина у њима,
Ни пива опора,
Ал' срца су нам препуна
Жалости, окора.

„Па зар се тако истопи?
Ох, боже, шта ћемо!"
Из пуна срца чисто би?
Да сузе плачемо.

И опет стаде уздисај
И речи стадоше,
Ко да нам пусте вериге на
На уста падоше.

Кад и кад зуби шкрипе ко
Од тешке невоље,
К'о да би ропске вериге
Да зуби преколе.

*) Из књиге „Песме Лазе Костића".

Дружина није зборила —
Ни једна речица,
На столу је догорела
Воштана свећица.

Догорела је свећа већ
И у њој вуница,
Светлуцајућ' се расцвета
Ко мала круница.

Усекн'о бих је, ал већ сад'
И нако јој је крај,
Да видим, како круна сја,
А гине пламен тај.

Та немоћ' круна за дуго,
Што сатире свој жар,
Што хоће да јој пламен мре,
А да је држи гар.

Ох! Ал већ опет година
И опет једна доб,
И туђег још господина
Господски слуша роб.

Лаза Костић.

ИЗ КЊИЖАРЕ.

Отачаственица. Спомоћна књига за учење отачественог и општег земљописа, српске и отачествене повеснице у српским народним школама. Свеска прва отачаствени и општи земљопис. По најновијим и најбољим изворима написао Никола Ђ. Вукићевић управитељ сомб. учит. школе и члан народног школског савета. Панчево 1873. Накладом књижаре браће Јовановића и Павловића 8. Стр. 124. Цена 45 нов.

Наш вредан писац школских и учитељских књига г. Никола Ђ. Вукићевић обогатио је и овом својом књигом нашу љуто оскудну књижевност школску и пружио је срп. народ учитељима у руку књигу, којом ће се моћи ваљано служити у предавању отачественог и општег земљописа с особитим погледом на оне крајеве у којима станује наш народ. Помоћу ове књиге моћиће учитељи склопити себи ваљане географске карактерне слике, те предавати деци земљопис занимљиво.

Мимо школску употребу читаће и старо младо ову књигу, јер је доиста вештачки испреплетана цртама из наше повеснице.

Извод из граматике старога словенског језика. Својим ученицима саставио Јован Живановић. У Новом Саду. Српска народна задружна штампарија 1873 8. стр. 48 Цена 40 нов. Ова књига добро је дошла нашим гимназијама, учит. школама и богословијама за уџбеник, из које ће се ученици упознати са правим облицима старога словенског, језика, који је сасвим другчији но што је у нашим поручени црквеним књигама.

РАЗНО.

Пропаст света. Оних дана држаше научењак Фалб у Бечу у трговачкој академији предавање и разлагао је у њему све што би могло да учини да свет пропадне. Они који су пророковали да ће свет пропасти, узимали су обично св. писмо за основу свога проричања. Славни Нострадамус је проричао да ће свет онда пропасти кад Турбен дан падне на велики петак. Мрквом дан да Укрс а св. Јевли на Бранишчево — а то би било год. 1886. Предавач је затим говорио о појединим догађајима, који би могли да проузроче пропаст света и. пр. кад би се земља приближила сунцу, мислећи приближно земље се би се мора разлити из својих корита а осовина земље померила свој положај, и напокон кад би се сунце угасило. Земља би напрасно дошла у опасност, кад би се сударила са каквом кометом или кад би на сунцу настале ерупције видна, или кад би се земља распрснула. Затим је говорио колико је све ово што је напо вероватно. Приближавање земље и планете сунцу зависи од времене промена њихових кретања. Ниче доказа за то да ће планете заустављају летњу снагу, гравитација сидније утиче. Отуда се планете сво то већма приближују сунцу, па ће напослетку упасти у сунце. Земља не прети опасност од приближавања месеца, јер је те само привремено, али ако би се сунце угасило, температура би спала те би на скоро утинуо на земљи сав органски живот.

Сунце отуд гори што се само стеже и сказано ће доћи време кад ће и сунце охладнети т. ј. угасити се.

Ова промена сунца иде врло споро и познаће се по томе што ће сунчеви зраци промењати боју, и што ће сунчеве пеге јасније изићи на видик. Велике опасности прети земљи онда ако би се сударила са једном од оних деист решатих звезда што јој пројављују велики пут. Бијела решетка (комет) пресеца земљин пут 27 нов. 1887, а лесмијина решетка 18 нов. 1899. али је слаб изгледа да ће се ови комети сударити са нашом земљом. Даље чини се да су велике ерупције не ика на сунцу биле па и прошле а и земљина је кора већ толико дебела, да може да одоле напади усијане течности у својој утроби, те тако се немамо ни тога бојати. Кад би се сва небесна тела распламтила у једно тело у једну пламаљу, то би се свет морао почети изнова да ствара и пропаст света не би ништа друго била до постанак новога света.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

У **Новом Саду** је вероватно капетанија трећи дан божића тражила да узаити књигу „Zur Lösung der serb. Kirchenfrage Von einem gewes. Congressmitgliede Budapest 1873. (К решењу српског црк. питања. Од једног оних члана сабора. У Будиму пешти 1873 Чује се да је узапћено до 30 комада те књиге. Узапћење је наредио варошки жупан Флат.

— У **Шпанији** је маршал Серано са војском преотео државну власт, растерао је народну скупштину. Славни републиканац К. Кастелар одступио је од власти.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Од „**Читанке за народ**“ изашла је из штампе 5-ка свеска

КАКО ВАЉА ЂУБРИТИ

по К. КЕНЕПЕЉУ

посрбио Ст. В. Поповић.

Књига је намењена српским **економима**, велика је 4½ табака и стоји 20 нов. Скупитељи 11 по комад Наручује се за готово или per Post Nachnahme у **Ст. В. Поповића**, шк. резервиста у Н. Саду.

О светом Сави идуће год. изићи ће из штампе

„ИСТОРИЈА ЦРКВЕ СРПСКЕ“,

коју је написао прота Никола Бетовић. Цена јој изићи само 20 н. а књиге око 6 штампаних табака.

Ко жели имати ову књигу нека се што пре јави или у Карловци самоме писцу, или у Н. Сад „Српској народној задружној штампарији“, где је и књига под штампом.

ПОЗИВ

ИЗ

ДВЕ ИГРАНКЕ

У КОРИСТ

СРП. НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

у Новом Саду.

Да би се нашем позоришту колико толико помогло у овим тешким временима, склопио се у Новоме Саду одбор, који је наумио приредити две игранке у корист нашем позоришту. Одбор ће се постарати и све учинити штогод узможе, да прибави поштованој публици лепу и пријатну забаву, а тако исто нада се од поштоване публике, да ће и она радо прихватити прилику, да поред свог живања учини добро и корисно дело.

Прва ће игранка бити у суботу 12. (24.) јануара 1874.

Улазница је 1 фор. а. вр. од особе, а о дану игранке 1 ф. 50 н. а. вр.

Распродају улазница примили су на Ђубави према народном позоришту гг. Светозар Крестић, Доса Поповић, Јоца Поповић, Ђока М. Поповић, Никола Јевтић, и Лава Стојковић.

Одбор за приређивање игранака

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Стеван В. Поповић.**

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду 1873.

855.

ГЛАС НАРОДА.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ГОДИНА ТРЕЋА.

1873.

ИЗДАЛА

ДРУЖИНА САРАДНИКА „ГЛ. НАРОДА“

УРЕДНИК

СТЕВАН В. ПОПОВИЋ.

У НОВОМ САДУ
СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА
1873.

ГДЕ ЈЕ ШТО.

(Чланци, крај којих није овде наведено никакво име, или су преведени, или прерађени и изворни састанци уредникови.)

I. НАРОДНЕ СТВАРИ.

Слава Св. Сава. Од С. В. Поповића стр. 9
Нашим црквеним општинама. Од Св. Савовића. I. стр. 17. II. стр. 25. III стр. 31.
Црна Гора напредује. Од М. Н. Јовановића. стр. 89.
Помажимо своје. Од Др. Вучетића. стр. 97.
Укрс. стр. 105.
У врлини је наш спас I стр 114. II стр. 124. III стр. 139. IV стр. 161.
Зурлов данак. Од А. В. Поповића стр. 122
Један урок невољи. стр. 129.
Болест времена. стр. 153.
О Петрову данку. А. Сандића, стр. 201
Скупљамо наше народ. песме. Од М. Н. Јовановића. стр. 273.
Из наравствене хигијене Др. Рајка стр. 331
Друштвене врлине I. стр. 321. II. 339. III. 347.
Човек и друштво. Стр. 341.
Чувајмо се! Стр. 355.
Правила за живот. стр. 364.
У очи светла нама у очи од др. М. Ј. стр. 387.
Поновљен предлог стр. 406.
Христос се роди! Од А. В. Поповића. стр. 412

II. ИСТОРИЈА.

Петар I. владика црногорски. Од М. Димитријевића I. стр. 26. II. 34.
Шта је то истор. Од Ј. Живановића. I. с. 81. II. Словени стр. 82.
Устав и успомене у Угарској. I. стр. 66. II. стр. 74. III. стр. 82. IV. стр. 92. V. стр. 115. VI. 133. VII. стр. 156. VIII. стр. 117. IX. стр. 284.
Два Грка и њихова мати Корнелија. Од Ф. Обрекновића стр. 84.
Историске слике. Од Др. Т. Недељковића I. стр. 122, 130 137, 147.
Наша браћа Бугари. Од М. Н. Јовановића стр. 145.
Ушћинтов и његов дневник. Од Филе Обрекновића стр. 207,
Изумећа новога доба стр. 266. 281.

III. НАУКА О ЗДРАВЉУ.

Чувај се врућине да не налебеш! Од др. М. Јовановића стр. 2.
Не легај на земљу да не прозебеш. Од др. М. Јовановића стр. 18.
Дечије болести д. М. Јовановића 6. Ангина с. 58 7. Хладна грозница стр. 123 8. Мраса стр. 202 9. Скрлетина стр. 210 10. Богиње стр. 226.
О разумном животу. Од С. Савковића Пр. стр. 169, 186. 193.
Шта једи народ једе С. Савковића с. 204, 210.
Отубови здрава и дуга живота од др. М. Јовановића. стр. 242, 251 259, 282.
О чредности од С. стр. 250.
Дизрасли и Деци о здрављу од И. В. Поповића стр. 275.

IV. СЛИКЕ ИЗ ПРИРОДЕ.

Наши пријатељи и добротвори. Од А. В. Поповића I. стр. 28, 37, II. стр. 69, 76 III. стр. 109, 117.
Слике из природе I. од др. М. Јовановића. стр. 35 II. стр.
Чокот. Посрбио Ј. Живановић стр. 52, 59.
Свила у ваздуху. Од Арсенијевић стр. 98.
Из Физике. Посрб. проф. В. Вујић стр. 100, 108. 116.
Какође у цутри у земљи. Од В. Арсенијевића. стр. 132
Рђа на житу. Од В. Арсенијевића. стр. 147.
Како је постала земљина кора од А. В. Поповића ст. 155.
Први поглед на звездано небо. По Шлецеру Л. Инковић стр. 164.
Звезде непокретнице. По Шлецеру Л. Инковић стр. 170.
Још нешто о рђи. Од В. Арсенијевића. с. 172.
Комете. По Јану од Л. Инковића стр. 179.
Магловите пеге и квеструке звезде. По Имерману од Л. Инковића стр. 186.
Пливајуће небо. По Адлеру од Л. Инковића стр. 194.
Сунчана топлота и црне хаљине. Од х. х. стр. 204.
Пас по Брему. Од Л. Инковића стр. 211. 220, 228, 234.
И опет о рђи. Стр. 238.
Душа у животиње. Стр. 250. 262.
О слободној вољи од И. В. Поповића с. 268, 278.
Термометар. Од Л. И. стр. 286.
О зимјама. Од С. Недељковић. стр. 290.
Ревачи. Од В. Мушицки стр. 302. 309.
Врана. Од С. Недељковић. стр. 340.
Медвед. Од С. Недељковића. стр. 348.
Нешто о дувану. Од Ф. Обрекновић стр. 350.
Штитњак. Од А. В. Поповића. стр. 356.
Нешто о коњу. Из „Тежака" стр. 364.
Снег и лед стр. 381 391.

V. ЗАВОДИ И ЗАДРУГЕ.

Општинске читаонице ђ Натошевић с. 41. 51.
Једна горућа потреба. Стр. 363.
Побуде за удруживање земљоделаца Од П. Варшића стр. 400.

VI. ЗАНАТЛИЈСТВО.

Из занатлијства Стр. 12.
Како стоје данас наше занатлије? Од А. Сандића Стр. 217.
Наше занатлије. Од Др. М. Јовановића Стр. 273.
Шта хоће Срби занатлије? Од А. Сандића I. стр.297 II. стр. 306.
Устав велике задруге Срба занатлија. Од А. Сандића Стр. 298. 307. 314. 322.
Глас једног занатлије. Стр. 397.

VII. ПРИВРЕДА И РАДИНОСТ.

Прва знања о разумном газдовању. Од др. Ђ. Натошевића. стр. 4, 11. 19. 27. 36. 44.
Нашим газдама. Од Е. Чакре. Стр. 27. 42.
Овогод. пролеће и калампење вођака. Од М. Н. Јовановића стр. 73,
Нешто из Пчеларства. Од Ф. Борфевића стр. 101.
Штала за коње. Стр. 141.
Шта ваља кованџија с пролећа да ради. Од Мушицког. Стр. 157.
Пчеларске науке. Од П. Бабића — Бабе стр. 173 182. 189, 198.
Послови у мес. јуну. Из „Сељака" стр. стр. 198.
Свињска храна за човека. — Од Б. Мушицког стр. 167.
О штедњи. Од С. Савковића стр. 225.
Комасовање земаља Од А. Сандића стр. 265
Како ваља ђубрити. Посрбио С. В. П. стр. 275, 285. 291. 299. 309. 316. 343. 351 358. 365. 373. 389. 398. 466
О плесником вину. Из „Тежака" стр. 372
Кад је вино за отакање зрело. Из „Gospod. Lista" стр. 366.
Шпански дрии лук. Из „Тежака" стр. 372

VIII. ШКОЛА И ВАСПИТАЊЕ.

Прво и тврдоглавост у деце. Стр. 10.
Наша нова школска уредба. Од С. В. П. I. стр. 50 II. стр. 57. III. стр. 65 IV. стр. 106.
Како треба казнити децу. Од Ф. О. стр. 154
Једна школ.ска навика. Од ф. О. стр. 162.
О савесности. Од Ф.О. стр. 178.
Школске наредбе I. Наставни план стр. 180, 188.
Школске наредбе II. О девојачким школама стр. 206.
Школске наредбе III. О учени. сретелима стр. 213.
Школске наредбе IV. О школ. књижицама стр. 221.
Школске наредбе V. Прописи за владање ученика стр. 229.
Школ. наредбе VI. Школ. кроника стр. 256.
Шк. наредбе VII. О школ. архиви стр 245.

О просвети Од С. Савковића — стр. 209.
Ко децу васпитава треба да их посматра Од Ф. Обрнеснежевића стр. 219, 227.
О школама Од С. Савковић I стр. 233. II стр. 241. III стр. 257.
Из сомборске учит. школе. Стр. 269.
Дечу ушколу ! Стр. 305.
Васпитање самога себе. I стр. 379 II 388. III 393.

IX. ПУТОПИС, НАРОДОПИС И ОПИСИВАЊЕ

Плитвичка језера. Од Ј. Бошковића стр. 4.
Са бечке светске изложбе. (Прво писмо стр. 133. Друго писмо стр. 148. Треће писмо стр. 172. Четврто писмо. Од А. Докића стр. 244. Пето писмо. Од А. Д. стр. 270. Писмо седмо Од А. Д. стр. 270. Писмо осмо. Од Т. С. Вилевског. стр. 323. Писмо девето од Т. С. В. стр. 341 Писмо десето. Од Т.С. В. стр. 357.)
Бојавци. Од једног Бојанчанца стр. 254, и 270.
Постанак мале Ремете од У. Ђ. Цвејића стр. 279.
Како живе наши сељаци. Од А. Тапавице стр. 303, 317, 325.
Слике из виногорског живота. Од Гавре Нешића стр. 371, 396, 405, 413.

X. ИЗ ДОМАЋЕГ ЖИВОТА.

Домаћи живот. Стр. 20, 42.
Послови у одаји. Стр. 40.
Пеф. Стр. 382.

XI РАЗНИ ЧЛАНЦИ.

Нова година. Од С. В. П. стр. 2
Осветљење гасом. Стр. 21.
Како се брани од лупежа. Стр. 53.
Светска изложба у Бечу. Стр. 60.
Поменимо једном српском сирочету. 138.
Српским учитељ. задругама. Стр. 147.
Шеснаест хиљада жртвих. Стр. 257
Како се може човек сачувати од штете и несреће. Стр. 293
Сиремачке грађу за народ. музеј. Б.Николић

XII. ПЕСМЕ

Анђео Срба. Од Јовановића стр. 30
Песма старог српског мина Од Ј. Јов.стр. 47.
Има недеље Од Јов. Јов. стр. 78.
Ђурђев дан Од Јов. Јов. стр. 126
Једна мајка. Од Јов. Јов. стр 142.
Бићев дан. Од једног бошњака стр. 160.
Наше. Од Даве Костића стр. 223
Дим. Од Л. Костића стр. 246
Вербиначка ноћ Од Ј. Грчић Миленка стр.
Та звезду они. од Јов. Јов. стр.
И опет. Од Л. Костића.

XIII. БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

1. Необичне зиме. 2. Ново обручање. 3. Сушење воћних стабла. 3. Коров на њиви. 4. Бале — на стр, 22. 5. Нова полицајска. 6. Вини и други гад. 7. Пастаклина. 8. Зачини у храни за свиње — стр. 26. 9. Државни дуг у Угарској. 10. Богатство у сенер. Америци. 11. Моралност и злочинства — стр. 30. 12. О потреби винограда. 13. Шишање воћака. 14. Сврака. 15. Пење музара. 16. Сунцекрет. 17. Кокош и пошење јаја — стр. 46. 18. Говеђа куга стр. 61. 19. Рен, стр. 62. 20. Летња ротквица. 21. Кељ. 22. Најкрупнија рибизла. 23. Против вил. кромпе — стр. 77. 24. Против мрава у виноградима. 25. Петролеј као лек. 26. Кременита према храни — стр. 27. Јагоде. 28. Против костобоље. 29. Кресање воћака. 30. Прволетница стр. 81. 31. Стругање марве. 32. Кромпир стр. 93. 33. Ковањица јаја стр. 94. 34. Садите воћке. 35. Уздице и хамови. 36. Патке. 37. Сачувати јаја — стр. 124. 38. Шупка. 39. Прање куне стр. 126. 40. Сејање конопина. 41. Јагода као лек — стр. 141. 42. Против гусеница. 43. Сир у Америци. 44. Рудокоп у Русији. 45. Борачкин восак — стр. 149. 46. Болести на шљивама и трешњама стр. 166. 46. Жар — овчија болест стр. 174. 48. Словеслагање. 49. Рђава кадрма. 50. Колико се троши теја у Енглеској стр. 207. 51. О онлемењивању стоке. 52. Моћ за кување у стоке и живине. 53. Бикови и семен. 54 Инступ у марве. 55. Петролеј. 56. Коњ плашљив 57. Коњ немиран у пештивању. 58. Свиње. 59. Муве у штали. 60. 25. најз. вароши у Европи, — стр. 215. 61. Штале се очисте. 62. Кокоши и каши. 63. Чашља. 64. Величина и старост воћака. 65. Садите орасе. 66. Како се сади орах. 67. Чудновата пасторка — стр. 222. 68. Лек од стеница. 69. Како кокоши да тајимо? 70. Против пољских мишева стр. 303. 71. Да неродна јабука роди. 72. Да ли је јаје скорашње. 73. Твор. 74. Клување живине. 75. Кона укротити — стр. 318. 76. Најбољи гвоз за дување. 77. Гној за јаз. 78. Да лебац не плесниви. 79 Да стоку од муве сачуваш 80. Да очистиш тавни сукна на прозору. 81. Целер — на стр. 326. 82. Да кост буде бела. 83. Да лепак буде чврст. 84. Водени кромпир. 85. Да се њиво не укисели — стр. 344. 86. Да цев на ламиџи не пукне. 87. Живу рибу пренесити — стр. 345. 88. Да сачуваш јабуке стр. 356. 87. Смрзнуте јабуке. 90. Да сачуваш лебац од плесни. 91. Јаја јесу ли скорашња. 92. Памук у платну. 93. Пиће у лето хладно. 94. Суво месо и шунка да не ушљиви. 95. Прље чистити. 96. Слике се чисте — стр. 360. 97. Одсечено цвеће. 98. Које зеле чела не тиче? 99. Да пилиће брзо угојиш. 100 Кад говече крваво кокри — стр. 374.

XIV. ПРИПОВЕТКЕ.

Као што често бива. Од С. В. Поповића стр. 5, 14, 22, 31, 39, 47, 55, 62, 71, 79, 86, 94, 102, 111, 118, 127, 135.
Шта наради сламица. Од Пантe Поповића. Стр. 150, 158, 167.
Ко би то рекао стр. 174, 182, 191, 199.
Вечерња забава. Од С. стр. 230.
Она нема куће! Из „Cornelia“ стр. 255, 263, 272.
Шта вреди дојиља. Из „Cornelia“ стр. 295, 318, 327.
Слика из пожуњског њачког живота. Од Ј. Суботића стр. 345, 352.
Очеви. Од Јосика Суботића стр. 360, 367, 374, 384, 392, 399, 407, 414.

Осим тога готово у сваком броју: трговина, разно, књижевне вести и шта бива по свету.